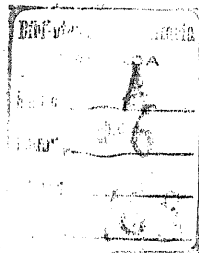

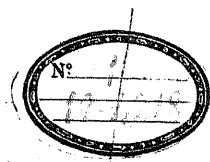
145

24.a. C 17

~~17~~

R-5561

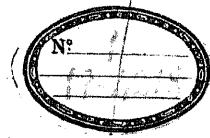
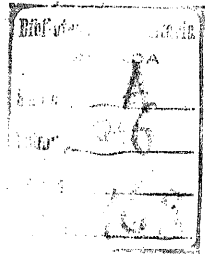
3
30-91

1 488 40 1 488 40

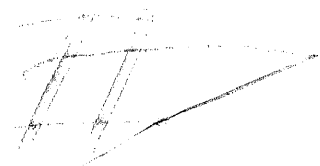
R-5561

145

3
30-91

24.a. C 17

M. del Collegio della Comp^a de Jesus de Granada

Be

ANTONII

POSSEVINI
SOCIETATIS

IESV,

MOSCOVIA.

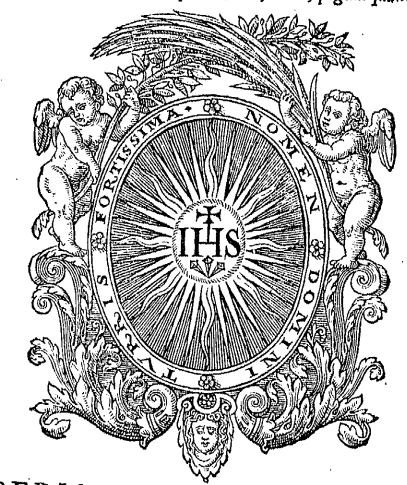
ET, ALIA

OPERA,

DE STATV HVIVS SECVLI,
adversus Catholicæ Ecclesiæ hostes.

*Nunc primò in unum volumen collecta, atq; ab ipsomet
auctore emendata & aucta.*

Adiecto indicere rerum, toto opere memorabilium, locupletissimo.
Seriem & Argumenta operum, vide, lector, pagina quinta.

PERMISSV SVPERIORVM.

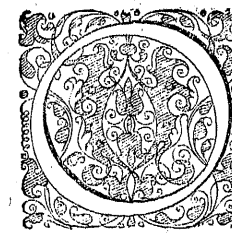
In officina Birckmannica, sumptibus Arnoldi Mylij,
cl. b. LXXXVII.

Cum gratia & Privilegio S. Casarea Maiestatis.

24. 6. 11.

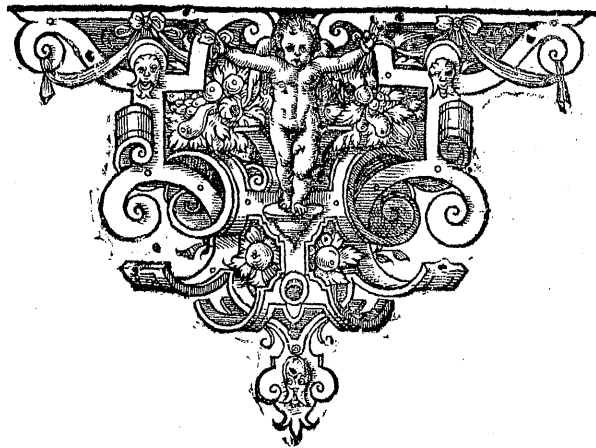
CATHOLICO ET
PIO LECTORI TY-
POGRAPHVS S.

Puscula quaedam à R.P. ANTONIO POSSEVINO Societatis IESV Theologo elucubrata, & paucis antè annis Dilingæ edita, tam cupide plerique sitienterq; arripuerunt, ut alijs ea magnopere poscentibus nulla exemplarium copia relinqueretur. Dedit ea res non obscurâ significationem, ijs in libris reconditam quandam eruditionem inesse, qua maiestate sua, & desiderium & admirationem hominibus commoueret. Accessit eodem integerrimorum virorum commendatio, qua & auctoris ingenium, & res ab eo domi forisque cum laude gestas mirifice de predicaret. Nequaquam enim pœnitendos pro Ecclesia labores suscepit, susceptosq; exantlauit. quæ verò scripsit, parem cum voluptate utilitatem continent. Scripsit ille de Moscorum ingenio, terris, schismate, non qua auditione acceperat, ut alij, sed qua sensibus coram usurpauerat, ac Magni Ducis congressione, & familiari Procerum usu, diuersorumq; locorum peragratiōe didicerat. Hæreticorum verò ac Schismaticorum errores & sapienter refellit, & tanta veritatis luce insidiosas eorum latebras collustrat, ut omnis tergiversandi oportunitas aduersarijs eripiatur. Ex interim tempore, dum huius viri lucubrationes iterum typis mandari, ut multorum expectationi fieret satis, præstolor; incidit in manus nostras eiusdem P. POSSEVINI libellus, mole quidem exiguus, sed rerum pondere præstans, de Atheismis hæreticorum nostri temporis, in cuius præfatione quia mentio fit alterius maioris voluminis contra eosdem nostri infelicis sæculi hæreticos, eius consequendi ac typis in hisce partibus edendi, spes animum meum obtentaui, minimeque frustrata est. Auctor siquidem de mea voluntate certior factus, amicorum hortatu, Deique in primis gloria ac publica utilitate permotus, non modo votis meis per benignè annuit, sed etiam ipsos libros suos ad limam remocauit, ut nunc e-

PRAEFATIO AD LECTOREM,
mendatiores politioresque quam unquam ante in lucem prode-
ant; omnem siquidem et nos operam dedimus, ut ab omnibus
mendis vindicati ederentur. Tu verò optime lector, ad labefa-
Etatum Ecclesiae statum confirmandum, ad tollenda schismata,
ad errores profligandos, ad exstirpandas haereses, cuique ipsius ac
aliorum salutem constituendam, benevolè diligenterque
ijdem utere. Colon. &c. Calendis Ianuarij
cl. Is. LXXXVII.

CATAL.

CATALOGVS ET
 ARGVMENTA OPE-

RVM ANTONII POS.
 SEVINI.

MOSCOVIA cum ijs que
 ad euincendos Schismati-
 cos attinent, ad GREGO-
 RIVM XIII. PONT.
 MAX. duobus commen-
 tarijs absoluta.

- 1 *Commentarius primus ad GREGO-*
RIVM XIII. PONT. MAX. in quo dif-
ficultas, spes, rationes afferuntur promo-
uendae catholicae religionis tam in Mos-
couiam quam in Rusiam eam, quae Po-
loniae Regi subiecta est. pag. 1.
- 2 *Commentarius alter ad eundem Gre-*
gor. xiiij. P. M. de statu verum Mos-
couitarum: de gentis ingenio: de ratio-
ne legationis ad eum obeundae, postremo
conscriptus ab Auctore cum ex Vrbe
in Poloniam Mosci legatos rediisset,
quos antea ex Moscouia Ramam addu-
xerat. pag. 12.
- 3 *Colloquia de Religione Catholica pu-*
blice ab Auctore habita cum Magno Mo-
scouiae Duce in eius Regia frequè Pro-
cerum consensu. pag. 31.
- 4 *Capita, quae Magnus Dux ab Aucto-*
re petijt, quibus Graeci et Rutheni à La-
tinis in re fidei differunt, postquam
ab Ecclesia catholica sese praeciderunt:
Ei eorum Errores. pag. 39.
- 5 *Scriptum ab Auctore traditum Mag-*
no Duci, cum Angli mercatores Mos-
cuae tunc commorantes clam eidem Ma-
gno Duci per quendam Anabaptistam
librum obtulissent, quo Pontificem Ma-
ximum blasphemè vocabant Antechris-
tum. pag. 46.
- 6 *Interrogationes et responsiones de pro-*
cessione Spiritus S. à PATRE ET FI-
LIO, desumptae ac breuiores et dilucidio-
re ordine digestae ex libro GENNADII
SCHOLARII Patriarchae Constanti-
nopolitani. pag. 50.
- 7 *Litterae et Acta Pacificationis in cõ-*
uentu Legatorum Stephani Poloniae Re-

gis et Io. Basilij Magni Moscouiae Du-
cis, Auctore Pacificationem procuran-
te nomine GREGORII XIII. PONT.
MAX. pag. 57. et pag. 82.

NOTAE DIVINI VERBI &
 Apostolicae Ecclesiae fides ac facies, ex qua-
 tuor Oecumenicis Synodis. Equibus de-
 monstrantur FRAVDES prouocantium
 ad solum Verbum Dei scriptum. ATHENIS
 MI haereticorum huius saeculi. ERRO-
 RES aduersantium CALENDARIO eme-
 dato. VAFRICIJS peruerentium cano-
 nes & abutentium nomine SS. Patrum ac
 Principum in re fidei, ad IOANNEM III.
 Sueciae &c. Regem Serenissimum. pag. 116.

INDEX CAPITVM ET
 MATERIARVM HVIVS
 operis.

SECTIONIS PRIMAE
 capita, & Materiae.

Quid Auctorem impulerit, ut primum aduersus
 Chytraum scriberet. Cap. I. pag. 119: 1
 Causae, quae orationis de statu Ecclesiarum abs se
 aditae Chytraus affert, expenduntur, & exa-
 minantur. Cap. II. pag. 119: 2
 Regis Sueciae in multis reb. pietas ostensa, Chy-
 traui haereses condemnat. Cap. III. pag. 119: 2
 Chytraum inaniter Regi Sueciae doctrinam Lu-
 therianam venditare, eiusq. vanitatem & fal-
 sitatem, non modo Regem ipsum, sed & ipsos
 Chytraei discipulos iam pridem cognouisse, Ca.
 IIII. pag. 122: 2

SECTIONIS SECVNDAE
 capita.

EX modo prouocationis Chytraei ad verbum Dei,
 facile intelligi, ipsum cum suis eodem prorsus
 carere. Cap. I. pag. 124: 2
 Verbum Dei ad Chytraum, & suos gregales mi-
 nimè pertinere, eò quod verbi Dei partè, Tra-
 ditum nimirum verbum, contra diuinas lite-
 ras, Patrumq. sententiam reijciant, & respu-
 ant. Cap. II. pag. 126: 2
 Rationes, atq. via verbum Dei Traditum peruesti-
 gandi, ex quibus cognoscitur, Traditiones, quas
 (•) 3 Eccle-

I N D E X O P E R V M.

Ecclesia Romana Apostolica esse censet, tales reuera existere. Cap. III. pag. 129:2 Verbum Dei vti nec instum, & traditū, ita nec scriptum esse apud hereticos, tum quia eius partes nonnullas reiecerunt, tum etiam quia à Dei verbo viuo deserviuntur. Cap. III. pag. 132:1 Ex efficacia verbi Diuini ostenditur idipsum apud Chytraum, & Pseudoangelicos minime reperiri. Cap. V. pag. 134:1

SECTIONIS TERTIAE capita.

Chytraum, caterosq; Protestantes Synodos œcumenicas quatuor verbo probare, re autem ipsa earundem auctoritatem contemnere, deniq; callide quatuor ipsas primas Synodos solas admittere. Ca. I. pag. 143:2 Primarum Synodorum formam, & Ecclesie illius temporis faciem, satis ostendere Chytraum, & Protestantes reliquos, Synodos ipsas deseruisse, cum Episcopis, & Sacerdotibus, quibus illa constabant, careant penitus, & potestate Synodos convocandi deserviantur. Cap. II. pag. 148:1 Argumenta, quibus heretici Laicam in Synodis potestatem comprobare nuntur, infirma esse, & inania. Cap. III. pag. 147:1 Synodorum primatū quatuor, capita principia, & decreta. Cap. III. pag. 150:1 Atheismi origo & progressus. Ca. V. pag. 151:1 Atheismi Lutheri, Melanchthonis, Caluini, Bezae, Vbiquitariorum, aliorumq; Pseudoangelicorum, quibus Synodorum quatuor decreta conuellantur. Cap. VI. pag. 152:2 Atheismus primus Lutheri, quo Esaiæ locū de Christi Diuinitate falsa interpretatione deprauat. pag. 152:2 Atheismus secundus Lutheri, & Caluini contra sanctissimam Trinitatis nomen & inuocationē. pag. 153:2 Atheismus tertius Lutheri contra nomen oīcōtōr suae consubstantiale à Patribus Nicanis receptum. pag. 155:1 Atheismus quartus Melanchthonis aduersus Esentia Diuina vnitatem, & personarum aequalitatem. pag. 156:2 Atheismus quintus Caluini, continens hereseos Sabellianae, et Arianae quadam semina, haesimque nouam Autosheanorum. pag. 157:2 Atheismus sextus Lutheri, Melanchthonis, et Schmideli contra Diuinarum personarum aequalitatem. pag. 159:2 Atheismus septimus Caluini, & Bezae, duas in Christo personas insinuantium, Christi humanitatem omni super hominem gratia, & praesentia spoliantium, passionis Christi efficaciam, Dei omnipotentiam negantium: Lutheri Deum, vti Deū passum affirmantis: Caluini rursus, & Melanchthonis Christo anxietatem, & dubitationem tribuentium: Brentij demique, atque Bezae verba Lucae Act. 2. deprauantium. pag. 160:2

Atheismus octauus Lutheri, Brentij, aliorumq; Lutherianorum, Christi humanitatem Diuinitati aequarium, doctrinam Catholicam de communicatione idiomatum, adeoq; complures Symboli articulos conuellentium. pa. 164:2 Atheismus nonus Lutheri, Melanchthonis, & aliorum contra arbitrij libertatem. pag. 168:1 Atheismus decimus Lutheri doctrinam Catholicā de animarum post mortem locis labefactantibus: Caluini Deum peccatorum causam asseuerantis. pag. 171:2 Atheismorum colluuiēs à Lutheri, & Caluini discipulis Nearianis, Sabellianis, Samofatenicis, & Ebionitis in orbem inuecta. Ca. V. II. pa. 173:2 Summa colloquij cum nouis Arianis Petricoua in Regno Polonia habitis 1566. pag. 174:2 Velitationes Arianorum, & Antitrinitariorum in Transsylvania aduersus Deum. pa. 176:2 Summa & refutatio pestilentiſsimorum duorum librorum quos Transsylvanici Ministri contra Sanctissimam Trinitatē euulgauerunt. pa. 178:1 De sacris Dei imaginibus, deq; ipsarum multiplici vtu. pag. 179:2 De duplici cultu, qui Dei imaginibus à Catholicis exhibetur. pag. 181:1 Franciscus Dauidus cum nefarias theses aduersus Christum emisisset, à perfidia, in profundioris impietates delapsus, in Transsylvanica Comitibus à Christophoro Barborico Principe captus damnatur, & infelicissime moritur. pag. 188:1 Symbolum Pseudoangelicorum Ministrorum omnium. pag. 192:2 Symbolum Apostolorum, & ecclesieq; veteris. pag. 196:1 Designatio Catholica, & Apostolica fidei à Nicæana Synodo expressa. pag. 196:1 Symbolum Athanasij. pag. 196:2 Symbolū Concilij Constantinopolitani. pa. 197:1 & expositio Symboli Nicæni per Cyrillum. pa. 197:2 Dissensiones Concilij Chalcedonensis. pa. 205:1

SECTIONIS QUARTAЕ capita.

De Anni & Pasche emendatione, olim à Nicænis Patribus facta, ac nunc ad pristinam normam, ac rationem reuocata: Quae ab hereticis nescientibus quid loquuntur reprehensatis ostendit, quanti Chytraus, & reliqui veritatem, & decreta Synodorum probatarum, & pura, quam vocant, Ecclesie faciant. pag. 206:2 Laboratum ab Hebraeis, Ethnicis, & Christianis in motu solis exaquadando, vti dies fasti rectè dispenserentur. Cap. I. pag. 207:1 Post Christi Domini aduentum eadem in re quoque fuisse variatum, sed semper vt magis tempus procedebat, ita liquidiorum caelestium notitiam crenuisse. Cap. II. pag. 208:2 Quae à Synodo Nicæna de Pascha decreta sunt, ea fuisse ab Apostolis decreta. C. III. p. 209:1 Deum sapientissimè, vt in alijs quae hoc saculo con-

I N D E X O P E R V M.

tigerunt sic in hac anni correctione permisisse, vt laboraretur, tum vt Ecclesia Rom. tum vt heretici manifestiores fierent. C. III. p. 212:1 Epistola Imp. Constantini ad omnes vbiq; Ecclesias, de S. Synodi actis, & de S. Pascha. Ca. V. pag. 215:1 Sicut olim haereticos, & Schismaticos, sic eandem hoc tempore agnosco esse, quid Nicæna Synodi decreto de Anni emendatione, & sacrosancta Pascha festo ritū peragendo non acquieuerunt. Cap. VI. pag. 216:1 Epistola Stephani Polonia Regis ad Academiam Cracouensem de Anni correctione. Cap. VII. pag. 220:2 Protestantes, & politici quidam, ac denique aliqui Mathematici, dum dolent à se, priusquam à Pontifice Romano non fuisse promulgatam anni correctionem, quam o plura commentis sunt, ne promulgationem admittent, tamomagis veritatem vel inuiti testati sunt. Cap. VIII. pag. 221:2 Ex libro Bartholomaei Sculteri Mathematici, qui inter Protestantes vniuit, quae aduersus Protestantium vanas obiectiones responderet. Cap. IX. pag. 222:1 Quendam Michaelē Mastlinum, qui se scribit Mathematicum Tubingensem, dum nouissime conatus est altero (vt vocat) examine à se edito Kalendarium emendatum carpere, nō solum inperitiam, & vanitatem suam prodidisse, verum etiam licet inuitum, ac nō cogitantem magis confirmasse Gregorianam emendationem. Cap. X. pag. 223:1

Secctio quinta.

De quibusdam alijs Nicæna, & aliarum Synodorum canonibus, & constitutionibus. pa. 223:2 Ante Nicænam Synodum extitisse alias Synodos, & constitutiones Apostolicas, ad quarum ammissum concilia insequentia coacta, et canones lati sunt. Cap. I. pag. 223:2 Canonū Nicænae Synodi numerus. C. II. p. 223:1 De Diatypibus Ecclesiasticis sermo dogmaticus. Cap. III. pag. 224:1 De canone quarto Nicænae Synodi, qui est tertius vulgatus. Cap. III. pag. 228:2 Expenditur accuratè colibatus sacerdotum, & comprobatur. Cap. V. pag. 229:1 De canone XIII. Synodi sextae Constantinopolitanae, quem obiecit Chytraus. Cap. VI. pag. 235:1 Expenditur altera accuratior ipsius decimi tertij Canonis Trullani. Cap. VII. pa. 237:2 Ex XIII. can. Trullani cum alijs Trullanis collatione cerni quàm sibi sit contrarius. Ca. VIII. pag. 241:1 Apostolos fuisse post susceptum Apostolatū coelibes. Cap. IX. pag. 242:1 Solutur quod de D. Ignatio Chytraus obiecit. Ca. X. pag. 244:1 Inanes esse obiectiones, quas ex Episcoporum Matrimonio desumit. Cap. XI. pag. 245:1 In canone Stephani Pontificis citando Chytraei fides desideratur, & in Concilio Ancyrano nihil

esse colibatum contrarium ostenditur. Cap. XII. pag. 249:1 Historiam de Paphnutio merito reijci, & eam colibatum non aduersari. Cap. XIII. pag. 250:2 Sircium Pont. Max. improbe ac impudenter à Chytraeo impudentem nominari. Cap. XIII. pag. 253:1 Gangrensis Synodi canones fraudulentè & ineptè à Chytraeo contra colibatum adferri. Ca. XV. pag. 254:1 Chytraus, vbi satis praesidij non reperit in antiquis Synodis contra colibatum, eum esse traditionem humanam dicit, & emendationis ritū vel quatuor huius seculi recentium scriptorum verbis, quae nec verè citat, noua conatur offundere tenebras legentibus. Cap. XVI. pa. 256:2 Aliae ab alijs aduersus colibatum excusationes obiecta diluuntur. Cap. XVII. pag. 258:2

Secctio sexta.

De sexto vulgato Synodi Nicænae, deq; alijs reliquarū Synodorum canonibus, quibus Romani Pontificis auctoritas in Ecclesia à Chytraeo conuulsa defenditur.

Canonem sextum Nicænam Romani Pontificis Primati suffragari. Cap. I. pag. 260:1 Secctio septima.

De diuina Eucharistia, & sanctissimo Missae sacrificio, quod semper in Ecclesia pro vniuersis & defunctis fuisse vtilissime oblatum priorum Synodorum tempore, ostenditur: Inuocatio quoque sanctorum, caeteraq; fidei dogmata, paucis sed efficaciter comprobantur. pag. 262:1

Eucharistia oblationem seu Missae sacrificio ex Concilio Nicæno planissime colligi, & Diacōnis neque Eucharistia consistere, nec Episcopis aut presbyteris eandem porrigere fas esse. Cap. I. pag. 262:1

Cenam Lutherianorum, Caluiniarum & aliorum scitariorum, quam vocant Dominicā, non esse eam, quam Christus instituit, quamque & Apostoli, & vniuersa Ecclesia, fecerunt ac fecerunt. Cap. II. pag. 262:2

Carne Dominica, ac veri Christiani sacrificio, quod Christus instituit, Apostoli & reliqui omnes in Ecclesia obstruunt, integerrime esse omnia apud Catholicos. Cap. III. pag. 264:1

Consecrationem Eucharistiae apud Catholicos ex Christi instituto & verbis fieri, aliamq; esse ab ea, quae alijs noua legis Sacramento adhibetur. Cap. III. pag. 264:2

Oblationē quoque, Eucharistia in sacrificio Missae apud Catholicos ex Christi verbis & instituto fieri, et frivolas esse aduersariorū in contrariū obiectiones. Cap. V. pag. 266:1

Aliae adhuc obiectiones refutantur & imposturae Lutheri, Caluini, & aliorū in deprauanda scriptura indicantur. Ca. VI. pag. 268:1

Ordo, ritus, orationes sacrificij Altaris ab ipsis Apostolis, & ab vniuersa Christi Ecclesia semper celebrati recensentur, & ex Dionysio Areopagita, D. Pauli discipulo alijsq; comprobantur. Cap. VII. pag. 269:2

Sacra loca, vestes, ornamenta, luminaria, vasa, quae alia liturgica Patres antiquissimi dixerunt esse ex traditione Apostolica adhibita Sacrificio aris ritè offerendo, ac nunc quoque apud Catholicos esse omnia. Cap. VIII. pag. 271:1

Diuina Eucharistia, (vt Sacramenti) vberima virtus ostenditur. Cap. IX. pag. 272:1

Diuina Eucharistia (tanquam Sacrificij) fructus vberimus pro viuis & defunctis ex perpetua Ecclesia vsu ostenditur. Cap. X. pag. 273:1

De igne Purgatorio & oblatione pro defunctis. Cap. XI. pag. 273:2

De sanctorum Inuocatione & Intercessione. Cap. XII. pag. 275:1

Sectio vltima.

A Serenissimis Ferdinando Cesare, à Gallia Regibus, ab Alberto, Bauaria, & à Ioanne Basilij Magno Moscouia Duce, condemnari Chytrau mendacij, qui Principum illorum nominibus, in negotio vtriusque speciei Eucharistia fallaciter abusus sit. pag. 277:1

RETRACTIO imposturarum cuiusdam heretici Davidis Chytraei, quas in oratione inseruit, quam de statu Ecclesiarum hoc tempore in Graecia, Asia, Vngaria, Boemia inscriptam edidit & per Sueciam ac Daniã aduersus Orthodoxam fidem disseminari

curauit. pag. 278
EPISTOLA ad STEPHANVM I. Polonia Regem serenissimum de statu Ecclesie praesentis seculi aduersus quendam Volanum Calumnianum. pag. 301

RESPONSIONES ad nobilissimi & Regij viri Septentrionalis interrogationes qui de salute aeterna comparanda ratione ac de vera Ecclesia cupiebat institui. pa. 316
Additus est modus, quo Verbum Dei, & libri Parrum legendi ac Cocilia legitima ab illegitimis discernenda sunt. pa. 331.

IUDICIUM DE CONFESSIONE AVGVSTANA: EXAMEN scilicet Picardicae, ad quam deflectit Caluinismus: DE ERASMO ROTERODAMO, ad quem prouocant noui Arriani. NUM EXPEDIAT colloquium publicum de conciliandis religionis dissidijs instituire coram Principe aliquo seculari, ad SIGISMVNDVM BATOREVM Transsylvaniam Principem Illustrissimũ. pag. 341

EPISTOLA de necessitate, utilitate ac ratione docendi catholici Carechissimi. **RATIONES** item, quibus inter summas quas quo difficultates Diuinum negotium debeat ac possit promoueri. pag. 368

ANTO.

ANTONII POSSEVINI,
SOCIETATIS IESV,
COMMENTARIVS PRIMVS
DE REBUS MOSCOVITICIS, AD RE-
LIGIONEM SPECTAN-
tibus.

MAGNI DVCS Moscouiae dicitur, cum longè lateque ad septentrionem atque ad Ortum solis pateat, vnde tantum habet Episcopatus: quorum praecipuus est Mosca, quem Metropolita, qui ceteris omnibus praest, administrat. Rostouium autè, ac Magnam Nouogardiam (quae Nouigrod dicitur) Archiepiscopi duo; Reliquas ciuitates Cortizã, Refantam, Columnam, Susdeliam, Casanum, V Volochdam, Tueriam Smolenciũ, Episcopi administrant. Cum verò à Patriarcha Constanti nopolitano Moscouiae Metropolita olim confirmaretur, nunquam hoc Principe confirmatus est amplius, licet plures eo munerent sint sancti, ac denique vel interfecti, vel ad monasteria ablegati. Ab ea verò confirmatione petenda cessatum esse putatur, postquam Pater huius Principis Basilij Gregum in vincula Sacerdotem coiecit, quem à Constantinopolitano Patriarcha euocauerat. Sed Sacerdos cum Moscos non solum à Latinis, verum etiam à Graecis in fidei dogmatibus, ac ritibus quibusdam dissidere cõperisset, liberè id Basilio obijciens, nunquam (ne acriter quidem vrgente id per litteras Imperatoris Turcarum) è custodia, in qua diè obijisse fertur, liberari potuit. Porro Metropolita deligitur iam ab ipso Principe, consecratur à duobus, tribusue Episcopis. Atque is ad duodeuiginti millia talentorum, qui circiter tredecim aureorum nummum millia faciunt, è redditibus annuis percipere dicitur. Ab eo tamen, vt & à reliquis Episcopis, non illis quidem ad opulentiam, interdum tributum, siue subsidium (vt vocant) exigit Princeps: sine cuius scitu, ac permisso, nihil, quod magni alicuius momenti sit, faciunt. Ac tamen, licet à Con-

stantinopolitano Patriarcha confirmatio Metropolita haud petatur, ei audio quingentos aureos nummos in Eleemosynam singulis annis à Principe numerari. Ceterum Episcopi omnes ex Monachis, tanquam perfectioris vitae hominibus, deliguntur. Quare nec uxores habent, nec vnquam carnes edunt (sicut nec ipse Metropolita) neque annulos gerunt in digitis; & sanctitatem praeseferentes, apud omnes in veneratione habentur. Dioceses suas (in quibus Archimandritas, & Igumenos, seu Praepositos in Monasterijs collocant) non solent, vt apud Catholicos fit, obire, aut inuisere: fortasse quòd Principi ea res foret suspiciosa. Veruntamen quibusdam in oppidis laicos aliquos, quasi vicarios foraneos, singulis annis statuunt, quibus vitam Popporum (hi Sacerdotes sunt) seu aliorum obseruandi cura cum demandetur, ij, si quis Sacerdos crimen committit, pecunia serè multantur. Vocantur autem Episcopi Vladicae, à voce Rutenica VVlodars, quae Oeconomum ac dispensatorem designat. Parochi verò, ac reliqui Poppi, Graecorum more Sacerdotum, uxorem virginem, antequam Sacerdotes sint, ducunt. Quae demortua, si monasticam vitam agere velint, pergunt Sacerdotio fungi: sin alteram ducunt, nullo iam Sacerdotij munus obeunt, nec ad Sacerdotes censentur; cum & aliqui tanquam Diaconi in Ecclesijs inseruiant, quali Character Sacerdotalis ex vxoris vita penderet, ea mortua deleteretur. In his omnibus, sicut & in Monachis (quorum eiusdem ordinis, & veltitus omnia monasteria cernuntur) mira interiorum literarum ignoratio est: ita, vt nec, quis sit sui auctor instituti, aliqui respondere sciuerint, cum hæc de ijs quaeremus. Diui tamen Basilij quandam esse speciem conijcitur. Monialium item nõ desunt Monasteria, siue domicilia, sed quae longè abfunt à cultu, custodiaque nostrarum. Quibus autem in vniuersum Mosci erroribus impli-

catur, ex eo intelligi potest, quod ante quingentos annos, Duce Moscorum Volodimero, Christianam fidem à Schismaticis hereticis acceperunt. Ea imbuti, ac proinde maximo se beneficio deinceps putantes, facile crediderunt, quicquid de Latinis Greci (Romana gloria, atque pietatis æmulii) obloquebantur. In ea verò opinione alii, & à teneris educati, Chronicaq; corrupta legentes, nec habentes, qui istas ex eorum animis calumnias serio possent abstergere, à Catholicis valde abhorruerunt. Itaque cum ingens alicui malum imprecantur, Vtinam te, inquit, Latinæ fidei videam. Cum verò imaginem aliquam piam ex ijs, quibus Catholici vtuntur, à suis simplicioribus coli animaduertunt, Necolas, aiunt, quia nostræ fidei non sunt.

Cum autem nobiscum, iubente Principe (officijne, an obseruandi causa) nobiles quidam, assignati necessarijs rebus procurandis, comedere soliti essent, nec assurgere, cum mensæ benediceremus, aut gratias DEO ageremus; nec item nostras imagines venerari, aut vllò in honore habere (cum suas tantum non adorent) nec alia id genus facere volebāt. Quin verò Princeps, quotiescunq; externos Legatos alloquitur, ijs recedentibus (sicut & nobis contigit) manus è deaurata pelui, quæ super scamno cõspectui omnium patet, quasi ad expiationem, solet abluere. Quo facto, Proceres, ac reliqui nobiles, quorum frequens solet esse confessus, sic in suo Schismate, atq; à nobis Christianis auersione, obfirmantur, vt nihil supra. Ego verò, licet expectandū esse tempus, quo ingenia illa matura scerent ad pietatem, intelligebam, egerimè tamen hoc ferebam, sperans quidem non longius futurum, cum vel alij Christiani Principes id Mosco obijcient, aut Legatos sese ad eum non missuros amplius significabunt, nisi ab illa fordida ablutione desistat. Ita porrò Mosci, tradito per manum à maiori bus suis instituto, à pueris loqui, ac sentire de suo Principe soliti sunt, vt interrogati sæpius respondeant: Solus Deus, & magnus Dominus, (hoc est, Princeps) hoc scit: Ipse noster magnus Dominus nouit omnia: Is vnico verbo omnes nodos, ac difficultates potest soluere: Nulla religio est, cuius illeritus ac dogmata nesciat: Quicquid habemus, aut cū rectè equitamus, vel valemus, id Clementia Magni Domini obtinemus. Is verò hanc de se existimationem apud suos mira diligentia fouet, prorsus vt quasi Rex Sacrorum, simulque Imperator videri velit; Pontificiam autem, ac plus quam Regiam Maiestatem ipsis in vestibus, confessu, ac reliquis præseferat. A Græcis Patriarchis, & Imperatori-

bus mutuatum esse omnia, aliquis dixerit, atq; ad sui honorem, quæ ad Dei cultum referebantur, traduxisse. Tiaram enim vnionibus, ac gemmis ornatisimam, eamq; non vnā tantum (quam ostentandæ amplitudini mutat identidem, cum & Byzantio sibi delatam dicat) aut apud se habet, cum sedet in throno, aut gestat in capite. Pedū, seu Pastorale in manu leua, Crystallo fat magnis globis, tanquam nodis, interstitum: Talarem vestem, quali ferè Pontifices maximi vti solent, cum solenniter procedunt ad Sacrum, & manus plenas anulorum gerit, cum prægrandibus gemmis. Imaginem item Saluatoris ad dexteram, ac Beatissimæ Virginis supra Cathedralam, in qua sedet: binosque albis sagis indatos, atq; bipennibus ad humeros munitos habet vtrique stantes, quasi Regij corporis stipatores. Ceterum subsellia interioris, & anterioris cubiculi, referta hominibus, qui vestibus aureis (quas nisi ipsi habeant, Princeps, Legatis aduenientibus, solet vtendas dare) induti vsque ad talos, referunt speciem Diaconorum, cum hi Sacerdotes Sacra facturos prosequuntur. Hi autem miro silentio, ab ore nutuq; Principis pendunt; cuius ad sinistram maior natu humiliore in loco filius sedet, Tiaram & ipse habens, licet minore, in scamno, oblongaque veste, & ea preciosissima indutus. Atq; hi duo, pater & filius, cum mensæ accumbunt, pluribus crucis confectionibus sese muniunt, antequam vnū quodque ferculum, aut potum delibent, vel gustent. Ad sacrum autem, atq; ad templum quotidie (nec semel) eunt: dumq; id fit, nunquam sedent, nisi cum pars aliqua homilia, vel sancti aliquis apud eos viri vita recitatur. Quin verò ipsi quoque fronte humum ex religione percipiunt: ieiuniaque sua sedulo obseruantes, eam, quam dixi, pietatis opinionem in subditorū animis figunt, ac fouent. Principi verò ipsi Confessarius Sacerdos est proprius, qui eum quacumque comitatur. Moscu exeuntem: cui etiam Princeps singulis annis peccata confitetur, Eucharistiam tamen non sumit amplius, quod ei, qui plures quam tres vxores duxerit, fas non fit, ex eorum legibus, Christi Domini corpori communicare. Nam & Princeps, vbi ex Anastasia prima vxore, quæ olim decessit, duos, qui adhuc superstitites sunt, filios suscepit, sex alias vxores (sive quo nomine alio vocet quis) virgines duxit; quarum aliquas varijs de causis in monasteria intrusit: cumq; adhuc aliquæ earum viuere dicantur, septimam tamen, quæ vocatur Maria, filia Theodori Nagoi (quæ superiore anno sibi in suo illo matrimonij genere adiunxit) apud se habet. Ioan-

nos

nes item maior natu filius, non plus vigintri licet annos natus, tertiam habet vxorem; primis duabus (sic patre iubente, filio autè dolente) in monasteria inclusis. At Theodoro alteri filio ea, quam primò duxit, adhuc est; adolefcenti (vt ferunt) satis innocenti, nec à Catholicis abhorrenti. Quamquam, vt statura corporis non æquat atatamento deest, non permittitur venire in cõspectum eorum, qui à Principibus externis ad Magnum Moscouiæ Ducem mittuntur. Porrò Ioannis primogeniti vxor (si ita vocanda sit) Helena vocatur, Ioannis Scheremitonii nobilitis Mosci filia: Theodori verò Hirene, cui Theodorus Codonus est pater.

Iam verò Princeps, cum suarum omnium Prouinciarum, quæq; in ijs sunt, hæredem se agnoscat, & dicat, bona & prædia, quibus vult, tradit: quibus autem vult, & quando libet, admittit. Quæ res etiam facit, vt à suo Schismate discedere non audeant, & in bella quisque sine stipendio prodeat. Pendunt verò sic à Principis nutu, vt quocunq; mittuntur aduolent, idq; faciant, nõ tam sui, quam causa liberorum, quibus, si specimen aliquod præbeant, eorumq; parètes rectè se gesserint, aut omnia, aut partem bonorum Princeps cõcedit. Sic bonorum, & corporum, animorumq; ac quasi cogitationum vult esse integer Dominus. Cum autem velit omnia noscere, quæ inter suos geruntur, fit, vt nemo penè audeat hiscere; aut si quid proferat, id ad gratiam ancupandam, vel ad supplicium declinandum spectet. Ad externos autem commigrare, absque illius scitu, & ad eò missu, non licet. Itaque etiam mercatores aliarum regionum in Moscouiam nauigant, aut commeat: nemo tamen ex Moscis ad alienos solet transigrare, nisi missus; ac ne naues quidem habere permittitur, ne ea ratione diffugiat, aut nimia cum externis consuetudine contracta, aliquod deniq; Principi in cõmodum afferri putetur. At verò, ne ijs quidè, quos ille interdum ad Christianos Principes allegat, licet, vt eosdem, quos mutuo interdum met Principes ad Magnum Moscouiæ Ducem mittunt, alloquantur. Quænam modum nec Thomæ Sauerigeno licuit nobiscum loqui, amicissimè licet, & perhonorificè per Italiam, V. Beatitudine iubente, à nobis deducto. Quod tamen eo mirandum est minus, quod Legatis quantum libet magnis, etiam in Ciuitate Moscu datur amplū hospitium: sic tamen est præaltis studiis circumseptum, vt inde nec domos aliquas intueri, neq; cum vllò omnino loqui, ne educere quidem (vt & nostris aurigis accidit) ad aquandum equos possint. Sed nec ipsi Medicis, quorum duo tantum in vniuer-

sa Principis ditione sunt, alteri Italo, Belgæ alteri, licet egrotū inuifere, nisi id Princeps concefferit. Porrò nec collegia, neq; Academiæ vllæ sunt; sed scholæ duntaxat aliquæ, in quibus legere, & scribere docentur pueri, idq; ex Euāgelij, Apostolorum Actis, Chronico quod habent, & quibusdam, vt sancti potissimum Ioannis Chrysofomi, Homelij, vel Sanctorum, aut eorum, quos habent pro Sanctis historijs ac vitis. Quod si quis maiorem in literis progressum facere velle videretur, vel alias scientias imbibere, is nec suspicione caret, nec impunè abiret. Eò enim spectasse videntur Magni Moscouiæ Duces, vt non tantum, quæ inde oriri posset, hæresum occasionem amouerent, quarum præciderent viam, qua ipsò Principe doctior, aut sapientior aliquis haberetur. Atque inde fit, vt neque Amanuenses, & Scribæ (sic enim eos vocant, qui sunt à Secretis) nec ipse Cancellarius, qui eis præest, vix quidquam scribat, vel respondeat ijs, qui ab externis Principibus veniunt, quin Magnus ipse Dux, longa satis, neq; necessaria, vel titulorum, & rerum propositarum repetitio ne, dicitur: dictatum deinde Senatores Nuncijs, aut Legatis sic ex scripto referant, vt partitis inter se schedis, omnes ordine sua recitent. Quod militi aliquando per quatuor integras horas contigit, cum respondisse ad omnia minus vnus horæ spacio potuissent. Antequam verò quisq; aliquid recitat, assurgentibus ad Principis nomen omnibus, dicit, Magnus Dominus totius Rusiæ, iussit tibi Legato, vel Nuncio talis &c, hæc referri: quæ nec vnus ipse pergit vsque ad finem proferre, sed ab altero mox interceptus, ex scheda eidem proposita necit consequentia. Sed & tanta (quasi dixerim) religione in mensis assurgunt omnes, quotiescunq; Princeps alicui propinat, vel cibum mittit, nihil vt antiquius videantur habere, quam vt ipsi continens, neq; vnquã intermissum omnibus in rebus, tributum venerationis pendant, ac ferè iugesuorum animorum sacrificium ei offerant. Quantum libet autem auctoritate polleat aliquis, is si graue (aut quod graue videatur) commiserit crimen, iubente, vel annuente Principe, extremo supplicio plectitur, ac plerumque in aquam demergitur, aut verberibus afficitur. Nec tamen id vsque ad eò dedecori ducitur, quin etiam affecti verberibus Principi gratias agant. Porrò ad hæc, quæ tractandis rebus, & insinuandæ religioni, non minima videri possunt incommoda, accedit, quod cum Legati Principis Vlnã sæpe, aliasq; ad Polonici Regni Prouincias, de pace, inducistiue iuerint, varias esse hæreticorum sectas, quibus ea Ciuitas scætat,

A 2 acco-

acceperunt. Quare & de ijs dicunt, Quod manè credunt, id à prandio pernegare: & cuiusmodi esse Catholicos omnes, atque adeò ipsum Poloniæ Regem Stephanum, factis affirmabant. Sed hoc illis, & Senatoribus constanter exemimus. Cùm autem Lutherani ex Germania, & Caluiniani, reliquiq; ex Anglia, in Moscovia soleant habere commercia, hi iam diu duo templa obtinuerant, nomine Romanæ religionis, cui sese esse addictos, inter hanc gentem, rerù istarum haud peritissimam, iactitarent. Nò leui certè Satanæ astu, qui ea ratione vel ijs conciliare auctoritatem, quasi essent Catholicici, vel in Catholicos dissensionis, atq; illorum improbitatis culpam conijcere conabatur: vt videlicet nostris ad officium fidei pandendum aditus impediretur. Sed magna iudicia, & abyssus multiformis sapientiae Dei, non sinunt quidquam occultum non reuelari, ac tandem in eorum caput malitiae spicula retorqueri, quæ in alios intorquent heretici, verè semen maledictum. Princeps igitur antebichnium, siue quòd aliquid inaudierat eiusmodi, siue quòd suis metueret, ne eo fermento inficerentur, variasq; sectas introducerent, concessa illis duo templa comburi mandauit: sicq; in hypocausis secretò res suas agunt. Hanc autem de Romanis opinionem, quasi ijdem essemus cū Lutheranis, alijsq; hereticis, necesse fuit ex Principis, ac Senatorum animis euellere: cùm nobis pro aliquibus Sacerdotibus, qui venturi essent ex Italia, locum petentibus, primò negasset præcisè Princeps, se Ecclesiam concessurum, sed tamen postea dixerit se permissurum, aliqua vt in domo religionem suam colerent, Catholicicq; Romano ritu, (sicut alij Germani in campo ipsi assignato) sepelirentur. Illum ergo de tota re liquidius docentes, fidem publicam pro ipsis Catholicis Sacerdotibus, ac mercatoribus, necnò alteram pro Legatis, ac Nuncijs Apostolicis Sedis obtinimus, vt ingressuris in Moscouiam nouas literas comiteatus, seu salui conductus ea de re, petere non opus fore videatur. Quæ quidem res à Clemente VII. cum Basilio huius Principis patre tentata, non potuit ad exitum perducì. Sed & transitum, atq; itineris Duces per suam ditio-nè pollicitus est Princeps tradere ijs, quos Pontif. Max. in Asiam mittere iudicaret, si quando promouendum eò esse fidei negotium, per eas regiones censeret.

Iam quod attinet ad Sacrum, officiatuè Diuina, hæc omnia Ruthenicè, seu potius lingua Moscouitica recitantur, quæ ferè prorsus eadem est, qua subditi Poloniæ Regis Rutheni vtuntur. Libros autem omnes ipsi describunt, nec typis cudunt, nisi cū pro-

ipso tantum Principe aliquid prælo subijcitur, in oppido, quod Sloboda Alexandreska dicitur, vbi Typographiam habet: idq; oppidum nonaginta Italicis miliaribus quæ ipsi Veritas nominant, Moscuam distat. Ceterum quos ipsi libros ferè lectitant, aut etiam peritiores Monachi versant, eorum nomina, quantum hoc tempore assequi potuimus erunt in Calce huius narrationis adscripta, vnà cum illorum Calendario, ex quo intelligi possit, quòrum anniuersarios dies Sanctorum celebrant, vel item aliorum, quorum sanctitas Latinis, & Græcis necdum innotuit.

Quo autem in suo de Moscouia Commentario scripserat Iouius, Quatuor Latine Ecclesie Doctorum, & aliorum Patrù scripta circumferri apud hanc gentem, in eius linguam conuersa (quam item Slauicam esse putabat) id nondum resciri potuit, licet à me accuratè perquisitum sit. Quin verò, ne illorum quidem nomina huc peruenisse, satis verisimile est, quòd ea, præter D. Ambrosij nomen, in eorum Kalendario (in quo tamen quorundam Pontificum Romanorum, Syluestri, Gregorij Magni, & aliorum mentio fit) non sunt inscripta. Et quidem illa apud aulicos ipsos, qui solent Principem comitari, fuisse videtur hæc genus inaudita. Nec verò Slauicam linguam norunt, nisi quantum hæc cum Polonica, Ruthenica, & alijs cuiusmodi sic habet affinitatem, vt quem Moscuam nisi Sacerdotem, natione Slauù, is pleraq; iam multa Moscouiticæ lingue statim assequeretur, cùm contra Mosci Slauicam difficiliùs percipere viderentur.

Cum ergo tantum Ruthenicè noscant, fit vt neq; vlli commodo sit Græca lingua, Synodusuè Florentina edita Græcè, quam in confessu procerum frequenti Principi illi V. B. nomine in arce Staricæ ad Volgam fluuium tradidi. Neminem enim habet, qui eam calleat linguam, nisi quòd relatum est nobis, anno superiore venisse Byzantio quosdam Græcos, qui Principis mandato Moscum aliquem docent, vt interpretis ea in lingua operam præstet. Verum corruptam, & quali Græci hoc tempore vtuntur, eam potius esse credo, quam præscam, aut illam, qua Patres antiqui libros, Synodosq; conscripsere. Itaq; ne ipsa quidem vnionis, quæ dicitur Bulla, seu Diploma, ab Eugenio quarto latum, nobisq; ex ipso exemplari ab Illustrissimo Cardinali S. Severinè traditum, vsui esse potuit, quamuis Latine, Græcè, ac Ruthenicè scripta tum fuerit. Qui enim Diploma illud Ruthenicè verterat, eum nec characteres, nec linguam omnino Moscouiticam nouisse, sed mixtâ aliquâ ex Bossinenli, ac Croatica, animadu-

uersu est ab ijs quos mecù ex regis Poloniæ Russia, & ex Austria duxerã: quiq; & ipsu, & fidei professionè à Pio Quarto editã, vt verterent in Ruthenicum idioma, quali hodie vtuntur, curatum est: eo animo, vt ab aliquibus peritioribus in Regijs castris, ad quæ propero, vbi fuerit examinata, quâ primùm Vilnæ edatur in lucem, sicq; vtrique Russia Polonici Regni, ac Magni Ducatus Moscouiæ, Deo adiuuante, cõsulatur.

Nec verò nisi paucissimos habent, qui Latinam linguam calleant, qui quidè præter medicos illos, de quibus dictum est supra, trium numerum haud excedunt, hiq; Poloni sunt omnes, Iacobus Zaborouius, Ioannes Bucouius, & Christophorus Cateuius. Illi quidem duo multos ante annos ex Polonia, ex oppido Vredoco, hic verò ante triennium, cum ad Bogdanum Alexandri, suum Dominum, & Valachia Vuodam, quem putabat adhuc esse superstitè venisset, à Principe retentus est: què et si peritiorè Latine lingue esse dixerunt, eum tamen haud nobiscù agere, hæcenus permissum fuit. Inde ergo factum est, vt laboratum sit vehementer, antequam ea, quæ scripto (vti petierat Princeps) tradere-mus, vel quæ cum Senatoribus subinde agebantur, ad plenam ipsorù notitiam peruenirent. Ineptè etiam illi pleraq; neq; ad rem sæpè nostra vertebant: earum verò præcipuè rerum maximam partem omiserant, quas Principi fore molestas, aut certè sibi imò ipsi aliquid periculi creaturas ab eo timebant; cuiusmodi erant, quæ ad negotium de religione primariù spectabant. Quod eos alijs quoq; in Principum literis, licet Ruthenicè ex Lituania scriberetur, facere, quibus in rebus dictio non eadem est cū Moscouitica, valdè mihi probabile est. Ac tamen Diuino beneficio, incommodū quoque hoc superatum est, insinuatione tandem nostrorum interpretum, quos antea nolabant admittere, scriptisq; nostris omnibus ab ijs integrè versis: quæ Principi, ac Senatoribus tradita fecere, vt responsum nem nobis vberiorè nò in colloquijs solùm, verum etiam scripto tradiderint. Verfionis aut illius, à nostris interpretibus factæ, exemplum Ruthenicum, præter Latinum exemplar, illi huc mittam, vt si quis aliquando huic operi successerit, eadem vel Principi huic, vel eius filio, ac posteris reuocari possint ad mentem.

Porro populus vix vnquam ab opere vacat, nisi ipso die Beatissimæ virginis annuntiatæ: sicq; Dominicis, ac reliquis omnibus dieb' profectis (nec excepto quidem Paschatis die operatur: sibi enim persuasum habet, spectare tantum ad nobiles, vt ad Sacra, templaq; tam sæpè proficiscantur.

Ceterum contenti sunt populares sua simplicitate, plurimaq; crucis consignatione, & reuerentissimo erga pias imagines cultu; quas decentissimè pingunt, & ad viuè exprimunt, nudas in eis corporis partes omninò exhorrentes. Ieiuniorum aut, & à carne, ac lacticijs abstinentia: tenacissimi, Ecclesias raro; Nobiles verò mulieres, ac virgines nūquã eas penè inuisunt, nisi quò tempore, Paschatis nempe, Eucharistiã sumunt. Concionatores non habent; sed tantum, quas diximus, vitas Sanctorum, vel eorum, quos pro sanctis venerantur, atque homiliæ partem vt dixi, (ex D. præsertim Chrysofotom) à Poppis suis audiunt. Orantes stant, interdumq; fronte percutiunt terrã: quod illis quoq; in salutandis primarijs viris aliquando, & in elemosyna petenda solemne est. Quatuor candelæ ad quatuor fontis partes accensæ ponuntur, quibus deinde extinctis, baptisma adhibetur infantibus, trina totius corporis mersione. Aegroti vix vllum remediũ adhibent, quã vel cremati vini, vel aquæ, in quam Sanctorum reliquias imposuerint potum, vel aqua, à Sacerdotibus orationibus sanctificatæ, asperionem; vel nuncupationem votorum, quæ plerumq; Beatissimæ Virginis, ijsue quos habent pro sanctis, offerunt. Restituta valetudine, imagines quoq; argenteas iisdè affigunt, antiquissimæ Ecclesie morem seruantes, nisi in sanctorum apud eos quorundam existimatione errarent. Moribundis Eucharistiam sine facibus afferunt, eosq; extrema vnctione inungunt, peccata sua in primis Sacerdoti confitentis: quod & singulis annis, cùm valent, atque aliquando sapius, faciunt. Cùm funus effertur, id Poppi, Laiciq; candelis quibusdam paruulis ardentibus, quas gerunt in manibus, prosequuntur, nulla prælata cruce; imagine tantũ pia demortui pectori herente, qui sic lintamine totus obuoluitur, sola vt facies cerni possit. Nihil verò aliud concinunt, præter illud trifagion, Sancte Deus, Sancte fortis, Sancte & immortalis. Cũ autem cadaver mandant sepulturæ; Recordare, inquit, Domine animæ huius: ac quædam in eum sensum, ex Græcorum Liturgijs, aut ex D. Dionysio Areopagita, verba proferunt. Mortuum osculantur: si quis autem nobilior moritur, hunc Metropolita, qui que aliis adest in ciuitate Episcopus, comitantur, quousq; in sepulcrum illatum sit cadaver. Ceterum D. Nicolaum Myrcæ Episcopũ magnoperè venerantur: quem non depictum tantum, verum etiam penè totum exculptum vidimus, non procul Nouogardia magna; cùm (quo in loco religiosè, imagine, an statua illa, erat exposita) Monachi nobis obuiã venissent;

nissent, in altera patina aquam benedictā, & crucem, in altera verò panem, ac sal, vt solent, offerentes. Vocant autem S. Nicolaū Czudothvoretz, quasi θαυματουργον, id est, miraculorum patratorum: quem nō aded colunt, vt vel Christo Domino æquent, vel Sanctorum maximum existiment, nisi quis, minus veritatem edoctus, in ea re erret. Obliquas deinde (vt ipsi dicunt) & curuas ferias sextas quasdam habent, quas Niedziela VViereiedna nominant, quibus designatur, totam hebdomadam esse quasi Dominicam. Nam à Domini Natiuitate vsque ad Epiphaniā, & octo post Pascha dies, ac quibusdam alijs, qui ieiunium (quod ipsi vocant S. Petri) antecedunt, vt & ijs, qui magnam Quadragesimam præcessere, carnes edunt, lautiusq; viuunt. Peruigilia verò (vt Catholici) non habent. Si quis profestus, vel anniuerfarius alterius celebrationis dies in Paschatis incidit diem, eum in alium haud transferunt. Bis in anno, semel in die Epiphanię, iterum ante Beatissimę Virginis Assumptionem, benedicit Metropolita flumini Moscua, alij verò Sacerdotes alijs fluminibus. In eo multi mares, fœminęq; trina mersione toti immerguntur. Equi item & imagines quasi baptizantur, ac propterea id Chrefcenic eorum lingua, id est, baptizatio dicitur. Qui mos, siue ritus licet non præceptus sit omnibus, plures tamen eum ex religione sic seruant, vt ægroti quoq; qui sibi ea ratione putant ad valetudinem consulere, summo in gelu effossa glacie, per foramen in aquam demissi, eximantur. At & cum essem in Alba Rufsia, relatum est mihi, in ea, quę Rubra dicitur, quęq; item, vt Alba, Poloniae Regi subdita est, Drohobicij puteum esse aquę falsę, cui cum solenni supplicatione Sacerdotes, vbi benedixerint, ea populū aspergunt. Inter Sacerdotes autem sunt Protopoppi, quasi Archipresbyteri, & Archidiaconi, quibus maior (vt etiam apud nos fit) honor defertur. Ex his igitur, quę hactenus hoc in itinere, vel ipsi vidimus, vel ex Moscis audiimus, intelligi potest, quanto Diuini cultus, & Ecclesię bono fuissent, qui Europę, atq; Asiae fines attingunt, si Orthodoxā initiō fidem haussissent, vel aded hodieq; haurirent: Catholici aut Principes huic genti viciniores, eandem (cum facild olim potuissent) in re Catholice religionis, quam hi seruant in Schismate, constantiā à suis populis seruari procurassent. Quoniam verò Mosci alijs ritibus, & erroribus impliciti sunt, propterea hi, cum à Poloniae Rege ad Magnum Moscouiæ Ducem, reuersus fuero, sic à me perscribentur, vt simul, quid ijs refutandis responderi possit, Deo aspirante, adijciam.

*DIFFICULTAS, SPES, RATIO
Catholicae religionis in Moscouiam promouenda.*

CVM ex ijs, quę dicta sunt, perdifficile videatur fore negocium in sinuandæ in Moscouiam Catholice fidei, tum ed difficilius videri posset, si cetera, quę dicenda sunt breui attingero. Primum enim cū maxima populi pars ignoret, quid schisma sit; religionis autem ritus & dogmata, quę credunt, nunquam habuerint, qui à recta fide aliena esse illis ostenderet: si quis Catholicus Sacerdos ad eos accesserit, vere ri fortasse poterit (cū adhuc Euangelio & veritati prædicandæ non omnino pateat ostium) an illis injicere de ipsorum schismate scrupulum debeat, ceteroquin rudioribus, in sua simplicitate forsā saluandis.

CVM autem grauissimè plecteretur, qui de Ruthenis ritibus, aut dogmatibus quidquam obloqui auderet: concionandi autem facultas omnis tollatur, qua ferè vnica via inferendæ Euangelij luci, vt solita est Diuina sapientiā; nec verò (sicut dictū est) magna pars hominum accedat ad templares plena periculi videtur, si quis eiusmodi aliquid tentet, cū præsertim, nisi hoc ex voto succederet, maiores posset parere difficultates.

Accedit, quòd Aulicis cum Principe (in quibus rei totius summa posita est) cū de Catholicis, atq; aded de Romanis multa ex mercatoribus, qui pene omnes hæretici sunt, audiuerint, & continenter audiant, ea peruertunt in peiorem partem; numerum propè innumerabilem Catholicorum, & plurima pietatis opera, consensumq; in fide vnanimem, ac Diuini cultus maiestatem, quę apud nos est, nunquam audientes. Cū verò Antistites, ac Sacerdotes nostros cum suis Episcopis, ac Monachis conferunt, hos esse sanctiores, ac proinde syncriorem cultum, verioremq; religionem habere sese putant; quòd ab hæreticis miras (vt hi solent) blasphemias audiant.

Natura verò Schismatis cū ea sit, vt pietatis speciem, remque ipsam magna ex parte retinens, his contēta sit (quo furo etiam nostro tempore hæretici populos deceperunt) caput autem ministeriale non habeat, & proinde neque primarium habeat, vnde spiritalis vitæ sensum, & motum accipiat: vix rationis vllius vim intrinsecus admittit; etsi quid veritate cogente, admittit, hoc vix retinet diu. Itaque operam & oleū inter hos, qui ex Scythia, Tartarijsq; permisi sunt, videntur ij perdere, qui alibi futuri essent vtiliores. Nam & quā peruicaces fuerint D. Augustini tēpore Donatistę, cū pleraq; omnia retinerent,

ab

ab ipso tamen Christi Vicario tantummodo (si tantummodo dicendum sit id, quod est maximum) se iuncti, Ecclesię notum est. At qui etiam Græci ipsi, vnde hi schisma e-biberunt, cū summam charitatem, sumptus, & veritatem Sedis Apostolicę experti, se quaterdecies publica confessione nobis adiunxerint, ac tamen semper ab ea recesserint, ostendunt, quid de pullo mali o- ui sperandum sit.

SED & Magnus Moscouiæ Dux, cū à suis Legatis, qui de pace venerant Vilnam, cognouisset, me ad Poloniae Regem à V. B. venisse, scripserat per Christophērū Dzerzeziū ipsi Regi, Moscos à Synodi Florētine tempore cum Ecclesiā Catholica fuisse eadem in religione coniunctos; seq; finere, vt Catholici in Moscouia suis ritibus vterentur. Veruntamen se nihil minus hactenus cogitasse planè indicauit. Quin verò, cū Lithuania magna parte subacta, Catholicos inde ad vnum eiecerit, cultumq; Ruthenicum armis passim inuexerit, ac diligentissimè statuerit (Auum qui id ipsum Nouogardię fecerat, patrem que secutus) cumque mihi longa cum eius Consiliarijs colloquia habenti, deprompta fuissent expenitoribus Archiuis scripta, & formulę, quas ad res suas, aduersus Poloniae Regem tuendas, Pontifici Maximo cupiebat esse cogitas: satis certò collegi, quid quid de amicitia continuanda cum Pontificibus, à tempore Leonis X. ac Clementis Septimi, eius Pater Bassilius, vel hic ipse modo cum V. B. tentauit, id ad suę ditionis, ac schismatis terminos propagandos, armatę ad hanc rem sibi comparanda spectasse. Non secus ac superioribus annis Turca fecerat, qui quorundam malis artibus aut quæsitam, aut oblatam Christianorū amicitiam in Europę viscera peruasit.

NAM quòd ad Regios, & aded Casares titulos attinet, nihil ille aliunde petit, qui sibi illos vendicauit: eminentes verò Principes quosdam eo adduxit, vt se fratrem Casaris, Czar verò, id est, aut Regem, aut Imperatorem Casani, & Astracani in litteris vocet. Quibus nominibus cū à V. B. non appelletur in litteris, non aded contentus est; quin verò ægrè tulit, quòd in ijs alia saltem inscriptio non esset, ad numeratis aliquibus Prouincijs, quibus præest. Sed hæc forsā V. B. perpendet, si quando vastitate prouinciarum istius Principis, speq; illum ad meliora alliciendi, aliquid addendum sit, ac calamus quassatus nō coneratur. Et tamē sic ei scribatur, vt Dominus non totius Rufsia, sed Rufsia tantū, neq; Lithuania hæres, aut simile aliquid, in alienum præiudicium, appelletur.

PRÆTEREA non minima difficultas est, quę Moscos in Schismate detinet, quòd (licet res planè fabulosa sit) corpora quorundam, qui Schismatici fuerunt, integra sese habere gloriantur, per quos miracula frequenter edicis visum restitui, ægrotos sanari constanter affirmant. Vt plurimi periculi res esse videatur, si quis illorū corporum eleuet præceptam animis sanctitatem, aut quasi dubius quærat, num ij verè sancti, martyresq; fuerint. Inter alios autem numerantur Cleba, & Boris, Petrus Metropolita, Alexius, quorum corpora extare aiunt Moscuę; Sergius item quidam Monachus ante vnde uiginti annos mortuus, qui in Monasterio Trinitatis asseruatur, procul ab ea ciuitate miliaribus Italicis sexaginta. Quo in Monasterio ducenti circiter Monachi esse feruntur, vniuersę Moscouiæ primario, ac satis opulento. Eò verò ad diem ipsius Sergij anniuerfarium celebrandum etiam Princeps ex arce Staricia, triduo post discessum nostrum (cū decimo octauo Kal. Octobris versus Plesconiam in viam nos dedissemus) excurrit, inde in Slobodam Alexandri oppidum, mox ad suam Regiam profecturus.

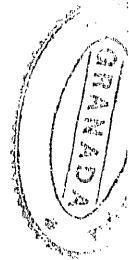
AT & illud magni momenti esse videtur, quòd difficillimè Ruthenicum Sacrum deserent, & cum Latino permutarent, vel ipsi aded Græco vti nos permetteret. Quod quidem si ad tempus eis concederetur, iam sedulò esset examinandum, num quæ ex Diuino Vetere codice, atq; ex Euangelij recitantur rectè sint versæ: quæ res nunquā fortassis, ne à Græcis quidem, facta est, nec verò fieri facild potest; cū qui Moscouiticam linguam, proprietatesq; harum phrasum vnā cum Græca, seu Latina lingua intelligat, & solida simul in Theologia iecerit aliqua fundamenta, neminem hactenus cognouerim.

Ac quidem Episcopos Ruthenorum, qui Poloniae Regi subditi sunt, audio interdū Græcè facere Sacrum, quam tamen linguā vix eorum vllus nouit. Quamobrem neq; ab ijs, si quis ad Ecclesiā Catholicam accederet, id sperari posset, cū etiam si vtrāque linguam callerent, Theologię profusus sint inperitissimi. Vni verò, aut duobus eiusmodi tantam rem committere, iudicium esto V. B. an expediret.

SPES, ET EXEMPLA.

VERVM enim tuerò nos animat ad meliora speranda is, apud quem non est impossibile omne verbum; quiq; vt quærentibus seriò Deo regnum multa solet adijcere, ita hoc potissimum seculo in remotissimis Indijs, ad Ortum, Occasum, atque Meridiem, deletis Idolis, trophæum crucis

A 4 passim

passim excitauit, eademq; Latina lingua Sacri dicitur in diuersissimis nationibus exiguo annorum spacio fecit. Cumq; quarta hæc mundi pars, quæ vergit ad Septentrionem, atq; ad Orientem, esset, in qua necesse sit Euangelium rectè annunciari, magnū in ea ostium aperiri posse Orthodoxæ fidei Diuina prouidentia ostendit: si præsertim ijs rationibus, longanimitq; (vt ita dicā) diligentia, quibus tot alia Regna fuere Christi iugo subiecta, negotium hoc promouetur. Nam & aliquid est, nec sine Diuino numine factum, quod nunc aditus in Moscouiam patuerit, V. B. clauū Ecclesiæ regēte, quum nempe operarij coguntur, & ad excolendas vineas institui curantur: quod que D. vs id effici voluerit post Synodū Tridentinam, quæ afflata diuinitus, istud Seminariorum vnicum esse remedium, ad propagandum Euangelium ostendit: Rege item Polonia Stephano, qui armis in Moscouiam ostiū Catholicis patefecit, ac cum sapienter intellexisset profecionem hanc nec suæ dignitati, neq; Reipublice incommodaturam, in gratiā V. B. (summo licet in belli feruore) concessit, vt in Moscouiam tutò procederem; quod quidem ne in pace quidem alijs permillum est semper. Accedit ipsius magni Ducis erga nos perhonorifica exceptio, qui nec omnia nobis negauit, & vexatione belli dante intellectu, forsalle mitior ad reliqua fiet, quā de eius ingenio fama percrebuerat. Vix verò credibile est, vt minimus omnium hominum, qualis ego sum, cā liberè loquendi, & interiora penè omnia, ac fati quidem citò sciendi occasionem nancisci alio tempore potuisset, nisi Diuina prouidentia, aliquam huius inchoandi negotij horam venisse, & ipsi demum negotio se adesse indicasset. Quin verò, cum oblata peropportuna occasione magno Duci significasset; videret, num iuste à Deo tanti belli moles eius humeris incumberet, quod Christi Vicario de negotio religionis nihil respoderet (nec tibi enim moras, & dissimulabat hoc totū) se quidem eo verbo vehementer afflicti ostendit. Quamobrem mitiora cogitare incepit, iteq; in reditum saltem meum responsum mihi hac de re daturū dixit, quod vt tunc certò faceret, ipsum rogaueram. Et quidem aliqua dixisse eum ferunt, vnde se templū concessurum, atq; adeò, si pax sequeretur, ædificaturum nostris intelleximus: sed ferione, an ista belli vexatione impulsus, cum egere Pontificis Maximi opera videatur, hæc dixerit, tempus declarabit. Quamuis, vt nihil aliud esset, quā id, quod de Catholicis Mercatoribus, & Sacerdotibus modò concessit: quodq; de pace cum duobus Polonia, &

Sueciæ Regibus incepit agi: quod item de Christianorum aliquot Principum arctiore vinculo iam ordiri velle Deus ostendit (si ferid publicū bonum ijs plus, quā priuatas res spectent) hæc nō vique quaq; contemnenda esse videatur, ijs præsertim, qui scitunt ædificia non extrui vnico momento integra, nec in fidei negotio solere Deus, sine summis laboribus, atq; perseverantia eorum, ad quos pertinet de omnibus vim suā exerere. Sic autem iam inchoata re, non vna ansa præberi poterit de religione agendi, variaq; serendi cum consiliarijs, & Aulicis de pietate colloquia: alij verò vel voce, vel exemplo saltem doceri poterunt, ac alumni interim institui; gentis lingua addisci; libelli eo Idiomaticè & caractere conscribi, atq; in lucem edi, præsertim si Polociæ, ac Derpati (si Liuania restituetur à Mosco) nostri esse poterunt, qui tuto in loco Moscos eadem opera possint excolere. Quæ omnia sanè aliquam, ac sine multo strepitu, viam ad rem Dei benè gerendam solent complanare.

Quoniam verò ad schismatis naturā, Græcorumq; ingenium pertinet, cum Rutheni, seu Mosci eorundem vestigijs insistant; Græci autem adeò frequenter ad vomitū redierint, ausim dicere, si cum primū absoluta fuit Synodus Florentina, libellica de read populi captum, & communem linguam per Orientem iterum atque iterum sparsi, Scholæque alumnorum Græcorum institutæ fuissent, qui veritatem illam illud, dum plerique adhuc ex Synodo illa recentis in Græciā transiuerant, haussissent, non satis fuisset vnus Ephesius Marcus tā solido ac Diuino operi subuertendo. Et verò tum, si Ruthenis quoque conuertendis eadem ratio fuisset adhibita, fegete fecundam haberet Ecclesia: quæ, vt ita dicā, non potest consolari, quia non est. Sed & præter Eugenium Quartum, si Innocentius tertius, Gregorius Decimus, Alexander Sextus, Leo Decimus, & Clemens Septimus hoc negotium aggressi, non autem sola Synodorum conuocatione, aut vnus hominis, atque Epistolæ missione contenti fuissent, sed varijs illis modis, qui Christi Legatorum & Apostolorum proprijs semper fuere, sedulo rem, sæpeque vrsissent; Rusiam aut. quæ ad Polonia Regnum atinet, Catholica religio imbui curassent, (quod quidem facile licuisset, cum ea conditione Polonia Reges Græcis episcopis priuilegia concessissent, si Synodum Florentinā fuissent amplexi) iam eam habemus tanquā validissimam machinam, quæ Moscouitico Schismati expugnado posset admoueri. Sed Rusia illa, licet proprio prouincia, prætermissa, & magis incerto Mos-

Moscouiæ negotio præposterè tentato, Deus, qui ordinate omnia dispensat, quiq; prius quàm mundi conuersionem aggressus est, tricianium Apostolis, & Discipulis catholicizandis insumpsit, neutrius negotij hæcennis, non solum integrum exitum, sed ne progressum quidem iuste permisit: quoniam ad exemplar, quod nobis monstratum est in CHRISTO, non omnia facta sunt.

Iam verò, quoniam Mosci ex Scythijs, & Tartaris permitti sunt, hoc nequaquam fido Christi operario faceere negotium debet. Nam etiam his Dominus opus habet quos ad imaginem & similitudinem suam creatos, vult saluos fieri. Vt autem Apostolis, sic Apostolicæ Sedi dictum est, vt doceat omnes gentes. Quæ Sedes mirificè iuuatur à Deo, cum hoc, quod Apostolico nomine designatur, id præstat; nempe cum ad reuocandas animas ex errorum barathro mittit operarios, qui pro Christo, non pro se, aut pro negotijs tantum humanis Legatione fungantur. Quamquam vt ad hos redeam, si nonnulla, quæ sunt in hac gente, cum nostris, iam in Ecclesia Catholica antiquissimè excultis, cōferantur (quæ quidem ad simplicitatem, ad abstinentiam, ad obedientiam, ad blasphemiam ignorantiam, aut declinationem spectant) est quod non minimam spem faciat, fore vt pietatis & Catholicæ religionis tenaciores euadant. Sed & cœlestis gratiæ virtus, tandem naturæ deprauatæ immaniores quoque attemperat mores: nec porro CHRISTRVS, benè valentibus, sed malè habentibus, venit, vt morderetur.

Porro si quis cogitaret, oleum se atq; operam perdere; si huc missus, non haberet in initio, cum quibus talentum expenderet, cogitet quid Andreas Quiedus Societatis nostræ in Aethiopia, cū aliquibus alijs socijs missus, vir quidem singularibus donis præditus, triginta hosce totos annos fecerit; cui si minus quàm sperabatur. Principis illius, qui Aethiopiæ præerat, conuersio successit, suorum tamen laborum semen reliquit, quod aliquando, Deo nunquam mentiente, laturum sit fructum. Qui etiam si nihil fecisset omnino, passus est tamē multa, viamq; triuit alijs exemplo patientiæ, quam incedant. Quod si Alumnorum ex Aethiopia emittendorum, aut ratio aut facultas ei sit pauperi constitisset, aliqua citius messis erupisset. Verum hoc forsā à V. Beatitudinis charitate ex ijs senibus, quæ pius ille vir fecerit à Schismate, procurari poterunt, cum ex Aethiopia Hierosolymam Abyssini, vel mercatores, vel alij religionis gratia singulis annis adeant.

ERGO non vsq; ad eò leuis momenti est, à Deo ascisci tanquam lapidem viuum, super quo Scythæ, Tartari, gensq; remotissima Orientis extrui possit, quæ peregrinatur à Domino. Cum item, quod tempus Theologico, ac prius Philosophico curriculum absoluedo, aut etiam linguis aliquibus, quæ vix vnquam ad vsum adhibentur impenditur, ei si biennium ad vtiliores has linguas perdiscendas adiecerint, quibus viui hominum libri ac corda perlegi possunt, nunquam futurum sit, vt eos pœniteat. Sed & hoc ipso in Moscouiæ solo id efficere, vbi doctrina, probitate, sanctissimis Sacrificijs, vel hæreticorum calumnia, vel mala de Catholicis conceptæ opinionones tollantur, acutum ijs addere poterit calcar, quorum vocationis finis est salus animarū; quiq; norunt beatæ memoriæ Franciscum Xaueriū de Societate nostra cupiuisse corpus ipsum tanquam mancipium Ethnico alicui Indico vendere, vt ea ratione (cum alia non liceret externis) inter Sinas inuectus, lucem Euangelij inferret: quam etiā ex vinculis Paulus Apostolus Romæ intulit; & ex compedibus, & Cryptis Pontificis Maximi non solum in Urbem, verum etiam in totum orbem prioribus illis seculis inuexerunt.

Quoniam autem Magnus hic Moscouiæ Dux ad sui duntaxat commodum, Schismaque propagandum, amicitiam cum Pontifice Maximo, ceterisq; Principibus Christianis quaesierit, & hinc quoq; mirabiles esse Diuina prouidentie vias cernimus, qui comprehendit astutus in astutia sua; finitq; vt non quod spirituale, sed quod animale est, præcedat, ne gloriatur omnis caro. Dicit autem, vt spiritus, aliquando Ecclesia: Quoniam magna est misericordia Domini, qui Spiritu illo suo vnico, atque multiplici de lapidibus potest excitare filios Abraham. Quod si nullo alio stimulo vrgeremur, quàm vt, quod Princeps hic in Schismate, nos idem in Catholica fide promouenda faceremus, id iudicio Dei declinando permultum prodesset, ne in eo surgens ille nos condemnaret; cum præterea hoc Christiani pectoris pietatem saperet; ac verò esset in odorem suauitatis holocaustum Domino acceptissimum.

RATIONES PROMOVENDÆ IN
Moscouiam Catholica Religionis.

IN primis ergo Seminarium instituentum videtur, quod paternam V. Beatitudinis erga Ruthenos quoq; curam, Orbi terrarū ostēdat: operarios autē (sine quibus nihil vnquam solet huiusmodi Deo efficere)

sup-

suppedite. Quic sanctissimo ædificio excitando. Cùm verò hoc, si Romæ institueretur. Splendorem quidem Apostolicæ Sedi, bonumque apud ceteras omnes, ac præcipuè apud hanc gentem nomen conciliaret; ac quod cum Collegio Græco isthuc fit, id etiam fortè Ruthenis magna ex parte prodesset: cogitanda tamen videntur viatica, itineris longitudo, fastus, quem vel oculis ipsis haurire solent in vrbe harum homines regionum Septentrionalium, putantes id sibi deberi, quod ex charitate fit. Qui tamen, si quasi in probatione, tanquam pauperes, aliquamdiù solidam humanitatem imbiberint, selectiores aliqui, & pauci postea Romam mitti possent: eò magis, quod irritus esset labor ac sumptus, eos isthuc mittere, qui antè quàm Latinam, aut Græcam linguam nouerint, Italicam perdiscere debeant; quam in rem temporis multum impendendum est, sicut adolescenti illi Mosco cõtingit, quem ante triennium cum Ruthenis nonnullis Romam rediens ex Suecia, ad V. B. adduxit.

Ac Vilna quidem Lituaniæ Metropolis est, in qua Collegium, & Vniuersitas Societatis nostræ, à V. Beatitudine confirmata, bonum habet numerum Scholasticorum. Ad eam verò cùm Rutheni quoque, nonnulli cõfluant, hi si pauperes sunt (qui sermè plerique sunt) ea amplectuntur studia, quæ priuatæ rei procurandæ videant esse commodiora: si ditiores sunt, hi aliud spectant; quàm vt suos labores ad Diuinam rem promouendam referant. Accedit, quod cùm Magnus Moscouiæ Dux neminè adhuc permiserit suis foras emigrare ad literas addiscendas, id tanto minus facturus esse creditur, si apud Lituanos audiret id esse faciendum, quibus cum aut bellum, aut animi perennis auersio est. At verò vtrique vt genti Ruthenicæ consulari, si quaeretur, vbinam Seminarium istud esset instituendum; primùm Vilnæ, aut Polociæ, dicerem, pro Ruthenis Poloniæ Regni, proque ijs, qui huius triennij bello in Moscouia capti, minùs difficultatis asserere negotio possent. Qui verò ex Moscouia educerentur, hi vel Olomucium, vel Pragam mitterentur, ad Pontificia Seminarium, in quibus ex eius linguæ affinitate cùm Ruthenicæ, facilius, quantum satis esset doctriinæ, haurirent. Quod si fieret, demandanda videretur omninò alicui fido, ac prudenti operario cura, vt illos, ceterosque Septentrionales Sueciæ, Gothiæ, ac si qui sunt, alij, interdum inuiseret, perque eos & litteras, & libros quaquauesum ad suos mitti curaret; iam verò satis instructos, ad diuersa loca tanquam in vineas emitteret; alios verò eorum loco substitueret, ex toto hoc

Septentrionis, & Orientali tractu. Quibus item omnibus is ipse procuraret, quoad eius fieri posset, vt loci, viciusque; ratio à Principibus, ac Regibus, atque ab Episcopis non deesset. Alioquin nec facile operarij ex Seminarijs suppeditabuntur, quorum Præfecti satis habent quod agant, si regulas obseruari ab ijs, ac litteris operam dari studeant: nec ipsimet Alumni, quibus non statim solet ardor conuertendarum animarum exciri, ijs potissimum disciplinis vacabunt, quæ proposito huic scopo sunt necessariae.

INTEREA, quod V. B. nomine cõpèram agere cum Serenissima Venetorum Repub. acrius vrgendum est modò, vt vnum, alterumue mercatorem, priuatos licet homines, sed probos in Moscouiã mittant, qui oblatam occasione iuuerint, qua Catholici Sacerdotes in hac regione figant pedem. Quod cùm prudentissimis illis viris, ad Diuinam gloriam vberius promerendam, magni momenti futurum sit, certè nec inutile aliquando foret, si vel superstite hoc Principe, vel altero mitiore, aut fortasse Catholico succedente, id de quo agitur, inter quosdam Christianos Reges constitueretur. Hanc ob causam curatum est, vt Moscus ad eos litteras scribat amantes, quas vnà cum meis V. B. ad illos mittam, cùm primùm in Regijs Castris fuero: simulque fidem publicam, qua tutus illis aditus, atque exitus pateat. Hac verò in mercatorum missione non est, quod dubitent, aut ob itineris longitudinem, aut ob merces emendas, vendendastue, maxima pecunia opus esse; cùm si tantum, vt quid hic mercitū habeatur, venirent in specturi, & aliquid siue in pelles, seu in ceram, mel, coria, & alia eiusmodi expenderent, nec ipsi iacturam vllam facerent, nec si terrestrè iter per Poloniam in stituerent, id multum pecuniæ exhauriret: cùm etiam acceptis à Poloniæ Rege literis, quas (si pax inter istos Principes coibit) difficile non erit allequi, vix quidquid periculi, incommodiue futurum sit ex via. Quin verò, si ipsi sericum, & alia illa, quæ vestibus ornandis ex Oriente illhuc aduehuntur, aut illhuc parantur, in Moscouiam afferrent, vno curru multum per Poloniam mercium, sine grauibus illis vestigaliibus, quæ in Italia penduntur, in Moscouiam rectissima via posset importari. Quod si oblatæ huic rei Respub. illa alias ob causas cunctaretur manum admouere, tū fortasse expedire cogitaret V. B. vt quacunq; in hac mea profectioe acta sunt cū hoc Principe, Venetis, tanquã filijs paternè ac fidenter, siue eorum Oratori communicarentur: vt ea ratione iam, quo referenda sunt tā insignis Reipublicæ studia, tanto suo cum

cum bono altius perciperet, perceptum mādaret executioni. Ac quidem ego optimè acceptus ab illa Repub. non diffidebam fore, quin rediens illi totam hanc rem, atque adeò aliquid aliud fortasse persuaderem. Verùm necessitas ad Moscum reuertendi, aliaque agendi, quæ inchoata sunt, id non permisit, quod non ita post multos menses (si Diuinæ placitum fuerit voluntati) ac quidem maturiore cum occasione per eos effici poterit, quos ista sancta Sedes aptiores in Domino iudicabit.

Ac tamen interim obsecro B. V. vt dispiciat, num aliqui Roma, aliundeue cordati, & pij mercatores huic itineri, cum duobus Sacerdotibus quàm primùm posset accingit: quandoquidem à Magno Moscouiæ Duce patentes litteras alteras obtinui, in quibus in gratiam V. B. concedit, vt quoscunq; ipsa miserit, ij tutò venire, ac cõmorari in Moscouia possint.

QUONIAM verò æquum esse videtur, vt cùm Moscus V. B. litteras istas concesserit, alteras ipse pares consequatur, quibus libera in Italiam Moscis Legatis, atque alijs commotio sit, propterea supplico B. V. vt eas magna paterni amoris significatione conscriptas, iubeat ita parari, vt aduenientibus ijs, quos ex castris Poloniæ Regis isthuc mittam, possint ad me perferri. Cens enim hæc his maximè externis officijs ducitur; præstatque hoc ansam ad redeundum, atque ijs de rebus agendum, quas in primis ad eorum salutem procurandam ipse DEVS exoptat.

SED & cùm Moscouia, quod ad religionem pertinet, pendere quadantenus solita esset ex Russiâ, quæ Poloniæ Regi subiecta est (nam & non ita pridem Moscouiæ Episcopi, à Rutheni ritus Metropolita Chioviæ, quæ in Russiâ Regis est, confirmabantur) maximi autem ponderis futurum sit ad Moscouiam conuertendam, si Episcopi, siue Vladiciæ Regiæ Russiæ sese ad Catholicæ Ecclesiæ aggregarent. propterea huc seridò incumbendum videretur, si amantia Breuia V. B. scriberet iisdem Vladicis, qui octo sunt (adnumerato eorum Metropolita, Vilnæ commorante) ad quos per vnum Theologum afferrentur, non expresso alicuius nomine, vt is, qui tum rectius & commodius hoc præstare posset, ad hoc negotium proficisceretur: eos autem V. B. ad veritatem agnoscendam inuitaret, eaque omnia ab Apostolica Sede expectanda doceret, quæ à Patre, ac Pastore Vniuersalis Ecclesiæ, tanquam erga filios conferri

possent. Tum. n. alterutrum sequeretur, vt hi rationibus auditis, & pijs ad eam rem libris acceptis, quos Vilnæ edi Ruthenicè curabo, melius sapere inciperent; aut certè, dū & in hoc pastoralis ista V. B. virga inuigilaret, coram DEO iustificaretur: atque eodem itinere Reguli quidam Rutheni (quorum iam aliqui ad Catholicam fidem conuersi sunt) pietatem istius Sanctæ Sedis obuijs vlnis exciperent. Nam & cùm per Russiam Regiam in Moscouiam veniremus, nobiles aliqui qui schisma suum deseruerunt, nobis fidenter dixerunt, si ea, quæ à nostris audierunt, apud illos vnquam dicerentur, maximum momentum ad eorum conuersionem allatura. Habent autem ij Duces, qualis est Ostrogia, & Slucensis, Typographias, & Scholas, quibus Schisma fouetur, cùm etiam Leopoli, præter Archiepiscopum Catholicum, & Vladicam Ruthenū, sit Armenus Episcopus, cum suis Armenis, quibus quidquid Catholicæ fidei accederet, id in Armeniam vsque, DEO iuuante, peruaderet.

QUIBUS autem modis nostris, alijue Sacerdotes in Moscouia versari debeant, tum ieiuniorum, quæ plura Mosci habent, tum quorundam festorum dierum tempore, quos in honorem eorū celebrant, quos habent pro Sanctis (cùm Schismatici fuerint, vt dictum est) cumque præsertim iisdem diebus abstineant, atque aliquando ieiunent: quid item agendum sit ante illorum imagines, alioquin pijs, cùm ipsi nostras non viderentur: quicquid honor ab eo, qui ab ipsa sancta Sede mitteretur, exhibendus sit Metropolita, aut ipsorum Vladicis: quidque agendum cum ijs, qui simpliciores sunt, ne scrupulo de Schismate iniecto, fortassis postea nõ saluarentur: V. B. pro charitate, qua suos filios, atque operarios profequitur, dispicere, ac quàm primùm iubere, vt respondeatur, contenta erit.

Ex pago Borad Schocolnam fluuium, in Ditione magni Moscouiæ Ducis, dum equitum aliquas turmas à Poloniæ Rege expectamus, qui nos in castra deducant; Die Sancto Michaëli Archangelo sacra, Anno 1581. Distat autem hic pagus Nouogardia Magna quinquaginta, Plefcouia vero centum milliaribus Italicis.

FINIS.

DE

DE REBUS MOSCOVITICIS,

COMMENTARIUS ALTER

AD GREG. XIII PONT.

MA X.

VINAM rerum status in Moscovia, quid sit de ipso Ioanne Basilij Moscorum Principe, qui nunc rerum potitur, sperandum sit, ac quanam fouendæ Sanctæ Sedis Apostolicæ cum eo amicitia occasiones possint existere (sive ad inferendum sincerioris, atque Orientis tractum, sive ad Christianos Principes animandos, ad foedus cum eo faciendum, vel certè, quod in primis optandum est, ad rem Christianam solidius apud eum statuendam) hoc Commentario, Deo adspirante, exponam.

Alteri enim Commentario, quod prior ad ipsum mea profectio, Vestræ Beatitudinis à Regijs ad Plescouiam castris missi, non ausus sum hæc adscribere: tum quoniam de ijs cum Mosco, quantum satis foret, haud egeram, tum quod postea negotio Pacificationis inter Stephanum Regem, & ipsum (sicut Diuino beneficio factum est) composito, videbam secunda profectio pluram meliquidius assecuturum. Itaque cum & tractandis rebus, de quibus à V. B. missus fuero, & eius Ditionis primarijs ciuitatibus, atque arcibus, per bis mille, & quadringenta millia passuum obeundis darem operam; cum item apud Moscum reliquisset duos homines, qui, dum ab eo aberam, mensium quinque spacio multa obseruauerunt: facilius mihi fuit, ea, quæ ex historijs adnotaueram, & quæ ab varijs Legatis, & in Suecia primùm, deinde in Polonia, ab ipsismet eorum Regnorum Regibus non semel de Mosco audiueram, cum re præsentis conferre, vnde quantum iniuncti mihi à V. B. muneris ratio poscit, cuncta planiùs in CHRISTI nomine aperiam.

MOSCI, QVI NVNC RERVM POTITUR, euectio ad Magnum Moscoviæ Ducatum, propagatio Imperij, & varij casus.

IOANNES, Basilio Patre, anno huius seculi vigesimo octavo natus est. Is ad suæ Dominationis fastigium euectus, ut erat ingenio vehementior, ac dignitatis augendæ percupidus, vicisci Tartarorum iniurias,

& pedem figere in Liuania statuit. Casanenses ad ortus, admotis æneis tormentis, faciliè fuit ei (ut Stephanus Poloniae Rex mihi narrauit) sive armorum, seu machinarum generi infuctos expugnare. Inde Astracanum ad ostia fluminis Volgæ situm cepit, non ignobile Orientis emporium ad mare Caspium. Id cum alterius Tartarorum Hordeæ (seu Regni) esset caput, protulit ditionis suæ fines usque ad Circassios, trecenta ultra Astracanum millia passuum. Qui Circassi editiora, prope Caspium mare, incolunt, & ad fines usque Persici Regni pertinebant, antequam hoc anno superiore Ferream portam, aliasque arcem Selymus eo de Rege cepisset. Ea vicinia, & Græci ritus affinitate, proximus Circassis Moscus, (illorum primarij viri filia in uxorem ducta, quæ postea interijt) rogatus olim ab ijs, ut ad sese peritos condendæ arcis mitteret, qua Turcarum excursions prohiberentur, id fecit: atque ab eo tempore cum illis sic amicitiam coluit, ut quibus finitimus alius Princeps non sit, eum quasi Patronum habeant, gens ceteroquin simplex, & Diuino cultui capessendo propior, quam Scytarum pars, aut Ruteni sint, qui ferè in vnum populum coaluere, Imperio Mosci subiecti. Restant Nogaici Tartari, qui cum saepe, tum hoc anno in Mosci ditionem irrupentes, muneribus placati abscessere. Cum Præcopensibus autem Tartaris Turcæ foederatis, qui Tauricam Chersonesum incolunt, & à quibus, uti potentioribus, multa clade accepta, peiora metuebat, Polonico bello distentus, pacem ita fecit, ut quo tempore Moscovia Moscoviæ Regia discessurus eram, mihi respondit, se aduersus Tartaros vnà cum Stephano Poloniae Rege arma sumere non posse, quod in singulos dies eius Tartarorum Imperatoris magnos Legatos, & suos expectaret, cum quibus pacem, iam vtriusque Principis signo obsignatam, confirmaret. Cæterum quod attinet ad Liuaniam, cum inducitur quinquaginta annorum cum Liuanibus iactè, anno huius seculi quinquagesimo expirassent (quibus maiores sui, ob casum ad Plescouiã, Pletembergiorum Ordinis Liuonici Magistro, ad interfectionem exercitum, assenserant) varia caussatus; quod Liuones conditionibus pactis non starent,

starent, quodque templa, in quibus Rutenico ritu Deum Mosci Reualia, & Derpati colebant, à Lutheranis euerfa essent, omnem verò impietatem erga Catholicos exercerent, bellum ijs indixit: Derpatoque, & alijs arcibus captis, summaque cum Liuanum strage, magnam Liuania partem affecutus, diuturni belli cum Polonis semina sparsit. Qua de tota recodem in Commentario scripsi, quem nouissimè de Prouincia illa ad V. B. misi. Et ea quidem omnia, licet aliquandiu facilem exitum habuere, maximas tamè calamitates Moscoviæ postea intulerunt. Nam dum in tam disitis regiones, atque in arcem iam plures presidia essent imponenda: bellum autem, suo ferè tantum milite, varijs in locis, ac per tot annos exercendum: qui verò arcem tueretur, ij in Moscouia steriles vxores relinquerent: ac si quis eorum moriebatur, alterius susceptione locus impleteretur: factum est, ut populi ad modum rarefcerent. Accessit militaris ab eo disciplina Pyxidariorum, sive siltulorum, (Sclopetarios vulgò aliqui dicunt) qui minoribus vtuntur tormentis, instituta, maioribus suis ignota, qui ferè arcibus tantum, & sagittis utebantur. Ex decimo enim quoque de suis vno assumpto, vel sunt Prætoriani Stripatores Principis, vel in bello merent, aut in arcibus prædialiarij collocantur, relictis domi vxoribus & filijs, quibus interim cadentibus domus sensim hominibus nudantur. Sed & pestilentia, quam antea nunquam in Moscouia, ob intensissima illa frigora, & vastitates grassari audire fuerat, multos absumpsit, & plurima bella, cædes verò multorum millium (& quidem Optimatum) Tartarorumque continentes excursions, ipsaque ab iisdem ante duodecim annos cõbusta Regia, Principem ad eum statum adegere (additis Stephani Regis continentibus huius clapsi triennij victorijs) ut non solum attrita, sed pone accessu eius vires existimari potuissent. Id constat, trecenta millium passuum aliquando in eius ditione iter fieri, in quibus incola nullus iam superstes sit, pagis ipsi extantibus quidem, sed vacuis. At verò dedolati agri, & recentis Syluæ, quæ passim succreuerunt, indicia sunt frequentiorum antea incolarum: licet quæ regiones supra Moscuam versus Septentrionem vergant, ea admodum frequentes incolas habeant, quod excursions illic Tartari non fecerint, & salubriore cælo fruantur, quemadmodum mihi diligenter perquirenti relatum est ab Italis & Hispanis ijs, quos in B. V. & Regis Catholici gratiam libertate à Magno Duce Moscoviæ donatos, mecum in Italiã adduxi. Hi enim duo de viginti menses eas terras

latissimè pererrauerant, cum per paludem Meoridem ex Turcica clapsi captiuitate, Terrarum ingentia spacia emens, denique ad Ciuitatem Vologdam transmisi fuissent. Iam verò quod inter Casanum & Astracanum est interuallum, id vastissimum est, rarissimis sanè incolis: ut, qui citrò vltro uè commeant, vel qui ab ipso Principe mittuntur, sepe menses integros nullo alio cibo, quam piscatione, ac venatu, absque vltimo pane, vitam sustentent.

CELEBRIORES MOSCI CIVITATES, & populi.

AT ciuitates, quæ frequentia, & nobilitate celebriores habentur, erant cis Tanaim, Moscuam, Smolencium, Nouogardia, sine Nouogrod, Plescouia, Tueria; vltè verò ad Septentrionem, Volochda; ad Orientem autem Casanum & Astracanum, quod Iouius, & alij, Citracham vocant: quamuis inter istas Iaroslauiam, & Alexandri Slobodam, atque eiusmodi quasdam alias connumerent, quæ tamen rectius oppida dixissent, nisi quod arcem habent, pro more gentis, haud contemnendas. Verum enim verò mirum dictum, quod alijs illis vel popularium cetera millia, vel nobilium, quos Bolaros vocant, decades millium quidam attribuunt: quos fecuti, qui res illas memoriæ mandauerunt, Albertus Campensis (is quem V. B. mihi in Moscouiam discedenti legendum tradidit) vel idem Iouius (qui ex Demetrii cuiusdam Mosci relatu Commentarium coniecit, quem huius Principis parens ad Clementem VII. misit) nescio quem scopum veritatis attigerint. Idè verò & alij fecerunt, q. Legationibus functi, inde reuerfi sunt. Credo ita, quod Mosci cõsuetudinè in hominibus colligendis perque arcium primas, & loca editiora disponendis, cum Principum legati quæ sitillimis honoribus excipiuntur, haud satis intellexerant: res autem à nobis longius disitas commemorando (vtilis mos est) præter veritatem extollerent. Licet etiam fieri potuerit, ut minùs à vero aberrarent, quod superiore parètum nostrorum ætate, Mosci (ut diximus) minùs bellis exerciti, minùs morbis tentati, neque tot cædibus imminuti, & pauciores item in arcem impositi, non ita orbas domos posteris reliquerint. Id verò de Mosci Regia, quæ (ut dixi) Moscuam est, certum est; triginta hominum millia, pueris, sexuque vtroque numerato, hoc tempore non censeri. Nam quantacunque Ciuitatis species aduenti incurrit in oculos, accedenti tamen propius (ne dicam postea ingresso) ipsa domus multum terræ spaciū occupant; platearumque ac non vnus fori amplitudo, ambitusque

ipse sacrarum ædium (quæ ad ciuitates ornandas potius, quam ad cultum extructæ esse videntur, cum toto penè anno plerumque sint clausæ) certiore veritatis fidem efficiunt. Et erat sanè eodè hoc Principe augustinior, ac numerosior Moscua, sed anno præsentis seculi septuagesimo à Tartaris cōcremata, incolis plerisque, incēdio absūptis, res omnis in angustiiores terminos adducta est. Extant vestigia maioris circuitus; vt qui octo, vel nouem fortasse fuisset, iā vix quinque millia passuum impleat: cum & boues, & vaccæ, cæteraquæ id genus animalia, quæ quotidie ducuntur ad pascua, in domibus ciuium habeantur, quarum pleræque sepibus, & viminibus circumseptæ, faciem nostrarum rusticarum referunt. Sed in ipsis duabus Moscua arcibus, quarum altera alteri hæret, splendidius quiddam est. Alteram enim insigniora aliqua templa, ex latere cōfecta (cum reliqua templa ciuitatis lignea sint) Palatiumque Principis alterā verò nouæ officinæ, quæ suas plateas, suis quibusque opificijs distinctas habent, vtrunque exornant. At cum eadem officinæ exiguæ sint, vniusque Venetæ officinæ plus mercium appareat, quam in Moscua integra platea feruetur: neque verò easdem ferè incolant, quippe qui domicilia in ciuitate habent, rem quanti sit, non obscure indicant. Smolencium autem, Nouogardiam, & Plefcouiam eodem populi numero censi putauerim: vt certè summū viginti hominum millia earum singula (cum bellū nō est) habeat. Ac quidquid amplius præ se ferūt, frequentiores tamen esse haud puto; easdem nempe ob causas, quas dixi, & ob ædium ac domorum ingētia spacia: sed Legatis aduentantibus rusticis, qui in pagis, agrisque habitant, Principis iussu accurrentes, (vt supra expositum est) frequentiam ostendūt. Iam verò multò minor Tueriæ popululus est, quæ procul maxime et insignis ciuitatis speciem præbet. Verum mænibus cincta nō est, licet nō exiguum domorum numerum circumquaque habeat, vt quæ bellidana, excursionesue hostiū minimè sentit. Quæ res facit, vt & Vologda, & Casanum, ac præcipuè tractus ille, qui magis ad Septentrionem vergit, hominibus abundet. Sed & quicquid huius est rei, ac quantumcunque terrarum Moscua à Lituaniæ, ac Liouoniæ sinibus vsque ad mare Caspiū, vel ad Lappos, vel ad Ceremissas, cæterasque potius vastitates, quā populos, obtinet gratis sanè dictum est, inde ducenta, trecentaue equitū millia in aciem educi; aut Tartarorum quoque infinitam esse multitudinem, quam cum Moscua velit in expeditiones emittere possit.

MOSCI MUNITIONES, ET RATIO EARUM DEFENDENDARUM, CUM OPPUGNANTUR.

TAM quæ sunt apud Moscos hoc tempore Arces, atque præsidia, ab ijs, quæ superioribus temporibus fuerant, satis differūt, neque eadem omnes ratione sunt communitæ. Alia ex faxis, & lateribus, quales duæ sunt, quæ ciuitati Moscua hærent, vna Nouogardia, Plefcouiaque ipsa, ac Porcouia, Stariciaque; Alexandri Sloboda, pars Iaroslauicæ, quæque in Albo lacu est sita, & quæ sunt eiusmodi reliquæ. Alia aggeribus vimine contextis, & ad duritiem pressis: quale Smolencium est, ipsiusque Moscua mœnium ambitus, post Tartaricum incendium excitatus. Reliquæ trabibus in quadrum connexis, media humo, vel arena, impressionem, diuerberationemque sustinent, ignem non ferunt, aduersus quem tamē interdum lutum oblinunt. At in vniuersum, neque prominētia propugnacula, quæque sibi respondeant (qualia hoc, siue itē superius seculum docuit) nec ratio illa est apud eos architecturæ, quæ apud nos viget. Arces autem Moscua duas Principis huius parens Basilius ædificari iussit, Mediolanensē architecto, Italis operarijs. Extat eius rei memoria Latinis literis supra arcis portam, sub imagine pia Beatissimæ Virginis. Cæterum mœnia ipsa alta, turresque circumquaque dispositæ, Regium opus ostentant. Idem Nouogardiæ cernitur: sed in ipsa arce, præter sacram ipsam ædem, prope quam Archiepiscopus cum suis commoratur, vix vllæ sunt domus aliæ: cumque penè in orbem esset antiquitus extructa, eam superiore anno Romanus alter Architectus aggere cinxit, ac propinquum monalterium intra nouam munitionem inclusit; suis locis ex eodem aggere propugnaculis collocatis, quæ hostibus absultu arcendis, tormenta maiora sustineant. Ad Plefcouiam verò ipsam primò mœnia ex lapide, quem fluminis alueus suppeditat, turresque mox alter murus ductus per mediam ciuitatem, quæ formam oblongi trianguli penè habet, tria; apud cum murum succedentia Castella, extraordinariam munitionis rationē ostendūt. Et ea res obfessis firmitatem (quo tempore in Regijs castris hæc obseruabamus) oblidētibus autē curas & sollicitudines afferebat. Nam vt pinnas quidam tantum decusserant, neque ex fundamentis extantem in solo murum malleis, aut ligonibus satis exemerant, vt concidere possent: ita ijs, cum alta mœnia strenuè conscendissent, restabat descensus, ex quo ictibus depellebantur à Moscua; ac si desillire tentassent, mænibus Ciuitatis ab exercitu reliquo secer-

ne

nebantur, vt omnino interiissent. Sed & irruptio quantumuis primò successisset, iam intra domos illas ligneas, quarū ciuitas referta est, ita cōcludebantur, vt igne supposito cōburendi fuissent, si descēdissent; Moscua verò in murata Castella sese tutò recepit. Accessit Præfecti Ciuitatis cura, qui intra muratas turres, alias quoque ligneas circumquaque; excitat, ferendis maioribus tormentis idoneas, ex quibus assidua fiebat explosio. Quo ipso modo poloci magnā turrim ex ipsis trabibus Moscua cōstruxerat, ex qua circumquaque; ad castra, aliouē collimantes, vix liberā alicui facultatem appropinquandi præbebant. Interea tamē globis Regiorum sæpe plus perforata est, quam vt quicquam inclinationis ostēderit: licet denique; arx Stephani Regis Virtute, regiorumque conatu, & fortitudine expugnata sit. Porcouia verò præter turrim eam, sub qua præsidij vnica porta est, scalis vnde quaque; cōscendi potest, nullo altero propugnaculo hostes, si qui accesserint, ædente, nisi ex mænibus cōminus pugnetur, vel eminus iacula, globiue intorqueantur. Par penè aliarū arcium est ratio. Sed Smolencij aggeres, quos ab vna parte alluit Boristhenes fluuius, triplex eiusdem rationis munitionis, editioreque in loco supra montem arx, vnā cum templo, successerunt negotium oppugnantibus. Et verò agger ipse circumquaque; minimis spacijs foraminibus est repletus, vt minoribus tormentis arceri possint, si qui tentauerint irruptionem. Isergo modus est munitionū. At præsidiarij, quantum minū iusto in prælio, campoque Polonis obsistunt, tanto magis arcis, ciuitatesque descendunt: & hæmine ipsæ mūnia militum sic sæpe induūt, vt vel aquæ aduersus iniectum ignem afferendæ, vel congelis è muro lapidum molibus prouolendis, aut sudibus, qui de manibus ad eam rem dependent, impellendis, magno suis vsui sint, hostibus pernici ei. Porro si quis è præsidiarijs hostili impetu, aut disputatione in aërem frustillatim euolat, alter succedere, cui alius identidem, ac denique nemo parcere operæ, vitæque. Ad frigus durati, sæpe aduersus illud, imbresque ac niues, & ventos alio suffugio nō vtuntur, quam aliquo ramorum nexu, vel penula defixis palis imposita. Inedia quoque patientissimi, aqua, farinæ auenæ comixta, acetum penè sapiente, pro potu, pane pro cibo contenti sunt. Et retulit mihi Poloniæ Rex, in arcibus Liuonicis fuisse repertos, qui ita se aliquamdiu aluissent, vt cum iam penè omnes occumberēt, reliqui superstitēs, animam licet agentes, hærerent adhuc anxij, num sese oblidētibus dederent: ne videlicet fidam suo Principi operam vsque ad mortem negarēt. Hæc

illa res est, qua vnā tatum possunt, quoniā simul in idem incumbunt, vt fortiores interim pluribus euadant, aut certè aliquando hostes patientia, diligentiaque; fatigent. Sed hæc alibi alij.

VIRES ALIÆ MOSCI.

CVM in vnum ipsum Principem omnia cōgeratur, ciuitates, oppida, pagi, domus, agri, prædia, syluæ, lac, flumina, honor ac dignitas, nihil in tā vasto terrarū tractu non maximum videri potest earū virutum, & opum, quibus polleat: quæ & maiores eltimari poterant tum, cum quies ab armis cōmercia reddebat liberiora, Liouoniaque florebat, & ipsa Balthici maris nauigatio erat frequentior. At verò istis sublatis, vel imminutis, eadem quoque imminui necesse fuit, quamuis nec species Maiestatis deminuta sit, & thesauros habere Princeps ingentes existimetur: ad quos quicquid facti, in seculū auri in Moscuiam importatur, id omne, quantum potest, colligit, nec penè vnquam efferi permittit. Argentum etiam vix vnquam inde exportatur, nisi cum captiui redimuntur, aut miles externus scribitur; quod tamen raro fit. Pellium autem, & coriorum permutatione Moscua pro pecunia sæpe vtuntur: cibumque ipsum, si quo proficiscuntur, secum plerumque; deferūt. Sed & Taleros (Germanicam pecuniam) in Dengas & Moscoviticas, quibus nominibus monetam suam vocant, immutant: minū iam illas, quam antea, probo argento, cum licentius, pristina reiecta cura, eius signādi aurificibus qui buscunque potestas sit. Si qua verò aurea dona, vel argentea aliunde Legati redeuntes afferunt, ea omnia ijs vel data argenteæ pecuniæ summa aliqua, vel ne data quidem, in Thesauros suos infert. Et dubitandum non est, cū eius parens ex Liuonicis ciuitatibus, atque ædibus sacris, quicquid potuit opum, auri, vasorum aureorum, & argenteorum, Calicum, & aliarum eiusmodi rerū, corraserit, onustissimis que carribus asportarit, ingentem vim earum rerum accuasisse, quod post Tartaricam illam excursionem, ac Moscua ipsius exustionem, tribus in arcibus partitus est, Moscua, Iaroslauicæ, & in Albo lacu. Iam Ciuitatum, aut Prouinciarum Reguli nulli sunt, quos Duces apud nos vocare mos est: eo tamē nomine, ad existimationem sibi, seu potius Principi conciliandam, siue ad præfēcturas vtuntur: verum res ipsa deest. In Tartaris quidam, qui fidem Principi huic in expugnandis Casanenibus, ad Rutenum ritum, & Schisma accedens, præstitit, cum etiam partem quandam sue ditionis reliquisset, Columnam oppidum, & alia nonnulla accepit: sed penè merum imperium manet apud

B 2 pud

pu^d Moscum, præter aliquos redditus ei attributos, ac demendos, ubi liberit. Pagos & agros, si cui addicit, ij ad posteros non perueniunt, nisi confirmetur à Principe: cui tamen rustici ex fructibus inde tributum & operas pendunt, vti & Domino faciunt: reliquum, quantulumcunque est, victui suo referunt, aut eximunt. Ea re fit, vt nemo verè dicere possit sibi quicquam esse proprij: & (velit, nolit) quisq; ab nutu Principis pendeat. Si cui plura sunt, tanto magis se deuinctum agnoscit: opulentior autem factus, tanto sibi metuit magis; quippe ad Principem sæpe omnia recidunt. Inde quoque exiit siue commodum, siue cautio, nullus vt audeat hiscere; transferendis autem familijs, vel hominibus ad varia præsidia potius relegandis, quàm mittendis, præcidantur coniurationum viq;. Licet si quid eius modi præferat, nex in tales homines, filios, filias, rusticos quantumuis innoxios, haud semel patrata sit. Et retulit mihi ex eius aulicis vir nobilis, cum Villas quasdam obtinuisset, ne domos quidè ligneas tegere, aut reficere per aliquot iā annos sibi licuisset: rustici. n. ad quos id pertinebat, oneribus à principe pressi, nec respirandi facultatem habuerant. Sunt verò quadraginta Germanæ familiæ earum, quæ ex Liuonia abductæ fuerant, quæ Moscuq; ad opificia iussu Principis olim substitere: reliquæ per multæ Casanum, & aliò amandatæ sunt. Ex his igitur pecunia quotannis exigitur. Qui sanè, vexatione dæte intellectū, honorificè sicut Pontificem Maximum iā appellabat, nihilq; mihi non obsequij summi Liuonia olim tribuerit: & quanta pace fructur, quibus ut nominibus, tanquā Christi anæ Reipub. propugnaculum, ipsamet Prouincia vocata sit, cū Catholicos & legitimos suos agnosceret Principes, ac præcipuè cū à Pontifice Maximo penderet. Qua paterna potestate excussa, mox ab ordinis Teutonici equitibus, cū hi aduersus Ecclesiasticum ordinem insolecerent, tantum non discepti, deinde aliunde frustra petito auxilio, tandem sub hæreticorum iugum adaçti, iam miserrimè in Moscouia vivebant; si ea vita vocanda sit, quæ hæretica est. Ad ipsas sylvas, lacus, & fluuios quod attinet, quæcunque inde preciosiores pelles, & pisces, quorum copia permagna est, percipiuntur, earum omnium rerum princeps potissimam habet partem. Pelles ad dona, & venditionem; pisces siccati ad præsidia, cibumque afferuntur. Quæcunque ad Principem spectantia ex his distrahuntur, alijs præferuntur; nec quisquam sua potest diuendere, antequam ea, quæ sunt principis vendita sint. Scribæ, siue Ama-

nueses (corrupta è græca voce Diacos, quasi diaconos, & ministros vocant) designati, non tantum in palatio Principis summa diligentia rationes, & acceptum scribunt: verum etiam per singulas Prouincias accuratè omnia exigunt, & ad Quæstorem imperij referunt. Vestigalia non sunt maxima. Nè Legatis mercatores, quoscuq; volunt, secum licet adducere, qui eo nomine, nec aliquid pendunt, & aluntur à Principe. Astracani olim frequentius conueniebant ex Maris Caspij ora, perfideque: at Tartaris magna ex parte eiectis, belloque isto Persico diturniore, infrequens factum est emporium illud. Auri & argenti fodinas esse non audiui, ferri sunt; quod quidè homines, nò adeò industrij ægrè ad usum aptant. Honor autem Principi tantus ab omnibus deferitur, quantus vix cogitatione intelligi potest. Ab ipso, si non credunt, certè ita crebrò fatentur, se vitam, salutem, omniaque habere, vt & gratia Dei, & clementiæ Magni Czarij, seu Regis, vel Imperatoris (sic enim principem vocant) cuncta tribuere putètur: & verberati, ac prope modum morientes, id loco beneficij sese interdum dicant accipere. Genis ad seruitutem nata potius videretur esse, quàm facta, nisi plarique captiuitatem illam agnoscerent, filiosque, & quicquid aliud habent, illico necatum, perditumque iri sciret, si aliò emigrarent. A pueris quidè eidem viuendi modo assueti, quasi naturam induerunt, vt ea omnia sui principis maximè extollant, seseque viuere, & rectè valere, si viuat, & rectè valeat Princeps, asserant: deque alijs quantacunque vident, hæc non magni æstiment: licet qui rectius sapiunt, si absit, quem timeant delaturum, & externas regiones obierint, haud difficillimè aliorum potentiam, & vires dignoscant. Ac cū reliqui ex ora pomeraniæ, Hollandia, & Anglia, per mare Balthicum in Moscouiam, ad ceras, coria, pelles vendendas, transmittere solent, tum superiore Septentrionali Oceano (quem alij glaciale illi mare siue Asperum, siue Aspidum vocant) singulis annis ad Diui Nicolai portū, aliquot Hollandicæ, atque Anglicæ naues cupro, mercibusque alijs onustæ appellant in ipsam pene diem Diuo retro sacram. Inde centum penè Germanica milliaria Volochdam, quod est nò incelebre Moscouiæ emporium, merces aduehuntur.

CONSILIARII MOSCI.

DVODECIM Principi Senatores ad sunt qui de causis iudicant, & quæ maioris momenti sunt, ad eū referunt. Ad eos autè, & alia, & libelli supplices (quandoquidem Principi nò porriguntur) deferuntur. Loco

ac ma-

ac magistratu, pro eius arbitrio, mouentur. Eorū, cū essent in Moscouia, nomina hæc erant: Ioannes Theodori filius (vocant ipsi Theodorovicz) duosq; eius filij, Theodorus & Simeon: Deinde Michitta Romani, cuius soror Anastasia Principi quondam nupsit (de qua altero meo Commentario ad V. B. scripsi) Andreas Solcanoulus Cancellarius, Basilius eius frater, Bogdan (id est Deus dedit, vel à Deo datus) Iacov v. leuicz, Bilscius (qui gratiosissimus tredecim integros annos apud Principem fuerat atque in eius cubiculo dormiebat) Nicueia Bogdan frater: Basilius Iuanovicz Zugin, quem parens natione Moscus, cū in Lituaniam aufugisset, genuerat. Sed ille grandior factus, in Moscouiam postea trās fugit. Hic per omnium vnus Latnè non nihil nouerat, sicut Poloniè Andreas Solcanouus, Ignatius Tarsichovv, Abas Voicovv, Michael Andreievvicz Begin. Quæstori autem ærarij, siue Thesaurario, qui non censetur inter Senatores, nomen erat petrus Iuanovicz Glouin. Porro Cancellario erat curæ dispositio nobiliū in arcibus, quibus agrj, vel prædia, quæ attribuntur à Principe, victum suppeditant: ac proinde vix vllum datur stipendium, aut post multos annos ab eo munere vacatio. Reliqua præfecti arcium, & ciuitatum sic administrant, vt sciant, cui nam Senatorum epistolas ad Principem mittant: quibus eius nomine responderetur, licet nunquam ipse Chirographo siue ad eos, siue ad principes alios, suis literis subscribat.

MOSCI MAGNI DVICIS MOSCOVITICIS Filij.

IOANNES Baslij magnus Moscouiæ Dux ex Anastasia, quā primò duxerat vxorè, duos filios susceperat, Ioannem & Theodorum. Hi prima profectioe nostra superstites erant: Secunda, primogenitus Ioannes decesserat, annos natus viginti, ad regendū iam aptus, & qui à Moscis diligebatur. Alios quoque alijs è mulieribus eum filios genuisse, sed postea mortuos ferunt. At de Ioannis morte (quod ea res memoratu digna sit, nec mediocre habuerit momentum ad Principem fleendum, vt multa, quæ cum eo agebatur, mitius, quàm fortasse fecisset, audiret) operæ precium fuerit nosse. Interfectum igitur fuisse Ioannem filiū à Magno Moscouiæ Duce in arce ea, quæ Sloboda Alexandri dicitur, certiore inditio proditum est. Eius mortis fuisse causam, qui veritatem scrutati sunt (nam & tum erat apud eum alter ex interpretibus meis, quædam scriptura alligata, in qua veriorè retulere. Non est hæc, nec paupe-

res mulieres tribus vestibus indui solènt, ratione temporū, aut gratibus aut leuibus, si vna tantum induatur, haud bene audiret. Tertia igitur Ioanis filij vxor simplici veste induta, quoniam vterū gerebat, neq; ad se quemq; aditurū putabat, fortè sup scano de cumbens, intulit à Magno Duce Moscouiæ, cui statim assurgens, nihil tamè animū illius emolluit, sed accepta alapa, deinde baculo, quem ille gestabat, ita percussa est, vt insequenti nocte pueri abortum faceret. Accurrit interim ad Patrem Ioannes filius, eumque dum reprimat, ne vxorem verberet, in se iram & verbera patris conuertit. Itaq; eodem baculo in capite prope tempora grauisimè vulneratus est. Et filius antea aduersus Patrem incensus, multa illi exprobrauerat in hæc verba: Tu mihi primam vxorem nullam ob causam in monasterium intrusisti: de secunda id ipsum fecisti; ecce iam tertiam percussis, vt filius, quem in vtero gerit, pereat. Vulnerato itaq; filio, tardius indolens Pater, medicisque, & Andrea Solcanouo, & Michitta Romani Moscu confestim accitis, ne quicquam remedia curata sunt. Post quinque dies mortuus, vniverso omnium mærore elatus est Moscuam, sequente funus patre, atque (vbi ciuitati appropinquauit) etiam pedibus iter faciente: digitorum interim apicibus loculum portantibus proceribus, pullatis omnibus. Quas vestes, ad squalorem compositi, adhuc iisdem in nostro reditu retinebant, promissam comam (id quod signum mæroris est) defluere sinentes, neq; pileolū nobilitatis in signe ferentes. Qua in remiram Dei prouidentia, & iustitia charitatem agnouimus, quod cū priore ad eū principem aduentu nobis illuderent, quod nigris vestibus induti, & tanquam pannosi incederemus, (is enim color ijs est, aut insolens, aut lugubris) tum ipsi ob demortui Ioannis luctum, eodem vti cogentur, nihilque iam hac de re mutire audirent. Cæterum cū princeps aduocato Senatu, suis peccatis factū esse dixisset, vt Ioannes moreretur: cumque alia quædam essent, ex quibus dubitare videbatur, si ad Theodorum minorem natu filium peruenisset imperium, id minus esset stabile: consiliarios est hortatus, vt cogitarent, quinam ex Regni nobilioribus in principis locum esset sufficiens. Cui illi, nullum se alium velle, quàm qui supererat, Theodorum, quod cum sibi latere dicerent, qui principis esset filius. Porro, & molestiam illam hortati sunt, vt ex animo abstergeret: & qui se se monachi vitam suscepturum insinuasset, is vt id consilij saltem ad tempus Moscouiæ, rebus rectius constitutis, seruaret. Et boiarij autem id ab eo dici de sufficien-

do altero, opinati sunt, vt pertentatis animis, si quem in alterum spectasse animaduertisset, & ille, & qui ei animo adhærerent, de medio tollerentur. Actamen cum Princeps ex mærore (siue dirisactus) singulis noctibus delecto surgeret, atq; ad cubiculi muros manibus reptans, magnis suspirijs editis, vix à Cubicularijs in lectisterio humi deponeretur (sic enim postea, recepto spirith, mentis iterum compositos quiescebat) propterea nõ destitère quidam varia agitare animo consilia, quinam denique, si quid de Theodoro eueniret, susciceretur. Nam neque alius ex ipsius stirpe erat & ante 30. annos Magister Stabuli vacabat, ad quem (tanquam Comestabilem) ea potestas deferenda fuisset. At Princeps post Ioannis interitum, in lachrymas solutus, atque in squalorem omnem compositus, ne legatis quidem ijs, qui mecum ad V. Beatitudinem veniebant, alias, quam ni gras vestes (licet ex holoserico) tradi iussit. Per vniuersum eius imperium (sed præsertim in aula) eadem facies, cultusq; lugubris, sepositum diadema, & si quis alius coruscabat ornatus, quanquam vix aulæ vatur. pro salute animæ filij ad omnia monasteria multam pecuniam misit. Idem cum Acomato, Turcico siue Legato, siue procuratore, qui triennium in Moscouia hæserat, quod Regio poloniæ exercitu discurrerent, itinera ad reditum haud tuta erant, duos Moscos ad Patriarchas, monasteriaque Orientis misit, denis Rublonum millibus (Rublo, paulo plus duobus Coronatis censetur) ad eleemosinam, filijq; demortui refrigerium procurandum datis. Nam & singulo triennio in Orientem ad eodẽm pecuniã mittit, quod ab ijs autam, quã vtcunq; habent, fidei Græcæ noticiam Rutheni hauserint, licet in multis iam differant.

RATIO LEGATOS IN MOSCOVIA excipiendi, & cum ijs agendi.

ET vera sunt, & antiquè obtinent, quæ scripsit Herbestan de ratioe, qua Moscovæ externorum principum Legatos excipit. Nobis tamen præter illa, in arcem Smolecensem, & Nouogardiensem patuit aditus, summo honore, tormentorumq; explosione ingentium: quod non ita semper cum alijs, qui ad suum principem mitterentur, solitum fuisse fieri dicebat. Iussum est item primū Episcopo Smolecensi, deinde Archiepiscopo Nouogardiensi, vt quãdiu Smolencij, & Nouogardiæ hæreremus, lautia nobis præberent instructissima, pro more gentis. Itaque ipsi (mandante principe, vt plurimis facibus, & reliquo apparatu exor-

natis templis sacrum facerent) rogârunt, vt interesse vellemus. Quin & idem Princeps, quinis hominum millibus in platea patenti conueniētibus, vt splendidiore maiestate rem illustraret, Moscuæ, suo è palatio cum Senatoribus, & Proceribus, (præeuntibus sacerdotibus, prælatâque B. Virginis imagine) descendit, vt nos in templum adduceret in quo locum parari honorificum iussit, vnde sacrum, ceremoniasque illas conspiceremus. At neq; Episcopo rum (si Episcopi dicendi sunt) sacris interesse, neq; in templum cum Mosco vlla ratione ingredi volumus: licet, quoniam id liberè coram eo Principe, ac tanta multitudi ne recusabamus, nemo nõ existimaret actum esse de nobis: plures autem de tanta illa opinione, quam de sua religione conceperant, hæsitare inciperent. Rationes, quas eum publicè attulimus, causasque altero scripto exposuimus, quarum potissima fuit, ne missus à V. B. videret illa approbare. & Episcopos, ab sede Apostolica non confirmatos, honore ac reuerentia prosequi, quorum manus & Princeps ac quilibet alius, capite versus humum demisso, solent deofculari. Et verò præter Metropolitanam, sex alios euocauerat Episcopos, tum ad eam rem vt mecum de religione agerent. Qui tamen, vbi scripta nostra acceperunt, quæ Princeps de discrimine inter Catholicam fidem, & Ruthenicam dogmata de me publicè quæsuerat, obmutuerunt, vnusque ex ijs Archiepiscopus Rostouiensis, vbi omnia probasset, in exiliũ actus, & dignitate motus, vitam amisisse putatur, felicior alijs, qui supersuère. Cæterum tribus instructissimis conuiujs, quibus me vnã cum omnibus nostris, priore ac posteriore legatione Princeps excepit, nihil ad Regium splendorem defuit: cum præter cibos & sumptus, quos à Pristauis (ij sunt nobiles, qui adiunguntur Legatis, atque eo nomine quasi adiuncti vocantur) suppeditari edixerat, de sua ipsa mensa quotidie cibos ad nos mitteret. Euocato ad negocia & cum eo, & cum Senatoribus tractanda, pridie eius diei ternos, ac insequenti mane totidem alios præmittebat, nunciantes nos paulo post serenos oculos magni Imperatoris virosos itaque præsto essemus. Post horam, ecce Pristauis nos monebant, adesse Proceres, & aliquos principis Consiliarios, qui penè propè hospitium, cum centum circiter equitibus obuam veniebant, vt nos adducerent. Ex ijs tres primi ex equis porrecta manu, me nomine principis consalutabant, in viamque nos dabamus, Prætorianis pyxidarijs mille circiter & quingētis vtrinque per spacium ferme passuum mille stantibus, atq; dispositis. Vbi in arcis interiora, ha-

ra hominibus referta, qui vestibus & machæris pretiosis erant ornati, venissem, vt ex quo descenderem admonitus, & ab alijs Senatoribus ad imos scalarum gradus exceptus, atque in conspectum principis sum adductus. Is federe primùm iussit, vel agebat me cum ipse, vel vt in conclave me conferrem, vbi cum Senatoribus agerem, indicabat. Sic plures interdum horas commemorabamur, deq; omnibus diligentissimè, ac sæpè ad summam lassitudinem, ijs suis, ego nostris interpretibus adhibitis, tractabamus. Si quid noui proponebam (id quod è re nata crebrò fiebat) idè illic omnes ad principem ibant, exquisituri responsum: quod quidem accuratè afferebat, nihil de suo promere ausi. Nec verbis facilè assequar, quàm aptè, ac in primis repetitis ad verbum, quæcunque propofueram, mihi identidem, eodem semper cum honore, equitibusque, ac Senatoribus obuam venientibus accersito, cum me in conspectum principis dedissem, Senatores eius mentem ex scripto, parita inter sese longarum schedarum recitatione, prolegerent, ac denique traderent. Itaq; duorum mensium, quibus continenter erat cum eo Principe agendum, & quinque aliorum spacio, quibus vltro citroq; comens, & cum Rege Poloniæ, Regijsq; ac Moscici Principis Legatis (qui omnes erant septem) agens, nihil vidi ea in re vigilantius, dum quicquid antiquitus ex Lituanicis, Polonicis, Liuonicis, & Moscicis rebus collegerant, quibus sua tuerentur, si denter ex Archiuis ederent: ex quibus postea non minimam lucem hausi ad statum illarum omnium rerum pernosendum, atque tractandum. Quæ quoniam ex literis & actis, quæ ad V. Beatitudinem missi, liquidius intelligi poterunt, idcirco hæc fuerint hic satis. Iam quod equites, & Equos ac commeatum, præmissa fide publica per tabellarios, vsque ad imperij sui fines, vbi tentoria fixeramus, nobis celerrimè miserit, cum primùm ad eum perlatum esset, eò nos peruenisse: quod sexaginta è suis quin hospitij nobis ad omnia præsto essent, attribuerit, quibus stipati, exire domo, aut aliquid emittere absq; magna necessitate, prohibebamur: quod equos præmiserit ornatos, quos & dono Legatis tradere solet, & vt conscenderemus oportebat: quod turmas item, modo Tartarorum, modo Moscorum, comitatu nostro addiderit, quibus vel ad Regis castra proficisci, quæ sexcentis ab eo passuum millibus aberat, vel ex eius ditione exire tutius liceret: vera quoque sunt: & quoniam ea alibi attigimus, fusus hic quoque recensenda non censui. Ad incommode non semel accidit, quod medicis ad nos morbo tentatos non permitte-

batur ob suspicionem venire. Reliqueram autem (vt supra dixi) duos apud Moscum, qui dū ipse redirem ad Regem, res noscerent: ac si quid pietatis insinuare possent in eam gentem, id facere conarentur. Promiseratque mihi Princeps coram centum nobilibus, nostros à se eo loco habitum iri, quome, si remansissem, habuisset. Sed neque eundi vnquam data ijs facultas est, nisi semel, aut iterum: & Moscuam Staricia missi, satis angusto cubiculo detenti fuerunt in eodem enim coacti erant, habere altare ad celebrandum, mensam ad scribendum, & legendum, ac locum ad somnum capiendum. Aderant portæ perpetui custodes, boiarij tres totidem rustici, quorum nomina erant, Sunebul, Chufara, Rudear, Chufara, Miroslau, & Ruroidau. Quatuor ibi menses cum dimidio dormati, ac de promisso principis haud præstito conquesti, responsum ab homine cordato acceperunt: Principem aliud externis polliceri, aliud Pristauis iniungere: quippe, qui ore aliud loquatur, aliud corde cogitet: pluresque esse, quibus fidem veniendi, redeundiq; publicam dedisset, qui si reuertendi veniam peterent, dictum ac factum morte multaretur. Quod si qui iureiurando confirmet, sese ad mortem vsque in Moscouia commoraturus, nec his tamen alios conueniendi, aut occurrentes alloquendi vllam potestatem dari: et capite plecti, si quis id faciat quiuè in suspicionè minimã ea de re venerit, Ruthenus is fuerit, aut alius, pleriq; optârunt ad nostros accedere, sed easdem ob causas ausi non sunt. Inter quos Medicus quidem erat, qui cum summoperè expeteret Sacramento confessionis expiari, & sanctissima Eucharistia refici, veniamque eundi postularet, non solum id consequi non potuit, verum etiam in hæc verba minas reportauit: Cur qui externus sis, eius gentis homines audes iniurere? Itaque nives interfecti, caue sis, ne amplius ista proponas. Erant autem è Moscis, qui captiuitatem illam ingemiscerent, dicerentque, quãdiu Princeps aliam rationem viuendi haud inierit, sperandum non esse, vt aliquid pietatis, & veritatis promoueatur. Nostris cum ego è Regijs castris, aut aliunde literas mitterem, signo carentes, & fasciculo principis, ne quid suspicaretur, iunctas, licet nihil continerent, nisi quod ad nostrum institutum spectaret: eas tamen aut reddi nolebat, aut aliquas è Latino Ruthenas fieri iubebat, ne (opinor) lateret aliquid: suspicionem, videlicet, nimis perspicaci, & trepidante, vbi non erat timor. Ad extremum Moscuæ versus Liuoniam discessuris post publicum conuiuium, data mihi, & omnibus nostris manu, assurgens iussit,

B 4 vt V.

vt V. Sanctitatem, Regemque Poloniæ salutare. Domum autem reducto, & literas, ac dona misit, quæ deniq; partim Germanicis studiosis Olomucij, & Pragæ, atque alibi addita sunt, partim ipsis interdum Moscis deducendis vsui fuere. Ea cum secundò recusauissem, atque essem à Senatoribus admonitus, non debere me antiquum Imperij illius morem inueterare, aut principis clementiam lædere, cum ipse & V. Beatitudinis munera non reiecerit, & à suis quos isthuc miserat, atque missurus erat, alia sinebat capi (secutus consilium isthuc antea mihi datum) gratijs actis, & distributa à me pluribus aulicis pecunia, accepi: sed vt ea occasione aliquid altius, & verius de instituti nostri ratione cognosceret, hæc, quæ sequuntur per Senatores illi significauis his verbis.

P A T E R E, Clementissime Magne Domine, per Iesv Christi sanguinem, vt tertio deniq; te obsecrem, vt quæ mihi dona pro tua magnanimitate parari iussisti, ea sine animi tui offensione non accipiam. Scit enim Deus, me ea ob contemptum aliquè, aut quòd inde non agnoscam excelsum Serenitatis tuæ liberalitatem, non aspernari. Sed me ad huius vitæ spiritualis statû vocationi, votoq; paupertatis, quod sæpe Deo miserante emisit, da per viscera misericordie Christi hoc, quod summi beneficij loco ducam. Recordare, te mihi (alios licet ob homines, & in quos tamen ista, quæ me vocationis sunt, non cadebant) paucos ante dies dixisse, Optimam esse rem, Christi Domini humilitatem, & paupertatem imitari. Itaque sine, vt illam re ipsa sequar, facta est, Deo miserante, sine istis aut vestibus, aut pellibus: sine iisdem reliqua, quæ cupis, Deo aspirante, conficiuntur: nec verò à me vllum fidelis diligentie officium desiderabis. Viaticum, quod Paulo socio meo ad pontificem Max. dedisti, quæque dona eius Sanctitati misisti, fuerint factis. Quæ certè nec permissem accipi, nisi cum tanto itinere, & moræ nostrorum omnium in Castris, & in his regionibus, necessaria fuissent, tum offendere animum tuum, ac proinde meliora impedire metuissimus pellibus autem istis pretiosis non vtimur nos: tradituri potius (si tanto nos munere dignaretur Deus) ipsas nostras pelles & Vitam, pro fidei Catholicæ propagatione. propterea nec mercatores vlllos (licet id sedulo efflagitantes) mecum venire passus sum, ne quid ab eo genere hominum scandalum, ad id, quod mittebar, aut rixæ cum tuis oriretur. Porro habeo satis, Diuina gratia, quo redire possim ad pontificem Maximum. Quòd si pretiosum mihi donum largiri volueris, serua erga me istam,

quæ mihi exhibuisti, clementiam tuam: ac cum te ouè Christi gregis profitearis, cogita eius item visibilis pastoris, id est, Summi pontificis ductum tibi esse sequendum, cui Christus Dominus gregem suum tradidit pascendum. Cæterum scito, aliqua hominum millia esse nostri ordinis, quos hoc seculo, cum nouus terrarum orbis apparuit, variaque hærefes Europam diuexare ceperant, in vnum tanquam exercitum, ablectis sarcinis, & omni cura priuatarum rerum expeditos, Deus euocauit. Dexteras inter nos dedimus omnes sub Iesv nomine, vt eius nomè, Ecclesieq; spirituales thesauros in Indias inter gætes, inter hæreticos, eosque, qui non integrè cum ipsamet Ecclesia coniuncti sunt, inferamus. Itaq; & reliquimus omnia; Dignitatesque nullas accipiunt, aut accipere nostri, nisi si quæ sine reditibus vllis, cum manifesto autem vitæ delictum crimine coniunctæ fuerunt. Ad patriarchatus enim, & Episcopatus quosdam Indiarum, atq; Aethiopiæ, ante 30. circiter annos, aliqui è nostris sic promoti sunt, vt remotissimis in regionibus illis diuturnos labores, vitamque pro Christi gloria, nullis omnino terrenis bonis, impenderint. Quam obrem & ab sancta sede Apostolica quoquòd versum mittimur, atque vt remitti ad te (si fuerit opus) possimus, per mitte, vt cù ista necessaria non sint, ne capiamus. His itaq; rationibus, etsi haud permotus est, vt sua apud se dona retineret, lucem tamen aliquam veritatis hausit, istaq; sunt ad tantum officium, quod in Moscouia fore suo tempore non desperamus, hæc fundamenta. Is verò regio planè animo, itineris duces, & omnia abundè nobis suppeditari iussit: sicque ab eo digressi in Liuoniam per Ruffiam iter instituimus, ad Stephanum poloniæ Regem.

QVI A MOSCO AD EXTERNOS Principes mittuntur, nec eiusdem generis sunt omnes, & quoniam modo mittantur: quidq; Legatus, cum Antonio Possentino ad Pontificem Max. venientibus à Mosco, in toto itinere acciderit.

TABELLARIIS, Internuncijs, ac Legatis, qui vocantur Magni, vtitur Moscus ad tractanda cum externis principibus negocia, seu belli sint, aut pacis, siue ad commercia pertineant. Tabellarij dicuntur Coniues, qui tantum literas afferunt: Internuncijs, pos lance, qui & minores Legati, præter literas, aliquid in mandatis habent: aliquot item itineris comites solent adducere. Magni verò Legati (nam fere tres mittuntur, adhibito Secretario) Velikij posly vocantur, vltraque poloniæ Regnum rarijs hi allegantur, tum quòd magni comita-

mitatum ijs adhibet, quibus (vti tamè fit in Polonia, & Moscouia) lautia non præbentur: tum quòd longum iter extra Poloniæ Regnum emensuris, non exigua pecuniæ vis esset necessaria, quam princeps ad id aut nullam, aut per exigua tradit. Poloniæ igitur Rex, & Moscus, quoniam hoc inter sese officij præstant, centum ac ducentos cum Legatis suis mittere solent, ad quos mercatores sese aggregant: cum & ipsi Mosci Legati merces secum deuehant, quas pro eo munere, quo funguntur, non satis decenter diuident. Quod si quid donant, id ad maiorem compensationem, ac remunerationem fit: que si non datur, petitur ab ijs, atque adeò extorquetur. Cùm ergò in Chiuerouam Horcam (is est pagus ad Iamum Zapolskij) Legati Mosci vna cù alijs trecentis venissent, officinas aperuerunt, atque inter ipsa negocia compositionis, de qua agebamus, per suos venditioni, ac permutationi cum Polonis diligenter vacabant. Nouogardia verò, quæ inde plus minus ducentis passuum millibus distabat, comeatum, resque ipsas coctas (frigore cibos conseruante) subinde accipiebant, vt nihil omnino sumptu faceret. Que res mihi, ac reliquis nostris non incommodabat, quibus Legatorum quisq; quæritant à Mosco quatuor, cibum (partitis inter sese diebus) Principe suo id mandante, mittebant.

E R A M V S autem summa hyeme in altissimis niuibus, in quibus fixa tentoria, & perpetuus ignis horridum frigus, vt cunq; pellebat: ligneis quibusdam casulis, fuligine & fumo repletis, nostrorum partem tegentibus. Cæterum agros circumqua; depopulati fuerant Regij: quam obrem vix aliquid præter panem emendum reperiebatur: & putris aqua, vel nix ad ignem soluta ægrè equis potum, aut cibis coquendis humorem suppeditabat. Cùm tamen principis illius Legati, si quando ad externos alios principes veniunt, nisi gratis equos, hospitium, cibos, præcursores, dona reperiant, illico Magni sui Domini (sic enim eum plerunq; vocant) ad cælum vsque clementiam, liberalitatem, & vires extollere: alijs verò quantumvis sublimibus mendicitatem exprobrare soleat. Hoc ego cùm in Seuerigeno, priore ad Beatitudinem V. Internuncio esse expertus, cumq; ex reliquorum consuetudine plura eiusmodi cognouissem, velletque Moscus alteram Legationem in Vrbe institueret: suasi, ne plus quàm decem venirent. Ter enim trium milliū passuum iter facturo, cùm primò Orsam, inde in Liuoniam, & poloniæ Regem deinceps per Germaniam in Italiam mihi esset proficiscendum, videbam durior fore provinciam, si centum, ducentiue fuissent, qui

bus aliunde cibis esset procurandus: eo periculo, vt nisi gratis omnia subministrarentur, perijsset, quicquid officij, studij, laborum, sumptuum, erga ipsum Moscum Sancta Apostolica sedes contulisset. Duo autem principes erant Legationis, cum quibus de maximis rebus, ac de Christianorum Principum amicitia, vnà mecum erat agendum. Huic verò Legationi cùm interpres à Principe assignaretur, qui Catholica fide repudiata, Ruthenicū Schisma susceperat (licet is hoc ad sui securitatem, & lucrum faceret) eum enixè reieciimus: atque alterum, & quidem Catholicum, ac nobilem polonum petiuimus, quem et obtinuimus. Magni enim referebat, si quis eiusmodi ex ea legatione ad Principem redijsset, qui veritatem rerum, ac Catholicorum principum humanitatem posset Mosco referre, si quid earum reliqui calumnijs infuscare tentassent. Et à Seuerigeno, siue potius ab eius socio (qui Catholicus olim, postea Lutheranus, deniq; Ruthenorum erroribus imbutus, Italum interpretem, qui venerat à Moscouia, in Carinthia trucidat) quàm primùm ab eis discedens, ad Carolum Archiducem essem profectus, acerbius si acciderant: cùm vix pedem ex Italia extulissent, vbi summis honoribus accepti, muneribus quoq; insignibus donati fuerant. At altera ista legatione neq; cades, nec eiusmodi lites vllæ vnquam intercesserunt, vt ad arma veniretur. Quæ sine vlla dubitatione secuta fuissent, nisi continèter repressi, ac modo amanter, modò spermunerum, interdum & timore cohibiti sibi temperassent. Permissum est quoque vt aliquando de suo hospitibus satis facerent: quod licet ægre ferrent, valebat tamen ad beneficium cognoscendum, & ad Italiam Ecclesiasticæque ditionis liberalitatem (qua supra id, quod expectare potuissent, excepti fuerant) rectius æstimandam. Hæc igitur in profectio, Moscorum illorum, quos adducebam, ingenia liquidius innotuere: quos & tanto magis cognouimus, quòd eos postea in ipsum poloniæ Regnum, iubente V. Beatitudine, reducere oportuit. Quo cùm primò à Moscouia accessissemus, mirati, quòd equos, & cibos à Rege de more obuiam non offendiissent: responsum acceperunt, satis esse, si cùm venirent ad Regem, liberaliter acciperentur: consuetudinem autem in legatis excipiendis, qui à Mosco ad alios principes mittantur, non esse in Regnum inuehendam. Rigè tamè satis benigne, nobis rogatibus, à Rege accepti sunt. In Liuonia verò, quæ edificia magnis sumptibus ab Archiepiscopo Rigensi, atq; à Magistris Teutonicis ordinis fuerant excitata ea diruta à Moscis comperimus, vel omnino

nino ruinam minantia, sordium plena, & fenestris patentibus, iniuriæ cæli exposita. Quæ cum sperneret, lignea potius tugurio la extruxerant, in quibus, fuligine oppletis, habitare malebant: vt Gothorum cladem, Colossæo, atq; arcubus triumphalibus, Romæ adeo vniuersâ illatam recordatus, iam non mirarer, quid remaneret in cordibus gentis, quæ splendorem, ac maiestatem aliorum populorum ferre non posset. Et ne que publica Cæsaris pompa, qui tum Augusti Vindelicorum ad Imperij comitia Imperialia ingrediebatur, impelli poterant, vt eam libenter cernerent: nec tanta ciuitatum, & nobilium celebritate mouebantur, vt ex animo illam collaudarent.

Et hæc quidem in Boemia, & Germania: in qua quicquid expenderant, mandato Cæs. Maiestatis restitutum est; & Vasa argentea plura dono data. Vbi verò Italiae appropinquauimus, & in Venetorum ditionem descendimus, ab ijs magnificentissimè per omnes ciuitates fuerunt excepti. Veronæ primùm inuitati sunt ad arces inuifendas, propè quas militum frequentes cohortes fuerant collectæ, à quibus honorificentius admitterentur. Vicentini nihil omiserunt, quo omnem humanitatem, & præter alia, quæ summam nobilitatem animorum sapiebant, liberalitatem, (vt ea ciuitas hoc genere laudis maximè excellit) exhiberent. Patavij idem effectum est. Inde Venetias appulimus, vbi omnium omnium generum officijs ab ea Serenissima Republica sunt accepti. Hic verò, cum homines minus his rebus afflucti, omnia suo Principi deberi crederent, atque ob laxiorem vitam egre ferrent, sibi in Dominicanorum monasterio commodissimum quamuis hospitium fuisse assignatum, non mediocri diligentia, & patientia opus fuit, vt in officio continerentur, donec ijs, quibus à Senatu cura Moscorum fuerat data, nos enixè rogarent, ne ab horum latere discederemus. Quæ dum fiunt, & eorum discessum vrgerem, ecce Græci, qui iam multos ante annos Venetias commigrarunt, clâ cum Moscis egerunt, vt ad suam ædem proficisci vel lent, sacrum, & reliqua, Græco ritu audiri. Nobiles autem Adolescentes, à Senatu ijs per ciuitatem deducendis attributi, cum nondum, quid haberet ea res momenti, perpèdissent, iusserunt, vt ædes ornatisimè apparerentur, posttridieque eius dici, à schismaticis Græcis Ruteni schismatici exciperentur. Quod cum ad aures meas peruenisset, ad monasterium appropinquans, inuenio Moscos, & Venetos, vnâ cum Græcis ad horum templum procedentes, quos ego assatus, Tu mihi, inquam, Iacobe Moluenine (id erat primario Legato nomē) tra-

ditus es, à Principe tuo, te vt gesseris, quati bi ratione monstrabo: Te ad Pontificem maximum non ad Græcos adduco. Itaq; redi ad hospitium tuum, id quod fecit. Sed Græcis hoc indignissimè ferentibus, atque aliquibus iniuriam Republicæ fieri putantibus, quod eam imperasse dicerent, vt eò deducerentur, Græcis respondi, Vbi conflictisset Græcos cum Ecclesia Catholica consensisse, tum mecum agerēt, eorum desiderijs satisfacturo. Cum autem cæteris seorsim adhibitis, haud omnino persuaderem, ad Senatū adij: qui rationibus auditis, Græcos, qui conquestum venerant, sapienter compefcuit: resque tota non solum impedita est, verum etiam occasionem præbuit, vt & plerique Græcorum astum, & schisma propius cernerent, reliqui verò cordatiorem intelligerent, eequid mali inde ad id, quo de agebatur, emergere posset, cum inter Græcos, qui Venetis commorantur, per sepe sint exploratores, qui ad perfidos omnia deferant. Iam verò Mosci aureis magni poderis torquibus donati à Republica, suo interpreti, Vade (inquunt) ad Ducem, & dicito, ad nos vt sericum, aliaque mittat è suo thesauro: interpretes tamen rem (vt erat ingenuus) declinauit. Venetijs autem soluentes Ferrariam, inde Bononiam venimus, vbi Vestra Beatitudine iubente, cuncta paternæ charitatis argumēta liberalissimè edita sunt ab Illustrissimo Cardinali Cæsio Legato: tum & officinæ clausæ, atq; honores plus quàm ordinarij habiti Reliqui Illustrissimi Legati, Vercellenis in Aemylia, Columna in Piceno idem procurarunt. Militum cohortes, è ciuitatibus obuam primò prodibant: deinde ad portas Magistratus aderat, inde in Prætorium honorificentissimè deducebantur, tormentis displosis, tibicinibus personantibus, conuiujs, & exquisitissimis epulis instructis. Admoniti nobiles, à quibus varia sentiebantur quo factum, vt intra cancellos pudoris sese Mosci reciperent. Arimini cū essemus, in domo Præfæci ciuitatis, pias imagines amouerant, vt paruulas quasdam suas, ritu Rutenico depictas, apponderent. His ablatis, cum priores reposuissimus, ne quid ea in re insolentius inter Catholicos agerent, minùs postea licenter sese gessere. Inde ad Beatissimæ Virginis Lauretanæ, celeberrimum Sanctitatem, ac populi concursu, locum peruenimus, vbi habuerunt, quo miraculorum memoria, frequentia adguntiu, & perpetuis precati onibus oculos atq; animu pascerēt. Deniq; teperatis mea præmonitione apud ciuitates honoribus, ad Tiberim propè Burgeru Opidum, à Vestra Beatitudinis cubicularijs hu-

humanissimè excepti, & salutati, posttridie progressi, sequenti deniq; die Romam venimus; vnde Romana nobilitas, præeunte Marchione Cæsio, obuam egressa est; Mosci verò honorificentissimè, ac frequentissimo populo, displosis omnibus, que in mole erant A driani, tormentis, ad Cardinalis Columnæ tum absentis palatium adducti sunt. Eo in palatio lautissimis præbitis, adhibitisq; è familia B. V. diligentissimis ministris, atque alijs, qui portas custodirent, singulis diebus, dum ex Algido Vestra Beatitudo redijset, per vrbe[m] curribus vestri, pulcherrima quæque visabant. Mirati sunt in primis curam, diligentiam, ingentes sumptus, charitatem ergæ grotos, officinas, cubiculaque distincta, & præsertim hospitalem Sancti Spiritus domum, ac reliqua maiora Nosodochia. Nihil viè eorum animos plus inflexit, quàm pietas illa, quam valere ad omnia, tum ipsi quoque nos in ipsis Moscis videbamus. Seminaria verò, & Collegia varium gentium cum subinde inuiserent, iâ orbi terrarum ipsa religione Romam dominari, nec verò sese solos esse Christianos (vt dicere solebant) cogitare inceperunt: & harum omnium rerum capita in tabulas singulis diebus referebant, ad suu Principem allaturi: quod quidem in itinere quoque fiebat, cum per Lituaniam, Poloniam, Morauiam, Bohemiam, Germaniam, Italiam, Societatis nostræ Collegia lustrarent. Anglicum, quod est Romæ, Seminarium eò magis admirati sunt, quod Angliam hæresibus proruis infectam audiuisent: sed & modestiam Alumnorum illorū conspicientes mirificè emolliebantur, martyrumque reliquias, quæ in eorū erant Ecclesia, summa reuerentia venerati, & osculati sunt. Id quod in alijs quoque Romanis templis, atq; alibi faciebant. Sed cum in Capitolij palatium à Romanis Patriijs aduecti, & Romana magnanimitate humanissimè accepti, fragmenta marmorum anti quorum, ineptasq; gentilium Deorum memorias, à quodâ rogarentur (quasi maxime res essent momenti) ve attentius inspicerēt, omnia (nec immeritò) contempserunt. Et illud enim eos maximè offendebat (quod & cuilibet Christiano detestandum est) cum vel in hospitij signa turpitudinum cernerent, vel imagines (etiam pias) ad lasciuam depictas, nudas verò statuas, & cætera diabolica figmenta, in aliquorum domibus, & hortis cernerent, quibus cupidines, & Veneres plus quàm Christus, & Beatissima Virgo sapere videbantur. Iam verò templa Romana, Diuique Petri ædem suspicientes, omninò fatebantur, hæc longissimè præstare suis, quæ cum

antèa solum vidissent, vel lignea, vel murata, putabant reliquis totius mundi pulchritudine, aut operis aut magnificentia præcellere. Vbi ventum est ad Vestram Beatitudinem salutandam, & dona, literasq; sui Principis reddenda, egre non nihil videbantur adduci, vt crucem ad pedes Vestra Sanctitatis oscularentur: sed longè ægrius cum discessum pararent. Credo ita, quod alia quoque dona (pecuniam in primis) voluissent: licet aurei torques magni ponderis, vestes aureæ, & holoserica duobus ipsius legationis Principibus, cæteris verò omnibus ex panno, & serico duplices tradita fuissent. Osculati tamen sunt libenter, cum quid ea de re Mosco eorum Magno Duci esset æstimandum; quid uè non solum Apostolis primi Christiani faciebant, sed & ipsi Mosci suis Episcopis faciunt, ad quorum pedes se prosterunt, humi teram capite percipientes, audiuisent. Illud non satis equo animo tulerunt, quod sese in discessu nemo, præter me, accomites itineris meos ex vrbe Moscovitice sequeretur, sicut ipsi Principum Legatos, (quod & mecum bis, ab ijs discedere, fecerant) ad quatuor, quinque uè passuum millia, magno cum comitatu educunt. Eadem porrò in reditu contingere, que in profectioe acciderant. Torques enim (cum hosce periter induerent) & Vestra Beatitudinis crucem pulcherrimam, licet Græcis characteribus elaboratam, tum Venetorum auream D. Marci Euangelistæ imaginem ademerunt: quam uis si solus quisque fuisset, neque delationem ad Principem suum timuissent, non difficilimè sese ad omnia accommodassent. Mitiores autem aliquanto effectos (sive ob humaniorum gentium consuetudinem, sive quod reuertentibus erat extra Italiam expendendum de suo) Varſauiam ad Poloniæ Regem denique adduximus; illud in itinere præcipuè cauentes, ad declinandas lites, ne eodè hospitio diuersaremur. Sic donis à Rege procuratis, quibus Regio animo sunt data; literisque ad suu Principem à me acceptis, quibus breui de omnibus illum certiore faciebatur tradita item à me pulcherrima Saluatoris imagine (quæ missa à Vestra Beatitudine ad Moscum, in are picta, & Græcis literis additis, eborè, argenteisque flosculis continebatur) satis lætos in Moscouiam dimisi. Quæ suspius narranda putauit, vt si cui aliquando tale negotium obtigerit, præuisa minùs eum seriantissimè ad patientiam, & prudentiam, à Deo per orationes hauriendam, sedulo se comparet.

INGENIVM MOSCI, ET
schisma.

ID verò primùm satis constat, Septentrionalium tractum, eosq; præsertim populos, ex quorū cordibus vera religio feritatem haud excusit, quātō magis ab ingenio sese desertos sentiūt, tantō suspicio horres euadere: quamobrē quod industria, & iudicio consequi nequeunt, id calliditate, ac vi, (sed Moscos diligentia quoq;) studere, vt asequantur. Ea in Scythiis, & Tartaris perspicuē cernuntur, ex quibus cūm plerique Moscorum originem ducant, aut consentent, mirum non est, nisi hæcenus naturam illam exuerint, quam pietas alijs nationibus excolluit, ac vicit. At is, ad quem summa in suos potestas accessit, vnā cum aliqua Christianæ religionis specie, nec verò aliorum Principum opes viderit, si se addita perenni subditorum assentatione atque acclamatione supremum omnium arbitretur, minus fortasse mirandum est. Quæ tria cūm in Magnis Moscoviæ Ducibus ab eo potissimum tempore fuerint, quo se à Tartaris, quorum erant tributarij, in libertatem asseruerunt, extulere mirificè eorū, ac præcipuē eius, qui nunc rerum potitur, Principis animum: vt cūm vix ab vllō viribus se superari nonnunquam existimasset, neminem quoq; doctiorem, aut religione veriore imbutum putaret. Cui cūm ipse interdum Christianorum Principum mentionem facerem, qui maximè cæteris præstant, quia iam illi sunt (inquit) in Mundo? Comparisonem, videlicet, non ferebat elatio, quæ quicquid alteri tribuitur, sui depressionem putat. Inde igitur factū est, vt Magni Moscoviæ Duces primò sese totius Rusiæ Dominos verbis, literis, atque ipsius pecunia signis exprimāt, quamuis Rusiæ bonam partem Polonia Rex obtineat. Deinde verò hic, qui superstes est, Ioannes Basilij filius, præter illam titulorum seriem, qua vult appellari Casani, & Astracani Czar, seu Regem; Germanorum quoq; Imperatorem, ad Turcam scribens, vocari se aliquando iussit. Et sanè cūm Liuoniæ inhiasset, atque ad Prusiam, quodam Cæsaris Augusti fratris prætextu, respiceret, quem Prussum vocatum fuisse, & se ab eo descendisse dicebat: cumque cum Carolo Quinto, ac Ferdinando eius fratre, huiusque filio Maximiliano videri voluerit amicitiam colere, intelligi potest, quid de Germaniæ, & Occidentis vltiore tractu in animo cõxerit. Spem ipsius alebant dissidia Christianorum Principum, varique, ac pestilentes hæreses. Liuonici successus, Casanum, & Astracanum antea deuictum, ac imbibita sui illius Schismatis, po-

tiūs quàm religiois opinio, qua delectum à Deo se existimauit, quasi iubar, quod vniuersum orbem esset collustraturum. Auixerunt postea Legationes, antea cæta quorūdam ad eum Principum, cuius studium, & operā requirebant, qua Polonicum Regnū aliò caderet. Quin cūm apud eum essem, resque Moscoviæ satis essent attritæ, necdum tamen recordatio Legationum illarū elanguerat, quæ Spiritus ipsius fouebant. Facta denique ad eandem spem est maior accessio, cūm ab eminenti Principe literæ ad eum scriberentur, quibus Lutheranæ hæreses propagationem in sua ditione cōmendabat. Inde enim Catholicos (quos Romanos vocat) omnes in hæresim conuulisse, credidit, ac proinde facilius esse subijciendos. Ad extremum, seueritas in omnes breuiorem sui consilij exitum pollicebatur, qua sperabat, qui eodem obijci posset impeditenti, se amoliturum, quando in Lituaniam, atque Liuoniam sic eius terror penetrauerat, vt eadem sibi ratione aditum patere ad reliqua non dubitaret.

At quod ad schisma pertinet, incredibile est, quantum eo in visco hæreat, ac placita pro æternis habeat, quin verò potius aliquid semper addat, quàm demat. Itaque vt qui ab vno discedunt, quo progrediuntur vterius, eo in plura incidunt quod & huius seculi inuentionibus contigisse nemo non videt) sic Moscis accidit, qui à Grecis ipsis schismaticis, vnde schisma hausere diuisi sunt, multa que imperitissimè blaterant, libris, studiisque literarū carentes, quod in altero Commentarij scripti. Qui ergo Græcorum pertinaciam obseruauerit, quiue Donatistas memoria reperierit, nunquam, vbi sese ab Ecclesia præciderūt, ad eandem aggregatos: qui item Æthiopicum ingenia considerauerit, summum licet Pontificem agnoscentium; quique eundem non vna ad Apostolicam sedem legatione cõfessi sunt: qui denique Hussitas in spexerit, tam sæpe de vnione agentes, ac nūquam ad Ecclesiam peruenientes, faciliè deprehendet naturam Mosci schismatis.

Auget porò ipsius pertinaciam præsumpta de se opinio cõstantiæ, existimatis, quod Schisma istud sine scissura perduret. Præterea accedit populorum, qui illud cum læte suxerunt, eorumq; rudissimorum, perpetuum erga Principem obsequium, & feruitus. Inde enim fit, vt cūm Principū omnium Legatis collocutus, vbi illi abscesserunt, in pelui argentea manus eluat, quasi sordium aliquid contraxerit, ea re contestas, Christianos reliquos esse peripsemata. Quod cūm à me illi fuisset obiectum, (quod ex meis literis isthuc missis liquidius cognosci potuit) ac de ea re se vellet purgare, non

non diluit tamen. Porò, non sinit Armenos in sua templa ingredi, quos Nestorij hæresim ait esse sequutos: Græcis autem id permittit, cūm Lutheranis, & alijs hæreticis neque pateat aditus, & quæ sibi construxerant templa, ab eo, concremata sint.

QVAENAM SPES SIT DE MOSCO, ac de eius promissis ad propagandum in Asiam, & aliò sanctissimum Christi nomen, & fidem.

IAM Quid sperari possit à Mosco, si quod ille literis, ad B. V. atque ad alios Principes scriptis, prætexuisse videbatur, Christianum nomen, latius esset propagandum, differendum est hoc capite fusiùs. Sic enim cerni poterit, quorsum eius promissâ spectauerint; cuius vsui esset Christianæ Reipub. si quādo ea gens aut ad fidem Catholicam veniret, aut rebus constitutis mihiorem alium Principem nancisceretur: quandoquidem breuissimè victurum hūc Principem certæ coniecturæ iam sunt. Memini itaque priusquam in Moscouiam irem, N. multa ea de re sciscitanti mihi respondisse. In primis Prouincias illius Principis longissimè distare ab ijs, qui fidei nostræ iurati sunt hostes. Vastam enim heremum versùs meridiem, solo nihil ferente, & arboribus nudam, ac plerumque inaquosam interesse plus viginti dierum spacio, quæ expeditioni cuiusque maximum periculum crearet. Sequi Tauricam Cherfonesum, in qua Tartari Præcopenfes, sint capitales Moscorum hostes; Turcaque ipse arces habeat nec paucas, neque malè munitas. Querenti verò, num qua Moscus ad mare Caspium pertingit, aditus pateret vteritis, affirmavit. Licet enim vastitas ingens etiam in eo tractu intercedat, nauibus tamen haud difficilè per Volgam fluuium eam vnuerfam, certis anni mēsis, posse superari. Addēti, num per Tanaim, qui in Moscouia oriens, in paludem Mæotidem influit, nauigari posset, illac nauigari posse aiebat. At arcem Asophum ad ostiā Tanais sitam esse, quæ ad Turcarum Imperatorem pertinet. Atqui ad ea, quæ de Præcopenfes Tartaris dixerat, cūm responsum fuisset; Mosco, qui Astracanenfes, & Casanenfes suo imperio subiecerat, non difficilè forsan fore, Præcopenfes quoque adiungere: aliam horum esse rationē ostendit. Cūm enim (dicebat) Moscus aduersus illos, quos cdomuit, Tartaros, maximis tormentis adductis, crassos etiam asseres perforatos curribus præfigi iussisset, per quos Pyxidarij bombardas suas exonerabant, certa hostium pernicie, ipsi a nemine læsi: faciliè fuit nouo armorum genere circumuontos opprimere; præter

quàm quod cūm vniciuiusque Tartarorum Hordeæ primaria vna (vt dixi) ciuitas sit, seu conuentus, quo deuictio, reliqua omnia sine difficultate in potestatem veniant. Ac cūm Casanenfes Mosci ditioni finitimi essent, his verò superatis, necessariò casuri essent Astracanenfes (quippe quibus aliundè haud citò poterat subsidium mitti) vtrumque populum iam deuictum, eò faciliore negotio potuisse in officio contineri, quod Moscus arces aliquas excitauerat, in quas impositi Prædiarij, regiones illas tutarentur. Denique percontanti, quid factum esset, vt tam in lignem Turcis, non ita multos ante annos cladem Moscus intulisset, cūm Tanaim deriuari iussisset in Volgam, respondit, hoc non à Moscis, sed à Tartaris Præcopenfes, licet Turcartum fœderatis, accidisse, ægrè ferentibus id fieri, vnde grauius sibi iugum pendere prospicerent. Quamobrem cūm sese duces itineris Copijs Turcis exhibuissent, peringentes sylvas, & loca com meatus egena, eas circumduxisset, vt fame, ac labore plerumque omnes fermè interierint. His cognitis, atque interrogat, num à Persico regno Mosci imperij fines longè distarent, magnum sanè (dixit) inter vtriusque ditionem esse interuallum. Neque verò Mosci prouincias Persiam attingere, sed prius esse Georgianos & Circallos, qui dicuntur Quinquemontani, quorum linguam ab alijs omninò differre, & regionem, quæ longitudine itineris octidui extendatur, à septem Ducibus seu præfectis, non dissimili Heluetiorum modo, administrari. Hosce porò interdum à Mosco; aliquando à Turcis, nonnunquam & ab ipsis Persis accipere stipendia solitos, pro temporis, & rerum suarum ratione. Cæterum per Moscouiam ad Persas longiore nunc itinere opus esse, quod Porta ferrea, qua erat transitus, à Turca sita capta. Quæ omnia N. sibi aiebat eò esse certiora, quod apud se Circassum habuerit, strenuum, ac fidū militem, cuius patruus in Persia, qui eo in bello mueruisset, inde nouissimè veniens, cuncta retulerat. Adiecit autem, Cham, Tartarorum in Asia Imperatorem, non procul ab ea gente abesse, qui multum adhuc rituum Christianorum retineat, cūm olim ad fidem nostram accesserint. At Mehemetes, Selymi, parentis huius Turcartum Imperatoris, cõfiliarius (vt ex eminenti viro audiu) duram significauit à Rege Poloniæ susceptam esse prouinciā, qui Moscum bello esset adortus: quandoquidem (aiebat) Turca suus Imperator, & Moscus vnici essent in Mundo Principes, qui suos prorsus in potestate haberent, ac proinde essent potentissimi.

tissimi. Qua ex re, quâti Moscum æstiment Turcæ, intelligi potest. Sed & eorum memoria fortassis adhuc hærent, quas à Moscis quondam clades perpessi sunt, si fides ijs habeatur, quæ Herbestanus ex eorum Chronicis, & alij quidam referunt. Et illud etiam animis Turcarum potest obuersari: Græcos, nisi Principis Moscouiæ nimiam dominationem pertimescerent, isque tam longè abesset, non abhorreere ab illius imperio, cuius eandem cum sua esse religionem putent, atq; idcirco propensius ad illum accessuros. Moscus certè, cum rebus cū poloniæ Rege compositis, de huiusmodi reb⁹ ageretur, quæsiuit per Senatores suos, num si suas Regijs vires adderet, posset copias per Polonici Regni ditionem traduce re, & quæ iret, arces extruere. Quo in colloquio visus est Rusiam Regis potius spectare, quàm præcopenses: id metuens, ne in reditu à polonis intercluderetur. Quod si vnquam aliud, quàm in Liuoniam, atq; Lituaniam à Moscouia educiti fuissent exercitus, quid ea gens valeret, conijci rectius posset. Et, vt hæc sunt, illud pro certissimo habendum est, per Moscouiam multò minore sumptu atque periculo, quàm per omnes alias mundi plagas, patere viam in Asiam, ad Christi Domini fidem propagandam: qui vnus p̄corum omnium scopus esse debet. Proinde in hoc esset præcipud incumbendum (quod Mosco V. S. scripsit) vt vinculo religionis nobiscum iungatur: sine qua reliqui humani nexu facillimè dissoluntur. At verò, vt hoc fiat, nõ est opus vnus diei, aut Legationis. Neq; ea arca, in qua pauci salui facti sunt, ad Mundi totius postea in staurationem, non nisi centum annorum spacio, id est, longanimitate, & nõ intermissa perseverantia, perfici potuit. Temporibus autem fortè breuioris hæc prouincia fuerit, quod iam in Liuoniæ ac Moscouiæ finibus, Stephanus Poloniæ Rex, Collegia, Seminariaq; Catholicorum Sacerdotum parat: atq; ad Regias alias, & bellicas dotes, hanc quoq; curam, tanquam primariam, adiungit. Præterea miracula accedunt, per nostræ Societatis homines in simplici illa gente fieri à Deo cœpta. Quod verò Mosci non desunt, qui filios suos missis à Sede Apostolica Sacerdotibus offerant, hoc quoq; facit, vt de Domini bonitate aliquid non longissimum sperem: cui nec difficile est in momẽto ditare pauperem; ac notæ sunt artes, quib⁹ agnus possit habitare cū Leone. Ipsa verò cū illo, atq; cum alijs Christianis Principibus amicitia iungenda tractatio, si cõtinuetur (quanquã fatanas ei euertendæ oēs machinas semper adhibiturus est) dici non potest, quantas secum ad id commoditates trahat: si præsertim, qui hæc egerint,

ad vnã Dei gloriam colliment. Sic enim ad schismaticos, atque ad hæreticos peruenire licet; qui si initidè de religione secum esse agendum putarent, aditum impedirent, vel audita spernerent, aut ad reliqua progressum, vrgentibus eorum ministris, præciderent. Catholici verò Principes si quid habent, quod cum Sede Apostolica de politicis rebus agant; cum, quæ sunt pacis, promoueri à V. Beatitudine sentiunt, intelligunt hoc Pastoris, Vicarij Christi, & Patris proprium esse. Quamobrè & Catholici, & hæretici, atq; schismatici Principes, nõ solum aures libenter accommodant, verum etiam ipso in colloquio, cum difficultates siue suas, seu alienas proponunt, aperiant ipsimet viam, qua reliqua complentur: pluraque, quæ acerbiora eatenus visa sunt, mitiora redduntur, ac ipsa animorum confidentia, quasi rediuita pietatem, & religionem in eorum cordibus aliquam exuscitat. Quod cum ita sit, aut erubescunt si refugiant, aut excitantur ardentius, vt Sedis Apostolicæ monita ne detrectent, ad quam & Scythas, & Indos, atque efferas quasq; gentes eo tempore vident accedere, quo sudauit humani generis hostis, vt instituta à Christo auctoritas in Ecclesia per hæreticos tolleretur. Itaque qui isthinc ad tantum negocium missi fuerint, optatissimum ijs esse debet, vt in proposito perseverent, nestantque futurorum congressuum occasiones, ac discedentes ita abeant, vt sibi ad reditum eisdem ad Principes portam (vt aiunt) relinquunt apertam. Sic enim aut aliquid optimi denique fiet, aut pax redibit ad V. Beatitudinem, Diuinaque sapientiæ charitas iustificabitur; & (quod experti sumus) alie se rationes offerent ad populos illos iuandos, quas nunquam cogitaffemus: cum etiam, si tuta conscientia, & saluis rebus, humanam saltem amicitiam cum aliquibus alijs, licet nondum Christianis, colere possemus, aliquando crediderim id suppeditaturum modos, quibus in eorum Prouincijs propagari latius, quàm factum sit hætenus, Christiana religio posset. Quod an in ipsorum Principum animis ad veritatem altius insinuandam, aliquid etiam esset effecturum, iudicent, qui meditantur attentius patientiam, & martyria Pontificum Romanorum, qui trecentis primis Ecclesiæ annis, clauum in turbulentissimis persecutionum fluctibus tenentes, sanguine ipso penè omnes Christianam rem auxerunt, & nauim onusam fidei (vt sic dicam) ad Christum Dominum cum pluribus barbaris gentibus, tanquam ad portum intrapedi appulerunt.

OR-

OBSERVANDA, SI QVI A SEDE Apostolica, vel ab alijs Catholicis Principibus in Moscouiam mittendi sint.

CVM ei, ad quem delectus, & missio spectant, tria illa in primis necessaria sint, quæ dispiciat: nempe, vt Legatio ob Dei honorem sincerissimè insituatur; vt opportundè, vtque ei deferatur, cuius interiores dotes, ac virtus solida, vnã cum rerum Græcarum cognitione coniuncta, exteriori quantocunq; splendore, aut dignitati præualeant. Tum illud permagni momenti est, vt quæ Legatio ad Moscos suscipienda fuerit, ea Polonis, Lituanis, ac Moscis iustam suspitionis ansam non præbeat. In Comitij Ratisponensibus, cum Moronus Cardinalis V. B. nomine egisset, vt Pontificius Nuncius ad Moscum, vnã cum Mosci Legatis, qui eò venerant, in Moscouiam posset proficisci, Maximilianus Cæsar assensit. Dum autem Legatio illa explicabatur, Germanisq; & probus Theologus, nec Ruthenę lingvę ignarus, à V. Beatitudine ad eam rem literas accepisset, quibus Nuncijs ad Moscum munereungeretur, diem nõ ita multo post obiit. Tentata item fuerat à V. B. altera Legatio, cum ex vrbe Alexander Canobius, qui nunc Episcopatui Foroliviensi præest, missus est, sed neque Lituaniam superare potuit; ac Vilnam rediens, Romam quoque infecta re, necesse fuit vt reuenteretur, aliquibus progressum illius prohibentibus. Iam verò antea Vincentius, Porticus, qui postea fuit Archiepiscopus Rhaguseus ad Moscum inuisendum à Pio Quinto Pontifice Max. Sanctæ memoriæ destinatus fuerat tum, cum Apostolici Legati munere apud Sigismundum Poloniæ Regem, eo tempore fungebatur. Ac tamen postea idem Pontifex, audita Mosci crudelitate, ab eo proposito auersus est. Sed denique, dum Septentrionalium iuandorum Zelus V. B. vrgeret, eius nomine monuit me Nuncius Apostolicus, Episcopus Britonorientis, qui erat apud Stephanum Poloniæ Regem, viderem, an per Ioannem Tertium, Regem Sueciæ, apud quem V. B. mandante versabar, literas in Moscouiam mitti possent. Re igitur, cum eo Rege collata, respondit fore, vt in sequenti anno id liceret. Nec igitur antea maturum appetierat tempus: & tamen semina istorum conatum, & patientiæ, quæ solet maximum quodque negocium perficere, Deus ipse respiciebat, & incrementum dabat. Quare post paucissimos menses, superuenit à Moscouia Seuerigenus, Magni eius Ducis Internuncius, aliquem petens, qui V. Beatitudinis nomine

pacem componeret inter eum, ac Poloniæ Regem. Opportuna igitur occasio visa est: decreta sunt missio: at deerant duo præcipua, rerum illarum interior notitia, quicq; mitteretur. Quod ad me attinet, eò proficisci iustum, certissimum est, respexisse Deum immensam Charitatem suam, vt quæ V. B. animo desideria instillauerat, ea ad aliquem effectum deducerentur. Iam verò cum earum rerum, & itinerum satis perspecta sit ratio, non deerit causæ suæ Deus, quin aliquando occasiones alias offerat, quibus hæc lampas melioribus tradatur, & in vtramque Rusiam tam Poloniæ Regis, quàm Mosci ab ijs, qui seridè Christi gloriam litiant, Catholica religio inferatur.

MITTENDI CVM LEGATO.

MITTENDI verò pauci erunt, quod tum frustra fierent immodici sumptus, tum res magis innotesceret, quæ alioquin suspiciosisioribus occasionem daret impediendæ Legationis. Itaque, neque vt in aulis Principum diù subsistant, ac nisi necessarium sit, per illas transeant, magno perẽ expediet. Caterum si plures essent, pl⁹ item saltus & rumoris, quàm salutis sequeretur: præter illa, quæ quotidie cernuntur; externa, videlicet, rerum specie Legationes prodi; maleuolis aperiri viam, optimaque turbandi, Principesque ipsos, ad quos mittitur, varijs commentis & astu antevertendi. Albertus Campensis eo in libello, quem de huiusmodi Legatione ad Clementem Septimum scripsit, quinque futuros satis initidè dixit. At si aurigas, & interpretes numerasset, plures dixisset. Itaque ex vrbe quinque vt exeant, vel minus item hominum, non improbaerim: verum ubi ad Poloniam, aut Vilnam appropinquauerit, aliquos, ite inde sibi adsciscat necesse fuerit. Homines enim ferendæ cæli iniuriæ aptiores, & laboris patientiores, ac itinerum magis peritos sine dubio ibi poterit nancisci: quibus neque multum stipendij sit dandum, ac recentes ad laborem plus auxiliij ferent. Interpretes duo potius sint, quàm vnus: ne si quis eorum aut in morbum incidat, aut moriatur, (vt alteri ex meis accidit) sidendum sit Principis interpretibus: quod quidem magna secum trahit incommoda. Quod si vterque valuerit, haud parum præderunt notandis actionibus, explorandis aliorum mentibus, scriptioni Ruthenicę conferendæ, veritati & fidelitati intuetuæ indicandę, vel custodiendæ. Quod si bellum esset inter Poloniæ Regem, ac Moscum, resq; aliqua ijs de Principibus essent agendę; sedulo perspicendum erit, qua religione, humanaq; item fide Rutheni interpretes fuerint. Cum fidẽ dico, quanto perẽ

ijs fidere possit Legat^o, intelligi velim: cum religionē, ne Moscus plus illis merito fidat. Si n. Regis Poloniae subditi fuerint, diffilior erit eorū vsus: sin Ruthenico schismate impliciti, dubitandū est, ne aperiant, quod reticendum est, aut ad eō ne fideliter interpretentur, quod referendum sit. Hęc omnia expertus loquor. Accedit, quōd (vt Lituania, Russiaeque mos est) vltro citroq; cōmeantes dant operam mercium permutationibus: quare praeuendum erit, ne interpretes plus in eo agendum aliunde, ob lucri cupiditatem suscipiant, quā tractandis postea negocijs conducat. Quid enim hinc damni, vel labi sequi possit, praesertim cum Diuina aguntur, is, qui paulō fuerit oculatior, cernet. Quōd si Slaus, vel Bohemus fuerit interpret, non sanē statim principio Ruthenicā omnem linguam assequetur: verū si longior fuerit commoratio, proximē ad eam accedet: id quod inter nostros alteri, qui erat Slaus, ac duobus, qui Bohemicē nōrant, vsuuenit. Ij certē Moscis gratiores fuerint, ob innatam de Poloniae Regni subditis suspitionem. Ad Mosci interpretes quod attinet, (nisi Catholicus aliquis sit) vix fidendum est: eoque minū, si quid ijs ad religionem spectans, vertendum in eam linguam tradatur: quod etsi facerent, non audent tamen Principis terrore pculsi. Rutheni si defuerint, quā maioris momenti sunt, curāq; dūm erit, vt vertantur in Russia, quā Regis est. Ad interpretes autem fidos, atque Catholicos inueniendos Collegia Societatis nostrae, quae sunt Vilnae, Polociae, Derpati iuuant, apud quae multi literarum studijs excoluntur, qui etiam pietatis specimen edidere. Cuiuscunq; verō nationis fuerint interpretes, atque alij itineris comites, praestabit esse a tate prouectos. Hoc enim maiorem Legato conciliabit auctoritatem: eosque minus expolitos fraudib⁹ habebit: occasionem etiam siue ad maledicendum, siue ad malē agendum praecidet: quae vna res in omnibus, sed certē in eiusmodi Legationibus summoperē cauienda est.

PRÆTER interpretes, Sacerdotem omnino adducat vel Slauū, vel Bohemum, vel Ruthenū, vel Polonū. Quōd si Ruthenicē nōrit, iam pro interprete adhiberi quoque poterit: sin verō ex ijs nationibus haberi non possit, eius saltem virtutis sit, vt exemplo plus faciat, quā loquatur. Hic & ea, quae muneris sui sunt, noscat, & curet, vt omnes frequentius Diuinam Eucharistiam sumant, & quae ad religionem Catholicam propugnandam aduersus Ruthenos attinent, in itinere addiscat, & reliquos ingeniosiores doceat. Quae sanē tum ex altero meo de Moscouia Commentario,

tum ex eo scripto cognoscere poterit, quod Mosco petenti tradidi, de discrimine inter Catholicam fidem, ac Ruthenicū, & Graecum schisma. Et Legatus quoque vna cum Sacerdote, alios ea de re libros secum ferat, quos vbi in itinere legerint, relinquere poterunt siue in Moscouia, siue in finibus, vbi discesserint.

HI VERO LIBRI FVERINT.

D. Thomę opusculum contra Graecorum errores.

Libellus Leonis noni; cuius item aliquot epistolae de tota hac re extant, Coloniae possit edite. Sancti Anselmi Epistola de processione Spiritus sancti, contra Graecos. Ea inter eiusdem auctoris opuscula reperitur.

Quę Nicolaus primus, Graecorum obiectis respondet.

Vmbertus Cenomanensis Abbas Syluacandidus, qui postea Cardinalis, & Legatus Leonis Noni ad Constantinopolitanos fuit. Hic enim de Azyzo, deque alijs respondit Nicetę pectorato.

Synodus Florentina, quae pro ea scriptit Ioannes de Turre cremata.

Gennadius Scholarius, patriarcha Constantinopolitanus, de processione Spiritus sancti; De Sacrificio in azimo, vel fermento; De purgatorio; De fructione Sanctorum; De primatu Pontificis Maximi.

Et Sacranus quoque Canonicus Cracouienensis, exeunte superiore seculo, nec indoctē, nec indiligenter scripsit aduersus Ruthenorum errores. Quae admodum & hoc seculo non defuere, qui manum ea de re calamo ad mouerunt: Sandrus de Monarchia Ecclesiae, Franciscus Turrianus, contra Andream Freubium, sexto, & septimo capite libri secundi. Cuius etiam Turriani libro, quo epistolae Pontificias defendit aduersus Magdeburgenses Centuriatores, & altero qui Scholia in constitutiones Apostolicas D. Clementis continet, valde iuuabitur, cui oclum, & animus fuerit ea diligenter euoluendi. Petrus item Scarga, homo (vt Turrianus) de Societate nostra, librum Polonicē scripsit, de Schismate, cuius libri si quae inferrentur exempla in Moscouiam, non inutile fuerit.

Stapletoni sanē de Ecclesia, & Socolouij censura Orientalis, ac potissimum Roberti Belarmini de Societate nostra libri Cōtrouerfiarum, (quod ad Schismaticos confutandos pertinet,) summo vsui erunt, bene percepti.

Iam verō, quę Ioannes Faber Viennensis Episcopus, Albertus Campensis, Herbestanus, Guagnin^o, de religione Ruthenorum attigere (cum aut rēsecus acceperint, quā

quā omnino sit, aut cum eo studio ipsi ad scribendum non ferrentur, vt ostenso veneno adhiberent antidotum) non tanti sunt, vt inde colligi rationes queat ad Moscos resellendos, vel conuertendos. Mitto, quōd Herbestani libris in Germania editis haereticū plura addiderunt, quibus non schismata resellerentur, sed fidei veritas conuelleretur. Quę tamen omnia alijs meis scriptis aut reiecta sunt, aut sublata.

Cum his igitur libris, quos diximus, meminere Sacerdos facultatis, in arca portatili celebrandi, & Casuū referuatorum absolutorum, obtinende: deinde item olea benedicta feci ferat, & ferra ad hostias conficiendas, vna cum sacris vestib⁹, & velis, vel tenuibus aulais ex serico, quibus sacellum exornet: quę omnia cum exiguo loco contineri possint, explicata rapiunt in admirationem, disponuntq; animos, ad Catholicos ritus.

Ad Sacerdotem accedat medicus corporis, qui si Slauicam, vel Ruthenicam, vel Boemicam linguam nouerit, eō erit vtilior; ceteroquin pernecessarius Legato, & eius familiae, si in morbu incident. Nam ciborum varietas, hydromelis potus, quo semper vtuntur, caelum non idem quod apud nos, itineris lassitudo, quantumuis valentes fatigant homines, quibus in toto illo terrarū tractu nemo laturus sit opem, nisi apud magnum Moscouiae Ducem: qui (vt dixi) si quis ad mortem laboraret, ne permittit quidem, vt ē suis medicis aliquis aegrotum inuisit: vel si semel permiserit, vix vnquam reuerti sinet. Pharmaca igitur, quaeque medicus vsui fore intelliget, secum ferat, quae quidem in itinere, aut vltimo coemi poterunt. Quōd si medicus fuerit prudens, ac pius, ex facultatis suae occasione non minimum Diuinae causae in itinere commodabit, cum quasi aliud agens, quae ad salutem aeternam attinent, haereticis & schismaticis possit opportunē proponere.

SATIUS verō fuerit, mercatores qui sese aliquando socios eo in itinere offerunt, haud adducere; tum ob ea, quae supra attigit, tum vt Mosci sese, non sua, quae intellegant. Sic enim facilius bonae Legati voluntati occurrerit Deus: atque vt occasiones rixarum, sic & quae illas non raro consequuntur, tollentur caedes: ne dicam, vix eiusmodi homines esse Catholicos, aut in humanis quoque rebus fideles. Quōd si habenda ratio sit tuti comitatus, id a Rege, propē Regni, & Moscouiae fines, non fuerit difficile obtinere, aut ab iisdem, quę diximus, Societatis nostrae Collegijs lucem haurire, vt quidam homines fidi pecunia conduci queant. Quamuis si per Liuoni-

am eatur, ac Derpati, & Nouogrodeci (ea est vltima Liuoniae arx) tantisper subsistat, dum fidei publicae literae, ac Pristai Nouogardiae, Plefcouiae appareant, tutius a Cosacis fuerit iter. Quōd si alterum instituat, qua Smolencium Legati plerumq; solent proficisci, Orsa commorandum erit, donec a Smolecēsi Palatino cognoscatur, Moscos venisse ad fines, ne inter densissimas illas sylvas Cosacorum praedae expofitis manendum sit, quemadmodum summo periculo nobis accidit.

LITERAE A SYMMO PONTIFICI ad Moscum, quales; dona item, quae nam esse debeant.

QUAE postrema fuit literis V. Beatitudinis ad Moscum in scriptio, eadē vt seruetur, expedit. Ac quidem auro ob signatae fuerunt; sicut Veneti quoque fecerunt: quamuis nesciam, an id semper necessarium erit.

Ex ijs autem, quae ille ad Vestram Beatitudinem, atque ad alios Principes scripsit, sumi potest occasio ad nouas literas dictandas, Legationemq; si quando occasio se daret, mittendam.

PORRO in literis non fuerit satis, Legatum vocare Dilectum filium, nisi haec vox Legati, (& quidem vel magni, vt ipsi scribunt, vel praecipui) adscribatur. Nam hac voce Nuncij, vel Internūcij, vix quidquam apud eos acquiritur Legato auctoritatis.

DONA, quae ad eum Principem afferantur, digna tanto Principe sint, quorum aliqua nomine Sedis Apostolicae, vel eius, a quo Legatus mitteretur; nonnulla item nomine ipsius Legati offerantur: sine quibus iniuriam sibi fieri Moscus, ac ceteri Orientales Reges, iam inde ab antiquissimis temporibus, putant. Discessuro tamen (vt diximus) saepe maioris pretij dona rependunt. Nos, Vestra Beatitudine mandante, pretiosissimam ē: Christallo crucem, cum ipso crucifixo, eiusque passione tota affabrē insculpta, addito, Sanctissimo crucis ligno; cyphumque eiusdem materiae, eximio opere, & auro circumdatum; rosaria item, siue (quas vocamus) coronas ex gemmis, & auro; Florentina item Synodū Graecē editam, ac pulcherrimē compactam, ac quaedam alia pia, neque haec mediocris pretij attulimus: quę quidem Principi placuerunt. Eiusdem igitur generis res, seu vasa aliqua magna argentea deaurata, quę in Germania plus habent operis, quā materiae; sericum item, in signi aliquo opere auro intextum; imaginesque pia gemmis, & vnionibus ornatae (sed quarum nudo corpore pictura non sit) Graecis verō litteris inscriptae, vt cuiusnam imago sit constet,

acpro more Græcorum depictæ, probabuntur, & libentissimè accipientur.

QVIBVS VESTIBVS, ET REBVS
vii Legatus, & sui: ac quomodo in alijs
quibusdam rebus sese gerere debeant.

VESTIBVS (si Legatus sit Ecclesiasticus) quanto minus fastum & delicias sapiant, tanto maiore in honore habebitur. Cum enim Episcopi apud Moscos è monarchis deligantur (qui perpetuo à carnibus abstinent, castitatem colunt, & paupertatis speciem retinent, vestibus autem penè Religiosorum ad talos vsque virtutur) mirum in modum in suo schismate confirmantur, si ad pompam potius, quàm ad religionem indutum aliquem cernerent. Pileum nos quadratum, maiore cum illorum ædificatione, gestabamus, quàm galerum, siue pileolos, & eiusmodi alia, quæ, vbi ad arcendam pluuiam, aut frigus, & solè necessitas non inagruit, cum nescio quid secularis vitæ prodant, ipsa quoque natura videtur eos docere, ea non sapere Ecclesiasticum. Magnoperè autem Mosci offenduntur Italicis, Gallicis, Hispanicis, Germanicis vestibus breuioribus, quod eas partes aspectui exponant, quæ magis regi debuissent. Quin verò ipsi, totius Orientis morem sectati, duabus ac saepe tribus penè vsque ad talos vestibus induuntur, ad honestatem; manicas verò longiores gerunt, vt ne manus quidem penè extent, cum ijs vtuntur. Itaque qui eò proficiscuntur, longiores vestes induant, quales Poloni, & Græci consueuerunt. Quæ res sumptui, vestituræ, corporisq; commodior est: ne dicam id vicem habere stragulorum. Nam neque stragula, nec lectisteria vnquam (vbi quis in Poloniam ingreditur) in hospitij reperiet, nisi secum ferat: vt Legato maximè necessarius Lectus etiam futurus sit, qui explicari possit, & totus corio, vel tela circumtegi, in quo dormiat, ne fuligine, quæ ex superiore cubiculorum parte in Moscouia, & Lituania in oculos decumbentis incidit, & ob acutum muscarum aculeum, quæ contra aliarum morem in tenebris peruolant, & intra lintheamina penetrant, vehementius crucietur. Iam & tentorium habet, quod figi queat in campis, vbi hospitia nulla sunt. Simples autem nigre telæ, quæ cubacula diuidere possint in plures partes, si diducantur (quando præsertim idem omnibus hypocauftum assignatur, in quo & reliqua familia, præsertim in Polonia, & Lituania, cum bestijs plerunq; præsertim in hyeme, iacet) maiorem habent ad honestatem momentum, quàm facillè verbis expresserim.

PANNVM, & fericum si quis ob famili-

am secum ferat, quod in Lituania pro eo more aptetur ad vestes, faciliùs vehetur, ac minùs corumpetur.

Si cruces de collo gerant, quas vnusquisque in Moscouia sub thorace habet, cauendum est, ne sub ima pectoris parte versus ventrem pendeant. Pessimè enim Mosci vident, Sanctissimum crucis signum versus pudenda deferri: quin verò, si de cingulis viderint rosaria pendentia, quibus cruce adiuuctæ sint, haud leue scandalum patiuntur, quasi honesto loco non hereant.

Id porro indignum arbitrantur, cum imagines pie vnà cù alijs rebus prophanis, & vestibus confunduntur: si vel illæ, vel alia sputo mudentur, aut tergantur: si quis terram pede identidem presserit: si pectus apertum gestauerit: si denique incomposito, aut inuitato gressu incedat, præsertim cum ad Principem itur.

CAVTIO IN PROCVRANDIS (si opus fuerit) literis, ab alijs Principibus, ad ad Magnum Moscouie Ducem.

Si ab alijs Principibus ad Moscum peruenire fuerint literæ, cauendum erit, ne qui eas scribent, si schismatici, & hæretici fuerint (vt plerique hoc tempore sunt, qui id operæ præstant) aut siccè (vt aiunt) aut etiam minùs ad dignitatem eas scribant. Vel enim de Summo Põfice frigidissimè loquuntur, vel ea reticent, quæ ad Republicè Christianæ commodum, Christi que nomen veraci cultu insinuandum in Moscouiam, magnoperè facerent. Nos quid ea in re (in ipsa quoque pacis compositione) ab eiusmodi hominibus passi simus, longum esset, si hæc interfereremus. Tenor igitur literarum, quæ petuntur, sic Principibus Latinè proponatur, vt postea idem à fido aliquo Catholico vertatur, quem vt iisdem penè verbis Secretarius exaret, iubeatur à Principibus.

QVID DANDVM PRISTAVIS, IN
discessu à Principe.

SOLENT Pristavi aliqui (licet non omnes) satis esse petaces, atque ita vix biduum, vbi obuiam venerint, sinūt elabi, quin per interpretem Legato insinuent, ecquid referre suo Principi possint, quod dono acceperint. Eis igitur spè præbere, vbi sese rectè gesserint; aut si molestiores sint, aliquando respondere, nõ decere autè oblati Principi dona aliquid alijs dare, vel deniq; dicere, vt referant, sese nihil accepisse, vix aliquid dani afferet. Cæs. n. ea licet beneficijs afficienda est: quousque tamen aliam naturam induat, magis æstimat, quem metuit, quàm qui prorsus eorum postulatis annuit. Discessurus tamen, viginti quinque, vel triginta aureos

aureos Pristavis, ac totidem famulis, qui in feruerint, aut dona à Principe attulerint, distribuere poterit, nisi quid aliud maioris momèti dare voluerit. Vbi verò è finibus Moscouiæ excesserit, aut aureos annulos, & cruce, pro Ruthenorum more factas, aut pecuniam aliquã inter sese partiendam reliquis, qui se fuerint eomitati, ne quid proloquantur, expedit, vt dari iubeat, vel ad eò ipsemet tradat.

IN TOTÀ LEGATIONE EVNDO,
manendo, redeundo, quam ratione, vberè cum fructu, Legatus sese gerere poterit.

QUOD reliquum est, Legati animo id altissimè sit fixum, non posse non vberem ex eiusmodi Legatione fructum referre, si virtutes eas in itinere toto adhibuerit, quæ sunt maximè necessariae; modestiam, comitatem, sobrietatem, religionemque, & Christiano dignam vitam; vt, in quibus à Catholico cultu non discedat, fiat omnibus omnia. Ieiunet cum ieiunantibus: Sabbatho verò (quod tamen Græci, & Rutheni solent) carnes ne comedat. Quarta feria à carnibus vnà cum illis abstinat, commendans, & probans, quæ quis ad pietatem deligit imagines illorum veneratus, quæ Sanctorum ab Ecclesia celebratorum memoriam referant. Sic enim mihi Vestra Beatitudo significari ab Illustrissimo Cardinali Comensi iussit. Ipsa porro balnearum, & eiusmodi rerum declinatio; sincerissimus in agendis negocijs Diuini honoris scopus; & animarum illarum è Schismate eruendarum vera sitis: oratio ad Deum frequens: ijsq; apud Christum pre-

catores adhibiti, qui ab iisdem Moscis in honore habentur, si Sanctos fuisse constet: Libri quoque Seruianis, sed & potius Ruthenicis characteribus editi (qui capita fidei Catholicæ, virtutesque, ac peccatorum fugam ostendant) & firma fides, qua credat, nullum hominem eo esse immaniore, qui se peccato subijcit, quodq; in eo est, sanguinem Christi in se ipso conculcat, optimum religionis nostræ, ac Sanctæ Apostolicæ Sedis, seu cuiuscunque Catholici Principis odorem relinquunt: qui vnus plurimis alijs fructibus debet anteponi. Cum postea, quod ad illud iter spectat (in quo libri pij in hospitij, & piæ aliæ res vbi que spargi possunt) id non tam difficile sit, quàm solcat prima cogitatione videri. Neque enim trajicienda sunt maria: non flumina, quæ alijs in Prouincijs sepe maiora sunt, nõ ex celsi montes transeundi, sed Roma vsque in ipsam Regiam Mosci, eodem curru vehi poterit Legatus.

Licet multa alia sint, quæ moribus, & cælo variarum regionum satis diuersa, hominem commodis suis aluetum terre aliquatenus possint; præsertim si aliud, quàm Dei gloriam, animarum salutem, ac publicum bonum spectet.

VLTIMA INSCRIPTIO LITERARUM S. mi D. N. Pont. et Maximi ad Magnum Moscouie Ducem.

IOANNI Basilij, Domino Rusiæ, Magnò duci Moscouiæ, Nouogardie, Smolèciæ, Vlodimirie, Dño Casani, & Astracani multarumque aliarum Prouinciarum Principi Magno, & desideratissimo.

PRIMUM PUBLICVM
COLLOQVIVM, DE RELIGIONE
CATHOLICA, HABITVM DIE XXI. FEBRUARII 1582. CVM IOANNE BASILII, MAGNO MOSCOVIÆ Duce, in eius Regia, Senatoribus eius, ac centum alijs Proceribus præsentibus:

MAGNI SENATORES Magni Ducis Antonio, varijs de rebus, quas ei ante triduum proposuerat, responderunt: ad didere, principè haud solitum esse priuatim agere quidquam de magnis rebus, quæta isthæc erat (erat autem de religione) quæ ipse Antonius, Pontifice Max. mandante, Stariciæ quidem superiore æstate, sed & tum Moscuã veniens, principem rogauerat. Adicere, principè vereri, ne qua ex colloquio de religione contentio, inter se, atq; Antonium oriretur, qua vel ipsum cum Stephano Rege cõpositæ pacis beneficium minueretur, aut molestiam Antonio

facefferet. At Antonius cum dixisset, sperare se nullã contentionem cum tãto Principe se causam prebiturum; idq; totum, quod proposuerat, spectare ad arctiorè Christianorum principum cum principe cõiunctionem; nec verò se ab eodem colloquio cogitasse secernere Senatores, si ita Princeps expedire iudicasset. Re Principi à Senatoribus relata, accessit eum ad locum, in quo Princeps cum Senatoribus suis, centumq; alijs Proceribus, & primarijs aulicis confederat.

TVM orsus Princeps, & iisdem verbis pronuntiatis, quæ Antonio paullo antea retulerant Senatores: Vides, inquit, mihi quinquagesimum iam annum agentij

non ad eò diuturnum vitæ spacium super- futurum: ea porrò in religione me educa- tum, quæ vera Christiana, quæque mihi mutanda non sit: Inltare autem iudicij di- em, in quo Deus iudicaturus sit, nostrane, an Latina fides veritate nitatur. Neque ta- men, ait, improbo, quòd à Gregorio xiiij. Pont. Maximo missus, officio isto fidei Ro- manæ tuendæ fungaris: quam obrem ea di- cere potes, quæ libet.

TVM Antonius, Serenissime Princeps, inquit, singularium beneficiorum, quæ erga me contulisti, præcipuum hoc est, quo mihi concedis, vt de summa re colloquar hodie tecum. Scito autem, Pontificem Ma- ximum, nequaquam tibi esse auctore, an- tiquissimam vt Græcam religionem mut- tes, qualem Patres, ac legitime Synodi do- cuerunt. Quin verò hortatur, ipsam vt quænam fuerit nôris, & amplectaris, atque adeò, quidquid ex ea in tuis ditionibus in- tegrum est, retineas. Quod si feceris, iâ non erit Occidentalis, & Orientalis Ecclesia, sed vnum omnes erimus in Christo: nec tua templa, nec sacra, nec Sacerdotes decli- nabimus, à quibus recta fide, & ritè myste- ria Diuina administrabuntur.

CETERVM, quòd nunc id eius Sancti- tas tibi proponat, ne mirere: nam & vrge- tur à Christo, à quo sibi demandata est pa- scendi Christianâ Ecclesiam cura, ac tuæ in primis litteræ eò permouerunt, de fœdere inter Principes Christianos, per eius San- ctitatem procurando. Quæ item à te ad Stephanum Regem scriptæ sunt de fidei vnitatem, quam Constantinopolitanus Imper- ator, vnâ cum Oriete, in Synodo Floren- tina agnouit, ac cui Moscouiæ Metropolita Isidorus, (sicut tu ipse scribebas) inter- fuit. Adiecit, Catholicos, ac Romanæ fi- dei homines liberè in sua fide in Moscouia versari, ac viuere. Quæ cum tu nemine co- gente scribebas, non potest Pontifex Max. non cogitare, quin è cædido pectore, quan- tum tē istiusmodi tantum Principem de- cuit, profecta fuerint; ac verò te ad testimo- nium veritati perhibendum fuisse impul- sum ab eo, in cuius manu corda sunt Re- gum, & sine cuius nutu ne folium quidem arboris mouetur.

IAM cum aduersus perfidos, & paganos nullum fortius præsidium comparari, vel arctiori vinculo cōstringi Christiani Prin- cipes queant, quàm si de ea, quæ esse nisi v- na non potest, hinc fœderis fundamenta iacienda sunt; sine quo reliqua humana tra- ctatio, quantacunque esset, aut extrui non posset, aut extracta facili momento concideret. Itaque alterum è duobus cogita, aut apud omnes Christianos Principes, apudq; ipsum Orientem, cum ad Synodum Flo-

rentinam conuenit, fuisse veram Christi- nam fidem: aut tuam, nisi eadem sit, ab illa sic discrepare, necesse vt sit, vt alterutrius partis fides errore non vacet: quo certè er- rore perniciosior nullus est. Quòd si is, de quo tute scripsisti, tantus Imperator Io. Emmanuelis, & quidem, vt iterum dicam, vnâ cum tuo Metropolita reliqui Orientales, non temerè fuerunt permoti, cur in sola Ecclesia Romana veram esse fidem, & eam ipsam, quâ vniuersa Græcia, & Asia in- tegram antiquissimè seruabat, agnosceret: ecquid tibi reliquum est, vt agas, nisi vt vel eandem semitâ teras; vel si dubitas, quin eadem, quæ acta sunt in Concilio Floren- tino, tibi proponantur, accerse Interpretes Græcos, atque ex ipso Byzantio liberos ip- sos Patrum Græcorum pete, nisi; vel nostris Græcis, & ab ipsemet penè auctoribus pro- pria manu conscriptis, vel mihi ex iisdem eadem tibi ostensuro fidem adhibes. At verò si ex eadem Synodo Florentina, quâ tibi Græcè editam à Pontifice Max. attuli, præcipua quædam Patrum loca exponi volueris, id libentissimè faciam; eo apud Deum lucro, vt serid sperare quoq; possis, fore vt certioribus, quàm hactenus factum est, in signibus, ac titulis, Orientis Impera- tor non ita multò post appelleris, si in O- rientem Orthodoxam, & Catholicam fidem promoueris; ad quam rem non dec- runt Principes Christiani, qui alijs ex par- tibus tibi opem sedulo ferant.

Ad ea Princeps respondit, Se Pontifici Maximo non scripsisse de fide, de qua nec modo loqui cogitaret, tum ne quid sibi excideret, quod agrè deinde laturus esset Antonius; tum quia sui muneris esset, tem- poralia, non Spiritualia administrare: nec ad eam rem quidem se à suo Metropolita benedictionem accepisse. Ceterum se non in Græcos, sed in Christum credere. Ad Imperium Orientis quod attineret, Domi- ni esse terram, quam pro sua voluntate, quibus illi placeret, esset daturus. De Flo- rentina Synodo, deq; Moscouiæ Metro- polita Isidoro, nihil omnino locutus; etiam tacuit ad ea, quæ ad religionis vincula per- tinebant, quo vno aduersus hostes Christi nominis, essent Christiani Principes ob- stringendi. Pollicitus autem iterum, se præstiturum id, quod eadem die per Sena- tores Antonio promiserat, vt Catholici Sacerdotes à mercatoribus cum Legatis li- berè possent in Moscouiâ adduci, in eaq; cōmorari, & Catholicis Sacramenta mini- strare: negauit tamē se concessurum, vt publi- cos cōuentus, aut Ecclesias, ad quos Ruthe- ni accederent, haberent publicas: porrò ea de re fidem, magno suo signo ob signatam, se Antonio, priusquam discederet, tradi- turum,

turum, quod quidem antea is Staricia im- petrare nequiuerat.

TVM Antonius Principem rogauit, vt dignaretur aperire, quid de toto hoc reli- gionis negotio sentiret: neq; enim quid- quam à tanto Principe sibi molestum acci- dere posse. Quòd autem nō in Græcos, sed in Christum crederet, id optimum esse, ac propterea testimonium Græcorum Pa- trum ab Antonio afferri, vt ex ijs, quibus tanquam grauioribus testibus fidem habe- ret, intelligeret ipsam verissimam, & Ortho- doxam fidem, qua in CHRISTVM credi- mus, & tēdimus, à Summis Pontif. istis Ro- manis semper edoctam fuisse.

Nos, inquit Princeps, iam ab ineunte Christiana Ecclesia fidem Christianâ hau- simus, cum Andreas, Petri Apostoli frater, in has regiones venisset, ac Romam profe- ctus esset; deinde Volodimero ad fidem conuerso, religio latius propagata est. Ita- que eodem tempore, quo vos in Italia, nos in Moscouia Christianâ fidem accepimus, quam & integram seruauimus; cum in Ro- mana fide septuaginta fides sint, vel te An- tonio teste, qui id mihi Staricia signifi- casti.

ANTONIUS (qui intelligebat ea à Prin- cipe dici, quòd ipsemet Antonius, occasione oblata, non semel Senatoribus, atque al- ijs ostenderat, mille & ducentos ferme an- nos Christianam fidem in Italia fuisse, an- tequam Moscouia Christo nomen dedis- set) de Sancto Andrea pauca locutus, ne quid grauius in Principem, quasi haud ve- ra dicentem pronunciaret, adiecit: Incon- cussa, & eadem fides semper Romæ stetit, quam Petrus, & Paulus in initio prædicarunt: pro ea sanguine sudere penè trecentos to- tos annos, qui Petro successere Pōtiffes: in- de reliqui, pacatiora licet tempora habue- rint, eandē tamen varijs in fluctibus sine nau- fragio illæsam seruauerunt. Septuaginta, de quibus dicis, Romæ fides non sunt, sed v- na est, quæ septuaginta, atque adeò plures ex Luthero enatas hæreses (quas isthic per- mittis in paucis quibusdam Liouonum reli- quijs, de quibus tibi Staricia scripseram) anathemate ferit, atque intrepida fronte persequitur; sicut & cum Orientis, atque Aphricæ hæresibus semper fecit.

Quo dicitis, Antoni, inquit Princeps, Pontiffes Max. sanguinem pro fide Chri- sti fudisse, id bene habet. Dixit enim Salua- tor; Nolite timere eos, qui interficiunt cor- pus, animam autem non possunt interficere.

Et propterea, respondit Antonius, nos & in Moscouiam fidenter in DEI nomine venimus, & ad Indias, atque ad reliquum

Orbem terrarum Pōtiffex Max. alios mit- tit, qui omnia pro CHRISTI nomine su- beant, vt eius veritas innotescat, & crucis trophæum quàm latissimè excitetur.

AT Princeps ista declinans, Scriptum est, inquit, Euntes ite, docete omnes gētes, prædicate Euangelium omni creaturæ, ba- ptisantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Omnes id Apostoli cum fecerint, nec alius alio maior fuerit; ab ijs profecti sunt Episcopi, Archiepiscopi, Me- tropolitæ, atque alij plures, ex quibus & nostri sunt in ditionibus nostris.

QUONIAM, Antonius ait, quod ex E- uangelio citasti, Verbum DEI est, propte- rea id indubitanter credimus: at & eidem ipsi CHRISTO, qui reliquos Apostolos pari auctoritate, sed tanquam delegata po- testate misit in mundum (quia sic fidei v- bique promulgandæ necessitas exigebat) credendum est, qui soli Petro, quod alij Apostolis nunquam fecit, regni Cælorum clauis, fratrum confirmationem, ouium pascendarum curam demandauit. Quod si profecti à ceteris Apostolis Episcopi, po- testatem suam retinent: quanto magis re- tineat Petri Sedes, aduersus quam (quod a- lijs Apostolorum Sedibus dictum non est, ac propterea in multis prouincijs corū suc- cedio, & religio, aut variata est, aut interijt) nec inferi portas præualituras, & eam ad consummationem vsque sæculi duraturâ, irreuocabili promisso testatus est is, qui ve- ritas est, ac non mentitur Deus?

Tum Princeps: Nos Petrum, pluresque Pontiffes Max. sanctos agnoscimus, Cle- mentem, Syluestrum, Agathonem, Vigili- um, Leonem, Gregorium, & alios. At verò, qui eos secuti sunt, quoniam modo Petro successerunt; aut, cum improbè vixerunt, eadem cum auctoritate in Sede resident petri?

FACILE, inquit Antonius, pro tua sa- pientia, Princeps, intelligeres, eadem cum auctoritate, qua petrus, reliquos Pōtiffes Max. vsque ad hæc tempora Ecclesiam ad- ministrasse, si, quod verissimum est, pate- reris ostendi tibi; eorundem, quos probas, antiquorum Pontiffum libros, Canones, Doctrinam, atque in primis Diuini verbi expositionem constanter eos esse secutos. Quod ad probitatem, aut improbitatem vitæ spectat, non agam longius, tum quo- niam virtus Sacramentorum, & Ecclesie administratio, delata Pontificibus non ab hominum vita, sed ab immobili instituto Christi pendet; tum quoniam non omnia ve- ra sunt, quæ, qui abscessi à Christi corpore sunt, nimio ausu (cum neq; ea viderint, de quibus affirmant, aut negant) pleraque so- lent licentiùs effutire, ne de sua ipsorum vita

vita reliqui audeant proferre veriora. Obsecro autē te, Serenissime Princeps, vt tua benignitate mihi respondeas, num tu, qui post quingentos annos Volodimero successisti, istius imperij legitimus sis heres, atque successor? Cui cum Princeps annuisset, adiecit Antonius: Iam si quis de tui, vel maiorum tuorum auctoritate vellet obstrepere, si qui pro humana fragilitate, aliquid commiserunt, ecquis illum meritò redarguendum, ne dicam plectendum esse, non existimaret?

Quo Sermone cum interius magis videretur, quam antea ostenderat (cum & ijs diebus quidam Angli hæreticissimi, & Medicus Hollandus Anabaptista, multa Principi obtrusissent, aduersus Pontificē Maximum serē assurgens, Scito, inquit, Pontificem Romanum non esse Pastorem. Quam iniuriam cum eò iniquus ferret Antonius, quod in tanto Procerum confessu, aditum ea vox præcluderet ad idem adolescentem interpretem (ceteroquin fidum, & Catholicum, sed quodd sibi à Principe timeret, hæsitantem) animauit ad dicendum: Cur igitur ad eum de tuis rebus misisti; quem item Pastorem Ecclesiæ tu, tuique præcessores semper appellauerunt?

TVM Princeps extandescens, atque omnino assurgens, cum crederent omnes fore, vt pedo illo suo (quo tanquam Pontificio pastorali vitur, cuius extreme parti cuspis ferrea infixæ est) Antonium (vt & alios, atque ad eò silium ipsum, solitus fuit) percuteret, atque interficeret; Fuere, inquit, in foro rustici, qui te docuerunt, vt mecum eque accum rustico loquereris. Quæ verba cum æquabili facie Antonius excepisset. Scio, ait, Serenissime Princeps, me cum Principe prudente, ac bono loqui, erga quem non solum ipse fide, atque obsequio, quod in pace componenda expertus es, verum etiam ipsemet Pontifex Max. paterno, ac singulari amore fertur: qui si quid dicimus, eò id meliorem in partem spero à te acceptum iri, quod & verba CHRISTI, sunt, quæ profero, & tu mihi, vt de his rebus liberè loquerer, concessisti. Sic compla nato illius animo (vt mirarentur Senatores, & reliqui Proceres) cum iterum confedisset, quatuor identidem pergebat (pacatiorib. licet verbis) obijcere, ab ijsdē hæreticis instillata: Quod Pontifex in sella gestaretur: Quod crucē in pedibus ferret: Quod sibi raderet barbā: Quod faceret se Deum. Ad quæ cum Antonius obtinisset, vt posset respondere, (videbat enim astantes, rebus exterioribus, falsisq; calumnijs, addita Principis auctoritate, sic commoueri, vt quidam dicerent, Antonium illicò esse in

aquam demergendū) ita locutus est: Quod Pontifex Max. aliquando in sella gestatur, id non ad fastum, sed ad benedicendū frequentissimo populo, solemnioribus diebus festis, in nomine non suo, sed Sanctissimę Trinitatis, fit. Porro vnā cum alijs plurimq; familiarissimè incedit; ac sæpe pedibus, religionis gratia, pia loca obit. De cruce autem, quam gerit ad pedes, non te, ait, lateat Princeps, quod cum populi initio ad pedes Apostolorum prosternerent sese, idem successoribus S. Petri frequentissimè acciderit. Qui ne sibi is honor omnino deferretur, crucem apposuerunt, quam osculantes agnoscerent, ac venerentur crucis Christi mysterium; quo quidquid Pontifices haberent, aut possent, id se Christi Domini merito, ac passione assecutos indicarent. Atqui (inquit Princeps) dedecus est gestare crucem in pedibus, nam & ignominia loco habetur à nostris, si sub ipsum pedes ad ventrem crux aliqua dependeat. Videbat autem aliquibus eorum, qui Antonium in itinere erant comitati, paululum sub ipso pectore, cruce de collo pendentes. Cum Christus (respondit Antonius) toto corpore crucifixus sit, & nos toto corpore cum Christo crucifixi esse debeamus, nihil piaculi committimus, si qua in corporis parte ad pietatem crux geratur: quam pietatem Diuina Sapiencia de corde in primis, ac conscientia pura potius, quam de externa positione diiudicat. Ac quidem de pedum osculatione (præter quam quod Pontifex Max. pauperum pedes lauat, & deosculatur) certè nemo est, qui cum illi pedes deosculantur, Diuinum se putet honorem deferre. Cæterum id, ita prædicente per Ecclesiam DEO & alijs, quam CHRISTI Ecclesia fundatur, necessariò futurum erat. Hæc dicit Dominus: (inquit Propheta) Ecce leuabo ad gentes manum meam, ad populos exaltabo signum meum, & asseret filios suos in vlnis, & filias suas super humeros portabunt, & erunt Reges nutricij tui, & Regina nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lingent. Nunquid igitur, princeps, quoniam Dominus Deus (cum qui gentilibus Regibus honor deferrebat, eū suis detulit seruis, quos lucem, petram, fundamenta, & proprijs sibi Deo titulis decorauit) non debebat in rem conferre promissum suum, vt non solum oscularentur, sed ad maiorem Diaboli confusionem, lingerent eorum pedes, vt ait Scriptura, quos Christus Ecclesiæ suæ pro tempore præfecit? Sed & priuatis istis Episcopis tuis populi sese tui ad terrā prosternunt, & qua aqua sibi in tēplis abluunt ma-

manus, ea, licet sordida, oculos, faciemque reuerenter aspergunt. Tu autem sapiens es, qui non ignoras, si quis Legatis, ac Proregibus, aut Præfectis à populo, vel ad eò magnis Dominis honor deferatur, eum in te redudare: qui cum à Deo auctoritate acciperis, an Deo admittit honorem is, qui hunc honorè propter Deum tibi, tuisque tribuit?

TVM Princeps: Et nos, inquit, vt sumus Princeps Christianus, quotiescunque ad nos venit Metropolita noster, ei obuiam cum omnibus nostris procedimus, manumque illius osculamur; at non facimus illum DVCEM.

ERGO & tu, ait Antonius, ob istam speciem spiritualis auctoritatis, non subdito tuo tūm, sed Deo putas honorem tribuere: quamuis multo maior ei debeatur, cui Deus vniuersam Ecclesiam tradidit administrandam, quam qui Metropolita alicui deferendus sit, si tamen Canonicè electus, riteque confirmatus sit. Neque verò Deū ipse Pont. Max. se facit, qui pluribus omnibus titulis, quos iuste possit adsciscere, Seruum se Dei seruum vocat. Ac cum id re ipsa omnibus cum nationibus, quæ sub cælo sunt, vt tuus vidit Seuerigenus, exhibeat, tum in vniuersum orbem terrarum, ad Dei, Christi que filij eius nomen prædicandum, continenter operarios mittit, quod quidem nemo vnquam patriarcharum Orientis aut fecit, aut facere potuit.

Iam quod ad barbam atinet, sanè eam sibi radere non facit, quam satis prolixam habet; ac si radere iuberet, nihil proinde mali committeret, cum qui id fecere sancti, & prisci pontifices, quorum effigies adhuc in antiquis numismatibus cernuntur, iustas & pijs ob causas facere pro varia temporum ratione potuerunt. Aliud enim est, quod in Apostolicis Constitutionibus à S. Clemente Laicis præscriptū est, ne raderent barbam, nempe vt & caput sese vxorum suarum ostenderent, nec porro illam sibi absunderent, quemadmodum Turcæ ad immundiciem, libidinemque faciunt: aliud autem, quod Sacerdotibus licet, si qui ob mysteria corporis & sanguinis CHRISTI religiose tractanda, fugiendamque ostentationem id faciunt.

QUAE cum dixisset Antonius, ne quid offensionis in animo principis restaret, manum ipsius petijt vt oscularetur: quam cum ille benignè porrexisset, Non solum, inquit, manum tibi tradam, verum etiam te amplectar. Itaque assurgens, bis totis vlnis, magna cum altantium admiratione, amplexus Antonium, ac se excusans, quod agere de religione noluerat, ne quid sibi grauius excideret, illū amanter ab se dimisit. A prandio verò tres proceres ad Anto-

nium cū cibo, & potu; ac post horā alteram Aulicum cum vario potuum genere ad eundem misit. Qua iterata beneuolentiæ significatione, plerique omnes obstupescerant, cum id cum Legatis, aut Nuncijs Summorum principum facere extraordinariè non consueuisset, ac verò profusus actum de Antonij capite paulò antè existimassent. Ea verò, quæ secuta est, nocte, Princeps ad Antonium misit, vt quem locum sibi ex Esaiæ recitauerat, eum mittere scripto ad se vellet, quod postridie eius diei addita Patrum expositione fecit; atque his quinque Gennadij Patriarchæ Constantinopolitani Capita, de primatu Pontificis Max. adiunxit, quæ Ruthenicè veri in itinere procurauerat, tum eandem ob causam, tum vt aliquando Gennadius totus Ruthenicè prodiret in lucem.

ALTERVM DIE XXIII. FEBRUARII Colloquium Antonij Possuini cum Magno Moscouie Duce, ac cum Senatoribus eius.

EADIE frequentissimo populo, aulique Principis pleniore, quam antea, euocatus ad principem Antonius accessit: cum extraordinarijs illis beneuolentiæ argumentis, non ab omnibus in bonam partem acceptis, nonnulli vererentur, quin Antonio, ac suis aliquid grauisimum accideret; cumque præsertim Antonio significatum fuisset, principem ei velle publicè ostendere librum, quod tum denique non fecit. Itaque Antonius tacitos, atque ad eò omnes de suo comitatu animauit ad bonam fidei confessionem re ipsa faciendam, si quid ab illa gente contigisset, eosque proinde Sacramentis expiauit, & sanctis reliquijs munivit. Verum tamen, siue quoniam Principis animus Diuina sapientia emolliuerat, siue quod seruis Dei dignioribus eam pro Christo in Moscouia patiendū palmam tempus in aliud seruabat, factum est, vt princeps, cum primū Antonium vidit, non solum (vt solebat) iusserit eum federe medio in procerum confessu, scamno è regione Principis locato, & tapete instrato, verum etiam omnibus ad se accessit Senatoribus suis, sic satis alta voce locutus sit: Antoni, si quid tibi heri dixi de Pontifice Max. quod tibi displicuerit, rogo te, vt mihi parcas, nec velis id eius Sanctitati referre. Volumus enim cum eo (quanquam inter nos, & vos nonnulla diuersa sunt in fide) ceterisque cum Christianis principibus amicitiam, fraternitatem, atque vnionem habere. Itaque hac de re tecum ad Pontificem Legatum mittemus, nostrique Senatores reliqua nostro nomine tibi ad ea, quæ nouissimè nobis proposuisti, respōdebunt.

ANTO-

ANTONIUS gratijs Principi actis, eiusque benignitate commendata, se non minus in reliquis eius negotijs procurandis fidelem fore dixit, quam in pace cum Stephano Rege componenda expertus fuisset, sicque cum Senatoribus ad solitum conclauē secedēs, quod matutini temporis restabat, id per aliquot horas audiendis Senatorib⁹, & cum eis agendo de rebus grauisimis, impendit: quæ quidem spectabant ad res Persicas, iterque ad eum Regem liquidius intelligendū; deinde ad Tartaros; ad Principum Christianorum fœdus; ad pacē cum Ioanne III. Sueciæ Rege tractandam, causasq; vestigandas, cur Regis Sueciæ Legatis quōdam illata fuisset à Principe iniuria: in primis autem ad religionem Catholicā, ac Ruthenā; de qua principis nomine ab Antonio petierūt, vt scripto discrimē inter vtramq; tradere vellet, quandoquidem in Moscouia non esset, qui Synodum Florentinam Græcam posset interpretari. Quod cum se facturum polliceretur Antonius, Gennadium integrum Latinum, quem se cum attulerat, deprompsit, ac Senatoribus ad principem dedit, ex quo posset primaria rerum capita, seu discrimina, à Latinis Interpretibus in Ruthenicam linguā verti iubere: Græcum enim eundem Gennadium anteā dederat.

TERTIVM DE RELIGIONE COLLOQUIVM Magni Moscouiæ Ducis cum Antonio Possenino, eodem in procerum confesso, Senatoribus autem astantibus. Quod item post illud contigit ea ipsa die, quæ fuit quarta Martij, & Dominica prima Quadragesimæ, cum Euangelium legitur: Ductus est Iesus in desertum, vt tentaretur à Diabolo.

ET si quotiescunq; ad principē adibat Antonius, præter proceres eos, qui illū deducturi ad se frequenter in vehiculis, & in equis venire soliti erant, stipatores principis longissima serie sese contingētes, & ferreis tormentis terræ innixis, ab vtraque viæ parte tam in secunda, vbi hospitium erat Antonij, quam in prima principis arce circiter mille quingenti stabant; Ciues autem, & reliqui scalas, atrium, fenestras, deambulacra (vtri & nobiles, ac proceres primum, ac secundum principis conclauē) replebant; id tamen, quod quarto Kal. Martij tentare Princeps decreuerat, fecit, vt frequentior populus in primam arcem, arcisque plateam cōuocaretur (ad quinq; enim hominum millia minimum estimata sunt) Aedis autem D. Virginis, cuius septem pinacula laminis aureis contecta sunt, itemque S. Ioannis fores sic panderētur, vt quod Antonio transeunte nunquam antea fa-

ctum fuerat, induti etiam sacris (si sacrae dicendæ sunt) vestibus Sacerdotes Coronā in medio templi facerēt, & preces de more Ruthenicis funderent. Manserat verò Hebdomada ea Princeps in cubiculo, ieiunijs arctioribus, & orationibus plus solito vacans, q̄ Rutheni feria secunda (quod nos facimus quarta) suam, Græcorum more, Quadragesimam inchoent, licet à Septuagesima carnibus (non item ouis & lacticijs) ad id vsq; tempus abstineant. Ergo tanto apparatu euocatus Antoni⁹, vbi Principem conspexit, sedere iussus mox ab ipso ad se proximè vocatus, eum ita loquētem audiuit.

Antoni, relatum est nobis à Senatoribus nostris, cupere te Ecclesias nostras obire: qua in re tibi gratiam nostram (ea phrasi sæpe vtitur) ostendere volumus. Iussimus enim, vt te ad eas Proceres nostri deducerent, in quibus videbis, quanto cultu Sanctissimam Trinitatem adorantes, Beatissimam item Virginē, ac Sanctos veneramur, & inuocamus. Conspicies autem, qua pietate feramur erga pias imagines, cum & Beatissimæ Virginis eam, quæ à Sancto Luca depicta est, cernes. Nectamē videbis nos, aut Metropolitam nostrū in sella gestari.

ANTONIUS, cui nec opinanti ea verba dicebantur, cum etiam paucos ante dies princeps veniam ab eo de ciuimodi verbis petijset, hortatus interpretem vt altius loqueretur, ita respondit. Quæ ad Diuinum honorem ritè, picque sunt, ea nos comprobamus, & extollimus: sed quod attinet ad meam templorum tuorum visitationem, scito me à nemine petijse, vt Sacro, precibusque tuorū Sacerdotū interessem: noui enim, quæ in ijs apud vos agūtur. Quousque verò inter nos de fidei negotio conueniat, ac tuus Metropoli ab eo cōfirmetur, qui eius Sedem tenet, cui Dominus dixit: Cōfirma fratres tuos, non possumus istis eorum actionibus interesse. Ad pontificis Max. gestationem quod attinet, dixi tibi, id ad benedictionem populo impertiendam fieri: quamuis ea dignitas tāta sit, vt ipsam CHRISTI Domini dignitatem, Apostolicæ Sedis collatam, expediat ita quoque monstrari. Plus verò est, quod populi isti deserunt honoris Episcopis tuis (si Episcopi sunt) cum qua abluunt manus, eam suis oculis, alijque corporis partibus inspergunt, sese autem ijs Episcopis per sæpe ad terram inclinant, ac terram fronte percutiunt. Quæ verba cū Princeps excepisset: hoc a quæ mysterio (inquit) CHRISTI resurrectionis designatur.

Næ tibi (respondit Antonius) negociū hisce de rebus facessam, licebit Serenitati tuæ hæc perlegere, quæ tibi, mandato tuo,

tuō, de discrimine inter Catholicam, & Græcam fidem conscripsi: ex ijs enim etiam intelliges, quæ de multis huiusmodi rebus, si velles, possent responderi. Quod scriptum cum Princeps accepisset, iussit, vt Antonius adduceretur ad B. Virginis templum, sed ei iam ex cubiculo exeunti Princeps inclamauit: Vide Antoni, ne Lutheranum aliquem in Ecclesiam inducas. Cui Antonius: Nos, Princeps, Lutheranos, nisi respiciant, non admittimus, neque nobis vlla cum eis coniunctio est. Sic igitur descendentes Proceres, Antonium ad dexteram partem adis B. Virginis, vnà cum suis filiter conati sunt, expectaturum, quousq; Princeps veniret: ceterum nulla de re eiusmodi præmonitum, atque eò minus id cogitantem, quod disertè Principi declarauerat, se nulli Sacro, aut precibus eorum publicis interfuturum. Itaque re animaduersa, se inde sensim (sed liberè) cum omnibus suis subduxit Antonius: cum ei Proceres identidem protestarentur, eum, qui in reliquis rebus omnibus erga Principem suum rectè se gessisset, ea in re magnam iniuriā Principi inferre. Quibus cum rationes sic afferret, vt frequens populus miraretur, ceterique nobiliores essent attoniti, diriorum aliquem casum aduersus Antonium expectantes; ecce Senatores admoniti, qui iam cum Principe ipsam in plateam descenderant, ad Antonium satis ab æde illa iam remotum accedūt; sciscitanti, causam Principi referunt, quem Sacerdotes quidam, prælata Beatissimæ Virginis imagine, prececebant.

TVM Princeps media in platea cum omnibus aulicis subsistens, manuque caput fricans, ambigens quid ageret, tandem Senatores remittit Antonio, dicentes, eum quidem descendisse, illique gratiam suam ostendere voluisse: verum enim verò cum eam nollet admittere, integrum ei relinquit, vt in palatium ad solitum conclauē ascenderet, quò Senatores paulò post de negocijs, de quibus agebatur, essent venturi. Sic Principi ad ædem appropinquanti Metropoli, cum aliquibus Episcopis, & Sacerdotibus extens, obuiam venit; salutatum, in ædem deducunt; crucem osculandam tradunt. Ea verò in æde suggestum, & Cathedram pro Antonio excitatam suisse, vt omnia cerneret, ac deinde aliquid ei de fide objiceretur, à nobilibus postea audiuit. Itaque vitata ab Antonio ea tempestate, & manus Metropolitæ de osculati-

one, quam Princeps optauerat, vbi in conclauē ascendit Antonius, hic ex pectore plena reliquiarum cruce deprompta, cum suis omnibus, qui erāt quindecim, satis alta voce, genibus flexis, hymnum, Te Deū laudamus recitauit. Id quod nobiles Antonium profecuti, cum perquirent, quid id esset; cognouissent autem ab eo gratias Deo actas, quòd Christianam veram fidem cum suis cōstanter, ac publicè defendisset, mirificè affecti sunt, vt non solum obmutescerent, verum etiam expallescerent. Hanc enim à teneris annis Mosci opinionem imbuerunt, sese vt solos veros Christianos existimant, reliquos (licet Catholicos) immundos, hæreticos, aut errantes putent. Sed & eius ingenij Principi res illa molestissimè accidit, cum hominis à Pontifice Max. missi præsentia, & erga Metropolitam suam demissione, gentem illam in schismate stabilire cogitasset, quasi Pontifex Max. Antonium, ad id officium præstandum, veritate agnita, misisset: quem admodum antea Smolencij per Episcopum, aut Vladicam illum, deinde verò Nouogardicæ magnæ per Archiepiscopum frustra tentauerat. Itaque astuto in astutia sua cōprehensio, facti illius publici testimonij in cordib⁹ Moscorum diu, vt sperandū est, hærebit, cū re ipsa coram Principe suo viderint, quam putant sese habere fidem, eam ab Orthodoxis & Catholicis ne dignā quidem æstimari, vt ipsorum ritibus pius aliquis interfit.

CVM itaque hæc acta fuissent, Senatoribus ad Antonium venientibus, rationes ab eo allatæ sunt, cur Princeps, si quid gratiæ (vt aiebant) Antonio ostendere voluisset, nec pontificem Max. à Christo institutum carpere coram omnibus debuisset: nec cogitare eos, qui ab illo mitterentur, inferiores esse Metropolitā, qui ne Metropoli quidem esset, cum & alter, qui dice retur Metropoli, esset in Monasterio superstes; alius verò, quòd liberius principis mores reprehendisset, vnà cum omnibus suis fuisset combustus, ac nemo eorum à CHRISTI Vicario fuisset confirmatus. Tum de veritate Catholicæ fidei plura locuto Antonio, cum aures & animum Senatores adhibuissent, ipsi, cum omnia Principi sese relatuos polliciti essent (sicuti ea ipsa die fecerunt) ad alia rerum capita exscripto responderunt, quæ Antonius aliquos ante dies principi proposuerat.

D

CAPITA,

CAPITA, QVIBVS GRÆCI, ETRV THENI A' LATINIS IN REBVS FIDEI DISSENSERVNT, POST.

QVAM AB ECCLESIA CATHOLICA GRÆCIDESCIVERE,

Traditū in magno consessu Procerum, Joanni Basilij, magno Moscovia Ducis, Martij, 1582. in Civitate Moscu: quibus brevis, dilucida, & solida errorum Græcorum, & Ruthenorum refutatio continetur.

VOD tuo nomine ante biduum de me, Serenissime Princeps, à Senatoribus tuis quaesitum est, scripto ut exponerem, quid inter Catholicam Romanam fidem, atque Ruthenicam esset discriminis, id foret longius, quam temporis aded angustia ratio patiat; quod ad Serenissimum Poloniae Regem in Liuoniam, atque inde ad Gregorium XII. pontificem Maximum, vna cum Oratore tuo, eas ob causas, quas nosti, mihi prescriptum est. Verum tamen, quoniam ex libro Gennadij Patriarchae Constantinopolitani, qui sanctae Synodo Florentinae interfuit (quem librum propterea Senatoribus tuis ad te dedi) praecipua huius discriminis capita dignoscere poteris, agam breuissimè de summa re: originem, ac tempus in primis attingens, quo Græci, à quibus Rutheni non integram, neque rectam Christianae fidei normam acceperunt, sed à Catholica Romana Ecclesia praeciderunt. Id enim ad totam rem liquidius intelligendam maximè faciet. Dum stetit in Oriente sincerior fides, atque simplicitas, Græci Primatum visibilibus huius, ac militantis Ecclesiae Petro Apostolo, eiusque successoribus fuisse à Christo Domino delatum credere: sicque vel in Conciliorum confirmatione necessariam esse agnoscebant Petri successorum auctoritatem, ad quos illa vox Christi Domini pertinebat; Petre, confirma fratres tuos: vel cum à diuersis haereticis, & ab ipsis quoque Imperatoribus, Patriarchae, ac reliqui Orientales Episcopi affligerentur, ad vnam ipsam Pontificis Romani Sedem confugebant, ut defenderentur. Quemadmodum Sanctis, Joanni Chrysostomo, Athanasio, & plerisque alijs contigit. Quin verò ex toto orbe terrarum eandem ad Sedem Episcopi de quaestionibus fidei, deque alijs grauissimis rebus scribebant, atque ad iustum Pontificis Maximi Concilia vel coegebant, vel coacta petebant ut confirmarentur. Et à Pontifice Maximo Archiepiscopus Thessalonicae (quae Graeciae ciuitas est) delegatam acceperat potestatem, qua causas, & dissidia, si qua enas-

Luc. 22.

Epist. 1. & 2. ad Iano. Sozomen. lib. 3. histo. cap. 7.

cerentur in Oriente, decideret: ac qui nominaretur in Ecclesijs Episcopi, eos auctoritate Pontificis Maximi confirmaret, si confirmandi viderentur. Quod verò isti Thessalonicae Archiepiscopo ea potestas à summo Pontifice fuerit delegata. Leo primus, cui tui Rutheni fidè habent, ac qui tot ante secula fuit, testatur. At verò cum Constantinus magnus, Imperij sui Sede Byzantio delecta, Roma Christi Vicarijs Diuino afflatus numine celsisset, Græci, qui tantò magis ea re Petri Sedem suspicere, ac venerari debuissent, sic terreni Imperatoris presentia inflati sunt, ut ab eo, potius, quam ab instituto CHRISTI, quo Sedes Petri omnibus praelata fuerat, Constantinopolitanae Ecclesiae dignitatè estimare voluerint. Itaque anno Domini super trecentesimo octogesimo primo, Episcopum Constantinopolitanum, qui antea ne Patriarcha quidem fuerat, tribus Orientis patriarchis anteponere & secundum à Romano Pontifice facere voluere sicut ex Concilio Constantinopolitani primi, canone quinto patet. Deinde ne hoc quidem contenti, anno CCCCL. eodem Constantinopolitanum Episcopum Romano Pontifici parem esse conati sunt, ut ex Synodi Chalcedonen sis actione sexta decima constat. Sed neque inter hos terminos cõsisterunt. Nam prope Sexcentisimum à Christo nato annum, Episcopum Constantinopolitanum Oecumenicum, id est, orbis terrarum Episcopum, siue vniuersalè vocare sunt ausi. Quod S. Gregorius primus pluribus Epistolis ad Ioannem Episcopum Constantinopolitanum, atque ad Imperatorem Mauriciū, & ad Imperatricem Constantiam, atque ad patriarchas Orientis, planissimè tanquam blasphemiam contra Christi Domini institutum consutauit. Denique anno M. LIV. (vt superbia semper ascendit) varijs haesibus, & peccatis Oriens lucem veritatis amisit. Episcopum enim Constantinopolitanum non solum Petri successoribus parem esse Græci dixerunt, sed ementitis calumnijs eos anathemate ferire, ac Latinos ex Ecclesijs, quas Bizantij habebant, eicere sunt ausi.

Epist. 84.

Vide epist. So. Leo. 9. Antemū li. de Spiritu S. Sigebert. in Chonicis. Antonin. lib. 3. hist. tit. 22. cap. 13. pag. 11.

QVIBVS ex rebus facilè intelligis, Græcos, cū ista Gregorio primo Pontifice Maximo

A LATINIS DISSENTIUNT.

ximo (& quidè viro sanctissimo) sunt ausi, non ob peccata Pontifici, quae fallaciter à quibusdam Græcis praetextuntur, sed quia excauerat eos tumor, atque mendacium, ordinem à Christo constitutum, voluisse perturbare, atque pertrahere. Sed (gratia Deo) ipsi perturbati sunt, atque perrupti: ipsi mancipia Turcarum effecti: ijs libri, & ipsa Sanctiorum Patrum corpora adempta, & ad vnam veram Ecclesiam Catholicam Romanam translata: ijs denique sic sublata auctoritas est, ut ne vnam quidè vnquam Synodum cogere potuerint, cū tamen post septimam Synodum plus quàm decem Generalia Concilia coegerit Sedes Apostolica. Quo temporis spacio quater & decies suos agnouit errores Graecia. Sed (vt S. inquit Iacobus Apostolus) cõsiderans se in speculo, ac maculas suas videns, abiit retrorsum, & ad vomitum rediit. Tandem cum securim ad radicem Deus iustus iudex apponere, sterilemque illam sicut vellet excindere, Synodum Florentinam cogi iussit, cui cum Constantinopolitanum Imperator, caeterique Orientales interfuissent, veritate agnita, dedere dexteram Apostolicae sedi, & quos hauserant errores, hos, Patribus Graecis publicè perlectis, quos sanè ipsimet ex Asia, & Graecia secum attulerant, eiecerunt. Quorum ij praecipui erant, quos Gennadius, qui postea eorum fuit Patriarcha, ijs in capitibus de primatu Petri, refellit, quae tibi Ruthenicè versà tradenda curauit. At quoniam quam lucem hauserant, eam paulo post eorum plures depulere, factum est Diuinitus, ut Constantinopolitani, & Graeci, Imperium, fidem Orthodoxam, ac splendorem omnem amitterent: dilexerant enim plus tenebras, quam lucem: atque ita in tenebras interiores, & exteriores traditi sunt; super cordibus adhuc velamen habentes, ut in quo saepe conuicti sunt, & iudicio suo ipsorum condemnati, id confiteamur iam nolint.

Iato. r.

Cõcilium Florentinum.

Primū caput dissensionis de Processione Spiritu sancti.

Lege Gennadium.

Anastasio, Concilio Ephesino, atque alijs ostensum est, cum diversissimè scriperint à Patre & Filio mitti, procedere, prodire, profuere Spiritum sanctum. Quamobrem etiam ex sanctissimis Pontificibus, & Patribus Occidentalis Ecclesiae haec veritas comprobata est; cum eorum Patrum sententijs pro veritate fidei promulgatis, qui non crediderint, anathematis pena à quinta, sexta, & septima Synodo, subijciantur.

Porro quoniam quidam, nescientes quid dicerent, audebant asserere, Latinos in excommunicationem incidisse, quod in Constantinopolitana Synodo anathema erat latum aduersus eos, qui sentirent, aut docerent aliter, quàm illa in Synodo fuerat decretum, aut quàm Ecclesia eo tempore sensisset: edocui sunt, nunquam aliter Ecclesiam Latinam sensisse, aut docuisse: verum enim verò aliter sensisse Macedonium, & Euanonium, aliosque eiusmodi haereticos, ad quos anathema illud pertinisset. Quamobrem cum Graeci saepius sese errasse animaduertissent, saepius item (vt dictum est) cum Ecclesia Occidentali consenserunt, sicuti & in Synodo Florentina, atque ante plus quàm Trecentos annos fecerant, in Generali Synodo Lugdunensi. Gregorio decimo Pontifice Maximo, cum Græci Episcopi euenientes, tam reliquorum Orientalium, quam Imperatoris Constantinopolitani nomine, publicè professi sunt, Spiritum sanctum aeternaliter ex Patre, & Filio non tanquam ductus principijs, sed tanquam ex vno principio, non duabus spirationibus, sed vna spiratione procedere. Hoc verò coram illa tota Synodo ter Græci, ac ter Latini cum ijs verbis, SECUNDVM SCRIPTVRAS, FILIOQUE similiter decantauerunt.

ERAT deinde alterum discrimen de Panem azymo pane, quo Latini in conficiendo zymo. Diuino Sacramento vtuntur. Sed Orientales item intellexerunt, hunc ritum, non sine afflatu Spiritus sancti, Occidentalibus Ecclesijs ab Apost. Petro, & Paulo fuisse traditum. Quod cum optima ratione fieret, reliquerunt tamen Orientalibus integrum, ut ipsi in fermentato non sine laudabili ratione consecrarent. Dum enim (vt inquit eorum Patriarcha Gennadius) ab Eucharistiae consecratione materia vitici, Sacerdos, locus, intentio, & verba non abint, quae quidem instituit Christus, amplius requirendum non est. Sed & agnouere Orientales, Occidentis Ecclesiam bona, & laudabili ratione azymum in usu habuisse, quod Dominus sine vlla commixtione susceperit carnem: cum qui fermentati

tatum offerunt, id spectent, quod ex fermento farinae commixto, verbum Patris indutum carne, verum Denm, & verum hominem fuisse designetur. Sed siue in azymo, siue in fermentato id fiat, Domini & Saluatoris corpus sumimus: nec propterea duo Christi credendi sunt, alter in Azymo, alter, qui in fermentato conficiatur.

QVOD autem hoc non sit Iudaizare, cum CHRIS TVS in agni cena in azymo consecrauerit, iusseritque idem facere, quod ipse fecit, cumque non propterea Iudaizemus, si aqua in Baptismo vtamur, qua in suis baptismatibus Iudaei vtentur: Sancta Synodus Florentina, & Gennadius ipse, quem tibi Graecum & Latinum tradidi, solidissimis rationibus ex verbo Dei, & patribus ostendunt.

De Purgatorio, Beatitudine Sanctorum, & Primatu.

PVRGATORIVM autem ignem esse, in quo animae expiantur, ac post expiationem in caelum ante extremum iudicij diem ascendunt: animas item fidelium ante eundem iudicij diem caelesti felicitate perfrui: ac Pontificibus Romanis curam vniuersalis Ecclesiae vsque ad consummationem saeculi fuisse in Petro Apostolo de latam, sic euidenter ex eodem verbo Dei, & antiquissimis patribus ostensum est, vt certissimè sperari de misericordia Dei, si quis vel Synodum Florentinam, vel ipsum Gennadium Patriarcham Constantinopolitanum attentè legerit, eum cogniturum verissimam & vnicam fidem, sine qua nemini vnquam ad caelestem gloriam aditus patebit.

Vt ergo Graeci haec didicerunt, & inde etiam intellexerunt Sanctam Petri Sedem, & quae ab ea regitur, Catholicam Romanam Ecclesiam, neque posse errare, & verò ipsam à CHRISTO Domino, ad veram populis doctrinam tradendam, Spiritum sanctum accepisse: facillimum fuit, reliquas nugas, & historias falsas, atque eas, quae Latinis obijciebantur, calumnias, vel mendacia diluere.

PRIMUM enim, quod Graeci aliqui obijcere ausi sunt, post septem prima Concilia Generalia, nullum aliud esse cogendum: Vbi nam CHRIS TVS hoc dixit? Ecce quis alligauit verbum Dei? Quis Spiritum sanctum obmutescere fecit, quin emergentibus erroribus, & haeresibus, Ecclesia vsque ad extremum huius mundi diem Christianae concordiae consuleret, ac per Concilia Generalia, generalibus morbis remedium adhiberet? Verum tamen cum Graeci viderent, sine vno pastore visibili, quem vt necessariò, ita sapientissimè, Christus Dominus reliquit Ecclesiae, sese nunquam vlla posse legitima Concilia cogere (quam

obrem varijs quoque dissidijs, & erroribus inter sese dissecti sunt) Romanam autem Catholicam Ecclesiam cernerent auctoritatem suam in cogendis ac confirmandis Concilijs Generalibus integram restare, ac inde factum fuisse, vt plures alias Synodos, sicut dictum est, post septem illas priores eadem Apostolica Romana Sedes indixerit, ac confirmaret, (quemadmodum item paucos ante annos Synodù Tridentinam aduersus Lutheranam, & alias haereses) propterea ijdem Graeci eo mendacio veritatem tegere voluerunt, quasi septima synodus aliorum Conciliorum sustulerit, aut (si Deo placet) tollere potuerit facultatem eam, quam Christus ipse Ecclesiae suae in perpetuum tradidit.

QVOD autem ob varios in Ecclesia ritus, quos prudenter, ratione diuersarum gentium, Apostoli instituerunt, religionè laetè diuersitate, aut immutari Graeci putassent, si alij in Occidente quam in Oriente retinerentur (quauis etiam in ipso Oriente sint plures, atque diuersi ritus inter Syros, Maronitas, Aethiopes, Armenos, Graecos) id facillè ostensum est Orthodoxae fidei obesse non posse, si vnaeque prouincia cum charitate, & vnione seruetur, quae à suis Apostolis, vel legitimis eorum successoribus accepisset.

De rituum diuersitate.

ITA QVAE quod ad Baptismum attinet, qui apud Graecos, & Ruthenos integra corporis immersione, aut capitis perfusione fit in Occidente, vtrobique idem re ipsa est. Corporis enim toti immersioni Sancti Dionysij Areopagita, & Cyrillus Episcopus Hierosolymitanus: capitis verò perfusioni S. Clemens in Apostolicis constitutionibus testimonium reddunt. Itaque quis Latinus Graecum in sanctem, Graeco ritu baptizatum, sicut, & si quis Graecus Latinum ritu Occidentalis Ecclesiae baptizatum rebaptizaret, aut hunc, vel illum fuisse vero Christi baptismo baptizatum non crederet, pessimè crederet, ac pessimè faceret.

De Baptismi ceremonijs.

NEGANT porro reliqui Graeci esse plus quam vnam Chrifti vnctionem, qui error manifestissimus est contra verbu Dei, & S. Clementem, ac constitutiones Apostolicas, & cetera S. Dionysij Areopagita, Cyrilli Hierosolymitanu, & S. Melchisedechi Myftadem Pontificem, & Martyre. Proinde mirandum non est, si Graeci vbi Sacramentum Confirmationis ritè non susceperunt, infirmati sunt in fide, & à Turcis perfidis Christi hostib' pessima quoque adhuc patiantur.

De vnditione Chrifti.

MATRIMONIVM ex Chrifto, sancta quoque vniuersali Ecclesia indissolubile est, cio. quamdiu alter coniugum vixerit: Graeci autem diuortium ita permittunt, vt superflite altero coniugū, alter vxorem ducere possit.

De diuortio.

possit: quod mirum non est, cum diuortiu ab Ecclesia Catholica fecerint, cuius coniunctio indissolubilis cum Chrifto capite per matrimonium designatur, quod D. Apostolus Paulus propterea vocat magnum Sacramentum.

Ephes.

De Coelibatu.

SACERDOTES Graeci vxorem ante Sacerdotium ducunt, & in Sacerdotio ca vtuntur. Latini autem coelibatum seruāt, quod quidem melius est, tum ad tractanda Diuina mysteria, vt sint Sancti corpore & spiritu, tum quoniam negocijs temporalibus, & filiorum carnalium propagatio ne implicari non debent, qui spiritualibus rebus vacantes superaccipere esse debent ad proximos adiuuandos. Sacramentū quoque dies & noctes, viuus, & moribundus ministranda.

De ieiunio Quadragesimae.

ALIQVI Orientales de ieiunio magno Catholicos abscondere hebdomadam obijciebant, sed facillè fuit illis ostendere, Catholicos, ac tempore Apostolorum Petri, & Pauli, vnam integram Quadragesimam accepisse, quam ieiunarent. Quae quidē vitae Chrifti imitationem habet, sicut B. Ignatius scribit ad Philippenses, scilicet, quod ad Chrifti Domini exemplum, quicunq; id praestare possumus, totidem dies ieiunare debemus. Quod si quis hebdomadam, & plures quoque dies Quadragesimae velit adijcere, quibus se ad ieiunium illud melius praeparet, id integrè cui libet relinquatur: sicut & laudabile est (quod etiā plures faciunt apud nos religiosi viri) non vnam tantum, sed plures Quadragesimas quoque facere. Quod verò Telephorus pontifex Maximus suaserit, vt (quod & ante illius tempora fiebat) septem hebdomadas plenas ieiunaretur, id Clericis, & Monachis propositum: quod etiam plerique obseruant, quanquam non fuerit, tanquam rigida lex omnibus imposita. Porro in Ecclesijs Catholicorum per totum Orientem & Occidentem, alij secunda, alij quarta feria ieiunij incipiunt: ac tamen nulli vis inferenda est, dum quadraginta dierum ieiunij expleat, ad Chrifti imitationem (quantum hominibus licet) quibus exemplū dedit, vt quemadmodum ille fecit, ita & nos faciamus.

Epist. ad vniuersos d. 4. ca. 11. tuimus.

Sic enim S. Ioannes Damascenus in libello, què de ieiunijs ad Cometam scripsit, postquam de Orientalis ieiunij more, qui etiā in Occidete ex parte seruetur, locutus est: Haec est, inquit, Regula, & lex Ecclesiae, quam in sancta Chrifti resurrectione seruari scimus: sed abundare in bono, & τριπλασιασθησθαι τὴν ἀρετήν, id est, & exuberare virtutem, nō est improbandum, sed potius Deo & hominibus prudentibus gratum: ita tamen, vt vis nulla fiat, nec imponatur necessitas, sed sua vis adhibeatur: nunc praesertim in hac temporis difficultate. Vtrum

que enim nunc vtile est, & necessariū, addere ad bonū, & à violentia abstinere. Deinde subiungit: Quis iuberet, vt per vniuersum vitæ tempus vni ieiunium esset? Verum alius est modus admonitionis, alius legislationis: satis sunt, quae à Spiritu sancto sancita sunt: ὁ δὲ ἄλλος ἄπο ἁγίου πνεύματος ἔστι, id est, Admoneatur accretio, siue accessio boni. Haec Damascenus.

QVIN verò, cū charitas sit finis praecipui Domini, lexque omnis ad eam referenda sit, nec ieiunium ad destruendam naturam, sed ad perturbationes animi domandas, & ad animū ad caelestia excitandū institutum sit: propterea aegrotis, & debilib' (si opus sit) dare cibum, qui bene valentibus interdictus est, id nullo cum scrupulo faciendum est. Vt enim, inquit D. Paulus 1. Tim. 4. Apostolus, pietas ad omnia utilis est. Tum autem aegrotis cibum non datur, vt cibus, sed vt medicina, quoniam Deus ex altissimis (vt inquit Scriptura) creauit eam. Neque, vt Ecclesi. 38. rō Orientales à Latinis in fide discrepant, quod non solum ij longiorem Quadragesimam, quā Latini ieiunant, verum etiam alijs anni temporibus plura videantur habere ieiunia. Quae enim erāt necessaria Ecclesiae, pro ratione temporum & locorum, siue Apostoli, siue qui ijs successerunt, Spiritu sancto dictante, tradidit. Nec tamen Latini Graecorum ieiunia improbant, licet Graeci haud semper ea rectè praestant, cum saepius eo die ieiunij comedant, potationibusque plus aequo, vt tua Serenitas scit, indulgeat: ne quis ista specie, ac nomine potius quā re abstinentiae, se, atque alios decipiat.

Ieiunia vngiliarum, et quatuor temporū.

PORRO Latini in peruigilijs Apostolorum, aliorumque aliquot festorum dierū, vt praesertim Saluatoris nostri, ac Beatissimae Virginis, ieiunant, quod diè insequentē vegetiores orando, pijsque operibus faciendis, visitandis carceribus, & nosodochijs, consolatis afflictis, inuisendis aegrotis possint impendere. Duodecim praeterea dies sunt, qui in quatuor anni tempora distribuuntur (ad numeratis tamen tribus ijs diebus, qui in tempus incidant Quadragesimae) quibus iuxta antiquissimū Apostolorum exemplum ieiunant, vt ea fiat ab Episcopis recta spiritualium operariorum Ordinatio, quam ipsimet Apostoli ieiunantes, & orantes fecere, cū Paulum, & Barnabam, impositis eis manibus, Sacerdotes creauerunt.

Act. 13.

CVM autē Graeci, aut alij obijcerent, ex Epistola D. Ignatij ad Philippenses, & ex Concilio Gangrensi, atque ex Apostolicis Canonibus, nō esse Sabbatho, ac die Domini ieiunandū: Latini illis ostenderunt, eum non ieiunandi Sabbatho ritum, Ecclesijs orientis traditum fuisse, cū ob Simoniacos in Oriente ortos (qui mundum, à cuius

De ieiunio Sabbathi.

creatione Deus Sabbatho requieuit, opus eius esse negabant) tum quia diuinitus astiti Apostoli praeuocant, futuros quoque haereticos in Oriente Manichaeos, Eustachia nos, Marcionistas, Lamprianos, & Messalianos, qui in Paphlagonia apparuerunt; qui quidem Sabbatho simulatè ieiunabant in contumeliam Resurrectionis Christi, cui Resurrectioni à uespera Sabbathi (ut ait Magnus Leo Pontifex in epistola lxxxj, cap. 7.) initium constat adscribi. Porro eam fuisse causam prohibendi ieiunium Sabbathi, Synodus Gangrensis ipsa, & S. Anastasius Patriarcha Antiochenus exponunt, cum inquit, illos Sabbatho, & die Dominico ieiunare, τῆς ἡμέρας τοῦ κυρίου ἡμέρας, id est, ob simulatam abstinentiae exercitationem. Porro quia in Occidente eadem causa non erat, nec illa haereticis uigebat, prohibitum non est, quin ipsa die Sabbathi aliud ad finem (de quo mox dicetur) ieiunare, siue à carnibus abstinere cum laude possent.

De abstinentia feriae quartae.

Cum etiam aliqui mirarentur, quod quarta feria Latini non ieiunarent, aut à carnibus non abstinere, Latini illos docuere, non desisse apud iude, qui diem illi religiosam abstinentia obseruarent. Sed ut antiquitus quaedam fuerit indicta in commune ieiunia (quae Synodus Gangrensis appellat *τὸ κοινὸν* tradita) sic fuisse alia non in commune tradita docuerunt, quae pro ratione locorum, varijs obseruanda diebus, ab Apostolis relicta fuissent. Orienti enim ieiunium quartae, & sextae feriae; Occidenti autem feriae sextae, ac Sabbathi; utriusque Quadragesimam, seu ieiunium magnum in commune praescriptum. At uero, ut Orientalis, sic Occidentalis abstinentiae consentanea rationi causa est, & decorus in Ecclesia Dei cultus. Apud Graecos quidem quarta, & sexta ferijs, quod ab Iudaeis fuerit sponsus: (Feria enim quarta, Domini prodictione pacis est Iudas; sexta uero crucifixus est pro nobis benignissimus Dominus) sed apud Occidentales feria sexta ob eandem, quae dicta est, causam: Sabbatho uero, quod & in sepulchro lauit; & qui dies erat quietis Iudaeis, nobis adhuc fuit doloris; utque reliquias illorum Sabbathi similitudinem Christiani nolle se indicarent; qui & ad diei infrequentis Domini celebrandam sollicitudinem, & ad communionem Eucharistiae plerumque se praeparabant, ac praeparant. Porro tantum abest, ut ob hanc causam Ecclesia Latina ritum illum Orientis damnet, ut etiam (quod quidem ad eas Ecclesias attinet) eum defendit, sicut B. Augustinus contra Vrbeicū, & Tertullianus Apologetico fecerunt. In quo sicut Ecclesiae Catholicae ingenuitatem agno-

scere possunt, ita ijs esset faciendum, si ab eodem Capite, quod est Christus Dominus, eundem Christi Spiritum se accepisse possent ostendere. Illud uero discrimen in fide non est, quod Monachi, & Episcopi Orientales à carnibus abstineant: quodque Occidentales Monachi (sicet complures eorum carnes non edant) & Episcopi Latini earundem carnium esum sibi non interdiant. Nam neque Apostoli omnes praeter ieiuniorum dies, perpetuò à carnibus abstinerunt, nec Christus perfectionis omnis auctor, & fons id fecit: quamuis integrum unicuique reliquerit, ut pro arbitrio suo, dataque gratia caelestis mensura, id genus uitae eligeret, cui se idoneum fore censeret, & ad quam capefcendam à Domino uocaretur. Quin uero si diuersitas haec pertinet ad negocium fidei: pertinet item illud, quod in Ecclesijs Catholicorum per Occidentem, & per Orientem alij in pane & aqua ieiunant, alij piscibus, alij solis herbis, & leguminibus, alij aridis tantum (quod genus ieiunij Graeci uocant *ἐρησπαγία*) atque ex his alij plus, alij minus sumunt; alij rursus usque ad uesperam, alij usque ad nonam praedictum differunt, alij usque ad meridiem tantum & horum pars usque ad postquam diem abstinet, pars paululum degulstat.

De abstinentia Monachorum & Episcoporum.

Cum quidam Graeci obstreperent, quod aduersus Apostolorum decretum à suffocato & sanguine non abstinemus; à Latinis edocti sunt, id aduersus idolorum cultores latum fuisse, qui immolatum, & idolothyum edebant, aut calicem, quem Apostolus uocat Dæmoniorum, bibebant: seruandum autem esse, sicut & à Catholicis seruatur, decretum illud, ubi quocumque intergentes, quae idola adorant, immolantia sint. Porro eo decreto immolantia, non autem reliqua fuisse prohibita, grauiissimi testes sunt B. Cyrillus Hierosolymitanus in quarta Catechesi, Iustinus Martyr quaestione XLV. Gregorius Nazianzenus Sermone in sancti Pascha, Origenes in lib. VIII. contra Celsum, & Magnetes antiquissimus auctor libr. II. Apologie pro Euangelio, contra Theostenem Euangelia calūniantem. Qui omnes summa auctoritatis Patres in Oriente uixerunt, nequid dicam de Tertulliano, qui fuit Africanus, id ipsum in Apologetico antiquissimè comprobans.

De signo crucis.

De signo crucis, quod Rutheni ad lae uam finiunt, quonia Filium ad patris dexteram confidentem ipsi putant ea configuratione designari, quam cum Filium nominant, ad dexteram faciunt, non ualde laborabimus. Nos enim alteram piam, & mysterij plenam nobis sancta crucis signo

no consignandi consuetudinem habemus: qui ut illorum non improbamus sensum, atque pietatem (si alioquin abstit ab errore) sic laudare non possumus, quod cum sese ad sinistram signo crucis muniant, id propterea sese facere putent (sicut à tuis mihi relatum est) quod ad sinistram Patris Spiritus sanctus asideat. Est enim, Serenissimè princeps, de Sanctissimae Trinitatis mysterio multò altiùs, quam pro humano captu, ac rebus, quae sub sensum cadunt, credendum, & iudicandum. Ceterum nostrae signationis haec est ratio, ut cum eam à capite inchoamus, inde patre caput, & fontem omnium bonorum, atque adeo primum fontem reliquarum personarum sanctissimae Trinitatis agnoscamus. Cum uero tres primos digitos dexteram demittentes, nomen Filij nominamus, tum eiusdem in ventre Beatissimae Virginis incarnationem recordamur, qua recordatione testatur mysterium illud aeternis temporibus tacitum, Angelis, & mudo, (sicut testatur Apostolus) innotuisse, erga nos uero summum omnium beneficium fuisse collatum. Ad leuam porro, ac dexteram pectoris partem Spiritus sancti nomen adsciscimus, ut eum à patre & Filio procedentem, (sicut reuera procedit) ac contra impiam Eunomij haereseim, aliosque haereticos, utriusque substantialem, & ab utraque distinctam personam confiteamur. Sic autem nos finimus eam signationem ad dexteram, quod in Diuinis Scripturis dextera perfectione significat, nobis autem semper ad perfectionem tendendum sit. Nam & id Dominus Deus potissimum uult, qui omnia, quantum in se est, perficit.

De ratione pingendi imagines.

Quòd autem Rutheni tui mirentur, nos pijs imaginibus nomina eorum Sanctorum, quos representant, non semper (ut ipsi faciunt) adscribere; scito si nomen illorum adscriptio ideo necessaria est, ut quos sanctos representet, ex ea sancti illi uiri agnoscat, iam ea haud necessaria esse ijs, qui illas agnoscent: Catholicis autem primo aspectu innotescere CHRISTVM crucifixum, Beatissimam uirginem & plerasque alias Sanctorum imagines, quis dubitet? Praterca, si nominis adscriptio necessaria sit, quid illa faciet idiotis legere nescientibus, quales plerique omnes sunt Rutheni, cum potius ipsi met imagines coliterarum, & scripti, idiotis adhibeantur? Quòd si dixeris (ut mihi tui dixere) in ipsa nominis adscriptione uirtutem aliquam consistere, tu sapiens es, qui intelligas in notis eiusmodi nullam, sed in sensu ac uia fide sitam esse uim, atque uirtutem. Ac tamen non improbamus eorum

consuetudinem, qui pietate, non superstitione adducti, nomen imaginibus adscribunt, ut alij (cum quod ignorant, intelligant) ea etiam ratione, pias à prophanis imaginibus dignoscant: quod sanè crebro Latini quoque Catholici faciunt.

ERRORS ALII RVTHENORVM, qui Orientale schisma sequuti sunt, postquam Graeci ab Ecclesia sese praeciderunt.

ERRANT Graeci, cum dicunt, simplicem fornicationem non esse peccatum. Dicunt enim contra illud CHRISTI Domini Matthaei decimo quinto. De corde exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, & similia, quae coinquinant hominem: ac contra illud Pauli. Corinth. capite sexto. Neque fornicarij, neque adulteri, & cetera Regnum DEI possidebunt. Errant, cum dicunt, praestantissimum Eucharistiae Sacramentum in die coenae Domini, nempe quinta feria quinta maioris hebdomadae confectum, excellentioris esse uirtutis, & efficacitiae, quam alio quolibet die confectum. Eadem enim semper est uirtus Diuini uerbi, cum à sacerdote iuxta Domini praecipuum profertur: Hoc est corpus meum. Neque enim una plus quam altera dies, sed instituti, ac uoluntatis Dei ratio huic sancto Sacramento efficaciam, & uim suam tribuit, quocumque tempore id ritè celebretur.

De fornicatione.

De Eucharistia feriae quintae hebdomadae.

Matth. 26.

De comunionem peccatorum.

ERRANT, cum dicunt, eos, qui sunt aliquibus peccatis inquinati, corpus Christi Domini non recipere, cum ad altare Domini accesserint. Uero enim illud sumit, licet indignè, & ad iudiciu accipiant, non dijudicantes corpus Domini, ut Apostolus ait.

ERRANT, cum primas nuptias admittunt, secundas damnant. Si enim alter coniugum mortuus sit, alter solutus est, ut iterum possit nubere: quod ex CHRISTI Domini uerbo manifestè colligitur.

1. Cor. 11. De secundis nuptijs Marth. 10. & 19. cap.

ERRANT, cum extremam uinctio nis Sacramentum agrotantibus negant, quando ad salutem quoque corporis prodesse, quamuis semper ad salutem animae obicè non ponètis profit. Id enim aperte Dei uerbo, per Sanctum Iacobum Apostolum prolato, aduersatur, qui de hoc Sacramento loquens, ait: Et oratio fidei saluabit, vel (ut Graecus textus habet) sanabit infirmum; & si fuerit in peccatis, remittentur ei.

De salute corporis à Sacramento extremæ uinctio nis.

Iacob. 5.

De Vſura. ERRANT, cū peccatum cōmitti negant; ſi quis ad vſuram alicui det. Diſtum eſt enim à Chriſto Domino; Mutuum date, nihil inde ſperantes: & à Dauide Prophe- ta; Eum, qui pecuniam ſuam ad vſuram nō dederit, in tabernaculo Dei habitaturum. Quamobrem qui dabit ad vſuram, nec reſiſcit, iſ proſectō in tabernaculo Dei nō commorabitur.

De reſtitu- tione. ERRANT, cū ad vitam æternā con- ſequendam, non credunt neceſſariam eſſe rei furto ſublata reſtitutionem. Scriptum eſt enim: Non furum facies, & Facite fru- ctus dignos pœnitentiæ. Et Zachæus ait: Si quid aliquem defraudauit, reddo qua- druplum. At verò quonam modo fructus digni pœnitentiæ ſient, niſi rei iniuſtè vſur- patæ fiat ipſius domino reſtitutio? Itaque peſimè facit Sacerdos, qui pro vſura, fur- to, aut rapina manifeſta, ſatis eſſe putet, ſi oleo ſimplici raptorem inungens, quem ſi bi aliquā pecuniæ malè partæ portionem cogat impertire, eundem abſoluat, qui ta- men coram Deo abſolutus non eſt.

Exod. 20. Luc. 3. Lucæ 19. ERRANT, cū putant, non licere Chri- ſti Domini imaginem ſculpi, non intelli- gentes ſculptilia à Deo fuiſſe prohibita, vt pronos ad idololatriā Iudæorum animos ab eadem auerteret? Verba enim hæc, Nō facies tibi ſculptile, ad eos pertinebāt, qui idola Beelzebub, Dagon, & aliorū dæmo- niorum ſic adorabant, vt illis etiam immo- larent, ac thus offerrent. Ac verò exorien- te Chriſti luce ſic idololatria depulſa eſt, vt iā liceat veri Dei & hominis Chriſti Ieſu Sanctorumq; ſeruorū ſuorū, memoriā om- nibus pijs modis excitare, & ad mētem re- uocare. Quin verò ſi illis verbis ſculptas Sanctorum imagines exiſtimant prohibe- ri: cur item picturam iſtarum, quales per multas Rutheni venerantur, non putant prohiberi ſequentibus verbis? Neq; omnē ſimilitudinem, quæ vel in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum. Cur item D. Ni- colai ſculptam alicubi habent imaginem, ſicut ipſi tua in Ruſſia his oculis vidi- mus?

De pepe- tuitate Sa- cerdotij. ERROR item ſædiſſimus eſt, cū de- mortua Sacerdotis vxore, creditur Sacer- dos (ſi ritè initiatus ſit) ampliùs non eſſe Sacerdos. Cū enim ab Epifcopo chara- cter indelebilis Sacerdoti imprimatur (quod omnium Patrum ſanctiſſimorum Occidentis, & Orientis vnanimi fide con- ſtat) cur pereūte vxore, ſuus indelebilis or- do Sacerdoti pereat? An ab vxore forſan Sacerdotium accepit, & non à CHRISTO per Epifcopum? An, non etiam inter Ru- thenos plures Sacerdotes ſunt vel Epifco- pi, vel Monachi: qui cū vxorem non ha- bebant, grauiſſimi teſtes ſunt, Sacerdo-

tium à CHRISTO inſtituto, non ab vxore pendere? Cū etiam maximè deceat, vt celibatus Chriſtiano Sacerdotio ſit an- nexus.

De ſpe ſa- lutis in ſchiſmate. PORRÒ omnium errorum iſ eſt tum certiffimus, tum maximus. cū extra Ro- manam Catholicam Eccleſiam Graeci, & Rutheni æternam ſe poſſe ſalutem adipi ſci opinentur. Neque enim verè Chriſti- ana Eccleſia eſt, quæ inſtitutum à CHRIS- TÒ ordinem, aut poteſtatem non habet; nec, ſi quondam habuerit, adhuc retinet. Si autem quicumque totam ſeruauerit le- gem, offēdat autem in vno (vt S. Iacobus ait) factus eſt omnium reus: ſanè qui tra- ditam Petro à CHRISTO Domino pote- ſtatem, ac primatum in terris negauerit, aut fallaci fraude cogitauerit ipſam eu- nuſſe, aduerſus quam portæ inferi nun- quam erunt præualituræ, iam condemnatus eſt, etiam ſi pleraque alia omnia credat. Quamobrem apud Deum neque Epifcopi, neque Metropolitanæ ij cenſentur, qui ab eius in terris Vicario Pontifice Maximo confirmati non ſunt: dictum eſt enim Pe- tro à CHRISTO, Domino, qui veritas eſt, quiq; non mentitur Deus, Confirma fratres tuos. Atqui Eccleſia, quæ erat paci- fenda, & Epifcopi, qui erant ſicut fratres confirmandi à Petro, non tantummodò ad Petri, dum viuere, tempora, ſed vſque ad mundi conſummationem erant duraturi. Quod S. Ioānes Chryſoſtomus LXXXIII. Hom. in Mattheum inueniens, Non dixit (inquit) non negabis, ſed, Vt non deficiat fides tua. Cura enim ipſius, & fauore factū eſt, ne omninò Petri fides euaneſceret. Theophylaſtus item in XX. caput Lucæ: Quamuis (ait) breui tempore concutien- dus ſis, habes recondita ſemina fidei: etiam ſi folia abiecerit ſpiritus inuadentis, radix tamen viuere, & non deficiet fides tua. Et Pontifex Maximus Agatho in epifſola ad Conſtantinopolitanum Imperatorē, quæ in ſexta Synodi quarta adione lecta eſt, ac poſteà in octaua ab omnibus compro- bata. Hæc (inquit) eſt veræ fidei regula, quā & in proſperis, & in aduerſis viuaciter tenuit Apoſtolica CHRIS TI Eccleſia, quæ per Dei gratiam Apoſtolice traditionis nunquam erraſſe probatur, nec hæreticis nouitatibus vnquam deprauata ſuccubuit. Quia dictum eſt Petro, Simon, ecce Satanas, &c. ego autem orauit pro te, vt non deficiat fides tua.

I AM ex tam in ſignibus Patribus cernis, ſed multò liquidius ex ſequētib; agnoſces, iſtos tuos, Metropolitanæ, & Epifcopos nō legitimè, nec ritè ſacra adminiſtrare: tum quæ popululum tantum ſatis procul à recto Apoſtolice fidei tramite deflexiſſe.

POR-

Neceſſitas ſummi Pa- ſtoris. PORRÒ ſi Occidens, aut Oriens, vlla- uè alia Chriſtiana pars Orbis in aliquem errorem (vt ſæpè factum eſt) incidere; ec- quis ſine viſibili vniuerſalis Eccleſiæ Præ- poſito de fidei quæſtionib; iudicabit? Quis delectos à clero, aut à Regibus nominatos confirmabit? Quis ſchiſmata tollet? Quis hæreſes damnabit? Quis (addo) Principes ipſos maiore cum dignitate ad cōcordiam redigeret? Quod tu tanti æſtimaſti, vt ad Pō- tificem maximum mitteres, quo ille bellū, quod inter te, ac Stephanum Poloniæ Sere- niſſimum Regem ardebat, auctoritate, ac ſtudio ſuo interpoſito reſtingeret. Con- firma (inquit CHRIS TVS) fratres tuos. Quod ſi ſine confirmatione tua, Senatores tui nec ferre iudicium, nec legitimè admi- niſtrare attributas eis Prouincias poſſent: quis tam erit excors, vt ſpiritalis regni Chriſti, id eſt, Eccleſiæ Dei viuentis Epif- copos exiſtimet, vel à terrenis principibus poſſe confirmari, aut qualemcunq; eorum nominationem apud CHRIS TVM vale- re? Sic verò, ne in vanum curreret, aut cu- curriſſet, ipſemet Paulus Apoſtolus, aſcen- dit Hieroſolymam ad Petrum, & Iacobū, vt ſuum cum eis conferret Euangelium: cū tamen ille arcana Dei vidiffet, quæ non li- cebat homini loqui; cumq; nec ab homi- ne, neque per hominem, ſed à Deo electū ſe fuiſſe, ſidenter, ac verè teſtaretur.

Galat. 2. 2. Cor. 12. Baſilius. S I C B. Baſilius, epifſola Sabino Dia- cono ad Pontificem Romanū data, Re ve- ra enim (inquit) dignum eſt excellentiſſi- ma illa voce, qua te beatum prædicauit, quod pietati tuæ donatum à Domino eſt, ſcilicet, vt quod adulterinū eſt, à legitimo & puro diſcernas, ac fidem Patrum ſine vl- la ſubtractione prædices. Sic Synodus E- phesine ducentorum ex multis, ac varijs Prouincijs Epifcoporum, in Epifſola ad Cœleſtinum pontificem ait: Eſt enim nō- bis tam eximijs hoc in conſuetudine po- ſitum, vt fulcra ſynodalium Eccleſiarum cō- ſtituatis.

Cyrillus. S I C Cyrillus, qui poſteà eidem Syno- do, loco ſummi Pontificis Romani, præ- fuit, ad eundem Cœleſtinum ſcripfit. cū ad eum, tanquam ad caput Eccleſiæ, de hæ- reſi Neſtorij referre neceſſarium eſſe duce- ret. Quandoquidem (inquit) Deus à no- bis in huiusmodi cauſa vigilantiam noſtrā poſtulat, & τα μακρὰ ἔδη τῶν ἐκκλησιῶν πη- θισιν ἀνακρινέσθαι τῆς οὐδοῦς, id eſt, & di- uturnæ Eccleſiarum conſuetudines per- ſuadent, vt cum tua Sanctitate hæc com- municentur.

S I C Apoſtolicam conſtitutionem quæ in libr. VIII. Clementis cap. IIII. ſcripta eſt, ſecutus S. Leo Magnus ſeptimo ad A- naſtaſium epifſolæ capite ſcripſit: De per-

ſona autem cōſecrandi Epifcopi, & de Clē- ri, plebiſque conſenſu, Metropolitanus Epifcopus ad fraternitatem tuam referat, quodque in Prouincia benè placuit, ſcire te faciat, vt ordinationem ritè celebrandā tua quoque firmet auctoritas. Ac paulò poſt in eodem Decreto præcepit, vt de ele- ctione Metropolitanæ referant Epifcopi Prouinciales ad vicarium Pontificis Ma- ximi, Archiepiſcopum Theſſalonicen- ſem, vt auctoritate ſibi à Pontifice Maxi- mo delegata firmetur. Ex ea enim epifſo- la perſpici poteſt, ſummi pontificis Roma- ni in Eccleſijs Orientis Vicarium fuiſſe (vt ſuprà diximus) Archiepiſcopum Theſſa- lonicenſem, qui nomine Pontificis, tanquā vniuerſalis Paſtoris, tum Prouincias viſi- taret longinquas, tum alia conficeret, quæ ratio & neceſſitas poſtularent. Cuius etiā auctoritate, ne propter longinquitatem vrbis Romæ mora interponeretur, Epif- coporum confirmarentur Ordinationes, quæ ſine auctoritate ſucceſſoris B. Petri, fieri non poterant, vt idem S. Clemens eo- dem in loco teſtatur. Cū enim B. Pe- trus ſanciat, vt electionem Epifcopi à Pref- byteris, & populo factam, Metropolita- nus (quæ vocat τὸν ἀκριβῆ) approbet, ſi nihil obſtet; & rurſum idem cum duo- bus Epifcopis Epifcopum ordinet: ſequi- tur, vt ex ipſius Petri, & eius ſucceſſoris au- thoritate, confirmatio electionis factæ, & auctoritas Ordinationis faciendæ pendeat. Sic Sophronius Hieroſolymitanus Apo- ſtolicus vir, epifſola ſua ad Honorium Pontificem Synodica, tempore Imperato- ris Heraclij: Apoſtolica (inquit) & vetus traditio inualuit, vt qui ad hierarchiam eligūtur, (Epifcopatum intelligit) ad eos, qui in hierarchijs capeſcendis, & admini- ſtrandis maiores ſunt, omninò ſincerè re- ferant, quid ſentiant, & qua fide ſint (vt Paulus illis tradidit) ἀγαμ ἀσφαλῶς, id eſt, valdè cautè, ne in vanum currerēt, aut cu- curriſſent. Itaq; ſubiungit. Huic nos con- ſuetudini ſeruientes, ad vos θεωροῦντες qua- lis ſit fides noſtra ſcribimus πρὸς δοκιμῆν id eſt, vt probetur. Scribimus (inquam) ad vos, qui non ſolūm noſtris diſcernere ἀπὸ τῶν νοθῶν τὰ δοκιμὰ δόγματα, id eſt, legiti- ma dogmata, ab adulterinis, ſed etiā πρὸς ἀναπληρῆντα ἐλλείποντα, id eſt, ſupplere, quæ deſunt, poteſtis.

S I C rogat idem Sophronius Pontifi- cem Maximum, vt quàm primū Syno- dicam de fide ſua acceperit, reſcribat li- teras, quibus exhilaretur ipſe Sophro- nius, euangelizaturus (vt ait) τῆν ἡμετέραν θεόδοτον ἐβρίμ, id eſt, ſanitatem veſtram à Deo datā. Sanitatē fidei ſignificauit, imi- tatus Apoſtolū, cū ait, vt ſani ſint in fide.

Si q

Apoſto- licæ Conſti- tutiones. S. Leo.

SCRIPTVM TRADITVM

Petrus Co
stantino-
politianus.

46

Sic Petrus Patriarcha Constantino-
politianus idem exemplum imitatus, & A-
postolica traditionis consuetudinem se-
cutus, de fide quoque sua ante quingentos
annos ad Leonem IX. per Synodicam re-
tulit, petijtque vt in fide, & sede sua firma
retur, quod & ab eo obtinuit. Quae loca
ex plurimis assero, vt videas, nec **СНН** r-
s r auctoritatem & ordinem in successo-
ribus Petri desijisse: & intelligas (iterabo
eadem, quae attigi supra) nisi tui isti Me-
tropolitae, & Episcopi in fide & sede sua ab
eodem Petri successore confirmantur, eos
apud Deum non haberi pro Metropolitae,
& Episcopis legitimis, aut idoneis imper-
tendae caelestis gratiae dispensatoribus.

In de autem factum est, vt cum Patri-
archa Orientis firmitatem sanitatis fidei
suae, a caelesti sanitate capitis sui Petri; id
est, fidem suam a fide Ecclesiae Romanae,
tanquam regula, ac forma, Synodicis item
litteris descripta, accipere desierunt, fidem,

vt dictum est, ac fidei auctoritatem, vi-
taeque ipsius libertatem, facti infidelium
mancipia, amiserint.

Н А В Е С, Serenissime princeps, praeci-
pua quaedam capita discriminis & erro-
rum, quibus Graeci, & isti tui Rutheni in-
uoluntur. Quoniam vero, vt dixi, ex
quinque Cennadij patriarchae Constanti-
nopolitani Tractatibus, quos tibi traden-
dos curauis, in quo de processione Spiri-
tus sancti a patre, & a Filio, vt summi mo-
menti est, ita non facile ab istis Episcopis
tuis (quod Theologi non sint, neque Aca-
demias habes vbi ista exponantur) intelli-
geretur, eum ipse Tractatum in gratiam
tuam, ad Dei gloriam, in eum modum &
ordinem faciliorem redegei, quem tu huic
scripto adiunctum videbis. Ipse tibi Spi-
ritus sanctus illucescat, efficacissimaque
desideria suggerat, quibus tot populos, qui
tuo imperio subiecti sunt, ad Orthodoxae
Catholicae fidei lumen adducas.

ANTONII POSSE- VINI, SOCIETATIS IESV,

SCRIPTVM MAGNO MOSCOVIAE DVCI
TRADITVM, CVM ANGLI MERCATORES EIDEM

obtulerunt librum, quo haereticus quidam ostendere conaba-
tur, Pontificem Maximum esse An-
tichristum.

VIDO, Serenissime Prin-
ceps, non ita pridem, id
est, post aduentum ad te
meum, ab istis, qui Mo-
scuę sunt, mercatoribus An-
glis, traditum tibi fuisse li-
brum, quo haereticus aliquis pontificem
Max. esse Antichristum conatur ostende-
re: te vero statim iussisse, vt in Rutheni-
cam linguam verteretur. Quod et si mihi
non nihil doloris attulit, insidias Satanę
cogitanti; bonam tamen spem fecit fore,
vt Diuina sapientia ex Catholica verita-
tis cum haereticis conatibus quasi collisio-
ne, scintillas aliquas excutiat, ex quib⁹ lux
Rusiae splendorior, quam quata nunc est,
in Dei gloriam erumpat. Nec vero me fu-
git, quanto odio Lutheri haereses perfequa-
re, vnde istae blasphemiae prodierunt, cum
& tu propter eas enatum fuisse Liouonicum
bellum, Stephano I. Poloniae Regi anno
superiore scripseris; & haec Liouonum reli-
quia, quae hic sunt, vbi sese a Sede B. Petri,
atque ab Archiepiscopo Rigeniensi, legitimo
eorum pastore disiunxerunt, patriam, fi-
dem, libertatem, templaque amiserint: tu-

que iusto Dei iudicio, quae duo templa in
hac ciuitate excitarent, ea biennium ante,
tuis, vt comburerent, imperaueris. Iam
quod Angli mercatores istas tibi merces
obtrudant, sapiens es, qui non solum Lu-
therana, sed & Caluiniana labe illos esse
asperfos agnoscis. Itaque quam limpida a-
quam ex lutulento illo haereticum cenno-
polsis haurire, iudicium tuum esto. Quod
si antiquas Synodos, patrumque integros tibi
obtulerint, non eam tibi irrogassent in-
iuriam, quam intulere, dum hac ratio-
ne iactare sese, & Anglis suis venditare ve-
lint, vel a Caluinianis, vel ab Anabaptistis,
& alijs, quorum hic semina non desunt, in-
genium tuum facili momento posse circū-
ferri; haereticumque potius audire, dicentē Se-
dem B. Petri commutatam fuisse in Anti-
christi Sedem, quam Christum ipsum, eam
voce & oratione in perpetuum firmantē,
Synodosque omnes, ac verē sanctos Mar-
tyres, vt firmissimam petram eam agnosce-
tes, & sanguine ipso testantes. Ac tamen,
vt ne desim officio meo, cum non tantum
de pace, quae diuina ope sancita est, quae de
meliore pace, quae cum Deo constringi de-
betur,

hemus, ad te a pontifice Max. missus sim-
dicam breuiter, quae caussa Anglorum ani-
mos a Sede Apostolica auerterunt. Quam-
uis bona illius infula pars, sic Catholicam
retineat fidem, vt indices nō desint, qui pro
ea martyrium libentes subeant; & verō col-
legia nobilium Anglorum alterum Rhe-
mis in Gallijs, Romae alterum sint, ad qua-
cum confugiant continenter adolecentes,
vt auitam fidem discant, & seruent, vt
trūm que pontificis sumptibus alitur: sicut id, qd
Romę est, Seuerigenus aulicus tuus vidit.

CVM igitur Henricus Octauus, Rex
Angliae, librum aduersus Lutherum edi-
disset, quo eius vāsaniam & haesim con-
futat, & propterea a pontifice Max. de-
fensor fidei Catholicae fuisse appellatus,
factum est, vt cor illius tanquam Salomonis
immutatum sit propter mulieres, ob quas
deserta fide Catholica sensum in haereses de-
labetur, & manus deniq; eruentaret san-
guine innoxiorum, Monachorum item, &
aliorum, ac praecipue Rossensis, & Thomae
Mori, in fide, ac doctrina, & rebus agendis
illustrū. Nam cum amore mulieris captus,
eam in vxorem ducere, ac Caroli V. foro-
rem repudiare ausus, id a Clemente VII.
& a sancta Sede Apostolica ratum haberi
vellet: nec verō hoc (quoniam Diuino pre-
cepto aduersabatur) obtineret, secessit ab
Ecclesia; seq; ipsum deniq; re a seculo in-
audita, caput Ecclesiae Angliae constituit.
At Deus iustus & verax, quae e mentito vx-
oris nomine in thalamum suum superin-
duserat, non multo post adulterij conui-
ctam, quamquā & in primis erat adultera,
quod cum ipso Rege adultero concubebat,
qui casta & propria vxorem deseruerat,
capite plecti iussit. Quid verō inde in In-
sula illa fecutum sit, superuacaneū est dice-
re, cum ea ad aures tuas sciam peruenisse.

SA T I S illud fuerit: mulierē, quae nunc
Angliae praest, caput & primatū Ecclesiae
in Anglia vsurpasse, hūcque ceteris titulū no-
uo prodigio adsciuisse, vt cū Angli Petrū,
Petriq; successorē constitutum a Christo
Domino respiciissent, tādē mulieris, qualis
deniq; illa est, imperio, etiā in ijs, quae ad re-
ligionē attinent (in fausto omine, vt preci-
piti consilio, sed sapientissimo Dei iudicio
qui superbos & astutos cōprehendit, in su-
perbia, & astutia sua) sese subdidere. Ha-
beant igitur illi suā sceminā pro pastore v-
niuersali Ecclesiae Anglicanae. Nos petri suc-
cessorem, qui a Christo institutus est ouiu
& agnorū Christi pastor, Pastore visibilem
retinebimus. Iam verō qd ex isto Anglorū
libro colligere poteris, id primū cogites ne-
cesse est (vt pleraq; alia omittā) Antichri-
sti aduentū certis sex signis a Spiritu sancto
Diuini in litteris fuisse praemōstratū: Prae-

dicatione Euangelij in toto terrarū orbe;
Romani Imperij defectione, ac desolatio-
ne: Enoch, atq; Eliae aduentū: maxima, eaq;
evidentissima persecutione, vt iuge altaris
Sacrificiū etiam cesset: Antichristi post tres
annos cū dimidio morte, ac mundi totius
fine. At verō nec dū plenu do gentiū intra-
uit, vt reliquie saluae fierent, quāuis in In-
dias quā latissimē a Catholicis tantum lux
Euangelij inferatur; & ipse adhuc Reges o-
mnes, & principes, Rom. Imperij dignita-
te, Christianus, & Catholicus Caesar ante-
cellit. Nō cessauit Missae Sacrificiū: Non ap-
paruere Enoch & Elias, quos ipsos ventu-
ros, & ab Antichristo interficiēdos, vt alij,
ita Graeci patres diversissimē dicunt: Ori-
genes, S. Chrysostomus in caput decimum
septimū Matthaei, Theodoretus in caput
vltimum Malachiae, S. Ioannes Damasce-
nus, lib. 4. capite vigesimo octauo. S. Ire-
naeus lib. quinto, praeterea pontificis Max.
Spirituale regnum iam per sexdecim fer-
mē secula durauit, nec verō praecise potest
ostendi, qui tres annos cum medio regna-
uerit, & pro Antichristo sit habitus, quiq;
Christum negans fuisse verum filium dei,
seipsum verum Christum, in lege & pro-
phetis promissum, haberi voluerit, seque
Deum esse affirmauerit. Id enim ipsum fa-
cturum, ac propterea falsa editurum mira-
cula, cum Diuini verbum, tum patres anti-
quissimi Graeci, praeter Latinos testantur:
Irenaeus libro quinto, B. Cyrillus Hieroso-
lymitanus Catech. 5. Theodoretus in 2. ad
Thessalonicenses Epistola, & alij plerique.
Sed & vbi nam tria illa extitere miracula,
quae in eius aduentu futura praedixit S. Io-
annes Euangelista, Apocalip. 13. Ignis de
caelo descensus: Imago bestiae loquens
Mortis & resurrectionis illius effectio,
qua plurimi populi decepti in eum sunt
crediduri?

POR Rō, quoniam tempore Romanus
Pont. Aegypti, Lybiae, atque Aethiopiae
Regna inuasit, occupauit, sibi vendicauit,
eorumque Reges interfecit: quae omnia ab
Antichristo faciēda, Daniel capite septi-
mo praenūciarat: Quibus uē copijs aut An-
gliam S. Gregorius Magnus pont. Max.
Christo acquisiuit: alij uē pontifices Roma-
ni trophaeum crucis in gentiliū intulere
provincias: aut etiamnum in Orientis,
Meridionales, atque Occidentis Indias, ni-
si Christi verbo, interimque eō missis ope-
rarijs inferunt? Quod si haeretici isti, quo-
rum ingenium est, mendacissima commi-
nisci mendacia, pontificem Roma. etiam
hoc nomine vocant Antichristū, quod Im-
peratores, ac Reges aliquos de throno de-
posuerit, fateatur necesse est, hic digitum
Christi fuisse: cui cum data fuisset a Patre
potestas

potestas in caelo & in terra, is item illam, quata satis erat Ecclesiae administranda, & de Tyrannorum iugo in libertatem Catholicam fidei afferenda, Diuina liberalitate transfudit. Sed neq; propterea Romani Pontifices ea sibi Imperia, aut Regna vendicauerunt, in quae delectis pessimis Principibus, Christianos & pios Principes suffecerunt. Sic enim Leonem III. Graecorum Imperatorem Iconomachum, & hereticum Gregorius Secundus; Childericum Gallicae Regem Zacharias; Henricum III. Roman. Imperatorem Gregorius Septimus; Othonem III. Innocentius Tertius; Fridericum II. Innocentius III. deposuerunt: ac non mentiente eo, qui dixit: Quae ligaueritis in terra, erunt ligata in caelo, re ipsa omnes imperia amiserunt. Ac si quis alius non amiserit, alijs tamen rationibus egregie poenas persoluit. At & (vt Gennadius inquit Patriarcha Constantinopolitanae, vt quae ante illum Nicephorus testatus est) Nicolaus primus temporibus Photij Graecos excommunicauit, & excommunicationi illi non defuit iota vnus: sed facti sunt captiui (vt is in excommunicatione dixit) inter omnes gentes, tanquam Iudaei. Innocentius item primus ante hunc, Eudoxiam Imperatricem ob S. Chrysostomi exilium, excommunicauit, & intremuit eius sepulchrum, donec eo reuocato, excommunicatione a Pont. Max. remissa, constitit tremor ille. Denique Nicolaus quintus cum Legatis a Constantino Imperatore, qui vocabatur Dragafes, ad semisis, literas plenae timoris & horroris dedisset, num vera non protulit? Cum enim anno M. CCCC. LII. eam Pontifex Max. conscripserit epistolam, M. CCCC. LIII. capta est Constantinopolis. Et in ea quidem epistola haec erant verba: Neque vero Graeci arbitrentur, Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnemque Occidentalem Ecclesiam, vt non intelligat, quae in singulis dilationibus respondendo nugantur: optime cuncta nouimus. Sed toleramus, in Iesum respicientes, sempiternum Sacerdotem, & Dominum, qui sterilem illum sicum vsque ad annum tertium iussit afferuari, agricola ad excindendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat: sicut & tertio anno post, imperium ipsum concidit.

Haec cum ita fuerint, Princeps, vides quibus armis Sedes Apostolica pertinaces deuicerit, aut correxerit: quamque cohaereat ista cum haereticorum imposturis, ignorantium, de quibus loquuntur, aut affirmant? Ceterum quod eo in Anglorum libro carpitur Pontifex Max. quasi aut Romae sedeat (quae Babylon, dum olim omnium ge-

tiū erroribus sub perfidis Impp. seruiebat, iure vocabatur) aut Dei verbum non predicet, cum tamen de summis Christianae Reipublicae negocijs quotidie cum Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, alijsque innumerabilibus, ac tecum ipso per me, vel loquendo, vel scribendo, vel ipso pietatis exemplo, continenter veritate annunciet: aut mandata Dei non seruet (sic enim tui clauus Regnorum Petro traditas, ob peccatum fuisse amissas, imperite responderunt) cum, si peccato (quod tamen scire scire, iuste dicere nequeunt, an Pontifex Max. committat) Principes auctoritatem administrandi perderent, nemo esset, qui in solijs istis iure cōfideret: aut quod sibi nimium patiat honor rem deferri: cum, qui politicis Principibus defertur (quia gladium a Deo portat, suaque pro mensura temporariam facultatem in subditos exercent) is longe maximus sit: ac tuo nomini necesse sit sexcentis assurgere, multaque alia praestare, quae nobis quidem incognita pridem, sed & alijs incredibilia videri possint: haec, inquam, omnia commenta sunt Satanae, qui mendax fuit ab initio, quique odiosus fuit semper, vt Sedem Apostolicam conuelleret, quod per eam, & non per haereticos, unitatem in Ecclesia seruari, & mysteria Dei rite dispensari, molestissimum ferat.

Nam & propterea non solū haeretici recentiores, verum etiam Graeci, ante aliquot secula nullum non mouebant lapidem, quamobrem Diuina haec lux veritatis Orienti non affulgeret.

Restaret, vt dilueret ea, quae ab istis haereticis, aut a schismaticis, falso Romanis Pont. ascribuntur, quasi huiusmodi contraria fidei ex ipsa Apostolica Sede docerint, nisi apud verē doctos luce clarius esset, & ab haereticis habita fuisse pro haereticis, quae Catholica atque Orthodoxa sunt: ac saepe Antipapae, vel Ijs, qui nondū erant Pontifices Max. vel qui ad eodē nunquam Pontifices Max. fuerunt, varias calumnias aspersas fuisse, cum tamen a vera fidei Christianae tramite Rom. Ecclesia nunquam deflexerit. Itaque Agatho Pontifex Max. quem tu, tuque merito suspiciunt, in epistola ad Constantinū Imp. quae in 6. Synodo Constantinopolitana Act. 4. perlecta est, & postea 8. Act. ab omnibus approbata: Haec est, inquit, verae fidei regula, quae & in prosperis, & in aduersis viuaciter tenuit, & defendit, haec spiritualis mater, vestri tranquillissimi Imperij Apostolica Christi Ecclesia, quae per Dei omnipotentis gratiam a tramite Apostolicae traditionis nunquam errasse probabitur, nec haereticis nouitatibus deprauata succubuit: sed, vt ab exordio fidei Christianae, percepit ab autoribus suis, Apostolorum Christi

Christi principibus, illibata sine tenus permansit, secundum ipsius Domini Saluatoris Diuinam pollicitationem, quam suorum discipulorum Principum sacris Ecclesijs factus est. Petre, Petre, inquiens, ecce Satanas expetuit vos, vt cribraret, sicut triticum: ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Consideret igitur vestra tranquilla clementia, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides est, qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit: quod Apostolicos Pontifices, mea exiguitatis praecessores fecisse, semper cunctis est agnatum. Sic Nicolaus primus in Epistola ad Michaëlem Priuilegia, inquit, istius Sedis perpetua sunt, Diuinitus radicata atque plantata, impingi possunt, transferri non possunt. Quae ante imperium vestrum fuerunt, permanent, Deo gratias, haecenus illibata manebuntque post nos, & quousque Christianum nomen praedicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt. Ac paulo post: Nam & inter cetera is, per quem nobis praecipue priuilegia ista sunt collata, aliquando conuersus audiuit a Domino: Confirma fratres tuos. In quem locum longior essem, si quae Origenes, Cyrillus, Graeciae alij Patres unanimi consensu scripserunt, adferre vellem. Nam & propterea Theodoretus in Epistola ad Renatum presbyterum Romanum: Teneat, inquit, sancta ista Sedes gubernacula regendarum cuncti orbis Ecclesiarum, cum propter alia, tum quia semper haeretici fautoris expertis permansit. Atque ea causa fuit, cur Orientales Episcopi, sanctiores in rebus fidei, atque in persecutionibus, quas ab Impp. & a Graecis patiebantur, ad Rom. Pontifices confugerunt: S. Athanasius ad Iulium, S. Ioannes Chrysostomus ad Innocentium primum, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & ceteri. Quamobrem litteris a Rom. Pontificibus acceptis, suas Sedes recepere, & quata esset a Christo successoribus Petri collata potestas, ipsa monstratum est.

Verum enimvero ceterae Sedes ac Patriarchatus Orientales non manserunt in fide, quod & Graeci ipsi non dissentunt, & Synodi legitima planē manifestarunt. In Hierosolymitano enim patriarchatu Eutyechius, Irenaeus, Hilarius, Ariani, & Ioannes Origenista, patriarchae sederunt. In Antiocheno, Paulus Samosatenus haereticus, Petrus Gnaphaeus, Eutyechianus, Macharius Monothelita, & alij. In Alexandrino Georgius, & Lucius Ariani, Dioscorus, Eutyechianus, Cyrus Monothelita, & alij. In Constantinopolitano Macedonius, Ne-

storius, Sergius, haereticus, & plerique alij, qui vsque ad haec tempora, vbi a sanctae Romanae Ecclesiae gremio sese subduxerunt, iugo denique Turcico subiecti, nec libertatem, nec fidem Orthodoxam retinent.

Ceterum quod vel in isto Anglorum libro, vel in Chronicis, aut Historijs vestris aduersus Pontifices Rom. scriptum est scio Serenitatem tuam cordata esse: cuius aures, aut animus non debet facile patere obstrepentium calumnijs: cum neque historias antiquas Graecas, & ab authoribus legitimis conscriptas perlegere poterint tui, quorum nemo Graecum nouit: nec Latinorum rationes audierint: atque adeo nec ad Synodos ipsas, quasi ad totius mundi theatrum, Christi vero Domini tribunal, conuenerint, vnde haurirent ea, quae Ildorus Moscouiae Metropolitae, quoniam ad Florentinam Synodum profectus est, vera esse cognouit, & credit. Scilicet Graecorum mos fuit, historias, Synodos, & Epistolas Rom. Pontificum corrumpere. In quinta enim Synodo generali adiunctas ab haereticis epistolas fuisse fictitias Vigilijs Pontificis Max. & Menae Patriarchae Constantinopolitani, deprehensum est in sexta Synodo, Act. 12. & 14. dum acta quinta Synodi relegerentur, & inuenti tres quaterniones, ab istis haereticis inserti: sicut & in 6. Synodo ab aemulis Roman. Ecclesiae quidquid dicitur aduersus Honorium Pontificem Max. vt restatur Anastasius Bibliothecarius in historia sua ex Theophane Isauro Graeco. Itaque S. Leo primus, Epistola 83. ad Palaestinos queritur, a Graecis Epistolam ad Flavianum suam, se adhuc superflite, fuisse corruptam. Et S. Gregorius Papa lib. 5. Epistola 15. ad Narfen asserit, Constantinopolitanos corrupisse Synodum Chalcedonensem: idemque ait, se suspicari de Ephesina: Codices autem Romanorum longē veraciores esse, quam Graecorum: Quoniam, inquit, Romani sicut non acumina, ita nec imposturas habent. Denique Nicolaus I. in Epistola ad Michaëlem Imp. cum eum ad Epistolam Adriani I. remitteret: Si tamen, inquit, non falsata, more Graecorum, sed sicut a Sede Apostolica missa est, penes Ecclesiam Constantinopolitanam haecenus conseruatur.

Atque constat, Sexta quoque Synodo absoluta plures Episcopos iterum ascendisse Constantinopolim, ibique Trullanos canones edidisse, vt praecipue Rō. Ecclesiam carperent. Quamobrem ex his colligere poteris, si quid tibi a tuis, aut ab istis haereticis obtruditur, eos, cum puris ac liquidis fontes Patrum antiquorum non asserunt, sic tibi debere esse suspectos, vt in

ordinem ipsum à Christo Domino institutum inueniens, aliquando seridò animum appellat ad veras Academias fundadas, in quibus istæ errorum tenebræ, à cordibus subditorum tuorum melioribus disciplinis dispellantur. Alioquin Ægyptus fiet Mofcopia, nec vnquam feritas istorum populolorum manuficiet, nisi solida fides, & pietas in eam inuehantur.

Sed vt ad Anglos redeam, bene habet, quod (qui secuti imperitos & mendaces historiographos, Anglicam mulierem quandam, Ioannis nomine ementito, quæ nunquam fuit, Pontificem Max. fuisse dixere) nunc veram sceminam pro Papa in Anglia colant. Qui si S. Gregorij Magni, à quo fidem Christianam acceperè, libros tibi obtulissent, rem Christianam verè fecissent, tuque (vt quondam Mauritius Constantinopolitanus Imp.) ex eius Pontificis literis, Apostolicæ Sedis, in æternum permanfuræ, veritatem liquidius cognouisses. Nunc verò cum ij intelligant, à Pöt. Max. Principes semper ad fœdus aduersus perpetuos Christi hostes faciendum, teque adeò nunc animari, quod ipsum quoq; arguimento est, Pontificem Max. non esse Antichristum: viderint autem, quinquaginta sex ante annos, Basilio patre tuo regnante,

per Clementis VII. Legatum, pacem inter ipsum, & Sigismundum I. Polonia Regem fuisse compositam: nunc autem iterum non sine Pontificis Max. Gregorij XIII. studio & opera, quam tu ipse, Internuncio tuo ad eius Sanctitatem misso, procuraueras, inter te, ac Stephanum Polonia Regem in plures annos difficillimum bellum esse sopitum: Christianique sanguinis effusionem, qui viginti duos totos annos fundebatur, non p Antichristum, sed per Vicarium Christi curatum esse, vt cessaret: difrum puntur Satanas, quiq; sub eo militant, quod per Sedem Apostolicam D. Petri id tibi officium præstitum sit, quodque Pontificis Max. nomen in Scythia, Tartarosque istos inter tuos, non sine laude audiri, atq; pronunciari intelligat: cum neq; vnquam ab hereticis, & eorum similibus pax vlla inter Christianos aut verè procurata, aut potius impedita fuerit. Ac verò Satanas, qui modicum tempus sibi ad illaqueandas animas superesse sentit, intelligit implendam esse Christi Domini prophetiam, vt fiat vnū ouile & vnus Pastor, Sic enim & tu, si reliquis Christianis Principibus ad hoc ipsum ouile te adiungeres, seridò Diuina gloriæ & Ecclesiæ Christi propagandæ æterna cum dignitate fortissimam operam dares.

INTERROGATIONES ET RESPONSIONES DE PROCESSIONE SPIRITVS SANCTI A PATRE ET FILIO, DESVMPTAE, AC BREVIOR ET DILVCL

diuine ordine digestæ, ex libro GENNADII SCHOLARII Patriarchæ Constantinopolitani: In gratiam & vtilitatem Ruthenorum.

DISCIPVLVS.

SCRIPTVRANE diuina potest ostendi, Spiritum sanctum mitti à Patre & Filio, hoc est, ab vtroque procedere?

MAGISTER.

POTEST: DOMINVS enim IESVS dixit: Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre: Et; Si abiero, mittam eum ad vos: Et; Quæcunque audiet loquetur: Et; Quæ ventura sunt, annuntiabit vobis: Et; Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt: Et; Pater, mea omnia tua sunt. Præterea, Spiritus sanctus, Spiritus Christi dicitur, ac Spiritus veritatis. Et; Si quis Spiritum Christi non habet, hic

non est eius: Et; Misit Pater Spiritum Filij sui in corda nostra clamantem Abba Pater.

DISCIPVLVS.

Sanctinè Patres Græci, ex istis S. Scripturæ locis processionem Spiritus s. ex Patre & Filio crediderunt, & scriptis suis testati sunt?

MAGISTER.

Sanctus Athanasius ait: Spiritus sanctus à Patre & Filio non factus, nec creatus, nec natus, sed procedens.

Sanctus Cyrillus Alexandrinus: Quoniam consubstantialis est Filio, & ex eo, vt Ioan. Deû decet, procedit, omnem suam in omnibus perfectissimam operationem habet: Ideo dicit: De meo accipiet,

Et

Et rursus: Nam Spiritus veritatis nominatur: & Christus est veritas, & ab eo profuit, quem admodum vtique à Deo patre.

Et alibi: Quod igitur Spiritus sanctus qui in nobis est, nos esse Dei conformes ostendit, procedit autem ex Patre & Filio: apertum est diuinæ esse essentia, essentialiter in ea, & ex ea procedentem.

Ac rursus alibi ait: Infundi, & ex propria nobis scaturire natura à Filio.

Sanctus Basilius: Quæ necessitas vrget, si autoritate, & ordine tertius est Spiritus; eû natura etiam tertium esse? Quod autoritate quidem secundus à Filio sit, & ab eo habet esse, & ab eo accipiat & annuntiet nomen, & vtriusque, & in summa, ab ea dependeat causa religionis ratio tradit.

Gregorius Nissenus: Filius neque Spiritus est, neque dicitur, neque hæc relationa consequentia conuertitur: sed spiritus Filij dicitur, quia ab eo accipit, ab eoque procedit, & ex eo est, quem admodum ex Patre Spiritum suscepit.

Sanctus Ioannes Chrysostomus: Venit Christus ad nos, dedit nobis descendentem ex eo Spiritum, & corpus nostrum suscepit.

Epiphanius: Si Christus ex Patre creditur Deus ex Deo; & Spiritus ex Christo, vel ab vtroque: vt Christus dicit: Qui à Patre procedit: Et, hic, de meo accipiet.

At dicit quis: Ergo duos dicimus esse Filios: & quomodo vnigenitus? Sanè quidem, tu quis es, qui Deo contradicis? Nam vocat ex eo Filium, Spiritum verò sanctum ex vtroque, quæ fide tantum à luce data, lucidam vim habeat.

Et rursus: Spiritus sanctus, Spiritus veritatis est, lumen tertium, à Patre & Filio est, nū intellexisti illud ab vtroque? Spiritus veritatis est à Patre & Filio, quid demonstrat? Animaduerte diligenter: & intellige: Nā nihil fortuitum, & eorum, quæ sunt in continuo fluxu, circa hæc versatur, sed anima.

Et rursus: Quomodo nemo nouit Patrem, nisi Filius, neque Filium, nisi Pater: sic audeo dicere, quod neque Spiritum, nisi Pater & Filius, ex quo procedit, & à quo accipit: neq; Filium & patrem, nisi Spiritus sanctus qui verè glorificat, qui docet omnia, qui ex Patre & Filio est, & à quo procedit, & à quo accipit. Cum autè dicit, quod est à Patre & Filio, nondum intelligitis verbū, Est, quod est substantium, & esse significat illius, de quo dicitur, quod est.

Et in eodem libro: Ergo Pater semper fuit, & Filius semper fuit, & Spiritus ex Patre & Filio spirat, id est, iuxta modū Spiritui conuenientem procedit.

Quinetiam Spiritus sanctus non con-

frater, sed ex eadem substantia, patris & Filij, nam & ipse vnigenitus dicit: Spiritus Patris, & qui ex patre procedit. Et de meo accipiet: diuersum à patre putaretur, neq; à Filio.

S. Hilarius: Credimus in sanctam Trinitatem, id est, Patrem, Filium & Spiritum sanctum, vnum Deum omnipotentem, vnus essentia, vnus substantia, vnus potestatis, omnium creaturarum opificem, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia: patrem à se, non ab alio, Filium ex Patre genitum: Deum verum, de Deo vero Lumen verum de lumine vero: non tamen duo lumina, sed vnum lumen Spiritum S. æqualiter à Patre & Filio procedentem.

Sanctus Ioannes Damascenus: Omnia quæcunq; habet pater, in generando tradit Filio, præterquam esse patrem.

Et rursus: Ipse quidem mens est, pater videlicet Filij abyssus, Filij genitor, & per Filium manifestatur Spiritus productor. Et paulò post: Spiritus verò sanctus, manifestatiua occultæ diuinitatis potentia patris, ex Patre per Filium procedit, vt ipse scit. Et in historia Barlaam, & Iosaphat: vnum scias Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedentem: Deum perfectum & viuificantem, & sanctificationis largitorem.

Magnus Anastasius Antiochiæ Patriarcha: Sic & Spiritus oris eius, id est, Dei, Spiritus sanctus dicitur, cum os sit vnigenitus, & Spiritus rursus ex eo procedens: nec solū à patre, sed & à Filio missus. Ac paulò post: Atqui Dominus à semet esse ostendens, discipulis insufflans dicebat: Accipite Spiritum sanctum.

S. Maximus: Synodaliū Actorum sanctissimi papæ nostri, non in tot, quot conscripsistis capitibus Regiæ vrbs homines comprehenderunt, sed duobus tantum: quorum alterum est de Theologia, quia dicit: & ex Filio Spiritum sanctum procedere: alterum de diuina incarnatione: vbi scripsit Dominum sine originali peccato esse, vt hominem. Et in hoc Romanorum patrum expositiones consentire demonstrarunt. Quinetiam & Cyrillum Alexandriæ Episcopum, & eius sacro tractatu composito in S. Ioannem Euangelistam: ex quibus se non facere Filium principium Spiritus ostenderunt. Nam vnum tantum Filij & Spiritus principium nouerunt, illius secundum generationem, huius secundum processionem, sed vt processionem per eum declararent, & hæc ratione coniunctionem, & identitatem essentia comprobarent.

E 2 Disci.

In Epistola aduersus Nestorium.
In 2. Theofaurorum.
In 7. aduer. Her. & in Ioann. 17. Vide etiã in 3. aduer. Herm. S. Basil. in 3. aduer. Eunom. & 17. ca. ad Amphilocho. Gregorius Nissenus. Hom. 3. s. per Patrem nostrum. Vide etiam in 1. li. cõr. Euno. et in ser. ad Ablabium. S. Chryf. Hõ. de incarnatione Dom. Epiphanius in Anacoza.

In eodem Anacoza.

Ibidem.

S. Hilarius. g. fuit vnus ex 3. Patribus in Nicen. Cõcil. in Ser. post Pentec. in festo sanctæ Trinitatis.

Cap. Theologicarum reru. 13.

Hic ille est archa: Sic & Spiritus oris eius, id est, Dei, te Synai dicitur. Vide orat. de rectis dogmat. veritatis ad nos pertinentem.

Ad Mari. Cypri. Presbyterum.

DISCIPVLVS.

Ergo etiam Patres antiqui Græci, qui sacris Concilijs interfuerunt, idem senserunt?

MAGISTER.

Vbi sup.

In Actis 1. Synodi.

Vtique, nam S. Athanasius, & Hilarius Nicenæ, & D. Cyrillus Ephesinæ Synodis intererant. Atque in Actis primæ Synodi scriptum est: Spiritum sanctum ex patre procedere, proprium autem eum esse Filij & ab eo scaturire.

6. & 7. Synod.

Et sexta & septima Oecumenicæ Synodi, anathemati subiiciunt reiicientes sanctorum patrum, non solum Græcorum, verum etiam Latinorum sententias, pro dogmatibus DEI Ecclesiæ constituendis, promulgatas, Athanasij, Hilarij, Basilij, Cyrilli, Augustini, Theophili, Ioannis Constantinopolitani, Leonis sanctissimi pontificis, Procli, Amphiloij, Magni Anastasij Antiochiæ Patriarchæ, ac similia.

DISCIPVLVS.

Cum Patres Latini Occidentis, & Africæ idem ipsum senserint, loca saltem aliquorum, ad hanc veritatem spectantia, nos se desidero.

MAGISTER.

Primum quatuor sanctissimorum Pontificum, quos vel ipsi Græci venerantur, deinde aliorum aliorum loca breuissimè indicabo.

S. Dam. in confes. Ca. thol. fidei ad Paul. Epif. Antioch.

S. Damasus is, qui Constantinopolitanam Synodum secundam indixit, ac confirmauit, sic ait: Spiritum verò Paracletum neque Patrem esse, neque Filium, sed ex Patre procedentem & Filio: est igitur ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, sed ex patre procedens & Filio.

S. Hormisd. in Epist. ad Iust. Imp. ad Nestor. & Eutychis blasphem.

S. Hormisd. Certum est, proprium patris esse, Filium generare; proprium Filij Dei, æqualem Patri generari: proprium Spiritum sancti, ex Patre procedere & Filio, sub vna Deitatis essentia.

S. I. eo P. Ser. mone in P. eccost.

S. Leo qui Chalcedonensem Synodum indixit, & confirmauit, inquit: Cum que in personarum proprietatibus alius sit pater, alius sit Filius, alius sit Spiritus sanctus: non tamen alia Deitas, neque diuersa natura est: siquidem; cum de Patre sit Filius unigenitus, & Spiritus sanctus Patris Filijque sit Spiritus: non sicut quecumque creatura, quæ & patris, & Filij est, sed sicut cum utroque viuens & potens, & semper piternus, & ex eo, quod est pater, Filiusque subsistit.

S. Gregorius Magnus, qui & Græcis Dialogus dicitur: cum enim constat, quia Paracletus Spiritus à patre semper procedat & Filio: cur se Filius recessurum dicit, ut ille veniat, qui à Filio nunquam recedit? Sed quia discipuli Dominum in carne cernentes, spiritualiter quoque videre sciebant, rectè eis dicitur: Si ego non abiero, Paracletus non veniet; ac si aperte dicitur: Si corpus non subtrahatur, quis sit amor? Spiritus non ostendo: & nisi me deseritis carnaliter cernere, nunquam scietis me spiritualiter amare.

S. Ambrosius: Spiritus quoque, sanctus, cum ex Patre procedit, & Filio, non separatur à Patre, non separatur à Filio, quomodo enim separari potest à Patre, qui Spiritus eius oris est?

S. Augustinus: Et sicut Spiritui sancto donum Dei esse, est à Patre procedere: ita mitti, est cognosci quod ab illo procedat: nec possumus dicere, quod Spiritus sanctus non & à Filio procedat: neque frustra idem Spiritus, & patris, & Filij Spiritus dicitur: nec video, quid aliud significare voluerit, cum sufflans in faciem Discipulorum ait: Accipite Spiritum sanctum. Neque enim status ille corporeus cum sensu corporaliter tangendi, procedens ex corpore, substantia Spiritus sancti fuit: sed demonstratio per congruam significationem, non tantum à patre, sed & à Filio procedere spiritum sanctum. Quis enim dementissimus dixerit, alium fuisse Spiritum, quem sufflans dedit: & alium quem post ascensionem suam misit?

DISCIPVLVS.

Sed num sequentibus seculis postea vnam quam conuenere cum Occidentalibus Orientales, aut hanc veritatem ex eadem diuina Scriptura & Patribus antiquis vnam in consensu admiserunt?

MAGISTER.

Sanè. Nam & superiore seculo ante annos centum quadraginta Constantinopolitanus patriarcha cum ipso Græcorum Imperatore Ioanne paleologo, cumque reliquis Orientis Episcopis, & præstantissimis Theologis, in Florentina Synodo sub Eugenio IIII. Pont. Max. eandem veritatem, ipsidem Patrum autoritatibus, & verbo Dei, atque alijs efficacibus argumentis coacti agnouerunt, ac testati sunt. Quamobrem & vno inter Græcos, atque Occidentales est consecuta.

DISCIPVLVS.

Quænam illa alia fuere argumenta quibus coacti sunt?

Ma-

MAGISTER.

Primum, quod nullibi apud sacram Scripturam, neque apud Doctores dictum inuenitur, ex solo Patre procedere Spiritum sanctum.

Deinde, cum producere Spiritum sanctum, Patris operatio notionalis sit, eaque non origine prima & immediata, sed per primam quæ generatio vocatur, necesse est etiam Filium, qui per generationem producit, huius productionis esse confortem, & per eum Spiritum sanctum procedere.

Præterea, cum apud omnes Doctores in confesso sit, Spiritum sanctum prodire ex Filio, omnino prodeat naturaliter necesse est. Nihil enim in Deo aut præter naturam, aut aduentitium est. Nam creaturarum est, non prodire ex Deo natura. Si ergo secundum naturam ex Filio prodit Spiritus, processionem verò secundum naturam in diuinis dupliciter oportet esse, vel per generationem, vel per processionem: per generationem autem non prodit ex eo (profecit enim esset Filius Filij etiam Spiritus) prodit ergo per processionem: itaque; Spiritus ex Filio processio erit, tanquam eius, qui procedit ex eo.

Amplius, Spiritum sanctum ex substantia Patris esse, & Filij omnes Doctores orientales pariter & occidentales clamant: sed quod in Trinitate est essentia alicuius est, etiam ex hypostasi eius est. Cum ergo Spiritus sanctus dicatur esse ex substantia Filij, est etiam ex ipsius hypostasi. Quod si quis dicere audeat ea propter esse consubstantialia prolata fuisse, ac ut Spiritus eiusdem essentia ostendatur esse cum Patre & Filio, id quidem verum est, tanto magis adiuvat nos: Nam sic magis est consubstantialis Patri & Filio Spiritus, quasi ex eorum essentia, & ex ijs procedens, siue procedens: quasi si consubstantialitatem simpliciter denotat, ut ipsi volunt, necesse esset etiam Patrem ex essentia Filij, & Spiritus, & Filium ex essentia Spiritus dici. Sed id hucusque nemo dicere ausus est, neque audebit, si Christianus esse voluerit.

Adhuc, à magno Basilio & plerisque Sanctis dicitur Filius imago Patris, Spiritus imago Filij, & Filius operatio Patris, Spiritus operatio Filij: & Filius Patris verbum, Spiritus Filij eloquium: & Filius fragantia Patris, Spiritus fragantia Filij: Sed Filius dicitur esse hæc omnia Patris, quia ex eo procedit. Ergo & Spiritus sanctus dicitur esse hæc omnia Filij, eo quod ex illo procedat.

Accedit, Quod si Spiritus ex Filio non

esset, ab eo nunquam personaliter distingueretur. Cum enim personæ diuinæ non distinguantur per absolutas proprietates, sed per relationes originis, certè si Spiritus sanctus non triretur à Filio, non haberet relationem originis ad illum, atque adeo neque ab eo distingueretur, quod absurdissimum dictum est. Trinitas enim ita in dualitatem verteretur.

Item: Dicit Christus discipulis: Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis: Et si abiero mittam eum ad vos: quare mitti in Deo, à causa esse demonstrat, ut Græci loquuntur; vel à principio, ut Latini. Testis est D. Chrysostomus ad Arianos, qui dubitabant, quomodo eiusdem essentia sit qui mittit, & qui mittitur. Is enim 29. Hom. dicit: Rursus ad humana orationem traducis, nec intelligis omnia hæc ob nihil aliud dicta esse, nisi ut causam sciamus, neque in sabellij morbu incidamus: Sed Spiritus à Filio mittitur: ex eo ergo est.

Ad hæc, In Deo illa persona, quæ est eiusdem naturæ cum altera, & insuper dicitur esse illius, necesse est, ut ab illa procedat: ut Pater in Filio, respectu Patris: sed Spiritus sanctus, est persona eiusdem substantiæ cum illo, & insuper in scripturis dicitur esse Spiritus Filij; igitur necessario ab illo procedit.

Item: Spiritus sanctus est relatiuum ad Filium, sicut ad Patrem: unde & dicitur Spiritus Filij sicut & Patris: ergo refertur ad Filium tanquam ad spirantem & producentem, sicut & refertur ad Patrem. Est ergo Spiritus sanctus ex Patre & Filio, tanquam spirantibus & producentibus eum. Denique Spiritus sanctus à Filio accipit: is enim dicit, de meo accipiet. Quod autem accipit, essentia eius est, neque aliud est essentia eius, aliud quod accipit: esset enim sanè compositum, sed est in summo simplicitatis excessu tanquam Deus. Essentia ergo suam, & esse accipit etiam ex Filio.

DISCIPVLVS.

Quid ergo tam expresso Dei verbo, tot sanctissimis Patribus, tam efficacibus argumentis, habet Orientales, quod obijciant?

MAGISTER.

Nihil sanè habent veri, sed quemadmodum Hæretici (ut inquit D. Chrysostomus) conuincuntur, sed non sanantur, ita Schismatici refelluntur quidem, & superantur ab Ecclesia Catholica, sed quando ad radicem, siue ab arbore præcis manent, nec spiritum vitalem, nec veritatem percipiunt.

DISCIPVLVS.

Quid? si qui ex simplicitate, ignorant

E 3

ran-

ratiave, aut quoniam istam veritatem nunquam à Catholicis edocti fuerant, vellent eam addiscere, nonne operæpretium esset illos docere?

MAGISTER.

Non solum esset operæpretium, sed operæpretium æternum. Nihil autem efficacius oravit Dominus IESVS, quam ut essemus vnum, sicut & Pater, & ille vnum sunt. Quamobrem qui hæc docuerit, sentiet à Spiritu sancto maxima dona sibi impartiri.

DISCIPVLVS.

Docce igitur me, quibus rationibus eorum obiectiones dilui possent, qui veritatem adeò lucidam obducere errorum tenebris in suam perniciem tentarunt?

MAGISTER.

Faciam, si tu ordine ipsas obiectiones proposueris.

DISCIPVLVS.

In scriptura diuina non est expressum, Spiritum sanctum à Filio procedere, sed mitti.

MAGISTER.

Cum quoties in eadem scriptura legimus Spiritum sanctum à Patre mitti, nihil ambigimus, quin id significet à patre procedere: cur cum legimus à Filio eundem mitti, non intelligimus id ipsum esse, quod procedere?

Gal. 4.
Ioan. 16.
1. Ioan. 4.

Præterea cum de Filio dicatur, Misit Deus Filium suum factum ex muliere. Et ipse Saluator: Ego à Patre exiui, & veni. Ac rursus alibi: Pater misit Filium Saluatorem mundi: quæ omnia generationem Filij ex Patre demonstrant: sic & de Spiritu sancto, quoniam Spiritum Patris audimus, Spiritum ex patre intelligimus: Et Spiritum Filij, Spiritum ex Filio percipimus.

Galat. 4.

DISCIPVLVS.

At dicunt Spiritum sanctum, non quia à Filio procedit, sed quoniam consubstantialis est Filio, dici Spiritum Filij.

MAGISTER.

Supra responsum est, sed & iterum respondeo, si res ut isti volunt, ita se haberet, sequeretur, Filium quoque dici Spiritum sancti: Patremque Filij quoque ac Spiritum sancti Filium, propter consubstantialitatem. Verum hoc nunquam reperietur, ac vel cogitatu est per absurdum.

DISCIPVLVS.

Cur Dominus dicens Spiritum veritatis, qui ex Patre procedit, non addidit item seipsum?

MAGISTER.

Satis quidem addidit seipsum, ut ex diuina scripturæ locis initio citatis constat: veruntamen & illud addo, nec negasse de se, quin à se ipso procederet Spiritus sanctus: licet ita loqueretur, ut patrem sui, & Spiritus sancti ingenitum, ac primum fontem indicaret. Sed neque satis id est, quod obijciunt ad suum errorem comprobandum. Nam de die & hora illa (inquit Dominus) nemo scit, neque Angeli, neque Filius, nisi solus Pater. Ac rursus: Mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me Patris. Et tamen nos recta ratione contrarium credimus, diemque illum & horam sic apertè ab eo sciri, sicut à Patre: doctrinamque eius super omnia esse, cumque ipsum immensam esse sapientiam non dubitamus. Si ergo quæ manifestè (ut videtur) negauit, nos cum laude contraria credimus: qui non item hic, quæ non negauit, piè credemus?

DISCIPVLVS.

A Græcis patribus interdum dicitur Spiritus sanctus per Filium produci: non autem ex eo procedere?

MAGISTER.

A Græcis item Patribus (vti ostensum est supra) dicitur Spiritus S. ex Patre & Filio prodire, procedere, profluere, &c. sed & dictio illa, per, significat sæpe causam, seu principium, ita vt tantundem designet, ac si diceretur: Ex * Filio. Iam cum scriptum sit, omnia per ipsum facta sunt, nemo non intelligit, Filium creaturæ causam fuisse. Et alibi, cum ab Eva dictum sit, possedi hominem per Deum, idè vtique est, ac si diceretur, ex Deo: sicut Diuus Basilus, Chrysothomus, Cyrillus, obferuarunt.

* Ioan. 1.

Genes. 1.

Basil. in ex-

honen. Gê.

& ad Am-

philoc.

Chryso. in

ca. 53. in

Matt.

Cyrl. in E-

pist. ad Ne-

stor.

DISCIPVLVS.

Sed Damasceni verba sunt hæc: Ex Filio Spiritum non dicimus.

MAGISTER.

Non dixit, non esse, sed non dici, vt vitaretur eo tempore impia hæresis Eunomij asserentis, ex solo Filio Spiritum esse. Ex Filio (inquit) Spiritum non dicimus, neque ex Spiritu; sic idem ipse Damascenus Christi genitricem (ait) Virginem sanctam non dicimus. Et alibi: Ideo Dei genitricem Virginem sanctam prædicamus, perinde ac Deum propriè, & verè incarnatum

natum ex eo genuerit: Nam Christum peperisse non ignoramus, quia Christum genuit: sed quia impius Nestorius ad enertendum id verbum, quo etiam Deum peperisse exprimimus, ea dictione abusus est. Porro Damascenus in eo loco præpositionem (ex) soli Patri attribuit: vt significaret illum esse primam in Trinitate personam, & qui à nullo producendi virtutem accipiat: præpositionem verò (per) Filio accommodauit: vt ostenderet, illum esse ordine originis secundam in Trinitate personam, & quæ vim spirandi à Patre accipiat. Adde, quod, vt supradiximus, Damascenus in Historia Barlaam apertè dicit Spiritum sanctum à Patre procedere.

DISCIPVLVS.

At nonne etiam Patres aliqui nonnuncquam vitarunt illam dictionem, ex, ne Filium principij facerent, sicque non credere tur Spiritus S. duo esse principia?

MAGISTER.

Cyrillus Alexandrinus dixit, se vnum tantum Filij & Spiritus S. principium facere, ad identitatem essentia: comprobendam. Quod verò dixit, se non facere Filium principium, minimè, quod nõ sit ex eo, sed esse magis ostendit. Dicit enim, se nõ facere principium, videlicet principale, vt illa impia hæresis vitaretur, asserens Filium ex solo Patre, Spiritum sanctum ex solo Filio procedere. Idcirco sancti illi patres ex patre, vel Filio dicere interdum cauerunt: id est, neque ex patre solo, neque ex Filio solo, sed ex Patre per Filium: Et tamen per eum, & ex eo dicitur Spiritum sanctum prodire profluere, producere.

DISCIPVLVS.

Verum obijciunt rursus dicentes, si quis ex ambabus personis, Spiritum sanctum dixerit procedere, nonne coniungentur in vnam personam pater & Filius?

MAGISTER.

Quia personæ patris constitutiva proprietates dicta est esse paternitas, & generatio: spirare verò proprietates est, siue notio, quæ sequitur personam constitutam ipsius, nulla necessitas est eum, qui communem cum illo habet eam proprietatem, quæ personæ eius constitutiva non est, vnam esse cum eo personam. Nam sicuti communicans cum Patre Filius, in eo scilicet, quod est, Spiritum eius esse, quemadmodum & patris, & mitti ab eo, quemadmodum & à Patre, tamen non cum eo persona communicat, quia spiritum dici patris, vel

ab eo mitti, non est paternæ personæ constitutiuum; sic neque qui spirationem cum Patre communem habet, in vnam personam coniungitur, quia spirare non est personæ paternæ constitutiuum, quamobrem quouique ostensum non fuerit spirare esse personæ paternæ constitutiuum, neque coniunctionem personarum poterit demonstrare.

DISCIPVLVS.

Et tamen illis, qui diuina mysteria sensu carnali metiebantur, mirum videbatur duo principia, vel duas causas non constitui, cum Spiritus S. ex Patre, & Filio procedere diceretur?

MAGISTER.

Si mirum videbatur duas personas vnum esse principium, ac non coniungi, magis debebat mirum videri, tres personas vnum esse rerum creaturarum principium, neque coniungi. Nec latini vnquam duo principia dixerunt, vel primum, vel secundum principium; vel vnum ex duobus constans principium, imò qui ita senserunt, hos anathemati subiecerunt. Sicut autem cum Gregorius Theologus dixit, principium de principio, ac Deum de Deo, non duos propterea Deos intelligimus, sic neque duo principia, cum Spiritum sanctum ex vtroque procedere asserimus.

DISCIPVLVS.

Cum Latinorum patrum mentionem feceris, dic obsecro, quibus vicibus ipsi ista pronuntiant?

MAGISTER.

D. Augustinus, Patrem & Filium ostendit non duo esse principia Spiritus sancti, sed ambo vnum principium eius, neque quatenus duo, producunt Spiritum sanctum, nec quatenus duo, Spiritus S. principia sunt: sicuti creature non tria principia, Pater, Filius & Spiritus S. sed vnus eius principium Trinitas Deus est.

Vide l. 5. de Trinit. c. 14.

Præterea quia vna, & eadem numero virtute ipsi creant, & vna, & eadem communiter Deitate producunt, idcirco iure vnus Deus, & autor dicitur vnus non tres. Quia ergo vna & eadem virtute simul Pater & Filius, Spiritum producunt, & quia à patre accipit Filius hanc virtutem processionis causatiuam, ideo propriè, & verè vna causa, seu vnum principium est processionis Spiritus sancti.

DISCIPVLVS.

Vtinam ista errantes audire, aut discere voluissent. Sed age, quonam modo

respondendum est ijs, qui alio illo argumēto fidem oppugnant, dicentes: vel perfecta est ex Patre processio, & inanis ea, quæ est ex Filio, vel si necessaria ea est, quæ ex Filio imperfecta ea quæ est ex Patre?

MAGISTER

Sicut perfecta est ex Patre mundi creatio, entiumque productio, & si eadem numero Filij, & Spiritus sancti ad ea producenda operatio sit. Nec alia illius est, alia horum: sic perfecta est, & magis quam perfecta, ex Patre Spiritus sancti processio, etiam si vna & eadem numero sit cū ea, quæ est ex Filio processio, non alia, & alia: Nec interdum ea, quæ est ex Filio, interdum ea, quæ est ex Patre, sed simul, & eadem æquè, cum vna, & eadē numero potestate, vterque producat.

DISCIPVLVS

Sed & ex D. Dionysio illud obijciunt: solus fons supersubstantialis Deitatis Pater est: Itaque (aiunt) ex eo solo procedit Spiritus sanctus.

MAGISTER

S. Athanasius enarrans illud Psalmi: Apud te est fons vitæ: sciebat (inquit) Pater, videlicet apud se habens filium fontem Spiritus.

S. Basilius: Quid igitur (inquit) nos, quomodo ingenitum patrem, genitum Filium confitendo secundum ipsum esse contradictionem vitabimus? Quid dicemus? Quod boni Patris bonus est Filius. ex lumine verò ingenito lumen effulsit sempiternum: & ex verè vita, viuificans profuxit fons: & ex virtute, quæ per se est, Dei virtus desumpta est. Ac rursus: Idem fons vitæ Filius inquit. Nam & Patrem dicit David: apud te est fons vitæ: Et rursus alter* propheta de Iudæis dicit: Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. Viua verò aqua Spiritus sanctus appellatur.

Deinde neque nos Filium dicimus fontem esse principalem vel ex se ipso habere, vt fons sit, sed ex Patre. Pater enim fons est supersubstantialis Deitatis, quia ex alio fonte non profluit, quippe quæ ex alio non habet, vt fons sit: quia prima ei nulla causa est, vt fons sit: sed Filio Pater est, ac Pater fons est, vt genitor, & vt productor. Inde Pater simpliciter emanantis Deitatis fons est: Filius ipsius Spiritus sancti tantum.

DISCIPVLVS

Sed nunquam illud audisti, quod dicunt, vt adhuc semetipfos fallant? sic enim aiunt: Ioannes Baptista mysteriorum

peritus conspexit Spiritum, quasi columbam in Christum descendente, ergo quod non habuit, accipiebat, tantum abest, vt Spiritus sanctus eo procedere dici debeat?

MAGISTER

Respondet isti cæcitati ne dicam ineptiæ S. Athanasius. Ne credat quis, inquit, quod nō habebat, accipiebat: nis in carnatione. Superne demittebat, vt Deus: & inferne eum suscipiebat, vt homo. Ex eo igitur in eum descendebat, ex eius Deitate in humanitatem ipsius. Hæc ille. Qui igitur in Iordane baptizabatur, verè Filius Dei erat, & omnia quæcunque habet pater, vt Deus habebat, & habet: & quanquam vt homo in Iordane confisteret, paternum tamen thronum non reliquerat.

DISCIPVLVS

Cum Græci dicant, nos in anathema incurrisse, quod symbolum fidei immutauerimus, verba illa addentes Constantinopolitanæ, aliarumque Synodorum quædam symbolo, secundum scripturas, & Filioque, quid istis respondendum est?

MAGISTER

Si quid veritati in illis Synodis edoctæ iudicassent eam verborum declarationem, siue additionem aduersari: nunquam illi ipsi Pontifices Maximi, vel alij quoque sanctis. Patres Græci, qui Synodos illas approbarunt, aut ipsidem interfuerunt, eandem in suis scriptis inseruissent. Et quidem Anathemati subijciuntur, qui aliter sentiant, aut doceant, quam senserit Ecclesia illa, quæ eadem est cum præsentē Catholica. Aliter autem senserunt Macedonius, & Eunomius, alijque eiusmodi, aduersus quos anathema illud est latum. Quin verò non ipsi tantum immet Patres, verum & Concilium ipsum Ephe- sinum, vnum è quatuor illis celeberrimis habitum apud Græcos disertè testatur, Spiritum sanctum à Filio quoque procedere. Quamobrem Græci cum sese sæpius errasse animaduertissent: sæpius item, hoc est, quater decies, varijs temporibus cum Ecclesia occidentali consenserunt, sicut etiam ante plusquam trecentos annos in œcumenica seu generali Synodo Lugdunensi sub Gregorio X. factum est, cum Græci Episcopi eo venientes, tam reliquorum Orientalium, quam Imperatoris nomine publicè professi sunt, Spiritum sanctum æternaliter ex Patre, & Filio, non tamquam ex duobus principijs, sed tanquam ex vno principio, non duabus spirationibus, sed vna spiratione procedere: idque coram toto Concilio illo ter Græcè, ac ter Latinè

Latinè, cum ijs verbis, secundum scripturas, Filioque, similiter decantarent.

Porro cum, sicut S. Augustinus dixit, saluberrima semper fuerit vniuersaliū Conciliorum autoritas: malè cum sequentibus seculorum Christianis actum fuisset, si quæ priores Synodi docuerunt, ea posteriores Synodi, aut qui Ecclesiæ præsumunt, nouis erroribus emergentibus declarare non potuissent. Quod quidem cum fiat in verbo Dei, quotiescunque opus est, nec tamen aliter, quam Spiritus sanctus sentiat, Catholicis Doctores illud exponant, cur non fiet in ijs dè Concilijs, quæ ab eodem Spiritu sancto proficiuntur?

Imò in hac ipsa secunda Synodo, quam nobis obijciunt, hoc ipsum factum videmus: liquidem Patres huius Synodi addiderunt Niceno Symbolo verba illa, Spiritum sanctum Dominum & viuificantem, &c. Cum tamen in Nicæna Synodo statutū fuerit, ne quid ultra adderetur Symbolo, quod ibi editum fuit.

DISCIPVLVS

O Catholicæ Ecclesiæ veritatem immobilem. Et ô miserimam schismaticorum cæcitatē, blasphemantium quæ nūquam didicerunt, nec discere voluerunt

MAGISTER

Ergo diuinæ bonitati, quæ te ista docuit, non verbis tantam, sed & moribus Christiano dignis, gratias age: Deinde verò cogita, id quod te Spiritus sanctus docuit, hunc à te requirere, vt etiam idem alios doceas: sic enim facillè intelligent ex hoc vno, maximis rationibus, ac ipsa veritate Catholicos ad credenda re-

liqua adduci, sicque & ipsi fortassis æterna Catholica dogmata verissima esse credent & amplectentur.

INTERROGATIONES & Responiones hæc de Processione Spiritus sancti à patre & Filio, &c. tanquam eruditas, orthodoxas & viles ad euincendam ac confundendam Schismaticorum à præfata Apostolica atque Catholica doctrina defectionē typis dignissimas iudico.

EGO CASPAR FRANCVS S. Theol. Professor ordinarius, & Facultatis Theologicae pro tempore Decanus in Academia Ingolstadtensi.

PRÆCEDENTI- VM INTERROGATIO-

NVM. AC RESPONSIONVM SERIES AC SUMMA.

- I. VINAE SCRIPTURAE autoritate monstrari Spiritum sanctum mitti à Patre & Filio pag. 50.
- II. Ab antiquissimis, & sanctissimis Patribus Græcis, id ipsum astrui, qui Spiritum sanctum à Patre & Filio mitti, procedere, prodire, profuere dixerunt. 50.
- III. Ex antiquis Synodis idem illud confirmari. 52.
- III. Sanctissimos Pontifices, ac Patres Occidentalis Ecclesiæ, quorum sententijs pro veritate fidei promulgatis, sub anathematis poena à sexta & septima Synodis, credendum est, hanc veritatem comprobasse. 52.
- V. Rationibus Theologicis idem efficaciter ostendi. 53.
- VI. Schismaticorum argumenta facillè dilui. 53.

EPISTOLAE GREGORII XIII. PONT. MAX. STEPHANI PRIMI POLONIAE REGIS, IOANNIS BASILII, MAGNI MOSCOVIAE DVCIS, ET ALIORVM.

Quæ citro, vitroque, commèdrunt, dum Antonius Possëuinus Legationes ad eos obibat.

GREGORIVS XIII. PONT. MAX. Stephano Primo, Polonia Regi.

Harissime in Christo fili noster, salutē, & Apostolicam benedictionē. Mihi propriū ad nos legatum Moscorum Dux cum litteris, & mandatis, qua de recuperandis Maest. tuā certiorē fieri, per Nuncium nostrū. Remittimus Legatū, cumque eo dilectum filiū Antonium Possëuinū, Theologum, & Sacerdotē Sodalitatis Iesu prudētia, & fide speciatissima, multisque in rebus nobis probatū atque ad grauissimā quæque Dei gloriæ, & communis boni

causa, tractanda paratissimū, aptissimūque & tuæ Maest. optimè cognitū, qua etiā de causa, ipsius opera ad hoc negociū libentissimè vtimur. Cupimus igitur, vt eius verbis omnē fidem tribuas, super negotio pacificationis, tantopere à Mosco expetita: superque fide, quā idē Moscus postulat Legato suo cōcedi, securè ad se redeūdi; qua etiā si de idem Possëuinus indigebit: denique super omnibus rebus, de quibus tecū aget nostro nomine. Datū Romæ, apud Sanctū Petrū, subannulo piscatoris, die xv. Martij, 1587. pontificatus nostri, anno nono.

Gre-

Vide pulcherrima de hoc fonte vitæ apud D. Au. ad Maximilian. bio 3. ca. 14

Extra de vna Trinitate. & fide Catholica.

GREGORIUS XIII. PONT.
MAXIMVS

*Ioanni Basilij, Magno Mosco-
nia Ducis.*

DILECTE fili, &c. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Ex litteris Nobilitatis tuae, quas nobis reddidit Thomas Seuerigenus, Orator tuus, atque ex ipsius sermone cognouimus ea, quae nobis significare voluisti. Lætati sumus, gratiasque egimus Deo, cuius impulsu factum est, ut Princeps tam magnus, ex regionibus tam remotis, & per litteras, & per Legatum nos salutaret, maiorumque suorum, clarissimae memoriae Principum consuetudinem referret. Extant enim apud nos multae illorum litterae, atque vtrinque responsa, summa vtriusque partis cum voluptate, & officiorum commemoratione, reddita. Quae postulas (quantum quidem auctoritate, atque opera efficere poterimus) erunt semper tuae Nobilitati à nobis paratissima. De foedere eò libentius agimus, quò magis agnoscimus nostri officij, ac muneris esse, curare, ut Christianorum Principum vires quam coniunctissimae sint. Mittemus etiam, ut postulas, aliquem ex nostris cum Thoma: curabimusque ut possint quam breuissimo itinere illasi, atque ab omni via iniuria tuti, ad te peruenire. Quod autem attinet ad Poloniae Regem, ut eum à Turcarum, Tartarorumque aduersus Christianos foedere deterreamus, nihil opus esse arbitramur: nunquam enim de tali foedere aliquid audiuimus, aut coniectura suspicari potuimus. Et quanquam hoc tempore nullum gerit cum perfidis bellum, tamen hoc illi cum ceteris Christianis principibus commune est: quos constat esse animo erga Christianam Reipublicam optimo: multis autem, grauissimisque necessitatibus impediri, quò minus possint suo summo desiderio satisfacere. De praesenti bello nihil certum iudicare possumus: iam enim biennium est, cum ipse quoque Rex publico scripto testatur fuit, summa sese necessitate coactum, id suscepisse, causasque per multas attulit. Quia verò nullo nostro merito, summa autem Dei benignitate, impositum Vniuersalis Ecclesiae pastoris, Christianique Vicarij munus sustinemus, mittemus ad Regem, ut omnia comperta habeamus: quae verò cognouerimus, ea omniaper eum ipsum, quem ad tuam Nobilitatem mittemus, tibi significari curabimus. Offerimus autem vtrique vestrum nostram auctoritatem, atque operam, si ea vti volueritis in vestris disidijs componendis, vnde etiam cesset tanta Christianorum strages. Sic enim existimamus, vos minimè recusaturos re-

etum: æquumque vestris priuatis rationibus antepondere: & si qua iniuria occupata sunt restituere. Rebus autem inter vos compositis, tum verò possent Christianorum arma omnia incommunes hostes conuertit: quod quidem, dum inter vos dimicatis, neque communi causae succurritis, sperare non licet. Sed nulla potest esse maior, quam fidei, & religionis coniunctio: haec enim non humana continetur charitate (quae quidem tenuis, mutabilisque est) sed Diuina. Vna autem Ecclesia est: vnus Christi grex: vnus, post Christum, in terris eius Vicarius, & pastor vniuersalis. Hunc verò sancti patres, & Ecclesiae Doctores, oecumenicaeque Concilia omnia, Romanum pontificem esse agnoscunt, & praedicant, idque etiam in Concilio Florentino (iam sunt anni centum ferè, & quinquaaginta) totius Graeciae Episcopi, cumque ipsi vnà palaeologus Imperator Constantinopolitanus, qui tum ei concilio interfuit, apertissime, libentissimeque professi fuerunt. Qua in sententia vti namque permanere voluissent: nunquam enim in tam graues miseras incidissent. Nunc autem, dum sese Romanae Ecclesiae, ac Pontificis compluribus subtrahere voluerunt, intolerabile immanis Tyranni iugum subierunt. Hoc igitur firmissimo sanctae religionis vinculo dirempto, necesse est, ceteras coniunctiones tenuissimo, atque ad diurnitatem breuissimo humanarum rationum nexu contineri. Hoc ut tecum diligentissime cogites, nostramque in hac cohortatione charitatem & tuarumque Prouinciarum (quas per multas, & populorum refertas esse non ignoramus) salutis studium agnoscas, Deum assidue precamur, tuamque nobilitatem, quantum possumus, rogamus. Haec vna ratio est Christianorum omnium vires, atque animos tibi in perpetuum deuinciendi: certissimas, & clarissimas ex Christianorum hostibus victorias, ac sempiternas à Deo coronas in caelo referendi. Mittemus ad Nobilitatem tuam volumen Concilij Florentini ex Archetypo ipso, quod apud nos est, fidelissime exscriptum: rogamus, ut id legas à tuisque Doctoribus quam diligentissime legi mandes: magnam hinc Diuinam erga te gratiam fructum speramus. Hoc enim vnum cupimus, ut cum hac sancta, & Apostolica sede quam coniunctissimus sis religione, & charitate. Cetera omnia erunt tuae amplitudini à nobis, atque ab omnibus Christianis Principibus paratissima. Omnia fusius cognosces ex dilecto filio Antonio Possuino, Theologo insigni, & Sodalitatis Iesu Sacerdote: nobis, magnisque Christianorum Principibus (apud quos eius opera prouidentissima multis, maximisque in rebus ingentibus fructu vti sumus) pbatissimo, nobisque

in pri-

GREGORIUS XIII. PONT.
MAXIMVS

*Theodoro, Ioannis Magni Mosconia
Ducis filio.*

in primis charo, quae ad te mittimus. Cupimus, ut eum libenter videas, audiasque, & commendatissimum habeas: id enim pollicetur humanitas tua. Quod si ea, quam diximus, quamque incredibiliter optamus, religionis coniunctio, Deo adiuuante, fuerit inter nos constituta, hacque ipsa de causa Legationem ad nos miseris, dignam hoc negotio tam graui, tam necessario, tamque à nobis, atque ab vniuersa Ecclesia exoptato: nos quoque clarissima legatione, & omni honore, quo magnos Christianae Reipublicae Principes amplecti consueuimus, nostram paternam erga te charitatem testificabimur. Datum Romae, apud sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris, die xv. Martij, 1587. Pontificatus nostri anno Nono.

GREGORIUS XIII. PONT.
MAXIMVS.

Ioanni, Ioannis Magni Mosconia Ducis filio primogenito.

DILECTE fili, &c. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Libentissimè amplexi sumus hanc opportunitatem ad tuam Nobilitatem scribendi, teque salutandi, per dilectum filium Antonium Possuinum, Theologum insignem, ac Sodalitatis Iesu Sacerdotem, ac prudentia spectatissima, quem ad clarissimum, & potentissimum virum, Patrem tuum mittimus. Speramus has litteras, & salutationem non ingrati tuam Nobilitati futuram: proficitur enim à charitate paterna, atque ab optimo desiderio salutis tuae, & gratiae, quam tibi à Domino precamur toto pectore. Haec enim sola expetenda est: humanae enim res omnes, quamuis maximae, fluxae sunt, & caducae, breuissimoque momento conuertuntur, atque intereunt: sola Diuina autem gratia, est fons ille aquae vitae, salientis in vitam aeternam, quam pollicetur Dominus se tributurum ipsis, qui eum agnoscunt, atque ut oportet colunt. Hanc igitur tuam Nobilitati optamus, & precamur, qua nihil amplius, & praestantius optare, & precari possumus. Speramus etiam te, pro tua humanitate libenter posseuinum visurum, eiusque verbis omnem fidem tributurum. Erit id nobis gratissimum. Datum Romae, apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die xv. Martij, 1587. pontificatus nostri anno 9.

(.)

DILECTE fili, &c. Salutem & Apostolicam benedictionem. Mittemus ad virum clarissimum, & potentissimum, patrem tuum, dilectum filium Antonium Possuinum, Theologum, & Sacerdotem Sodalitatis Iesu, doctrina, fide, prudentia, integritate spectatissima, nobisque his nominibus in primis charum. Mandauimus ei, ut has nostras litteras tuam Nobilitati redderet, eamque quam ascribimus, & à Domino precamur, salutem, & benedictionem, coram etiam diceret nostris verbis. Debemus nos quidem amplecti paterna charitate omnes Christianos, in primis verò principes potentissimos, possunt enim multis, maximisque in rebus prodesse Ecclesiae Dei. Et tuis verò charitatis nullum possumus aliud certius argumentum asferre, quam in optandis Nobilitati tuae non his terrenis, & caducis bonis, quae nemine possunt beatum reddere, sed permanentibus, & sempiternis illis, quae nos efficiunt filios Dei, & coheredes Domini nostri Iesu Christi, speramus has litteras atque aduentum Possuini tibi non ingrati futurum, quaeque ex posseuino cognosces, te libenter auditurum: omnia enim exponet mandato nostro. De benedictus adit Nobilitati tuae sua gratia. Datum Romae, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die xv. Martij, 1587. pontificatus nostri, anno nono.

GREGORIUS XIII. PONT.
MAXIMVS

Magna Ducisse Mosconia.

DILECTA in Christo filia, &c. Salutem, & Apostolicam benedictionem. Non putauimus omitterendam esse hanc opportunitatem scribendi ad Nobilitatem tuam per dilectum filium Antonium Possuinum, Theologum eximium, & Sodalitatis Iesu Sacerdotem integerrimum, nobisque in primis charum: teque & per has litteras, & per ipsum etiam salutandi. Hanc ipsam verò, quam ascribimus salutem, & benedictionem, tibi, viro tuo, filijs, vniuersaque ditioni tuae à Domino Deo nostro precamur. Nihil enim est, in quo melius possimus nostram paternam erga vos charitatem significare. Humana enim omnia, quae uis amplissima, caduca, & fugacia sunt: sola Diuina gratia, & charitas potest nos ad eam beatitudinem perducere, ad quam facti sumus. Speramus hunc nostrum ani-

animum tibi gratum futurum. Cætera exponet Nobilitati tuæ Possuinus noster; cui primus, ut eius verbis omnem fidem tribuas. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, sub annulo piscatoris, die XV. Martij, 1587, pontificatus nostri anno nono.

IOANNI BASILII

MAGNO MOSCOVIÆ DVCI

Antonius Possuinus.

CREDO iam Serenitati tuæ innotuisse, Pontificem Maximum, Sanctæ Catholice Romanæ Ecclesiæ Pastorem, Gregorium tertium decimum omni humanitate excepsisse. Romæ Thomam Seuerigenum aulicum tuum, quæ cum litteris tuis ad eum misisti, vnâ cum tribus, vel quattuor famulis tuis: inter quos erat ille, qui isthic vocatur Theodorus popler. Scribebat autem Serenitas tua Summo Pontifici inter alia, ut ipse ad Poloniæ Regem, & ad Serenitatem tuam aliquem mitteret, qui & cum illo ageret de vitanda Christiani sanguinis effusione: ac tecum postea (sicuti & cum alijs maximis Principibus Christianis) de fœdere aliquo tractaret, ad infensissimos Christi Domini hostes expugnandos. Quæ omnia, cum Summo Pontifici semper cordi fuerint, libenter aggressus est, quæcunque tua Serenitas cupiebat: meque ad Rodolphum Romanorum Imperatorem, atque ad Poloniæ Regem misit, ut ab hoc intellectis rebus, quæ ad mutuam conciliandam pacem, ac beneuolentiâ facerent, propere ad Serenitatem tuam: cum qua, si tibi placuerit, habeo etiam alias res, quas eiusdem Pontificis Maximi, & aliorum Principum nomine agam, quæ quidem ad propagandam Dei gloriam, celebrandamque perpetuam pietatem tuam pertinent. Cum autem Vilnam peruenissem, audiui ad Serenitatem tuam à Rege poloniæ missum fuisse Internunciū de pace, qui quidem esset quamprimum rediturus. Itaque dum ego cum Rege poloniæ cœpi agere de ijs, quæ ad dignitatem tuam spectant: dumque iste Internuncius expectatur, veni Dzinam (quo ipse etiam Rex præcesserat) ut ad Serenitatem tuam has statim litteras mitterem: quibus reuerenter (ut facio) te rogarem, ut mihi Serenitas tuâ fidem publicam pro me, & vndecim alijs itineris mei comitibus, mittere subito dignaretur. Cum enim tu, pro tua sapientia, in tam longo itinere cogitaueris eundem Thomam Seuerigenum vnâ cum alijs quattuor tantum, ad Summum Pontificem mittere: ne scilicet, si multo plures fuissent, suspicionem aliquibus Principibus, & Prouincijs iniecissent, aut impediti fuissent: ita Pontifex Maximus me cum paucis, easdem ob causas, ad tuam Serenita-

tem mittendum existimauit: sperans, compositis rebus, quæ inter Serenitatem tuam, & poloniæ Regem controuertunt, fore, ut tua Serenitas ad ipsum Pontificem Legationem ampliorem, & Pontifex ad te honorificentissimam possit mittere. Ceterum habeo à Rodolpho Romanorum Imperatore fratre tuo litteras testes mei (nec enim semel à Summo Pontifice ad eum missus sum) ut possit Serenitas tuâ cognoscere, me in tuis rebus omnem fidelissimam operam præstiturum: qualem decet esse, qui Diuini nominis propagationem cupit, per tam potentem Principem, quantus es tu, & à Principibus Christianis haberis. Habeo etiam quædam pia dona, quæ tuæ Serenitati Pontifex Maximus amoris erga te sui causa mittit. Sed & quot vel donis, vel officijs profectus sit ipsum Thomam Seuerigenum, ex ipso cognoscere poteris, quæ Praga ad mare discessit priusquam ego illinc proficiscerer, quod nondum venerant litteræ fidei publicæ à Rege poloniæ, quibus posset mecum per Poloniam in Moscouiam venire. Litteras autem, quas ille idem Thomas Venetijs Serenitati tuæ scripsit, ad te mitto, cû alteras, quas mihi Praga dedit, si ipse, Deo adiuuante allaturus. Rogo igitur iterum Serenitatem tuam, ut Orfam quàm primum iubeas ad me eandem fidem publicam pro me, & meis vndecim mitti: Diuinamque maiestatem precor, ut te omni cœlesti misericordia cumulet, atque diutissime ad sui sanctissimi nominis gloriam imperantem faciat. Dzinam in Russia, die ix. Iulij. Anno à Christo nato 1587.

STEPHANO I. POLONIÆ

REGI,

Antonius Possuinus.

IS, qui Regiæ Maiestati Vestræ has litteras reddet, nobilis est Ruthenus, quæ, apud nostros Vilnæ litteris operam dantem, in Moscouiam adduxi, ut præter aliorum hoc quoque interprete vterer. Qui cum mihi fidelem præstiterit operam, pene quæ omnibus rebus interfuerit, eum Vestræ Maiestati præmitto. Quam demisse rogo, ut per ipsum met, atque per eos, quos meorum, inter equites quoque uersum discurrentes, tutelæ Vestra Maiestas, isto in statu rerum, putabit esse necessarios, dignetur iubere, ut litteræ tui commeatûs afferantur: quibus etiam alter Moscus nobilis, qui à meo pristano ad D. Palatinum Vilnensem mittitur, ac ceteri qui me deducunt, venire, ac statim tuto redire possint ad suos. Ceterum quæ pluribus scriptis, nec vno colloquio, cum Magno Moscouiæ Duce, eiusque Senatoribus egi, ea referâ V. Maie-

Maiestati. Quod ut facilius, præter alia ad meam missionis rationem spectantia, efficerem possim, dignabitur dispicere, quinam mihi locus, nec incommodior, nec valde procul à tentorijs M. V. erit assignandus. Hoc enim præter alia pro singulari beneficio agnoscam. Reliqui autem Magnum Ducem xiiii. die huius mensis, in oppido Staricia ad Volgam, plus minus quadringentis passuum millibus hinc distante; qui mihi discessum paranti, assurgens, in suo illo procerum, & aulicorum consessu, alta voce dixit: Tu Antoni, qui à Pontifice Maximo de pace missus, quemque redeuntem ad nos expectabimus, nostro nomine te inclinabis Stephano Poloniæ Regi. Postea cû iam Staricia 150. miliaribus Italicis processissem, misit ad me magnis itineribus volumè haud breue, quo mihi præter illa, quæ presenti exposuerat, scribebat alia, quæ cupiebat ut scirem; ac præsertim quædam, quibus ad aliqua possem respondere V. Maiestatis epistolæ, quam à Mattheo Prevorski allatam, mihi Latinè descriptam, per Senatores antea iusserat tradidi. Sed & alia non pauca mihi, tum eius nomine, tum alias ob causas, referenda sunt Maiestati V. Hoc vnum addo: Magnum Moscouiæ Ducem, triduo postquâ ab eo discessi, ad Trinitatis Monasteriū, celebre apud hanc gentem, religionis (ut aiebāt) causâ, inde Lobodâ parasse profectioem: inde verò paulò post Moscuâ Regiam suâ petiturum, quæ duodecim tantum leucis ab oppido Loboda abest. Maiestati V. Regiæ omnia prospera, & fausta ex animo à Deo Opt. Max. precor. Ex Bor pago, ad fluuium Szolonam, Plefcouia distante (ut incolæ referunt) paulò plus centum miliaribus Italicis, die XXVI. Septemb. 1587.

STEPHANVS I. POLONIÆ REX,
Antonius Possuinus.

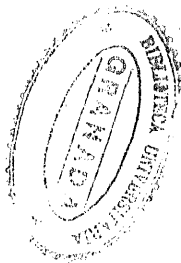
PER GRATVM nobis fuit, de reditu ad nos P. Vestræ cognoscere, quæ ut quanto citius properet accedere, etiam atque etiam hortamur. Coram omnia, quæ erunt cognoscemus. Litteras passus mittimus Vestræ paternitati, quibus cautū est vniuerso P. V. comitatu, atque ipsi etiâ Moscicis, quæ vnâ veniunt. Cû ad primas custodias paternitas V. accesserit, poterit eos Moscos, qui redire volent, tuto à se dimittere: qui volent vnâ accedere, id etiâ summa cum securitate facient. Nos cû in propinquo paternitatem V. intelligemus, ei nostros, quæcumque pro dignitate accipiant, obuiam mittemus, ac vicinum Pat. Vestræ locum diuertendi ad nos, sponte nostra concedemus. Bene valeat Pat. Vestra, ac salua veniat. Datum ex castris nostris ad

Plefcouiam, die XXIX. Septembris, Anno Domini 1587. Regni verò nostri anno sexto.

IOANNI BASILII, MAGNO DVCI
Moscouiæ, Antonius Possuinus.

CVM Dei clementia saluus ad exercitum Stephani Poloniæ Regis peruenissem, nihil mihi potius fuit, quàm ut de ratione omni pacis conficiendæ cum eo agerem, qui diu me de rebus, quas tua Serenitas cupiebat, loquentem, & in frequenti suo Senatu, & priuatim audiuit. Primum autem, etsi grata fuit illi inclinatio, qua mihi discedenti significasti, ut tuo eum nomine salutarem: miratus est tamen cum suis Senatoribus vehementer, eas te arces nolle in Liouonia dedere, quas tui ipsius Legati, tuo nomine, Vilnæ promississent. Cû verò quascunq; poterâ, rationes attulissem, quibus à fundendo Christiano sanguine destitueretur, non solū Rex ipse Stephanus, verum sanè (ut tibi sincerè omnia dicam) omnes ita mihi responderunt, ut nihil mihi restare aliud agendum existimarem, quàm, ut ipsum Deum enixè orarem, deinde verò, ut domesticum hunc nostrum hominè ad te quâ citissimè allegarem, qui te de omnibus sincerè faceret certiorum. Summa igitur earum rerum, quas mihi Stephanus Rex ostendit, hæc fuit: se (quod antea tibi ipse indicauerâ, quodque ille postrema sua epistola declarauit) nullis vnquâ pacis conditionibus, nisi prioribus, quas tibi indicauerat, assensurum. Quod quidem eò tibi magis faciendū esse dicunt, quòd vides, quanto plus restitutionem illarū Arcium distulisti, tantò facilius magnam earum partem venisse in manus Stephani Regis. Regem autem Sueciæ Naruam (de qua penè sola erat in pace absoluenda cum tuis Legatis controuersia) & Iuanohorod, Lapidè album, aliasque munitas arces cepisse; qui dum tu à Poloniæ Regis exercitu, ex multis certè nationibus instructo, in hac regione oppugnaris, in tuas quoque ille, alia ex parte, interiores regiones sit progressurus, nisi cû Stephano Rege quàm primum pacem firmaueris. Præterea intelligunt, videre te Plefcouiam per amplam, & inter omnes ciuitates tuas præcipuâ in summo periculo versari, cui nisi pacis beneficium ijs conditionibus admiseris, quæ tibi proponuntur, grauissimum aliquod damnū sit euenturum: cum præter trucidata præsidia, quæ in eadem ciuitatem immittebas, captumque in signem Ducem Mikitâ Chrostouiu (quæ ego his oculis vidi, ac de quo egi, ut in honestiore custodia vnâ cum famulo liberitū tractaretur) hac quoque nocte, dum hæc scribo, milites tui, qui Nouogardia venientes

F in cam

in eam ingredi tentarunt, fuerint profligati, ac multi capti. Populus autem ipse Plescouiensis, ut multus est, ac circumquaque ab Regis exercitu obsessus, ea patitur, quae pro sapientia tua potes intelligere. Et sane multos quotidie disputationibus tormentorum Regionum, & morbis, animique morore in Ciuitate mori, relatum est mihi, sicut & plures in agris hostilem gladium expertos fuisse, his oculis vidi. Qui, quoniam subditi tui sunt, eorumque tibi ratio reddenda est Deo, vide, an facili negotio velis eorum salutem consulere; nempè, si Stephano Regi ea, quae à te petit, tradas. Quod quidem nunquam tibi, ut faceres, proponerem, si alias rationes perspicere potuissem, quibus in tuo proposito, cum tuorum incolumitate, tuaque cum nominis existimatione, stares. Veruntamen etiam id te mouere maxime debet, quod, quantum ex amicis meis, Pontifici Maximo fidelissimis, intelligere potui, Stephanus Rex in Moscua, tuaque reliqua dirige & hylmare, & bellum quoque uersum inferre statuerit. Qui propterea ex ciuitate Riga, magnam vim tormentariorum pulueris, & globorum aduehi huc iussit, ac supplementa alia militum externorum ante quartum abhinc diem expectat. Illud certe verissimum est, non solum Regem cum primarijs penè omnibus domos sibi ligneas in callis excitasse; quibus aiunt, totam hic hylmem (si opus sit) sese traducturos, & in tuas vltiores regiones excursuros: verum etiam militem reliquum, fossas sibi excavasse, quo frigus noctu sustineat, diem autem bello faciendo infumat. Iam verò & illud addunt, te pro tua prudentia intelligere, quid tantus Regis Stephani exercitus triennio, iam omnibus belli laboribus, & victoriarum assuetus, efficere possit, cum praesertim difficiliore omnes vias superauerit, tormenta maxima inuenerit, arcesque in ditione tuatote ceperit, ut vnde quaque comitatus, militemque recentem ad se queat aduerserit: soluto verò gelu non iam mense Julio, vel Augusto anni insequentis, ex Polonia, Lituaniae sit castra aduersus te moturus, sed ex Imperij tui visceribus. In quo cum sine vilo impedimento peruaserit, quid facturum inquirunt, si iam in patentes, & vltra ipsos Moscuæ campos expediti equitatus bonam partem educere voluerit? Quod illum sanè facturum inaudiui, etiam si Plescouiae obsidio protraheretur, quam propugnaculis quibusdam, cingere decreuit: quanquam & eam omnibus viribus expugnare nitetur, nisi de tota re delibaueris, mihique responsum citissimum miseris. Nam ut Rex hinc prius deducat exercitum, quam tu aliunde praesidia re ipsa deduxeris, nulla ratione ei potui persuadere.

Quin verò, cum illum heri diligenter rogassem, ut à tanti populi, quantum Plescouiae est, caede abstinere iuberet, si ad Ciuitatis expugnationem veniretur (quod innocenti populo esset parcendum) id se quidem percipere significauit, sed (quod res est) futurum esse difficillimum, dixit; quod miles ipso oppugnationis ardore inflammatus, ne sibi quidem, si velit, queat temperare. Quamobrem, obsecro te, Serenissime Princeps, ut cogites, num propter illa, quae iam amplius non habes, expedit, ut reliqua in discrimen voces. Quae quidem (cum in tua manu positum sit, ut illa integra serues) si eadem, qua vsuses, cunctatione in hostium tuorum manus peruenirent; audent isti Regij sibi polliceri futurum, ut populi tui non solum animis, ac voluntate, verum etiam rebus, ac corporibus ipsis à te ad istos alios Reges dilabantur. Quae omnia cum cognouissem, cepti alijs pluribus rationibus Stephanum Regem urgere, ut saltem ad te, quem admodum cupiebas, vel Legatos suos magnos, vel internuntium aliquem mitteret, vnde pacis tractatio feruorem hunc bellicum mitigaret. Sed cum nihil assequi possem; quod eximendo gerendi belli temporis hanc diceret à te requiri, sicut triennij superioris tractatio docuit: tandem Deo adiuvante, animum illius, auctoritate Pontificis Maximi, permotum, inflexi, ut si tuos Legatos aliquos ad locum, non adeo procul hinc disitum, sed vel in Regione Nouogardienfi, aut alicubi situm, quam primum mitteres, ille tuos statim sit missurus. Sed id petit omnino, ut quam primum absolutissimam ipsi Legatis tuis facultatem conferas transigendi, pacisq; endi, ac quaecunque alia deciderit, praesidiaque ex arcibus statim deducenda: quam ipsam facultatem, quod ad Stephanum Regem attinet, curabo, ut primarijs quoque Legatis suis ille impertiat. Ego verò, pro eo amore, quo te summus Pontifex prosequitur (quae tibi fidem ad haec iterum tractanda pollicitus sum) praestabo, ut eundem ad locum cum Legatis tuis me conferam, rebusque constitutis ad te reuertar: cetera acturus, quae ad Dei gloriam propagandam, tuoque decus amplificandam maxime spectant. Ceterum quod ad commercium & negotiationes pertinet, quas, si tibi Lituonia esset cedendum, putabas à Stephano Rege posse prohiberi; nec verò cum Christianis Principibus, ac Pontifice Maximo eam amicitiam, quam optas, colit: Deo ipso aspirante, quam firmissimis conditionibus potero, curabo, ut cum tuis Legatis caueatur, ne vna ad te principibus illis, vel ite quibusuis mercatoribus, à te, atque à tuis ad illos, tutus per Lituaniam, Poloniam, etiamque

eamque Lituoniae partem, quae ad Stephanum Regem attineat, non pateat aditus. Quod ipsum ij quoque Principes Christiani, ac praecipue Pontifex Max. ut sanctum, illibatumque sit, facile à Poloniae Regibus obtinebunt. Quin verò, cum Narua, & alij arcibus, atque adeo VVica fatis magno Lituoniae orae maritimae, per nauia vsque, tractu, vna cum arcibus Lode, Leal, Fekel, & Hapsel, à Serenissimo Succiae Rege captis) hi videant, penè omnem tibi comendandi, vel merces importandi in Moscouiam aditum esse terra, marique interclusum; in ipsis aut oculis tuis victorem Stephani Regis exercitum cernant, qui iam Plescouiae, & Nouogardiae itinera & vias omnes pracludit: coijcere potes, quantum tibi, ac tuis omnibus rebus ac cedet, si eosdem eadem, quam dixi, facultate absoluta Legatos citissimè miseris (quod vltinam & cum Sueciae Rege quam primum faceres) meum verò hunc hominem statim remiseris; quasque mihi literas scribes, easdem etiam per alterum tuum afferri mihi curaueris, ut si quid alterutri in itinere contingeret, tanti boni confectio ne differatur.

Quod autem attinet ad reliquas arces, quas extra Lituaniam Stephanus Rex in ditione tua cepit, itidemque bellicos sumptus, quorum Vlna cum tuis Legatis mentio facta est, ac de quibus tibi Stephanus Rex vltimis suis literis scripsit, non desinam cum illo agere, nec de spe decidi, quin, ob Pontificis Maximi auctoritatem, & gratiam, aliqua de illis sit remissurus. Sed & post octo dies, si poterò, mittam ad Palatinum Nouogardiensem alias ad te literas, quibus intelligas, quid mihi à Stephano Rege responsum erit ad illa, quae ex arce Staricia mihi ad illius literas scripsisti. Interea scito, me post biduum hinc dimittente P. Paulum nostrum cum ijs literis, quas mihi ad Pontificem Maximum, aliosque dedisti: nec desinam hic captiuos Moscos officijs Christianis, pecunia, ac quibusuis potero solatijs iuuare. Quod ut perpetuo facerem, & Christiana charitas, & benignitas erga me tua continenter impellit. Ex castris ad Plescouiam, mense octobris, 1581.

IOANNI III. SVETIAE REGI,
Antonius Possevinus.

Quod ex Magni Moscouiae Ducis ditione Maieft. V. me nunquam posse literas mittere existimari, ac tamen nunc factio; eò mihi iucundius est, quod V. Maieft. intelliget, quaecunque in regione sim, in ea me operari dare, ut benignitatis V. Maieft. erga me sapius collatae memoriam gratissimam feruam, Nam & apud ipsum Magnum Ducem, cum Stariciae, (quae ipsius ar-

est) Moscuæ ipsius Regia triginta sex miliaribus germanicis distantis, mensuram comoratus fuisset, sepeque cum eo, eiusque consiliarijs egissem, incidere peropportune in sermonem eum, qui mihi à summo Pontifice, atque adeo ab hoc Serenissimo Poloniae Rege antea iniunctus, spectabat ad pacem statuendam. Quam Princeps ille non tam cum hoc Serenissimo Rege, quam cum V. Maieft. cupere quidem visus est, ac tamen si pacis aliqua inter V. Maieft. & ipsum Principem tractatio esset futura, ea ut per Legatos V. Maieft. cum illo ageretur; quibus fidem omnem publicam, tuamque, atque honorifici committatis, sine passus literas se traditurum pollicitus est. Ego verò, qui probe noram, quid ille V. Maieft. Legatis intulerat: quodque saepe de eodem Principe, V. mihi Maieft. referre dignata fuerat, respondi, mihi nunquam credibile videri, ut prius V. Maieft. Legatos ad illum suos allegaret, quin suos ipse praemississet isthuc, quos tuto & clementer accepturi pro certo habebat. Quippe, qui pro Pontifice Max. Regis autem Catholici, atque adeo Rodulphi Caesaris rebus (qui sorore nuptui cupiebat V. Maieft. filio tradere) cum non semel legatione functus isthuc fuisset, eram expertus, qua fide non ipsos tantum Pontificis aliorumque Principum Legatos, verum etiam ipsos Tartaros Maieft. V. solebat excipere. Sed cum ille tu per Consiliarios suos, tum per Michaëlem Andreae Beginum, Senatorem inter praecipuos sumum, hac de pace agi se velle, mihi quinque indicasset: ac propterea de me quaereret, num ego iussu, vel impulsu V. Maieft. pacis aliquas conditiones afferrem, respondi (id quod res erat) nihil prorursus à V. Maieft. mihi mandatum fuisse: Pontificem verò Max. qui cum summa V. Maieft. intercedit necessitudo, mandasse, ut cum mihi de pace inter Serenissimo Poloniae Regem, atque ipsum Magnum Moscouiae Ducem esset agendum, V. Maieft. non praetermitteretur, sed ea, quae decet, dignitatis, & quietis Regnorum istorum ratio haberetur. Accessisse Serenissimo Poloniae Reginae preces, Serenissimo eius coniugi Regi ea de re oblatas, nisi pax inter eius Maieft. & Moscuam sanciretur, V. Maieft. pietate latius restitueret: Christiani autem reliqui principes, ipsorum exemplo aduersus Christiani nominis hostes arma conuerteret. Quod quidem à Summo Pontifice rogauerat Moscuæ, ac postremò eius Sarcit. id ipsum literis suis testatus est, se quam primum pace absoluta confecturum: Ergo cum haec acta essent, quae sunt de me Moscuæ, quid ipse de tota re cogitarem: an verò, si quas cepisset V. Maieft. arces, easdem restitueret

tuere vellet? For enim, vt ita cū V. Maieft. pacem veram coleret. Tum ego; Quoniam mihi rationes Serenifs. Regis Sueciæ ignota sunt; audio verò eum sub signis copias habere victrices, si quid mihi tu, princeps, proposueris, vnde tractatione ista ordiar, id persequar, nec eum Regem pacē detrectaturū spero, si ad iustas conditiones veniat. Ad hæc idē ipse Michael Andreæ Beginus, Mosci Consiliarius, ad me cōfestim à principe remissus: Vide, inquit, Antoni, quam hoc ratione effici possit. Nā vt princeps meus ad Sueciæ Regem mittat Legatos, id nequaquam decet. Soliti enim errant aliquando Sueciæ Reges, aut ipsa Finlandia Plefcouienfibus, aut Nouogardienfibus, qui sunt imperio nostri Principis subiecti, tributū pendere. Ego verò, inquam, id nescio: hoc vnum scio, me duorum milium annorū historias legisse, quibus constat, Regnū illud semper habuisse Reges, qui nemini subderentur. Scio item Catholicum Regem ac Cæsarem, vt & Summū Pontificem, non ita multo antea ad eū mississe Legatos: præterquam, quod si ratio habenda est Serenissimi Regis Sueciæ, vxoris, & filij, & illa ex Regio stemmate orta est, & Principiam grandis natu est, cui, qui inter Christianos principes primarij sunt, virgines suas non detrectant nuptui dare. Itaque, quando nec Serenifs. Sueciæ Rex factus huc missurus est Legatos suos, nec tu videris in id propendere, vt mittas tuos: scribā ego per me ipse eidem Regi, cui Summus Pontifex non semel literas misit, quibus eum rogabat, (quod hæc tenus benignissimè fecit) mihi vt omnem in omnibus fidem adhiberet. Quod cū Moscus non solum non abnuisset, sed vt animi sui propensionem ostenderet, addidisset, Mihi, quidquid pro eiusmodi rebus tractādis, aut hominibus mittendis expendissem, se libentissimè repensurū: existimaui mihi faciendum, pro eo ac debeo, vt V. Maieft. quā primum de omnibus certiozem facerem, tentaturus quacunq; ratione possem, vt hæc literæ ad V. Maieft. manus, quā citissimè hoc anni tempore fieri poterit, perueniāt. Cū autem ipsius Mosci rogatu ex Staricia ad hunc Serenissimum Poloniae Regem in castra venirem, nūcius mihi allatus fuit, de Narua ab exercitu Maieft. V. capta, tūm de Iuanohorod, Albo lapide, totaque Vica, quæ ferè Pernauiam cū alijs arcibus attingit, eadem felicitate in potestatem Vestræ Maieftatis redactis. Quæ omnia ad eā pacis tranquillitatem in istis V. Maieft. Regnis comparandam, non mediocre esse alatura momentum putantur: cū vel ipse Moscus ad æquiores conditiones descensurus sit; & quod ad Serenifs. Poloniae Re-

gem attinet, facilius cum eo, summa animi in gerendis negocijs moderatione fertur, res illas veteres, & si quæ restat adhuc, quas mihi V. Maieft. olim referre dignata est, vel forsitan alia, quæ noua tractatione egebunt, transigere poterit. Quod cū factum fuerit, videor mihi intueri animo igniculos illos pietatis, qui à Spiritu sancto, in V. Maieft. corde nō semel excitati sunt, in flammam ingentē erupturos, quæ tenebras istas errorū dispellat, pietatiq; locum auitū, gratissimè erga Deum animi ergo, restituat; sic quæ Regnū illud, quod est omnium maximum (nempe, sempiternū) V. Maieft. sibi, ac populis suis comparet. Ceterū, cū apud eundem Magnū Moscouiæ Ducem duos Ordinis nostri reliquissem, pollicitus ei sum, me quā primum, (sicut Deo volente faciam) ad eum rediturum, vt reliqua ad bonum cōmune, religionem quæ Catholicam spectantia, si non absoluerō, saltem firmis in sinuem. Nam & pro externis, atque pro ijs, quos Summus Pontifex, Venetiæ mittent in Moscouiam, fidem publicā, mihi dedit, quibus in eius ditione Catholicā religionem colere, & Sacerdotes habere Catholicos possint. Dona item Scellinarum pellium Summo Pontifici, per hominem è nostris misit: me quæ à finibus regionum suarum vsq; ad eius aulam, honorificentissimè in Pontificis Maximi gratiā deduci iussit: cōuiuioq; splendidissimo, omnibusq; humanitatis officijs accepit. Quæ vt vera sunt, ita nolui non ea scribere V. Maieft. vt intelligat, potentem esse Deum, qui inflectere animos quantumuis duos queat, quique soleat in multa patientia expectare etiam Moscos, vt respiciant. Quod autem ad hoc negocium spectat, dispiciet Maieft. V. nunquid mihi, si quid aliud effici antea nō posset, mandare velit, quod sincerissimè, & fidelissimè agā: nūm verò aliquem vtriusque ditionis finitimū locum designari expediret, vt communicato cum hoc Rege negocio, Legati, & Mosci, & qui à V. Maieft. mitterentur, sic conuenirent, vt pax inter omnes statui posset. In qua si quid Pontificis Max. auctoritas vsui esse V. Maieft. cōmodis poterit, video, non minimum pondus apud eū principem hanc esse habituram. Quoniam verò credo post duos menses fore, vt ad Regem Poloniae Serenifs. reuertar, sum moperè autem cupio pro eo, quod mihi Pontifex Maximus mandauit, toti huic negocio coronidē imponere: obsecro V. Maieft. vt mihi animum suum per literas quā primum aperiat. Ad eas verò literas, quas per Sacerdotem è nostris à Pontifice Maximo, & à Serenifs. Poloniae Rege de mense Iunio Vilna V. Maieft. mihi, non dubito, quia

quin responderit, quin de paullo pōt de ijs aliquid sim accepturus, quod eius Sanctitati quā primum mittere possim. Ex castris ad Plefcouiam, die XX. Octobris 1581.

IOANNES BASILII MAGNVS
Dux Moscouia.

MISERICORDIA, & benigna clementia Dei nostri, qui nos in Oriente ex altissimis præfecit, quique dirigit gressus nostros in viā pacis, eius Dei nostri in Trinitate benedicti gratia, à Magno Principe Imperatore, & Magno Duce Ioan. Basilij VVlodimiria, Moscouia, Nouogardia, Imperatore Casanico, Astracanico, Principe Plefcouienfi, Magno Duce Smolenscensi, Tuerienfi, Tuchorienfi, Piermienfi, & Viaticensi, Bulgariensi, &c. Domino & Magno Duce Nouogardienfi, terræ Nisouienfi, Czernouienfi, Rezanienfi, Rostouienfi, Iaroslauenfi, Bialoieziouienfi, & Domino hereditario terræ Liuonica, Vdoricæ, Obdoricæ, Condinica, & totius terræ Seuerienfi, & Seberfienfi terræ Principe, & aliarum multarum terrarum Domino.

GREGORII XIII. PONTIFICIS
Max. Nuncio, Antonio
Possuino.

SCRIPSISTI ad nos literis tuis per hominem tuum Andreā, venisse te in castra Stephani Regis incolumem, & cum Stephano Rege, ac Senatoribus, quæ nostra Maieftas præscripsit, locutum fuisse, ac priuatim ab eis interrogatum, atque auditum: Stephanum autem Regem respondisse, & omnes Senatores dixisse, aliud tibi non esse in primis faciendum, quā vt Andreā Apollonium tuum ad nos mitteres qui nos de omnibus rebus certiores faceret, quas tibi Rex Stephanus respondendo dixisset. Te autem de Legatis Lituanicis Regi Stephano persuasisse, vt eos ad nos Stephanus Rex mitteret, vel Internuncium: quod cū assequi non potuisses, Regem Stephanum, in gratiam Pontificis Maximi Gregorij XIII. tibi accessisse, vt nobis Legatos suos ad aliquem locum (nobis id ipsum facientibus) mitteret. Quam ad rem, tibi à Gregorio XIII. Pontifice Maximo mandata, nos quoque hortaris: vt scilicet, propter pacem Christianā nostros Legatos mittamus, nō procul à nobis, in terram Nouogardiensem, aut aliā, data illis plena instructione: Rex verò Stephanus ad eundem locum mittat Legatos suos, pacis statuendæ gratia: tu autem ad eundem locum ad Legatos nostros cum Legatis Regijs venias, & agas nobiscum de omni bono Christiano, ac de pacis composi-

tione. Quamobrem tuum Andreā Apolloniū misisti, vt eum audiamus. Nos legitur, vt sumus Princeps Christianus, semper optauimus, vt inter nos, & Stephanum Regem, sanguinis cessaret effusio, & in initio id volumus: qua de re tibi, Antoni, omnia disertè exposuimus, ac postea vberimas literas dedimus: cur, scilicet, inter nos, & Stephanū Regē sanguinis copiosior facta sit effusio. Propter pacem autē Christianā, & tuam admonitionem, & iniunctum tibi munus à Pontifice Maximo, & nunc, & postea volumus, vt Christiani sanguinis effusio inter nos, & Stephanum Regem cesset. Quare, & ad conuentum, quā Velicolucū Nouogardia est iter, inter Porcouiā, & Zauolociam, ad Iamū Zapolscij pagum, Legatos nostros mittimus: data illis plena instructione de omnibus ijs rebus, de quibus ad nos scripsisti, loquendi, ac loquēdo, & tractando ea cōfirmandi, quæ inter nos, & Stephanum Regem equum est constitutere. Tu verò, Antoni, Stephano Regi loquere, ac persuade, vt Plefcouia discedat, & exercitum suum vbique prohibeat sanguinem Christianū effundere. Nos etiam exercitum nostrum per omnia loca idem facere iubebimus, & ne prælium committatur vllum, præcipiemus, quam diū nostri Legati cū Legatis Stephani Regis in conuentu mutuo aliquid rectè constituerint, vt ex vtraque parte effusio sanguinis Christiani cesset. Misimus autē per Zachariam Boltinum, antequam Legatos nostros mitteremus, ad Stephanum Regem fidei publicæ literas, propter Legatos Stephani Regis. Tu itaque, Antoni, iuxta præceptum Pontificis Maximi, cum Legatis Stephani Regis venias ad eundem locum, inter nos, & Stephanum Regem, cum nostris Legatis pacem compositorum: & cogites, quam ratione tuis cōsilijs, effusio sanguinis Christiani inter nos in Christianitate cesset, resque ad pacem deducatur, & in posterum quoque fiat immobilis. Ac quā primum noster prodromus, cum nostris fidei publicæ literis, ad Regem Stephanum venerit, Rex quoque, Stephanus eundē prodromum, cum literis publicæ fidei pro Legatis nostris, quā primum remittat, quas literas nostri sequentur Legati: & cum Stephani Regis Legatis, ac nostris, inter Porcouiam & Zauolociam, concurras ibidem, negocia pacis tractaturus, & cōstitutus. Interim nostri Legati cū nostra instructione, & plena præceptioe, eunt celeriter Nouogardiā, expectaturi Nouogardiæ Stephani Regis literas passus: literas autē fidei nos per Legatos nostros mittimus, vt sciatur, ea, quæ in conuentu illo egerint Legati nostri, cum Legatis Stephani Regis, esse volun-

tatis nostrae. Stephanus quoque Rex Legatis suis similes fidei literas tradat, quibus liqueat, ea, quae egerint Legati eius, cum Legatis nostris, esse voluntatis Stephani Regis: ut & nostris, & Stephani Regis Legatis tecum, qui Legatus es Pontificis, in conuentu illo, de omnibus negocijs statuere, & confirmare liceat, quod inter nos in posterum firma, fraterna amicitia, & societas cum Stephano Rege stabilitur immobiliter. Scripta in Imperio nostro, in aula Slobodiensi, anno 7090. Mensis Octobris die 23.

IOANNI BASILIO, MAGNO
Moscouiae Duci, Antonius Possuinus.

MISI Serenit. tuae, cum primum ad Stephanum Regem perueni, Andream Apollonium nostrum, cum literis meis, quibus significabam, quatenus tuis rationibus consulturus es, si quam citissimè ad propiorem locum, quam Moscoua sit, Legatos mitteres tuos. Quem ad locum dare operam diligenter, ut suos item Legatos Stephanus Rex mitteret: cum quibus omnibus ipse quoque, Deo iuuante, ad pacis tractationem absoluendam conuenirem. Verum, quoniam pollicebar etiam Serenit. tuae, me quam primum aliquid responsi à Stephano Rege elicere potuissem, ad ea, quae mihi in itinere ad eius epistolam rescriptis, id ad te missurum: literarum autem carundem alterum exemplar statuebam ad te mittere, quas per Andream Apollonium misi, ut si quid illi, vel inter militum excursionem, vel in reliquo itinere accidisset, ad te tamen me peruenirent: neutrum sane praestare potui, quamuis id sedulo curauerim. Nec enim Stephanus Rex respodere aliquid voluit responsioni tuae, inquitens, ista terendo tempore inscribere: cum bellum re ipsa non verbis, sit omnino continuandum; aut si ad iustas pacis conditiones descenderis, pacem ipse stabilem, ac firmissimam, non ullam autem aliam amplecti velit. Interea verò, dum haec agerem, superuenerunt in haec castra noui milites, atque alius puluis, & globi tormentarij: quare in Ciuitatem ipsam Plefcouiam iterum summo conatu irrumperè statutum fuerat. Sed pro viribus cogit, ne id haecenus ferret: Summi primum Pontificis vsu auctoritate: deinde sistens me quasi Vadem ipsi Stephano Regi, te ea, quae mihi à te, ac tuo nomine à Senatoribus tuis promissa sunt, nulla arte, vel cunctatione, sed Christiana sinceritate sic esse praestitutum, ut reliquis omnibus Christianis Principibus nulla vnquam fidei, vel promissionum tuarum suspicio injici possit; mihi autem

Tabellarium meum cum celeri responso te remissurum. Qui quoniam ad hanc usque diem non venit (quae quidem dies isti itineri faciendo, homini praesertim currenti, satis ipsis esse futura putabatur) angor animi vehementer, quod cum me non satis veracem suspicari possint, fortassis iam minorem in ipsa pacis tractatione fidem adhibebunt, quae tamen tuis rebus non inutilis futura videbatur. Quod si tu ea respondisti, quae maximè ad tranquillitatem rerum tuarum comparandam respondisse te credo; meus verò Tabellarius quam primum redierit, enitar id, quod Summo Pontifici, ac mihi optatissimum est, ne Christianus sanguis amplius effundatur. Sin minus, audio, non solum, vel nunc, vel primo Vere maximam fragem hominum futuram, verum etiam, quod antea tibi scripsi, huius exercitus latissimam in tuas pacatas regiones excursionem ac vastationem. Quod rursus praedictum tuae Serenit. volui, ne Pontificis Maximi studium, aut operam meam tibi vnquam defuisse, (si quid secus acciderit) intelligas. Scito autem, me certè difficillimè consequi potuisse, ut has tibi literas mitterem: misisse autem in Sueciam alias literas, ut ordiri ex me pacis illam tractationem possem, quae dignitati & quieti tuae sit, (ut spero) commodatura. Deus te sua gratia, & caelestibus donis vberimè cumulet. Ex castris Stephani Regis; ad Plefcouiam, die 22. Octobris, 1587.

IOANNI BASILII, MAGNO
Moscouiae Duci, Antonius Possuinus.

ANDREAS Apollonius, quem Serenit. tuae cum meis literis miseram, heri cum Zacharia Boltino Internuncio tuo redijt, quorum vterque mihi literas tuas, pietatis, ac pacis desiderij plenas reddidit, quae me in Christo Iesu magna laetitia affecterunt: cum tu ob Dei honorem (sicuti Christianum Principem decet) Christianorum Pastoris Gregorij XIII. auctoritatem magnificas, & consilium de pace, ac foedere cum Christianis Principibus incundo libenter sequaris. Ego verò ipsas Serenit. tuae literas statim perlegendas Stephano Regi curauimus quem, antea pluribus rationibus, & ipsa Pontificis Maximi auctoritate permotum, ne amplius sanguinem sunderet, nec maiore hominum caede expugnatione Plefcouiae tentaret, nunc Boltini tui aduentu, ac reditu ipsius Apollonij mei, facilius adduxi, ut ad omnia quae aequissima futura sint, se attemperet. Quamuis nullae ratione persuaderi poterit, ut exercitum ex tua

tua ditione deducat, priusquam sincera, & immobilis pax fiat. Saepè enim pro certo mihi affirmavit; nisi pax fiat, se hac hyeme in istis prouincijs exercitum, cum generali eius Duce Ioanne Zamoscio, magno Regni Poloniae Cancellario, relicturum: Philonem autem Velicoluci cum magna militum manu, ceterosque Praefectos alias in arces, vicinas impositurum: se verò, excursurum in Lituaniam ad maiores copias comparandas, quas primo vere in regiones tuas interiores inducat. Quamobrem quantum maturas accedent Legati tui magni ad locum, à te conuentui Legatorum, & mihi assignatum, & ad proponendas eas, quae sperantur, pacis conditiones, tanto minus vastationis fiet, aut sanguinis fundetur: relinqueque his omnibus regionibus tuis optatam, ac certè necessariam tranquillitatem. Ut verò Legati tui magni Zapolsciam tutius veniant, curauimus, ut statim Boltinus tuus vnà cum fidei publicae literis, Stephani Regis remitteretur. Ego verò Nouogardiam vnà cum Boltino mitto Basilium Zamoscium, quem Senatores tui noverunt, ut quae citissimè ad me literas à Palatino Nouogardiensi, vel à Legatis tuis magnis afferat: quibus certior fiam, quo loco & die eos in itinere conuenire poterò, ac cum ijs agere de ratione, qua ipsi quoque Stephani Regis Legati, sine impedimento, aut damno, cum ijs quam primum conueniant, cum quibus ipse operam, & officium meum omnibus (ut mihi scribis) cõsilijs ad pacificationem sedulo interponam. Quapropter vbi Basilium meum redierit, statim me dabo in viam Porcouiam versus, vteriusque progrediar, vbicunque intelligam, id pacis celerius conficiendae negotio magis expedire. Interea tuam Serenit. precor, ut sibi persuadeat, me nullum falsissimam, ac Christianae sinceritatis officium praetermissurum, quod huic Reipublicae statuendae, ac Christianae paci confirmandae conducere posse existimabo. Dominus Iesus Serenit. tuam, cum omnibus tuis felicissimam reddat. Ex castris ad Plefcouiam die XVI. Nouembris 1587.

STEPHANVS POLONIAE REX, IO.
Basilij, Magno Duci Moscouiae.
Ex Rutheno idiomate.

A Magno Principe, Dei gratia, Stephano Rege Poloniae, & Magno Duce Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Lituoniae, & Principe Transylvanicae, &c. Ioanni Basilij Principi Russiae, & Magno Duci Vladimiriensi, Moscouiensi, Nouogardiensi, Casanensi, Astracaniensi, Plefcouensi, Tueriensi, Permiciensi, Viatfciensi, Bolchariensi, &c.

DEDISTI ad nos literas per Prodrum tuum Zachariam Boltinum, significans, misisse ad te Sanctissimum, & Maximum Pastorem Gregorium XIII. Pontificem Romanum, Nuncium suum, Antonium Possuinum, qui certiorum te per literas fecerit de ijs rebus, de quibus ad pacem nobiscum statuendam est locutus. Te verò pacis Christianae gratia tuos Legatos allegasse, ad conuentum habendum inter Porcouiam, & Sauolociam, via Velicolucensi, ad iam Zapolscij, data plena illis instructione, de omnibus rebus statuendi, & confirmandi. Literas quoque fidei per eundem missis, tuae voluntatis illa esse declarans, quae tui Legati cum nostris egerint in eo conuentu. Nos verò hortaris, ut ad eundem locum cum eiusmodi literis nostros mittamus Legatos: quo & nostris, & tuis Legatis cum Nuncio Sanctissimae, & Maximi Pastoris Pontificis Romani P. Antonio Possuino, in conuentu illo de omnibus rebus loqui, & confirmare liceat: utque nos Plefcouiam discedamus, & exercitum nostrum ab effusione sanguinis Christiani prohibeamus; id quod fieri non potest, antequam inter nos, & te confirmatio fraterni amoris, & amicitiae sanciat. Nos autem ut semper, ita & nuncanimum nostrum voluntate Dei omnia scientis obfirmamus, ut cum Principibus Christianis, ac tecum, ob Reipublicae Christianae bonum, amice, ac tranquille viuamus, & effusionem sanguinis Christiani vitemus: quae ad rem nunquam, sine iusta causa, accedere volumus. Quare & saepius tibi disertè declarauimus propensionem nostram ad pacem, propter Christianam tranquillitatem; siquidem tu, quod ad te attinet, sincerè ac iuste accesseris. Iam verò, post tuam ad nos Internuncij allegationem, eadem erga pacem Christianam propensione nostra, mittimus Legatos nostros eum ad locum, quem tu designasti, iam Zapolscij, inter Porcouiam, & Sauolociam, dedimusque iisdem integram instructionem, ac facultatem de omnibus rebus, quibus pacem statuere, & reliqua omnia componere, atque ad exitum perfectum deducere, ac concludere, ita ut par erit, valeant. Literas quoque fidei publicae, Legatis tuis, per eundem Internuncium tuum Zachariam Boltinum, mittimus, quales habere voluisti, quibus liberè eò veniant, atque inde redeant, vnde voluerint. Quod autem scripsisti, ut Plefcouiam discedamus, & exercitum nostrum ab effusione sanguinis prohibeamus, id quod etiam à nobis P. Antonio Possuino nomine Summi Pontificis diligenter petijt (ut scilicet in gratiam eiusdem Summi Pastoris Romani Pontificis id faciamus) nos id, quemadmodum

deceat, maximi facientes respondimus, & indicauimus, quid in hac re praestare poterimus: illud interea curantes, ne nobis ipsis, & actionibus nostris detrimentum aliquod conciliemus. Ac tamen hoc in eo praecipue situm est, ut tui Legati quam primum ad locum à te assignatum, cum plena facultate, & instructione appropere, cum ijs conditionibus, quibus acquiescere possimus: cum & nos nulla mora interposita, Legatos nostros eodem mittamus: dimittamus autem illicò tuum istum celem Internuncium. Ex Castris nostris ad Plefcouiam, Anno à Christo nato 1581. mensis Nouembris, die XVI.

IOANNI ZAMOSCIO ANTONIUS POSSEVINUS.

QUA TRIDUO postquam è castris discessimus, huc venimus: cum is, qui comes itineris fuerat nobis adiunctus, imperitus harum viarum, per flumina periculosa, diuersasque vias nos circumduxisset. Praeierat enim D. Zebridouius, ut equitatum obuiam Mosci Legatis praemittendum cogeret. Sicque Diuina providentia eò nos tutius deduxit, quam si eos equites habuissimus, qui nobis fuerant attributi. Sed bene habet, quòd Cosaci longius aberant. Postridie eius diei, quam huc venimus, superuenere Legati Regij, heri verò, inclinata iam die, D. Zebridouius Opacà versus ad Soletz equitatum praemisit: cum per varios tabellarios, ne aliquam Mosci suspicionem conciperent, eos admonuissent, ut propè Biscouicum nos esse intelligerent: quo in loco ne soli commoraremur, ac verò tantisper hic maneremus, secuti sumus Illustris Palatini Braslauensis consilium: qui cum isthuc tabellarium mitteret, nolui non pauca haec scribere: simul rogans, V. D. M. ut iubeat eum Cosacum (quem Nouogardiam à me missum, Mosci suspicati sunt falsò, auctorem fuisse rursus comburendae, & caedis ingentis parandae) ad nos Zapolsciam mitti, quem ad modum Sereniss. Rex mihi se facturum pollicitus est. Neque enim ipsi causae, de qua conuenimus, parum commodabitur. Ceterum non despero bonum futuram tractationis nostrae exitum, quod etiam istis in castris haeretici Ministri, quos summo perè odit Deus, non amplius perstreperant: qui neque à Deo sunt missi, nec ullam verbi Dei praedican- di auctoritatem habent. Quod si effecerit V. D. M. sciat eum, qui finxit oculum, quique nostras actiones, & cogitationes intuetur, atque altissimè considerat, non defuturum ijs ceptis, quae ad ipsius gloriam sincerissimè referentur. Ut verò semper de salute V. D. M. sollicitus sum, ita obsecro eam

enixe, ut sibi non tam forsan ab hostibus, quam ab alijs caueat. Quid me ita scribere faciat, si quaerat, equidem neminè possem prodere, sed res est plena timoris amor, & reuerentia, qua interiore eam in Domino prosequor. Vtinam Deus illam omnibus veris donis, & solidissimo honore cumula tam diutissimè seruet incolumem. Amen. Ex Monasterio B. Virginis, quod iam Monasterium non est amplius, in Koroczin- zidie V. Decembris 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO MOSCOE DUCI, ANTONIUS POSSEVINUS.

MAGNI Serenit. tuae Legati, qui huc in Pagum Biscouicum heri peruen- nerunt, in quo eos expectabam, tibi signifi- cabunt, quid satis longè inter nos colloquij hesternae die fuerit. Ego verò, ut debito Legationis & officij erga te mei satisfacerem, antequàm hinc longius discederem, existimaui mihi faciendum, ut non solum me tibi reuerenter inclinarem, omniaque à Deo bona Serenit. tuae precarer, verum etiam in- structionis eius exemplum ad te mitterem, quam mihi Stephanus Rex suo chirogra- pho, signoque munitam tradidit, cum ab eo nouissimè discessissem ex castris. Ex hac enim, quinam sit eiusdem Regis de pace animus propemodum intelliges, facileque cognosces, nihil à me praetermissum fuisse, quo illi suaderem, ut exercitum ex regione tua, pace quàm primùm composita, deduce- ret. Verum enim verò, ut dubito, vel peccata hominum, diuturnius, & grauius flagellum cõmerita, bellum producent: aut nisi pro ea, quae in pectore tuo residet pietas, delibe- res de aliquibus rationibus tuis adhuc potius remittere, quàm ut Christiani sanguinis plus effundatur; vel denique, nisi Deus ipse, multiformi sua sapientia, Stephano Regi liquidius declaret, nolle se, ut hoc bellum continetur: erit mihi, ceterisque fidelibus tuis plus quàm putabatur laborandum; praefertim si Stephanus Rex primo vere exercitu aucto, Regeque Sueciae altera ex parte eodem tempore bellum gerente, pergat in incepto. In quo, si nihil aliud promouere tur, certè miserandum, & horribile spectaculum erit, quidquid vbi que Nouogardiam usque (ne dicam ulterius) cernitur. Temp- pla enim diruta, vel in equorum stabula conuersa sunt, vbi saltem Diuini nominis laudes exaudiebantur. Imagines piaè in igne impiè proiectae, vel scõmatis, & ludibrio ab ijs habitae, qui Coelites ipsos vix membra esse Christi agnoscunt. Hominum & puerorum cadauera passim iacent, & ab ipsis iam equis in itinere atteruntur. Nec de- sunt vtriusque sexus imbellium rusticorum caedes,

caedes, & raptus, ad quos rusticos in syluis venandos, relicta ferarum venatione au- distimè discurrunt. Virgines stuprantur, & turpius etiam violantur. Incendia verò latissima visuntur, incredibili cum tue- ditionis vastatione, quae vbi que agrorum, & iumentorum defectu iam syuescit, nullo cù fructu: difficiliore autem ad multos an- nos aduenarum commercio cum tuis. Quae quauis ipsi Stephano Regi summo perè dis- pliccant, nec propterea cum ijs, quos copij praefecit, desistat, his rebus omnia, quae potest adhibere remedia: difficillimum ta- men est, tam ingentè exercitum, ad què pluri- mi concurrerunt externi, ac voluntarij mi- lites, in vastitatibus istis in officio contine- re. Sed & ego eadem, quae Magni tui Lega- ti, Serenit. tuae nomine, mihi narrarunt, ac multò quidè plura, voce ac scripto retuli. Verum quod ante triennium in Comitij Regni Varaviae de obtinenda Liouonia de- cretum est, promissaeque à tuis Legatis mag- nis postremae conditiones, Vilnae sumptus quoque; bellici, quos propterea hoc etià an- no fecisse, Stephanus mihi Rex obiecit: ex- pugnatè verò à Sueciae Rege non paucae ar- ces, quas tu obtinebas: copijque aut, quas Stephanus Rex in Castris ad Plefcouiam reli- quit, stipedium persolutum, & ad annum usque assignatum ad bellum continuandum: dubium porro, in quo animus Regis ver- satur, ne semper noua belli materia praebetur, nisi Liouonia tota cesserit: ac iusiuran- dum ab eo, cum Regno inauguraretur, pre- stitutum, de Liouonia in libertatem asseren- dis: quodque tu (ut dicunt) foederis tempo- re, antea quidem Sigismundo Augusto Re- ge, Polociam; deinde Henrico Rege, Per- nouiam inuasisset: nec verò videatur futu- rum, ut data occasione conquiescas, & à bel- lo abstineas: rationes illae sunt, quibus sibi in proposito omnino persistendum Step- hanus Rex dicit: asserens, quamuis haecenus Plefcouia à se capta non sit, obsidione tamè ita se illam pressurum, ut in suas manus ve- niat, nisi quàm primùm pax componatur. Scire enim se magnas Ciuitates, ut sangui- nis effusioni parcat, hac ratione esse ex- pugnandas: cù & felicis memoriae auius tuis, ipso quidem (ut aiunt) foedere vigete, No- uogardiam non vnus anni, sed septennij obsidione redegerit in suam potestatem. Quam obrem si post omnem diligentiam, & fidelissimam certè sinceritatem à me ad- habitam, Stephani Regis Legati magni ad eas conditiones non poterunt descendere, quas tu cuperes: vel tui Legati magna te non attulerunt ampliora mandata, quam ex eorum sermone haecenus videor mihi potuisse colligere: ipse, tua cum gratia & voluntate, Deo iuuante, excurram ad te,

ut si quid aliud iniri consilij queat ad re- liqua absoluenda, id eodem volente Deo, fiat. Idcirco tuam Serenit. rogo, ut vbi apud nos actum de tota re fuerit, digneris iubere, mihi vt ad Serenit. tuam redeunti benignus, ac tutus ille aditus pateat, quem fidei publicae literis Pontificis Ma- ximi Legatis, ac Nuncijs pollicitus es. Iesus tuam Serenit. omni gratia, & benedictio- nibus cumulet. Ex Biscouicio pago, du- obus miliaribus Germanicis prope Por- couiam tuam, die VII. Decembris, 1581.

STEPHANO POLONIAE RE- GI, ANTONIUS POSSEVINUS.

EX Corocinico, vbi Monasterium e- rat, scripsi ante quadriduum Maest. Vestrae: deinde in Biscouicum pagum, Mosci Legatis, & mihi assignatum, me cõ- tuli, cum ex itinere Percouienfes egregiè nos ferreis globis ex turribus salutassent. Postridie verò, cum eò perueni, Legati Mosci satis maturè, ne expectato quidem Opocae Regio Maest. V. equitatu, super- uenere. Qui me Magni Ducis nomine (ut solent) pluribus verbis consalutantes, accuratè interrogarunt, eequid à V. Maest. de pacis conditionibus deliberatum fuisset. Ad quae, cum id, quod res esset, respon- dissem: ceterum praeter Liouoniae restituti- onem, ac quaedam alia, arces nempe captas esse retinendas, ob bellicos sumptus: ne- scire me si quid aliud V. Maest. Legati haberent in mandatis: interdum identi- dem vnum illud verbum proferebant. Veliki, Veliki, magna sunt haec. Cum verò paulò post sese venisse ea cum pote- state referrent, ut eadem, quae Maest. V. attuleram, firmarent, & ad effectum addu- ceret: ego autè dixissem, nisi Liouonia cede- rent, nulla me ratioè intelligere, quorsum vtriusque Legatis, ac mihi aliquid esset conue- niendum: illicò Beginus, Andreae Bepini frater, secundus Legatus subdidit: Et est quiddam aliud, quod offerimus, quod cum à me petisissent, ut reticerem, nec verò pra- illo, quod à V. Maest. petitur, magni mo- menti sit, spero Maest. V. in bonam partem accepturam, si tantisper illud reticero, dum in conuentu proponetur. Sic enim expedit, ut fidem meam illis praestem, quàm illibatam Vest. quoque R. Maestati ser- uabo. Praescriptos autem illis in pro- ponendo gradus, (ne dicam terminos) fuisse, ex eo etiam intellexi, quòd nun- quam ijs exciderunt haec verba, suo more loquentibus: Quandoquidem, Antoni, Princeps noster demissior factus est; elatos autem deprimat Deus: aequi est, ut Step- hanus Rex modum imponat suis petitionibus

tu verò, si qua in re videris hærere nos pertinacius, de ea nos admoneas. Sed vt prorsus Liuania Magnus Dux cedat, cui & com mercia cum alienis gentibus, ac præcipuè amicitia cum Summo pontifice, & Christianis principibus colèda sit, fieri nò potest. Sed Stephanus Rex contentus sit ea, quæ tradetur, parte, ne, cum totum voluerit, ne partem quidem illà fortassis postea consecui possit. Quid verò ad hæc responderim, quidq; consilij in re præsentis ceperim, cù illi Tabellarium de suo in Biscouicium aduentu, Magni Ducis mandato, in Moscouiam essent missuri: cognosceret V. Maieft. ex adiuncto literarum exemplo, quas eidem Magno Duci misit: vt si longior noster Legatorum conuentus haberetur, ipse adhuc ad alias conditiones Legatis suis proponendas adigeretur, paxq; Deo iuuante, quam primùm fieret. Postridie autem eius diei, cù ad hunc pagum veniremus, malè habebat illos, quòd neque in Porcouiam arcem ingredi, neque necessaria capere possent. Verùm denique rationibus, ac necessitati paruerunt: quòd nec dum pax esset, nec fidei publicæ literæ à Vestra Maiestate acceptæ, quibus illi nitebantur, eò spectarent, vt eo prætextu obsecris aut opem, aut consilium aliquod afferrent. Cùm verò de ijs quæsiuissem, num si paucorū dierum ipse inducias inter exercitū V. Maieft. & obsecros tentassem, id ipsi Magni Ducis nomine ratum habere possent: sic quidè, vt interim nemo ex obsecris arcibus egredi, nemo eas ingredi posset: se eiusmodi facultatem non habere dixerūt. Quā obrem postea nihil mihi negocij amplius facesiuerè, cù sepe viderentur antea mirari, cur V. Maieft. exercitus tempore tractandæ pacis aliò non deduceretur. Sed & cùm occasione oblata inuissimè, inaudiuissem me, à V. Maieft. propositum fuisse, vt Serenissimus Sueciæ Rex inter ipsas pacis condiciones admitteretur, haud commodè respoderunt. Quā obrem credo vix eam rem habiturum inter reliqua locum. Porro hinc biduum substitimus, quòd Legati V. Maieft. antequam luc peruenissemus, literas mihi scripsissent, quibus Iamum in Zapolcia combustum fuisse, cænobium autem esse in ditione V. Maieft. significabant, cui rustici isti iam iureiurando erant obstricti: in quo nisi Mosci velent conuenire, paderouiciū saltem pagum deligerēt, procul hinc tredecim passuum millibus, quem ad locū omnes conuenturos dicerent, licèt octo, de cernit tantum domus in eo extarent. Cui rei cū Legati Mosci statim assensissent, qui in ditionem V. Maieft. se ingredi non posse affirmassent, admoniti à Ducibus, seu præfectis quibusdam equitum Polonis, qui

huc nos adduxerāt: Bolcinū hinc quatuor Versis abesse, cōmodum, & cuius in vicinia non rari sunt pagi, proposuere Legatis V. Maieft. locū illum: si vellēt, eò se ituros, sin minus Paderouiciū ab illis propositum se petiuros. Quorū dum responsum expectamus, q; hodiè ad priores meas literas miserunt: immutata eorum consilij ratio est, vt scilicet in Iamū eamus: quòd quidè licèt statim Mosci me audito statuerint summo mane craftina die proficisci, nò potui tamè non dolere, vel immaturè res prouideri, vel alijs tribui, quod in eisdem aptius cadit. Mitto autem V. Maieft. & eorum Legatorum V. Maieft. schedam, ac quidquid illis respondi. Quòd si fortassis illi dubitauerunt, istos Magni Ducis Legatos, propius quàm par erat futuros esse Porcouiæ, id prospectum (antequam ipsimet aliud proponerent) oportuit. Id fortassis posthac ista melius prænoscent, atque in rem conferent.

I AM cū nobis craftina die, vel perendie cum Legatis V. Maieft. conueniendum sit: possimq; vereri, Liuania vniuersa Mosci non cessurū: obsecro V. Maieft. vt me quā citissimè certiorè faciat, num si soluto conuentu Liuania cedere noluerint, ego in Moscouiam rediens ex me agere debeā, vt Moscus vel hos, vel alios Legatos Comitiorum tempore Varfauiam ad V. Maieft. remittat; an verò hinc id ipsum Mosco à me scribendū sit, vt hocce Nouogardie tantisper detineri iubeat, dum tempus veniendi appetat. Negocium enim hoc, quòd ad Decretū Reipublicæ de obtinenda Liuania pertinet, priusquàm arma deponantur, aut tum habebit liquidiorè declarationè, aut Moscos Varfauiæ præsentès ad solidiorè rem deliberationem adiget, si Ordines Regni in eodem perstantes viderint. Vestra porro Maieft. sapiens est, quæ nouit momenta temporum, quæque cernit, quantam in Regno suo molem habeat rerum aliarum explicandarum, quibus statuendis nò minore iureiurando obstricta est, quàm Liuania obrinendæ: quā tamen fortasse Deus ijs tradere totam non vult, qui sese tradere totos in eius obsequiū nolunt. Ipse V. Maieft. vberriam suam gratiam, ac denique cælestem gloriam impertiat, quæ plus omnibus Regnis, ac Mundo ipso exoptanda est. Ex Czissenka pago, die XI. Decembris, 1581.

LEGATIS REGIIS POLONIAE,
Antonius Possuinus.

ANTE horam accepi schedulā Vestrarum ILL. DD. qua mihi significant, sese omninò statuisse non progredi vltra Iamum Zapolciæ pagum, quidquid antea

secus deliberassent, atq; ideo ipsa nobis diligenter eò iter facientibus proposuissent, de Paderouicio pago potiùs deligèdo: quādoquidem, vt scribebant, Iamum à Cosacis sic erat combustū, vt ne stipes quidem equis alligandis circumquaq; reperiretur; nec verò in tota illa vicinia, quidquid esset, quod hoc mēse Decembri nobis tegendis, hominibus verò, & equis sustentandis haberi posset ad manū. Quæ noua DD. VV. Illustrium deliberatio licèt visa sit non viquequaq; commoda, facillimè tamen Magni Mosci Legatis persuasi, vt craftina die summo mane cū hac hora iam ad uesperascat, Paderouicum versus vnā mecum se in viam dent, eò verò vltierus proficiscantur, quòd magis VV. DD. Ill. collibebit. Nam q; ad me attinet, in cuius gratiam se Paderouicium, ne mihi deesset hospitium, delegisse nunc deniq; scribunt; non est quòd valdè doleant, cui & reliqua, & bonus itineris Dux sic penè hæcenus, inter medios exercitus, & globorum ferreorum eiaculariões defuerūt, vt nisi in vnā ipsius Dei voluntatem inspicerè, mentemq; pontificis Maximi optimā præ oculis haberem, quæ tota nullū ad priuatum cōmodum, sed ad Christianā pacē spectat, alia quoq; mihi iustior immutandi consilij ratio subeunda erat. Quòd verò VV. DD. Ill. pertinacia horum Mosci Legatorum fieri putant, quòd minùs in Iamū recta processerint, certè, vt ne quidem pro sexcentis Poloniae Regnis metiar, ita fateor in hæc eorum bidui cōmoratione nullam noxam, ac ne minimam quidè pertinaciæ suspensionem me in illis agnouissem: neq; in Spaga, vel Solctz expectato Regio equitatu (qui per duos Tabellarios illis fuerat promissus) statim acceptis literis meis in Biscouicium magnis itineribus Nouogardia accurrerint; nec ipsi quidq; nisi ex literis, ac proposito VV. Ill. DD. de creuerint. Quantoperè vero Iurigentium (ne dicam, pietati Christianæ, ac Regiæ) consulatur, quòd illi mecum inter Cosacorum stationes, & militum aliorum, à quibus semper aliquid illis adimitur, relinquuntur, nullo cū præsidio, nullo item pro equis saltem collecto pabulo, quod saltem pecunia posset comparari, cū nulla eis facultas danda sit, vt sibi necessaria excurrando conquirat, iudicium esto VV. DD. Ill. præterquam, quòd si vera sunt, quæ nobis de Iamū ipsemet à nemine requisitè scripserunt, nò video, quantoperè ad rem faciet, vt sub dio maneamus diem ac noctem equites penè sexcenti: vel si Legati procul ab se aberunt, quantum temporis breuissimis hisce diebus detereatur, antequàm simul ad me cōueniant: cū vt celerrimè res expediretur, & Sereniss. Rex, & ratio tempo-

ris, & reliqua omnia postulare videantur. Vt vt igitur res habeat, venimus Deo Duce, qui iam vnicus (vt ita dicā) Pristatius est noster, cū interim nihil amissum temporis sit eliciendis ijs rebus, quas pauci tractandæ non incommodas fore, VV. DD. Ill. intelligent. IESVS VV. DD. Ill. sua sapientia, & desiderio sincero suæ sanctissimæ voluntatis impleat. Amen. Ex Czissenka pago, die XI. Decembris, 1581. Ad vesperam.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIUS Possuinus.

PAVCA ante horas accepi literas V. D. M. octauo huius mensis datas, quibus eò breuissimè respondebo, quòd quæcunq; Sereniss. Regi scribo, sic mitto ad V. D. M. manus, vt & ea perlegere; ac si quid ei venit in mentè, proponere eius Maiestatique atque ad quam non dubito, quin statim easdem omnes meas obsignatas proprio fasciculo sit missura. Quæ autem mihi scribit V. D. M. decæsis quibusdam sub ipsis Plescouiæ cænibus, & captis decem nobilibus, quorū primarius Petrus Koltovskiaiebat, copias cogi ad Notogardiam, ferendæ opis Plescouiæ causa, eadem Legatis Mosci legenda curauit. Ipsi verò mirari, quid istud esset de copijs, quæ cogerebantur. Quicquid autem id sit, certè huiusmodi literæ, si identidem ad me mittantur, quæ vera contineant, incommodæ non sunt eliciendis hominum sensibus, si qui latent adhuc interiùs, vt tādē pax. CHRISIO Domino, qui nostra pax est, adiuvante constituatur.

Roco autem V. D. Mag. vt per D. Schortium iubeat quæri, quanam spes valetudinis sit in meo Andrea Apollonio, quem isthic sub patrocinio Magnific. V. reliqui acentem. Qui si sine magno salutis discrimine ad me mitti posset, is mihi pernecessarius esset. Sin ille attritis adhuc est viribus, obsecro V. Magnific. vel adulescentem illum ad me quàm primùm mitat, qui literas Mosci mihi scriptas in itinere ex Ruthenico idiomate in Polonicum vertit, vel aliquem alium fidum tractandis, & Ruthenicè interpretandis rebus. Vnus enim Basilius si in morbum incideret, quo interdum laborat, non haberem, quæ ratione negocia promouerem. De quibus si quid statuetur, certè allato mihi isto subsidio, neq; à Deo præmium V. Magnific. de erit, nec ego istius beneficij memoriam vnquam deponam. Deus interim cor, ac dexteram V. M. Illust. semper muniat cælesti suo præsidio. Ex Czissenka pago, propè Porcouiam tribus miliaribus, ad noctem die XI. mensis Decembris, 1581.

STEPHANUS

STEPHANO POLONIAE REGI,
Antonius Possewinus.

SECUNDAS heri ante die literas meas, postquam ex castris discesseram, mihi V. Maieft. Regiæ quibus quicquid vel Mosci Legati mecum egissent, vel ipse Magno Duci Moscouiæ scripsissent, vel denique quid V. Maieft. Legati subinde mihi significassent, continetur. At cum heri quatuor ferme milliaria processissemus, Legati Mosci ad hospitium meum conuenerunt, de tota ratione tractandæ pacis quaesituri, cum quibus ad multam noctem colloquio producto, eiusdem capitula summatim V. Maieft. scribam, cum & eadem (vti quoque omnia alia) V. Maieft. Legatis hodie sim ostensus. Sic enim paratiores erunt, ac breuiore cōpendio tractatio absoluetur. Porro summa hæc fuit, vt Deo se ex animo commendant, in tanto negotio ad exitum promouendo: quod vt fieret, comitatu meo, præter reliqua, orationes & Sacramenta hodie indixi. Qui sincerius agerent, Diuinamque voluntatem rectius spectarent, ijs tandem à Deo vel pacem, vel victoriam dixi adiudicatum iri. Me à V. Maieft. discedentem habuisse Instructionem quandam, quam Ruthenicè versam eis non minus ostendere volebam, quã feci cum V. Maieft. de literis ijs, quas mihi Staricia profecto Magnus Dux in itinere misit. Ex ea illos posse cognoscere (ne tempus frustra teratur) quorsum V. Maieft. spectet. Itaque & ipsi sua sic comparēt, vt ne in disceptationibus vel altercationibus dies cōsumantur. Tū illi altius ordiri sua: Liouoniã ab origine Mundi pertinuisse ad magnos Moscouiæ Duces: Principem suum abstinuisse à cōmittendo prælio his annis, atque adeo nunc abstinere, ne sanguine populi sui: & subditorum V. Maieft. fuso, Turca se ad Moscouiã, Poloniãque capiendam facile insinuaret: viginti annis non expugnaturã V. Maieft. arces, quas petit, si singulas copijs obeat suis. Vidisse V. Maieft. aliam in alijs arcibus, aliã in Plescouia, & eiusmodi ciuitatibus expugnandis rationem esse: Plescouiã ad quindecim annos esse cibum, & commeatum: Habere V. Maieft. exercitum ex varijs nationibus conflatum, qui cum stipendio, non voluntariè seruiat, Reipublicã istius ea ratione exhauriri ærarium. Quod vbi prorsus exhaustum sit, scire Magnum Ducem, quã facillè illi esset victorias suas cumulare, nisi mallet fundendo sanguini parcere. Ad extremum, se rogare, vt æquus velim esse iudex, ac si cui rei pertinetius inhæserint, eos vt dimoueam, paratos se ad ea omnia, quæ æquisima sint, dū V. Maieft. æquitate contenta sit, vtq; Mo-

sco reliqua sint, quibus amicitiam cum principibus Christianis foueat. Respondi autorem illis me esse, ne quid de Liouonia, ab origine mundi Mosci subiecta, Legatis V. Maieft. dicerent: ne Moscorum quidem imperium fuisse ab origine mundi. Liouoniã Catholicam fuisse, ac proinde ad principes Catholicos initio semper attinuisse: vbi hæresibus disceptata est, disceptatam item iustissimo Dei iudicio fuisse, vt nemo hætenus gloriari potuerit, eam se totam obtinuisse: obtenturum denique eam totam, cui in oculis Dei cor sit, illam ferè ad auitam, & vnam fidem redigere. Magnum Ducem rationes omnes mihi suas scripto, penitioresque formulas, ex Registis deprompsisse, quibus putabat sibi summum in ea ius esse; sed reuera vix aliquid solidi compertum fuisse, quod validis rationibus V. Maieft. nõ euicerit. Quod à prælio abstinere, vt sanguini parcatur, id esse pium, sed fecus Polonos illam abstinentiã interpretari. Tot enim Moscis cæsis superioribus annis, arcibusque & captiuis in V. Maieft. manus redactis, nõ restare Magno Duci, quibus vel exercitum audeat credere, vel adeo iustum exercitum possit conscribere. Liouoniã verò difficilem expugnatum non videri, cū Serenissimus Sueciæ Rex, Dux item Magnus, atque adeo vel vnus nescio quis Buringus, arces illas quotidie capiãt. Quod si V. Maieft. Plescouiam caperet, quam re vera generali irruptione, vel assultu non tentauerit quidem adhuc, futuram denique difficillimam omnem pacis tractationem. Alias, quas dicerent arces esse captas, eiusmodi fuisse plerumque, vt fortissimè dimicauerint Mosci milites; nec verò, vt dicebant, confederent, sed vel in medijs flammis, ad extremum vsque spiritum, vel à globis tormentorum frustillatim discepti, illas tuerentur. Quod Plescouiã tantus esset commeatus, aliud Plescouienses ipsos dicere. Quod variarum nationum exercitum V. Maieft. cōparauerit, id studio fecisse, vt Regni sui vires semper integras retineret. Polonicum autem, ac Lituanum equitatum, cū in Moscouia æstatem & hyemem ex hostico viuat, relinquere vberiores, & intactos agros suos, sicque nihil roboris ex hoc bello Reipublice Polonicæ decedere. Quod ærarium exhauriatur, id tota re perpensa fecus accidere. Quod enim in ocio Poloni nobiles expendunt, id libentius vtiliusque propagandis Reipub. terminis velle eos impendere: cū etiam, qui sumptus in res alias fiunt, ijs in mercatorum externorum cedat vtilitatē; qui verò in ipsos milites vel Polonos, aut Lituanos fiunt, hi in propriam, domū & Reipublice ipsius vsum cōuertantur. Quod de meo

meo iudicio requirunt, si liberrimus essem iudex, facilius rem confici posse. Sed quando V. Maieft. victorem in hostico habet exercitum; nec vult semina ferendi belli restare: nescire me, quantum mihi efficere liceat præter ea, quæ fortassis alijs quibusdam in rebus auctoritate Pontificis Maximi complanari poterunt. Hoc vnum scire me, neutri parti, nisi quæ optima esse intellexero, me esse adiudicaturum. Denique Magnum Ducem per suos Legatos Liouoniã promississe, quam si ferè promittebat, cur promissum non præstat? Quod nisi serid, sed arte ad tempus eximendum, pollicebatur; ne mirentur, si Deus, quod sincere non agitur, id sincera iustitia puniat. Hic nocturni huius colloquij exitus fuit, mirantibus Legatis, in rationum istarum angustias sic sese fuisse coniectos, vt sanè vix responderint. Interea, cū media nox appeteret, Legati V. Maie. mihi scripserunt, num velim, vt huc ad nos duobus milliariibus procul Zapolskia, venirent: cupere se ordiri hodie tractationem pacis. Qui litteras mihi attulerunt, dixere, in agris, si procedamus, vtriusque Legatis esse hoc tempore manendum. Quid ipsis Legatis responderim, quos hoc diluculo expecto, cognoscet ex litterarum mearum exemplo, quas ad illos ea ipsa huius noctis hora misi.

Reliquum quod agatur, accuratè, ac singillatim V. Maieft. significabo, sperans eã mihi sensum animi sui exposituram, si quid erit aliud mihi in Moscouia tentandum, cū illuc, Deo dante, rediero. Deus V. M. omnia faustissima concedat. Ex itinere versus Iamum Zapolskia, die XII. Decembris. 1581.

IOANNI ZAMOSCIO ANTONIVS
Possewinus.

QUAE, antequam omnes Legati conuenerunt, mecum iterum egere, cognoscat V. D. M. ex ijs litteris, quas huic adiunctas fasciculo mitto Regi Sereniss. Quæ verò postea sunt hoc biduo inter Legatos, me præsentem, consecuta, ea pertinet, ad duo capita: quorum alterum spectat ad Plenipotentiã vtriusque Legationis; alterum ad ea, quæ vtriusque Legati hodie proposuerunt. Plenipotentiã Moscorum simplicissima visa est, ac præ Regia satis infirma, ne dicam, suspitionis plena. Hæc enim verba continet: Misisse Magnum Ducem Legatos suos, vt, pacis statuendæ causa, cum Legatis Regijs colloquantur in conuentu; & illas res, esse res Magni Ducis. Auctor igitur sui, vt quas Regi, mihi que, per Boltinũ Magnus Dux litteras scripserat, eã ipsis

perlegerentur; quibus significabat, Legatos mitti plenissima cum potestate ad omnia transigenda; conficiendæ. Vbi res diu disceptata est, Regijsque Legati hærent (quod super infirmo fundamento tractatio hæc pacis nec niti, neque extrui debebat) dixi, restare duo, quæ essent faciendæ, tum vt coram me de tota re protestarentur; tum vt mihi vtraque pars Legatorum exempla suarum Plenipotentiarum traderet: noctem insequentem, re Deo commendanda, & consultanda: denique Legatis Mosci interrogandis accuratius, num aliquam alteram Plenipotentiã solidiorẽ haberent, me infumpturum. Quod vbi factum est, præsentibusque Regijs Legatis singillatim vnumquemque Moscorum Legatorum quærerem, num semper eiusmodi patentes solitæ sint à Magno Duce tradidi, idque vellent iureiurando affirmare: Zacharias Vicenotarius se id facturũ, inquit, qui cū Mosci Secretariæ Acta centum annorum legerit, alias nunquam Plenipotentiarum formulas se, quãtũ istas, legisse, affirmavit. Mikita autem notarius, vnus è Legatis, idem asseruit: quod & postea Romanus Basilij, qui aliquando ante viginti annos ad Sigismundum Augustum fuerat missus: ac denique Demetrius Dux, Legationis Princeps, testatus est, addens, sese vt Christianos Legatos venire ad hoc negotium integerrimè conficiendum; nihil opus fore ad Magnum Ducem aliorum internunciorum remissione; in litteris Magni Ducis ad Regem, & ad me scriptis, extare suã Plenipotentiã expositionem; Visuros nos, si pax conficiatur, ad effectum omnia deduci. Ego, qui viderem multum tei temporis, nec præsentius aliquid, ipsa protestatione Legatorum Regionum, esse remedium; testatus ipse Moscis, perpetuo illis dedecori hanc rem, si qua subesset calliditas, futuram, quippe, quæ innotescere omnibus Principibus Christianis debebat, nisi ad rem veniretur. Nihil enim vel induciarum, quæ nondum essent, rationi, vel exercitus deductioni Serenissimo Regi ex hac tractatione perire: quæ alioquin, si bonum haberet exitum multa bona parere possent: in irritum caderet, ius Regium apud omnes esset roboratura. Sic Regijs Legatis fatentibus, se Pontificis Max. auctoritate, meoque consilio ita moueri, vt tamen velent, antequam ab hac tractatione discederent, certò sibi, quæ de Plenipotentiã Mosci pollicebatur, in rem conferri; ad alterũ, de quo dixi caput, ventum est.

In fuit de Liouonia tota, quæ erat in manibus Mosci, petenda, de arcibus superioribus annis captis, de Rege Sueciæ Ser. inter conditiones

ditiones pacis admittendo. Quæ cum prudenter Palatinus Braslauenſis, ac cum dignitate propoſuiſſet, multaq; vltro citroq; dicta fuiſſent; Moſcis præſertim vrgentibus, neque ſe poſſe tota Liouonia cedere, nec verò, ſi poſſent, debere Legatos Regios ea reticere, quæ ipſi contrà vellēt Magno Duci reddere, aut tradere, dies integra his colloquijs exempta eſt: cum Regij Legati reſpondiſſent, Arces, quæ ad Pleſcouiam pertinerent quattuor, iam captas, ſe tradituros, ſi tota Liouonia cederetur. Tum in eo perſtare Moſci, ſi Regij Legati dicerēt, an reliquas omnes arcas à Rege Ser. mo ſuperioribus annis captas reddere poſſent, ſe hac nocte cogituros, quid reſponſuri craſtina die eſſent. Addidi ipſe Ser. mum Regem non parum eſſe traditurum, qui Pleſcouiam, & Nouogardiam, non ſine magna ſpe earum potiēdi, eſſet relicturus: qui vnà cum Pleſcouienſibus arcibus, triginta miliaria Germanica ditionis Moſci, in quâ hoc anno proceſſum erat, (ab exercitu Regio finibus, vſq; penè Pleſcouiam, propagatis) ſi exercitus deduceretur, reſtitutus eſſet. In qua vberè regione ſi Coſacis varia loca diſtribueret, eorumq; quali Colonijs deductis varias arcas excitandas traderet, ab ijs perpetuò omnem interiorem Moſci regionem turbatum iri. At, vt Velicolucum, Velifia, & alia arcas traderēt, id eſſe penè plus, quâ ipſum, quod Magno Duci Liouonię reſtat in Manibꝰ. Cum ergo Legati Regij diſcederent, (me eos orante, ne diſcederent; quod ita factum oportuit) in diem craſtinum ea lege huc redituri ad me, vt liquidiffimè, quid vnaquaq; Legatorum pars haberet in mandatis, exponeret: detinui Moſcos apud me, re cum Legatis Regijs communicata, vt aliquid certi V. M. D. ſcriberem, quandoquidem nec Moſci Regijs omnino ſeſe volebant aperire, & Regij Moſcis teſtabantur, ſibi non eſſe mandatum, vt arcas ſuperioribus annis captas vlla ratione redderent. Cum verò mihi dixiſſent, Ser. mum Regem iam Vilnę fortaliſis eſſe: Veltra autem M. D. pleniffimam eſſe relictam harum rerum deliberationem, ſcribendum de tota re liquidius mihi ad ipſam per certum Tabellariū exiſtimaui.

SCIA T autem me ex ipſis Moſcis, qui Regijs Legatis abeuntibus, apud me fuerunt, hæc cognouiſſe. Magnum Ducē, nempe, illis mandaſſe, vt nulla ratione arcas, ſuperioribus annis captas, Regi Ser. mo relinquerent, ſi Liouonia tota eſſet ijs cedendum, hoc eſt, arcibus, quæ in Moſci ditione ſunt. Ac ne Neueliam quidē ſe R. M. ſi relicturos; de qua difficillimum eſſe dixi, vt

vnquam Rex ei reſtituendæ aſſentiat. Tum verò me enixè, identidemq; rogauerunt, vt quattuor, ſexuè arcas, ſaltem ad titulum in Liouonia retinendum, omnino relinqui Magno Duci procurarē: tum enim me poſſe pacis ſpem Regi Ser. mo dare. Denique petierunt à me, vt eorum diligentia, ac quanto ſtudio rem ſui Principis agant, Magno iſorum Duci, non ſolum ſcripto, verum etiam ipſo in reditu meo, velim teſtimonium reddere. Quæ ſi ſeriò dicunt, vt mihi (neſcio, an fallor) veriffimè ſit, obſecro V. D. M. vt non minore mihi, quàm Moſci faciūt, adhibeat fidem, quò tota res ad DEI gloriam quàm primùm conſici poſſit.

De arcibus autem, quæ ſuperioribus annis captæ ſunt, vt aliquæ in Regis poteſtate maneant, curatur. At verò niſi omnino poſſent retineri, quæſo V. M. D. per ſanguinem Chriſti, ne nimium volendo, cuncta amittamus; præclariffimæque occaſio elabatur e manibus, ſtatuendæ Reipublicæ, ac tot Liouoniæ arcium aſſequendarum, & alia meliora aggredieandi: Exercitum verò non ſolum victorem, ſed ſapientis Imperatoris exercitū in arcas Liouonicas ſic deducendi, vt Diuinum eò nomen, cultuſque Catholicus, duplici, eum Regia M. ſis, ac V. M. D. laude inferatur. Ceterum, quæ arcas in Liouonia à Moſcis petantur, ex ſchedula, quam modò mihi Moſci Legati per Vice-notarium Zachariam miſerunt, nocte ad gallicinium inclināte, videbit; quam ſchedulam mitto, ab eis Ruthenicè ſcriptam, ad V. M. D. Ad quæ omnia celerrimo, ac planiſſimo reſponſo opus eſt, ſi citò in meliora hyberna exercitum ſuum cum gloria deduci velit.

SE D eſt quiddam non magni momenti, de quo V. M. D. rogatā in Domino velim. Andreas Apollonius, poſt reditum ex Moſcouia ſuum, incidit in febrim, ex ea que iſthic in caſtris, antequàm diſcederē, ſanctiſſimis omnibus Sacramentis expiatus, ad Chriſtum poſt meum diſceſſum abiijt; adoleſcens optimè de Repub. meritis, pro que ipſa, & pro perhonorifica pacis tractatione, tanto itinere ter conſectò, perfunctus. Quòd igitur ille præmium à R. M. te ſperabat, id non dubito, opera & ſtudio V. M. D. aliquibus, qui cum proximè conſanguinitate contingunt, cum non adeò diuites ſint, datum iri. Id quod enixè V. D. M. rogo. Quod ſi fidem alterum Interpretem Ruthenum, ob reditum in Moſcouiam meum, ſicut antea ſcripſi, aſſequi poterò, maximam habebò gratiā V. M. D. quæ nouit, hæc me nò niſi ad Dei gloria propa-

propagadam, Remque iſtam publicam, ſi quo poſſim officio, cum Diuina gratia demerendam expetere. Hæc verò omnia vt Ser. Regi ſcio eſſe mittenda à V. M. D. ita nò dubito, quin me apud ipſam Maieſt. R. excuſatura ſit, ſi minus alias meas ad has litteras adiunxero. Appropretat enim Tabellarius, & hæc factis futura videntur. Deus V. D. M. ſua gratia cœleſti impleat. Ex Kiueroua Horca pago, prope Paderoniciū, et Zapolſciam, nocte diei inſequentis x v. Decembris, 1581.

STEPHANO POLONIAE
REGI,

Antonius Poſſeuinus.

Q VARTAE hæc ſunt litteræ, quas poſt diſceſſum è caſtris meum, ſcribo R. Maieſt. V. minus vberes futuras, quod alijs litteris omnia ferè perſcripſerim, ac præſertim ante triduum ijs, quas Magnifico D. Cancellario ſcripſi. Quas omnes peruenturas ad manum V. Maieſt. puto, antequàm hæc reddantur. Colloquij porrò Legatorum, quod ab huius menſis XIII. vſque in hanc diem quotidie penè apud me eſt habitum, nondum iſ fuit exitus, qui optandus eſt. Moſci enim perſtant in eo, vt arcas, à V. Maieſt. ſuperioribus annis captas (Polocenſis, & quæ ad eam attinent, haud peruntur) omninò eorum Magno Duci reddantur. Reliquas Liouoniæ omnes, quæ ſunt in poteſtate Magni Ducis, eſt ita ſetra dituros aſſerunt, vt aliquas ſibi cupiant retinere, bona tamē ſpe ſum, V. Maieſt. deditum iri. Sibi autem (me quaerente) reſponderunt mandatum fuiſſe, nulla vt interpoſita mora reddant. De Neuelia quantumcunq; difficultatis, ac deinceps de Velifio, Velicoluco, & Zaulocia priuatim illis obiecerim, quod nulla ratione reſtituēdas credam: nunquam tamen quantalibet induſtria vſus, potui elicere, vt eas eſſe V. Maieſt. relicturos dicerent: præſertim ſi arcibus omnibus, quas habent in Liouonia, ceſſerint. Hæc res fecit, vt Legati V. Maieſt. alteram, alterum ego vnà, Tabellarios ad Magnificum D. Cancellarium miſerimus, à quo planiſſimè de V. Maieſt. animo certiores ſiamus. Quòd autē tractationis huius abſolutionem vrgent Moſci Legati, quodq; nulla fore opus ad Magnū Ducem remiſſione, mihi ſæpe aſſeuerauerint, non omnino circuitionis, aut calliditatis ſigna eſſe videntur. Sed craſtina die, vel perēdic, omnia erunt (Deo dante) liquidiora, quæ forſan, priuſquàm hæc illuc veniāt, à D. Cancellario citatis equis mittētur. Ego huic aurigæ diſcedenti nolui nihil litterarū dare ad V. Maieſt. quam Deus omnibus bonis & æterna felicitate cumulet. Ex Kiueroua

Horca, prope Zapolſciam pago, die XVII. Decembris, 1581.

IOANNI BASILII, MAGNO MOSCOVIAE DVCI,

Antonius Poſſeuinus.

SCRIPSI Ser. tuæ ex Biſcoticio: poſtea vnà cum Magnis Legatis tuis huc in Kiuerouam Horcam venimus propè Zapolſciam, cum iamum à te Legatorum conuentui aſſignatum à Coſacis, ita combuſtum fuiſſet, vt ne lignum quidē ſuper eſſet, cui equi alligari poſſent. Incepimus, Deo adiuvante, de pace agere, in qua licet magna à Magnis Legatis tuis diligentia adhibeatur, vt quàm primùm abſoluatur, Legatiq; Magni Stephani Regis varias rationes afferant, cur ea, quæ petunt, obtineant, nondum tamen potuit ſtatuī aliquid certi. Quod tamen intra biduum, vel triduum ſpero Dei gratia futurum, nò ſine aliqua ſpe pacis. Tunc verò tuæ Ser. ſcribam fuiſus ipſeque omnia fideliffimè ſcripta feram, quacunque acta ſunt: ſperans Deū, qui percutit & ſanat, ex hoc tam diuturno bello, multò diuturniorem, ac tràquilliozem pacem pariturum, pietatiq; tuæ occaſionē præbiturum, quò multò latius Imperij tui terminos propages, quàm fortaliſe nunquàm potuiſſes, niſi iſta vexatione Diuina prouidentia oſtium tibi ad meliora apertuiſſet. Ceterum cum Magni Legati tui omnē mihi, ac meis in hac vaſtitate, atq; omnium rerum penuria, humanitatem, ex tuæ Ser. mādato, & benignitate exhibeant, ſummas tibi nomine Summi Pontificis, & meo gratias ago; petoque tuæ Ser. à Sanctiſſima Trinitate perpetuam remunerationem, & ad omnia bona feliciffimum exitum. Ex Kiueroua Horca pago tuo, propè Zapolſciā, die XVIII. Decembris, 1581. media nocte.

IOANNI BASILII, MAGNO MOSCOVIAE DVCI,

Antonius Poſſeuinus.

GEORGIVS Puzik, Tabellarius Serē. tuæ heri huc peruenit, litterasq; mihi reddidit tuas, quibus ſignificabas, epiſtolam illam tibi meam redditam fuiſſe, quā per Baſilium Zamaſcium ad te Nouogardiam miſeram. Cum verò mihi iubeas, vt firmam inter te, & Stephanum Regem pacem efficiam, cognosces, vt ſpero, poſtea, quantoperè in id omnibus viribus, Deo iuvante, intenderim. Iā verò apud me vtriq; Legati Magni tui Stephani Regis tui, quinqueſ cōuenere, totos integros penè dies ſingulis tractationibus impendent: cum quotidie non deſinant Legati tui priuatim ad me adire, deq; omnibus ijs ratio-

tionibus agere, quibus cesset Christiani sanguinis effusio. Cum autem triplicem, eumque difficillimum nodum Legati Regis proposuissent, de operam Deo iuuante, ut dissoluatur. Nam Sueciae Rex, quem inter pacis conditiones Summus Pont. & Stephanus Rex cupiebant admittere, cum ab illo Rege nemo conuentui ablegatus esset, nec verò Stephani Regis Legati à Sueciae Rege quodquam in mandatis habere sese respondisset factum est, ut tractandum inter te, & Regem illum, negotium hoc sic differretur, ne tamen pacis confectio impediretur. Accedebat Stephani Regis altera conditio, ut titulo iureque Liouoniae cederes vniuersa: quae de re regi diligenter, ut Regij Legati aut meo iudicio differrent, aut si nolent, non propterea tamen reliqua pacis tractatio non procederet. Mouebo autem, Deo adspirante, omnem lapidem, ne rebus alijs complanatis, hic nodus aut paci explicandae impedimentum, aut adeo tibi afferat damnum. Sed & tertius reliquus est, isque difficilissimus, in quo versamur, non solum de tota Liouonia, quam nunc obtines, Stephano Regi tradenda, sed de ijs quoque eidem arcibus relinquendis, quas hoc biennio superiore cepit, Velicolum, Neuelliam, Velisium, Sauolociam. Ac quidem reliquas iam, quae ad Plescouiae ditionem attinent, Chelmamque arcem, cum eo, qui ad has spectat, agro vniuerso, cuius tractus est multarum leucarum, tradere Ser. tuae contenti sunt. Veruntamen quod ad illas alias pertinet, cum Legati tui Magni affirmarent, nulla si tibi ratione licere absque ijs arcibus pacem facere, nisi ad Poloniae Regni Cancellarium, cui à Stephano Rege, summa de his rebus facultas relicta est, ut Regios Legatos litteris suis irgeret, ad eas vel omnes, vel aliquas, aut eam saltem arcem restituendam, quae mihi videretur rationibus tuis aptius conuenire. Quod extremum, cum difficillimè obrinuissem, se quidem è quatuor illis vnam, pro meo iudicio, reddituros dixerunt, sed ita, ut Sebelium arx in agro Polocensi à te Stephano Regi traderetur, in quo cum persistissent, atque à conueto qua si non amplius redituri discessissent, mihi ad eos hac media nocte, qua haec tuae Ser. scribo, ut nulla ratione ex pago discederent, vbi duabus abhinc leucis commorantur in Zapolscia, verum ad me cras saltem redirent, quod eos quidem propter Summi Pont. auctoritatem spero esse facturos. Etsi autem intelligo Satanam, totius boni perturbatoris, antiquissimum esse, ut qui homicida fuit ab initio, is Christianum sanguinem maximè sitiat: de immensa tamen Christi Iesu bonitate spero eum non praualiturum. Interea ego alterum in castra ad Cancellarium

Regni Poloniae misi tentatum, num aliquam aliam arcem Stephanus Rex reddere decreuisset, mihi verò quam planissimè sensum Regis aperiret: ac, si opus esset, ut citatis equis ad Stephanum Regem litterae mitterentur, id fieret, ne amplius in summis hisce arumnis, quas ipsi passim conspicimus, populi tui penitus conficerentur. Quod si post triduum, quo is, qui in castra missus est, redibit, & afferet ea, quae Magni Legati tui cupiunt, ac diligenter curant, gratias agemus Deo, in cuius nomine pax fiet. Sin verò absque ijs arcibus Liouoniam tradere tui Legati non poterunt, enitar, quoad eius fieri poterit, ut quemadmodum mihi scribis, responsum à tua Ser. expectetur. Quanquam vereor, quin si res longior fiat, Stephanus Rex, qui iam ad nouas copias comparandas Vilnam profectus, qui que nouissimè com meatum Rigga vehi in castra propè Plescouiam iussit, vbi viderit Ianuarium, & Februarium menses elabi, spe noui belli nullis, nisi tibi semper iniquioribus conditionibus, pacem amplius nolit. At & Legati eius frequenter obijciunt, plures ab alijs iam Liouoniae arcibus se captas, quas modò tua culpa, cum superiore anno tradere noluissem, assequi neque ante se verò, si captas à Stephano Rege arcibus omnes tibi reddant, id plus regionis, complecti, quam quidquid eis ex Liouonia traditurus sis. Quamobrem ut tibi (quod semper feci) animum meum ingenue aperiam, si spè aliquam concipere potuissem, vnam vel alteram quantula scunq; arcem in Liouonia me à Stephano Rege pro te posse obtinere, quibus recta liber tibi ad Liouonicum mare aditus patuisset, eas maluisset, quàm omnes penè reliquas illas, quas Stephanus Rex superiore biennio cepit. Ita enim è Liouonia pedem prorsus haud extulisses: praeterque aliquem Liouoniae titulum, Liouonicum littus, fouendae Christianorum Principum, ac praecipue Summi Pont. amicitiae, externisque mercatoribus, qui tuae sunt ditioni haud inutiles, tibi non fuisset ademptum. Sed quando haec Legati tui mihi non indicauerunt, aliquam eiusmodi te fuisse concessam potestatem, ut ipse hanc rem cum Legatis Stephani Regis tentarem; nempe, an Liouonicam Nouogardiam, quam petis, atque alteram similem (Derpatum excipio, de qua tibi relinquenda nunquam Stephanus Rex, eiusque Senatores quidquam voluerunt audire) tu verò earum loco arcem, quas Rex cepit, Sauolociam, Velisiam, Neuelliam etiam ipsi Stephano Regi relinqueres: propterea nescio, quid de pace sperem: etsi id sincerè testari possum, me vltimè ad mortem, Deo miserante, laboraturum, ut ea firmissima fiat. Sed & cum Stepha-

phanus Rex Sebelium petat, id si tui Legati dare noluerint, erit certè, ut mihi videor inaudire, per necessarium, ut eo deleto, ager qui ad eam arcem pertinet, Stephano Regi, si pacem volueris, tradatur. Porro ad haec omnia, petunt Regij Legati, ut rusticitis, qui Regi ob belli metum, tantamque stragem iurauerunt, ex tua ditione, ea cum ad te ob arcem Plescouienses, siue ob aliquam aliam redibit, omnino parcas. Quod etsi non dubito Ser. tuam facturam, obsecro te tamen, ut ei, quod ego hac in re tuo nomine cum Legatis tuis, Stephano Regi spondebo, acquiescas. Quod & ut faceres de captiuis tam Liouonibus, quam alijs, quos idem Stephanus Rex petit, vehemèter opto: cum idem Rex, praeter alios plures, habere se ad ducentos Moscos nobiles captiuos mihi dixerit, ex quibus iure plus quam ducenta florenorum millia petere possit. Et sanè ex illorum captiuitate putat accidisse, ut iustas tu copias bellum infuturum nequeas: cum etiam multos Rex Sueciae ceperit, paucosque ante dies Ioannes Zamoscius alios in paratas equitum insidias ex ipsa Ciuitate Plescouiensi pertraxerit, atque vna cum Petro Koltovskii in potestatem redegerit. Caput igitur hoc est, me fidelissima sinceritate huic negotio non defuturum. Itaque & tu, cum mihi respondebis, nisi composita pax erit, amplissimam Legatis tuis, mihi que eius statuendae facultatem mitte. Caeterum scito; Pontificem Max. Gregorium XIII. te ex animo, ac omni paterni amoris officio salutare. Te verò etiam atque etiam rogo, ut Sacerdos, quem apud te reliqui, mihi de statu suo quam primum scribat, quem tuae pietati cum altero nostro Michaele commendo. Sanctissima Trinitas omnibus te bonis cumulet. Ex Kiue-roua Horca, die XXI. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,
Antonius Possesinus.

D. Petrouius cum litteris V. D. M. huius mensis Decima nona die scriptis, peruenit ad nos nudius tertius, atque paulo post à Regij Legatis ad pagum vbi delegerunt hospitium, abductus, redijt heri ad me post meridiem: in quiens, se ab ipsis Legatis responso ad V. D. M. accepto, in castra properare: si quid vellem, darem, se rectè redditurum. Miratus sum non nihil, neque mihi chirographum V. D. M. de arcibus Magno Duci in Liouonia relinquentis traditum: nec aliquid communicatum earum rerum fuisse, quas V. D. M. scripsit Legatis, eos in primis esse mecum communicaturos. Itaque cum ijdem Regij Legati superuenissent, rationibus ijs adducti, quas D. Petrouius audiuit, tandem chiro-

grapha duo depròpère de sinu, mihi que, ad que mittebantur, reddidit. Tum auditis ijs, quae à Moscis eliceram, meque non medio critere affectum animaduertentes, quod praeter quaedam alia, triduum Mosci Tabellarius non sine leui, totius causae incommodo detentus fuisset, antequam Magni Ducis litterae, & ea, quas mihi V. D. M. xij. Decembris scripserat, redderentur, ad pagum suum reuersi sunt, aliquid (ut puto) ad reliquas litteras adiecturi, quas pridie eius diei scripserant. Ac certè, quod ignorat medicina, non sanat: neque vnquam peperit aliquid boni mixta suspitione diffusio eorum, qui trepidant, vbi non solum timendum non est, verum adeo, vbi sincerissimam operam non sine fructu experiuntur. Caeterum, quod ad rem attinet, ut illi consilio meo Moscis heri dixerunt, denique nihil de Liouonia sibi agendum amplius esse, nisi prorsus totam redderent: ego verò communi consilio, Moscis Lucum obrulissimè: ad Moscum autem cum adiunctas huic epistolarum litteras scripsissem, quam primum V. D. M. animum mihi D. Zolkeuius aperisset: idque propterea fecissem, ne quid morè negotio absoluendo adderetur, quod Legati Mosci arcem à Rege captas cum aliquibus Liouoniae arcibus permutandi mandatum habere se, noluerunt vnquam (ut fecerit postea) mihi indicare: aduocaui eos diluculo, quo haec scribo, ad me, quanta que potui industria ostendi, si vnguem tantum modo terrae possem ijs in Liouonia obtinere, debere illos optatissimè arcem illas Regi Ser. relinquere. Sauolociam, Neuelliam, Velisium, Lucum, me tantum apud Deum, & V. D. M. egisse, ut denique non nihil illis Liouoniae possem offerre. Quod tamen sensim, ac tanquam meo ipsius tantummodo iudicio proponens, neque haec scire, quae ageremus, Regios Legatos dicis: insinuauit, quid mihi videretur ad rem Magni Ducis valde attinere: nempe, ut si Mosci Nouogardiam Liouonicam, & Serencum obtinerent, ij de illis arcibus Sauolocia, Velisiam, Neuelliam, Luco nil amplius peterent. Denique item Laus adiecti, vltimam in quiens hanc esse rationem, quam pacis conficiendae cerne rem: itaque aperirent candidissimè animum. Quod si tantam gratiam abnueret, testari me coram Deo, hac ipsa hora, Deum ipsum omnem gratiam in Regis exercitum conuersurum, qui facillè, quae Magnus Dux haberet in Liouonia, esset (ut alij iam faciunt) capturus: Plescouiam autè obsessam ad se redacturus, atque in Moscouiam copias inducturus, quae sunt sub signis Legatos porro Mosci, qui mihi vulnus haud ostendissent, cui medicinam potuissem afferre, rationem effusi sanguinis esse Christo Iudici reddituros.

tuos. Conflernati, atque identidem me rogantes, vt tantisper vellem adhuc paucis eos audire, sese mihi vel iuramento, & crucis ofculo nihil celaturos, hæc addiderunt. Primò, si eorum singulis Decem capita essent, ea sibi amputatum iri, si quid Principis sui prætergressi fuissent, quod in mandatis non haberent: se mihi hodie suam ostensuros Instructionem fidentissimè. Tria se coram Deo videre, quibus pax, quam vel suo sanguine expetunt, coire possit. Inprimis, si tota prorsus Liuonia, quam habent in manibus, cedendum sit, id se illicò, ne spithamam quidem retinentes, facturos; si quas Stephanus Rex arces cepit, Lucum, Velisium, Sauolociam, Neueliam, cum Plescouiensibus, Magno Duci restituerit. Si velit hoc Rex, sese, si ipsi Sauolociam, & Lucum atque item Nouogardiam Liuonicam, & Kerepecium obtineant, cessuros reliqua Liuonia, & Neueliam, atque Velisium Regi relicturos, Sebesium verò habere in mandatis, vt comburatur, si Rex Driffam combusserit: fines verò Plescouenses, & Polocenses antiquum in statum redeant. Sic & Derpato, de quo sapissimè, & efficacissimè me vserant, cedunt. Nisi Rex his conditionibus assentiat, nullam sibi restare rationem aliam, quam vt ad ipsum Magnum Moscouiæ Ducem scribatur, à quo decem dierum spacio responsum pollicentur. Ad extremum contendere, vt omnino pacis absolutionem procurem. Inter loquendum autem dixere, Serenesium in Sueciæ Regis manibus omninò esse: Laisarcem esse in media Liuonia, circumquaque alijs arcibus septum: Kerepecium esse arcem haud munitam, sed tamen audio à D. Petroiuo, in potestate esse eam Ducis Magni, Regis Daniæ fratris: de qua restituenda dispiciet, quid effici queat: vt pmissum præstemus. Itaque hoc illud est, quod ad hanc vsque horam, Deo iuuante, efficere potui. Restat autem, vt quàm planissimè ad omnia, & quàm citissimè V. D. M. nobis rescribat, ac tandem aliquos ex his admoneat, vt vel feriò, & in tempore mecum agant, aut liberaliter ipsimet per se tentent, quæ effici possint. Petij verò à Legatis Mosci, mihi vt sub iureiurando fiderent, num vna arce denique Sauolocia, vel Luco futuri essent contenti, si reliqua fierent, non autem duas illas omninò acciperent: responderunt, se certissimè nequaquam posse esse ea extrema, quæ haberent in mandatis. Itaq; & eadem iterò, vt enixè à V. D. M. contendam, vt ita scribat, vt non restet ambigendi locus, vel de Sebesio (siue ager, necne eius reddatur) siue Driffa, necne comburenda sit. De captiuis, si qui in manibus Regijs superfuert, qua ratio-

ne illi vel redimendi, vel reddendi sint, de quæ alijs, liberrima, & plenissima Legatis facultas tradatur. Tum de modo restituendarum arcium, aliaque faciendi, quorum hac nocte hanc formulam concepi, vt V. D. M. eam in tempore perpendens, liquidò mihi animum suum aperiat. Offero V. D. M. mea officia, precatus à Diuina bonitate salutem, & omnem felicitatem. Ex Kiueroua Horca, die XXIII. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Possenus.

NVDIVS tertius scripsimus omnes V. Magnificentia per D. Petroiu. Et erat meridies, cum hinc Regij Legati discedentes, iudicarent haud expedire, vt Moscos alloquerentur, postquam vnam tantam ante horam tertias pacis conditiones à puero V. Magnificentia accepissemus. Dilata igitur in hesternam diem res est, eo còsilio, vt si quid ex Moscis interim elici potuisset, fieret: heri verò res ipsa liquidius illis declaratur. Vfus ipse industria, vt Moscorum consilium rescirem, vt quàm minima difficultas conficiendo negotio restaret, scripto (ad vitanda postremò subterfugia) petij ea, de quibus omninò se deliberasse, ac posse conficere dixerant. *Cum autem heri manè hæc Regijs Legatis inuissimè, ipsi hodie sese discessuros dixerunt, nec penè, quod aliud dicerent, habere. Quod fieri benè respondi, si quidquid XXII. die huius mensis V. D. M. ad nos scripserat, vel totum, vel ex parte, (sicut polliciti fuerant) Legatis Mosci proposuissent. Cum dicerent Regij Legati, se à mandato Regis pendere, nec ijs conditionibus sese permoueri, quas V. D. M. scripserat, respondi, credere me à V. D. M. sciri, & sincerissimè proponi Regiam voluntatem: negotium, quod cepimus, nequaquam variationibus posse pertexi. A dieci, me pro certo habere, ipsos, qui iam tertio hinc de rebus ad exquirendam Regis voluntatem, quæ soli V. D. M. perspecta, & credita erat, in castra mississent, conquestos, plenè sibi re ipsa potentiam non fuisse traditam: non posse nò adhibere fidem V. M. tæ sed id vel aliunde (quia nouas se ex castris litteras accepisse dicerent) vel ex seipsis aliquà ob causam id modo còsiliij in mutatio proposito, siue ad rem, siue ad speciem, cepisse. Quasi hoc causæ conduceret, aut mecum, si Deo placet, esset necessarium: qui si aliud egissem, quàm quod summo conatu promotum est hætenus, non eò forsan redacta res esset, vt proximam (si vellemus) pacem haberemus. Nisi adhuc altiores in Moscis latebræ sint, quàm quantacunq; circum-

spectione vestigare potuerim. Porro non Moscos, sed ipsos Legatos Regios hætenus mea opera vsos, vt diem de die cum aliqua dignitate ducerent, donec à V. D. M. liquidiora subinde responsa accepissent. Sic denique eos rogans obnixè, ne tantæ rei honorificum exitum impatientia desererent, aut si discedere statuissent, non id toties Moscis, sine effectu comminarentur: qui forsitan ea de causa suspicabantur, Regijs licere aliquid, ultra id, quod obtulerant, concedere, dixerunt, meo sese heri vsuros consilio, hodieque Rzouam, & arcem vnam è duabus, Neuelia, & Sauolocia Moscis ad meum arbitrium proposituros, sicut & fecere. At Mosci mirati, Rzouam se iungi à Zauolocia, eamq; diuisionè maiori ostentationi tribuentes, non abnuerunt tamen, vt sententiam meam de alterutra illarum arcium in hodiernum diem (quod Regijs Legatis à me petentibus feci) rejicerem Mosci autem cum mihi Instructionis suæ capita ostendissent, atq; aliarum forsitan minorum pro Rege conditionum tanquam extremam schedam tradidissent, quidquid voluerunt Legati Regisea de re à me audire, id omne illis retuli. Schedæ verò ipsius exemplum vnà cum eius versione mitto V. D. M. Nunc si à Moscis amplius aliquid extorqueri poterit, quod ego etiam hac nocte (nulla re adhuc de fola Velisia Regi relinquenda illis à me communicata) summo studio tentauit: hodie sciemus, si hodiernam tantum dies dissoluendo conuentui restat, vt Legati Regis dixerunt. Qui si ob vnam arcem vel Nouogardiam Liuonicam Mosco, vel Velisiam à Moscis liberè Regi relinquendam, paci nuncium remittere cogantur: quò Sereniss. Rex mihi concessit, in Moscouiam alijs de rebus: mihi certissimè persuadens, Diuinum oculum multò meliora, quàm nos multò antea prospexisse, alterutri autem Principi (ne dicam vtriq;) ex belli continuatione, immensæ sapientia, atque iustitiæ vias, factò potiùs, quàm dictò ostensurum. Itaq; fiat sincerissimè sola eius voluntas, & gloria.

INTEREA verò non mentiar, si dixerò, non nihil me egre sensisse variationes istas, quas etiam Mosci possint vereri, habere speciem licitationis. Sed vt ista minimi momenti sunt, nisi causa Reip. non medio critere lædatur, facillè fero, & feram omnia. Vtinam verò fuisset hic V. D. M. vnica die: pacem habuissemus. Ac tamen siue hoc, siue alio tempore (quidquid Satanas sanguinis humani litiat, & oblatam Regi præclarissimam occasionem bene merendi, suosque cum ipsa Repub. promouendi ad multò maiora, inuideat) non desinam sperare meliora: licet interea videam, pro vna

arce, quæ alterutri negatur, plures indies in Liuonia cadere in alienas manus: reliquis autem consilijs non defuturas graues difficultates.

Quod si pax componi hodie aut cras posset, duo mihi venerant in mentem, alterum vt eliminandam pacis còditionum, quæ scripto prodire debent, formulam V. D. M. proponeremus, ne quid in ipso rerum exitu moræ interponeretur. Quam quidem formulam cum Regijs Legatis tentauit conferre, sed mirum discedendi desiderium ostenderunt. Quamobrem vt debito meæ conscientia satisfaciam, eam mitto V. M. tæ cum antequam cum Legatis conuenturus sim, dixerit mihi D. Palatinus, vt V. M. scriberem, ad quem puer confellum appropere. Alterum autem est de D. Varsenicio à V. M. tæ ad Sereniss. Regiam mittendo, qui illam faciat certiore, quanta à Sereniss. Rege in hoc conuentu ratio habita sit Sereniss. Sueciæ Regis, atque eam animaret ad scribendum de tota re Sereniss. Sueciæ Reginae, tum nomini item Ser. Regis nostri consuleret. Sed & eidem D. Varsenicio, vt post Suecica ista negocia maturius à Rege, ac Senatu tractata, forsitan erit in Sueciam trajiciendū: quod aliquam gratiā & auctoritatem eo ab Rege, non incommo- dam celeriori expeditioni, conciliaret.

Si autem pacem haud assecuti fuerimus, videat, si quid mihi in itinere scribere voluerit, in quo meæ fidei satis probata: nunquam deero, tum erga Regem Sereniss. tū certè erga V. D. M. cui fauillissima futuri anni initia, & progressus exopto. Ex Kiueroua Horca, die XXVI. Decembris, 1581.

IOANNI ZAMOSCIO,

Antonius Possenus.

QUOD mihi in scribendis alijs exciderat hoc erat. Mosci, cum heri ad multam noctem à me seipsimè, quod antea fecerant, petisissent, vt si nulla pacis alia ratio esset, decem dies, de quibus antea V. Magnificentia scripti, assequi possent, vt ad Magnum Ducem rescribere possent, ac responsum habere: cumq; eam spem prorsus illis ademissem, quin verò item adicissem, paratos esse equites, qui eos craftina die reducant in Moscouiam, sæpe ingemiscientes, se Deum testari dixerunt, per se non stare, quin plus quàm æquis conditionibus pax coiisset: sperare se, eiu fde patrocino Virginis Mariæ, ob cuius honorem, & templū ipsam tantum in Liuonia Nouogardiam Liuonicam peterent, Deum non minus pro Moscis pugnaturum, quàm ex arce Petzuri fecerat, vbi eadem B. ma Virgo magna habetur in veneratione. Doluisse autem vehe-

menter, magnū eorum Dominum, quod Derpatum sibi esset restituendum, in quo cum cultum Diuinum instituisset, Vladicam, Poppo, & Archipoppo constituisset, videbat fore, vt statim Lutherani, & alij heretici ibi pedem essent fixuri: & templa, piasque imagines, vt passim fecerant, demolituri. Verū tamen, ne sanguis Christianus funderetur, cessasse Magnum Dominum ei desiderio: sed Deum iustum Iudicem, qui aufert, & statuit Regna, esse ista vlturum, in quem causam suam omnino reiecerant: cum tandem non minus futurus esset in armis magnus Dux, quam Stephanus Rex fuisset. Respondi, Stephanum Regem, & V. D. M. plurimosque Polonos esse Catholicos, stare sententiam Regni, ne quid eiusmodi aduersus templa Sanctorum que debitam venerationem consequatur, sed rectiorem adhuc cultum, id est, Catholicum in Liuania esse statuendum. Quae cum dixissem, subiit animum meum cogitatio, nū inter pacis condiciones ea inferenda esset, tum ad indicandam mundo Ser. Regis pietatem tum vt milites, in praesidia imponendi, ab eo cohiberentur, quod certè Christianos, atque ad eò Ethnicos haud decet. Ceterum, cum illos acriter admonebam, ne sine rem item ipsi vnam ob arcem occasionem sibi adeò commodā elabi, mitius responderunt. Quare in negotium incumbendum ea ratione, qua scripsi omnino est, ac omnis cunctatio, rebus iam satis cōplanatis, tollenda est.

IOANNI ZAMOSCIO

Antonius Possuinus.

D Thomas reddidit mihi litteras V. D. M. ed iucundiores, quod intellexi Nouogardiae Liuonicae, caeterisque in arcibus non periturum cultum Deo debitum, ac B. mae Virginis venerationem fore cordi V. D. M. cum primum Liuonicae illae arces R. maieft. tradentur. Ceterum de Velisio caput meum Legatis mosci obtuli, vt illam arcem Regi relinquerent, me inquit, vel ipso vitæ meae discrimine mosco purgaturum illos, si quid hac in re mandatum Principis sui praetergrederentur. Post multa cōuentum est, vt Velisium integrum maneat Regi: sed, vt Sebesium stet ite integrum magno Duci, nisi Velisium habeant, aut euertatur. Iam cum ego mentem Ser. mi Regis hac de re perspectam nonnunquam habuerim, spero id negotium nobis non exhibiturum, si alia successerint, vt cras fortassis in nomine Iesu absoluentur. Stet Regi Driffa, Sebesium magno Duci, de quibus, Deo dante, in reditu in moscouia meo agam, si qua ratione potuero euincere, vt vna voce, rationes illum meae ad vtram-

que arcem solo æquandam permoueant. Quod si pax fiet, illico Porcouiensis Palatinus Porcouia, & quinque alij Nouogardia magna, vnus diei, ac noctis spacio, accersentur, vt arces Liuoniae dedant, captas autem à Rege accipiant, datis à V. D. M. fidelibus viris, per quos ista peragantur. Aiunt autem Mosci distare Sebesium Driffa centum Versis. Si sterisset iis Derpatum, concessuros fuisse, vt Sebesium solo æquaretur. Quod si quid lucis amplioris ad ea, formulamque conditionum, à me missam, à V. D. M. acceperissem, aliqua forsitan, ad expediendum celerius totum negotium, his litteris addere potuissem. Sed non dubito, quin omnia Legatis per scripta sint: Hoc vnum dicam, sperare me de M. tia V. eam iussuram, vt maturè Cofaci, & reliqui illi ad sanguinem fundendum propiores, si cibum, & alia velint, iam à pueris, & innoxijs, nec militaribus hominibus manus abstineant: ne dum putant incutere hosti terrorem, desperationem inferant, laesaque patientia, fiat furor. Quod si V. M. die visum fuerit, vt hinc in castra nobilis aliquis Moscus mittatur, qui, post iuramentum Legatorum sancitam pacem, Plescouiensem Palatinum de tota re, euocato ex ipsa ciuitate aliquo, coram V. D. M. certiorum faciat, id forsitan rationibus ipsius exercitus non erit incommodum. Cum verò Mosci instent, vt captiuum liberaliter omnes tradantur, ea que res ad me à Legatis Regijs relata adhuc habeat difficultatem, quod Mosci disertè, ac planè in litteris velint, sine alia dilatione fieri: videat V. D. M. quid Christianam pietatem deceat. Equidem, puto, praestare, vt qui sunt in castris captiuus, vel mecum venient, vel certè candide efficerentur, ne aliquod ab militibus ablegarentur. Sic fidelius cumulabit victorias Deus ijs, qui fidem sinceriores seruabunt. Ac quidem hoc anni initio conclamata pace, partium V. D. M. esset, vt in die Epiphaniae iam appropinquantis, plurimi ad gratias Deo agendas, Sanctissimumque Sacramentum sumendum adducerentur: vt iam Polonicum Regnum, noui anni & exitus incrementum, maiora benedictionum celestium, percipiat incrementa. Iesus V. D. M. cor, & dexteram Diuinis numeribus ditet. Ex Kiueroua Horca, vltima die Anni, 1581.

STEPHANO POLONIAE
REGI,

Antonius Possuinus.

Quas mihi Regia Maieft. V. D. M. burgo litteras scripsit, eas heri accepi cum non ita multo post, alias à Magno Moscouiae Duce accepissem, quas hac nocte, sicu-

sicut reliquas omnes, (ternas enim hic accipit) Legatis V. Maieft. degedas misi. Ex ijs autem, quarum exemplum ad V. Maieft. mitto, cognoscat, quantum mihi pergat Princeps ille calcar addere, vt pacis compositio nem procurem: quae (nisi aliud later, quod mihi ignotum sit) intra biduum triduumque certis conditionibus statuatur, ita vt Maieft. V. Moscus tota, quam, habet in manibus, Liuania cedat, Velisium item relinquat, tormentorum partem ijs in arcibus quodam de Polonis captorum restituat; intra octo hebdomadas arces illas omnes Liuonicas dedat, quae in eius potestate sunt; ab ipsa; Ciuitate Derpatensi incipiat. V. verò Maieft. Lucum, Sauolociam, Neueliam, Chelmam, quasque Plescouienses arces superiore anno cepit, cum ijs tormentis, quae erant Mosci, Mosco restituat: exercitum Plescouia deducat, atque ad nouem annos pax vtrinque sit: quamuis vt haec sit longior (cū dixi, à Magno Duce litteras accepero) tentaturus sim. Restat nodus de captiuus. Secus enim, quam in castris statutum fuerat, nobisque V. Maieft. dictauerat, Legati Regij dicunt fieri (nouo mandato accepto) oportere. Hodie verò altera, in Legatorum conuentu, Plenipotencia lecta est, quam Moscus misit: admonitus, primam in ualidam esse. Missum est enim hinc ad ipsum Plenipotencia V. Maieft. exemplum, quod ego tradideram Moscis. Cū verò ex aliarum litterarum exemplo, quas mihi Moscus paucos ante dies misit, sit adhuc V. Maieft. planius intellectura, quod ipsi ex Biscoiucio scriperam, propterea non est, quod longius respondeam litteris V. Maieft. quibus dignatur me vrgere, vt curem à Mosco, quid quid habet in Liuania, liberè tradi. Exemplum verò nouissimae Plenipotenciae, quam Moscus misit, nisi Magnifici Cancellarij puer, qui in Castra appropinquat, poterit expectare, per alterum isthuc rectè venturum confestim, Deo iuante, mittam. Nunc, quod ad ipsam tantae victoriae absolutionem spectat, fortissimo, & Christiano Regi fidenter proponam. Derpatum primaria ciuitatum Episcopatum est, quam Deus V. Maieft. tradidit, earum inquam, quae nunquam in Regū Poloniae potestate fuerunt. In ea iam intellexi, quodnam V. M. is consilium fuit; quasque litteras ad Pont. Max. scripsit: quid-

que mihi identidem dicere dignata est, cū & Episcopum Catholicum, & Collegium, atque eius generis pleraque omnia Derpatum, & alibi statuisset imponi. Id igitur eo erit facilis V. Maieft. quod, è quibus reditibus Vladica, Poppi, atque Archipoppi à Mosco attributis alēbantur, ex ijs, cum illi nūc reuocentur in Moscouiam, Diuinus cultus ritè restitui poterit. Verū quoniam N. haeretico ad sua redeunte, nouit Maieft. V. quātum non alteri modo Collegio nostro, sed vniuersae Catholicae religioni impedimentum illatum sit obsecro V. Maieft. per misericordiam Christi, per quem Reges regnant, vt cū sincerum, neque nutantem Catholicum toti Liuaniae praefecerit, tūm arcibus eos praeficiat, à quibus nomen, scilicet, laesaeque Dei non blasphemetur. At verò Derpatum nemo (quod sciam) aptior videretur, quam D. Zebridouius, qui sexennium, magno animo, magnis sumptibus, summa fide Catholica V. Maieft. inseruiuit, preter eius patris antiquiora erga Rēp. merita. Quae Zebridouium etsi in castris noueram, quod Lublini Collegium de Societate nostra cū instituisset, in ipsa pene acie diligentissimè me vrgēbat, vt in eam vinea satis incultam operarios quā primū mitti curare: interius tamē eius pietatem cognoui, cū mihi adhibere est in hoc irinere comes, & dux; tempore autem huius conuentus fidelissimam Reip. ac verè Christianam operam praestitit. Hunc ergo de Christiana nota V. Maieft. commendo, testatus Deum, neminem hac de re mecum esse locutum, priusquam me rem Deo commendante, id mihi ipsi venisset in mentem. Quod si V. Maieft. id effecerit, pax que hac videbitur non in firmis fundamentis niti, audebo in reditu ex Moscouia meo, rogare V. M. R. vt Ill. m. D. Andrea Batoriū paret ad eam vel legationem, vel missionem, quā in castris V. maieft. scripto, ac voce, pposui. Id enim quantae Dei gloriae, dignitatisque Ill. mi illius Principis, & Liuaniae firmitati futurū sit, non dubito, quin optimè V. M. intelligat. Quam hoc noui anni initio, omnibus Diuinæ sapientiae donis augeri percipio, atque à Deo contendo. Ex Kiueroua Horca die S. Epiphaniae ad uesperascente.

1582.

ACTA

ACTA IN CONVENTU LEGATORVM SER. MI POLO-

NIAE REGIS STEPHANI, HVIVS NOMINIS P. R. M. ET IOANNIS BASILII, MAGNI MOSCOVIAE DVCIS, PRAESENTE

Antonio Posseuino, de Societate IESV, nomine Gregorij XIII. Pont. Max. M. D. LXXI. Mense Decembri, in Chiueroua Horca, ad Iamum Zapolscia, in Moscouia.

Antonius Posseuinus cum Stephano Poloniae Rege, & Magno Moscouiae Duce egisset, de mittendis aliquem ad locum Legatis, de pace tractanda, delectus est à Magno Duce Iamum in Zapolscia pagus, Velicoluco viginti miliaribus Germanicis, totidem à Plefcouia distans. Qui pagus cum à Cosacis militibus Regis fuisset antea combustus, alter pagus habendo Conuentui delectus est, duobus inde miliaribus Germanicis, propior Porcouiam, inter Paderouicum. atq; zapolsciam, vocatus ab incolis Chiueroua Horca, quae postrema vox monticulum, sicut altera, id est Chiueroua Nobilis cuiusdam familiam designat.

Ad eundem locum in hospitium Antonij Posseuini conuenere vtriusque Principis Legati, die XIII. Decembris M. D. LXXI. qui dies B. Luciae Virgini, & Martij est sacer.

LEGATORVM Regionum nomina fuerant Ianusius Nicolai Sbaraski palatinus Braslauensis, Albertus Radiuilius Dux in Olika, & Niesvuz, Curia Regis in Lituania Marsalcius, & Capitaneus Caunenensis, vterque Catholicus, praeterea Michael Haraburda Regis Secretarius, Ruthene fidei, si fides dicenda sit, quae à fide Catholica aliena est. Hic autem sapè Legatione ad Moscos, & nonnunquam ad Tartaros functus, valebat vsu rerum, filiumque Collegio nostrae Societatis, quod est Vilnae, tradiderat instituendum. Accedebat Christophorus Varfaucius, quem Antonius posseuinus procurauerat à Rege ad conuentum mitti, tum vt Summo Pontifici satisfaceret, cupienti, vt in ea pacis tractatione Sueciae Regis ratio haberetur: tum, vt idem Christophorus tota re cognita, si deinde appetente Vere in Sueciam mitteretur, de Liuonicis arcibus, eo cum Rege, nomine Poloniae Regis, acturus, non solum ea componeret, quae inter Reges illos controuertuntur, verum etiam Catholicae religionis negotium promoueret vir nobilis, & Catholicus; ac tum ab Antonio Posseuino de toto hoc Suecico religionis negotio diligenter edoctus, tum à Stanislao Varfaucio de Societate IESV, a-

pud Sueciae Reginam iam biennium commorante, eiusdem autem Christophori fratre, docendus.

Moscouiae autem Legatorum nomina fuerunt, Dux Demetrius Petri Ieletzki, praefectus Casinensis, & aulicus Magni Ducis; Romanus Basilij Olpherius, praefectus Coselnenensis, & aulicus Magni Ducis, ac frater Michaelis Begini; Mikita Basonka, filius Nicephori Veresczahina, Basonka, Basenka, secretarius Mosci, quem illi Notarium vocant; Zacharias Suiafua, Vicenotarius.

FECERAT Sacrum Antonius posseuinus, atq; aliquos de suo comitatu Sanctissima Eucharistia pauerat, cum illicò vtrique Legati ad eum venere: quibus confedentibus, & altero de duobus interpretibus, quos secum ille in Moscouiam adduxerat, stante, pauca praefatus Antonius de sinceritate, qua in tanto negotio esset agendum, quam quae simplici oculo in ipsum Christum esset inspiciendum, qui est vera pax nostra, plenipotentiam vtriusque Legationis, siue mandata, quae vocant, procurationis deprobi, ac legi fecerit. Primi Mosci suam legerunt, cuius verba sunt haec.

PLENIPOTENTIA LEGATORVM Mosci, quae Ruthenicè, id est, Moscouiticè fuit scripta.

DIVINA misericordia & clementia, quae nos praefecit in Oriente ex altissimis, quaeque dirigit pedes nostros in viam pacis. Huius ergo Dei nostri in Trinitate adorandi clementia, Nos Magnus Dominus Czarius (siue Rex, aut Imperator) ac Magnus Dux Ioannes Basilij totius Rusiae, Volodimeriae, Moscouiae, Nouogardiae, Imperator Casani, & Imperator Astracani, Dominus Plefcouiae, & Magnus Dux Smolenscij, Tuerig, Permiae, Viaticae, Bulgariae, & aliorum locorum, ac Dominus haereditarius terrae Liuoniae, Stephano, Dei gratia, Regi Poloniae, ac Magno Duci Lituaniae, Rusiae, Prussiae, Samogitiae, Masoniae, Principi Translylvaniae, & aliorum locorum, misimus Legatos nostros Magnos, aulicum nostrum, & Praefectum Casinensem Ducem Demetrium Petri Ieletzki, aulicum nostrum & Praefectum Coselnensem Romanum Basilij Olpherium, & Notarium nostrum Mikitam

Mikitam Basenka, filium Nicephori Veresczahina, & Vicenotarium nostrum Zachariam Suiafua, ad conuentum pacis statuendae gratia, cum Legatis tuis loqui. Et quaecunque illi incipient de rebus nostris dicere cum tuis Legatis in conuentu, ea res nostrae sunt. Scriptum in Dominio nostro, in aula Slobodae arcis, Anno à creato mundo Septimo millesimo, Nongentesimo, Mense Nouembri, Indictione Decima, Dominij nostri 47. & imperiorum nostrorum Rosensis 35, Casanensis 29, Astracanesis 28.

Cum haec Plenipotentia fuisset perfecta, visa est infirma, nec sine iusta suspitione fuere Legati Regij, qui propterea, quas Moscos ad Poloniae Regem in castra per Zachariam Boltinum literas miserat, legi iusserunt. His significabatur, non defuturum Moscum, quibus Legatos, cum integra potestate omnia transigendi, quemadmodum de Mosco Antonius Posseuinus quaesierat, esset missurus. Tum Antonij litteras item, quas tum per eundem Boltinum, tum per Andream Apollonium Moscos ea de re sibi scripserat, cum legi iussisset, eodem illa tenore, quo Regiae, inuenta sunt. Praeterea, quod Plenipotentiae Mosci infirmitas dilucidius agnosceretur, Plenipotentia Regis à Michaeli Haraburda perfecta est, cuius verba haec sunt.

PLENIPOTENTIA REGIS POLONIAE, quae Polonicè fuit scripta, vtroque signo Poloniae Regni, & Lituaniae Ducatus, ob signata.

NOs Magnus Dominus Stephanus, Dei gratia Rex Poloniae, Magnus Dux Lituaniae, Rusiae, Prussiae, Samogitiae, Masoniae, Liuoniae, Princeps Translylvaniae, & aliorum locorum. Notum facimus, his litteris, Magnum Dominum Ioannem Basilij, Dei gratia Dominum Rusiae, & Magnum Ducem Volodimeriae, Moscouiae, Nouogardiae, Casani, Astracani, Plefcouiae, Tuerig, Iuerig, Permiae, Viaticae, Bulgariae, & aliorum locorum scripsisse nobis per tabellarium suum Zachariam Boltinum, significando, à Legato Sanctissimi Pastoris Gregorij xiiij. Pontificis Max. Romani, Reuerendo Antonio Posseuino scriptum ad se nomine Domini sui, hortante Sanctissime Apostolicae pastoralis Sedis auctoritate ad concordiam & pacificationem inter vtrumque nostrum; vtque ex vtraque parte Legatos vnà ad locum mitteremus, qui, eodem Summi Pontificis Legato praesente, pacem inter nos possint constituere. Iuxta quas Legati Pontificis literas, Magnus Dux Legatos suos ad locum certum mittit inter Porcouiam, & Sauolociam, via

Velicolucensi à Porcouia ad Iamum Zapolsciae. Ideò & nos, sanguinis Christiani effusione nolentes videre, misimus ad eundem locum Iamum Zapolsciae Legatos nostros, Palatinum Braslauensem, Capitaneum Kremeneccensem, & Pinscensem, Ducem Ianusium Nicolai Sbaraski; & Marsalcum nostrum aule Magni Ducatus Lituaniae, Capitaneum Caunensem, Dominum Albertum Raduilium, Ducem in Olika, & in Niesvuz; & Notarium nostrum Magni Ducatus Lituaniae Michaelem Haraburdam. Accedimus illis & his litteris nostris plenipotentiam, vt conuenientes cum Legatis Magni Ducis Moscouiae, inter nos, & Magnum Ducem Moscouiae, & Dominia nostra de amicitia & concordia colloquantur, & res constitutas litteris, ac iuramentis suis coram Legato Reuerendo Posseuino confirmant, & ad effectum, certamque confectionem, & constitutionem suam adducant. Quae omnia sumus admitturi, contentique futuri, & inuolabiliter praestituri, quae admodum iuxta Senatorum nostrorum consilium, qui eo tempore apud nos fuerunt, Regni Poloniae, ac Magni Ducatus Lituaniae, verbo nostro Regio pollicemur, & promittimus etiam pro Successoribus nostris in istis Dominijs, totaque Repub. haec omnia iuxta constitutionem, & litteras Legatorum nostrorum firmè, inuolabiliterque nos praestituros. Cum autem ad nos Magnus Moscouiae Dux Legatos suos allegabit, tum nos Legatorum nostrorum litteris nomen nostrum Regium adscribere, ac signo nostro ob signare, Regioque iureiurando confirmare, eademque litteras cum ipsidem Legatis ad magnam Moscouiam Ducem remittere debemus. Eodem modo erga nos, & Successores nostros, atque erga nostra Dominia Magnus Moscouiae Dux, Successores, atque illius Dominia se gerere debet. Propterea memoratis Legatis nostris haec litteras nostras manu Regia nostra subscriptas, & ob signatas Sigillis nostris Maiestatis Regni Poloniae, & Magni Ducatus Lituaniae dedimus. Datum in castris nostris ad Plefcouiam, Anno Domini 1581. mensis Nouembris die XXX. Regni vero nostri anno Sexto.

Quae omnia cum essent perfecta, Legati Regij acriter urgebant, vt Mosci pleniora mandata de promerent, ac scirent, sese super fundameto tam infirmo reliquam tractationem non extructurostatque ad id Instructionis suae caput ea de re adhuc perlegerunt. Mosci autem excusare se, quod is Magnorum Moscouiae Ducum scribendarum Plenipotentiary mos semper fuerit: quodque litteris Magni Ducis ad Regem, & ad

& ad Antonium Possuinum scriptis satis intelligi poterat, sibi plenam potestatem ad omnia conficienda tributā fuisse. Ad didere, cum res ipsa, de quibus esset agendū, statim essent ad effectum adducendā, frustra Regios de plenipotentiā verbis queri, quam re ipsa, & facto ipsi Mosci essent praestituri.

Cum lites ex litibus fererentur, nec praesens aliquod remedium cerneretur, Antonius Possuinus Regios monuit, ut ea de re protestationem facerent; sic enim se eam esse admitturum. Deinde ut in diem sequentē quaestio illa sic differretur, ut tamen nocte ea, quae primae diei Sessionem consequeretur, utriusque Legati suarum Plenipotentiarū exempla confestim ad se mitteret; se neo recomendanda, Moscis priuatim alloquendis, si quam alterā Plenipotentiam haberent, examinandisque ipsarum Plenipotentiarum exemplis impensurum. Quod cum factum esset, neque Mosci aliam haberent Plenipotentiam, die sequenti Legatis utrisque sic locutus est.

*DIE XIII. DECEMBRIS SE-
cunda Legatorum sessio.*

QUANDO QUIDEM Mosci Legati nullam se aliam habere Plenipotentiam dicunt, nec credendum sit, Magnum Ducem non agere sincere, quippe qui sciat fore, ut vniuersus hic tractationis contextus Deo, ac Christianis omnibus innotescat; dicant, num iurabunt, scire sese alias Plenipotentiarum formulas hisce de rebus à Magnis Moscovitae Ducibus scribi solitas esse. Cumque ab extremo, qui erat Zacharias Vicerotarius, fuisset interrogationem orsus, se ille iuraturum respondit; qui cum Acta Mosci Secretariae ad centum annos legisset, nunquam se alias formulas legisse dixit. Quod cum postea singillatim reliqui assererent, adiecit Romanus Basilij, se ante XX annos ad Sigismundum Augustū Regem Internuncium venisse, pacēque quinque annis deinde (cuiusmodi litteris patentibus à Mosco Magnis Legatis traditis) fuisse consecutam. Quarenti autem Antonio de Michaele Haraburda, num aliquam earum formularum, vel litterarum vnquam vidisset (expediuisse enim, ut eiusmodi aliquid Magni Ducatus Lituaniae Secretarius secum attulisset) cum Haraburda respondisset, nunquam talibus tractationibus, qualis erat haec, se interfuisse, nec proinde Plenipotentias vidisse: interrogauit Regios Antonius, numquid aliud vellent dicere, antequam, ipse, quid sentiret, exponeret. Per stare se quidem in incepto dixerunt, sed auctoritate Pontificis Max. moueri, ut & tractationem inchoaret; ac verò potestaretur,

se prius hinc non esse discessuros, quam res ipsa, quas Mosci essent praestituri, efficerentur. Antonius autem, Cum, inquit, nihil alterutri parti ex hac tractatione pereat, quae si in rem conferatur, maxima bona paritura sit; sin dolo malo fiat, in eos perpetuo cum dedecore sit casura, qui erunt in noxam: ac proinde alterutrius Principis sinceriores agendi rationem maximè sit roboratura, ad rem ipsam iudico esse veniendum, sic, ne ipsa actio iuri alicuius Regiorum Legatorum (quod ad Plenipotentiam attinet) possit esse damno. Interea verò Legati Mosci sciant à Christianis alijs Principibus nullas eiusmodi formulas Plenipotentiarum solitas esse conscribi. Tum conuersus ad Legatos Regios, cum eos admonuisset, ut cogitarent, num cum in Iamo Zapolski pacis ista tractatio haud fiebat, praeitura fuisset alicuius turbationis materiam; alterque ex Legatis Albertus Radiuilius respondisset, nihil inde oriri posse quaestionis, quin & eodem in pago Iamo pacem posse confici, aut promulgari dixisset, perrexit Antonius: Quando ad victores pertinet legem victis imponere, poterunt Regij Legati conditiones pacis, quam Mosci iam tertio per tres Legationes petierunt, primò proponere. Ad ea Palatinus Braslauensis (gratius actis Summo Pontifici, atque Antonio, quem eius Sanctitas miserat, quod laborem hunc pacificandi utriusque Principis tam paternum suscepisset) Liouoniam totam, eam scilicet, quae in manu esset Mosci, disertè, & grauiter petijt, quae nisi concederetur, nequitiam se progressuros, nec adeò reliqua tractationi interfuturos.

Cum Mosci nimium hoc esse dicerent, multaque interfererent, quibus Regijs persuaderent, ne sanguis funderetur, & fieret aequalitas, si vellent, ut vera pax, fraternitasque consequeretur: ad earum autem Liouoniae Arcium numerum, quas per Antonium Possuinum se traditurum Magnus Dux tres ante menses promiserat, Gouiam addidissent: ad eaque omnia rursus Palatinus commodè respondisset: Legati Mosci vrserunt, ut Regij item dicerent, occidit se Magni Duci daturus haberent in mandatis. Moscum enim petere Plefcouienfes Arces, ac reliquas, quae superioribus annis à Stephano Rege fuerat captae, Lucū, Velisiam, Sauolociam, Neueliam, Chelmam, & si quae essent eiusmodi aliae.

REGI se multum dare dixerūt, qui certam spem Plefcouiae, ac Nouogardiae potius esse relicturi: qui 40. millia ditionis Mosci, quam hoc anno occupassent, in ditione Magni Moscovitae Ducis redire permitterent: qui victorem essent exercitum deducturi: qui tot sumptus fecissent, cum

cum Moscus, quae per suos Legatos Vilnae promississet, non praestiterit, ac tamen ipsi Quatuor arcus Plefcouienfes se Mosco restituros pollicerentur.

CONTRA Mosci, nisi de reliquis arcibus in Liouonia Mosco relinquēdis agatur, nihil effici posse: tot Liouoniae arcus non parum constituisse Magno Duci, ut gratis eas dedat. Plefcouiam ita esse munitam, uti Regij erant experti, qui si arcus illas alias expugnassent, istam nondum cepisse, nec adeò post hac (ut neque alias) expugnatos. Quae cum varijs colloquijs totam penè diē vsque; ad noctē adduxissent, instarent autem Regij, ut Antonius illos profus in castra, vel ad Regem vellent dimittere, postquam Mosci de Liouonia tradēda nihil certi aperirent: id verò quoque; studio Regij facerent, ut negotium citius conficeretur, se quidem (ait Antonius) illos nocte dimittere, verum ita, ut omnino postredidē manē redirent, quicquid modum factum est.

*DIE XV. DECEMBRIS SE-
sio Legatorum tertia.*

Cum Regij Legati ex eo Zapolski pango aduenissent, in quo duobus circiter Leucis à Chiueroua Horca commorabantur, Mosci item statim, quia in Chiueroua manebant, adfuissent, tota penè dies tribus capitibus rerum agitandis insumpta est. Proposuisse non sine querela Regij, Moscos tempus eximere, ne Liouoniam totam traderent. Adiecerunt petere se, ut Magnus Dux titulo, iureque; Liouoniae cederet: denique, ut Sueciae Rex inter pacis conditiones adnumeraretur. Tum dixerunt, se praeterea, quae de Plefcouienfibus arcibus, Mosci; ditione hoc anno occupata promississent, Chelmam item arcē, superiore anno captam, reddituros, satis autem multum hoc esse, cum Regi Poloniae plures Liouoniae arcus, quas alij cepissent, ista Magni Ducis cunctatione, decessissent. Ceterum habere se in mandatis à Rege, ut quàm citissimè tractationem istam absoluant: se Antonio Possuino protestari, diuturniores moras pati non posse, quibus etiam omnino ultra triduum, vel quadriduum eo in loco non sit commorandum.

Ad ea Legati Magni Ducis cum pleraque respondissent, quae superioribus diebus de aequitate seruanda, de elatione animi vitanda, deque sanguinis effusione declinanda dixissent, quodque; Regij visuri denique; essent; super quos tantus sanguis esset casurus. De Sueciae autem Rege se nihil habere in mandatis, quod agerent; cum, si velit ad Magnum Ducem mittere de pace Legatos, non frustra missurum. Haraburda autem, qui vnà cum Hornoštaio quodam in

Legatione ad Magnū Ducem iuerat, cum nil praeter illa, quae habuisset in mandatis egisset; cogitandū esse sibi quoque; Magni Ducis Legatis, intra fines muneris sibi praescripti manendum; Liouoniae igitur arcus Regijs promiserunt, Pernauiam, Paidanū, Korstinum, Huntecz, kurslouum, Porcholiam.

SED cum Regij totius Liouoniae restitutiōnem, tituli; & iuris ipsius cessione iterum vrgerent, Antonius Possuinus, qui antea nouerat, Legatis Regijs eam non fuisse plenissimā facultatē traditam, de arcibus à Rege captis restituentis, quae videbatur fuisse peropportuna, quaeque; Antonius, antequam à castris discederet, à Rege petierat; utriusque autem Legatis de Sueciae Rege, ac de iuris & tituli Liouoniae cessione, suae essent rationes, precatus Legatos per Christi sanguinē, perque id, quod erga Sanctam Apostolicam Sedem obsequium ostendebant, ut in tanta re nihil praecipitis deliberationis adhiberetur: petijt, num tantisper ips de rebus sibi cogitare liceret, dum ad rem aptius, atque; ad pacis solidioris compositionem expeditius posset respondere. Cui cum annuissent, tum ille, crastina dies Sessione vacabit. De Liouonia verò tota reddenda, cum Magni Ducis Legati iam sex alias arcus obtulerint, dicant autem Regij, nil se aliud dicturos, nisi arcus reliquas tradant; cūque; utriusque; non satis se aperiant: suas excutiant Instructiones, & videant, quid, & quantum possint praestare, ut ad sequentem sessionem parati, ac sine vlla tergiversatione ab eo, quod aequissimum est, accedant.

DISCEDENTIBVS Regijs, cum Magni Ducis Legati ad multā noctem (quod saepe faciebant) apud Antonium mansissent, deque; Liouonia quid in mandatis haberent, liquidius, ac fidenter ei roganti (quantum ad pacē citius faciendā expedit) aperuissent, data ei facultate, ut ad Ioannē Zamofcium Regni Poloniae supremum Cancellarium, & generalē Capitaneum de tota re citatis equis perscriberet, cui integerrimā rei conficiendae potestatem Rex tradidisset, missa eadem nocte literae sunt in castra: ad quas cum tardius responsum peruenisset (quadriduum enim effluxit) multum fuit Antonio, quod ageret in eximenda Moscis suspitione de Regijs, hisque vix excusandis, quod qui scripto plenissimam se potestatem ad omnia habere dixissent, inde plenior Moscorum esse illa videtur, quae paucioribus verbis esset comprehensa. Biduo itaque dilato, cum Regios monuisset Antonius, ut colloquio interessent, in quo saltem de Rege Sueciae agi posset, die 14. omnes apud eundem de modo reconuenerunt.

DIEI XVIII. DECEM-
bris Sessio quarta.

ANTONIUS Possseuinus, cui à Legatis ad cogitandum delata res erat, facti se, inquit, maioris id esse momenti, quam fortasse putaretur, quod de Sueciæ Rege, deq; cessione tituli, iurisq; Liouoniæ petebatur à Regijs. Et à Pontifice quidem Max. se habuisse in mandatis, vt ea de Sueciæ Regis, tanquam Sanctæ Sedis amici, ageretur: quod quidem Stariciæ cum Magno Duce tam eius Sanctit. quam Stephani Regis nomine quinque diligenter egisset, nec Magno Duci displicuisse, vt in Sueciam (quemadmodum fecerat) literas de tota re mitteret. Nunc videri sibi Stephanum Regem nulla ratione posse istud officium pro affine, ac fratre suo deferere; cum etiam occasionibus futuri belli præcidendis, valde id esset commodaturum. Proinde si quid Magni Ducis Legati haberent, quod responderent, se priusquam aliud aliquid diceret, libenter auditurum.

MOSCI responderunt, se nihil (vt dixerant) à magno Duce ea de re in mandatis habuisse, id autem per Legatos Suecos agi posse: quærare verò se de Regijs, num haberent à Sueciæ Rege Plenipotentiam vllam. Quod cum negassent, Quid (aiunt) igitur vultis agi de negotio hoc, in quo etiam nobis aliquid agere licuisset, nihil tamen soli di confici posset, præsertim quod & alia inter nostrum magnum Dominum, ac Sueciæ Regem controuertuntur? Nam præter Liouoniæ arces, Coreliamq; & Iuanohorod, Iamam, ac forsan alia, hoc biennio occupauit. Tum Antonius Regiorum erga Sueciæ Regem studio commendato, Moscorum item responso audito, cui non facile poterat Regij respondere, id vnum restare dixit, vt tempus saltè intercederet, quo inter Sueciæ Regis, & magnum Ducem per Legatos (si ij noluisset) inuicè agi de tota re posset. Cum verò mosci ad ea nihil respondissent, quippè quibus neque hoc fuisset à magno Duce mandatum, ad alia vt progressus fieret (ijs modò negocijs omisis) vnani mes omnes Legati consenserunt. Atq; eò magis Regij, quod in mandatis habuerant, ne si Suecus excluderetur, propterea à pace faciendâ desisterent. Cum verò de titulo & iure Liouoniæ tradendo, Mosci Legati dicerent, se nihil prorsus habere, quod agerent: nec videri æquum, vt ex Liouonia prorsus eorum Princeps eijceretur; nec dū verò è castris aduenissent à Zamoscio literas, quas Antonius, Legatique Regij expectabant, vt de primario negotio aliquid statuerent, finis ei Sessioni impositus est.

Verum

DIEI XX. DECEMBRIS
V. Sessio.

CVM post superiorem Sessionem, Stanislaus Zolkeuium Palatini Belzensis filium, & consanguineum suum Zamoscium ad Antonium cum literis credititijs misisset, perque eundem significasset, ob bonū pacis posse magni Ducis Legatis tradidit Nouogardiam Liouonicam, duasque alias Liouoniæ arces, quibus versus Naruam, & mare moscis liber aditus pateret, dū arces à Rege captas, Velicolucum, Zaublociam, Neulam, Velisiam in Regis potestate finirent. Quin item Velicolucū restitui posse (nisi omninò secus fieri pax posset) dū tamen nihil in Liouonia daretur moscis, sperare enim se, quamuis ea de re mandatum à Rege non haberet, Ordinibus tamen, ac Regi id omne probatum iri. Antonius non hoc consilio non mediocriter sollicitus fuit, tum quia Zamoscium chirographum nullum miserat, quo chirographo (cū ferè ad Antonij fidem, atque iudicium, vt dicebat Zolkeuius, ea vel arcium in Liouonia traditio, vel restitutio Velicoluci referretur) aut titè in rem cōferri negocium posset, vel si Regno Poloniæ aliquando illius rei reddenda ratio fuisset, id liquidò fieri posset. Quod si postea id consiliū aut mutatum (quod non semel alijs in rebus Antonius erat expertus) aut à Regijs Legatis fuisset non leues ob causas impeditum (neque enim sibi quicquam à Rege ea de re præscriptum esse dicebant) Antonius inani promisso lactasse, aut adeò decepisse magni Ducis Legatos videretur; quod quidem Diuino in moscouia cultui promouendo admodum esset incommodaturum. Accedebat iterata sæpissimè à Rege petitio vniuersæ Liouoniæ, cuius ne spithama quidem cedere posset, licet vellet. Ad quod Decreto ordinum Regni, & iureiurando Regem teneri, cum alias, tum disertissimè Regijs Legatis identidem dictum fuit.

Ac Antonius quidem à Rege, Zamoscioque paucos ante dies per literas petierat, num si tota Liouonia moscis cedere noller, sibi in moscouiam redituro procurandum esset, vt magni Ducis Legati Varsauiam ad futura martij mensis Comitia venirent: sic enim rectius ab Ordinibus Regni aut ei Decreto posse derogari (quatenus Liouoniæ non nihil magno Duci concederetur) aut si è Repub. iudicaretur, vt in belli continuandi proposito perstaretur, tū Legati mosci, consensum Regni ipsi oculis cernentes, facilius ad propositas pacis condiciones descenderent; hyeme interim bellici negotij inchoati persequutionem haud eximè.

Verum Zamoscium literas idibus Decembris datas, & eadem ipsa die per alterum tabellarium redditas, quæ idem Zolkeuius cum breuib; illis alteris credititijs venerat è castris, Antonio scripsit, nihil opus esse, vt de mutando Decreto ageretur. Stare enim Regis, & Ordinum sententiam: si nolit Moscus assentiri toti Liouoniæ tradendæ, rem armis esse decernendam. Itaque tota re cum Legatis Regijs communicata, hi iudicauerunt, à se de Liouoniæ arcibus nihil agi, atque adeò omninò proponi debere: Legatos enim Mosci, quibus satis erat persuasum, Stephanum Regem integram Liouoniam velle, quiq; iam non minima præbuerant argumenta eius restituendæ, in spe venturos, alia quoq; magno Duci à Stephano Rege relicta iri; resq; Regias proinde peiore esse in statu, quæ antea. Vnde pacis cōpositio extrahi posset, præterquæ quod, cum eas arces voce tantum Zolkeuij Zamoscium offerret, tutum Regijs non esset, vt eas nomine Regis Mosco pollicerentur. Itaque cum Zamoscio rescribendum esse existimassent, Antonius quoq; sequentes literas ad eum misit: multa, quæ maximè ad celerem, & honorificam pacis cōfectionem spectabant, si ad rem, non amissa tanta occasione, veniretur, per eundem Zolkeuium significans, quæ literis non erant committenda. Sic igitur Sessioni illius pars priuata huic tractationi, antequam Legati Mosci aduocarentur, extracta est.

EPISTOLA IO. ZAMOSCII, SV-
premi Cancellarij Regni Poloniae, &
generalis Capitanei, ad An-
tonium Possseuinum.

QVARE D. Vestra de eruptione Moscorum, deque illorum castigatione scripta, vera sunt. Quæ verò de indicio Petri Koltovvski verè scripta significatur, vera vt sint, magis opto, quam arbitror. Nam nisi pax coibit, hostem ego quæram, nisi me ipse quæserit. Sed hæc satis. Literas D. Vestrae summa celeritate mitto ad Regiam Maiestatem. Frustra tamen, vt ego iudico, decedendo aliqua Liouoniæ parte in Comitibus deliberaretur. Nemo enim patriæ benè in futurum prospiciens, vel in Conuentu etiam ipso Regni, de ea decedere suadebit; re iam ad extremum adducta, vt aut nobiscum hostis pugnare necesse habeat, aut de hac vrbe periclitari, & vnà de tota Liouonia, occupante etiam illam altera ex parte Sueco; Album lapidem oppugnante; premente Pernauiam, & Felinum; ita vt vix illa iam Moscus non amiserit, sed de Derpato saltem laborare videatur. Ordines verò quid? Vel ad educendum in posterum militè plus sumptuum impenderet;

quàm in hunc deductum iam, & in supplementum inde vel ad Augusti. At quæ interim tentari possunt? Hostis verò instructus omni apparatu ex commercijs marinis, quæ erit postea potentior? Audio illos bonos Legatos Moscorum cunctari. Si expectant nouam informationem, iam illam habebunt per tabellarium hunc, quem eò iussi deduci. Quàm grauius verò rem gerentem? Cùm diceret ire se Porchouiam, & inde Zapolsciam cum literis ad D. Vestram, iam tamen tandem versus Plescouiam, deflectens de itinere Porchouienfi, cum ductores Nouogardiæ haberet, processerat, vt octo saltem milliaribus à Plescouia abesset, noctuque, non die, iter faceret, & cum in nostros incidisset, & in viam Porchouiesem reduceretur, vnum ex suis, dato illi equo, sub cuius sella ad Legatos à Principe insutas literas habebat, fugere iusserit, inde etiam alios tres comites contra fidem datam fugere iusserit. Hæc certè inquirenda & dijudicanda diligenter erant prius, quæ p nuncio, non pro perduelle haberetur. Veruntamen apud me vel vmbra Iuris gentium plus valuit. Itaque vel adhibitis ductoribus, à me ad locum conuentus mittitur. Ex nouis istis literis, quas affert, & præsertim tam diligenter occultatis, credo quod ad exitum quemuis isti tractatus facilius deducatur. Apollonius iam feliciorum quàm nos vitam viuuit. Scribā Rufficum vnum tantum in castris habeo. Commendo me fauori D. Vestrae. Datum ex castris ad Plescouiam, die xij. Decembris. Anno Domini, 1581.

ALIA EPISTOLA ZAMOSCII SV-
premi Cancellarij Regni Poloniae, & ge-
neralis Capitanei ad An-
tonium Possseuinum.

MITTO ad D. Vestram consanguineum meum D. Stanislaum Zolkeiuvski, Palatini Belsensis filium. Ex eò D. Vestra de eo, quod à me scire vult, cognoscat. Ei verò non solum dicenti fidem adhibere debet, sed etiam, si quæ cum illo communicabit, prorsus tacita fore pro certo confidat. Hoc illi ita prorsus futurum esse spondeo. Commendo me D. Vestrae. Datū ex castris ad Plescouiam, die 17. Decembris. Anno 1581.

ANTONII POSSEVINI RESPON-
sio ad eundem Io. Zamoscium.

HAC ipsa die binas à V. D. Mag. literas accepi, alteras ab eo, qui tabellarium ad me Magni Ducis adduxit, commoratum in itinere, seu alibi, integros octo dies, alteras à D. Stanislao Zolkeiuvski cōsanguineo V. Magnifici. qui ea, quæ Legatis Regijs, ac mihi videtur expedire, suis referat.

referat. Ad quæ si V. Magnifi. scriptum, chirographo, signoq; suo obfignatum, nobis miserit, progrediemur in incepto, nõ sine spe perhonorificæ pacis. Sin minus, in optimam partem accipiet, quicquid erit delibendum à nobis, cù etiam nobis ratio reddenda sit actionum nostrarum Reipub. isti, Pontifici Max. magno ipsi Moscoviæ Duci, ceterisq; forsitan Principibus: ne quid dicat de nostro ordine, cuius tot certè pignora, & obsides habet Polonia, vt etiã ijs, eorūq; bono nomini maximè consulendū sit.

Porro ò scio V. Magnifi. pro sua perspicaci prudentia, optimè iam intellexisse, quanto perè expediebat, vt quã instructionem manu sua scriptam Legatis Rex pollicitus fuerat, ea vt iplis traderetur; sic verò reliqua discuterentur, vt hoc rigidissimo tempore tanti boni confectio nulla cù statione inturbaretur. Meam fidè probari V. Magnifi. sic gaudeo, vt sperem, nõquam illi iure improbatum iri. IESVS dextera, & cor V. M. Illustrissimæ cœlesti præsidio muniat. Ex Kiueroua Horca, die XX. Decembris, nocte, 1581.

Porro ò euocati ad conuentum Moscici, grauisimè conuelli sunt (id quod sæpè alijs quoq; in rebus fecerant) quod in ipsa pacis tractatione tanquam captiui tenebantur; sanguis passim funderetur; sibi bona, hominesq; raperentur: quodq; magni Ducis tabellarius, qui literas ad Antonium, & ad eos attulisset, in castra ductus: eius verò comites passim interfecti; itineris autè ductoris eorum, rustici cuiusdam, lateribus (vt solent) faces ad confessionem extorquendam admotæ fuissent: deinde, cù è castris huc ad Antonium recta à Zamoscio missus & scriberetur, & diceretur, triduum tamen apud Præfectum equitum Zebriodonium valde nobilem, ac probum, & fortem Polonum, mandato Legatorum Regionum, fuisse detentum: denique post tot dies, literas magni Ducis vix redditas esse. Itaq; cùm nunquam se ad conuentum ex Moscouia venturos fuisse dicerent, nisi Pontificis Max. eiufq; quem miserat, Antonij fidei magnus Dux credidisset, cupere se aiebant potius discedere, quàm ista indignitate, hostilibusq; modis rem amplius agere. Cùm autem Regij rem excusare, rationesq; eas afferre incepissent, quas Zamoscius ad Antonium scripserat: Antonius, qui & tabellarium prius interrogasset, & octiduum in itinere detentum (causa nescitur) cognouisset: videret autem, ex dilatione reddendarum literarū, cùm vel Rex, vel Moscus aliquid essent scripturi, magnum negotio conficiendo incommodū posse creari: se iam, inquit, Legatos utroq; non tantū ob Pontificis Max. auctoritatè

(cui quicquid se deferre sæpius dicebant, id quidem Deo acceptum esse, à quo eam auctoritatem accepisset) verum in primis ob Christi sanguinem obnoxè rogare, ne varijsuentibus, quos subinde Satanas esset excitaturus, rem ipsam expositam dederent: quæ quanto magis protraheretur, tanto plus Christiani sanguinis effundere tur: porro in se ipsum totum id, quod acciderat (si quid eiusmodi fuisset, quale Moscici dicebant) sic suscipere, vt vel cum Rege, vel cum magno Duce debitum omne officium, si necesse fuisset, in tempore esset præstiturus.

TVM pacatoribus animis ad rem ventum est, cuius ea summa fuit, Legatos Regios vnica, & extrema propositione (vt Moscici cognoscerent, quanto perè à fundendo sanguine Rex abhorreret) è quatuor arcibus, quæ superiore biennio de Mosco fuerant captæ, vnã adhuc, quam iudicasset Antonius, sese tradituros; dùm illi tota Liuania cederent, Sebiessumq; arcem, Polonicæ propinquam, traderent. Cui de Sebiesso petitioni cùm se Moscici non assensuros dicerent, quod arx ea non spectaret ad Liuiam: cumq; omnes arces à Rege captas repeterent, ac se quidem etiam vnã aliam Liuiam arcem addituros dicerent, quæ Lais vocaretur: Regij etiam in manibus Suedi esse asserentes, ne verbo quidem addito, surgentes discesserunt, eiufq; dici Sessio soluta est.

DIEI XXII DECEMBRIS,
Sessio VI.

CVM eiusdem generis pleraque fuissent dicta, quæ superioribus diebus Legati inuicem obiecerant; nec semel Moscici Liuiam non à Regibus Polonia, sed ab Episcopis, & ordine Teutonico cepisse eorum Principem, dixissent: Regij verò (quod & Moscici faciebant) ipsam ob Sedis Apostolicæ, Pontificisq; Max. reuerentiã, iam multis rebus cessisse dicerent; Antonij iudicio se staturos, vt vnã è duabus arcibus Velicoluco, & Sauolocia, adhuc magno Duci redderetur, superuenit Petronius nobilis Polonus, missus à Zamoscio ex castris, hisce cum literis, quas Antonio scribebat. IO. ZAMOSCIVS CANCELLARIVS Regni, & Capitaneus generalis Antonio Possesimo.

ETSIAM antea miserim ad D. Vestram Zolkeuiū, per quem illi aperui, quid id sit, qd in Liuania concedi possit Mosco, & quib' modis cõcedi possit: tamè postea venit mihi in mentem scripto cõprehensum D. Vestræ mittere, quemadmodum mitto. Reliqua D. Vestra cùm ex eodem Zolkeuio, tùm verò in primis ex Dominis Legatis cognosceret. Benè valeat D. Vestra. Datum

tum ex castris ad Plescouiam, die 19. Decembris. Anno Domini, 1581.

CONDITIONES PRIMAE.

SI maneat penes Regiam maiestatem Velicolucum cum arcibus Sauolocia, Neuela: siq; Sebiessum Regi à Mosco traditum fuerit, Velissum item penes Regiã maiestatem relictu fuerit, de quo nunc moueri quæstio à Legatis mosci nõ debet, cù in antecedentibus tractatibus non repetitū fuerit, si que eius rei concludendæ statim, nõ mittendo pro alia informatione ad Principem suum (atq; hoc propterea, ne interim Pernauia pereat, quod D. Vestræ saltè scriptum velim) Legati Moscovitici facultatè habuerint, audebo illi cõcedere in Liuania arces Nouogrodecæ Liuonicæ, Serenescum, at que etiã arcem Lais cum arcibus Ostroro, Chelm, Crasnohorodek, Voronez, Vieliam.

CONDITIONES SECUNDÆ, ET vltima.

SI non habuerint facultatè Moscorum Legati, statim (nõ mittendo pro alia instructione ad Principem suum) acceptis arcibus Nouogrodecæ Liuonica, Serenesco, & Lais, cedere Regiã Maiestati, Lucū, Sauolociam, Neuelã, Velissum; dare Sebiessum, vel saltè demoliri: neq; etiã à Regiã Maiest. illis per me concedi possunt Arces, Nouogrodecæ Liuonica, Lais, & Serenescū; sed retenta tota Liuania pro Regiã Maiestate, & tradito, vel demolito Sebiesso, retetisq; Sauolocia, Neuela, & Velissia (id qd Regiã Maiestati D. Vestræ, & mihi crediderat) adijciat Mosco Velicoluco ad Arces Chelmam, Ostrouia, Crasnohorodkū, Voroneciū, Vieliam, vt hæ arces cū Velicoluco ipsi reddantur, retenta pro parte Regis omni Liuania cū Nouogrodek, Sereneskac Lais, & supra, scriptis arcibus; Sauolocia, Neuela, Velissio, traditoq; vel demolito Sebiesso.

QUAE conditiones, quoniam Antonio non reddebantur à Legatis Regijs, videbat ille sibi dari tempus, quo de ipsa restitutione Velicoluci, & Sauolocia cogitaret; vt verò paratior ad conuentum postredie rediret, perlectis ijs literis, quas ad eosdem scripserat Zamoscius.

DIE XXIII DECEMBRIS,
Sessio VII.

REDDITIS Antonio conditionibus de pace à Legatis, etsi postea neque ad respondendum Zamoscio videbat sibi spaciū dari, quod Petrouij discessum ipso in momento temporis, quo conditiones tradiderant, vrgebant; tùm ne dies illa frustra efflueret, actum est cum Moscicis, num Sebiessi (quæ in agro Polocensi arx est) restituendi, num uè permutandi cum arcibus quibusdam Liuonicis, quas Regis nomine

Zamoscius offerebat, potestatè haberet. At illi, cùm qd ad Sebiessum pertinet, diceret, denique illam se combusturos, si Stephanus Rex Drissam combureret: reliquas verò à Rege captas arces non posse non haberit: ab Antonio (cõprobantibus Regijs, nec improbantibus Moscicis) dicta sententia est, vt Velicoluco magno Duci redderetur, si tota ille Liuania cederet, Sauolocia verò Regi relinqueretur. Nec penè aliud quidquã ea in sessione actum est, nisi quod ex tribus arcibus, quas in Liuania Regij offerebant, Serenescum dicebant esse in manu Suedi; & Michael Haraburda Moscicis ostendit, quãta ex Liuania, quã cessuri essent, comoda ad Magnum Ducem essent peruentura, si pax compereretur.

EADÈM die, cùm Moscici priuatim se contentos esse Nouogradia Liuonica, & Kerepecio, si reliquæ tres arces Sauolocia, Neuelia, Velissum sibi traderentur: ac deniq; iisdem, si tantum Nouogardia, & Kerepecium magno Duci relinqueretur: venit alter à Cancellario Zamoscio cum literis, ac tertijs conditionibus, quarum exemplum hoc est.

IO. ZAMOSCIVS ANTONIO Possesimo.

DE ijs rebus, de quibus ad me retulit D. Vestra per Dominum Zolkiovski, scripti D. D. Legatis, vt cùm D. Vestra comunicent. Difficultatum, quæ de ijs intercesserunt, explicatio tanto magis impedita est, quod quarundam earum Moscici in prioribus tractationibus (vt Velissij) nullam mentionem fecisset. Sed hæc plenius D. V. ex D. D. Legatis intelligat, quibus etiam chirographa mea, vt voluerunt, misi de ijs, quæ concedenda putauit. Commendo me amori D. V. Datum ex Castris ad Plescouiam, die 23. mensis Decembris. 1581.

CONDITIONES POSTRÆMÆ.

AD extremum audebo & hoc, propter bonum pacis, & ne labor D. V. præsertim cùm nomine summi Pontificis susceptus sit, in irritum cadat, non dando arces Nouohorodek Liuonicæ, Lais, Serenescū; sed his, & tota Liuania retenta pro Regiã Maiestate, retentisq; Velissio, dato Regi, vel demolito Sebiesso; concedendo Velicolucū, Sauolociam, Neuelum, Chelmam, Ostrouium, Voronecium, Crasnohorodum, Vieliam, Principi Moscorum.

QUAE conditiones nisi accipiuntur, iam liquebit, Deum nobis nolle pacè hoc tempore cõcedere. Etenim qd amplius face re valeã, vel audeam, nihil prius (testor Deus) habeo. Nec verò tam D. Vestræ causa, de cui' optimo studio, & sinceritate & Regiã

gia Maieftas, & ego, optimè perfuafi fum⁹, quã vt conscientia mee, pro debito meo er ga Reg. Maieftatem, & patriam fatifacis; obteftor D.V. per Deum viuum, perq; filium eius I. & S. V. M. cuius D. V. tremenda. myfteria tractat, ac nomen gerit, vt ad nullas cõditiones grauiore, quã illi cõceduntur, defcendat, fi leuioribus rem euincere poterit.

Quæ cum eflent perlectæ, re totã cum Regijs cõmunicata, iudicatũ efl, vt quando Mofci tota Liuania promittebant fe fecuros, eadẽ poftremã cõditiones haud fimul proponerentur. Itaque varijs de caufis, in diem Natiuitatis Domini fanctiffimam, Seflio dilata efl.

DIE XXV. DECEMBRIS,
Seflio VIII.

Cum Antonio Mofci priuatim fcripto fchedulam dediffent, qua vna Nouogardia in Liuania, à Rege magno Duci, & vna Velifio à magno Duce Regi relinquenda, fe fore contentos affirmabant, Regij Rzouam vberem agrum, ad Sauolocia quõdam fpectantem, fe Mofcis daturos ad huc vltra Velicolucum dixerunt. Quam cum Mofci refpondiffent ad Zauolociam attinere; denique Regij Antonio intergrum relinquerent, vtram è duabus arcibus Neuelia, & Sauolocia, Mofcis reddere voluiffet: ei rei confultandã cum Mofcis, (quando Regiorum quoq; rationes audiuerat) noctis fpatio petito, Seflio dimiffa efl. Porrò eadẽ nocte in fequenti, cũ Mofcouia fuperueniffet à magno Duce, maximis itinerebus, tabellarius, cum refponfo ad literas, quas Antonius ad eum è Bifcouicio paucos ante dies fcripferat; Mofci item Legati alias accepiffent: eorum rogatum à Regijs Antonius obtinuit, vt in fequens dies vacaret: qua tamen & cum Mofcis accuratiffimè actum efl, fi qua iniri ratio poffet, vt pax coiret: & eadem Mofci litera ad Regios miffa fuit ab Antonio, ne quid officij præmitteret, quo vtrique parti fatifceret. Sed cum Mofci Legatis Antonius dixiffet, fi ij à Principe fuo metuerent, ne quid inconfultis agerent, fi Neueliam, & Velifiam Regi relinquerent, fe caput ipfum omni periculo obiecturum coram magno Duce, ne tanti boni confectio intermitteretur; ijque fanctè iurarent, fe id efficere non poffe: adderent autem, fi decem quifque capita haberent, ea vnicique omnia fibi redituris amputatum iri à Mofco: propterea Antonius ad Zamofcium citatis equis tabellarium miffit qui nouiffimas conditiones afferret: dieque in fequenti Legati Regij ex conditione redierunt.

DIE XXVII. SESSIO IX.

Vbi Antonius vtrõfque Legatos hortatus efl, vt ea die, quã terminando conuentui à Regijs præfcripta erat, pax fieret, omniaque officia ad id adhibita, fufius antea Regijs expofuiffet: Regij dixerunt, perfatere fe in eo, quod propofitum erat. Exercitum duobus menfibus propè Plefcouiam ab Antonio fuiife retentum, fpe pacis, quam offererat: nunc fe fe reuocari in castra; nec debere vltra progredi, quibus efllet ratio reddenda Regi, & Reipubl. cui iurauerant. Ad extremum, proteftari fe coram ipfo Antonio, per fe non fteiffet, quin pax coiret: petere denique ab illo, vt Comitiorum tempore, quã Varfauia in Martium menfem erant indicta, quo tempore forfan ex Mofcouia eõ Antonio nius efllet rediturus, velle Reipubl. ac Regno eorum fidem teftari. Itaque fe Mofcis valedicere, ac dare dexteram, idem cum Antonio fequenti die faltem per literas facturos.

Tum Mofci paucis (sed quã altum dolorem offendebant) cõuertere fe ad Antonium, dicereq; fe ad mandatũ ipfius Liuania ceffiffe: Michaelẽ Haraburdã intelligere nunc, an verã ea fuiiffent, quã dixiffet in initio, cũ ad Liuaniam tradendam illos hortaretur, inquit, Ea trabe Liuania submotã, complanatum iri viam ad reliqua omnia: fe fe quidẽ Liuania cedere, & feciffe, ac non loqui: Regios autem loqui, & non facere, proinde fe item Deũ teftari, per fe non fteiffe, quin pax fieret: videret, fuper quos tantus fanguis efllet caufus. Denique, vbi quãdam Michael Haraburda ijs refpondiffet, quã antea quoque fuerant dicta, Antonius fibi quidem eflle dixit optatiffimum, vt pax fieret: verum cum neutram partem cogere poffet, vt fidei erga fuos Principes debita deeffent, nunc quidem videri fibi, vt Sauolocia à Stephano Rege refituatur, quandoquidem necdum fententiam de ea pronunciaffet: ceterum fperare fe, aut eandẽ pacem deniq; fecuturam, aut nifi fequeretur, tempus nondum appetiffet, vt eadem efllemus digni. Quod fi propter duas eiusmodi arcẽs neutri cedere vel lent, viderent Regij, num decem dierum interuallum Mofcis poffent concedere, vt à magno Duce, ficut petebant, refponfum ea de re acciperent. Quod cum fe poffe concedere Regij negaffent, tum Mofci fe Derpati refitutionem, & alia fupra id, quod poterant, pollicitos fuiife dixerunt: dolere modò, quod cum penè quadraginta arcẽs reddendã fint, ob duas tantum, pacis vinculum efllet diffoluendum. Regij verò, Quando, inquit, fupra id, quod potuiffis, promiffiffis; adhuc & hoc facite: vos de

de vna, nos de altera ex duab⁹, de quib⁹ cõtrouerfa efl. Antonij iudicio ftem⁹: & vos magno Duci, nos Regi denique, ea re in nos fufcepta, rationem reddamus. Hic cũ Antonius obfecraffet Regios, vt Mofcis ad de liberandum noctem eam adhuc concederent: Regij affenferunt, ea lege, vt diceret, fi ijs ab Antonio fignificatum fuiiffet ante diem, Mofcos ei rei poffe affentire, craftina die redituros; fin minus, fe fe difceffuros omnino.

Nocte in fequenti cum fe Mofci aperuiffent, fe nulla ratione Velifio poffe cedere, sed fi Regij velent, fe reliqua omnia Liuania ceffuros; tantum Nouogardiam retinerent, & Regij Velifium, dum ab vtroq; Principe refponfum expectaretur, ea que res nec damno, nec fraudi alterutrius partis cederet: conuentus folutus efl. Quã verò cum Legatis, & alijs Antonius præfittit, vt adhuc pacis tractatio faret, ea ex literis fcriptis ad Regios, atque ad Regem, intelligi poffunt: quã quidem non mini sunt momenti, ad totum rei ftatum cognofcendum.

DIE XXVIII. DECEMBRIS,
Seflio X.

Cum ea die Regij iam fe fe in viã daturos dixiffent, & Mofci bis eius diei nocte fuperiore, cum lachrymis, diu apud Antonium fuiiffent, vt de Velifio, quid efllet de liberandum, quærerent (si enim Regi relinqueretur, fibi ab fuo Principe vitam ademptum iri: fin pax ob vnã illam arcẽm haud componeretur, intelligere fe, nouo bello repetito, maximam fore fanguinis effufionem) Antonius nullam fibi rationem fuper eflle dixit, poft tot alias omnes tentatas, nifi vt ipfe, quò Legatorũ vite parceretur, vniciq; illorum chirographum figno, quo vtebatur, fuo munitum traderet, quo fidem faceret, fe illos ad eam deliberationem ad eflle: ceterum fe Mofco caput fuum allaturum, vt faceret, quod vellet, fi quid, ad noui belli continuationem præcidendam, audacius factum ab Antonio fuiiffe iudicaffet. Porrò nifi aliud confequi poffet, fe à Regijs tentaturũ, vt Velifium foleo æquaretur. Tum Mofci fe, falutem fuam, Velifium denique ita, vt faltem euerteretur, relinquare in manu Antonij dixerunt: tantũ recordaretur, vt apud magnum Ducem hæc res ne fibi ipfis interitũ afferret. Quã cum acta eflent, fuperuenere Legati Regis, abituri longius, & Antonio primum valedicturi, sed tota re audita, ipfi iam fe Velifium tradere Antonio polliciti fuit, cui efllet integrum eõ imponere, qui ex eius comitatu erant, vt denique vel Regi relinqueretur, vel id fieret, quod iudicaffet. Sibi autem non eflle de vita dubi-

tandum, fi ea in re facerent, præter Regis mandatum: sed dignitatem fuam in magno futuram diferimine, nifi ipfe Antonius & Regi, atque in futuris Varfauia Comitij, in fe hoc totum ad boni publici cõpofitionẽ fufcepiffet, publicè teftaretur. Quod cum fe facturum Antonius recepiffet, inftauratus efl conuentus: ac cum Regij peterent, vt Sebiefum Regi traderetur, Mofci dixere, Velifium fe integrum relictuos, fi Sebiefum flet: fi verò Derpatũ magno Duci, relictum fuiiffet, tum eflle contentos, vt Sebiefũ à magno Duce, Drifa à Rege cõburerentur. Quã de re cum magna efllet altercatio, in pofterum diem reiefta efl, eõ confilio, à Regijs tractatio, vt interim per tabellarium à Zamofcio ex castris mentem Regis liquidius exquirent.

Deinde, cum Regijs quærerentibus Mofci refpondiffent, fe pleniffimam poteftatẽ habere, arcẽs Liuania tradendi, quã quidem in manu magni Ducis, non in manu Regis Succiaẽ eflent, adiecerunt Legati Regis: Quandoquidem fepiffimè fcriptum, & actum per Legatos, & Internuncios, iteratumque efl, Stephanum Regem totam Liuaniam petere, dicerent Legati magni Ducis, num vellet titulo, iureq; ipfius cedere omnino, necne: id nifi facerent, relictum iri fcintillam ad nouum bellum excitandum, cum quas arcẽs Suecia Rex cepiffet, eas vel pacatè ab ipfo, vt ab affine fuo, Stephanus efllet obtenturus, vel denique alia ratione procuraturus. Ac nifi nũc Mofcus iurã iurando Liuania integra ceffiffet: eadẽque arcẽs à Suecia Rege repetere bello vellet, liquere, ad arma inter Stephanum, & Mofcum ventum iterum iri.

Quæ cum Antonius alijs rationibus comprobaffet, ac dixiffet, eos audiũs, ac veriũs pacem expetituos, qui futurã contentionis radices diligentius euellendas curarent: Mofci refponderunt, fe fe in literis de pace nomina omnium arcium fcripturos, quã fuit in manu magni Ducis; earum ius poffeffionẽq; Regi tradituos: rem totam iurã iurando confirmatuos: definerent autem Regij ea petere, quorum Mofci nullam haberent poteftatem, nec poffeffionem retinerent: de Rege Sueciaẽ, ne verbũ quidem inferi poffe in literis de pace conficiendis.

Ad ea Antonius, fi contingeret, inquit, vt eandẽ arcẽm Rex, Mofcuẽ bello peteret, certè prouidẽdum efl, (si de reliquis mutuo confenfu à Legatis decerni queat) ne reliqua Liuania, quã Regis erit, totũq; ipfum Poloniã Regnum, magnũque Ducatus Lituaniaẽ, Prufia item propterea à Mofco inuadatur; ficuti item neq; Regi in

Mosci ditionem erit propterea cum exercitu inuadendum.

TVM Regij rogauerunt Antoniu, vt protestationem ea de re admitteret, ac chirographo; & signo suo obfirmaret: quã cum Antonius ita se admissurum respondisset, vt neque ipsi Regi, nec magno Duci, nec vli omnino hominũ præiudicaret, vel quidquam iuris adimeret: tũ adiecit, se illa cum protestatione sententiã laturum (id quod etiam eãdem hora faciebat) vt ea iuris, tituliue protestatio alterutri iusta, vel sufficiens belli causã esse non posset: se quidem (quod etiam per Legatos effici poterat) cum vtroque Principe pacatẽ attentaturum, vt quã minima ea de re cõtentiois, ac fortasse nulla, in posterum relinqueretur.

REGI verò cum verbotenus per Michaelẽ Haraburdã protestationẽ pronunciaffent, postea, vt scripto constaret, ab Antonio petierunt: quã cum Regijs tradenda non videretur, nisi (quod etiam in castris Antonio dixerat Rex) Moscis integrum tantundẽ faciendi relinqueretur; disertẽ Regij moscis adhuc protestati sunt, Regem eas omnino arces velle, quas Sueciã Rex bello cepisset.

VNTVM est postea ad arcium tormẽta, quã in Mosci manu essent, vt cum quibus arces fuissent captã, restituerentur: quod quidem antea Mosci Legatos alios, qui Vilmã fuerant, Regij promissis dicebãt. Ad quã cum Mosci responderent, Aulicos Nouogardia sese illic euocatuos: nec de tormentis, si Regij tantundẽ facerent, magnam futuram difficultatem: altera in alteram insequentem diem Sessio indicta est.

DIEI XXIX. DECEMBRIS,
Sessio XI.

Ea in Sessione Mosci orsi sunt à Sebiesio, de quo diu multumque agitata res est. Regijs vrgentibus, ea vt res ad Antonium deferretur, qui cum vtroque Principe ageret: pax interim firmaretur. Moscis autem iterantibus, in gratiam Antonij à se Velisium concessum fuisse, nec iam dicere se vt combureretur, sed integrum Regi maneret: porro à Regijs semper aliquid peti. Quã obrem (aicbant) vt ferreus globus, nisi eximatur è corpore, corpus putrescit: ita Sebiesi negocium nisi absoluatur, totam pacis tractationẽ infecturũ, ac turbaturum. Quod si denique Regij id suspendi ad tempus velint, permitterent, vt magnus Dux consuleretur, ne quã festaret in posterum litis occasio. Antonio autem Regiorum sententiã probanti: atque vrgenti, vt reliqua cõficerentur, illud differretur (expectabatur enim, quã supe-

rius dicta est à Zamoscio responsio, & Regis mentem quadantenus ea de re Antonius nouerat) Mosci Regijs obiecere, non effici, quod per Zachariã Boltinum magno Duci, de exercitu ab obsidione Plefcouienfi deducendo, promissum fuerat. Id enim se facturum aliquot intra dies, Antonio pollicitus fuerat Rex. At Regij dixere, Antonio promissum fuisse, ne irruptio tentaretur: exercitum autem, quã primũ pax facta, conditiones scriptã, iureque iurando firmatã fuissent, deducum iri. Denique cum de ratione tradendarum arcium Regij agerent, Mosci: Nobis altum sapere, magnum Dominus noster haud mandauit. Vt enim Princeps Christianus est, ita Christiano more, sincereque vt nos gereremus, iussit: quod & facimus vobiscum, quasi cum fratribus nostris. Itaque scitote, quã primũ aliquid de Sebiesio statuerimus, Nonogardiam mittemus, aulicos nobis dignitate non impares euocaturi; quorum item vnus Palatinus est Porcouienfis, Ioannes Zerebuou, quibus arcium tradendarum facultas demandata est.

ACTVM est deinde à Moscis, ne rustici in Lituaniã abducerentur; quod Regij prohibitum fuisse dixerunt à Rege, ac pro inde negocium pacis esse quã primũ absoluendum, vt istiusmodi reliqua ne acciderent.

TVM ad Beatissimã Virginis annũciatã diem, cũ mosci dicerent, arces esse tradendas, (id, quod Regij recusarunt) de tormentis vicissim vtrinque reddendis actum est, in quibus, nempe, Regis, vel magni Ducis essent insignia, vel inscriptiones.

DEINDE ventum est ad captiuos: moscis petentibus, vt liberaliter omnes vtroque à Principe dimitterentur; Regij negantibus, aliter id effici posse, quã quomodo Rex Antonio exposuisset. Id autem erat, vt miles pro milite, centurio pro centurione, Palatinus pro Palatino permutarentur: si qui superessent, ij vel pecunia redimerentur, vel cum Liouonibus aliquibus, qui essent in moscouia, cõpensarentur. Insuper adiectum est à Regijs, mercatores esse liberandos à mosco, quos præter omneius, moremque Christianum, ac præter constitutiones, & literas, quã aliã inter eos Principes scriptã fuerant (ne quid, orto bello, mercatoribus damni inferretur) magnus Dux detinisset, & haberet captiuos; præsertim Zareski, & martinum mammoniacium Vilmenses, quos nominatim dimitti Rex volebat. Tum mosci, sanguinem Christianum non esse pecunia redimendum dixerunt: mercatores autẽ non fuisse captiuos, neque asseruatos in vlla custodia; Pristauum

Pristauum tantum illis adhibitum fuisse, quos, ne quid damni acciperent, curaret. Quã cum essent dicta; & aduesperasceret, reliqua in futuram Sessionẽ reiecta sunt.

DIEI PRIMAE ANNI 1582.
Sessio XII.

MOSCI, cũ multam noctis partem demorati essent apud Antonium, eum rogauerunt, vt omnino (si gratissimam rem facere magno eorum Domino vellet) curaret in literis, quã erant de pace scribenda, vt ille Czar Casani, & Astracani diceretur: præ hoc, nihil arces pendere magnum Ducem, quas Regi esset traditurus. Hanc occasionem nactus Antonius multa illis exposuit de vno Christianorum Imperatore; quam dignitatem Sedes Apostolica confirmaret, quãque ex Oriente, vbi Ecclesiã Catholicã minũs fidi Imperatores Byzantij esse ceperunt, in Occidentẽ transfulerat. Si Moscus iusto titulo vocari, atque honoribus legitimis decorari vellet, ageret primũ cum Pontifice Max. ea ratione, qua reliqui Christiani Principes agunt, qui non ignorant, non esse tantam rem Casanum, & Astracanum, vt nouus titulus quasi alterius Casaris, Imperatoris, vel Regis addatur. Si Casar id fecerit, sciri vocem istam Czar non Casarem, sed aliquid aliud à Tartaris usurpatum, quasi Regium titulum designari. Ad ea Mosci: Honorium, & Arcadium Roma Volodimero primo Moscorum Principi coronam Imperatoriam misisse: Pontificem Max. per Cyprianum quendam Episcopum id cõfirmasse, ac reliqua eius generis. Quibus Antonius cũ respondisset, Quingentis annis Honorium, & Arcadium præcessisse Volodimerum: dixere (nescientes, quid dicerent) fuisse alios quosdam Honorium, & Arcadium, qui eo tempore vixissent. Tum iterum vrserunt Antonium, vt quandoquidem vocassent vniuersã Christianitatis Pastorem Pontificem Max. vellet item operam dare, ne hoc titulo Rex Principem suum fraudaret: atque item, ne illi titulus Liouoniã periret. Quibus Antonius: Quod Pastorem Christianitatis vniuersã vocare velitis Pontificem Max. id quidem rectẽ habet, cũ id Christus Dominus instituerit, Pontifice Max. minime id curante (nisi quatenus id Ecclesiã vnitati, ac Dei gloria inseruit) ceteroquin se Seruum seruorum Dei vocante: at Principi vestro Liouoniã titulum referuare, à quo arces Regi traduntur, quãnam ista veritas esset? Si mihi istam vestem tradideris, eaque cesseris, num vestis Dominus amplius verẽ vocaberis?

Hæc igitur cũ citrò vtroque dicta

essent, quã postea lucem relique tractationi afferent, cumque Regij ad indictam Sessionem redijissent, de Sebiesio, deque futurã pacis tempore actum est. Ac Sebiesium quidẽ vt magno Duci maneret, Legati Regij asserunt: pax autẽ vt ad octo annos duraret, ea die Mosci contenti fuere, asserentes, sese nocte insequenti cogitatuos, si quid amplius addere possent. Deinde, cũ Regij petijissent, ne qua rusticis, qui Regi iurassent, damni à Mosco inferretur, Mosci pro eo libenter suam sese fidem interposituros dixere. Cũ verò ad arcium reddendarum rationem ventum fuisset, dictumque esset, vt Derpatum, ac reliquã munitiõres arces redderentur, nec in ea re videretur inuicẽ Legati discrepare; petiere Mosci, vt deducendis Vladicis, ac Poppis (qui sunt eorum Sacerdotes) ceterisque omnibus, ac præsertim imaginibus pijs auehendis, præsidium Regium adderetur, ne in Regis Sueciã manus inciderent. Quod cũ Regij nõ omnino concederent, Antonius, æquum esse, vt tũ deducerentur, respondit; eò magis, quod moscis permittere nolebant, vt cohortes aliquas eò mitterent, quã suos prosequerentur: sicque finis Sessioni impositus est.

DIEI SECUNDÆ IANVARIÏ,
1582. Sessio XIII.

REGIS Legati Palatinus, & Michael Haraburda soli ea die ad conuentum rediere, Alberto Radiuilio domi ex morbo (vt dixerunt) manente. Cũ verò Antonius de ijs quã fuisset, num, si quid eò absente decerneretur, id ratum esset futurum, atque annuissent, euocati sunt mosci, qui ab Antonio interrogati de pacis tempore, annum adhuc addidere, vt pax nouẽ in annos duraret. Quod tempus Regij quãque admiserunt.

DEINDE cũ Regij, à Zamoscio præmoniti, rogassent moscos, vt tota Liouonia cederent, clausulamque in literis inferere vellet, qua moscos eò perducerent, vt etiam si disertẽ vniuersã Liouoniã cessio non exprimeretur, id tamẽ posset intelligi: nec verò ambigui istius modi rationem probaret Antonius: quin potius diceret, eis priuatim, petite liquidissimẽ Liouoniam totam, quã vt futuros fratres videamini circũuenisse: mosci responderunt, Nos ante quinque dies respondimus. Liouonia integra, quã in magni Ducis potestate sit, integre nos cessuros: quã verò arces in Regis Sueciã manu sunt, de ijs nullum nos verbum facturos. Quod si nouas subinde res comminifcentes, tempus extrahitis, annus erit, cũ tractationem pacis haud absoluemus. Ac quidem Michael Haraburda, Regio

Regiorū nomine, protestatus fuerat, protestationemque eam, de qua dictum est, ad mitti ab Antonio petierat, ita ut ea res iam esset definita: Michaelque ipsam protestationis formulam Antonio tradiderat, quā postea repetijt, quanquam eiusdem exemplum Antonius retinuit. Id verò totum à Regijs ex instructione, chirographo, significque Regijs ob signata factum fuerat: cum inde omnis absoluedæ paci mora esset ab rumpenda, si Mosci titulo, iureque Liouoniæ cedere voluissent.

ET Antonius quidem, dum sermones ex sermonibus fererentur, Legatis Regijs dixit: Videri sibi, quandoquidem eò res esset perducta, nec antea forsitan satis maturè prouisa, ut arces omnes, quas magnus Dux obtineret, fines, iusque earum omnium nominatim scripto mandari, & tradi curaret; ceteras, si quæ item ad id tempus essent in manu Mosci, etiam traderent, quandocumque eas à Mosco retineri, compertum fuisset: in literis autem operam (si vellent) adhiberent, ne Liuonici Dominiij titulus magno Duci adscriberetur: ceteris reb' satis, ex animo, & ex instructione Regis fuisse prospectum.

DEINDE Legati, cum inter sese de finibus Liuoniæ decernendis egissent, mosci-que eam rem in aduentum Legatorum de pacis confirmatione reijcerent: insilitere Regij, ut id totum inter sese, ne qua contro uerfiæ radix restaret, constituerent. At mosci, si quid, inquit, minus commodè constituere potuerimus (quandoquidem fines omnes haud scimus) id ad Principes nostros referemus. Tum ut fines Plescouiæ ij essent, qui fuerunt antiquitus, vtraque pars consensit.

PORRÒ quærentibus Regijs, ut etfi Sebieffum magno Duci, ac Velisij Regi manebant, vtrique tamen Principes inter sese, de eartū permutatione, hoc anno agere per Legatos possent: mosci nulla seratione id velle in literis de pace scribi responderūt, sed ut liquidò magno Duci Sebieffum maneret, cum item Velisium Regi liberè ipsi concessissent.

SED Regij, qui obtenta Velisio putabat se quoque vniuersæ Liuoniæ cessionem posse adipisci, reuocata tractatione, tempus eximere ceperunt; primoque arcium numerum, ac nomina, quas mosci adhuc retinebat, petierunt, quas mosci illicò nominarunt; deinde earum, quas Rex Sueciæ cepisset; denique se cum Duce Alberto Raduillio ea de re acturos dixerunt, atque ad diem posteram Sefsioni interfuturos.

NOMINA ARCIVM A MOSCO tradendarum.

LENNVARDT Strovvna, Aferadt,

Kokenhaus, Krysbork, Borzun, Kudun, Czeftuin, Luza, Rezica, VVleca, Volodimerecz, Roroni, Goroiia, Trykat, Alyft, Perkol, Salacz, Nouogardia Liuonica, Kerepiecz, Derpt, Mukovv, Randek, Rynhol, Conhol, Cauliecz, Curslovv, Lais, Faruas, Polczevv, Paida, id est, Lapis albus, Vilian, Pernauia vtraque.

NOMINA ARCIVM QVÆ IN manu Sueciæ Regis sunt.

NARVA, Serenescum, Adesum, Tolsczabora, Rakoboz, Kolyvvan, Paidca, Kolovver, Lihovver, Apfel, Vyholumisa.

DIE V. IANVARIJ, Sefsio xiiij.

VBI Legati vicissim conquesti sunt, Mosci quidè, quòd Regijs rem protrahentibus, interim rustici, captiuique à Polonis, & Lituanijs abducerentur, vacuaque regio circumquaque relinqueretur, & incendio absumeretur: Regij verò, quòd Mosci tempus extrahentes, neque ad rem, qua de agebatur, venientes, effusi sanguinis erant causa, qui tantò magis erat effundendus, quantò magis ipsi pacis conditiones non admitterent. Addidère Regij, rusticos, & captiuos haud abduci, sed in hyberna, castraque cuique; militi assignata deduci.

INDE de Serenescio arce Liuoniæ actū est, quam Mosci à Suecig Rege occupatam, Regij à magno Duce retineri dicebant. Qua de re cum veritas non constaret, Regij eam sese omninò velle dixerunt, quam sese tradituros Mosci responderunt, nisi Regis Sueciæ in ea presidium fuisset.

POSTEA nomina vniuscuiusque arcium quæ adhuc in potestate Mosci sunt, repetita sunt à Regijs: earum item, quæ in Regis Sueciæ venerant manus. Ad extremum, cum Legati de verbis potius, quam de re litigarent, sic constitutum est, ut Mosci, quid in Liuonia magnus Dux haberet, id cum arcibus, pagis, agro, atque adeò rebus alijs immobilibus, ad eas pertinentibus, Regi traderent: Rex magno Duci arces à se captas (præter Velisium) quæ quidem fuissent magni Ducis, cum pagis, agro, rebusque alijs immobilibus, ad eas spectantibus, restitueret: interea neutri, quamdiu pacis tempus duraret, vel Mosco aduersus Velisium, atque Liuoniã, vel Regi aduersus Lucū, Sa-uolociã, Neucliam, Chelmã, Sebesium, ac Plescouiensis arces esse bellū innouadum. Quæ ut ab Antonij Amanuensi, & interprete scriberetur, vtrique Legati petierunt.

PRAETEREA cum de ratione, temporeque tormentorum, Vladicarum, Popporum, imaginum ex arcibus auhendarum, Regijque exercitus ex Plescouiensi obsidione deducendi,

deducendi, multa contentio fuisset, ac dies ad noctem inclinasset, relata earum rerum deliberatio est in frequentis diei Sefsionem.

DIEI SANCTISSIMAE EPIPHANIE Sefsio XV.

CVM qui Nouogardiam à magno Duce fuissent missi, ut redderent arces, in de abiissent, Regijs ea de resciscitantibus, Mosci responderunt, alios à magno Duce ei negotio fuisse assignatos: itaque vbi pax coiuisset, nullam restituendis arcibus moram interpositum iri.

DEINDE verò cum primò ad eas arces ventum esset à Regijs, aulicisque magni Ducis, ex vnaquaque octo dierum spacio Palatini, Vladicæ, Poppi, mercatores, imagines, cum eorum bonis mobilibus exiret: frumenta, & alia eiusmodi, nisi eo tempore auehi possent, redeuntibus aliquibus Moscis asportatum iri.

OMNIVM porrò arcium, quæ in Liuonia Regi tradendæ erant, restitutio, intra octo hebdomadas, ab ea die, decreta est; quo in spacio regij suas Mosco item essent reddituri.

CVM verò iterum de tormentis actum esset, vtrique Legati conuenerunt, ut interposito iureiurando, atque osculo crucis, tormenta cum arcibus captâ restituerent. Michael autem Haraburda Regis, & mikiia Bafsenka magni Ducis Secretarij, eorum tormentorum nomina, & numerum, chirographo munita, describeret; ac vicissim traderent.

REGI deinde Antonio protestati sunt, Serenescum velle sese a mosci, quod hi (vt antea) dicerent, esse in manu Sueciæ Regis.

DE captiuis magna rursus disceptatio fuit, moscis negantibus pecunia, arcibusque redimendum esse Christianum sanguinè, quòd Regij duas arces, Sebesium, atque Opocam, propterea petuerant. At rursus Regijs obijcientibus, magnum eorum Ducè quòdam vsuatum, & Ieseriscium arces à Rege Poloniae ad captiuos redimendos petiuisse: ipsumque adeò Ducem non solum pro Chlebouicio nobili Lituano tres captiuos, verum etiam pecuniam, vti de alijs faciebat, voluisse. Ad extremum igitur, ut ea tota res per Legatos cum vtroque Principe ageretur, constitutum est, cum Antonius, cui eam rem deferre Regij voluerant, id omninò non expedire respondisset, quippe qui (in castris expertus, Regi, qui Moscum captiuum ei promiserat, non fuisse obtemperatū iudicauit, si qui à tot externis Mosci aliò fuissent abducti, magno Duci non redderentur, eam rem Pontificis Max. nomini, ac fidei incommodè cessuram.

DEINQUE cum Mosci vrgeret, vt Rex primò Legatos suos ad pacem firmandam in Moscouiam mitteret; Regij verò dicerent, sat esse, si vtriusque Principis Legati ad fines vtriusque ditionis, eodem tempore venientes; alter ad Regem, ad Moscum alteri procederent, aut etiã Regis Legati Smolenscium primò venirent: nec verò mosci hoc probarent, quod suos esse istarum rerum imperitos dicerent, nihil in ea Sefsione statutum est, sed in futuram reiectum.

EADEM die, cum magnus Dux ad Antonium, & ad suos Legatos literas misisset, cum altera validiore Plenipotencia, id Antonio ac Regijs fuit argumento, eum de pace ferò agere. Ea verò perlesta est in ipso Legatorum consessu, quæ ita habebat.

EXEMPLVM SECVNDAE MAGNI Ducis Plenipotencia.

DIVINA gratia, ac clementia, qui nos præfecit in Oriente ex altissimis, quique dirigit pedes nostros in viam pacis. Huius ergo Dei nostri in Trinitate adorandi clementia, Nos magnus Dominus Imperator, atque magnus Dux Ioãnes Basilius, totius Russiæ, Volodimeriæ, moscouiæ, Nouogardiae, Imperator Casani, & Imperator Astracani, Dominus Plescouiæ, & magnus Dux Smolensciæ, Tueriæ, Iueriæ, Permiae, Viaticæ, Bulgariæ, & aliorum, & Dominus hæreditarius terræ Liuoniæ, & Stephano Dei gratia Regi Poloniae, & magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiae, mafouiae, Samogitiæ, Principi Transyluaniæ, & aliorum, &c. Scripsit ad nos Gregorij xiiij. Papæ Romani Nuncius, Antonius Posseniinus de pacis constitutione, ne inter nos sanguis Christianus funderetur, & bellum ut cessaret, vt Legatos nostros ex vtraque parte inter nos ad vnū locū mitteremus, qui præsentè illo Pontificis Nuncio inter nos pacè, & fœderis constitutione constitutere possent. Itaque nos propter pacem Christianã misimus Legatos nostros, Aulicū nostrum, & Præfectum Casinensem, Ducem Demetrium Petri Ieletzki; Aulicū nostrum, & Præfectum Coselnensem, Romanū Basilij Olpherium; & Notarium nostrum mikiitam Bafsenka, Nicephori filium Veresczahina; & Vicenotarium nostrum Zachariam Stiazzeua, ad Zapolscij Iamum, vel ad aliquem alium locum, qui aptus erit inter Porcouiam, & Zauolociã ad conuentum, pacis statuendæ gratia, data illis plena instructione, vt conuenientes cum Legatis tuis inter nos, & te Regem Stephanum de bono opere, & de pace Christiana coram Papæ Nuncio, quæcunq; illi concludent, & ad pacis constitutione ex vtraque parte constituent, literisque fœderis

foederis & crucis osculatione confirmabunt, immobiliter, secundum constitutionem illorum, tenere debeamus. Et quos tu Rex Stephane Legatos tuos ea de causa ad nos allegabis, nos literas Legatorum nostrorum nomine nostro scribere, & signo nostro ob signare debemus, eisdemque literas osculatione nostra crucis confirmatas, per eosdem Legatos tuos ad te Regem Stephanum mittimus. Tu autem Rex Stephane eodem modo, cum ad te Legatos nostros allegabimus, eisdem Constitutionis literas nomine tuo scriptas, & signo tuo ob signatas, per Legatos nostros ad nos mittere debes. Propterea has literas fidei Legatis nostris sub signo nostro dedimus, scriptas in dominio nostro, in aula arcis Moscuae, anno à conditione mundi Septimo Millefimo, Nongentesimo, mense Decembris, Indictione 10. Dominiorum nostrorum 47. Imperiorum nostrorum Rossensium 37. Casani 29. Astracani 28.

DIEI VII. IANVARII,
Sessio XVI.

Cum iterum Legati omnes adfuissent, tempus Legationibus ad utrumque Principem mittendis decretum est; ad Sancti Trinitatis festum diem Regijs in Moscuiam; ad Beati Virginis assumptionem Moscuis ad Poloniae Regem. Ut verò quaestio de captivis per Legatos ipsos cum eisdem Principibus tractaretur, in idem tempus relatum est.

Tum primò latenter, deinde aperte, atque accuratissimè à Moscuis actum est, ut eorum Princeps in literis huius nominibus in primis appellaretur, Dominus Magnus Imperator, Magnus Dux, &c. Quod cum constanter Regij recusassent; Antonius autem cum saepe, tum illa, quae praecesserat, nocte à Moscuis ea de re tentatus, illis id ipsum diffusisset, quod vnum tantum Imperatorem Christianum agnoscerent, neque eorum appellationes sine Pontificis Max. auctoritate valerent, qui Caesari Romanorum nunquam passurus esset, ut eiusmodi iniuria afferretur, Moscuis ab ea petitione desistere. Actum, ut Czar Casani, & Czar Astracani scriberetur, egregiè urgebant, id quod neque obtinuerunt: Regijs negantibus, Moscuis asserentibus, ab Sigismundo Augusto eo nomine Moscuis fuisse appellatum. Ad quae cum Antonius quaereret, cur Moscuis eandem literas haud attulerint, ita enim veritati gravius testimonium fuisse futurum: responderunt, id sibi excidisse; Michael autem Haraburda antiquas, ac signis munitas foederum literas ostendit, in quibus nihil eorum nominum erat adscriptum. Sicque Sessio finita est.

DIEI VIII. IANVARII,
Sessio XVII.

Cum Moscui acriter iterum urgerent, ut eisdem saltem nominibus Czar Casani, & Czar Astracani magnus Dux appellaretur, ac denique negotium hoc ad Antonium referrent; Regij verò eum nihil ea de re se à Rege habuisse in mandatis dixissent, ac tum id ab eodem Antonio agi posse cum Mosco, ad quem erat rediturus: Antonius conuersus ad Moscos dixit, tres super efferationes, quibus hac de re aliquid agere se posse intelligeret. Vnam, qua Regij Moscum Casani, & Astracani Dominum vocarent, quod Moscuis non curare visi sunt; licet id Regij admiserunt, qui dicerent, nunquam in animum inducere potuisse Poloniae Reges, ut titulo Tartarico, vel Turcico, qualis erat ille Czar Tartaricus, à Christiano Christianus Princeps appellaretur. Alteram, ut Moscuis ea de re protestationem facerent, quae sine alterutrius Principis iniuria, & sine pacis ferè confectae impedimento, Antonius esset admissurus: quas tamen protestationes ignorare se nec in usu esse apud se, Moscuis dixerit. Tertiã, qua ille pollicebatur, id ea in re cum Rege, ac si opus esset, cum Pontifice Max. curaturum, quod fidum, ac Christianum hominem deceret. Postea conquestus est cum Moscuis Antonius (quando illum adhuc mirificè hac de re urgebat) quod nec magnus Dux sibi quidquam eius generis Starciae mandasset, cum pleraque alia diligenter per suos Senatores secum egisset; nec verò sibi in castra ad Plescouiam scripsisset, cum literas de alijs grauissimis rebus ad pacem spectantibus misisset; quodque Legati Moscuis id eò usque abditum in peccatore celassent. Itaque eorum esse culpam, si iam tempus ei rei tractandae effluxisset. Quamobrem Moscuis, ut sine ijs titulis Regiae literae conficerentur, permiserunt. Hac cum acta essent, instare coeperunt, ut saltem Smolenscij, qui magnus Ducatus olim à Moscuis de Lituania captus, in eorum est potestate, titulus in literis Mosco adscriberetur. Quod Regij constanter negarunt, dicentes, sese morem scribendi antiquum seruaturus. Atque ita utrinque discesserunt.

DIEI IX. IANVARII,
Sessio XVIII.

Cum eam diem literis de pace relegendis, atque emendandis Legati (absente Alberto Radiuillo) impendissent, actum est, ut arcium nomina sine sine de more antiquarum foederis literarum singillatim scriberentur. Cui rei à Regijs petita (ut ferè in alijs omnibus rebus, facere soliti

foliti erant) cum Moscuis aduerfarentur, ac generatim quidem scripturos se polliceretur, ne Lituania, vel Liouonia contra Moscuiam, neque hac contra illas bellum gereret: urgentibus tamen tum Regionum, tum Antonij rationibus, tandem assenserunt, nempe, se scripturos, ne quid Moscos contra vllam Lituaniae arcem Chiouiam, Caneuium, Czerkafiam, aliasque finitimas; neque contra Liouonicas arces, quibus cesserat: Rex item, ne contra alias Moscuiarces hostile quidpiam ageret: & fines, qui erant antiquitus, eisdem vtriusque Principis ditioni, arcibusque essent. Sic huic Sessioni sine impedito, sequens dies describens de pace litteris fuit decretus.

DIEI X. ET IX. IANVARII,
Sessio XIX.

Regis, quoniam examinandis Moscorum litteris de pace biduum illud impenderant: viderent autem in Regis, & Magni Ducis Plenipotentijs disertè contineri, ut omnia, quae ad pacem spectarent, coram Antonio agerentur, atque ad eum conficerentur (quae verba nisi in litteris infererentur, inualidam eam tractationem futuram putabant) magna inter eos & Moscos fuit contentio, cui tamen Moscuis denique cesserunt. Cum verò iam omnia putarentur esse confecta, Moscuis ad litteras addi petierunt, ab eorum Magno Duce non solum arces, quibus cederat, verum etiam Rigã, & Curlandiam, quas nunquam ille possederat, Regijs tradit: ab his ita repulsi sunt, ut cum nulla ratione Moscuis rationi cedere vellent, crastina die ut discederent, iussi sint. Tum Regij, per se non stare, quin Summo Pontifici iustis omnibus in rebus obedirent, Antonio protestati sunt. Ac quidem eò spectasse Moscos intelligebatur, ut semper aliquid sibi restare iuris ea cessione in Liouonia videretur: quasi eam ad tempus decennij tantummodo traditam, quo tempore pacta fuerat pax, deinde repetere posset. Augebat suspicionem iustam Regijs, quod biduum, qui ad euocandos Nouogardia Palatinos tabellarius à Moscuis fuerat designatus, is adhuc retinebatur, moras neccentibus, nec aliquid afferentibus, nisi quod adhuc litterae non essent confectae, de quibus nulla penè controuersia restabat. At postquam abire iussi sunt, vnus primo, deinde alter, denique omnes simul ad Antonium redierunt: modo se aientes non habere in mandatis, ut sine illa descriptione Rigenfis traditionis pax coiret, modo se non esse eiusmodi suo sub Principe, quales ceteri sunt subditi, cum ne syllabam quidem praescripti mandati possent ipsi immutare: petere de-

nique decem dierum tempus, quo à Mosco responsum acciperent. Ad extremum, quaerere de Antonio consilium, quid facerent. Tum Antonius (cui circuitio, illa in reliquis tractationibus usurpata, iam se prodebat apertius) veritus, quin ea omnia fierent ad exercitum Regium ea spe laetandum, & fatigandum, dixit, aut scripto pollicerentur, in omnibus, quae acta essent, sese assensuros, nil de Riga quaesituros: aut hac ipsa nocte ad Legatos Regios esse eundem, & litteris de pace lectis post diei eius diei iureiurando pacem faciendam: sin minus, Regios omnino abiturus: Tum illi (ut solebant) velle denique facere, quidquid dixisset Antonius: nil de Riga quaesituros: noctem scribendis litteris insumpturos: vnum se Michaelem Haraburdam cupere, qui eas videat. Ad quem cum misisset Antonius, non solum is, sed Palatinus Braslauensis ab eo, ad quem recesserant, pago, paulo post initium noctis ad Antonium rediere: qua ferè tota, sicut etiam in sequenti die, examinatis iisdem de pace litteris in sumpta, peritum ab Regijs est (Antonio illis in memoriam reuocante) num Moscuis vellent in litteris inferere, ne quid rusticis, qui ad Regem defecissent, damna à Mosco, post compositam pacem, inferretur: Quod Moscuis abnuerunt, sed dextera Antonio data, eidem, ac Legatis polliciti sunt, nihil ijs ab suo Principe damni illatum iri: quos esse tanquam oves: & metu, ac caede aliorum, non improbitate tetritos, iureiurando sese Regi oblitrix se cognoscerent. Tum in decennium decreta pax, altero ad nouennium anno addito. Moscuis verò petierunt tormentorum nomina, & numerum eorum, quae essent in arcibus à Rege captis, de quibus antea fuerat actum. Quorum cum vnus tantum Neuelig Catalogum de prompsisset Palatinus Braslauensis, ac Moscuis tum urgebant, ut omnium traderetur, quemadmodum ipsi omnium suorum attulerant: missi sunt, qui id celerrimè procurarent: meliore quidè causa Regijs, sed minore, quam Moscuis fecerant, prouidentia, & diligentia, non sine causa periculo, vtentibus.

DIEI XV. IANVARII, Sessio vltima.

Cum eo biduo, quod hanc diem praecesserat, maxima iterum inter Legatos contentio fuisset, Moscuis in suis saltem litteris adscribere volentibus, quas Regi arces traderent, eas sese ex Magni Ducis patria, seu terra tradere: id verò Regij fortiter abnuerunt, quod dicerent, eo quasi iure illum vsurum in reliqua Liouonia tentanda, quam Regi haud dedisset: ab Regijs iterum iussi sunt

sunt Mosci, vt Moscuam re infecta abirent, nisi vellent ab eo proposito abstinere. Sed cum Antonium Mosci supplices rogarent, vt suam adhuc operam ea in re interponeret, Regiosque discessum comminatos retineret: sic eo officio, quantum opus erat, functus, Moscis, vt verba illa è suis literis eraderent, persuasit. Tù simul Legati cõueniẽtes, litteris ipsis adhuc perlectis, ijsque, ac Plenipotentijs suorũ Principum inuicem de more traditis, vt quæ erant Magni Ducis Regijs, quæ huius essent Moscis relinquere, schedis item de tormentorũ numero, reliquisq; arcium munitionibus, ab vtriusque Principis Secretarijs, qui conuentui interfuerant, Michaelæ Haraburda, & Mikita Bassenka subscriptis: cum Regij ab Antonio protestationem de reliqua Liuania petissent, pacem iureiurãdo, chirographo, crucis osculo, coram Antonio, in eius hospitio sanxerunt. Quod ad Dei gloriam sit, Amen. In Kiucroua Horca, die xv. Ianuarij, 1582.

PROTESTATIO REGIORUM
Legatorum, ab Antonio Possuino
seuino admissa.

CVM coram me Antonio Possuino à Sancto. D. N. Pont. Max. Greg. xiiij. ad procurandã pacem inter Serenissimos Poloniae Regem, & Magnũ Moscouiæ Ducem misso, Magni Legati Stephani, Dei gratia, Regis Poloniae, Magni Ducis Lituaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Liuaniae &c. nec non Principis Translyluaniae, Ill. Ianusius Zbarav vski Palatinus Braslauensis, Capitaneus Krzemencensis, & Pinscensis: Albertus Radiuilius in Olike, & Niesvuis Dux, Regiae aulae in Lituania Marchalcus, Capitaneus Kovnenensis: Michael Haraburda Notarius Regius in Lituania in loco, Zapolsciae Iamo dicto, congregati fuissent, habuerunt sermones & tractationes de pace, seu foedere inter praedictum Serenissimum Regem, & inter Magnum Moscorum Ducem Ioannem Basilij, cum ipsius videlicet Magni Ducis Legatis, Demetrio Petrovicio Ieletzki, locum tenente Kasfrincij, & Romano Vvasielievvicie Olfiroua, locum tenente Koziel scij, cum Mikita Bassenka Notario, & Zacharia Suicziazieo Subnotario: Postulaueruntque Serenissimi Regis Legati suo Principi reddi arces omnes, à Serenissimo Rege Succia, sub Serenissimo Magno Moscorum Duce in Liuania occupatas, hoc est, Rohodzieuum, alias dictam Naruam, Serenescum, Adozum, Iolszaboram, Rakobozam, Kolivvianum, alias dictam Reualiam, Paizam, alias dictam Padeza, Kolivvirum, Lichov vierzũ, Abslum, Vycho

lumizum, vt Serenissimi Magni Moscouiæ Ducis nomine Magni ipsius Legati renunciarent cunctis, & eas Serenissimo Regi traderent, inlitterunt. Quibus Serenissimi Magni Moscorum Ducis Legati respondẽtes dixerunt, nihil eis esse reliquum, quod redderent, quandoquidem Magnus eorũ Dominus eas arces non possideret. Quo nomine Magni Legati Serenissimi Poloniae Regis solemniter corã me protestati sunt, & Principem suum arces omnes in Liuania sitas, quas Serenissimus Sueciæ Rex teneret, recuperare velle, & debere affirmauerunt: hoc saltem cauto, vt si Serenissimo Regi cum Serenissimo Moscorum Duce de ijs arcibus disceptandum esset, vt tantum de ijs arcibus, quas nunc Serenissimus Rex Sueciæ tenet, lis & disceptatio habeatur. Quod autem ad Poloniae Regnum, vnã cum Magno Ducatu Lituaniae, atq; ad reliquas omnes arces in Liuania, quæque a libi Serenissimo Regi Poloniae subiectæ sunt, attinet, vt pax, quæ ab vtroque sancietur in omnibus & singulis prouincijs, & arcibus ijs inuolabiliter seruetur: & vicissim ne à Serenissimo Rege Poloniae Magnus Moscouiæ Ducatus, aut aliqua arx, locusve Serenissimo Magno Moscouiæ Duci subiectus propterea infestetur. Quæ quidem omnia litteris pacis Serenissimi Regis Legati inseruoluerunt. Sed Serenissimus Magni Moscouiæ Ducis Legati recusarunt, affirmantes eam pacem, quæ & quamdiu inter principes sancietur, iureiurando semel firmatam, inuolabiliter seruari debere: sic à parte Serenissimi Regis erga Magnum Ducatum Moscouiæ, ceterasque omnes prouincias & arces eiusdem Magni Moscouiæ Ducis, quemadmodum à parte Serenissimi Magni Moscorum Ducis erga Poloniae Regnum, & magnum Dominium Magni Ducatus Lituaniae, ac Liuaniae, omnesque arces, ad eas, & alias Regni Poloniae prouincias pertinentes. Præterea supra memorati Legati Serenissimi Poloniae Regis, simul congregati cum supradictis Legatis Serenissimi Magni Moscouiæ Ducis, coram me Antonio Possuino postulauerunt ab ipsdem Magnis Legatis Serenissimi Magni Moscouiæ Ducis, vt arcem etiam Serenescum, quæ est in Liuania, Serenissimo Regi Poloniae traderent, eiq; perpetuò renunciarent. Ad quod Serenissimi Regis Legatorum postulatam Magni Moscouiæ Ducis Legati responderunt, eam arcem Serenescum in Magni Domini sui manibus, aut potestate non esse ac propterea se, quod non haberent, dare non posse, sed Sueciæ Regem Serenissimum eam arcem occupauisse. Quæ de causa Sereniss. Poloniae Regis Legati corã me Antonio Possuino pro-

protestati sunt, eam quoque arcem Serenescum de manu vel potestate cuiuscunque Serenissimum Poloniae Regem velle recuperare. Nos igitur quantum potuimus, sub beneplacito eiusdem Sanctissimi Domini Nostri Gregorij xiiij. Pont. Max. ac Sanctæ Sedis Apostolicæ, ad effectum tantum dictæ pacis, dictas protestationes admisiimus, non intelligentes hac nostra protestationis admissione vlla ratione vel supradictorum Regum, & Principum, aut quorumcunque aliorum iuri, si quod in supradictis locis haberent, vel prætenderent, præiudicare, aut derogare. Datum in Kiucroua Horca pago, ex hospitio meo, die XV. Ianuarij, 1582.

LITTERAE COMPOSITIONIS
pacis legatorum Magni Moscouiæ Ducis.

DEI gratia Magni Dñi, Czar atq; Magni Ducis Ioanis Basilij totius Russiae, Volodimiriae, Moscouiae, Nouogardiae, Czar Casani, & Czar Astracani, Domini Plefcouiae, & Magni Ducis Smolensciae, Tueriae, Iueriae, Permia, Viaticae, Bulgariae & aliorum, Domini & Magni Ducis Nouogardiae, Nisouienensis terræ, Czernihouie, Relanig, Rostouiae, Iaroslauiae, Belozeriae, Liuaniae, Vdoriae, Obdorie, Condimiae, Siberiae, & aliorum: Nos Magni Domini Legati, ego aulicus Magni Domini, Czar atque Magni Ducis, & Praefectus Casinensis, Dux Demetrius Petri Ieletzki, ego aulicus Magni Domini Czar atq; Magni Ducis, & Praefectus Coselensis, Romanus Basilij, Olpherius, ego Domini Czar atque Magni Ducis Notarius Mikita Bassenka Nicephori filius Verefczahina; & ego Magni Domini Vicenotarius Zacharias Suiazeuius, conueniebamus cum Magni Domini Stephani Dei gratia Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, Russiae, Prussiae, Samogitiae, Masouiae, Principis Translyluaniae, & aliorum, Legatis, bonæ constitutionis pacisque stabilendæ gratia: quoniã mittebat ad Magnum Dominum nostrum, Czar atq; Magnum Ducem Gregorij xiiij. Papæ Legatus, Antonius Possuinus cum litteris suis hominem suum Andream Apollonium, vt à Magno Domino nostro misisset Legati, ad alique locum vnã cum Regis Stephani legatis conuenientes, pacem facerent atq; constituerent. Itaq; nos Magni Domini, Czar, atque Magni Ducis Legati, ego aulicus & Praefectus Casinensis, Dux Demetrius, Petri Ieletzki; ego aulicus & praefectus Coselensis, Romanus Basilij Olpherius; ego Notarius Mikita Bassenka, Nicephori filius Verefczahina; & ego Magni Domini Vicenotarius Zacharias Suiazeuius conue-

nientes, misisset & instructi à Magno Domino nostro ad zapolscij Iamum, inter Porcouiam & Zauolociam, in Velicolucensiviam, cum Magni Domini Stephani Regis Legatis, Duce Ianusio Nicolai Coributouij Zbarascij, Palatino Braslauiense, Capitanæ Krzemencense, & Pinscense; Domino Alberto Radiuilio, Duce in Olike & Niesvuis, Marchalco curiae Magni Ducatus Lituaniae, Capitanæ Kovnense, & Notario Magni Ducatus Lituaniae Michaële Haraburda, constituimus foedus ad decem annos, à Baptizatione Christi anno septem millesimo nonagesimo ad eandem baptismationem Christi anno septem millesimo Centesimo, vt Magnus Dominus noster, Czar atque Magnus Dux, propter bonum pacis Christianæ, iusserit cedere in partem Regis ex terra Liuaniae arcem Kokenhausen, arcem Skrocono, arcem Linneuardum, arcem Krutzborcum, arcem Borzunum, arcem Czeltuinum, arcem Tricatum, arcem Roconum, arcem VVolodimiriolum, arcem Alystum, arcem Gouia, arcem vacuam Laudunum, arcem Salaciu, Ciuitatē Derpatum, Nouogardiam Liuoniae, Kerepeciu, Mucouum, Randedã, Rynholm, Conhotã, Caulecium, Curslouiu, Laifium, Iaruasum, Polczeuium, Paidam, id est, album Lapidem, Velium, Pernauia antiquam, & Pernauiam nouam, cum omnibus bonis ad illas spectantibus, & cum pagis illarum arcium. Præterea etiam in partem Regis Velisium; terra autem Velisij cum antiquis terminis & finibus, quemadmodum fuit Vitepscij terra cum Toropocio, terra Vitepscij cum arce Velisio, ad Vitepscium, Toropocij autem ad Toropocium. In partem verò Magni Domini nostri, Czar & Magni Ducis illæ arces, quas ex ditione Magni Domini nostri Stephanus Rex ceperat, arx Velikolukum, arx Neuelia, arx Zauolucia, atque item Rzouapusta, arx Chelma; præterea quas arces Plefcouienfes ex ditione Magni Domini nostri Stephanus Rex ademit, Voronecium, Veliam, Oltrouiam, Crasnam, vel si quid aliud postea ademerit Rex Stephanus aliorum Castellorum Plefcouienfium, vt Veruam, vel Volodimirecz, Dubkouium, Viborecium, Vissegrodum, Isborficiũ, Opokam, Godouiam, Kobilegrodifcze, & Sebeciũ. Hæ omnes arces in partem Magni Domini nostri more antiquo ad Plefcouia, cum omnibus bonis, & pagis earum arcium cedant. Homines verò, tormenta & cõmeatus ex vtraque parte, hæc omnia secundum constitutionem deducenda sunt, sic, vt cõuenierint Magni Domini nostri aulici, qui misisset in Liuania, homines educere ex arcibus, Derpato, Nouogardia parua,

Paida Polczoua, Iaruafo, Perikela, Salacza, Pernaua, & Felino, tùm Regis aulici debét curare cõgregari equos cù rufficis Lotauis, & vehicula ad deducenda tormenta Magni Domini, quæque ad ea attinent, com meatum, & Vladicam Derpatensem, imagines, & ornamenta Ecclesiastica, Palatinos, & oēs homines ad deducēdos illos, res, bonaque illorū, prout poterunt exportari. Vbi verò rufficos Lotauos cõgregauerint, & dederint Magni Domini hominibus, tùm homines Magni Domini septem dierum spacio, res, & bona sua in curribus imponere debent, ab eo die, quo equos, & Lotauos dederint. Et vbi septem dierum spacio omnes res suas in curribus imposuerint, exire ex arce cum omnibus Plefcouia debent, quos Lituanis profequi, & deducere tormenta, & homines Magni Domini Plefcouiam vsque debent: arces verò aulicis Regijs, qui ad accipiendas illas missi sunt, reddere debent. Ad hæc & ex postremis, quas cefsit Magnus Dux Regi Stephano, arcibus Liouonensibus, ex Kokenhausen, Skrono, Linnevardo, Krutzburgo, Borzuno, Czestuinio, Tricato, Rogono, V Volodimericio, Alifto, Gouia, Lauduno, Golbima, Rezica, Luza, V Vlecha, Kerepecio, Mukouo, Randeda, Rinholio, Conhoto, Caulecio, & ex Curslouo præsidium, homines, tormenta, res omnes, & cibaria eodem modo cum Lotauis ad diem certum, & tempus constitutū, Mensis Martij scilicet quartum diem, omnia inde deducere debent, quos Lituanis Plefcouiam vsque comitari debent. Tormenta verò Magni Domini in arces illas inducēta, eum globis, & pulueribus ex omnibus Liuonicis arcibus vnà cum hominibus eodem tempore deducere debent, secundum scriptum, quod ex vtraque parte Legati vtrinque commutarunt & acceperunt, cum subscriptione manuum Notariorum. Illa autem tormenta, quæ aliqua in arce capta sunt in Liuania, in iisdem relinquere debent, secundum scriptum, quod Legati vtriusque partis cum subscriptione Notariorū acceperunt. Quod si verò com meatum, cibaria, vel simile aliquid vnà vice cum hominibus simul ex arcibus deducere non poterunt, vel si equos tam citò non collegerint, ea omnia homines Magni Domini nostri in iisdem arcibus sub sigillo suo, & custodia relinquere debent, quibus aulicis Regij nullum detrimentum, vel iniuriam inferre debent: imò eum secūda vice ad ea accipienda venerint, aulicis Regij remittere omnia per Lotauos Plefcouiam, eodemque modo Lituanis deducere debent. Sic etiam & ex illis arcibus, quibus Magno Domino nostro, Czar atq; Magno Duci Rex Stephanus cefsit ex Ve-

likoluko, Zauolocia, item Rzoua, Pusta, Neuelia, Chelma, & Plefcouiensibus castellis, quæ erant in potestate Regis Stephani, eodem modo milites Regij deduci, debēt, vnà cum tormentis, quæ inuexerat Rex Stephanus. Aulicis verò Magni Domini, qui ad capiendas illas arces missi sunt, debent congregare subditos illarum arcium cum equis, & dare aulicis Regijs ad deducenda præsidia, tormenta, & milites prout poterunt exportare: & cum ruffici cum equis congregati, & dati Regijs fuerint, eodem modo Lituanis septem dierum spacio omnem com meatum, & quidquid erit, in curribus imponentes, ex arcibus exire, & arces Magni Domini nostri aulicis, qui ad capiendas illas missi sunt, tradere debent, quique Lituanos, tormenta, & com meatum omnem comitari, & deducere debent ex Velikoluko, Chelma, Neuelia, Zauolocia ad Oferiscium: ex Plefcouiensibus verò castellis ad Nouogrodecam Liuonicam. Sed tormenta illarum arcium, quibuscum captæ erant, relinquenda sunt in iisdem arcibus, secundum scriptum, quod datum est aulicis Magni Domini: tormenta verò, quæ Rex Stephanus induxit, remitti debent, vnà cum militibus. Quod si vnà vice com meatum, cibaria, vel aliquid simile euehere non poterūt, vel si rufficos, equosque tam citò non congregauerint, residuum illum com eatū Lituanis sub sigillo suo, & custodia relinquere debent, quos postea secūda vice Magni Domini nostri aulicis, congregatis rufficis, & equis, ad arces Lituanorum remittere debent, comitatumque mittere, vt nulla vis, iniuria, detrimentum, & incommodum ex vtraque parte in arcibus inferatur. Quemadmodum etiam, cum Magni Domini nostri Czar, atq; Magni Ducis milites, Vladica cum imaginibus, Poppis, & omnibus ornamentis Ecclesiasticis, tum Palatini, Nobiles, Selopetarij, Cofaci, & omnes alij ex arcibus Liuonicis ducuntur, his omnibus supradictis, tormentis, & thesauro Magni Domini in via Lituanis milites ipsi vel per Lotauos, vel Germanos nullā iniuriā, vel damnum inferre debent, sed ita comitari, ne in via interficiantur, vel spolientur, vel vis aliqua inferatur. Et secundum has litteras cõstitutionis, Lituanis homines Magni Dñi nostri ex arcibus Liuonicis, Plefcouiam vsque, cum omnibus rebus integrè, sine vlla iniuria ducere debēt: nostri verò Magni Dñi homines illos Lotauos, equos, & quoscunq; Regios, quos Plefcouia deducēt, quāprimū eò perduxerint, illos sine vlla detentione remittere debēt, neq; in via insidias struere, vel iniuriā vllā inferre. Ita etiā ex illis arcibus, quas Dño nostro Czar, atq; Magno Duci Rex

Stepha-

Stephanus cefsit, cum milites, & omnis com eatus Lituanicus ex illis ducetur, Magni Domini nostri homines in via nullum incommodum, vel iniuriam illis inferre, Lituanos non interficere, spoliare, vel tormenta, com meatumque adimere, ita vt nulla penit illis Lituanis iniuria inferatur, sed comitari, & deducere ex ijs arcibus, ad Regis Stephani arces cum equis, secundum has cõstitutionis litteras, debent. Hos autē homines Magni Domini nostri, qui Regis Stephani homines comitabantur, & eos deducunt, tormentaque reuehent omnes sine vlla iniuria, vel retentione remittere, neq; in via illos interficere, nullasque insidias illis struere debent. Et secundum hanc cõstitutionem Legatorum Stephanus Rex ad Magnum Dominū nostrum Legatos suos magnos missurus est, eodemque modo Magnus Dominus noster ad Regē Stephanū Legatos suos magnos mittere debet, istarum rerū crucis osculo confirmandarum causa, & secundum nostram Legatorum cõstitutionem litteras fœderis Magni Domini noster, & Rex Stephanus conscribere, & inter se commutare debent. Cuius causa Legatos suos Stephanus Rex ad Magnum Dominum nostrum certo tempore missurus est, ad diem scilicet Sanctæ Trinitatis, anno septem millesimo, Nonagesimo, Magnus verò Dominus noster, ad Assumptionis Beatæ Mariæ Virginis Dei genitricis festum, eodem anno septem millesimo, Nonagesimo. Itaque donec Legatio absoluetur, inter Magnum Dominum nostrum, & Regem Stephanum, cum Legati Regij apud Magnum Dominum nostrum fuerint, hoc quæ iureiurando, & crucis osculo confirmauerint: cum etiam Magni Domini nostri Legati apud Regem Stephanū erunt, idemque illic iureiurando, & crucis osculo confirmabunt, per id omne tempus ad præfinitos vsque decem annos, bellum ex vtraque parte geri nõ debet. Et in primis Magnus Dominus noster Czar atq; Magnus Dux in ditiones Regis Stephani ipse cū exercitu suo procedere, Senatores, & Palatinos cum militibus mittere, & loca occupare, aut capere, vllasque iniurias & detrimenta in finibus, in omnibus locis ditionis Regis Stephani, inferre non debet: ita vt neq; insidias, nec bella inde orientur; præsertim hoc pacis tempore non oblidere, aut oblidione cingere, arcem Kyouiam, cum omnibus bonis, & pagis: arcem Caneuium, cum pertinentibus: arcem Czerkasum, cum pertinentibus: arcem Zitomerum, cum bonis suis: arcem Ouruciam, cum pagis: arcem Linbecium, cum pagis: arcem Homiā, cum pagis, & pertinentibus: Vuaronecium, le-

lesouium, Ierenicium, Kosleualesam, Morozouicium, Lipinicium, Polezanum, arcem Furouam, cum pertinentibus: arcem Mõzeram, cum pertinentibus: præterea Beziczum, Brachinum, Reczicam, Horuolum, Stresinum, Cziczerskum, Propoiskum, Mohileuium: arcem Mfcislauiam, cum pertinentibus, & bona Chotlouiensia, arcem Kryczouiam, cum pertinentibus, arcem Dobrounam, cum pertinentibus, & bona Horfcium, & Romana: arcem Orsam, cum pertinentibus, & pagos Lobauicum, Mikulina: arcem Vitepscium, & pagos Brusam, & Dreczybuk: arcem Surazum, & pagos Surazenses: Vsuatum, & Oferiscium, arcem Velisium, arcem Polociam, cum castellis, pagis, & bonis pertinentibus: arcem Kopiam, arcem Krasny, arcem Vlam, arcem Iuroilam, arcem Drysfam, arcem Kopcum, & Desna arcem Kosianum, arcem Sitnam, arcem Nefczerdum, arcem Socolum, & ad Polociam pertinentia: arcem Lukomliam, cum pagis: arcem Bielmakovv, cum pagis: arcem Vfazam; arcem Lebedkam, & Polocenses pagos, moñicouium, Neporotouicium, Verbilouam, Slobodam, Kubcium, Vialnium, Clinum, Zamofium, Iscium, Neuedreum, & Horodisczum, Krczetam in lacu Othulouo sitam: Nacuhonum, cū pertinentibus: arcem Druiam, cum pertinentibus: arcem Iskkaum, cum pertinentibus: Adhæc Magnus Dominus noster, Czar, atque Magnus Dux Ioannes Basilij Rufsia, nulla bella, impedimenta, & iniurias, inferre, neque aduersus Curlandiam terram bellum gerere debet: nec non arces in terra Liuonia, arcem Rigam maiorem, & arcem Rigam minorem, arcem Dalenum, arcem Kircholmum, arcem Kokenhausen, arcem Skrovvno, arcem Linnevardū, arcem Krutzborcum, arcem Iskulum, arcem Radohofium, arcem Dunemūdam, arcem Iuesum, tres arces Kremonū, itē Iuraniam, Treidenura, Ziguoldum, arcem Sonfelum, arcem Nitouam, arcem Iurenborcum, arcem Narbium, arcem Rosenbecum, arcem Rosenum, arcem Lemlinum, arcem Moianū, arcem Litoperū, arcem Kefiam, arcem Orliam, arcem Nievhenam, arcem Pebalgum, arcem Skuinam, arcem Zerbenum, arcem Smilitinum, arcem, Borzunum, arcem Czestuinum, arcem Tricatum, arcem Rovvny, Horodisczū, Laudunum, Horodisczum, Holbinam, arcem Rezicam, arcem Luzum, arcem Vlechum, arcem Volodimericium, arcem Ilifenum, arcem Pletenberckum, arcem Alystum, arcem Vekelum, arcem Nouogrodecam, Liuonicam, arcem Kerepecium, arcem Gouiam, Kurslouium, arcem Iurienum,

Mukoum, Randekum, Rynholm, Conhorum, Caulecium, Laifum, Borcholm, Polzeuam, Raikam, Villanum, Iarufum, Perhauam antiquam, & Pernauam nouam. Fines autem omnium arcium iudem, vt antiquitus fuere, esse, & permanere debent. Eodem modo etiam Magnus Dominus Stephanus, Dei gratia, Rex Poloniae, & Magn' Dux Lituaniae, ipse cum exercitu suo contra Magnum Dominum nostrum, Czar, atq; Magnum Ducem Ioannem Basilij Ruffiae, & terram, dominiaque ipsius bellum gerere, Senatoresque & Palatinos cum militibus mittere: loca denique in dominio Magni Domini nostri occupare, vel oppugnare, & finitimis nullam iniuriam, detrimentumue hoc pacis tempore inferre non debet; neque bellare, vel impedire magni domini nostri terram moscouit' totam, & Nouogardiam magnam, pagos, & ad eadem pertinentia: arcem Plefcouiam, & castella Plefcouienfia: Opokam, Crasna, Ostrouiam, Veliá, Voronecium, Isborfcu, Vdouam, Kobilium, Vrná, Dubkouia, Vifze horodum, Volodimericum, & pagos Plefcouienfes, cum terra Plefcouienfi tota, arcé Sebesium, cum pagis arcem Tueria, terram que Tueriensem tota, arcem Pereslanum, Resaniensem, & Resaniensem terram tota, arcem Pronskum, terram que ipsius no vafare, neque illi bellum inferre debet. Præterea idem Magnus Dominus Stephanus Dei gratia, Rex Poloniae, & Magnus Dux Lituaniae, & has arces Magni Domini nostri eod' pacis tempore infestare no debet: arcem Kilska, cum pagis: arcem Puteilam, cu pagis: arcem Nouogardiam Seueriesem, cum pagis: arcem Radohofczum, cu pagis: arcem Czernihouium, cum pagis: arcem Starodubum cum pagis: arcem Poczepam, cum pagis: arcem Poczepouihori, cum pagis: pagosque Sulesiu, Babocum, Suetilouicum, Holodnum, Scarbouicum, Lapecium: arcem Caraceuium, cum pagis, pagosque Chotemliam, Snorofcium, Chorobouium, Milinium, Dracouium: arcé Trubczescum, cum pagis: arcem Mofalscum, cu pagis: arcé Serpaicum, cum pagis, pagosq; Zamofam, Iucharzeuam, Dufnam, Dhominiu, Pohostum, mofczinum, Demenú, Horodenum, VVrepeietum, Snopohum, Couilnum, Sariam, Lazoreuam, Horodilczam, Blezeuicum, Lubunum, Danilouicum: arcem Branskam, cum pagis, pagosq; Solouicios, Prikladneuium, vancinu, Theodoreuiú, Ofouicu, Kopinicium, Suchoziú, VVfzechlauium, Doronniú, Zernium: arcé Roslauiá, cum pagis: arcem Smolenscium, cu itinerib', pagis, & omnibus pertinentibus, pagosq; Ielouicum, Eoluaniciú, Lazofeufczinum, Pufstosielum, Romanouium,

Koporkouicum, Molechnam totam, & quidquid ad eam pertinet. Et Petroij Derzauiam, Lotouá, zuerouicum, Dubrouien scij Putium, Catinú, Caspliam, Doreczia, Radifczuniam: arcem Mfzenscum, cum pagis: arcem Opakouiam, cum pagis, pagos que Zalidouiam, Nedothodouia, Bifcouicum, Lyczinú: arcem Viasma, pagosq; ad illam spectantes: arcem Drohobufcum, & pagos ad eam antiquitus pertinentes: arcem Beliam, cum omnibus bonis ad eam spectantibus, VVerchouia, & Bolsouia, & Sertouio, & Monimdoua Sloboda: arcem Velikolukum, & pagos Velikolucenfes, Dolifiam, Berefianiam, Vsuam, Lovvcú, Vefnibolohum: arcem Chelmam, & pagos ad illam pertinentes, Veljam, Lopaticá, & Bucium: arcem Zauolociam, Rzouampultam & Rzouenfes pagos: arcem Neueliam: arcem Toropiecium, & omnes pagos Toropiecenses, Dancouium, Luibutum, Dubnú, Roznum, Turum, Biberouam, Starzeuiam, Nezelscium, Plauetfcium, Zezetfcium, Ofereciam, Cazarinovvczinum. Fines autem his omnibus arcibus ij, qui antiquitus fuerunt, esse debent: & hæc omnia ex vtraq; parte, secundum has constitutionis litteras nostras, & nostrum iuramentú, crucisque osculum, firmiter, & inuolabiliter feruari debent, quodque ipsi crucis osculo confirmantes, & litteras pacis commutantes, hoc fœdus ita tenere debent. Legatis verò, qui à Magno Domino Stephano Rege, ad Magnum Dominum nostrum Czar atq; Magnum Ducem mittentur, venire, & redire ad Regem Stephanum, sine vlla retentione, cum omnibus hominibus, & bonis ipsorum secundum litteras patetes Magni Domini, liberum erit. Et quando ad Magnum Dominum nostrum Stephanus Rex Legatos suos miserit, tùm Stephanus Rex illis Legatis suis plenam Instructione de Captiuis liberandis, & qui sunt in Lituania Captiu Magni Domini nostri, quomodo liberari debeant, dare tenebitur. Quod si aliqua iniuria, inter finitimos incolas interea temporis ex vtraq; parte orta fuerit, tùm Palatini, & locum tenentes Præfecti, vbiq; in finitimis arcibus, per omnes conditiones ex vtraque parte, intra id temporis spacium de illis iniurijs inuicem mitti, qui iustitiam ex vtraque parte administrare, & malos punire debent. Supra hæc omnia nos Magni Domini, Czar, atque Magni Ducis Ioannis Basilij Ruffiae, legati, ego aulicus & Præfectus Casinensis, Dux Demetrius Petri Ieletzki: ego aulicus, & Præfectus Coselnenfis, Romanus Basilij Olpherius: ego Notarius Magni Domini, Mikita Bassenka Nicephori filius Verfczahina: & ego Magni Domini Vicenotarius,

rius, Zacharias Suiazeuius, cum Magni Domini Stephani, Dei gratia Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae Legatis, Duce Ianusio Nicolai Zbaraski, Palatino Braslauiense, Capitaneo Krzemeneceuse, & Pincense: Domino Alberto Radiuilio, Duce in Olyca, & Niesv viz, Marschalco curiae Magni Ducatus Lituaniae, Capitaneo Covvnenfe: & Notario Magni Ducatus Lituaniae Michaële Haraburda, pacem concludimus, & litteras constitutionis conscripsimus, signaque nostra ipsidem subappendimus, litterasque vicissim accepimus, & crucis osculo confirmauimus. Præterea quoque crucem super his omnibus osculati sumus, quod præter has constitutionis litteras inter Magnum Dominum nostrum Czar, atque Magnum Ducem, & Magnum Dominum Stephanum Polonie Regem, & Magnum Lituaniae Ducem, res aliter fieri non debent. Et de hac pacis constitutione conclusionem fecimus, & crucis osculo confirmauimus, coram Legato Gregorij Papæ xiiij. Antonio Possuino. Scriptum in Iamo Zapolscij, Anno septem millesimo, Nonagesimo, Mense Ianuario.

SVBSCRIPTIO CVM SIGILLIS.

Ego Magni Domini, Czar, atq; Magni Ducis Notarius, Mikita Bassenka Nicephori, filii Verefczahina, has constitutionis litteras manu mea subscripsi.

Ego Vicenotarius Magni Domini, Zacharias Suiazeuius, has constitutionis litteras manu mea subscripsi.

Et scriptæ hæc constitutionis litteræ in duobus folijs coniunctis, conglutinatis, infraque scriptum: Notarius Bassenka Verefczahina.

LITTERAE COMPOSITIONIS
pacis Legatorum Serenissimi Poloniae Regis.

NOs Magni Domini Stephani, Dei gratia, Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, Ruffiae, Prussiae, Massouiae, Samogitiae, Liouoniae, Principis Transyluaniae, & aliorum, Legati, Dux Ianusius Nicolai Coributouicza, Zbaraski, Palatinus Braslauiensis, Capitaneus Krzemeneceuse, & Pincensis: Albertus Radiuilius Dux in Olyca, & Niesv viz, Marschalco curiae Magni Ducatus Lituaniae, Capitaneus Covvnenfis, & Michael Haraburda, Secretarius Regiae Maestatis magni Ducatus Lituaniae, secundum mandatum Magni Domini Nostri conuenimus cum Magni Domini Ioannis Basilij, Dei gratia, Domini Ruffiae, & Magni Ducis Volodimeriae, moscouie, Nouogardie, Casanie, Astracaniae, Plefcouiae, Iueriae, Tueriae, Permiae,

Viaticae, Bulgariae, & aliorum, Legatis, aulico & Præfecto Casinense, Duce Demetrio petri Ieletzki: aulico & Præfecto Coselnense, Romano Basilij Olpherio: Notario Mikita Bassenka, Nicephori filio Verefczahina, Vicenotario Magni Domini Zacharia Suiazeua, de pace, & bona colloctione. Miserat enim ad Magnum Dominum Ioannem Basilij, Dei gratia, Dominum Ruffiae, & Magnum Ducem, Sanctissimi Papæ Romani Gregorij xiiij. Legatus, R. P. Antonius Possuinus cum litteris hominem suum Andream Apolloniú, vt cum Magno Domino nostro Stephano Rege, & Magno Duce, missis ad aliquem locum Legatis suis, pacis constitutionem facerent. Itaque nos Magni Domini Stephani Regis Legati, Ianusius Nicolai Zbaraskius, Palatinus Braslauiensis, Albertus Radiuilius, Marschalco curiae, & Michael Haraburda Notarius, conuenientes in Iamo Zapolscij, inter Porchouiam, & Zauolociam, in Velicolucensi via, cum Magni Domini Ioannis Basilij, Dei gratia, Domini Ruffiae, & Magni Ducis Legatis, aulico & Præfecto Casinense, Duce Demetrio Petri Ieletzki, aulico & Præfecto Coselnense, Romano Basilij Olpherio, cum socijs, fœdus ad decem annos, à Baptizatione Christi anno septem millesimo, nonagesimo, ad idem festum Baptizationis Christi anni septem millesimi centesimi, super his sanximus: Quod Magnus Dominus noster Stephanus Rex propter pacem Christianam iusserit, cedere Magno Domino Ioanni Basilij Dño Ruffiae, & Magno Duci arces, quas Magnus Dominus noster à Domino, & Magno Duce ceperat, arcem Velikolucum, arcem Neuelia, arcem Zauolociam, arcem Chelmá, cum omnibus pagis, & alijs ad illas arces pertinentibus; & Plefcouienfia castella, Voronecium, Veliam, Ostrouiam, Crasnam, & quidquid nunc Magnus Dominus noster ex arcibus Plefcouienfis accepit, vt Viuiam, Volodimericum, Dubkouium, Vefzegrodum, Viborecium, Isborfcium, Opokam, Gdouiam, Kobilegrodifcium, & Sebesium, hæc omnes arces in partem Magni Domini & Magni Ducis, more antiquo, ad Plefcouiam pertinere debent. Et in partem Magni Domini nostri Stephani Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, Magnus Dominus Ioannes Basilij, Dei gratia, Dominus Ruffiae, & Magnus Dux, iussit Legatis suis cedere in terra Liouoniae arcem Kokéhausen, arcem Skrounam, arcem Linnevardum, arcem Krutzborcú, arcem Borzunum, arcem Czesuinum, arcé Tricatum, arcem Rovvnum, arcem Volodimericum, arcem Alifum, arcé Houia,

Horodisczū, Laudunum, Horodisczum, Holbinum, arcem Rezicam, arcem Luzū, arcem Vlechum, arcem Percolam, arcem Salaczum, arcem Iorieuum aliās Derpatum, Nouogardiam Liuonicam, Kerepecium, Mucouiam, Randekum, Rinholiā, Conhotum, Cauletam, Kurslouiam, Laifum, Taruafum, Polozeuiam, Paidā, alias alium lapidem, Villanum, Pernauiam anti-quam, & Pernauiam nouam, cum omnibus bonis, ad eas pertinentibus. Præterea in partem Magni Domini nostri Velisium celsit, vnā cum Vitepscij terra, cum arce Velisio ad Vitepscium, & terra Toropecij ad Toropecij ipsū. Terræ autē Velisij antiqui fines esse debent, sicut erant terræ Vitepscij cum Toropecij terra. Homines verò, & tormenta, commeatuque ex arcibus vtriusque partis deducenda sunt secundum constitutionem: ita vt cum venerint illuc Aulici Magni Domini nostri, qui Velicolucum, Neuelliam, Zauolociam, item Rzouampulstam, Chelmam, & ad Plescouien-ses arces, quæ sunt in potestate Magni Domini nostri, ad deducendos homines, milites, tormenta, quæ Magnus Dominus noster illuc induxit, & omnem commeatum missi sunt: tum Magni Domini, & Magni Ducis aulici missi ad accipiendas illas arces ab aulicis Magni Domini nostri, congregatis equis, & curribus, eos aulicis Magni Domini nostri ad auhendenda tormenta, pulueres, & globos commeatuque omnem, milites, Palatinos & vniuersos homines illos, & bona illorum, prout exportari poterunt, dare debent. Et cum rustici cum equis congregati, & dati fuerint, tum homines Magni Domini nostri septem dierum spacio ab eo die, cum currus dati fuerint, in eosdem omnia imponere, & post septem dies ex arcibus exire, arces verò & tormenta Magni Domini, & Magni Ducis aulicis missis ad accipiendas illas reddere debent: qui acceptis arcibus, homines Magni Domini nostri, & tormenta ex arcibus Velikoluki, Chelma, Neuellia, Zauolocia, ad arcem Magni Domini nostri Oseriscum, ex Plescouiensibus verò arcibus ad Nouogardiam Liuonicam comitari, & deducere debent. Tormenta verò vetera, quæ in arcibus ijs, cum captæ sunt, fuerunt, relinquenda, & reddenda sunt cum arcibus Magni Domini, & Magni Ducis aulicis, secundum scripta aulicis data. Inuestā verò tormenta quæ Magnus Dominus noster in easdem arces induxit, deducenda sunt vnā cum hominibus, secundum scripta, quæ Legati vicissim inter se cum subscriptione manuum Notariorum commutarūt. Quod si aliquem commeatum, cibaria, vel aliquid simile ex arcibus vna vice ob peni-

riam hominū, velequiorū euhere non poterunt, id residuū quidquid restabit, homines Magni Domini nostri sub sigillo suo, et custodia in iisdem arcibus relinquere. Magni verò Domini, & Magni Ducis homines huic custodiæ, commeatuque nullam iniuriam, damnumque inferre, sed secunda vice Magni Domini, & Magni Ducis aulici congregatis rusticis, & equis, commeatum illum, & quicquid relictum fuerit, ad arces Magni Domini nostri Oseriscum, & Nouogardiam Liuonicam remittere, & deducere debent. Eodem modo & ex illis arcibus, quas Magni Domini nostri Magni Dominus, & Magnus Dux celsit, cum venerint aulici Magni Domini, & Magni Ducis, missi ad deducendos ex arcibus Liuonicis homines, ex Derpato, Nouogardia Liuonica, Paidā, Polczeuo, Taruaso, Laifo, Percolia, Salaczo, Pernauia, Villa, tum Magni Domini nostri aulici rusticos Lotauos, cum equis, & curribus ad deducenda Magni Domini, & Magni Ducis tormenta, pulueres, globos, commeatum, Vladicam Derpatensem, imagines, & ornamenta Ecclesiastica, Palatinos, & omnes homines, illorumque bona, vt poterunt, exportari, congregare debent. Et cum iā rusticos & equos congregauerint, tum Magni Domini, & Magni Ducis homines ab eo die, quo equi dati fuerint, septem dierum spacio, omnia curribus imposita ex illis arcibus cum omnibus rebus suis Plescouiam ire, arcesque Magni Domini nostri aulicis ad accipiendas illas missis tradere, nostri autem Magni Domini homines Magni Domini, & Magni Ducis tormenta, & homines cum omnibus bonis illorum Plescouiam comitari, & deducere debent. Deinde ex vltimis arcibus Liuonicis, quas Magnus Dominus, & Magnus Dux, Magni Domini nostro Regi, & Magni Duci celsit, vt ex Korkelhausen, ex Skrov vno, Lenvardo, Krutzborco, Borzuno, Czestiuo, Tricato, Rouno, Volodimercio, Alisto, Gouia, Lauduno, Holbino, Rezica, Luza, VVlectto, Kerepecio, Mukouia, Randocho, Rinholia, Conhoto, Cauleto, & Kurslouia, homines, & commeatum omnem eodem modo cum rusticis Lotauis ad tempus certum, ad diem quartam mensis Martij deducere, & euhere debent. Quos Magni Domini nostri homines, tormenta, homines, & omnia comitari, & deducere Plescouiam vsque debent, tormenta verò inuestā, pulueres, & globos ex iisdem arcibus Liuonicis, vnā cum hominibus, eodem tempore secundum scripta, quæ inter se vicissim Legati acceperunt, cum subscriptione manuum Notariorum, Magni Domini, & Magni Ducis Notarij Mikitæ Bassenka Verefczahina, & Zacha-

Zachariæ Suiazeuij Vicenotarij, Magni verò Domini Regis, & Magni Ducis Notarij Michaelis Haraburdæ deduci debent. Sed illa tormenta, cum quibus arces Liuonicæ captæ sunt, secundum scripta, quæ inter Legati vicissim inter se cum subscriptione manuum Notariorum acceperūt, in iisdem arcibus Liuonicis relinquenda sunt. Quod si vna vice aliquos commeatu, ob rusticos, vel equorum penuriam, ex istis arcibus euhere non poterunt, hos Magni Domini, & Magni Ducis homines in iisdem arcibus, cum obfignatione, & custodia relinquere, Magni autem Domini nostri homines huic commeatui, custodibusque nullam iniuriam, vel damnum inferre, sed secunda vice iisdem Magni Domini nostri homines illos Magni Domini, & Magni Ducis hominum commeatu comitari, & Plescouiam vsque deducere debent. Insidia autem, iniuria, detrimenta, & damna in omnibus arcibus ex vtraque parte fieri non debent, cum homines Magni Domini, & Magni Ducis ex arcibus Liuonicis, Vladicam Derpatensem cum imaginibus, & omnibus ornamentis Ecclesiasticis, Poppo, & pertinentia ad Ecclesias, Palatinos, & filios nobilitū, sclopentarios, Cosacos, & vniuersos homines euhere, & educere incipient. His omnibus supradictis, Vladicæ, & alijs in via Magni Domini nostri homines nullam iniuriam, damnum, incommodumque inferre: sed ne per Lotauos, vel Germanos interficiantur, vel spoliuntur, curare debent. Secundum has constitutionis litteras, Magni Domini nostri Regis, & Magni Ducis homines, & tormenta, ex arcibus Liuonicis deducta, Plescouiam comitari, & per eodem Lotauos deducere debent. Hos verò homines Magni Domini nostri, qui eos comitabuntur, & Lotauos, qui illos Plescouiam ducent, quàm primū Plescouiam attigerint, sine vlla retentione iterum remittere, nec iniuriam, damnumque illis inferre, nec interficere, vel insidias illis struere debent. Eodem modo illis Magni Domini nostri hominibus, cum ex his arcibus, quas Magnus Dominus noster Rex, & Magnus Dux, Magni Domini, & Magni Duci celsit, ducentur, nulla iniuria, vel damnum in via à Magni Domini hominibus inferri; & nec interficere illos, neque spoliare, nec tormenta auferre, nullumque penitus illis incommodum inferre debent; sed comitari, & deducere illos ad Magni Domini nostri, & Magni Ducis arces secundum has constitutionis litteras debent; & illos quinque comitabuntur, & ducent Magni Domini nostri homines, iterum sine vlla offensione, vel iniuria, vt in via damnum aliquod illis non inferatur, neque interfici-

tur, remittere debent. Et secundum hanc nostram constitutionem; Magnus Dominus noster Rex, & Magnus Dux, ad Magni Domini, & Magni Ducem Legatos suos Magnos missurus est; eodemque modo Magnus Dux ad Magni Domini nostri Legatos suos magnos, eius rei crucis osculo confirmandæ causa, mittere debebit. Secundum has nostras constitutionis, & fœderis litteras Magnus Dominus noster Rex, & Magnus Dux, cum Magni Domini, & Magni Duce vicissim commutare debet: Legatosque suos Magni Domini nostri, ad Magni Domini, & Magni Ducem missurus est, ad tempus & diem certum, festum scilicet Trinitatis sanctissimæ proximè futurum, anno septem millesimo Nonagesimo, & Magnus Dominus atque Magnus Dux eodem modo Legatos suos mittere debet ad Magni Domini nostri, ad tempus, & diem certum, nempe Assumptionis purissimæ Dei Genitricis futurum festum, eodem anno septem millesimo Nonagesimo. Et quousque Legatio inter vtrumque Magnum Dominum absoluetur, & à Magni Domini crucis osculo confirmabitur, per id omne tempus (vt & postea ad constitutos vsque decem annos) bellum ex vtraque parte gerendum non debet. Quapropter ipse Magnus Dominus noster Rex Poloniae, atque Magnus Dux Lituaniae, contra Magnum Dominum Ioannem Basilij, Dei gratia, Dominum Russiae, & Magnum Ducem, terram, & Dominia ipsius bellum gerere non debet; ipse cum exercitu non procedere, neque Senatores, & Palatinos suos mittere: loca non occupare, nec possidere: in finibus denique bellum, & discordias non mouere, nullasque iniurias inferre: non bellare, neque impedire, per omnem id fœderis tempus, Magni Ducis Moscouiae terram totam, Nouogardiam magnam, & pagos Nouogardienses, terramque Nouogardiensem totam: arcem Plescouiam, & Castellam Plescouiensem, Opokam, Crafnum, Ostrouiam, Veliam, Voroneciū, Isborficiū, Gdouiā, Cobiliam, Vreuiam, Dubkouiā, Vifzegrodū, Volodimericiū, & pagos Plescouienses, terramque Plescouiensem totam: arcem Sebesium, bonaque Sebesiensem, arcem Tueriæ, & terram Tueriensem totam: arcem Preslauiam Refaniensem, & terram Refaniæ totā, arcem Pronficiā, & Pronficiā terrā totam. Sic nec bellare, neque aliqua re impedire debet. Magnus Dominus noster Rex Poloniae, & Magnus Dux Lituaniae Stephanus has arces Magni Domini Ioannis Basilij, Dei gratia, Dñi Russiae, & Magni Ducis, toto fœderis tempore, arcē Rylsciam, cum pertinentibus: arcem Putimiam, cum pagis: arcē Nouogro-

decem Seueriensem, cum pagis; arcem Radohofcium, cum pagis; arcem Czernihouiam, cum pagis; arcem Starodubum, cum pagis; arcem Poiam, cum pagis; arcem Popeuihoriam, cum pagis; pagosque Zalesiam, Babiciam, Suetilouiciam, Holodna, Scarbouiczum, Lapiicum; arcem Caraczeuiam, cum pagis; pagosque Chotimbiu, Snouiam, Choroboru, Mglinum, Drocouiam; arcem Trupczessum, cum pagis; arcem Mofalscium, cum pagis; arcem Serpiscium, cu pagis, pagosque Zamofnum, Iuchaczouia, Dogn, Hominiicum, Pohofcia, Mofczinam, Horodecznam, Vzipericiam, Snopotum, Couilnum, Suiam, Lazareuam, Horodifczam, Blizeuiciam, Kubolouiciu, Danilouiciam; arcem Branfcium, cum pagis, pagosque Solouicios, Prikladnam, Pacinam, Iridorouvnam, Ofouicum, Copiniicum, Iucharum, Vfielaulum, Voroniu, Zirinum; arcem Roslaukam, cum pagis; arcem Smolenfcium, cum itineribus, pagis, & bonis pertinentibus, pagosque Ielouiciu, Boluaniciam, Lazorevvczinam, Puffofieliam, Romanouiam, Copotkouiciam, Molochnam, & ad eos pertinentia, & Petrouij Dzerfauiam, Cutouiam, Izucreuicia Dubrouienfem, Putiam, Catinam, Caspariam, Poreczam, Rudifsticziam; arcem Mfcenfcium, cum pagis Horodifczum, Dmitrouezium; arcem Mefcfcum, cum pagis; arcem Opokonam, cum pagis, pagosque Zalidouiam, Niedochouiam, Bifcouiciam, Lyczanam; arcem Viaznam, pagosque Viazma; arcem Dorohobuziam, & pagos Dorohobuzia, quodque antiquitus ad illam spectat; arcem Belam, cum pagis, & Verchouiam, & Bolfeuiam, Soptouiam, Monouidouiam, Slobodam, arcem Velikolum, pagosque Veicolucenfes, Doliam, Berefaia, Vfiualovvcum, Vefnam, Boliam; arcem Chelmam, pagosque Illius, Veliam, Lopafciam, & Buzcam; arcem Zauolociam, item Rzouampultam, & pagos Rzouia; arcem Neueliam; arcem Toropciam, & omnes pagos Toropcia, Daucouiam, Lubutam, Dubnam, Roznam, Ihuram, Bibiumam, Starconiam, Nizelfciam, Plauitfciam, Zizetfciam, Ozeretciam, Cafarinouiam. Fines autem omnibus arcibus, more antiquo, vt antefuerunt, esse debent.

Eodem etiam modo Magnus Dominus Ioannes Basilij, Dei gratia, Dominus Russiae, & Magnus Dux ipse contra Magnum Dominum nostrum Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniae, & Magnum Ducem Lituaniae, & omnia Dominia, & terram ipsius, exercitum suum cum Senatoribus, vel Palatinis mittere, locaque & bona occupare, & possidere non debet: nec in finibus vllibi locorum pugnare: neque iniuriam,

& damnum, impedimenta que facere hoc foederis tempore contra totam terram, & arcem eius: vti contra Kyouiam, cum bonis, & pertinentibus ad eam; arcem Caneuiam, cum pertinentibus; arcem Ozerkallum, cu pertinentibus; arcem Zitomerum, cum pertinentibus; arcem Liubeccum, cum pertinentibus; arcem Homiam, cum pertinentibus, & pagos Vuarouiciam, Telefouiciam, Terenicum, Cofeleualfcium, Murozouiciam, Lipiniicum, Polefanum; arcem Turouam, cum pertinentibus; arcem Mozorum, cum pertinentibus, bonaque Bezychum, Brachiniam, Rezcizam, Horuoliam, Stresinu, Cziczerskum, Propoiskum, Mohileuum, arcem Mifcislauam, cum pertinentibus, pagosque Chotlauicia; arcem Kriczeuiam, cum pertinentibus, arcem Dubrounam, cum pertinentibus, bonaque Horfcium, & Romanoua; arcem Orfam, cum pertinentibus, pagosque Lubauiciam, Mikulinum; arcem Vitepscium, pagosque Drufam, Dreczidluk; arcem Surazum, pagosque Sarazia, Vfiatium, Oserifczum; arcem Velitium, & arcem Polociam, cum suis arcibus, & pagis; arcem Copiam, arcem Krafnum, arcem Vlam, arcem Turouliam, arcem Dryslam, arcem Kopciam, & Dzihsna, arcem Kofianam, arcem Sitnam, arcem Nefczerdum; arcem Sokolum, & ad Polociam pertinentia; arcem Lukoliam, cum pagis; arcem Bielmacouiam, cu pagis; arcem Vfazam, arcem Liebedkam, & Polocenfes pagos, Nofnicouium, Nieporotouiciu, Verbiloua, Sloboda, Cubcum, Viaznum, Clinum, Zamofnum, Ifcium, Neuedrium, & Horodifczum, Crezetum in Otulouo lacu situm; arcem Diuiam, cum pagis, arcem Ikaftiam cum pertinentibus. Praterca Magnus Dominus Ioannes Basilij, Dei gratia, Dominus Russiae, & Magnus Dux non debet pugnare, nulloque modo impedire Curlandia terram totam, arcisque in terra Lituonia; arcem Rigam maiorem, arcem Rigam minorem, arcem Dalerum, arcem Kirchholmum, arcem Kokelhaufen, arcem Skrovvniam, arcem Linvvardum, arcem Krutsborcum, arcem Iskillum, arcem Radopfum, arcem Dunemunam, arcem Iuefum, tres arcem Cremouum, item Turainam, Treicdenum, Zegualdum, arcem Zonfelum, arcem Nitouam, arcem Iurenborcum, arcem Narbeium, arcem Rosenbecum, arcem Rosenum, arcem Lemfinum, arcem Moianum, arcem Letoperum, arcem Kiefiam, arcem Orliam, arcem Nievvhenam, arcem Pebalgum, arcem Skuinam, arcem Serbenum, arcem Smiltinum, arcem Borzunum, arcem Czeftuinum, arcem Tricatum, arcem Kovvniam, arcem Sczalendunu, arcem Sczaholbinu, arcem

Rezciam,

Rezciam, arcem Luzam, arcem Vlechum, arcem Volodimericum, arcem Ilifenum, arcem Plettenbergum, arcem Aliftum, arcem Vekerum, arcem Vekeliam, arcem Nouogardiam, Liouonicam, arcem Kerepeciu, arcem Gouiam, & Curslouu, arcem Derpatu, Mukouum, Randeolum, Rynholam, Cohotu, Cauletum, Laifum, Borcholmum, Polzeuiam, Paidam, Viliam, Iaruaftum, Pernauiam antiquam, & Pernauiam nouam. Fines autem omnibus arcibus debent esse, vt antiquitus fuerunt. Et haec omnia firmiter ex vtraque parte teneri debent, secundum has nostras constitutionis litteras, nostrumque crucis osculum: & quando haec crucis osculo confirmabunt, litterasque foederis vicifim mutabunt, secundum illud, hoc foedus tenere debent. Legatis autem Magni Domini nostri Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, quos mittet ad magni Dominum, & Magni Ducem, venire, & redire ad Dominum nostrum, sine vlla retentione, cum omnibus hominibus, & bonis suis secundum litteras Magni Ducis patentes, liberum erit. Et cum Magnus Dominus Stephanus, Dei gratia, Rex Poloniae, & Magnus Dux Lituaniae, mittet Legatos suos ad Magnum Dominum, Dei gratia, Dominum Russiae, & Magnum Ducem, tum Magnus Dominus noster Legatis suis de captiuis liberandis plenam Instructionem dare debet, quam ratione captiui Magni Domini, & Magni Ducis, qui sunt apud Magnum Dominum nostrum liberari possint. Ad extremum, si acciderit aliqua iniuria, vel damnum finitimis hominibus, tum ex vtraque parte palatini, Locum tenentes, & Praefecti ex arcibus finitimis ad id tempus, de omnibus iniurijs inter se mittere, iustitiamque ex vtraque parte administrare, malos, & noxios punire debent. Supra his omnibus, nos Magni Domini Stephani, Dei gratia, Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, Legati, Dux Ianusius Nicolai Coributouicz Zbarsfcus Palatinus Braslauenfis, Capitaneus Krzemencenfis, & Pincenfis: Albertus Radiuius, Marschalcus curiae Magni Ducatus Lituaniae, Capitaneus Covvnensis, & Michael Haraburda Notarius, cum Magni Domini Ioannis Basilij, Dei gratia, Domini Russiae, & Magni Ducis Legatis, aulico & Praefecto Casinense, Duce Demetrio Petri Ielczki: aulico & Praefecto Cofelnense: Romano Basilij Olpherio: Notario Mikita Bassenka, Nicephori filio Verefczahina: Vicenotario Zacharia Suiazeuio, de pacis constitutione conclusionem fecimus, litterasque constitutionis conscripsimus, & sigillis nostris muniuimus. Praterca & manu sua Michael Haraburda

Secretarius subscripsit: litteras etiam vicifim inter nos mutauimus, crucisque osculo confirmauimus: crucemque supra his osculati sumus, quod praeter has constitutionis litteras nostras, inter Magnum Dominum Stephanum, Dei gratia, Regem Poloniae, & Magnum Ducem Lituaniae, & Magnum Dominum Ioannem Basilij, Dei gratia, Dominum Russiae, & Magnum Ducem, ex vtraque parte nihil aliter fieri debet. Haecque pacis constitutionem conclusimus, & crucis osculo confirmauimus, in praesentia, & coram Legato Sanctissimi Pontificis Romani Gregorij xiiij. Reuerendo Antonio Possuino, Scriptum in Zapolscijamo, anno a condito mudo septem millesimo Nonagesimo, mense Ianuario. A natiuitate vero Christi Saluatoris nostri M D. LXXXII.

Haec litterae subscripse sunt manu Michaelis Haraburde, Secretarij Magni Domini Stephani, Regis Poloniae, & Magni Ducis Lituaniae, ita videlicet: Michael Haraburda, has constitutionis litteras manu sua subscripsit.

In adiunctis vero folijs, notatum ex alia parte, Notarius Michael Haraburda.

A N N A E R E G I N A E
P O L O N I A E A N -
tonius Possenus.

Cum a Serenissimo Rege in Moscouiam proficiscerer, id quod mihi a Summo Pontifice atque ab eius Maest. R. de Serenissimo Sueciae Rege mandatum fuerat, vt inter pacis conditiones adnumeraretur, regi diligenter. Cum vero ex castris ad Plefcouiam ad hunc Legatorum conuentum, qui hic me praesente (sicut vterque princeps statuerat) habitus est, venissem, R. Maestatem rogauit, vt D. Christophorum Varfeuciu huc mitteret, qui cum huic ipsi conuentui intercesset, causam item Serenissimi Sueciae Regis sic ageret, vt & ille, & Serenissima Sueciae Regina intelligerent, quantum ponderis habuerit V. Maest. apud Serenissimum Poloniae Regem commendatio, vt ne ille in hac tractatione pacis intermitteretur: sicut non semel (ac quidem accurate) a Regijs Legatis, atque a me ipso (sicut & antea in Moscouia) tentatum est. Veruntamen, quoniam ad Summi Pontificis, Regisque huius Ser. litteras ea de re quidquam responsum non est: nec D. Pötus a Guardia, ad quem castris, Rege ipso Serenissimo consentiente, litteras in Lituoniam miseram, mihi quidquam rescripsit: nec vero haberemus, quid Mosci Legatis responderemus, cum nobis obijcerent, neminem in Conuentu Legatorum esse, qui pro Serenissimo Sueciae Rege de pace ageret, aut Plenipotetiam haberet: propterea nihil certi effici potuit, nisi quod idipsum

sum mihi Legati Mosci responderūt, quod Moscus ipse Stariciæ responderat, nempe, si Sereniff. Sueciæ Rex Legatos de pace in Moscouiam mitteret, eos honorificè acceptum iri. Ego verò, qui hæc prænoueram, ac Ser. Regi prædicens, proposueram, expedit, vt D. ipse Varfeucius ad Conuentum veniens, primo Vere in Sueciam mitteretur, testaturus hanc Ser. Regis diligentiam, existimauit mihi faciendum, vt etiam curarem (quemadmodum nunc facio) vt idem ipse D. Varfeucius ad V. Maieft. allegaretur, quam de omnibus rebus faceret certior. Vestra autem Maieft. posset in tempore Ser. Sueciæ Reginam præmonere (& id quidem duobus itineribus) vt Ser. eius coniugem permoueret ad ea, quibus cum Regno Poloniae reliquæ difficultates possent complanari, ne grauius in Liuania bellum inter duos Reges exardesceret.

Quamobrem ipse quoque D. Varfeucius si in Sueciã traiecerit, erit à V. Maieft. ijs de rebus docendus, quæ ad reliqua negocia spectant. Neque enim dubito iniri posse in Comitij rationes, quibus ei, quod Serenissimo Regi Sueciæ debetur satis fiat: vt ille item se mitiorem reddat ad id concedendum, quod Serenissimus Rex ob Reipublicum bonum, & commodum cupit. Quæ ad Comitiam si venire potuero, fidelissimi hominis hac in re, vti Summus Pontifex iussit, operam præstabo, commendans me interim pijs V. Maieft. orationibus. Quam Deo omnibus bonis cumulet in æternũ. Ex Kiueroua Horca, die XIII. Ianuarij 1582.

STEPHANO POLONIAE

REGI,

Antonius Possuinus.

ILL. mus D. Albertus Radiuilius redit ad R. Maieftatem V. ea relaturus, quæ in Legatorum conuentu acta, & Deo miserante, absoluta sunt. Acta verò totius tractationis, quæ in ordinem gessi, feram ipse (si Diuinæ voluntati placuerit) V. M. Ea enim credo posteris vsui fore; sicut & rerũ tractatarũ firmitati, spero, non incommodabunt. Cum verò ista ætate Ill. D. Albertus Radiuilius re publicam Catholicè, ac prudentissima fide, in hoc negotio, administrauerit, non dubito, quin ille alijs tractationibus vtilissimus futurus sit: Maieft. autem V. ostensus, Deum non græte, sed religione Catholica, & prudentia metiri hominum ingenia, eaque ad sui gloriam adhibere libenter: V. porrò Maieft. plures in Polonia, & Lituania habituros, qui re publicam Catholicè administrarent, si etiam adolentes eiusmodi ad eam nonnunquã adhiberent. Iesus V. Maieft. R. plurima, eaque solidissima felicitate cumulet. Ex Kiueroua Horca, die xiiij. Ianuarij, 1582.

STEPHANO POLONIAE

REGI,

Antonius Possuinus.

QUAMVIS per D. Ill. mum Albertum Radiuilium, scripserim V. Maieft. non potui tamen has litteras denegare D. Michaëli Haraburdæ, qui eas à me modestissimè petijt. Eò verò spectant, vt pro ipsa veritate, sincerè (non in gratiam ipsius) officio animi grati, & Rempub. Regnumque istud amantis satisfaciam. Is igitur vt vsu rerum, & Moscorum cognitione valuit, certè permultum toti huic pacificationis commodauit. Sed ad omnia accessit, quòd cum corã me Legati omnes osculo Crucis pacem sancirent, illoque de fide sua Ruthena à Moscis admoneretur, ne Crucem nostram, sed Moscorum osculareretur, maluit veritatem, & dignitatem V. Maieft. in magna corona hominum, anteferre ipsi opinioni suæ, à qua forsitan Deus illum ad Catholicam religionem vocabit. Ego sanè clementiæ V. Maieftatis ipsum enixè, & humillimè commendo. Deus V. Maieft. omnibus bonis cumulet. Ex Kiueroua Horca die xv. Ianuarij, 1582.

IOANNES ZAMOSCIVS,

Antonio Possuino.

QUOD hæc pars orbis Christiani pacificata sit, in primis Deo Opt. Max. gratias ago, cuius nutu hæc omnia geruntur: inde verò D. Vestra gratulor, & gratias habeo, quòd & hoc negotium per illam perfectum sit, & quòd vtriusque partis causa tantum laboris susceperit. Ego etsi fatear, me non ita esse pusillanimum, vt leuiter quamuis rem incipiam, & leuiter post statim deseram: tamen non ita feror ad bellum negotium, vt sanguine potissimum Christiano fundendo gloriam mihi parare velim, cum non desint occasiones aliunde, si possim, quærendæ. Faxit Deus Opt. Max. tum in Moscouia, tum in Oriente, vt reliqua illi pari felicitate succedant. Non dubitet D. V. me operam daturum esse, vt in ordinanda prouincia Liuania, cultus Dei Opt. Max. à R. Maieft. cura in primis habeatur Rogo, si D. V. à sancta Sede Apostolica facultatem habeat indulgendi, vt in Ecclesijs pristinis Liuoniæ, ab initio in vsu religionis Catholicæ extructis, deinde verò in illa casuum varietate, quæ Liuoniam exercuit, in aliorum, & schismatis, & hæresum vsus conuersis, liceat Sacerdotibus meis sacra celebrare eiusque indulti litteras quàm primum mihi mittat. Teneor enim cupiditate, in Ecclesia Episcopali, Derpatensi cù exercitu vnierso immortalis Deo, pro beneficijs acceptis gratias

tias agere. Vehementer etiam rogo, si fieri potest, perficiat D. V. vt à Magno Duce Moscouiæ scire possim, si quando contra illos (scit D. V. quid dico) aliquid tentabit, siue hoc, siue altero, siue tertio anno, non dō sciam. Commendo me benevolentia D. V. Datum ex Castris, ad Piescouiam, die XVII. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIO Possuino.

HAC ipsa hora litteras V. D. M. accepti, scriptas vnde uigesima huius mensis. Quod autem mihi scribit, se (vt Christianum exercitus Imperatorem decebat) gratias Deo, ab vnierso exercitu egisse, postquam isthinc allatus est nuncius pacis, me quidem summo gaudio affecti: sed certè meam spem non sefellit, reminiscens, quo feruore preces in tentorio ad Deum fuit debat, cum isthinc essem, quidque mihi iucundissimum in illo itinere, quod Vilna Dziss nam fecimus, de pietate propaganda non semel sapienter significauit. Quòd verò aliquid fuisse suspicatur, quicquam minus hanc pacem optasse iudicauerit, forsasè plus V. D. M. ex alijs rescituit, quàm quòd ego facile patiar ista mihi à quoquam instillari. Colloquia enim aduersus absentes, ac porrò erga talem, & tantam personam (Deus nouit) me nec libenter admittere, & verò omni Christiana libertate retudere. Quod autem mihi pollicetur, se Diuinam rem in Liuania promoturam, id cum mihi summa voluptati est, tum maximos, & acutos stimulos adijciet, vt, quacunquè possim ratione, celeberrimam Summo Pontifici, & (audeo dicere) posteritati, quantum uisumque, sim, memoriam V. D. M. relinquam. Nam & V. D. M. hæc, quas modò litteras accepti, mittam post biduum eius S. ti, & alia conabor præstare, ex quibus certè gratissimi erga illam obsequij argumenta cognoscer. Nunc verò, quòd attinet ad facultatem indulgendi, vt in Ecclesijs pristinis (vt scribit) Liuoniæ ab initio in vsu religionis Catholicæ extructis, deinde verò in illa casuum varietate, quæ Liuoniam exercuit, in aliorum errorum vsus conuersis, liceat V. D. M. Sacerdotibus in Ecclesia Derpatensi, pro beneficijs acceptis gratias Deo omnipotenti agere: sanè eadem in tota Liuonia facultatem mihi ante triennium Pontifex Maximus diuinitus motus dederat, quam nunc libentissimè Sacerdotibus V. D. M. impertio. Ac vt id ipsum, quòd petit, Nouogardiæ Liuoniæ, alijsque in Liuoniæ Ciuitatibus, & templis omnibus fiat, concedo, ubi inuocato salutari Dei nomine, & aquæ benedictæ asperione tépla ritè sanctificauerint. Vt verò item tantisper, dum in Lituaniã redeo, eadem facultate, quæ

habeo ad absoluitenda hæreticorum peccata, hexusque omnes in foro conscientia, possint adhibere, etiam hanc ad id vsque tempus ipsidem V. D. M. Sacerdotibus auctoritate Sanctæ Sedis Apostolicæ mihi concessa tribuo. Quo tempore forsitan nouã hanc facultatem R. D. Episcopus Massanensis Nuncius Apostolicus vel tribuere poterit, vel à Summo Pont. obtinebit. Hoc enim iam ad sui muneris, & Legationis propriam rationem spectabit, cum Liuania in Ser. mi Regis potestatem concesserit. Pontifex autem Max. mihi in alijs Prouincijs, & Regnis, in quibus Catholici Episcopi non sunt, facultates satis amplas concesserat, & quidem tum, cum Moscouiam, aut partem istarum Prouinciãrum aditurum me nunquam cogitasset. Vt facile sit intelligere Diuinæ prouidentia oculum multò antea Vicarij sui menti illabi, quàm res ad exitum adducantur: Domini que manum fecisse hæc omnia, & eum nos in benedictionibus præuenire solitum, cui gloria sit in eternũ, Amen. Iam de eo, quòd V. D. M. cupit, vt à me in Moscouia, Orientis possit promoueri, ubi ad Moscouiam rediero, agnosco Christiani Principis, id est, V. D. M. animũ qui si captis Potificis Max. apud Ser. mum Regem, atque alibi (sicut pro certo habeo) mihi affuerit, non minima de Dei bonitate spero. Est autem multiformis sapientia Dei, quæ si creaturarum suarum cooperationem sedulam cernit, non sinit se in bono vinci, sed ita per pauperes, ac simplices quoque negotium suum, vti fecit in Indijs, promouet, vt verum appareat id, quòd dixit Apostolus: Quod infirmum est Dei, potentius est omnibus hominibus, & quòd stultum est Dei, sapientius est omnibus hominibus. At verò quòd denique V. M. Ill. ma petit à me, vt perficiam, vt ipse à Magno Duce scire possit, si quando contra N. N. aliquid tentabit, siue hoc, siue altero, siue tertio anno: id, Deo dante, præstabo, referamque ipse (vt credo) non multò post D. V. M. quæ cum illo ea de re deliberata fuerint. Iesus V. D. M. omnibus donis cælestibus cumulet. Ex Kiueroua Horca, die XXI. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIO Possuino.

QUOD ex Bisouicio V. D. M. scripsi, vrgeri me identidem ab his Mosci Legatis, vt curarem exercitum isthinc deduci, id ipsum multò magis scribere nunc possum: cum nulla dies interfluxerit, quin me ipsidem iteratis petitionibus tantũ non oppresserint, siue quòd suspicarentur, arcibus Liuoniæ restitutis, mansurum tamen isthinc exercitum, sicuti dixerūt: siue quòd videri velint occasione capere, quæ Domino

K suq

quo gratificentur, si diligenter minuta que que colligant, & ea referant. Ad extremum igitur, cum omnes Legati, me hodie conuenissent, ut V. M. Ill. mam pro ultimo (ut dicebant) meo erga Principem suum obsequio, & officio, rogarem de copiis hinc deducendis: dixi id quidem me (sed nulla necessitate) facturum, quippe qui scirem iam pridem tormenta maiora fuisse præmissa; equites vero, qui varias hoc in itinere stationes habuissent, dare sese iam in viam, ut in castra omnes ad professionem conuenirent: commoratos porro aliquandiu, tum ne Cosacos retrò relinquerent, sed præmitterent, sicuti factum fuerat, tum ut tantis copiis castra moturis ordine ij succederent, quicumque vel ob pabulum, vel propter aliam belli rationem, varijs in locis substitissent. Cum autem ijdem Legati Moscici mecum hodie conquesti fuissent, quod quem Plefcouiam miserant, Petrum Pinum, is per M. D. V. nequiuert in eam ingredi, nec verò ab ipsa V. D. M. concederetur, ut reliqui Tabellarij Plefcouia ad magnum Ducem proficiscerentur, respondit id à me falsissimum esse putari. De Petro Pino si quid mihi significassent, cum eum miserunt, facile fuisse futurum, ut aditus illi patuisset in eam ciuitatem, cum id V. D. M. rogassem. Veruntamen, quoniam fortè latenter illum miserant, iustas dubitationes ingeri potuisse, cur ille non ingrederetur. Ceterum scire me, Plefcouienfes illos Boiaros, à V. D. M. acceptos optimè fuisse: mercatores autem, qui erant obfessi, libera iam tractare commercia, vel commutationes in castris, & alia eiusmodi, quæ tandem ipsi non negarunt. Postremò illos ferò, ac sæpè cohortatus, ne dū vellent videri boni Principis sui ministri, aliquid scriberent, aut effutirent, quod veram inter Serenifis. Regem, & Moscum amicitiam lædere posset; cui tamen rei haberem quod opponerem. Pollicitus sum, me V. D. M. scripturum, ut quidem facio penè inuitus: sed in optimam partem prudentissimus Dominus id sic accipiet, ut fortassis mei miseretur adhuc inter eos commorantis, quibus exercere alienam patientiam sua impatientia, sapere est. Porro Biscoquicio literas misi V. M. Illustrissimæ, vna cum fasciculo, quem de optima ipsius voluntate R. mo Apostolico Nuncio ad Summum Pon. mittebam. Obsecro autem iterum illam, ut Orsæ præfecto iubeat, ut quàm primum ad fines Regni ex Moscouia rediero, non cunctetur, dū ctores itineris, quos petâ, mittere, pro quibus vbiq; satisfaciam: habeat verò in mādatis, alijs præfectis ut scribat, eosdem ut parent, cum subinde in itinere processero.

Filius magni Ducis primogenitus, ut dudum erat rumor, diem obiit. Idem Palatino Nouogardienfi accidit. Hic, aut in Borpago, vltra Pflagam, nullum Moscici exercitus vestigium cernimus. Perendie Nouogardiam cogitamus, quò nobiles ad nos excipiendos magnus Dux præmisit. DEVS V. M. Ill. mægressus, & conatus omnes, ad sui gloriam nominis, ad exitum perducatur. Ex Borpago, sub initium noctis, die XXIX. Ianuarij, 1582.

IOANNES ZAMOSCIVS, ANTONIO Possenino.

DE cultu Diuino in Lituonia propagando, audeo D. V. promittere, R. Maiestatem diligenter laboraturam. Nec meum studium, & opéra qualiscumque desiderabitur. Deus autem Opt. Max. per misericordiam suam causâ suâ non deerit. Res prorsus longè iucundissima mihi accidit, quod D. V. potestatem Sacrorum celebrandorum in Ecclesijs Lituonicis indulserit: Deo in primis, ac deinde S. D. N. & D. V. gratias agò: ac etiam de illo, quod vtrò addidit, de lapsis, ad veritatem reuertentibus, ab ijsdem Sacerdotibus absoluentibus. Faxit Deus, pro immensa sua bonitate, ut hoc in exercitu aliquorum corda moueat. Quod verò Heibesti etiam nostri opera in meo Zamoscio inutilis prorsus non sit, D. V. ex eius literis, quas ad illam mitto, cognoscat. Laus sit Deo immortalis. Non dubito D. V. effecturam, ut saltem sciam, quid ille Princeps, & quando facturus sit. Ego enim molirer fortassis aliquid sub id tempus, & vel de meis priuatis viribus, & facultatibus aliquid parum fortasse, sed non prorsus tamen pusillum, conferrem. Venerat huc in castra D. Laurentius Cognolus, vir elegans, quem ego, propter eam nationem, cui debeo, humanissimè, ut hoc loco potui, habui. Mirabar tamen à D. Ponto, ita missum fuisse, ut ad R. M. tem literas ferret, nec eas quidem à Ser. mo Succæ Rege, sed ab ipso Ponto: Legationem autem ad me obiret, inde verò ad Conuentum Zapolienfem cū progredi me sinere vellet, inscía, & præterita S. R. M. Domino meo, Respondi D. Cognolo, vel ire debere ad R. M. tem Dominum meum, vel mittere: me ad eius M. tem relaturum quoque esse, quod cum iam nullum à Ser. mo Rege Sueciæ post suum aduentum in castra venturum sperasset; nihil etiam nunc mandatorum mihi dedisset, nec me quoque, cum Minister sim, in consulto Domino, quicquam facere oporteat. Itaq; misso ad R. M. re Tabellario, cui ego meum ductore adiuxi, ipse Naruam reuersus est. Credo autem ego D. V. & ad Ser. mam Regem, & ad Serenifis. Reginam misisse

D. Var-

D. Varfeucium; & ad Regiam Maiest. eequid à D. V. deinceps fieri cupiat, retulisset: & hoc, quod ad me D. V. scribit, & ipse ad eius Maiest. referam. Habebit igitur D. V. de eo R. Maiest. literas, vel in media Moscouia. Etenim non puto magnum Dominum R. Maiest. vtrâ D. V. mittat literas, nò permissurum: cum in ipsa castra R. Maiest. ipse ad D. V. Tabellarij identidè liberè ventitasset. Cuperem scire, quod in tempus D. V. in Lituaniâ reditus incidet, ut de Legatione obedientiæ, ad S. D. N. sub illud tempus mittendæ, tantò commodius cum R. Maiest. conferre possim. Faciat igitur D. V. me certior. D. Zebidouius iâ à me est commendatus R. Maiest. de meliore nota, & meminit quid benigni responsi à R. Maiest. tulerit. Deinceps etiam illi non deero. Commendo me benevolentiae D. V. Datum ex castris ad Plefcouiam, die XXIII. Ianuarij, 1582.

IOANNI ZAMOSCIO, ANTONIO Possenino.

CVm quinta decima huius mensis die, ad magnum Ducem Moscouiæ venissemus, reddita mihi sunt ab Andrea Solca nouio eius Cancellario literæ, quas vltima Ianuarij V. Ill. ma D. mihi scripsit. Ex ijs autem omnia, quæ Ostroviæ, atque alibi aduersus Regios milites corrigissent Magnus Dux, & eius Senatores cognouere. Cui autem tum de ijs, tum de alijs rebus fufus cū ipsis egerim, existimauit eius Serenitas (me proponente) sibi faciendum, ut quàm primum Plefcouiam nobilem cum literis suis allegaret, ex quarum exemplo (quod his erit adiunctum) intelliget, quantoperè ei cordi sit, non solum, ut pax, Diuina ope sancita, non violeatur, verum etiam, ut & tormenta Ostroviæ, iussu V. D. Ill. mæ relicta in Regiam ditionem statim deducantur; ac verò, qui è Mosci fuerunt in noxa, qua digni fuerint, pœna plectantur. Veruntamen, quoniam & multa post pacem à militibus Regijs in magno Smolefcéfi Ducatu cõmissa fuisse conquestus est (quæ tamen putat, culpa Ser. mi Regis, aut V. D. Ill. mæ non accidisse) æquissimum est, ut par pari referatur: nempe, si quis ex arcibus ipsius abductus est, illicò liberetur, refque alia, quoad eius fieri poterit, restituantur. Eam ob rem magnus Dux, petenti mihi schedâ earum querelarum, tradi iussit, quam Ser. mo Regi, Vestracq; D. Ill. mæ mitto. A quibus non dubito, id responsum re ipsa citissimè dabitur, quod scio ex Regio, & fraterno erga magnum Ducem amore profecturum. Quoniâ verò inter illa, quæ mihi R. Maiest. cum magno Duce tractanda mandauerat, alterum erat negocium; N. N. alterum autem, ut Matthias Przeworski

liberè remitteretur: hunc quidem iam esse non ita multò antè remissum, hodie mihi Senatores retulere. Illud autem de N. N. er. si nondum concoctum est, aliquem tamen exitum habiturum spero, cum pro sua sapientia magnus Dux intelligat, quantoperè præstet pecuniam Moscis contra N. N. quàm N. N. contra Christianos tradere, quibus nihil antiquius est, quàm opibus Christianorum Christi fidem delere, lateque omnia, quæ ad eius nomen pertinent, vastare atque incendere. Rem itaq; totam sic vrgebo, ut non desperem, sic ab vtroq; Principe suscipi posse, ut & gens illa ab vtriusque finibus longius arceatur, & id perpetuè paci inter vtrumq; Principem fouendæ magnoperè sit commodaturum. Iam de mercatoribus, qui hic detinebantur, egi, præsertim de Vilnensibus, de quibus in conuentu Legatorum itidem, me præsentè, actum est. Ac etsi magnus Dominus nò dū hac dere omninò mihi respondit (quod hoc ipsum hodie tantum ei proposui) haud tamen vereor, quin statim dimittantur, cum iad bellum non attinerint, nullamque ob noxam diutius hinc hæserint. Sed & cum id fiet, confido fore, ut R. Maiest. nò sinat se istis officijs in liberandis captiuis facile vinci. Ex quibus cum aliquorum mihi liberationem in Castris dignata esset polliceri, iam sperandum est, pace confecta, restitutisque inuicem arcibus, facilius effectum id negocium iri, ne expectato quidem Legatorum aduentu, in quem reiecta ea tractatio erat. Quod quidem ut fiat per D. V. Ill. mam enixè contendo. Cetera Deo volente, quæ spectant ad pietatem propagandam, cum Rege Serenissimo, non multò post me acturum spero. Literas interim, quas ad R. mam D. Nuncium scribo, cum senas ab eo hic vna die acceperim, rogo V. D. Ill. mam ut citissimè ad eum per ferri curet. Neque enim Summo Pontifici erit ingratum cognoscere, me iam iterum, ad magnum Ducem redijisse, atq; ab eo non solum perhonorificè, verum etiam benignè, cum ad publicum conuiuium, tum ad colloquia de pace seruanda, alijsq; hifce rebus admissum fuisse. De sanctis autem reliquijs D. Nicolai, quas per me à Summo Pontifice V. Ill. ma Dominatio petit, ut & de alteris D. Thome, nunc Romanis scribo. Quod si frustulum reliquiarum D. Nicolai, quod apud me habeo, ex Moscouia extulero, non negabo (ut reliqua omnia) V. D. Ill. mæ cui à Deo Opt. Max. felicissima omnia precor. Moscuæ die XVIII. Februarij, 1582.

STEPHANO POLONIAE REGI, Antonio Possenino.

PAVcos post dies, quàm huc perueni, scripsi

scripsi Maieft. V. & M.D. Cancellario, ijs de rebus, de quibus agere coeperam cum magno hoc Duce: quod que ille cupiebat, quo pax Diuina ope confecta, feruari posset, vt à V. Maieft. iuberetur, si quod, post osculo crucis sancitam pacem, alicubi fuisset à V. Maieft. militibus damnatum illatum, id vt; quoad eius fieri posset, sarciretur: se idem curaturum, qui iussisset tormeta Maieft. V. ex Ostrouia deduci, eosque plecti, qui iniuste iniuriam aliquam, vel damnum militibus V. Maieft. intulissent. De Tartaris quod agere coeperant, id in aduentum M. V. Legatorum eas ob causas reiectum est, quas praesens ipse, Deo iuuante, referam. Mammonicum autem, reliquosque omnes mercatores Lituanos cum nomine Maieft. V. à magno Domino petijisse, istatim eos liberari iussit, sicque eos ad triginta, sic utheri mihi per Senatores suos significauit, vnà cum Tabellario praemittit: simul indicaturus, se Legatum ad Pont. Max. mecum missurum, ac propterea cupere, vt liber illi per istud V. Maieft. Regnum, sic pateat transitus, vt etiam Pristauum, qui illum cum equis deducat, inuenire possim in finibus; licet ego patentes ad id, vt puto, sat commodas à V. Maieft. iam mecum huc attulerim. At quoniam meo rogatu, duodeuiginti Hispanos, & Italos, ingratiâ Summi Pontificis liberos dimittit, qui ex Turcica tyrannide per Taram elapsi, prope Asophum arcem dudum in hac regione, quingentis abhinc Verstis, in Vrbe Vologda detinebantur, propterea rogo Maieftatem V. vt cum ijs pari benignitate vtatur; nempe, vt Orsam literam mittantur, quibus ille Praefectus ad moneatur, vt illos incolumes deduci curet, ac si opus sit, aliquo auxilio foueat. Iam verò, quod ad reliquos captiuos attinet, q. huc ex Lituanis, vel Polonis vigente bello adducti fuerat, facile fuit, Vestra Maieftatis nomine, me ab hoc Principe obtinere, vt eis liberiores custodiae paterent, atque adeo mihi non nulli sitineri meo necessariis concederet, quandoquidem aliqui ex meo comitatu interierant. Quod si, quemadmodum spero, Maieftas V. eadem charitate, qua solet, cogitauerit vicem huic magno Domino rependere; & isti captiui Mosci vt melius, quam antea, accipiantur, si qui eos non ita comode tractaret, mandaret; statueret autem, vt pax tanta, hoc item sine coronaretur, id est, vt vtrinque liberi captiui omnes statim dimitterentur, neque aliquid extra Regnum abducerentur, faceret opus dignum se M. V. Ceterum adducam mecum isthuc magni Ducis Legatum, atque vbi, quae opus sunt, egero cum V. Maieftate, me in via dabo; in quam forsitan erit paratus Ill. mus Dominus Andreas, de

quo animus meus multo maiora praesagit, quam audeam dicere. V. Maieft. Deus omnibus bonis coelestibus cumulet, Moscouie die IIII. Martij, 1582.

PONTIFICI MAXIMO, MAGNO Moscouiae Duci.

MAGNVS Dominus Imperator atque magnus Dux Ioannes Basilij, & ceter. Scripsimus ad te Gregorium Papam, proximè superioribus diebus, ab eo, quem ad nos miserat, Nuncium tuum Antonium Possuinum, literas tuas nos libenter accepisse, easque pergrato animo legi nobis audiuisse. Quamobrem, quae nobis significasti, quaeque nobis dilectus tuus Nuncius Antonius Possueinus oretenus proposuit, vt amici essemus, vnanimis coniuugeremur, omnesque contra infideles potius nos compararem, ea nos omnia libenter audiimus: ac Nuncium tuum Antonium amantissimè excepimus, ei que ad omnia tu per nos, tu per Senatores nostros respondimus. Cui te igitur, supremo Pastore, ac Doctore Romanae Ecclesiae, atque cum fratre nostro Rudolpho Imperatore, ac cum omnibus alijs Principibus Christianis amicitia, fraternitate, & mutuo amore constringi volumus, accurate (quemadmodum & ante tibi per hominem nostrum Thomam Seuerigenum scripsimus) vt Christianissimus quietam vitam degat, ac liber sit, & immunis ab omni infestatione: vt & in posterum manus infidelium supra Christianos non amplius fundatur. At quo tempore à te Gregorio supremo Papa Nuncius tuus Antonius Possueinus ad nos venit, tu inter nos, & Stephanum Regem bellum gerebatur, & sanguis Christianus fundebatur. Is verò ipse nuncius tuus Antonius Possueinus iussu tuo, Gregorij supremi Pastoris, & Doctoris Romanae Ecclesiae, ad nos & ad Stephanum Regem perrexit ire, ac redire, operam das, vt sanguinis Christiani effusionem impediret. Quamobrem factum est, vt Legati ex vtraque parte conuenientes, inducias decennij inter nos, & Stephanum Regem sanxerint. Cum verò Nuncius tuus Antonius Possueinus nunc ad nos redisset, eum ad Sanctitatem tuam remittimus, vnaque cum illo ad te consulationis, & amicitiae causa Legatum nostrum Iacobum, Moluianinum quem Vicenotarium Tifino Basilij. Quod autem nobis de vnione scripseras, nos quoque eiusdem rei gratia, mittebamur ante aliquot annos ad fratrem nostrum Maximilianum Imperatorem, & ad filium ipsius Rudolphum Imperatorem, Legatos, & internuncios bis, & ter: eademque de causa, & frater noster Maximilianus Imperator, & filius ipsius Rudol-

Rudolphus Imperator volebat ad nos mittere Legatos, sed nondum hi haecenus venerunt. Itaque vbi Legatus tuus Antonius Possueinus ad te Gregorium Papam supremum vnà cum Legato nostro Iacobo Moluianino venerit, tuque Gregori Papa, supreme Pastor, & Doctor Romanae Ecclesiae, miseris ad fratrem nostrum Rudolphum Imperatorem, & ad alios Christianos Reges, ac Principes, ac constitueris, quam ratione nos tecum, Gregori Papa supreme, & per te cum alijs Principibus Christianis, possimus ad hoc ipsum vnanimis coniungi, deque tota re Legationem alteram miseris: nos, quam primum Legati vestri ad nos venerint, à Senatoribus nostris cum illis constitutionem fieri praecipiemus, ijs de rebus, quemadmodum decebit. Deinde quod pertinet ad alias res, quas nunc Legatus tuus Antonius Possueinus proposuit, his omnibus de rebus, & nos ipsi respondimus, & Senatoribus nostris, Senatori, & Praefecto Nouogardienfi Mikitae Romani, qui fuit filius Georgij Zacharinae, cum socijs, mandauimus, vt Antonio responderent. Quod autem misisti nobis per Legatum tuum Antonium librum Synodi Florentinae, Graeca lingua editum, cum librum nos à Legato tuo Antonio Possueino libenter accepimus. Quod verò de negotio fidei nobis scripsisti, quodque item ipse Antonius oretenus de eadem fide nobiscum locutus est, nos ea de re cum Legato tuo Antonio locuti sumus. Nunc verò tu Gregori XIII. Papa supreme Pastor, & Doctor Romanae Ecclesiae, perlectis, & intellectis literis nostris, quas per Legatum nostrum Iacobum Moluianinum, & Tifinum Vicenotarium ad te misimus, eos ad nos remitte, nobisque omnibus de rebus aperte, & plane literis tuis perscribere. Scriptum in Imperio nostro, in aula arcis Moscouae. Anno à condito mundo 7900. mense Martio, indictione decima, Dominij nostri anno 48. Regnorum nostrorum Rosiensis 36. Casanensis 10. Astracanensis 28.

ANNA POLONIAE REGINA,
Antonio Possueino.

REVERENDE, deuote, nobis dilecte Pergratum est nobis studium P. V. cum erga nos, tum erga Scenensium Sueciae Regem, & Regnam, affinem & sororem nostris charissimos. Fuit apud nos Generosus Christophorus Varseuicius, à R. M. te, Domino, & coniuge nostro allegatus, ex quo plenius rem omnem cognouimus. Quod ad nos attinet, si bellum illud cum hoste semper ex animo deprecata sumus, certe sopito eo, nouum rursus inter affines Reges (quod absit) excitari, nihil nobis accedere posset acerbius. Quantum igitur

maximè poterimus, contendemus, vt hoc quicquid est, pacatis potius rationibus, quam vllis alijs componi posse inter propinquos Reges videatur. Confidimus etiam, Dominum Deum pacis amatorem, & auctorem conatibus nostris non esse defuturum. Praeterea autem, quicquid D. V. operæ ad eandem rem conferre poterit, postulamus, ne parcat labori, industriaeque suae. Qui enim inter M. res istas pacem confecerit, is demum bello Moscouitico finem imposuerit. Commendamus nos orationibus D. V. Datum Varsoviae die IIII. mensis Martij, Anno Domini 1582.

IOANNI BASILII, MAGNO
Moscouiae Duci, Antonius Possueinus.

VENI ad Stephanum Regem, deque captiuis ea egi, quae cupiebat Ser. tua: is verò Legatis suis mandauit, vt tecum ea de re agerent, paratus id facere, quod admodum mihi dixit, quod aequitas, & desiderium pacis conseruandae requirunt. Postquam autem cum Rege Stephano Rigae aliquot dies fui in Liouonia, vt in ea ciuitate, in qua iam ab eodem Rege aliqua Catholicae templa restituta sunt (sicuti & in reliqua Liouonia vt fiat, is ipse Rex Stephanus procurat) veni Vilnam, ac cum eo egi, vt Mosci in libera custodia essent, quauis nemo eorum ferreis compedibus antea teneretur. Pecunia item illos quantum potui iuui. Gratias verò tuae Ser. ti ago, Summi Pontificis nomine, quod ad me miseris nouem ex ijs, qui ex Turcica captiuitate elapsi detinebantur Vologdae, Itali, & Hispani. At quoniam mihi promiseras te omnes liberè dimissuros, quemadmodum cum tuis, qui ex deuicta Turcica Classe uaserunt, à Summo Pontifice, à Rege Catholico, & à Venetis factum fuerat: ac tamen praeter eos, qui remansere Moscouiae, nouem adhuc Vologdae relictis sunt, quorum nomina tibi mitto, obsecro te, ne velis gratiam, & beneficium tuum diminueres. Cum enim hi, quos mihi misisti, referret partem suorum comitum in tua ditione detineri, erit omnibus Christianis Principibus ingratum, cum audierint, Christianos, quos Deus è manibus Turcarum eruit, à te, quasi in custodia asseruari, nec eis liberum exitum permitti: cum praesertim omnes Principes Christiani ad redimendos captiuos, etiam inter Turcas, plerumque magnam pecuniam summam mittant, & erogent. Itaque iterum rogo Ser. rem tuam, vt hoc beneficium integrum reddas, vt pollicitus es, atque vt decet Christianum Principem. Ceterum libenter per Michaelum Protopopum ad te scripsissem, si mihi discessum

suum significasset, aut prius, quã huc peruenissem, ille non abiisset. Sed quod mihi valde ingratum fuit, id erat, quod ille, licet diligenter nos præcesserat, non tamẽ ante nos ad Regem peruenit. Itaque Rex Legato tuo, & nostris neq; aliquos potuit mittere obuiam, neque id præstare, quod alioquin facere hac in re consuevit. Quamquam Legatis, seu Internuncijs, qui ad alia negocia, quã huius Regni sunt, proficiscuntur, non est moris huius Regni alimenta præbere. Quæ quidẽ neq; Legati Summi Pontificis, neq; Cæsarei solent accipere, cum ab ijs Principibus sit pecuniæ suppeditetur ad sumptus quosuis faciendos. Nos interim cum Iacobo Moluiano, & omnibus alijs post triduum versus Germaniam dabimus nos, Deo iuante, in viam. Cæsar autem benè valet, comitiæque habuit in Vngaria, habiturus aliamox in Germania. Quas verò literas Pontifici Maximo, Cæsari, & Venetis per Paulum scripseras, eã fidelissimè ad eorum manus peruenierunt. Pontifex autem maximus multas pro salute tua, tuarumque Prouinciarum orationes indixit, ad quem vbi Diuino beneficio peruenimus, is ad te prolixè scribet; nec vilo officio deerit, quo tibi propèssimam dignitatis, & salutis tuæ voluntatem testificetur. Eam tibi æternam cum rectissima fide, & Charitate, tribuat Dominus Iesus. Amen. Vlnæ die XIII. Maij, 1582.

GREGORIVS XIII. IOAN. BASILIJ, Magno Duci Moscoviæ.

GREGORIVS Episcopus, Seruus seruorum Dei, Ioanni Basilij Domino Russiæ, magno Duci Moscoviæ, Nouogardiæ, Smolensciæ, Vlodimiræ, Domino Casani, & Astracani, multarumque aliarum Prouinciarum, Principi magno, & desiderabilissimo, salutem, & omnis gratiæ fructum. Redijt ad nos dilectus filius Antonius Possevinus, quem ad te miseramus, vnã cũ Iacobo Moluiano Oratore tuo. Facile perspeximus tum ex tuis literis, quas & Antonius noster primùm, tum Iacobus tuus nobis reddiderunt, humanitatem tuam. Narravit etiam idem Antonius multa de tua amplitudine honorificentissimè: inter cetera, quoties ad te adijt, benignissimè se acceptum esse. De pace cum Rege Polonia tantam voluptatem capimus, quantam par erat nos capere, potentissimorum Principum coniunctione, & Christianorum populorum, qui antea magna inter se cum cæde conflixerant, tran-

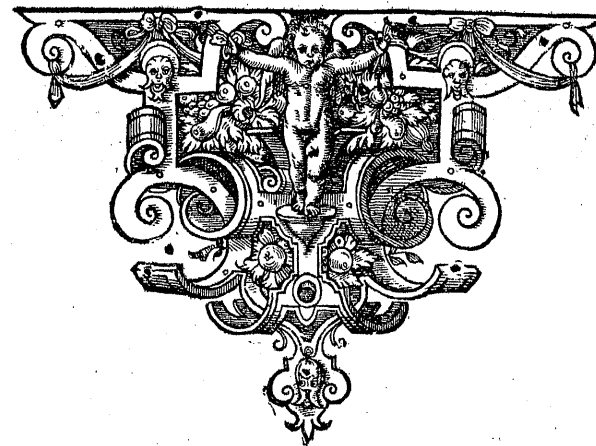
quillitate, & incolumitate, optimaque spe communium virium in Christi hostes conuertendarum: quo quidem nihil posset fieri præclariùs, nihil Christianæ Reipublicæ salutariùs. Gratum verò tibi esse, nos nostram autoritatem, atque operam in pace conficienda interposuisse; fuit id quidem nobis gratissimum, nihil enim vnquam egimus libentius: sed vt summam in eo negotio Dei gloriæ rationem habuimus, sic præmia omnia ab immensa illius misericordia expectamus tuam verò tam gratam huius facti memoriam omni benevolentia, omnibusque officijs complectendam ducimus. Quod scripta ea, quæ postulat de religione, quæque tibi petenti Antonius tradidit, attentè legisti; quodque & ex tuis literis, quas superiori anno ad Stephanum Polonia Regem scripseras, cognouimus, perspectum habere te, semper in Ecclesia Romana syncerum veræ fidei cultum, vsque à Sanctissimis Apostolis ductum viguisse, incredibiliter lætati sumus, idemque hoc tempore sentire te cupimus: sicut & illud, quod historiæ prodit, Isidorum Russiæ Metropolitanum in œcumenica Synodo Florentina agnouisse, palamque professum esse, Catholicam veritatem in Romana Ecclesia retineri; ab eoque tempore Russiam sese cum Ecclesia Catholica Romana coniunxisse. Magnam igitur in spē venimus, te, præter ea, quæ pollicitus es, eorum causa, qui isthuc venerint, ceteris quoque in rebus grauioribus facilem futurum; præsertim cum intelligas, quàm necessaria, quamque Deo accepta sit animorum in ipsius Charitate coniunctio. Quod verò Christi Domini hostes tam malè oderis, quodque in eorum perniciem paratissimus es, facis, quod Christianum Principem, ac tantum Dominum decet. Vt autem nihil difficile est Deo vincere, vel in multis, vel in paucis: sic boni omnes sperant, nullam te opportunitatem omitturum esse, non solum communibus copijs, sed tuis etiam ipsius viribus, atque armis, tuæque potentia monstra illa à Christianorum cervicibus repellendi. Nos verò nõ cessabimus de eo, quod sapienter, magnoque cum Zelo scribis, cum ceteris Christianis Principibus agere, eosque aduersus communes hostes vocare. Omnibus autem de rebus amplitudinem tuã suo tempore certiore faciemus. Interea cupimus, vt libros, literasque eas, quas ad te mittet dilectus filius Antonius, sic accipias: quasi à nobis ipsis mitterentur. Inter eos enim, quos plurimos habemus, doctrina, & pietate præstantes, vnus est is, cuius fidem, synceritatem, & Zelum plurimi facimus. Mandauimus etiam ei hoc

tem-

tempore, cum illum in Germaniam, & in Poloniam, remittimus, vt omnibus officijs tibi præsto sit, omnibus in rebus, quæ ad Dei gloriam, & ad dignitatem tuã pertinebunt. Quamobrem & tu, si opus erit, ad eum scribere, & Tabellarios tuos mittere fidenter poteris, ne quid itineris longinquitas tuo desiderio, & commodis obstare possit. Quod autem iam non vnus nobis patentes literas, fidemque publicam misisti, quibus concedis, vt mercatores nostri, & aliorum Principum, cum Sacerdotibus nostris, ad te venire, & liberè isthuc commorari, & tuò ad nos redire, quoties voluerint, possint: vtque etiam possimus, quoties opuserit, tuò aliquos in Asiam mittere; dici vix potest, quàm iucundum nobis acciderit. Hoc quoque vicissim pollicemur, quoties tibi placuerit tuos huc mittere, eos quàm tutissimè venturos. Pel-

les, quas misisti, tum superiore anno per Paulum Campanum, tum hoc tempore per Iacobum tuum, accepimus libentissimè: ac mittimus vicissim piam Christi Redemptoris nostri imaginem, quam conseruabis nostræ sanctæque huius Sedis memoriæ causa. Oratorem tuum à nobilissima Venetorum Republica præclare acceptum esse, negotiationumque vtrinque, iam facultatem patere (quæ quidem omnia per Antonium nostrum curari mandaueramus) pergratum nobis accidit. Interea non cessabimus orare, vt Deus benedictus amplectatur te, tuosque omnes, sua gratia, cumuletque omni felicitate. Datum Romæ apud S. Marcum, anno incarnationis Dominicæ, 1582. Kalendis Octobris, Pontificatus nostri, anno vndecimo.

K 4 ANTO.

ANTONII POSSE- VINI SOCIETATIS IESV NOTÆ DIVINI VERBI, ET APOSTOLICÆ ECCLESIAE FIDES, AC FACIES EX QVATVOR PRIMIS OECVME.

NICIS SYNODIS: EX QVIBVS DEMONSTRANTVR, I. FRAV-
des prouocantium ad solum Dei verbum scriptum: II. Atheismi hereticorum
huius seculi; III. Errores aduersantium Kalendario emendato: IIII.
Vasificies peruercentium Canones, & abutentium nomi-
ne SS. Patrum ac Principum in re fidei; ad Ioan-
nem III. Sueciz, &c. Regem Serenissimum,
aduersus responsum cuiusdam
Dauidis Chytræi.

IOANNI TERTIO SVECORVM, GOTHORVM, VANDALORVM REGI

Serenissimo, Antonius Possuinus So-
cietatis IESV.

PRORES DAVIDIS CHYTRÆI, ATQVE EORVM,
qui (vt ait Tertullianus) ex Euangelio heretici esse voluerunt, ab opti-
mis viris impulsus aperuerunt, cum ille, ne prorsus de coxisse videretur,
notam mendaciorum ferruginem ex Magdeburgensium centurijs,
& Melanchthone contra me corrasam ausus est V. R. M. dicere. Quã-
obrem plerique & isthinc, & aliunde, me hortati sunt, ne silentio
meo paterer hominem inani triumpho exultare inter eos, quibus au-
ctores, quos citat, neq. vnquam immotuerunt, & ne innotescerent, iam
diu eos Lutherus, & huius malè nata soboles de medio sustulit. Ego ve-
rò, licet illum, ab omni antiquitate, & ab hoc seculo proscriptum, scie-
bam, duas tamen ob causas lubens hoc scribendi onus iterum suscepi: quarum fuit prior illa, quæ meos
qualescunq. labores, atque itnera, isti interiori Septentrionali tractui aliquot abhinc annis addixit: pos-
terior autem, quæ ex colloquijs istius extitit, quæ de inuenda inter Catholicos, & Protestantes concordia
tum in Transyluania, & in superiore Hungaria, tum in Saxonia eo penè ipso tempore habueram, quo re-
sponsum Chytræi ad manus meas peruenit. Itaq. cum ille primò ad V. R. Mathestatem, deinde ad verbū Dei
scriptum, & ad veteres Græcos Patres, mox ad quattuor œcumenicas, ac deinceps ad alias quascūq. Syno-
dos, deniq. (si Deo placet) ad confessionem Augustinam, tanquam ad legitima tribunalia prouocasset, quæ
etiam verò, de Picardica scēta, & de Erasmo interserens, tandem quorundam eminentium Principum no-
mine in re fidei abusus fuisset, faciendū mihi putauit, vt ei responderē. Eadē enim operæ videbam cordatis
hominibus me posse satisfacere, qui cum de me eam de qua dixi, rationem concordia de religione perquisi-
uissent, habituri hoc libro essent ob oculos, quæ cupiebant, si serid consilium salutis sue voluissent.

In primis igitur notas, & characteres Divini verbi, cum (id quod res ferebat) distribuissem in infi-
num, traditum, scriptum, ostendi nullum prorsus esse, aut fuisse apud istos, qui sese Euangelicos venditāt.
Inde cum ad quattuor œcumenicarum Synodorum tractationem descendissem, quid illi contineretur,
summatim exposui. Nempe dogmata de fide sanctissima Trinitatis: Decretum de Pascha emendando,
& ritè celebrando: et canones ac diatypothes, seu constitutiones quasdam Nicæna Synodi: quæ nunquam
(quod sciam) Græcè editæ, vt ederentur hoc libro, meis additis annotationibus, operam dedi. Quæ in re
latus patuit campus, in quo fides ipsa, & facies, siue hierarchia Ecclesiæ Apostolica, quasi explicari, & sub
ipsius aspectum oculorum subijci potuit. Ac percommode item est factum, vt quæ dogmata ad plerosque
Apostolici Symboli articulos spectant, ea planissimè mōstrari potuerint fuisse à Luthero, à Melanchthone, à
Caluino, à Bez. a, ab Vbiq. uarijs, ab Anabaptistis, à Puritanis, à Picardis, à nouis Arianis, à Samosatensis,
& id genus pestibus, vel præcisè negata, vel atheisimū inuoluta. Neque verò minus commode ostensum
est, quam iustas ob causas Decretum Nicæna Synodi de Pascha corrigendo reuocauerit ad vsum Gre-
gorius X. I. I. vt sanctissime memorie Pontifex Maximus, sic istius gentis amantissimus parens.

Adieci canonum interpretationem, nouasq. Chytræi imposturas retexi, quibus alias priores suas
cumulauit, dum falsos canones pro veris, & veterum SS. Patrum exempla subdole detorsit ad here-
ses, contra cœlibatum, & visibilem in terris Ecclesiæ Principatum, ac sacrosanctam Eucharistiam, &
inuocationem Sanctorum, atque aduersus alia pleraque omnia contegenda.

Etenim

Etenim (vt è pluribus alijs asseram, quod in ipso opere firmisimè argumentis refutatum est)
dum ille contra cœlibatum sacerdotum tertium canonem Synodi Nicænae exponit, & quendam alterum
Synodi (vt ille opinatur) sexti a supponit, nec illum bona fide interpretatur, neque in hoc sua artis obliuif-
citur, quippe qui non retulerit, nunquam Synodi sextæ canonem istum in Ecclesiæ Catholica fuisse re-
ceptum: In Trullo quidem fuisse propositum, sed nunquam approbatum, Synodum verò illam, seu conuen-
tum, qui legitime non fuerat habitus, vocatum fuisse Quin sextum, quasi vtriusque supplementum, cum
neutrus Synodi fuisse verè dici potuerit. Atqui & bonus iste noster deprehenditur, quæ semper simi-
lis sit sui, dum partem eiusdem ipsius canonis citat, partem suppressit, taceat verò canonem, qui eundem
præcedit, aduersari superiori, quo decernitur, vt Africana, & reliqua occidentis Ecclesiæ, seruet in sacer-
dotibus cœlibatum, quem antiquitus obseruauit à tempore Apostolorum.

Obijcit autem alias Synodos, sed & interea reticet, quæ satis apertè priore meo libro ea de re scri-
pseram, quibus eas obliquè citantium dolus manifestus euaderet. Præterquam quod haud expositis cau-
sis, & peristibus rerum, confusissimè sequentibus cum præcedentibus canonibus, eas trahit ad cœlibatum
euertendum, cum nihil minus ij Patres cogitassent, qui Eustathij hereses, & alia quadam tollentes, sese
ab Ecclesiæ subducebant. Quare canones ipsos Græcos, ac cetera ex patribus loca vnà cum incorrup-
ta versione Latina, vbicumque fuit opus, attuli, vt qui etiam alij sunt à fide orthodoxa nisi sanari volue-
rint, certè conuinci facile possint.

Cum verò Chytræus parentes SS. Gregorij Nazianzeni, & Basilij, atque alios Episcopos scribat gē-
nisse filios, tacet tamen hos ante adeptum Episcopatum ab illis fuisse progenitos.

Synesium asserit scribentem, se Episcopum velle filios gignere, & cupere plures bonos è matrimonio
sibi procreari: At silet eum neque Episcopum, nec sacerdotem, nec aded Christianum omnino fuisse, dum
illa ad Euopium fratrem scriberet.

Vt de Hilario similem neccat dolom, asserit carmina ex Baptista Mantuano Carmelita. Verum ta-
men tacet, ea Carmelitam non tanquam ex se, sed ex alijs Ecclesiæ Christi obijcentibus scripsisse.
Quapropter idem Carmelita D. Hilarium paulò post egregiè collaudat, quod sacerdotiam, & Episco-
pus contingitissimè vixerit: atque, tum uxorem, quam ante sacerdotium duxerat, tum filiam virginem,
quam ex ea, priusquam sacris initiaretur, susceperat, oratione ad cœlum præmisserit.

Iam quæ attinent ad visibilem Ecclesiæ in terris primatum, atque ad cœlitum erga nos charitatem,
nostramque cum istis communionem, (quæ quidem omnia Chytræus blasphemè substat) Sic istem Syn-
odis, ad quæ videri voluit prouocasse, comprobata sunt, vt se impium, ac nullam habentem communi-
onem cum Christo, aut cum sanctis eius, planissimè prouocat. Nam quod pertinet ad sacrificij nostri Chri-
stiani oblationem, consecrationem, manducationem, remq. ipsam (quæ est Christus Dominus) vsu item
& ritus, ac fructus pro anima & corpore, atque pro hac, & futura vita, ac denique ad omnia quæ Apo-
stolorum erant tempore, id omne olim aduersus Caluimianos ostenderam, quare & illinc peti poterit, si
quid isthuc spectare posse videatur.

Atqui cum ille confessionem Augustinam, & Picardicam scētam commendasset, ego verò earum-
dem ortus, variationem, portenta ex verisimis historijs, & Archiuijs de prompta breuiter proprio libro con-
scripserim, ad eas, & Chytræum & reliquos ablegatos velim.

Ceterum cum res ipsa clamet nunquam aliquid consensionis consequi potuisse ex varijs eiusdem con-
fessionis Augustinæ editionibus, aut ex consarcinato quodam Lutheri corpore doctrina, vel ex Philippi
examine, aut denique ex concordia Iacobi Andreae, siue ex quibuscunq. aliorum hereticorum concilia-
bulis certè vnica istam aspectabilis Ecclesiæ Apostolicæ facies, quæ hoc libro proponitur, Christi promisso &
vino eius verbo mixtā, & ad omnes Satanae insidias roboratā tot testibus, vnicum antidotum esse, sanandū
tot morbis, qui alioquin quotidie inualescunt, sapienter V. R. M. pridem intellexit. Cum enim symbola &
regulam fidei (quæ Catholici antiquissimè amplexi sunt) protestantes ipsi in suis templis publicè reci-
tent, nulla vtiq. certior, neque pacatior finiendarum controuersiarum methodus iniri vnquam poterit,
quæ vt interpretes eiusdem regule fidei adhibeantur, qui eam ipsam vnanimè in plenissimo, quasi Ec-
clesiæ Christi teatro, (quæ quidem istis orbi Christiano imperantibus, qui fuerunt oculatissimi & summi vi-
ri) ex Divini codicis verissimo intellectu, atque ex Apostolorum doctrina condiderunt. Quinam etiam a-
ptius vim legum declarauerint, quam qui fuerunt earundem legislatores, ac non iniuria dicuntur animæ
legum?

Idem de alijs rebus, seu etiam ritibus dicendum est. Equum enim testem alium, vel grauiorem, vel
propriorem prioribus seculis, vel vitæ sanctiorem, vel remotiorem ab affectu horum temporum, vel deni-
que in quem cadat minor suspicio, (cum præsertim prioribus Ecclesiæ seculis, & quidem in Oriente (noti
Rome) quattuor ille priores Synodi habite sint) assequi aliquis possit? Quod si quis de Latina earum ver-
sione ambigeret, extant Græca exemplaria, quæ vel ex Græcia peti possent vetustissima: quanquam ferè
omnia meliora, vt depositum aliquod, Deus in Ecclesiæ Catholice ac in ipsius Apostolicæ Romanæ sedis si-
num, tanquam ad munitionem locum transuehi voluit. Quæ quidem quando non essent à Catholicis con-
uersa fideliter, certè ad ipsum Ptolomæi Regis Aegypti exemplum verti à pluribus possent, qui (quod ille
per septuaginta interpretes de Scriptura Diuina fecit) eodem tempore varijs in locis distributi id ipsum
de Synodis facerent, vnde omnis fraus præcaueretur. Quod si his repudiatis, nunc ille, modo alter, postea
nescio

mesio quis alius, qui desertis Ecclesia castris huc illuc omni vento circumferatur, Synodu illis ecumenicis prelatu fuerit, nemo non intelligit meritis fieri, ut singulo nouilunio, noua erumpat heresis, vel atheismus: ac tandem opus sit, ut cordones, & sutores in Rebus publicis decreta de religionis disidijs, quam nunquam nouerunt, fiant, quemadmodum his ipsis mensibus in hac ceteriore Baltici maris ora contigit.

Habet R. M. V. quae me causa mouerunt ad scribendum, quid hoc opere contineatur, quae demique ratio concordiae ineunda certissima sit. Quae omnia, relicto illo cetero scribendi genere, quod alijs translationibus meis libenter adhibebam, paulo fusius exposui. Primum quidem: quod cum hoc in gratiam eorum scripserim, apud quos vix vlli veterum libri integri, aut ipsa scriptura incorrupta reperitur, necessarium erat, ut ex fontibus ea proponerem, ne hac illac eadem quaritantes, nec inuenientes, dubij essent, quid crederent. Deinde quid sciebam, ex istis ministrorum disidijs, & blasphemijs (ne dicam summa imperitia) factum iam esse, ut plerique omnes veterem ac veram Ecclesiam, & Patrum antiquorum doctrinam quotidie audivit cupiant. Vestram autem R. M. non solere pati, ut aduersus eos aliquis blateret: multo vero minus passuram, ut istorum commenta pro Dei verbo, ac vitra pro margaritis, Regnis istis venditentur: In qua nouit optime, neque meliores quam auita Ecclesia merces inuehi posse, nec aliud magis regia, effici posse, quam ut per veritatis lucem ad cultum Dei stabilem, ac certum populi reducantur. Optandum certe est quam quod maxime, ut quem adhuc cultum memoria, & corde plurimi isthic retinent, eum fouere

liberè possint, ac tantus fidei thesaurus, qui Deo miserante non obscura sui splendoris indicia exerit, tanquam candelabrum (ut Christus docuit) super mensa positum omnibus illucescat. Deus in cuius manu corda sunt Regum V. R. M. donis celestibus auctam incolorem diutissime seruet.

REFV.

REFVTATIONIS SECTIO PRIMA, DE CAUSSIS

SCRIPTIONIS, ET INANI DAVIDIS CHY-

TRAEI, AD SERENISS. SVETICAE REGEM

prouocatione.

QVOD AVCTOREM IMPVLERIT,
ut primo aduersus Chytraem
scriberet.

CAPVT I.

QUANTVM QVAE-
res habet momenti, re-
ctè perpendetur, nec ve-
rò animi perturbatio matu-
rum mentis iudicium ante-
uerteret, magnos pleriq; sibi labores de-
merent, summiq; beneficij loco ducerent,

S. Basilii
const. mo-
naft. ca. 4.

quae interdum aut atroces criminationes, aut grauissimas iniurias esse opinantur. Si-
quidem (ut sapienter Diuus Basilii scri-
ptum reliquit) gladijs vtuntur medici, v-
tuntur & homicidæ. Verù hi, qd ad eos tra-
ctandos ira, atq; immanitate impulsit acco-
dunt, scelestissima per eosdem, designant
facinorosa: nempe qui eos, quibus cū generis
sunt cōmunionē coniuncti, vita spoliēt,
illi contra, quod ex ratione ipsis vtuntur,
magnas ex ijs afferunt utilitates. Nam eorū
opera vsi, constitutos in periculis homines
liberant. Hæc ille. Quod sanè tibi im-
mis dictum velim Chytræ. Nam quod
non tantum tuas, quantum Satanæ impo-
sturas retexerim, quæ sub tuis scriptis late-
bant, id factum non est ob odiū tui (procul
enim habeo causas, ac si haberē, Christiana
prorsus charitas tolleret) sed vt Sueci, Go-
thi, cæteri q; septentrionis populi, ad quos
missus legitime fueram, ab erroribus liber-
arentur, quibus à te olim ab adolescentiā
impliciti, tuis identidem libris aduersus
Catholicā religionem editis arctius impli-
cabantur. Ac tamē biennio antequā quid-
quam aduersus te emitterem in lucem, ipse
Christi Domini consilium secutus, vt
inter te, & me primum ageretur, Steburgi,
qui locus est in Gothia, literas ad te per-
manenter dedi, per sanguinem filij Dei te
obtestans, tuæ vt saluti consuleres, approp-
perantem mortem prospiceres, nutantē-
que istum animum tuum aliquando in ea
quæ vnā fides est, atque Ecclesia sisteres.
Sic enim Diuinum à te furorē auertisses,
plurimosq; quibus hæresum variarum
venena propinaueras, tuo excitasses exem-
plo ad orthodoxam fidem amplectēdam.
Eas ego literas haud dubito ad te perue-
nisse, cum Lubecam, vt inde ad te afferren-
tū, per certum hominem miserim: licet

nunquam responsum acceperim. Factum
est postea, vt in Moscouiam allegarer, ex
qua reuersus, cū Augustæ Vindelicorū ne-
gotiorum causa sublitiffem, cognoui que
in Suecia gerebantur, atq; inter hæc, te
non parcentem operæ, vt quidquid Deus
in ijs regnis inchoauerat, vnus ipse tu vel
rerum nouarum commentis illuc missis,
vel libellis, tuorum que discipulorum in-
stitutione euerteres. Res igitur ipsa, & pro-
bissimi homines haud defuere, qui me, ad
quem depositum illarum animarum iu-
stius, quam ad te spectabat, plus nimio cū-
ctantem vrgerent, vt saltē permitterem,
quæ diu apud me retinueram, ea vel alie-
no nomine, vel alterius opera in publicum
prodire. Permissi. Cū verò ex vniuersa
Liouonia Moscus fuisset submotus: iamq;
illic in ea ingenti Prouincia a drestituen-
dam religionem Collegia Societatis no-
stræ inchoarentur, ac proinde mihi illinc
scriptum esset, verari in ea Liouonici maris
ora complures, quibus, quoniam Athenas
scilicet istas tuas frequentassent, iisdem li-
belli mei vsui esse possent, iterū dati sunt
prælo, vnā cum alijs, quibus & nobilissi-
mo Septentrionali, qui de via salutis cupie-
bat institui: & Stephano Poloniæ Regi de
statu præsentis vniuersæ Ecclesiæ aduersus
quedam Calvinianum respōdebatur. Ha-
bes causas editionis meæ. Nunc expendam
tuas.

CAUSSAE, QVAS ORATIONIS DE
statu Ecclesiarum abs se edita Chytræus
affert, expenduntur, & exa-
minantur.

CAPVT II.

QVINDÈCİM, inquis, anni sunt, cū
Viennæ in Austria aliquot menses cō-
morans, inter alios labores tum mihi man-
datos, sylvulam de statu Ecclesiarum Græ-
ciæ, & Asiæ ex multorum præstantium vi-
rorum, qui partim Græci erāt, partim By-
zantij aliquādiu vixerant, & humanitatis
caussa subinde ad nos accedebant; sermo-
nibus diligenter peruestigatam, primum
collegi.

Hæc cū dixisses, & addidisses, scire te
fontes doctrinæ Christi, & Apostolorum
Græcis literis primum nobis traditos, &
ab eloquentissimis interpretibus Basilio,
Nazianzeno, & alijs, qui longè post se in-
ter-

teruallo(ais) Latinos omnes relinquunt, illustratos esse, & cæt. atque idem tum hæc, tum alia veteri Græciæ post Deum debent, subdis, singulari cum voluptate didicisse te, non libros solum sacræ scripturæ, & Euangelij Christi in templis Christianorum publicè haberi, & legi, & ritus à maioribus acceptos seruari: verum etiam ordinem, & gradus Episcoporum, & Patriarcharum veteres, totamque politiam, & iurisdictionem Ecclesiasticam à Turcico Imperat ore tolerari, & defendi: Ac, si non puriorem, certè non minus Christianam, quam in Pontificis Romani Ecclesia religionem in Græcia sub Turcarum tyrannide esse. Tum igitur te ad chronici lectiõnem reuersum ad scholam tuam, auditoribus, non vt Lutheranam doctrinam adstrueres, aut nostram refelleres, sed simplicem historiam bona fide recitasse *μόνη τῆ ἀληθεία λόγου*. (vt tu loqueris) hoc est soli veritati sacrificantem, nec quicquam minus suspicatem, quam post annos quindecim primùm publicè *ὑπεβύωον*, id est, reum fore.

Chytræus vel inuit veritatem fatetur.

Hic ergo multa sunt Chytræe, quibus volens, nolens, veritati sacrificas. Et ea sanè Diuinæ sapientiæ vis est, vt etiam dæliamq; commendandam. De quindecim annis minus tibi erat laborandum: Quindecim enim plus minus est, cum primò oratio illa tua ad hominem, qui à fecretis erat Ioannis III. Sueciæ Regis, à te ipso, tanquam nouus partus, missa est: vt eius exemplar alterum Regiæ Maiestati, alterum autem viro Illustri traderet, quorum tamen vtrumque ad manus meas peruenit. Ecquid verò opuserat, narrationem ante quindecim annos habitam in schola Suecis, & Gothis, Danis quoque, quibus illam dicabas, post vndecim annos obtrudere, si nudam & simplicem veritatis narrationem illam, vt loqueris, scholæ tuæ tantum addideras? Ecquid deinde literas Ieremix Constantinopolitani ad te per quendam Venceslaum Budouicensis, mense Octobri anni huius seculi septuagesimi noni Byzantij procuratas, eisdem orationi adnectere, quasi iam Græci Lutheranæ doctrinæ subscripsissent, tuq; cum reliquis Symmisticis tuis Orientali imperitares? Sed, ô, Deum admirabilem, & super omnia eminentissimè adoradum. Cæcū & claudum animal, quod veritati vos alij Protestantés sacrificastis, reiectum est: Vosq; cū ante victoriam triumphum cecidissetis, subsecutæ sunt aliæ ex alijs Constantinopolitanæ censuræ aduersus Tubingenses, & VVirtembergenses tuos: quorū quam ijsselem præfatione paucos ante menses præfixerunt, mendacem tanto antea tu futu-

Censuræ Patriarchæ Constantinopol. aduersus Lutheranos.

ram, nolens & nesciens quid diceret, prædicebas, cū in vestra castra Græcos concessisse falso iactares. Hic igitur sacrificij tui primus fructus. Secundus est. Exciderant tibi tum scripta, tum dicta in Sueciam missa, quibus permouerentur aliqui ad Græcos Sacerdotes, siue ab Alexandrino Patriarcha, siue ex Russia euocandos, nisi à Summo Pontifice cœlibatus cum Sacerdotibus dispensatio, & vtriusque speciei concessio, ac quædam eiusmodi alia, de quibus tecum agebatur, obtineri potuissent. Tu tantæ compositionis futurum te quasi mediatorē, ne dicam diribitorē, atque idcirco vniuersi orbis Christiani nouum Sydus habitum iri certa spe voraueras. Desiderium egregium, mens (seu potius religio) si non leua fuisset. Vbi verò detestandos Lutheri errores ipsa Græcia aperuit, cecidit aliquot ante annos receptui, euauitq; illa spes, & cessarunt oracula, quæ isthinc à vobis edebantur. Tertium fructum gustemus. Calliditas & astus patuere: cū qui priore mea in Sueciam traiectione Augustanæ, ac VVirtembergensis Confessionis à te Regi illi dicatæ libros ipsos primùm offendi, posteriore deinceps transmissione illuc mea, orationem tuam de statu Ecclesiarum, tanquam in subsidiū tuarum copiarum prodeuntem accepi. Næneque quicquam editione illa Confessionis Augustanæ promouisti, (ob quam item quantam à tuis Lutheranis gratiam iniueris non ignoras, cū multa in ea sint, quæ alijs aliarum vestrarum confessionum editionibus aduersentur) nec propterea concors vlla inde confensio consecuta est, quæ Schmidelinianæ concordie infelicè abortum extingueret. Itaq; factum est, vt neque voluisses (si verū promere velis) eā vnquā editā fuisse, abierintq; quod digna erāt, eorundē librorū exemplaria cōplura. Ad rationem aut istam tuā q̄ attinet de statu Ecclesiarū, id est fecisti, vt verā de vniuersæ Ecclesie statu historiam attentius ipsis oculis inspicere voluerim. quare lōgè lateq; pagratīs Prouincijs, quarū tu mentionē faciebas, imposturas Satanæ tuis scriptis immixtas liquidissimè agnoui, quas, quod Christiano orbi fusius patefaciam, hæc tibi gratia habebitur. Cæterum, si tu tantum Græciæ, & Asiæ historiam texebas, quorsum illa Hussitarū, Picardorum, & Caluinianorum, qui in Boemia, & in Vngaria sunt, narratio erat adhibenda? quos omnes cū colaudasses, quasi eādem, quæ Ecclesia Christi veritatem colerent, certè nullam eorum sectarum à te pro vera esse habendam ostendisti, cū propè innumerās in illis hæreses Christi doctrine aduersantes nemo non videat, & ipse postea ob oculos ponam.

Omnes hæreses laudat Chytræus.

Præ-

REGIS SVECIÆ IN MVLTIS rebus pietatis offensa, Chytræum hæreses condemnat.

CAPVT III.

CVM autem (ais regi) tuæ potissimum, Regiæ Maiestati offerre sua illis visum sit, veniam mihi quoque clemētissimè dabis, quod Regiam Maiestatem tuam, cuius animum in sua accusatione præuenientes, occupare illi voluerunt, me quoque pari beneuolentia audituram, & tum demum pronunciaturam spero. Non enim patronum mihi hac compellatione, sed in grauissimis controuersijs censorem quæro, cuius iudicium propter doctrinam rectam, & propter fastigium Regiæ Maiestatis liberum, & æquum fore confido. Hæc tu,

At neque Regium animum accusatione tui præuenimus, qui iam diu regna illa impijs aduersus Christi Ecclesiam criminationibus, atque calumnijs quātum in te fuit, infecerat: & multò minus Regiæ tibi censura proderit, quàm Constantinopolitana VVirtembergensibus, ac Tubingensibus profuit. Quippe cordatus Rex, quantamcunque hæreses caliginem suis regnis vidit offusam, meliorem tamen lucem aspexit, quæ & confessionis Lutheranæ, & Caluinianarū gaudū tenebras dispellere conatus est. Itaq; sapiētè intellexit, si quorum veranda essent scripta post Diuinum codicem, qui à vestris in sexcenta contraria dogmata traherentur, Patrum consensus vnanimem esse reuocandum in visum. Atq; vt hoc intellexit, sic libellos istos vestros, & inferni quisquilias, qd ad se attinebat, expulit: & vt has expulit, non erubuit publicè id pseudopiscopis obijcere, eosque falsitatis, & impietatis arguere. Te verò, & alijs faces subministratibus, ac per emissarios illos vestros, qui fœdus iecerunt cum morte, cuniculos in Suecia, & Gothia agentibus, ipse tamen pleraque fortissimè auersatus, satis apertè, ecquid de tua doctrina iudicaret, aperuit. Quamobrem respicere Regis Sueciæ facta quid templis instaurandis egerit, quæ Lutheranæ rabies direptis ecclesiasticis bonis, tanto Prin aut demolita fuerat, aut tanquam cucume cipe dignararium in vinea reliquerat: Num, & quorsum altaria excitauerit, ex quibus adolescentulus recordatus est sapissimè dispensatam esse victimam illam sanctam, qua Coloss. 2: deletum est Chirographum, quod aduersus nos erat: Num sacrificij incruentum, & hanc ipsam vocē (oblationem) eiusdem sacrificij primariam partem, quam tu pernegas, & de qua postea tecū presius agam, Pseudopiscopis frequentissimo in conuētū ante septennium ex Patribus, Diuinisq; verbo Stocholmiæ sic ostēderit, vt ad eius

L confes

Ij quos Chytræus laudat, suam condemnationem fatentur.

Modestia Chytræi.

confessionis veritatem eos adegerit: Num Sancti Regis Erici corpus, & ossa thecis argenteis summa cum pietate per Catholicos tantum Sacerdotes honorificentissimo in loco Templi Vpsaliae reponi ante quadriennium curauerit: Num diua Brigitta, à qua genitrix dicitur, ossa, & alteram argenteam thecam restituerit, quae inde aliquot ante annos fuerat ablata: Num eius ordinis sanctimonialium virginum cœnobium aduersus furentem satanae rabiem non solum sartum, tectumque tutatum sit, verum etiam auxerit, neque virginum votis, quod vos facitis, obicem poni sit passus. Nihil ignotum loquor. Earum ego virginum adhuc in summis difficultatibus diuinas laudes puro ore, corporeque die ac nocte canentium vota (quod ad Dei gloriam, tuamque Chytræ aut conuersionem, aut iudicium dictum sit) excepi, miraculoque comprobata eodem ipso die illarum promissionem, ac fortitudinem vidi, quæ suo tempore posteritati manifestior erit, cum Regnorum illorum commentaria, quæ confecti, appetet tempus, vt prælo tradantur. Virgines porrò illas (vt hoc obiter attingam) neque per triginta totos annos, fugati Catholici Sacerdotes, nec subtractus sæpe cibus, vt ad virginitatem deferendam compellerentur: nec obiecti Lutherani Ministri, quorum blasphemias audirét, (quas quidem blasphemias virgines illæ Christiana sapientia auribus cera, lanaque prius operpletis repellabant) neque magnis pollicitationibus tentatus earum pudor: nec ad eorum Abbatisse virginum sanctæ flagra inflicta: nec ab hostibus excurrentibus direptum, ac scædatum sanguine plus quam semel templum D. Brigittæ, quod Vastenis est, celeberrimum: neque per omnem vim atque iniuriam antea sacrilegè detrahit agri ab Enrico Rege, qui postea regno eiectus, iustas in carcere pœnas dedit, solidum illarum virginum pectus commouere potuerunt, vt vestris vnquam illecebris assentirent: vt, cum tu nunc Sanctimonialium omnium cætus prostibula scripto isto contra me tuo nomine, intelligere possis, quid de te Rex ipse censuerit, quem responsionis tuæ censorem delegeras. Sed ad eundem redeo. Quid de stans ieiunij diebus, qui sextæ cuiusque feriæ ieiunij colit: Quid de quadragesima, quam ipse vt traditionem Apostolicam seruat: Quid de sanctorum Christi seruorum orationibus, quorum opem intelligit in Christo esse maximam, & expectandam: Quid de purgatorio, cui tu tantopere oblatras, nouissimo inferno dignissimus, cū & ante paucos menses iusta Catholico mo-

Virginum
mira con-
stantia.

re pientissima coniugi Reginae Catharine persolui curauerit, Regnaque omnia, vt pro illius anima orarent, sanctè de resurrectione cogitans, mandauerit: Quam graue autem, ac disertum de vna fide Catholica Romana testimonium ferri voverit, in qua nobilissima eius vxor vixerat, & extremum diem clauserat, iam omnes norunt: frequentissima enim Regnorum nobilitate in magno illo Vpsaliae abs se instaurato templo, dum demortuæ exequijs omnes interessent, audita sunt, (sapienti sine dubio Regis consilio) à Pseudoarchiepiscopo eius ciuitatis, è suggestu declamante, hæc ipsa verba: Regina inter ceteras præstantissimas dotes Auitam sagelloniorum, & aliorum Christianorum Regum religionem Catholicam, sine qua nemo saluus esse potest, constantissimè semper retinuit. Hæc ille. Ceterum quid Rex de Catholica religione, quam Principi filio Serenissimo Sigismundo ad omnem pietatem nato integram sinit, quamque mortituræ parenti se, vt concessurum promiserat, sic regia, & paterna pietate hæctenus præstitit: Quantum Romano Pontifici, & Ecclesiæ Catholicæ deferat, cuius filios & nutricos non hostes futuros reges Prophetam prænucciaffe optime nouit: plerique omnes sciunt. Ecquid ergo rex tibi, tuisue gregalibus adiudicatur sit, vel potius adiudicauerit, tuum esto iudicium. Sententiam profectò aduersus te rex dudum tulit, & iustam propter doctrinam, qua tu non negas esse præditum, & liberam ob fastidium Regiæ dignitatis, liberatorem forsitan editurus, si quid alij similes vestrum perrexerint obstrepere, aut cum inuictus Rex existimabit, quas de internis, atque externis hostibus victorias Deo aspirante adhuc reportauit, easdem altera summa victoria ad Regnorum suorum salutem, vsque ad æternum decus esse cumulandas.

Dictum
Pseudoepi-
scopi nota-
tu dignum.

Esaiæ 49.

*CHYTRÆVM INANITER REGI
Sueciæ doctrinam Lutheranam vendicare, eiusque
vanitatem & falsitatem, non modo Regem im-
psam, sed & ipsos Chytræi discipulos
iam pridem cognouisse.*

CAPVT III.

PERGIS. Sed cum ipsius Filij Dei voce, traditam de præcipuis Christianæ religionis nostræ articulis doctrinam, in hac schola Regiæ Maiestatis tuæ subditis, & alijs propositam, hæreses, & mendacij nomine subinde repetito (Possseuinus) traducat, & exagitet, & atrocissimum hæretici, crimen nominatim impingat, hæc tam diram criminatione præterire impietas esset. Deinde

DEINDE post pauca, inquis: Omnia hæc Deo, & piorum iudicijs iam pridem commendaui. Sed vt iuniores, & alios, qui in hac schola docentes audierunt, confirmem, ne de doctrina diuinitus patefacta, quam in Regiæ Maiestatis tuæ regnis inclytæ memoriæ Pater tuus doceri in Ecclesijs, & propagari iussit, & quam in hac etiam Ecclesia, & schola collegæ mei, & ego fideliter sonamus, minus honorificè sentiant, nec ab ea deduci se, aut deterreri vllis calumnijs sinant, propterea, &c.

Laudette
os alienum

Et hæc tu quidem. Nam reliqua que pro modestia Euangelij vestri interferis, vt cuide sunt rationes, blasphemias suppetias ferant, & tibi libenter condonamus, atque integra ad te remittimus: Tum quod iactas de Christi doctrina. Quin tu (vt breuissimè veritas pateat) auditoribus tuis bona fide veram originem, & seriem Christianæ doctrinæ edis? Tolle tuâ, recedant mea, subtrahe communes Melanchthonis locos: fateri ingenuè eos sæpe mutilatos, mutatos, auctos, Grammatici verò, & hæretici, non Theologi fuisse. Nam si etiam Caluianorum, Ariarum, Anabaptistarum, & Turcarum rudimenta adolescentibus istis obtrussisses, quis dubitat te inde mensurum, quæ seminasset? Propone verò Diuinam scripturam, qualem omnibus sæculis Ecclesia Christi seruaui incorruptam, non qualem Lutherus, cæteri que, quisque pro suo spiritu, ad ad suas hæreses aptarunt. Adde, quos ais cam illustrasse Patres & Græcos, & alios, qui fidelius quam tu, quem liberanda veritas nunquam expectauit, verbum Christi sonauerunt. Hæc cum sincerè effeceris, hortare vt Diuum Augustinum de doctrina Christiana, de que moribus Ecclesiæ Catholicæ: quodque contra epistolam fundamenti Manichæorum, & quas ad Ianuarium, atque ad Probam scripsit epistolæ attentè perlegant. Præterea porrigent non frustra, non assumenta, sed integros, Tertullianum de præscriptione hæreticorum, D. Cyprianum, Sanctos Augustinum, & Epiphaniū de hæresibus, Theodoretum de fabulis hæreticorum, Optatum aduersus Donatistas, Diuum Hieronymum aduersus Iouinianum & Vigilantium, aliosque hæreticos. Eos tractent, antequam illam tuam Chimeram inspiciant, quam de ratione Theologici studij peperisti, prius quam veræ Theologiæ factum vnquam aliquem concepsisses. Ac videbis quâ rō meliores, & sine vlla noxa posthac afflatus boni isti excipient: Quos quidem vos alij foletis fascinatione, & veneno vestrorum axiomatū fallacissimè ab illis auertere. Tū verò relicta ijs omni libertate, fac pronūci-

Hæretici
sua cōmen-
ta, loco scri-
pturæ sacræ
& Patrum
discipulis
obtrudunt

ent liberè, quid de ista vestra doctrina sentiant. Quæso nū te statim honestissimi adolescentem non conclamabunt nō solum hæreticum, sed hæreticissimū, quibus cœlum inuideris, viam (quantū in te fuit) ad infernū straueris, verissima Sacramenta abstuleris, & pro Christi Domini doctrina nugaces istas blasphemias, aliarum veterum hæresū simillimas, venditaueris? Et aures postea scribere, mirari te, quod in tuis scriptis obambulemus, ea que carpamus, quasi Diuina mysteria, que nemini liceret attingere, homuncio tu, denique solus hauseris, quem inanissima pactum gloria non sine causa, vel ipsi tui, quos pios vocas, vt iam simiolium Melanchthonis vocarunt, sic postea ex simia Protheum factum non tam mirantur, quam deludunt. Hæc verò illa est Cyclopædia, quam te vnū in ista ora absoluisse discipulis tuis gloriabare, quam postea referatis antiquitatis fontibus, quos verbo interim collaudans, factò semper obstruxeras, iā verius τοπογραφία meritisimè subannant. Postquā, n. ex Septentrionalibus Regnis crebrius ad Catholicas Academias trajcere cœperunt, obscuratum est aurum tuum, & conuersum in scoriā: calumnias enim Ecclesiæ Christi abs te aspersas, eò vehementius detestati sunt, quod ipsi oculis propius viderunt, te aut miserimè fuisse deceptum, (qui à puero idem, quod ipsis propinabas, venenum ab hæreticis exfluxeras) aut certè cum insigni temeritate, insignem nequitiam in ijs fallendis coniunxisses. Ecquid autem putas natis ad ingenuam simplicitatem adolescentibus animi fuisse, cum, quæ vos Antichristum vocabatis, Romanum Pontificem, ipsi eundem cernerent plurimam pietati operam dantem, sibi verò salutis monita, semitamque rectissimam ad Christum humanissimè monstrantem audirent: Cū in seminaria, & collegia honestissima sese gratis excipividerent, in quibus viget ordo sanctissimus, diuineque cōtinenter laudes, ac pietatis exercitatio, studiaque litterarum sacrarum vnā cum alijs disciplinis accuratissimè proponuntur: cū ex Anglico Seminario innocentes illas in Britanniam hostias identidem proficisci cernerent, quæ pro salute suorum animas omnibus cruciatibus Caluianorum, & Puritanorū libenter offerrent: cumque ex Asia Syros, Maronitas, Græcos, ad reliqua Romana Seminaria sæpe appellerent: Cū item ex Germanico in vrbe Collegio prodire castissimos, & doctissimos Theologos in certamē aduersus hæreses vestras: cū denique religiosissimos Patres, & adolescentes, relictis omnibus ad Christum in Indias inferendū alacres per immensa maria soluere in-

Discipuli
Chytræia
nitæ do-
ctrinæ Lu-
theran. iā
intelligūt.

Romani
Pontificis
pietas & li-
beralitas.

fuissent? Quid iterum putas de schola ista tua si illos cogitasse? Hęc certe satis fuerunt ad sententiam aduersus vos omnes ferenda. Eo præsertim, quod cum isti à te audiuissent, Diuinum inter Catholicos cultum interijisse, cenobiaque & Sæctimonia-rium Monasteria scelerum esse officinas, ià cernerent ea castimonie, ac Diuinarum lau- dum esse scholas, frequentissimarum verò ciuitatum vnum in colendo Deo cor, animamq; esse: Eucharistiam creberrimè à plurimis sumi, raros esse qui ad leuandum proximum, operi alicui pietatis sese nõ ad dicerent: Templam verò splendere omni Christiano ornatu, queque ijs auita pietas attribuerat, ea integra seruari: Catholicorum autem Bibliothecas plenissimas vbiq; esse Patrum consentientium, Diuinorūq; codicum. Itaq; iustissima aduersus te, tuq; similes concepta indignatione, omnes ad vnum, eiu-ratis sponte hæresibus ad auitã fidem, ad sanctorum olim Sueciæ Regum verissimã religionem, ad Pont. Max. & legiti-morum Episcoporum cœtum, ad Euã-gelij concordem, atque eruditissimam ex- positionem aduolarunt, in eoq; perstant o- ptimi adolescentes. Qui verò interim diē obierunt, hi verissima, & prisca illa Septen- trionaliū Christianorū fide muniti migra- rūt ad cœlū. Quamobrè, si lubet, de ijs quo que adhuc superstites sunt, pquire, qd de ista Diuinitate (vt ais) patefacta vobis do- ctrina sentiant, ac dignū responsū accipies.

Nō dubio porro est, vt Serenissimo Sue- ciæ Regi imposturas vestras (plus quam for- tassis putas) callenti, sicut facias, cum scri- ptis, eius parentem eandem doctrinam vestram doceri, ac propagari iussisse: Reg- norum enim paternorum, non illegitimæ doctrinæ Rex legitimus est hæres. Quin ve- rò & indignissimam Christiano Rege, & maximè impiam rem esse iudicat, si cui- uslibet transfuga, aut vnus vel alteri- us Pædagogiforule fastigium tantæ Ma- iestatis subiiciat. Ac nouit, si tempora tulif- sent, vt ad parentis (alioquin fortissimi) do- tes, ea potuisset accedere fœlicitas, vt non A- postata Lincopensis, Regnorum suorum quietem (obiecta malè Ianisingenijs Ec- clesiasticorum bonorum præda) pertur- basset, sed consiliarij alij cœlestium di- uitiarum præmio-propósito, solidiora con- silia proposuissent, neminem fœlicio-rem, aut hoc sæculo sapientiorẽ eo Rege fu- turum fuisse. Non certè humaniores lit- terę, & disciplinæ omnes in exilium abijs- sent: (quas tamen Regio animo Rex cona- tur restituere) non splendor Ecclesiasticæ pietatis, nunc Regiæ Maiestati deesset: non Academia, ac præcipuè Vpfalliensis, cõ- cidissent: Non virgines, è sacris locis aliò ab

Reges non
fallē doctri-
næ, sed Re-
gnorū sunt
hæredes.

actæ fuissent: Non deniq; is status esset con- secutus, vt pro Christo, Lutheranum panē: pro Euangelio dissonas Apostatarum vo- ces: pro Sacerdotibus, laicos batulos: pro E- piscopis, homines gregibus, quàm homini- bus pascendis, & stiuæ; quàm suggesti- bus aptiores: ac tandem pro templis orna- tissimis rudera plerisque in locis Regna il- la obtinerent. Parum ergo tibi Chytræ, vt iam vides in Serenissimo Sueciæ Rege præ- sidij, (cuius pietas testata tuæ doctrinæ re- fragatur) ac nihil omnino in discipulis, quo- rum animos olim erroribus imbuisti, opis atque spei.

REFUTATIONIS SECTIO II.
De verbo Dei, ad quod Chytræus secun- do loco prouocauit: qua ostenditur verbum Dei penes ipsum, ceteros- que Protestantes haudqua- quam exiltere.

EX MODO PROVOCATIO- nis Chytræi ad verbum Dei, facile intelligi ipsam cum sua eodem pro- fus carere.

CAPVT I.

QVOD num ita fore præuideris antea- ignoro sanè, præuidisse tamen vide- ris, quoniam atqui si ijsdem non satis fide- res, ad verbum Dei solum, relicti, quos de- legeras, arbitris, confugiendū tibi putasti. Verba enim tua sunt, vtinam tã verã, quã gloriosa: Regulã certè, & normã fidei, ac in- uocationis Dei, & cultuū ipsi exhibendo- rum vnica, & immotã sequimur doctri- nam Christi ipse voce traditam, & sa- cris Prophetarum, & Apostolorum scrip- tis comprehensam. Cæterum neque ver- bum Dei tibi suffragari, imo aduersari quàm maximè hæc ipsa fatis ostendunt. Si enim tuis, Chytræ, homo esses, cuius do- ctrina verbo Dei consentiens esset & con- sentanea: aliquam Ecclesię, aliquam Patrū, aliquam totius antiquitatis mentionem fa- nè fecisses, adeoque asseruisses, tuam do- ctrinam non modo verã, quod sacris Pro- phetarum, & Apostolorum scriptis esset comprehensa, sed quod Ecclesiæ iudicio, Patrum sententijs, Antiquitatis auctori- tate, ijsdem Prophetarū & Apostolorū libris esset contenta. Hoc autem quoniam nõ fe- cisti, nihil causam tuam adiuuat verbi Dei honorifica compellatio, quin potius ei- dem obest maximè. Hinc enim liquet te omnes hæreticos imitari, q Ecclesiã spræta, vetustate contèpta, neglectis Patribus, sem- per ad verbum Dei scriptum prouocari. Memeto, inquit Hilarius ad Cõstantium, neminem Hæreticorum esse, qui se non se- cundum scripturas prædicare, quibus bla- sphe-

phemat, mentiatur. Quod idem verum esse vsu tractationeque quotidiana obserua- mus. Quis enim est huius temporis Hære- ticus, quamuis immanissimus, Anabapti- sta, Antinomus, Trinitarius, qui non glo- rietur suam doctrinam esse veram, quod sacris Prophetarum & Apostolorum scri- ptis sit consentanea? Ego certè hoc ipsum experientia didici, cum alijs frequenter, tum etiam non ita pridem. Cum enim su- perioribus mensibus ex Boëmia in Polo- niã Regnum redirem, Pohnaniæq; primò librum aduersus me tuum, quẽ antea non videram, accepissem, tum ista tua in liti- re sic satis attentè percurreram: cum ferè quotidie in varias, & pugnantem sectas in- ciderem, quæ omnes eandem Apostolo- rum, & Christi Domini doctrinã, suã præ- dicationi obtenderent. Et mitto nũc Hus- sitas, Picardos, cæteraque monstra, quæ in Boëmia reliqueram. Pohnaniã vnum ip- sum diem commemorat, ecce in quibusdam latibus reperi, hęc Anabaptistas, Arianos, & Samolatenos: ibi Caluianos, illic Lu- theranos despumantes quosque sub Euã- gelij nomine confusiones suas, Vna verò ciuitas ipsa tota (nam plerique illi erant externi & transfuga) Catholica est. Bidu- um porrò processeram, cum in pago (quo- niam aduersus sperascebat, neque verò locus esset hospitij publicus) nobilis quidã vir nos amantè excepit. Ac vix statim con- federamus, cum ille, equidem (inquit) lu- bens vos domi meæ intueor, putoque Di- uinitus factum, quod huc adueneritis. At scitote me longissimè à vobis de religione dissentire. Quatuordecim enim (inquit) anni sunt, cum Lutheranus Caluianam: Mox, quam vos, alij vel Arianam vel aliã quampiam, nominatis hæresim, amplexus sum. Tum librum contra sanctissimam Trinitatem pestilentissimum promit, quẽ sibi ex Transyluania missum à Georgio Blandrata aduersus Christi Filij Dei diui- nitatem, multi anni effluxerant, cum ac- ceperat. Hunc igitur aperit, rogat, vt per- legam, illic potissimū, vbi ministri Trans- syluania Ebionitæ, & alij D. Ioannis Euan- gelium interpretantur. Ego qui expallue- ram, ac licet in Transyluania, & reliqua Vngaria non semel fuissim, nunquam ta- men eas hominum pestes vel aspicerem po- tueram, ex altera tamen parte humanita- tem viri, ex altera astum Satanae cogitans, meque Christo Iesu commendans, egi cum eo, vt finem iam tandem faceret ex alijs, in alias hæreses prolabendi: Alioquin permitturum Deum, vt prorsus in atheis- mum demergeretur, ad quem iam isto im- pietatis priuilegio passim, nimis licenter permissio, reliquis compluribus latissima

patebat via, Adieci eundem, cui liber ille Transyluanicus dicatus fuerat, fuisse præ- textu vtriusque Eucharistiæ speciei sum- mendæ initio ex Ecclesiæ Catholicæ sint edu- ctum, deinde sensim in Lutheranam la- bem, nec ita multò post in laqueos Calui- nianorum, denique in istos scopulos Ebio- nitarum, & Samolatenicorum sic eiusdem libri opera propulsus, vt dignitatem, fi- dem, vitam, salutem suam, & compluri- um aliorum perpetuò amitteret. Cæterū (inquam) si quæ à Christo, & ab Apostolis in Ecclesiã vel declarata, vel constituta sunt, hæc pro cuiusque libidine (quantum cunq; Euangelium insonent) in dubi- um reuocentur, ecquis erit finis? Quin er- go (inquam) Christum, cuius pretioso san- guine redemptus es, quem lex, Prophetæ, Psalmi, quem nouum testamentum, quem nomina, opera, & attributa Dei: quem cœtus innumerabilis sapientissimorū Theo- logorum, & Episcoporum, atque ex ijs plu- rimorū, qui doctrina & sanguine verita- tem hanc consignarūt, quem Patres omnes sanctissimi, quem vniuersæ Academia, doctissimiq; orbis per tot secula Christia- nus, quẽ Sybillæ diuinitus afflata, quẽ defe- ctus oraculorū in gentibus, & dispersio Iu- deorū quaquauersum: quẽ miracula, & re- rū certissima prædictio, quẽ pbatisima vi- ta, quẽ noui orbis in Indijs conuersio Deū de Deo, ac viui Dei filium, omnipotentẽ, ac sempiternū esse, ac fuisse nobis certissimè cõmonstrarunt, hunc eundẽ Filium Dei tibi, teq; illi restituis? Nec verò caniciẽ istam, & nobilitatẽ, iã plus q; satis dedecoratã paulo post ad inferos, vnde nunquã emerges, de- duci patiare. Quæ cū audiuisset, & illacry- mans ad Deū conuersus, Polonicè præcatus esset, haud sineret se contra eius Christi er- rora, diutius implicitū detineri: A Deo (in- quit) iacobã vos missos ad me, nec id absque causa, id. n. scitote me nõ ita multo antea à Gaspere Velicouio propinquo meo, q Lub- lini agit, librū accepisse, quo is, qui à puero educatus in Lutheranismò fuerat, deinde in Caluinismū lapsus, in hanc sectã sic vene- rat, vt inter primarios nostræ sectę habere- tur, sic iã Catholicus factus omnes istas o- piniones detestatur, ac verbo ipso Dei con- futat, vt mihi maximum scrupulū iniece- rit, atq; adeò vehementer sim perterritus, quare & librū illum nisi ad nostrū cœtum, vt eum perpendere. Ad quã ego, Quem tu mihi cœtum narras? Si enim Christi do- ctrinã requiris, quid ad istos trãsugas cur- ris, & propriã Christi officinã, hoc est Ecce- siam omittis? Hęcine verò Apostolica ve- ri excutiendi ratio est? Hęcine vestra fir- mametã, vt cum Euangelio, & Ecclesię an- tiquissimę, cuiusq; vniuersalis veræ verita- tis

Omnes hæ- retici se ver- bũ Dei ha- bere glori- antur.

Exemplũ
Ei dignũ.

Tim. 3.

Math. 13.

Samofateni, prius Lutherani.

Omnes heretici Christi doctrinam sibi vendicant. 2. Cor. 11. Math. 4. 1. Ioan. 4. Ierem. 23.

Lib. de Misericordia priuata.

tis columnæ innixum te esse oportuit, iam senex bis puer sis factus, & relicto portu, in quo tuto nauiges, ad fluctus, & arundines vêtis omnib' agitata accuras, vt te in infirmitate sua instabilissimi statuam? Quin tu potius ex pia domum tuâ istis Lutheri, Caluini, Ebionitarum libris, quorû farraginê trecetis talleris emisse te asseris, ac veni ad Stanislaum Karnkouiû Gnesnensem Archiepiscopum tuum, plenû pietatis, & doctrinæ sincerissimi, tuû in quâ pastorem legitimum, cui fateare errores tuos, eritque quod ille soluerit in terris (nunquâ mentiente Christo) solutû in cœlis. Hæc ita habent. Et scit Deus me non mentiri. Non te ergo Chytræe morabor diutius his legendis. Venit ille postridiè Louicium, cumq; publicè coram Archiepiscopo satis certam spem præbisset, eas hæreses se abiecturû, fecit, vt tantò attētius, quæ tu scribebas ad me de doctrina Apostolica, deq; Erasmo, què Samofateni, & Ebionitæ illi præcipuû impietatis suæ præcursores faciunt, animo meo reuoluerem. Deniq; Lublinum ipse progressus, cum iam me satis hæresum dilicerepâtium euasisse putare, nouam Samofatenorum synagogam inueni, ac quod omnem perfidiâ superat, aliquos, qui prius istis venenis vestrîs imbuti fuerant, offendi tot blasphemias aduersus Deum eiusmodi eructâtes, quales ne scribere quidem audeo, itaq; cohorrui. Ac, ô, bone Iesu (inquam) in quæ me tempora reseruasti? vel in quæ loca subinde mittis? Tum cœpi de te illud cogitare, ecquid hic ageret Chytræus si, quam mihi obiecit Christi, & Apostolorum doctrinam, hanc sibi ab vnoquoq; istorum obijci audiret? Et quidem opinor responderet: Non eos rectè verbû Dei tractare. Satanam se in lucis Angelum transfigurantem, probandos esse spiritus: Pseudoprophetas quoq; cucurrisse cû non mitterentur, loquutos esse quæ Deus non mandasset, etiamsi illud vsurparent: Hæc dicit Dominus, at quis nō hæc omnia Scripturæ loca Chytræo obijciat iure vicissim? tana se deceptum fateatur, eundemq; cucurrisse constet, priusquam à quoquam ad verbum Dei disseminandû contra orbis vniuersi consensionem mitteretur? Nec verò putet se Chytræus cōmuncem hereticorum condēnationem euadere posse, quod se Symbola, & quatuor primas Synodos recipere fateatur. Hoc enim statim subiungit. Nam Symbola & alij pleriq; Hæretici admittunt, sed ea prorsus ratione, qua verbum Dei, suis videlicet cōmentationibus deprauata, & Synodos etiam quatuor, Caluinistæ, quos ille Hæreticos iudicat, nō repudiant. Tum autè Catholicus, ac is cuius

vera esset doctrina haberi Chytræus potuisset, si Synodos oēs orbis cōsensu habitas, præterea agnouisset, adeoq; eorumdē in doctrina vera à falsâ discriminada iudicium admisset. Fateatur igitur quod res est, verbi Dei solitarij ad suam doctrinâ probandam compellationē, se à verbo Dei destitui, argumento esse. Quod autè ad Symbola & Synodos attinet, post ostendetur, nec ea à Chytræo & gregalibus recipi, si tamen prius alijs argumētis verbû Dei illi eriperimus, quod videlicet verbum Dei & insitum, & traditû omnino rejiciat, scriptum autem nec integrum recipiat, ac multò minus scripti sententiam habeat.

VERBUM DEI AD CHYTRÆVM & suos gregales minime pertinere, eo quod verbû Dei partem, Traditum nimirum verbum, contra diuinas literas, Patrumq; sententiam rejiciant & respuant.

CAP. II.

AC PRIMVM quidem, dicam ab te Chytræe verbum ne Dei traditû agnoscis? Non opinor, aut potius te nō agnoscere habeo exploratum. Inquis enim: Doctrinam sequimur sacris Prophetarum, & Apostolorum scriptis comprehensam: quasi dicas, aliâ præterea agnoscam nullam. Ac facis tu quidem, vt tui te magistrî is olim docuerit: neq; enim illi verbû Dei Traditum in suis disceptationibus locû habere volunt, quin potius atramenti notis Diuini verbi vim circumscripterunt. Quod sanè dum fecerunt, & ipsas notas Euangelij scripti aut deleuerunt, aut pernegarunt, vt quina futurû essent, qui solueret Iesum, quiue adderet, vel detraheret Diuino verbo, quiq; Antichristi præcursores essent, hinc liquido dignoscerentur, quod desperata causâ veritatem omnem impudētissimè rejicerent, bestiaque characterem illum & vniuersi in se ipsis ostenderent.

VT tamen facerent fucum rudioribus, traditiones humanas vocarunt, quæ Spiritu sancto dictante fuerat ab Apostolis relicta, & eas sese respicere dixerunt, quod tantum quæ scripta fuissent in veteri, nouoq; testamento verbi Dei appellationem promererentur. At vbi verbo scripto superati sunt, id mutillarunt, & inuenterunt, vt post patebit. Si quid autem reliquû fuit, quod sibi facerent negociû, ad spiritum quisq; suum causam detulit, seseq; ipsissimû Dei verbum effutire iactarunt. Qui nisi omnium hæreticorû mos antiquitus fuisset, videri nouum potuisset. Constat tamē nouum non esse. Sic enim Arianos fecisse, Athanasius, Nazianzenus, & Augustinus testantur, sic Pelagianos, Eutychemem, Iconomachos, & Albigeses, ne omnes enumerem,

Hæreticorum artes,

In Epist. de Synodis A. sim. & Seleuc.

Li. 5. Theologia.

Lib. 1. cont. Maximian.

Augustin. li. 1. de nat. & grat. c. 39

Cœc. Chalced. A. G. 1.

Nicœn. 2. A. G. 3.

Bern. Homil. 66. in Cant.

rem,

Capita ex quib' Traditiones esse cognoscuntur.

Hæretici eum ab alijs hereticis vigen. tur, ad Traditionem se recipere compellunt.

re, ex alijs auctoribus constat. At verbum Dei manet in æternum, per quod & Sacerdotum iudicio in controuersis rebus esse standum docemur, & quæ ab illis ritè profecta sunt, vel declarata, hæc à Spiritu sancto profecta fuisse nemo Christianus debet ambigere. Quod ne à me assertum potius, quàm probatum caufferis, dabo operam vt intelligas verbû Dei Traditum reuera aliquod existeret, quod iniuria à te atque tuis rejiciatur. In quo si fuero prolixior dabis veniâ, quoniâ hinc vel maximè inane tuâ esse ad verbum Dei prouocatione constabit. Et quidem initio si aduersarij nostri recordarentur, ac tu cum eis vnâ, sese multa credere, quæ in scripturis expressa nō sunt: si æquior erga veritatē affectu neccesitate, & caussas traditi verbi Diuini acutius inspicerent: si Propheticum, Apostolicû, Ecclesiæq; totius de eodem, quo de agimus verbo dei, testimonium sincera fide admitteret: si ne scriptum quidem Dei verbum intelligeret nusquâ esse posse, nisi in Ecclesiæ cōmunionē, & interpretatione: si certas Apostolicarum traditionum vias agnoscerent, quas Spiritu sancto inspirati Sacerdi Dei homines ijs indicarunt quibus pascendis in Ecclesia præfecti fuerunt à Christo: si deniq; ijdem ipsi heretici sua dogmata tantisper obliuiscerentur, dum ista cordate reuoluerent, sanè & mentes suas clariore veritatis lumine illustrari sentirent, & hinc potissimum Ecclesiæ Catholicæ studium perpes, ac fidem summam in verbo Dei asseruandas recognoscerent: Nec porro ad dirimendas omnes lites aliam hæc exceptam inueniri posse rationem differerentur, si minimè ficto erga veritatē, & pacē desiderio agerentur.

SE D pauld (vt dixi) fusius, ista exponamus ad DEI gloriam, tuique Chytræe si fieri potest (sed in primis omnium Septétrionalium) salutem, in quorum gratiam hæc scribo. Symbolum igitur Apostolicum: Paruulos baptizandos: Non rebaptizandos esse hæreticos: Perpetuam fuisse Beatissimæ Virginis Mariæ virginitatem: Patrem ingentum dici: Spiritum sanctum esse adorandum: Filium Patri consubstantialem & *ὁμοουσιον*: Scripturam esse canonicam, ac pleraque alia, in scripturis ita non cernimus expressa, vt sine interprete Ecclesia heretici conuincantur. Et tamen tantum abest, vt plura istorum Dogmatum vos alij negetis, vt & Anabaptistas, & Samofatenos, & novos Arianos, quos ad expressum Dei verbum prouocare docuistis, cum vobis facessunt in suis dogmatibus negocium, necessariò vobis ineundam illam esse rationem intelligatis, quam cum antea S. Cyprianus scri-

ptam reliquisset, attulit postea Diuus Augustinus, tanquam (vt ait) rem optimam, & sine dubitatione faciendam: Nempe vt ad fontem (inquit) recurramus, id est, ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus. Cæterum veritas verbi huius Traditi non scripti, alium de etiam cognoscitur.

APTISSIME enim Irenæus: Quamuis (ait) Apostoli multas nobis scripturas reliquissent, tamen & oportebat nos sequi ordinem traditionis Ecclesiæ. Antequam enim quidquam scriptum vnquam fuisset, veteris Testamenti Patres, & postea Christi ani, ij verum Dei cultum & sacrificiorum ritum, hi Euangelium, religionisq; capita tradita (non scripta) seruabant. Illis quoniam in visceribus scripta lex, traditaque per manus obseruatio, minus poterat corrupti, quàm si chartis fuisset commissa, his quoniam spiritu Dei viuû in animis, doctrina, ceteraq; ad religionem spectantia inculpta à Spiritu Sancto per Apostolos initio fuerunt.

Accedit, quòd Christianæ pietatis mysteria non erant omnib' patefacienda, neq; tanquam porcis margaritæ proijciendæ. Præterquam enim quòd non omnes omnia capiunt, alijq; lacte, alij solido cibo egent, id notissimum est, Ethnicis, & Iudeis derisui futura fuisse, quæ in ipsorû oculos & aures antea inuisa, & inaudita incurrisserunt: cûm item fideles nisi pietatē seriò colât, sensim ab eorum existimatione decidant, aut cognita minus curent. Hæretici certè & spernunt, & subannant ac blasphemant. Sic enim ijs baptismus iam non necessarius est: Confirmationem verò pro nihilo ducunt: Eucharistia est idolum: Pcenitentia somnium, & contra meritû Christi: Matrimonium minime Sacramentum: Ordo spectaculum ludicrum: Extrema vnctio incantatio: & sexcenta alia, quæ impij euouerunt, postquam Ianijs, coquis, cerdonibus, aucupibus, mulieribus Euangelij tractandi, docendi liberam potestatem fecerunt. Itaque sapienter D. Dionysius Areopagita Timotheum monet, ne quis profan' hæc audiat. Eos autè (inquit) sic appello, qui occupati dûtaxat in ijs quæ sunt, atque entia nominantur, nihil excellentibus, vt ita dixerim, superessentialiter esse putant: sed arbitrantur cognitione sibi propria illum apprehendere, qui tenet bras posuit latibulum suum. Ille autem sic Græcè, & clarius: *τὸ ὑμῶν δὲ ἔργον, ὅπως μὴ δὲ τῶν ἀμυντῶν ἐπακούσῃ, τοὺς δὲ φημί τοῖς ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐπισκοπούμενους, καὶ οὐδὲν ὑπὲρ τὰ ὄντα ὑπερβύσιος ἐναυ φαυταζομένους ἀλλ' ὁραμένους εἰδέναι τῆς καὶ αὐτοῦ γνώσει τὸν βέβαιον σηκὸν τῆς ἀποκρυφῆς.*

De celesti Hierar. c. 1

Dogmata Christiana. nō omnib' propalada temerè.

SED & huc spectat, quæ idem Dionysius Demophilo scripsit, quod haud initia tus sacris ad sacra irriuerit, eaq; sibi publi cari uoluerit. Quæ ite S. Cyrillus Hieroso- lymitanus catechesi .7. monet, cum inquit catechumeno interroganti quid dicerent doctores, nihil esse respondendum: Tu ve- ro præcipue quæ decreta pastoribus Ec- clesiæ dispensatione, de quæ t labijs Sacer- dotis custodientis scientiâ, quæque sancti Pa- tres, atque Pontifices Maximi docuerunt, cõplures aut excellẽtes nostræ ætatis Theo- logi scripsere aduersus vestros, qui Lutheri dogma secuti, uerbum Dei, & scripturas fa- cras per uis omnibus, & intellectu facillim- as esse mentiti sunt.

NEQUE porro (vt causas traditionum Apostolicarum persequamur) tã bardus fue- rit quispiam, vt lingues fuisse, aut non sa- pienter Ecclesiã administrasse Apostolos toto eo tẽpore credat, quo plures diceceses instituerunt, quarum profectõ iaciendis fun- damentis, atque ædificio attollendo nisi ca- nones, & constitutiones varias sanxissent, nulla ratione populis eadẽ dogmata, & ri- tus stetitissent: quæ tamẽ ita steterunt, vt sum- mo tyrannorum, & hæreticorum concussu, nec sacramentorum numerus sit diminutus: neq; liturgia deserit: nec symbola Catho- licæ fidei interierint: nec quidquid præci- pue in synodis generalibus Spiritu sancto aspirate sancitum est, abrogari potuerit.

AT QUI cum Diuinæ prouidentia tria munera fuerint in ueneri cõditione: alte- rum vt suis quæq; gradibus ubiq; disponeret: alterum vt res singulas, quo naturaliter or- dine sunt dispositæ, conseruaret, ac (si præ- uaricetur) inordinẽ mox illa redigeret: ter- tium deniq; ita moueret, regeretq; singula, & sua cuiq; distribueret, quemadmodum cu- iusq; naturæ conuenit: sanẽ nõ demẽtis tã- tum, uerum etiã in Deũ non credẽtis fuerit, istam Diuinæ prouidentia æconomiã, ab Ecclesiæ Christi dispositione, cõseruatiõis, redactione in ordinẽ, atq; administratione secernere. Et secernitur absq; dubio, cũ apo- stolica decreta, & quidquid pro tẽpore Spi- ritui sancto erat in Ecclesia docendũ, aut sc- iendũ, temerẽ abrogatur. Videlicet, si Deo placet) vt postea nõ Apostolorum, sed apos- ta licis sua sub tã uenius, uel alterius inter cãtharos eructa sit uis somnia pro Euangelio, Diuiniq; tradi- tionibus vsurpentur: quorum cũ quisq; spi- ritũ sanctum Christianæ Ecclesiæ blasphemẽ detrahit, sibi tamẽ (cõsciẽtia licet recla- mante) arrogare impudentissimẽ audeat.

ALITER sanẽ igitur uerbu Dei scriptũ, de uerbo Dei nõ scripto, & Apostoli, ac po- stremo Patres nos docuerunt: sanẽ vtrũq; u- nũ esse, eandẽq; vtriq; fidẽ esse adhibendã: Deniq; si alterũ reijciatur, alterũ quoq; prot-

sus eueriti. Propterea Ieremias in eo notat Pseudopphetas, qd' eijceret prophetias lingus *εὐδαιμόντας ἀπορητίας γλώττης*. Quod Epiphanius in designãdo caractere Ecclesiæ sui temporis secundũ traditionem Apostolicã imitatus videtur, cũ in ea inq; esse: *ἑρμηνεύσας εἰς γλώσσαν, ἢ ἐν ἀνάγκῃ ὁσ- σιν ἢ ἐν ἀπροσμελίαις* hoc est in lectionibus, uel in sermonibus linguæ in linguã ad pop- ulũ interpretes. Et in Ieremia sequitur: Quia assumptio Dñi erit sermo ei'. uerbu enim Dei Prophetæ vocabant *ἄμμα* qd' à Deo illud assumeret: Et Apostolus uerbu Dei traditũ uocat depositum, cui' Aposto- li dicti uis, ita prostrauit hæreticos, vt Cle- mẽs Alexandrin' testetur ab iisdẽ epistolas Pauli ad Timotheũ explosas fuisse. Id autẽ cum S. Dionysius dixisset traditũ esse à Ma- gistris *ἐκφαντορικῶς*, hoc est, uoce & sermo- ne: D. Athanasius epistola *ἐκκεκλιῶ* ad Epil- copos Aegypti, & Lybiæ uocat *χαρισματα, καὶ μαθήματα*; hoc est, doctrinam fidei nõ stre cõmissam. Sed & de illo rectissimẽ V in- centi' Lirynensis: Depositũ (inquit) quod tibi creditũ, non quod à te inuẽtum: qd' acce- pisti, nõ qd' excogitasti: rẽ non ingenij, sed doctrinã: nõ vsurpationis, sed publicẽ tra- ditionis. rẽ ad te perductã, nõ à te prolataĩ in qua nõ auctor, sed custos esse debes: non institutor, sed seclator: nõ ducens, sed se- quẽns. Aurũ accepisti, aurũ reddere: nõ mi- hi pro alijs, alia subijcias. Custodi propter inimicos, propter fures. Custodi etiã dilige- ter, sedulo, fideliter, vt suo tempore cum o- portuerit reddas. Deuitans prophanas vo- cũ nouitates, id est sententiarũ, dogmatũ, re- rũ quæ sunt uetustati cõtrariæ. Nulla. n. hæ- resis nisi sub certo nomine, certo loco, certõ tempore emerit. Nec quisquã heresim in- stituit, nisi qui se prius ab Ecclesiã Catho- licã, & antiquitatis consensione discreue- rit. Hoc ergo apud omnes hæreses legiti- mum fuit, atque solemne, vt prophanas no- uitatibus gaudeant, antiquitatis scita fasti- diãt. Contrã uerõ Catholicorum hoc pro- prium, deposita sanctorum Patrum, & cõ- missa seruare, damnareq;ue prophanas no- uitates. Ita enim in Concilio Ephesino o- mnium Patrum uia fuit uox, vt quod e- rat antiquitus traditum traditum tenere: tur: quod adinuẽtum nuper exploderetur. Hactenus Vincentius Lirynensis.

VERVM enim uerõ tam obuia, & aper- ta sunt uicuiq; reliqua, quæ idem ipse A- postolus Paulus de Dei uerbo ore tradito, scripta reliquit, vt ea me quasi tãdeat asser- re. Quorsum enim illa nisi ad hoc quod agi- mus spectant? cũ uenero cetera disponã. Et sicut tradidi uobis. Et alibi. Sic doceo, & sic tradidi in Ecclesijs. Et si tenetis, nisi fru- stra credidistis. Denique illud: Tenere tra-

Vide totã 36. distind. Gratiani. 2. Timot. 3. Malach. 1. Claudii de Sainctes cõt. Athel- mos Calui ni. Canus de loc. cõmu- nibus, ubi de Scriptu- ra sacra.

Hæretici p- Traditioni b' Aposto- licis sua sub- stituit som- nia.

1. Timot. 6. Lib. 1. Stro- matum.

Lib. cont. profan. uo- cum noua- tion.

1. Cor. 11. 14. 15.

traditiões quas accepistis, siue per sermonẽ, siue per epistolã. Ne quid dicã de D. Luca, cuius tamẽ illud ad hoc maximẽ facit: Sic- ut tradiderũt uobis, qui ab initio ipsi uide- runt, & ministri fuerunt sermonis.

IAM Diuus Dionysius Areopagita di- fertẽ tradit multa DEVM sine scripto in- fũdere animis nostris per sermonẽ, quẽ scri- ptura ipsa (vt ille ait) *περικεκλιῶς, ἢ ἐπι- στυμονικῶς* docet, quẽ omnia sunt cum scri- ptura annexa, & ideo uerumque *λόγιον* uerũ: hoc est eloquium Dei rectissimẽ dicitur. Sic porro ne longum faciam, & reliqui A- postoli, ac per uetusti patres quicunque uel in oriente, uel in Africa, uel in Europa fue- re, testati sunt. Atque inde fit, vt passim in ijs occurrant hæ uoces *θεσμοί, ἔροι, θεσμο- θεσία, ἐραρχικῆ* vt Dionysius ad Demophi- lum *ἐκκλησιαστικοὶ θεσμοί*, vt Synodus Ephe- sina & Chalcedonenis: *κανονικῆ τάξις* si- cut aduersus Audianos Epiphanius: *κα- τάστασις ἐκκλησιαστικῆ, ἴδιοι ἔροι*, vt alij habet: quos propria statuta, id est canones Aposto- lorum, secunda Synodus Carthaginensis uocauit. Inde in uetustis exemplaribus in- scriptio illa canonibus Apostolicis præfi- xa est. *Ἐπι ἐν ταῖς ἁγίας κανόνες ἀγίων ἀποστόλων*, hoc est, canones Apostolorum de bono or- dine. Hinc illud Photij Constantinopolita- ni Patriarchei in sua Bibliotheca. *ἀνεγνώθην Κλήμηντος τῆς βίβλης τευχῆ δύο, ὅν τὸ μὲν ᾠ- ρεταὶ διατάξαναι τῶ ἀποστόλων διὰ Κλήμηντος, ἐν ᾧ καὶ δι τῶ συνδικτῶν χειρόνων τῶ ἀποστο- λικῆ καὶ τῶ ἀποστόλων κανόνες ἐπιγραφὸ ἔχουσι.*

Varia tradi- tionum a- pud Patres nomina. Orientales ipse Syno- di. Ignati'. Euseb. lib. 3. cap. 26. Iren. lib. 3. contra hæ- reses cap. 3. & lib. 4. c. 69. Iustini Martyri ad respon. ad uerbo. qu. 118. Clemẽs Alexand. lib. de Pa- schate, vt est in Eu- feb. 1. 6. c. 11. & li. 5. Stro- matum. O- rigen. li. 5. in Num- D. Basilius de spiritu sancto. & passim A- than. cont- Arium. & q. 14. ad Antiochiũ. Chrylosto. Theophyl. & Oecu- men. in il- lud. 2. ad Theff. 2. sta- ascripti.

Latinẽ sic: Legi Clementis Romani vo- lumina duo, quorum alterum constitu- tiones Apostolorum per Clemenem inscri- bitur, in quo canones Apostolorum conti- nentur collectioni canonum Synodicorum & tenetẽ traditiones, & c. Epipha. contra Alogos, & contra Acrianos. Cyrill. Alexand. de recta in Deum fide. Damas. lib. 4. de fide orth. cap. 11. & 17. A P H R I C A N I cum Syno- dis. Tertull. de præscript. aduers. hæreticos, & lib. 4. aduer. Marcionem, & lib. 1. ad uxorẽ. Cypri. lib. 2. epist. 3. & sermo- ne de cœna Domini Optatus aduersus Donatistas. August. de moribus Ecclesiæ Catho. & contra Donatistas cap. 7. & lib. 4. c. 24. & li. c. 3. & ep. ad Ianuar. ep. 118. c. 1. & 5. & ep. 86. ad Casu- lanum. & 108. epist. ad Seleucianum, & Tom. 10. serm. de Tempore. E V R O P E I siue Latini cum Synodis. Clemens. Pont. epist. 1. & 5. S. Hierony. aduersus Vigilantium & Lucif. S. Hilarius aduersus Constantium. S. Ambros. epist. ad Rom. & breuiter pleriq; ferẽ omnes.

SEDLIBET hoc caput D. Baslij uerbis concludere sapientissimis. Si, inquit, aggre- deremur non scripto proditas consuetudi- nes, uelut non magnam vim habentes, re- ijcere, imprudentes etiam ipsis principali- bus Euangelij partibus damnũ inferre- mus, imo potius ipsam Euangelij prædica- tionẽ, ad nudum nomen contraheremus. QVIN uerõ antea Pater ille, quẽ non si- ne causa Nazianzenus oculũ mundi: Theo-

doretus lumen orbis terrarũ, uocãrunt, alij uerõ uerissimis ornarunt elogijs, non sanẽ tamquam is, cui (vt Brentius impius a- postata effutij) tanti momenti res incogi- tanti exciderent: Sic eodem in libro de Spi- ritu sancto inquit: Itaq; traditionẽm, quã me perduxit ad lucem, & quẽ mihi largita est DEI cognitionem, per quam factus sum filius DE I, qui, paulõ ante peccatum hostis eram, hanc ipsã (inquam) amittam probabilibus istorum persuasionibus sedu- ctus? Imo & mihi ipsi comprecor, vt cum hac confessione abeam ad Dominũ, & ip- sos (qui traditiones abijciunt) hortor, vt in uiolatam conseruent fidem.

SI igitur hæc ita se habent Chytræ, vt res ipsa doceat, necessitas suadeat, Prophe- tarum, Apostolorum, Patrumquẽ mo- numenta testentur, præter uerbum DE I scriptum, aliud quoq; traditum existere, negare non potes: quin iniuria ad uer- bum Dei, cuius partem non minimam o- minino negas, prouocaueris. Sed hoc ma- nifestius euadet, cũ nec uerbum DEI scri- ptum ad te tuosquẽ pertinere ostenderõ. Quod mox fiet. Libet tamen antea, vt tuũ facilius errorem cernas, qua ratione Eccle- sia uerbu Dei traditum inuestigare soleat demonstrare: & quã non temere quiduis pro uerbo Dei tradito recipiat.

RATIONES ATQVE VIAE VER- bum Dei traditum peruestigandi, ex quibus cogno- scitur Traditiones, quas Ecclesia Romana A- postolicas esse censet, tales reue- ra existere.

CAPVT III.

UT igitur uiam ac rationem teneas, qua Ecclesia uerbum Dei traditum inuestigare solet, illud in primis scito, con- stãter Catholicos asseuerare, quod ab uo, uel altero Patre, ab uo uel altero antistite duntaxat propositum fuerit, id nunquam habitũ esse, pro traditione apostolica. Quin etiam addunt, Ecclesiam omni tempore u- nanimi consensu in id incubuisse, vt ne hu- manæ traditiones irrepererent, & uerbu ho- minum pro uerbo Dei uendicaretur. Itaq; ex toto orbe Christiano Episcopis, ac om- nium præstantissimis Theologis euocatis commenta, & nouas phantasias ueterum, ac recentiorum hæreticorum diligentissimẽ examinatas exploferunt.

E A ergo prima inuestigandarum tra- ditionum ratio est, vt quemadmodum fit in canonicis scripturis indagandis, id in tra- dito uerbo Dei fiat. Nempe vt perspicatur quod potissimum totius Ecclesiæ Catholi- cę consensus asserat: per hunc enim multõ certius, quã per priuatum cuiusque iudi- cium Dei uoluntas apparet, quoniã ita pro- misit

Sententia Catholico- rum de Tradi- tionibus.

Prima Ra- tio Traditi- ones perue- stigandi ex Ecclesiæ Ca- tholicę cõ- sensuou.

Ioan. 14. misit se praestituru Christus. Neq; verò ali quid deest earu reru, quæ ad aliquid accu ratissimè examinandum necessaria sunt. Tempora enim cum temporibus, verba Dei scripta vel tradita, cum traditis vel scriptis loca cum locis, ab ijs ad quos hæc ex Diui no præscripto pertinent, conferuntur: quæ quidem collatio quoniam rectè nunquam vsurpata est ab hæreticis, mirum non est si Achitophelis consilium dissipatum est: si nullus consensus inter eos extitit: si scatu rigo disidiorum quotidie inde egeratur. Sic igitur quoniam ipsum DEI verbum vim habet διακριτικη; (Nam & propterea in scripturis igni, vti dicemus, comparatur, quod plumbum ab argento, seip sum à cinere secernit) Ideo Deus per Ec clesiam adulterina Evangelia, cæterasque opinationes à veris dogmatibus, continen ter secernit.

August. T. D I C E S (inquit D. Augustinus) illam narrationem non esse Matthæi, quam sum Mani Matthæi esse dicit vniuersa Ecclesia, ab Ap ostaticis sedibus, vsque ad præsentis Epi scopos certa successione perducta. Tu mihi quid contra lecturus es? Aliquem for tè librum Manichæi, vbi Iesus negatur esse natus ex virgine? Sicut ergo ego credo illum librum esse Manichæi, quoniam ex ipso tempore, quo Manichæus vivebat in carne, per discipulos eius certa successio ne præpositorum vestrorum ad vestra vs que tempora custoditus, atque perductus est: sic & istum librum crede esse Matthæi, quem ex illo tempore quo Matthæus ip se in carne vixit, non interrupta serie tem porum, Ecclesia certa connexionis succes sione vsque ad tempora ista perduxit. Et hæc ille. Quæ de reliquis etiam scripturæ partibus dici possunt. Diuinè autè aduersus eundem Faustū contra quem illa eadem scri pserat, cum ostendisset ex traditione haberi hanc esse Scripturam canonicam, illā non, superius differuerat in hunc modum.

August. T. V S Q V E adeò inuicta sunt (inquit) quæ aduersus vos de Diuinis codicibus pro feruntur, vt non sit aliud quod dicatis, nisi eos esse falsos. Quæ auctoritas litterarū ape riri, quis facer liber euolui, quod documen tum cuiuslibet scripturæ ad conuincen dos errores exerci potest, si hæc vox ad mittitur, si alicuius ponderis æstimatur? Aliud est istos libros non accipere, & nullo eorum vinculo detineri, quod pagani de omnibus libris nostris, quod Iudæi de no uo Testamento faciunt: quod denique vos ipsi de vestris, & aliorum hæreticorum, si quos suos & proprios habent, vel de his qui vocantur Apocryphi: non quod habendi sint in aliqua auctoritate secreta, sed quia nulla testificationis luce declarati, de nef-

cio quo secreto, nescio quorū præsumptio ne prolata sunt. Aliud est ergo auctoritate, aliorū vel librorū, vel hominum, nō te neri, & aliud est dicere: Iste quidem vir san ctus omnia vera scripsit, & ista epistola ip sius est, sed in ea ipsa hoc eius est, hoc non est eius. Vbi cum ex aduerso audieris, pro bas non confugas ad exempla veriora, vel pluriū codicum, vel antiquorū, vel linguæ præcedentis, vnde hoc in aliam linguam in terpretatum est: sed dicas. Inde probò hoc illius esse, illud non esse, quia hoc pro me sonat, illud contra me. Tu es ergo regula veritatis: quidquid contra te fuerit, non est verum? Quid si alius simili insania, sed ta men, qua tua duritia confringatur, existat, & dicat: Imò illud quod pro te sonat, fal sum est, hoc autem quod contra te est, ve rum est? quid acturus es, nisi fortè alium li brum prolaturus, vbi quidquid legeris, secundum tuam sententiam possit intelli gi? Hoc si feceris, non de aliqua eius parti cula, sed de toto audias contradicentem, & clamantem, falsus est. Quid ages? Quo te conuertes? Quam libri à te prolata originè, quam vtuatatem, quam feriem succes sionis testem citabis? Nam si hoc facere conaberis, & nihil valebis, & vides in hac re, quid Ecclesie Catholice valeat, auctoritas, quæ ab ipsis fundatissimis se dibus Apostolorum vsque ad hodiernum diem succedentium sibimet Episcoporum, serie, & tot populorum consensione firma tur. Deinde alibi.

In canonicis autem scripturis, Eccle- To. 3. de do
ctina Chri
stiana lib. 4.
cap. 8.
 arum Catholicarum quàm plurimum auctoritatem sequatur: inter quas sanè il læ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & epistolas accipere meruerunt. Tenebit igitur hunc modum in scripturis canonicis, vt eas quæ ab omnibus accipiuntur Eccle sijs Catholicis, præponat eis quas quædam non accipiunt. In eis verò quæ non accipi untur ab omnibus, præponat eas, quas plu res grauiioresque accipiunt, eis, quas pau ciores minorisque auctoritatis Ecclesie te nent. Si autem alias inuenerit, à pluribus, a lias à grauioribus haberi, quanquam hoc in uenire non possit, equalis tamen auctorita tis eas habendas puto.

P O R R ò sic audacis illius veterum hæ- a Epiphani
hæret. 39.
b Tertull. l.
4. aduersus
Marcionem,
Epiph. hæ
ret. 42.
c Epiph. hæ
ret. 51.
d Epiph. hæ
ret. 26.
e Theodo
ret. li. 2. hæ
ret. li. 2. hæ
 reticorum perfidie caput amputatum est, qui Evangelia, & Diuinam scripturam truncabant, vt ad suas quisque hæreses Dei verbum, sicut calceos ad pedes proprios aptaret, Ebionis, & Cerinthi qui vnicum Matthæi Marcionis, qui Lucæ: & Alogo rum qui tantummodo tria, spreto Io annis: & Gnostici qui Philippi Quintum: & Nazaræi, qui solum illud, quod se cundum Petrum nominabant: f Manichei aliud,

f. 7. Synod^o
actione 6.

i Luc. p. in
præfat.

f. Euseb. lib.
6. hist. Eccl.
cap. 10.

Euseb. lib.
3. cap. ult.
Eccl. hist.
Iren. lib. 2.
c. 39. aduer.
hæres.

aliud, quod secundum Thomam: Alio rum qui alia Evangelia vel admiserunt, vel reiecerunt. Hos enim omnes vnica tra ditione conuincit Ecclesia. Et sanè i Lucas Evangelio suo fidem maximam esse ha bendam optimè indicauit, cum hoc tradi tionis auctoritate confirmasset. Sicut, in quit, tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis. Et hoc ipsum i Serapionis eruditissimi vi ri exemplo declarat Eusebius. Ille enim, qui octauus post D. Petru Antiochenam rexit Ecclesiam, cum Euangelium secun dum Petrum tanquam genuinum in Ros sensi Ecclesia legi permisisset, paulò post tanquam commentitium, ac spurium re iecit, quod traditè doctrinæ aduersaretur.

Sed quod de scripturis per Ecclesiam, id ipsum per eandem de reliquo Dei ver bo Spiritus sanctus facit. Scribit D. Diony sius traditum illud fuisse, non scriptum: Quod Deus totum hominem sine sui mu tatione, aut confusione sumpsit. Hoc igitur & credimus quoniam in corde Ecclie idem testificantis spiritu sancto dictan te scriptum fuit. Atque huiusmodi est (in quit S. Maximus) omnis Theologia, quæ scripta non est, quæ tamen in verbo Dei continetur. At contra pro traditione ha bendum non est, vel Papiæ somnium de mille annis post resurrectionem futuris, vel qd asserit Irenæus de ætate Christi, cū, & alij Patres secus senserint, ac neutrum vnquam admiserit Ecclesia.

Ostendit autem Lirynensis, id verè à Domino nostro, & Apostolis, traditum esse, quod vbi que, quod semper, quod ab om nibus creditum est. Et ea (inquit) in Epheso Concilio omnium Patrum vnà vox fuit, vt quod erat antiquitus traditum te neretur, quod adinuentum nuper, explo deretur. Quam quidem verbi Dei inue niendi methodum Synodus prima Nicæ na antea præscripserat. Ea enim tanquam fidei regula, & professio redeuntibus No uatianis propolita fuit, vt faterentur, se cū omni consensu Ecclesie Catholice dogmata obseruatuos: & rursus, vt in omni bus sequerentur ea, quæ in Ecclesia Catho lica obseruantur. Atque vt pluribus in locis aduersus Donatistas docet S. Augusti nus, Quod vniuersa tenet Ecclesia nec cõ cilij institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum rectissimè creditur. Accertè ratio eò nos ducit: primùm, quoniam cum sit tanquam principium per se cognitum, quod omnes homines appetunt, id esse naturalem in stinctum (Nam & naturaliter propterea scimus Deum esse, quod nulla tam barba ragen sit, quam non imbuerit aliqua de

Diuinitate religio) efficitur, vt Diuinum sit, atque à Spiritu sancto profectum, id quod vniuersa inditū est Ecclesie, quam (vt ita dicam) animat splendore luminis sui idem paracletus, ac docet omnem veri tatem. Præterquam quod planissimū est, si qua rei alicuius origo, neque ad Synodos, nec ad alios referri possit, ac tamen omni bus seculis recepta sit in Europa, in Asia, in Africa, cum primùm Christiana religio il luxit, hanc ab Apostolis ad nos mansisse. Quod sanè de ieiunio quadragesimæ, de factis ordinibus, deque plurimis alijs, cum pleriq; sapientes viri perspicuè mon strarūt, tum certè aduersus imposturas, & effron tem illam Centuriorum Magde burgensium impudentiam eruditissimè Turrianus noster persecutus est, ijs libris, in quibus de Pontificum epistolis egit.

At idem S. Augustinus alteram metho dum tradit traditi diuini verbi inuenien di. Si quid videlicet in œcumenicis, & ple narijs concilijs, quodam (inquit) est in Ec clesia saluberrima auctoritas, cõstitutum est, id Diuinitus esse traditum manifestè declaratur. Nam, vt in scripturis traden dis, & reliquis omnibus, quæ attinent ad fidem & bonos mores, in quibus Ecclesia errare non potest, ita in hac re est certissi ma horum auctoritas. Quare & præter an tiquissimum Ecclesie vsum, & vbi (quem admodum S. inquit Epiphanius) canones erant limatores, constat ex secundo Car thaginensi concilio, & provinciali quidem illo, sed approbato) fluxisse ex Apõstolo rum traditione cõlatum Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum & Subdia conorum: Septima verò Synodo vsus, & venerationem imaginum Christi & San ctorum, & alia ex alijs iam inde ab Apo stolis ad nos prodijisse. Quæ fidei dogmata Patres ab initio secundum suorum tem porum successione concordissimè tenuerunt, huiusque contrarium vt hæreticum refutarunt (quod tamen è sacris litteris nõ habetur) id nimirum per traditionem Apo stolicam habet Ecclesia, vt certum Euãge liorum numerum, atq; ea quæ superius ali qua ex parte attigimus.

P R A E T E R E A si quid est nunc in Ec clesia communi fidelium consensione pro batum, quod tamen humana potestas effi cere non potuit, id ex Apostolorum tradi tione necessario deriuatum est, qualia sunt multa, quæ auctoritate Ecclesiastica sūt, dirimuntur, dispensantur. Alioquin enim error, Ecclesia, quæ est columna & firma mentum veritatis tribueretur, contra Apo stolum, Christi promissionem, de perpe tua Spiritus sancti in Ecclesia permatione. At verò Ecclesie vsus ipse hac omnia com

2. Via ex cõ
cliorū au
thoritatis.
Epist. 118.
cap. 4.

Can. 2.

Gratia. 13.
dist. De cõl
c. ex publi
co.

3. Via ex
consensio
ne in dog
matib⁹ quæ
ab homini
bus institui
non potue
runt.

1. Timot. 3.
Ioan. 14.
pro.

probauit. Quae enim alia re, quam ista fidei regula Episcopi Africæ penè omnes, vnà cum D. Cypriano conuicti sunt, contententes ex scripturis hæreticos esse rebaptizandos? Quamam Iconoclastæ in secunda Nicæna Synodo? Aquarij in Gangrensi, quæ tempore primæ Nicænae coacta est? Hydromorphata, qui solam aquam, & Armeni, qui solum vinum offerrebāt, in sexta Synodo, ac vt breuiter absoluam Eunomiani, Sabelliani, Macedoniani, Apostolici, Aeriani, Valentiniani, Marcionista, Vigilantius, Iouinianus, & omnes alij hæretici? Quid igitur (inquit Irenæus) si neque Apostoli scripturas reliquissent, nobis nonne oportebat ordinem sequi traditionis, quam tradiderunt ijs, quibus committebant Ecclesias, cui ordinationi assentiunt multæ gētes Barbarorum eorum qui in Christum credunt, sine characterē vel atramēto, scriptum habentes per spiritum in cordibus suis salutem, & veterem traditionem diligenter custodientes. Hæc martyr ille.

Quæ cum ita sint, optimè illi adnotarunt, qui Christi Domini legem, ac prædicationem non *ἔγραψαν* id est, bonam scripturam, sed *ἐκλάλουν* hoc est, bonum nuncium fuisse sapienter nominatâ dixerunt, quippè quæ non tam scriptis, quam viua voce propaganda esset, ac conseruanda. Habes quæ de via atque ratione verbum Dei traditum peruestigandi & perquirendi dicenda videbantur, ea si tu diligenter perpenderit, & rationi videbis consentanea, & illud simul intelliges traditiones quas Catholica tenet Ecclesia meritò ab omnibus amplectendas, ac à nemine prorsus reijci posse, qui verbum Dei retinere animum induxerit. Nunc verbum Dei scriptum, quod secundo loco proposuimus, ostendamus ad te, tuosque minimè pertinere.

VERBUM DEI VTI NEC INSCRIPTUM, & TRADITUM, ita nec scriptum esse apud hæreticos, tum quia eius partes nonnullas reiecerunt, tum etiam quia à verbo Dei viuo destituuntur.

CAPVT IIII.

QVOD sanè haud fuerit difficile. Nam quemadmodum verbum Dei Euangelizatum in exilium ablegarunt, & quod sancti homines à deo inspirati locuti sunt, insitumque proinde illud quod potest saluate animas nostras, quodque Græci *ἐκφύραρον*, & *θεόπνευστον* vocarunt, priuato spiritu, quasi vnico flatu (sicut Mótanus suo paracleto) restinxerunt tui, ita macheram quoque Marcionis mutuati: qua ille (vt ait Tertullianus) ad materiam suam statim

cædem scripturarum fecit, verbum Dei scriptum si non omninò abiicerit, mutilum tamen atque mancum, quantum quidem in ipsis fuit reddiderunt. Nam præter illas fæces, quas è suo pectore vomentes, purissimæ diuinæ scripturæ immiscuerunt: præter plurima ablata, hæcque non lima abrafa, sed sera dentata dissecta, præter corruptos varios diuinorum codicum locos (vti paulò post ex Lutheri, & Caluini atheis, atque aliorum libris liquebit) præter falsa glossemata, augmenta, indices pestilentissimos, quibus Christianas mentes à scopo sanctarum scripturarum auerterent, dum fingunt sese scripturas supposititias excernere, numerum vtriusque testamenti voluminum sceleratissimè imminuerunt. Itaque Lutherus, & Zuinglius ex vetere testamento libros sapientiae, Ecclesiastici, Tobiae, Esther, Iudith, Baruch, Machabeorum, & Danielis partem: Ex nouo autem, ijdem epistolae, Pauli ad Hebraeos, Iacobi, & Iudæ, secundam Petri, secundam & tertiam Ioannis, vt parum Evangelicas, & Apostolico nomine indignas nobis adimere voluerunt. At Caluinus & Beza, præter impias inuersiones, & detractiones, etiam ex Ioannis Euangelio abscindunt adulteram historiam. Musculus ex Euangelio Marci postremam caput. De quo Euangelio Marci vti de Apocalypsi notum est quid temerè senserit, & scripserit Erasmus. Anabaptistæ verò homines phanatici, verissimèque hypocritæ, quique eos secuti postea sunt Trinitarij, & Ariani, totum diuinæ scripturæ corpus, vnde quaque corruptum esse blasphemant, præcipuè verò in Euangelicis, & Apostolicis libris. Quamobrem & eò deuentum est, vt alicubi (sicut Claudiopoli in Transyluania superiore anno vidimus) iam Euangelij omnibus reiectis, veteris tantum Testamenti prophetias, & has quidem inuertas legant, & ex bonis Christianis mali Iudæi effecti cum proximè ad Mahometismum repererint, plerique non solum corde, sed etiam ore illud licenter occinant: Non est Deus. Quamobrem mirum non est, si Tertullianus hæreticos ad nullam de scripturis disputationem esse admittendos moneat. Primum quidem, quod hæreticum hominè post primam, aut certè vnâ, atque alteram correptionem deuitandum Apostolus iusserit. Deinde, quod nihil proficiat (ait ille) congressio scripturarum, nisi planè vt aut stomachi quis inerat euerisionem, aut cerebri, quod quaedam scripturas non recipiant hæreses, si quas recipiunt, adiectionibus, & detractionibus, ad dispositionem instituti sui interuertat, aut non integras recipiant: & si aliquate-

nus in-

nus integras præsent, nihilominus diuersas expositiones commentatæ conuertant. Denique quod ille, si quis est, cuius causa in congressum descendis scripturarum, vt eum dubitantem confirmes, ad hæreses magis, quam ad veritatem demerget, hoc ipso motus, quod te videat nihil profecisse e quo gradu negandi, & defendendi, certè de pari altercatione incertior discedet, nec sciens vtrum hæresim iudicet. Quin igitur te Chytræe cum tuis à diuinis litteris repellamus, & non modò ad easdem prouocare nõ sinamus, sed nec de ijsdem disputare, omnino patiamur.

Sed & alia etiamnum ratione à verbo Dei meritò repellimini, nam nec verbum Dei quod retinuitis, sermo ille Dei viuus est, sed verbum quoddam mortuum ac prorsus vita carens, ac proinde ne verbum quidem Dei. Neque enim (inquit quidam optimus nostri temporis Theologus) verum illud, & viuum Dei verbum est, quod est eiusdem tantum sonus informis, atque confusus, ac tanquam (vt alter aiebat) canum musica sine præcettore, sine tactu, sine debita & conuenienti mensura, modi, temporis, & prolationis. Scriptura quidem ipsa dicitur verbum Dei, ceterum huius vita est sententia à spiritu Ecclesiae reddita, cum Dei verbum non loquatur, sed per locutionem audiatur, non dicat, sed dicatur: non testificetur, sed sit testimonium. Dum igitur vocem loquentis, & testificantis Ecclesiae despicitis, non Dei distinctum, & formatum verbum habetis, sed confusum, & informem sonum verbi Dei, quem litteram occidentem vocat Apostolus: vnde mille hæresum portenta fabricatis, non secus sanè quam hodie Iudæi, qui Prophetas & Psalmos retinent, sed ita intellectos, vt Christum in illis non videant, sed alium nescio què semper expectent, quoniam velamè est super cordibus eorum. Id quod ab ipsis mutualis, vt olim etiam hæretici veteres. Nam & Faustus Manicheus, cum se veteris Testamenti libros dixisset perlegisse, nec tamen eorum, quæ nos credimus de Christo, quidquam reperisse, accepit à D. Augustino responsum his verbis: citò me expedio, quia non intelligis, quia videlicet vocem verbi, hoc est, Ecclesiam non admittebat. Atque alibi Manicheos arguit heresum quibus erant impliciti: Quod nõ essent eruditi in Regno caelorum: id est, in Ecclesia Christi vera, Catholica. Quod si (ait) essetis eruditi de diuitijs sanctarum scripturarum, noua & vetera proferretis. Quin verò idem hæretico cum diceret: Vos Donatistæ solas Apostolicas epistolas ad Romanos, ad Corinthios,

& Ephesios in lectione retinetis. Nos autem & epistolas illas in lectione & fide, & Ecclesias ipsas in communionem retinemus. Optatus autem aduersus eosdem, vt quid (aiebat) audetis epistolas ad Corinthios scriptas legere, qui Corinthijs communicare noluitis? vt quid ad Galatas, ad Thessalonicenses scripta recitatis, in quorum communionem non estis?

ILLUD solum tibi Chytræe superest hoc loco quod respondeas, te videlicet tuosque Ecclesiam Christi minimè, vt nos asseueramus, despicerè. Quod vtinam verum esset. Vos tamen eandem despiceret, tam est certum, quam indubitatum existit, eiusdem vnitatem deseruisse. Si autem responderis te cum tuis etiamnum in Ecclesia persistere. Assentirer tibi, nisi illud haberem exploratum te primò Lutherum mox alios secutum fuisse, qui Ecclesiam Catholicam, per orbè terrarum diffusam dereliquerunt, aliamque quandam collegerunt, quæ contraria ac repugnantia omnium fidelium consensio asseueraret. Vt autem Lutherus Ecclesia Christi solus non fuit, ita nec illi qui eius doctrinam sunt secuti. Ceterum hoc ad eò verum est, vos Ecclesiam contemnere in sacrarum litterarum interpretatione, vt ne Lutheranorum quidem ceterum, vestrum vllus doctorem certum ac iudicem recipere & admittere velit. Id verò Patres Ecclesiae lumina quotusquisque vestrorum est, qui in sacris litteris explicandis sequatur duces, imò quotusquisque est, qui eos non respuat & repudiet, eosque eatenus solum suscipiat, quatenus verbo Dei, vt loquimini, ipsi consentiunt, seu verius, quatenus vobis, qui solum verbum Dei cum imperio regitis, placent? In quo præclarè Nestorius & Donatistas imitamini. Nestorius (inquit Socrates) veterum interpretum scripta dedignatus est, se ipsum omnibus antecellere existimans, quare & turpissimè corruit. Erat autem (inquit Optatus) Victor (Donatista) filius sine patre: Tyro sine principe: Discipulus sine Magistro: sequens, sine antecedente: Inquis sine domo: Hospes sine hospitio: Pastor sine grege: episcopus sine populo. Nos autem Catholicæ, vt cum D. Basilio (quem vtinam reuera suspiceres, vt te suspicere alicubi simulas) finem huic capiti imponam: *πῶς δύναται παρὰ ἄλλων ἡσαρομένῳ, ἡμῖν νεότερον παραδεχόμεθα, οὐτε αὐτοὶ τὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας γεννήματα παραδίδόναι τοὺς ἡμετέρας, ἵνα μὴ ἀνθρώπινα λογίζανται τὰ τῆς εὐσεβείας ῥήματα, ἀλλ' ἀπὸ πατρὸς ἁγίου πατρῶν δεδιδυγμένα, τὰ αὐτὰ τοῖς ἑσπέρῳσιν διηγγέλλομεθα.*

Hoc est: Fidem neque ab alijs M scri-

Euseb. lib. 7. hist. cap. 2. Hiero. cōtr. Lucifer. August. l. 5. de bapt. cō. Donatist. ca. 23. & 25.

Lib. 3. ca. 4.

Thomas Sapleto. l. de principijs demonstrabilibus fidei.

Hæretici non habent verbum Dei viuum.

1. Cor. 2.

Lib. 4. cōtr. Faustū Manicheum cap. 2.

Aug. in li. de vnit. Eccl. c. 10.

Lib. cōtr. Parmen.

Socrates li. 7. cap. 32.

Lib. 2. cōtr. Parmen.

D. Basil. ad Antioch. Ecclesiam.

Scriptam nobis recentiorum suscipimus, ne que ipsi mentis nostrae germina tradere au demus, ne humana commenta existimetur esse verba religionis: sed que a sanctis Patri bus edocti sumus, haec interrogantibus nos an nunciamus, & proinde verbum Dei scrip tum habemus, verbi que sententiam, hoc est, viuum illud verbum quod ywviov ac germanum Dei verbum merito nuncu patur.

EX EFFICACITATE VERBI DI uini ostenditur id ipsum apud Chytraeum pseu deuangelicos minime ve periri.

C A P. V.

HACTENUS argumentis ex verbi diu ini substantia, & integritate desump tis, ostendimus, verbum Dei ad te, tuos que minime pertinere, nunc id ipsum rationi bus ab eius vi, & virtute petitis demonstre mus. Cum autem verbi Diuini vis, & effi cacia maxime ex earum rerum virtute, cu quibus in sacris litteris confertur, percipi atur, operae precium erit quanam sint ea, quaeque earundem proprietates peruefiga re. Nec tamen est animus singulas compa raciones, & collationes disquirere, sed illu striores solum, & nostro instituto accom modationes. Quales mihi sane videntur il le, quibus verbum Dei cum gladio, securi, semine, fermento, pluuia, lumine, atque denique igne confertur. Has igitur expendamus & examinemus, & si verbum quod te habere gloriaris, gladius fuerit, securi, se men, &c. verbum Dei esse fateamur, sin mi nus aliud quoddam spurium atque nothum exillere merito inferemus: si longior fuerit tractatio cum magnitudine vitilitatis com paratur.

Hebr. 4.

Acto. 10.

Isaia. 11.

IN PRIMIS igitur verbum Dei aptissi me confertur a D. Paulo cum gladio, qui pertingat vsque ad diuisionem animae ac spiritus, compagum quoque ac medullarum ac discretor sit cogitationum, idque officiu faciat, quod facta ad Petrum vox designa bat: Surge Petre, occide & manduca. Sane ostensum fuerat Petro vas quoddam, ve lut linteum magnum, quatuor initijs subnixum, de caelo in terram descendens, in quo erant omnia quadrupedia, & serpen tia terrae, & volatilia caeli. Quibus tanqua vitam animalem agentibus diuidenda e rat ab ijs hoc gladio omnis impietas, iun gendi que ij erant Petro, & corpus Ecclesiae inferendi, eorumque prius sanguis auferen dus, nempe vt desinerent esse crudeles, & immundi, sicque (vt praedixerat Propheta) habitaret lupus cum agno, vitulus & vir sus pascerentur, simul requiescerent catu li eorum, & leo quasi bos comederet pa

leas, & delectaretur infans ab vberibus super foramine aspidis, & in cauerna reguli qui ablatatus fuisset manum suam mitteret, hoc est, neque amplius (quod superius dicebamus) esset barbarus, & Scythia, Iu dæus, & Græcus, sed gentium vocatio in signissimum Euangelij opus esse prode retur. Quod certe nunquam ad haereticos, sed ad Catholicos tantum pertinuit, atque adeo nunc pertinet. Narra. n. mihi obsecro, quasnam gentes, atque provinci as, aut Indias vestro quinto Euangelio ab auita earum perfidia separastis? An non potius Christianam Ecclesiam omnibus machinis curastis euertere? vt verissimè dixerit Tertullianus: Ipsum opus haereticorum non de suo proprio edificio venit, sed de veritatis destructione: nostra suffodiunt, vt sua aedificent. Ita fit vt ruinas potius operentur stantium aedificiorum, qua extruções iacentium ruinarum. Haec ille. Tu autem si queas Chytrae, quid ita respondet sapientes haud esse mirandum cum Antichristus non tam ab eo, quod ipse sit, quam ab eo cui contrarius sit appelletur, & ἀντιχριστός τις ἀμαρτίας, ὁ υἱὸς τοῦ ἀπολλεύου, ὁ ἀντικείμενος, ὁ ἀνομιός, ἡ ἀπιστία, τὸ ψεῦδος, hoc est homo ille peccati: si ille perditionis: Aduersarius ille. Iniquus ille: defectio illa: mendacium illud: sic verò item a Patriarcha Jacob vocatus fuerat coluber, & cerastes: a Daniele Rex laruatus, & stultus, & cui robur sit dan dum contra iuge sacrificium propter peccata: Et prosterneatur (inquit Propheta) veritas in terra, & faciet, & prosperabitur: A Zacharia verò dicitur idolum, & pastor stultus: A Christo Domino abominatio & desolatio. A D. Ioanne, mendax. A sancto Ireneo, latro, apostata, homicida, Rex impius, iniustus sine lege. A Hieronymo, Homo in quod totus Satanus habitaturus est. Nec porro, vt eò redeam vnde digressus sum, hoc solum gladij Diuini futurum erat munus, verum etiam vt separaret hominem aduersus patrem suum, carnem a spiritu, & essent in Ecclesia ij quoque, de quibus per Esaiam locutus est Deus dicens: Dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen me. Ius a filiis, & filiabus, nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit. Quae sane verba cum ad Eunuchos pertineant, qui se castra uerunt propter regnum caelorum, & atque ad eum hominum statum, qui vel virginitatem, vel castitatem vouerunt, nunquam haeretici, hunc verbi Diuini characterem assecuti sunt. Quamobrem ne ipsum quidem verbum Dei habuerunt, aut habent. Propterea D. Augustinus ex eodè Prophe tico Dei verbo virgabat haeticos sui tempo ris, seq.

Pseudeua gelici nul las gētes ad Christiū cō uertunt.

2. Thess. 1.

Daniel. 8.

Irenez li. 3.

Hierō. in 7.

c. Danielis.

Matth. 10.

Isa. 65.

Haeretici

hostes cōsci entia.

To. 6. de S. virginis 25.

plura 22. &

ris, seq.

ris, dicens: Quid tergiversaris impia caeci tas? quid tergiversaris? Quid in tanta scrip turarum luce tenebras, vnde in sidieris, in quiris? Quid temporalem tantummodo utilitatem promittis continētibus Sanctis? Nomen aeternum dabo eis. Quid ab omni concubitu immunes, & eo quoque ipso, quo hinc se se abstinēt, ea quae sunt Domini cogitantes, quomodo placeat Domino, ad ter renam commoditatem referre conaris? No mē aeternum dabo eis. Et si forte ipsum eter num pro diuturno conaris accipere, ad do, accumulō, inculco, nec vnquam deē rit Quid quæris amplius? Quid dicis am plius? Aeternum hoc nomen, quicquid il lud est, spado nibus Dei (quod vti que glo riam quandam propriam, excellentemque significat) non erit commune cum multis, quamuis in eodem regno, & in eadē domo constitutis. Nam idēd fortassis & Nomen dictum est, quod eos quibus datur distin guit à cæteris. Haec ille.

Li. de Re lect. impo sturatum Chytrae.

1. Cor. 5.

Matth. c. x. lob. 24.

Matth. 16.

Haeretici nullas agra tudines mi raculo cur rant.

Quae cum ipse vnā cum alijs multis ex Diuino verbo tibi antea proposuissē, nec ad ea respondere potuissēs, omnia silentio prudētissimus inuoluisti. Sed & diuini ver bi tanquam acutus gladius separat ab Eccle sia homines (quamobrem excommunicatio dicta est antiquis igneus gladius) & a corpo ribus daemones, atque ab hominibus laqueo res expellit. Dedit enim Dominus Iesvs Apōstolis, ac deinceps Ecclesiae potestatem, vt possent tradere homines Satanæ, vt spiritus saluus fieret. Et super spiritus immundos, at que super omnem languorē, vt D. Matthē inquit. Ac cum super terrā nullam compe rias potestatem, quae spiritibus immundis cōparetur, profectō efficitur, vt quod ad Euangelicum negociū spectat, sit etiam da ta super elementa, super omnē naturam, & super caelos. Et quae solueris in terris (ait Dominus) soluta erunt in caelis. Vt si in ex tricabilibus nodis illigatus sis, certē facilius & efficacius ense hoc, quā quo solutus est Gordij nodus, soluendus sis, si ritē & ex animo Ecclesiae potestati a Christo tradite te subdideris. Quod vti nam aliquādo Chy trae in te ipso, vel sanguinis mei profusio ne experiat. Porro multo maiora miracula sunt languorū ex animis expulsiones, pri uarique cuiusque amoris, tristitia, & reliqua rum animi perturbationum auulsio, quā fuerit, de corporibus daemnonum effugatio. Quae quidem opera num vestri verbi mini stri haecenus fecerint, an verò, sicut de tuo Luthero proditū est, ne claudū quidē equū haecenus sanauerint, ad conscientiam ipsam tuam appello. Et certē (vt & isthuc digrediar) miracula haec semper in ecclesia Catholica fuere, quae ad modū cū ceteris D. Augustinus disertē differuit: Nec sine sum

ma sapientia Christus Dominus haec eden di potestatem impertijt, cum per ea homi nibus fides esset persuadenda. Quamuis enim oporteat, vt lumine fidei, & spiritu sancto ducantur, qui credunt, vt tamen pulsanti Deo aperiant miracula edenda erant, praesertim cum ostium fidei Pro uincijs aperitur, vbi non erat, cumque Euangelium propagatur, aut Diuinæ dis positionis ratio ob aliud ad suam glori am requirit.

3. Thom. 3. parte. q. 43. ar. 1.

Cum Secvri etiam verbum Dei comparatur. Dixit enim praecursor: iam securis ad radicem posita est, facite ergo fructus dignos poenitentiae; vbi per securim vtiunque aliter exponi locus ille potest, non ineptè tamen verbum Dei intel ligitur. At qui arbori comparatur in Diuini litteris homo, cuius duae radices cum sint, intellectus, & voluntas, haec potissima radix est. Radicem autem sursum habet homo, plantae deorsum, vt quemadmodum haec ex terra, sic nos de caelo nostrarum actionum principium hauriamus. Et verò Philosophi cum dixissent accipere a patribus addiderunt in radice pernicii, hoc est, conuersionem, sicut in animalium ventre.

Arist. de partib. ani. mal.

Ad hanc igitur nostram radicem verbum Dei admouetur, & tanquam cibus vt conuocatur, & sicut valida securis, vt quod gladius anceps facit penetrando, hoc illa, faciat abscondendo. Sic cum scriptum est: Vox Domini in virtute, & Deus Maiestatis intonuit, Dominus super aquas multas: vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia: postea fuit eius vis exponitur, cum subdit Psalter, vox Domini confringentis cedros, & confringet cedros Lybani: vox Domini intercedentis flammam ignis, vox Domini cnoticiens desertum, & comburebit Dominus desertum Cades: Vox Domini praeparantis ceruos, & reuelabit condensa, & in templo eius omnes dicent gloriam. Et quae sequuntur. Huc quoque illud Dei ad Ieremiam: Ecce dedi verba mea in ore tuo: Ecce constitui te hodie super gentes, & Regna, vt euellas & destruas, & disperdas, & dissipes, & aedifices, & plantes. Ac denique illud. Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est, omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum, & omnem qui fert fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat. Et sane comminatio venturae irae, & praedictio poenitentiae, voluntatem hominis excutiant, atque a veteris hominis via remouent, & vitia continenter amputant, vixque fieri potest, vt si quod verbum Dei Catholicum attente audiat, vitam

Psalm. 28.

Ierem. 1.

Ioan. 15.

non corrigat. Id quod Euagelij dilucidif-
 sima nota est: sic enim volūtas (quam non
 sine causa Philosophi nostrarum actio-
 num dominam vocarunt) non extrinse-
 cus per puluillos omni cubito suppositos,
 neque per homines prurientes auribus, sed
 per veritatem aptissimè curatur. Inde au-
 tem dominus Iesus tam accuratè sanandos
 sciscitabatur, nū vellent sanari, nū vellent
 credere, nosq; omnes docuit, vt sine in-
 termissioe oraremus, fiat volūtas tua, & vt ab
 negaremus nosmetipsos, & mortificarem⁹
 membranosra, quæ sunt super terram: vt san-
 tē hinc intelligi maximè possit, verbo Dei
 iam Christianis excellētiorem, quàm quæ
 antea fuerat, viā ostendi, neque verò tan-
 tum exterioris hominis cultum, aut iusti-
 tias carnis, (quamuis & ille vtilis est, & hæ
 suo tempore necessariae fuerant) sed inte-
 riorum illum hominem in primis propo-
 ni, in quolibet simè pedem, & sedem su-
 am figere solet benignissimus Iesus: Quo-
 niam & eius delicta sunt esse cum filijs ho-
 minum: & voluntas nunquam meliori
 marito nubere potest, quàm cum Deo ad-
 hærens, & facta vnus spiritus cum eo, verè
 dicere potest, Dilectus meus mihi, & ego
 illi. Quamobrem hinc fit, non esse Dei ver-
 bum apud eos, qui cum imputatam iusti-
 tiam fateantur, inhærentem tollant, cum-
 que nouam vitam prædicant, fructuum
 dignorum pœnitentiæ operationem auer-
 tunt, securum que eadē nescio quò magis,
 quàm a dradicem arboris, id est, ad homi-
 nis voluntatem admouent.

SEMINI quoque simile esse in diuinis
 literis verbum Dei dicitur, Itaque & vim
 habet gignendi sibi simile, eademq; natu-
 ra, & iisdem qualitatibus: Ac quem terræ
 succum exugit, hunc in se transmutat, &
 auget. In quo mirabile pietatis mysteri-
 um panditur. Quemadmodum enim per
 verbum Dei increatum omnia facta sunt,
 & sine ipso factum est nihil, quod factum
 est: Ac per verbum Dei incarnatum om-
 nes homines sanctificantur, & iustificatur:
 sic per verbum Dei Euangelizatum, & Sa-
 cramentis adhibitum potestas nobis datur
 filios Dei fieri. Nam renati sumus (inquit
 D. Petrus) ex semine incorruptibili per
 verbum Dei. Quod si identidem in nobis
 iaciatur, atque à nobis auidè susceptū, &
 quasi conceptū custodiatur, quis nō statim
 sentiat verissimum esse, quod dixit Euan-
 gelista, veritatem & gratiam in nobis esse
 factam per Christū? Quis (inquam) non in-
 telligat, verbū Dei, & sapientissimè voca-
 tum esse Euangelium Regni, quippè quo
 ad cœlum nobis complanatum est iter: Et
 dici semen suum, hoc est Christi, non au-
 tem alienum: non adulterinum, quale mū-

Hebr. 9.

Cant. 2.
Verbū hæ-
reticorū nō
est securus
ad radicem
posita.

Luc. 8.

a. Pet. 1.

danum, Ethnicum, hereticum?
 ENIMVERO, quoniam huic semini tanta
 vis inest, propterea exerat sese foras ne-
 cesse est, atque emittat truncum, ac ra-
 mos altè, lateque pandat, fructusque e-
 dat, in quibus semen, vimque eandem,
 vnde ipsum olim editum fuerat, conclu-
 dat. Sic igitur Diuinum verbum facit, vt
 lux nostra luceat corā hominib⁹, vt videat
 bona Christianorum opera, & glorificent
 DEVM: vt recta, atque in sublimè tendam-
 us per vnam fidem, & spem vocationis
 nostræ, vt virtutum semitam teramus: ne-
 que verò in circuitu (sicut impij) ambule-
 mus, aut omni vento doctrine, vt semper
 hæreticis accidit, circumferamur: Nec de-
 nique ad sinistram, aut dexteram decli-
 nemus: Nam & propterea Dominus grano
 sinapis (non autem granis) ad designandam
 fidei vnitatem, verbum DEI simile esse
 dixit, quod quidem (inquit) minimum est
 in omnibus feminibus: at cum creuerit ma-
 ius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita vt
 volucres cœli veniant, & habitent in ramis
 eius. Queriscus? Respondet Magnetes an-
 tiquissimus auctor Græcus. Sinape enim in A-
 cum calidissimum fit, purgat cerebri sor-
 des, & familiaribus cibis adhibitum pitui-
 tam, atque humores mali succi crassitudi-
 nem scindit. Similis igitur est (inquit) ratio
 verbi Dei, purgat humores intemperantæ,
 reprimit licentiam, & ardorem viuendi si-
 ne ordine, educit amplitudinem pecca-
 torum, curat hominem, mordens repre-
 hensione, secans doctrina, calefaciens com-
 passione, excitans cogitatione: seminatur
 in mundo, & profert fructum supramun-
 danum: seminatur in terra, & terrenos sub-
 ducit ad sanctitatem. Hæc Magnetes. Quæ
 verissimè Catholicorum Euangelio com-
 petunt, cum hæretico nō cohærent. At quis
 illa? quod granum sinapis sit minimum
 omnibus oleribus, quod tantopere crescat,
 quod volucres in ramis eius conuiescant?
 sanè, quoniam humilitas, paupertas, obe-
 dientia, castitas, mortificatio, sunt prædica-
 tionis Euangelicæ ipsissima insignia. Ete-
 nim Christus, Beatissima Virgo, Apostoli,
 Martyres, & plurimi alij, quid aliud vita-
 moribus, miraculis, Euangelio docuerunt?
 Verum qui turgido corde, ac proinde in-
 flatis buccis seipfos venditant tanq; quos-
 dā magnos, à seq; ipsis mittuntur, quiue di-
 cit labia nostra à nobis sunt, & à nobis ver-
 bū DEI, non item ab Ecclesia Christiana
 processit: Qui itē Maiestatem, & Domina-
 tionē spreuerunt, atq; obedientiæ, & pau-
 pertatis, ac castitatis iugum exculsere, vide
 mihi an aliquid vnquā ediderunt, in quo
 vel populi tuta consciētia & stabili fide: vel
 volucres cœli, hoc est, contemplationi, &
 scien-

Math. 13.

Math. 13.

Magnetes
ad Theoste-
nem in A-
pologia p.
Euangelio.

Inanitas
verbi hæ-
reticorū ostē-
ditur.

Psalm. 117.
Epist. Iudæ.

scientiæ magis dediti conuiescerent? Et
 quidem alibi in Euangelio legimus, vbi e-
 rit corpus, ibi congregabuntur aquilæ. Et
 Apostolus ait, facti sumus spectaculum,
 mundo, Angelis, & hominibus. At tu mihi
 iterum, quæso, quasnam è vestris nidis ex-
 clusas vnquam aquilas ostendes, quæ vna-
 nimes ad corpus Christi mysticum, quæ
 est Ecclesia, conuolauerint? sanè cœruos
 ad cadauera volantes, & crocitantés, hoc
 est, qui perpetuò blasphemāt Synodos, Ec-
 clesiam, Sanctos, & tabernaculum Dei, au-
 dimus & cernimus. Aliud non certè. Cū
 verò Apostoli, Martyres, & alij facti sint
 prius vt sterora, vt mundi perispema, vt
 paruuli, vt minimi, mirum non est, si fir-
 mum verbū Dei stat, (cognouit enim Do-
 minus qui sunt eius) ac propterea ij erupe-
 rint tanquam solidissimi rami, quorum
 firmitate nixi, & vmbra tecti maiores no-
 stri steterunt, & nos, summa cum pace reli-
 gionis, eorum vestigijs fidenter insistimus.
 Sed optimè D. Ambrosij, qui sic loquitur;
 Nam sicut, sinapis granum quum sumi-
 mus, vultu contristamur, fronte contrahi-
 mur, ad lachrymas permouemur, & ipsam
 salubritatē corporis nostri cum quodam
 fletu austeritatis accipimus: Illinc enim
 nos amaritudo exasperat, acrimonia pē-
 netrat, hinc calor ignei saporis accendit,
 & toto perturbati corpore tunc magis sa-
 ni efficiamur, quum amplius deploramus:
 Ita ergo & quum fidei Christianæ manda-
 ta percipimus, contristamur animo, affli-
 gimur corpore, ad lachrymas permoue-
 mur, & ipsam salutem nostram cum quo-
 dam fletu, ac merore consequimur. Inde
 enim nos ieiunia exasperant, illinc pecca-
 torum conscientia macerant. Hinc patri-
 monij iactura perturbat, & toto contrista-
 ti habitu, magis salutem consequimur, si
 amplius desleamus, secundum quod ait
 Dominus: Vos plorabitis, & flebitis, secu-
 lum autem gaudebit. Sicut autem cum si-
 napi caput fortè curandū est, iubemur
 capillos demere, impedimenta cutis vni-
 uersa deponere, vt nudo corpori perfecti
 medicina perueniat: ita & cum anima per
 fidem curada est, præcipimur à nobis sub-
 stantiam auferre seculi, impedimenta au-
 ri, argenti que deponere, vt & nudæ, & soli
 animæ congruentius spiritalis medicina
 conueniat. Quisquis enim rebus mundi,
 & diuitijs seculi obuolutus est, huic fidei
 medicina non proderit. Ergo quod succus
 sinapis in corpore, hoc fides Christiana o-
 peratur in anima. Sed quoniam in ea-
 dem doctrinica sententia scriptum est:
 quod acceptum homo misit in hortum su-
 um, & creuit, & factum est arbor, &c. dili-
 gentius requiramus quis iste sit, cui hæc

Math. 24.

1. Cor. 4.
Vide Hæ-
ron. & Hi-
lar. in com-
mentarijs.

1. Tim. 2.

Sermon. 2.
in festo S.
Laurentij.

Ioan. 16. d.

Marci 4.

cuncta conueniant. Arbitror hoc ipsi Chri-
 sto Domino dici, & rectius comparari, qui
 nascendo in homine humiliatus, vt gra-
 num est, ascendendo ad cœlum, exaltatus
 vt arbor est: granum planè est Christus,
 dum patitur, arbor est dum resurgit. Gra-
 num, inquam, est: cum famis esuriem susti-
 net: arbor est, cum quinque millia viro-
 rum, quinque panibus saturat. Ibi sterili-
 tatem humana conditione patitur, hic fa-
 tietatem propria diuinitate largitur. Gra-
 num autem dixerim Dominum, cum ca-
 ditur, cum contemnitur, cum increpatur:
 arborem autem cum cæcos illuminat, mor-
 tuos resuscitat. Ramos autem huius arboris
 si requiras, inuenies. Ramus est Petrus,
 ramus est Paulus, rami sunt omnes Apo-
 stoli, vel martyres Saluatoris, ad quos si
 quis se fortiter tenere voluerit, fluctibus
 seculi minimè mergetur, quin potius sub
 vmbra illorum latitans, gehennæ non pa-
 tietur ardorem, securus que de diabolicæ
 tempestatis procella erit, & de die iudicij
 exurentis incendio.

Fermento præterea confertur verbum
 Dei. Nam et si ea voce humana doctrina &
 Pharisaorum mores interdum notantur,
 quamobrem etiam, vt à sacrificijs fermentum
 abijceretur, in veteri testamento ca-
 uebatur. Eadem tamen voce ipsum etiam
 verbum Dei, scripturarum intelligentiā,
 dilectio, & ipse Dominus Iesus designa-
 tur. Illud sanè fermentum (inquit Orige-
 nes) non vult esse in anima Deus, & tale
 fermentum nisi abiecerimus de domo ani-
 mæ nostræ, meritò exterminabimur. Sed
 ne contempnas etiā paruum videris in
 te fermētari malitiā, quia modicū fermētū
 totā massam corrūpit. Et idē neq; de par-
 uo peccato negligas, quoniam ex vno pecca-
 to generatur & aliud: sicut, nā iustitia, gene-
 ratur iustitia, & ex castitate castitas, ita & q;
 semel intra se, licet parū malitiæ reposu-
 erit fermentum, quotidie semetipso ne-
 quior efficitur, ac deterior. Et idē si vis
 agere azimorum festiuitatem cum Deo,
 nec paruum quidem malitiæ fermentum
 residere patiaris. Hæc Origenes: longè se-
 cus Diuinā monita excipiens, quàm Lu-
 therus, qui & omnia peccata esse præter fi-
 dem commētus est, & sedulam istam legis
 Christianæ obseruandæ curam despexit.

Iam ad rem quod propius attinet: cum
 fermentum ita dictum sit, quod feruen-
 do crescat, fiat que à farina, quæ subigitur,
 antequam addatur sal: qui eius naturam
 & vim nouerit, verbi Diuini vim facile a-
 gnoscat. Vt enim modicū fermentum to-
 tam massam (vt ait ipse Magnetes quem
 supra citauimus) firmat, modificat, matura-
 rat, & (quod in vita præcipuum est) ad vi-

Grānum
Christus.
Arbor
Christus.

Rami App
stoli, Mar-
tyres, &c.

Etum, panem perficit, panis enim fermenti expers insuavis est ad gustandum, & ad alendum incommodus: sic verbum Dei vitam hominum immoderatam, effusam, & ordine carentem continet, & quodammodo fermentat reducens ad proprium ordinem. Quod certe abesse ab hæretica doctrina liquidissimè cernitur. Ecquæ enim constantia, ordo, lex, moderatio, vitæ hominis perturbatæ, ac dissolutæ, & inconstanti potest inde peti? Quod si amaro zelo, contentione, mutabilitate omnia inter hæreticos feruere, & intumescere, (ac quidem in rebus fidei) intelligis, an non amabo fermentum minimè Evangelicum agnoscis? Præterea cum fermentum (ait Diuus Ambrosius) sit magnitudine paruum, specie simplex, natura commune, tantam tamen fortitudinem intrinsecus gerit, vt cum reconditum fuerit in farina, hoc totam massam faciat esse, quod ipsum est, & ita semper vniuersum cumulum aspersiois suæ vigore diffundit, vt omnem ipsam magnitudinem pollinis faciat fermentum, ac sic res ipsa fortitudine sua molem proprii vigoris acquirit. Inde verò est (quemadmodum paulò fustis postea disseremus,) vt firmissima fuerint progressusque magnos fecerint, quæcunque hoc fermentum perceperunt. Hoc autem contigit Apostolis, hoc ijs quicunque in Germaniam, & aliò Euangelium primi importarunt. Et prudentissimè (inquit Diuus Chrysostronus) ex natura rerum imagines Dominus condidit, vt ostendat sicut illa, natura duce, impossibile est non fieri, pariter hæc quoque naturæ Domino concedente, necessariò fient. Non igitur opponetis (inquit ad Apostolos) & quid poterimus ad tantam duodecim homines multitudinem? Id enim ipsum maximè virtutis vestræ splendorem ostendet, quod multitudini orbis immixti non confundemini. Nam & fermentum cum farinæ appropinquauerit, non solum appositum, sed immixtum, penitus totam massam fermentat. Propterea non dixit, appositum, sed abscondit. Si igitur & vos cum vniti atque commixti impugnationibus fueritis, tunc trophæa consequemini, & quemadmodum fermentum in farina subuersum non perditur, sed in naturam suam farinam transmutat, pariter in prædicatione Euangelij fiet. Nolite igitur timere si magna pericula futura prædixi. Non enim extinguetur fulgor vester, sed omnia superabit. Ac paulò post. Magna enim est prædicationis virtus, & quod semel fermentatum est, fermentum rursus ad reliqua efficitur. Hactenus Chrysostronus.

Sermo. 5.

Chrysostr. hoir. 17. in Math.

PLUVIA ET IMBER confertur. Inclamat enim Diuinus Legislato: Audite cæli quæ loquor, audiat terra verba oris mei, concresecat in pluuiam doctrina mea, fluat vt ros eloquium meum, quasi imber super herbam, & quasi stillæ super gramina. Prædicat quoque Esaias. Quomodo descendit imber, & nix de cælo, & illuc vltra non reuertitur, sed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen ferenti, & panem edenti: sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in his, ad quæ misi illud. Itaque & addit, omnes sitientes venite ad aquas. Et Iob dicebat, expectabant me sicut pluuiam, & os suum aperiebant, quasi ad imbrem ferotinum. Atque vt breue faciam, sicut plena est Diuina scriptura his similitudinibus, sic (inquit Ecclesiastes) fons sapientiæ est verbum Dei. At verò adhuc vim & vehementiam eius futuram potissimum Euangelij tempore Spiritus sanctus ostendit, tum quòd, si quis biberit ex hac aqua, fiet in eos fons aque salientis in vitam æternam, tum ex eo quod D. Gregorius Magnus moraliter affert. Quis dedit (inquit Iob) vehementissimo imbri cursum? Et quis est pluuiæ pater, vel quis genuit stillas rosis? Imber igitur (ait Gregorius) fortitudinis DEI, est prædicatione Diuinitatis. Nam imber infirmitatis, est prædicatione incarnationis de qua per Paulum dicitur. Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Et rursus. Si crucifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute DEI. Sicut autem (ait) sancti viri humanitatis eius infirma prædicant, vt auditorum suorum cordibus etiam Diuinitatis fortia infundant. Audiamus per tonitruum imbris imbrem fortitudinis. In principio erat verbum, & verbum erat apud DEVM, & DEVS erat verbum. Audiamus etiam imbrem infirmitatis. Verbum caro factum est. Audiamus imbrem fortitudinis. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Quod factum est in ipso vita erat. Audiamus etiam imbrem infirmitatis: In propria venit, & suum non receperunt.

Sic igitur quicunque de Domino prædicarunt, vt eius Diuinitatem aut negarent, aut quasi immineret, vel diuiderent, quemadmodum Lutheranos, & Caluianos nos fecisse compertissimum erit, vel prorsus eam tollerent, sicut Samosateni, & non ui Ariani faciunt, hi sunt qui verbum Dei non annunciarunt, de quibus meritò dicit Apostolus, subintroierunt quidam homines (qui olim præscripti sunt in hoc iudicium)

Esaias 55.

Esaias 55.

Iob 29.

Eccles. 7.

Greg. 1. 17. Moral. Iob 38.

Lutherano rum & Cal uin. verbu imbris proprietates cum non habeat, verbum Dei est.

dicium) impij: Dei nostri gratiam transferentes in luxuriam, & solum Dominatorem, & Dominum nostrum Iesum Christum negantes, & cet. nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, & quæ sequuntur. Atqui Pontifex ille sanctissimus verba Ieremiæ exponens: Nunquid sunt in sculpili bus gentium qui pluant, aut cæli possunt dare imbres? Dicamus (inquit) hoc & contra hæreticos, qui pluuiam doctrinarum tribuere non possunt. Et cum se cælos esse promittant, & de se scriptum gloriantur, cæli enarrant gloriam Dei, tamen imbres non possunt dare doctrinæ. Et sapienter inquit Cyrillus de istis, qui specie Euangelij ad cursum Diuini verbi præcedendū, abutebantur. Cum pluit, aut ningit, nemo potest prohibere, quin propositum eius, qui facit vt pluat & ningat, ad effectū perducatur. Propositum enim est vt terra fruges ferat, & agricola cibo, & semine abundet, sic nemo potest facere, vt cesset verbum Dei. Non potest (inquam) vt dixit Gamaliel legis doctor de verbo quod Apostoli prædicabant, consilium Dei, aut opus dissolui.

Iam igitur Chytræ circumspice, quid Lutheranos frugum ex tanta illa pluuiæ vestra, & irrigatione Euangelica vobis pollicebamini, & vide grandone an ros fuerit, quo populos aspersistis, aut potius interemistis. Neque enim tam cito Lutheri semen iactum fuit in terram, quin cælum quasi æneum factū, nec matutinam, neque ferotinam pluuiam in vestris regionibus pluerit amplius. Vbi enim Episcopi, vbi Sacerdotes, vbi doctrina Patrum, vbi Academia quæ antea florebat? Actantum ex Aegyptijs plagis, & ex puluere isto (in quo vos præclare videlicet exercuistis) eruperunt Cyniphes, & ranæ, & aqua in sanguinem versa est. Non animabus in purgatorio pepercistis, non Pötificibus, non Principibus, nõ Ecclesiæ vniuersæ, nõ sanctis in cælo, coaxantes scilicet interim cum vestro illo IN T E R I M impudè vestris istis paludibus, quas vel ipsi Turcæ solo ductu nature exhorrent, bella verò rebellium aduersus legitimos Principes isthinc extirpare, vt si eos conatus obedientiæ Christianæ adiunxissetis, iam diu est, cum quidquid Turcarum est virium, & armorum, prorsus retusum, & in vomeres versum fuisset. Præterquam quod istud vestrum semen arefcente terra non creuit, vt faceret fructum tricesimum, sexagesimum, centesimum, sed bonum triticum, vnde varij illi & vberes continentiarum fructus edebantur, in Zizaniam vertere curati

Spist. Iudæ

Gregorius Magnus.

Act. 5.

Verbū Lutheranorū non pluuiæ sed grandis

uit, nec quantacūq; diligentia Principū, vel Ecclesiæ, ac Synodi generalis cura Christianus orbis in hoc incubuit, vt sapientia & doctrina rectissima imbueremini, effici potuit, vt aliud ex vobis enasceretur, quàm quod de terra inquit Apostolus, quæ sepe venientem super se bibens imbrè, cum proferat spinas, ac tribulos reprobata est, & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem. Quin verò quidquid eiusmodi è vestro semine erupit, cum illico pugnates inter se, ac immaturos fructus tulerit, neq; vna ex radice prodijse, neq; ex eodem foramine manasse, quod amaram & dulcem aquam emittere nequit, nec propterea fuisse bonum semen, non granum sinapis, non fermentū, neque cælestem pluuiam, hoc est non Dei eloquium, aut verbum apertissimè ostendit.

Cum MARGARITA identidem comparatur verbū Diuinum. Vna enim pretiosa margarita, vna est veritas (ait Theophylactus) quæ scilicet Christus est: Ea cum in concha nascatur, quæ se aperit tēpore fulgoris, ac deinde iterum se claudit, concipitur tum ex fulgore Spiritus sancti. At sicut sepe margaritam tenens in manu, ipse scit quantas diuitias possidet, alij autem ignorantia & prædicatione in obscuris & peractis, abscondita est. Sed & bonæ margaritæ (inquit Albertus Magnus) colore, natura, effectu dignoscitur. Colore meliores sunt, quæ splendorem aluminis pluuiosi exhibent, qui splendor est argenti, cui supernat tenuissimus fumus hyacinthinus, splendor autem argenti est, sicut si clarè lucens penetret aquam limpida. Et sic color bonæ margaritæ accedit ad perspicuitatem aque limpide. Hæc si spiritualiter expèda mus, lux sapientiam significat, aqua mundiciem. Sed & notandum est, quod ostrea, & conchylia, quæ margaritas portant hoc inter cætera animalia propriū habet, quod nunquam coeunt, seu per commixtionem generant: Sed potius ex lumine lunæ, quod conceptum in humido viscoso succo format, & colorat, margaritam. Fum' autem hyacinthinus desuper natans vapor cælestis est in mente. Quæ sursum sunt quærite (inquit Apostolus) Natura autem margaritæ causâ habet in cælo efficientè (vt diximus) lumè scilicet lunæ. In humido roscido, qui manè ex ripa maris colligitur, habet materiam seminalem. In conchylis autem habet quasi matricem, & ita in animali mundissimo, & castissimo naturalè fertur suæ substantiæ virtutem. Splendor cælestis in Sanctorum mentibus, illorum nimirum, qui doctrinam nobis sanam, & veram profuderunt, illuminatio est, qua Spiritu sancto inspirati locuti

Hebr. 6.

Albertus Magnus in Math.

Sap. 8. Ezech. 36.

Coloss. 3.

2. Pet. 1.

140 sunt sancti dei homines. Humor ros cidus, gratia est. Ros lucis ros tuus. Et rorate caeli desuper, dicit Propheta. Durantur margaritae in conchis maris per patientiam: persequerat autem doctrina veritatis inter tot tempestates huius seculi, & aduersas sectas. Inundationes maris (habet scriptura) quasi lac fugens thesauros occultissimos arenarum. Sunt autem thesauri arenarum margaritae, quae inter arenas latent. In conchis autem formantur, & nutriuntur: si quidem veritatis doctrina de figuris & aenigmatibus elicit veritatem (vt scripsit Paulus) videmus nunc per speculum in aenigmate. Rotunda figura perfectionem notat. Haec atque multo plura tum ille, tum alij excellentes viri de margarita, & gemmis locuti sunt: quae omnia ad Dei gloriam, & sapientiam manifestandam sapientissimè aptarunt. Mirandum vt non sit, si plurimi percepto bono Dei verbo, tanquam boni negociatores, omnia reputarunt vt stercora, cuncta vendiderunt, vt darent pauperibus, Mundo valedixerunt, percalcum perrexerunt patrem, vt istam margaritam emerent. Da ergo mihi Chytrae vnum de vestris Euangelicis, qui ad eremos, qui ad cenobia, ad virtutum videlicet Christianarum scholas, confugerint, vt totam vitam paludati cilicij, ieiunij passij (vt quidam de nostris Martyribus aptissimè dixit) in lege Domini meditentur dies ac noctes. Id quod etiam tenellae virgines efficere potuerunt, quia non vitro vestro, & auro improbo, sed ista margarita, & purissimis gemmis verbi Dei sese ornarunt. Audi ergo Marcion (inquit D. Hieronymus) Audi Manichae, bonae margaritae sunt lex & Propheta, & notitia veteris Testamenti. Nos autem vestris dicere possumus. Audi Luthere, Audi Caluine, bonae margaritae sunt nouum Testamentum, non diminutum, non decurtatum, non falsatum: bonae gemmae Sacramenta, & Christus verax, & verus in Eucharistia, quae alia impie ab ijs negantur. Quae certè nisi possideatis, mirandum non est, cum Dominus iusserit ne mitteretur ante porcos margaritae, aut sanctum daretur canibus. In quo praeepto (ait D. Augustinus) diligenter quaerendum est, quid sanctum sit, quid margaritae, quid canes, quid porci. Sanctum est, quod violare atque corrumpere nefas est, cuius vtique sceleris conatus, & voluntas tenetur rea, quamuis illud sanctum natura inuolabile, atque incorruptibile maneat. Margaritae autem, quaecumque spiritualia magna aestimanda sunt, quae in abdito latent, tanquam de profundo eruuntur, & allegoriarum integumentis, quasi apertis con-

chis inueniuntur. Licet itaque intelligere, quod vna eademq; res & sanctum & margarita dici possit: sed sanctum ex eo, quod non debet corrumpi, margarita ex eo, quod non debet contemni. Conatur autem vnusquisque corrumpere, quod non vult esse integrum, contemnit verò, quod vile ducit, & quasi infra se existimat esse, & id eò calcari dicitur, quidquid contemnitur. Quapropter canes, quoniam exiliunt ad dilacerandum, quod autem dilacerant integrum esse non sinunt: Nolite (inquit Math. 7. sanctum dare canibus, quia est dilacerari, & corrumpi non potest, & manet integrum, atque inuolabile, illi autem qui vellent, cogitandum est, quod acriter atque inimicissimè resistunt, & quantum in ipsis est (si fieri possit) conantur perimere veritatem. Porci verò, quamuis non ita vt canes morfu appetant, passim tamen calcando inquirant. Canes ergo pro oppugnatoribus veritatis, porcos verò pro contemptoribus non incongruè accipimus. Quod autem ait: Conuersi dirumpant vos, non ait ipsas margaritas dirumpant. Illas enim conculcavit, etiam cum conuertuntur, vt adhuc aliqui audiant, dirumpunt autem eum, à quo iam missas margaritas conculcauerunt. Non enim facile inuenies quod gratum ei esse possit, qui margaritas conculcauerit, id est, cum magno labore diuina inuenta contempserit. Qui autem tales docent, quomodo non dirumpantur indignando, & stomachando, non video. Vtrumque autem animal immundum est, & canis & porcus. Cauendum est ergo ne quid aperiat ei, qui non capit. Melius enim quaerit quod clausum est, quam id quod apertum est, aut infestat, aut negligit. Neque verò alia causa reperitur, cur ea, quae manifesta & magna sunt non accipiantur praeter odium, & contemptum, quorum propter vnum canes, propter alterum porci nominati sunt. Sic Augustinus. Et haec etiam an sectarijs huius temporis quadrent, ipsa res loquitur. Vniuersus orbis Christianus pridem agnouit conscientia vestros iam arguit. Margaritam enim, siquidem verbum Dei conculcarunt. Dolo enim malo quaesitum statim foedè violarunt, multas eius partes reijciendo, alias reddendo mancas atque mutilas, versionibus innumeris deprauarunt, peruersis interpretationibus corruperunt, vt antea ostendi, ad eius interpretationem quosuis ex plebe receperunt cerdones, lanios, coquos, singulos proprijs imbutos haeresibus & opinionibus, denique errores & haereses veteres eodem dolo astruere conantur, vt ex Atheismis quos infra commemorabo, atque alijs patebit

Esa. ca. 45. & 26. Deut. 33. 1. Cor. 13. Lutherani margaritas non quaerunt. B. Edmundus Campanus in Rationibus redditis Academicis Angliae. Matth. 7. Li. 2. de Ser. in monte Sanctum. Margaritae.

Canes veritatis oppugnatores. Porci veritatis contemptores.

Lutherani conculcavit verbum Dei.

quid. An horum verbum margaritae meretur nomen, an potius qui tali verbo vtuntur, verbum illud Dei vtuntur, vt porci margaritas, conculcant? Iudex esto lector. IONI ET LUMINI assimilatur. Vox enim Dei ex medio ignis ad Moysen facta: Cum flamma (inquit Philo. in Deo calogum. Luc. 2. Caezar Scaliger contra Cardanum. Ignis quae sit vis. Luminis quae vis. Dionysius Diuinus nō. seipsum omnia quae vident, quae mouentur, quae calefaciunt, quae omnino ab eius radijs continentur. Quapropter sol Graecè ἡλιος appellatur, quod congregabilia reddat, omnia δὲ τὰ πάντα ἀλλήλοις κοίλιαι τε & dispersa. Sic omnia solem sensibi-

lia concupiscunt: videlicet videre aut moueri, & illuminari, atque calefieri, & omnino ab ipso lumine contineri desiderant. Neque verò (addit ille) ita loquar, quod antiquorum opinionem sequar, putantium solem esse Deum, & opificem vniuersi, & idcirco patrem hunc oculis mundum ratione propria gubernare: verum haec iudeo dixi: quoniam inuisibilia Dei à creatura mundi per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur: sempiterna quoque eius virtus, atque Diuinitas. Haec Marfil. Sic ille. At is qui Paraphrasin in eundem nus. conscripsit: Res nulla (inquit) magis, quam lumen refert naturam boni. Primum quidem lumen in genere sensibile purissimum, eminentissimumque apparatus. Secundò, facillimè omnium, & amplissimè, momentoque dilatatur. Tertio: innoxium occurrit omnibus, atque penetrat, & leuissimum, atque blandissimum. Quarto: calorem secum fert alium, omnia fouentem, & generantem, atque mouentem. Quintò: dum adest inestque cunctis: à nullo inficitur, nulli miscetur: similiter ipsum bonum totum rerum ordinem supereminet: amplissimè dilatatur: mulcet & allicit omnia: nihil cogit: amorem quasi calorem habet: vbique comitem: quo singula passim inescantur: bonumque libenter asciscunt: vbique penetrabilibus praesentissimum, commercium cum rebus nullum habet. Denique sicut ipsum bonum inestimabile est, atque ineffabile, ita ferme lumen. Hoc enim nullus adhuc definit Philosophorum: vt nihil lumine clari, us sit alicubi, nihil rursus videatur obscurius. Sicut & bonum, & notissimum est omnium, & pariter ignotissimum. Quae cum ita sint, latissimè pateret hic campus, vnde mens altius se attolleret ad Christi Domini doctrinam, vimque huius efficacissimam, & vberissimam contemplandam, quae quidem ipse ignis est cōsumens, & lux illuminans omnem hominem quique cum venerit, vt mitteret ignem in terram vbi accenderetur, sic verissimus Iustitiae sol nunquam desistit radios quoque versum emittere, quibus suam vbique virtutem imprimat. Hinc verò praclare Origenes: I. Origenes gnus (inquit) duplicem habet virtutem, hō. 13. super vnā qua illuminat, alteram qua incendit. Exodum. Est ignis quidem in hoc seculo, est & in futuro. Dominus IESVS dicit. Ignem veni mittere in terram. Ignis iste illuminat. Item rursus Dominus dicit in futuro operarijs iniquitatis: Ite in ignem aeternū, quem praeparauit Pater meus diabolo, & angelis eius. Ille ignis incēdit. Ver-

Philo. in Deo calogum.

Luc. 2.

Caezar Scaliger contra Cardanum.

Ignis quae sit vis.

Luminis quae vis.

Dionysius Diuinus nō.

Heb. 12. Ioan. 1. Luc. 2.

Mat. 25. d. ran.

runtamen iste ignis, que venit, mittere Iesus, illuminat quidem omnem hominem venientem in hunc mundum, habet tamen aliquid, & quod incendat, sicut confitetur illi qui dicunt: Nonne cor nostrum ardens erat intra nos, cum adaperiret nobis scripturas. Nescio autem si & ille ignis in futuro seculo, qui incendit, habeat aliquid & quod illuminet. Est ergo (vt ostendimus) natura ignis duplex. Et ideo iubetur offerri coccus duplicatus, cuius color ignis indicat elementum. Quomodo ergo nos offerre possumus ignem istum duplicatum ad edificium tabernaculi, videamus. Si doctores, extruis tabernaculum, edificas Ecclesiam Dei. Dicit ergo & ad te Deus, quod & ad Ieremiam dixit: Ecce dedi verba mea in os tuum, id est, ignem. Si ergo docens, & edificans Ecclesiam Dei, increpes tantum modo, & arguas, & castiges, & peccata populi exprobes, nihil autem consolationis proferas de scripturis Divinis, obscurum nihil explanes, nihil scientia profundioris attingas, nec aliquid intelligentia sacratoris aperias, obtulisti quidem coccum, sed non duplicatum. Ignis enim tuus incendit tantummodo, & non illuminat. Et rursus si docens, mysteria legis aperias, secretorum arcana discutias, peccantem vero non arguas, negligentem non corripas, severitatem disciplina non teneas, obtulisti quidem coccum sed non duplicatum, ignis enim tuus tantum illuminat, non accendit. Qui ergo recte offert, & recte dividit, coccum offert duplicatum, vt cum scientia lumine, igniculum severitatis admisceat.

Luc. 24. c.
Exod. 25.
& 26.

Ierem. 5. a.

Hæretico-
rudoctrina
cæret pro-
prietatibus
ignis.

Num. 16.
Ezech. 1.

Gregor. in
Ezech.

Hæc igitur omnia, que ad ignem, & lumen pertinent, id est, calorem, splendorem, missionem, conversionem, congregationem, constitutionem elementorum, conservationem, renovationem, si quis cum igne illo contulerit, qui non ardeat in Ecclesia Catholica, facillime eum deprehendet externum, potiusque vaporem fumi, & tenebras Aegypti palpabiles, quam verum ignem, & lumen. At vero ad altare Domini prohibuit Deus, alienum ignem apponi. Et ignem involuentem, quem ventus turbinis præcessit scriptura non probat. Hoc enim mentis malitia designatur. Iudæa (inquit Divinus Gregorius) nube sua ignorantia cœcatur, quia mox ad persecutionis nequitiam erupit igne suo convoluta est, quæ in obligatione se nequitia per eandem ipsam crudelitatem, qua arsit, implicavit. Ventus autem turbinis veniebat ab Aquilone, & nubes magna, & ignis involvens, quia ex corporis sui frigore, ad ignorantia suæ caliginem perducta, vsq; ad malitiam persecutionis erupit. Vnde & ad alium quoque Prophetam dicitur: Quid tu vides?

Ollam, inquit, succensam ego video, & faciem eius a facie Aquilonis. Que olla descriptio, an ad Lutherum pertinuerit, de quo editum fuit illud dystichon:

Olla Lutherus erat succensa Aquilonis ad oras,
Illinc in terram panditur omne malum:

Atque adeo an ad te Chytræ spectet, qui ab olla cognomen geris & faciem habes a facie Aquilonis, tuum ipsius (ni te ipsum perneges) iudicium esto.

PRÆTEREA calidus hæreticorum ignis non est, esset enim valens, efficax, atque, vt dicit Ambrosius, operatorius. Operatorius inquam, vel in accendendis ad penitentiam hominibus, vel in inflammandis ad perfectionem, de qua iam locuti sumus, vel in Sacramentis ea virtute ornandis, quam tu nescio an verbotenus in istis noscere tuo adversus me scripto videris, cum ea fatearis esse signa efficacia gratia, id quod tamen tui inficiantur. Iam D. Paulus huiusmodi verbum proferebat, atque a quibusdam percipiatur, designabat cum diceret: Et quis est qui melificet, nisi qui contristatur ex me? S. Augustinus vim istam multo efficacioram in Sacramentis testatur, cum inter alia Sacramenta, que vocat virtute efficacissima, de Eucharistia dicat: Non enim sanctificatur, vt sit tam magnum Sacramentum, nisi operante invisibiliter spiritu Dei. Neque item ignis vester splendidus est. Nisi enim in altari sit, & præluceat ad Ecclesiam accendentibus, quam tu claritatem isti tribuas? At si Ecclesia latet, atque invisibilis est, quem admodum plerique omnes dicitis, nescientes quid loquamini, vbinam ignis in altari, quod esse debet in Ecclesia, apparebit? Vbi candelabrum super mensam positum cernemus? Et sane vobis ignis iste invisibilis & obscurus est æquè ac ille, qui fatuarum virginum erat extinctus. Nam & non sine spiritu fatans (qui quidem odit lucem) lumina ipsa, quibus iste Divinus ignis indicatur, ex riuibus vestris, & templis sustulistis. Cæterum quod Donatistis D. Augustinus obiecit, id ad vos attinet. Inquit enim: Libenter in operisim moramini, ne fateri aperta cogamini. Et illud quoque in vos quadrat, quod alibi ait: Cæco præsens est sol, sed ipse soli absens est. Sic omnis impius cæcus est in corde, præsens est illi sapientia, sed cum cæco præsens est, oculis ei absens est, nõ quia ipse absens est, sed quia ipse ab illa absens est.

Ad hoc, nulla vera mixtio, nulla conversio, nulla constitutio est istius vestri ignis aut verbi, quia neque vlla proportio in vobis est ad temperaturam: tui enim introductur, & promouetur forma in elementis, quæ do est proportio. At vos cum omnia mēbra

Non est ca-
lidus ignis
hæreticorum

2. Cor. 3.

S. August.

de Trinit.

Non splen-
didus.

August. de
vni. Ecclē.
cap. 19.

In Palm.

Alijs pro-
prietatibus
ignis desit
catur do-
ctrina hæ-
retic.

tun.

eundem actum habere, omnes esse Reges dicitis, cum neminem alteri, officio saltem, præualere asseritis, adimitis ita hanc vim, vt asseratis Christum cum esse, qui nos, verè, & (vt cum scholis loquar) formaliter iustos coram Deo efficere nequeat. Igni ergo, lumini, doctrinae, ac verbi Divini vim, & vitam omnem adimitis. Proinde renovationem internam, quæ iustificantis gratia perpetuus effectus est, ad sanctitatem quandam, non ad iustificationem esse referendam stultè didicistis, impie retinetis, sceleratè docetis. Qua de tota re, quoniam Patres antiqui, Mileuitanumque Concilium, Tridentinæque Synodus, plurimi verò Theologi optimè ex Divino verbo scripserunt, id mihi satis fuerit dicere, prodijisse istum errorem, tum ex tumore cordis, veræque Theologiæ ignoracione, tum quod modum attendere nolulistis, quo Christus vt Deus, & homo effectiue influit in membra sua, atque est omnis iustificationis nostræ principium vniuersale, & quo ad habitualem eius gratiam, & quo ad actualem eius iustitiam, quæ nostra iustitiæ causa, & origo est tam per modum meriti, quam exemplariter. Et certè quæ ignis, ac luminis propria in scripturis asseruntur, satis fuerant ad blasphemias illas reuelandas, quibus dum Christi tollere meritum videmini, id ipsum enervatis, & tollitis. Propterea vero D. Basilius ferro ignito, quod propter ignem sibi coniunctum, vrit, Christum Deum, & hominem assimilat: & noua creaturam in Christo dicimur ab Apostolo: Quia Aug. de spi videlicet (ait D. Augustinus) per spiritum Christi incorporatus, factusque membrum eius potest quisque illo incrementum intrinsecus dante operari iustitiam: Creat enim Christi gratia Euangelica in nobis spiritum nouum, & cor nouum, vt habent Prophetarum scripta, non autem quia manente peccati vetustate imputetur membris ea, quam non habent, iustitia: quod quidem audent prophani è vestris contra Dei expressum verbum loqui. Tu autem ne non videare istorum assecla, minimè interea curans, quid de veri Theologi essent iudicaturi, Augustinum (quem certè nunquam intellexisti, ne dicam non legisti) asseris sententia Pauli de gratuita imputatione iustitiæ non satisfacere. Scilicet ille te pedagogum expectabat, cui dictata corrigeres, & nouam in Ecclesia Christi post quindecim secula lucem inferres. Atqui & viuida visigni. Itaque & Christo, ac prædicationi verbi Dei tribuitur. Sicut enim (ait Apostolus) in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes viuificabuntur. Quare qui hanc viuificationem, & in hæreticam iustitiam tollit, is viuificandi vim

Christo adimit, sed infinitum esset omnia quæ ex hac diuini verbi proprietate aduersus vestra dogmata desumi possent, argumenta persequi. Et proinde his contentus si per sedebam cæteris. Reliquas etiam verbi Diuini affectiones præteribo, ne sit tractatio longior, præsertim quod ea me spes teneat fore, vt docti omnes & iij in primis, qui ad vnamquamque rem existimandam, & momento suo ponderandam indifferens iudicium adhibent, clarè ex ijs, quæ attulimus, intelligant vobis ostentationem verbi Dei propriam esse, verbum autem ipsum Dei Catholicis esse Christi Seruatoris testamento relictam hereditatem. Hæc igitur de verbo Dei, ad quod prouocabas, Nunc ad dogmata quatuor Synodorum accedamus, in quibus tam illustribus tribunalibus senties, qualis aduersus omnes hæreses vestras ante vndecim & duodecim secula sit lata sententia, & ita quidem, nisi me omnia fallunt, senties, vt pertimescendum sit, ne tui te peniteat, quod vllam Synodorum præscarum in defensione tua mentionem feceris. Quam tamen fidenter Synodos tibi vendices, nunc videamus.

DE SYNODIS QUATVOR OECUMENICIS PRIMIS, (ad quas Chytræus tertio loco prouocat) & Protestantum Atheismis, quibus earundem decreta conuellunt atque produunt
Sectio. III.

CHYTRÆVM CÆTEROSQVE
Protestantes Synodos Oecumenicas quatuor verbo probare, vt autem ipsa earundem auctoritatem contemnerent, denique, calidè quatuor primas Synodos solas admittent.

CAPVT I.

Is ergo respicere te Ecclesiam Catholicam primam & puriorem, quæ temporibus Nicænæ, Constantinopolitanæ, Ephesinæ, & Chalcedonenis Synodorum, probatarum viguit: Eaque, à te, atque à tuis, quæ tunc de dogmatibus decreta sunt, doceri. Tu quidè hæc. Que itè Lutherus (vt & ipse aliquam religionem præferret) asseruit, cum quatuor illa concilia semel atque iterum eadè pagina vocasset summa: Neque que verò hæc solum, sed & plura alia, quæ inquit, hinc inde, in Græcia, Asia, Syria, Aegypto, Aphrica fuisse Christiana concilia, præcipuè quibus D. Cyprianus, & Augustinus interfuerunt. Quæue Carolus Magnus Romæ, & Franckfordiæ, & filius eius Ludouicus in Francia, & Aquisgranis, & complures alij Imperatores collegerunt. Et hæc quidem Lutherus. Sed & Melanchthon eiusmodi aliqua, in responsione ad articulos Inquisitionis Bauaricæ

De orthod. fide. l. 3. ca. 15. & 18.

2. Cor. 5. Aug. de spi ritu & lit.

Ezech. 36. Ierem. 31.

Chytræi audacia.

1. Cor. 15. 1. Cor. 5.

Luther^o co. 7. Vviteber-
gæ impres-
so, anno. 1557. p. Tho-
mâ Klug. f. 452. pa. 2.

144
Calu. Infti.
Gall. lib. 4.
ca. 2. Sect. 2.

ANTONII POSSEVINI REFUTATIO

ricæ comprobavit. Quæ postea Caluinus quoq; aliquando constanter fateri videtur, cum dicit nihil in doctrina Catholica à tempore Apostolorum ad eam vsq; ætatè immutatum fuisse. Et Epistola ad Sadoletum: Statue tibi quæso (ait) ob oculos, veterem illam Ecclesiæ faciem, qualem Chryso-stomi, aut Basilij ætate apud Græcos, Cypriani, Ambrosij, Augustini seculo apud Latinos extitisse, ipsorum monumenta fidem faciunt.

ACCIPIMVS igitur, Chytræe, quod das, sed vtinam vbi ventum ad rem fuerit, non repetas quod dedisti: & verò ad locos communes, Melächthonis, ad Magdeburgensium nœuos, & stipulas sceleratè confictas (relictis interim crasis eorum trabibus) ad inuisibilem quandam Ecclesiam, ad spiritum deniq; tuum te statim proripias. Vt cunque res accidet, illud interim constat te atque ad eò socios tuos omnes, has ipsas Synodos, vt aliud vulgò iactetis, parui omnino facere. Primum enim illud vobis familiare est vitium, vt vniuersas Synodos in tenebris delitescere cupiatis, ne videlicet vestra doctrinæ appareat falsitas. Quod verum esse indeliquet, quòd easdem edere non modò curæ nunquam vobis fuerit, verùm etiam illud curaueritis sedulò, vt qui edidissent Catholici vestras calumnias non effugerent. Deinde & illud omnium Protestantium est solenne, vt auditoribus suis Synodorum libros nunquam proponant, sed earum vice locos communes nescio quos Vrbanis Regij aut Philippi, confessiones, aut rectius confusiones VVirttembergenses, Saxonicas, Schmalcaldicas, Palatineses, Helueticas, Gallicas ab hominibus malè feriatas confictas, quas tamen vt olim D. Hilarius de Arianis verisimè dixit, annuas & menstruas faciunt, & rem eò deducunt, vt dum multæ confessiones fiunt nulla reuera sit confessio. Et quidem hic ego Chytræe conscientiam tuam appello, testesque velim ipsos auditores tuos, Synodone illas vnquam integras (vel quantum illarum in Christiana extat Ecclesia) aut in lucem edi curaueris, aut certè bona fide eis ostenderis: sicuti tamen Augustanam, & VVirttembergensem confessiones ante sexennium edidisti? non equidem opinor. Si tamen auditoribus tuis easdem monstraueris (nam te non edidisse constat) ausim affirmare illos facillè cognouisse ex earundem auctoribus, indicibus, confirmatoribus, ratione item, qua habitæ sunt, & cæteris circumstantijs temporum & personarum, penes Catholicos eundem verbi Diuini sensum, ordinem hierarchicum, qui olim fuit, extitere, & proinde opus non esse nouo alte-

ro Euangelio, nouisque Architectis, qui totum illud purioris Ecclesiæ ædificium inuertant. Sin minus id præstitisti (nuncquam enim eas à te sibi propositas discipuli omnes tui affirmabunt) ecquid dicimus? fortè illud, quòd sapienter D. inquit Hieronymus. Non dantur venena, nisi melle illita. Satis enim est vobis earundem Synodorum nomine, Symbolisque quadantenus propositis, sed antea nouo Confessionis Augustanæ, aut Caluinianæ Institutionis, vel ad eò Ariani Symboli veneno infectis propinare latentem adolescentibus mortem, sicque vt soli regnetis, & va ex ipa ista vnamquamque sectarum vestrarum sibi statuere, qua pietas, obedientia, & regna florentissima vel hoc seculo corruerunt. Sed quo loco Synodi hæc quatuor apud te tuosque sint, ex eo apparet clarius, quod earundem auctoritatem in disceptationibus, & controuersis fidei que stionibus finiendis non admittatis, nisi quatenus vobis, orbis videlicet sapientissimis iudicibus, diuinis litteris videntur consentaneæ, hoc est, quando lubet. Illud verò apertissimè ostendit vos tum has, tum reliquas omnes Synodos nihili profus facere, quòd Concilia vniuersa errare posse doceatis, & argumentis ostendere elaboratis, vt videre est apud Lutherum articulo vigesimo octauo, & vigesimo nono. Et quod caput est, quidam tui riuales, Brentius & Hermānus libro tertio Prolegom. capite decimo quinto & decimo sexto, concilium Nicænum I. erroris arguunt. Hæc cum ita se habeat mirum est Chytræe, qua fronte audeas affirmare te primas quatuor Synodos respicere, quas reuera vt illicquet, & clari deinceps liquebit, nullo loco ducis. sed amabo te cur primas solas quatuor respicis synodos, quin cæteras quoq; respicis? Intellego artem, & quis non intelligit, te eum quatuor illas synodos priores admittis, sequentes explodis, id facere quòd existimes vix quidquam hæresum vestrarum esse à vetustioribus illis anathemate confossum, cum tamen vestra illa omnia prius euerterint, ac condemnauerint, quam vos illarum fidem subdolè eleuare, aut euertere niteremini. Et tamen vt vestra hæc non condemnassent Chytræe, ecquis est tam stupidus, quin sentiat ad posteriores eas synodos esse accedendū in quibus quæ postea hæreses vestris similes emerferunt, planius suo tempore explesæ, & explosæ fuerunt. Quas quidem Synodos sequentibus seculis habitas, si haud puram pronunciaffe sententiam de Christi doctrina temerè dixeris, non deest (que Deo sit laus) Spiritus Sanctus, qui solidiores bonis mentibus cogitationes iniiciat: Nem-

Quam ma-
de de Syno-
dis hæretici
sentiant.

Bret. in cõl.
VVitem. c.
de concil.
Caluin. l. 4.
Infti. ca. 9.
§. 8.

Quare hec
teci priores
4. Synodos
admittunt.

RESPONSIONIS DAVIDIS CHYTRÆI. 145

Nempè: Non cõsensisse spiritum sanctum in Ecclesia: Non irritam fuisse Domini promissionem, qua vsque ad consummationem seculi nobiscum se mansurum spondit. Non interijisse Deum, cuius sapientia à fine, ad finem attingit, ac disponit omnia fortiter, & suauiter. Neminem verò Patrum, nullam legitimam Synodum, vel de casu futuræ Ecclesiæ, vel de lapsu antiquioris doctrinæ aliquid ita pronunciaffe, vt suctibus quantiscunq; irruentibus antea cõi illius temporis doctrinæ conuelli, aut obsecrari simul in toto orbe potuerit. Multò minus fuisse post duodecim secula expectandum effrontem nescio quem apostatam, qui vt abiecta conscientia, sic modò receptis, modò reiectis, non solum posterioribus, verum etiam prioribus illis Synodis, se ipsum vnicum Diuinæ veritatis interpretem gloriaretur, ex quo, cum tam vberes, & acerbi amaritudinum fructus sint editi, totq; monstra inuicem pugnantia illicò prognata, is tamen ille habendus adhuc esset, cui vni patefacta diuinitus doctrinæ crederetur. Eam igitur viam Chytræe satis planam & tritam, nisi discipulis tuis commonstrasti, monstrato posthac, & re ipsa præstabis, quòd verbo præ te fers. Sed satis ostensum est generatim te atque tuos quatuor priores Synodos minimè probare, vt cunque aliud verbis asseueretis, nunc ad id ipsum in specie ostendendum gradum faciamus.

LVTHE-
RVS.

PRIMARVM SYNODORVM FORMAM & Ecclesiæ Catholicæ illius temporis faciem, satis ostendere Chytræum, & Protestantem reliquos, Synodos ipsas deseruisse, cum Episcopis & Sacerdotibus, quibus illa constabant, careant penitus, & potestate Synodos conuocandi destituantur.

CAPVT II.

IN Epistol. ad Rom. in initio. CVM Ecclesia (vt D. inquit August.) conuocatio sit fidelium vno cultu, vnaque fide inter se iunctorum, vnitas illa cultus & fidei sic erat sedulò retinenda, vt quisquis hanc scindere niteretur, intelligeret, non minore sapientia Christum in Ecclesia instituenda, quam virtute in conferuanda vsum fuisse. Is enim sapiens architectus fundamentum seipsum immobile posuit, atq; lapides reliquos ita disposuit, vt nunquam ædificatio illa collaberetur, si quis autem eam vellet labefacere, prior caderet, ac rueret præceps: ædificatio statet immota.

ATQVI ad constantem huius ædificij ordinem, ac quasi exemplar agnoscendum, nihil potius erat, quam vt eius partes innotescerent, quibus aggregatum hoc, quod

Ecclesiam dicimus, definitur: cuius obliuio, cum per Christianorum peccata, quodammodo caperet hominum menses, Diuina prouidentia fecit, vt generales synodi interdum cogerentur, in quibus ipsa propemodum Ecclesiæ facies, atque Christiani Regni ordinatissima forma, ex aduersa hæresum confusione clarior appareret. Ad eam verò Ecclesiam, si qui à fide excidissent, iterum auidius accurrerent, aut qui eam coluissent, colerent adhuc ardentius, & venerentur.

IN his Synodis tanquam certissimis, & (vt S. inquit Augustinus) saluberrimis tribunaliibus, cum Ecclesiastica Hierarchia in primis eluceat, ac tum præcipuè cernatur Ecclesia tanquam castrorum acies ordinata, controuersia qualibet grauissimè dirimenda erāt, & hostium corda expugnanda: Id quod cum Spiritus sanctus Ecclesiæ traditus perpetuus doctor, & custos, efficeret, (Diuinitus quidem, sed pro humano capto, ac nostro hoc præsentis vite statu) certè nec vnquam defuit, & verò cumulatè impleuit. Quinimò sic Ecclesiæ adfuit, vt per vnam, & eandem semitam nos ad traditam ab Apostolis fidei regulam semper adduxerit, in eaque nos diligentissimè retinuerit: Neq; enim ita ab illis nostris primis Ducibus, quibus data soluendi, ligandi, pascendi potestas fuit, Ecclesia olim est administrata, vt ijs recedentibus ea posteris potestas adimeretur: aut sacramenta tollerentur, aut ratio componendatum inter fideles rerum immutaretur. Ecquod enim stabile ac solidum, vel ad eò cognitum Diuina Patris sapientia statuisset, si hoc accidisset? Quam obrem in synodis, tanquam in Comitijs ingentis Regni iisdem ordines, & quasi Senatores, conuenere, qui de summis rebus, (quotiescunq; opus fuit) decerneret. Hiq; tum Episcopi, tum alij Sacerdotes fuisse, ad quos vniuersa res publica spiritalis pertinet. Quanquam inter eos omnes sæpè tractatio communis fuit, Episcoporum tamè sola extitit definitio rerumque tractatarum decisio. Qui soli quamdiu ob hæreses, siue ob alia non decidebāt, fuere ex Ecclesia eiecti, atq; exauctorati, semper ipsam potestatem purgandi, illuminandi, perficiendi, à Christo Domino concessam Apostolis, quorum vices retinere debebant, factam & rectam tenuerunt.

Epist. 112.

Ioan. 14.

Matth. 18.

Episcopi soli con-
trouersias
decidebāt.

Dionys. de
coelesti hierar-
chia, c.

DIUINÈ igitur D. Dionysius (vt alia omnia) cum tradere vellet, quid esset hierarchia, & huius distinctio, vñus, vtilitas, sic locutus est: Es t itaq; hierarchia (vt mihi quidem videtur) ordo sacrator, & sciētia, & operatio, quæ ad Dei similitudinem pro viribus nititur: ac pro modo suo, ad illius imitatio-

N

ōnem

» onē ex induta sibi Diuinit̄ intelligentiæ
 » luce subuehitur. Porro pulchritudo Diui-
 » na vt simplex, vt bona, vt perfectionis au-
 » ctor pura quidem est: nullamq; prorsus ad
 » mixtionem dissimilitudinis suscipit, ve-
 » rum singulos pro meritis, lucis suæ partici-
 » pes facit: & sacrosancto mysterio perficit,
 » quantum quisque initiatus congruè illius
 » in se immutabilem exprimere effigiem ni-
 » titur. Est ergo sacratissimæ huius functio-
 » nis intentio: Deo quantum fieri potest si-
 » milem euadere, vnumque cum illo fieri.
 » Quæ profectò destinatio Deum ipsum ha-
 » bet totius sacratioris scientiæ, & actionis
 » præceptorem: in quæ illius augustissimam
 » speciem intenta semper, ac firmiter: atque
 » ad illam se pro virum modo componens:
 » eos etiam qui secum Diuina sectantur, Dei
 » signa, & imagines efficit, ac per lucida spe-
 » cula, & omni labe pura, dignaque quibus
 » principalis illius, ac Diuinæ lucis suauissi-
 » mus radius influat: quæ vbi indultum sibi
 » sacratissimū iubar affatim hauserint: hoc
 » ipsa postmodum absq; inuidia sequentibus
 » fundunt, atque in hoc ipso Diuinis obtem-
 » perant legibus. Neque enim fas est ijs, qui
 » sacra mysteria tradunt, siue qui illa perci-
 » piunt, operari prorsus aliquid, nisi quod of-
 » ficij sui Diuina sanxit institutio, ne aliter
 » quidem esse, quàm sunt confuso licebit or-
 » dine, si candorem illum lucis (per quam
 » Dij efficiuntur) in se suscipere cupiunt: in
 » quam prospicientes iugiter pro ratione cu-
 » iusque sanctorum spirituum, se ad eam ef-
 » fingere student. Cùm itaque hierarchiam
 » dicimus, sacram penitus quandam distin-
 » ctionem indicamus, quæ sit imago Diuinæ
 » pulchritudinis, fulgorisque sui, & intelli-
 » gentiæ arcana mysteria ordinibus, ac disci-
 » plinis sacratioribus peragit, principijque
 » sui similitudinem (vt fas est) in se conatur
 » exprimere. Ea enim demum cui libet diui-
 » nē illi distinctioni dedito, perfectio est:
 » pro modo suo ad Dei imitationem totis
 » conatibus eniti, quodque præstantius om-
 » nibus, ac diuinius est (vt sacra testantur e-
 » loquia) Dei cooperatorem fieri: Diuinam-
 » que in se operationem, quantum potest, pa-
 » lam ostendere. Puta, quoniam sacræ illius
 » functionis ordo est: vt alij purgantur, alij
 » purgent, & alij mysterijs imbuantur, atque
 » illuminentur doctrina salutari, alij id o-
 » pus exequantur, ad perfectum alij ducan-
 » tur, perficiant alij. Vnicuique Diuina imi-
 » tatio hoc modo conueniet, Diuina illa be-
 » atitudo, vt humano loquamur affectu, nul-
 » lius dissimilitudinis admixtione violatur:
 » plenaque est sempiterni luminis, perfecta
 » nullius perfectionis egens, totius perfecti-
 » onis indultrix, purgans, & illuminans, atq;
 » perficiens: imò verò sacra ipsa purgatio

existens, & illuminatio, atque perfectio, su-
 pra purgationem omnem, supra lucē ante
 perfectionē inestimabili modo locata, ip-
 sa perfectionis auctor, ac totius quidem sa-
 cræ functionis causa, cæterum à sacris om-
 nibus ratione excellentiæ singularis exce-
 pta. Et hæc Dionysius, quæ in tegra protu-
 li, quod aptissima institutio viderentur.
 Iam verò cùm vix quisquam tam igna-
 rus sit antiquarum rerum, qui ad quatuor
 istas Synodos habendas fuisse tantum vo-
 catos Episcopos, & Sacerdotes inficias eant,
 quodnam queso Chytræe mihi tribunal
 ostendes, inter tuos, vbi religionis negotiū
 pro statu Ecclesiæ illius (sicuti tu vocas) pu-
 rioris tractandum, ac finiendū sit? Episco-
 pi enim apud vos nulli, (vt ex ipsa Nicæna
 Synodo patet, quæ Episcopū à duobus aut
 tribus Episcopis ordinari præcipit. Vestros
 autem Superintendentes ne vnus quidem
 ordinauit Episcopus. Sed vt de Nouatiano
 inquit Cyprianus, Apostolica traditione
 contempta nemini succedentes à seipsis ordi-
 nati sunt.) Sacerdotes nulli: cùm nō mo-
 dō à nemine ordinati sint Episcopo Mini-
 stri vestri, sed præterea sacerdotium, & sa-
 crificium execremini: à nemine istam pote-
 statem conuocandi Synodum obtinuistis
 vnquam: Diuinis, humanisque legibus, &
 exemplis repulsi (vt etiam in confessione
 Augustana factum fuisse liquet) cōtinen-
 ter fuistis: Quid igitur vobis simile cum Pa-
 tribus illis, qui quatuor Synodis interfue-
 re, imò quid cum ipsis Synodis commu-
 ne? Quid verò si Lutherus antea Monachus
 & Catholicus, postea apostata & hæreticus,
 neque verò Episcopus sibi tanquam extra-
 ordinario Heliæ, cæterisque isti, qui cucul-
 lis abiectis discrepantes singuli sectas inue-
 xere, confessum eo in sanctorum Patrum
 cœtu petijissent? in quo ne Constantinus
 quidem Imperator dignum se esse, vt locū
 haberet non tam piè, quàm iustè professus
 est: sanè illas sæpè voces ingeminasset: An-
 athema Apostatæ, anathema sacrilego, an-
 athema hæreticis omnibus tunicam Chri-
 sti inconsutilem scindentibus. Non certè
 quoniā pugnam intrepidi illi commilito-
 nes detrectassent, sed quod & inaudi-
 tum esset à seculo, vt in Ecclesiæ rebus fi-
 niendis Laici, & qui essent extra Ecclesiā,
 & noxij essent, hi iudices haberentur. Diui-
 nę verò Maiestati non nisi summa inferre-
 tur iniuria, qui si non patitur in humanis
 iudicijs ista fieri, ac nos duce ipsa natura ne
 hoc quidem in obscurissimis pagis licere,
 aut decere cognoscimus, vt quisque arbi-
 tratu suo in magistratus subfelliā se inge-
 rat, quanto minùs hæc Deus erat permittu-
 rus ijs in tribunalibus, quæ diuinitus exci-
 tata cœlestes causas tractant. Cæterum
 quoniam

quoniam vobis argumenta quædā suppe-
 tunt, quibus Superintendentibus, & Mini-
 stris Laicis controuerfiarū in Synodis fini-
 endarum potestatem tribuendam esse cō-
 probare solitis, operæ præcium erit eadem
 paucis dissoluere.

ARGUMENTA, QVIBVS HAERETI-
 CI Laicam in Synodis potestatem comprobare
 nituntur, infirma esse, &
 inania.

CAPVT III.

QVOD si igitur Chytræe malè lacta-
 tus à tuis iniquas: Et tamen veteris tes-
 tamenti Reges negotia religionis procura-
 runt: Atq; his ipsis Synodis, de quibus agi-
 mus, non vnus Imperator interfuit in prō-
 ptu responso est, eos nullum in fide nego-
 tium sibi vsurpasse: interfuisse verò (quod
 & in alijs factum est, & in postrema Tridē-
 tina Synodo Legati omnium ferè Christiano-
 rum Principum fecere) vt ipsas Synodos
 tutarentur, remq; omnem ad exitū perdu-
 ci curarent, perductam in rem conferri iu-
 berent: Qui defugerent Imperiū, hocce gra-
 uissimis etiam supplicijs plecterent. Sic e-
 nim Gaudentio Donatistæ, qui ægerrimè
 ferebat, sibi non permitti plenissimam in
 suis hæresibus impunitatem, respondet D.
 August. Reges qui Ecclesiam tenent, cer-
 tissimè iudicant, ad suam curam pertine-
 re, ne vos aduersus eam rebelletis impune.
 Ac pauld post ob illa verba: Nunc Reges
 intelligite, &c, sentiunt (inquit) Reges po-
 testatem, ita Domino seruire debere, vt ea
 potestate plectantur, qui nolunt eius volū-
 tati seruire. Verū idem ille Augustinus,
 cuius in vsui Regiam in Ecclesia potesta-
 tem esse crederet, ea epistola fusius decla-
 rat, qua Vincentio ex hæresi Rogatiana
 scribit, se fuisse aliquando eius sententiæ,
 vt arbitraretur, cum hæreticis nulla vi, sed
 solo Dei verbo agendum, verū aliorum
 sententijs, & exemplo mutasse sententiā,
 & arbitrari leges Principum rectè implo-
 rari (id quod etiā Bonifacio comiti post-
 ea scripsit) aduersus fidei hostes. De Regi-
 bus autem veteris Testamēti, siue de Moy-
 si, Iosue, Dauide, Salomone, Iosaphat, Eze-
 chia, Iosia, qui vel sese templi rebus immi-
 scuisse videntur, aut certè à Brentio & alijs
 eiusdem farinæ in gratiam seculi Princi-
 pum afferuntur tantisper, dum ipsimet hæ-
 retici in eos postea Imperium exerceant,
 aut facēs inferant ad omnem religionem
 extinguendam, sanè haud est difficile sta-
 tuere, quod noui testamenti & gratia, &
 status, veteris testamenti vmbra, statum-
 que præcellat: In nouo Sacerdotium præ-
 mineat Regno, sicut spiritus corpori: In

veterē vmbatile fuerit Sacerdotium, &
 sacrificia: In nouo alia disciplina instituta
 fuerit excommunicationum: In veterē la-
 pidationum, & necis: In nouo Apostolis,
 eorumque idē successoribus cura Eccle-
 siæ disponendæ ac regendæ tradita: quæ in
 veterē non omninò sic esset: In nouo datus
 spiritus sanctus, qui subinde doceret om-
 nem earum rerum veritatem, quæ non sta-
 tim expediebat; vt explicitè in Ecclesiā
 proponerentur: In veterē, sacrificia, ritus,
 & ceremoniæ omnes à Moyse præscriptæ,
 atque ad eō scriptæ essent, quibus nihil ad-
 dendū, demendumue quidquam, vt fere
 nulla re alia, nisi auctoritate regnantis in-
 digererent, quæ cuncta illa obseruarentur:
 In nouo plurimæ prouinciæ, & Regna vna
 Catholica religionē contineantur, licet
 qui regnent sua potestate liberè sic fungan-
 tur, vt Regibus alijs ne sint subiecti: In ve-
 tere vnicum tantum fuerit Regnum &
 Rex, vbi Deus coleretur: Quod quidem
 regnū si quæ vel seditione, vel turba diui-
 sum fuisset, religio, ritusque facillimè con-
 cidissent, quemadmodum per Hieroboam
 inu accidisse scimus. Verū enim verò &
 aliæ rationes validissimæ sunt, quod Moy-
 ses, non minus, sed multò magis Sacerdos
 esset, quàm Aaron: Iosue Dux tantum po-
 puli creatus, de quo idē dictum est Moy-
 si à Deo, Dabis ei partem gloriæ tuæ. At
 pro Iosue Scriptura habet, si quid agendū
 erit Eleazar sacerdos consulat Dominum.
 Nec Dauid præter Psalmos, quos tanquam
 Propheta cecinit, aliquid fecit ex suo arbi-
 trio, sed iuxta omnia quæ scripta sunt in le-
 ge Domini, qua futuri Reges iubebantur
 exemplū accipere à Sacerdotibus Leuiticę
 tribus. Nec verò Salomon aliquid in causa
 fidei sibi iudicij sumpsit, quod Abiathar
 in exilium egerit, in agrum nempè suum.
 Id enim factum quod cum Adonia, qui ad
 spirabat ad Regnum aduersus se, conspira-
 uerat. Nec Abiathar fuit summus sacerdos
 sed Sadoc, qui semper illi in Scriptura præ-
 fertur. Idem autem dictum sit de reliquis.
 Si quid enim ij Reges fecerunt ad pietatē
 promouendam, id eiusmodi fuit, quale præ-
 scripserat Deus in his verbis: Vbicunq; (in-
 quit) quæ sitio est de lege, de mandato, de cę-
 remonijs, de iustificationibus, ostēdite fra-
 tribus vestris, vt non peccent in Dominō.
 Amarias autem Sacerdos, & Pontifex ve-
 teris in his, quæ ad Deum pertinent, præsi-
 debit. Porro Zabadias, qui est Dux in do-
 mo Iuda, super ea opera erit, quæ ad Regis
 officium pertinent. Hęc Diuina Scriptura.
 Itaq; Reges procuratores erant, & conser-
 uatores, auxiliūq; atque (vt dicitur) bra-
 chium seculare extendebant, & suppedita-
 bant, quo omnia currerent sine impedimē-
 to;

Lib. 2. cap.
26. contra
Gauden-
tium.

August. E-
pist. 48. &
30.

Psalm. 98:
Aug. quæ-
sti. super
Leuit. lib.
3. q. 23:
Deut. 34:

Deut. 7:
1. Paral. 24:

1. Paral. 24:

to. At nequaquam ab eorum auctoritate status, & gubernatio pendeat Ecclesiae. Quomodo enim, vt de nostra noui Testamēti Ecclesia dicamus, hæc substitisset totos trecentos annos, quibus nullus penè Imperator fuerit Christianus, ac tamen religio latè, longeq; processit?

In 4. Syno- dis primis nullam La- ici potesta- tem exer- cuerunt. Lib. 1. ca. 4. hist. Eccl.

Rufinus li. 1. ca. 2. hist. Eccl.

Athanasius in epist. ad solitariam agē- tē. tichristi sit, omisit? siquidem iam denuò in locum Ecclesiasticæ cognitionis suum palatium tribunal earum caularum con- stituit, seque earum litium summum prin- cipem, & auctorem facit. Et infra. Quis videns cum in decernendo Principem se facere Episcoporum, & præsidere iudi- cijs Ecclesiasticis, non meritò dicat il- lum eam ipsam abominationem desola- tionis esse, quæ à Daniele prædicta est?

Quo si quis obiecerit Constanti- num Magnum in causa Cœciliani Epif- copi Africani iudicasse (quanquam hoc sit extra id, quo de agimus. hoc est, de qua- tuor Synodis generalibus) audiat Diuum Augustinum Donatistis hæreticis simile aliquid obijcientem: ijenim (sicuti nescio qui faciunt vel hæretici, vel aliquando plus politicum, quàm Christianum sapi- entes, vt ad Principes seculi rerum Eccle- siasticarum causas transfuertant) tam diu Imperatorem obtulerunt, vt aliquod iudicium ex eo extorquerent, quantumuis id ille diu recusaret. Cur ergo (inquit Di- uis Augustinus) ad Imperatorem venere vestri Legati? cur cum fecerunt causæ suæ iudicem? Et alibi. Quid nobis obijcitis, quod vestra præsumptio primitus fecit? Et altera epistola ostendit eos ad Constantinum Imperatorem à iudicio Episcopo- rum prouocasse, Constantinum autem aliud Episcoporum iudicium proposuisse.

August. E- pist. 48. ad Vincen- tium.

Non quia (ait Diuus Augustinus) iam ne- cesse erat, sed vt eorum peruersitatibus ce- deret, omni modo cupiens tantam impu- dentiam cohibere. Neque enim ausus est

Christianus Imperator de iudicio Episco- porum, qui Romæ sederant, ipse iudicare, sed alios (vt dixi) Episcopos dedit. A qui- bus tamen illi ad ipsum rursus Impera- torem prouocauerunt. Quia in re Impera- tor eis cecidit, vt de illa causa post Episco- pos ipse iudicaret, à sanctis Antistitibus postea veniam petiturus. Hæc quidem Di- uis Augustinus. At Sancti Ambrosius, & Athanasius, multò adhuc euidentiora. Vo- catus enim ille ab Imperatore, vt cum Au- xentio hæretico coram se tractaret. Si tra- ctandum est (inquit) tractare in Ecclesia didici, quod maiores fecerunt mei, si con- ferendum de fide, Sacerdotum debet esse ista collatio, sicut factum est sub Constan- tino, qui nullas leges ante præmisit, sed li- berum dedit iudicium Sacerdotibus. In- telligit autem in Nicæno concilio primo. Hæc ille. Apertius quoque in eadem epi- stola distinctionem hanc docet. Quando (inquit) audisti clementissime Impera- tor, in causa fidei Laicos de Episcopo iudicasse? Ita ergo quodam adulatione cur- uamur, vt Sacerdotalis iuris simus imme- mores? & quod D. v. s. donauit mihi, alijs putem esse credendum? At certè si vel scri- pturarum seriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis est, qui abnuat in causa fidei (in causa inquam fidei) Epif- copos solere de Imperatoribus Christia- nis, non Imperatores de Episcopis iudicare? Hæc ille. Tantùdem verò & antecum Athanasius in simili causa scripsit. Si iudicium est Episcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? Sin contra ista- minis Cæsaris constantur, quid opus est hominibus titulo Episcopis? Quando à condito æuo auditum est, iudicium Ec- clesiae ab Imperatore auctoritatem suam accepisse, aut quando vnquam hoc prou- dicio agnatum est? Plurimæ antehac Sy- nodi fuere, multa iudicia Ecclesiae habi- ta sunt, sed neque Patres istiusmodi res Principi persuadere conati sunt, nec Prin- cepti in rebus Ecclesiasticis curiosum præ- buit. Paulus Apostolus habebat amicos in Cæsaris familia, (eos enim salutari iubet ad Philippenses vltimo) non tamen eos in iudicio socios assumpsit. Hæc Athana- sius.

At in Concilio quoque Constanti- nopolitano, nihil nisi Episcoporum iudi- cio decretum est. Quo tempore cum Theodosius Imperator inter alia Nectarium Patriarcham consulere, quanam ratio- ne tota vniri posset Ecclesia, consilium Sisinij secutus est: nempe vt omnis dispu- tationibus (quæ non solum schismata non vnirent, sed amplius diuiderent, & hære- ses ad contentiones potiores adducerent) testimo-

Theodote- tus li. 9. c. 18. & 19.

Notent hæ- retici.

testimonium ex veterum Patrum traditi- one adhiberetur. Itaque refert Theodo- retus, ab Imperatore conuocatos esse he- resiarchoas, de quibus quæsiuerit, an suscipe- rent magistratos Ecclesiae, qui ante tempo- ra diuisionis extitissent. Illis verò non ab- negantibus, sed tanquam præceptores ho- norantibus, rursus Imperator interroga- uit, an eis horum testimonia Christiani dogmatis placerent. Hæc audientes Præ- sules hæresum, atque disputatores eorum, (erant enim plurimi ad disputationis cer- tamina præparati) in responso vehemen- ter hæserunt. Irruit enim in eos magna dis- cordia, alijs dicentibus bonum Imperato- ris propositum esse, alijs verò cogitantibus, suo non expedire consilio, dum alij aliter de libris veterum sentire viderentur: & ne- quaquam inter se conspirabant, sed erant diuisi, non solum aduersus alias hæreses, sed etiam inter semetipsos, qui dudum v- nius hæreses esse videbantur. Quamob- rem consors malitia, sicut linguæ gigan- tum veterum, est diuisa, & turris eorum funditus est subuersa. Cognoscens igitur Imperator eorum confusionem, & quia in disputatione solummodo, & non in antiquis expositionibus confidebant, alio propera- uit itinere, eisque declarauit, vt ex scri- pto vnaquæque religio terminum suæ fi- dei declararet. Et hæc sanè ex historia Ec- clesiastica, quæ magnum habent pondus Chytræe, ad vestra quoque & omnium hæreticorum dogmata discutienda.

PORRÒ de Synodò Ephesina idem i- psum certum est. Theodosius enim eius no- minis secundus Imperator cum misisset ad eam Candidianum comitem, eidem Syno- do significauit, ita se illum mittere, vt in nullis quæ à Patribus agenda essent, de pijs dogmatum quæstionibus communicaret. Illicitum namque est (inquit) eum, qui nõ sit ex ordine sanctissimorum Episcopo- rum, Ecclesiasticis se immiscere tractati- bus.

IAM in concilio Chalcedonensi Im- peratoris Commissarij dixerunt: Quod placuit Reuerendo concilio, de sancta fi- de ipsum nos doceat. Et Imperator Mar- tianus, Sacerdotes (inquit) quid obserua- ri in religione docuerunt, atqui tum allo- cutus est Synodum. Nos (ait) non ad osten- dendam potentiam, sed ad fidem confir- mandam, ad præsentem Synodum veni- mus, exemplo religiosi Imperatoris Con- stantini. Hinc itaque docemur, & rebus di- uinitus reuelatis nos assentiri, non ob Re- gum, & aliorum hominum edicta politi- ca, sed propter Deum, per testimonium & vocem Ecclesiae tanquam infallibilis regu- læ loquentem: At cum distincta potestas

fit, inter seculi Principes, atque inter Epif- copos, propterea iudicium de fidei rebus aliunde non esse petendum: Id quod cum vos alij defugitis, cerbitis, in quàm profun- do confusionis cœnò, vestri semper volu- tantur.

CAETERVM qui non conuocandos ad Synodum dixerunt alios quàm filios Dei, si pro filijs Dei improbos intelligunt, vt alicubi Scriptura facit, sanè se ipsos desi- gnant: sin electos Dei, & prædestinatos di- cunt, ne ad vestros quidem id certè perti- net, quos Spiritus sanctus cum ex Ecclesia militante (quia nec militandum esse cre- dunt) eiecerit, ecquid triumphis speres asse- qui posse in triumphante? At verò vt elec- ti sint aliqui, quis eos dignoscit, vt deliqui possint, atque ad Synodum euocentur? Nouit enim Dominus qui sunt sui. Quòd si non vocati ab alijs, sed de se quisque iudicium ferens se dabunt in viam, tan- quam Dei filij, iam sua opinione inflati, si quid audient, quòd suæ sententiæ aduerse- tur hoc rejicient, spernent autem sic cæte- ros, vt deinceps alij denique singuli, seip- sos verè esse filios Dei, illos præ se se menti- ri, & esse filios satanæ existiment. Viden- Chytræe, quantum saltabit extra chorum eiusmodi cœtus: Qui autem velint, iudicè in concilijs esse Scripturam, quæ nec sentit, nec intelligit, neque eloqui potest, hi sine ratione, & sensu Scripturæ, satis insaniunt, quod quidem satis ostendimus supra, vbi de verbo Dei egimus. Viui igitur iudices necessarij sunt, atque ij, quibus hanc curam Christus demandauit, Episcopi, quos liqui dissimè ex aspectu ipsarum Synodorum legitimarum, ex ipsa antiquorum vsq; ad Apostolos adducta fidei regula, ex promif- sa Spiritus sancti presentia, ex diligentissi- ma Scripturarum & Patrum collatione ag- noscimus. Hos autem quoniam Ecclesia vestra minimè habet, à primis quatuor Sy- nodis & puriore Ecclesia (vti antea dixi) quàm longissimè discessistis. Et quid ex his quamuis manifestum euaserit falsum esse quod asserēbas, te primas quatuor Sy- nodos earundemque decreta respicere, per- gamus tamè id ipsum reddere manifestius ex Atheismis vestris, quibus vniuersam Sy- nodorum harum doctrinam conuellere & labefactare pro virili conati estis. Prius ta- men generalia Synodorum decreta subij- ciam, (reliqua singillatim suo loco descri- pturi) Atheismorumque originem & pro- gressum, vt vestra dogmata ad Synodò- rum amussim rectius expendantur, & vn- de ortum habuerint, intelligatur. Hæc cau- tem in Nicæna, & in reliquis alijs Synodis sic est adhibita, vt per se reperiantur ac- clamaciones illæ: Sic crediderunt Patres,

Bucerus i- ta sentit, e- iusque af- fectus.

ANTONII POSSEVINI REFUTATIO

150 Vide finē concilij Chalced.

fic Nicæna, sic Epl. esina, & reliquæ Synodis, sic nos credidimus, & credimus. Hæc fides Apostolorum, huic omnes consentimus, omnes ita sapimus.

SYNODORVM QVATVOR PRIMARVM, capita præcipua & decreta.

CAPVT IIII.

ET generatim quod ad dogmata fidelis pertinebat, Nicæna Synodus Arianam heresim damnauit. Quas verò Arius hereses inuexit, hæc ad tria ferè capita referebantur: Christum ex essentia, & natura Patris non esse genitum: Fuisse tempus cum non erat, ac proinde principium habuisse: Vnà & simplicem trium personarum essentiam non fuisse: Ex quo efficiebatur, neque has esse consubstantiales, neque admittendum esse verbum illud ὁμοῦσιον: quod postea Nicæni Patres à Spiritu sancto edocti ad hereses istas auertendas non tantum inuenere, quantum ex thesauris Diuini verbi, traditionisque Apostolicæ elicuerunt. Verum enim verò Ariani cum ferè non valerent voces consubstantialis, & Trinitatis, quanto potuerunt astu & diligentia alias illas insinuabant ὁμοῦσιον, & ὁμοιοῦσιον, id est, coniuuēt, ac similes substantiæ. Et hæc quidē Arius, qui (vt ait Theodoretus) humane etiam nature rationem mutilauit. Nam ipsam (Dominum) corpus inanimè assumpsisse, in eo autem egisse animæ munia Diuinitatem asseruit, ita vt huic tribueret affectus, qui à corpore insunt. καὶ μέντοι, inquit, καὶ τὸν τῆς ἐνανθρωπήσεως ἡρωστῆριασε λόγον, ὁ ἄμωαν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἄλοχου ἐρηλκρῆνας, ἐνηργηκέναι δὲ τὰ τῆς ψυχῆς τὴν θεότητα, ὡσεὶ τὰ αὐτῆ προσάψα τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἑγγινόμενον συμπτῶθειαν.

Capita Nicænae Synodi præcipua.

Lib. 4. de hæreticorum nugamentis.

August. li. 2. de bapt. cap. 9. Tempore Constant. Imp. Pont. Syluestro. Can. 6. a pud Ruff. lib. 1. ca. 6.

Pont. Damas. Gratian. & Theodos. Imp. Syn. Constantin.

zianzen.) ὡμοῦσιον, faciebat Dominum. Antinop. in quo ab Arianis differēbat, quoniam illi Theodoret sentientem quidem, aut vegetantem animam ponebant in Christo, cui satis esse putarant Diuinitatem, quæ mentis, sensus, vegetandi munia præstaret: Photinum præterea, & Sabellium, qui in Deo vnā dum taxat esse personam dicebat, quæ pro ratione actionū variarum (quasi nomina personarum essent synonyma) modò pater vocaretur ob creationem & conseruationem rerum: modò filius, cum assumpta carne humana editus esset in hæc lucem: modò Spiritus sanctus, quatenus sese creatis rebus impertiens, siue substantialiter, siue per sua dona illaberetur: Denique & Eunomium, qui alios ex alijs errores contra Diuinitatem & Spiritum sanctum proferebat, anathemate confodit. Fidem Nicæni Concilij fartam rectam defendit, & Symbolum edidit, quo vnà cum Nicæna Synodi Symbolo nouæ hereses abolerētur. Quinā verò post Romanam Ecclesiam honor esset Constantinopolitanæ deferendus, quòtē modo Episcopi suas dioceses, vel Ecclesias, quæ erant inter gentiles & regere, neq; ad alias non inuitati accedere debent, illicitamque Maximi Cynici Philosophi ordinationem declarauit, & sanxit.

EPHESINA Episcoporum ducentorū coacta contra Nestorium vocem θεοτόκου, hoc est, Deiparæ auerfantē, & duas in Christo personas ponentem, ac carnem Christi viuificatricem negantem expugnauit, eoque ex Ecclesia expulit. Hic (vt etiā refert Cusanus) fassus est quidem in Christo esse corpus, animam & Diuinitatem, sed circa rationem vnionis errauit. Fatebatur corpus & animā vniri vnione naturali, quæ esset verus homo, sed hominem illum vniri Diuinitati aiebat per gratiam, non quidem cōmune, quæ boni Deo vniantur, verum per plenitudinem gratiæ, ob quam vnā esset Dei & hominis Iesv voluntas, propter quam excellentissimam gratiam de Christo verè enunciaretur ipsum esse filium Dei. Sed non admisit Mariam esse matrē Dei. Quasi id, quod in Christo reperitur à matre acceptum, non conueniret Deo, sicque voluit naturam humanam in ipso esse Deificatam. At quoniam scribebatur, Verbum caro factū est, non autem caro facta est verbum, ideò & hoc damnauit per illam Synodū Ecclesia.

Porro eadem Synodus, Meffalianos, siue Enthusias, vel Euchitas hæreticos, librumque pollutæ illius hereseos (vt vocarunt sancti illi Patres) anathemati subiecit: & quidem præter illa, quæ in Tomis concilio, & in Cyrilli anathematismis cernuntur,

Præter co-dices huius Synodi Græcos, qui sunt in Bibliotheca Vaticana & alibi, est item exemplar in Bauarica Bibliotheca antiquissimum. nuntur, Theodorus Peltanus è nostris Theologus, optima memorie vir, Græcum uerbum in Latinum vertit, in cuius prima sectione, quæ Synodum antecesserunt: In secunda acta concilij aduersus Nestorium: In tertia schismaticorum, & hereticorum contra œcumenicū concilium machinationes, & fraudes: In quarta, gesta & scripta Synodi contra schismaticos: In quinta, quæ ad reconciliandas Ecclesias, & amicitiam inter Cyrillum & Ioannem Antiochenum reintegram pertinent: In sexta, orationes, seu conciones in concilio, vel occasione concilij habitæ continentur.

CHALCEDONENSIS Episcoporum sexcentorum (licet alij scripserint octingentorum triginta) contra Eutychem, & Dioscorum hæreticos egit pro duabus naturis in Christo, & proprietatibus. Eutyches autem (vt ait Boëtius) asserit assumptum hominē ita, vt humana natura non manserit, cuius error ex eodem fonte, quo Nestorij prolabitur. Non enim putauit naturam duplicem esse, sine duplicatione personæ, vt cum non confiteretur duplicem personam, reputauerit consequenter vnā esse naturam. In octa igitur Synodo ex Nicæna, Constantinopolitana, & Ephesina multa recitantur, eademque fides asruuntur. De Episcoporum item ordinatione, deque eorum, & Monachorum vita, qualis esse debeat, deque pœna quam incurrerent, si à proposito recederent: quod uē iudicium subeundum sit ijs, si quid inter sese agendum sit: De virginibus, quæ se Domino Deo uouerunt: De Monachis ne uxorem ducant: De concilijs habendis per Prouincias: De Episcoporum, & Clericorum accusationibus: Neue monasteria consecrata fiant diuersoria secularia: Neque Episcoporum ordinationes diu differantur: Deque alijs ad bonos mores spectantibus editi sunt canones sapientiæ cœlestis pleni.

Ex quibus omnibus Ecclesiæ forma, & hierarchia, omnisque ritus, in primis autem doctrina de Deo, & sanctissima Trinitate liquidissimè hauriri potest.

ATHEISMORVM ORIGO & progressus.

CAPVT V.

QVO Spiritu acti fuerint ijs, qui à tempore Apostolorum Christi Domini Diuinitatem, vel carnem, aut humanitatem acerbissimè oppugnauerunt, facile constat ijs, qui vitam illorum, & dogmata cognouerunt. Vt verò, qui facinora perpetrant, & in omnem turpitudinem præcipites ruunt, si quid luminis affulget, quo inspicere possint, id protinus extinguunt: sic Sathanus, Terullianū, Iustinum Martyrē, Theodorum & alios.

nas hominum eorum mentibus, per quos aliquid fatanicum edere uult, lumen illud Diuini uultus, quod est signatum super nos, fatagit callidissimè eximere, vt sanè à tenebris vndique comprehensi, tandem in eius manus penitus prolabantur: Apparuit ergo CHRISTI IESV DEI filij doctrina, & uita, sicut splendidissimus Soli quo homines excitati, arrepta cœlestium rerum exercitatione, vt ualentissimi athletæ, nuncium perfidiæ, mundo, & carnem miserant. At cum Diuinum solem, qui tot miraculis, atque illustrissimis radijs splendēre inceperat, vnico flatu non poterat extinguere diabolus, ad sui, hoc est, serpentis astu, suasque pristinas artes conuersus, Dei Maiestatem, sub Dei ueri nomine minuire, & Christum, sub Christi uel Deitate, uel humanitate obscurare, atque adeo ex animis hominum omnino tollere curauit. Id quod Tertullianus, cum hereticos profigaret, prudentissimè posteritatem omnē, ac præcipuè huius seculi homines præmonuit. Nā cum Dositheum Samaritanū, Sadduceos, Phariseos, & Herodianos, breui perstrinxisset: Ad eos (inquit) me conuerto, qui ex Euangelio hæretici esse uoluerunt, ex quibus est primus omnium Simon Magus, qui in Actis Apostolorum condignam meruit ab Apostolo Petro, iustamque sententiam. Hæc ille. Qui postea Menandrum, Saturninum, Basilidem, Ophitas, totamque istius erroris & scenam, & doctrinam aduersus Christi Domini & Dei ueritatem, indefluxisse scribit: cum & deinceps Carpocrates, & Cerinthus, & Valentinus non tam fabulas, quam nouas de Deo, & Christo blasphemias addidissent. Quos cum Marcion quidam Ponticus genere, & Episcopi filius, ac propter stuprum cuiusdam uirginis ab Ecclesiæ communione abiectus, esset imitatus, ac Dei Maiestatem sub dolo minuens, Deum consequenter negaret, aduersus illum, & alios hæreticos, ita loquitur idem Tertullianus. At nunc (inquit) negocium patitur Deus Omnipotens, Dominus & conditor uniuersitatis: ideò tantum opinor, quia à primordio notus est: quia nunquam latuit: quia semper illuxit, ante etiam Romulum ipsum, nondum ante Tiberium: nisi quod solis hæreticis cognitus non est, qui ei negocium faciunt. Et infra. Sed Deum quidem, ut sciens, non negas, ut nesciens retractas: immò & accusas, quasi sciens; quem si scires, non accusares, immò nec retractares. Reddens nomen illi, negans substantiam nominis, id est, magnitudinis, quæ Deus dicitur, nõ tamen eam agnoscens, quantam si homo omnifariam noce potuisset, magnitudo non esset. Hæc ille.

D. Hieronymus vocabulum homousij odio habuit, aut omittendum esse iudicavit. Sed ab hypostasis voce cauendum esse opinabatur, quod hanc cum voce essentia Ariani sic confundebant, ut cum vnum, & idem esse videretur, ij propterea tres essentias callide insinuarent. Neque verum est, quod in libro de concilio Lutherus adiecit his verbis: Sanctus Hieronymus vehementer perturbatus, lamentabiliter scribebat ad Episcopum Romanum Damasum literas, & cupiebat expungi vocabulum homousion. Extant enim duae illius sancti viri epistolae hac de re ad Damasum, in quibus nulla homousij expungendi mentionem facit. Quin verò alteram sic concludit: Obtestor Beatitudinem tuam, per crucifixum Mundi Salutem, per *εὐεχόμενον* Trinitatem, ut mihi epistolis tuis siue tacèdarum, siue dicendarum hypostasum detur auctoritas. Quibus verbis ut Lutheri impostura, sic & virorum illorum sanctissimorum, ac doctissimorum, qui antiquas Apostolorum semitas terebant, cernitur pietas, atque modestia, cum ad Summum Pontificem Romanum de rebus fidei confugerent. Itaque & verè humilitatis fructum retulit, quippe qui in fide Catholica stetit, neque terminum transgressus est Nicenae Synodi, quem Damasus salutarem, atque adorabilem vocat, quo muro fortissimo (inquit) contra arma diabolica statuto, hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, ut pater & filius, vnius Diuinitatis, vnius virtutis, vniufque magnitudinis debeant credi, vniufque essentiae, siue substantiae simul & Spiritus Sanctus. Neque verò sapientius quidquam ea voce poterat inueniri. Essentia enim pro natura rei accipitur, quae vnum quodque constat, quae quatenus multis indiuiduis, & hypostasibus est communibilis, quasi quoddam vniuersum est, ac proinde latius patet quam hypostasis: significantior item est, quam substantia. Hæc enim etsi nihil ab essentia differre dici possit, quoniam tamen videtur quaedam esse accidentium sustentatio, non tam proprie Deo conuenit, cui omnia insunt per modum essentiae, non item accidentis. Quo fit, ut quacunq; in Deo sunt, Deus esse rectissime dicantur. At hypostasis siue persona, quam Graeci *πρόσωπον*, Latini quoque suppositum dixerunt, magis adhuc (ut cum scholis loquar) essentiae specificat existentiam, ut quae substantia & incommunicabilitatem in sua propria definitione contineat: quare & illam Boethius indiuiduam naturae rationalis esse substantiam circumscriptam.

Damasus epistola 5. Synodi, quem Damasus salutarem, atque adorabilem vocat, quo muro fortissimo (inquit) contra arma diabolica statuto, hoc remedio venena mortifera sunt depulsa, ut pater & filius, vnius Diuinitatis, vnius virtutis, vniufque magnitudinis debeant credi, vniufque essentiae, siue substantiae simul & Spiritus Sanctus. Neque verò sapientius quidquam ea voce poterat inueniri. Essentia enim pro natura rei accipitur, quae vnum quodque constat, quae quatenus multis indiuiduis, & hypostasibus est communibilis, quasi quoddam vniuersum est, ac proinde latius patet quam hypostasis: significantior item est, quam substantia. Hæc enim etsi nihil ab essentia differre dici possit, quoniam tamen videtur quaedam esse accidentium sustentatio, non tam proprie Deo conuenit, cui omnia insunt per modum essentiae, non item accidentis. Quo fit, ut quacunq; in Deo sunt, Deus esse rectissime dicantur. At hypostasis siue persona, quam Graeci *πρόσωπον*, Latini quoque suppositum dixerunt, magis adhuc (ut cum scholis loquar) essentiae specificat existentiam, ut quae substantia & incommunicabilitatem in sua propria definitione contineat: quare & illam Boethius indiuiduam naturae rationalis esse substantiam circumscriptam.

Lib. de duabus naturis.

Hancigitur vocem Patres adsciuerunt ad diuinam essentiam in tribus personis

docendam, ne quis vel Sabellianus tres hypostases esse chimeras arbitraretur, vel Arianus tres essentias in Deo statueret. Ac Christiani quidem à D. Paulo edoceri hoc ipsum antea crediderunt, nam & propterea D. Dionysius, atque alij *Δε υμ μονόθεα, & ενάδα τρισπρόσωπων* vocarunt: Accùm post Sabellij hæresim (sicut Rufinus scribit) orthodoxæ huius fidei doctrina latius patuisset, Ariani tamen in eos scopulos impègerunt, vt tres hypostases pro tribus naturis, siue essentis existentibus in tribus personis crederent, atque fallaciter (vt diximus) Catholicis obruderent.

Secuta sunt deinceps posteriora secula, quibus per vocem Homousij non solum reiecta est Sabellij crapula (vt D. Cæsarij fratris D. Basilij verbis utar) ac loco hypostasis etiam personæ nomen Græci à Latinis mutuarunt, verum etiam per vtramque vocem fides Catholica stetit inuicta. Itaque nos Lutheranam abijcientes rabiem, & odium quo aduersus hanc veritatem & vocem feruntur, dicamus cum Epiphano: Filius est homousios patri, non *συνεσιος*, id est, simul habens essentia, sed homousios, id est, non extra Patrem genitus, vt quidam ironice iactant, posito, sine adoptione volentes esse filium, non veritate. Consensus autem est fidei dicere *ὁμοσιος*; id est, eiusdem essentiae, si enim dixeris homousion soluisi Sabellij vim. Non enim vnam hypostasim significat hæc vox, sed in se subsistere patrem, in se subsistere filium, & in se subsistere Spiritum sanctum. Præterea etiam non alienum ab eadem Deitate declarat, sed Deum ex Deo filium, & Deum spiritum eiusdem Diuinitatis, non tres Deos. Ille sic Græcè: *ὁμοσιος τῷ πατρί, ὁμοουσιος, ἀλλ' ὁμοσιος, οὐκ ἕσθαι τῷ πατρί, ὅτι γεννητὸς ὡς τινες ἐρωτοῦν, ἢ ἢ σὺν ἔλλοντες εἶναι τὸν υἱόν, & οὐκ ἀληθεία. συνδεσμός δὲ τῆς πίστεως ὁμοσιος λέγεται; ἡ μ γὰρ ἡ πίστις τὸ ὁμοσιος λέγουσας τὸ σαβελλίαν τὴν διναμὴν, οὐδὲ γὰρ ὁμοσιος μίαις ὁμοσιος ἐστὶ δὴλωτικόν, ἀλλὰ & ἐνυπόστατον σημαίνει τὸν πατέρα, καὶ ἐνυπόστατον τὸν υἱόν, καὶ ἐνυπόστατον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον: πάλιν δὲ τὸ ὁμοσιον οὐκ ἀλλότριον τῆς αὐτῆς θεότητος σημαίνει, ἀλλὰ θεὸν ἐκ θεῶ τὸν υἱόν, καὶ θεὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῆς αὐτῆς θεότητος, οὐ τρεῖς θεοὶ.*

D. Cæsarij contra Arianos. Epiphanius in Ancorâ.

ATHEISMVS QVARTVS MELANCHTHONIS aduersus Essentia Diuina vnitatem & personarum equalitatem.

AT Melanchthon verè nunc Melanchthon, ex quo plura vasa Chytræ ad contumeliam sunt efficta, Magistri terens vestigia, quàm bellè doctrinâ Nicenæ Synodi imbiberit & alios docuerit, audi: Necessè (inquit) est in filio aliquid esse Diuinae natu-

Melanchthon loc. communi. pag. 1519 & p. 10.

næ naturæ, non totum. Ac post aliqua: Necessè est (ait) aliquam esse in Christo naturam Diuinam. Hæc ille anno huius seculi trigesimo nono. Sed postea quadagesimo quinto (vt errores alij ex alijs enasci solent) spiritum sanctum ait esse aliquid essentia Dei. Ait enim loquens de spiritu sancto: Testatur per Ioëlem Deus, non mitti creatam agitationem, sed aliquid essentia Dei. Quibus verbis nihil aliud designare potuit, quàm aut multas esse naturas diuinas, aut certè multas eiusdem essentia partes, Id quod & perfidum est, & iustissimè antiquæ hæresi tributum, ab ea antiquitate ad quam prouocas. Ac locis communibus editis anno quinquagesimo octauo: Non est (inquit) lacerata Diuina natura filij, sed tamen fuit obediens Patri suo: quæ sanè Ariana fuit hæresis. Tum alibi, nouo loquendi more inuecto, Diuinas personas tres singulares intelligentes substantiæ vocat: Qui loquendi modus quantopere cohæreat cum sancto Athanasio, qui Nicenæ Synodo interfuit, tu ipse intelligere potes; Cum enim in eius Symbolo dictum sit, non tres omnipotentes, sed vnus omnipotens, profectò non tres intelligentes, sed vnus intelligens dici debet. Ergo non ita sunt locuti S. S. Dei homines, quæ ad modum impius iste pædagogus. D. enim Athanasius ait: Istiusmodi igitur absurdus præter veritatem emergentibus, necessè est, id quod integrè & solidè ex substantia Patris editum est, eius esse proprium filium. Nam integrè & solidè impartiri patrè idem est, ac si dicas ex Patre gigni. Iam genitum esse, quid aliud significat, quàm filij natura? Hac ille.

In locis communi. an. 45. pag. 53.

August. li. de hæresibus hæresi 74. Melanch. loc. comm. pag. 40.

Philip. Melanch. locis comm. an. ni 45. & 58. pag. 22.

Oration. 2. in Arianos.

Tom. 3. de Trinitate lib. 1. cap. 4.

Picardi sua confes. an. 1574. art. 3. fol. 9.

diuidunt, & opus creationis autumant ad eo peculiare esse Dei Patris, vt id neque ad filium Dei, neque ad Spiritum sanctum vlatenus spectet. Ex quo efficitur, tribus sanctis Trinitatis personis, nõ eandem esse deitatem, nõ eandem naturam, non eandem potestatem, non eandem sapientiam, non eandem coæternam maiestatem: Si quidè distinctas formas, & naturas habeant necessè est, quorum operationes, & actus diuersi sunt. Ecquid autem isti aliud agunt, quàm quod filium Dei sua Diuinitate spoliant, & ita latissimè viâ per Arianismum ad Atheismum complant? Credo igitur Chytræ non tanti vnquam fecisses Melanchthonem, quem maximum condum opum aestimasti, aut Picardicam sectam Ecclesiæ Christi Catholicæ non anteposuisisses, si initio medullam veterum gustas- ses, neque verò prius illius pædagogi tui placitis imbutus, & cæcatus ad omnem postea solem cum reliquis cæcutis.

ATHEISMVS QVINTVS CALVINI, continens hæresis Sabellianæ & Arianae quædam femina, hæresim, nouam Autheanorum.

AT Quia Lutherus, & Melanchthon, quantum subinde Caluino, mox ceteris oltium patefecerint, primò ad conuellendam, deipde ad pernegandam sanctissimam Trinitatem: sic quidem, vt nec patrem tanquam primam personam; neque filium, neque spiritum sanctum inuocatione dignentur, neque per eam iurare iam velint, tu ipse non disteberis, si vis veritatis è corde tuo possit verum exprimere. Primùm igitur, cum nullis Theologicis fundamentis innixus ex rabula *θεολογία-τατ*; ac tanquam oraculum Caluinus voluisset haberi, illicò tanquam scrutator maiestatis est oppressus à gloria: Cum enim ignorasset duobus perfici vnquamque personam sanctissime Trinitatis, altero quod est essentia existens; altero, quod proprietatis est; prius ille omisit, sequenti solo retento. Sic verò cum præcipuum omisisset, quod dat existere, atque operari ipsi personæ; nõ solum se perfidum Sabellianum ostendit, qui personas in Trinitate tanquam nudas proprietates, & qualitates in vnica Dei essentia residentes fecerit, verum etiam subsecutè labis Arianae se suscitatore egregiè indicauit. Ariani enim (quod S. scripsit Hilarius libro de pluribus Synodis, quibus eorum hæresis damnata est) nescio quam incorpoream & spiritua-lem dilatationem essentia Diuinae faciebant, vt capacem trium personarum redderent. Ac verò Caluinus commentatus est, Diuina essentia haberi vnam tantum-

O modè

Lutherus Saluator Lutherorum.

plecti? Ac tamen (quod certe suffusus pudore vestri vix audeo scribere) quasi Redemptor & Saluator vester esset Lutherus, adhuc nescio qua re detineamini, quin respiscatis. Sed quidquid sit de noua Euty-chiana & Nestoriana hæresibus, de quibus paulò post fusius agam, Nunc ad Melancthonem reuertor. Quæro igitur de Melancthone: Quæro item de ijs qui nouam in Saxonia præeunte chorago Andrea Schmidelino concordiam fabricarunt, nõne isthic facitis Dei filium minorem Patre? Minorem (inquam) secundum Diuinitatem? Habet enim expressè Nicænum & Athanasij symbolum: Filium esse Patri consubstantialem, Deum verum, de Deo vero, æqualem secundum Diuinitatem. At fabri illi concordie discordis Christum & ipsi (inquiunt) non solum vt hominem, sed item, vt Deum fuisse obedientem. Qui error cum veram Christi Diuinitatem destruat, non est certè tam nescius (opinor) quin & hinc Atheismum astu satanæ effectum videas. Quod si locum scire aueas, vbi istam blasphemiam inferuerint, is est tertio controuersorum articulorum capite.

Pag. 556. Credimus (inquiunt) docemus, & confitemur magno consensu, quod Christus quidem verè sit nostra iustitia, sed tamen neque secundum solam Diuinam naturam, neque secundum solam humanam naturam. Credimus autem Christum totum secundum vtramque naturam esse nostram iustitiam, in sola videlicet obedientia sua, quam ille Patri ad mortem vsque absolutissimam præstitit. Hæc illi. Sed & paginis sequentibus (cum hoc illis videretur sese parum complanasse viæ ad præcipitium) operosiùs rem exponunt. Tota (inquiunt) totius personæ Christi obedientia, quam ille Patri vsque ad ignominiosam crucis mortem nostri causa præstitit, nobis imputatur. Et infra. Cum autem obedientia Christi non sit vnus duntaxat naturæ, sed totius personæ, & quæ sequitur. At ecquid hoc est boni viri? Num satis non fuerat dicere, personæ? Nequaquam: vtrique enim naturæ obedientiam haud tribuissetis, nisi totius personæ dixissetis. Nam & per totam personam significari à vobis duas naturas nouo dicendi modo vos Theologifimi eodem in libro testamini. Sed aliter Christus nos docuit, secus locuta sunt veræ Synodi, per quas spiritus sanctus veram concordiam peperit: Alio modo doctissima Academia docuere, vnà cum vniuersa Christi Ecclesia, quæ (frangamini licet) fuit, est, erit firmamentum atque columna veritatis. Itaque cum Christus mortuus non sit secundum Diuinitatem, sed secundum carnem, secundum illam quoque na-

turam obediuit, secundum quam mortuus est, non secundum Diuinam. Nam ipsa mors obedientia fuit summa, & absolutissima.

Ac certè vt hoc ex charitate addam: si satanas corda vestra non auerteret à recto verbi Diuini intuitu, rectius ac sine tot ambagibus, quas ne vos quidem capitis, poteratis cum Apostolis loqui: Diuus enim Petrus cum de Christi Domini obedientia in morte scriberet, disertè ait; Christo igitur in carne passio, &c. & Apostolus antequàm illa dixisset: Humiliauit semetipsum factus obediens ad mortem, scripserat: Exinaniuit semetipsum formam serui accipiens. Quibus verbis diuinè præmonuit, non secundum formam Dei, qua æqualis est Patri, sed secundum formam serui, qua minor est patre, CHRISTVM obedientiam vsque ad mortem Deo Patri præstitisse.

ATHEISMVS SEPTIMVS CALVINI et Bezæ duas in Christo personas insinuantium, Christi humanitatem omni super hominem gratia & præstantia spoliantium, passionis Christi efficaciam, Dei omnipotentiam negantium: Lutheri Deum, vt Deum passum affirmantis: Caluini vrsium & Melancthonis Christo anxietatem, dubitationem tribuentium: Brentij denique atque Bezæ verba Luca Act. 2. deprauantium.

AT Caluinus ne infæcundior Lutheri, & Melancthone haberetur, primò reprobatur hanc sententiam: Trinitas est vnus Deus: Deinde Patrem ait esse Deum Polon. per excellentiam: Filium minus eximè. Tum addit, minimè sibi, ac veritati aduersari, quod Gentilis quidam, quem Bernar-Lib. contra tes necarunt, dixisset, Deum habuisse vim gignendi, quia voluit. Id quod si ita esset, neque necessariò, nec naturaliter genitus fuisset, sed & Patri esset inæqualis. Quæ sanè omnia statuunt Arianismum non minus, quàm cum Apostoli verba expendens, (Qui subiecit ei omnia) hæc ad Christi naturam diuinam, & humanam refert: cum quæ ait Filium improprie dici creaturè, & Deum de Deo, lumen de lumine. Quod quid est aliud quàm hæc facere cū alijs creaturam? Et tamen maxime proprius loquendi modus, ille fuit, què item ad Arianos & alios hæreticos refellendos, sapiens vsurpauit antiquitas. Habes igitur Caluinum ex ista vestri Lutheri reformatione, plus quàm satis Arianum: sicut Sabellianum superius agnoscere potuisti. Nunc accipe Nestorianum, videlicet gradatim incedentem versus Mahometismum & Atheismum, quem omnium hæresum esse finem meritissimè

Calu. li. 1. Infit. c. 13.

Theodorus Beza in lib. Placidi & modesti resp. aduers. Brentij. pag. 23.

Beza lib. de hypostatice diuinitate in Christo naturarum vnione aduers. Jacobi Andree assert. p. 64. & 65.

Caluini scripturæ dictæ

vitissimè D. inquit Augustinus. Cum igitur Caluinus dicat susceptam esse extra tempora ab æterno Dei verbo personam mediatoris: Et hanc quidem personam non ab officio, sed à re ipsa definiat, quæ admodum ex Boëtio fecit, non ne aperte indicauit, credere se cum Nestorio duas esse personas, temporalem alteram, alteram æternam? Magistrum autem apertius prodidit Beza cum aduersus Brentium scripsit, duas in CHRISTO esse vniones hypostatice, vnã in corpore, & in anima simul personaliter vnitas, alteram in deo & homine ad vnum CHRISTVM personaliter constituendum coeuntibus. Quo de errore admonitus dum eum corrigere studuit, eructauit verbum malum, & nouis blasphemijs auxit. Sed & antequàm Caluinus ipse, vt omnes articulos fidei de sanctissima Trinitate, deque Christi Domini incarnatione, passione, descensu ad inferos, infirmaret, ausus est in Lausanensi conciliabulo, cum negasset per hypostasim significari personam, adijcere hæc verba: Se Athanasij Symbolo, nec credere, neque discredere, donec ad scripturarum gnomonem illud examinasset. At quàm egregium examinatorem, & quantum Geometram? videlicet Caluinus, qui ne perceperat quidem notionem illarum vocum, quas vel ab Apostolis traditas, vel ex Diuinis scriptis formatas edidit sapientissimi Nicænae, & reliquarum Synodorum Patres, erat denique post tot secula expectandus, vt esset definiturum rerum examinatus, & iudex: aut verò vniuersæ Christi Ecclesiæ malè prospexerat spiritus sanctus, qui in Lutheri, & Caluini tempora, in duos nempe eiusmodi homunciones (quoniam si Deo placet, tam rectè inter sese, ac cum Christi Ecclesia conuenerunt) definienda primarum quatuor Synodorum decreta non reiecerit: Verum enimuerò non solum in salebris istis hæserit Caluinus & Beza: sed & currum (vt est apud vos Germanos in proverbio) protruserunt vterius, sicque in omne præcipitium & cœnum corruerunt. Tum verò quidquid Erasmus, Lutherus, Melancthon, Centuriatores, aduersus verbum Dei incarnatum effutuerunt, ipsi vel alijs verborum circuitionibus (vt ipsi viderentur semper nouarum rerum auctores) vel deteriora (si quæ possint esse alia) in sua scripta transuderunt.

Ac primum, humanitatem illam Christi sanctissimam, omni super hominem gratia, & præstantia spoliarunt, innixi oblique ijs Apostoli verbis: debuit per omnia fratribus similari, excepto vno pec-

cato. Etenim quas Dominus ex vnione Diuinæ naturæ cum humanitate supra reliquorum Beatorum sortem singularissimas dotes consecutus esset, ignorantes, ne discere quidem (id quod verè reproborum est) voluerunt. Tum enim cognouissent, carnem assumptam sic deposuisse imperfectiones suas, vt licet proprietates hæc amiserit, nouas tamen vires acquisuerit, quibus præstare id posset, quod antea non poterat. Id quod cum ex alijs, tum ex igitur Damasceni niti ferri similitudine Patres quàm potuerunt aptè monstrarunt. Et ferrum enim essentiali vna facultate retenta, vim tamen nouam, multis accidentibus depositis acquirat, qua non fuerat antea præditum: Et corpori etiam alia sunt idiomatica, id quæ alias exerit functiones, cum animatum est, quàm cum animâ caret. Quamobrem si quis diceret, quoniam ferri proprium est non lucere, nec vrere, propterea id non lucere vnquam, aut vrere, facillè redargui posset, cum ei responderetur, id effici ex alijs proprietatibus, quas per vnionem proprietatum ignis obtinuit.

At hæcque hæc similitudines tantæ sunt, vt vnionis, & (vt ita dicam) fœderis, quod humanitati cum Diuinitate arctissimum, ac perpetuum intercessit, eminentiam queant exprimere. Singularissima enim isthæc vnio est. Quare quamuis tanta non sit, quanta est trium personarum in vna essentia diuina, longè tamen est maior, quàm vt quæ in solius gratiæ, gloriæ, & virtutis communicatione sit posita. Propterea enim Nestorium personas filij Dei, & hominis diuidentem, & copulari illas dicentem eiusdem potestatis nexu & communicatione, Synodus Ephesina refutauit, his verbis: Non potest vnire naturas sola dignitatis, aut potestatis æqualitas. Dicere Deum & hominem sibi inuicem velut dignitatis, & auctoritatis vnitate coniunctos, nouitas vocis est, & nihil aliud. Hæc illa. Quæ Synodus cum duorum item Apostolorum exemplo rem hanc illustrasset, qui licet æquali essent maiestate, dignitate, potestate constituti, non tamen inde fiebat, vt in vnã & eandem personam coalescerent, refutationi erroris anathema adiunxit: Si quis (inquit) in vno Christo diuidit substantias post vnionem, sola societate coniungens, ea quæ secundum dignitatem est, vel etiam auctoritatè, aut potestatem, & non magis conuentu, qui per vnitatem factus est, naturalem, anathema sit.

Ex earum ergo dotium humanitatis Christi denudatione, quam Sacramentarij audacter inuexerunt, ecquid aliud con-

Pag. 566.

Pag. 663.

Pag. 727.

1. Petr. 4.

Philip. 2.

Lib. contra

Gentil. in

respon. 10.

protheseos.

Infit. Cal.

lib. 2. ca. 14.

1. Cor. 15.

Ibidem.

Athanas.

& alij.

Hebr. 2.

sequi poterat, quàm vt carni Christi viuificatio adimeretur, & naturæ humanæ à Diuinitate assumptæ adoratio, ac denique inuocatio subtraheretur? Quod quidem cum Cyril. in ex. uocatio subtraheretur? Quod quidem cum posit Nicæ. faceret Nestoriani, qui, vt ait D. Cyrillus) anæ Synod. coelum & terram suggillantes, Catholicos Vide epistola Alexandrinorū ad Nestorium anthropolatras, id est, hominis adoratores rum armis, & Ephesinæ Synodi anathematice cōfossi sunt. Necessario (inquiunt) & hoc adijcimus. Annunciantes enim sicut secun- dum carnem mortem vnigeniti filij Dei, id est, IESV CHRISTI, & resurrectionem eius, & in cœlum ascensionem pariter con- stitentes incrementam celebramus in Eccle- sijs sacrificij seruitutem: sic etiam ad my- sticas benedictiones accedimus & sanctifi- camur, participes sancti corporis, & preti- osi sanguinis CHRISTI, omnium no- stram Redemptoris effecti, nō vt commu- nem carnem percipientes (quod absit) nec vt viri sanctificati, & verbo coniuncti se- cundum dignitatis vnitatem, aut sicut di- uinam pōsidentis habitationem, sed vt ve- rē V I V I F I C A T R I C E M, & ipsius verbi propriam factam. Vita enim naturaliter, vt Deus existens, quia propriæ carni vnitus est V I V I F I C A T R I C E M eam esse proficitur. Et ideo quauis dicat ad nos: Amen, Amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non tamen eam vt hominis vnitus ex nobis, existimare debemus. Quo- modo enim iuxta naturam suā V I V I F I C A- T R I X caro esse poterit? sed vt verē propriam eius factam, qui propter nos filius hominis est factus, & vocatus. Et hæc quidem Diuinitus illi Patres vnanimis. Quæ tamē fidei consentio semper fuerat, quem admodum & ante concilium Ephesinum D. Hilarius ostenderat: Et multò antea D. Ioannes Euangelista Antichristos eiusmodi homines nominarat, quoniam soluerent scriptum. Et postea concilium Hispalense scriptum reliquerat his verbis: Si humanitati Christi diuinitatem quis demat, siue humanitatem diuinitati detrahat, Christum sacrilega infidelitate, & blasphema prædicatione dissoluit. Sed Epiphanius cur Christum adoremus sequentibus & ipse verbis planè declarauit: Sancta ergo Dei Ecclesia non creaturam adorat, sed filium genitum, patrem in filio, filium in patre cum spiritu. Et horrendus, ac horribilis Angelis filius patris citra ambiguitatem ab his qui vitam cupiunt, creditur & adoratur. Et, si nondum regnat, quomodo semper reperitur adorari ab angelis, & Archangelis, & ante aduentum in carne, & in aduentu in carne, vti de ipso

Cyrl. in ex. posit Nicæ. anæ Synod. Vide epistola Alexandrinorū ad Nestorium

Obserua q. decreta qua tuor Synod. admittit, an hic de sacrificio

Hilar. lib. 8. de Trinit. 1. Ioan. 4.

Epiphani. hærel. 69.

scriptura dicit: Cùm induceret in orbem terrarum primogenitum, adorent ipsum omnes angeli eius? Sic quoque dicitur D. Hieronymus in dictum illud Pauli: Ipsius factura sumus, ait: Multi timore ne Christum creaturam dicere commellentur, totum Christi mysterium negant. Nos liberè proclamamus non esse periculum eum dicere verum esse Deum, & hominem, & crucifixum, & maledictum, nem tota spei nostræ fiducia profitemur. Ecquid hic trepidaremus, aut non clamemus, quā talem, hoc est, quā hominem esse creaturam: cùm Paulus aperte scribat, hunc Dei filium factum esse ex semine Dauid secundum carnem, factum ex muliere, factum sub lege.

Quamobrem præter id quod aduersus hæreticos, qui Catholicos appellabant idololatras D. Athanasius scribens dicebat: In Arianos & Ethnicos id delirium competere: In nomine verò IESV omnine genu esse stectendum, neque carnem verbo DEI ignominiam attulisse: quin verò carnem per verbum DEI esse glorificatam & non creaturam adorari, sed creatorem creati corpore indutum: alibi pulchre respondet his verbis. Respondebitis, (inquit) nos rem creaturam non adoramus. O stulti cur non cogitatis creatum Domini corpus? num auferre adorationem eius vultis qui increatus est? Et quia increati corpus factum est, ideo eius corpus dicitur, cuius factum est: ac ei proinde sacra offertis, vestram adhibentes adorationem, eaque de causa legitime adoratur, & diuina colitur adoratione. Deus enim verbum est, cuius proprium est corpus. Ideo cùm accessissent ad eum mulieres, pedes eius tenuerunt, & Deū adorauerunt. Hæc Athanasius. Sed præter eam testiū nubem, quam huc ex omni antiquitate inferre possemus, videat qui ista non legit quæ doctissimus nostri temporis Episcopus, cùm hac de re plurima lectu dignissima collegisset, alicubi scripsit. Patres enim aliquibus de causis Christum hominem, & omnia quæ in ipso sunt, vnica adoratione latræ pronunciarunt esse adorandum quia vnicum in Christo suppositum filij Dei manet saluum, cui latræ debetur, quæ propter res assumptas nullo modo imminui potest, vel vitari: tum quia suppositum communicatur omnibus, quæ ad se assumptis. Fit enim homo, fit caro, fit anima humana: ideo etiam meritò ipsi in his redditur eadem latræ, quoniam ista nihil aliud sunt, quàm filius Dei animatus, & incarnatus. Itaq; ob eas causas Christo homini, animæ, & carni eius, vnica cum filio Dei

Ad Ephe. 2

Galat. 4

Athan. in Arian. o. rat. 5.

Athan. de Incarnat. Christi.

Claud. Sa. in Actes rep. o. de adoratione Eu. char. Vide Epiphani. in Act. corato.

dispensatur latræ, propter vnicum filij DEI suppositum latræ fundamentum, quod omnibus assumptis fit commune.

Porro & inde factum est, vt hanc naturarum concomitantiam in Eucharistia Caluinus Nestorium imitatus (vt idè Episcopus sapienter notat) negaret, & neganda toti mundo (quantum in se fuit) proponeret. Nestorius enim sic arguebat: Hoc est non diuinitas mea, sed corpus meum. Caro Christi comeditur, & diuinitas edi non potest, caro igitur Christi diuinitatem non habet. At ij qui Alexandria cōuenerant, quique Ephesinæ Synodo cum Cyrillo interfuerant, responderunt non fuisse dictum à CHRISTO: Hæc est diuinitas mea, sed hoc est corpus meum, siue diuinitatis meæ: cùm aliud corpus viuificandi virtute non polleat, nec à diuinitate submoueat in Eucharistia, tanquam ibi subiaceat communis, & non filij Dei caro, nec verbum visibile esse queat per se: sicut nec patibile: sed per carnem, nec viuificare possit nisi per eandem diuinitatē. Quemadmodum ergo (inquit) diuinitas non est edibile, nisi per carnem, ita nec humanitas est adorabilis, vel viuificatrix, nisi per diuinitatem. Ideoq; vbique illas conuertit oportet, & maxime in Eucharistia vt mutuas dent operas, & suas vires exerant. Hæc ille.

At vero Bucerus, quem morientem scribunt esse professum nondum natum esse Messiam, sectarij latroem viam strauit, qua non vnum fidei articulum redderent incertum ac dubium: sed quid dico dubium? quominò prorsus eximerent ex animis Christianorum. Sic enim callidissimus serpens intelligebat vim, effectūque redemptionis imminutum iri, si de CHRISTI descensu ad inferos secus quàm oporteat crederetur: varios varijs infudit errores, vt incertitudinem secuta perfidia, aut tolleretur, aut blasphemè interpretaretur tantum fidei articulum, quem Prophetæ, Apostoli, prædicatione, epistolis, Symbolo: Deinde Synodi atque vniuersa CHRISTI Ecclesia credendum esse liquidissimè declarauerunt. Caluinus autem aliud quiddam impium commentus est, cuius hæc verba sunt: Nec verò descensum Christi ad inferos omittere conuenit, in quo ad Redemptionis effectum non parum est momenti, vt eo præterito multum ex mortis Christi fructu depereat. Nihil actum erat, si corporea tantum morte defunctus fuisset: Christus, &cæt. Hæc Caluinus. Nihil ergo (inquit) actum erat? At quomodo is, qui veritas est dixit in cruce,

consummatum est? Quomodo & illud quod Apostolus dixit: Nos cùm inimici essemus, Deo reconciliauit per hostiam suū corporis? Et aliud: Tradidit semetipsum pro nobis oblationem, & hostiam in odorem suauitatis, vt reconciliet ambos (populos) in vno corpore Deo per crucem interficiens inimicitias in semetipso? Et illa quoque: Reconciliauit nos in corpore eius per mortem iustificati in sanguine eius? Rursus: Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, in quo habebimus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuinitas gratiæ eius? Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine eius propter remissionem præcedentium delictorum? Quomodo magis sanguis Christi mundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti? Et: Vna oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos? Et: Vt per mortem destrueret diabolus, & liberaret eos, qui timore mortis erant obnoxij seruituti? Videat igitur mihi Caluinus, an ita locutus est is, qui raptus ad tertium cœlum vidit res diuinitissimas. Sed & Patres non aliter scripserunt. Itaque istius sacrificij in cruce peracti plenissimos fructus perpendens Diuus Augustinus, sic inquit: Quis ergo tam iustus, & sanctus sacerdos, quàm vnicus filius Dei, qui non opus haberet per sacrificium sua purgare peccata, nec originalia, nec ex humana vita quæ adduntur? Et quid tam congruenter ab hominibus sumeretur quod pro eis offerretur, quàm humana caro? Et quid tam aptum huic immolationi, quàm caro mortalis? Et quid tam mundum pro mundandis vitijs mortalium, quàm sine vlla contagione carnalis concupiscentia, caro nata in vtero, & ex vtero virginis? Et tam gratè offerri & suscipi posset, quàm caro sacrificij nostri, corpus effectum Sacerdotis nostri? Vt quoniam quatuor considerantur in omni sacrificio: cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse vnus, verusq; Mediator, per sacrificiū pacis nos reconcilians Deo, vnum cum illo maneret, cui offerebat, vnum in se faceret pro quibus offerebat, vnus ipse esset qui offerebat, & quod offerebat. Hæc D. Augustinus. At mitto ipse alia sexcenta, quibus horrenda blasphemia Caluini refellitur asserentis Christū nihil in cruce, sua morte egisse. Et verò infernalis in anima necessariò perpeffum esse penas, neque ad limbum descendisse, ad educendam inde captiuitatē, quam in cœlū euexit, quemadmodū Prophetæ prædixit.

Ephes. 1. Ephes. 1. Coloss. 1.

Rom. 5.

Ephes. 1.

De Rom. 3.

Hebr. 9.

Hebr. 2.

August. de

Trinit. li. 4.

cap. 14.

Bucei religio.

Inf. Cal. ca. 16. nu. 3. 10.

Nauclex. in Chron.

Luth. li. de concilij. Lib. 2. Inft. c. 12. n. 8. lo.

Act. 2. Beza in an. not. in acta Apoftolorum. 2.

Heshufius & alij.

Math. 22.

Tertul. ad uerfus Marcionem. P. Hilarius de Trinit. Iren. 5. li. E. piphani. de tinianos quos D. Irenæus: per Origeniftas, Origeniftas quos Epiphanius tanquam Atheos accu-

ANTONII POSSEVINI REFUTATIO
A T Q V I. ut fatanas agnoscat archite-
ctus huius Lutherani, Caluiniani, Ariani
Atheismi, qui multos alios secum inuol-
uit, cum ex Bertholdo Rorbarensi, qui an-
te ducentos annos Spiræ combustus est, pe-
stifens illa vox erupisset, Christum in cru-
ce ob dolorum acerbiteriam de animæ suæ
salute dubitasse: nō satis habuit Lutherus,
cum eo sentire, (licet siue ad tempus hu-
iusmodi quædam reticeret, siue primò per
suos emissarios (vti saepe solebat) id sparge-
ret in vulg, dum proeliuorum ad impie-
tatem hominum corda tentaret) verum &
Deum vt Deum esse passum apertè aduer-
sus Zuinglium pronunciauit. Melanch-
thon item eandem Christo Domino du-
bitationem, & anxietatem tribuit, quam
deinceps Caluinus, abominandis verbis
cumulauit, cum diceret: Torqueri Domi-
num oportuisse hac conscientia anxietate,
ac si à Deo derelictus fuisset, imò ac si De-
um habuisset infensum, dirosque in ani-
ma damnati, ac perditū hominis cruciatu
pertulisset. At Beza quid? Hic quod scri-
ptura difertè dicit: Non derelinquas ani-
mam meam in inferno: quodque ad litte-
ram de Christo citatur à D. Luca, inaudi-
ta impudentia Euangelistam corrigēs, seu
potius deprauans sic inuertit: Non derelin-
ques cadauer meum in sepulchro. Brenti-
us autem aliquando minus malè, sed po-
stea pessimè: Nihil enim (inquit) aliud est
descendere ad inferos, quam perire. Sed &
hunc articulum Ariani curabant è Sym-
bolo expungere, & alij postea, qui ex eo-
rum femine prognati nouos atheismos
pepererunt.

A C C E D I T ad hæc, ex negatione carnis
uiuificantis, & ex aliarum dotium super-
naturalium humanitatis Christi, negatio
sanctissimæ Eucharistia: ex hac verò occa-
sio sumpta omnipotentia Dei euertendg.
Sic enim Beza in ea confessione fidei (licet
identidem edita) quam in conuentu Pos-
siaco protulit, nunquam hoc attributum
Dei, seu vocem omnipotentia inferi vo-
luit. Et Caluino, vel ipsi quoque hæretici ob-
iecerunt, cū nunquam pluribus laudib⁹ Di-
uinā potentia extollere solere, quam cum
eam minueret, vel obscuraret. Vetus om-
nium hæreticorum ars hæc fuit, astu fatanę
inuecta per Sadduceos, quos, cum resurre-
ctionem negassent, Christus reprehendit
errantes, quod nescirent scripturas, neque
virtutem Dei: per Marcionistas, quos Ter-
tullianus (vt diximus) redarguit, confiten-
tes quidem Dei nomen, sed substantiam
eius, & amplitudinem negantes: per Aria-
nos, quos D. Hilarius & reliqui: per Valen-
tianos quos D. Irenæus: per Origenistas,
Origenistas quos Epiphanius tanquam Atheos accu-

fant, quod suis erroribus omnipotentiam
Dei (licet Deum quadantenus fateretur)
tollerent. Hanc igitur virtutem Christi,
in quo uiuificandi erant omnes, quicq; car-
nem nobis suam edendam admirabili mo-
do, sed verissimo tradidit, cum Sacramen-
tarij negent, quoniam modo omnipotentiam
Dei fatam testam tuebuntur? Et Beza
quidem easdem omnipotentia Diuinæ
exceptiones, quas Plinius at heus affert, de-
promit, vt suo se iudicio pfodat, qualis in-
trinsecus in Deum sit. Ac Caluinus dum
ridet sapientem Theologorum distinctio-
nem, quæ passim non in scripturis solum,
sed & in ipsis rebus cernitur, quas præter
naturæ ordinem, & naturarum proprietates
Deus edidit potestatis nempe Diuinæ,
alterius ordinarię, alterius extraordinarię
& absolutæ, in idem recidit, cum istam
potestatem abditam mutato nomine vo-
care coactus est. Ac cum Diuinitati om-
nipotentiam adimeret, eamque non solum
intra naturalium proprietatum cau-
cellos, verum intra priuatum suum iudi-
cium cohibere ausus fuisset, ecquid huma-
nitati Christi, ecquid Diuinę Eucharistia
iniuria non irrogasset? Verum enimuerd
cum & alij excellentes viri blasphemias
istas attigerint, præcipue ij, qui de Calui-
ni atheismis perdoctè scripserunt, id satis
est, neminem vnquam Patrum, aut Euan-
gelistarum, & Apoftolorum, aut denique
Prophetarum locutum esse ita de Deo, Di-
uinisque mysterijs, sicut isti sceleratissime
fecerunt. Mirandum vt non sit, si, cum Di-
uino iudicio factum est, vt Nestorij (sicuti
refert Euagrius) linguam vermes corrosē-
rint, Caluinus quoque corpore à vermibus
exeso fatentem animam ad inferos exha-
lauerit.

A T H E I S M V S O C T A V V S L V T H E R I,
Brentij, aliorumq; Lutheranorum, Christi huma-
nitatem Diuinitati æquantium, doctrinam Ca-
tholicam de communicatione idioma-
tum, adeoq; complures Symboli ar-
ticulos contellen-
tium.

D I X E R A M, Lutherum non solum A-
rianam, & Nestorianam, verum eti-
am Eutychanam hæresim amplexum fu-
isse. Sic enim decebat omnem iniustitiam,
& perfidiam implere cum qui tam bellè
Synodos, Academias omnes, Ecclesiam to-
tam reformaturum se iactabat. Id ergo nūc
planius faciam. Ac primò, quæ admodum
cum timeret permiscere naturas, diuisit
(vt ostendimus cum Nestorio personasse
dum vitare Nestorium voluit, incidit in
Eutychis impietatem, prorsus vt in eum
illud

Claudij Sa-
in ctes.
Genebrac-
d' Stapled
n' & alij.

Illud quadraverit, quod quidam Poeta ce-
cinxit:
Dum vitam stulti vitia in contraria currunt.

E X T A T Lutheri liber, quem inscripsit
de cœna Domini. In ea Sacramentarios
reprehendit, soli humanitati, non item Di-
uinitati passionem CH R I S T I tribuentes.
Deinde ipsam Domini humanitatem eue-
hit in Deitatem, quippe qui ait: Necessè
est eam Christi essentiam, quæ est cum Deo
vna persona, longissimè extra creaturas
collocare, ideoq; tam longè, quam Deus ip-
se extra creaturas est. Quibus verbis ordi-
nem ac dignitatem, nō locum aut spatium
notat. Nam eodem libro asserit, vbi que esse
Christi humanitatem. Et alibi: Credimus
(inquit) quod CH R I S T V S I E S V S
sit iuxta humanitatem super omnes creatu-
ras collocatus, & omnia impleat. Et postea:
Et habeat omnia in sua manu, & sit vbiuis
præsens. Ex quibus verbis iudicium vero-
rum Theologorum esto, quam prorsus il-
lud colligatur: si Christi humanitas extra
ordinem creaturarum sit, non esse creatam
naturam, sed essentiam incretam: quare
nec amplius humanitatem, sed diuinita-
tem esse dicendam. Quin verò si tantum
humanitas Christi absit à creaturis (quod
ad dignitatem attinet) quantum abest ip-
semet Deus, erit infinita dignitatis, atque
eminentia: Quamobrem aut erunt duæ
naturæ, aut CH R I S T I humanitas erit
conuerfa in deitatem. Aperiant igitur oculo
seducti.

Origo hæ-
resis Vbi-
quitariz.

B R E N T I V S autem, qui que hunc se-
cuti sunt (licet postea, quæ hæresum natu-
ra est, inter sese pugnantia scripserint) cum
quæcunq; attribuuntur verè personis, at-
tribui posse pariter naturis opinati essent,
personam Christi cum ipsius humanitate
confuderunt: idiomatum enim communi-
cationem non minus in naturis, quam in
personis fieri putarunt: cum tamen natu-
ræ eam inter se haud possideant commu-
nitatem, quam in eo assequuntur, in quo co-
adunantur, & subsistunt.

H I N C igitur suam vbiuitatem, siue
πανεργότητα, & omnipotentiam statue-
runt, dum seruore quodam disputandi, &
primas ferendi abrepti, arcem suam collo-
carunt in ijs scripturæ verbis: Ascendit ad
caelos, sedet ad dexteram Patris. Data est
mihī omnis potestas in cœlo & in terra.
Dedit illi Dominus spiritum sine mensu-
ra: Omnia subiecit sub pedibus eius: Pater
diligit filium, & omnia dat in manus eius.
Qui sanè ratiocinandi modus, sine causa-
rum & peritatum ponderatione hæreticos

Ioan. 20.
1. Cor. 15.
Ioan. 15.

semper adigit in præcipitia. Ecquis e-
nim tam stupidus sit, qui asserat, cum om-
nia cum Christo, dicat Apoftolus, nobis ef-
se donata, ideo electos dicendos esse omni-
potentes? aut quoniam idem ipse dixit, om-
nia possum in eo qui me confortat, sibi quo-
que communicatam fuisse omnipotentiam?
aut quia Christus dixit: Omnia tra-
ham ad me ipsum, non esse id cum aliqua
limitatione intelligendum, quo sanè mo-
do intelligebat CH R I S T V S: hoc est, eos
esse trahendos, qui velint ipsi quoque
trahi?

L V T H E R V S autem satis habens super-
feminare Zizania, & abire, in maiori con-
fessione, nolle se (inquit) cum quoquā con-
tendere de vbiuitate, tanquam de re mini-
mè necessaria: cum non alia querenda sit
ratio corporalis præsentia Christi, quam
ipsius verba. Melächthon verò prodigiōsā,
& vetustati eruditę ignotam esse vbiuita-
tem dixit, quam tamen (vti supra monstra-
tum est) Lutherus Eutychen laudans satis
approbavit: Id quod ex eo adhuc satis li-
quidò colligi potest, quod neque is, neque
Philippus suus in confessione Augustana,
vel in Apologia Eutychanæ hærescos, vt
neque Nestorianæ mentionem fecerint,
quam tamen superiorum hæresum fecē-
rant, eo fūco visi damnasse, quas re ipsa in
corde fouebant, sicuti monstratum est.

E x Lutheranis deinde sese opposuere
nonnulli ministri, atque vt quidam refe-
runt, Nicolaus etiam Selneccerus. Id ego
scio cum Dresdę essem, à fide dignis acce-
pisse me, eum concordiam Schmidelinianę
contrariam Franckfordiæ ad Oderam ede-
re voluisse, sed alicuius hortatu, ne id lu-
dibrio Catholicis esset, desistisse. Alij ve-
rò (vt Illyricus) ea de quæstione dubita-
runt.

S C H M I D E L I N V S denique ipse cum ijs,
qui homini quadantenus adhærent, nesci-
us respicientia, vbiuitatem istam mor-
dicus retinuit, quamuis sexcenties fuerit
conuictus. Extat defensio disputationis In-
golstadtij habitę à Theologis Societatis no-
stræ, contra eundem Schmidelinum, edita
ab Alberto Sperlingio: Ex qua disputatio-
ne Claudius Sanctes Episcopus fateretur in-
genue complura se excerpisse, quæ quarta
repetitione de veritate Eucharistia: aduer-
sus Vbiquitarios accuratè est persecutus.
Prodijtitem non ita multò antea Grego-
rij Valentia: Theologi nostrri erudita ad-
uersus duas sectas Vbiquitariorum, & Sa-
cramentariorum tractatio, quæ penitus
Schmidelini diuerticula, atque commenta
nouissima retexit, atque reiecit.

Philip. 4.

Ioan. 12.

Discordia;

Lutherano-
rum.
Chemnici;
Ioachim;
Mo. linus;
p. Eberus;
Nicolaus
Hémingt;
Victor Stri-
glius.

Thef. 66.
37. 62. 80.

A *

Dresdæ
no 1571.

A T Ministri, qui Dresdæ ante quatuordecim annos conuenerunt, planè isti errori repugnauerunt. In eo enim (præter alia) leguntur hæc verba: Commentitia ista communicatio physica, quæ nostro tempore cum Ubiquitate corporis Christi intraducta, et cœpta est, vniuersæ orthodoxæ Ecclesiæ, & toti orbi Christiano, inde vsque ab initio incognita fuit, atque etiamnum à Pontificijs reijcitur, & taxatur acerrimè. Postea infra. Commentitia illa ubiquitas horrendum in modum corrumpit oēs penè articulos fidei de Christo, ac distinet Diuinæ & humanæ naturæ in Christo delet, atque evertit. Hæc tū Lutherani ministri Catholicos secuti. Quæ cum ita sint, (fateor) vehementer miratus sum, cum Misnensium ad humanitatem atque prudētiam natorum ingenia experirer, sic tamen nescio qua verecundia, vel respectu complures Christianam mentis vim, & lucem amisisse, vt cum post decennium de ista nouissima Schmidelini concordia Dresdæ non vnus conuentus est habitus, prorsus contrarium decerneretur, & haberent pro sacrosanctis articulis fidei, quæ paulò antea pro prodigijs, & portentis reiecerant. In quo nō dubito Chytræ, conscientia tua moneri te, cæterosque cordatiores ab vestris ædificari in vanum, quia nempe Dominus non ædificat, neque in medio vestri est.

SEd age dispiciamus adhuc, quanti momenti in re fidei sit, ab Catholico tramite recedere, eaq; reuocare in dubiū, quæ semel optimè definita sunt: Lutherus enim nō adeo magnū se commisisse facinus existimabat, cum diceret, quæstionem de omni præsentia humanitatis CHRISTI haud esse magni momenti: sed tunc in solitas spiras sese contorquebat fatanas, vt cauda, vel sibilo pestilens venenum in multorum animas infunderet. Simili astu, & arte (vt huc non inutiliter digrediar) vsus est, cum ab initio per Lutherum conuellere purgatorij fidem vellet. Rem enim (dixit Lutherus) non esse tanti, vt licet illud esse crederet, tamen ad id credendum cogere mur: si etiam de vtraque specie Eucharistiæ, pugnantisimè modis primò locutus est. Verum vbi ferus aper tantillum sepem aperuit, mox varijs bestijs aditum in eam pate fecit, atque omnia susque deque inuertit, & denique vtrique speciei istis ambagibus, tanquam per cuniculos veritatem, ac rem ipsam vniuersam subtraxit: Nam qui Laicis Diuina mysteria cōficiendi (qui tamen nihil cōficiunt) potestatem à Deo concessam mentiebatur, & consubstantiationis inaudētum commentum inuenerat, quid hoc erat, si non erat, vitale Ecclesiæ ci-

Nota.

Satanæ a-
stus quo
Lutherum
in foedio-
res errores
paulatim
præcipita-
uit.

bum è faucibus Christianorum eripere, Sacramentarijs autem interea quilibet audendi licentiam pessimo exemplo porrigere, vt & ipsi eandem veritatem altercando funditus euerterent? Iam verò cum de purgatorio dubios plurimos reddidisset, nullo negotio huc illuc impellere potuit ædificium, vt actis iam tot rimis ad terram prosterneretur. Quamobrem animæ iam non paucæ ad omnem illam conscientiæ licentiam, non libertatem solutæ, purgatorij primò, deinde infernæ, postremò cœlestiæ, Diuinæque pernegarunt. Illius ergo ubiquitatis semine tanquam venenato telo (latenti tamen) iugulum ipsum, vt ita dicam Symboli fidei petrum est. Quod enim nullius momenti erat Luthero, in quò tandem euasit? Si enim omnia Diuina attributa humanitati CHRISTI comunicata sunt: iam CHRISTI Domini conceptio, natiuitas, passio, mors, descensus ad inferos, resurrectio à mortuis, ascensio ad cœlos, descensus ad iudicandum è plurimorum animis sublatus est, ipsaque in primis Diuinitas oppugnata. Nam non magis Diuinitatis quam humanitatis Christi erit opus ipsa mundi creatio (& quidem tanquam ab effectiuo principio) cum tamen hæc vni diuinitati competat: creaturæ nequaquam. Sic item humanitas CHRISTI fuerit ante incarnationem, & ante conditum mundum, si æternitas, quæ principio & sine carens connumeratur inter diuina attributa, ipsi tribuatur humanitati. Ecquid verò obstabit, quo minus æquè in vtero aliarum mulierum atque Beatissimæ virginis eodem tempore fuerit Christus? Nam si per istos Christus (vt homo) per hypostaticam vnionem omnipotens factus est, necesse quoque inde sit, vt vbi que adsit. Quæ omnia (vt reliqua pleraque absurdissima, & blasphema) reijcienda sunt.

ANIMAE porò cum corpore vnio, quæ similitudo à Patribus vsurpata ratione attingit hypostaticam, potuisset aliquatenus istas dispellere tenebras, si ea qua decet methodo in diuinissimis istis mysterijs (sicut nostri Theologi faciunt) progredi voluissent: sicut enim (aiunt) duæ in homine naturæ sic distinguuntur, vt tamen non duas personas homines, sed indiuiduum vnum ex duplici natura spiritali, & corporea constituant, ita in CHRISTO sit, vt non duo Christi euadant, sed duæ naturæ sic cōiungantur, vt tamen (sicuti diximus) non confundantur, aut altera in alteram transeat, vel commutetur. Ac quemadmodum anima cum corpore coniuncta corpus animatum denominat, sic Diuinitas

A reuelat.
dei à Lu-
theranis
sublati.Blasphē-
mia vbi-
quitarijs.
tum.

tas cum humanitate hominem Deum. Præterea vt animæ cum corpore sunt quadam actiones communes, quales sunt sentire, appetere, triftari, gaudere, amare: Quædam autem propriæ, intelligere, velle. Sic Diuinitas quædam actiones seu *energijs* humanitati Christi communicat, rerum nempe omnium peritiam, & miraculorum effectiōnem: Quædam autem suæ naturæ proprias, & quas ad sui perfectiōnem natura humana non requirit, sibi referuat, cuiusmodi sunt omnipotentia, æternitas, & si quæ aliæ sunt eiusmodi. Vt verò anima multa per corpus gerit, per quod legit, edificat, ferit, plura verò per se sine corporis adminiculo administrat, vt cum quasi soluta carnis contagione meditat, & contempletur æterna: Sic Diuinitas multa per Christi humanitatem exercuit, per quam miracula edidit, cœlestem sapiētiam nunciavit mundo, salutem nostram est operata, in Eucharistia corpus ipsum Christi, & gratiam confert, corpora mentesque alit, Pontificis & mediatoris officium obit, & pleraque alia exequitur maximè salutaria. Verum enim uerò, vt anima nō omnia verè, & essentialiter cum corpore communicat, sed duntaxat verbotenus: Corpus enim humanum non dicitur rationis, consilijque particeps nisi per accidens: Rursumque corpus non communicat cum mente omnia, quæ sibi sunt propria nisi quadam consecutione: neque enim secabilitatem, morbos, mortalitatem, & similia ei tribuit: Ita Diuinitas non vniuersas suas proprietates humanitati largitur, & vicissim humanitas, suas Diuinitati nō tribuit, nisi per idiomatum cōmunicationem. Sic enim Christus homo æternus dicitur, omnipotens, vbi que consistens, quia Deus etiam est, cuius hæc sunt attributa, & quasi notæ propriæ. Postremò quemadmodum actiones vtriusque toti composito verè tribuuntur, quæ alioqui naturis separatis tantummodò cōuenirent, sic enim homo intelligit, vult, ratiocinatur, medicinam facit, negotia exercet, egrotat, cum tamen intelligere, velle, ratiocinari, functiones sint animæ propriæ: egrotare verò, sitire, esurire corporis: reliquæ vtrique communes: ita toti personæ Christi omnia absolutè tribui possunt, quæ singillatim de altera naturarum prædicantur. Christus enim æternus est, & temporalis, infinitus & finitus, vbi que, & non vbi que, cōtraria profectò multa propter diuersas naturarum proprietates in se vnum colligens.

HÆC cum ita sint, illa interim attentè retinenda sunt, quæ iidem Theologi addunt. In primis non sicut anima & corpus hominem secundum substantiam com-

ponunt, ita non esse intelligendum Diuinitatem & humanitatem partes esse CHRISTI constituentes. Deinde si vnio Diuinitatis humanitatisque æquaret vnionem animæ & corporis, diuinitas esset forma humanitatis, eaque vnio esset essentialis, cum tamen sit tantum personalis. Præterea vnum efficiunt hominem anima & corpus, sicut potestas & actus, sicut materia & forma. Atqui vtraque natura licet actus est, & velut forma. Rursum ex anima & corpore efficitur tertium quid, quod nec anima est, neque corpus, scilicet homo vtraque natura constans. Sed in Christo tantum significat vniam personam habentem duas naturas. Postremò ex anima & corpore fit quoddam, quod neque proprium est corporis, neque animæ, sed vtrique commune. Ex natura autem Dei, & humana, nullum suppositum efficitur, sed id quod erat Diuinum suppositum, sustinet vtramque naturam.

CVM igitur ab hæreticis plus quam satis importunè in quæstionem vocaretur, qualis iam assumpta natura humana per vnionem cum Diuino verbo euasit, non quidem essentialiter, hoc est, ex se, aut physice, neque subiectiue (nec enim hac de re agebatur, cum planè constaret non posse sic esse, nisi talem, qualis est natura creatorum hominum) sed ineffabili modo: Patres Synodi Chalcedonenfis cum essent oculatissimi: nec ad Nestorianos & Sacramentarios, qui peruersè colligebant, neque ad Eutychem atque Ubiquitarios qui falsum in argumentando sumebant (quemadmodum superius demonstratum est) declinarunt. Itaque sapienter definierunt, per vnionem haud fuisse sublatam naturarum differentiam, sed vtramque magis permanisse inconfusam.

CVM verò ex ijs quæ diximus Theologi eam esse idiomatum communicationem intelligant, quæ non vni naturæ ea quæ sunt alterius, sed vni supposito vtriusque naturæ proprietates tribuit, q. 6. art. 6. Gratiam vnionis cordatissimè dixerunt esse ipsum ESSE personale: quod gratis datum est assumptæ naturæ humanæ in persona verbi. Id quod etsi sine mensura, hoc est, cum tota plenitudine Diuinitatis verbi fuit datum, sic tamen fuit, vt ipsa humanitas nullo modo illud sit, sed (quod superius quoque satis inuimus) vt subsistat per illud.

EAM proinde (de qua locuti sumus) similitudinem à Diuo Athanasio allatam adhibuerunt dicentes: Sicut anima rationalis & caro vnus est homo, sic Deus & homo vnus

D. Tho. 3. q. 6. art. 6.

D. Tho. 3. q. 7. art. 1. ad 1.

vnus est Christus. Quamuis enim (inquit D. Cyrillus) verbum habitauerit in nobis, & dictum sit habitare in CHRISTO omnem plenitudinem Diuinitatis corporaliter: attamen intelligimus, eum talem sibi fecisse habitationem, qualem & anima hominis habere creditur ad proprium corpus. At D. Augustinus ad Volusianum: sicut (ait) anima vnitur corpori, vt homo sit, ita in vnitae personae Deus vnitur homini, vt Christus sit. In illa ergo persona mixtura est animae & corporis, in hac persona mixtura est Dei, & hominis: si tamen recedat auditor à consuetudine corporum, qua solent duo liquores ita commisceri, vt neuter seruet integritatem suam. Quanquam & in ipsis corporibus aëri lux incorrupta miscetur. Ergo persona hominis vnio est animae & corporis: Persona autem Christi vnio Dei & hominis. Hæc illi: Quos Diuinitus inspiratos cum fidei magistros habuerimus, equidem non video, cur istam saltem apud se tolerent ij, qui se Christianos vocant, & veram fidem in Christum Dei filium profitentur.

ATHEISMVS NONVS LVTHERI MELANCHTHONIS, & Aliorum contra Arbitrij libertatem.

SED isti impietati tot errorum varietatibus circumamictæ tanquam insidiosissime bestie iam omnis larua detrahenda est: Et quando comprobata tot rationibus veritas exploditur, obijcienda propius est agrotorum oculis, ipsa prauitas morbi, vt Deus iustificetur, si minus respicere velint, qui diligunt magis tenebras quam lucem.

AD superiora igitur stratagemata fatanæ hoc accessit etiam, vt cum reliquæ artes in decipiendis mentibus sibi non successissent, iam fuco aliquo insigniore se adornaret, ne terribilis bestia agnosceretur: Interea verò inescaret innumeros ad perditionem. Ille nempe (inquit Lactantius) insidiatur vniuersis, sed eos qui Deum nesciunt errore impedit, stultitia obruit, tenebris circumfundit: eos autem qui Deum sciunt primùm dolis, & astutia agreditur, vt cupiditate, ac libidine irretiat, & peccati blandimentis deprauatos, impellat ad mortem. Quod si dolo nihil profecerit, vi & violentia deicere conatur, Hæc Lactantius.

Id ergo in omni hæresi verissimum fuit, Ed autem verius est hoc tempore, quod habet iram magnam, qui scit modicum sibi tempus superesse, quo suas exerat artes, ceteroquin nocendi peritissimus, quod per tot secula profecit ætate, atque perfidia.

Epistola ad Nestorium
Epist. 3. ad Volusianum
Vide Aug. ad Dardanium. epist. 57. Enchirid. cap. 36. Lib. de Trinitate. variis in locis. Lib. de Trinitate. & vnitae Dei. Tractat. 57. in Ioanne Iustino. Mart. Cyr. in expositione fidei. Cyril. ca. 8. ad Cledonium.

Satanæ artes.
Diuin. Institut. lib. 3.

Itaque colligit omnia, vt quam amplissimum suum reddat Regnum, ac deniq; mole sua tanquam fulgur iterum in abyssum ruat. Nonne verò valentiore machina detrahere ad se cuncta putauit, quam si quosdam eo veneno infecisset, Diuinam vt bonitatem oblique carperent. Quid igitur fecit? Vrsit Lutherum eiusque sectatores, vt eam verbotenus summis laudibus extollerent, saepeque illud vsurparet omnia nobis per filium gratuito donata fuisse: & Mediatoris fidem vnicum salutis portum esse. Hactenus haud malè. Sed tamen hæc fatanas præmisit, vt tentato vado in hominum simpliciorum corda alius sese lateriter immergeret, quos vbi reddidit securiores de nescio qua fidei non vniuersa iustitia, ecce tibi laruata bestia cornibus se prodidit, quibus Diuinam bonitatem ferire conaretur. Iustitiam verò istam tantam, nihil tamen in nobis deniq; efficere, nisi imputatione asseruit. Viden' ad Lutheri cauponâ hederam sine vino? Quin verò cum clamare incepisset, spiritum sanctum nobis esse datum, qui gratuita illa dona obli-gnaret, fiduciamq; nobis, & certitudinem suo testimonio confirmaret, mox alterum erexit cornu, quo Christi Domini meritum, ac vim re ipsa tollerent. Docuit enim mox audacissimè Diuinum eundem spiritum, non intus cor tangere: non aciem mentis illustrare: non animos imbucere: neminem intus inflammare: Quid ita? sanè vt ex omnium cordibus, omnis ad pietatem stimulus eximeretur: ac protinus salutaris ille timor abiiceretur, qui initium est sapientiae, quiq; vrget, vt à peccatis respiciamus, atque addit calcare ad ritè colendum Deum, & ad Christi gratiam custodiendâ: Quibus fundamentis subrutis ecquid in mentibus hominum aut fidei, aut religionis non concidisset? Erexerat igitur primus hoc impietatis vexillum Simon Magus: Explicuere Marcion, Cerdon, & alij: At qui altius illud sustulerunt, seseque hoc tempore antesignanos non vocati exhibuerunt, fuere Lutherus, Melanchtho, Caluinus, Beza, & reliqui. Et illi tamen antiquitus nunquam sunt ausi tam præfens venenum euomere, vt aperte Deum facerent peccati auctorem. Quinimò eorum nonnulli maluerunt duos Deos, duosque principia, boni alterum, alterum mali constitituere, quales fuere Cerdon, Marcion, Manichæus, quiq; Gnostici (id est sapientes) vocabantur. Adeo erat adhiuc in eis aliquis pudor extrinsecus, ne prorsus insipientes haberentur. Quæ ratio ne adducti sunt heretici, vt Deum auctorem peccatorum facerent.

Lutherani verbotenus Deum laudant.

Maiores heretici eorum huius temporis.

Tertullianus Augustinus.

Quæ ratio ne adducti sunt heretici, vt Deum auctorem peccatorum facerent.

illi cum liberum arbitrium homini demerent, hominis lapsus Deo sensum tribuere inceperunt: cum verò id facerent, iam Dei bonitatem æternam negarunt: Neque enim qui Deum esse bonum diffidentur, hi vel Deum esse fatentur. Quæ de tota re accerrimè Tertullianus cum alibi, tum secundo aduersus Marcionem libro agit. Id verò vt faciat, docet in primis bonitatem Dei creatoris esse æternam: præsertim ex hominis & mundi factura, atque ex ea quæ præscripta est homini lege. Neque enim hominis lapsus Deo, sed hominis libero arbitrio esse imputandum. Hæc enim (inquit) erit ius Diuinæ gratiæ, potentior vtique natura, habens in nobis subiacentem sibi liberam arbitrij potestatem, quod Marcion: ἀνεξάρτητος, dicitur. quæ cum sit & ipsa naturalis, atque mutabilis. quoquo vertitur, natura conuertitur. Inesse autem nobis & ἀνεξάρτητος naturaliter, iam & Marcioni ostendimus. Hæc ille. Sed aliquando post: Nisi. n. (ait) homo deliquisset, optimū solummodo Deum nosset ex naturæ proprietate. At nunc etiam iustum eum patitur ex causis suis necessitate, tamen & hoc ipso optimum, dum & iustum. Et bono enim iu-uando, & malo puniendo iustitiam exhibens vtramque sententiam bono præstat, hinc vindicans istud, inde remunerans illud. Sed cum Marcione plenius discas. An hoc Dei sit totum. Hæc igitur quoque Tertullianus. Qui postea rationibus alijs hoc ipsum genus argumenti accuratissimè persequitur, quas ipse summam huc inferam. Prorsus enim docet, homini delictum esse imputandum, quem ad rectè viuendum creauerat Deus. Neque propterea DEO id ascribendum, quod affatus DEI sit anima, quæ delinquit, quia habet quidem vtique anima illas lineas Dei, qua immortalis, qua libera sui arbitrij, qua præcisa plerumq; qua rationalis: tamè & in his imago duntaxat Dei, non vsque ad ipsam vim diuinitatis. Neque etiam si in diabolum transcriberetur culpa, vt instinctorem delicti, propterea in creatorem dirigendam, vt in auctorem diaboli, vt potè qui angelus à Deo, & bonus factus sit, non diabolus, id est, delator. Porro si post delictum hominis, iudex & seuerus fuerit Deus non ad malitiam, sed iustitiam pertinere. Quæ iustitia cum perpetuò in DEO cum bonitate conspirarit, non rectè seorsum deputari Deum bonum, & seorsum Deum iustum: Imò verò omne iustitiæ opus, bonitati DEI procurare: quippe cum timor iudicij ad bonum, non ad malum conferat. Si quando itaque Deus legatur condens mala: de malis pœnæ non culpæ intelli-

gi. Iustitiam proinde esse, atque adeo bonitatem DEI, quæ seueritas videatur. Et iudici non exprobranda quæ iustitiæ accidunt: non magis quam medico ferramenta quæ secant, inurunt, amputant, & constrictant. Denique totum ordinem Dei bonitatis ostendit ex eius misericordia in errantes, patientia in non respicientes, & præstantia in merentes. Deinde ad antitheses veniens Marcionis, etiam ad bonitatem Dei pertinere probat talionis pœnam, ciborum immun-dorum prohibitionem, & sacrificiorum onera. Nec minus etiam legales quasq; disciplinas, ne illi, momento vocarent à Dei respectu. Imò verò etiam rapinam argenti & auri mandatam à DEO Hebræis in Aegyptios: plus enim valuisse sexcentorum milium operas per tot annos, & filiorum iacturam, quos miserant. Nullam verò etiam contrarietatem esse in Deo, prohibente Sabbatis operari, & iubente arcam circumferri, etiam in Sabbato. Neque enim similitudinum prohibitarum legi, refragari ænei serpentis, aut Cherubin & Seraphin aureas effigies: quæ longè diuersas habebant causas ab idololatria, de qua vetans similitudinem fieri, subiicit: Non adorabitis ea, neque seruietis eis: fuisse enim etiam rationalem Dei institutionem sacrificiorum, auocantis ab idolis, quæ tamen rursus reiecit. Non rectè etiam leuem Deum dici, cum reprobat aliquando probatos, aut probat quandoque reprobandos: nihil enim magis bono etiam iudici conuenire, quam pro præsentibus meritis & reicere, & adlegere. Proinde pœnitentiam apud Deum præuè interpretari Marcionem: Nam & in Græco sono (vt potè μετάνοια) pœnitentiæ nomen, non ex delicti confessione, sed ex animi demutatione compositum est. Ex his igitur quæ aptissimè scripsit Tertullianus, intelligi potest, quantum in eo defudauerit, satanas, vt tot impietates in mundum importaret: quas antea vel solo Theodora-naturæ lumine illustrati Philosophi qui-tus li. 3. affe-dam, vt Plato, quem citat Theodoretus Græc. Phil. aduersus affectiones gentilium, vel Iudæi li. de Agricultura. qualis fuit Philo, vel denique Apostoli, & Et in li. de Irenæus contra Florinum, & Blastum, & Trāsugis. Iustinus, ac reliqui omnes detestati sunt. Iacobi. 1. Irenæus contra Blastum & Florinum. Vide Euf. l. 5. c. 20. hist. Iustinus sine bitrium esse figmentum in rebus, & titulum sine re, quia nulli est in manu sua qui auctor piæ cogitare boni, vel mali, sed omnia de necessitate absoluta euenire, quod & Poëta voluit quando dixit, certa stant omnia lege, & C H R I S T V S Matthæi sexto, rum.

Tertul. hæreticis Dei auctore ma li causanti bas aduers. Marcionis.

folium arboris non cadit in terram sine patre vestro. Et infra: Non est dubium fatana magistro in Ecclesiam venisse hoc nomen, Liberum arbitrium. Sic Lutherus. Quin verò vt omnem sibi, alijsque viam præcideret ad emendationem, in eadem præfatione sic fuerat præfatus. In cæteris articulis de papatu, de concilijs, de indulgentijs, alijsque non necessarijs magis ferenda est leuitas, & stultitia papæ, & suorum. Sed in hoc articulo, qui omnium optimus, & rerum nostrarum summa est, dolendum ac flendum est miseris sic insanire. Hæc ille. Quibus vides habitam à se fuisse prooptimo articulo, & rerum Lutheranarum summa, negationem eius rei, sine qua Dei bonitas & iustitia consistere vel apparere nequiquam potest. Variavit postea Melanchthon modo aens, modo negans: vt & aliquando liberum arbitrium fateretur, aliquando autem omnem libertatem, atque contingentiam tolleret. Is enim, concedendum est (inquit) quod scriptura Apostolica tribuat homini etiam nunc post lapsum, libertatem aliquam deligendi ea, quæ sunt subiecta rationi. Et infra: Hæc Manichæa imaginatio (quæ videlicet libertatem, & contingentiam tollit) horribile mendacium est: & ab hoc errore mentes abducendæ sunt, & docendæ agere aliquid liberum arbitrium. Aliquando verò hic ipse Melanchthon Vallam aduersus Ecchium tutatus, quod ille liberum arbitrium conuelleret, in locis posterioribus deinde pugnantia dixit. Valla (inquit) & plerique alij, non rectè detrahunt voluntati hominis libertatem. Et in Epitome moralis Philosophiæ. Stoicas illas (ait) de fato, seu Vallæ absurdas imaginationes, quæ propter Diuinam gubernationem adimunt libertatem voluntatis, fugiamus. Sed & alibi contrarium docuit, Deum iniquens causam esse peccatorum: Sicut enim (inquit) fatemur proprium Dei opus fuisse Pauli vocationem, ita fatemur opera Dei propria esse, siue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, siue quæ mala sunt, vt Davidis adulterium, Manlij seu ritatem. Constat enim ex capite primo ad Romanos, Deum omnia facere non permisiuè, sed potenter. Ergo non est (ait) cur frigidum glossema admittamus Deum mala permittere, non etiam facere. Et hæc quidem eo in loco Melanchthon. At videamus num sibi semper constiterit, postquam videlicet Catholicos Theologos plus aliquid sapere intellexit, quàm eius Grammatica complectebatur. Is igitur in locis, de causa peccati. Est (ait) vera hæc, & pia sententia vtraque manu, &

Lutheri in fania.

Melanchthonis inconstantia.

In locis posterioribus.

In com. ad c. 8. epi. ad Rom.

verius toto pectore tenenda, Deum non esse causam peccati, nec velle peccatū. Et infra: Nec figuræ illæ verborum in sermo. ne Hebraico pugnant, cum hac sententia. Indurabo cor Pharaonis, & similia. Certū est enim Hebraica phrasi significari permissionem, non efficacem voluntatem.

Ex quibus antithesibus nemo sic truncus fuerit, quin intelligat, quàm ista coherent secum, & cum ijs Lutheri verbis, in quibus aiebat summam esse omnium rerū suarum, in negatione liberi arbitrij. Quin verò istos duos, qui confessionis Augustani fabricatores fuerunt, vide mihi quàm bellè tam tutati sunt ac docuere suis vel in terpretationibus, vel apologijs. Quantitè discipulus Melanchthon fecit infamem illam Magistri Lutheri iactationem, qua cū religiosorum statum apostata oppugnet, sic scriptum reliquit: De mea doctrina ita certus sum, vt peream & vester, & Angelorum futurus sim iudex: Et, qui meam, non amplectitur doctrinam, nec potest nec, debet saluari.

Quid dignum tanto feret hic promissor biatu? Horat. Pott.

Sed audistis Thrasionem, ac parturierunt montes, & nati sunt tetridiculi mures, qui nunc se suaq; quoti die corrodunt.

Qui verò illos subsecuti sunt Lutheranae farinæ homines, visi quidè sunt interdū non nihil melius sapere, cum docuerunt voluntatè à coactione peccandi esse liberam, spontaneam scilicet, qualis est voluntatis actio circa naturalem suum finem, attamè negarunt necessitate peccandi inuitabili liberam esse mentem humanam. Itaq; nec fibras, neque ipsam huius tantæ blasphemix radicem succiderunt. Quæ cum remanserit, liquidd patet, nullam per hos fuisse vim meriti, gratiæq; Christi efficacem ad tollendum originale peccatum. Quamobrem & peccati regnum validissimè constabiliuerunt, quicquid huic neficio cuius imputationis tanquam externi malagmatis vmbra culum ad tegendam perfidiam ad-mouerint. At nos Catholicis & credimus, & propter hoc loquimur, Christi Iesu Mediatoris nostri aduentum, mortem, gratiam ad peccati destructionem sic fuisse præordinata, vt prorsus illud efficeretur, quod Euangelicis, & Apostolicis testimonijs grauissimis constat: Dominum sanè venisse, vt saluum faceret populum suum à peccatis eorum: vt esset agnus Dei qui tolleretur peccata mundi, vt prædicaretur in nomine eius remissio peccatorum per omnes gentes, vt dissolueret opera diaboli. Sic item mortem acerbissimam pati voluisse, vt de peccato, damnaret peccatū in carne, vt emundaret conscientias nostras

To. 7. p. 409 ann. 22.

Horat. Pott.

Somniano uorum Luc. ther. de lib. arbitrio.

Matth. 12.

Ioan. 1.

Luc. 24.

Ioan. 3.

Ioan. 3.

Ioan. 3.

Ioan. 3.

stras ab operibus mortuis & ad destructionem peccati per hostiam suam apparet. Sic denique spiritus sui gratiam potissimum ideo in corda nostra misisse, vt per legem vite, liberaret nos a lege peccati, & mortis, in qua venundati eramus, & vt peccatum amplius in nobis non dominaretur, qui non iam sub lege, sed sub gratia sumus, quoniam ille est, qui cum omnia possit verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum facit. Qui sit benedictus in secula.

Sed quam vidimus terrentiam istam in Lutheri doctrinam herbescimam, iam vberes spicas in Caluino proferentem ceruamus: cum enim duo illa pessimè declarassent, naturæ nostræ corruptionem, & Dei præscientiam: Ex ista potissimum Caluino fatanas præcipitium fecit ad aperitissimos Atheismos. Deum enim asseruit voluntate efficaci, siue actiua non permisiua tantum velle ipsum peccatum. Neque verò hoc tam ad suos fines ordinare, quàm operari in nobis: Quin verò sic operari vt nos excitet, atque re ipsa præmoneat, ne (quod Catholicis dicunt) putemus à Deo duntaxat nos deserit, aut diuina interdum gratia in peccando delitui. Imo & addidit, ad peccandum nos à Deo detinari, ac necessitate plus quàm fatali impelli. Beza eadem adhuc operosius scripsit, eo libro, quem aduersus Sycophantam, hoc est Castalionem inscripsit: & de hac tota re suis illis, quos iam se comperisse iactabat aphorismis (rectius atheismis) est persecutus. Eorum autem quarto scribit D E I consilium non solum in eo esse situm, vt gubernet ac rectè dirigat opera creaturarum suarum sicut (inquit) Pallas Pandari sagittam direxit, sed vim ei operantem, atque efficientem in omnibus rebus attribuit. Vigesimo autem tertio, Deum docet ita per suas creaturas quæ sunt eius organa operari, vt eas non tantum sinat agere, & operari, & earum actionum exitum dirigere, sed excitare, impellere, mouere, regere, quodque adhuc deterius est, eò illas creare, vt faciant quicquid statuerit. Actamen postea subdit, hoc quidquid est à Deo rectè, ac siue vlla iniustitia fieri. In quo vides infamem atheismum, qui vbi sceleratissimè Deo causam omnium scelerum efficacissimam ascripsit, mox illum breui encomio laudat. Quod si quarres vnde in tantam vesaniam impij ceciderint, ex Lutheri quidem primū id factum est, qui ostium (vt dixi) rætæ nequitiae patefecit. Deinde ex infixa altius, quæ oportebat, in Caluini corde praua opinatiōe de prædestinatione Dei ad malum. Atqui & ex ijs quæ fu-

pra diximus, quæue ex Tertulliano aduersus Marcionem attulimus, pestilens ista doctrina corrui. Cum verò vix vnquam ne ijs quidem, qui solo naturæ ductu agerentur, tale aliquid in mentem venerit, sapienter Theologi vniuersam hanc rem explicauerunt, vt quoniam arbor bona malos fructus facere non potest, & radix si sancta sit, ramos quoque sanctos esse oportet, ac Deus lux sit, nec tenebræ in eo vllè esse possunt: propterea sanctissima Dei voluntas à peccati (quatenus deformitatis, & defectus à recta regula seu rationis, seu voluntatis diuinæ) vel operatione, vel voluntate, vel iustione liberrima sit. Sed & Caluinus (vt mentiretur iniquitas sibi) cum contra Libertinos, & Anabaptistas scriberet, à veritate coactus est fateri, tria esse, quæ in sua illa blasphemia lateant venena, quæ ipsemet vocat valdè execranda: Nimirum si Deus auctor peccati statuatur. Nihil enim, ait, inter Deum & fatanam discriminis esse futurum: homines posthac tãquam bruta præcipites, nullius nempe conscientie freno in pessima quæque; ruituros: Quam tacunque facinora approbatum iri, tantquam res honore, laudè dignissimas: stupra nimirum, homicidia, sacrilegia, ceteraque adhuc abominabiliora. b Iudicet igitur seipsum de suo ore impius: & qui vel ab ipso Bernensium senatu eo de articulo damnatus est, sentiat nunc quàm fidam fatanæ remuneratori operam præstitit. Cæterum qui præter antiquissimos Patres aduersus hunc terrentium atheismum (qui quidem maximè viget inter hereticos penè omnes, & in Anglia potissimum regnat) calalum & studium acuerunt, hi præcipui fuerunt D. Thomas, cæteri que scholastici doctissimi, vnâ cum Valdensi aduersus Viclephum: Sanctes item proprio Gallico libro, quem imitatus Thomas Stapletonus accuratissimè (vt solet) imposturas Caluini retexit, quibus tantam impietatem callidè tegere satagebat.

ATHEISMVS DECIMVS LVTHÆRI doctrinam Catholicam de animarum post mortem locis labefactantis.

Cum verò ex ea pestilenti doctrina sequeretur, in renatis, qualiacunq; bona & ad eò Christiana opera esse damnabilia, mirum est, quantos fatanas in corde Lutheri descensus posuerit. Nullam enim bonorum operum mercedem forè hinc sensim tortuosus intulit serpens. At sublata mercede Christianarum virtutum, & operum tollebat & pcena. Vtroque

Instit. li. 3. c. 16. sect. 1. Matth. 12. Rom. 11. 1. Ioan. 3. Caluinus c. 13. aduer. Libertinos Caluini in constants

b Serenus li. 3. pag. 92. de erroribus Trinitatis. Transylvania nunci mini. str. lib. 2. c. 3. & 4. Irenaeus lib. 1. c. 25. & 26. Aug. 5. 44. de heres. & 45.

annos à Tertulliano, & alijs expugnatum ab inferis reuocás, ac Noëti, & Sabellij, quæ à D. Augustino recitantur, Pauli item Samofateni, atque Photini hærefes suscitans, sicut ostendit S. Hilarius: *b* Adiecit; Christum ante Beatissimã Virginem nihil, sed solum ideam in mente Dei fuisse, quomodo nos fuimus ab æterno. In quo Ebionem, & Cerinthum, Samofatenumque, & Photinum licet agnoscere: quamuis à Praxæa, & à Noëto dissentiret, qui Christum assererebant esse æternum, & patris personam cum filij persona confundebant, unde & Patripassiani vocati sunt. Sed & Deum Patrem sic homini Christo suam cõmunicasse Diuinitatem sensit, vt non per æternam generationem, sed per vnitionem gratiæ fuerit quidem Deus, at factus, at temporalis, at minor patre. *c* Nestorij itaque laqueo præter aliarum hæresum nodos implicitus est docentis, Christum fuisse Deum per inhabitantem Deum, tanquam in templo. Denique hic Geneuæ flammis *d* traditus est, à Caluino, qui hanc historiam conscripsit, homo vt auram inanis gloriæ vnde quaque captans, sic ne sibi questus periret, si quis alter nouator Geneuensem thronum subriperet, satanæ officium diligenter exercuit, qui solitus est sic amicos per alios amicos suos accipere.

e Theodor. li. 4. hæret. fabulari.

d Anno 355.

e Anno 358.

f Benedictus

Arcetinus de supplicio Valentini.

g Acta publica Geneuæ.

h Anno 1567.

i Gentilis

prothesi 26 & 33. & Benedictus Arcetinus.

l Theodor. de fabulis hæretic. lib. 1. cap. 18.

m Suidas in verbo Philoponus.

n Niceph. li. 1. ca. 48.

o Abbas Ioachim.

p Lombard. Lateranen. Syn. c. 2. in decretalib.

q Prothesi 2. & 10. 22.

r & Annid. tertio in li. Antid. pag. 26.

s Deinde *n* patrem esse longè maiore filio, ac spiritu sancto, Patrem enim aiebat essentialiorem, reliquas duas personas essentialitas Arianos secutus cuius hanc ipsam hære-

sim, à Synodo Nicæna conuictam, & condemnatam fuisse o Epiphanius præter alios meminit.

Sed & aliam adiunxit hæresim, cum filium, ac spiritum sanctum *p* docuit esse ex nihilo, vel ex tempore, & non ab æterno productos. Id quod *q* Ariani antiquiores prædocuerant, filium aientes creaturam esse, & factum ex non extantibus, licet postea recentiores (vt alia semper inter istos ex alijs scissuræ erumpunt) cõcepisse esse filium asseruerint.

His ergo fundamentis iactis cõcepit destruere satanas, quod sibi proposuerat, vixque septennium agebatur, cum satis lignorum ad excitandam flammam sibi visus collegisse, fecit, vt colloquium in Polonia noui Ariani peterent ijs de rebus quæ ad religionem spectabant: petium igitur obtinuerunt non bono exemplo, magno sanè damno, tam insignis & pij Regni. Ex ijs verò, quæ Petricouitæ acta sunt, vbi locus conuentui delectus est, intelliget quisque cordatus, quonam reseuaserit, & quatum perfidia est audax, nisi freno iustitiæ, ac veritatis cohibeatur.

SVMMA COLLOQVII CVM NO- uis Arianis Petricouia in comitijs, in Regno Polonia habitis 1566. ante Dominicam quæ dicitur Latate.

CVM Petricouitæ comitia haberentur, in quibus de salute Reipublicæ contra immanem hoste Moscum deliberabatur, placuit magnæ nobilitatis parti, Rege Sigismundo permittente publicum colloquium de religione instituire. Primum igitur ex parte altera erant selecti quatuor testes futuræ actionis viri illustres, duo ex minore, totidem ex maiore Polonia. His adiunctus erat Scriba, vir nobilis. Totidem fuere aduersariorum & testes, & ministri, quorum ministrorum hæc sunt nomina: Gregorius Paulus dux hæresis Tritheitana, Lutomirius, Pacladius, Homanus: Scriba verò homo nobilis, qui contra duas epistolas Caluini ad fratres Polonos scripsit, Ioannes Cazanouius. Sed questio erat de præside, quis & an vnus esse deberet. Placebat alteris, vt alternis diebus, vnus ex vtraque parte præfesset: vbi cum discordes esset, tandem duo electi sunt, vnus vnus, alter alterius partis. Porrò cum iam ad re ipsam accederet, summus Regni Magister, quem Marschalcum vocant (is autem erat vnus ex testibus præfatus est, & ad colendam pacem ac reditum, aduersarios inuitabat, his verbis subiectis: iam igitur, inquit, constituta propositione qua de agendum est,

in Dei vnus in Trinitatis nomine exordini. Vbi protinus quidam eorum toruè inspiciens respondit: Nos verò hæc non dicimus, Amen. Neque enim nos nouimus istum Deum Trinitatem. Tum alij: Nulla iam alia (inquiunt) propositione nobis opus est, cum se hæc obtulerit. Nos autem Deo fauentè & volumus, & parati sumus demonstrare, quod Spiritus sanctus non alium nos Deum in scriptura doceat, nisi solum Patrem, Filium, & Spiritum sanctum, id est, Deum vnum in Trinitate. Is erat ad rem accessus, verum vt eò melius res ipsa percipiatur, poterit tota ista actio in tria capita distinguui.

I. In primis quatuor sessionibus nihil aliud, quam veri ac puri verbi Dei testimonia in medium afferebamus, idque ideò quod aduersarij sententijs verbi Dei gloriari, seque iactare apud vulgus soleant, vt illud tantò facilius decipiant, inque hæreses inducant. Primum igitur legebatur nostrum scriptum, cuius hæc erat sententia. Nos quidem, o amici, haud difficulter poterimus vobiscum eam rem transigere. Nam vbi primum Biblia aperueritis, & initium veteris & nouæ legis consideraueritis, statim offendetis id ibi asseri, quod vos pernegatis. Sic enim Genesis primo, scriptura loquitur: Faciamus hominem ad imaginem nostram. Nostram, inquit, non meam; postea verò addit: Et fecit Deus. Nouæ autem legis initium, hoc est: Verbum erat apud Deum, & verbum erat Deus. Videtis vt in veteri lege loquatur, vnus Deus tanquam de tribus; hæc verò, quod filius verbum æternum (Nam quod ab initio erat æternum est) erat apud Deum. Et erat idem non alius, vt vos perperam interpretamini, Deus. Multa & alia sunt nobis verbi Diuini testimonia: Verum ne longius progrediamur, videtis vt statim ab ipso Bibliorum principio redarguamini. Isti verò secundo consensu scripto nostro responderunt, quod ipsorum responsum, quam à nobis tertio scripto funditus euersum fuerit, ille demum intelliget, quicumque illud leget. Sed & extremum eorum responsum idem testatur. Vbi cum iam planè nihil directè respondere possent, obiecerunt nobis quasdam æquipollentes enunciations minime ad rem pertinentes, & quasi ex alia

theca petitas. Is erat primus insulcus colloquij quatuor actibus absoluti.

II. In secundo conflictu tanquam in tabula depicta consensionem primitiæ Ecclesiæ ad nostra vsque tempora deductam, quam manifestissimè demonstrauimus. Nempè quod non alia vnquam doctrina in Ecclesia Dei viguerit, quam qua filius Dei est verus Deus. Nemo est autem qui nesciat, non nisi duos posse esse Deos verum aut falsum. Quod si filius Dei verus est Deus, non potest esse alius quam vnus ille, quem conuerti conuentu celebrat vniuersa Sancta scriptura. Audi Israel: Dominus Deus tuus vnus est. Et ego sum Deus, ante me non est alius Deus, & post me non erit, & præter me non est. Hic aduersarij huic nostro veterum Ecclesiarum consensui, contrarias eorundem scriptorum sententias opposuere, quibus tamen nihil ostendebant, nec quicquam aliud afferbant, quam illud suum: vnus est Deus Pater. Quas sententias vbi ad fatietatem vsque recitassent, studuimus eas paucis verbis refutare. Concedimus quidem, dixerunt nostri, vnum esse Deum Patrem, sed Deum Patrem sapientem, & spirantem, hoc est, vnum cum filio, & spiritu sancto. Ad quæ illi: Quandoquidem (inquiunt) Patrum testimonia tam vestra quam nostra vera sunt, consequens erit, vt isti Patres sibi ipsis sint contrarij. Facessant igitur isti. Nos verbo Dei inhæreamus, quibus orthodoxi. Vos verò inquiunt, quemadmodum neque verbum Dei, quod vobiscum faciat, sicut iam ostensum est, ita neque consensum Ecclesiæ, quo magis confirmemini habere potestis. Patres autem illi sancti non sibi ipsis aduersantur, neque enim amentes fuere, nec bilingues, vt vos eos traducitis, sed ad scripta eorum intelligenda necessè habetis arcana quadam clauem. Hic vbi clamantes assenerant, eos sibi ipsis esse contrarios: Nostri illis proposuerunt ex iisdem Patribus desumptos eiusmodi locos, contra quos nihil poterant mutire, quibus in locis seipos interpretantur, & declarant manifestè, videlicet nihil inter duo enunciata interesse, immò æquipollentia esse. Vnus est Deus, hoc est, Deus Pater, Filius, & Spiritus sanctus, & vnus est Deus pater. Nam illi semper intelligunt Deum

patrem esse vnus cum filio, & Spiritu sancto essentia, prout inquit Tertullianus: cum, inquit, nominatur Deus pater, intelligitur & filius, etiam si non nominetur. Hic erat finis alterius congressus, tribus actibus absoluti.

III. Porro in tertio conspectu ad historias ventum est. Nam vbi & testimonijs verbi Dei & consensu sanctae Ecclesiae conuicti essent, receperunt se ad historias, quas iam in promptu habebant, quas illi cum proferrent, studuerunt potissimum duplici turpissima reprehensione fidei Christianae auctoritate derogare. Prima fuit, cum pertinacissimè assererent, quasi haec nostra fides in Nicæno primùm concilio fabricata, & in lucem edita esset: Altera cum dicerent, quasi magna vi à Casare Constantino, & ab illis Episcopis constituta, atque stabilita esset, vbi se dolore affici professi sunt ob causam illorum quinque discipulorum Arij nolentium approbare verbum *θεοσσιον*, carpentes sanctos illos Patres Athanasium, Cyrillum, Augustinum, Epiphanium, Chrysostomum, & illos praestantes Imperatores, Gratianum, Valentinianum, & Theodosium, qui suis editis fidem Christianam sanxerunt. Quae omnia scripto complexi nobis obtruserunt. In quo scripto palam vituperarunt Concilium Nicænum, sanctos Patres, & pios illos Imperatores, fidemque eorum. Contra verò comprobarunt Concilium Arianum Syrmij habitum, eisque subscripserunt, laudantes tam discipulos illos Arij, fidemque ipsorum, quam Constantium Cæsarem fautorem Arianorum.

De hoc concilio lege Nicepho. l. 9. cap. 31.

Hec nos vbi audiimus, scriptumque eorum magno cum animi nostri dolore accepimus, huiusmodi eos verbis postremo confessu allocuti sumus: Non sine graui animorum nostrorum mœrore id ex vobis amici intelleximus, quod vos palam profiteremini, Arij esse amatores. Nos verò omninò parati eramus demonstrare fidem vestram, quam ea recens, quam vana sit, non tantum sanctis literis, consensu Catholico, ac historijs, sed quocunque tandem voluissetis scriptorū genere. At quoniam expressis verbis contestati estis vos Arianarum partium fautores esse, preclusistis iā hoc pacto, viam & nobis vobiscum, & vobis nobiscum deinceps hisce de rebus differendi. Non enim vos latet, quam Arius fuerit hostis omnis Catholici nominis. Nobis autem, qui exigua fidelium pars sumus, neque conuenit, neque nos decet causam totius orbis Christiani transigendam suscipere. Quod si faceremus, neminem esse existimamus, qui non hoc nobis vitio

potius vertat, quam tribuat laudi: praesertim cum & Apostolicis mandatis, & legibus Romanis ab eiusmodi curiosis quaestionibus arceamur. Attamen ecce vobis scriptum, quo ostendimus, non ex mutilatis, sed certis & fidei probatissimis historijs verbum *θεοσσιον* adeo doctrinam de Deo vno, & Trino ante Nicænum concilium fuisse, illosque trecentos decem & octo Episcopos qui illic aderant, nihil aliud quam antiquam, & à maioribus acceptam fidem (quos nos nescimus, quid noui inuexisse putatis) clariorem reddidisse. Sed neque vis cuiquam, vti vos existimatis, vlla illata est, quod testatur historia Socratis l. 1. ca. 8. Ad haec omnes historijs testantur, Constantinum illum religiosissimum Imperatorem nihil ausum fuisse in consensu illo amplissimo eloqui, nisi prius ab Episcopis petita venia. Vos verò cum omnia perperam interpretemini, Dei ideo vindictam aliquando experiemini. Iam verò videmus nullam vobis amplius esse fortem in hac hereditate.

His illi auditis vale nobis dixerunt & verbis, & scripto. Hic verò cum vnus surrexisset, ad precandum omnes cohortatus, Deum aduersarijs propitium precatus est. Tandem cum finis actioni imponendus esset, cecinimus vulgatum Hymnum sacrosanctum in haec verba: Deo patri, & filio, & spiritui sancto omnipotenti Deo laus sit, & honor perpetuus, Amen. Vbi statim aduersarij cum haec verba ferre non possent, ceperunt sese subducere, negantes se velle dicere, Amen.

Is fuit finis colloquij. Deinde die Dominico, qui Letare dicitur, conuocatus est vniversus nobilium cœtus, vti rem gestam agnosceret, vbi summus Regni Magister ex consensu reliquorum testium professus est totum negotium, ita quemadmodum hic perscriptum est, gestum, atque transactum esse. Idque ipsimet etiam testes comprobauerunt.

Colloquij cum Trinitarijs finis.

VELITATIONES ALIAE ARIANORUM, & Antitrinitariorum in Transylvania aduersum Deum.

ET hæc sanè agebantur in maiore Polonia cum interim in Transylvania noui indices cudebantur Atheismi, mutasque sibi operas praestabant Sarmatæ & Daci. Non diu igitur post prodijt pestilentissimus liber, quem bipartitum de fallâ & vera vnus Dei patris, & filij & spiritus sancto-

Et cognitione inscribere, qui sese distabant Ministros Ecclesiarum in Sarmatia, & in Transylvania. Vt verò popello facerent, consentire inter sese vtriusque eius Regni Ministros initio libri placuit addere. Quo libro quoniâ plurimi ad æternum interitum fascinati sunt, expedit omninò altius repetere quædam, quæ fatanæ modum aperiant, quem tam horrendis blasphemijs in sinuandis adhibuit, tum verò quid liber ille contineat dicam.

ALATHEE Ioannis Sepulij adolescentis Transylvaniæ Principis Medicus nò discedebat, qui olim in Transylvaniam venerat, & Georgius Blandrata vocabatur. Hic iam vsque ad faeces epoto Serueti, & Valentini Gentilis veneno, operam dabat, vt latè diffunderetur: Principè igitur què vtriusque speciei prætextu, à fide Catholica auerterat, sensim in Lutheranismum tanquam in secundum gradum præcipitij deducit, Dionisij Alexij Lutherani concionatoris opera, quem cum Claudiopoli pastorem ageret, ad id munus à principe in aulam euocari curauerat: vbi verò principem ea in hæresi satis promotū videt, Dionysium submoueri ex aula, & in eius locum Franciscum Dauidis substitui curat. Hic enim è Catholico factus Lutheranus, mox in Caluinismum ruens, paulò post Blandrata, & aliorum insidijs in Arianismum, deinde & in Samosatensium decidit. Aulicis autem quibusdam interioribus, & apud Principem gratiosioribus secretò hac ipsa labe iam aspersis, paulatim Caluini dogmata principi propinantur, quæ cum temerè hausisset, sat commodè eum in Arianæ impietatis barathrum præcipitarunt. Adiuuabat infaustum rei progressum Medicus alter Italus Franciscus Stancarus, qui medicinam specie profitens, re ipsa fatanæ regnum propagans, & in proceris Hungari domibus latitans, eadè quo ad eius fieri poterat venena spargebat. Per tentatis igitur alijs, cum (si ad suas imposturas accessisset auctoritas principis) cogitasset rem multò vberius processuram: Franciscum Dauidem eò adigunt, vt præfente principe sanctissimam Trinitatem ex suggestu perneget, Christi Dei filij Diuinitatem blasphemet, sicut in æde D. Petri Segesuarie fecit. Id autem vt res magis innotesceret, & noceret, referuauerant in tempus comitiorum, quæ in ea Transylvaniæ ciuitate anno huius seculi sexagesimo sexto erant habenda. Prædicatam impietatem alij libenter exceperunt, alij detestati, sed pauci hincere ausi sunt ob reuerentiâ principis. Tunc Lutherani, & Caluiniani inter sese agere, vt Eniedi, & Albæ Iuliz Aria-

Astus hæreticorum in Principe in sciendo sua labe.

Francisci Dauidis in religione constantia.

nos ad disputationem prouocarent, haud intelligentes, vbi fidei vnitas non est, veritatem inde haud posse elucescere: hæc verò si desit, inde quoque longissimè abesse Deum. Et sanè nisi Dominus ædificauerit, frustra laborant, qui cum extra Ecclesiam sint, Ecclesiam putent extruere. Tum igitur consiliarij politici ad principem facile se adlunxerunt, quem quò magis rueret cernebat, eò magis grauiore peccati mole impulsus & ipsi ruinas acerbabant. Porro verissimum illud est, agentes, & contententes pari non solum poena, sed prius culpa puniri. Interea suis calcar addebat fatanas, vt Trassyvania finibus haud contenti, in Vngaricam quoque planiciem descenderent, in qua virus illud spargerent igitur diabolico sanè astu vnâ cum principe Varadinum ad disputationem deligunt. Conuenere Ministri reliquarum hæresum Petrus Melius Dobricinensis, Petrus Caroli, Georgius Czegedius, & alij eius farinae. Ibi post vehementem vtriusque contentio nem Franciscus Dauidis auctoritate principis nixus, quem cum haberet discipulum callidè tamen iudicem isti controuersia delegerat, licentissimè triumphum inclaimat, ac si Christum de solio infelicissimè deiecisset. Hæretici sanè alij cum scripturas citassent, & ab Arianis earundem scripturarum vim, varijs commentis audacter eludi viderent, intellexere, quam sibi antiquæ fidei regula ex Patribus & Synodis erat necessaria. Itaque etsi huic accessissent, noluit tamen Deus hæreticorum opera aduersus hæreticos vti in veritate asserenda. Nam & propterea non sinebat Iesus se à dæmonibus nominari: Et verò à spiritibus qui obsederant quosdam, responsum fuit Iudejs, qui eos adiurabant: Iesum scio, & Paulum noui, vos autem qui estis Blandrata deinceps, & Franciscus Dauidis critas erigentes, spe concepta, fore, vt breui quoque ouerfus ea impietas serperet, aliquos deligunt iuuenes, quos ea prauitate imbutos Patavium mittant, vt comparata matore literatura, si quem ea in Academia decipere possint, id faciant. Cæterum suo tempore in Vngariam redeant, latius pestem illam disseminaturi. Patavij cum se Catholicos finxissent, & quicquid addiscebant, id ad Christi Diuinitatem negandam detorquerent, postea de studijs suis monstrarunt, quam illud nimis verum sit, vnum quodque recipi per modum recipientis. Kediere igitur in Transylvaniam, quorū vnus infelicissimè mortuus est, cum præceps è scala collum fregisset, alijs, si qui superfunt paulò post sensuris, (nisi respiciant) nò defuturum causæ suæ De-

Ex disputatione cū Arianis Protestantibus intelligunt si dei regulam esse necessariam.

A. A. 19.

um.

um. Ex Germania item accersitum Ioan- nem Somerū hominem loquacem, sed qui Græcè nosse videretur, cum à Lutheranis defecisset, Claudiopolitanæ scholæ præfici- unt: In huius locum, quod vnà cum vx- ore & focru pestilentia correptus diem non multo post obiit, Matthiam quendam Polonum tanquam Hebraicæ linguæ per- ritum sic sufficiunt, vt tamen ei præesset Iacobus, qui se Paleologum vocabat, & in Græcia natus fuerat. Huic mandant tan- quam Græcas literas vti Græco callenti, vt Biblia corrigat, correctionem eam intel- ligentes, qua vulgatam, & à multis seculis à Christi Ecclesia receptā versionem depra- uaret, atq; ad sua dogmata aptaret. Sic enim & Lutherus, & Caluinus, & alij fecerant, vt de suis quisque lapidibus gladium non Di- uini verbi, sed suum acuentes facilius men- tes Christianas à veritate auerteret. Sed tamen & hic postea nouis suis dogmatibus cū illis pugnas aufugit, donec ante bienniū ad ductus Romam hæreses, & Atheismos abiu- rauit, ac postea in eandem relapsus, combus- tus est. Ea igitur dū agerentur, librum, vt diximus, ediderunt, teterrimæ & infernalis blasphemie plenissimum, quem in duos di- stribuerunt, quorum summam huc adijci- ens eò breuius refutabo, quod magna pars superius refutata sit.

SVMMA ET REFUTATIO PESTI- lentissimorum duorum librorum, quos Transylua- nici ministri contra sanctissimam Trinita- tem euulgauerunt.

ACprimū libri illi sine auctoris no- mine prodierunt. Quo vno nomine se prodidit impietas. Qui enim malè agit, odit lucem. Id sanè nūquam in vilo perspe- ctū est antea cōtigisse, qui esset misus à Deo. **D**EINDE vt radicibus tollant quicquid Christus Dominus hæcenus per sexdecim secula suæ afflauit Ecclesiæ, à Christo inqui- unt, & Apostolis prædictum fuisse, post af- censionē illicō venturum Antichristū, Chri- sti fidē penitus aboliturum, itaq; parum du- rasse Christi Regnū. At impij in caput suū mentiuntur. Diuina enim vox prolata per Angelū, dicentem de Christo; Et regnabit in domo Iacob in æternū quomodo consistet? Et illud Aggei: Quia hæc dicit Dominus ex- erciturum: Adhuc vnum modicū est, & ego cōmouebo cælum & terram, & mare, & ari- dam, & mouebo omnes gētes, & veniet De- sideratus omnibus gentibus, & implebo do- mum istam gloria dicit Dominus exerci- tū. Meum est argentum, & meum est aurū dicit Dominus exerciturum. Magna erit glo- ria domus istius nouissimæ, plus quàm pri- mæ dicit Dominus exerciturum? Atque ite- rum illud Esaiæ: Et aperientur portæ tuæ

Anno. 1583

Ann. 1567

Li. i. cap. 1.

Luc. 1.

Agge. 2.

Isaiæ. 60.

iugiter die ac nocte, non claudentur, vt af- feratur ad te fortitudo gentium, & Reges eorum adducantur. Gentes enim, & Reg- num quod non seruerit tibi peribit, & gen- tes solitudine vastabuntur? vt mittam sex- centa alia id ipsum testantia. Quin verò si Christi Regnū fuerat illicō penitus abolen- dum vbi nā referuatum erat exemplar, qd i- stis asseruaretur, vt ad illud omnia instaura- rēt? Deinde cū is dici possit Antichristus, qui contrarijs studijs, & professione doctrinæ, ac moribus contrarios Christo fines do- ceat, ecquid vel doctrinæ, quæ ab Aposto- lorum tempore fuerit sublatum est à Ca- tholicis? Aut ecquid ab iisdem obrectatū est virginitati, præstantibusq; alijs virtuti- bus quæ in Apostolis Christi vigerunt? Sed nec tēpus Antichristi, nec quæ de hoc à Da- niele, à D. Ioanne Euangelista, & ab alijs scri- pta sunt, vlla ratione cum illorum blasphe- mijs cohærent, vt alibi docuimus.

PORRÒ aiunt, Christum & Apostolos docuisse vnum esse Deum Patrem, & vnū hominem Christum. Sed paulo post, à Catholicis tres Deos seu Trinitatem, eorūq; vno duos Christos factos fuisse. At hæc blasphemia est, & sine vlla fronte mendaci- um. Nec enim nisi vnum Deum agnos- cimus, huncq; simplicissimum. Neq; in tri- bus personis sanctissimæ Trinitatis plus quàm vnā simplicissimam essentiam profitemur, ac discretissimè in Symbolo vnā numero diuinitatem, & cum Diuo Athanasio passim canimus: Non tres Dij, sed vnus est Deus. Sed & hæc superius à no- bis confutata sunt, & impietas ista omni- anathemate confossa est ex Dei verbo, & v- nanimi Patrum consensu.

ADVNT, cœptam fuisse tempore Di- ni Ioannis Euangelistæ prædicari Trini- tatem, atque omnes Patres deinceps, & ipsum ad eò Athanasium, atque alios e- am doctrinam propagasse, quæ in super eo- dem Athanasij tempore ferro, & flam- mis ab iisdem fuerit defensa. Sed neq; pri- mum illud verum est. Cur enim D. Ioan- nes, qui scripsit aduersus Cherintum, cæte- rosque istarum pestium præcursores, non scripsisset aduersus alios? Cū enim post Christi Domini resurrectionem sexaginta & octo annos superstes fuisset, quidnā hæc vidisset, ac confutasset? Deinde qui- nām fuere isti, qui eo tempore Trinita- tem prædicare cœperunt? edant origines si possunt. Cū autem Polycarpus D. Io- annis Euangelistæ fuisset auditor, cum quæ istum vidisset D. Irenæus, qui Valentinum, Marcionem, & reliquas illas fæces spiritu veritatis extinxerit, sicuti & Iustinus Mar- tyr, atque Tertullianus, qui eadem penè g- a- tate fuerunt, cur non aliquam certè mētio- nem

Vide scrip- tū meum traditū Ma- gno Duci Moscoviæ hæc de re, & Thefes Thyraei de Antichri- sto dodiciffi- mas.

Li. i. cap. 1.

1. Ioan. 2.

nem illorum fecissent? cur inquam non fe- cissent, cū tamen istas nouorum Arianorum, & aliorum etiā tūc blasphemias oppugnant?

Tertull. de præscript. cap. 36.

ET sanè Tertullianus quænam Aposto- lorum doctrina ex ipsorum epistolis, quæ passim asseruabantur, ostendit, cū ait: » Age iam qui voles curiositatem melius ex- » ercere in negotio salutis tuæ, percurrere Ec- » clesias Apostolicas, apud quas ipsæ cathe- » dræ Apostolorum suis locis præsentur, » apud quas ipsæ authentica literæ eo- » rum recitantur, sonant vocem, & repræ- » sentantes faciem vniuscuiusque. Proximè » est tibi Achaia, habes Corinthum. Si non » longè es à Macedonia, habes Philippas, ha- » bes Thessalonicenses. Si potes in Asiam ten- » dere, habes Ephesum: Si autem Italia adia- » ces, habes Romam, vnde nobis quoq; au- » thoritas præsto est: Statu felix Ecclesia, cui » totam doctrinā Apostoli cū sanguine suo » profuderunt: vbi Petrus passioni domini- » cæ adæquatū, vbi Paulus Ioannis exitu » coronatur, vbi Apostolus Ioannes postea » quam in oleum igneum demersus, nihil » passus est, in Insulam relegatur. Vide- » mus quid dixerit, quid docuerit, quid » cum Aphricanis quoque Ecclesijs contes- » serit. Vnum Deum nouit creatorem » vniuersitatis, & CHRISTVM IE- » SVM ex virgine Maria filium Dei crea- » toris, & carnis resurrectionem: Legem, & » Prophetas cum Euangelicis & Apostolicis » literis miscet, & inde potat fidem eam: a- » qua signat, sancto spiritu vestit, Eucharis- » tia pascit, martyrio exhortatur, & ita ad- » uersus hanc institutionem neminem reci- » pit. Hæc est institutio, non dico iam quæ » futuræ hæreses prænucciabat, sed de qua hæ- » reses prodierunt, sed non fuerunt ex illa, » ex quo factæ sunt aduersus illam. Etiam » de Oliuæ nucleo mitis & opimæ, & ne- » cessariæ asper oleaster exoritur, etiam de » papauere sici gratissimæ & suauissimæ vé- » rosa, & vana caprificus exurgit. Ita & hæ- » reses de nostro fructificauerunt non nostræ: de » generes veritatis grano, & mendacio sylue » tres. hæc Tertullianus.

DEINDE falsissimum est, D. Athana- sij tempore doctrinam de sanctissima Trini- tate ferro & flammis fuisse defensam, (licet Arianorum libri à Constantino Impe- re ore prohibiti sunt.) Quin verò dirissi- ma quæque ab Arianis (vt hoc tempore à Caluianis) pertulere Catholici in vniuer- so orbe terrarum, quæ tam nota sunt, quæ quæ notissima.

PRÆTEREA Ioachimū Abbatem aiunt, & fratrem Bernardum de Luxem- burgo, hoc autem seculo Erasimum, Scru- e-

tum, & cæteros quosdam secum in doctri- na consentire. Sed vide & hic impias front- es sine fronte. Ioachimus enim, cū tres doceret distinctas essentias, hi verò cū vnā asserant, ecquid simile habent? At quod inquit, superatum fuisse Lombardum à Ioachimo in Synodo Lateranensi, Gregorio nono Pontifice, & hoc mendaci- um est. Quenam enim vnquam isto Ponti- fice Synodus fuit coacta? sub Innocētio qui dem tertio Lateranensis habita est, sed & ante hæc Lombardus, & Ioachimus, è vi- uis excefferant. Quæ cū ita sint, videamus quænam alia impietatum fragmenta suis istis fordidis vestibus aduant. Probant enim Coranum Mahometis legem boni Turcæ præcursores: Mox agunt de ima- ginibus sanctissimæ Trinitatis, nec con- tenti simpliciorum quorundam picturas conuellere, eas item quæ ab Ecclesia Ca- tholica ritè vsurpatæ sunt, scommatibus, & blasphemis carminibus profcindunt, quæ tota res quoniam optimè ab Aposto- licis viris, & à Synodis, ac Patribus, ac deni- que à Concilio Tridentino rursus expli- cata, non ita verò pridem pereruditis the- sibus à Petro Thyraeo Societatis nostræ Theologo ex diuino codice, iisdemq; gra- uissimis testibus collecta est, habeant Sar- mata, & Daci ex eodem Thyraeo, quæ istis ad sanctissimæ Trinitatis vnus Dei glori- am respōdeant. Neq; enim nos illo melius hæc digerere in ordinem, aut ad captum cuiusque proponere sciremus. Sic autem inquit.

DE SACRIS DEI IMAGINIBVS, quibus apparitiones occasionem dederunt, de quæ ipsarum multiplici vsu.

EX dei apparitionibus, & manifestati- onibus, quæ dā imagines apud Chri- stianos in vsu esse cœperūt. Quod. n. scrip- tura fecit verbis: hoc artifex effinxit signis: nec peccatum putabat incurrere penicillus, vbi sine crimine fuit calamus. Licita cen- setur imago, vbi probabatur litera. **1.** Illæ verò numero tres sunt: Vna Dei patris est, altera spiritus sancti, tertia super- benedictæ Trinitatis. Nam filij personam quæ representant, non ex similibus appa- ritionibus profectæ sunt, sed habitus, quo vt homo, inuētus est, per omnia nobis, præ- terquam in peccato a similibus, ipsis occasio- nem certissimam præbuit. **2.** Illæ verò numero tres sunt: Vna Dei patris est, altera spiritus sancti, tertia super- benedictæ Trinitatis. Nam filij personam quæ representant, non ex similibus appa- ritionibus profectæ sunt, sed habitus, quo vt homo, inuētus est, per omnia nobis, præ- terquam in peccato a similibus, ipsis occasio- nem certissimam præbuit. **3.** Pater vno eodemq; modo figuratur, vt speciem senis, & dierū antiqui referat. Spi- ritus sanctus vna similiter columbæ forma exhibetur. Trinitatis alia, atq; alia imago reperitur.

4. Com-

Petri Thy- raei Thefes pereruditus de sanctissi- mæ Trini- tatis imagi- nis, & alijs.

4 Hebr. 4.

sentat, animusq; inter Deum & ipsam non distinguit, sed Deum & cum imagine, & in imagine, & per imaginem videt?

30 Certè non duo sunt hic, quæ adorantur, sed vnum colitur in alio, & tantum abest, vt in hoc negotio Idololatriæ crimen admittatur, & diuinus honor ad creaturas transferatur, vt etiam multo magis imago in hoc adorationis genere, quàm in priore illo tributum esse videatur.

31 Nempè omnem hęc cultum Deo tribuimus, imagini nihil. In hunc sensum loquitur Ambrosius: *b* Qui coronat (inquit) imaginem Imperatoris, illum utiq; honorat, cuius imaginem coronauit: & qui statuam contempserit Imperatoris, Imperatori utique eius statuam conspuit, fecisse videtur.

118.

32 Docuit natura gentes virorum Illustrium statuas ponere, atque in statu ipsos celebrare. Tulit non minus acerbe Theodosius deposita fuisse ab Antiochenis Placillæ statuam, quam si viuæ vxori contumeliam intulisset. B. Chrysostomus Theodosium ob imaginum subuersionem & læsum & contumeliam affectum conqueritur.

a Trip. lib. 9. ca. 32.

b Chrysol. ad pop. Antioch. ho. 2. & 3. & Trip. lib. 10. cap. 15. c. Trident. sess. 25.

33 Quocirca in his Dei Trinitatisq; imaginibus, ante omnia illud obseruandū, quod rudem populū docendum decreuerit Synodus Tridentina: nouerit scilicet Deum non isdem, quibus depingitur membris circumscribi. Tum deinde sciendum non statim reprehendēdos pictores, quod quedam in picturis exprimant, quibus ipsæ historia, vnde imagines petuntur, nullā certam authoritatem præbent.

34 Quæ enim à pictoribus adiunguntur, & scripturarum sacrarum non nituntur authoritati, illa si aut necessariò addenda censentur, aut certè conuenienter, & probabiliter, & communi Ecclesiæ consensu permittuntur, omni meritò reprehensione vacare debent.

35 Sed nec omnium, quæ in his imaginibus inueniuntur, quærenda ratio est. Hic locum habere debet, quod in parabolis Euangelicis obseruandum docuit Chrysostomus, vt non nimia cura angamur, sed vt cum, quid per parabolam intendatur, didicerimus, inde vtilitate collecta, nihil vterius anxio conatu inuestigemus. Et hæc quidem Thyreus, quæ ad sanctissimæ Trinitatis imaginum blasphematores pertinent.

d Chrysol. hom. 48. in Math.

SEQUENT I porro capite Transylvani ministri, quæ ipsi doctrinam de sanctissima Trinitate non capiunt (nec enim Athei id possunt) eam vocant Sophistarum, ipsi nõ tam diabolares, quæ certè diabolici Sophiste. Affingunt aut Catholicis cõmen-

tum quaternitatis, cū ipsimet essentia, à tribus putidissimè, tanquã noui Luciani secerant, vt illud in eos optimè quadrat: Quod ignorat, blasphemant. Vbi verò adscripserunt summã librorum sancti Augustini de Trinitate, idq; cõcisè, & aridè, ne quis erga diuinitas illorū librorū afficiatur, suas in igni mendacio blasphemias cumulant: neq; enim verū est, quod aiunt, August. docuisse, posse creaturã suis viribus solo lumine naturali venire ad cognitionē distinctam essentiæ Dei. Quippè qui tantū inquit, in anima hominis, quasi in speculo imaginem esse Trinitatis. Cæterū qui acerrimè Pelagianam hæresim expugnauit, optimè nouerat, puteum istū altum esse, & non esse nobis, in quo hauriamus. Proinde fidei nõ rationis atq; humanæ scientiæ donū esse sanctissimam Trinitatem credere. Hoc autē filiū Dei, qui est in sinu patris enarrasse, cū distinctè & doctissimè dixit: Ite, prædicete, docete, baptizate in nomine patris, & filij, & spiritus S. Quã sanè fidē tot eminentibus miraculis cõprobauerat, vt nisi eius verbis crederent, isti operibus saltem fidē adhibere debuissent. Certè D. August. vt mentes nostras altius eueheret, nec puriorem, nec magis incorpoream, neq; magis spirituale, nec remotiorē, à simulachro rerū, & qualitatū corporearum afferre similitudinē poterat, licet inferiora hæc nostra longissimè distant à Diuino illo mysterio æternis temporibus tacito. Sicut enim (inquit) memoria fecunda purè, & impatibiler generat intellectu, & per intellectu vel cū intellectu voluntatē, ita pater purè, & impatibiler producit filium, & cū filio spiritum sanctum. Et sicut tria hæc sunt vna animi essentia, ita & hi tres vnum sunt, siue vna essentia. Et sicut tria hæc sunt purè spiritualia, corporis expertia, ita hi tres. Sed hæc illi non intelligunt, quia nec credunt. Scriptum est enim, nisi crederitis, non intelligetis.

A D D V N T verò Erasmmum secum sentire, qui licet in multis alijs rebus præceps & insolens fuit, (vt suo loco monstrabitur) & in nouis Arianis viam strauit, quemadmodū suo loco ostendemus, sanè si viueret, vel egregiè istos exciperet, vel se qualis erat intus, manifestiùs foris proderet. At cū hæc omnia non satis habere firmitatis sentiret, ad blasphemias redeunt, notionemq; & essentia, atq; eiusmodi alia diuinitus prolata ad mysterium sanctissimæ Trinitatis enūciandū vocant portenta, ipsi profectò monstrofi & portentosi. Deniq; nugacibus, & apertissimis contradictionibus priorem librum absoluunt, cū cordatissimas Theologorum scholasticorū distinctiones more malorum dæmonum subannant. Is enim est

est mos satanæ, vt quos videt nõ posse profecti, hos (quasi victor euaserit) irrideat. Porro si quis huius libri contextum attentius obseruet, intelliget, impios sibi telam istam non tantū ex lana & lino, (vt prohibet scriptura) sed ex commentis priscorū Atheistorum, ac (tanquã araneas) ex vilceribus, & venenò texuisse. Sed ad secundum librum venio.

IN eo igitur in primis iactant Ecclesiæ hoc seculo à Deo purgatæ rationem hanc initam fuisse. Nimirum Lutherum, & Melancthonem, quasi alteros Moysem, & Aaronem venisse, per quos absterfi fuerint crasiores errores: subsecutos esse Zuingliū, atque Caluinum, & Petrum Martyrem, ac alios tanquam Prophetarum agmina, qui subtiliora correxerint. Deniq; Seruetum, tanquã Christum: & Erasmmum tanquam D. Ioanem Baptistam Præcursores apparuisse per quos ab omnibus erroribus liberata sit Ecclesia. Itaque & sese primò Lutheri doctrinæ, mox lumine scientiæ aucto Zuinglio & Caluino: Denique circumque iam veritatis luce perusos (hoc est peccatus cæcos factos) Serueto adhæsisse. Sed & hæc vide mihi quantum gloriantur sese profecisse. Quid enim si qui, & quidè plurimi ex ijs in Mahometismo, aut Iudaismo postea ruerint? Nam hi quoq; se denique raptos esse vsq; ad tertium cælum gloriabantur, vbi mysteria nouerint, quæ nemini antea effari licuerit. Præterea impudentiæ essentiam vide. Prophetæ enim, ac Præcurfor nunquã inter sese dissenserunt. At & Lutherū, cum Caluino pugnas ipsi fatentur, ac res ipsa clamat, licet ne ipsi quidem faterentur. Deinde Lutherus & Caluinus inter sese, atq; alij aduersus istos non solū calamum, verum & faces adhibuerūt, quibus Seruetus cõbustus est, Valentinus necatus, vt diximus. Itaq; si Prophetæ, aut D. Ioannes Baptista Præcurfor Christū crucifixisset, sanè videri poterat aliquid inter istos simile fuisse. Verum crescentibus nõ lumine (neq; enim lumen pugnat cum lumine) sed tenebris crasioribus, quæ ex peccato emerferunt, factum est, qd Deus aiebat per Prophetã: A seculo confregisti iugum meum, rupisti vincula mea, & dixisti: Nõ seruiã. In omni enim colle sublimi, & sub omni ligno frondoso prosternebaris meretrix. Quenã etenim ad eò abominanda vnquã hæresis fuit, cui illic isti sese nõ subiecerint? Sed & nunc præclari isti liberatores veritatis cū alij Trideita, alij Ariani, alij Samosatenici sint, ac Ebionitæ cuiusnam Christi quem tam multiplicem fingunt, erunt præcursores?

Hierem. 2.

N O Q U E verò, vt ad Lutheranos, & Calvinianos mea conuertatur oratio, propter.

ea putent se quicquam effecisse, quod hi videntes suos greges imminui, tum denique scripserint aliquid contra noua ista Arianorum monstra, quæ ipsimet sese peperisse non negant, vt Lutherus, Gastius, Antonius Coruinus, Bucerus, Anabaptiste, Trinitarij, & Balthasar Pacimontanus scriptū reliquerunt: Aut igitur isti scribentes, vt fidem sanctissimæ Trinitatis tuerentur, in peissimas alias hæreses iusto Dei iudicio precipitarunt: * Aut si quid ea de re solidè uulgauerunt, in vitula nostra arauerunt, nimirum ex nostris Synodis, & Patribus, quos prius blasphemè accusauerant, tanquã ex fidis armamentarijs tela omnia petere coacti sunt: Quos non dubito, quin dum versarunt, sæpè expalluerint, reclamantemq; conscientiam senserint, atq; inde agnouerint, quãdò tutius sit columnis illis firmis, quàm putridis istis hæreticorum arundinibus inniti.

Lutherus in Gen. p. 609. Gastius lib. 2. de exor. & errorib. Anabapt. iud. 4. Coruinus in dialog. de Anabapt. Bucerus in 3. ca. Mart. * Nota.

S E D quod attinet ad alterum posterioris libri caput, eandem sapit ingentè summa cum impietate imperitiam. Cū enim quicquid de discrimine inter legē & Euangelium tradunt, mendacium sit, profectò & mentiuntur, cū inquit D. August. cæterosq; Catholicos tribuere Patribus veteris testamenti, vitã æternam, hancq; cum iustificatione confundere. Primum enim, nec D. August. nec nostri vitam æternã, & iustificationē veteri testamēto tribuerūt tanquã ex vi veteris testamenti: sed ex fide Christi, & meritis eiusdem venturi. Deinde et si vnam, atq; simplicem dici rectissimè posse diuinã legē, non dubitamus, cūm eius auctorem, & scopum præcipuum spectemus, tūm quòd Deus vnicus est omnis terræ, omniumq; tēporum legislator, tūm quòd eò tota refertur, vt hominē in hac, atque altera vita cum Deo coniungat (sic enim Apostolus ait, vnus est Deus, qui iustificat circumcissionē ex fide, & præputium per fidē) attamen diuidi eam fatemur, & ex parte diuersi status, & modi, siue in Dei mente, siue in humanis mentibus per fidē & gratiam: Et ex diuersitate temporis, quo vtriusq; testamenti lex fuit promulgata. Et ex diuersitate perfectionis, nihil enim ad perfectum adduxit lex. Et è diuersa ratione impellendi homines ad finē. Breuis enim (inquit D. August.) est differentia legis, & Euangelij: Timor, & amor. Et ex parte materię multò perfectioris, in qua lex versatur Euangelica: Et deniq; ex parte efficacitiæ, quippè quæ iustificet: Virtus enim Dei est (inquit Apostol.) in salutem omnium credenti. Et lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberavit me, à lege peccati, & mortis: Ex operibus autem legis non iustificabitur omnis caro corã illo. Quæ omnia quomo-

Rom. 3.

Cont. Adim. Maniche. ca. 17.

Rom. 1.

Rom. 8.

do intelligenda sint, Tridentinum concilium apertissimè explicuit: Theologi orthodoxi aduersus hæreticorū blasphemias sæpissimè tutati sunt: Thomas verò Stapletonus, & Gregorius Valentia Theologus Societatis nostræ accuratè sunt persecuti, ille suo insigni opere de iustificatione, hic breui disputatione Theologica de vera & falsa differentia veteris & nouæ legis cōtra fundamentum Lutheranæ doctrinæ à Caluino etiā receptū, & à Melanchthone, Kénicio, & alijs p̄sīm sectarijs repetitum, quo vanissimè posuerūt promissiones Euangelicas, non sicut promissiones legis veteris ab obseruatione mādatorum tanquā à conditione pendere.

TERTIO capite agunt Transsylvanici ministri de λόγῳ, & Christum inquit vocari verbum, quod verba Dei prædicauerit: quæ expositio eo magis est impia, quod affertur ad diuinitatem Christi pernegandam: Neq; verò isti aut vnanimè Ecclesiæ consensus à tempore Apostolorum obseruauerunt, quia saltem putassent, testibus omni exceptione maioribus plus esse spiritus datum ad diuinas literas scrutandas, ac veritatē venandam, quā vni vel alteri hæretico ad atheismum rectissima, & præcipiti via tendenti: Aut aduertere animum no-

Psalm. 76.

luerunt ad eam vocē, de qua loquitur psalmes, cum inquit vox tonitruū in rota: Nam & idē filij tonitruū, filij Zebedæi dicti sunt, quorum Ioannes alter fuit, qui diuina altissimè inspiciens, & profundissima verbi diuini cōsubstantialis Patris eructās, aquila etiam volans est dictus, atq; prædictus. Sanè verò nouarum istarum pestium labem agnoscentij, qui antiquissima illa Ecclesiæ lumina, & S. Cyrilli Alexandrini præmium in Ioannem, Nicephorum autē

Niceph. li. 10. c. 33.

de reuelatione Euangelij tempore Iuliani de reuelatione Euangelij tempore Iuliani Apostatæ, et Anastasium Antiochenum libro de rectis fidei dogmatibus attentè perlegent. Si enim hic (inquit) quæ extrema sunt diuini opificij neuitiquā à nobis mortalibus exactè cognoscuntur: Quis enim altitudinem cæli dimensus est? aut quis apprehendit maris profundum? Quonā pacto hanc creatricem rerum omnium naturam se arbitrari posse comprehendere non extremè sit desipientiæ? Intonet igitur supernus ille filius tonitruū, è cælo edoctus sapientia? Hæc ille. Sed & S. Ioannes Chrystostomus. Moses (ait) exorditur: In principio fecit Deus cælum, & terram. Ioannes verò: In principio erat verbum. Quantum creator à creatura distat, æternus ab eo, quod non nisi cum tempore extitit, &c. Verum enim verò, cum isti se magnos quosdā Hebraicarum linguarū interpretes haberi velint, qui interim è lacunis Iudæorū, qui di-

Chryst. h. 2. in Ioan.

uinam scripturā mirificè deprauauerunt, blasphemias istas sordes absorberūt, ne Christus agnosceretur Deus, mirum videri possit, (nisi impudens cæcitas in ipsam lucem impingeret) quin cum huius verbi Dauid apud Hebræos multiplex sit acceptio, cum vel factum, a vel acceptum, b vel iudicium, c vel sermo hominum, & Dei d designentur, non viderint tamen (quoniā & adhuc sine intellectu sunt) tum filium Dei potissimum ea voce designari, cum summa illi Maiestas, summaq; dei operatio tribuitur: Qualia illa sunt, verbo e Domini cæli firmati sunt. Misit f verbum suum, & sanauit eos: Expressiūs verò à D. Ioanne, tum Euāgelij sui initio, tum tertia Epistola sua. Certe Targum, & sapiētes, ijq; antiquiores Rabini profundum huius sanctissimæ veritatis thesaurum non solū agnouērē, sed suspicientes adorauerant. Vbi cūq; enim occurrit Tetragramaton Iehoua, legunt summā dei verba ob nominis reuerentiam, * Meimar Chaldaica voce, quæ verbum significat. Sic vbi Isaias inquit Israel saluatus erit in Deo (Iehoua) saluatione seculorum, vel sempiterna: habet Ionathæ Targum; Israel saluatus erit, Bemimer, id est, in verbo, vel per verbum Dei saluatione sempiterna. Is porro locus promissionem de Christo habet, atq; consummandam per eum salutem: nam & idē Iesus est dictus. Qui ab eodem Propheta vocatur Hebraicè Iehoua, quod solius Dei nomen est: & ab Chaldaico interprete Meimar, id est, verbum. Sic in Osee: Et domus Iuda miserebor, & saluabo eos Baihoua, Elohehem in Domino Deo suo. Id quod Chaldaicus interpres vertit: Et super domum Iuda miserebor, & saluabo eos in verbo Domini Dei eorum. Sic etiam Isaias alibi: Adiecit Dominus loqui ad me. Quod Targum habet: Adiecit verbū Dei loqui mecum. Et rursus: Ego, inquit, auxiliator tui ait Deus, & Redēptor tuus sanctus Israel. Quæ sic Chaldaica versio: VERBUM MEUM in auxilio vestro dixit Deus & Redēptor noster sanctus Israel. Rursus: Manus quoq; (inquit) mea fundauit terrā, & dextera mea mensa est cælos. Quod Targum sic: In verbo, vel cū verbo, quoq; meo fundauit terram. Et Hierem. Si à facie mea non formidabitis, &c. posui arenā terminū mari. Chaldaica versio habet: Si corā verbo meo non formidabitis, quæ posuit arenā. Et Amos: Ecce formans mōtes, & creans ventū, & annuncians homini eloquium suum, & gradiens super excelsa terræ Dominus Deus exercituum nomen eius. Septuaginta verò interpretes loco illorum verborum: Eloquium suum, verterunt, Christum suum. Ac quod Dauid habet: Quoniā magnificasti super omne verbum tuum. (sic enim testē D.

ste D. Hierony. Hebraicus habet codex) septuaginta verterunt pro verbo Sanctum tuum. Et vbi ait: Dixit Dominus meus Domino meo, sede à dextris meis. Targum habet: Dixit Dominus verbo meo, qui Psalms euidentissimè tribuitur Messie Christo. Sed & Ecclesiasticus, & Sapiens difertè pronunciant, sermonem omnipotentem, hoc est, verbū æternum venisse de folio Regio. Et huc facit illud. Ego ex ore altissimi prodij, primogenita ante omnem creaturam. Et cum eandē sapientiam, seu verbū Dei vocat vaporem virtutis DEI, Emanationem quandam claritatis omnipotentis Dei, sinceram ad eō, vt nihil inquinatum incurrat in eam: candorem lucis æternæ, speculum sine macula, Dei Maiestatis, imaginem bonitatis illius: non secus atq; Apollolus ad Hebræos scripsit, cum Dei filium sapientiam vocauit, & virtutem, & splendorem gloriæ, & characterē personæ eius. QVIN verò de eodem verbo Dei in creato apertissima est mentio apud antiquos, & secretiores Hebræos, nulla vt ratione accipi queat pro verbo sacris literis cōsignato, sed pro Dei filio: vero DEO Affert verò alia loca eruditissimus vt in alijs, tum in Hebraicis Genebrardus, quibus Trinitarios, Samosatenicōsq; confecit, ex quibus illa præferim: Quod Dominus Moisi fatetur, se tantum apparuisse Patriarchis nomine Dei omnipotentis, nec verò nomen suum Adonai eis manifestasse. Targum enim Ierosolymitanus sic interpretatur: Et reuelauit me per verbum meum Abraham, Isaac, & Jacob in Deo cælorū: Nomen autem verbi Domini non notum feci eis. Quin etiam habent hoc peculiare reliqui Chaldaei Paraphrastæ, vt plurimam mentionem faciunt verbi Domini, maxime locis ijs, in quibus Deus inducitur loquens cum homine, quasi ipse fuerit λόγος Dei, qui aderat Patribus, & sub varijs figuris, & imaginibus nunc Angeli, nūc nubes, nunc flāmā ipsis loqueretur. Ego (ait Moses) sequēster, & mediator fui inter Deum, & vos, hoc est, iuxta Onckelum: Ego steti inter verbum Domini, & vos. Non præualebunt (inquit Hierem.) tibi, quia ego tecū sum, vt feruēt te, hoc est, (interprete Chaldeo Ionatam) non præualebunt tibi, quia in auxilio tuo verbum meum est, vt eripiā te. Cuius etiam rei opinio Philosophos ipsos imbuit. Nam Philo Iudæus, siue id habeat ex suis, siue è Magistro suo Platone nihil hoc loco interesse videtur, sæpè λόγῳ τῷ θεῷ inculcat. Apud Mercurium Trimegistum nihil extat λόγῳ DEI frequentius, nihil crebrius. Apud Chalcedium in Platonis Timæum Stoici nō tantum constituūt spiritum, qui designauerit in hanc venusta

Exod. 14. Nō est hoc verbum q̄ facis. 2. Reg. 2. Amos 3. Non ad. deus super verbū hoc quod præcepisti vobis. Deut. 19. hoc est. verbū hoc. mīcīdā & Iosue 5. Iosue 5. De ier. De di verba mea in ore tuo. e Psal. 33. e Psal. 107. Vide Petrum, Gal. 1. lib. 3. de arce Cath. fidei. c. 4. 1. c. 45.

Exod. 6. Genebr. d. s. Trin. l. 2.

Deu. 5.

Hierem. 15.

Amos. 4.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

tem, speciem, ordinem, mūdum, prout nostra Genesis prodidit, sed & per essentiam rerum ire dicit λόγῳ, hoc est, vt ille vertit rationem solidam, atque vniuersam. Hanc verò rationem (ait) ipsum esse opificem volunt. Et pauld post: Licet cuncta corpora aliquo diffuāt, sylvam tamen (sic δάσος quā materiam nominamus) transfert: sylvam, inquam, semper est, itemque opifex Deus, ratio scilicet (λόγος) in qua sit fixū, quo quid tempore tam nascatur, quā occidat. Eodem libro scribit Platonicos, ideam intellectum æterni DEI, æternum dixisse. Item principalem speciem iuxta vos esse primū intelligibile, iuxta Deum perfectum intellectum DEI. Hæc autem nostram de verbo Dei sententiam confirmare apparet ex Amelio Platonico Philosopho, qui lecto principio Euangelij nostri Ioannis questus est, eum in suum ipsius librum transtulisse esse Deum Magistri sui mysteria, & quæ erant Platonis arcana, sua, propriaque fecisse: per Iouē, inquit, barbarus iste cum nostro Platone sentit verbum Dei in ordine principij esse constitutum.

Et hæc quidem ille, quæ postea efficacissimis ex D. scriptura argumentis profequitur, à quibus superfedemus, cum eius libri extent, quosq; hæc nō mouerint, in reprobum sensum esse datos, satis queat haberi pro certo.

Vixere autem mille quadringentos ante annos Iustinus Martyr, Tertullianus, & alij, qui dum vel ipso sanguine istos Antichristi errores conuincebant, quos nunc Samosatenicis Transsylvanici dissemināt, gentibus & paganis vetustissima ante Christum Dominum testimonia depromūt ex ipsis gentilibus, quibus maximā fidem habebant: Quemadmodū sunt, quæ Orpheus, & alij, ac præcipuè Sybilla Erithrea: qui omnes diuino oculo maximum aliquid prouidente coacti sunt in hanc rem multa ante secula, quæ Christi aduentum præcesserant, aliqua planissimè eloqui. Sic igitur Orpheus:

Εἰς δὲ λόγῳ θεῶν ἐλέησας, τὸ πρῶτον προσέδρευε, ἰθὺν κραδίης νοσῶν κῆρ, εὐτ' ἐπιέσσυε ἄτραπιτῶ, μὲνον δ' ἐσθρα κόμοιο ἀνακτα:

Εἰς ἐς αὐτογενῆς ἐνός ἕκγονα πάντα τέτυκται:

Tu verò diuinū verbū intuens huic a side, Dirigens cordis mētale vas, & rectè insiste, Viam, solumq; intueri mundi Regem: Vnus est per se genitus, & ab eo vno cuncta prognata sunt.

Et verò id quoque spectat, quod idem Orpheus, & Poætæ alij pro patre & filio, & spiritu sancto, Phanetem, Vranō, & Chronon, & pro filio DEI ex substantia patris ab æterno genito, Mineruam ex cerebro Io uis natam: Ac Sabini Sanctum, Fidium, &

Q̄ semis

Ecd. l. 4. 24. Sep. 18.

Vide Zoarem.

Genebr. li. 2. de Trin.

Deu. 5.

Hierem. 15.

Amos. 4.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Psal. 137.

Aug. li. 10. de ciui. c. 29. & l. 7. confess. Christi. Deum Magistri sui mysteria, & quæ erant Platonis arcana, sua, propriaque fecisse: per Iouē, inquit, barbarus iste cum nostro Platone sentit verbum Dei in ordine principij esse constitutum.

Et hæc quidem ille, quæ postea efficacissimis ex D. scriptura argumentis profequitur, à quibus superfedemus, cum eius libri extent, quosq; hæc nō mouerint, in reprobum sensum esse datos, satis queat haberi pro certo.

Vixere autem mille quadringentos ante annos Iustinus Martyr, Tertullianus, & alij, qui dum vel ipso sanguine istos Antichristi errores conuincebant, quos nunc Samosatenicis Transsylvanici dissemināt, gentibus & paganis vetustissima ante Christum Dominum testimonia depromūt ex ipsis gentilibus, quibus maximā fidem habebant: Quemadmodū sunt, quæ Orpheus, & alij, ac præcipuè Sybilla Erithrea: qui omnes diuino oculo maximum aliquid prouidente coacti sunt in hanc rem multa ante secula, quæ Christi aduentum præcesserant, aliqua planissimè eloqui. Sic igitur Orpheus:

Εἰς δὲ λόγῳ θεῶν ἐλέησας, τὸ πρῶτον προσέδρευε, ἰθὺν κραδίης νοσῶν κῆρ, εὐτ' ἐπιέσσυε ἄτραπιτῶ, μὲνον δ' ἐσθρα κόμοιο ἀνακτα:

Εἰς ἐς αὐτογενῆς ἐνός ἕκγονα πάντα τέτυκται:

Tu verò diuinū verbū intuens huic a side, Dirigens cordis mētale vas, & rectè insiste, Viam, solumq; intueri mundi Regem: Vnus est per se genitus, & ab eo vno cuncta prognata sunt.

Et verò id quoque spectat, quod idem Orpheus, & Poætæ alij pro patre & filio, & spiritu sancto, Phanetem, Vranō, & Chronon, & pro filio DEI ex substantia patris ab æterno genito, Mineruam ex cerebro Io uis natam: Ac Sabini Sanctum, Fidium, &

Q̄ semis

Q̄ semis

Q̄ semis

Q̄ semis

Q̄ semis

Q̄ semis

Q̄ semis

Q̄ semis

Q̄ semis

Q̄ semis

Ingolstadt anno 1580.

Psalm. 76.

Ezech. 1. c.

Niceph. li. 10. c. 33.

Anast. An.

sioch. li. 1.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

Chryst. h. 2. in Ioan.

femipatrem dixerunt, nempe Satana fabulis Poëtarum tradita antiquissimæ fidei mysteria inuoluntè, Suidas autem de Mercurio Trimegisto sic scriptum reliquit:

Mercurius ter maximus, is fuit sapiens Aegyptius. Floruit autem ante Pharaonem, & ter maximus appellatus est, quoniã de Trinitate oraculum edidit, in Trinitate dicens vnam esse diuinitatè, his verbis: Erat lumen intellectuale, antelumen intellectuale, & erat semper mens mentis luminosa, & nihil aliud erat, quàm horum vnitas, & spiritus omnia continens. Sed videat qui velit D. Augustinum alia de hac re afferentem ex Platonis in libris de ciuitate Dei.

At Erythra Sybilla ante Christi aduentu, *Καὶ λογὴ ἡ ἐσθλὴ ἐμὴ παρὶς θεῶν ἐστὶν ἡ ἐξ ἡμῶν.* Dicta legi Bethleë est diuino patria nutu.

Et certè Sybillarum eiusmodi testimonia maximi fecere omnes antiquissimi Patres. Nam & Clemens Alexandrinus asserit Paulum adhortatum fuisse gentiles, vt legerent Sybillarum oracula. Et Eusebius, Lactantius, Augustinus, atque alij ea ex illis commemorant, quæ ab omni antiquitate etiam inter gentes diuinitus seruata, & obseruata sunt, vt etiam plerique stupidi Barbari animum erexerint ad tantarum rerum de verbo Dei Iesv fidem.

Sed & eandem postea semitam trinuere, qui secuti sunt omnibus seculis oculatiores Theologi, ac sanctiores Patres. Itaque necessitatem ponendi **V E R B V M D E I** filium, diuinatque personas, inde quoque ceperunt, quod Deus omnium gradus creaturarum infinites supereminet. Cum verò naturæ cuiusque intellectuallis proprium sit verbu, quod alteri naturæ non conuenit: Nam de intellectu ratione est, vt is aliquid format, vt paulo infra exponam, sanè summæ & Angelicæ naturæ verbo Deus **V E R B V M** innumerabilibus nominibus antecellit. Et cum verbum quidem nostrum prius sit potentia, quàm actu, ac proinde imperfectè, neque per se subsistens; verbum id est, Filius Dei, semper actu est, itaque nec cogitationis nomen verbo **D E I** propriè conuenit. Cum autem verbum diuinum eiuſdem sit naturæ cum **D E O**, idcirco necessarium est, vt sit aliquid subsistens in natura diuina.

Huc verò pertinet (vt Christianis aliquatenus hoc loco satisfaciamus) id, quod sapientissimè Theologi addiderunt, cum ad hanc rem vtcunque insinuandam duplici verbo oris & cordis locuti, alterum dixerunt id esse, quod exterius profertur: Alterum, quod interius concipitur.

Eruçtauit (inquit per psaltem Regium ^{Psalm. 44.} Deus) cor meum verbum bonum: verbu autem cordis imago est quædam, & similitudo rei per intellectum producta, & immanens id est, quoddam simulachrum intellectu formatu, & ei inhærens, vnde meritò partus cordis, & filius mentis posset nuncupari. Est enim à natura vis talis insita omnium menti, vt rerum exteriorum in se ipsa velut in tabula quadam imagines pingere ac formare queat. Quamobrem cum intelligimus imaginari dicimus, quia per intellectum rerum imagines cognoscendo formamus. Mira profectò intellectus facultas, vt in se ipso producat (vt propriè cum scholis loquar) in esse cognito, quicquid Deus produxit extra in esse reali. Et sicut Deus omnium creator est, ita quoque omnium plasmatior quodammodo intellectus sit. Quodnam miraculum maius, quàm vt in mente alius mundus intelligibilis sit, qualis extra iste sensibilis est? ibi cælum, sol, altra, maria, & cæc. ibi arbores, ibi aues, &c. Quapropter sapientissimè Aristoteles: Intellectus (inquit) agens est, quo est omnia agere: Intellectus passibilis, quo est omnia pati, id est, recipere imagines. Ergo rerum simulachra intellectu producta, & immanentia sicuti diximus, verba dicuntur.

At differt ab intellectu increato creatus noster intellectus, quod hic formas fictitias, & imaginarias, quas intelligendo in se ipso fingit, intellectus verò diuinus veras, & reales ob infinitam sui virtutem atque efficacitatem ad extra producit. Et id eod sic intelligendus est Deus, mundum istum sensibilem condidisse, sicuti cum aliquis mundum alterum in sua mente intelligendo format. Intellectus enim noster intellectus diuini similitudinem quandam habet, vt sit ipse (inquiunt scholastici aptissimè) effigiatius, quorum & ille formatius.

Hic igitur intellectus tam efficax & potēs, qui non fictitia in se ipso, sed realia ad extra verba intelligedo, & dicendo producit, nunquid essentiam ipsam infinitam, & increatam diuinitatis, sicut creabiles essentias non intelligit? sanè inquit. Quæro iterum: An Deus propriam intelligens essentiam, sicut in cæteris, per intellectum verbum producat, necne? Ecquis vel proteruus Philosophus verbum in diuinis negauerit? Absurdissimum enim esset, vt qui ad essentias creabiles, & finitas tam potēs, & fecundus est, ad se ipsum & essentiam suam infœcundus, & sterilis inueniretur. Quamobrem per Isaiam ait. Nunquid ego qui alios parere facio: ipse non pariam? & qui cæteris generationem tribuo, sterilis ero?

ro? Quasi diceret. Num qui ad alias naturas fecundus, infœcundus ad me ipsum, atque ad meam naturam fuero?

At **QVI**, licet naturalis ratio nequeat in Dei notitiam euehi, nisi quatenus is principium est, & causa conditarum rerum, principium inquam & causa per suam ipsius virtutem, sapientiam, bonitatem, in quibus vnità non distincta sunt diuinæ personæ, non tamen non credendum est sanctissimæ Trinitatis mysterium, quod mens nostra id non capiat. Quot enim sunt alia isto articulo inferiora mysteria, quæ tamen credit, & si non percipit? Quin verò ab ipsis naturalibus rebus, in quibus non minima est cum sanctissima Trinitate similitudo nonnulla possunt ad minicula peti, ex quibus diuina verbi generatio, ac spiritus sancti processio, siue spiratio certiorum infusam earum fidem in nobis foueat. Neque enim aliquis negauerit, cum effectus quisque suam causam conetur imitari, iam mentes humanas & creaturarum processione siue emanatione sese aliquatenus posse attollere, vt diuinas illas processiones contemplantur. Cum enim haud pauca in creaturis processiones sint, hæc quantò sunt perfectioris naturæ, tantò interior, atque perfectiores reperiuntur. Et quidem in ijs, quæ anima carent quandam esse generationem quis neget? sub aspectu enim oculorum cadit ignis generatio ex igne. At quoniam generatio hæc ad geniti materiam (nempe extrinsecus) transit, nec verò residet in gignente, propterea imperfecta est, minusque intrinseca. In plantis autem quibus est anima vegetans, interior, atque perfectior generatio cernitur. Quicquid enim è plâta genitum est, ab eo quod est ipsius intimum proficiscitur, & initio generationis cum ipsa coniunctum est, cuius & vnus quoddam est. Ac cum postea id ab ea separatur, fit, vt nõ omninò perfecta, prorsus intrinseca sit ista processio. Animalium eod perfectior, ac magis intrinseca, quod potius spiritualis sit, quàm corporea, cum operatio, & actus siue functiones sensuum sint, quæ in ipsis sensibus manent. Sed & neque penitus interior est ista processio, actu enim eorum causa est extrinsecum aliquod obiectum. Quamobrem perfectior, & magis intrinseca generatio est, quæ sit per intellectum, qui vbi id, quod intelligit, concepit, sine extrinseca ea ope, edit intrinsecus operationes suas: Ac format verbum, atque similitudinem cogitæ rei, erga quam item afficitur. In quo sanè ea Trinitatis imago intelligitur, quæ intellectus, verbum, amor, quæ sunt in nobis non obscure designant. Et tamen ne id quidem adhuc est perfectum. Cum enim

omnis nostra cognitio ortu ducat à sensu, ac proinde isthæc haud tota intrinseca, processio sit, inde fit, vt adhuc sit manca, neque omninò perfecta. Angelicæ igitur naturæ interior atque perfectior est processio: quippe è sensibus nequaquam oritur, sed intrinseca est vniuersa. Sed enim quoniã ipsi quoque Angeli à Deo pendent, verbi & amoris in ijs processio non ad eod intrinseca dicenda est, quin ab aliquo extrinseco sic pendeant, vt aliquid imperfecti in ijs sit reliquum. In Deo igitur, qui sit superbenedictus in æternum, cum is naturas omnes, & creata, quæ sunt opera manuum suarum infinites, vt dixi, superemineat, perfectissimè omnium, ac penitus intimæ hæc processiones sint necesse est, cū neque ab extrinseco aliquo procedant, nec ab eius substantia differant. Ex quo æterna verbi generatio, spiritusque sancti spiratio necessariò creduntur, vt & quadatenus colliguntur. Sed hæc vt dixi, miris alijs modis, vt sapientia Dei suppeditat abundanter ijs, à quibus colitur, diuinitus passim tractata sunt, atque quatenus fas est, euoluta: Quæ obrem hæc nunc fuerint fatis.

Iam verò in quarto secundi libri capite pergunt Transsylvanici Ministri de vno Deo, eiusque potentis omnibus sic loqui, vt non minus vnam personam, quàm vnâ naturam ipsius esse doceant. Addunt varias quidem huius vnus naturæ, atque personæ potentias esse, quarum vna dicatur filius, altera spiritus sanctus. Filium verò, & spiritum sanctum intelligunt Dei voluntatem atque imperium. Porro potentias illas aiunt) nullo modo à Deo distingui haud secus, quàm veri Theologi de diuinis attributis enunciant. Ex quo sanè efficitur, naturam filij Dei apud eos æquiuocum esse: vt significet filium Dei, qui aliquando non fuit: ac Dei voluntatè quæ semper fuit, sed à Deo nõ distinguitur. Superioribus autem atheismo rum refutationibus hæc omnia, quæ admodum & ijs rationibus, quas paulò antè attulimus, corruerunt.

Quartor sequentibus capitibus diuersas quatuor eiusdem sententiæ explanationes promunt, in quibus & eiusdem impietatis cum eadem imperitia coniunctæ vestigia produnt, ac venenum euomunt, quo à Satana imbuti alios conantur inficere. Septimo enim capite Christum hominem inquit posse vocare Deum, & quidem **D E V M** verum, eumque esse **D E I** filium proprium, cum non è virili semine, sed ex Spiritu sancto conceptus fuerit, sic tamen verum Deu, quod summus ei Deus diuinitatem suam veram impertierit, non quidem per generationem diuinam (quæ cõstans Catholicorum est fides) sed per gratiæ vnitionem, & in habitationem. Verum

Lib. 10. ca. 28. & 29.

Clem. li. 6. Strom.

Vide D. Thom. in p. c. Ioan. Euang.

hæcuncta superius tanquam Nestorianæ blasphemiae plena explosa sunt. Cum verò Catholicis linguæ Hebraicæ inficitiam affingunt, ex qua omnes de Trinitate errores extitisse iniquiunt, suam ipsi eiusdem linguæ maleuolam ignorantiam produunt. Aiunt enim apud Hebræos esse varia nomina, ex quibus solū Iehoua Deo vero sit proprium, reliqua verò alijs interdum tribui. Quamobrem necesse non esse, vt cum Christum esse Deum dicimus, hunc esse verum Iehoua intelligamus, sed elohim, quo quidem nomine Angeli quoque vocentur. Sed errant ipsi, qui temerè arcem Hebraismi sese tenere putarunt. Etenim hæc nomina Ia & El, de Christo quoque verè enunciat, ac Iehouam ipsum designat, & Deo vero verè, proprieque tribuuntur.

NONVM & decimum caput sequitur, quibus dum nituntur aduersariorum argumenta refellere, in nouos errores, & laqueos incidunt, qui satis ex superioribus rationibus apparere.

VNDECIMO capite, inaudito modo primū D. Ioan. Euangelij caput non tam exponunt, quàm prophanant, cui prophationi si Patrum & Christi ipsius, ac D. Ioannis expositiones, & verba obieceris, spiritum veritatis facilè quisque in Catholicis, vertiginis autem & impietatis in istis Antichristianis agnoscat.

DVODECIMO, ac tertio decimo quod est postremū secundi libri caput, conantur quædam loca duarum Epistolarū D. Pauli ad Colossenses, atque ad Hebræos, ad suas easdem impietates detorquere: Ad quæ vt satis fuerit dicere, nunquam ab Ecclesia Christi eum in modum fuisse exposita, sic verè stipites essemus, si paucos perfidos (quorum ne nomen quidem (vt dixi) ausi sunt eo libro adscribere) præ tanta testium nube, atque adeo præ ipsa Christi veri Dei enarratione æstimaremus, hoc est, si CHRISTVM Franciscus Davidis postponeremus. Qui quidem cum postea perniciosissima, & sibi pugnantia protulisset, vniuersam eius impiæ fatraginis, quæ duobus illis libris Transsylvanorum ministrorū comprehensa est, doctrinam funditus euerit.

FRANCISCVS DAVIDIS CVM NE-farias Theses quasdam publicè aduersus Christum proposuisset, à perfidia, de qua dictum est, in profundos impietates delapsus, publicè in Transsylvania Comitiorum consensu à Christophoro Bathoreo Transsylvania Principe capitis damnatur, & infelicissimè moritur.

ERG O noua noui alterius Christi per istos sylvæstres potius quàm Transsylv-

uanicos ministros apparitio, librique illius pestilentissimi conscriptio, quales fructus pepererit, quamvis paucissimorum annorum spatio ea doctrina durauerit, vel in ijs, qui illam in publicum sparserunt, Franciscus Davidis, qui cum Blandrata rem cōtexuerat, in se ipso monstrauit. Per hunc enim (vt alibi scripsimus) tanquam emissarium Blandrata virus istud & atheismos longè, lateque curauerat spargere: Sed non est consilium aduersus Dominum, neque aduersus Christum eius: Ac verò super quem ceciderit hic lapis confringetur. Franciscus igitur Davidis Claudiopoli in Transsylvania natus, cum pessima quæque Iudæis adhaerens ex putidissimis recentiorum rabinorum lacunis haulisset, viam sibi frauit ad Christum omninò è mentibus (si potuisset) hominum tollendum, atque hoc præcipuè per theses quasdam Christi gloriæ aduersas prorsus & contrarias, quas integras hæc ascribere non libet, ne Christianas mentes offendam, summatamen earundem capita recensero, vt lector hominis agnoscat impietatem, nouique Euangelij fructus, ac ne venenum tam pestiferum cuiquam nocere posset, tanquam antidoton breuem annotationem adiungam, adhibitis literis alphabeti: vt annotationis ipsa ratio melius intelligatur.

PRIMA THESIS, ID EST, Blasphemia.

IN earum igitur thesum prima Christum a contemptum hominem illum IESVM Nazarenum Iosephi vxoris filium vocat, ex eiusdemque Iosephi semine B cōceptum asseuerat impius.

ANNOTATIO.

PRIMÒ vide hinc plurimū blasphemiam spiritum. Hominem illum vocat Christum, quem ne virum quidem dignatur appellare. Quæ sanè DEVM, DEI viui filium, Iehoua, & Emmanuel, Deum sortem, verbum Dei, & alijs eminentissimis nominibus, Prophetæ, Apostoli dixerūt, vniuersaq; Christi Ecclesiam vocauit, nec demones ipsi veritate coacti potuerunt diffiteri.

QVA fronte ex Iosephi semine conceptum, & natum dicit, quem antea cum alijs Ministris Transsylvanicis, è spiritu sancto conceptum affirmauerat? sic verò proficit impietas semper in peius.

II BLASPHEMIA.

IN altera Christum rursus hominem illum nuncupans, C per spiritum D propheticum locutum pernegat, adeoque omnia, quæ dixit, ex DEI ipsius ore E processisse.

ANNO.

ANNOTATIO.

ITERVM perfidus vt conceptam, è Christianis animis fidem de Christi diuinitate eximat, hominè illum contemptum vocat. Vt oculatus quisque animaduertat, à fata hæc verba impio eius cordi dictata fuisse.

ERG O per Arianos, & Samosatonicos ne Christus quidè fuit Propheta: Nec Propheta magnus surrexit in nobis, sicut Euangelij vox est: Nec quæ ipse Dominus prædixit de templi destructione, de vñctione Magdalene in vniuerso orbe terrarum annuncianda (vti re ipsa fit) deq; exitu D. Petri, significans quæ morte clarificaturus erat filium Dei: ac de alijs innumeris, quæ ne mundus quidem (ait Euangelista) capere posset, ad prophetiam attinent. Quin verò si D. Ioannes Baptista plus quàm Prophetam à Dei filio nominatus est, ecquem hos DEI ipsum filium nominauerimus?

Eò igitur fatanæ spectabat iniquitas, vt quamuis per spiritum S. locutum diceret (in eadem thesi) Christum IESVM, non tamen ex ore DEI processisse, quæcunq; dixisset, asseueraret.

III. BLASPHEMIA.

III. THESIS habet Christi & Apostolorum verba ad Mosaicæ legis F & aliorum Prophetarum normam expendenda esse, quæ sola inquit G morum vitæ & diuini cultus regula nobis esse debet.

ANNOTATIO.

ETHinc videtis Lutherani & Caluiniiani quorum euaserit illa à vobis mordicus retenta opinatio, vel potius hæresim vestrarum coniectio, cū reiecta Ecclesiæ fidei regula ad vnum ipsum verbum scriptum prouocabatis. Quid igitur hic facietis, cum modò Euangelia reiicienda Franciscus Davidis satis apertè dicat, nisi cum veteri testamento conueniant? Quis igitur istius interpretationis fuerit iudex? Anne autem vos partem Euangeliorum pro vestris erroribus exponentes, partem subtrahentes, intelligitis an sam dedisse istis pernegandi Christi?

HOc est, vt ad Iudaismum quisque reuertatur, postea in Mahometismum ruat. Id quod amandata iam Euangelij recitatione Claudiopoli fieri supra ostendimus.

III. BLASPHEMIA.

III. Adiungit assertionem, de differentia veteris & noui fœderis, quam huiusmodi inquit esse, vt in nouo spiritu H in veteri literæ ministerium fuerit, adeo vt hoc per illud nec antiquatum, nec immutatum fuisse.

ANNOTATIO.

ET quòdam venenum hic subfit, quid hæc discriminis veri sit inter veteris ac nouum testamentum, superius dictum est; cum secundi libri Transsylvanicorum Ministrorum alterum caput refutatum est.

PORRÒ quidquid fatanas per impium hunc loquitur hoc loco, eò spectat, vt prorsus diuinarum literarum vsus ipse quoque tollatur. Id quod per Schuenckfeldium, & alios occultius, nunc per Nearianos apertius tentatur. Et vt animi elatio, reliquaq; in peccatis obduratio firmus est, per quem vberima seges eorum excrescit: Sic non desunt, qui eodem scelèrum cœno obruti (neque verò respicientes) mercedem hanc errorum in se ipsis sentiant, vt & ita credat, hoc est, vt nihil credant.

REDEBERE igitur typicæ, ac legales ceremoniæ in Transsylvaniam & aliò apud multos, vt ipsi vidimus: Redijt Mosaicæ legis cum Christiana commixtio, contra quæ Apostoli, spiritu sancto dictante, decreuerunt in prima Hierosolymitana Synodo. Ex citata est iterum sepulta cum honore Synagoga, vt cum dedecore Christiana sepeliretur Ecclesia: Sed hæc latius in meis commentarijs Transsylvanicis.

V. BLASPHEMIA.

QVINTRA affirmat Christianam religionem ad Hierosolymam vsque excidium perdurasse tantū, nec locum nisi ex parte habuisse in orbe aut habiturum esse, donec Iesus, iterum ad nos redierit, & in hoc mundo in ipsa vrbe Hierosolyma instaurata super carnali populo Iacob, vt ceteri M Reges terræ solent, iustissimè tamen ac sanctissimè regnauerit.

ANNOTATIO.

ET id quoque ex vestra officina, è Lutherani, & Caluiniiani prodijt. Cum enim per quindecim secula per vos Ecclesia Christi euauerit, donec nouum, & inauditum Eliam, incestuosum nempè Apostatam Lutherum, deposito scapulari, erectis cornibus vidimus, quidni per breue Christi regni tempus fuerit? Sed pereat impietas, viuat Christi veritas. Ciuitas supra montem posita abscondi non poterat: Bonum semen in agro Dominico crescere debebat, & debet vsque ad messem, nimirum vsque ad seculi consummationem, atque quod prædictum est in omnibus gentibus prædicandum esse Euangelium, id sinè impedimento currere per medios hostes debebat, vt facit. Itaque cum Donatistis anathema estote, (vt aiebat D. Augustinus) qui pestilentem hunc errorem reuocastis in lucem.

CAET 25

M **C**AETERVM Iudaismum, & Origenistarum errorem sapit, quidquid Franciscus Davidis de CHRISTI temporario regno huius mundi mentitur. Nec enim regnum eius erat, nec futurum fuerat de hoc mundo.

VI. BLASPHEMIA.

VI. **T**HESIS definit CHRISTVM regem populi Dei esse N designatione tamen sola, quoniam inquit ex omnium Prophetarum oraculis certum est illum nullum aliud regnum, quam terrenum, & quale supra dictum est, habiturum.

ANNOTATIO.

NO **V**IDE vt sensim satanas nomen, & potestatem Christi Iesu labefactare nititur. Nam quod addit, ex omnium Prophetarum oraculis CHRISTVM nullum aliud regnum, quam terrenum habiturum blasphemiam in spiritum sanctum est. In diebus autem regnorum illorum (dixit Deus per Danielem) nempe post Chaldaicum, Persicum, Graecum, Romanum, suscitabit Deus celi regnum, quod in aeternum non dissipabitur: & Regnum eius alteri populo non tradetur, comminuet autem & consumet, vniuersa regna haec, & ipsum stabit in aeternum: secundum quod vidisti, quod de modo te abscessus est lapis sine manibus, & comminuit testam, & ferrum, & aes, & argentum, & aurum. Deus magnus ostendit Regi, quae vetera sunt postea, & verum est somnium, & fidelis est interpretatio eius. Atqui vt Regni Christi praecipua in eo potestas erat futura, vt animas cum suo sine, id est, cum Deo coniungeret, id quae & imperium & iudicium perpetuo gerere debebat, quod per Dauidem praenunciatum fuit, dicentem: Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis. Et rursus: Da imperium tuum puero tuo, & saluum fac filium ancillae tuae, sic verum illud futurum erat, quod Angelus Danieli praedixerat fore, vt auferretur peccatum, & adduceretur iustitia in sempiternum, & vngeretur Sanctus Sanctorum.

VII. VIII. & IX. BLASPHEMIA.

VII. **V**III. & **I**X. **T**HESI de CHRISTI P regno terreno nescio quae impia iam confutata somniat, praeterea nihil in terra nunc Christum agere, ac nec Deum quidem amplius dici posse, quemadmodum inquit, cum in mundo versaretur, fortasse poterat ratione officij.

ANNOTATIO.

PO **Q**UOT syllabae, tot hic sunt blasphemiae, & atheismi. Ascendit enim ad dexteram patris Christus, de quo dictum erat: Dixit Dominus Domino meo, sede a dextris meis: & cui potestas adhuc vt homini data fuit in caelo, & in terra, quiq; vt filius Dei & hominis caelum, terramque, &

hominum corda possidere debebat iure creationis, merito redemptionis, & dono Patris, vt D. inquit Bernardus. Itaque & curam suorum habet, & lucerna caeli est Agnus, quem sequuntur Sancti quocumque ierit, & factum est imperium super humerum eius, quod nunquam auferetur in aeternum. Stigitur impius iste sic sensisset, vt diuina scriptura disertissime ostendit, nunquam in tantam impietatis abyssum prolapsus fuisset.

X. BLASPHEMIA.

X. **T**HESIS habet CHRISTVM adorandum haudquaquam esse, s nec dum vitam in terris ageret, alio quam ciuili honore a se fieri recte potuisse.

ANNOTATIO.

DA **T**O VNO inconuenientia plurima sequuntur. Caluiniani, & ante eos Lutherani vix quidquam magni momenti afferre a perisque putabantur, cum Sanctos non esse venerandos, hosce non orare pro nobis assenerent. Si causa quaerebatur, respondebant ne fieret Christo Mediatori iniuria, quod quae iam mortui essent, nec nostra intelligerent: Homines autem non esse venerandos. Tum igitur per ruinam Sanctorum struebat sibi satanas gradus ad Christum paulo post pernegandum quem nunc iste atheus, nec praesentem esse, nec ad orandum dicit. Sed de hoc nos superius egimus abunde. Nam & quod Lipsia reuocatum fuit in dubium, & publicis thesibus propositum, an humanitas Christi esset adoranda; istud rationibus refutatum fuit, & quoniam spectaret adoratio, declaratum.

XI. BLASPHEMIA.

XI. **A**ssuerat cultum T nullum Christo deferendum, nisi quem eius praecipua seruando ipsi deferimus.

ANNOTATIO.

VT **I**N A M dixisses: credendo: & postea obediendo. In fide enim & charitate aequae nos radicates esse oportere sapienter dixit Apostolus, nimirum ne praecipitorum obseruatio secerneretur a fide. Nam vt non inuocas in quem non credis, quomodo obediens, quae inuocandum, & cui fidem esse habendam pernegas? Sed mirum est, quoniam modo heretici suo se laqueo suspendant. Dum Lutheranus & Caluianus esset Franciscus Davidis, sola fidem in Christum ad veri cultus rationem adhibendam censebat. Nunc factus Arianus, seu Samosatenicus solam praecipitorum obseruationem necessariam putat, reiecta fide.

XII. BLASPHEMIA.

XII. **T**HESIS V definit nos nec Christo confidere debere, nisi quatenus ea, quae nobis dixit vera esse credamus, & quae nobis Dei nomine promissit accepturos nos esse, firmiter speremus.

AN-

ANNOTATIO.

VI **M**PPLICAT & hoc contradictionem. Nimirum ne Christo confidamus, ac tamen firmiter speremus nos ea, quae promissit esse accepturos. Et verum ea esse vera, quae dixit credamus. At se filium Dei dixit, id quae omnibus rationibus & miraculis monstrauit. Deinde dixit: Qui credit in filium Dei, hic habet vitam aeternam. Et qui in filij nomine non petit, nunquam exauditur a patre.

XIII. BLASPHEMIA.

XIII. **T**HESIS X Christum inuocare omnino prohibet.

ANNOTATIO.

X **H**VC scilicet spectabat satanas, vt quaedam modum ex Sanctorum intercessione (sicut paulo ante diximus) inuocatio Christi de medio tolleretur, sic modo ex inuocationis Christi negatione, tanto magis Sanctorum charitas, communio, lux, & lumen, in quo omnia conspiciunt, infirmaretur: Quae de tota re copiose nos alibi contra te Chytraeum, copiosissime autem & accuratissime (vt tibi verissime) Ecclesia Christi passim egit.

XIII. BLASPHEMIA.

XIII. **C**ontinet Christum T in praesentia inter Deum & nos mediatoris officio minimè fungi.

ANNOTATIO.

ET **V**ides lector, superbiam & perfidiam semper ascendere, digna vt isthaec sint lacrymis potius quam argumentis. Caeterum quorsum illud, quod Apostolus dicit Christum Apostolum esse & Pontificem confessionis nostrae? Quare enim Apostolus est confessionis nostrae, nisi quia, sicut Synodus Ephesina prima dicit, sacrificat Deo & Patri fidei nostrae confessionem, quae a nobis ipsis, & per ipsum ipsi Deo Patri incessanter offertur. Quem ad modum etiam docet D. Cyrillus. Quorsum etiam illud D. Ioannis: Et si quis peccauerit, aduocatum habemus ad Patrem Iesum Christum iustum?

XV. BLASPHEMIA.

XV. **T**HESIS Christi S Sacerdotium negat, & si modò Sacerdos reuera vnquam fuit, tunc re ipsa finem habuisse affirmat, cum in cruce exspirauit, nec alia ratione eius oblationem nobis prodesse, aut prodesse posse, quam propter ipsius oblationis (quamuis iam transactae) efficaciam, quae perpetuo durat.

ANNOTATIO.

Z **Q**UOD veteris testamenti omnes figurae & Prophetiae sacrificium fore ostendebant, id satanas per istius Athei impurissimi spurcissimam animam negare est ausus. Accum oblationem fateatur expiandis peccatis efficacem fuisse, & Sacerdotium habuisse in perpetuum dicat, cur in dubium

vocat sacrificium ijs verbis? (si modò Sacerdos re vera vnquam fuit) sane quem diabolus agitat, huc illuc circumfert, ac denique mergit in profundum, sicut plumbum in aquis vehementibus. Quem verò spiritus sanctus animat, sicut in petra firmissima, & venerunt venti, & fluxerunt torrentes, ac stetit, & stat fidelis anima Catholica.

XVI. BLASPHEMIA.

XVI. **T**HESIS V A Christo in sua quiete placide versari dimisso, nihil inquit, nunc ab eo nos iuuari apud Deum, vel credamus, vel curemus; nisi quatenus dum hic inter nos fuit, salutisq; viam nobis ostendit, & ad Deum accedendi modum docuit.

ANNOTATIO.

PL **V**S Mahometi Turcae, quam latro iste Christo Dei filio tribuit. Et cum Christus sit via, veritas, vita, ostium, mediator, Aduocatus per redemptionem, per quem Angeli, & Sancti in caelis, viuentes autem adhuc in hac miseriarum valle accessum habent ad patrem, audeat istud diaboli mancipium eundem vnica thesi de gradu diuinitatis velle deponere. Videt igitur Blandrata, qui se passim in Translyuania iactabat esse medicum corporis & animae, vt illi in Albana disputatione exprobratum fuit, quantum discipulum fecit, vt ab huius fratribus praecceptorem agnoscere possis. At tamen (proh hominum caecitatem) audent adhuc illum nescio quem magnum aestimare, vel summum scribere. Sed similes habent labra lactucas. Porro Turcae talem non tulissent aduersus Mahometem suum blasphemantem: Eius verò aduersus Christum discipulos debacchantes, sapientissimi quidem non solum fuerunt, sed efferunt. Id verò quod Christus dixit: Qui me erubiterit coram hominibus, & ego erubescam eum, perquirant de se ipsis, num aliquando futurum sit, vt Christus ipse quaeratur & iudicetur. Et certe quaeratur ac iudicabit, qui non irridetur Deus.

CV **M** igitur ex his thesibus, alijscue perniciosissimis haeresibus factum esset, vt anno huius seculi septuagesimo octauo a Christophoro Bathoreo Translyuaniæ Principe nobilitas euocata, vna cum ceterarum haeresum Translyuanicis ministris Franciscum Dauidem morti adiudicaret, calculum Blandrata suum in comitibus adiecit, ne videlicet amici sui veteris, quae ad eas blasphemias dudum lactauerat, periculum, & ipse subiret, si consentientium ordinum sententiae se opposuisset. Sic sapientia Dei iustificata est, vt a quo miris artibus Franciscus Dauidis fuerat deceptus, ab eodem admirabiliore iudicio Christi

Daniel. 1.

Psal. 71.

Psal. 85.

Daniel. 9.

Psal. 110.

Ant. Post. lib. de imposturis Chytraei.

Heb. 5.

Lib. 11. in Ioan. ca. 7. & 1. 2. de re et a fide ad Regn. 1. Ioan. 2.

sti Domini condemnaretur. Plurimiq; nobiles ea labe infecti, nec ipsi auti sunt hincere. Hortatibus amicis, vt saltem Christum fateretur esse nostrum saluatorem, respondit, quid ego saluatorem illu fabor, qui nec seipsum seruare potuerit? Iudicam sane, & plus quam impiam blasphemiam. Itaque & antea dudum poenam in corpore luebat atrocem. Sic enim viuus fcebat, vt ad Iudicum tribunal vxor ipsius vocata, quod cum coniuge agere nollet, quid (inquit) miferim apud eum, cuius viuentis est intolerabilis factor? Superstes autem erat adhuc eadem mulier anno superiore, quo in Translyvania sui, cum Pontificis Maximi Gregorij XIII. & Stephani Poloniae Regis sumptibus seminarium ei genti Catholica fide excolenda institutum est. Qua occasione plurima istorum nequissima facinora & audiui, & vidi, propter quod & loquor. At antea Franciscus Dauidis in arcem Deum, quae propè Marisum sita est coniectus in carcerem, vt de eo extremum supplicium sumeretur, in in saniam incidit. Turmae demonum apparenti dixit: Ecce qui me comitem itineris expectant. Sic os illud impium, quod filij Dei inuocatione negauerat, cum DEVM inuocare non potuisset, infelicissimam animam demonibus tradidit. Cui Demetrius quidam Claudiopoli successit. Hic verò (cum adhuc impudè extret Francisci Dauidis libri) plurimos ea in impietate fouet. Eoque deuentum est, vt Euangelij reiectis, vereris testamenti prophetas sabbathis Iudaizantes legant, Christiana omnium penè reiciant, stupidissimos autem catenus errores exuxerint, vt mulieribus quoque non paucis animam non esse peruaferint. Hi igitur fructus feralis libri, nimia que conuientia tantae impietatis fuerunt, vt ex his omnib' qd Lutherana, & Caluiniana femina prodixerint nemo, qui nò sit truncus, haud intelligat. Et Lublini in Polonia superiore hoc anno cum à quodam malè feriato Italo Samofatenici inuiserentur, alios errores prioribus pestilentiores receperunt: sensimque satana suam telam texete eo præcipites ruerunt, vt scripturam omnem haud esse necessariam dicant, spiritus verò sui teterrima commenta pro nescio qua spiritali perfectione, ac vera religione, similes in hoc Schuenckfeldij veditent. Inuisenti igitur eos Italo coetus ille malignantium de multis admonitus, quasi nouum ijs sydus emicuisset, ecce nos (inquiunt) ad pedes tuos, quæcunque iusseris faciemus. Et hic homo ex ijs est, quos paucissimos Ministri Translyuanici eo de quo egimus illorù libro testantur tanquam Apostolos caelitus fuisse demissos, Vi-

192.

Fructus non ui Euangelij.

Ecclesia non obediunt, in sano tam homini statum obtemperat.

delicet (si Deo placet) vniuersa Christi, ac omniu seculorum antea actoru. Ecclesia sapientiores, hoc est, Mahometi, atq; Antichristo viam sedulo coplanantes. Ite igitur heretici, & digna hæc patellis opercula deligite, vt idem demonu casus, qui Franciscu Dauidis abripuit, vos siue in corpore, siue extra corpus maneat. Sanè ex ijs, quæ hæcenus allata sunt liquet, nullum in Symbolis vel Apostolico, vel Niceno, vel Costantino politico articulum esse, què vos huius seculi hæretici & Athei euertere non fueritis conati. Quod non ita pridem Germanicè editum est, quo ab hæreticis omnes articulos fidei eueriti planè constat. Id autem Latine redditum, & aliquibus locis nunc à me auctum sichebat.

SYMBOLVM PSEVDOEVANGELICORVM Ministrorum omnium.

CAPVT III.

Quam perperam vulgo à sectarijs hoc tempore persuadeatur, quod in controuersijs istis nunc tritis fidei, religionisue eorum, qui seipso ab Ecclesia Romana se parauerunt, & contra illam insurrexerunt, non multum sit momenti, & quod de rebus tantum vilissimis, ac si lites, & discordia essent tantummodo familiares, in his agatur: Quam verò idem Pseudoeuangelici concionatores deaustationem & Babyloniam confusionem in tota ferè Germaniam, ac quocunq; potuere (proh dolor) inuexerint, hinc facillimè colligitur, quod in toto Symbolo Apostolico nullus articulus sit, quin ab impijs istis hominibus mutatus, atque corruptus sit.

Contra primum enim articulum Christiana nostrafiden

Credo in Deum Patrem, creatorem caeli & terræ. Lutherus impiè errauit.

Lutherum enim arguunt sanctissimi. In versione Lutheri Germanica. In sua versione, quæ quidem verba vulgata editio Apostolice Epistolæ D. Ioannis habuit. Tres sunt, qui testimonium dant in caelo, Pater, verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnum sunt. Quæ verba qui antiquitus omittébāt, eos infideles, & perfidos interpretes D. Hieronymus non iniuria vocauit.

Eundem eiusdem sanctissimæ Trinitatis osorem arguit, sublata illa ab eo præcandi formula: Sancta Trinitas vnus Deus miserere nobis.

Carolstadium arguit Lutherus adeò impium, atq; peruersum fuisse, vt nò crediderit vel in terris, vel in caelis vllum Deum existere.

Calvinus blasphematur, Deum non solum impioru auxilio vt, veru etiam eorù cõsilia & cogitationes efficaciter dirigere, aucto-

In versione Lutheri Germanica.

In reformatione precum.

Calu. Insti. li. i. cap. 9.

auctoremque non minus esse peccatorum, quam bonorum: Id quod Lutherus & alij negantes liberum arbitrium producere in medium inceperant.

Thilman. Heshuf. Caluinum & Beza.

4. Quidam Zuingliandorum, quales sunt Theodorus Beza, & Petrus Martyr negant Omnipotentiam Dei, quod facia vt infecta sint, facere nequeat: quasi hoc ad Omnipotentiam Dei spectaret, sed de hoc auctu est supra.

5. Præsertim autem tantam potentiam Deum non habere inquit, vt naturale corpus in sua essentia vno ac eodem tempore in multis locis simul esse possit: quasi crederent Chrysostomus, captiuarent intellectum suum in obsequium eius, & plus eum posse, quam natura possit crederent.

Heshufius in ep. ad Illyricum de peccato originali an sit substantia. Epist. 6. ad Caluin.

6. De Illyrico scribit Heshufius ex ipsius doctrina sequi, quod non Deus, sed diabolus animas hominum creauerit.

7. Seruatus somniat Deum in ligno, lignum: in lapide, lapidem: in arbore, arborem esse. Nempè quod formam & substantiam ligni, lapidis, & arboris verè habeat.

Aduersus secundum articulum.

Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum: docent.

Vide supra in Atheistis.

1. Lutherus contra Latomum scribens seire non potest hanc vocè quod est op; consubstantialem, dici de Filio Dei.

2. Melanchthon partem substantiæ, non totam essentia accepisse Christum à Patre in locis communibus non semel asserit.

3. Caluinus facit Christum & spiritum sanctum per se Deos, vnde Autotheanorum hæresis orta.

Petrus Caroli. in explicat. cõt. Georg. Bladrat.

4. Georgius Blandrata, Franciscus Dauidis, & sectatores eorum nolunt hoc fateri, aut admittere, Deum habuisse naturalem Filium, à Patre ab æterno genitum, neque esse illud æternum verbum cui duplex natiuitas videlicet diuina, & humana ascribi debeat: Inde purum ex illo hominem faciunt, eumq; præ cæteris hominibus aliquam habuisse prærogatiuam, ante assumptionem autem carnis non fuisse. Neque necessarij putant eum Redemptorem, & Saluatorem tantquam Deum & hominem in mundum venisse, sed sufficere cum fuisse hominem. Audent quoq; dicere, non alium in scriptura filium Dei inueniri, quam eum, què virgo Maria in hoc mundo peperit.

Stancarus contra Piniæzouianos.

5. Sarnitius, Lismanius, Georgius Nigger, Budnæus, & alij vt Stancarus testatur, Arianismum rursus excitarunt, & docuerunt filium minorem esse patre: reijciuntque interim Symbolum in Concilio Nicæno decretum. & Symbolum Athanasij blasphemè nominant Satanasij, hoc est satanæ symbolum.

6. Theodorus Beza dicit filium Dei non essenatum ex substantia, & essentia Dei. B. Zaia: s. usi n. Id. in Beza sto personarum vnitates fingit, vnam animam cum corpore, alteram diuinitatis cum humanitate, quod nihil aliud est, quam datam Nestorij hæresim ab inferis reuocare.

Adamici Anabaptistæ blasphemant in Christum Iesum filium Dei Dominum nostrum, quem proferunt non esse filium Deum.

Orantes in secreto veram negant diuinitate Christi in eo, quod docent, nò Christum, sed patrem solum esse adorandum.

Contra tertium articulum.

Qui conceptus est de Spiritu sancto, &c.

1. Verus cum animam ageret fastus, verum Messiam adhuc non venisse, venturum tamen.

2. Hoffmannici fabulantur, Deum ex se ipso, & non ex virgine Maria hominem factum esse, atq; ita in Christo vnam tatum esse naturam.

3. Seruatus tanquam electum satanae instrumentum adeo est impudens, vt in sanctissimæ Trinitatis contumeliam scripserit, Christum non solum virtute spiritus sancti, verum etiam ex substantia Dei patris, hominem esse natum: itaque duas Christo tribuit personas, vnam ex Deo, & alteram ex virginali vtero Mariæ genitam.

4. Mennon etiam excogitauit, Christum de caelis ex substantia patris secum corpus detulisse: Quemadmodum & Schuenckfeldius sensit: quod sanè conuenit cum Sacerio de Anabaptistis scribente, christum coeleste, & spirituale secum de caelis corpus detulisse, & ex virgine Maria nihil assumpsisse, sed corpus eius tanquam per caelem pertransisse: Carnem verò ex elementis huius mundi attraxisse, quam deinde mundo reliquerit, cum in coelum absque carne ascenderit.

5. Adamus Pastoris sibi somnia fingit, & inquit: Quemadmodum Christus vna tantum est persona, sic vnâ naturam, & non plures habuit.

6. Schuenckfeldius in tantam incidit impietatem, vt asseruerit, Christum etiam secundum humanitatem verum esse existimandum Deum, & non creaturam, & magis gnâ putat esse blasphemiam, humanâ Christi naturam nominari creaturam.

7. Illyricum Vitembergenses arripuerunt, quod senserit ex sacra scriptura probari non posse filium Dei æternum illud verbum, & figuram substantiæ patris dici.

Beza in: s. usi n. Id. in Beza sto personarum vnitates fingit, vnam animam cum corpore, alteram diuinitatis cum humanitate, quod nihil aliud est, quam datam Nestorij hæresim ab inferis reuocare.

Li. de Trinit. cap. 17. & 18. & epistola 1. & 3. ad Caluin.

In Colloquio Vitembergensi. Beza in 1. cap. ad Rom. Sacerius in Possilla de festo Natiuit. Mariæ.

Cassander de duab. in Christo naturis.

Li. de Diuina Maiestate humanitatis Christi.

Viteberg. contra Illyricum.

Calvinus Instructio ne aduers. Anabapt. & Libert.

Luth. Sup. epi. ad Hebr. b. 10. inter prete Bucero.

In confell. ad Carolū art. 1.

Caluin. cōtra Libert. Staphil. in 2. defensioe.

Dubitātus dialog. 1. cap. 3.

Stancar. li. de Triait. & mediato nostrum esse.

re Christo. Videtuppli eem libel. lū Naumbugi Prin cipibus ob latū, & Illyricū cōt. Osiand. Loff. in 14. c. Marci.

Caluin. in harm. E-uang.

Brentius in 10ā. hō. 54. Idem in ca rechif. an. ni 54.

Brentius in Luc. par. 2. hom. 34.

Robertus Stephanus respon. ad catalog. 4. error. art. 47.

AEpin. cōment. in psal. 16.

8. Anabaptistæ non credunt, Christum fuisse verum hominem, sed faciunt ex corpore ipsius phantasma, hoc est, nudam apparentiam, siue corpus apprens.

9. Portetosi huiusmodi errores inde ple runque orti sunt, quod Lutherus expressè docet, humanitatem Christi non omnia sci uisse, neque cogitasse, & hominem ipsum Christum non fuisse omnipotentem. Item Christum ab initio suæ conceptionis, & na tivitatis non fuisse plenum gratia, sed cum successiue creuerit corpore, sic etiam donis Dei creuisse.

10. Sic & Zuinglius docuerat Christum creuisse sapientia cum secundum humanā naturam finitus, & terminatus fuerit.

Contra quartum articulum,

Passus sub Pontio Pilato, &c.

1. Libertini docent, Christū nō verè, sed tantum per phantasma mortuū esse. Andreas Musculus contrarium sentit, videlicet diuinitatem Christi etiā passam, & mortuam fuisse.

2. In qua sententia item fuit Lutherus, vti ex libro ipsius de concilijs constat.

3. Stancariani volunt, Christum tantum secundum humanam naturam Mediatorē & mediato nostrum esse.

4. Osiander e contrario affirmat, Chri tum esse iustitiam nostram quo ad diuini tatem tantum, & docet totam Christi diuini tatem eo modo in nobis realiter habitare, quemadmodū & in homine Iesu habitauit.

5. Losius & alij somniant, Christum nō solum impatibiles inferni dolores, verū etiam cruciatus eternæ damnationis passū fuisse, cum in mōte Oliueti calicem passio nis suæ extimelceret.

Eodem modo & Calvinus scribit, Do minum absq; ratione, & spiritu orasse ijs verbis, transeat calix iste: Orationem istā nec cogitanti sibi excidisse, & proinde emē dasse.

Brentius inquit, Deum aliter placari no luiffe, quā vt Christus pœnas peccatorū susciperet: Hoc est (vt ipse loquitur) crucia tus, & dolores mortis, & inferni. Præsertim autem verba hæc Christi; Deus Deus me us quare me dereliquisti, explicuit: Chri stū doloribus inferni circumdatū, & flāmīs infernalibus accensum fuisse.

Quidā impudenter asserunt, Deū in ara crucis ad eū Christū dereliquisse, vt nec di ei lumē illi cōcedere dignatus fuerit. Hinc etiam Christum nō aliter existimasse, & sci uisse, quā se fuisse derelictum, quin verò etiam omninō desperasse. Calvinus itē in Harmonia Evangelica ait, Christū emiffisse vocem desperationis.

His omnibus Aepinus defendere ausus

est, Christum post mortem crucis, eternam flammam, & infernalem cruciatum pas sum fuisse, vt pro animabus à corpore sepa ratis satisfaceret.

Contra quintum articulum,

Descendit ad inferos, &c.

1. Descendere ad inferos significat se. Breuius in cundum Brentiū idem quod mori, catechi. anni 51.

2. O Ecolampadius inquit: Hæc verba descendit ad inferos tantum esse declaratio nem dictionis illius (sepultus). Dubitant. dialog. 1. cap. 3.

3. Calvinus vult, hūc defensionem ad infe ros significare certamen cū horrore mortis. Li. 2. Instit. cap. 41.

4. Doctrinam de Lybmo Patrum, Lu therus, Bucerus, & Calvinus existimāt tan tum esse somnium, & fabulam, & fictitiā quandam. Imò verò Lutherus & Paradi sum, & infernum, & Purgatorium tollit, vti supra offendimus. Buc. c. 27. Math. Cal uin. lib. 2. Instit. c. 16.

5. Zuinglius docet, Christum non rea liter, sed potentialiter descendisse. Li. 3. Epist. liter, sed potentialiter descendisse.

6. Beza scribit, Christum non resurrexis se per sepulchrum clausum hoc modo, vt corpore illud penetrasset, sed sepulchrum celsisse corpori resurrecturo. Li. de omni præsentia Christi.

7. Schuenckfeldius vult, Christum post resurrectionem non habuisse amplius hu manam naturam, sed eandem in diuinam commutasse. Sic Vbiquitarij, Brentiani, Andreas Schmidelinus, & reliquæ illæ pe stes Tubingenses, ac VVirtembergenses. Sicut Chy træus ad. monet in c. Matth.

8. His & Bullingerus assentitur, vbi in quit Christum in assumptione sua super om nes creaturas exaltatum fuisse, atque ita creaturam esse desisse. Beza in li. de omni præsentia carnis Christi.

Contra sextum articulum,

Ascendit ad cœlos, &c.

1. Illyricus negat ascensionē Christi esse factam, sed fingit eleuationem ad locum aliquem constitutum, per quam ad cœlos, hoc est, ad aerem ascendit, ad ostendendam gloriam suam. Tileran. de Sacramēt. cōtra Kem nitium.

2. Brentius contradicit, & ait Christum, & humanam ipsius naturam quadragesimo die ad cœlos primò ascendisse, sed ab initio incarnationis in cœlo fuisse. Nunc autem non solum in cœlo, & in venerabili Sacramento, verū etiam vbiq; & in omni bus locis adeste. Brentius in Luc. par. 2. hom. 50. & cōt. Bulling.

3. Sedere ad dexterā, Brentio, & Schmidelino non aliter significat, quā corpus Christi omnipotentis maiestæte, integra & vbiq; præsentia, & alijs diuinæ natu ræ proprietatibus esse præditum. Schmidel. in disputat. Tubingens.

4. VVestphalus iniquum putat dictio nem hanc (sursum) quasi locum esse explican dā. Is verò contra dictionis sensum, contra sententiam Patrum, contra consensum om nium Christianorum, Christum inquit ascen-

scendisse ad cœlos non aliud designare, quā euanuisse.

5. Retro Martyriani, Bezani, & præsertim Calviniani, hoc modo Christū ad dex teram Patris alligant, vt nec in pluribus locis, nec in venerabili Sacramento realiter esse possit.

6. Contra Brentiani, vel Vbiquitarij a dedò vbiq; itatem suam extendūt corporis Christi, vt etiā in herbis, lapidibus, & omnibus creaturis sit re ipsa, & (vt dicunt) realiter.

Contra septimum articulum,

Inde venturus est, &c.

Calu. Instit. li. 2. ca. 17.

1. Calvinus in eos inuehitur, qui putāt Christum per merita cōsecutū fuisse, vt sit Iudex mundi, caput Angelorū, & Imperium habeat summū. Audet propter eā blasphemē negare, Christū sibi met promeritum esse aliquid, dum mortali carne hīc in terris vixit.

Lindā. dia. log. cap. 3.

2. Recentissimi huius temporis hæreti ci pleriq; omnes nō credunt Christū secun dum merita cuiusq; sed secundum fidem iudicaturum esse.

Contra octauum articulum,

Credo in Spiritum sanctum, &c.

In eius ad Caluin. ep. in cap. 4. Rom.

1. Casanovius negat processionem sancti Spiritus à patre, & filio.

Georg. Ma. ior contra Blādratam.

2. Petrus Martyrinquit, Theologorum Ecclesiæ Græcorum & Latinorum de processione spiritus sancti disceptationē esse purē scholasticam.

Trinitarij Vngarici volunt non posse probari spiritum sanctū in sacris literis nominari verum Deum.

Idem non admittunt, filium, & spiritum sanctum esse personas, sed tantū virtutes Dei. Et ex spiritu sancto faciunt creatam motionem in Sanctis, vel operationē Dei, vel singulare aliquod donū à Deo pro ueniens. Vt ipsum autem diuinitate pri uent, nolunt ipsum tanquam Deum coli, & adorari.

Quidam dicunt: Quemadmodum filius est minor patre, sic quoq; spiritus sanctus minor filio.

SERVETIANI omnino excluderunt spiritum sanctum ex Trinitate, cuius non esse tertiam personam impiè blasphemant.

Contra nonum articulum,

Sanctam Ecclesiam Catholicam.

Vide supra in Atheis mis.

1. VTherivs & Calvinus contra verā puritatem & sanctitatem Ecclesiæ docent: Plebem Dei semper manere impurā, semper peccatis conspersam, & non aliter purificari, quā sola imputatione, hoc est,

quod deus omnes puros esse existimet, cum tamen reuera sint impuri.

2. Libertini explicuerunt Sanctorum cō munionem ad bonā temporalia tātummodo pertinere.

Contra decimum articulum,

Remissionem peccatorum.

Vtherani, & Calviniani docent perfructuam frōte remissionem peccatorum nō veram, sed tantum imputatā esse, quæ Christianis absque bonis operibus, absq; Sacramentis, & per solam fidem imputatur.

Contra undecimum articulum,

Carnis resurrectionem.

David Georgiani negant carnis resurrectionem. Libertini autem admittunt, prælata tamen spiritali eorum renouatione. Resurrectionem autē carnis, quæ in hoc articulo intelligitur iam dicunt trās sisse.

Contra duodecimum articulum,

Et vitam æternam.

1. Vtherus asserit, animas Sanctorum ante resurrectionem non esse in cœlo, neq; faciem Dei intueri, sed in singulari quodam loco detineri, & quiescere, probi quidem in lætitia, improbi verò in timore & tremore.

2. VVirtembergenses in fundamēto paulò antè edito, arguunt Iacobum Andreæ cœlum quā in infernū negare, ex eo quod tantum allegoriam, hoc est nudam significationem, & sic Talmudicam, & Alcoranicum cœlum, faciat.

Contra totum Symbolum generatim docent aliqui Pseudoeuangelici conuersiones.

1. Aliqui in Trāsillyuania non aliter tria illa Symbola ab Ecclesia approbata susci pere volunt, nisi cum illa protestatione, si cum verbo Dei & sacra scriptura conueniant.

2. Præsertim autem blasphemant quidā eorum, Nullā esse Trinitatem, sed tantū vnum Deum Patrem.

3. Eodem modo & recentiores Trinitarij, cum Serueto blasphemant contra sanctissimam Trinitatem, & nominant illam Jano, spectrum satanæ, monstrum marinum, & Exepi. Ticerberum tripitem. vide tu verò istos spe gur. Pastor. cōtra satanæ, monstra marina, & cerberos tripites.

4. Aliqui Prædicantium in Polonia dicit de omni tres esse deos, tres omnipotentes, tres æternos, & tres essentias.

In prælect. 1. Genes. Vide supra

VVirtembergenses in fundamēto.

Canisius in præfat. de corruptelis verbi Dei

contra Ma. gdeb. vbi de D. Ioā. ne Baptista & de mini strorū Vn-

gari corum impietate. In colloquio Albæ Iulie: habito, & in concilia bulo Tor- dano.

& Exepi. Ticerberum tripitem. vide tu verò istos spe gur. Pastor. cōtra satanæ, monstra marina, & cerberos tripites.

Beza in li. 2. ad Seruetum.

præsentia carnis.

5. Heshusiani negant unitatem harum trium personarum sanctissimæ Trinitatis. Symboli a symboli Atheorum finis.

SYMBOLVM APOSTOLORVM
Ecclesiæ veteris.

CAPVT IX.

At horrido isto eiulatu, dissiduoq; atheorum strepitu iam omisso, osculetur nos osculo oris sui benedictus Deus, sonetq; Christi Ecclesiæ vox in auribus nostris, priscâ illam maiorum fidem, vt num Catholicis ea retinuerint, quam constat hæreticos deriuissse, intelligi queat. Vox enim ipsius dulcis, & facies eius decora.

Symbolum Apostolicum in duodecim distinctum articulos.

ARTICVLVS,

1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ:
2. Et in Iesum Christum, filium eius vnicum, Dominum nostrum.
3. Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex Maria virgine.
4. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.
5. Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis.
6. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.
7. Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos.
8. Credo in spiritum sanctum:
9. Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem:
10. Remissionem peccatorum:
11. carnis resurrectionem:
12. Vitam æternam. Amen.

Designatio Catholica, & Apostolica fidei à Nicæna Synodo exposita, sub Deo amabilissimo Rege Constantino, in consulatu Paulini, & Iuliani Illustrum, anno ab Alexandro 639. mense Iunio ante 13. Kalend. Iul. Indictione 23. in Nicæa Bithinia Metropoli.

Credimus in vnum Deum, patrem omnipotentem, omnium visibilium, & inuisibilium factorem. Et in vnum dominum nostrum Iesum Christum, Filiū Dei de patre natum, vngentum, id est, de substantia patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, *ὁμοουσιον* patri. hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlis, & quæ in terra, qui propter nos, & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, homo factus, passus est, & resurrexit tertia die, & ascendit in cœlos, inde venturus iudicare viuos & mor-

tuos. Et in spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt: erat aliquando quando non erat, & antequam nasceretur non erat: & quia ex nullis substantibus factus est, aut ex alia substantia vel substantia, dicunt esse *τρικερον* aut conuertibilem, vel mutabilem Filium Dei, anathematizat Catholica, & Apostolica Ecclesia.

SYMBOLVM ATHANASII.

QVICVNQVE vult saluus esse: ante omnia opus est, vt teneat Catholicam fidem.

Quam nisi quisque integram, inuiolatamque serauerit: absque dubio in æternum peribit.

Fides autem Catholica hæc est, vt vnum Deum in Trinitate: & Trinitatem in unitate veneremur.

Neque confundentes personas: neque substantiam separantes.

Alia est enim persona patris, alia filij: alia spiritus sancti.

Sed patris, & filij, & spiritus sancti vna est diuinitas: æqualis gloria, coæterna maiestas.

Qualis pater, talis filius: talis spiritus sanctus.

Increatus pater, increatus filius: increatus spiritus sanctus.

Immensus pater, immensus filius: immensus spiritus sanctus.

Æternus pater, æternus filius: æternus spiritus sanctus.

Et tamē non tres æterni: sed vnus æternus. Sicut non tres increati, nec tres immensi: sed vnus increatus, & vnus immensus.

Similiter omnipotens pater, omnipotens filius: omnipotens spiritus sanctus.

Et tamen non tres omnipotentes: sed vnus omnipotens.

Ita Deus pater, Deus filius: Deus spiritus sanctus.

Et tamen non tres dii: sed vnus est Deus.

Ita Dominus pater, Dominus filius: Dominus spiritus sanctus.

Et tamen non tres Domini: sed vnus est Dominus.

Quia sicut sigillatim vnamquamque personam Deum ac Dominum confiteri Christiana veritate compellimur: ita tres Deos aut dominos dicere Catholica religione prohibemur.

Pater à nullo est factus: nec creatus, nec genitus.

Filius à Patre solo est: non factus, nec creatus, sed genitus.

Spiritus sanctus à patre, & filio: non factus nec creatus, nec genitus, sed procedens.

Vnus ergo pater, non tres patres: vnus filius, non tres filij: vnus spiritus sanctus, non tres spiritus sancti.

Et

Et in hac Trinitate nihil prius, aut posterius, nihil maius aut minus, sed totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales.

Ita vt per omnia, sicut iam supra dictum est: & vnitas in Trinitate, & Trinitas in unitate veneranda sit.

Qui vult ergo saluus esse: ita de Trinitate sentiat.

Sed necessarium est ad æternam salutem: vt incarnationem quoque Domini nostri Iesu Christi fideliter credat.

Est ergo fides recta, vt credamus, & confiteamur: quia Dominus noster Iesus Christus, Dei filius, Deus & homo est.

Deus est ex substantia patris ante sæcula genitus: & homo est ex substantia matris in seculo natus.

Perfectus Deus, perfectus homo: ex anima rationali, & humana carne subsistens.

Æqualis patri secundum diuinitatem: minor patre secundum humanitatem.

Quilicet Deus sit & homo: non duo tamen, sed vnus est Christus.

Vnus autem non conuersione diuinitatis in carnem: sed assumptione humanitatis in Deum.

Vnus omnino non confusione substantiæ: sed vnitate personæ.

Nam sicut anima rationalis, & caro vnus est homo: ita Deus & homo vnus est Christus.

Qui passus est pro salute nostra, descendit ad inferos: tertia die resurrexit à mortuis.

Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis: inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

Ad cuius aduentum omnes homines resurgere habent cum corporibus suis: & redituri sunt de factis proprijs rationem.

Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui verò mala, in ignem æternum.

Hæc est fides Catholica, quam nisi quisque fideliter, firmiterq; crediderit: saluus esse non poterit.

SYMBOLVM CONCILII CONSTANTINOPOLITANI.
EDITIO I.

CREDIMVS in vnum Deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, visibilium omnium & inuisibilium conditorem. Et in vnum dominum Iesum Christum, filium Dei vngentum, ex patre natum ante omnia secula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homouisioni patri, hoc est, eiusdem cum patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo, & quæ in terra, Qui propter nos homines, &

propter nostram salutem descendit de cœlis, & incarnatus est de spiritu sancto ex Maria virgine. Homo factus, passus est sub Pōtio Pilato, ac sepultus, & tertia die resurrexit. Ascendit in cœlos, sedet ad dexteram patris, inde venturus est cum glōria iudicare viuos, & mortuos, cuius regni non erit finis. Credimus in spiritum sanctum, dominum & viuificantem, ex patre procedentem, cum patre & filio adorandum & conglorificandum. Qui locutus est per prophetas. Et vnam Catholicam & apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum baptismum in remissionem peccatorum, expectamus resurrectionem mortuorum, & vitam futuri seculi. Amen.

EXPOSITIO SYMBOLI NICENI
Ioanne Theophilo interprete.

Dilectis & amantissimis, Anastasio, Alexandro, Marimiano, Ioanni, Pargorio, presbyteris, & Maximino diacono, ceterisque orthodoxæ fidei patribus, monachis, vobiscumq; monasticam vitam agentibus ac in fide Dei soliditatis, Cyrillus in Domino salutem.

CHARITATEM vestram, eruditio, nis simul ac virtutis amantem, nunc quoque haud mediocriter commendare possum, atque ad eam omni encomio dignam esse dico. Etenim diuinas doctrinas desiderare, & vt sacrorum dogmatum rectitudinem assequamini, omnem operam impendere, quo pacto quis non valde admiraretur? Hoc enim opus vitam sine termino ac beatam conciliat, neque irremuneratum erit tale studium. Dicit enim alicubi ad celestem patrem & Deum dominum noster Iesus Christus: Hæc autem est eterna vita, vt cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti, Iesum Christum.

Recta sanè & irreprehensibilis fides, quam fulgor ex bonis operibus comitatur, omni bono vos implet, & decoram nactos gloriam ostendit. At operum fulgorem, si expers videatur esse rectorum dogmatum, in cuius patreque fidei, humanæ animæ nullo modo mea sententia utilis fuerit. Nam sicut fides absq; operibus mortua est, ita si veritas & dicas opera absque fide mortua, verum esse fatemur. Igitur simul fulgeat cum honesta vitæ gloria, etiam immaculatæ fidei candor. Integri enim ita crimis ac perfecti, iuxta sapientissimi Moysis legem: Perfectus enim, inquit, eris coram domino Deo tuo. At qui cõtempserunt rectam habere fidem discereque noluerunt, quamuis honesta vita sese ornent, comparantur nimirum viris ingenua quidem faciei forma, oculis verò distortis.

R 3

Hier. 22. tinter
Esaia. 30.
1. Cor. 3.
Psal. 12.
† 1. Pet. 1.
Luc. 1.
Matt. 18.
1. Cor. 3.

tis & hinc inde errantibus: atque adeo cōpetit in eos, quod à domino per Hieremig vocem ad Hierusalem, Iudgorum matrem, dictum est: Ecce non sunt oculi tui, neque cor tuum rectum. Oportet igitur, vt † ante alia sanam in vobis mentem possideatis, & sanctæ scripturæ memores sitis, alloquentis & dicentis: Oculi tui rectè viderunt. Visus autem rectus intèrnum & absconditorum oculorum est, posse sermones, qualescunque de Deo fiant, pro suo virili videre limpidè & exactè. Videmus enim in speculo & enigmate, & cognoscimus ex parte: quippe reuelans tenebrarum profunda, lumen veritatis infundit his qui ipsius cognitionem rectam capere volunt. Operæ precium autem, vt coram Deo procumbentes dicamus: Illustra oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte. Quandoquidem si à sacrorum dogmatum rectitudine excidero, nihil aliud fuerit, quàm manifestè in morte obdormire: à qua rectitudine excidimus, quando scripturas diuinitus inspiratas non sequimur, sed vel minimè laudatis opinionibus, vel exhortationibus circa fidem non rectè incendium capti, inclinationem metis eorum tollimus, & nostras in primis animas incommodamus. Eundem igitur rectam fidem parare sibi studentibus, ad id, quod sacris predicationibus videtur, quas & per spiritum sanctum tradiderunt nobis, qui ab initio spectatores & ministri fuere verbi, quorū vestigia sequi studere etiam celeberrimi patres nostri, qui venerabile & vniuersale fidei decreuerunt symbolum, in Nicea olim congregati. Quibus sanè & ipse Christus affedit, qui dixit: Vbi fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, illic sum in medio eorum. Nam quod præfedit inuisibiliter sanctæ & magnæ illi synodo, quomodo ambigeretur? Basis etenim quædam & fundamentum immotum & inconcussum per vniuersum orbem iactum est, synceræ irreprehensibilisque fidei confessio. Adhæc quo pacto absuisset Christus, quandoquidem ipse est iuxta sapientissimi Pauli vocè fundamentum. Fundamentum enim aliud nemo ponere poterit, præter id quod positum est, quod est Iesus Christus. Eapropter expositam ab illis & determinatam fidem seruauerunt inculpati etiam hi, qui secuti sunt eos, sancti patres populorumque pastores, & ecclesiarum luminaria, ac opportuni sacrorum doctores. Nihil autem omninò prætermisum vel contemptum ex his, quæ vtilia & necessaria viderit quis in Patrum confessionibus, hoc est, expositionibus, quas de recta & in adulterata fide fecerunt ad deprehendendum & subuertendum vniuersas hæreses ac

impias blasphemias, & ad solidandum ac confirmandum eos, qui in fide rectè incedunt, & quibus fulgidus illuxit lucifer, di-^{1. Pet. 1.} esque (vt scripturæ dicunt) insulsi, sanctique spiritus gratia veritatis lumen immisit. Quoniam autem vestra pietas scripsit, quod nonnulli pro sua libidine torqueat verborum symboli virtutem, vel non intelligentes rectè, vel etiam quorundam scriptis dediti, in sensum reprobum elati, & quod etiam ego debeam super illis sermonem vobis parare, manifesteque expositionis virtutem interpretari, censui ea quæ nunc animo occurrunt, cursim dicenda. Sequentes autem modis omnibus sanctorum patrum confessionem & opinionem rectè & citra vllâ defectionem, quæ ab illis dicta sunt, examinabimus.

PORRÒ nunc & sancta synodus Ephe sina ista, quæ iuxta voluntatem Dei congregata, aduersus Nestorij peruersam opinionem, sententiam tulit & sancta & diligentem, simulque pari sententia condemnauit aliorum vaniloquentiam, quotquot vel post illum, vel ante illum fuere, qui eadem cum illo saperent, dicereque vel componere auderent. Etenim cōsentaneum erat, cōdemnato semel ob tam prophanam vaniloquentiam viro, vt non vnus duntaxat feriretur, sed (vt sic dicam) vniuersa illorum hæresis atque calumnia, quam contra sua pia Ecclesiæ dogmata fingentes, duos introducunt filios, & impartibilem diuidunt, cælumque ac terram anthropolatricæ, hoc est, hominis cultus sugillant. Vnicum enim dominum nostrum Iesum Christum, & superiorum spirituum sancta multitudo † vobiscum adorat. † nobiscū.

VLTIMA, ne ignoretur à quibusdam vis symboli, quod in omnibus Ecclesijs Dei autoritatem obtinet, & prædicatum est, sanctorum patrum sententias, hoc est, expositiones, in commentarios illic factos referri iussit: vt scirent hi qui eos legunt, quomodo sanctorum patrum expositionem, hoc est, syncerum rectæ fidei symbolum, intelligi conueniat. Opinor autem & vestræ charitati eum libellum obuenisse, quem de hisce rebus conscripsimus illum & nunc tractabo, & vbi iuxta verba sua symbolum proposuero, singula quæ in eo traduntur, manifestè, vti decet, interpretabor. Scio enim Petrum maximè venerabilem scripsisse; Parati semper sitis omnibus qui petunt, ad reddendam eius, quæ in vobis est, fidei rationem.

CREDIMVS, in vnum Deum patrem omnipotentem, omnium visibilium & inuisibilium factorem: Et in vnum dominum Iesum Christum filium Dei, genitum à Deo patre vnginitum, hoc est, ex substantia eius, & de substantia eius, & de

stãtia eius, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum, Deum vero genitum, nõ factum, consubstantialè patri: per què omnia facta sunt, tam ea quæ in cælo, quàm quæ in terra. Qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit, & incarnatus est, homoque; factus est. Passus est, & resurrexit tertia die, ascendit in cælos, & venturus est ad iudicandum viuos & mortuos. Et in vnũ spiritum sanctum. Eos autem qui dicunt; Erat aliquando, quando non erat, & antequam nasceretur, non erat, & quod ex nihilo factus sit, vel ex alia substantia vel essentia dicunt esse, vel conuertibilem vel commutabilem filium Dei, hos anathematizat catholica & apostolica Ecclesia.

CREDENDVM dicentes in vnum DEVM, funditus quodam modo gentilium opiniones amouent: qui cum se crederent esse sapientes, infatuati sunt, & mutauerunt gloriam incorruptibilis DEI, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis & volatiliũ, quardrupedumque ac reptiliũ: coluerunt autem & creaturam super creatorem, elementisque; huius mundi seruerunt, multos & innumerabiles esse deos suspicantes. Igitur ad subuertendum errorem qui multos deos tradit, vnum Deum nominantes, sacras scripturas omnibus modis imitatur, & veritatis honestatè vniuersis, q in toto mundo sunt indicant. Hæc & sapientissimus Moses statens, manifestè dicit: Audi Israel, Dominus Deus tuus, dominus vnus est. Et idè qui omnium natiuitatis author ac dominus, alio loco inquit: Nõ sint tibi dij alij præter me. Præterea & per vocè sanctorum Prophetarum; Ego Deus primus, & Deus post hæc, & non est extra me. Insuper celeberrimi patres, optimæ fidei fundamentum iacentes sentiendum & asserendum, quod vnus & solus sit & natura vereque DEVS, dixerunt credendum in vnum Deum.

PATREM OMNIPOTENTEM. Eundè & agnominauerunt patrè omnipotentè, vt cū patrè simul & filij manifestaretur illatio, per què est pater, qui simul subsistit, semperque coexistit. Neque enim per tempus factus est pater, sed erat, quod est, semper pater existens super omne quod factum, & in summis dignitatibus. Nam imperare & dominari omnibus, splendidam adeoque incorruptibilem ei dat gloriam.

Ab ipso autem condita esse dicunt omnia, quæ in cælis & quæ in terris, vt & hinc, nullà ei cū vlla creatura cognitionè esse, cognoscatur: incomparabile enim discrimen est factoris & facturæ, ingeni & geniti, naturæque subditæ ac seruilis, & dominij dignitatibus sublimatæ, quæ DEO dignam & ornatissimam gloriam sortita est.

PORRÒ meminerunt & filij, ne videan

tur nomen commune ipsi attribuerè, id quod fortè & nobis quoque accommodaretur. Vocati enim sumus & nos filij Dei, & sic solertissimè adijciunt ea, per quæ videre licet dignitatem naturalis gloriæ, quæ in ipso est supra omnem creaturam. Genitum enim, & non factum, esse dicunt. Sanè per hoc quod nõ est factus, intelligunt eum creaturis non esse * coordinatum substantiabiliter: affirmantes autè ipsum esse genitum ex substantia Dei & patris, sine tempore & incomprehensibiliter. Erat enim verbum in principio, posthac & partus veritas. Humano autem more & hoc dictum * sit, designantes admodum conuenienti for. esse designates.

Hic enim omninò vera natiuitas, illic autem omninò intelligendum & dicendum genitum ab eius, qui genuit, substantia non esse alienum, sed eius propriam, quia & ex ipsa, iuxta rationem illa digna & assimilè. Incorporeum enim, nõ vt corpus nasceretur, sed magis sicut lumen ex lumine, sicut in fulgurante lumine, quod ex radijs fit, lumen intelligitur, & ex illo secundum ineffabilem & indicibilem processione, & in ipso secundum vnionem & identitatem naturalem. Sic enim esse dicimus in patre quidem filium, in filio autè patrem: Nam filius in propria natura & gloria patrem suum describit. Proinde apertè dicit ad vnum sanctorum discipulorum, Philippus is erat: Non credis quod ego in patre, & pater in me est? Qui videt me, videt & patrem: Ego & pater vnus sumus. Ioan. 14. Igitur consubstantialis est filius patri. Proinde hac ratione DEVS verus ex DEO vero natus esse creditur. Et natiuitatis quidem nomen, etiam in creaturis positum inueniunt, iuxta id quod de natis ex sanguine Israel, à DEO dictum est: Filios genui & exaltaui. Porro appellationè hæc per gratiam illis factam esse, lucrum erat: at de naturali filio nihil tale pabufum verbi dictum est, sed omnia verè. Et propter hoc solus ex omnibus dicit: Ego sum veritas. Itaque certas ac securas reddunt animas nostras, patrem & filium vbique ac natiuitatem nominantes, & Deum verum ex Deo vero, lumenque ex lumine effulisse dicentes, vt natiuitas simplex quiddam ac incorporeum sonet, & existens ex illo & in illo, & ali in propria persona intelligatur, (Pater. n. est pater, & non filius: & filius natus, & nõ pater) & in identitate naturæ proprium vtrumque esse quod est. Cæterum omnium factorem, tam visibilem quàm inuisibilem, affirmates patrem, per filium omnia facta esse dicunt. Nõ minorè gloriã, quasi forte quadã illo digna, ei tribuerunt? Minimè. Vbi. n. omnino minus vel etiã maius

in identitate substantiæ videri potest? sed quod Deus & pater non soleat alio modo operari, quod & creare, quàm per filium in spiritu, sicut per virtutem ac sapientiam suam. Scriptum est enim: Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Adhæc & sapientissimus Ioannes inquit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. Adiecit necessario, quod omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.

ισοκλεδ. καὶ ἰσθρ. γδν.
 Igitur quia demonstrarunt consubstantialem, eiusdemque gloriæ & operationis cum patre filium, opportunè commemorant ipsum hominem factum, dispersionisque cū carne sacramentum declarant, bene nimirum scientes hanc esse absolutissimam, & in nullo deficientem fidei traditionem. Non enim sufficit ita credere in ipsum, ut sentias solum, quod Deus de Deo patre natus sit, consubstantialisque illi character substantiæ eius sit, sed etiam necessarium, ut ad hæc scias, quod propter salutem ac vitam omnium, demiserit se in euacuationem, assumpta serui formæ, & processit homo natus secundum carnem ex muliere, propter hoc dicunt: Qui propter nos homines, & propter nostram salutem descendit, incarnatus est, homo factus est. Vide quàm appositè, & quàm decorè sermo illorum progreditur? Descendere enim dixerunt, ut per hoc super omnia intelligamus esse et naturam & gloriam, qui propter nos humiles, visitando, voluit nostram similitudinem assumere, & cum carne apparere mundo. Scriptum est enim in libro psalmodum: Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit. Intelligi autem poterit descensus, si quis voluerit, etiã alio modo, nempe ex cælo & supernè. Solet enim sancta scriptura, ea quæ mentè excedunt, verbis nobis familiaribus significare. Vnde cū sanctis discipulis suis loqueretur, dicit: Exiui à patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad patrem. Et iterum: Vos de infernis estis, ego de supernis sum. Insuper & hoc dicit: Ego à Patre exiui, & venio. Scribit autè sanctus etiã Ioannes: Qui de sursum venit, supra omnes est. Nam quamvis in summa celsitudine esset, & cum patre suo secundum substantiam super omnia, ut potè identitatis naturæ cū ipso coronâ ferens, non est tamen arbitratus rapinam, se esse æqualem Deo, sed se ipsum exinanivit accepta forma serui, in similitudinem hominū factus: & habitu inuentus ut homo, humiliavit se ipsum. Enimvero quoniam Deus verbū erat, nostram quidē carnem indutus est, mansit autem & sic Deus. Et propterea sacratissimus Paulus Deum in similitudinem hominis factū esse

dicit, inuentumque esse ut hominē figuram. Erat enim Deus in specie humana. Nec assumpsit carnem inanimatam, sicut hæreticis quibusdam sentiendum videtur, sed animatam animam mentali. Ipsum igitur verbum, quod ex substantia patris profectum, & filiū vnigenitū, Deū verum de Deo vero, lumē Deū de lumine, ipsum per quod omnia facta sunt, descendisse dixerunt patres: incarnatumque esse & hominem factū, hoc est, habuisse naturam secundum carnem ex muliere, & processisse in specie simili nobis. Hoc enim est, hominem esse factum. Igitur vnus dominus Iesus Christus, idem vnigenitus, Dei patris verbū, factus est homo, non relinquens autem esse quod erat. Mansit enim in humanitate Deus, & in serui forma dominus, & in exinanitione simili nobis plenitudinē habens diuinitatis, & in infirmitate carnis virtutum dominus, & in mensuris humanitatis propriam habens, quod super omnem creaturam. Etenim quæ erat ante carnem, irrepudiabiliter habet, ut quod Deus erat, & filius verus, & vnigenitus, & lux, vita & virtus. Quæ verò non erat, ea adsumpsit: vnde propter dispensationem videtur. Nam quæ carnis erant, propria fecit, non enim erant alterius cuiusdā, sed magis eius, quæ inenarrabiliter ei erat vnica, carnis. Ita & sapiens Ioannes: Verbum, inquit, caro factum. Factum autem est caro, non secundum translationem vel conuersionem vel commutationem, transformatione facta in carnis naturam, neque habens temperationem, vel cōmixtionem, vel (ut in quibusdam prædicatur) consubstantiationem. Impossibile enim esset, quoniam secundum naturam, incommutabiliter & inconuertibiliter se haberet. Carnem autem ex virgineo & illibato corpore, ut dixi, animam mentalem animatam assumpsit, & suam propriam fecit. Ceterum mos est scripturæ diuinitus inspiratæ, ab sola aliquando carne totum hominem significare. Effundā enim, inquit, de spiritu meo super omnem carnem. Neque tunc promissit Deus gratiam spiritus carnibus, anima mentali non animatis, sed magis hominibus, ex corpore & anima constitutis. Itaque verbum non reliquit esse, quod erat: factum est homo, sed in specie simili nobis apparēs, mansit verbū. Et non prius homo intelligitur Christus, deinde sic progrediens, ita ut esset Deus: sed Deus existens verbum, factum est homo, ut in eodem Deus simul & homo intelligatur idem. Qui autem ipsum in duos diuidunt filios, & audent dicere, quod ex semine Abraham hominem sibi ipsi adaptarunt Deus, & communicarunt illi dignitatem gloriæ & honoris ac filiationis, & præpararunt illum

Caro quid
 Iohel. 2.

ut ferret crucem, moreretur, & reuiuifceret, in quæ cælum ascenderet, & ad dextram sederet patris, ut ab omni creatura honoraretur, & honorem propter Deum, in quem respicitur, fortiaur: primum quidem duos filios introducunt, deinde Sacramenti virtutem imperitè subuertunt. Non enim ex homine Deus factus est Christus, ut dixi: sed Deus existens verbum, factum est caro, hoc est, homo. Exinanitus verò esse dicitur, eo quod ante exinanitionem plenitudinem habuit in propria natura, secundum quam intelligitur Deus. Non enim ex eo quod inanis quispiam sit, ad plenitudinē peruenit: sed magis ex diuini dignitatibus, & ineffabili gloria humiliavit semetipsum, non humilis existens homo exaltatus & glorificatus. Accepit autem formam serui, ut liber, non seruus existens, ad libertatis redijt gloriam. In similitudine hominum factus est, qui in forma & in patris æqualitate, non homo existens, ut fieret in similitudine Dei, secundum participium locupletatus est. Quid igitur subuertit dispensationis sermones, & veritatem circumscribit? contra omnes diuinitus inspiratas scripturas insurgentes, quæ Deū esse sciūt, & hominem factum filium, vnumque ipsum vbique nominant, vnde & in libro Creationis mundi scripsit Moses, quod transmisit quidem diuinus Iacob flumen Iabec pueros suos, & mansit solus, lucatusque est homo cum eo usque ad manē, & vocauit Iacob nomen loci eius, Species Dei: Vidi enim, inquit, Deum facie ad faciem, & saluata est anima mea. Ortus est autem ei sol, quando transijt species Dei, Iacob verò claudicauit coxa altera. Nam patriarchæ Deus ante ostensus est, quod & homo futurus esset olim vnigenitus eius verbum, & quod oblectantem habiturus esset Israel, & quod coram eo non essent rectè incessuri. Claudicant autem quodammodo, sicut ipse inquit, per psallentem lyra: Filij alieni mentiri sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Hoc enim opinor significare, quod Iacob altera coxa claudicauit. Veruntamen illud considera, quod cum homo lucatus sit cum eo, vidisse se dicit Deum facie ad faciem, & speciem ipsam nominat Dei. Mansit enim verbum Dei & homo factus, in forma patris: secundum spiritualem, inquam, imaginem, & secundum omne quod incommutabiliter habet. Proinde dicebat ad Philippum, characterem substantiæ patris se ipsum ostendens etiam cum carne: Qui videt me, videt & patrem. Et cum quendam cæcum à natiuitate, quem curauerat,

offendisset in templo, Tu credis, inquit, in filium Dei? Illo autem ad hoc dicente: Quis est domine, ut credam in eum? Respondit, dicens: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ille est. Vidit autem ipsum cæcus non nudum, vel sine carne, sed in specie simili nobis: & credidit in eum, quem vidit, non tanquam in filium alteri filio vnitum, sed tanquam in vnum naturam & verè, qui non absque carne hominibus apparuisset. Porro Moses in benedictionibus inquit: Date Leui manifestationem eius, & veritatem eius viro sancto, quem tentauerunt tentatione, & obiurgati sunt apud aquam contradictionis. Qui dicit patri & matri, Non vidi te, & fratres suos non agnouit. Ordinauerat quidem vnuerforum Deus, poderem fieri Aaron varijs modis contextam, quam soli summo sacerdoti gestare licebat, & concedebatur. In pectore autem summi sacerdotis fuere lapides quidam elaborati numero duodecim, in quorum medio figuratum erat, Manifestatio & Veritas, duo iterum alij lapides. Cæterum per hos, duodecim Apostolorum chorus ænigmaticè demonstrabatur, quasi in circulo Emmanuel em cingēs, qui est Manifestatio & Veritas: Manifestauit enim nobis veritatem cultus eius qui in vmbis & figuris, finem imponens. Quoniam autem pontifex factus sit nobis vnigenitus Dei verbum, quando & homo factus est, quomodo dubitari potest, cum diuinus Paulus scribat: Considerate Apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei qui fecit ipsum. Enimvero sacerdotij dignitas, humanitatis mensuris (ut non ablimilis) rectè intelligitur: & minor quidem, ut Dei verbi naturæ ac gloriæ competat, non dedecet autem dispensationem cum carne: facta enim eius, sunt humana. Igitur dante, inquit, Leui (hoc est, sacerdoti) manifestationem & veritatem. Quali autem dicit Leui, hoc est sacerdoti, declarauit, dicens: Viro sancto. Non enim fecit peccatum dominus noster Iesus Christus. Vnde Paulus de eo scribit: Talis decebat ut esset nobis pontifex sanctus, innocens, impollutus, separatus à peccatoribus, & sublimior cælis factus: Illi tentauerunt in tentatione, obiurgati sunt eum apud aquas contradictionis. O rem admirabilem. Virum dicens eum, Deū statim declarauit, quem enim exacerbauit & tentauit Israel & in eremo, & ad aquam contradictionis, fideliter indicauit psaltes, dicens: Dirupit petram in eremo, & potauit eos in abyssu magna, & eduxit a

Ioan. 9.

Deut. 33.

Exo. 28.

Ioan. 14.

Heb. 3.

Deut. 33.

Heb. 7.

Num. 20.

Psal. 103.

for. 7 & 11.
 ber.

Genes. 32.

Mal. 17.

Ioan. 14.

vt

quam

quam de petra, & deduxit quasi flumina aquas. Et quid post hoc? Et tentauerunt, inquit, eum in corde suo, & locuti sunt contra Deum, & dixerunt: Num poterit Deus præparare mensam in eremo, qui percussit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt? Num & panem poterit dare, vel parare mensam populo suo? Intelligentis igitur quomodo obiurgati fuerint mirificum Deum, quem certè & virum dicit Moses. Nam & diuinus Paulus sic intelligens, scribit: Biberunt enim ex spiritali sequente petra. Petra autem erat Christus. Vir igitur cui obiurgabantur, ipse erat ille, qui nondum incarnatus, tentabatur ab Israelitis. Neque enim alius erat filius, qui ante carnem: alius autem ab ipso, qui ex semine Dauid, sicut audet quidam dicere, sed vnus & idem. Ante incarnationem quidem erat verbum: post partum autem, qui ex sancta Virgine, incarnatum & homo factum, sicut scripserunt diuini patres. Alio quoque signo comprobauit Moses. Nam cum interrogaret quispiam, & discere cuperet, de quoniã viro mentione fecisset, què & tentasse & obiurgasse Israelitas diceret, tantum non protensa manu Iesum monstrat, & inquit: Qui dicit patri & matri, Non vidi te, & fratres suos non agnouit. Meminimus autem vnum sanctorum Euangelistarum scripserunt, quod docente aliquando & quosdam erudiente Christo, affiterunt mater eius & fratres: deinde accurrente quodam ex discipulis, & dicente, Ecce mater tua & fratres tui stant foris, volentes te videre, extensa manu sua in discipulos suos, dixit: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui audiunt verbum Dei, & faciunt. Qui enim fecerit voluntatem patris mei in cœlis, hic frater meus, & soror, & mater est. Hoc (opinor) est id, quod Moses dixit, inquit: Qui dicit patri & matri, Non vidi te, & fratres suos non agnouit. Vtrū & sapientissimus Daniel in specie simili nobis, Visum est, inquit, vni-genitum DEI verbum. Vidisse enim se dicebat antiquum dierum sedentem super thronum, & mille millia millium assistentium, & millia millium ministrantium, & interfert inter hæc, quæ addit: Videbam ego in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli, quasi filius hominis ventens, & vsque ad antiquum dierum peruehit, & coram ipso adducta sunt, & ei data honor & regnum, & omnibus & linguæ seruient ei. Ecce enim iterum manifestè & euidenter vidit Emmanuel, ascendentem ad eum qui in cœlis est, patrem & DEI VM. Nubes enim suscepit eum, quem & non hominem simpliciter, sed tanquam filium hominis, dicit. DEVS enim erat verbum

factum in similitudine humana, quomodo & sapientissimus Paulus intelligens, in similitudine hominum eum factum esse dicit: inuentum autem vt hominem habitum, & in similitudinem carnis peccati visum esse his, qui super terram. Si autem homo fuisset, & ob copulationem cum DEO, tanquam DEVS honoratus, dixisset propheta quasi DEVM, vel quasi filium DEI, eum qui cum nubibus venit, visum esse: sed hoc non dicit, sed illud dicit, Sicut filium hominis. Vidit utique Deum existentem, & hominem factum filium, hoc est, in similitudine hominum factum, iuxta Pauli vocem. Veruntamen, quamuis in carne apparuerit, vsque ad antiquum dierum peruenit, hoc est, ad sempiterni patris redijt thronum. Et ipsi data sunt honor & regnum, & omnis tribus & linguæ seruient ei. Id mirum est, quod ab ipso dictum est: Pater, glorifica me gloria quam habui, antequam mundus esset, & uide te. Quod autem incarnatum verbum Dei considerat, & æqualis gloriæ sit cum DEO & patre, etiam in carne, tanquam vnus existens filius, etiam quando factus est homo, manifestat sapientissimus Paulus, scribens: Ialem habemus pontificem, qui sedet in dextera throni magnitudinis in sublimibus. Præterea & ipse Dominus noster Iesus Christus, interrogantibus ipsum Iudæis, nunquid ipse esset verè Christus? Si dixeris vobis, inquit, non creditis: & si interrogauero, non respondebitis. Amodò erit filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Igitur etiam incarnatum filium in diuinitatis solio sanctorum prophetarum chorus contemplatus est. Videamus autem & noui testamenti præcones, totius orbis doctores, quibus ipse Christus dicebat: Non vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Inuenimus igitur dicentem diuinum Baptistam: Post me venit vir, qui ante me factus est, quia prior me erat. Deinde quomodo qui post ipsum erat, prior ipso fuit? Quia enim Christus secundum tempus carnis, tardius venit quam Ioannes, quomodo non omnibus manifestum? Quid igitur ad hæc dixerit quis? Soluti nobis ipse saluator, quod queritur, dicebat enim Iudæos alloquens: Priusquam Abraham fieret, ego sum. Nam erat quidem & ante Abraham diuino more. Intelligitur autem post ipsum, secundum quod homo apparuit. Deinde & Patre clamante manifestè, Gloriam meam alteri non dabo, (Deus enim alius præter ipsum nullus est) dixit nobis Christus: Quando venerit filius hominis in gloria patris sui cum sanctis angelis. Quod autem

1. Cor. 10.

Ioan. 1.

Deut. 32.

Marc. 3.

Deut. 32.

Dan. 7.

Act. 7.

Phil. 2.

Dan. 7.

Ioan. 17.

Heb. 8.

Luc. 12.

Matt. 10.

Matt. 3.

Ioan. 8.

Esa. 42.

Marc. 8.

expectamus filium hominis de cœlis descensurum, iterum scribit sapientissimus Paulus: Apparuit enim gratia Dei saluatoris omnibus hominibus, vt abnegantes impietatem & mundanas cupiditates, sobriè & iustè & piè & placidè viuamus in hoc seculo, expectantes beatam spem & illustrationem gloriæ magni Dei, & saluatoris nostri Iesu Christi. Dicebat autem & in alio loco, mentionem faciens de carnalibus Israelitis, quod ipsorum sint promissiones, & legislatio, & testamentum, & ex ipsis secundum carnem Christus, qui est super omnia Deus benedictus in secula, amen. Igitur vestigia patrum sequentes, & non desectentes, ipsum diximus ex Deo patre natum vnigenitum filium, incarnatum esse & hominem factum, passum, mortuum, tertia die resurrexisse ex mortuis. Nam * impassibilis, citra controuersiam, quantum ad suam naturam attinet, est verbum Dei, & nullus tam attonitus est, qui putare possit naturam quæ super omnia, passionum capacem. Quia autem factus est homo, propriam fecit carnem quæ ex sancta virgine. Hoc igitur modo, dispensationis verba sequentes, in carne propria passum esse humano more eum, qui extra omnem passionem est, vt potè Deum, affirmamus. Nam si Deus existens, factus est homo, minimè autem cessauit esse Deus, si factus est creaturæ portio, & mansit super creaturam: si legislator existens, factus est sub lege, & legislator erat adhuc: & dominus existens, diuino modo serui formam induit, & minimè abijciendam obtinet dominij dignitatem: si vnigenitus existens, factus est primogenitus in multis fratribus, & est vnigenitus: quid est mirabile, si carne passus humano modo, impassibilis & sic intelligitur diuino modo? Hinc est quod & sapientissimus Paulus eum, qui Verbum, quod in forma & æqualitate Dei & patris erat, eundem subditum esse factum dicit, & vsque ad mortem, mortem autem crucis. In alia autem epistola sua de eodem dicit: Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturæ, quia in ipso condita sunt omnia, tam quæ in cœlo, quam quæ in terra: & ipse est ante omnia, & omnia in ipso condita sunt: & datū est, inquit, caput Ecclesiæ, factum autem & primitias dormientium, & primogenitum ex mortuis, quamuis vita & viuificans sit verbum ex Deo & patre, vt potè & ex vita natus eius qui genuit eum. Deinde quomodo factus est primogenitus ex mortuis & primitiæ dormientium? Nam quia mortis susceptiuam carnem propriam fecerat gratia Dei, sicut dicit sapientissimus Paulus, pro omnibus gustauit mortem carne,

qua ipse pati potuit, non abiecto autem eo, quod ipse erat vita. Itaque etiam si diceretur carne passus esse, non natura deitatis suscipiet passionem, sed (vt iam dixi) propria caro, quæ passiones capit. Vnde & B. propheta Esaias, hominem factum Deum carne cognoscens, dicebat de illo: Sicut ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente, sine voce fuit, sic non aperuit os suum. In humilitate ipsius iudicium eius sublatum est, & generationem eius quis enarrabit? quia auferatur de terra vita eius. Quamuis autem si quidem aliquis fuisset homo, & specialiter intelligeretur filius coniunctus Deo, sicut dicunt impiorum dogmatum introductores: quomodo adhuc difficile inuenietur, qui generationem eius enarrabit? Factus igitur est ex semine Dauid & Iesse. Dei autem verbi natiuitatem, hoc est, natiuitatis modum, quis dicere poterit? Auferatur enim à terra vita eius, hoc est, existentia, posuit enim, pro existentia, vitam: Sublimè autem fertur, natatque super omnes qui in terra, Dei ineffabili natura sermo, excellit enim omnem cogitationem, humanæque menti accessum non concedit. Adiungam autem & hoc dictum superioribus: Vnus dominus, vna fides, vnus baptisimus, sicut dicit sacratissimus Paulus, I. Ephe. 4. taque cum vnus sit dominus, & vna fides, & vnus baptisimus: quis Dominus, & in quem credimus, & baptizati sumus? Attamen decere dixerit quis, verbum quod ex Deo patre est, vt dominetur nobis, & credamus in eum, in ipso autem consummatum esse & salutare baptisma, sic enim sanctis Apostolis præcepit, dicens: Euntes, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Cæterum diuinus Paulus dominationis gloriam, & fidei confessionem, & sancti baptisimi virtutem manifestè tradit, dicens: Ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in cœlum? hoc est, Christum deducere, vel quis descendet in abyssum? hoc est, Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit scriptura? Prope te verbum est in ore tuo & in corde tuo, quod si dixeris, Dominus Iesus, & credideris in corde tuo, quod Deus ipsum excitauit ex mortuis, saluaberis. Scribit autè iterum: Nescitis quod quicūque baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus? Ecce, oro, quam solerter & manifestè vrget dominationis & fidei confessionem, ipsamque sancti baptisimatis gratiam, in eum qui passus est mortem, & resurrexit à mortuis. Credimus igitur in duos filios? Igitur prætercurremus verbum quod ex Deo patre effulsit, alterique ab illo qui passus est filio, dominationis

Tit. 3.

1. Tim. 3.

Rom. 6.

2. Cor. 13.

Col. 1.

1. Cor. 15. Coloss. 1.

Esa. 53.

Esa. 53.

Eph. 4.

Mat. 28.

Rom. 10.

Rom. 6.

expe-

nationis gloriam attribuemus? ipsam quæ fidei confessionem, & cælestem gloriam? Adhæc, quomodo non stolidum est, & indubitanter impium, sic sapere vel dicere? Quid igitur dicemus? Vnus dominus verè, vnaque fides, & vnum baptisma. Etenim est vnus filius & dominus, verbum: quod non hominem secundum connexionem suscepit, & participem illum suarum dignitatum declarauit, communicauitque ei filiationem & dominationem, sicut dicunt quidam delirantes: sed ipsum verbum Deus ex Deo, & lumen de lumine, incarnatum & homo factum est, in eius mortem baptizati sumus, qui passus quidem ipse est humano modo in propria carne, mæ sit autem impassibilis diuino modo, & viuit semper. Vita enim est ex vita Deo & Patre. Sic victa est mors, quæ in vitale corpus insultare ausa est. Aboletur autem sic & in nobis corruptio, & infirmatur sic mortis ipsius imperium. Proinde dicebat Christus: Amen amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis ipsis. Viuifica igitur sunt, sanctum corpus & sanguis Christi. Corpus enim, sicut dixi, est non hominis cuiusdam, qui vitæ participes est, sed potius proprium vitæ secundum naturam: perspicuum autè quod vnigeniti.

Hæc sentit nobiscum amantissimus Christi, sanctorum patrum chorus, & Proclus ipse, qui nunc sanctæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ thronum adornat religiosissimè pietatis pater & coepiscopus. Scripsit enim & ipse ad Orientales pijsimos episcopos in hæc verba: Et incarnatus quidè est absque conuersione, qui speciei ex persis nascitur autè secundum carnem, qui principio caret proficit verò secundum corpus ætate, qui natura perfectissimè est: & passiones sustinet, qui passionibus superior, non quo erat, sustinuit contumelias, sed quo factus est, susceptis corporis passionibus. Reprehenditur igitur vbiq; praua fides illa hæc scribentium vel sentientium, ut potè prophanè lãguida, & veritatis dogmatibus diuersa continentis. Postquã autem beatissimi patres sermonem de Christo absoluerunt, Spiritus sancti mentionem faciunt, credendum enim dixerunt in illum simili modo, videlicet ut in patrem & filium. Est enim ipsis consubstantialis: & profunditur quidem, hoc est, egreditur sicut à fonte Deo & patre, conceditur autem creaturæ per filium. Vnde inspirauit in sanctos apostolos, dicens: Accipite spiritum sanctum. Igitur ex Deo & Deus spiritus est, & non alienus à substantia, quæ super omnia est: sed ex ipsa, & in ipsa & proprius eius.

IPSA est sanctorum patrum rectissima & ab omni errore aliena fides, hoc est, fidei confessio. Verum ut Paulus dicit, Deus seculi huius excæcauit mentes infidelium, ut non fulgeat illustratio Euangelij gloriæ Christi. Itaque nonnulli relicta veritatis via, eunt per petras, non intelligentes neque ea quæ loquuntur, neque ea de quibus affirmant. Vrgentes enim filiationis gloriam in solum verbum, quod ex Deo patre natum, quasi filium alium, qui ex semine Iesæ & David, coadunatum ei dicunt, participemque filiationis ac diuinæ gloriæ: & inhabitationis verbi ipsius, & ab ipso habuisse omnia, proprium verò omnino nihil. De istiusmodi, ut opinor, scripserunt Saluatoris discipuli: subingressi enim sunt homines quidam impij, de quibus & olim in hoc iudicium antea scriptum, qui transferunt Dei gratiam in prociacitatem, & vnicum horum & dominum nostrum Iesum Christum abnegantes. Iesus autem Christus nominatur meritò verbum, quod in humana forma apparuit, quia interrogantibus scripserunt aduersarij, qui præ multa insipientia Nestorij & Theodori opinionem & scripta non cauent: Eum qui ex sancta virgine, non finite esse Deum, & filium verum Dei & patris: illique soli tribuite passiones, & amouete ipsum verbum, ut ne dicat Deus passibilis. Hæ sunt diligentia illorum adinventiones, & cogitationum confusio. Igitur nec nominetur Christus vel vnctus, specialiter & seorsim verbum, quod ex Deo patre, quemadmodum enim alienum ab eo est pati, quando extra carnem intelligitur, sic & vnctio incongrua, & aliena ab eo. Iesum enim à Nazaret vnxit Deus spiritu sancto, perfectum autem omnibus modis verbum Dei, & non opus habet vnctione, quæ per spiritum sanctum est. Igitur negate dispensationem, spoliare vnigenitum à sua erga mundum charitate, ne nominetur Christus à vobis. An non indignum ipsi, quod in his mensuris, sicut nos, factus est? Igitur quia & hoc indignum est, eo nemo confiteatur quod factus sit homo, ut & ipsis dicit Christus: Erratis neque scientes scripturas, neque virtutem Dei. Igitur eos qui hæc opinionem delegerunt, ut hostes veritatis habentes, fugiamus ipsorum perniciosam vaniloquentiam, sequamur autem sanctorum patrum sententiam & sanctorum Apostolorum Euangelistarumque traditionem. Ipsum enim verbum, quod caro factum est, loquebatur in illis per quod & cum quo, Deo & Patri honor, gloria, imperium cum sancto spiritu in seculum seculorum. Amen.

Diffi-

DIFFINITIO CONCILII CHALCEDONENSIS.

EDITIO I.

DOMINVS noster & saluator Iesus Christus notitiam fidei discipulis suis firmans, dixit: pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis: ut nullus dissonet à proximo circa dogmata pietatis, sed ut pariter veritatis ostenderent prædicationem. Quia verò non desinit per zizaniam sua diabolus contra fides pietatis insurgere, & semper aliquid nouum contra veritatem inuenire: propter hoc Dominus (ut consuevit) prouidens humano generi, pijsimum & fidelissimum ad æmulationem erexit Imperatorem, & vndique sacerdotij præsidem ad se conuocauit, ut gratia domini omnium nostrum Christi operante, omnem quidem mendaciam à Christi ouibus pestilentiam remoueret, floribus autem veritatis eas pinguescere faciat. Quod & perfectius communi iudicio dogmata expellentes erroris, & inenarrabile patrum renouauimus fidem, symbolum trecentorum decem & octo omnibus prædicantes. Et eos, ut proprios patres etiam ascribimus, qui postea in magna Constantinopoli congregati sunt centum quinquaginta, & eandem fidem ipsi quoque confirmauerunt. Diffinimus igitur, ordinem & omnes formulas custodientes, quæ de fide sunt constitutæ, & nos à synodo quondam in Epheso facta, cuius præsidem fuerunt sanctissimæ memoriæ Celestinus Romano rû, & Cyrillus Alexandrinorû, præfulgere quidem rectæ & immaculatæ fidei expositionem sanctorû & beatissimorum trecentorum decem & octo patrum, qui in Nicæa temporibus piæ memoriæ Constantini Imperatoris congregati sunt, seruari autem & ea, quæ apud Constantinopolim à sanctis quinquaginta patribus decreta sunt, ad expellendas quidem omnes germinantes hæreses, & ad confirmationem eiusdem Catholicæ & Apostolicæ nostræ fidei.

ALIA DIFFINITIO CHALCEDONENSIS Synodi, comprehendens eorum, quæ in concilio, Nicæano primo, Constantinopolitano primo, Ephesino primo decreta sunt, approbationem, & duarum naturarum in vna Christi persona assertionem.

EDITIO I.

AD cognoscendam quidem confirmandamque perfectissimè pietatem, consultissimum satis hoc diuinæ gratiæ symbolum, saluberrimumque sufficeret. De patre namque, & filio, ac spiritu sancto quod plenissimæ fuerat institutionis, edo-

cuit, & incarnationem Domini fideliter excipientibus euidenter insinuat: Verum quoniam quidam ea, quæ sincera veritas prædicat, deprauare conati, nouas auditu suas hæreticas perfidias ediderunt: & alij quidem dispensationis dominicæ sacramentum, quod nostri causa est celebratum, ausi suere corrumpere, dum à sancta virgine partum processisse diuinum, vocis abnegatione dissimulant: & alij confusionem siue permixtionem rursus inducunt, ut vnam esse naturam diuinitatis & carnis stultè confingunt, ac per hoc vnigeniti confusionem portentuosam, diuinam naturam passibilem esse significant: Eapropter ab vniuersa contra veritatem machinatione veniente, volens eos excludere, quæ modò præstò est, sancta & magna hæc Synodus, quod antiquitus in fide prædicatur, immobile hæc dicens, ante omnia statuit, ut trecentorum decem & octo patrum venerabilium fides illibata permaneat. Et propter eos quidem, qui cum spiritu obuiare nituntur, eam traditionem, quæ in augustissima Constantinopolitana vrbe postea, cõgregatis centum & quinquaginta patribus, de substantia sancti spiritus fuerat decreta, confirmat. Hanc etenim cunctis innotescere memorati fecerunt, non quasi aliquid deesset præcedentibus, indicentes, sed de spiritu sancto quid ipsi sentirent, contra illos, qui eius potestati refragari conati sunt, sanctarum scripturarum testimonijs illustrantes. Propter eos sanè, qui dispensationis dominicæ tentauere peruertere sacramentum, & hominem solum de sancta Maria virgine procreatum esse vaniloquijs suis autumant impudenter, sancti Cyrilli, qui Alexandrinæ fuit pastor Ecclesiæ, synodales epistolas ad Nestorium scriptas atque orientales, vtique sibi conuenientes, amplexa est, ad arguendum quidem Nestorianam dementia, interpretationem verò desiderantium pio zelo concipere saluberrimi sacramenti sententiam: Quibus epistolam quoque beatiss. Romæ antiquioris vrbs antistitis, ac venerabilis Papæ Leonis, Flauiano sanctæ memoriæ Archiepiscopo scriptam, ad expugnandam prauitatis Eutychiæ perfidiam, ut potè maximi Petri confessioni satis conuenientem, & velut monumentum cuiusdam statue communis extantem, contra cunctos hæreticos meritò copulauit, ut recto dogmati sua firmitas inconcussa permaneat. Nam & in duos filios dispensationis tentantibus diuidere Sacramentum resistit hostiliter, & eos, qui passibilis audent dignitatis vnigenitum dicere, collegio sacerdotali detrudat, & confusionem & commixtionem in duabus Christi naturis excogitantibus re-

luctantes, & cœlestem vel alterius cuiusdam substantiæ esse, quam de nobis assumpsit sibi formam seruilem, delirantes, ex terminat: nec non & eos, qui duas quidem ante vnitionem, vnam verò post vnitionem naturas in Christo fabulosè confingunt, anathematizare non cessat. Beatiss. igitur sequendo patres, vnum & eundem filium confiteri Dominum Iesum Christum, concordantibus omnibus institutionibus edocemus, eundem in deitate perfectum, eundem in humanatione perfectum, Deum verè & verè hominem eundem ex anima rationali & corpore, consubstantialem patri secundum deitatem, cõsubstantialem nobis eundem secundum humanitatem, per omnia similem nobis sine sorte peccati, ante secula quidem à patre progenitum secundum deitatem, in vltimis verò diebus eundem propter nos, & propter nostram salutem ex Maria virgine, quæ Deum peperit secundum incarnationem vnum & eundem Christum, filium Iesum, Dominum, vngentum, quæ in duabus naturis inconfusè & immutabiliter, indiuisè atq; inseparabiliter omnes agnoscimus, nusquam sublata differentia naturarum propter vnitionem, sed potius vtriusque naturæ proprietate seruata, & in vnam concurrentem personam, non in duas deductum diuisumue personas, sed vnū & eundem filium, Deum verum, Dominum Iesum Christum, sicuti nos ab initio propheta de eo & ipse nos Iesus Christus instituit, & paternum nobis tradidit Symbolum. His igitur à nobis vndique cum omni liberatione ac diligentia pariter ordinatis, decreuit sancta atque vniuersalis hæc Synodus, aliam fidem nemini licere proferre, siue conscribere, aut exponere, vel sentire, vel aliter tradere. Sed eos, qui audent vel componere aliam fidem, vel proferre, vel docere, vel tradere aliud Symbolum volentibus ad cognoscendam se conuertere veritatem ex ritu pagano, siue Iudaico, vel qualicunque hæretico: eos, siquidem Episcopi siue clerici sunt, alienos esse Episcopos ab episcopatu, & clericos à clero: Quod si monachi vel laici fuerint anathematizari.

Et post lectionem definitionis, omnes reuer. Episcopi clamauerunt: Hæc fides patrum. Metropolitanis modò subscribant. Quæ benè definita sunt, dilationem non suscipiant. Hæc fides Apostolorum. Huic omnes consentimus. Omnes ita sapiamus. Magnificentis. & gloriosis. Iudices dixerunt: Quæ à sanctis patribus statuta sunt, & omnibus placuerunt, manifesta sicut diuino vertici.

Atque hæc Chytræ de præcipuis qua-

tuor primarum Synodorum decretis, & de gregaliū tuorum Atheismis iisdem repugnantibus: quæ satis ostendunt, quam vobis Synodi faueant, & quam tu impudenter ad easdem pronocaris. Ac sufficere ea quidem possent, quia tamen alia suppetūt non minus efficacia ad tuam impudentiam coarguendam, quæ ex earundem aliarumque vel gestis, vel canonibus colligi possunt, nec ea prætermittenda videntur. Afferamus igitur quæ fuerint instituto nostro opportuna. Et verò quamuis possent fortalle vna sectione omnia comprehendere, in plures tamen tribuamus, vt clarior ac dilucidior sit tractatio. Et à Nicæni Synodi definitione de anni & Paschæ emendatione ordiamur.

DE ANNI ET PASCHÆ EMENDATIONE, Sectio IIII,

OLIM A NICAENIS PATRIBVS facta, ac nunc ab Ecclesia Catholica ad pristinam normam ac rationem reuocata: Quæ ab hereticis nescientibus quid loquantur reprehensa satis ostendit, quanti Chytræus, & reliqui veritatem, & decreta Synodorum probatarum, & pura, quam vocant, Ecclesia faciunt.

Ita verò te Chytræ non fugit, quanto studio laboratum sit in Synodo Nicæna, vt post rectissimam de Dei filio fidè expositam sacrosanctum Paschæ festum ritè celebraretur, schismaque tolleretur inter magnam Orientalium partem, atque Ecclesiam orthodoxā. Nec Patres ea de re tam tulisse decretum, quam Apostolicum canonem renouare, Pontificumque Romanorū, qui antecesserant, vestigijs instituisse atque ad extremum non desistisse, quousque Christianus orbis vniuersus tanti momenti rem executioni demandasset, vniuſque labij in eius festi celebritate cerneretur. Qui postea secus facerent, ij & cū Audianis, & Quartodecimanis hæreticis sensisse, & iniuriam Deo inferre voluisse deprehensi, anathemate percutiebantur, atque ab Ecclesiæ communionem eiciebantur. Id autem studij an procurante tempore Romanæ inprimis Ecclesiæ Christus Dominus reseruari voluerit, spero nõ inficiaberis, si summam in tanta deliberatione causas, & rationem decreti Nicæni altius repetiero: ac cum idem ostendero nouissimè à Romano Pontifice fuisse diligentissimè, ac iustissimè de cautis reuocatum ad vsum, simul intelligas vtrine, tuique, an nos Catholici purioris Ecclesiæ, ac priorum Synodorum decreta pluris faciamus.

LABORA

LABORATVM AB HEBRÆIS, ETHNICIS, & Christianis in motu Solis & Lunæ exequando, vt dies festi rectè disponerentur.

CAPVT I.

Quia labor Hebræos, & Christianos exciuit, illos ad suum, hosce ad nostrū Pascha, ac deinceps ad reliqua festa inde pudentia ritè celebranda, idem Ethnicis ad suos fastos (seu potius nefastos) disponendos negotium fecit. Cùm enim Lunaris annus cum Solari non concordet, ac motus cœlestes (quos non sine causa mathematici surdos vocant, quoniam vix vnquam certò possunt deprehendi) eiusmodi sint, vt semper aliquid numeradum relinquatur, propterea variæ hypotheses, & rationes antiquitus excogitata fallaces fuerūt. Et Hebræis quidem atque Chaldæis, sicut & Arabibus annus erat trecentorum, & quinquaginta quatuor dierum: ac proinde superabatur ab anno Solari nostro vndecim diebus. Itaque Hebræi, vt ratio Lunæ motui solis responderet, tertio quoque, & interdum secundo anno lunarem mensem intercalabant, quod hodieque faciunt, & annum tredecim mensium efficiunt, iisque dies tractant, Epactæ vocantur, sicut qui mēsis ab ijs intercalatur, eum cum hæc copula Veadar nominant, quasi duplex Adar, qui in nostrum Februarium incidit, & ijs postremus est anni mēsis, licet etiā veteres Hebræi solerent interdum repetere Martium, vt mēsis intercalaris esset venisan, quoniam Nisan ijs dicitur Martius: Aegyptij autem cū in portiones, id est, menses duodecim annum solarem distribuissent, singulis quidem mensibus tres dierum decades attribuentes, euoluto deniq; anno quinque etiam nū superadiiciebant dies, quadriennijs verò exactis diem intercalabant in ortu caniculæ, exactumque illud quadriennium vocabant ἐνιαυτὸν ἡλιαχθὺν, seu κωνιαχθὺν, annum solarem, Dei, canicularum, quamquam & præter huc, qui conſtabat ex quatuor annis Aegyptiacis, & die ex quatuor quadrantibus conflato, maior alter canicularis erat ex 365. magnis compositus, ac deinceps maximus, qui Toth, quique item in ortum caniculæ incidebat.

Testatur autem Plinius eam quarto quoque anno vnus diei intercalationem Aegyptijs ex obseruatione Eudoxi fluxisse, cum libro secundo ita loquatur: Omnium quidem si libeat obseruare minimos ambitus, redire easdem vicēs quadriennio exacto Eudoxus putat, non ventorum modo, verum & reliquarum tempestatum ex parte. Et est principium Iustri eius semper intercalari anno caniculæ ortu. Verum tamen ipsorum temporum decurrentiam ratio

docuit tantam rem esse adhuc accuratius obseruandam, ipsumque annum corrigendum.

Græci autem antiquitus in solis cursu obseruando, & anno in decem menses partiendo, viderunt ipsi quoque procedente tempore non iisdem semper intercalationibus correctionem anni esse adhibendam. Qui item eos sunt subsecuti, hū quamuis ad veritatem propius accessissent, haud tamè integrè a sequebantur, curriculum solis Zodiacum obeuntis: Quare & inter sese tum de horis, tum de horarum partibus, atque momentis variarunt. Quod sanè fecit, vt tantillo subinde mutato, vniuersa penè ratio temporis obseruandi esset immutanda: & quidquid exciderat, id noua subtractione, vel quasi deuoratione corrigendū, aut adeo intercalatione supplendum. Nam & propterea Græci dies quosdam vocabant tanquā insertitios μεθολιμυς, & alij ἐπαγομύνας ἡμέρας, qui dies anno æquabili extra ordinem mensium adiecti explendis anni spatijs potius adiciebantur, quam inferebantur. Inde item vocès illæ Græcorū diebus eiusmodi attributæ προδρατα, ἐπαγομοι, ὑπερβατοι, περίττοι. Quamobrem qui Græcorum menses cum Latinorum mensibus comparare conati sunt, sicut Theodorus Gaza fecit in libello de mensibus Atticis, nequicquam laborarunt. Nam & illi tam instabiles erāt, vt semper incerti vagarentur, & annus Romanorum lege Iulia definitus, qui certissimus habebatur, ita sollicitiorum & æquinoctiorum sedes anteuertebat, sicuti dicitur.

Hinc igitur patuit Leostrati ἐκταε. Ann. μουσικηστας μέσος fuisse: nec annum Methonius, qui belli Pelopone siaci tempore vixit, certum præbuisse vsum. Is autem annus aureus fuisse numerus, à Diodoro scribitur, Diodor. li. atq; ab astronomis vocatus Cyclos decembris nouennalis, quoniam ab eo credebatur vnde de viginti annis luna cunctas suas varietates absolueret, & ad sua principia reuertit. In quo quidem Cyclo descripti erant ortus omnes, & occasus, prognostica quoque tempestatum, serenitatum, & status totius illius temporis. Sed trecentis ac decem octo post annis, dies vnus, & penè duodeuiginti supererant horæ, quo solis cursus lunā anteibat, itaq; ἐδεκαετησidas Methonicas, editio primæ periodi Calippicæ aboleuit: à qua deinceps reliquæ periodi Calippicæ ad tēpora Cæsariana erāt deducēdæ. Sed & hæ minus omninò quadrarūt. Calippus enim haud rectè putarat, cū existimasset suā periodo annorū sex supra septuaginta nihil reliquū fieri de scrupulis lune cū ratione solis, seu nullā superesse ὑπεροχὴν ἡλιαχθὺν hoc est, excessum solare supra lunam.

S 2

ET

To. Leo in descript. Africæ. pag. 42.
Iul. Africa. in primū cap. Gen.

Plin. 2. lib.

Et Hipparchus quidem, qui summi vir iudicij, & à Plinio naturæ consiliorū particeps, & à Ptolemeo vir veritatis amicus φιλάληθης vocatus est, non solum plura, quæ pertinebant ad cælestes motus emendavit, verum etiam cum Chaldaicis observationibus, atque calippicas rationes cum veris & medijs hzygijs contulisset, primus è Græcis animaduertit μετέπτωσιμ - cursus lunaris intra quatuor periodos calippicas fieri, quæ ppe q lunâ duorū trientū diei suis temporibus præscas calippi neomenias anteuerte re sepe animaduertenter. Itaque ait: ἡ μὲν δὲ μήνας μὲν ἡσούρησιν κομῆν περιεχομένης ἐν τοῖς ἰδ' ἔτησι, ὅσων κακίνοιο (hoc est Metho, & Callippus) τὸν δ' ἐνιαυτὸν ἔτι τὸ τεταρτημορίον ἐλάττω ἐπιλαμβάνοντα, μάλιστα μὲν ὅ μίας ἡμέρας ὅς ἐν τοῖς τῷ ἔτησι ἰδ' ἔτησι παρα μὲν τὸν μέγιστον ἡμέρας πέντε, παρά δὲ τὸν καλλιπποῦ ἡμέρας μίαν. ac tamen cum nouillimum cum æquinoctio cõiungens. προμπτώσεως ἰσημερινῶς, καὶ αἰθριατικῶς, easdem esse existimasset, falsus est, cū in 30. a. annis non solum lunam, sed & æquinoctia vno die præscas sedes anni Iuliani anteuertere sit deprehensum. Sic & Philolai, ac Democriti, vt Oenopidæ, & Aphrodisij fallaces anni, cyclicæque fuerunt.

At Romani (inquit Plutarchus in Numâ) initio hoc vnum duntaxat obseruantes, vt dies 360. annus contineret, ἢ μὲν φιλάληθης, ὅπως ἐξήκοντα, καὶ τριηκοσίω ἡμερῶν δ' ἐνιαυτὸς ἔσται, septingentos totos annos & eod amplius eorum vestigijs insilitere, qui nondū ista optimè callebant: quare intercalationem omnem aut omittebant aliquando, aut hō rectè adhibebant: vnde intercalarium ea varietas extitit, vt ratio factorū mox etiā æstiuis mensibus immutaretur, vti Suetonius refert. Superuenit Iulius Cæsar, qui vir cū iudicij acris esset, ac pro more illius gentis Pontifex Maximus, curam illorū sacrorum (quæ tamen erant excrandæ) haberet, omnē illam temporum inconstantiam, vagā adhuc, & incertam in ordinem statutz definitionis per Sosigenem coegit, & dies omnes, qui confusionē parere potuissent, cõsumpsit. Quãobrem anno cõfusionis in 444. dies protenso ad numerum Solis, qui diebus circiter 365. & quadrante cursum conficere tunc putabatur, annus directus est, decem diebus veteri obseruationi superadiectis, quartoque anno dies vnus est iussus, vt intercalaretur. Sed & 30. post annos ab Augusto Cæsare correctus est annus, cū ex anteuersa ratione intercalandi, tres dies plus, quàm opus fuerat à falsis illis Sacerdotibus intercalati fuissent. At verò tēpus ipsum, & solertior obseruatio docuerunt, istā quoque anni quantitatem non omninò congruere cū so-

Hipparchus ἐν τῷ περὶ ναυσίου χρόνῳ.

lis annua resolutione, cū eo nempè tempore, quod sol à principio arietis duodecim obit Zodiaci signa. Atque idcirco experimēto probatū est, quod æquinoctiū vernum Iulij Cæsaris tempore fuerat octauo Kalendas Aprilis, hoc est, 25. Martij id recessisse in sextum, vel quintum Idus, hoc est, in decimam, vel vndecimam Martij diem, quoniam annus ille veram anni quantitatem excedebat.

POST CHRISTI DOMINI ADVENTUM, eadem in re quoque fuisse variatum, sed semper vt magis tempus procedebat, ita liquidiorum cælestium notitiam creuisset.

CAPVT II.

PROLEMEVS verò, qui Adriano Imperatore vixit, annum constare ait 365. diebus, & quarta vnus minus recentissima parte dici, hoc est minutis quatuor secundis quadraginta octo, ex horis videlicet quinq;, minutis quinquaginta quinq; secunda 12. Quare annis ab Kalendarij emendatione per Cæsarem procurata plus quinq; diebus anticipasse æquinoctium colligetur, sed multo plures anticipasse iam certo certius deprehensum est. At qui præter Eusebium Cæsariensem, & alios, ac præter Dionysium Abbatē cognomēto μικρόν, qui cyclum Paschalem ab eodem Eusebio cõditum se emendasse putauit, cum eum cū cyclo solis composuisset, eque ambobus cyclis periodum magnam confecisset annorum 532. quæ ab eo vocatur periodus Dionysiana, cuius initium consergit ab anno Actiacę victorię 39. in quem Christi natalem confert: Maximus quoque Monachus Heraclio imperate volumē magnum in lucem edidit de computo annali aliquot annos ante quàm Beda libros de temporibus suos scriberet anno Domini 641. isque liber inscribitur ἡμερολόγιον τῶν τῶν ἡλίου, καὶ τῆς σελήνης ἔτησιν ἐκ τῶν μαζήμων τῶ μοναχῶ. Cū aut Albatēgnus Arabs, qui post septingētos annos secutus est Prolemeū, propius in anni quantitate obseruanda ad veritatem accessisset, & hanc alibi alij acutiùs inspicere, errorem qui latè serpebat, orbi terrarū indicarunt. Recentem verò elapsi sunt anni, cū Europa penè vniuersa atrocissimis bellis afflicta, Orientalibus item Asiaticis ingens illud bonarum literarum naufragium passis, miserè iacebat in tenebris: Ex quibus inter cæteros primi illius Alphonſi qui suę Hispanię leges dedit, filius Alphōsus & Rex, & eruditissimus, mathemata Regijs sumptibus illustrauit. Quadringenta enim millia aureorū expēdissē fertur ad eorum restitutionem, atque ad remunerandos Mauros, & Saracenos, quos eo nomine Corduba, & ex Africa euocauerat. Nā hi discipulas

plinas eas ab Aegyptijs, atque ab Arabibus siue inuentas, seu cõseruatas adhuc integriores retinebāt. Tum igitur anni mensura diligentius expensa est. Extantque notæ omnibus tabulæ, quæ dicuntur Alphōsinæ, quas postea præstantissimi apud Latinos viri magnoperè æstimarunt. At decem alijs suas addiderunt obseruationes. Quamobrem tandem neque temerè, nec sine magno diuinæ Prouidentiz consilio nõ iam à Iulio Cæsare Pontifice Ethnico Romanorum gentilium, sed à Gregorio triodecimo vero sub Christo pōtifice Christianorum, annus ad rationem Nicænæ Synodi correctus est, id quod sanè alij Romani pontifices tentauerant, sed ob bellorū motus, quibus quatiēbatur Christiana Respublica, assequi non potuerant, cum rei huius perficiendæ hora nondum venisset, ab eo, qui facit omnia in pondere, in numero & in mensura. Qui sit benedictus in secula. Causas porò Chytræ se queras, cur hanc inæqualitatem permiserit Deus, non ita multo post tangam.

QUAE A SYNODO NICAENA DE Pascha obseruatione decretæ sunt, eæ prius fuisse ab Apostolis decretæ.

CAPVT III.

PRIMO autem satis constat nihil à Nicænis patribus noui decretum fuisse, cum decretum de Pascha ederetur: vnde efficitur, nec aliquid à Romano Pontifice fuisse nouatum, sed quo spiritu Nicænos, eodem hunc Latinos patres Apostolorum constitutionem, quam ratione omnem ritè obseruarent ostendisse. EXTANT B. Cyrilli Patriarchæ nouè & triginta paschales Homeliæ, quas ille cum vocet ἑορταστικὰς, duobus & triginta annis, quibus Alexandrinam rexerit Ecclesiam, ad populū habuit. In his quidquid haderē in Nicænâ Synodo tractatum est, id Apostolicas vocat traditiones, atque Euangelicam tum traditionem, & prædicationem, tum constitutionem. Id ipsum Epiphanius asserit apertissimè, qui Audianos resellens, licet apud multos iniquat esse dubiam Apostolorum constitutionem, (eo nempè tempore, quo hæretici Iudæizantes in pascha vocabāt illā in dubium) ait tamen non solum nõ esse reprobata, sed omnem regularem ordinem in ipsa contineri, nihil quæ à fide ad ulteratum, nihil à confessione, neque ab Ecclesiastica gubernatione ac regula alienum. εἰς τὸ ποδὲ (inquit) δι' αὐτοὶ Λυδιανοὶ παραφέρουσι τὴν τῶν ἀποστόλων διδάξαν δύσαμ

Epiph. ad uerius Audianos.

μὲν πολλοὶς ἐν ἀμφιλόκῳ, ἀλλ' οὐκ ἀδοκίμων, πᾶσα γὰρ ἐν αὐτῇ κανονικῇ τάξει ἐμφερεται, καὶ οὐδὲν παρακεκραγμένον τῆς πίστεως, οὐδέ τῆς ὁμολογίας, οὐτε τῆς ἐκκλησιαστικῆς δηκτικῆς, καὶ κἀνὼν ὁ καὶ πίστεως.

CVM verò schismatici illi Synodū carperent, atque ab ea dicerent propter personarum acceptionem relictum fuisse patrū ordinem de pascha celebrando, diemque transmutatum in officium Constantini Regis, quod cū huius instaret natalis dies, tum pascha transmutassent, respondet Epiphanius: Et sanè, si eadem die pascha quoniam celebraretur, & decretum esset, vt hoc fieret, probabile erat, quod ab ipsis dicitur. Quando verò singulis annis non potest sic ordo in eadem supputatione hære, corrui ipsorum sermo, δέπεισον ὁ αὐτῶν λόγῳ.

NON enim (inquit) propter natalem Rex hoc curauit, sed propter Ecclesiz vniõnem. Deinceps inferius. Hi verò (ait) non intellecta mente Apostolorum, & sermone, qui in constitutione habetur, putauerunt oportere cum Iudæis pascha peragere. ὁ γὰρ διὰ τὸ γενέθλιον ὁ βασιλεὺς ἐπεμελήσατο, ἀλλὰ διὰ τὴν ἑνωσιν τῆς ἐκκλησίας, & ἰνφραδύτοι δὲ μὴ νοθεύσαντες τὸν νόον τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν λόγων τῶν ἐμφερομένων τοῦ ἐν τῇ διατάξει ἐνομιθῶσαν μητοῦ ἀρα μετὰ τῶν ἰουδαίων χρὴ πάσχα ἐπιτελεῖν.

Ac postquàm plura de Audianis locutus est, qui Ecclesiam sciderant, quid multò antea Romanis Pontificibus oblatratebant, addit, si cum Audianis pascha fuisset celebratum, tum bis pascha peractum iri ante & post æquinoctium, tum totum opus erroris non item veritatis plenum inuentum. Denique ad extremum infert. Nam ante æquinoctium non implebitur annus, neque implebitur circulo cursus ex Deo hominibus cõstituito, nisi præterierit Aequinoctium. Et poterant (subdit) de hoc multa dici, quomodo rectè fecerunt patres, imò potius per ipsos Deus correxit Ecclesiam, vt tota veritatis certitudo huius cõlendidissimæ festiuitatis, post æquinoctium fieret, & quæ sequuntur, &c. καὶ ἢ μὲν περὶ τούτων πολλὰ λέγειν, ὡς καλῶς ποιήσαντες οἱ πατέρες, μάλλον δὲ δι' αὐτῶν ὁ θεὸς κατόρθωσε τὴν ἐκκλησίαν τὸ πᾶν ἀκριβασμῶ τῆς ἀληθείας τῆς πανσεβάσμου τούτου ἑορτῆς πανηγίας μετὰ ἰσημερινῶν μὲν ποιήσασθαι.

ACCEDIT ad Epiphanium Acesius ille Nouatianorum Episcopus. Sic enim Diuinæ sapientie placuit astutos comprehendere in astutia sua, & facere, quod dicit Psaltes: Inimici nostri sunt Iudices. Is ergo post lætam Nicænæ Synodi definitionem Constantino Imperatori ipsa in

Synodo interroganti, vtrum vellet defini-
tionem fidei ac celebratiois Pasche assentire,
respondit: Nouum nihil Imperator Syno-
dus constituit. *Νοῦτον γὰρ ἀνωθεν ἄπαντες
ἐκ τῶν ἀποστόλων θρόνον παρελήθημεν, καὶ
τὸν ὄρον τῆς πίστεως, καὶ τὸν χρόνον τῆς τῆ
πάσχα ἑορτῆς,* hoc est: Sic enim omnes à
principio à sedibus Apostolicis accepimus,
& definitionem fidei, & tempus festi Pas-
chæ. Eusebius autem Cæsariensis: Mota est
(inquit) eo tempore haud parua quæstio,
ex eo quod cunctæ per Asiam paraciæ, ve-
lut ex antiquiore traditione 14. luna salu-
taris Paschatis festum celebrandum esse
putabant: qua die Iudæis agnum immola-
re præceptum fuerat: quasi omnino ead-
em luna in quamcunque illa septima-
næ diem incidat, ieiunia sint soluenda,
cùm reliquus Ecclesijs per vniuersum orbem
confuetudo non esset ad huc modum
celebrandi Paschæ, quæ ex Apostolica tradi-
tione morem hæcenus durantem seruato,
quod videlicet ieiunia nullo sint alio lo-
co, quàm resurrectionis Saluatoris nostri
die soluenda.

PRÆTEREA idem Eusebius libro 5.
cap. 27. Qui verò (inquit) in Palestina erāt
Episcopi, quorum paulò antè meminimus
Narcissus, & Theophilus, & cum eis Cas-
sius Ecclesiæ Tyri, & Clarus Ptolemaidis
Episcopi, & alij, qui cum istis venerunt,
postquam de traditione celebrandi Pas-
chæ, quæ ad ipsos ex successione Apostolo-
rum descenderat, multis tractassent, circa
calcem scripti sui ista ad verbum subiece-
runt: Satagite autem nostræ epistolæ ex-
emplar per totam paraciæ mittere, ne rei
simus erroris eorum, qui suas animas tam
facile seducunt. Significamus autem vo-
bis, quod & Alexandriæ eadem die, qua
nos Pascha festum agunt. Et quæ sequuntur.
Causa autem, cur Orientales in eod-
em errore persistant, illa potissimum e-
rat, quam affert Theodoretus libro tertio
in Epitome hæresum cap. de Quartodeci-
manis. Profitentur enim (inquit) Ioannem
Euangelistam in Asia prædicantem docu-
isse celebrare Pascha decimaquarta luna,
ac prauè intelligentes Apostolicam tradi-
tionem vsi sunt falsis actis Apostolorum,
alijque apocryphis libris, vnde & Polycra-
tem eadem mutuasle credendū est. At qui
hoc ipsum attigit magnus Athanasius in
epistola ad Episcopos Africanos, cùm de
Synodis Arimini, & Seleuciæ habitis lo-
queretur. Syros nempe & Cilices, & qui in
Mesopotamia degunt, in Pascha cum Iu-
dæis celebrando claudicasse. Sed gratiæ
(inquit) Domino nostro, quia & de fide, &
de sacro illo festo in concordiam itum est.

EX T A T autem in Bibliotheca, quæ

Romæ est in Vaticano, ad quam Orienta-
les Patriarchæ confugere solebant, cùm
Ariani, alijque heretici Synodos ipsas cor-
rupissent, decretum de Pascha descriptum
ex actis sanctæ Nicenæ Synodi à Ioanne,
cui cognomen erat ἀπὸ τῶν σχολαστικῶν.
Patriarcha Constantinopolitano, qui Iusti-
niano Imperatore decreta Synodorum col-
legit, & in vnum volumen redegit. Isau-
tem sic habet:

Ἡ ἐπιτομὴ δὲ τῶν τὰ δόξα πάντα πᾶσι τοῖς ἐν
τῇ ἱερᾷ συνόδῳ συναβύσσοι ἐν ταῖς ἡμέραις ἕθεο
σεβῶν, καὶ μεγάλης βασιλείας Κωνσταντίνου, ἐστὶ
μόνον τοῦς προγεγραμμένους ἐπισκόπους ἐν
ταύτῳ ἐκλήθη ποιούμενον τῷ ἔθνει ἡμῶν, ἀλλὰ
ἡ συμπαρῶν τῶν ἑσὶν ἀμνηστῶν συζητῆται τὰ συμ-
φέροντα τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ. ἐπεὶ δὲ τὸν ἡμῶν
ἐξεταζόμενοι τὸ πρῶτον περὶ τῶν δέμιν συμ-
φάνας ἀγειν τὸ πάσχα ἄπασαν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν
ἡριβητὰ τρία μέρη τῆς ὀκτωμήνης συμφωνίας
ποιῶντα ἐκμάοις, καὶ ἀλλῆλα ὑδρῶσι, ἐν ἡλίκα
τῆς ἀνατολῆς ἀμφιβητῶν, ἔδοξε πάσης ζήτη-
σεως περιωρισίσεως, ἡ ἀντιλογίας, ἡ ὑποθέσει
καὶ τοῦς ἀδελφοῦς ἐν τῇ ἀνατολῇ, ὡς ἀγνοοῦσι
μαῖοι, καὶ ἀλεξανδρεῖς, ἡ ὀλιγοὶ πάντες πρὸς
τὸ πάντας ἐν μία ἡμέρᾳ τὸ πάσχα ἐπιτελεῖν,
καὶ ὑπεγράψαν πάντες ἐν τῇ ἀνατολῇ, διὰ δια-
φρονῶντες πρὸς τῶν ἀλλοῦς. hoc est: Sic autem
acta sunt, quæ omnibus placuerunt, qui in
sancta Synodo conuenerunt, temporibus
pij in Deum, & magni Imperatoris Con-
stantini, qui non solum Episcopos superius
descriptos in vnum congregauit, vt pacem
nostre genti faciat: Sed & ipse in eorum cœ-
tu præfens conquirat, quæ Ecclesiæ Catho-
licæ conducunt. Quia igitur postquam ex-
cussum, & expensum est, oportere ab vni-
uersis, qui sub cælo sunt vno modo agita-
ri Pascha inuentæ sunt tres partes Orbis,
quæ Pascha concorditer agunt, cum Roma
nis & Alexandrinis, vna verò Orientis du-
bitat & disceptat, visum est sublata omni
quæstione & controuersia, ita etiam agant
fratres qui in Oriente sunt, sicut Romani
& Alexandrini, ac ceteri omnes, vt omnes
vno die Pascha celebrent, & subscripserunt
omnes Orientales, qui in alijs discrepa-
bant.

Sed iam bene habet: Romanos in pri-
mis Apostolicam semitam instituisse: Ori-
entis partem ab ea tum recessisse. Nunc su-
periora adhuc secula recensamus, ac dili-
genter inspiciamus, & per quosnam diui-
na sapientia voluerit Ecclesiam dirigi, si
quando in scopulos eiusmodi impingeret,
aut schisma in ea contingeret: & à quibus
nam purioris (vt dicis) Ecclesiæ decreta ser-
uentur.

VRSERANT igitur olim Asiatici,
quorum primus erat Polycrates Ephesus
decima quarta die lune, (vti soliti erāt Iu-
dæi

dæi) in quamcunque diem incidisset heb-
domadæ Pascha, id esse celebrandum. At
quis attollere signum veritatis debebat, ad
quod accurrerent orthodoxi? Si Orienta-
les id fecissent, erant eorum castra plena
turbarum, atque dissidij: si quis alius id si-
bi sumpserit, auctoritate, quata opus erat
nō erat fultus. Itaq; ad eū hoc attinebat, in
quo Christi Domini promissa, & data vi-
gebat auctoritas, nempe confirmandi fra-
tres suos. Sic igitur Victor Romanus Pon-
tifex, & Martyr, qui decennium Ecclesiam
rexit, factam testam eandem de qua dictū
est, Constitutionem Apostolicam tenuit,
& ex Apostolorum principis traditione,
Synodique Romæ coactæ decreto docuit,
non nisi Dominico die, quo Saluator à
mortuis resurrexit, ieiunium esse solu-
endum, festumque illud celebrandum. Tum
Calliarum Episcopi Præfide Irenæo, de-
inde Narcissus Hierosolymitanus, & The-
ophilus Cæsariensis: Præterea Ecclesiæ Pô-
ti, quibus præfuit Palma vir Apostolicus:
Deniq; Achaicæ quoq; præfidente Bachilo
Corinthiorum præfule varijs Synodis
conuocatis B. Victorem D. Petri successo-
rem sequendum esse censuerunt. Sic verò,
hic Theophilo Episcopo, ceterisque Chri-
stianis, qui Alexandriæ agebant, inter cete-
ra scripsit.

M V L T A mihi gratulatio est dilectif-
simi fratres, quod manifestato (sicut opta-
mus) per gratiam Dei lumine Euangelicæ
claritatis, & ab Ecclesia iam magna ex par-
te perniciosi erroris nocte deuisa, creditæ
nobis dispensationis fructus crescit, & au-
gmentatur in Domino, celebritatem fan-
cti Paschæ die Dominica agi debere, & præ-
decessores nostri iam statuerunt, & nos vo-
bis illud eadem die celebrari solenniter
mandamus: quia non decet, vt membra à
capite discrepent, nec contraria gerant. A
quartadecima verò luna primi mensis vs-
que ad vigesimum primum eiusdem men-
sis diem eadem celebretur festiuitas. Hæc
Victor.

QVI cum prædecessores dicit eos, qui
se antecessere, designauit sanctos Eleuthe-
rium, Soterem, Anicetum, Pium, Higinium,
Thelesphorum, Xistum, Alexandrum, E-
uaristum, Anacletum, Clementem.

C A T E R V M vt in ijs, quæ ad sacrum
Pascha, ritè celebrandum pertinebant, ab
Orientalibus aut ab alijs, qui nolabant ac-
quiescere, dimoueri nunquam potuit, quo
minus diuinitus sibi concessio munere fun-
geretur, sic obijcientibus multa schismati-
cis, ipse tamen præualuit, quippe præter a-
lia videbat ea ratione Iudaismum in Eccle-
siam inuehi, quæ admodum Blastus quidā
sensim tētabat. Factum est aut, post aliquot

annorū decades, vt Nicæna Synodus eandē
Romani Pōtificis sententiam cōprobauerit,
atq; per vniuersum orbem promulgari
iusserit, nō minus quā idem ille Victor A-
postolicā constitutionem inuictus defende-
rat, quam S. Clemens D. Petri successor scri-
ptam reliquerat his verbis:

Δεῖ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῶν ἁγίων Χριστοῦ τιμῆ ἐξ
γορασμένους ἀμνηστῶν ἡμερῶν ἡ πάσχα ἀκριβῶς
ποιεῖσθαι μὲν πάσης ἐπιμελείας, μὲν Ἰσραὴλ, ἰση-
μερῆν, ὡς ἂν μὴ δὸς τὸ ἐνιαυτὸν ἐνδὸς παθῆμα-
τοῦ μνησίου ποιῆσθαι, ἀλλ' ἄπαξ τὸ ἐνιαυτὸν
πάσχα ἀποθανόντων. μικροὶ δὲ παρατηρούμενοι
μετὰ ἐσθίου ἑορτάζειν, ὁδοῦται γὰρ κοινωνία
ἡμῶν νῦν πρὸς αὐτοῦς, ἀποδύνηται γὰρ καὶ
αὐτῶν τὴν ἡμέραν, ἢ νομίζουσιν ἐπιτελεῖν,
ὅπως πανταχόθεν ὄσι πεισανημένοι, καὶ τῆς
ἀληθείας ἀποσχομισμένοι, ὁμῆς δὲ φιλοδοξοῦσιν
ἀκριβῶς τὴν ἰσημερίον τρηπὴν τῆς ἑαρινῆς ὡ-
ρας, ἢ τῆς γίνεσθαι δευτέρᾳ καὶ ἐκὰδτὸν δωδεκάτῃ
μηνός, ἢ ἐν δόξῳ, ἐπιτηροῦντες ἕως ἐκὰδ-
τῆς πρώτης σελήνης, καὶ πάντας γινόμενης ἀγ-
νοῖα δὸς τὸ ἐνιαυτὸν ἐπιτελεσώμεθα τὸ πάσχα, ἢ
ἐν ἀλλῇ ἡμέρᾳ ἑορτάσωμεθα τὴν τὸ κυρεῖν ἡμῶν
Ἰησοῦ ἀναστάσιμον ἡμέραν, ἀλλ' ἐν κυριακῇ ἡ-
μῶν.

Κλημ. β. ε.
ε. κ. κ. κ. κ.

Hoc est: Oportet ergo fratres, vt qui
præfuso sanguine redempti estis, dies fe-
sto paschæ accuratè, & diligētissimè post æ-
quinoctium celebretis; vt neq; bis eodem
anno vnus passionis memoriam renoue-
tis, sed semel quotānis memoriā semel mor-
tui peragatis. Nec verò amplius cum Iudæis
tempus celebrandi Pascha obseruetis, quā-
do quidem nulla iam nobis cū eis commu-
nitas est. Falsi enim sunt in ipsa ratiocinati-
one, quā se absoluerē existimant. Quāobrè
omnino aberarunt, atq; à veritate sunt se-
parati. At vos æquinoctij verni conuersio-
nerit diligenter obseruate, quæ cadit in vi-
gesimum secundum diem duodecimi me-
sis, qui est Dyftrus, notantes vsque ad vige-
simam primum lunam, ne in aliam hebdo-
madam incidat luna quartadecima, & per
errorem bis vnoquoque anno Pascha agi-
temus, aut diem resurrectionis Domini
nostri Iesu Christi alio die præterquam
Dominico tantum celebremus. Hæc tenus
Apostolica constitutio.

Clem. liij.
cap. 10.

D Y S T R O N porro eundem à Græ-
cis fuisse vocatum mensē, quem Roma-
ni Martium nominarunt obscurum non
est. At verò AEquinoctium vernum
CHRISTI Domini, & Beati Clementis
tempore 22. die mensis Dyftri agebatur,
qui cū quarto die mensis Martij incipe-
ret, & ab eodem quarto die vsque ad vige-
simū quintū, viginti duo dies numerentur,
fit vt æquinoctium vigesima quinta die
Martij fuerit, cū Dominus noster pas-
cha

Euseb. Ca-
sar.

Anastasi-
Antioche.

cha cum discipulis suis egit. Confirmat hoc id, quod Eusebius Casariensis in omni-
moda historia canonum chronicorum scripsit, quod quidem Anastasius Antiochenus in libro variarum quaestionum recitat. Postquam (inquit Eusebius) vmbrosum pascha cum discipulis suis comedit, & pascha auctoritatis praecipuae introduxit, quinta die hebdomadis, qui erat luna decimus quartus, mensis vero Martij 22. Indictione 15. ipsa eadem nocte in eiusdem mensis diem 23. ferente traditus est, ac illo ipso die crucifixus, resurrexit 25. die Dominico.

Porro id ipsum, quod B. Clemens fufius scripsit, in eo qui circumfertur Apostolicus canon, (licet breuissimè) sic habetur: Si quis Episcopus, aut presbyter, aut Diaconus sanctum diem paschae ante verum Aequinoctium cum Iudaeis celebrauerit deponitor. Graecè sic: *ἡ τίστις τοκο-
πῶ, ἡ προσέτις, ἡ δὲ ἀκονῶ τὴν ἀγίαν
τοῦ πασχα ἡμέραν πρὸ τῆς ἐαρινῆς ἰσημερίας
μετὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπιτελεῖται, καθαρῶς εἶδω.*

DEVM SAPIENTISSIME, VT IN alijs pleijs que rebus, qua hoc seculo contigerunt, sic in hac anni correctione iuxta Nicenae Synodi decretum, permisisse, vt laboraretur, tum vt vna Catholica Ecclesia Romana magis agnosceretur, tum vt haeretici manifestiores fierent.

CAPVT IIII.

SI villo seculo postnatum Dominum, Sexerit se mirabilem diuina sapientia, quo quidem seculo traditam Ecclesiae suae potestatem ad sui maximam gloriam, promissionumque constantiam, ob oculos omnium poneret, hoc sanè fuit. Ignotum igitur primò alterum orbem aperuit. Ad quem itum est? Ad sedem Apostolicam, ad Romanum Pontificem, vt inde propagandae Christianae religionis, & caelestium donorum aperiendae inter remotissimas gentes officinae auctoritas, & gratia deriuaret à Deo, vnde ad reliquum orbem Christianis mysterijs imbuendum profecta superioribus seculis fuerat. Tibi (dixerat Christus Dominus) Petre dabo clauis regni caelorum, quae solueris in terris soluta erunt in caelis. Petrus igitur & Petri successores aperiant, quae clausa sunt. Inter Hispanos aut & Lusitanos, orta erat Christiana aemulatio non vt tepla, & altaria, & virginum, ac religiosorum coenobia euertent in Europa, sed vt haec eadem antiquissima Apostolicae Ecclesiae signa notissima & firmamenta certissima inuherent, in nouas terras, Euangeliumque maturefcente mundo quaquaersum annunciare-

tur. Ventum igitur est quoque ad Romanum Pontificem, omnia vt pacatè fierent: Noui mundi sua quaeque pars regibus Catholicis, & religiosissimis obtingeret, operarij verò qui mitterentur, non qui seipfos intruderent, eò verbum Dei inferrent. Nihil itaque in tanta rediffensionis à Deo pacis est consecutum. Sic vnanimis pectora, & regna ipsi reges in alia regna effuderunt. Quamobrem & ditiores quam auri fodine animarum myriades ad Christi fidem reiectis idolis, atque perfidia per Catholicos, Romanique Pontificis duntaxat administratos accurrerunt, hodieque accurrunt.

FREMEBAT deinde satanas immensas illas prouincias ab Christianis regibus, dum pacem domi haberent, sanctissimo crucis explicato vexillo liberè peragrari: Quare inter Christianos reges seminata discordia bella horrenda exciuit, neque solum Ethnicos & haereticos, verum etiam ipsas regum Catholicorum maiestates inter sese commisit. Hic quosnam amabo pacis & compositionis auctores voluit Deus? Romanos vtique Pontifices, Apostolicam sedem. Nulla inter Catholicos & Christianissimos reges solida pax, nulla prouinciarum restitutio, nulla armorum depositio prius consecuta est, quam ijs hortantibus, allegatisque suis, per quos ea denique omnia Deo iuuante ad effectum perducta sunt.

INTEREA magis quoque infremuit Satanas, quòd regna, quae in abditis mundi partibus excitauerat, & diuturna possessione retinuerat, sibi summa cum ignominia vidit adempta, quare omnes explicuit artes, vt in Europam inuaderet, iniuriamque idolis illatam Christi diuinitatis pernegatione, sanctorumque eius veneratione, imaginibus quoque rabidè sublatis & idolis vocatis, vexauit hominum mentes, quae emotae sic nutarunt, vt integre prouinciae pestilentibus haereticis hauritis venenum passim euomerent: sic verò presentibus pestibus vbique serpentibus corda hominum auocarentur à contemplan-
da Dei gloria, quae iam in Orientalibus, & Occidentalibus Indijs splendidissimè emicabat, nimirum Christo Iesu innumera edente per catholicos ipsos miracula. Quid ergo factum? Itum est ab omnibus Regibus, & ab Antistitibus Christianis ad Romanum Pontificem, atque ad vnam illam Romanam Apostolicam sedem. Inde autem conuocata legitima Synodus ex omni gente, quae sub caelo est, Satanam eiecit, haereses anathemate confodit, Christianos principes & Episcopos in vna immobili petra statuit. Illa verò, quae haere-

heretici tanquam fumigconuenticula haberunt, abièrè in fumum, ac tantum abest, vt quicquam certi constituerent, vt cum de componenda inter sese pace crebro agitassent, inde semper magis discordes euaderent. Cum autem vnam vel alteram haeresim attulissent, decem inde referrent.

FVREBAT item Satanas, & Turcis in viscera Christianorum introductis, ac rebellibus ensem aduersus legitimos Reges stringentibus, opus erat foedere, subsidioque firmiore. Properatum igitur est ad Romanos Pontifices. Tum principes vna fide, vnoque amore coniuncti: dexteræ datae, atque auxilia, de Romanis Pontificibus accepta sunt. Sic Turcica vis, terra, marique repressa est. Haeresis denique plus viginti praelijis profligata, reliquit ampliora Regibus spatia, quam putauerat, & bella ipsa, quae excitauerat, cecidisse in suam perniciem, & rebellium internecionem, paulò post sensit. At cum antea per vnum Lutherum Apostatam Satanas corrua sustulisset, ac ille desertis, castris bellum omni pietati indixisset, is ipse Deus, qui alijs seculis laboranti Ecclesiae saepe subsidiarias religiosorum ordinum copias miserat, afflauit pauperum animos, & Ignatium nostrum cum prioribus illis paucis Societatis nostrae Ducibus ad Romanum Pontificem misit, cuius auctoritate muniti operam Ecclesiae suam nauauerunt intrepidè: Sic impijs pij, haereticis Catholici, dissentientibus vnanimis restiterunt, iamq; hi non solum in nouo orbe, verum etiam in vestris visceribus collegia & seminaria, veras nimirum pietatis officinas, suppeditante omnia eodem Romano Pontifice, aperuerunt vbique: vt quantò haeresis sicut fluctus in scopulos illisa vehementius dissipata est, atq; in dies dissipatur, tantò hi magis indies vinciantur vnanimis, ac roborentur, vicariamque inter sese operam ponentes, & aliorum sanctorum in Ecclesia ordinum vestigia terentes, vides Chytrae, quid paulò post Christi beneficium effecturi sint: Nempè cū tot adolescentium millia, tot ciuitates & populi ad pietatem eruditi Christianae Reipublicae maturuerint, atq; interim alij multò plures iisdem quasi in hortis, ad frugem adoleuerint.

POSTREMÒ qui per aliquot secula teporum incertus ordo labi fuerat animaduersus, dum docti Reges, & alij ea in re insudabant: vel bellici tumultus pleraque omnia (vt dictum est) impediabant, reseruata tota res est Romano Pontifici, totaq; illa variatio, & incertitudo per eundè sublata est, quae item antiquitus exercebat Ecclesiam.

QVÒD si adhuc quaeris, cur praeter haec-

ce, quas attulimus rationes caelestium conuersionum incertitudo à Deo permissa sit, vt in hoc seculo praecipue caderet, ne id quidem celabo.

PRÆCLARE Epiphanius cū quarta-decim annos reprehenderet nolentes cum Ecclesia Catholica legitimum Paschae tempus celebrare, causam affert, cur istam anni inaequalitatem Deus permisisset. Anni (inquit) contraria transgressione tardantes, propter diuersos inter se solis ac lunae cursus hanc inaequalitatem efficiunt, nò quod offendiculum à Deo sit decretum, sed exacta certitudine hac à Deo ordinata iuxta sapientem penitus ipsius gubernationem, quam largitus est proprio seculo, dum definita ordinauit lumina, & tempora, annos item ac menses, & solstitia, & dum prouidentis hominibus harum rerum studium, ac curam contribuit, ex sua erga homines benignitate. Quae ille sic Graecè: *οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ἀγνοοῦντες τὸν ἀκριβῆς χρόνον τῆς ἐπιπέδου τῆς ἀνισότητος ἐκτελέσειν, ὁ σὺ δὲ λαμβάνεις πρὸς ἀλλήλους δρόμους ἡλίω καὶ σελήνῃ τῶν ἀστροῦ τῆν ἀνισότητα ἐκτελέσειν, ὁ σὺ δὲ δαλομ παρά θεῷ ὀρισμένον, ἀλλὰ τῆς ἀκριβείας τούτου ἐκ θεῷ τεταγμένως, κατὰ τὴν πείρασον αὐτῆς διοικήσω, ἢ ἐχαρίσατο τῷ ἰδίῳ ἀφένει τοῦ ὀρισμοῦ τῆς ἀκριβείας, καὶ μὴ τῆς ἀκριβείας, καὶ ἐναυτῶν καὶ τῶν ἄλλων καὶ πρὸς τὴν ἀνθρώποις ἐκ τῆς αὐτῆς φιλανθρωπίας, ἐπιμελέας.*

Ac prorsus ita est, vt in reliqua sua Ecclesiae oeconomia, sic in solemnium gestorum Christi partitione, ac quasi in propria sedium collocacone, admirabilem extitisse multiformem sapientiam Dei. Neque verò statim voluisse, vt quod, tanquam depositum, suis dispensatoribus crediderat, id statim omnibus aperiretur, nisi quo tempore expediret, tum rectissimè fidei statuendae, ac pietati instaurandae, tum Christianae religionis oblatratoribus conuincendis. Itaque vt Satana cribratore, Ethnicis persecutoribus, & Iudaeis, schismaticis, haereticis oppugnatoribus permisit sapientissimè Deus, vt ex mutua cum Catholicis contentione veritas praedicata roboraretur, & maiorem claritatem emitteret, sic nostro seculo reseruata est praclarissima omnium, quotquot vnquam fuere victoria: Ac cum Petri primatus à Christo in Ecclesia institutus, hoc potissimum seculo esset à plurimis impetendus, futurumque vt penè pedibus conteri videretur, quippe qui & Antichristi regnū, & idololatriae seminarium à pessimis quibusque esset/vti quondam est factum à Manicheis, & id genus alijs) blasphema voce appellandum, varia, & quidem presentissima tot venenis antidota Dominus Iesus animarum nostra-

nostrarum optimus medicus preparavit. Itaq; varijs rationibus, inter quas Kalendarij correctio fuit, occasione diuinitus prae- buit, vt potestate se in Ecclesia bonu Petro ac eius successoribus tradita redderet manifestissimam, neque ad alios quam ad quos factus est sermo Dei, eam spectare ostenderet. Na & quod scriptum est, clauces regni, non vnus caeli, sed plurium caeloru

Hom. 6. in Math.

(sicut apertissime dixit Origenes) Petro datum iri, cum in primis ad spiritualium rerum scientiam impertienda, & iudicium exercendum pertineret, suo etiam tempore, ac modo referendum erat ad caelestes conuersiones liquidius manifestandas: quandoquidem ad diuinæ potentiae gloriae potissimum futurum erat, vt non a mathematicis tantum proficeretur, sed ab eo potissimum, cui dictu est, confirma fratres tuos,

Lucæ 22. Ioan. 21.

& pacse oues meas: praterea qui per vicarium visibile suum, regit Ecclesiam, diuer- saq; in corpus hoc mylticum influit dona, donec euadat in virum, & in mensuram plenitudinis Christi, is est, qui baptizat, qui docet, qui claudit, & aperit: quicq; Petro propterea clauces pollicitur, quibus abscondita a seculo subinde, ac suo tempore referantur, eas & dedit, cu fidelis sit Deus, qui re-

Ephesi. 4.

promisit, vt docet Apost. Sanè D. August. qui sapientia Christi altissime gustauerat, sic loquitur sapienter: Nunquid perfectè de Trinitate tractatu est, antequa oblatrent Ariani? nunquid perfectè de poenitentia tractatu est, antequam obliterent No- uatiani? Nunquid perfectè de baptismo tractatum est, antequa contradicerent foris positi rebaptizatores? Hæc ille. At nos que ad Catholicam religionem ab omnibus omniu oppugnationibus vindicanda pertinet, ea videmus hoc seculo rursus ita iisdem modis claruisse, vt nihil supra. Hæreses autem cu antea separatim exorta diuinum ordinem perumpere nequiuissent, quo violentius cuncte quasi conglobatim sese aduersus Ecclesiam hoc tempore intulerunt, eo mi- ferius tanquam ab immobili petra fluctus dissipatae fuerunt. Ad ipsam porro auctori- tate Pontificis Maximi q; attinet, quando-

Matth. 16. Hebr. 10. D. August. enarrat. in Psal. 54.

quid eam no propter illum, sed propter gre- gem Christianum instituta est, Deo adhuc præsentiora mundo labenti remedia refer- uanti, placuit, vt caelestium conuersionu ad rectissimum Ecclesie ordinem statuendu certior cognitio haberetur, sicut nouus or- bis, vt diximus, penè ex Oceano emerfit. In quo quidè orbe aut fidei fundameta col- locari, aut tēpora ritè disponi, nec Græcis concessit quantumcunq; orbis terræ Patri- archam se vocitet Constantinopolitanus, aut Iudicem Alexandrinus: neq; Spithamā eius terræ permittit hæreticis, qui iactantes

Euangelium, nec Euangelio credentes, ip- sam in qua poterant esse Catholicam Ec- clesiam, dissecti in plurimas sectas, perditè deseruerūt. Quæ cu ita sint, docemur hinc quoq; altitudinem diuinitus Dei tantò omnium mentibus esse eminentiorem, quantò maior est domo, qui fabricauit il- lam.

ACCREDIT quod cu præter sublunariu rerum generationem, & conseruationem, quæ a caelestibus motibus pendent, alia ex alijs Deus ex ingenti suo illo penu semper depromat, verissimè id testari quoque nos possumus, quod D. Antonius olim quibus- dam sapientiam eius mirantibus, Biblio- thecā haud videntibus respondit, inquis: Meus liber (Philosophi) est ista mundi ma- china.

SANE verò si cum primu facti sunt caeli cuncta nobis patuissent, consuetudi- ne viluissent, vel torpuissent ingenia, vel altius hæsisset in multorum animis, qui so- li sapere videretur, labes illa pertinax: Aeternum fuisse mundum, nunquam interit- urum, agere Deum necessariò, & quæcun- que plurimi cõbiberunt, ex quibus Deum cognoscentes non sicut Deum glorificauerunt.

SI c porro cum moles illa solis immensa ad vnus hominis imperium substitit, & re- gnante Ezechia retrogressa est, quantacū- que aduersa conuersione caeli raperentur, id attulit multum & spei credentibus, & lu- cis, Philosophis, vt iam humanis gradibus caelestia ne temerè conscenderent, neq; na- turæ circino diuinam omnipotentiam me- tiendam esse arbitrarentur.

INDE autem magnus ille nobis constat fructus, quod cum perpetuum istorum cae- lorum rationem cernimus, cogitare debe- mus, eos nobis rotari, propter quos siue præterita, siue instantia, siue futura, siue ter- rena, siue caelestia facta sunt ab eo, qui nos ex nihilo immensa sua charitate creauit, re- demit, aluit, docuit, & continenter do- cet.

ATQVI ne Astronomi ad diuinatione- nes, & ad alia, incertos Planetarum cursus obliquè transferrent, præmoniti fuerunt ista caelestium motuum variatione, nihil inde constantissimæ præcognitionis ad ea, quæ cogitarunt iudicia de humanis rebus ferenda existere posse, ac proinde ordina- tissimæ prouidentiae Maiestatis Diuinæ (non autem horoscopis, non fato) quæ- cunque eueniant, esse ascribenda: Sic Chaldei, qui mille quingentos annos in eo studio posuerunt, cum orbis octauum motum, Ptolemæus item cum motum trepi- dationis ignorassent, ecquid certis alijs de-

Contra A- stronomos iudicari- ca pul- chre.

rebus inde consequentibus statuere potue- runt? Cum verò Zodiaci partes, & signa in- tegrum mutasse locum sapientes viderint, vniciue cordato licet intelligere, quam incerta fuerint, quæ ipsi tanquam oracula credi voluerunt, cum gentiu mores, aut fu- turos humanos casus inde prædicèrent, aut ad eò imperiorum, & regnorum conuersio- nes, quæ videbantur in idem temporis spa- tium, vel momenta recidere, superiorum orbium influxibus attribuerēt, aut deniq; ausi sunt ad reliqua omnia prænoscentia, canones, & aphorismos præscribere. Quæ sine dubio incertiora fuerunt, quam ipsa motuum incertitudo, cum sequetia secula multum aut horarum, aut dierum, ne dicā momentorum exhaustisse videamus, qui- bus aspectus illi, atque concursus omnino variauerunt. At cum hæc ita sint, videantur pij, atque ij præsertim, qui de Imperatorū dignitate gloriantur, quibus rationibus Constantinus Magnus sancti Paschæ legiti- mum diem conatus est quoquo uersum inuehere: vt si qui rationibus solis haud moueantur, ij certè & rationibus, & aucto- ritate permoueantur ad ea, quæ pacis, & cõ- fessionis atque imprimis Christianæ erga diuinum cultum reuerentiæ sunt. Isigitur sic.

EPISTOLA MAGNI IMPERATO- ris Constantini ad omnes vbique Ecclesiās, de sanctæ Synodi actis, & de san- cto Pascha.

CAPVT V.

EXPERIENTIA edoctus, per rerum publicarum prosperitatem, quanta sit diuinæ potestatis gratia, illum mihi propo- situm esse debere finem iudicauit, vt a bea- tissimis Catholicæ Ecclesie populis fides vna, & sincera charitas, consentiensque in Deum pietas feruetur. Sed enim cum aliter omnino fieri non posset, vt ordo stabilis & firmus constitueretur, nisi simul omnes, aut certè plures Episcopi conuenirent, & de re qualibet ad sanctissimam religionis auctoritas pertinerente diiudicarent, eius rei gratia quæ Imperialis fieri potuit plurimis coactis, me quoque perinde atque vno aliquo ex vobis (num enim negauerim, quo maxime lætor, conseruauetru me esse?) præsentē vsq; adeò omnia in debita sunt disquisitionem vo- cata, quousque rerum omnium inspectori Deo placita sententia, ad consentientis v- nitatis concordiam stabilendam in lucem est protracta, ita vt nihil iam, quod ad dis- fensionem, aut professionis fidei ambigui- tatem facere posset, sit relictu. Vbi cum sublate per de sanctissimo etiam Paschæ die quæstio- efflet exorta, sententijs omnium decretum

Sacrarum Synodoru vtilitas & auctoritas humillimas & submissio.

Hæreses sublate per de sanctissimo Synodum.

est, conuenire, vt id eodem tempore ab om- nibus vbique peragatur. Quid enim no- bis esse potest, vel pulchrius, vel gratius, quam si is dies festus, vnde spem immor- talitatis percepimus, vno ordine, & celebri- ritu ab omnib; certò, & inuolubiliter per- agatur? Ac primu quidem indigna res fuit, sanctissimum eum diem imitatione, atque consuetudine Iudæorum celebrare, qui manibus suis nefario flagitio contami- natis, non iniuria quoque animis sunt ex- cecati, homines scelerati. Quid enim li- ceat gente ea reiecta, rectiore, vertioreque ordine, quæ a primo passionis die hucusq; seruauimus ad futura quoque secula obser- uationis huius ritum transmittere? Itaque nihil nobis commune sit cum infestissima Iudæorum turba. Aliam siquidem à Salua- tore accepimus viam. Propositus est sacra- tissimæ religioni nostræ suus cursus, & le- gitima, quæ illam deceat regula, quam v- nanimi consensu complectentes, nos ipsos à se illa conscientia, & societate retraha- mus fratres Reuerendissimi. Et profectò omnium absurdissimum est, illos glorian- do iactare illis obseruandis nos iufficere non posse, absque illorum doctrina, & præ- scripto: Quidnam verò illi rectè sentire aut sapere possunt, qui post illam Domini- cam eadem mentibus capti, non ratione a- liqua, sed impotenti impetu, quocunq; eos insitus impellit furor, ducuntur? Quam se sua det- ob causam, cum in hac quodque parte veru non perspiciant, sed vt semper affectu vi- tioso transuersi rapiantur potius, quam er- rorem corrigant, eodem anno bis pascha peragunt. Quæ igitur de causa eos seque- mur, qui graui errore se implicatos esse cõ- fitentur? Bis equidem eodem anno Pascha celebrare haud vnquam sustinuerimus. Atque etiam si hæc vobis non exponeren- tur, conueniret tamen, vos pro mentis ve- stræ sagacitate, semper & studere & optare, ne cuiuspiam similitudine, & exemplo pu- ritate animarum vestrarum pollueretis, neue hominum modis omnibus malorum consuetudinem imitari videremini. Ad hæc illud quoq; considerandum venit, in re tanta, & tam solennibus religionis no- stræ ferijs dissensionem extate aliquam lō- gè esse impijssimum. Vnum namque no- bis libertatis atque redemptionis nostræ diem, sanctissimæ scilicet passionis suæ Sal- uator noster dedit. Vnam esse Catholicam suam Ecclesiam voluit, cuius tamen par- tes in multis varijsq; sunt dispersæ locis, v- no tamē spiritu, hoc est, diuino arbitrio fo- uetur. Cõsideret porro Sactitatis vestre fo- lertia, quæ graue sit, & indecoru, per eosdē dies, alios quidē ieiunij intentos esse, alios verò conuiuijs vacare: & post Paschæ dies, hos

Celebrati- di Paschæ consensu.

In festis Tu- daijs Con- stantiniā, nimis.

De Iudæo- rum caeci- tate.

Paschæ fe- rias mini- me cū lu- daijs cele- brandas et.

Vna in to-
to orbe Ca-
tholica Ec-
clesia.

hos quidem feriari & cōquiescere, illos au-
tem statis ieiunijs macerari. Quapropter
hanc rem pro eo atque decet corrigi, atque
ad vnum institutū formamque perducī, di-
uina vult prouidentia, quantum equidem
extra omnem affectum positus perspicio.
Itaque cum hoc sic corrigere conueniat,
ne quid vobis cum Domini percussoribus
sit commune, & decens exterior ordo, quē
omnes occidentalium, & meridionaliū, fe-
ptentrionaliumque habitabilis orbis par-
tis orientales obseruant ea de causa in pre-
sentia omnibus conuenire visum est, ipse
que adeo id solertia vestra placitum ef-
se recepi, vt quod per urbem Romanam, I-
taliā, Africā, omnem Aegyptum, Hi-
spanias, Gallias, Britannias, Lybiam, cum-
tam Græciam, Asianam atque Ponticam
ditionem, & Ciliciam, vno atque consen-
tienti seruatū consilio, id libenter quoque
prudencia vestra suscipiat: secum ipsa per-
pendens non modo ampliore Ecclesia-
rum in eis, quæ diximus, locis numerum,
verum etiam idem cōmuniter omnes sen-
tire, & velle, esse quā sanctissimū. Quin
& strictior ipsa, atque exactior ratio flagita-
re videtur, ne qua nobis sit cum Iudeorum
peritio communio. Et tandem summam
rei breuiter dicam. Communi omnium
iudicio placuit sanctissimas Paschæ ferias,
vno eodemque die peragi. Minimè namque
sensionem. Et pulchrius est eam sequi sen-
tentia, in qua nulla sit alieni erroris & pec-
cati contagio. Ac cum ita se res habeat libe-
tibus animis cœleste hoc, & verè diuinum
suscipite præceptum. Quidquid enim in
sanctis Episcoporum agitur conuentibus,
id ad diuinam refertur voluntatem. Itaque
eis que scripsimus omnibus dilectis fratri-
bus nostris significatis, iam rationem hanc,
& obseruationem sanctissimi diei suscipe-
re, atque instituire debetis, vt cū in pietatis
vestrae (quod dudum mihi fuit in votis) cō-
spectum venero, vno eodemque die sanctas
vobiscum celebrare valeam ferias, & rebus
omnibus vnà vobiscum ex animo delecter
feritatem diabolicam per vim diuinam o-
peribus nostris sublatam, vestramque vbiq;
fidem, pacem, & concordiam vigentem cer-
nens. Deus vos seruet fratres dilecti.

QVEM AD MODVM HAERETICOS
& schismaticos antiquitus, sic eosdem hoc tempo-
re agnitos esse, quod Nicæna Synodi decreto

de Anni emendatione, & sacrosancto
Paschæ festiuitate peragendo
non acquieuerunt

CAPVT VI.

HABES Chytræ grauissimas causas,
quibus Ecclesia adducta vnà cum le-

gitimis filijs, & alumnis Regibus, ac Cæsa-
ribus anni emendationem, siue antiquitas,
siue nouissimè ad normam Apostolici, ac
Nicæni decreti promulgauerit. Quam qui-
dem promulgationem, quoniam vos alij,
quantum potestis detrectatis, etiam ex hoc
perspicere potestis, quo spiritu veritatis
& pacis, an falsitatis & hæreseos, vnà cum
priscis illis Quartadecimanis agamini. Id
quod vt adhuc liquidius constet, opere pre-
tium erit adiungere, quid Græci, Ruthe-
ni, quosque vos alij vocatis Proteftates, ob-
iecerint, qui tamen omnes falsitatis, & ig-
norationis, vt & elationis animi, conuicti
sunt.

GRÆCI ET RUTHENI.

ERGÒ inter Christianos Reges, qui an-
ni emendationem à Gregorio XIII.
Pontifice Maximo editam admiserunt,
Stephanus huius nominis primus Polonię
Rex fuit, qui tanta in vastitate Prouincia-
rum, ac varietate nationum & rituum, ad-
do, schismatum, & hæresum nihil habuit,
quàm vt Ecclesiæ deliberatio de tanta
re exciperetur ab omnibus. Restitere ve-
hementer Rutheni, quos concepti schisma-
tis tumor, & altissima Theologia, ac bona
disciplinarum, lingua item Græcæ ig-
noratio, mirifice suis cōsuetudinibus im-
plicitos tenet. Itaque miserunt Byzantium,
vbi euocato Alexandrino Patriarcha, Ie-
remias, qui Constantinopolitanam sedem
non ita multò ante obtinebat, Synodicam
epistolam scripsit, qua Ruthenis, & Græcis
interdicebat, ne Gregorianam anni emen-
dationem admitterent: rationes autem e-
ius interdictionis Ieremias tū alias, de qui-
bus mox dicam, tum eas afferebat, quod si-
bi nondum omninò Latinorum argumen-
ta, & rationes innotuisse diceret. Ad extre-
mum misit ad eos canonem, quo in obser-
uando Pascha vti deberent. Quæ quidem
omnia cū ipso autographo, chirographoque
eorundem Patriarcharū extant apud me,
cui Constantinus senior Dux Ostroviæ Il-
lustrissimus, & inter Ruthenos primarius
hec omnia fidenter dedit, suorumque cum
Latinis vnionē, atque concordia varijs ac-
ceptis rationibus, misso item Byzantium ho-
mine dedit operam vt procuraret. Factum
est autem, siue ijs rationibus, seu potius pa-
terna summi Pontificis charitate ac sedu-
la diligentia, vt idem Patriarcha Constan-
tinopolitanus veritate victus, nō solūm ei
assenferit, verum etiam legationē ad urbē
miserit, qua se id ipsum inter suos curaturū
polliceretur, ingenui animi signū præbens,
& Christiano deinde pectore Patriarcha-
tus, quā veri tatis iacturā perpeti malens.
Nam paulò post in custodiam cōiectus est
calumnijs oppressus à quodam Cæsare
Epif.

Episcopo, qui pecunia Turcis data, in eius
locum successus est: neque sanè absque sus-
spicione, quod hæretici quidam, qui alio
prætextu Constantinopoli degunt, egerri-
mè ferentes à Ieremia primū quidem ve-
stras hæreses pluribus censuris fuisse con-
fossas, deinde etiam nūm Kalendariū Ro-
manum emendatum recipi, Turcarum Im-
peratorem ad eum relegandum accen-
derint, non minus quàm egregij pergunt
esse artifices in turbanda pace, quæcunq;
inter Christianos Principes à pijs Catholi-
cis procuratur.

PORRÒ rationes, quibus Græcorū ob-
iectiones dilutæ sunt hæuere. Nihil no-
uatū fuisse à Romano Pontifice, sed se-
dulò curatum vt Synodi Nicænae decre-
tum obseruaretur, à quo orbis Christianus
recefferat, quod rectam intercalationem
posteri haud adhibuerunt.

QVOD si quid Græci nouatum à Pon-
tificis Maximo putassent, qui rem olim cō-
stitutam iterum tractari curauerit, eodem
argumento Nicænae Synodi Patres, atque
ante eam sanctissimos Martyres (& qui-
dem ipsos quoque Romanos Pontifices)
percellit, quasi Apostolicum canonem no-
uauerint, quæ identidem executioni man-
dari studuerit, cum Asiatici ab eo recef-
sissent.

TABELLAM autem siue ordinem Ka-
lendarij, quem Patriarchæ illi ad Rūthe-
nos misissent, vel ipsi obseruabant, non o-
mnino manasse à patribus Nicænae Syno-
di: quare neque inde quidquam effici, quo
Romana correctio conuelli posset. Porro
ijsdem canonibus, quos proponebant, ne
Græcos quidem vti scire, præterquā quod
entiam rectum de æquinoctio canonem
habent, errat tamen in annis conditi mun-
di, ipsaque in chronographia: Errant item
in aureo circulo, quem non esse amplius
eundem temporis ipsa processio eviden-
ter monstrauit.

QVOD ad Ptolemæum attinet, quem ea
in re iisdem aiebat sequi debuisse Latinos,
ne Græcos quidem illum sequi: Neque
verò Latinorum Ecclesiæ libros præstan-
tissimi illius viri ignotos esse, quos passim
Catholicæ Academiae versant, & præle-
gant: Nec adeo Ptolemæum ipsum voluisse,
vt suis hypothesebus addiceremur, si
quando à tempore, cuius filia est veritas,
veriores alia ostenderentur.

AD Theologos quod spectat, quos Pa-
triarchæ scribebant satius fuisse vt Roma-
nos Pontifex consulere, quàm Astrono-
mos (sic enim inquitur probabilior, &
veritati plus consonam eius deliberatio-
nem fuisse futuram) nihil fuisse prætermis-
sum. Aliquot enim annos durasse cœcume-

nicam Tridentinam Synodum, quæ cor-
recti Kalendarij promulgationem ante-
cefferit: nec semel patres illos ea de re inter
se egisse, cum de Breuiario emendando
loquerentur: postea omnibus Theologo-
rum Academijs, eam correctionem per v-
niuersum Catholicum orbem fuisse à Ro-
mano Pontifice missam, ac deinceps pro-
diisse in lucem, ac iussam, vt obseruaretur
Id quod multò antea in rem collatum fu-
isset, si in sapientia emendantis, aut in po-
testate iubentis duntaxat, non autē in con-
sensu quoque & auctoritate Christiano-
rum Principum approbantium positum
fuisset. Nullam verò cōfusionem esse sub-
secutam: confusionem sanè apud eos re-
mansisse, qui consultationibus hæresum, &
multiplici schismatis malo premuntur. At
Catholicā disciplinam, & ordinem tenere
interim prosperum cursum, quacunque
in regione fides vna eaque antiquissima
martyrum sanguine consignata est, atque
aucta. Nouum item orbem terrarum, in
quæ sola ipsa Romana Ecclesia idolis de-
iectis Christi Euangelium inuexit, eodem
illo emendato Kalendario iam vt, is ip-
se orbis in iudicio surrecturus sit, & Ori-
entales condemnaturus, qui cum primiti-
as spiritus olim acceperint, spiritui pacis, &
vnitatis aduersari non cessant.

IAM quod temeritas, & alia eiusmodi
Catholicis obijcebantur, hæc facile in gra-
tiam Christi Schismaticis condonata sæpe
fuisse, atque item nunc libenter condona-
ri, si redire ad cor velint. Illud certum ef-
se, quæ ex officina mendacij iacula emit-
tuntur, ea solere in aëre perumpi, vel in
capita intorquentium recidere. Quod si
quis etiam altius ista perpendisset, eum co-
gnoscere potuisset, in eos illud quadrare,
quod quidam Græcus poëta dixit: Imperi-
tiam & ignorantiam parere audaciam:
atque illud Apostoli: In quo alterum iu-
dicas, te ipsum condemnas.

ET verò Orientales, qui summum Ec-
clesiæ Catholicæ Pontificem licentius in-
cusassent, potuisse Patriarcharū antiquio-
rum sanctitate permoueri, qui in iudicio
fidei, primas semper Romano Pontifici de-
tulere. Id autem fuisse reuocandum ad me-
moriā, quod semper gerunt in oculis:
nempè vlticem Christi dexteram, cum
quanto longius à Petri sede se subtraxif-
sent, in tanto grauius Saracenorū, & Tur-
carum iugum incidissent. Quod ipsum et-
iam nūm reliquos experiri, qui cum Diui-
no tribunali sese subdixerint, iam cuius-
cunque! Apostatę iudicio stent: vel nescio
quorum Politicorum (velint, nolint) man-
cipia fiant.

PORRÒ vix credibile videri, Pontifi-
cis

dis Romani rationes de emendato Kalendario Byzantium haud peruenisse. Tot enim ibi esse Catholicos & tam multos alios eò identidem appellere, vt quæ iam pridè excusa typis ad Indias vsq; remotissimas perlata fuerint, sanè illuc quoque peruenierint. Sed verè tamen negari peruenisse, quod quæ vel non percipiuntur, vel improbantur, ea longissimè abesse dici rectè possit. Esse præterea Catholicos in Creta Episcopos, vnde ista resciri poterint: Nec Romanam Apostolicam sedem operæ aut sumptibus pepercisse, quæ cum initio ad Tridentinam Synodum sacrosanctam Orientales inuitalset, postremò quoque Kalendarij corrigendi rationes Byzantium miserit. Philadelphia deniq; Archiepiscopo, qui diu Venetijs substiterat, Romam euocato peramanter rem totam expositam fuisse, qui item ea de re ad Patriarcham Constantinopolitanum nauigauerit. Quæ omnia temeritatibus, an prudentiæ atque charitatis fuerint indicia, ad ipsarum conscientiarum Orientalium tribunal, Catholici prouocabant.

Ad extremum quæ de Spiritus sancti à patre, & filio processione Romanæ exprobrabantur Ecclesiæ, vt eò verius ista Kalendarij correctio perstringi videretur: ex ijs multò liquidius intelligi potuisse mirum nõ esse, si negata processione Spiritus sancti veritas in hoc altero negotio perspicendo Schismaticis non affuerit. Diuini autem verbi claritate, ac probatissimarum Synodorum, & vnanimi sanctorum Orientalis patrum consensu istam non minus heresim, quàm calumniam dudum explosam fuisse. Præterquam quod superiore seculo in Florentina Synodo Patriarcha ipse Constantinopolitanus, & reliqui Græci vnâ cum eorum Imperatore veritatem hanc agnouerint, chirographoque consignauerint. Quam si posterì retinuisent, iam nec infinita animarum multitudo naufragiû fidei esset passa: Neque Turcis in immensum auctæ fuissent vires: Nec in eorum manus (proh Diuinæ iustitiæ miraculum) Constantinopolis ipsis diebus Pentecostes venisset, quoniam nimirum spiritus sancti perfectam processionem pernegauerat.

Et his quidem, atque alijs rationibus, quas supra attigimus responsum est ad Synodicam illam epistolam, atque insuper additum, quid cum ipsis Regibus, atque Academijs, & ipsa quoque Cracouiensi auctum fuerat, ne Rutheni in hoc Regno temerè quidquam deliberatum fuisse putarent. Ad totam enim rem maturè omnibus perpendendam iussu Romani Pontificis hæc, quæ sequuntur, quoquoersum scripta sunt.

Cum Sacrosanctum Christianorû Pascha, quod summa religione summoque nostræ redemptionis mysterio cõtinetur, ex Diuinæ legis præscripto & SS. Patrum, qui Nicæam ad conciliû conuenerunt, decreto celebrari debeat. à decima quarta die lunæ vsque ad vigesimam primam primi mensis, ea verò sit, quæ in æquinoctiû verum incurrit, aut illud ipsum proximè sequitur, permagni interesse illi patres censerunt, tum æquinoctio, tum decimæ quartæ lunæ certos ac definitos dies in Kalendario designari: ne, quod sæpe antea contigerat, discordia deinceps aliqua in eo celebrando, aut dissenso possit existere. Et quidem æquinoctij sedes in eo concilio ad XII. Kalend. Aprilis collocata & constituta est, quam fore stabilem, & firmam propemodum sibi persuaerunt. Decimam quartam verò lunam ex aureo (vt vocant) numero, qui Kalendario aptatus fuerat, perpetuò, ac facillè inueniri posse prisca patres crediderunt. Verùm æquinoctium locum suum non facillè tenuit, sed statione deserta incertis passibus ad ante diem quintum iam, aut etiam sextû Idus Martij errans vsque peruenit. Cui errori nisi maturè obuiam eatur, ad id tempus, quo nunc bruma conficitur, accederet aliquando, neque tamen ibi terminus statueretur, quin in infinitum procedat. Quod quantam perturbationem rebus omnibus (sed Ecclesiasticis maxime) sit allaturum, & multianthac scripserunt, & eius libri auctor subtiliter, & copiosè differit. Decima quarta verò luna ad eò ab illo aureo numero discrepat, vt eù secuti, non iam ab ea ad vigesimam primam, sed frequenter contra diuinum præceptum, & maiorum instituta ad vigesimam quintam, atq; ad eò ad vigesimam sextam lunam Pascha celebremus, serpetque obscurè hoc malum, & manabit latius in dies, nisi necessaria aliquando medicina adhibeatur. Atque e quidem ea iam inde à Fel. record. Nicolao V. cuius ætate meliores litteræ, & liberalium artium studia, quæ diu neglecta iacuerant, reuiuiscere, & recreari cæperunt, magna summorum Pontificum cura atque studio tentata, sed nihil cõstitui posse videbatur, quod non in magnam aliquam difficultatem incurreret. Nam quod ad Astrologiam attinet duæ potissimum res obstare, atque officere videbantur. Primum ipsius anni vertentis iusta certaque mensura, quæ quoniã à doctissimis, diligentissimisq; mathematicis diuersis temporibus alia atq; alia reperta est, nõ eadè, semperq; sui similis esse conuincitur. Cum ergò sol tâ vaga, atque mutabili ratione labatur, difficillimum factu erat intercalationes ita dispensare, vt æ-

Antonij
lij liber.

quinoctia æuo perpetuo certas & fixas habeant in Kalendario sedes, cum à Iulio Cesare, qui primus hanc anni formam, & intercalandi rationem induxit, tredecim, aut eò amplius dies constitutam tunc sedem antecedant. Verùm huic difficultati eius libelli auctor afferre se medicinam, & quidem perpetuam pollicetur. Proponit enim sibi anni Alphonsini mensuram, quæ inter varias, mediâ est, atque ideo errori minus obnoxia, ex qua subductis calculis efficitur, vt in annis plus minus cxxxiiii. A Equinoctiorum loca integrum anteuertant diem. Quo posito hos tredecim dies, quos diximus, seu quod magis existimat esse ex Ecclesiastica dignitate, decem illos qui à tempore Nicæni Concilij excreuerunt, intermissis decem intercalationibus, in his quadraginta annis, qui proximè sequentur, eximendos censet. Atque ita reducto A Equinoctio verno ad xii. Kalend. Aprilis, quo loco in eo concilio fuit constitutum, finitaque omni confusione anno Domini m. b. c. x. à quo iam melioribus auspicijs anni procedere incipient, in omne posterum tempus hanc intercalandi rationem restituit, vt centesimi quique anni qui intercalares omnes esse solent, ab eo tempore non omnes, sed tres primi quique communes, quartus verò quisque intercalaris sit. Ita vt millesimo septingentesimo, millesimo octingentesimo, millesimo noningentesimo nullus intercaletur dies, bis millesimo verò visitato, & consueto more intercaletur. Atque eodem modo reliquis, qui deinceps cõsequuntur, annis, siue quoniam alij non putant expectandum esse, dum quadraginta illi anni transeant, vt reliqui in suam rationem reuertantur. Sed illos decem dies simul eximendos, molestiam quæ eam semel deuorandâ censent, anno id m. d. lxxxii. quo mense aptius deuorabitur, fiet, deincepsq; is ordo seruabitur, qui infra in tabella descriptus est. Porro huiusmodi varietatibus centesimos quosque potissimum annos eligit, qui notabiles magis sunt, quo minus negligentia aliqua, aut huius diuersitatis obliuio possit obrepere. Hæc ratio id habet incommodi, quod litteræ Dominicæ circulis, primis his quadraginta annis, qui communes esse debent, nulli vsui esse potest, deinceps verò non nisi exactis quadrigentis annis ad idem initium redit. Sed id non est tanti, præsertim cum ei rei peculiaris quædam tabella sit dedicata. Alterum quod restituendo Kalendario, veræque Paschatis rationi tradendæ impedimentum afferre videbatur illud est, quod nullus cyclus decenoualis reperiebatur, q. Kalendario appositus præstare posset, vt ijdem

Hæc tabella
& alij huius
põlicæ ty-
pis editæ,
& passim
extant.

numeri perpetuò lunam nouâ, atque ex ea decimam quartâ Paschalem ostenderent. Idque ea ratione, quod luna, non vt antiqui illi existimarunt confectis suis curibus decem & nouem annorum numero ad idem caput ita refertur, vt per ea rursus vestigia pepitus reuoluatur, sed vt ab alijs subtilius inuestigatû, & deprehensum est, suos orbes, conuersionesq; sic moderatur, & conficit, vt trecentorum, & aliquid amplius annorum spacio discordet. Atq; inde effectû est, vt quatuor iam, & eò amplius dies aurei ille numerus, à veris locis fuerit euagat. Et vt ante diximus Pascha aliquando vigesima sexta luna non sine piorum hominum dolore, maleuolorumque irrisione celebremus.

Cum igitur hæc ad Poloniæ Serenissimum Regem Stephanum ex vrbe peruenissent, his ille verbis Epistolam Cracouiensi Academiæ scripsit.

EPISTOLA SERENISSIMI REGIS
Polonia Stephan. ad Academiam Cracouiensem.

CAPVT VII.

VENERABILIBVS, AC EXCELLENTIBVS viris, Rectori, Doctoribus & Magistris, præsertim Professoribus facultatis Mathematicæ Vniuersitatis Cracouiensis deuotè, & fidelibus nobis dilectis.

STEPHANVS Dei gratia Rex Poloniæ, Magnus Dux Lituaniæ, Rusiæ, Prusiæ, Mazouia, Samogitiæ, &c. Princeps Transyluania: Venerabiles, ac Excellentes, fideles, nobis dilecti. Cum ad omnem Diuinorum pariter & humanorum rationem ritè constituendam ordo temporum requiratur, sapienter atque non minus pie à multis prudentibus & pijs viris in hoc studio defudatû erat, quò verâ anni ratio, ipsiusq; sacrosancti diei Paschæ celebratio (quæ cetera sequuntur) suo tempore restitueretur, aut ad certiorè formam restringeretur. Obseruatur enim iam hoc non à paucis temporibus annis à Casare Iulio institutû successu temporum non modicè suis terminis egressum esse. Quoniam autem summus Pontifex, cuius nos auctoritatem libenter in omnibus sequimur, inter ceteras pastoralis officij sui curas, etiam in eam rem incumbit, quo restitui Kalendarium possit, meritò Christianis omnibus hoc illius sanctissimum studium gratum esse debet. Et tantò quidem magis, quòd omnium Christianorum Regum, ac Principum ea de re sententias explorare, accognoscere velit. Vt quod ad omnem & temporû, & Prouinciarum statum pertinet, etiam id

ante ab omnibus ritè perpendatur, ac examinetur. Cùm igitur eius sanctitas nobis ea de re scripserit, ac compendium nouæ rationis restituendi Kalendarij miserit, requirens etiam consilium, & iudicium Mathematicorum nostrorum. Illud fidelitibus vestris mittimus, atque hortamur, vt eam rem diligenter in manus assumat, de eaque intercalatione vel augenda, vel minuenda, vel mutanda, vel ea, quæ offertur approbada, ita rationes omnes conferant, quo & nos intelligamus studium vestrum, & industria vestra cùm vobis ipsis, tum Regno nostro, ac vobis ipsis honorifica apud suam sanctitatem & homines cæteros existat. Benè valeant. Datum Varfaviæ die 7. mens. Aprilis. Anno Domini 1578. Regni nostri anno secundo.

At neque hæc tantum Græcis, & Ruthenis exposita sunt, verùm etiam ostensum, si tabella eorum firma Paschæ ratio inueniri potuisset, nihil Ecclesiam Catholicam cunctatam fuisse, quin omnibus vlnis eam excepisset. Quorsum enim tanto labore ab omnibus Academicis, atque à Mathematicis per tot sæcula conquistum fuisset, quod erat in promptu? Sanè cùm Catholici deprehensio antiquorum errore, quo in Pascha celebrando pertrahebantur, non erubere semetipfos corrigere, quanto minus erubuissent alios imitari, qui rectius sapuissent? Verùm enim uero, ne tabellam quidem illam, qua Græci nunc videntur, à Nicenæ Synodi patribus esse profectam, facile aliquis probauerit: A quibus nisi prodijt, quid tanti eam Rutheni nunc faciunt, cùm suo tempore diuina sapientia rectorum nobis suppeditauerit?

Et sanè quidquid hac in re Græci vnquam post Synodum Nicenam adhibuerunt, euidens coniectura est, eos à Latinis mutasse: tabella enim qua ipsi adhuc vtuntur, licet sit Græcè conscripta, Latina tamen retinet nomina Martij & Aprilis, in quos cadebat Aequinoctium Vernum, & quæ sunt reliqua ad legitimi Paschæ ritus tempora dignoscenda.

Præterea ne Epiphanius quidem, neque Cyrillus Alexandrinæ Ecclesiæ Archiepiscopus tabulæ, aut rationis eiusdem, alteriusque quasi perpetuæ, & immutabilis futuræ mentionem faciunt. Ac tamen ij Nicenæ Synodo fuere propiores, & de Paschatis festo diligenter (vt diximus) scripserunt.

Certè si quo tempore Sanctus Epiphanius vixit, idem eum hoc sæculo erat eiusdem tabellæ vsus in Oriente, manifestum est Græcis nihil fuisse certi ac solidi in Epactis rectè supputandis, & intercalationi-

bus faciendis, cùm in anni solaris magnitudine non mediocriter Epiphanius errauerit: ait enim vbi de Audianis sermonem fecit, annum iuxta solarem cursum compleri. trecentis sexaginta quinque diebus & horis tribus.

Deinde Epactarum, id est adiectitiorum dierum, vt Lunæ cursus cum solari æquetur numerum expendit, satis fallacem. Ex quo fit, vt Græci Kalendarij dispositio (siue certè eius sæculi) falsa quoque fuerit, ac multum & vagum recessum paritura. Sed & constat B. Cyrillum Alexandrinum Patriarcham librum de cyclo Paschali annorum 95. scripserit, atque hominibus Paschalibus aliquando denunciare solitum esse, quoto die, quoti mensis proximæ quadragesimæ initium futurum esset, quoto item sequentis mensis initium magnæ hebdomadæ, & quoto eiusdem mensis ieiunium soluendum vespera sabbathi ad multam noctem, & illucescente Dominico Pascha celebrandum. Quorum patrum scripta, si cum tabella ista conferantur, patet, aliam inueniendi Paschæ rationem, posterioribus temporibus esse initam, prout cuique peritiori rectius fore temporis ipsius obseruatio indicauerat vel sanè non vnâ, sed diuersas, & dissonas tabellas interdum fuisse apud Orientales. His ergo & alijs rationibus auditis Ieremias Patriarcha Constantinopolitanus, veritatem (vt satis notum est) agnouit, & (quod in illo fuit) omnibus qui ab eo pependissent proponendam esse decreuit, id quod fecisset, nisi à Deo sapientissimè permissum fuisset, vt veritati tantum testimonij pro absconditæ Diuinæ prouidentie ordine satis esset hoc tempore, ac tamen dum Turcæ, atque Schismatici eius conatibus resisterent, restaret locus in quo Dei sapientia diuitias suas sensim humanis captibus ad sui gloriâ alio tempore exereret.

PROTESTANTES ET POLITICI
quidam, ac denique aliqui Mathematici, dum dolent à se, priusquam à Pontifice Romano non fuisse promulgatam emendati anni rationem, quanto plura commenti sunt ne promulgationem admitterent, tantò grauiora testimonia veritati vel muti reddiderunt.

CAPVT VIII.

At Protestantes in Germania (vt etiam in hoc saperet post factum) cùm tabescerent inuidia, quod qui sese reformatores, & Spiritum sanctum habentes, atque Evangelicos, addo etiam Mathematicos insignes bonæ Germanorum simplicitati dudum venditassent, id ipsi non ante.

anteuertissent, quod vni Catholicæ Ecclesiæ Deus referuauerat) mirum est inquam multiplices formas se mutauerunt, vt eandem anni correctionem excuterent, ac si possent, euertent: eo sanè animo, vt si quid à Romano Pontifice fuisset commissum aduersus rectæ putationis temporum præcepta, suæ existimationi aliqua ratione confuleret. Quod vbi nõ successit, tunc, ne non nihil fecisse viderentur, in hoc toti incubere, vt dispiceret, si qua expeditiore ratione intercalatio, totaque istius rei dispositio effici potuisset. Sed dum etiam in hoc frustra sudant: atque (vt ille) dolium in cranio versant, idem qui vos in alijs omnibus rebus agit spiritus vertiginis, sic cepit vestros circumferre, vt cùm singuli suam sententiam pronunciaissent, siue in conuentibus, quos ea de re habuerunt, siue in epistolis quas ad Principes scripserunt, diffiteri non possent, annum fuisse corrigendum, & suam tamen pertinaciam, atque imperitiam pugnantibus commentis proderent. Reliqui nequitiam addidere, tumultuque & seditionibus agere cœperunt, quemadmodum Augustæ Vindellicorum est factum. Sed cordati Senatores acutius respicient, vt correctionem Romani Pontificis admittent, sic seminiuerbium quendam, inter populares, hæreses prædicantem turpiter & iuste à ciuitate eiecerunt. Alij verò cautiore facti, (vti Chemnitius & alij) Romani quidem Pontificis consilium veritate victi agnouerunt, verùm ne Catholicæ Ecclesiæ adhærere viderentur, cogitandum esse etiam atque etiam Protestantium Principibus scripserunt, ne si correctum Kalendarium admitteretur, Pontifici Romano subdi sese putaretur: Vt mirum agnosceremini, quanto studio feramini veritatis amplectendæ, à qua tamen bonum est vinci, cùm à quocunq; pronuncietur, à spiritu sancto sit. Cæterum nonnulli inter eos, vbi sese eandem correctionem euadere non posse intellexerunt, iam non tanquam à Pontifice Romano, sed ob publicam quietem, & politiam admissuros polliciti sunt. At certè si ob politiam Pascha celebrauerint, Diuinum cultum nihil se facere satis indicabunt. Quamobrem neque ad illos ea læticia & solemnitas pertinebit, de qua spiritus sanctus per Dauid prophetauit, dicens. Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea.

Lucianus de scribenda historia, vbi agit de Diogeno.

Psalm. 117.

Porrò hoc consilium arripientes alij, quos merito Græci ἀπορητικοί, D. Augustinus neutrales vocauit, dum sapientissimi videri vellent, ad Cæsarem (quasi ad ipsum anni correctio pertineret) rem referebant. At postquam euinceret nequiter, quin ad Ecclesiam hoc totum spectaret,

quidquid autem secuturæ commerciorum confusionis obijcebat, id à Catholicis refutatum esset, denique (vel nolentes) hæbam (vt est in prouerbio) & ipsi porrexerunt. Ecclesiæ enim rectè constitutæ ordo tantum abest vt humana negotia turbare possit, vt turbulētissima, ac penè nulla sint ipsa Regna, & Imperia, vbi Catholicæ religionis ordo non seruetur integerrimus. Et maior sanè futura turbatio fuisset, si penè toto iam orbe Catholico eam anni emendationem admittente, hæc ob paucos nescio quos mirifice inter se dissectos vocari debuisset in dubium. Præterquam quod ita sapienter initio ea correctio est ante biennium promulgata, vt neque nuptiarum tempus contrahendum fuerit, neque ieiunium Quadragesimæ prorogandum, aut Quadragesimalium ieiuniarum dies immutandi, aut vllum prorsus afferendum mercibus incommodum. Quæ quidem omnia sequentibus annis (licet hoc quoque Romanus Pontifex prospexerit, remediumque quoad eius fieri potuit adhibuerit) æquè commodè effici non poterant. Nam & anno huius sæculi octogesimo quarto, quatuor hebdomadis integris sanctus Paschæ dies citius celebratus est ab omnibus verè Christianis, quam ab alijs, qui Kalendarij correctionem haud admiserunt. In qua re nisi Catholici vnâ nimes conuenissent, minime contigisset (quemadmodum S. Leo Magnus scripsit) vt Diuinæ pacis consortio sicut vna fide iungimur, ita vna Hisp. solemnitate ferremur.

Sed & non defuit quidam in Gallijs, Iosephus quasi postliminio erumpens, qui librum Scaligeri satis magnum de anni emendatione edidit. Qui si ad cæteras ingenij dotes obedientiæ fidei adiunxisset, quæ in ea, quæ firmamentum & columna veritatis est Ecclesia ab omnibus Christianis necessario requiritur Apostolus, neque verò nimis fidenter ea inordinasset, quæ sapientissimè à Patribus Nicenæ Synodi decreta sunt, nec de quatuordecimanis siue *tridages* & *dekate* ræ, quæ iniuste fuissent cõdemnati, liberius quam par erat, scripsisset, nomini suo, & aliorum utilitati melius consulisset. At vt tantam Gregorij tertij decimi Pontificis Maximi diligentiam adhibitam in anno ad Nicenæ Synodi normam reuocâdo sub Liliæ anni nomine carpat, vnusque ipse omnium velit haberi perspicacior Lynceus, qui tandem methodum ipsissimam reppererit, credo satis iuste causæ videri peritioribus Catholicis posse: si pauca hæc de illo attigimus, alij enim copiosè ad eius methodum, quæ nõ vno nomine vitiosa est (sicut sunt pleraque alia quæ afferunt) atque ad reliquas penè omnes quæ hæc tenus extiterunt aliunde ob-

1584.

Ad epistolam Gal. & Hisp.

Christophorus Clavius Societatis Iesu insignis Mathematicus Romæ ad omnia respondit.

iectiones responderunt, qui quidem totam hanc rem, vt plures annos eodem Pontifice Maximo mandante, cum praestantissimis quibusq; Catholici orbis Astronomis accuratissime pertractarunt, sic iam habet in promptu, vt breui emittenda sint in lucem.

Bartholomaeus Scultetus Gorticensis.

Interea vero (vt hoc obiter addam) non defuit inter ipsos Protestantes, qui cum primum Gregorianum Kalendarium prodijisset, illud ipsum apud eosdem ederet, Lusitiamq; adeo vniuersam eò perduceret, vt (sicut ingenue fecit) amplecteretur. At qui & cum ipse nouissimè Lusitiam prætergredederet, ille met qui Gorticij Mathematicus & Senatore agit, alterum mihi librum ostendit, quem prælo erat daturus, quo libro errores, & pertinaciã oppugnantium eam veritatem hucus aperit, & refutat. Sic igitur patrocinium veritati suscitatur vindicque diuina sapientia, factura vt etiam inter vestros, si homines tacuerint, lapides clament: vobis autem, id quadret, quod Aristophanes in Nebulis scripsit, cum lunam inducit cū Atheniensibus alieno anni tempore solemnes cultus & ferias insipienter celebrantibus, exoptulantiem his verbis: *Κῆρ ὄρνυθ' ἀγὰρ τὰς ἡμέρας, δούδ' ἐν ὄφθῆσι, ἀλλ' ἀνὰ τὰ καὶ κἀτα κωδοιδονταῖν.*

EX LIBRO BARTHOLOMAEI Sculteti Mathematici, qui inter Protestantes viuit, qua aduersus Protestantium vanas obiectiones respondet.

CAPVT IX.

Aliquid falsi nos comminisci putet) ex eodem Sculteti libello huic tractationi loco coronidis adiungamus. Is igitur sic habet:

Hoc ordine diligentius inquisito, patebit maxima vtilitas cum delectatione propter mutuã collationẽ examinis vtriusq; Kalendarij, quæ in eius exercitio experiri licebit: melius enim, & penitius arborum natura & fructus alia quàm hac ratione perspicere, & considerari nõ poterit. Et cum hæc sint clarissima luce comprobata, non immeritò improbanda eorum sunt insolentia iudicia, quibus conantur vetus deprauatum Kalendarium huic innouato, & correcto anteponere, cum nondum eruditione sua qualitatem vtriusque collatam introspererint, quatenus hoc melius, & perfectius illo existat. Et multò magis refellendæ obiectiones quas effutiūt, qui arbitrantur impedire publicationem ipsius, elaborando, ne melius substituatur peiori, & insudando, vt corruptum loco correcti retineatur. Eiusmodi homines cur non vi-

deantur plus amare tenebras, quàm lucem? Correctum enim Kalendarium tantam lucem confert omnium sculorum historijs, restituendo ipsas in veros terminos reuolutionis solaris & locum primitiuum, quarum quasi memoria haberi possit: qualem vsus vetus Sologeneum, nec vllum aliud peregrinum Kalendarium communicare nobis valet. In nouo enim retinentur certis terminis cardinalia solis puncta, & quatuor anni tempora figurantur suis stasis diebus, atque in tali curriculo clauduntur, vt definitiua sua puncta nõquam transgredi patiantur, vetus autem in singulis ferme centenarijs decedit, longius fugiendo ab historiarum terminis eorũdemque attachta memoria. Ista in hoc nostro exercitio ita manifestè infinitis exemplis demonstrare possumus, vt stupidissimus, & profusus alienus à mente sit, qui ea nõ percipiat. Quid ergò proderit clarissimè luci contraire, & infertales opiniones, quæ cum recta ratione pugnant? A quibus nam verò ordiuntur suam contradictionem? à persona, vt non quid, sed quis dicat sit spectandus: quasi res ipsa per se optima ob malevolentiam iactam in personam, non sit procuranda, sed simul cum eadem sit reiicienda. Alij vsus notationis temporis, & obseruationis anni temporum vilipendẽdo, arguunt minimè curandum, quando aut vbi locorum memoria rerum sacrarum in Kalendario significetur celebrãda, vt propter hanc ordinis restitutionem neuitquam sit correctio ineunda: quæ opinio homine ratione prædito minimè digna censenda est. Alij sunt qui ex incognita persuasione vaticinari cupiunt, mutationem Kalendarij consequi mutationem regnorum: Rursus alij vaniloqui putat calculo Astronomico, aut tabulis motuum cælestium inde accersiri scrupulum: qui sermo in primis indignissimus arbitrante se peritum esse in hac doctrina statuendus est. Opinantur enim esse id illud quod nõquam est, aut fieri potest. Quod & alij de nundinarum, censuum, stationis, nauigationis, & similibus rerum à terminis annuis diuisione iniiciunt, leuissimum est argumentum: Non enim est perpetuum quod vnus est principij, hocque minus metuendum id eò intellexerunt maritimi, & terrestres, quibus nunc vsus noui Kalendarij perdurat: scrupulus enim est periodo vnica absoluẽdus, propter quæ ratio notationis melioris sublequendi ordinis in perpetuum durantis, non est negi-genda. Et postremum superaddere solent, & si minus priores obiectiones spectandæ forent, sicuti verè vilissimæ sunt æstimationis, tamen quod propediem finis mundi præ foribus expectetur, non esse vetus Kalendarium amouendum, nouumq; ob breuiem durationem sustinendum: hi sunt vates, sed non diuinitus adflat, nec etiam si hoc anno mundi terminum possent prædicere illis est credendum. Si annus Sologeneus, qui erat correctio decemuiralis præcedetis obseruationis primum Christi aduentum humiliatæ carnis exceperat, cur non quoque Gregorianus, qui est correctio Sologenei maiore perfectione ab eo constans præuenire valeat, alterum eius aduentum in gloria Maiestatis æternæ? Et quæ præterea solent alia irrationabilia in medium spargere, quibus imperitæ plebi, aut alijs conuigentibus sumum obducere, alienamque mentem aduersus correctum Kalendarium efficere moliantur, illa inter prædictas obiectiones enumerari possunt. Quæ in ista præfatione examinare, & refellere nostri non est instituti, alibi enim (vt cap. 9. de Kalendario Romano ad Romanam Cæsaream Maiestatem) satis sunt refutata, & quærentibus solutionem eo loco satisfactum est. Hæc ille.

Quamobrem Gregorianum computum astruit magis, quàm negat, confirmat quàm infirmat, ac vtiorem illam esse omnibus alijs notationem annorum chilium inuitus etiam fatetur.

DE QVIBVSDAM ALIIS NICÆNÆ, & aliarum Synodorum Canonibus & constitutionibus, præcipue de ijs quæ ad cœlibatum spectant, occasione quorundam de Clericorum cœlibatu fusè disseritur.

SECTIO V.

ANTE NICÆNAM SYNODVM extitisse alias Synodos, & constitutiones Apostolicas, ad quarum amysim Concilia in sequentia coacta & Canones latii sunt.

CAPVT I.

Quoniam vero cum profiocales ad decreta primarum Synodorum Canones quosdam detorsisti ad Sacerdotum cœlibatum, ad visibilis Ecclesiæ primatũ, & ad sanctum altaris Sacrificium, atque ad eos qui hinc percipiuntur fructus oppugnandos, propterea operæpretium fuerit, aliquid altius repetere, quòd cum ad ordinem Ecclesiæ Apostolicum, tum ad propositi nostri finem pertinet: deinde eorum Canonũ materiam præcipue persequi, quibus eadem omnia præpugnantur.

Ac primùm ignorare non debes extitisse monumenta primarum Synodorum, & constitutionum Apostolicarum, ad quarum tanquã amulsim Synodi reliquæ coactæ, canones (etiam ante Nicænam) latii sunt, qui vni suam pro loco, tempore, personis obtinèrent. Postea verò quæ per Generalia Concilia consentientibus Ecclesiæ Antistitum animis promulgata sunt, hæc eò plus roboris esse assequita, quòd magis vniuersale bonũ (quòd id eò Diuinius est) tractauerunt.

Inter cæteros Tertullianus, qui exeunte Tertio, secundo Christiano sæculo vixit, sic in. uerf. Pſyquit: Aguntur præcepta per Græcias illas certos in locis cœcilia ex vniuersis Ecclesijs, per quæ & altiora quæque in commune tractantur, & ipsa representatio totius nominis Christiani magna veneratione celebratur. Et hoc quàm dignum fide auspici pfallere non faciliẽ; Vnde quàm bohum, & quàm iucundum nouerunt, habitare fratres in vnum, hoc tu pfallere nisi quo tẽ. non faciliẽ nobis, nisi quo tempore cum cõ. pore cum pluribus cœnas. Conuentus autem illi stã. compluribus ad ebit etatem cõ. ri, dolere cum dolentibus, & ita demum potarunt.

QVENDAM MICHAELÈM MÆSTLIUM, qui se scribit mathematicum Tubingensem, dum nouissimè conatus est altero (vt vocat) examine à se edito Kalendarium emendatum carpere, non solum imperitiam, & vanitatem suam prodidisse, verum etiam (licet inuicem, ac non cogitantem) magis confirmasse Gregorianam emendationem.

CAPVT X.

Et denique cuiusdam hæretici Michaelis Mæstlii, qui se Tubingensem Mathematicum scribit, erupit nouissimum examen, quo Gregorianum Kalendarium conatur euertere. Contra quem quoniam ijdem, de quibus supra locuti sumus, abundè responderunt, hoc vnũ satis fuerit dicere. Nempè gloriosam illam inscriptionem, qua vniuersos prouocat ad respondendum, nisi (inquit) velint haberi impoſtores, aut imperij turbatores, satis ostendere hominis ventosum ingenium, ac proinde in eius scripti recessu, multò minus esse, quàm fronte promittat. Nam vt pleraque in eo sunt putida, certè eum fateatur tabulas tam Alphonas quàm Prutenicas exactè cum cælo non congruere, cur item de æquinocetiali termino non dubitabitur, an sit exactissimus, què exorbitatione sua opponit medio loco in 21. Martij ex auctoritate Nicæni Concilij affixo? Veruntamen & eo conatu comprobatur ipomet calculo Astronomico 21. diem permanere intermedium inter vtramque exorbitationem, versus 19. & 24. dies Martij.

congaudere gaudentibus norunt. Si & ista solemnia, quibus tunc patrociniatus est sermo, nos quoque in diuersis Prouincijs fungimur in spiritu inuicem representari, lex est Sacramenti. Hæc ille. Qui paulò post subdit: Quòd si noua conditio in Christo sepulti perueuerat, iam noua, & solemnia esse debebunt, aut si omnem in totam deuotionem temporum & dierum, & mensium, & annorum erasit Apostolus, cur Pascha celebramus annuo circulo in mense primo? cur quinquaginta exinde diebus in omni exultatione decurrimus? cur stationibus quartum & sextum sabbathi dicamus, & ieiunijs pasceuem, & sequuntur. Hæc ille de Synodis generatim.

Cap. 14. 2. Corint. 9. Rom. 6.

Nota statio nes, & quar tæ ac sextæ feriæ obser uantia.

Act. 1. Act. 2. Act. 6. Act. 15.

Iren. lib. 3. cap. 12.

Li. pro epi Pontif. li. 1. c. 1. & praf. in Clem. Euseb. lib. 2. cap. 1. Clemens Alex. 6. h. y. porypocò.

Act. 15. Act. 20.

Aug. epist. ad Catula num. 1. Cor. 12.

Canone 37.

stanti, nouos edidisse. Certè Romanorù conciliorum sub Clemente primo Anacletus, sub Alexandro primo, & Sixto primo, atq; Telesphoro hi ipsimet decretali- bus suis, sub Victore Eusebius, sub Syluestro, & Damaso, Isidorus, & alij, atq; adeò ijdè Pontifices meminerunt. Deniq; aliorum quæ per totum orbè terrarum congregata sunt, plenæ sunt historiæ Ecclesiasticæ. Nam & hi conuentus à Tertulliano per Græcias, & African habitu fuisse dicuntur: quibus intererant Catholici Episcopi, & reliqui sacerdotes. Stationibus (ait) prius, & ieiunationibus operati: primitiæ nimium Ecclesiæ consuetudinem obseruantes, qua ieiunia solebant præmittere, uti factum fuisse in Synodo Apostolorum Antiochena, acta ipsa declarant.

Anac. ep. 1. Euseb. li. 5. c. 30. seu 22. Niciph. lib. 4. cap. 30. Act. 17.

CANONVM NICAENAE SY- nodi numerus. CAPVT II.

Verum ut ad Nicenam Synodum veniamus, Octoginta Canones ab ea fuisse promulgatos, quia numerum septuaginta fuerint redacti scribit B. Athanasius, non negat B. Marcus Romanus Pontifex, ad quem ille deijs recuperandis scripserat. Plures verò fuisse omninò quàm viginti illos, quos commemorat sextum Concilium Carthaginense, non solum qui aliquot ante secula nos antecessere, Isidorus, & alij, verum etiam antiquissimi alij sunt testes, quos quoniam accuratè enumerat, & probat Alphonsus Pisanus Societatis nostræ Theologus, qui plura de Nicæna Synodo scripsit, & verò passim liber ille extat, ad eum te refero. Est autem in Vaticano manu scriptus Græcus codex nomine Syntagmatis, siue commentarij, de rebus quæ contigerunt in Synodo Nicæna, quo in libro mentio fit τῶν διατάξεων, hoc est, constitutionum ut diximus, & τῶν δόγων, id est, canonum. Eæ verò certò haud scitur quot fuerint, cum qui illas forsàn cū canonibus connumerarunt fieri possit, ut octoginta quatuor canones fuisse Nicenos crediderint, uti putauit Onuphrius. In eodè tamè Græco codice Diatyposes tantum adscriptæ reperiuntur: licet auctor pauca de multis dicat sese descripsisse. Præterea viginti ij canones, quos Synodus Carthaginensis actis suis inseruit. Sed & Arabicum octoginta canonum concilij Nicæni exemplar extabat in Bibliotheca Marcelli secundi Romani Pontificis, cuius simile ex Alexandria Aegypti Romam attulit Ioanes Baptista Romanus Societatis nostræ, cum iussu Pij IIII. Pontificis Maximi, ad Alexandrinum Patriarcham nauigasset, ut eum ad Synodum Tridentinam inuitaret: quam quidem

Onuphrius in Chronico Ecclesiastico.

Sy.

ANNO TATIO.

Synodum postea eo ipso Ioanne Baptista procurante, & Gregorio XIII. mandante Episcopi Montis Libani ad miserunt. Erat autem in ipso Arabico exemplari vulgati viginti canones, ordine alio dispositi, priore tamen excepto. Quod quoniam multa habet, quæ ad Ecclesiasticam Hierarchyam, & singulorum in ea graduum potestatem attinent, quædam item ex ijs quæ Iulius primus Epistola secunda tanquam Nicæna citauerat, nonnulla item quæ vel in Synodo Antiochena, vel in Concilio Sardicensi repetita sunt, propterea primū diatyposes ipsas Græco, quæ passim non extant, huc afferam, quâdoquidem ad reliqua faciliorem aditum sternunt.

DE DIATYPOSIBVS ECCLESIASTICIS sermo Dogmaticus.

CAPVT III.

VERSA BIMVR in luce, quæ est Christus, tanquam ipsi propinqui existetes, & ipsū aspicientes. Sic in sanctificationibus preceationibus exercebimur. Preces enim sanctificant, si Diuinum verbum adoremus. Verbum autem Diuinum adest, vbi cor, & pura vitæ institutio in humilitate conseruatur. Laborabat Israel sacrificia perficiens; clamabant Prophætæ ad Deum: Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Illi clamabāt, & nos accepimus. Alij laborauerunt, sicut Christus dixit, & nos in labore iporum introiuimus. Venit enim ad nos CHRIS T V S dicēs: Ego sum lux, ego sum veritas, sine labore accipimus gratiam: sed cum labore oportet nos gratiam conseruare.

Psal. 42.

Ioann. 4.

Ioann. 8. & 14.

Περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διατυπώσεως, λόγος διδασκαλικός.

Ὁμιλήσω ἰδοὺ ὑμῶν, ὁ ἐστὶν ὁ χριστός, ὡς πηλοστομ αὐτῶ ἐσώσας, ὡς ὄρω ντες αὐτὸν. Οὕτως πολιτευσάμεθα τῆς εὐχαῖς τῆς ἀγιαζούσας. Εὐχαρίστησον ἀγιάζοντι, ἐὰν λόγος θεῶν προσευχάμεθα. Λόγος ἡ δὲ θεοῦ πάρεστιν, ἐνθα καρδία, καὶ πῶς τεία χαθαρά ἐν ταπεινοφροσῆνι φυλάσσεται. Ἐκαμνεὶ ὁ Ἰσραὴλ τὰς θυσίας ἐπίτητε. ἴδωμ, ἐπράξον ὁι προφῆται πρὸς τὸν δευμῖδα. πῶς εἶλον τὸ φῶς σου, καὶ τὴν ἀλήθειαν σου. ἐκέλευοι ἐπράξον: καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν: ἀλλοι κενοπία κασι, καὶ ὡς εἶπαμ ὁ κύριος, καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶ ἐσεληθθαμεν. ἴδωμ γὰρ πρὸς ἡμῶς αὐτῶς ὁ κύριος λέγωμ: ἴδωμ εἰμὶ τὸ φῶς, ἴδωμ εἰμὶ ἡ ἀλήθεια, ἀκαμάτως ἐλάβομεν τὴν χάριν, ἀλλὰ διὰ καμῆτες δεῖ ἡμῶς φυλάξαι τὴν χάριν.

Perficiant hic Christiani mentes, quibus vocibus sanctæ illæ Episcoporum animæ vel Christianam confessionem profitebantur, vel promulgabant Ecclesiasticas constitutiones. Nam & in luce Christi, non in humanis inuentis versari sese, eas tradebant: & preceationibus homines sanctificari, disertè pronunciabant. Cum verò aperte faterentur à Christo Domino, qui lux & veritas est; gratiam sine labore, hoc est gratis sese accepisse, aperte item Christianam docuerunt Ecclesiam, oportere nos gratiam conseruare, & atque (vt inquit Apostolus) gratiæ Dei cooperari. Ecquid igitur Ecclesiasticas leges in Christi luce latas, quasi humanas traditiones conuellitis? Quid verò post Christi gratiam acceptam; vos alij aut orationi sanctificationem, aut Christianis operibus necessitatem, ac vim (quod & in Diuina scriptura passim meritum, & merces vocatur) adimitis? Quod si Nicænæ Synodo spiritum sanctum adfuisse non inficiamini, cum & Symbolum sanctorum illorum Patrum recipitis (id quod tamen vt supra ostendi, re ipsa non facitis) cur & non loquimini, vt illi locuti sunt, nec creditis, vt illi crediderunt?

De his qui dicunt, non oportere Christianos laborare.

Aliqui nolentes laborare, sed curiosi esse malè accipiunt illud, quod Dominus dixit: Ne sitis solliciti animæ vestræ, quid manducetis, &c. Quod sequentes aiunt, non oportere laborare Christianos. Demonstrandū est, non sic dixisse Dominum. Possumus enim laborare, & non solliciti esse, scientes, & credentes, quod operum nostrorum incrementum, & fructus ipsos Dominus det, qui dixit: sic est Reg. Marci 4: num Dei, vt si homo iaciat semen suum in terram, & dormiat, & surgat nocte, & die, & semper germinat, & crescit, & non nouit ipse.

Περὶ τῶν λεγόντων μὴ δεῖν χριστιανῶς ἐργάζεσθαι.

Ἐπειπερ πῆς ὁκ ἐργάζεσθαι βεβλήμενοι, ἀλλὰ περιεργάζεσθαι ἐκλαμβάνοντι χάριν τὰς τῶ κύριος ἱεράς φωνάς: μὴ μεριμῶντε τῆ τύχη ὑμῶν πὶ φάγητε: ὡς ὁ χριστὸς λέγοντες, ἀκολοθεῖντας τῆ φωνῆ ταύτη ἐργάζεσθαι εἰς τὴν γῆν, χριστιανῶς. ἀποδεικτέον ἡμῖν μὴ οὕτως ἐρηκέναι τὸν κύριον: ἐργάζεσθαι καὶ ἐργάζεσθαι, καὶ μὴ μεριμῶναι, εἰδότες ἡμῶς καὶ πιστεύοντες, ὅτι τῶ ἐργων ἡμῶν τὴν αὐχνοσιν, καὶ τοὺς καρποὺς αὐτῶς ὁ κύριος δίδωσιν, ἐπὶ τῶν οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἀνθρώπων βάλῃ τὸν σπόρον αὐτῶ ἐπὶ τῆ γῆ.

γην, και καθ' ουδην, και εγερται νυκτα, και ημε-
ραν, και οσπρον βλασφημει, και μηκινεται οσπε
ειδεν κωτος.

ANNOTATIO.

Cum idem inculcet Synodus quod su-
periore constitutione attigerat, mi-
rari no debes Chytræ, si libro de tuis im-
posturis meo ea verba de vestris verè pro-
tulerim, quibus fidem illam vestram cum
Apostolo vocauerim demoniorum, mortu-
am, atque inter cantbaros demersam.
Sciebant igitur Nicæni Patrès, quoniam
Euangelio non fidè credebant, sicut erat
laborandum Christianis, ita his operum
incrementum, & fructus ipsos Dominum
daturum. Sciebant (inquam) animas Chri-
sti sanguine irrigatas haud sterilesce, nec
verò ex gratiæ femine cõcepto si quæ e de-
rent opera Christiana, hæc dici debere, aut
esse peccata: Quod quidem tantus ille no-
us fidei prece nempè blasphemus Apos-
ta Magister vester in Christi iniuriã euo-
muit. Sciebãt denique ex ipso verbo Dei,
Regnum Dei, hoc est Ecclesiam, semper
germinaturam, & crementa habituram,
ne quid Donatistæ, cæterisque gregales ve-
stri obstreperet, quasi Ecclesia de orbe ter-
rarum perijisset, atq; à sese iterum tandem
nescio vnde excitata fuisset.

De clericis sacri ordinis.

Clerici sacri ordinis esse debet typus,
& imago caelestium: Episcopus qui-
dem debet esse typus Dei, tanquam caput
post illum Ecclesiæ, quã recepit. Presbyter
tenere debet sedem & locum seraphicum.
Diaconus verò cherubicum. Minister au-
tem, (hoc est hypodiaco-nus) qui ο παρηγετης,
debet ministrare his.

περι τῶν ἱερειμένων.

τοὺς ἱερειμένους εἰς τὸ πορν, καὶ ἐκόννα χρῆ ἔιναι
τὸν τὸ ποντὸν κυρίως, ὡς κεφαλὴν μετ' αὐτὸν δυ-
νατὸς ἐκκλησιαστικῆς, ἡς περιλήψε: τὸν δὲ πρεσβύτε-
ρον τὸν ὑπεραφικὸν ἐπέχειν θρόνον: τὸν δὲ διακονοῦ
τὸν χερυβικόν: τὸν δὲ παρηγετὴν εἰς διακονίαν τῶ-
ν ἱερειμένων προσήκει.

ANNOTATIO.

Christianæ Ecclesiæ si sacer ordo cle-
ricorum hoc est Episcopi, presbyteri,
de hierac. Diaconi, & hypodiaco-ni desint, eam neq;
Ecclesiast. typum, nec imaginem caelestium, neque
ad eò Ecclesiam esse posse, hinc planissimè
liquet. Vident igitur cordati Christiani
Clericorum ordinem hic dici sacrum, qui
bus Turria. exæcrandum habetur ab hereticis, quoniam
de Hierac. hæretici sunt. Tu quoque Chytræ vides,
ordinatio-nib. & Sta-plet. de Ec-clesiastica
quam meridò chimeras istas odisse debe-
res, quas quisque vestrorum hæresiarcha-
rum, veræ Ecclesiæ loco, eiectis Episcopis,

presbyteris, & alijs sacri ordinis clericis
excitauit. Sed an Christi Ecclesia esse pos-
sit, vbi ille ordo sacer non sit, alij quidem
cõpiosè, nos autem in responsionibus no-
bilissimo Septentrionali datis, presius de-
monstrauimus, quam obrem eò hæc tracta-
tio spectat.

De eo quòd non oportet Laicos in suggestum ascendere.

Non licere præter canonicos Psaltes,
id est, qui regulariter cantores exi-
sunt, quique pulpitem ascendunt, & de
codice legunt, alium quemlibet in Eccle-
sia psallere.

περι τῶν μὴ δέον λαϊκῶς ἀνιέναι ἐν τῷ
ἀμβωνι.

περι τῶν μὴ δέον λαϊκῶς ἀνιέναι ἐν τῷ ἀμβωνι,
πλὴν τῶν τεταγμένων ἀναγιγνώσκων, καὶ ψάλλον
ἐν τοῖς δεσφύροις.

ANNOTATIO.

Habetur in Concilio Laodicensi, hic
ipse Canon: quo etiam in inferiori-
bus ordinibus ordinatissima fuisse omnia
(vbi adhuc sunt in Ecclesia Catholica) li-
cet intueri. Iam verò inter hereticos omnia
susque deque sunt inuersa: fullones,
caupones, propolæ, & qui non? carni-fices
quoque, mulierculæ ite alicubi pulpitem
ascendunt, de codice legunt, & postea sci-
licet ad Euangelicam, & Apostolicam nor-
mam Ecclesiæ vestræ sunt instituta.

De sancto Baptismate.

Baptisma nostrum non oculis corporis
considerandum est, sed mentis oculis.
Aquam vides, considera virtutem Dei in
aquis absconditam. In sancto enim spiritu,
& igne baptizari nos docet Euangeliũ.
In fide enim baptizantis, & fide baptizati per
sacram inuocationem plenas sanctificatio-
ne spiritus, & ignis Diuini aquas considera.
Ipse enim, inquit, baptizabit spiritu, &
igne. Descendit itaque qui baptizatur re-
us peccatorum, & obnoxius seruituti cor-
ruptionis: Et ascendit liberatus ab hac ser-
uitute, & peccato, factus filius Dei, & heres
eius gratiæ, coheres autem Christi, indu-
tus ipsam Christum, sicut scriptum est.
Quicumque in Christum baptizati estis,
Christum inquitis.

περι τῶν ἁγίων βαπτισματων.

τὸ βαπτισμα ἡμῶν οὐ τοῖς αἰσθητοῖς ὀφθαλμοῖς
κατανοητόν, ἀλλὰ τοῖς νοεροῖς. ὕδωρ ὄραει νόη-
σον τὴν ἐν τοῖς ὕδασι κρυπτομένην τὴν δὲ εὐ-
ναμιν ἐν γὰρ πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πυρὶ βαπτίζε-
ται ἡμεῖς δι' ἱεροὺς διδασκαλοὺς λόγοι. ἐν γὰρ πῶ-
514 τῷ

ἐν τῷ βαπτίζοντι, καὶ ἐν πῶσι τῷ βαπτίζομένῳ
διὰ τῆς ἱερᾶς ἐπικλησίας πλήρη τῆς ἁγίας μορῆς τῆς
πνεύματος, καὶ τῆς δέας πυρὸς νόα τὰ ὕδατα:
αὐτὸς γὰρ, φησὶ, βαπτίζετε ἐν πνεύματι ἁγίῳ
καὶ πυρὶ. καὶ τέρχεται μὲν οὖν ὁ βαπτίζόμενος ὁ-
πυθιμῶ ἀμαρτημάτων, καὶ τῆς φθορᾶς δε-
λεῖα ἐνερχόμενος ἄνερχεται δὲ ἐλευθερωθεὶς τῆς
δὲ ποικίλης δολείας, καὶ τῆς ἀμαρτίας, ὡς τὸ θεοῦ,
καὶ κληρόν. καὶ χάρτι αὐτῷ γεγονώς, συγκλη-
ρόν. καὶ χριστοῦ: αὐτὸν ἐνδυσάμενος τὸν
χριστόν.

ANNOTATIO.

ITa quoque habet Cuthbertus Ton-
stallus lib. 7. de veritate corporis & san-
guinis Domini. Ceterum hic cernis an
Romana Ecclesia cum Nicænis patribus
consentiat, vestri verò ab ijs dissentiant,
qui Sacramenta notæ legis impiè negent
esse efficacia gratiæ signa & instrumenta.
Plenas, inquit Synodus, per sacram inuoc-
ationem esse sanctificatione spiritus, &
ignis Diuini aquas. Quid ita? quoniam id-
ipsum ex Euangelio perspicitur. Ipse enim
ait, baptizabit spiritu & igne. At & hoc in-
de cernitur, quòd (ait Synodus) baptizan-
dus, qui descendat reus peccatorum, &
obnoxius seruituti corruptionis, ascendit
liberatus ab hac seruitute, ac peccato, &
quæ sequuntur. Quanto igitur fatius fue-
rit, cum Christo, cum Apostolo, cum Syn-
odo Nicæna loqui, quàm & môstrosa do-
gmata de peccato originis per baptismum
haud abolito, de seruitute Christi homi-
nis, de fide imputata, (non autem inhe-
rente) inuhere: & blasphemum illud sim-
plicibus, ac rectè colentibus Deum obje-
re, quòd idololatriam exercerãt, quoniam
sancta ista myteria (vt decet) venerantur?

DE DIVINA MENSA, ET DE EO,
quod in ipsa est, mysterio corporis, &
sanguinis Christi.

Iterum etiam hic in Diuina mensa ne
humiliter intenti simus ad propositum
panem & poculum: sed attollentes men-
tem fide intelligamus, situm in sacra illa
mensa agnum illum Dei tollentem pec-
cata mundi, incruentè à sacerdotibus im-
molatum, & pretiosum ipsius corpus &
sanguinem nos verè sumetes credere, hæc
esse nostræ resurrectionis Symbola: pro-
pter hoc enim neque multum accipimus,
sed parum, vt sciamus, quòd non satietati,
sed sanctimoniam sumimus.

περι τῆς θείας τραπέζης, καὶ τῆς ἐν αὐτῇ μυσ-
τηρίου τῆς σάματος, καὶ τῆς εὐχαριστίας
τῆς χριστοῦ.

ἐπὶ τῆς θείας τραπέζης πάλιν κατὰ
δαμῶν προκειμένο ἄρτον, καὶ δὲ ποτήριον τα-
πεινῶς προσέχομεν. ἀλλ' ὁ ψάσωντες ἡμῶν
515 τῷ

τὴν διάνοιαν πῶσι νόστα μὲν καὶ ὁδὸν ἐπὶ τῆς
ἱερᾶς ἐκείνης τραπέζης τὸν ἀμὲν τὸ θεοῦ τὸν ἀ-
ρτον. τὴν ἀμαρτίαν τῷ χριστῷ, ἀθύτως ὁ πῶσι
ἱερῶν θυόμυρον, καὶ τὸ πῶσι αὐτῆς σάμα, καὶ
εὐμα ἀληθῶς λαμβάνοντας ἡμεῖς τὰ ἅπαντα ἕνα τὰ
τῆς ἡμετέρας ἀναστάσεως σύμβολα. διὰ τὸ ἅπλο γὰρ
οὐτε πολὺ λαμβάνομεν, ἀλλ' ὀλίγον: ἵνα γινώσκωμεν
ὅτι εἰς πλησμονὴν, ἀλλ' εἰς ἁγίασμόν.

ANNOTATIO.

ET hoc apud eundem Tonstallum ibi-
dem extat. Porro quòt verba, tot iac-
cula hic sunt, quæ Calvinianas, tuasq; à te
celebratas Picardicas impietates confodi-
ant. Nam vt satis iam corde Picardicus sis,
talpæ ipsæ iam nouerint, quidquid Luthera-
na, laruæ retineas adhuc, ad tegendã in-
constantiã notam. Diuinã igitur & sacram
mensam (sive altare) situm item in sacra
illa mensa agnum illum Dei tollentem
peccata mundi, ac incruentè à sacerdoti-
bus immolatum & pretiosum ipsius cor-
pus, & sanguinẽ nos verè sumere, hinc hæ-
bes euidentissimè. Quæ cum semper Ec-
clesia Catholica crediderit, & Romanæ
Pontifices semper docuerint, ac doceant,
vtros putas magis idololatrias, vò sine alios,
qui panem pro Christo obtruditis, Diui-
nasq; mensas contriuisistis & conculcastis,
an Catholicos Sacerdotes, qui verũ Chri-
stum offerunt, & porrigunt? Hac ergo v-
nica Nicæne Synodi cõstitutione, aut cre-
de Chytræ, & ita loquere, vt fidelem de-
cet, aut certè mórere, ac te damnatum vs-
que ante mille ducentos annos agnosce.

De resurrectione ex mortuis.

Non simpliciter Dominus suã ipsius
carnem pro nobis passioni, & mortã
tradidit, sed vt nostræ salutis negotium
gereret, qua muis liber esset à morte, vt ser-
mo superius demonstrauit. Clamat Pro-
pheta quasi ex persona ipsius, prædicens
futurum eius secundum carnem, dispen-
sationis mysteriũ. Factus est (inquit) quasi
homo, sine adiutorio inter mortuos liber:
Quis autem liber à morte nisi Deus? sed
iuxta prius ostensas demonstrationes in-
carnatus propter hominum dilectionem
factus est, quasi homo sine adiutorio, hu-
milians vsq; ad mortem, mortem autem
crucis, suam ipsius carnem: quæ & resurre-
xisse prædicatur, vt nos immortales facies,
spem nostræ resurrectionis pro imperio
constitueret nobis per ipsas primitias no-
stras liberatis, vt nõ amplius ferui essemus
aeternæ mortis: sed liberi, quem ad modum
& primitiæ nostræ Christus, deinde hi qui
sunt Christi in aduentu ipsius. Et ipsum
Saluatorem hunc Dominum nostrum Ie-
sum CHRISTVM, DEI & Patris filium
516 τῷ

huiusmodi armis religiosos, Episcopos, Presbyteros, & diaconos oppugnat, & immitit eis ardorem libidinis, sin autem fuerit anus, & prouectus ætatis, aut mater, aut foror, aut amita, aut auia, licebit cum eis habitare, vt qui viderint, nihil habeant, quod illarum causa dicant.

EXPENDITVR ACCVRATE COELIBATUS Clericorum, & firmissimis argumentis ex Antiquitate petitis comprobatur.

C A P. V.

AD hunc igitur Canonem, (vt item ad plerofque alios) rectè intelligendum, maturè perpendendum est, quænam rationes permouere poterant sanctam illam Synodum, vt Apostolicorum Canonum de cœlibatu obseruationem à pluribus intermissam in vsum esse reuocandam proponerent. Nam quod Apostoli eam legem tulerint, & libro aduersus te meo, ostendi clarissimè, ex Epiphano, & ex primitiua Ecclesiæ proximis Synodis, & Patribus: atq; in progressu huius disquisitionis planius faciam. Sanè verò (præter alia quæ suo loco dicam) eæ rationes fuerunt, quæ ad Diuina mysteria ritè tractanda, ad immaculatum Christi Domini corpus offerendum, & manducandum: ad Euangelium sanctius, & sine terrenarum curarum impedimento liberius exponendum pertinere poterant, id quod & tu in Hufsitis sacerdotibus factum siue benè retentum agnoscebas: reliquas autem rationes à Diuino Hieronymo, atq; Augustino ex eodem meo libro repetere poteris, in quibus susus ostendunt, Diuini ea de re verbi vim, Christi & Apostolorum exempla, vniuersæ antiquissimæ purioris Ecclesiæ Canones consentientes, ac potissimum illius, quam sanguine suo Beati Petrus & Paulus Romæ cõsignarunt.

At cum ipsi Apostolicæ obseruationi in vsum reuocandæ, vsus ipse multorum in Oriente qui cœlibatus habenas laxauerit, & Canones in Prouincialibus quibusdam Synodis condiderant, vehementer incommodaretur verò, cum nonnulli voto continentiæ sese non obstrinxissent, tantò liberius cum vxoribus etiam, postquam fuissent sacerdotes, commiscebantur, difficillimum erat homines auellere ab eo vinculo, quod alioquin ratione coniugij prætextum honestatis habebat: Ideo Nicæna Synodus, ne non tentaret, quicquid ad perfectionem sacerdotalis vocationis, atq; in primis ad sui officium in emendanda Ecclesia spectabat, id proposuit, quod erat decentissimum. Quod quidem si ab omni-

bus haud admissum fuisset, intelligebat certè Diuina sapientiæ, ac iustitiæ iustificandæ futurum satis. Itaq; vbi perdifficile exitum vidit, sapienter hunc tertium Canonem statuit, ijs verbis, quæ altius inspecta, nemo veritatis peramans non intelliget, neq; Paphnutio patrocinari, nec sacerdotum cœlibatum reddere laxiorem.

Quod vt liqueat, litem equidem haud fecero meam, si ne iuris Diuini coniugium sacerdotum necné: id scio, tantum Virginitatis, & Eunuchismi Evangelici consiliū, ac præmium ex Christi pectore non frustra prodijisse. Discipulis autem suis qui Magistri erant futuri orbis Christiani nullas eū leges de carnalibus filijs post sacerdotium præscripsisse: Omnes Apostolos vixisse postea cœlibes, vt post dicemus: D. Paulum ipsdem Christi vestigijs Euangelicis in virginitatis, & continentiæ consilio, tanquam spiritum Dei habentem (vt ipsemet inquit) instituisse: vtrosq; beatos Petrum, & Paulū in Ecclesia Occidentali eò firmissimè reliquisse iacta cœlibatus fundamenta, quòd nationes istæ, ac deinceps Affricana Euangelicæ perfectionis luce audivis, ac firmissimè exceperant. Quæ postea perennis in toto Occidente obseruatio fuit, legib. interim coercita, & decretis, sicubi vel ob Orientaliū haud perfectum exemplum, vel ob carnis licentiam, quæ solet esse præcepti magistra, Occidentales, qui ad sacra erant adhibiti, à rectissimâ illa semita aut deflexissent, aut deflectere alicubi voluissent.

Porro ea variatio inter Orientis partē, & vniuersum Occidentalem tractum, tantum abest, vt dimouerit quemquam eorū, qui rectè Diuinam mentem ceperant, ad cœlibatum à sacerdotibus arcendum, vt potius affecerit (& adeò afficere debeat) vnumquemq; ad illum statuendum, ac verò vbi explosus est ab hæreticis, reuocandum. Cum enim tanta contentione, ac carne ipsa, quæ tãquam improbus & adeò inhærens consiliarius causam suam agit, ac suadet, actum sit, vt nefrenum istud continentiæ sacerdotibus iniiceretur, ac tamen tot Synodi, Patresq; sanctissimi per sexdecim Christiana sæcula in eodem proposito, atq; in ipsdem legibus de cœlibatu idēdem renouandis perstiterunt, profectò Christianæ mentes iudicent hinc necesse est, aliquid fuisse, quo id neq; non potuerit proficisci nisi à spiritu sancto, qui suam regit Ecclesiam, & certè intelligant (ne dicam oculis cernant) Græciam in tot Schismata, & hæreses collapsam satis suę libertatis, & indecentioris vitæ non minus sententiam pro Occidentalibus tulisse, quam pœnas acerbissimas dedisse.

Neq; verò litem quoq; fecero meâ, vtrū mu-

mulieres, quæ in Canone Nicæno *συνοδικαί*: à vetere interprete subintroductæ, ab alijs extraneæ dicuntur, vt & Ancyranâ Synod^o vocat, siue has, siue alias *συνοδικαί* vas, pro sacerdotum vxoribus accipiendæ sint, necne. Id non dubito, te quoq; intelleturum, dum affers aliqua ad eam vocem designandam, tanto magis sacerdotum cœlibatum abs te ipso fuisse astructum. Nam cum ais *συνοδικαί* dici, non vxores legitimo coniugio iunctas, sed contubernia mulierum non cõiugatarum, atq; vt hoc comprobes, D. D. Chrysostomū, & Gregorium Nazianzenū citas: illum, sermone *προς εχθρας τας συνοδικαίς*: hunc, eo tetrastycho, quod fortè ex Budæi commentarijs tuo libro adscripti.

τας δὲ συνοδικαίς, ἐς δὲ φδοκῆσιν ἀπαντας οὐκ εἰδὶ ἄνευ νόμου δάσκαλον ἢ ἀγάμης. Οὐ μὲν γὰρ μετὰ τὴν φιλῶμονα, οὐ γὰρ τὸ γυνὴ καὶ ἀλλοτρίη κακῶς, τὸ πρῶτον ἐπιτιμῶμεν.

Vide quid effeceris. Si enim istos auctores respicis, vtq; cœlebs non solum calamos, sed & lumbos strinxit, vt cœlibatus in sacerdotibus integer seruaretur. Noti sunt passim eorū libri, & carmina de virginitate, de castitate, de continentia sacerdotum. Præterea ipsa D. Gregorij carmina cœlibatum, & virginitatem mediæ vitæ, hoc est coniugium satis anteponunt, cumq; nomine subintroductarum, aut cohabitantium mulierum intelligi posse ostendat nō solum in nuptias, verum etiam nuptui dandas, quid prohibet, quo minus cum alijs seu virginibus, seu alijs, vxores quoq; proprias, si in conclauē post continentiam promissam admittæ fuissent, Synodus Nicæna sapienter, si non præcisè, & apertè ea voce nominauerit, saltem designauerit, eò præfertim magis, quod (vt diximus) occasionem præbere nolebat incontinentioribus expressiore voce, vt reclamarent, sed cupiebat, vt sensim educerentur ad id, quod sacros homines propius decebat, iuxta Apostolicam, & perfectiorem viam.

Addo, cum, qui verè Græcas litteras interiorē calluerunt, quales fuere Budæus, & reliqui, inquam à Græcis *σωματικόν* dici comitem, sociamue cœlibatus, an ne satis etiam in Oriente cœlibatum fuisse diligenter obseruandum non ostendunt? Qui si fuit, quonam modo cum eo cohærebit vxorum concubitus legitimi continuatio?

Porro cum idem D. Gregorius dicat: *ἀποβῆνα πάντ' ἀλεινα, σωματικόν δὲ μάλιστ',* nonne indicat, qualemcunq; item mulierem, quæ in cubili versetur, esse arcendam?

Quæ cum ita sint, iterum cogita nunc attentius, cur magna illa Synodus cum præter matrem, sororem, materteram, siue a-

mitam, (vt & alia versio habet) aut eas solum personas quæ ab omni suspitione liberæ fuissent, prohibuisset Episcopo, presbytero, diacono, atq; vlli omnino clerico, habere *συνοδικαίς*, vocem tamen hanc vxoris non expresserit? sed & indefinitè, hoc est in vniuersum alias omnes, *συνοδικαίς* dixerit. Nempe sapientissimè reticuit, tum ne ijs qui minus sanctè, atq; contra limatos Apostolicos canones (vt vocat Epiphani^o) coniugia post ordinem sacrum exercuissent, maiorem præberet aniam ad commectium cum vxoribus iam conuersis (de quibus post iterū dicam, si cum exceptione matris, sororis, & materteræ, vxorem item exceperissent: tum verò vt simul quæcunq; aliz aut virgines, aut mulieres de consuetudine cum factis viris suspectæ esse potuissent, illa ipsa vna voce comprehenderentur: cum hoc alterum ad eos quoq; pertineret, qui in minoribus ordinibus essent constituti, licet his solis alioquin vxorum vsus nunquam fuit interdictus, quemadmodum ex Apostolico Canone passim constat.

Verum tamen & D. ipse Gregorius verba illa scripturæ sanctæ interpretans, erunt duo in carne vna) inquit, conuenire etiam in coniuges, qui sese non tangunt, hoc est, qui sunt continentes. Coniugium (ait) continentium exemplo sancit Apostolus subiungens in Epistola ad Ephesios Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Bonum est vxori *Sixus lib. de castitate.* Christum honorare per virum: & bonum est viro Ecclesiam, honorare per Ecclesiam, *Methodius de Sympto.* scilicet continendo. Id quod etiam B. Sixtus Martyr, & Methodius sic exposuerunt. *Sic decem virginum.*

Sed & alibi D. Gregorius ait: *ἡ βίβλος ἀποβῆνα βίβλος οὐ δόνησεν ἡσὶ πῆλα καθαρῆς, σὰμ' ἀποβῆνα ἀδύνοι.*

Quo carmine beatam cœlibum vitam, & tanquam propinquam cœlesti, atque vt *ισχυρόν* celebrat. Vtar enim non solum antiquo, sed etiam vsurpato ab Hieremia Patriarcha Cõstantinopolitano, dum fidei nostræ missas ad eum professiones, non ita pridem, triplici censura sic reiecit, vt (sicut doctissimus, & amicissimus meus Socolouius aduersus nugacem Tubingensium ea de re præfationem his mensibus editam scripsit) ad tertiam vsq; conformem (vt aunt iure consulti) lata aduersus eos sententia nullus amplius tergiversandi, neq; prouocandi locus vobis relinquereetur. Is autè Patriarcha sic loquitur:

Rogamus itaq; vos, ne posthac labores, nobis exhibeatis: neq; de ipsdem scribatis, & scripta mittatis. Nam Theologos qui, Ecclesiæ lumina fuerunt, alias aliter tractatis: & verbis quidem honoratis eos, ex-

pag. 62. & pag. 63.

Can. Apo. 26.

Sixus lib. de castitate. Methodius de Sympto. Sic decem virginum.

gantes, & facco vestientes, & ad verticem montium currentes, & in continuis vigilijs ac summa media viuentes, & omnem disciplinam seueritatem ostendentes, ab omnibus mulieribus segregari, ascendere in domunculam & tugurium, vt hac ratione seipfos castigantes concupiscentiam furoris compriment. Hinc item eiusdem auctoris, aliorum superiore sermone deregularibus feminis, ne cum viris cohabitent: In ter Græcos sanè (ait) quidam, licet pauci, tanta philosophati fuerunt, vt opum essent cõtemptores, & iram vicerint, virginitatis autem flos nullo modo apud illos floruit, in qua semper nobis concesserunt primam dignitatem, ingenuè fatentes, rem supra naturam esse, & nõ humanam, & ea propter omnibus gentibus admirationi fuimus. At mitto quæ de vita Monachorum, quæ ad solitariam vitam agentes, quæ etiam sex libris de Sacerdotio scripsit, vt promissam continentiam communiret, ac cœlibatum defenderet: certè pro pluribus duo illa loca, quorum alter extat homelia de adolescenti vidua, & alter de uirginitate, alter de uirginitate nunc hoc loco suffecerint, vt te pudeat tanti Scriptoris auctoritate uti, nisi (quod ille, Catholicaq; Ecclesia semper ingenuè fecit,) cum statum vnum extollis, alterum ne deprimas, cumque vna de re aliquid affers, vnicuique des suum, seu virginitati, seu cœlibatui, seu continentie promissæ, seu deniq; coniugij Christiani Sacramentum. Is igitur primū sic: Hoc (ait) verbo καταστρωμιον, hoc est luxuriari (Paulus) in enigmate significat istas quæ viros amiferunt propter Christum despondentis lenitatem, & æquitatem τὴν ἁρμοσύνην, & vniuersam partem ducunt, & ἐπιτίθημι ponit. hoc cum luxuriatæ fuerint in Christum, tanquam in virum quendam æquum, & nõ cum imperio eis vtentem, sed potius liberè eas viuere sinentem, nubere volunt. Hoc est vinculum fidei leue, quo sunt Christo despondentæ liberaliter, velle infringere, ac irritum facere. Sed altera homelia adhuc planius: Vides (inquit) quomodo non eas, quæ viduæ esse volunt, sed quæ nubere volunt, postquam viduæ factæ sunt, prohibet Paulus viduas esse, & in chorum illum sanctum cooptari, idque prudentissimo confilio? si enim, inquit, vis iterum nubere, ne promittas viduitatem, siquidem non prestatere quod promiseris, longè peius est, quàm omnino non promittere. Vt igitur Apoistulus coniugibus permisit frequentes coitus, non quod hanc legem eis ferret, sed quod hoc eis indulgeret, sic hic propter alterum maius malū secundas nuptias imperauit, docens esse hoc veniæ accommodatæ ad infirmitatē multorum, infirmitatem dico, non potentiam, sed voluntatis. Vt enim virgo, si postquam virginitatem promissit, violari se permittat, crimen adulterio grauius attulit: sic vidua, quæ semel promissit, & postea pacationem cū Deo factā conculcauerit, in peccatum incidet, & eodē supplicio tenetur. Immo si dicendum est, quod nimirū videatur, fortasse grauiore, non, n. par est, & æquale, vt principio dixi, expertam virginitatem, & non expertam, in eadem tentationes lapsas esse.

Nota.

res Do.

231
Obserua-
tor quid
hæreticus
rescribitur
triarcha
Constanti-
nopolita-
nus.
Anno 1581.
Iulij 6. die
Prothono-
tario Theo-
dasio scri-
bente.

Ἀξιόματ' ἔστω: τῶν λοιπῶν μὴ νόμους ἀρτι-
χενὴν ἡμῶν: μὴ δὲ περὶ τῶν ἀντιθέτων ἡρώων, καὶ ὁπι-
εῖλαιον: ἔργε τοῦς τῆς ἐκκλησίας φασήρας, καὶ θεο-
λόγους ἀλλοτε ἀλλως μεταχειρίζεσθαι: καὶ τοῖς
λογίοις τῶν ἁγίων, καὶ ἐπαύροντες, τοῖς
ἔργοις ἀδελφῶν: καὶ τὰ ἑπὶ τῶν ἀχρηστῶν ἀπο-
δεικνύσας, τοῦς λόγους ἀντιθέτων ἡρώων, καὶ δέξασθε,
δὲ ἴν' ἂν ἡμεῖς ἡρώων, καὶ ἀντιθέτων ἡρώων ἀχρη-
στῶν, ὡς τε, τῶν ἁγίων ἀπὸ ἀλλήλων τῶν φροντι-
δων ἡμῶν, τῆν ὑμετέραν οὐκ ὀδὸν πορευόμενοι,
μικῆτι μὲν περὶ δογματῶν, φιλικῶς ἔμὸν ἡνε-
χε, ἢ βελήτομ, ἡρώων.

At superius eodem quod est vltimum tertij ad vos responsi caput Constantino- politanus Patriarcha de cœlibum, & monachorum vita prescius vos represserat, in- quiens:

Ἀδελφοί, ἔστω ἡμῶν ἡρώων ἀλλήλοις, καὶ ἔτι πρὸς τοῦτοις τῆν μοναστικὴν πολιτείαν, καὶ ἰσαγγελοῦ: καὶ ἡμεῖς πρὸς τὰ ὑτά φαμῖν, ἔτι τὰ περὶ τοῦτων δέξασθε, οὐχ ἡρμηνεύσαν θεολογίας ποιοῦντες, ὅσοι οἱ ἐσὶ ἡμεῖς: οὐδὲ δὲ θεῶν χρυ- σόσομ, ἢ ἀλλοτε τῶν μακαρίων, καὶ ἡρώων ἀλλοτε ἀλλοτε ἐκείνων ἀνδρῶν, ὡς περὶ χα- μάρεως παρεστήρη. Ἀλλ' αὐτὸς τε, καὶ οἱ ἡρώων αὐτῶν θεῶν, πλῆρεις ὄντες ἀγίων πνεύματος, καὶ δάμαλα ποιῶντες παράδοξα ζῶντες, καὶ δανόν- τες, ἡρμηνεύσαν ὡς ἐχόμενοι, καὶ τὰς τιμάτας πα- ραδόξως ἀποδέξασθε, ὡς ἀναγκαῖος, καὶ ὑστε- ρεῖς ἀλλοτε ἀλλοτε ἡμῶν φέροντες παρεδόξα- σιν, ὡς ἐν ἡρώων ἡρωῶν φιλίᾳ, καὶ ἐξ- χεῖματ' ἡρώων: τὸ δὲ οὐκ ὄντες κρείττονας τῶν πα- λαιῶν, καὶ νῦν ἡμῶν σκαφόμενοι, τὰ μὲν ἑτέροις ἀλη- θῶν θεολόγων ἀρτίχεντες: τὰ ἑαυτῶν δὲ ὡς προ- ζυμώτερα ἡρώων, ἐκ τῶν πηγῶν, τῆς Ἐβραϊ- δῶν. Ἀλλ' ἡ καταφρόνησις τῶν ἀγίων ἀποστόλων ὡς καὶ θεῶν ἡρώων, τῶν ἁγίων ἡρώων, τὰ αὐτῶν πολλὰ καὶ ποικίλα ὄντα, τὰ τῶν ἡρώων Ἐβραίων ἡρώων, ὡς ἡρώων, εὐσεβειᾶν ὑποκρινόμενοι, προσηγορίας, καὶ διέσπειραν, καὶ ἴδον, ὡς ὄντα, πρὸς ἡρώων, καὶ ὡς ἡρώων, καὶ ὡς ἡρώων.

Vestri autem Latine sic: Reijctis item mutuum alterius ad alterum confessionem: preterea Monasticam

vitam, Angelis æqualem: Ideo nos ad hæc respondemus: diuina dicta, quæ de his ex- tant, non interpretata, expositaq; esse à si- milibus vestri Theologis: neq; Diuinum Chrysofomum, aut alium quæquam bea- torum illorum, & reuera Theologorum, vnquam instar torrentis abstractum fuisse. Ipse verò, & ipsius similes Diuini viri, spi- ritu sancto pleni, miraculis à se editis stu- pendis in vita & morte clari, sic interpreta- ti sunt, quemadmodum habemus: ceteriq; que traditiones tales cum approbasset, vt necessarias & pias, continua successione per manus veluti tradentes ad nos vsq; propa- garunt: quarum aliquas vetus etiam Ro- ma obseruat, & nobiscum amplectitur. Vnde igitur vos rectius & melius, vetera nouas; Roma sapuistis, vt verorum Theo- logorum scriptis relictis, vestra ista, melio- ra, potioraq; duceretis? Ex Hebræo fonte. At contemptio sanctorum & imaginum in hac vrbe, & Diuinarum reliquiarum, ab Hebræis initium habuit, sicut historiæ tes- tantur. Et Schismata, quæ apud vos sunt, quæ multa, varijsq; generis sunt, Luthera- norum, Hebræi aliqui, vt fama fert, pic- tatis simulatione introduxerunt, ac disse- minauerunt. Nunc etiam, sicut oculis cer- nitur proficiunt in peius, & quotidie cre- scunt.

Ac paulò post: Peccata quoq; (inquit) iuxta Diuinam Scripturam inuicem confite- mur, & eam que similis est Angelicæ, ac Monasticæ vitæ est veneramus: nec vlla ratione permittimus, vt qui iugum istud subierint, retro conuertantur, si quidem velint ad cœleste Regnum esse idonei. Ille sic Græcè:

Ἐξομολογούμεθα δὲ καὶ ἀλλήλοις ἡρώων τῆν δέξασθε, καὶ τῶν ἰσαγγελοῦ, καὶ τῶν μοναστικῶν ἀσπαζόμεθα βίον: καὶ τοῖς ἐλομένοις τὸν ζυγὸν τῶν μακαρίων ἡρώων, ὡς ἡρώων, καὶ ὡς ἡρώων βούλοιντο ἕσθαι ἐς τὴν τῶν οὐρανῶν βα- σιλείαν.

Hęc igitur Græci ipsi recentiores illi, quos olim oratione tua iactabas tanquam vestra mox recepturos.

Sed vt ad Græcos antiquiores, & qui- dem à te summo opere commendatos rede- am, Diuus ipse Chrysofomus licet eadem ipsa homelia, quam tu citasti aduersus vir- ginibus abutentes, & concubinarijs, tan- tummodo ageret, varijs tamen tanquam floribus orationem suam asperlit, vt virgi- nitatis, & continentie dignitatem, & obser- uantiam auditoribus suis ostenderet. Hinc illud: Audimus (inquit) & hoc nostro se- culo nonnullos ferro totum corpus obli- gan-

gan-

res Deb. Quod si ausus fueris, antequam vi- ta exueris, cul pamq; emenda ueris, sacerdo- tio fungi, eris vniuerso populo anathema, vt qui te receperint, omni Ecclesiastica co- munionem priuentur. Haec tenus Epistola Basilij.

Lib. 9. c. 33. Sed & non potuit diffiteri Socrates suo hist. trip. c. 22. ad huc tempore Theodosio iunioris impera- te more fuisse ab Illustribus quibusda Ec- clesiaru per Orientem rectoribus, & Episco- pis obseruatum, vt quam lege duxerat vx- orem, priusquam clericus factus esset, si cu il- la dormiuisset, alienus fieret, & abdicaretur a munere clericatus: eaq; causa sine dubio fuit, cur & tacite Synodus Nicæna cohabi- tationem illam qualiumcunque mulieru a cellis insinuare uoluerit, & Occidentalis Ecclesia apertissimè eiusdem Synodi desi- derium, & mentè non solum decretis, sed factis semper constanter indixerit. Porro Græcè Socrates ait: γυνὴ ἄλλο κληρικὸς ἐκεῖ ἢ νόμος γαμήτας πρὶν κληρικὸς γίνεσθαι μετὰ τὸ κληρικὸς γενέσθαι συγκαταβούσας αὐτῆ ἀπο κήρυκτος γίνεσθαι. Et D. Epiphanius disertè ait: Nicolaū vnū è septem diaconis ab Apo- stoloru collegio electum fuisse, quod post- quam diaconus fuisset electus ad vxorem suam, quam formosam habebat, ὡς κύριον ἐπὶ τὸν ἱερόν, vt canis ad proprium vomitum, reuerti non erubuisse. Qui quidè Epiphanius aduersus hæreses cataphrygū, & catharorum asserit ab Apostolis hunc Ecclesiastici sacerdotij Canonem fuisse cō- stitutum: cuius vestigia seu obseruatio mul- tō ante Nicæne Synodi tempora ex testibus omni exceptione maioribus, qui Orientales fuerunt, liquidissimè liquet. Permulti profectō (docet B. Iustinus Martyr) sexus vtriusq; & sexaginta, & septuaginta annos nati, qui a pueris sectati sunt Christi disci- plinā incorrupti, & coelibes perdurant. A Athenagoras autem inquit, Virginitas & Eu- nuchismus propius ad Deum nos adducit. Sed & b Origenes non vno loco, & c Euse- bius Clericorum ab vxoribus continen- tiam describunt. Hic verò Apostolica illa verba: Honorabile coniugiū in omnibus. Celsum: & illa, Si se non continent nubant, ostendit non dici de sacratis, nec de ijs qui Deo ca- stitatem vouerint. Itaque Diuus Ambro- sius: Discite (inquit) quantas Alexandri- na, totiusque Orientis, & Africana Eccle- sia quotannis sacrare consueuerint. Quæ sa- nè omnia & aduersus te, & contra impo- sturas Magdeburgensium centuriatarum, vn- de tua corradis, ac contra mendacia infæ- lis Beati Rhenani, quæ scripsit in Tertullia- num, dicta sunt.

Quoniam autem de Africana Ecclesia locuti sumus, age, memorabo quæ Ter- tullianus, & SS. Cyprianus, atque Augusti-

a Athenag- orat. pro Christia- nis. b Origē. hō. 23. in num. cap. 11. & li. 8. aduersus Celsum: & illa, Si se non continent nubant, ostendit non dici de sacratis, nec de ijs qui Deo ca- stitatem vouerint. Itaque Diuus Ambro- sius: Discite (inquit) quantas Alexandri- na, totiusque Orientis, & Africana Eccle- sia quotannis sacrare consueuerint. Quæ sa- nè omnia & aduersus te, & contra impo- sturas Magdeburgensium centuriatarum, vn- de tua corradis, ac contra mendacia infæ- lis Beati Rhenani, quæ scripsit in Tertullia- num, dicta sunt.

nus, præter ipsas eius tertie Mundi partis celebres Synodos plurimorum Episcopo- rum attulerunt. Voluntarios enim spado- nes, & qui sese spadonatu assignant, quiq; statim a lauacro carnis suam obliquant Tertullianus inter illos enumerat, qui cœ- libatam, votumque continentia suscep- erunt. Quod etiam spectat, quidquid libro de velandis virginibus acriter vrger, cum con- trariam consuetudinem prætexentes, con- tra quam Apostolus iusserat, non ipsæ tan- tum nuptæ, ac (vt inquit) virgines homi- num, quæ nempe seculares, cum essent, ad- spirabant ad nuptias virorum, verum etiam virgines Dei, quæ Christo nupsent, in Ecclesijs potissimum caput haud vela- rent: quod quidè antea apud Græcos, & La- tinos demonstrauit esse faciendum.

In primis, n. (quod ad hoc attinet) docet I. consuetudinè aduersus veritatē nō præscri- bere, qd regula fidei vna irrefragabili manē te, cætera disciplinæ, & conuersationis ad- mittant nouitatem correctionis.

Presertim quū Ecclesiarum, quas Apo- stoli, seu Apostolici viri condiderunt, con- suetudo oppugnatur, nobis autem, & illis vna fides, vnus Deus, idem Christus, ead- em spēs eadem, lauacri Sacramenti, vna Ecclesia.

Proinde quum arbitrio cuiusque per- missa res esset, vt quæque voluisset aut velari, aut non tegi, sicut & nubere, temera- riam audaciam reprehendit, qua virgines hominum ambibant aduersus virgines Dei, quod aliter (velatè inquam) illæ in- ciderent, immò sacrilegis manibus dica- tum Deo habitum a virgine electum de- traherent.

Neque verò (ait) ob stare quod opponi- tur, nullam mentionem virginum ab Apo- stolo factā, vbi de velamine præfinit, sed tantū mulieres nominatas, quia spiritus san- ctus vno nomine mulieris, etiam virginè intelligi voluit, vt potè quod generale sit vocabulum, vti & fœmina.

S. autem Cyprianus, quod Christus Do- minus Eunuchis dixit, qui se castraturi e- rant ob regnum cœlorum, quodq; ad votū continentia pertinet, ad hanc totam mate- riam refert.

De Diuo Augustino, si tibi tantus, & tam grauis antiquitatis testis aliquid sapit, relege, quæ plura meo priore de impo- sturis tuis scripti. Etenim is cum Diuinum co- dicem attentissimè versauisset, stimulum- que carnis, & Manichæus, & factus Catho- licus, expertus (alio licet modo) fuisset, ve- stras omnes carnales apologias vnus pro- pmodum potest dissoluere: Solemus (in- quit) ijs proponere continentia Clericorū, qui plerunq; ad eam farcinam subeundam capi-

Tertull. de cultu fe- min. l. 1. ad vxorē. & a- polog. c. 9.

I. I.

III.

III.

Cyp. l. 3. ad Quiri. in Mar. 19. epist. 62. ad Pomponiū de virgini- tate & ha- bitu virgi- num.

D. Aug. l. 2. de adulte- rinis coniu- gijs.

capiantur, eamque susceptam vsque ad debitum finem Deo adiuuante perdu- cunt.

Iam verò cum legitimæ sequentes Syn- nodi, legitimarum superiorum Synodorū sint legitimi testes, lege secundam Syno- dū Arelatensem, quæ Nicæni Concilij Ca- nonem sequens, ante mille ducentos annos secundo Canone sic statuit: Si quis de cleri- cis à gradu Diaconatus in solaris suo mu- lierem præter auiam, matrem, sororem, fi- liam, vel neptē, vel conuersam suam vxo- rem acceperit, à communionem alienus ha- beat. Vidēsne Chytræe conuersam vx- orem dici clerici sacri ordinis, quoniam cum vir suus sacris initiaretur, assensa est, ac proinde & ipsa continentiam spon- dit.

Lib. de Im- posturis Chytræi.

Conc. Car- thag. 5. can. 3. African. can. 37.

Nec quidem ex vna hac Synodo, verū etiam ex Africanis, quas priore meo libro attuli, & ex Hispanicis, ac Gallicis, alijsq; pe- nè omnibus id perspicere potest. Omnibus placet (inquit secundum Carthaginense Concilium) vt Episcopi, Presbyteri, diaconi, vel qui Sacramenta contraeant, pudici- tia custodes etiam se ab vxoribus abstine- ant, vt quod Apostoli docuerunt, & ipsa seruauit antiquitas, nos quoque custodia- mus. Id quod & Concilium Carthaginien- se iunxit, & Africanum habent, & verò Aurelianensis tertij secundo Canone, sic decretum est: Vt nullus clericorum, à sub- diacono, & supra, quos vxores in propo- sito suo accipere inhihibetur, propriæ (si fortè iam habeat) miscetur vxori. Quod si fece- rit, laica communionem contentus, iuxta priorum Canonum statuta ab officio de- ponatur. Quem si sciens Episcopus suus in hac vilitate permixtionis viuente, ad of- ficiū postea admiserit, & ipse Episcopus ad agendam poenitentiam tribus mensibus sit à suo officio sequestratus.

Atqui & secundum Turonense cum de familiaritatibus mulierum repellendis de- cimo, & vndecimo Canone egisset, disertè mandat: Vt Episcopus coniugem, si quam habuisset, iam non vt vxorem, sed vt foro- rem habeat. In quo cernis, quàm aptè Lu- therum, reliquamq; illam turbam Apostata- rum tot ante secula damnauerit. Sic verò sextodecimo Canone deinceps infert:

Episcopus coniugem, vt sororem, ha- beat, & ita sancta gubernatione gubernet domum omnem, tam Ecclesiasticā, quàm propriam, vt nulla de eo suspicio quaquaratione confurgat. Et licet (Deo propitio) clericorum suorum testimonio viuat, quia cum illo tam in cella, quàm vbicun- que fuerit, secum habitent, eumq; sequan- tur, & Presbyteri, & Diaconi, vel deinceps clericorum turba iuniorum (Deo adiuto-

re) conuersantur: sic tamen propter zelo- rem D E V M nostrum, tam longè absint mansionis propinquitate diuisi, vt nec hi, qui ad spem recuperandam clericorum ser- uitate nutriuntur, famularum propinqua contagione polluantur.

Quoniam verò cum per ipsos Apostolicos Canones ipsimet Canones Apostolici opti- timè declarentur, extat vigesimus septi- mus, quo exponitur: Ex ijs, qui ad clerum accesserunt, coniugio liberi, ac soluti, le- ctoribus tantum & cantoribus permitti v- xorem ducere: quæ verba tantum abest, vt Diui Pauli doctrinæ aduersentur, quem- admodum euadere non valentes conati sunt Magdeburgenses ei Canonem fidem a- dimere, nihil vt planius sit, ad monstnan- dum, non licuisse Episcopis, & sacerdoti- bus vxorem ducere, aut siquam habue- rint, operam filijs dare. Id enim & Aposto- lus, (vt alibi diximus) non obscurè signifi- cavit, cum scripsisset: Episcopum qui vni- us vxoris viri assumendus erat, debere esse postea non solum castum, & pudicum, sed- que, verum etiam continentem. Sic & Diuus Am- brosius: Inoffensum (inquit) exhiben- dum, & immaculatum ministerium, nec vilo coniugali coitu violandum cogno- scitis. Et cum Leo primus Pontifex Maxi- mus Anastasium Archiepiscopum Thes- salonicensem à sede Apostolica rebus de religione in Oriente administrandis dele- gatam admoneret, omnium (scribit sacer- dotum tam excellens est electio, vt qui in alijs membris Ecclesiæ vacant à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cum enim extra clericorum ordinem constitutis nu- merarum societati, & procreationi filiorum studere sit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentia puritatem, nec sub- diaconis carnale connubium quidem con- ceditur, vt & qui habent, sicut tanquam non habentes, & qui non habent, perma- neant singulares, & innupti. Hæc ille. Quæ pleriq; alij omnes viri sanctissimi & grauisissimi testes, qui proximè quatuor an- tiquissimarum illarum Synodorum, ad- quas prouocasti, secula attigerunt, eodem sensu (vt erant eodem in fide Catholica consensu) constanter scripserunt. Vt mi- rum non sit, si D. Epiphanius ad finem o-

Ad Tit. 1.

Lib. de Im- posturis Chytræi. Amb. lib. 1. de officijs cap. vii.

Leo I. ep. 9.

Siricius ep. ad Himeri- cum cap. 7. Innocen. I. epi. ad Vi- triciū, c. 9. ad Eku- perium cap. 2.

Gregorius lib. 3. epi. 34. Ordines in Ecclesia ex Epiphani- o.

non suffecerint, dehis qui à proprijs vxoribus continēt, & si quis ab initio continens viduus fuerit, habere locū potest Episcopi, presbyteri, diaconi, hypodiaconi. Lectorū autē ordo ex omnibus cōstat ordinib⁹, virginibus, monachis, continētibus, viduis, cōiugatis, ac etiam si opus fuerit, post prioris vxoris obitū, renuptis. Lector enim, velut scriba sermonis est, non verò sacerdos. Itaq; Chytræe, si bona fide te gereres, istos ingentē recitasses, Diuinūque iudicium (quod certē non tardabit) perhorrescens Christi Ecclesiæ sensum, atq; intellectum hæreticis, & carnalibus chimæris anteferes.

Sed & responsum est meā priore respōsiōne ad id quod ex Apostolorū Canonib⁹ scribis. Neq; enim eo ostenditur, post ordines sacros cum vxoribus ab Episcopis cōtinuatum esse concubitum, sed vt ne prætextu pietatis vxores, quæ maritorum ordinatio nisi essent, abijcerentur, ac desererētur. Et dubitandum non est, quin Ecclesia, quæ tū adulescere incipiebat, si monasteria virginum, aut earum quæ continentiam vouissent, ubique iam constituta habuisset, eō illas imponi ad cāstimoniam rectius seruādam procuratura fuisset.

DE CANONE XIII. SYNODI sextæ Constantinopolitane, quem obijcit Chytræus,

CAPVT VI.

I AM quæ de Synodi sextæ Constantinopolitane Canone decimo tertio obijcis, quō Patres in Trullo congregati coniugij vsum ex Apostolico decreto sacris viris fuisse relictum testantur, id primum nihil efficit, etiam si verus, & ratus (qui tamen non est) canon fuisset. Quod enim Græci Sacerdotes hanc sibi libertatem non edito continentiae voto antiquitus vsurpauerint, haud inficias iuimus. Sed illud merum mendacium est, eam Apostolicam fuisse traditionem, aut legem, quanti voluisse visi sunt Græci. Ecquis enim iste Apostolicus est Canon, vbi hoc præcipiatur? si quintum dicis, in eo nulla de cōmunionethori fit mentio (quidquid nescio quis magis collector antiquitatis, quā discretor veritatis satis imprudenter attulit) sed tantum ne prætextu religionis eijciatur, aut deseratur, quæ antea vxor habebatur. Sin Apostolorum vitam post Apostolatam actam acutius inspexeris, eadem contra hunc Canonem faciet, vt paulo post dicemus. Si D. Epiphanius testimonium aduersus pestilentes Nicolaitarum, & aliorum hæreses memineris, is prorsus contrarium vnā cum alijs eminentissimis viris asseruit, & cœlibatus obseruatio-

Despen.

nem post Sacerdotium ab Apostolis fluxisse ostendit. Sin ipsūm, quem paulo supra attulimus, vigesimum septimum Apostolicum Canonem perpenderis, intelliges, quanto opere continentiam clericis, & nascēti Ecclesiæ (sensum, sed efficacissimē) insinuabant Apostoli. Aiunt enim: *ἵνα οἱ κληρικοὶ προσελθόντων ἀγαθῶν, κελύουσιν βέλους, ὡς γὰρ ἐν ἀναγραφῇ, καὶ ἐν ἀποστόλων κειμένων.* hoc est: Et ijs qui cœlibes in clerum peruenerūt, iubemus, vt lectores tantum, & castros (si velint) nuptias contrahant. Si denique ipsos Trullanos Canones attentius consideres, eos nunquam ab Ecclesia Catholica (ac præsertim hunc quem affers) fuisse approbatos reperies. Quin verò cum in Canone illo hæc verba habeantur: In Romana Ecclesia loco Canonis traditum esse cognouimus, vt ij qui digni habendi sunt ordinatione Decani, vel Presbyteri, profiteantur se deinceps cum vxoribus suis non congressuros. Si de Canonis illius Trullani conditoribus quæsiuisses, quamdiu in Romana Ecclesia ea lex, seu consuetudo loco Canonis, viguisset, aut à quibusnam Occidentalibus, & Africanis, passimque in Oriente ad plurimos peruenisset, quid putas quæso respondere potuissent? Certē cum nulla vnquam alia consuetudo Romæ, alijsue in locis, quos diximus appareret, ad Diuos Petrum & Paulum, qui Christianæ Ecclesiæ ibi iecere fundamenta, eandem (vel inuicti) retulissent. Accedit, quod sexta Constantinopolitana Synodus ea est, cui Constantinus Pogonatus Imperator Domnū Romanum Pontificem per epistolam rogauerat, vt sua auctoritate missis ab Apostolico throno legatis adesse dignaretur. Hæc enim ipsamet Constantinianæ Imperatoris sunt verba: Quos legatos deinceps is qui in eius demortui locum successit Agatho, cum misisset Abundantium, Ioannem, Theodorū, Georgium, inter alia, quæ eidem Imperatori, & reliquis Augustis scripsit, hæc sunt: Licentiam (inquit) proinde eis dedimus apud serenitatem vestram, dū iusserit, simpliciter satisfaciendi secundum ea duntaxat, quæ eis iniuncta sunt, ita vt nihil præsumant augere, nihil minuere, vel mutare, sed traditionem huius Apostolicæ sedis, vt à prædecessoribus meis Apostolicis Pontificibus conseruata est, enarrare. Hæc ille. Quibus & ea subiungit: Apostolicam Romanam sedem nunquam à via veritatis in qualibet erroris parte deflexisse; (quod tamen sepe, ac quidē etiam tunc Constantinopolitane Ecclesiæ in hæresi Monothelitarum acciderat) Et eiusdem Ecclesiæ Romanæ auctoritatem (inquit) vt potē Apostolorum omnium Principis semper omnis Christi Ecclesia, & vniuersales Synodi fideliter am-

Trullanica nones.

Constantini Imp. ad Rō. Pont. epist.

Agathonis Pont. Max. ad Constantinū Legat.

amplectētes in cūctis sequuntur sunt. Omnes que venerabiles Patres Apostolicā doctrinam amplexi &c. Et facti quidem doctores orthodoxi venerati, atque sequuti sunt, heretici autem falsis criminationum odijs insecuti. Et quæ sequuntur.

Cum igitur & lecta, & ab omnibus in ea Synodo approbata fuisset epistola illa, & ab Imperatore Christianissimo rogarentur vniuersi, num suggestionibus eius consentirent, toto animo, primus Georgius Constantinopolitanus Patriarcha abiecta cōtraria (quam ante defenderat) Monothelica hæresi professus est, toto se animo illi consentire, amplectique sententiam sedis Apostolicæ. Post quem, & ceteri Episcopi in ea similia verba (quæ in actis illius Synodi habentur) per se quisque responderunt.

VI Synod. Constantinopol. act. 18.

Sed postea Synodo absoluta, idem ipse Constantinus cum ad alteram Synodū Apostolicæ sedis antiquæ Romæ (sic enim habet exemplaris illius inscriptio) literas gratulatorias dedanata Byzantij Monothelitarum hæresi misisset, inter alia multa sic scripsit: Suscepimus enim non tantum ex beatitudine eius, (id est Agathonis Pontificis Maximi) verum etiam à sanctitudine vestra directas nobis literas, quæ prolate, lætæ sunt, & veritatis verū stylum declarauerunt, orthodoxamq; fidem depinxerūt. Torq enim conuenienter, & non differenter, positæ sunt ad imitationem: & tam Synodicis, quàm & paternis doctrinis consentiunt. Neq; enim negleximus, sed diligentius eas comparamus: idcirco omnes consonanter mente & lingua concredimus, & similitur confessi sumus: & tanquā ipsius D. Petri vocē, Agathonis relationē supermirati sumus, nemo enim discrepauit, nisi vnus. Namq; nemo ex omnibus periit, nisi filius interitus, pater contumaciæ: & hic vnā cū proprio discipulis spontē assumptus est ab angelo sibi decibili, & suo execrabili choro. Quem cum Propheta conlugere, oportuū est, eō quod condolemus: Qualiter cecidisti ex cœlo sacerdotij culminis, o Lucifer, quomodo oriebaris? Luce certissima scientiæ fidelium animas lustrare ordinatus es, & in nubibus ponere arrogantē sedē vanis dogmatibus clatus es? Quomodo fuga lapsus es, vitato agmine tantorum sacerdotum? An superbia alis ad altā ruinam eleuatus, à mystica mensa temetipsum alienasti, æmulator factus Iudaicæ discensionis?

Cum autem Legati sedis Apostolicæ ab Agathone ad Constantinopolitanam VI. Synodum missi, Romam rediissent, Leo secundus qui Agathoni successerat collaudato per Epistolam Imp. Constantino, eam Synodum, quæ Apostolicā in omnib⁹ regu-

lā, & probabiliū Patrū secuta esset, & definitionē (inquit) rectæ fidei plenissimē prædicauit, quæ & Apostolica sedes B. Petri A. Apostoli (cuius licet impares ministerio fungimur) venerantē scripsit, idcirco & nos & per nostrum officiū hæc veneranda sedes Apostolica concorditer ac vniuersimodis quæ definita sunt ab ea, cōsentit, & B. Petri auctoritate confirmat, sicut supra solidatā petra qui Christus est, ab ipso Domino adeptus firmitatem. Propterea sicut susceptus atq; firmiter prædicamus sancta quæque vniuersalia Cōcilia, Nicenum, Constantinopolitanum, & Ephesinum primum, & Chalcedonense, & Constantinopolitanum secundum, quæ & omnis Christi Ecclesia, approbat & sequitur ita & quod nuper in Regia vrbe pio vestre serenitatis adnucebratum est sanctum sextū Conciliū, vt eorum pedissequi interpretes, pari veneratio ne atq; censura suscipimus, & hoc cum eis, dignè connumerari, tanquā vnā & æquali Dei gratia congregatum, decernimus.

Subsecutus est Iustinianus huius nominis secundus Constantini filius, qui scribens ad Ioannem Quintum Romanum Pontificem, quid procurasset ea de Synodo manifestanda & autographo conseruanda, ne quid hæretici corrumpere, aut submutare possent, ad extremum sic inquit: Ad insinuandum itaque vestre paternæ beatitudinis huiusmodi capituli motiones, nequid ad præuidimus, & earum scientiam notam fecisse beatitudini vestre. Et manu Diuina, Diuinitas te seruet per multos annos, sanctissime, ac beatissime pater. Data decimo tertio Calendas Martias Constantinopoli in Imperiali domo, pijsimoq; perpetuo Augusto Iustiniano Imperatore, anno secundo: & post consulatū eius anno secundo, indictione decima quinta. Hæc ille. Quæ eō adscribenda hic existimaui, vt in primis tu, vestrique cognoscerent, nullos canones in sexta Synodo latos fuisse, quos Romani Pontifices ignorare potuissent. Si quid verò aduersus Romanæ sedis leges, & traditiones à tempore Apostolorū Petri & Pauli in Occidentali & Africana Ecclesia, & in magna Orientis parte eatenus inuolabiles seruatas decretum fuisset, nulla ratione eosdem Pontifices Synodum illam confirmatos fuisse, nec legatos, qui eorum nomine Synodis generalibus præerant, vt & primi sedebant, & primi subscribebant, permissuros fuisse (si cui eiusmodi Synodo, aut tractationi interfuissent) vt quidquam eiusmodi decerneretur. Quod si post aliquot annos Trullani Canones, è quibus tertium decimum tu citasti, promulgati sunt, ij præcisè ad sextā illam Synodū, quæ confirmata est à Romana Apostolica sede, quam-

Papa Synodum VI. cōfirmat.

Matth. 16.

Epist. Iustiniani 2. Im per. ad Ioannem 5. Pōt. Max.

quamq; omnes Catholicis semper suscep-
runt, nulla ratione pertinent. Ac quibus
verarum series historiarum ex probato-
rum auctororum medulla non ex carie tui
Charionis, aut similibus hereticorum chro-
nographorum innotuerunt, ij sciunt, patrum
illorum Orientalium, qui in Trullo Iustini-
ano Constantini Pogonati filio, vigesimo
septimo anno post sextam Synodum (vt
Theophanes Tharasi Constantino-polita-
ni Syncellus scribit) conuenerunt, canones
illos fuisse, eumque conuentum Quini sex-
tum fuisse vocatum, quod neutra in Synodo
oecumenica Generali (sive quinta, sive sex-
ta) canones vlli editi fuissent, sed earum esse
quasi supplementum vnde intelligere potes
eos in sexta Synodo approbata nequaquam
fuisse receptos. Cum enim ex iisdem cano-
nibus qui centum supra duos numerantur,
aliqui a recta traditione fidei Catholicae
dissentiant, ideo admissi non sunt; quod
manifeste non solum Apostolicae sedi Ro-
manae, verum etiam reliquis eiusdem Syn-
odi canonibus aduersantur, vt mirum
non sit, si supposititios (& saltem falsos) esse
viri fide ac doctrina praestantes scripserunt.
Ac sapienter Humbertus Cardinalis erudi-
tissimus scripsit aduersus Graecos sextam
Synodum ad destruendam haeresim Mono-
thelitarum, non autem ad tradendas Roma-
nis nouas constitutiones congregatam fuis-
se. Quod si (Chytrae) librum meum saepe
iam editum legis de responsionibus ad
quendam Regium septentrionalem, ad cur-
ius libri calcem ostenditur, quamam ratione
Diuina scriptura, patres legendi, & Syno-
di diiudicanda sint, ne quis hereticas, & non
approbatas pro Catholicis, & probatis acci-
piat, discere potuisset, Catholicos non fuisse
legitimam Synodi decreto repugnatos,
ipsos autem Romanos Pontifices, & reliquos
Episcopos, ac sacerdotes libentissimè eius-
modi decreto assensuros, si a spiritu sancto
profectum fuisse cognouissent: cum praesertim
caro, mundus, & declinandarum aliarum
voluptatum species quaedam, ac denique
ipsa Regum & Imperatorum consilia,
& auctoritas id facile persuadere potuissent,
nisi veritas, quae omnibus rebus
est potentior, & conscientia oblitif-
sent.

Porro eius quem dixi libri mei verba
haec sunt: Aliqua Concilia generalia par-
tim confirmata, partim reprobata sunt,
quoniam quaedam eorum rectè conclusa,
quae & legitima auctoritate conuocata, quae-
dam in progressu eorum non legitime, nec
rite tractata fuerunt. Haec nominantur Sar-
dicense, Quinisextum, in quo Canones
Trullani continentur, concilium Constan-
tense, & Basiliense: In Basiliensi enim con-

cilio aliquando recedebat Episcopis, qui,
legitimè vocati fuerant, & ad legitimum,
concilium euntibus Ferrariam, atque Flo-
rentiam, priuatorum autem ex schismate,
Sacerdotum (quod nunquam antea factum,
est) quodam numero conuocato aliqua tra-
ctata sunt, quae post in eodem concilio ite-
rum ritè coacto fuerunt abrogata.

EXPENSIO ALTERA ACCV-
rator ipsius decimi tertij Cano-
nis Trullani.

CAPVT VII.

HAEC cum ita sint: Canonem ipsum
decimum tertium expendamus attenti-
us: deinde cum alijs quibusdam eiusdem
Trullanae Synodi conferamus. Is verò sic
habet:

Quoniam intelleximus morem esse Ec-
clesiae Romanae Canonis loco, vt videlicet
qui in numerum atque ordinem diacono-
rum, & presbyterorum eligendi sint, non am-
plius cum vxoribus suis rem se habituros pro-
teantur: Nos autem Apostolicae eiusdem
perfectae regulae legem, ac canonem sequi-
ti, coniugia legitimam sacerdotum posthac
firma, rataque esse volumus, ita vt nec eos
disiugamus, nec consuetudine vxorum
commodis temporibus priuemus.

Primum igitur hic habes Romanam Ec-
clesiam, hoc est Occidentalem vniuersam
id de coelibatu sacerdotum obseruasse, quod
etiam nunc in sacerdotibus, & reliquis sa-
cris ordinibus obseruatur. Quod cum anti-
quissimum fuerit, certè non tyrannidi Po-
pificum Romanorum, sicuti Melanctho
blasphematur, ascribi debuit, nec aliunde,
quam ab Apostolis Petro, & Paulo fluere
potuisse certè certius est. Ac cum in Occi-
dente solidior fidei Christianae regula sem-
per fuerit, atque à Romana sede reliquae om-
nes Synodi legitimè aut vocatae, vel confir-
matae sint, non est, cur leuiter putemus vno
externo canone, quem nunquam constat fuisse
se approbatum conuelli posse tot alios cano-
nes, atque constantem eorum Patrum legem,
qui & aeternum, & sanguinem pro Chri-
sti Ecclesia propugnanda profuderunt. De-
inde cum Trullanus canon habeat haec ver-
ba: Nos antiquum canonem Apostolicè perse-
ctiois ordinisque seruantes, hominum qui
sunt in sacris coniugia deinceps ex hoc te-
poris momento firma, & stabilia esse volu-
mus, &c.

Quæro vbi nam ista Apostolici canonis
verba extent, quem quidem non viderint
Niceni Patres? Qui enim ausi fuissent legem
de coelibatu seruando aduersus tam liqui-
dum, & contrarium canonem Apostolicum
proponere?

Addo,

Addo, cur Paphnutius (de quo post) eum
potius canonem, quam alia ea de re Synodo
Nicæna diserte non obiecit?

Præterea non cohærent, quae celeberrimi
Patres, & Graeci, & Latini testata reli-
querunt, de Apostolica coelibatus traditio-
ne cum isto Trullano canone, quo astruitur
coniugij vsus in Sacerdotibus. Et aut
Apostoli sibi è diametro contrarij fuerint
necesse est, aut Trullanos aliquos Patres,
vel quicumque eum canonem supposue-
runt egregiè fuisse mentitos.

Cum verò subdat canon: Sed neq; ordi-
nis tempore ab eo postuletur, vt profiteatur
se à legitima vxore abstenturum, ne ex eo
à Deo constitutas, & sua praesentia benedi-
ctas nuptias iniuria afficere cogamur, Eua-
gelica voce exclamant: Quæ Deus coniunxit,
it, homo non separet. Et Apostolo docente:
Honorabiles nuptias, & thorum immacu-
latum, & Alligatus es vxori, ne quare dis-
solutionem.

Ergo & hic alteri habemus pro nobis
testimonium ab ipsismet Trullanis Patri-
bus (si illorum hoc fuerit) Nempè in Ori-
te, id quod ex antiquissimis alijs ostendi-
mus consueuisse quæri de ijs qui sacris or-
dinibus essent initiandi, num in posterum
à coniugio essent sibi temperaturi. Quia in
re nulla vis inferebatur, haud secus quam
hodieque fit in Ecclesia Catholica. Nec por-
rò sine consensu vxoris, quae idem pro se
sponderent, aliquis in sacrum ordinem co-
optabatur. Alioquin prodant veras histo-
rias, praesertim ex legitimis Synodis peti-
tas, vnde constat, iniuriam, aut vim vnquam
vxoribus ea de re illatam fuisse, easque pub-
licè fuisse conquestas. Præterquàm quod et
istum Trullanum canonem sex magnè ille
Synodi (Nicæna verò in primis) antecessis-
sunt, mirum est, cum ea inquisitio in pro-
mouendos haberi soleret, ac (quod caput est)
ij qui ne ore quidem profitebatur coelibat-
um, continentiae obseruandae vinculo (quo-
nià tacuissent) obstringebantur, cur nulla
earum Synodorum Canonè aliquem sanxe-
rit, quo antiqua libertas, quam iactant In-
tegra vnicuique staret: i curque Nicæni Pa-
tres attentauerint, vt omnes coelibes in sa-
cerdotio viuerent.

Sed & quæ ex euangelio, atque ex Apo-
stolo verba inseruntur in canone, nihil officit.
Primo: quoniam nunquam dissoluit Ec-
clesia Catholica matrimonium, quod ratum
fuerit, & verum. Nec alterutro coniugum su-
perstite (etiam si alter coelibè vitæ inerat ex
alterius consensu, votumque; continentie vo-
ueat) alterutri licet cum alio coniungi.
Qui igitur dixit: Quos Deus coniunxit ho-
mo non separet: is ipse quoque eodem vno
capite dixit, Non omnes capiunt verbum

istud. Et rursus: Sunt Eunuchi, qui se ipsos
castrauerunt propter Regnum caelorum. Et ite-
rùm: Si vis perfectus esse, vade, vende omnia
quae habes & da pauperibus, & habebis the-
saurum in caelo, & sequere me. Ac denique
respondens Petro: Ecce nos reliquimus omnia,
& secuti sumus te, quid ergo erit nobis?
dixit: Amen dico vobis, quod vos qui secuti
estis me, in regeneratione cum sederit fi-
lius hominis in sede Maiestatis suae, sedebi-
tis & vos super sedes duodecim iudicantes,
duodecim tribus Israel. Et omnis qui reli-
querit domum, vel fratres, aut sorores, aut pa-
trem, aut matrem, aut vxorem, aut filios, aut a-
gnos propter nomen meum, centuplum accipiet,
et, & vitam æternam possidebit. Multi autem e-
runt primi nouissimi, & nouissimi primi.
Mitto illa: Si quis ponit manum ad aratrum, &
retro respicit, non est aptus Regno caelorum.
Et: aliud semè protulit semen trigessimum, a-
liud sexagesimum, aliud centesimum. Quod
que ipse suae Ecclesiae perfectissimus insti-
tutor voluit in se, suaque Beatissima matre,
ac suis Apostolis factè ostendere, quinam
gradus Euangelicae perfectioni propior
esset futurus. Præterquam quod si ij quos
Deus coniunxit separandi non sunt ab homi-
ne, multo minus ab homine separandi sunt,
quos Deus secum ipso coniunxit. Quid igitur
se ipsum, & Sanctimonialia à Christo
infelicissimus Apostata Lutherus sepa-
rauit?

Præterea, qui dixit honorabile coniugium
thorū immaculatus, dixit ite, Virgo, quae
permanet virgo, cogitat vt sit sancta cor-
pore, & animo, & qui seruat virginem
suam, potestatem habens voluntatis suae,
melius facit. Dixit & alio loco, habentes
damnationem, quia primam fidem irritam
fecerunt, quod iterum nubere vellent.

At & cum illud de honorabili coniugio
cum ijs loqueretur, qui non essent sacerdo-
tes, aut qui continentiam uouissent, quid
inde pro Canone ad rem tuam facit? Et
D. Chrysostomus ait: Bonum quidem nu-
ptias & ipse confiteor: honorabiles, inquit, & ad Theo-
nuptias, & cubile immaculatum, fornicato-
rum lap-
res autem, & adulteros iudicabit Deus. Sed
te iam (ad monachū lapsū scribit) seruare
non conuenit priuilegia nuptiarum. Angelo-
rum enim societati semel iunctum, illa relin-
quere, & vxoris laqueis implicari, adulte-
rij crimè incurrere est. Quamuis frequenter
hoc ipsum nuptias vocas, ego tamen & a-
dulterio illud tanto peius affirmo, quāto
maior ac melior mortalibus angelus. Neque
villus tibi forte persuaserit dicens: Nihil de-
non accipienda vxore Dominus praecipit.
Nec me ignorare cōfiteor, quod adulterij
interdixit, non nuptias vetuit, verum in te
adulterij nomē accipiet, si volueris vnquam
quod

quod ab sit, nuptias cogitare, &c. Atq; ut il-
 lud repetam (inquit) quod in principio po-
 sui epistolae: si militiae vincula non teneret,
 quis tibi desertionis crimen obijceret? nunc
 nihil in te penitus tui iuris est, quippe qui
 tanto imperatore militare cepisti. Eadem
 est Hieronymi sententia: Si nupserit virgo
 (inquit) non peccavit, non illa virgo quae semet
 Dei cultui dedicavit: harum enim si qua nup-
 serit, habet damnationem, quia primam fidem
 irrita fecit. Virgines enim quae post conse-
 crationem nupserint, non tam adulterae sunt,
 quam incestae. Et Basilii: Cum virginita-
 tem (inquit) Deo professae sint, carnali
 postea voluptate male blanda delinitae, ac
 deivictae stupri scelus honesto coniugij nomi-
 ne obtegere cupiunt. Quid Augustinus? Proinde
 (ait) quae se non continent nubant, antequam
 continentiam profiteantur, antequam Deo vo-
 ueant, quod nisi reddant, iure danantur.
 Accedit, quod magno iudicio Aposto-
 lus, cum in se ipso coelibem vitam ita accuratè
 servasset, ut vellet omnes sui similes esse,
 etsi laicis coniugatis dixit, connubium esse
 se honorabile, mox tamen addidit, thorus
 immaculatus: Qui forte in vestri matrimo-
 nij tantis auctoritatibus (Sacramenti autem e-
 iusdem matrimonij negatoribus) rarior est,
 quam velint de se homines credere.
 Eodem item spectat illud. Alligatus es vxori,
 ne quare dissolutionem. Sed & eodem spe-
 ctat id quod alibi dixit, ac nos paulò ante
 attigimus. Habentes damnationem, quia pri-
 mam fidem irritam fecerunt.
 Porro de Synodo Carthaginensi ait Ca-
 non Trullanus: Scimus autem & qui Car-
 thagine conuenerunt, & ministrorum gra-
 uitatis, honestatisque curam gerentes dixerunt,
 ut subdiaconi, qui sacra mysteria contre-
 ctant, & diaconi, & presbyteri proprijs ter-
 minis à consortibus abstineant: ut & quod
 per Apostolos traditum est, & ab ipsa usque
 antiquitate seruatum nos quoque, similiter
 seruemus tempus in omni re scientes, & ma-
 ximè in ieiunio, & oratione.
 Sed hic proprio gladio se iugulat Cano-
 thag. 2. ca. 2 Trullanus. In primis quod Carthaginien-
 sis Synodi Canonem haud verè recitat, is
 .n. sic habet: Ab vniuersis Episcopis dictum
 est: Omnibus placet, ut Episcopi, presbyte-
 ri, & diaconi, vel qui Sacramenta contre-
 ctant, pudicitiae custodes, etiam ab vxori-
 bus se abstineant. Ab omnibus dictum est:
 Placet, ut in omnibus, & ab omnibus pu-
 dicitia custodiatur.
 Iam ergo hunc canonem cum tuo illo
 tertio decimo Trullano confer, & vide cum
 de canone Carthaginensi nulla vnquam
 in Ecclesia Catholica dubitatio, vel muti-
 latio fuerit, quid cogitandum sit de Trul-
 lano, qui incertus, neque approbatus illum

alterum falsauerit. Quare equidem nemi-
 nem esse puto paulò cordatiorè, quin iam
 intelligat tui illius canonis editores (qua-
 les, quales fuerint) cum illum ab antiqui-
 tate, à constanti Ecclesiae Occidentalis cõ-
 suetudine, ab Africanis Patribus, & à con-
 cilio Carthaginensi discrepare viderent,
 laborasse vehementer, quam ratione ex
 suo cum vxoribus commercio grauiorem
 notam apud Orientem non incurrerent: pro-
 inde veritatè miris inuolucris modò inful-
 casse, modò eleuasse, licetque viâ omnis car-
 nis licentiis decurrisset. Ac cum mendaces
 in recitando Carthaginensium canone fue-
 rint, mirandum non est, si itidem sine vlla
 fronte traditionem esse Apostolicam dixe-
 rint, quam Apostolicae traditioni prae-
 fusa contraria esse Carthaginensium ipsi an-
 tea cum plerisque Orientalibus testati fu-
 erant. Eorum autem Carthaginensium
 eò maior auctoritas est, quod Trullani il-
 los sibi testes afferunt, qui sunt Trullano-
 rum auctores manifestissimi. Pungebat
 nempe luxuriantes Graecos, quidquid
 rectius sapiens susceperat perfectioris
 obseruationis, meliori Ecclesiae parti ad-
 haerens. Itaque Graecis imposuit Graecia me-
 dax: quò quò se magis tegere voluit, tãto
 magis & suas, & vltimas imposturas retexit.
 Addit Trullanus canonem. Oportet enim
 eos qui Diuino altari assident, sancto-
 rum tractandorum tempore esse omni-
 nò continentes, ut possint id quod à Deo
 simpliciter petunt, obtinere. Haec illi. Sed
 & hic vide implicitum & mendax verbo-
 rum inuolucrum. Quæro enim si honora-
 bile connubium est, & thorus immacula-
 tus, ecquid opus est sanctorum tractando-
 rum tempore esse omnino continentes? Quid
 si vxor debitum petat, & dicat Christus di-
 xit: Quos Deus coniunxit homo non separet:
 Vir mulieri debitum suum reddat, & pleraque a-
 lia, quae male sana caros faciliè ad se detorquet?
 cernis istius tui canonis tricas. Sed quod si Ca-
 tholica Christi Ecclesia responderet in hæc
 eadem verba: Vos ipsimet Trullani negare
 non potuistis, oportere sanctorum tractando-
 rum tempore esse omnino continentes, ut possint
 id quod à Deo simpliciter petitur obtinere, pro-
 pterea rectissime cum Apostolis seruandum esse
 ecelibatum à spiritu sancto accepi, Nempe
 ne mihi incredula animarum salutem deserat,
 eisque id obtineam quod necessarium est. Si inquit id
 Ecclesia, ut tamen re ipsa facit) responderet
 quod dicere Trullani potuisset? Cui etiam si per
 Apostolum laicis coniugatis licebat ex consen-
 su vsu coniugij ad tempus, propter orationem inter-
 mittere, non ita magnam fuerit, si is qui ex nu-
 mero coniugatorum conscientiam vxore assumit
 tur ad sacerdotium, à Deo assignatus debeat
 & possit, Christo Domino quae eum ad id Ecclesiam
 suam

Vide D. Ambrosii in epist. ad Timotheum, & Innocentii tertiæ ep. ad Exuperium.
 suam vocavit) aspirante, continentiam in
 posterum seruare. Et sanè (ut hoc addam)
 si facris initiatis vicis sua tempore in Ori-
 ente propriarum vsus vxorum interdicitur,
 quanto iustior, & decentior erit Occiden-
 ti seruata constitutio, vbi perpetuè pro po-
 pulis, qui semper hoc egent, sacrificia, & o-
 rationes debent offerri?

EX TERTII DECIMI CANONIS
 Trullani cum alijs quibusdam Trullanis ca-
 nonibus collatione eorum, quam sibi ille
 sit contrarius, vel suppo-
 situs.

C A P V T VIII.

SEd qui canon hunc tertium decimum
 præcedit liquidius adhuc id, quod dixi,
 patefacit. Sic enim duodecimus canon ha-
 bet:

Canon 12. PORRO hoc quoque ad nostram cog-
 nitionem peruenit, quod in Africa, & Ly-
 bia, & alijs locis, quidam ex ijs, qui illic sunt,
 religiosissimi Praesules, cum proprijs vxori-
 bus etiam postquam ad eos processit or-
 dinatio, vna habitare non recusant, ex eo
 populis offendiculum & scandalum afferen-
 tes. Cum itaque studium nostrum in eo ma-
 gnoperè labore, ut omnia ad gregis in ma-
 nus nostras traditi, nobisque commisi vtili-
 tatem fiant, nobis visum est, ut nihil eius-
 modi deinceps villo modo fiat. Hoc autem
 dicimus, non ad ea abolenda, & euertenda,
 quae Apostolicè antea constituta sunt, sed
 populorum salutis, & ad meliora progres-
 sionis curam gerentes, & ne status Ecclesi-
 asticus villo probro afficiatur. Dicit enim
 Diuinus Apostolus: Omnia ad Dei gloriam
 facite: sine offendiculo ephote, & Iudæis, &
 Graecis, & Dei Ecclesiae, quemadmodum
 & ego omnibus in omnibus placeo, non quæ-
 rens meam vtilitatem, sed multorum, ut
 saluentur. Imitatores mei estote, sicut & e-
 go Christi. Si quis autem tale quid agere
 deprehensus fuerit, deponatur.

Hinc igitur & Africanæ Ecclesiae cõ-
 suetudinis testimonium magis corroboratur:
 & contraria canonis decimi tertij Apostoli-
 ca traditio ob oculos ponitur. Cum verò
 Episcopis prohibeatur, ne cum proprijs vxori-
 bus habitent ob Dei gloriam, neue scanda-
 lum Ecclesiae Dei contingat, salutem autem
 proximorum sic consulatur, atque ut semi-
 tam Apostolicam reliqui Episcopi imitan-
 tes Apostolum, terant, cur in cæteris sacer-
 dotibus hæc ipsa rationes, & causae ad coeli-
 batum retinendum validissime non fuerint?

DEINDE si quis Africanorum Episco-
 porum concupiscentia tentatus, & illectus
 duodecimo isti canonis pretextu verborum
 illorum, honorabile connubiū, &c. relu-
 catus fuisset, quoniam modo vis vtriusque

canonis nempe in vno prohibito, in alte-
 ro mandatum commercij cum vxore ste-
 tisset, atque illum à proposito potuisset auer-
 tere? Deinde si Apostolica traditio erat il-
 lè vsus vxorum post sacerdotium, cur au-
 si sunt Trullani Patres eam infringere in
 Episcopis, qui cum sint & sacerdotes, & sa-
 cerdotum duces, debent in tanta re prelu-
 cere alijs exemplo, atque doctrina?

AT (quod amplius est) excipit cano-
 nigrigimus Trullanus, etiam eos, qui sunt
 in Barbaricis Ecclesijs, qui ita habet:

AD Ecclesiae ædificationem omnia facere
 volentes, etiam sacerdotes, qui sunt in Bar-
 baricis Ecclesijs, dispensare constituimus.
 Quare si Apostolicum canonem de vxore
 non eicienda pietatis ac religionis pretextu
 se transgredi debere existimant, & vltra
 ea quae sunt constituta, facere: & ideo com-
 muni cum suis confortibus conuentione,
 & consensu inito à mutua consuetudine
 abstinent, statuimus eos non amplius cum illis
 villo modo cohabitare debere, ut ex eo no-
 bis perfectam sui promissi demonstrationem
 præbeant. Hoc autem illis non propter ali-
 ud, quam propter eorum pusillanimitatem,
 externosque ac non satis firmos mo-
 res concessimus.

QUOD cum ita sit, intelligis, quanti apud
 ipsosmet Trullanos, siue alios si qui
 canonem XIII. supposuerunt, fuerit, & ex-
 clamatio illa Evangelica, & vox D. Pauli,
 & traditio Apostolica, quas in eodem cano-
 ne iactabant, pro coniugio à sacerdotibus
 exercendo. Soluant igitur hos nodos poli-
 tici, qui cum sepe sibi solos sapere videantur,
 curtam deinde intelligunt sibi cœlestis
 sapientiae suppellectilem esse, cum res
 ipsae seridè excutiantur.

OMITTO quosdam alios canones, nam
 omnes non improbauit Ecclesia. Christi
 commiscuerunt enim hi cum malis, plerof-
 que bonos. In quibus Trullani vel fatetur
 de digamis exactissimum fuisse canonem
 sanctissimæ Romanorum Ecclesiae (haec enim
 ipsa canonis tertij verba sunt) vel in
 primo canone Concilium illud Aphrorum
 recipiunt à S. Cypriano coactum, in quo
 statutum est hereticos ad Ecclesiam se re-
 cipientes iterum rebaptizandos. Quod ta-
 men constat non esse faciendum: quodque
 prohibitum ab alijs Synodis fuit.

SEd ut cuncti canones hi certissimi es-
 sent, quàm multa sunt in ijs, quae vestras præ-
 sentis seculi hæreses damnant? Quid autem
 Lutherò, cuiusque commilitonibus facies, si
 quarto, & sexto canonis Trullano sua steter
 auctoritas? his enim ita sancitum est.

Si quis Episcopus, vel presbyter, vel di-
 aconus, vel subdiaconus, vel lector, vel ca-
 tor, vel ostiarius, cum muliere Deo dicata

Ex. 24. cap. 27. q. 1. Si quis. Can. 6. di. fin. 32. Si quis eorum. coierit, deponatur, vt qui Chriffti fponfae vitiu attulerit: Sin aut laicus, fegregetur. Et: QVONIAM in Apoftolicis canonibus didum est, eorum qui no ducta vxore in clerum promouentur, solos lectores, & catores vxorem posse ducere: & nos hoc feruantes decernimus, vt deinceps nulli penitus hypodiatono, vel diacono vel presbytero post sui ordinatione cotrahere liceat: si aut fuerit hoc ausus facere, deponatur.

QVAE Eo afferre volui, vt intelligas, nisi ab Agathone Pontifice Maximo is cano, que attulisti agnitus & approbatus sit, eum non esse ratu, aut veru, nec adeo apud Ecclesiam Catholicam vllum podus habuisse, vel vnquam habiturum: ac licet libertate illam Graecis cocubituum suorum cu vxoribus Pontifices Romani sic permiserint, vt nunquam concesserint, saepe tamen dehortati sunt.

AT vt ad vos alios redeam, mirum est, cu Germania a Romana Apoftolica sede Euangelium, Sacramenta, fidem acceperit, ac proinde eius canones, & leges factas tenetas tueri deberetis, vos tamen ab ea subtrahentes, schismaticas quasq; faeces lambere ab ijs, a quibus & nunc (vt ostendimus de vestris Tubingenfibus) turpissimè tanqua falsi rheologi, & circulatores heretici vocati, ac reiecti fuistis. Habes igitur Chytræ quod possis mandere in isto canone, in quo tantoperè exultabas, cu & quoru presbyterorum, & diaconorum mentionem is ille canon facit, eorum vos memoriam, & rem ipsam vnà cu Chrifftiano Sacerdotio prorsus tollere cupiatis.

APOSTOLOS FVISSE POST susceptum Apofolatum cœlibes.

CAPVT IX.

QVOD autem D. Petrum (quem rectè aduersus tuos vocas Principem Apofolorum) coniugali vsum consuetudine asseris, si id post Apofolatum susceptum putas, falleris, & fallis. Nā quidquid vnus vel alter dixerit, non sine suspitione librariorum, qui id Clementi Alexandrino, siue alicui alteri inseruerunt, id certam fidem haud facit: eò magis, quod qui ex Clemente id mutantes scripserunt, aduersus eos, qui nuptias reprobabant, sic inquirunt. An & Apofoli (ait Nicephorus, nam de Ignatio postea dicam) improbant? Petrus enim ac Philippus & vxores habuerunt, & filios procreauerunt, & filias viris nuptui dederunt. Paulus etiam non veretur comparis suae mentionem facere, & quae sequuntur. Hoc inquam fidem nullam facit. Mitto enim, quod isthinc nihil probatur, vnde ostet post Apofolatum Petru,

Clem. li. 3. & 7. Stromatum Iuenerarij Clementis quod est Apocryphum. Auctor quaestionum mixtım que D. Augustino inscribuntur. Euseb. lib. 3. cap. 30. & 31.

aut Philippum, aut Paulum operam procreandis liberis dedisse, certè & Euangelio, & actis Apofolicis, & antiquitati reliqua vnuerse, atque ipsimet Nicephoro, perspicue aduersatur. Nam Iouiniano Petrum, eiusque socrum ex Matth. 8. & Luc. 4. proponenti Hieronymus respondet inter eos, qui legi seruierant, numerari debuisse. Nec enim (ait) Euangelium ante Chriffti crucem, iuxta quam regulam Petrus, & Coapostoli (vt ex superfluo (inquit) concedamus) vxores eo quo Euangelium tempore nesciebant, acceptas habuerunt, post in Apofolatum accepti, officium coniugale relinquunt. Nam Petro ex eorum persona dicenti. Ecce reliquimus omnia Matth. 19. respondit Dominus, neminem qui inter alia vxorem dimisset non multo plura recepturum. At Tertullianus: Petrum (inquit) solum inuenio maritum personarum. Deinde D. Pauli locum exponens hac subdit. Vbi ea subiungit de victuaria exhibitione, abstinentiam eius ostendunt, dicentis: Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducere, sicut & ceteri Apofoli, & fratres Domini, & Cephas? Non vxores (ait) demostat ab Apofolis ductas, quas & qui non habent, potestatem tamen manducandi & bibendi habent, sed simpliciter mulieres, quae illis eodem instituto, quo & Dominum comitantes ministrabant. Hac ille. Quod quidem neq; ille solum, verum etiam alij, aut Latini aut Graeci Graecae linguae peritissimi praeter Ambrosium, Oecumenicu, Theodoretum, Theophylactu, eodem modo sunt interpretati.

Ac (vt tam multi non essent) certè summi momenti ea Chriffti Domini responsio fuit, qua locutus Eunuchis, qui sese essent ob Dei Regnu castraturi, admirantibus, & propter rei difficultate interrogantibus. Quis ergo potest saluus fieri? dixit. Qui potest capere, capiat. Videlicet, neq; illos ablegans ad vxores, & sapientissimè innuens Apofolasse capi tantum donum, quod vbi ab aliquibus fuisset acceptu, non esset abijciendum, nec retro respiciendum. Veru & quod de D. Philippo ac de D. Paulo affert Nicephorus, manifestè pro nobis facit. Polycrates Ephesius (inquit) Episcopus Victoriano Romano duarum Philippo eiusdem filiarum meminit, sicut & Philippi diaconi quatuor eque virgines, & prophetissas Lucas facit, quas etiam prophetasse ob virginitatem, quam habere digna facta erant, obseruat Epiphanius aduersus Antidicomarianitas, quorum etiam Caius Proclo comeminit. Multis autem (pergit Nicephorus) eiusque magnis apud nos viris non videtur Paulus coniugem habuisse, idq; ex ver-

Niceph. li. 2. cap. 44. Hierony. adu. Iouinianum.

Tertul. li. de Mono. gamia.

Matth. 19. Obserua los, vel Diaconos si quas ante Apofolatum virgines genuerunt, & ceteras in virginitate conseruasse. Act. 21.

1. Corinth. 7. Paillip. 4. bis eius colligunt, quibus virginitatem, & coelibatum commendat dicens: Peruellem equidem omnes esse, vt ego sum. Illud verò salua mihi, & tu compar, viro cuiuspiã ita forte nominato, non autem mulieri dictum putant. Hac ille.

CAETERVM antequam ad D. Paulum veniam, vix cuiquam ignotum est, quod de D. Ioanne Apofolo Beatus Hieronymus cum pluribus alijs testatus est, & ipsa credit Ecclesia. Eum enim (inquit) talem fuisse Eunuchum, animi scilicet voluntate, non debilitate corporis Euangelistam Ioannem Ecclesiasticè tradunt historiae, quem Iesus amauit plurimum, quod virgo electus, virgo in aeuu permanferit. Ac diuus Epiphanius testatur. Ioannem, & Iacobum Zebedei filios nuptias haud contraxisse, non proprijs quidem manibus membra resectos, sed proprio corde decerantes, & gloriam huius certaminis coronam reportantes. Quare cum hi & Apofoli, & Episcopi non duxerint vxores, quid dicit Chytræ? An he poterit in Ecclesia Chriffti Episcopus reperiri, qui non sit Episcopus, quoniam non est vnus vxoris vir? An non inquam Apofoli & Episcopi illi fuerint, quibus non erant vxores, quae pendere a latere? Taceo autem quae de Petronella Petri filia vsque ad mortem permanente virgine, Flacco videlicet Pro-

comite contempto, quae a alij de perpetua D. Thomae Apofoli castitate scripserunt, quae siue sint certissima necne, id certè abest ab omni dubitatione, nunquam post Apofolatum ad exercendum coniugium, eos qui prius vxores habuissent, rediisse: Neque verò illud parui momenti esset, quod tam illustrium Ecclesiae preconium, quales Apofoli fuere, si filios genuissent haud extaret memoria, quibusnam eorum filij, vel filiae tradita nuptui fuissent, quinamue fuerint eorum nepotes, & posterij, cum praesertim plurium, quos habebant discipulorum, tot seculorum spatia memoria non deleuerint: praeter quae quod cum quas ante Apofolatum ex legitimo coniugio filias susceperunt, haec omnes legamus conseruatas esse virgines, eoque eos ad hoc permouit? Nam D. Petrus Petronellam, Philippi (alter Apofolus, alter diaconus) sex filias, D. Paulus Theclam, D. Matthaeus Iphigeniam in virginitate summo studio seruauerunt, vt adeo eorum aliquis pro hac ipsa vnus illarum (vti pro reliqua Euangelicarum virtutum perfectione) mortem haud exhorresceret? Hac certè Euangelij non erat futura minima nota ad Chriffti gloriam. At vestrorum Apofatarum Chytræ, nec difficile est enumerare filios, & filias, quas ex in-

cestu genuerunt, superstites enim sunt plures (tu scis quales) & difficillimum fuerit ex ijs vllos vnquam coelibatum, aut virginitatem in tanta Euangelij, de qua gloria mini luce, posse ostendere.

SE id & D. Paulum adhuc, quantum esset in coelibatu obseruando, Tertullianus, de praeter ea quae ex hoc auctore attulimus, ijs verbis ostendit. Nusquam (inquit) nuptias ita permittit Apofolus, vt non potius ad exemplum suum nos eniti malit. Falcem qui Pauli similis extiterit. Cupio (inquietis) omnes meo exemplo perseuerare. Qui viduas, & in nuptas integritati perseuerare mauiit, qui nos ad exemplum suum hortatur, vndique ostendens, quid nos velit esse, id est continentes. Hac Tertullianus. Quo loco satis indicat, quid ipse expedire iudicabat, cum qui presbyter esset, ad vxorem iam ante sacerdotium ductam sic scriberet. Et verò cum Apofolus in nuptis, & viduis continentiam, quibus nec docendi, neque offerendi munus in Ecclesia incumbere poterat, proponeret, videt incorruptus quisque oculus, quam frivola fuerant futurae rationes eorum, qui Apofolos ideo vixisse coelibes autumant, quoniam ijs credita erat Euangelij praedicatione: proinde reliquis coelibatum, & continentiam non esse obseruandam. At & non solum coelibem, verum etiam virginem agnouit Apofolus D. Hilarius. Praeterea qui hunc ipsum Hilarium inoffenso pede decurri posse ait D. Hieronymus, sic scribit, & ipse de Apofolo: De virginibus, inquit Apofolus, Domini praecipuum non habeo: cur? quia vt virgo esset, voluntatis fuit, non imperij. Nec enim audiendi sunt, qui vxorem habuisse conseruunt, cum de continentia differens, & perpetuam castitatem suadens, intulerit, volo omnes esse sicut me ipsum: & bonum est, si sic permaneat, sicut ego: & lib. 1. in Iouinianu, si iuxta Pauli sententiam non erunt Episcopi nisi mariti, Episcopus ipse esse non debuit, qui dixit, volo, & c. Id ipsum affirmat D. Ambrosius. Volo vos imitatrices esse tanti Apofoli, vt vitam eius sequamini, qui coniugij vinculum refugit, vt vinculus esset Chriffti, ad tantam Apofolatus gratiam non peruenturus, coniugij contubernio alligatus. Vir doctrina praestantissimus, tantum Chriffti donum habens, momenti tantum efficiudicauit, si abstineret ab vfu copulae coniugalis: ideo sic mansit, ne plurimum muneri suo decerperetur, quod semper nec orationi vacare, nec diuinis intendere mandatis liceret, quem coniugij cura reuocaret, vt placere vxori necesse esset. Et ad Pauli locum, Non diceret, bonu est in nuptis vt sint, sicut & ego: nisi esset

Lib. ad vx. o rem, & exhortatione caritatis.

Hilar. p. 127. Hier. ad Eustoch.

Ambros. exhort. ad virgines.

corpore integer. Non item diceret, omnes homines volebam esse, sicut me ipsum, si uxorem habuisset. Sicut enim virgines esse nolle, sed abesse, sic à pueritia spiritui seruiuit, ut huius rei, (uxoria scilicet) studium non haberet, iuuenulus à Dei gratia anticipatus. Sic D. Augustinus: Apostolus (inquit) fortibus summum esse ostendit, non attingere mulierem, cum ait, vellem omnes homines esse sicut me ipsum. Et alibi, Paulus summam certè castitatem professus, dicit vellem, &c.

Aug. ad finem libri de moribus Ecclesie Catholice, & de opere Monachorum. c. 23. Epiphanius in Valeriano & Antidicomarianitas.

HABET propemodum eadem B. Epiphanius, cum in Valerios executores, ac discipulorum executores docet, D. Paulum sine coniugio, ac continentem permanisse, non autem ab hominibus executum, idque ut alij eius similes fierent, non mutilatione membrorum, sed continentia. Neque verò hoc solum de eo S. Epiphanius asserit, sed & aduersus Antidicomarianitas ait, Theclam, cum in S. Paulum incidisset, à nuptiis fuisse solutam sponsum iam habentem, virum vrbis primarium, generosum, diuitem, pulchrum, vitam illustrem, terrena que sanctam contempsisse, ut cœlestium fieret particeps. At quod paucos ante annos edita sit Græcè S. Ignatii Epistola, D. Paulum adnumerans ijs, qui uxorem habuerunt, non admodum certum est, eam ita habuisse, vetus enim antiqua translatio, quæ in Vaticano asseruatur, id non habet, & verisimile est, eos qui cœlibatum odissent, verba hæc adiecisse, quando quidem & aliquid id ipsum in Synodis legitimis fecerunt, ut eas ad suas hæreses, & schismata deprauarent.

SOLVITVR QVOD DE D. Ignatio Chytraeus obijcit.

CAPVT X.

QVOD verò ex D. Ignatio addis, nihil ad rem facit. Nā ne vnicū quidē verbū extat, quo Episcopus, aut sacerdotes exercere post sacerdotiū copulæ ad dictos fuisse dixerit. Et vñ cū illo sanctissimo martyre Ecclesia Catholica multò magis, q̄ vos non uel similia, dānauit, & damnat eos, qui legitimam commixtionem, & liberorum procreationem putant, aut nominant φθορά καὶ μόλυσμα, id est, corruptionem, & pollutionem. Ac cum ipsa Matrimonium vsque ad sanguinem tueatur esse à Christo institutum, non ad officium solum, & remedium incontinentiæ, verum etiam ad Sacramentum (id quod vestri blasphemè pernegant) intelligis quorsum reciderint plumbea ista, quæ in aërem iacula intorsisti. Præterquam quod si Beatis, illum martyrem alloqui posses, suam ut tibi men-

tem exponeret, de ea commixtione, quam legitimam vocat, ecquid amabò putas responsum de Ochino, Bucero, Petro martyre, Oecolampadio, Luthero, & alijs, qui Monachi cum essent, ac sacerdotes, virgines tamen sanctimoniales, & alias ad infamem & execrandam commixtionem pellexerunt? sanè nec legitimum illud fuisse, & tales apostatas, apostatam illum in se (ut ille ait) draconem habitantem non minus fouisse, quam Tatianos, Marcionitas, Manichæos, nuptias esse à Deo inficiantes, sicuti spiritu præuidebat Apostolus, disertè pronunciaisset. Ac demum haud mitioribus verbis istam nefandam apostatarum impuritatem plebs curasset, quam ante annos mille Turonense Concilium fecit, quod ita habet. Si qui in monasterio conuerſi sunt, nullatenus habeant licentiam euagandi, nec (quod abſit) vllus eorum coniugem ducere, & qui uxorem duxerit excommunicetur, & de vxoris malæ sociatæ confortio, & iudicis auxilio separetur: Qui infelix monachus tali coniugatione fœdatus, si per cuiuscunque patrociniū se conatus fuerit defendere, & is qui in hac pertinacitate perdurat, & illi qui eum susceperint defendendum, ab Ecclesia segregentur, donec reuertatur ad septa monasterij, & indictam ab Abbate, quædiu præceptum ei fuerit, agat poenitentiam, & post satisfactionem reuertatur ad gratiam. Sed & extat octauo Toletani Concilij sextus canon, quo decretum in Ecclesia fuisse ostenditur, ut qui post sacros ordines vxoribus copulantur, sub poenitentia oneribus vsque ad extremum vitæ ad monasteria relegantur: cum & secunda Toletana Synodo antea statutū fuisset, ut qui post sacros ordines uxorem ducerent, aut ad eam redirent, à cuius contubernio iam recesserant, ij tanquam sacrilegij rei ab Ecclesia haberentur extranei.

Concil. Turon. 2. canon. 16. Nota.

QVARE ed libentius attuli, ut qui videri vis antiquorum canonum (si deo placet) restitutor, Philippum tuum verius agnoscas veteratorem, quam (quoniam nos ex vniuersali orthodoxa Ecclesia cœlibatum in sacerdotibus tuemur) satis temerè tales nos (imò potius in nobis Ecclesiam Christi) vocas. Nam quod Melanchthon dixit, veteres canones suspendisse quidem ob coniugium sacerdotes ab officio, Ecclesiam verò Catholicam eos suspendere ab arboribus, & illud vnum satis est, quod te Chytræ conficit, & hoc egregiè ipse mentitus est. Neque enim apostata, aut eiusmodi homines propter coniugia, sed propter sacrilegia iustis disciplinæ legibus, & pœnis afficiuntur. Non damnantur (inquit Beatus Augustinus) viduæ quæ nubunt post votum,

Castimonia Proreſtantium in Sanctimonialibus Violandis.

Concil. Turon. 2. canon. 16. Nota.

Concil. Tolet. 2. canon. 1.

Melanch. in apolo. 61a.

Lib. de bono viduitatis c. 9. & cap. 11.

tum, quia coniugalem fidem posterus inierunt, sed quia continentiam primam fidem irritam fecerunt. Quod si (ut hic ipse paulò post docet) lapsus viduarum, quæ post simplex continentiam votum nubunt, adulterijs peiores sunt, ecquid de lapsu diceret sacerdotum, qui post solemne votum contrahentes haud verum coniugium, sed sacrilegium contrahunt, & vxorum nomine concubinas ducentes coniugium simul & sacerdotium violant? Ecquid porro diceret, si cerneret huiusmodi homines docere: Vota continentiam haud esse præstanda, nonne non solum sacrilegos, verum etiam hæreticos, atque ab arboribus suspendendos dixisset? Quæ cum audis, agnosce impudentiam hæreticam, id est, tuam, qui decretum Siricij Pontificis sancti, & quod Catholica Ecclesia semper venerata est, vocas impudentissimum. Nam cum vel ipse inter opera carnis vñ cum D. Paulo intellexisset, concubitus illorum, qui & votis castitatis obstricti, & sacris addicti ordinibus, spirituales filios iam gignere soluti omnibus curis secularibus debent, nempè, ut sint non diuisi, sed sancti corpore, & animo, quid tu infelix id torques ad honorabile connubium, atque ad legitimas nuptias; quarū nos Catholici (quod sanè vos hæretici haud facitis) tria bona semper Ecclesia prædicauit, fidem, prolem, Sacramentum? In istis igitur apostatis (iterum dico) non permanebit, neque manet spiritus Dei in eternum, quia caro sunt, & positam manum ad aratrum retraxerunt, ac retro abierunt: Et propterea cum Apostolo fidenter dicimus, eos damnationem habuisse, qui primam fidem irritam fecerunt.

INANES AC FUTILES ESSÈ obiectiones Chytræi, quas ex quorundam Episcoporum Matrimonio desumit.

CAPVT XI.

IAM quod Hilarius, Polycratem, Spiridionem, Chæremone, Basilium, & Gregorius Nazianzenum atque Nyssenum, ac, si qui alij fuerunt, scribis, aut progenitos fuisse ex parentibus Episcopis, aut ipsos uxorem duxisse, & prolem suscepisse, non ego istos tibi solum, sed centurias afferre possem si vellem. Quis enim negat potuisse pluribus maritis vxores suas fuisse, natoque, cum tamen postea ad Episcopatum munerè adsciti, consentientibus vxoribus cœlibem ex Apostolica traditione vitam traduxerint? Tu igitur mihi filios saltem aliquos D. Hilarij narraſſes, quos post Episcopatum genuisset,

Quod cum efficere non posses, cumulatim imposturas imposturis, ut thesaurizares tibi iram in die iusti iudicij Dei.

DE D. HILARIO.

SEN & D. Hilarius, quid filia de virginitate seruanda sapientissimè scripsit, ut eius animam ab imminetibus nuptijs auerteret, quem uide ea de re hymnum scripsit identidem ab ea recitandum, quidque ut ea moriens ad sponsum suum migraret, orauerit, denique quid de continentia senserit, cum diceret, vouendum esse Deo contemptum corporis, & castitatis custodiam, notius est, quam ut sit opus, huic omnia conferre. Itaque quidquid ex Baptista Carmelita de D. Hilario subiungis, id omne plus quam subdole à te recitatum est. Poteras enim primò afferre, quæ doctus ille Theologus de virginitate, septem libris edidit, quos Parthenices inscripsit, dum Beatissimæ Dei Matris, & aliarum virginum, Margarethæ, Agathæ, Luciæ, Appolloniæ, Cæciliæ, virginitatem, & martyria cecinit. Poteras (inquam) quæ de alijs cœlitibus encomia edidit, cum dies sacros pangeret, ac tum sinceriore fide gessisse te putassent ij, qui cum ea omittas, reliqua verò succidas, aut delumbes, iam te qualis sis intèrius, agnoscent ita ut detestentur. At verò cum ea carmina de D. Hilario protulisti, vide quàm tibi semper similis sis. Vt enim Baptista Carmelita ostenderet, virum sanctum, & ab omni ambitione alienum fuisse ex ordine coniugatorum delectum in Episcopum, carmina illa edidit, non autem quasi post Episcopatum uxorem duxerit, vel ea usus sit, ac filios genuerit.

QVIN verò constanter refellit, quæ heretici quidam (vti vos facitis) iudicabāt obijcere aduersus cœlibatū, & quadragesimæ ieiunium: ac paucis carminibus consequentibus, duodecies, his vocibus utitur, Dicunt, aiunt, memorant, ne quis illius id fuisse cœsiliū putet.

QVOD cum fecisset, ac de Græcorum consuetudine aliqua adiecisset, mox infert.

Sed quo mēte vāgori video, mea lōgiōr aquō est Ecclia, ad sancti festum redeamus Hilari. Hic pater à superis castum ne forte pudorem Perderet, obtinuit magno pro munere mortem sacerdoti Coniugis, immundam veneris sic oderat ignem: Impetravit idem nata, qua nomine dicta est Appia, & ad cœlum, quo peruenitur & ipse Post breuē tēpus erat, nisi cum matre puella: Cui viro munire fidem primaria semper Cum foret, ex libris armamentaria sacris

Vide Fotunatum in vita D. Hilarij.

In Dial. 64.

Vide lestor an quāquam colli hinc possit, q̄ sacerdoti cœlibatui aduerſetur & agnosce pestilentissimū in genitū Chytræi, & cæc.

terorū ha-
reticorum
cū aliquid
ex Catho-
licis citant.

Fecerat, & contra Christum armauerat hostes.

Ex quibus habes, quā castē cœliba-
tum vir sanctus post sacerdotium affec-
tum coluerit.

Et sanē certissimum est virum san-
ctum, & ab Arianis, atque Constantio plu-
ra perpeſsum, multos autem annos huc il-
luc vel relegatum, vel discurrētem ob A-
rianā cladis procellam cœlestia tantum
tractasse, Diuinisq; rebus totum se addi-
xisse. Accūm Beati Hieronymus, & Au-
gustinus fuerint sacerdotalis cœlibatus in-
uicti propugnatores, profectō eū non ita
celebrassent, si deflexisse cognouissent
rectissima regula continentia, quā Epi-
scopi, & sacerdotes in Occidente & in A-
frica, in qua D. ipse Augustinus fuit Epif-
copus, integram semper seruauerant, ab ip-
sis quoque Gallia Synodis persapē san-
citam.

QV IN tu ergo si per scripta Carmelita-
rum spatari cupiebas, & illa integra tuo re-
sponso non adscripsisti, & Thomæ Valdē-
sis Angli eiusdem ordinis Theologi præ-
stantissimi nonnulla saltem de multis, que
de cœlibatu sacerdotum à Vicesitis ve-
stris præcessoribus obiecta doctissimè re-
futauit, in medium non attulisti? Quod
cū non feceris, propinabo tibi hæc pau-
ca, quæ ipse de suo, mox de antiquis Eccle-
siæ Christi patribus appositisimè deprom-
psit. Ex hæc scriptorum (ait) congerie, con-
uincitur Guillelmus (hæreticus) falsum
dixisse de Christo, quod ipse cuilibet triū
statuum Ecclesiæ, inter quos sunt clerici,
nubendi legem instituit: quia ad contra-
rium inuitauit, dicens cunctis futuris cle-
ricis. Qui potest capere capiat: antequam
ceperit per votum, videat si possit imple-
re promissum. Nullus, inquit Beda, sine
hoc voto, vel ut virgo existens, virgo per-
maneat, aut contracta vxoria coniuncti-
onis fœdera soluat, consecrari permittri-
tur: nulli præcipitur, nullus penè iam cogi-
tur inuitus, sed qui iam consensit esse sa-
cerdos, voto castitatis se spontè constrin-
xit. Qui potest, inquit, capere capiat. Non
potui capere, inquis Guillelme. Aetate ha-
bebas, de te ipso loqui poteras, annum vi-
gesimum quintum agens. Cur hoc non di-
xeras ante consecrationis officium, immò
magis cur factō, te posse dixisti cum alijs
sanctis ingredi in sancta præsumens, te an-
tistiti te consecraturō sponte presentans?
tunc capere potuisti, de cetero reatum ob-
ligationis tuę cœpisti. Tunc, inquis, potui,
modo non possum. Ergo alium te fecisti,
quā Deus condidit: imo ipso Cain dete-
rior factus es, cui Deus ait, qui mentiri nō
potest: sub te erit appetitus tuus, & tu do-
minaberis illius. Et notanter ad has falsas

Tho. Val-
dēsis To-
tit. 7. de or-
dinis Sa-
cramenta-
libus c. 76.

Nota.

Gen. 4.

excusationes virorum carnalium tollen-
das dicit Moral. 17. super epistolam ad He-
bræos Chrysostomus. Non enim dicere
oportet, non possum, & accusare condito-
rem. Si enim impotentes fecit nos, qui iu-
bet accusandus est. Qualiter igitur ais mul-
ti non possunt? Quod non volunt, dic: si
enim voluerint, omnes potuerint. Prop-
terea & Paulus ait. Volo omnes homines
esse, ut me ipsum, quia sciebat, quod om-
nes esse poterant, ut ipse. Non enim si de-
mum impossibile esset, hoc dixisset. Vis fi-
eri: velle primum assume solum. Dic mi-
hi. In omnibus artibus cū voluerimus in-
eis fieri, contenti sumus, solo autem velle
tangimus res, quale est quod dico. Vult
quis fieri gubernator, non dicit volo, & in
hoc contentus est, sed rem tangit. Absenta-
ri rursus vult, sed non dicit volo, sed rem
tangit. In longinqua vult proficisci, sic nō
tantum dicit volo, sed etiam rem ipsam ag-
greditur. Demum in omnibus non sufficit
velle solum, sed sufficit velle cum opere:
quia assumit rem quæ laboratur. Dicamus
enim cooperatōrē, & congestatōrē Dei.
solum velimus, solum operi offeramur, in-
re solum solliciti simus. Hæc ille. Pergit au-
tem postea. Jam dignè responsum est huic
præsentationi carnalium, Non possum.
Ergo conditor reus est suę infirmitatis, quam
tibi dixit, qui te impotentem fecit. Casu &
in ipso contingentiā, quem habemus præ-
sentem, Apostoli votum inducitur dicen-
tis: Vellem omnes homines esse, tanquam
me ipsum. Quod si non omnes potuissent,
non hoc ipse dixisset, ait Chrysostomus.
Ad hoc dicat impossibilis, seu impotens
noster Guillelmus contra Apostoli sen-
tentiam, dicat, fatue sic Paule vultisti, qui
non omnes hoc possunt, quod tu esse me-
ruisti: Quod si non fatuum hoc eius votū
erat, potuit (audeo dicere) Guillelmus con-
tinere. Potuit, inquit Chrysostomus, pri-
mum, sed noluit demum: si velle suum fa-
cto coniungeret, quia Deus ipse volenti co-
operari non desinit. Hoc ex omnibus tibi
dico, noli fallere Deum, quia vultisti, iam
te astrinxisti, ait Augustinus. Aut quas tibi
grates, si iam adesset, redderet Augustinus.
quod rapuisti ei argumenti exemplum de
grandi continentia clericorum, cū inten-
deret deprimere perniciam laicorū cau-
santium se continere non posse. Libro se-
cundo de adulterinis coniugijs in fine Au-
gustinus. Si modò hoc non posset infirmi-
tas hominum, multò minus id posset sexus
infirmitas fœminarum. Vnde istos, qui vi-
rilem excellentiam non putant, nisi pec-
candi licentiam terremus, quod adulteri-
nis coniugijs inhærendo pereant in æter-
num: solemus enim ijs præponere etiam
continen-

continentiam clericorum, qui plerunque
ad eandem sarcinam subeundam capiun-
tur inuicti, eamque susceptam vsque ad de-
bitum finem domino adiuuante perdu-
cunt. Dicimus ergo eis. Quid si & vos ad
hoc subeundum populorum violentia ra-
peremini, nonne susceptam castē custodi-
retis officium, repente conuersi ad impe-
trandas vires à Domino, de quibus nunquā
antea cogitastis? Sed illos (inquiunt) honor
plurimum cōsolatur: respondemus & vo-
bis, timor multò amplius moderetur: si e-
nim hoc multi Dei ministri repente, atque
inopinatè impositum susceperunt, speran-
tes se illustrius in Christi hereditate ful-
gere, quantò magis adulteria cauendo vi-
uere continenter debetis, metuentes nō in
Regno Dei minus lucere, sed in gehenna i-
gnis amplius ardere? Hæc ille. Valdensis
autem iterum subiungit. In toto isto passu
non venit ad calamum Augustini, quomodo
doctales ad clericatum rapti possent licitè
nubere, & eò licentius, quò causari possent
donum illud continentia non eis desuper
datum esse, sed sub eadem sarcina conti-
nentia cuncta ad bonum finem perducit,
& ad illos quæculos de impotentia conti-
nendi audacter supponit, eos castē custodi-
turos officium, quia si repente conuente-
rentur, impetrarent vires à Domino, quas
antea nunquam cogitarent. Sed noster Gu-
illelmus cū antea potuit, sacerdos factus
non potest esse castus, ab alijs gentibus lon-
gè semotus: fragilis in natura, ita quòd non
sit similis ei in terra. Et quod torques in
Papatu, qui legem instituit post millena-
rium Christi, quid hoc tibi proderit, Papæ
ue noceat? Mora temporis, Christi legem
non excludit, ut si mane non fiat, saltem
serid fiat, quod iusserit. Iam omnes Sancti
clamant hanc continentiam clericorum
necessariam legi Christi. Ipsi vetusti Pa-
tres item infra millenarium tuum annis se-
xcentis omnes, qui in illo gloriosissimo
Nicæno Concilio, vbi proiectus est Arius
ille stipula mundi: ibi omnes in hiberūt
non nuptias tantummodò clericorum ma-
iorum, sed & introduci fœminas in domos
clericorum, quæ suspensionis notam possent
attrahere.

DE DIVIS GREGORIO NA-
zianzeno & Basilio Magno.

AT cūm Diuos Gregorium Nazian-
zenum, & Basilium honoratissimos
parentibus suis doctrina, sanctitate, miracu-
lis multò fuisse illustriores, certè & plus
parentibus suis sapuisse negare non potes,
qui neque cūm possent, astringi vinculo
matrimonij voluerunt, nec alios sacerdo-

tes vnquam hortati sunt ad coniugium,
neque verò si ipsimet ante sacerdotium du-
xissent vxores, amplius vnquam fese cum
illis miscuissent. Atqui, B. Gregorius Na-
zianzenus ob puritatis retributionem sapè
Christi manifestè in somno, & meditatio-
ne nocturna videbat, & Gorgoniam forō-
rem sanctissimam virginem tam sapè &
commendat, & acuit, ne quem alium, quā
Christum sponsum, & amatorem ha-
beat.

IAM D. Basilius fuit Pater monacho-
rum, qui omnes continentiam ex voto pro-
fitebantur, quorum adhuc & Græcia, & v-
traque Sicilia, & Russia, & Moscouia plena
est, si non antiquam eruditionem, atque
Catholicam religionem penitus, certè in
pluribus & hanc, & cœlibem vitam obser-
uantium. At cūm D. Basilius Gregorium
illum, de quo supra diximus, dehortatus
esset, ne domi mulierem apud se retineret,
cur putas iusserit, ut in monasterium in-
truderet? sanè si soluta, vel virgo fuisset,
cur potius ut in matrimonio collocaretur,
non persuasit?

QVARE cūm tu ad istorum parentes
respexeris, qui tamen post Episcopatum
cœlibes fuere, neque solum ad continen-
tiam, verum etiam ad virginitatem filios
& filias antea ex matrimonio susceptas in-
stituerunt, intelligis, quis te spiritus ege-
rit, cur eorundem filiorum virginum ex-
empla tanquam perfectionis Euangelicæ
propria, & proxima, auditoribus tuis po-
tius non proposueris? At ut vt tu, vestri
que sic sese gerant, spero equidem de Dei
bonitate futurum, ut discipuli tui aliquan-
do vbi attentè perlegerint Diuos Basiliū,
& Gregorium, cupiant te flagris affectum,
iulius ad legitimum Ecclesiæ Magistratu-
tum posse reducere, quā prisci illi Ethni-
ci adolescentes fecerunt, qui pædagogum
proditorum plectendum ab hostibus suis
in patriam reduxerunt.

DE SYNESIO.

SYNESIUM deinde ais in summo hono-
re sui temporis, & admiratione totius
posteritatis fuisse, qui testatus sit, se in Epi-
scopatu, non ut adulterum clā vxoris suæ
consuetudine vsurum, id enim minimè iu-
stum esse, sed cupere se Episcopum etiam
multos, & bonos ex ea cultores Dei susci-
pere. Hæc tu. Que qui tantummodò legat,
& credat, quis non putauerit, Synesium et-
iam Episcopum fuisse, ac etiam tunc volu-
isse filios gignere? At ille cūm ista scriberet
nec Episcopus, nec sacerdos, nec adeò inte-
grè Christianus erat, qui Ethnicus fuerat,
& Platonius. Historiæ suę Nicephorus epi-
stolam eiusdem Synesij ad Euopium fra-
trem adiūgit tunc scriptā, cū à Theophilo
Alexan-

Greg. præf-
byter in vi-
ta eius.

Niceph. li.
14. cap. 33.

Alexandrino Episcopus Ptolemaidis Cyrenaicae regionis Synesius designabatur. Qua epistola multas sibi deesse dotes & animi, & corporis, quae tantum onus sublearent, candidè aperit: scilicet, nolle, inquit, nec posse (si fieret Episcopus) vxorem deserre: nec posse item credere, quae de anima, de mundi interitu, quae de resurrectione Christiana edocet fides, quae quidem omnia opiniones siue opinationes vocat. Si quidem (ait) cum res meas in medium protulerim, & potestati eius (Theophili) quicquid velit de me statuendi permiserim, quomodo crimini alicui obnoxius sim? Mihi & Deus ipse, & leges, ipsaque sacra Theophili manus vxorem dedit. Quapropter omnibus praedico, testatumque esse volo, me illam prorsus deserturum non esse, neque cum illa machum clandestinam consuetudinem habiturum. Alterum enim minimè pius, alterum minimè legitimum est. Quin potius & volo, & opto, plures mihi & probos nasci liberos. Hoc ipsum electionis auctorem, & principem ignorare non oportet. Sciant id amici etiam nostri Paulus, & Dionysius, quo legatos hanc ob causam à populo lectos esse audio. Illam verò rem Theophilo non significari, sed in memoriam tantum reuocari opus est. De ea autem fusius dicam, cum qua vna quisquam alia omnia collata parua esse iudicat. Difficile est, atque adeò fieri omninò non potest, vt animus dogmata, quae per eruditionem & scientiam incertam necessariamque persuasionem euasempugnantes rint, fluat, & in dubium vocari sinat. Nosti porrò, philosophiam admodum diuulgatis istis Christianorum aduersari opinionibus. Itaque haud vnquam adducar, vt posterus animam quam corpus gigni credam, neque mundum ipsum, & partes alias interituras esse dicam. Resurrectione deprædicatam, sacrum quiddam, & minimè vulgandum esse dico, neque conceptis vulgi opinionibus assentiri possum. Mens philosophia ex culta verum perspicit. Ea necessitate adducta, mendacium permittit. Et habet rationem, seu proportionem suam lumen ad veritatem, vt oculus ad mentem. Quatenus ergo oculus lumine copiosiore in deterius abutatur, aut lippis tenebrae commodiores sint, haec mendacium quoque populo vtile esse, & veritatem noxiam eis puto, qui aciem mentis in euidentem rerum claritatem intendere nequeunt. Quod si sacerdotes nostri haec mihi permittunt, potero sanè ego quoque sacerdotis munere fungi, qui domi quidem philosophia incumbo, in publicum autem progressus sermonibus, & colloquijs hominum delector, non ego quidem docens, neque tamè

Sinesius ad Euopium.

Vxorè legi rimam propter presbyterij seu Episcopi magistratum dimittere non vult.

Platonice sententias cum Christianis dogmatibus pugnantibus retinendas esse cecit.

Philosophia quandoque admittit mendacium.

vetera dediscens, & noua addiscens, sed in anticipata opinione quemque persistere permittens. Sin illi sacerdotè ita animatum, & opinionibus popularè esse oportere dicat, omnibus palam ostendere non intermiserim. Quid rei est populo cum philosophia? Rerum enim diuinarum veritatem minimè vulgari oportet. Populus autem more, & assuetudine alia indiget. Rursum igitur, & saepius repetens dicam, nulla cogente necessitate, neque arguere, neque argui sapientis esse. In sacerdotum autem ordinem cooptatus, non committam, vt dogmata praeter animi sententiam asimulem. De his Deum, de his homines testes inuoco. Veritas Dei propria est, apud quem in rebus hominibus inculpatum esse volo. Hoc vnum tantum non dissimulo. Quandoquidem ioci, & ludorum studiosus sum, ita vt iam inde à puero cri-men illud sustinuerim plus quam deceret armis me, & equis delectatum esse. Seuerus & tristis ero? Quid enim facerem si charissimos canes feras nullas persequi, & sagittas à teredinibus exefas esse viderem? Et cõstantiam, si Deus voluerit, obtinebo: atque quamuis à curis alienus, macerabor, caussarumque & negotiorum quantumuis graue ministerium hoc, Deo confisus sustinebo. Dogmata autem per dissimulationem non teneamus, neque mens à lingua dissentiet. Hoc si cum & sentiam, & dicam, Deo placere potest: neque sermonis illius de me occasione relinquare volo, me quod qui fuerim igno-ratus sim, electionis suffragia rapuisse. Ceterum Dei amatissimus Pater Theophilus, cum me norit, postquam mihi se id significauerit, sic tandem de me consilium, quid statuat, capiat. Tum enim aut in instituto meo viuere me, & philosophari patietur, aut postea, vt me in iudiciu vocet, vel sacerdotum ordine moueat, sibi ipsi potestatem non relinquet. Alia in super opinioniones & sententijs omnes nugae fuerint. Veritatem enim, satis scio, Deo esse gratissimam. Sed enim sacrum caput tuum, atque in primis veritatis tutorem, & inspectorem Deum testor, aegre mihi esse. Quomodo enim non sit, cum quodammodo ex vita solita, in vitam aliam transeundum mihi sit? Haec Nicephorus ex Synesio, qui vbi adeptus est Episcopatu, an liberis operam dederit, neque tu verè, nec aliquis antiquorum protulit. Quin verò, cum factus Episcopus errorem suum de resurrectione reiecisset, quemadmodum sperauerat Theophilus, mirum non est, si item Ecclesiae ac Prouinciae illius moribus, & cœlibatu seruando se attemperauerit. Cernis ne igitur Chytræ, quid hinc dicturi sint tui, qui in istis erroribus hac illac tuum cerebrum tam miserè rotas?

Nota quoniam in statu erat, & quemadmodum affectus, cum scriberet Synesius, quae pro se menderat. cetera affert Chytræ.

Reformidat Episcopatum Synesius.

IN CANONE STEPHANI PONTIFICIS citando Chytræ fides desideratur. & in Concilio Ancyranò nihil esse cœlibatui contrarium ostenditur.

CAPVT XII.

AD DIS. Extant etiam in ipsis iuris Pontificij canonibus testimonia, quae sacerdotes iam ordinatos consuetudine cõiugali vfos declarant. dist. 31. Aliter se Orientalium traditio habet Ecclesiarum, nã earum sacerdotes, diaconi, & subdiaconi in matrimonio copulantur. Hæc tua responsione. Sed & hic sincerior in recitando tuâ desideratur fides. Vt enim modo non quæram, Num iste canon fuerit Stephani Pontificis Maximi (de quo alibi dixi) is ita habet. Occidentalis non Orientalis Ecclesiæ castitatis votum obtulit. Aliter se Orientalium Ecclesiarum traditio habet, aliter huius Romanæ Ecclesiæ. Nam eorum sacerdotes, diaconi, & subdiaconi in matrimonio copulantur. Illius autem Ecclesiæ, vel Occidentalium Ecclesiarum nullus sacerdotum, à subdiacono vsque ad Episcopum licentiam habet coniugium fortiendi, & c. Cuiuslibet Christianorum antequam vouit cœlibis vitæ castitatem, licet ducere vxorem, si vir est: si femina, nubere. Postea verò quàm vouit, vt abstineat necesse est. Hæc ibi. Sed neque in vniuersa Orientali Ecclesia, vt ex ipsismet Orientalibus grauius testibus planum fecimus, licebat connubium exercere post sacerdotium. Ac cum in tot sacerdotibus, qui assumuntur ex Monachis in Archimandritas, & Vladitacas, siue Episcopos, res adhuc antiquum, & Apostolicum in Graecia morem obtineat, nonne vides, quoquo te verteris, etiam per traditionem Orientalis Ecclesiarum, Lutheri, & aliorum apostatarum veltorum cõnubia anathemate esse damnata?

Lib de imposturis Chytræ.

Episcopos Rutheni vocant Vladicas.

DE CONCILIO ANCYRANO.

PERGIS. Cumque de Graecis Ecclesijs præcipuè inter nos agatur: Id enim opto pugnat Posselinus, quod maritos à sacerdotio apud Græcos non arceri in oratione mea scripsi: omisis Occidentalibus, Græcas seu Orientales Synodos ab ipso Posselino citatas consideremus. Allegat Concilium Ancyranum, quod manifestissimè testatur, etiam post ordinationem licuisse diaconis matrimonia contrahere, qui licentiam ab Episcopo habuerunt. Poterant itaque Episcopi dare facultatem ducendi vxores diaconis iam ordinatis. Et: Canon X. Diaconi, quicunque cum ordinantur, in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes: velle se habere vxores, nec posse contine-

re, hi postea si ad nuptias venerint, maneat in ministerio, propterea quod his Episcopus licentiam dederit. RESPONDEO primum. Ad id, quod de Hieromonachis, & quibus in Graecia etiamnum Episcopi assumuntur nihil prorsus dixisti: nihil item de Monachis, & Sanctimonialibus, quae votum castitatis apud eos seruant. Id quod nec Monachos vestros fecisse, & ab his sanctimonialibus omnes ad vnam fuisse edoctas, & ad actas, vt fidem Christo datam frangerent, manifestissimum est. Præterea quod dicis, te omisis Occidentalibus ad Græcas, & Orientales à me citatas descendere, perspicuum est, id te facere, vt solidum illud & constans Ecclesiæ per tot secula in vniuerso Occidente, ac parte magna Orientis de cœlibatu testimonium silentio inuoluas. De Concilio Ancyranò, quae dixi vera sunt: Nec Ancyranò solum in sacerdotio, verum etiam in diaconis tacitam ipsam, ne dicam voce pronunciatam (vt in Ecclesia Occidentali semper est factum) professionem sic valuisse, vt si ad nuptias venisset, à ministerio, vel clerocessare debuissent. Quicunque (habet canon) sanè tacuerunt & susceperunt manus impositione professi continentiam, si postea ad nuptias venerint, à ministerio, vel clerocessare debent. Nam quod attinet ad canonicas verba illa, quae præcedunt: Diaconus quocumque cum ordinatur, si in ipsa ordinatione protestati sunt, dicentes: se velle vxores, nec posse se continere, hi postea si ad nuptias venerint, manere in ministerio, quoniam his Episcopus licentiam dederit. Quid hinc effici putas? sanè nihil aliud, quàm quod Græci tantum faciebant obligationem voti cœlibatus, vt nisi protestati fuissent, se nolle continentes viuere, intelligeret sibi perpetuò cœlibatum esse obseruandum, aut sese reijciendos à clero. Et num aliud? Id quoque consueuisse in Oriente non paucos, continentiam vel verbo, vel tacitè vouere. Illud item. Antiquam fuisse traditionem hoc in Ecclesia faciendi. Præterea illud etiam. Diaconos nisi ab Episcopo licentiam habuissent, non potuisse matrimonia postea contrahere. Vestros ergo diaconos, & sacerdotes, cum à nullo vnquam Episcopo, qui in fidei Catholice communi one fuerit, ducendi vxorem licentiã haberint, hoc ipso canone tot ante secula fuisse condemnatos, quanquam & si aliquis facultatem cõcessisset, ea nihil valuisset. Sed quid amplius? Potuisse (inquis) Episcopos illis dare facultatè ducendi vxores. Quorsum hoc? videlicet, vt tuum consilium quiddam sequeretur, istud ipsum à summo Pontifice (velit ille, nolit) extorqueret. Sic enim denique Corypheus Septentrionalium fuisses:

At si potuerit Synodi Ancyranae Episcopi, qui tamen non fuere plus quam duodeviginti, concedere diaconis, qui non vouerant, facultatem, vxores ducendi, patere tu & concoque nunc, si nostri nolunt ijs, qui professi sunt castitatem, permittere id, quod nunquam Ecclesia concessit. Et patere (inquam) si Episcopi Ecclesiae Christianae quam plurimi ac praesertim summi Pontifices, ad quos attinet de ouibus, eandem facultatem iustissimas ob causas semper denegauerint, ac negaturi sint. Neque enim sine causa Petro & successoribus eius clauis Ecclesiae datae sunt ab eo, in cuius manu cuncta, & propterea in primis corda Pontificum sunt posita.

Albertus Pighius cōtro. 15. de cœlibatu sacerdotiū.

SE dē Philippo Melanchthoni, ex quo ista omnia desumpisti, Albertus Pighius vir doctus liquidissimè responderit, ad eū te refero. Melanchthon enim sic aiebat. Manet adhuc hodie mos ille in Graecanica Ecclesia, vt sacerdotes nubant, & non solum mariti eligantur ad sacerdotium: nec vt nubant semel tantū, sed quoties voluerint, etiam decies, si ita tulerit res. Hæc ille.

At Pighius post alia respondet: ipsa rei euidencia Melanchthonem conuincit impudentissimè mendacij. Quandoquidem (inquit) omnibus notum est, quibus mos Graecæ, quem adhuc hodie obseruat, Ecclesiae notus est: admitti quidem apud eos, maritos ad sacerdotium, sed qui semel tantum, vni eique virgini nupserunt: at qui sacerdotes iam sunt, & altaris ministros diaconos, non nubere. Quod si cuius, quam ante accepit, vxor obierit, illum, reliquum vitae tempus in sacerdotio cœlibem viuere oportere: & quæ sequuntur. Vbi deinceps.

Mos Graecæ Ecclesiae circa sacerdotiū, &c. coniugia.

Non hoc (inquit Pighius) decreuit Ancyrana Synodus, quod Melanchthon ille impudentissimè & mendacissimè affingit: sed de altaris ministris sub sacerdotibus ita decreuit, vt si qui eorum adhuc cœlibes, & nuptiarum inexpertes, ab Episcopis ad eum gradum vocati, & ordinati, de hoc expressè protestati fuerunt suæ ordinationis tempore, quod continere non possent, sed velint nubere, nec vlla ratione eam à se libertatem abdicare intenderent: si ijdem postea venirent ad nuptias, quod id sine sui gradus & ministerij periculo, aut iactura facerent, eò quod sub ea velut licentia, ab Episcopo ordinati fuerant, id quod alijs, sine gradus sui periculo nō licebat. Citatur hoc decretum XXVII. di. c. diaconi: cui duo ille intrusit mendacia. Primum, quod loquebatur de diaconibus, qui cœlibes, sed sine expresso voto continentiae, ad eum gradū euecti fuerant: cū de illis non loquatur, sed de his, qui expressè protestati sunt suæ ordinationis tempore, quod continentiae obligari non

Ancyrana Synodus. Plagij euidenter cōuincitur. Melanchthon & Chytraeus.

luerunt, nec abdicare libertatē contrahendi matrimoniū: velut, intelligentes quidē tacitè includi in susceptione gradus istiusmodi, professionem continentiae tamen expressè protestantes, nolle se ad eandē astringi: nec eiusmodi ministeriū sub ea obligatione suscipere, sed si Ecclesia opus haberet, atque vti vellet eorū ministerio, id permissa sibi pristina illa nubendi licentia faceret. Nam sine expressa istiusmodi protestatione contraria, nisi quis cœlebs suscipisset diaconatū ministeriū, eo ipso tacitè intelligebatur, etiā secundum verba eiusdem Ancyrani canonis, professus continentiam. Ita enim habent eius verba. Quicumque sancte tacuerint, & susceperint manus impositionem continentiae professi, si postea ad nuptias conuenerint, a ministerio cessare debent. Notabis autem, & diligenter confiteres, quod dicitur: Si tacuerint, & susceperint manus impositionem, continentiam professi. Quæ verba susceptionem gradus diaconi, cum taciturnitate, aut sine expressa protestatione, quod obligari nollent ad continentiam, tacitam habere professionem continentiae clarissimè significant. Nam si vt obligarentur velut professi continentiae, ea ipsa illis expressè vouenda fuisset, & esset, non dixisset, si tacuerint, & sic susceperint. Quomodo enim qui tacet expressè vouet? Alterum mendacium quod eidem Ancyrano decreto Philippus intrusit, imò quo ipsum impudenter falsificauit, est, quod dicit ipsum loqui de diaconibus in cœlibatu, sed sine expresso eius voto promotis, quod si ijdem postea ad superiorem gradū euecti vxores ducant, ipsis concedendum hoc esse, sine gradus aut officij sui iactura aut periculo. Nam Ancyranum illud decretum nihil loquitur de diaconibus, quomodo dictum est, promotis, & postea euectis ad gradum superiorem, nempe sacerdotiū: nec dicit, quod ad illum iam euectis in cœlicuerit nubere: imò Philippi sunt hæc additamenta & mendacia. Sed solum de his, qui ad diaconatus gradum cū ea, quæ dicta est protestatione promoti sunt, dicit, quod si in eo ipso, nō verò in sacerdotio de quo non loquitur, postea cōtraherent nuptias, non propterea priuandi essent suo officio ac ministerio, cū illud quod tacitè inerat susceptioni gradus contraria protestatio excluderat: Hæc ille.

HISTORIAM DE PAPHNUTIO

merito reijci, & eam cœlibatui non aduersari.

CAPVT XIII.

NUNC venio ad Paphnutium illum vestrum, sed postea non adeo tuum, vt quem obieceris aduersus sacerdoti cœlibatum pugnasse, Nicænosq; Patres à lege de

de cœlibatu ferenda cœrcuisse, mox eundem asserueris non rectè, aut ex verbo Dei sensisse, cū sacerdotes post sacerdotium vxorem ducere non posse cum vniuersa Ecclesia crediderit. Te videlicet pupuguerunt ad viuam hæc verba, quæ tuas retegēs imposturas sic scripseram:

Inconstantia Chytræi leuitas

pag. 28. 29.

SILENTIO deniq; inuoluunt, quod vel ipsi Socrates, & Sozomenus scribunt, Paphnutium, dū permittendas esse sacerdotibus vxores diceret, quas ante susceptos ordines sacros duxissent, simul adiecit, non esse permittendum, vt sacris ordinibus initiati, postea ducerent. Quamobrem si spiritui S. dictante, Paphnutij sententiam sancta Nicæna Synodus recepit, planissimè efficitur, vt Lutherus, Lutheraniq; omnes, qui violata votorum fide post sacerdotium vxores duxerit, scelus horrendum patrauerint aduersus Paphnutium, aduersus Concilium Nicænum, aduersus spiritū S. Hæc ego.

pag. 66.

Tv verò quid post multa verba sic inquis: At multo antiquior, & sacratio est traditio ipsius Dei verbi, Ecclesiae tradita, quæ & in veteri testamento sacerdotes, quibus quotidie sacrificium Deo offerendum erat, vxorem ducere iubet: & in nouo testamento, vxorem & liberis habere Episcopo & presbytero concedit, & honorabile coniugium in omnibus (etiam sacerdotibus) & castitatem esse cum propria vxore consuetudinem coniugalem affirmat.

Hæc quidem tu. Sed vester iste boni viri mos est, idem vt aiendo, & negando solidi nunquam quicquam asseratis: idem verò afferendo, & eodem tempore auferendo, nihil vt vnquam habeatis. Cæterum, (ne mihi excidat) Quod dicit in veteri testamento sacerdotibus, quibus quotidie sacrificium Deo offerendum erat, vxorem ducere iussos, cur non addidisti, anno vicis eorum, quo victimas (licet vmbrales, & carnales) offerrebant, non tamen eis licuit, cum vxoribus nec ad eò domi suæ habere commercium? Sed hæc postea nos ex antiquis Patribus suo loco. Nescio verò, quàm ne illud quidem vestris ministris arrideret: Id vereor, vestros ipsam quoque Synagogam non minus, quàm Christianam Ecclesiam, deserturos, si tam diuturnam parenthesis inter se, & vxores passuros se intelligerent. Sed cū dixisti Ecclesiam concessisse in nouo testamento vxorem, & liberos habere Episcopo, & presbytero, cur non addidisti, quod Patres antiquissimi, ijdemque eruditissimi notauerunt: aliud esse habuisse vxores, aliud duxisse post sacerdotium? Denique, cur addens illa verba: Honorabile coniugium in omnibus, inseruisti hæc

(etiam sacerdotibus) ac mox dixisti. Et castitatem esse cum propria vxore consuetudinem coniugalem? Scribebat enim Apostolus non sacerdotibus, sed laicis. Quare cū illis dixisset. Memento te praepositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: & non ita multo post. Obedite praepositis vestris, ipsi enim peruigilant pro animabus vestris: illud quoque subdidit. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: quæ ad eos, ad quos scribebat, potissimum attinebant. Itaque & B. Ephrem inquit, dictum id esse τοις βιατικοις, ου τοις αποστατικοις, hoc est secularibus, siue ijs, qui mundo non renunciauierint: sicut id quoque: Nisi continent se, nubant. Quod quidam Monachi κακῶς ἐκλαμβάνοντες (inquit Eusebius) τὸ γὰρ τὸ πρῶτον, καὶ οὐκ ὀδοῦσι, ὅτι μετὰ τὰς συνθήκας τὰς ἐν τῷ νόμῳ γινόμενας οὐ λήγουσιν τὸ γάμῳ, ἀλλὰ προνοῖα. hoc est, oblique detorquentes ad nuptias conuersi sunt, nec intellexerunt, post pacti sponsonem cum Deo interpositam, non iam coniugium, sed fornicationem dici. At redeamus ad Paphnutium. Interea (inquit) nullius momenti apud Possseuinum est, quod in praesenti controuersia praecipuum est, quod historia Ecclesiastica de Paphnutio refert.

Tv quidem vera nunc dicit Chytraeus: nempe nullius apud me momenti esse, quod in praesenti controuersia praecipuum opinaris. Nempe quod historia Ecclesiastica de Paphnutio refert. Nam neque apud te, qui hoc exaggeras, fuit denique apud te aliquid momenti (vt paulo ante dixi) quod Paphnutius de non ducenda post sacerdotium vxore constanter vnà cum eo Patrum theatro credebat. Sed & illud ipsum, quod de Paphnutio Catholicis obijcis, tu ipse affirmas non fuisse tanti, vt propterea Patres canonem illum ea de re sanxerint. Quorum igitur rãtoperè collaudauerint, cuius sententiam decreto non consignauerint, praesertim si (vt supra diximus) Apostolicae traditioni quadrabat? vides in quos laqueos vos alij sapientissimi pedes inseritis.

Nec porro Diuus Gregorius solum eam Paphnutij historiam (si historia sit) improbauit: sed Epiphanius quoque, & Gregorius auctor & sanctus Paphnutium ruisse in sectam Meletianorum est testis. Ac quem Rufinus Episcopus fuisse scribit, eum scriptor syntagmatis seu commentarij Graeci de Nicæna Synodo, vti confessorum tantum agnoscit. Atque vt in Epiphanio, tempus Constantini Imperatoris, Regio Aegypti, Paphnutij nomen, confessoris celebritas eundem Paphnutium esse probant, non est cur quisquam tergiuersetur.

Hebr. 11.

pag. 62.

Epiphanius hæref. 68.

Ruff. lib. 1. hist. Ecclesiast. ca. 4.

De

De Meletio autem, licet primò habebatur in summa estimatione, ac maiore quàm ipse Paphnutius, ipse tamen Sozomenus inquitum fuisse aduersus eum, à Synodo scribit Illud quidem (ait) Synodo æquum videbatur, cum secum perpenderet, quàm stros Ecclesie creandos, tum Meletius ipse, tum suæ opinionis fautores ferri consueuissent. Et Epiphanius, Vtinam (inquit) ijdem Meletiani, qui summam instantiam veritatis demonstrabant, cū lapsi post actā penitentiam communionem habuissent, potius quàm cum Ario, & sectatoribus ipsius: Contigit enim ipsis hoc iuxta proverbium. Fugientes fumum in ignem incidunt. Neque enim Arius potuisset habere statum, & dicendi libertatem, nisi per huiusmodi occasionē, quæ mala coniunctio ipsius vsq; in hunc diē accidit. Permixtē enim sunt hi, qui quondā purē debebant, & summe iusti erant, ac fide Meletiani cum Arij discipulis, & pleriq; iam inclinati sunt, ma la Arij fide emoti in his temporibus. Quidam verò etiam si manserunt in vera fide, non tamen alieni sunt à cœnosis fordibus, propter societatem cum Ario, & Arianis. Hæc Epiphanius. Quæ placuit adscribere, vt intelligas, qui singulares esse volunt, & plus quàm Ecclesia Catholica sapere, (etiā si quid speciosum interdū afferunt, ac multis dotibus præditi fuerint) hoc tandem in scopulos impingere, eorumq; tumorem iustissimo Dei iudicio deprimi, nisi sese Catholicæ Ecclesie in omnibus subdant.

AFFERAM autem in simili re haud dissimile exemplum, quod in Synodo Tridentina paucos ante annos contigit. Erant legati quidam seculares, qui nescientes quid dicerent, vrgebant istam in sacerdotibus libertatem, & vsum Eucharistia cum laicis sub vtraque specie. Erat item Episcopus, qui doctrina, moribus, & auctoritate habebatur excellens. Quem si audiuisset loquentem, aut illa eadem quæ dixi, calidè insinuantem, sapientissimum, ac decies plus quàm Paphnutium vestri collaudassent. Quid factum? Non ita multò post ipse & sacerdos, & Episcopus, & vir specie tantus, Episcopatum quidem abiicit, quia inter Turcas cū esset, nil inde redditum percipiebat, reliqua verò retinuit, vxorem denique duxit: nec contentus vtraque specie, hereses vel pridem conceptas, vel quæ postea concepit, deinceps peperit. Præterea librum aduersus sanctissimam Trinitatem scripsit, quem Stephanus Poloniae Rex dum princeps Transsylvaniam administraret, traditum sibi ab Vngaro proccere in ignem proiecit, Regium illud efatus, factis in Transsylvania pestis habe-

mus, necesse vt non sit nouā istius pestilentis libri labem adiungi. Sed & pleriq; norunt eundem illū tantum Episcopum, superiore anno eandem impietatis Arianæ professionem in Polonia misisse. Ecquid igitur, si quis vestrum de illo tale aliquid actis Tridentinæ Synodi adijceret, vt factum est de Paphnutio? Iam enim & tu nescio quid submurmuras de vtraq; specie, qua de actum in ea est Synodo. Habere ne propterea deberet apud cordatos homines fidem?

NICAENI igitur patres admittendam esse vbiq; purioris Apostolicæ traditionis de cœlibatu obseruationem cordatissimè insinuauerant, si qua ratione opem ferre potuissent Orienti in schismata, & alia dāna collabenti, sicut spiritus S. qui Synodū regebat, præiudicabat, sed quoniā auersam plerorumq; mentem videbat, difficillimū autem esse intelligebat homines, qui erga cœlestem disciplinam non afficerentur, solis legibus posse ad officium redigi, sapientissimè fecit, ne alia quæ insimulabant, & iam deliberata fuerant, nouarum tractationū occasione relinquerentur inchoata: sicquæ fides orthodoxa de Christo vero Deo, & alia (vt factum est) sine impedimēto promulgarentur, cætero quin sciebant in ijs, in quibus vocanti Christo nolūt homines assentiri, Diuinam ipsius deniq; sapientiam testatorem fieri, quippè quæ suis temporibus non desistit semitam omnem veritatis ostendere, atq; huius capiendę vires, & gratiam (si qui velint) offerre. Et sanè videmus in Comitijs, quæ Cæsar, & Reges indicunt, planè similia multa contingere, quæ aut prudenter differūt, ne aliqua non absoluatur, aut etiam ad publicum cōmodum; & ad ipsam quoq; Christianā fidem propagandam maximè facerent, (ac proinde à Deo proficiscerentur) vnus tamen vel alterius seditiosus factione pleriq; interturbari. Adeo libera fecit Deus hominū ingenia, vt varijs rebus exercita, ijs præmiū Christianę virtutis nihilominus cōsequerentur, qui veritate ac perfectionē tuerentur, etiā si omnia in re conferre nō possent: reliqui verò interea dānarentur, qui propositarū bonarum rerum vias ad exitū qualicunq; prætextu præciderent.

QVO verò ais nullā mentionē Socratis à Gregorio fieri, sed Sozomenum solū à sede Apostolica nō recipi in ijs, quæ de Eudoxio, & ipsius sectatorib; dānatis scribit: Esto, quid inde consequeris? Multa sanè extant in historia Ecclesiastica, quæ nō solū à D. Greg. (cuius tamen testimoniū plus ponderis habet, quā omnium hereticorū vnquā habuit, aut habebit) verū etiam à sede Apostolica, ac proinde à Catholica Eccle-

sia

sia approbata non sunt, ac tamen non propterea reijcitur earum rerum historia; vbi cum antiquissimis & legitimis Synodis, alijsq; scriptis Patrum cohærent.

Sed & Socrati quantum fidei adhibendum sit, vel in earum rerum narratione, quæ tempore Nicæni Concilij contigerūt, vel in ijs quæ suo tempore Romæ fieri cōsueuissent scribit, manifestissima illa mendacia quæ non vno in loco habet, capite vigesimo primo, libro quinto, abundè testantur. Compertissimū est enim à Nicæna Synodo (quemadmodum & posuimus) decretam fuisse Paschæ celebrationem Domini ca die post æquinoctiū, id quod B. Athanasius, b. Eusebius, sancti Epiphanius, & Ambrosius, ac reliqui omnes scriptū reliquerunt. Ac tamen Socrates audet asserere, nihil ab Ecclesia de festo Paschæ fuisse constitutum. Et verò ex D. Augustino, scimus eo tempore solitum fuisse Romæ ieiunari die sabbathi: D. aut f. Leonē (cuius tempore idem Socrates vixit) testari, quadraginta dierum ieiunium Romæ (quod & S. Gregorius meminit) in more fuisse: quæ tamen omnia negat Socrates, id vnū afferens, tribus tantum hebdomadis ibi in quadragesima ieiunari solitum fuisse: vt si ille tam turpiter de rebus quæ suo tempore fiebant, mentitus sit, mirari non debeamus, si in antiquioribus vel studio, vel temerè lapsus fuerit.

Pag. 63.

Addis. Quod si huic de Sozomeno Gregorij Epistolæ tantum tribuit Posselinus, an igitur proximè præcedentis epistolæ testimonium idem momentum habere vollet, vbi fidenter affirmat Gregorius. Quisquis se vniuersalē Episcopū vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua Antichristum præcurrere, quia superbiendo se cæteris præponit. Hæc tu. Cui quoniam locus hic non est de Romani Pontificis in Ecclesia principatu agendi, (quod tamen postea faciam) satis nunc sit, ex tanto, & tam sancto Pontifice posse à vobis intelligi quàm celeres estis Antichristi præcursores, cū qui ad Ecclesiæ administrationem legitimè vocati nunquam fuistis, vos tamen superbientibus cunctis Synodis, Patribus & Pontificibus anteponatis.

SIRICIVM PONTIFICEM MAXIMUM improbè & impudenter à Chytræo impudentem nominari.

CAPVT XIII.

SIRICIVM item vocas impudētissimum, qui tamen cū quindecim annos Ecclesiā eo sæculo sanctissimè rexerit, quo priores quat uor synodi œcumeni-

cæ partim habitæ fuerunt, partim non ita multò post conuenerunt, cunctas autem hæreses, ac præcipuè Manichæos vir ille castissimus represserit: neq; verò vlla vnquā synodus, vel aliquis celeberrimorum Patrum ei quidquā eiusmodi (sicut tu facis) obiecerit; interrogare impudentem istam conscientiam tuam potes, ex quo iam spiritu tantum blasphemæ crimen Ecclesiæ Christi Rectori tam sancto inferre sis ausus. Quod si cœcitate velamine cortutum ita contactum est, vt salutare non possis remedium arripere, lege, quæ Mediolanensis Ecclesiæ, cui tum B. Ambrosius præerat, Siricio, & relege, quæ Siricius Himerico Tarracōnensi scripsit. Vt enim ego defensionem tanti viri suscipiam, fateor non esse meum, qui vtiā dignus essem, vnam illius sanctitatis, ac doctrinam attingere. Et D. quidem Ambrosius, ac reliqui sic Siricio scripserunt.

Recognouimus literis sanctitatis tuæ bō Rescriptū nī pastoris excubias, qui diligenter cōmissam tibi lanuam serues, & pia sollicitudine Christi ouile custodias, dignus quem oues Domini audiant, & sequantur. Et idē quia nōli ouiculas Christi, lupos facillè deprehēdis, & occurras quali prouidus pastor, ne isti morsibus perfidiæ suæ, ferāliq; vlu. lata Dominicū ouile dispergant. Lauda mus hoc, Domine frater nobis dilectissimē, me, & toto celebramus affectu. Nec miramur, si luporū rabiem grex Domini perhorruit, in quibus Christi vocem non recognouit. Agrestis enim vlulatus est, nullam virginitatis gratiam, nullum castitatis ordinem seruare, promiscuè omnia velle cōfundere, diuersorum gradus abrogare meritōrum, & paupertatem quandam cœlestium remunerationū inducere, quasi Christi vna sit palma, quam tribuit, ac non pluri abundante tituli præmiorum. Simulat, se ista dare coniugio. Hæc illi.

Sed malè te habuit Chytræ, quod tantus Pontifex ante mille ducentos annos in cœtas Lutheri, tuorumq; Magistrorum libidines adhuc acrius perstrinxerit, cū præter efficacissimas alias rationes, quas attulit, hæc subiunxit.

Præterea monachorum quosdam, atq; monacharum, abiectō proposito sanctitatis, in tantam protestantis demersos esse lasciuiam, vt prius clanculum, vel ut sub monasteriorum prætextu, illicita ac sacrilega se contagione miscuerint: postea verò in abruptum cōscientiæ desperatione perducti, de illicitis cōplexibus liberè filios procrearint, quod & publicæ leges, & Ecclesiastica iura condemnant. Hæ ergo impudicas, detestabilesq; personas à monasteriorū cœtu, Ecclesiarumq; conuentibus elimi-

X nat-

Sozom. li. 1. cap. 23.

a Athanas. epi. de Syn. Ariminen. & Seleuc. b Euseb. in Vita. Const. e Epiphani. hæc. 70. d Ambro. l. 10. ep. 83. e Aug. epi. 86. ad Celsula. Leo ferm. 4. de quadrag. g Greg. ho. 16. in Euāg.

Impudentia Chytræi efficitur.

Rescriptum Episcopi Ambrōsij, Sabini, & aliorum ad Siricium Pont. Max.

Nota Chytræi. Nota Sacerdotis.

Nota soboles Lutherana.

nandas esse mandamus: quatenus retru-
in suis ergastulis, tantum facinus continua
lamentatione descentes, purificatorio pos-
sint penititudinis igne decoquere, ut eis vel
ad mortem saltem solius misericordiae in-
tuitu, per communionis gratiam, possint
indulgentia subuenire. Et quidem hic fan-
ctus vir & Pontifex Siricius.

GANGRENSIS SYNODI CANO-
nes fraudulenter & inepta à Chytrao contra
calibatam adferri.

C A P. XV.

POST priores posteriorem impostu-
ram oblinis fucio auctoritatis Gangren-
sis Synodi, cum autem ordo postulasset, ut
prius de primo, mox de quarto canone a-
geres: de quarto prius, mox de primo egi-
sti, nimirum ut inde hunc ad tuum sensum
commodius pertraheres, alterumque cum
altero canonem confunderes, vnum nimi-
rum de duobus faceres, quos Patres illi non
sine causa secreuerunt. Ais igitur.

Chytraus
pa. 66.

Quod si Gangrensem quoque synodum,
quae non longo intervallo Nicenam secu-
ta est, citare tibi libuisset: multo illustri-
ora veritatis testimonia aduersus dyabolum
tuum Eustachium, qui sacerdotum in con-
iugio viuentium benedictionem, & com-
munionem fugere tanquam abominatio-
nem iussit, reperisses. Ita enim canone IIII.
definit. Quicumque decernit presbyterum
coniugatum, quod propter coniugium
non oporteat eo ministrante de oblatione
percipere, anathema sit, Et can. I. si quis vi-
tuperat nuptias (sacerdotum vel alias) &
dormientem, cum viro suo fidelem ac re-
ligiosam detestatur, aut culpabilem existi-
mat, velut quae in Regnum Dei introire
non possit, anathema sit. Haec tu.

Sed in primo canone nulla de sacerdo-
tum nuptijs mentio fit, id quod tu pro tua
videlicet sinceritate praetermissisti. Patres
enim illi canonem primum Graecè sic edi-
derunt.

Εἰ τις γάμον μέμφοιτο, καὶ τὴν χυβίδουσαν με-
τὰ τῶ ἀνδρὸς αὐτοῦ, οὐσαμ πτήμ, καὶ ἐυλαβῆ βδέ-
λοσπιλο, ἢ μέμφοιτο, ὡς μὴ διωα μὲντω εἰς εὐσι-
λειαν εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Latine autem sic:

Si quis nuptias accuset: nec non dormi-
entem cum viro suo fidelem, piamque dete-
statur, ac vituperet, quasi nequeat in Re-
gnum introire, anathema esto.

Quod autem contextus Graecus habet,
ἐυλαβῆ, id rectè vertimus, piam, ne quis-
dum in Gratiano hanc vocem (religiosam)
legit, putet, monacham, & ἀσκήσιαμ dici.

Quartus autem canon sic habet.

Εἰ τις διακηνοί, ἢ πᾶρά πρεσβυτέρου γυγο-

μηδὲ ἄλλο, ὡς μὴ χυβίς, καὶ τὴν χυβίδουσαν με-
τὰ τῶ ἀνδρὸς αὐτοῦ, οὐσαμ πτήμ, καὶ ἐυλαβῆ βδέ-
λοσπιλο, ἢ μέμφοιτο, ὡς μὴ διωα μὲντω εἰς εὐσι-
λειαν εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

Si quis existimat de presbytero qui v-
xorem duxerit, quod eo sacrificante, non
oporteat ipsius oblationi, vel sacrificio co-
municare, anathema esto. Sic autem Zon-
aras quoque; & ante illum Socrates.

Socrates li.
2. cap. 43.

Et verò tu pro sacrificante, vox hec (mi-
nistrante) tibi magis arrisit: nimirum, ut
incruentum Ecclesiae Christi sacrificium
longè ab hominum mentibus ablegares.
Præterea nihil hinc necessariò efficitur, ut
quoniam sacerdotum coniugatorum men-
tio fiat, id propterea ad vsum coniugij post
sacerdotium referri debeat. Cum enim
Eustathiani negarent nuptias, & abhomi-
nandas dicerent, mirum non est, si eos etià
aueriarentur, qui ad ordinem sacrum ex co-
iugatis assumbantur.

Deinde taces, quod Gratianus ipse, què
citas, in eandem synodum Gangrensem,
quae localis fuit; & μερικῶ παύσιμιορὺμ
Episcoporum scripsit. Is enim sic.

Argumentum ex Gratiano in Con-
cilium Gangrense.

Synodus Gangrensis, post Nicenam le-
gitur fuisse, in qua Patres sexdecim sta-
tuerunt canones viginti, propter quasdam
necessitates Ecclesiasticas, maximè contra
Eustathium, qui dicebat, quod nullus in
coniugali gradu positus, nec vllus fidelis,
qui non omnibus renunciat, quae posside-
ret, spem vllà ad Deum haberet. Et multa
alia venenosa, quae enumerare longum est.
Et infra alio loco. Item opponitur ex Con-
cilio Gangrensi, si quis discernit presby-
terum coniugatum tanquam occasione nuptia-
rum, quod offerre nõ debeat, & ab eius ob-
latione, ideo abstinet, anathema sit. Sed no-
tandum est, inquit Gratianus, quod secun-
dum Isidorum, pleraque capitula ex causa,
ex loco, ex tempore, ex persona consideran-
da sunt. Hinc etià Gregorius ait: Regulae
sanctorum Patrum pro tempore, loco; &
persona, & negotio instante necessitate tra-
ditae sunt. Illud ergo quod in Concilio Gan-
grensi legitur, ex causa consideratur, & ex
tempore. Causa fuit haeresis Manichæorum,
qui coniugium detestabantur, sicut etiam
quorundam superstitionum, multa in Catho-
licorum detestationem introduxisse inueni-
tur, contra quos in Gangrensi Concilio
statutum legitur. Haec Gratianus.

Præterea silentio inuoluis, quod ipse
met ea de synodo attuleram his verbis: Si
quæ altera (Synodus Gangrensis nimirum)
inrepat Manichæos, atque alios, qui simpli-
citer nuptias contempserunt, hoc ad sua

Retestio
imposita:
rum Chy-
traei.

carnis desideria, & ad sacerdotum continu-
bia permittenda malitiosè hæretici tor-
quent. Tacent interim synodum illam re-
probatam fuisse à Sergio Pontifice, ut Be-
da in vita Constantini declarat.

Ergo quoniam non satis fuit tibi Chy-
trae, calumniari Catholicos, & quæ ad vos
ipso pertinet in nos transferre, nisi etià
rerum historias mutilares, & causas retice-
res, dicam adhuc dilucidius, quænam sex-
decim Gangrenses Patres non ita multò
post Nicenam synodum ratio mouit, cur
Gangris oppido Paphlagoniæ conuene-
runt: Quisquè Eustathius fuit, contra quem
egerunt, sic enim vel tu posthac filebis, ac
te ipsum melius pernosces: vel certe tui te
quos deceperit discipuli, interius satis im-
peritum, ne dicam malignum agnoscent.

Epiph. hæ-
ref. 75.
Basil. epist.
78.
Socrates
2. lib. 2.
Sozom. li.
3. cap. 14.
Niceph. li. 9.
ca. 16. & 45.
& Suidas.

Sebastia Pontis vocata (inquit Epipha-
nius) regionis minoris Armeniæ fuit Epi-
scopus Eustathius (qui tuo in libro dictus
est Eustachius) Hermogenis successor, & fi-
lius Eulalij, qui eum, ut pessimè se geren-
tem, deiecit ab Ecclesia. Is discretos & sele-
ctos à reliquis homines, victum, vestitum,
festiuitates, precatones, consuetos in Ec-
clesia conuentus, atque antiquas omnes Ec-
clesiæ ceremonias innotuit, rituum noui-
tate insolentissimus, & singularis haberi
volens. Quod satis erat superbia indicah-

Aug. cont.
epi. Manic.
cap. 6.
Sozomen.
Epiph. in.
hæref. 75.
Basil. ep. 78.
παρομώ-
ταις scri-
pta.

da, quæ (ut S. inquit Augustinus) mater
est omnium hæresum. Itaque ut sermone
vehemens, & ut historia tradunt παθου
ικανότατο, plurimos in suam sententiam
alliciebat, Arijalioquin in cuius Germa-
nissimis & γυνιστωράτοις discipulis (ait Basili-
lius) annumerabatur, & Macedonij dog-
matum pertinacissimus sectator, atque Aë-
rij, pariter Armenij, & hæretici σιωσχολα-
ξῆς atque in monachatu socius. Quamuis
Aërius, quod in Episcopatu Sebastiae eum
sibi prælatum vidit, secesserit ab illo, cui
factus inimicus perstitit tum in ijs, tum in
alijs hæresibus, quas D. Augustinus & alij
commemorant. Eustathius igitur, quem
(vt ait S. Epiphanius) οὐτε ἀλλήλοισ τῶ διω-
γῶν διαρωθώσαντο, hoc est, ne tribulationes
quidem persecutionum correxerunt, cum
satis ex Nicenæ synodi decretis, & fidei
professione ob Arianum dogma esset da-
mnatus, ab Episcopis, qui Gangras conue-
nerunt, de cæteris nonationibus anathe-
mate percussus est. Isque impietates eiurare
simulans, atque ad Liberium Pontificem pro-
fectus, licet veniam deprecatus sit, redijt
tamen ad vomitum: ac veneno, quod tege-
bat, quoscunque poterat, inficiebat. Extat
synodica epistola à patribus Gangrensi-
bus ad Armeniæ Episcopos Graecè scripta,
in qua inter alia sic de Eustathio eos mo-
nent.

Anno 336.

Καὶ γὰρ ἔκ τῆ καταμύρσεω αὐτοῦ τὸν
γάμον, καὶ τὸ ποιεῖν δακίλιν οὐδέ τις τῶ ἐν γάμῳ ὄν-
των, ἐκπέδα, παρὰ θεοῦ ἔχει, πολλὰ γυναικὲς ὄ-
νηαντο ἀπαρνηθεῖσαι, τῶ δὲ αὐτῶ ἀνδρῶν ἀνε-
χάρηται, καὶ ἀνδρῶν τῶ δὲ δίων γυναικῶν, ἔτρεμ
& μεταξὺ μὴ διωθῆσαι ἐγκαταῖν, ἐμοιγεύθη-
σαν, καὶ δὲ τὴν τοῦ αὐτῶν ὄπαθεσαν, ἀναεῖδι δὴσαν.

Nam ex eo, quod illi nuptias damna-
rent, & edoceret, quod nullus eorū, qui
sunt in coniugio, habet in Deo spem, sedu-
ctæ mulieres multis suis subditæ maritis,
ab ipsis maritis discesserunt: Et à proprijs
uxoribus viri. Sed interim, dum continere
non valent, adulterium commiserūt. Eaque de
causa diffamati sunt, & probris in simulari.

Patres autem illi ὄπαθρον γυναικα vo-
cârunt, id est coniugati, & quæ (ut D.
Paulus simili voce (vult ait) sub viro est mi-
lier. Facile verò fuerat in vicinia illa plures
sectatrices reperiri, eum aliquando ad am-
nem Thermodoōtem in ora Cappadociæ
Amazones sedè habuissent, quæ matrimo-
niū pro seruitute ducebāt, & maritorū, nõ
aliorum hominum, vsum detrectabant.

Eustathiani quoque nonnulli (inquiunt
Gangrenses patres) sumere carnes, & his ve-
sci detestabantur. καὶ λυνεῖ (ait) αὐτῶ μετὰ
λεῖς κρεῶν βδέλω θομένον, quæ omnia de Tati-
nis, & futuris Manichæis & alijs prædix-
erat Apostolus nuptias, & esum carnium pro-
hibituris, aduersus quos plus quam satis
Ecclesia Catholica, & Romani Pontifices

Epist. Syn.
Gangrensis.

Aug. de
moribus
Manich. c.
8. lib. 2.
De morib.
Manichæo-
rum.

Eruperat verò olim hæc hæresis in A-
sia (relegato D. Ioanne Euangelista in Insu-
lâ Pathmon) sub Ebione, Cherinto, & Mar-
cione, quosidem Euangelista Antichristos
nominat; & quorum Magistros Nazaræos
D. Paulus sæpe pupugerat, At illi cum in-
ueherentur in nuptias, ne Christum quidè
fuisse Deum credebant, quoniam de mu-
liere natus esset, atque hæc viro per matrimo-
nium fuerat iuncta. Et quoniam satanas
dū stabat virtus castitatis, difficillimè po-
terat Euangelicæ perfectioni obistere, ead-
em virtutis specie, (quasi velo) superbia
vitium contexit, ac sensim vnà cum hæresi
bus in animos multorum infudit. Itaque in
alterum extremū plerique incauti inciderūt,
atque insolentes ex virginitate, vel cœli-
batu, quoslibet alios aspernati sunt, facies
suas extenuantes hypocritæ, & lachrymas
tantum, atque flagella, & longissimas preces
cum ieiunijs præ se ferentes, cæterum virtu-
tem ipsam, & pietatē abnegantes. Eiusmo-
di fuere (Christo adhuc in terris agente)
Esseni, Nazaræi, Pharisei quidam, Saddu-
cæi: micante autem latius Euangelio Cher-
in-

rinthiani, Ebioneti, Valentiniani, Cerdonia ni, Marcionista, Seueriani, Tatiani, Vale- sij, Cathari, Manichaei, post quos Hieraci- ta, mox Ariani, postea Eustathius, & Ae- rius cum suis affectis. Hi vero neq; ad men- sas coniugatorum accumbere, nec agapas agere, neq; si quis maritus vnus vxoris vir (necessitate Ecclesiae tunc ita exigente) fa- ctus fuisset sacerdos, de eius manibus Eu- charistiam capere volebant. Contra hos igitur omnes Irenaeus, Tertullianus, D. Au- gustinus, S. Epiphanius, ac pleriq; alij om- nes diligentissimè scripserunt. Quodque semper fecit Ecclesia Catholica, vt neque coniugium damnaret, & tamen sacerdotis muneris puritatem ostenderet, suum cuiq; defendit officium, & Sacramentum. Diu autem Paulus & Ioannes Euangeli- sta se illis acerrimè sic opposuerunt, vt ta- men neq; viduas & virgines dehortarètur à vita continentiore, nec quenquam à pro- posito castitatis ob pietatem susceptam auer- terent: & verò matrimonium, ad quod ri- tè accessissent, in alijs assererent esse hono- rabile, si thorus esset immaculatus, & viri vxores suas diligerent, vt Christus dilexit Ecclesiam. Quae res permouit D. Ioannem Euangelistam, vt reuersus ab exilio, & ab omnibus Asiae Episcopis coactus, altius a- liquid, quam ceteri fecerant, de Diuina Christi natiuitate scriberet. Quod cum in- dicto communi ieiunio fecisset, deq; Chri- sti Diuinitate tonitru illud edidisset: In principio erat verbum, deinceps & hoc car- nem esse factum, & verbum incarnatum nuptijs in Cana Galileae interfuisse scri- psit, vt nuptias haud esse malas ostenderet. Ac tamen propterea neq; Christum du- xisse vxorem, neq; se nupsisse, nec alios A- postolos operam post Apostolatam libe- ris dedisse satis indicauit, quippe quod nec sacerdotum coelibatus exercentibus legiti- mè coniugium: Neq; hoc coelibatui sacer- dotum prauidicare debebat. Hæ igitur causa item fuerunt, cur Patres Gangren- ses primum, quartum, nonum, decimum, & vndecimum canones edidè- re. Quorum tres vltimi sic habent.

Hieron. in proemio super Matt.

Εἰ τις παρθένος ἢ ἄγαμος ἦν, ὡς ἔνδε- λόν τιν' ἡγάμων ἀναχρησάσας, καὶ διὰ τὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Παρθενίας, ἀνάθεμα ἔστω. Latine sic:

Can. 9. Si quis virginitatem custodiat, aut in continentia degat: ac velut abhorrens nu- ptias, secedat, & solus agat. Non ideo, quia sancta sit virginitas, neq; propter ipsum virginitatis bonum. Anathema esto. De- inde.

Εἰ τις παρθένος ὄντων διὰ τὸ Χριστοῦ, καὶ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Παρθενίας, ἀνάθεμα ἔστω. Hoc est:

Can. 16. Si quis virginitatem seruans ob Domi-

num, superbiat, ac se supra coniugatos ex- tollat. Anathema esto. Præterea. *Εἰ τις καταφρονεῖ τῶν ἐκ πίστεως ἀγάπας ποιούντων, καὶ διὰ τοῦ Χριστοῦ συνκαλεῖσθαι τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ μηδὲλοι κοινωνεῖν τοῖς κληρο- σι.* Id est:

Si quis illos despiciat, qui Agapas in fi- de faciunt, & fratres inuitant in honore Domini: Neq; velit his inuitationibus co- municare: Per hoc vilipendens, quod agi- tur. Anathema esto.

CHYTRAEVS, VBI SATIS PRAE- sidij non reperit in antiquis Synodis ad suas con- tra coelibatum sacerdotum imposturas tuandas, eas esse traditionem humanam dicit, & emendatis trium vel quattuor huius seculi recentium scripto- rum verbis, quae nec verè citat, nouas cona- tur offundere tenebras le- gentibus.

CAPVT XVI.

Ad extremum, inquis, in re manifesta pluribus verbis nihil opus esse, tan- tummodo enim humanis Episcoporum statutis prohiberi coniugium: scriptores autem Pontificis, in quibus aliquid consci- entiae est, relaxari cupere legem de coelibat- u, scelera verò loco coelibatus inuecta es- se per plura. Itaq; & Erasmus, & Auenti- num, & Aeneam Syluium, & alium, quem non nominas, ac Baptistam Carmelitam (de quo satis dictum est supra) Apostoli- cis ipsis, & reliqua Christi Ecclesiae, quae sanissimam doctrinam tenuit, temerè ac falsò obijcis.

Ego verò Chytræe de te aliquando spè- eam conceperam, forè, vt qui videbare li- bros antiquorum libenter euoluere, si què duce in itineris, & si quid lucis inter varios hominum sensus, ac quasi anfractus, habu- isses, non diu futurum, cum ex istis hære- sum laqueis te expedires: nisi quod expe- rior ad te illud maximè pertinere. Acce- dentem ad Deum oportet credere. Et il- lud: Nisi credideritis, nõ intelligetis. Quae obrem hæreses istas eiura, & Christus tibi isti- illucefcer, atq; omnia liquidissimè percip- ies. Nulla enim adeo sancta res est, quam conuellere nequeat hominum astus, & pra- uus affectus: Quare si vitia, & pronitates hominum ad malũ tantummodo specten- tur, leges ipsas Regum, quoniam humanæ sunt, vnusquisq; rebellis absq; periculo criminis læsæ Maestatis infregerit, præte- xens earum laxationem & autonomiam, (vt anarchiam) conseruandis Regnis esse aptiorem. Quod quidem sua illa conscientia libertate vestri hæretici in tot Regnis effecerunt. Tu verò nescio an ita scribens senseris, concidere prorsus omnia, quæ ex sexta Synodo, quæ uè ex Gangrensi Syno-

Hebr. 6.

do

do, & cæteris falsò vt citasti, sic postremò nunc asfers. Sanctimonialium enim & Mo- nachorum, atq; aliorum coelibum vota, quæ tum ex illis ipsis Synodis, & canonibus inuoluta manserunt, ac constanter vs- que ab Apostolis tanquam diuinitus pro- posita, & constituta perdurauerunt, illico tol- lerentur. Vnusq; ipse Chytræus, qui esse ex coniugatis assumendos homines in Epi- scopos dicit, quoniam non semel quendã pseudarchiepiscopatum in Septentrionè, vel aliquid simile bonus gramaticus pren- fabat, anteferebat omnibus Ecclesiae Chri- sti Pontificibus Max. omnibus sanctiss. E- piscopis, omnibus legitimis sexdecim sæ- culorum Synodis.

At quoniam Erasmi testimonium pro- ducis (etsi locum non adnotasti) qui scrip- serit, inter Catholicos esse, qui sub vmbra castitatis libidinantur, neq; mirum fuisse, si ætate Augustini dicta sint aliquot vir- gines sanctimoniales nupsisse, cum hoc sæ- culo tot dicantur esse monasteria, quæ ni- hil aliud sunt, quam publica lupanaria, haud equidem miror hominem, qui mo- nachus fuerat (loquor de Erasmo, de quo alibi plura) suæ vocacionis, & voti per- tæsum, & in Germania maximè versatũ, hæc potuisse de vestris monasterijs dicere, in quibus gliscibat tacitum virus hærese- os, & vestri videlicet Euangelici iaciebant fundamenta impietatis: septa verò sacra- rum virginum, quæ vos alij, qui tanquam secundi Heliae, ac tertij Catones ad refor- mandam Ecclesiam de cælo decideratis, debuissetis clamare, vt sanctè custodiren- tur, apostatis tamen & ebriosis aulicis pan- debatis, atque adeo istud esse Euangelium purum, putum, Lutherus factò non minus, quam verbo blaterabat, quò puritas om- nis in exilium ablegaretur. Quod si D. Au- gustinus, quoniam aliquæ sanctimoniales nupsissent, non propterea ipse libidini ha- benas remisit, sed factum acerbissimè re- prehendit, cur Augustinianus Monachus Lutherus, & Monachus Erasmus tam in- tignem Monachorum patrem, & hæretico- rum malleum non sunt imitati? Ac ta- men idem Erasmus melius interdum sa- piens, initiaq; vestra deformationis cum Ecclesia Catholica conferens, vide quid contra vos pseudoeuangelicos hac de re scripserit.

Eraf. in ep. contra pleu. do euangeii cos.

Circumspicite (ait) mihi sodalitem istam Euangelicam, quot habet adulteros, quot temulentos, quot aleatores, quot de- coctores, quot alijs vitijs infames. Et hoc habent etiam in delicijs, tantum abest, vt vitent. Apostoli quò magis vacarent Euan- gelio, aut abstinebant ab vxoribus, aut le- gitimè ductas vertebant in forores. Nunc

floret Euangelium, quòd sacerdotes, & mo- nachi contra certè leges humanas, contra professionem suam ducunt vxores: condo- netur hoc: circumspicite, num castiora sint eorum coniugia, quam aliorum, quos ducunt pro Ethnicis. agnoscis opinor, quas fabellas tibi possim referre, si libèret. Iam an inter Euangelicos minus indulgeatur libidini, an minus sit adulteriorum? Quis Argentorati fiat, nescio, quid alibi comper- tum sit, mecum nouit populus. Iam vt do- nẽmus istis Euangelij preconibus, esse sas vxores ducere, quis non admiretur, quicũ- las mactationi destinatas, nihil in hoc mun- do quærentes præter Christi gloriam, tot curis distractos, & afflictionibus obnoxios (quibus accedit & paupertas, onus cum mi- ferũ, tũ graue) non posse viuere sine vxori- bus? quas tamen multi ob leuiore causas aut nõ ducunt, aut ductas nõ lèt. At illis o- mnis tragœdia exit in catastrophè comicã. Vbi cõtigit vxor, occiditur, valetè & plau- dite. Quæ (malũ est ista tanta salacitas, quã tot mala non possunt excutere: vnde tanta carnis rebellio in ijs, qui se iactant agi spi- ritu Christi? Dices: nihil tam fuit vnquam scelix in rebus humanis, quin malorũ ad- mixtu vitaretur: ad bonos verte oculos. Fieri potest, vt mea sit hæc infelicitas: mi- hi adhuc neminem contigit nosse, qui non videatur se ipso factò deterior: vos (inquit) strenuè clamatis in luxum sacerdotum, in ambitionem Episcoporum, in tyrãnidem Romani Pontificis, in garrulitatem sophi- starum, in preces, ieiunia, & missas, nec ista purgari vultis, sed tolli: nec omninò quic- quam in receptis placet, sed zizaniam euellitis cum tritico, aut (vt melius dicam) triticum euellitis pro zizania. At quid inter- rim nobis profertis melius, & Euangelio dignius, vt ab assuetis recedamus? circum- spice populum istum Euangelicum, & ob- serua, num minus illic indulgeatur luxui, libidini, & pecunia, quam faciunt hi, quos detestamini? Profer mihi quem istud Euan- gelium ex commessatore sobritum, ex fe- roce, mansuetum, ex rapace liberalem, ex maledico benedicũ, ex impudico reddide- rit verecũdum? Ego tibi multos ostendã, q- facti sunt seipsis deteriores. (et paulò post) Nunquam eorum Ecclesias sum ingres- sus, sed aliquando vidi redeuntes à conci- one, veluti malo spiritu affatos, vultibus omnium iracundiam, ac ferociam miram præferentibus. Sic opinor, discedunt mi- lites à concione Ducis ad prælium exhor- tati. Quis vnquam vidit in eorum concio- nibus quenquam fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiscentem? Et, alio loco. At ille inquit, populus tam Euan- gelicus etiam Turcarum Principi dicitur.

» detestabilis, quæ ait seditioni natum: quos
 » subinde tumultus excitat? quoties quàm
 » leuibus de causis procurrit ad arma? ne
 » suis quidem Ecclesiasticis satis obtempe-
 » rans, nisi dicant blanda auribus: profligan-
 » di etiam, si liberius in vitam eorum inue-
 » hantur, aut ab opinione dissentiant. Initio
 » tantum non Deus erat illis Lutherus, nunc
 » iisdem prorsus delirat, quod notum de Eu-
 » charistia dogma non recipiat. Nouam ve-
 » rò libertatem, impunè facere, sentire quod
 » cuiq; libitum est. Hæc Erasmus, quem in-
 » telligis quàm pro te facit.

Ex Auentino autem nihil est, quod fo-
 lidos Catholicos morari debeat, quicquid
 vnus vel alter princeps secularis (vt ille re-
 fert) pro abundantia sensus sui loquutus
 fuerit. Neq; enim scriptum est: Illis. Sed ti-
 bi Petre dabo clauas Regni cælorum. Ad-
 ministrant igitur ij rectè suas ditiones, &
 leges antiquas factas rectasq; tueantur, ac
 quæ sunt Dei Deo reddant: & videbis quæ-
 ta castitati, & cælibatui fenestra aperietur,
 quamq; omnis honestas redibit eò, vbi nunc
 tot germina turpitudinum in dies pullu-
 lant, quas teterrimas de vestris ministris si
 dixerò ipsemet Reges, ac Iudices mihi cū
 maxima animi indignatione retulisse, nō
 mentiar. Sed & plura, quàm voluissim o-
 culis conspexi, & mulierosos sacerdotes in
 Moscouia, & in alijs prouincijs, quæ magis
 ad Orientem vergunt, vidi, quàm sine vl-
 lo spiritu, sine vlla penè doctrina, ac tan-
 quam cæci ad res sacras passim euntes fe-
 runtur.

De Aenea Syluio (quicquid etiam ille
 in Boemia versatus inter schismaticæ inge-
 nia (bonos semper excipio) potuit loqui,
 sperans minore malo posse maius præcidi)
 tu non eum vt Pontificem Maximum pro
 te citare debebas. Aliud enim vt Syluius,
 aliud vt iam factus Pōtifex Maximus, hoc
 est Pius II. sensit. Quippe ad Pontificatum
 euectus, & alio quàm priuato spiritu actus,
 neq; laxauit sancti cælibatus legem, & id
 quod antea scripserat, postea ingenua pie-
 tate (vti de alijs rebus fecerat D. Augusti-
 nus) retractauit. Et sanè Chytræ mirum
 videri posset, ei, qui non nouerit, quæ vos
 agunt in temperiæ: tam nempè acres vitio-
 rum, & libidinis hostes vos æstimari velle.
 Sed cū oculos ad sanctissima loca con-
 uertimus, quæ more priscorum hæretico-
 rum, & gentilium eralists, ne vllum casti-
 tatis, aut virginitatis excolendæ vestigium
 corneretur: & cū animum aduertimus
 ad Patrum exempla, qui priusquam scribe-
 rent, castitatem castissimè coluerūt: ac de-
 niq; cū videmus si quis ferid vel pœni-
 teat, vel lachrymis lectum suum eluat, vel
 aliquis sacerdos sine culpa appareat, his

vos statim tanquam hypocritis oblatrare
 solitos esse, iam pridem intelligimus astū
 satanæ haud ferentis, sed quacunq; potest
 arte, omnè per vos destruentis bonum.

Iam verò quoniam videri vis etiā Theo-
 logos nostros versasse, & Caietanum, dein-
 de Innocentium Pontificem Maximum
 dicis scriptum reliquisse, Matrimonium
 ex constitutione tantum Ecclesiæ prohiberi
 in sacerdotibus: (mitto nūc, quæ tuo mo-
 re supprimis, quibus illi sacerdotij cæliba-
 tum autumant, & quam occasione in v-
 no vel altero, vel paucissimis dispensari
 contigit, qui non ex seipsis illececi à concu-
 piscencia, sed propter pacem Regnorum,
 Regnisq; ipsi vrgentibus, & Christi vica-
 rium enixè rogantibus, inuiti plerunq; ad
 procreandam legitimam sobolem addu-
 cti sunt) hoc vnum pro omnibus fuerit tibi
 responsum, si ex constitutione Ecclesiæ
 Matrimonium est sacerdotibus interdi-
 ctum, stet igitur constitutio Ecclesiæ, quæ
 quoniam non audis, esto Christi voce da-
 mnatus, & habere sicut Ethnicus, & pub-
 licanus.

ALIAE AB ALIIS ADVERSVS
 cælibatum excusationes obiectæ
 diluuntur.

C A P. XVII.

SED iam materiæ huic honestissimæ fi-
 nem imponam, si hæc pauca adiecero.
 Inprimis Orientem, quem tantopere ia-
 ctas, scelerata ista vestra commenta explo-
 sisse. Nam præter illa, quæ superius attuli,
 respondet Epiphanius ijs, qui dicebant
 quibusdam in locis liberos adhuc à sacer-
 dotibus gigni. At hoc non est (inquit) iux-
 ta canonem, sed ex hominum, qui per tem-
 pus elanguerūt, vitio. Ac paulò post. Nam
 quod decentius esse Ecclesiæ benè à spiritu
 sancto disposita viderit, didicit, & appa-
 re statuit, vt Diuini cultus indistincti per-
 ficcerentur, & spirituales necessitates cum
 bona conscientia peragerentur. Et alibi
 Non ceu inhonestæ nuptiæ obliterantur,
 sed à Prophetis, & à Pontificibus, ob maius
 ministerium cohibentur. Eusebius autem,
 cū vitam Christianissimum amplexam,
 in duas species diuisisset, alteram commu-
 nem, alteram perfectis noui testamēti do-
 cumentis ad Magistri (ait) nutum conueni-
 re. Ac cū non pauca in eam rem dixisset,
 deq; sacerdotibus loqueretur, qui non v-
 nius, nec duorum liberorum, sed acerua-
 tim innumerabilis multitudinis educatio-
 nem, sanctamq; disciplinam susceperint,
 non ita multò post subdit. Oportere enim
 dicit sermo Diuinus, Episcopum vnus v-
 xoris virum esse: eos tamen, qui sacrati
 sunt, in Dei cultu, & ministerio occupati:
 conti-

Hæref. 19.
 Hæref. 74.
 aduers. An-
 tidicoma-
 rianitas.
 Euse. Cæf.
 lib. 1. de m.
 Eus. c. 9. &
 10.
 Hom. 4. &
 3. in Leuit.
 Hom. 23.
 in Num.
 Vide eun-
 dem lib. 7.
 c. 67. Cæf.

continere deinceps à commercio vxoris
 decet: ad tantum autem sacerdotij minus
 non assumptis idem Dei sermo indulget,
 &c. Nec semel huiusmodi aliqua affert O-
 rigenes. Nam & possunt (ait) in Ecclesia sa-
 cerdotes, & doctores filios generare, sed in
 Christo per Euangelium. Et alio loco: So-
 lus, inquit, eius esse indefinens sacrificium
 offerre, qui indefinenti, & perpetuæ se vo-
 uerit castitati.

Plato sub
 finem dial.
 6. de legib.
 Cic. 3. de le-
 gib.
 Can. quæ-
 dam etiā
 leges. Di-
 fin. 2.
 Leg. pen.
 de nuptijs.
 Leg. vii. de
 in fr. pœ.
 cælib. c. 10.
 lib. 16.
 Euseb. li. 4.
 de vita Cō-
 stant.

Nec verò me latet, cur secundū ciuiles
 leges politici hoc negotiū metientes, vl-
 tra humanos limites progredi haud potue-
 runt. Assenserunt enim Platoni in cælibes
 cælibatus pœnas statuenti, & legi duode-
 cim tabularum, ac legi Papæ (siue Pōpæ,
 vel Poppæ) quam iterum Augustus tulit
 de maritandis ordinibus. Et veteres leges
 (scribit Eusebius) priuati orbos liberis,
 eorum successione, qui liberos gignunt.

τοῦ ἀπαρχαπαλαγοῦ νόμοι περιέσει τὸ γένος
 νόμοι διαδοχῆς ἐλευθέρωντο.

Verū enim uerò imprudenter hæc om-
 nia lata sunt: Euangelicæ aut legis virtus
 tanto cōprobatur apertius, quanto Chri-
 stus sapientia Patris æterna Apostolos cœ-
 libes, eo ipso tempore, quo quouersum di-
 ligentius mittebat, quo leges illæ inualue-
 rant, virginēsq; & alios ad castitatem per-
 petuè colendam per eosdem Apostolos fe-
 riō non solū hortabatur, sed sæpe sangui-
 nis Apostolici, virginumq; martyrijs inui-
 tabat. Et videt ne iā politici vias Christi nō
 esse politicas tantum, aut huius mundi? Ac
 cū Augustus non tam pœnis, quàm præ-
 mijijs omnes ad capeffenda matrimonia vo-
 casset, vacacione quippe triennij à publicis
 munijjs proposita omnibus, maioraque vt
 deinde essent pro maiore filiorum nume-
 ro præmia, atq; immunitates, quis cogita-
 ser è Christi pœctore prodire debuisse, tan-
 tum (vt videbatur) iocem Euangelio pro-
 pagando, cū eius rei prædicatio, & exem-
 pla vbiq; à Christianis proposita non so-
 lum pœnis, & præmijjs Imperatorum, sed
 & inlita naturali ad coniugia propensionem
 aduersaretur? At ita Deus comprehendit
 sapientiā sapientum, & stultus facit princi-
 pes Taneos, & re ipsa probat excellentio-
 res, suo (non hæretico) Euangelio refer-
 uasse vias, quas si mundus non caperet, eas
 tanto magis ipse vult esse probatas, & fi-
 xas.

L. 2. ff. min.
 De his qui
 nunc lib. se
 caret, vacacione
 quippe triennij à
 publicis
 munijjs proposita
 omnibus, maioraque
 vt deinde essent
 pro maiore filiorum
 numero præmia,
 atq; immunitates,
 quis cogitasset
 è Christi pœctore
 prodire debuisse,
 tantum (vt vide-
 batur) iocem
 Euangelio propa-
 gando, cū eius
 rei prædicatio,
 & exempla vbiq;
 à Christianis
 proposita non so-
 lum pœnis, &
 præmijjs Impera-
 torum, sed &
 inlita naturali
 ad coniugia
 propensionem
 aduersaretur?
 At ita Deus
 comprehendit
 sapientiā
 sapientum, &
 stultus facit
 principes
 Taneos, &
 re ipsa probat
 excellentiores,
 suo (non
 hæretico) Euangelio
 referuasse vias,
 quas si mundus
 non caperet,
 eas tanto
 magis ipse
 vult esse
 probatas, &
 fixas.

Quamobrem & Constantinus Magnus
 leges illas abrogauit, & eius filij aboleue-
 runt, vsusq; ille est his verbis aduersus ini-
 quissimam legem. Per infirmitatem (in-
 quit) naturæ priuatos suo magno libero-
 rum gignendorum desiderio, misereri ma-
 gis, quàm mulctari conuenit. At rei melio-

ris amatorem non quidem punire, sed ad-
 mirari maximè dignum est. Hic rei melio-
 ris amatorem καλὸν ἄνθρωπον vocabat, qui
 se Dei sacerdotio consecrasset, ac pudicitiam
 seu virginitatem professus, castæ vitæ ad-
 dixisset.

Sed reliquis, inueteratam hominum la-
 bem, & sacerdotij lapsum in magnis diæce-
 sibus arbitrantibus haud eximi posse nisi
 vxorum concessu, responderi potest: Nesci-
 tis scripturas, neq; virtutem Dei (addamus
 aut) nec pœnitentiæ vim, quæ meretricis
 (si ad cor redeant) virginibus interdum æ-
 quat, atq; ex contumeliæ vasis, vasa hono-
 ris, & gloriæ Dei facit.

Vt aut alijs exemplis superfedea: Ex ijs
 qui diæceses ad officium reuocarūt, vnus
 nobis Carolus Boromeus Cardinalis san-
 ctæ Prædixis æterna dignissimus memoria
 viginti quattuor annorum spatio, quibus
 suum Archiepiscopatum vnà cum plurib⁹
 alijs Episcopatibus rexit, planissimè hoc re-
 ipsa ostendit. Sic enim Parochos, & reli-
 quos sacerdotes in vinea illa ingenti Me-
 diolanensi, in qua vna sunt nouies cetera
 hominū millia, in cælibe ac pura vita ser-
 uauit, nihil vt penè sanctius passim cerne-
 retur: ipsique Heluetij Zuingliani, vel
 Rheti qui ditionē illā propè Mediolanen-
 sium fines administrant, mittere iam sole-
 bant ad eundem Cardinalem plectēdos sa-
 cerdotes, quos ad illam diocesiū spectan-
 tes videbant haud esse continentes. Surgēt
 igitur illi in iudicio, & condemnabūt gen-
 tem istam politicorum, qui quoniam ipsi
 non inuigilant, neq; bonis Episcopis ma-
 nus porrigunt, quibus incontinentium li-
 centia sacerdotum arceatur, mox coram
 Christo iudice intelligent, quàm ferè sa-
 puerunt, qui in tempore non respuerunt.

Deniq; alij ætatem, qua vota ediderūt,
 non aptam fuisse obtendunt iudicandis
 proprijs viribus in sustinendo cælibatus
 onere. Sed cur non idem quoq; prætexant
 in deserendis vxoribus laici, quibus onera
 plerunq; intolerabilia ex re vxoria incum-
 bunt? Itaq; ei qui diceret: Non solū, im-
 maturo consilio, verū etiam vi adactus,
 initiatus sum sacris, quare & peto per Ca-
 nones mecum dispensari: responderi po-
 test. Quid si te vel minus maturum consili-
 um, vel alicui⁹ vis adegisset, vt vxorē ado-
 lescens duceres, deinde aliquot post annos
 eam reijcere velles, nūm vllum tibi cano-
 nem patrocinari putares? sanè non dubito,
 quin plures laici mallet vxore carere, quàm
 pij sacerdotes, matrimonio iungi. Licebit
 ne igitur illis diuortium à Christo prohi-
 bitum facere, ac (quod æterna esset non
 minus infamia dignum, quàm pœna) cau-
 sas necitere, cur nunc illam, iam alteram,
 Y + moda

modo nullam vxorem aliquis habeat? sed vt hæc abesse ab ipsis laicorum mentibus debent, sic multò magis illa facebant à sacerdotum cordibus, qui ad cæleste vitæ genus vocati, ab omnibus se abstinent, vt sint sancti corpore, & animo, ac proximè Deo adhareant.

DE SEXTO VVLGATI SINODI Nicæna, deq; alijs reliquarum Synodorum Canonibus, quibus Romani Pontificis auctoritas in Ecclesia à Chytræo conuulsa defenditur.

SECTIO VI.

CANONEM SEXTVM NICÆNVM Romani Pontificis Primatus suffragari.

CAPVT I.

ET hic restat Chytræi proprius locus, ad quem ordine referenda erat tractatio de Romani Pontificis auctoritate, quâ varijs locis responsi aduersus me tui, quasi aliud agens, (sed huc potissimùm collimās) tela venenata intendisti. Vt verò ne & ipsi saltationes istas tuas extra chorum sequentes aberrem à scopo: In primis videamus, quid priores quattuor Synodi ea de re ex Diuino verbo, & mandato crediderint, tum cur D. Gregorius Magnus inuectus sit aduersus Ioannem Patriarcham Constantinopolitanum, qui primæ, & vniuersalis sedis honorem sibi vendicabat. Denique cur aliquibus suaferis, vt ab Romano Pontifice, cuius potestatem nunc negas, quædam dispensationes extorquerentur.

Extat igitur sexti vulgati Nicæni canonis pars, quæ ita habet. Antiquiores obtineant, qui apud Aegyptum sunt, & Lybiam, & Pentapolim; ita vt Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat sollicitudinem; quia & vrbis Romæ Episcopo similis mos est. Similiter autem & circa Antiochiam, & in cæteris prouincijs priuilegia propria referuentur Metropolitanis Ecclesijs. Græcè sic.

τὰ ἀρχαῖα ἐν κρατέτω τὰ ἐν αἰγύπτῳ καὶ λιβύαις, καὶ πενταπόλει, ὡς τε τὸ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων ἔχει τὴν ἐξουσίαν, ἐπὶ δὲ καὶ ἐν ῥώμῃ ἐπισκόπου τὸ το σὺνήδες ἐστὶν. ὁμοίως δὲ κατὰ τὴν ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβῆα σώζουσι τὰς ἐκκλησίας.

At integrior est canon in Arabica versione, qui est octauus numero, & ita habet. Constitutum est, vt Episcopus Aegypti, id est, Patriarcha Alexandrinus præsideat, & habeat potestatem totius Aegypti, & om-

nium locorum, ciuitatum, & castellorum, quæ sunt circum eam, quia sic conuenit. Siquidem similiter Episcopus Romæ, id est, successor Petri Apostoli, potestatem habet omnium ciuitatum ac locorum, quæ sunt circa eam: Ac similiter Episcopus Antiochiæ; id est Patriarcha, potestatem habet Prouinciæ illius totius, & eorum locorum, quæ circum eam sunt. Et in alijs, item locis seruari debet, quod in præterito constitutum est.

Hunc verò canonem liquidius adhuc declarat eiusdè Arabicæ versionis, & Nicænae Synodi canon trigésimus nonus: cuius hæc sunt verba. Consideret Patriarcha, quæ Archiepiscopi, & Episcopi eius in Prouincijs suis faciunt, & si quid reperiat, fecus quàm oporteat facti, mûtet, & disponat, vt sibi videbitur. Siquidem ipse est pater omnium, & illi filij eius, & quamuis sit Archiepiscopus inter Episcopos tantam frater maior, qui curam habet fratrum suorum, & ei debet obedientiam, quia præest, est tamen Patriarcha loco patris, sub cuius dominatu, ac potestate sunt filij eius. Sic quæ præest Patriarcha ijs omnibus, qui sub potestate eius sunt, sicut ille, qui tenet sedè Romæ, caput est, & princeps omnium Patriarcharum. Quandoquidem ipse est primus, sicut Petrus, cui data est potestas in omnes principes Christianos, & omnes populos eorum, vt qui sit Vicarius Christi, Domini nostri, super cunctos populos, & cunctam Ecclesiam Christianam. Et quicumque contra dixerit, à Synodo excommunicatur.

Ex quibus omnibus id colligitur, Romanam sedem non in honore tantum, sed & in potestate primas partes semper obtinuisse: atq; inde tanquàm ἐν τῷ ἀρχαίῳ ordinem, & auctoritatem ad alios Patriarchas in subditas, & attributas ipsis diocæses manasse: Deinde ab alijs Patriarchalibus sedibus, atque itidem ab vniuerso orbe Christiano ad Romanam, non ad alias sedes fuisse de maximis quibusque rebus prouocatum. Quare & rectè vniuersalis Ecclesiæ pastorem dici debere Pontificem Romanum, id quod alijs Patriarchis nulla vnquam ratione tributum est.

Hoc autem ipsum testatur D. Athanasius, qui Nicænae Synodo interfuit cum eiusdè Nicæni canonis auctoritate probat, se qui iam esset Alexandrinus Patriarcha, & reliquos Aegyptos Episcopos à Pontifice Romano qui ijs præerat, aduersus Arianos defendi debere. Vos ergo (ait cum sextum canonem citasset) qui in summa specula gratia Dei estis positi, attendere eos, & opprimere oportet, qui in fratres seditiones, & scandala excitant.

Sed

Sed & ipse canon præscam fuisse hanc auctoritatis Petri, & Romanæ sedis consuetudinè perspicuè dicit, natura nempe, & ratione consistentem, atque ab Apostolis Ecclesiæ traditam, qui & Petrum Apostolorum verticem, (quem & tu principem Apostolorum vocasti) agnouerunt. Itaq; & à B. Syluestro Nicæni, & à Damaso Constantinopolitani, atque B. Cælestino Ephesini, vt à S. Leone Chalcedonenses patres, vel normam fidei, qua de agebatur, vel robur, & confirmationem Synodorum acceperunt.

Iulius verò huius nominis primus, cum causam B. Athanasij ad se euocasset, secutus est (inquit Theodoretus) Ecclesiasticam legem, & eos qui se præcesserant, Pontifices Romanos, atq; Anacletum, & Anicetum, canonemque Apostolorum trigésimum quartum.

Sic, Paschasius Episcopus, Legatus ac Vicarius sedis Apostolicæ, cum vellet in Chalcedonensi Concilio auctoritate, ac testimonio Synodi Nicænae primatum Pontificis Romani probare, in cuius iniuriam uoluerant quidam, canone per fraudem clam addito, quædam Priuilegia Constantinopolitano tribuere Patriarchæ, canonè sextum Nicænae Synodi in actione 14. produxit, & citauit: quo ostendit fuisse declaratum à recentis & duodeuiginti patribus Romanam Ecclesiam semper obtinuisse primatum: Itaq; cum Paschasius vice præmij admonisset, quid eo canone contineretur, hunc ipsum, quem diximus canonè subinnoxit. Huic autem canonis sententiæ patres Synodi Chalcedonensis minimè cōtradixisse non solum ex ipsa actione 14. perspicui potest, sed Liberatus quoq; Archidiaconus Carthaginienensis, in Breuiario causæ Nestorianorū c. 13. testatur. Sic enim ait: Legati cōtradictio à iudicibus Concilij, & Episcopis omnibus suscepta est.

Sic quoque cano vigésimus octauus, quæ Chalcedonensis Synodi actis Græci interferuerant, à S. Leone I. reiectus est: ac verò ipse Anatholius Patriarcha Constantinopolitanus, qui callidè Synodi Chalcedonensis Patres præuauerat, reclamantibus Romani Pontificis Leonis legatis, & vicarijs, ab infaustis ambitionis consilijs, quæ postea Ioanni Patriarchæ viam ad præcipitium strauerunt, animum reuocare coactus est: Quamobrè Centuriatores conuicti, cū sextum canonem negare non possent, et si scripserunt se prolixè in centuria quinta ostensuros, à Romanis Episcopis in Synodo Carthaginienfī falsatum fuisse, nihil tam postea præstare sunt ausi.

Sed & Illyricus querens effugium non euasit, qui inde effici voluit, vt cæteri Pa-

triarchæ Romano æquarentur. Secus enim synodus Chalcedonensis, primatū Pontifici Romano tribuit, secus prouocatio ex omnibus prouincijs de ijs, quæ alia ratione à cæteris Metropolitanis vel Patriarchis cōponi non poterant: Aliter ratio, & Apostolica traditio docuerunt, quæ quoniā abundè præter omnem antiquitatè doctissimi Theologi paucos ante annos docuerunt, non est quæ hic actū agam. Hinc igitur factum est, vt S. Leo primus ad Martianum Imperatorè de Anatholio Episcopo Constantinopolitano scripserit, eū proprio detrahère merito, si illicito crescere optabat augmento. Ac mox fati illi sit, quod vestræ pietatis auxilio, & mei fauoris assensu Episcopatum tantæ vrbis obtinuit, ac paulò post: Priuilegia enim Ecclesiæ SS. Patrū canonibus instituta, & venerabilis fidei nixa decretis nullatenus possunt improbitate conuelli, nulla nouitate mutari. Hæc S. Leo. Quæ secutus D. Gregorius aduersus Ioannè alterum eiusdè ciuitatis, ac tumoris anatholij successorè, ubi totius Ecclesiæ curam fuisse Petro Apostolorum principi cōmissam ex Euangelio monstrasset, nec se priuatam, sed omnipotentis Dei & vniuersalis Ecclesiæ causam vèdicasse ostendisset, plures Constantinopolitanos ob superbiam corruisse in hereseos voragine scripsit. Quare vt ipse hunc vniuersalis honorè (licet iussè à synodo Chalcedonensi Pōt. Romano tributum) noluit præ submissione arripere, sic verisimè dixit, Ioannè Constantinop. superbè id sibi vendicantè cum nec illi deberetur, neq; à quoquā collatus fuisset, Antichristum præcurrere?

Sed cur Chytræe cū ex Nicæno canone cōstet, singulis Prouincijs ac Metropolitanis sua priuilegia esse seruanda, quæ Græci signifi cantius vocant ἐπιτοκία, (hoc est diocæses) in quibus legatione sua funguntur pro Christo: cur inq; Romano quoq; Pontifici, per què ad illos priuilegia manarunt, sua nõ re feruas? Et verò Bonifacius & alij ad vos missi sunt, qui Euangelium ab Apostolica Romana sede in Germaniā inferrēt, Ecclesiamq; ijs ritibus, & Sacramētis instituerēt, quæ sunt ab Apostolis in vsum passim adducta, vt si quod frōtis haberetis, puderet vos quidquam Græcis attribuere, quod in primis Romana Pontifici tribuendum nõ esse existimaretis.

Ac tamè bene habet, quod Deus & in hoc astutos in altutia sua cōprehendens per vos aliquot ante annos fecit. Nā vbi de instauranda Ecclesia consulti respondebatis petendas esse à Romano Pōtifice dispensationes quasdam, nonne eadem opera vos eius auctoritatem, & primatum agnoscere testabimini?

DE

Iib. 2. hist. Eccl. cap. 4. Anaclet. ep. Anicet. ad Epif. Gallie

Bern. c. 109.

Sapletono

Saderus, &

alij.

Turrianus

de epistolis

Pōtificijs.

Notā Pō-

mei obtine

ri solitum

Archiepif-

copatū Cō-

stantinopoli-

tanum.

D. Greg. ep.

32. cap. 70.

Ioan. 2.

Luc. 22.

Math. 16.

DE DIVINA EUCHARISTIA, & sanctissimo Missæ sacrificio, quod semper in Ecclesia pro viuis, & defunctis fuisse vtilissimè oblatum priorum Synodorum tempore, ostenditur: Inuocatio quoque sanctorum, ceteraq; fidei dogmata paucis, sed efficaciter comprobantur.

SECTIO VII.

EVCHARISTIAE OBLATIONEM, seu Missæ sacrificium ex Concilio Nicano planissime colligi, & Diaconi neq; Eucharistiam consecrere, nec Episcopus, aut presbyteris eandem porrigere fas esse.

C A P. I.

PERGIS Chytræ multa blasphemè de sacrosancto altaris sacrificio obloqui, ac supereo tamquam maceria diruta arietes tuos locas ad demolendum purgatorij locum, & cælum. Nos igitur ad Christi gloriam hac ipsa die, quæ feræ quintæ maioris hebdomadæ (hoc est sanctissimi sacramenti anniuersariæ institutioni) sacra est, materiam ab alijs quidem diligentissimè, & à me aliquatenus multos ante annos tractatam, hoc aggrediar ordine, vt quando Diuini huius sacrificij in quatuor prioribus Synodis, ad quas prouocasti, manifestè mentio fit, quàm breuissimè potèro sub aspectum oculorum subijciam Apostolicæ Ecclesiæ formam, ritus, & vim incruenti sacrificij corporis Christi, quod tu cerimoniale ex Melancthone nominas. Porro synodi Nicenæ vulgatus canon decimus quartus sic habet.

Peruenit ad sanctum & magnum Conciliū, quod in quibusdam locis, aut ciuitatibus, presbyteris gratiam sacræ communionis diaconi porrigant, quod neq; canon, neq; consuetudo tradidit, vt qui potestatem offerendi non habent, his qui offerunt, corpus Christi porrigant. Sed etiā hoc quoq; innotuit, quod quidam diaconi ante Episcopos contingant Eucharistiā. Omnia igitur hæc amputentur, & maneat diaconi in proprio ordine: scientes quod Episcoporum quidem ministri sunt, presbyteris autem inferiores existūt. Accipiant autem ex ordine Eucharistiam post presbyteros, eis dante aut Episcopo, aut presbytero. Sed nec federe eis in medio presbyterorum liceat. Quod si hoc fiat, præter Canonem, & præter ordinem probatur existere. Si quis autem obtemperare noluerit, post hanc diffinitionem cesset à diacono. Græcè sic:

Ἰδοὺ εἰς τὴν ἀγίαν, & μαγάλαν σύνοδον, ἢ ἐν τοῖς τόποις ἢ πόλεσι, περιβυτῆροι τὴν εὐχαριστίαν, ἢ διὰ κόνου διδοῦσιν, ἢ πρὸς τὸ κανὼν, οὐτε ἡ σωθῆνα παρέδοκε τὸς ἀξίως μὴ εἰχοντας προσφέρειν τοῦτῃς τοῖς προσφῆρσι διδόντας τὸ σῶμα τοῦ χριστοῦ, κακῶν δὲ ἔργων, ἢ ἢ δὲ ἐν τῷ διακόνου, & τῷ ἐπισκόπου, & εὐχαριστίας ἀποντῆ, ταῦτα οὖν ἀπαντα περιβυτῶν, & ἐμυτέωσαν οἱ διάκονοι, πρὸς ἰδοὺς μεσοῖς, εἰδοτες ἢ τὸ μὲν ἐπισκόπου ὑπερέτα ἔσι, τῷ δὲ περιβυτῶν ἐλάσθονε τυγχάνουσι. λαμβανῆσασιν δὲ κατὰ τὴν τὴν εὐχαριστίαν μετὰ τοῖς περιβυτῆροις, ἢ τῷ ἐπισκόπῳ αὐτοῖς διδόντος, ἢ τῷ περιβυτῆρι, ἀλλὰ μήτε καθῆμεν ἐν μέσῳ τῶν περιβυτῆρων ἔστω τοῖς διακόνου. παρὰ κανὼνα γὰρ, & παρὰ τὴν ἐν τῷ γινώσκον, εἰδὲ ἢ ἐν τῷ ἐπιειδαρχῆμ, & μετὰ τοῖς ἑροῖς, πεπῶσιν, & διακόνου.

Arabicæ autem versionis, qui est canon decimus sextus ita:

Diaconus non debet communicare, prius, quàm Episcopus, neque prius quàm presbyter, quia gradus diaconi infra gradum presbyteri est: scireq; debet officij sui esse, ministrare Episcopo, & presbyteris: sciat, quæ diaconus facultatem suam, cui neque licet communicare, nisi postquam Episcopo, & presbyteris ministrauerit. Neq; rursum ei licet ministrare sacramentum communionis sacerdoti. Siquidem ministrare hoc sacramentum proprium est sacerdotis, & non diaconi. Sacerdotibus enim data est hæc gloria. Neq; decet, vt diaconi inter sacerdotes sedent, nec ambulent, aut sint ad latus eorum, neq; intus in sacrario, vbi est altare, neq; foris, nisi de sententia eorū, quando quidem gradus diaconi inferior est gradu illorum. Diaconi qui huic decreto contradixerint, eijciantur à gradu suo, & à synodo excommunicantur. Sic ca. non.

Ex quo vides omnia ordinata fuisse in Ecclesia. Nec Episcopis sacerdotes, neque his diaconos, nec istis plebem fuisse equatam. Præterea offerre Eucharistiam, & porrigere non esse idem: oblationem porro sacrificij præcedere porrectionem: Quæ oblatio cum ad sacerdotes pertineat, sacrificium rectissimè dici, & esse. De hoc igitur cum dicendum sit, cenam primò vestram pendamus, quænam denique sit, & num illam ad verbi Dei normam celebretis.

COENAM LUTHERANORVM, Caluanianorū, & aliorum sectariorum quam vocant dominicam, non esse eam, quam Christus instituit, quàmque & Apostoli, & vniuersa Ecclesia fecerunt, ac faciunt.

C A P. V. II.

Vt

VT ordiamur à manifestissimo argumento, variatio cœnarum; quas Lutherus vno, Bucerus altero, Caluinus alio, Georgius Maior, Basilienses, & reliqui suis quisq; modis agunt; sola possit esse satis ad conuincendos hæreticos; nihil abs sese in ea Euangelicū gerit. Nam quod eodē tempore, ijdemq; in locis, quibus ista eorum cœna tanquam in scenam prodijt, illic de illamet implacabiles inter eos dissensiones extiterint, nequaquam potuit à Deo proficisci, quæ aliōquin (cum à sacerdotibus ritè fit) sacramentum est, & porrectionis pacis, ac symbolum unitatis, quoniam & reuera Christus corpus continet; qui est pax nostra & veritas, ac vita.

Inprimis igitur Lutherus cenam suam se didicisse à fatana apertè dicit, cum quo sa priuata, dudum luctatus, ac tandem persuasus, quod à diabolo acceperat, hoc & tradidit vobis.

Lutherani autem nunquam potuere ea de re conuenire cum sacramentarijs. Itaq; & paucos ante menses ex Rheno tractu ad vnum omnes confusionis Augustanæ protellantes eiecti sunt, vti & Caluiniani in Saxonia ea de causa aliquanto antea vel suppressi, vel capite etiam plexi, vel denique fugati; aut perpetuo carceri addicti fuerant.

Ijdē verò Augustanæ confusionis ministri, qui sese Antuerpiam intruserant, & Martinistæ dicebantur, cum confessionem suam edidissent, diserte hæc verba scripserunt. Caluinistarum liturgia non vno sacrilegio vitata, contaminataq; est; eaque pfoh dolor innumeras animas æterno exitio inuoluit.

Dere igitur cum discrepent, mirum non est, si in ritibus, alijsq; rebus differant, atq; laruatæ formas (cœnæ Euangelicæ loco) singulæ sibi sectæ confinxerint.

Lutherani præmittunt generalem confessionem proprio ministro seorsim factâ, & ante ipsa verba consecrationis plerq; omnes preces adhibent lingua populari, præter symbolum, & trifagion, quod Latine decantant, & in altari celebrant, atq; superpellicijs vtuntur. Sed inter sese in eo dissentiunt, quod cum omnes communicari geniculentur, & in ipsa communionis actione generalem confessionē pronunciet, & Vbi quitarij panem adorēt, & ex sententia Lutheri (quem Chemnitius ideo citat) adorandum doceant? Illyricani tamen, & Caluinus formulam administrandi sacramenta Ecclesiæ Geneuensis præscripsit, in qua formam suæ cenæ tradidit, quam tamen Heluetij reliqui (licet sacramentarij) noluerunt admittere.

Anglocaluaniani nouam formam, quæ

is Magistratus propofuit, habent, ac superpellicijs vtentes, ceterum ad sacramentarios accedentes communicant, vel stantes; vel etiam ad mensam sedentes, vel deniq; iuxta phasæ Iudaicum transeuntes, vt quidam in Anglia Puritani faciunt.

Rursum Lutherani verba consecratoria enunciat, & præsentiam mysterij agnoscunt; quod quia Caluiniani non credunt, vt consecrationem omittunt, ita nudam afferunt Euangelicæ historiæ recitationē, quam Heluetij actionem Dominicam vocant, reijciuntq; confessionem omnem, vtentes inter cenandum excommunicacione teterima, quàm neq; Lutherani, neque Anglocaluanistæ vsurpant.

Cum verò Caluiniani Dominicis tantum diebus cenam suam peragunt, Lutherani alijs quoq; festis, atq; interim profestis communicant.

Quæ cum verissima sint, dispiciamus attentius, num ista qualiscunq; vestrum cœna cum Euangelio vlla ratione consentiat. Nam si rem ipsam attendas, quidquid panis ab hæretico sumitur, aut consecrari putatur, cum sacerdos non sit, nil sanè conficit. Quod si quis olim sacerdos catholicus fuit, ac tamen nihil iam credat esse consecrationis in Diuino Eucharistiæ sacramento, quod Lutherano more velit conficere; intelligis ne huic quidem aliquid nisi ad sui damnationem facere? Porro si materiam cogites, Euangelica cœna in azymo confecta est, quod quidem vos alij omnes non item facitis. Si formam consecrationis prolata à Christo pendamus, vos nullam retinetis. Nam modo fidei, modo vsui, & actioni (vt dicitis) transeuntem perfectionē tanti sacramenti ascribitis: sin vestrorum ministrorum auctoritatem perpenditis; ecquid eos sacris initiavit, ac quibusnam isti succedere, aut à quibus manuum legitimum impositionem acceperunt? Si præparationem, quænam ista est vestrum; qui penitentia sacramentum, sacerdotes, & claus negatis; absolutionem autem idem esse, quod prædicationem dicitis? Si probationem, vbinam concors animorum unio est? Vbi dijudicatio corporis Christi, quæ requirit Apostolus? vbi ciuitatum, Episcopatum, monasteriorum, rerum Diuinarum sacrilegè direptarū restitutio? si manducationem, ecquid editis præter panem? si tempus quo cœna instituta est, ne id ipsum quidem, qui videri vultis euangelicissimi, seruat; si numerum cernitis, in Euangelio, duodecim tantum communicasse, legitimus: quin igitur tantum duodecim vos etiam communicatis? Si ægrotis dandum est opportuno tempore viaticum, cur pleriq; iam oēs id cum Caluinianis reijcitis? sed

neq;

In examine decreto- rum Concilij Trident. alij confessionem ab adoratione abhorreat. In lib. 4. ca. 17. sect. 43.

Nota quid Lutherani de cœna Caluaniana

Cap. 17.

Lutherus lib. de Misæ & vnctione facer. tom. 7. impresso VVitembergæ ann. 1538.

Amb. de Diuinis myster. D. Chryso.

neq; gratiarum solemnitas actio, nec mortis Domini annuntiatio, nec hostia, nec sacrificium, nec mysteria vlla, nec Christiana adoratio, quam D. Ambrosius, nec omnis toties repetita signatio, quam in hac mystica cena fulgere S. Chrysostomus ait, in vestra ista cena verè cenosa conspiciuntur. Quamobrem ite nuhc, & pandoram istam vestram pro ipsissima Euangelica cena, tamquam Ecclesiæ Dei restituta, venditate.

COENAE DOMINICAE, AC VERI CHRISTIANI SACRIFICII, quod Christus instituit, Apostoli, & reliqui omnes in Ecclesia obseruauerunt, integerrima esse omnia apud Catholicos.

CAPVT III.

SEd apud Catholicos eadem, quæ semper vigerunt in vniuerso orbe Christiana no de Euangelica cena, & sacrosancto altaris sacrificio fides, consecratio, oblatio, eleuatio, adoratio, manducatio, ritus, vsus, vtilitas, nomina, & extant adhuc, & seruantur integerrima. Nec quantæcunq; tenebræ Aegyptum, Aethiopiã, Armeniam, aut schismata, & hæreses reliquum orientem peruaferunt, tantæ rei delere memoriã, aut abolere vestigia potuerunt, quæ etiam num altaria, templa, & antiquissimarum liturgiarum vsus, doctrinæ Romanorum Pontificum Euangelicæ de saluberrimo Missæ sacrificio testimonium perhibeat. Quibus locis hæc idcirco fuisse instituta, & mille sexcentis annis perdurasse, vt iisdem Romani Pontifices tyrannidem exercerent, aut pecuniam è sacrificijs corraderent, nemo nisi impius sentire, nisi hæreticus calūniari potest. At cum templa, sacerdotes, sacrificium secundum ordinem Melchisedec Deo vero debent, etiam Dæmones agnoscant, peiores etiam dæmonibus existimari potestis, qui ea omnia furenti rabie sustulistis.

B. Aug. 10. 2. epi. 9. q. 3. ad Deo gratias. Templum, ad hæc pertinentia, nisi vni vero Deo de facer dotes, beri noscent: Dij falsi, hoc est, Dæmones, & sacrificium Deo vero expetijissent verum cum hæc exhibentur Deo, secundum eius inspirationem atq; doctrinã, vera religio est: cum autem Dæmonibus secundum eorum impiam superbiam, noxia supersticio. Quapropter qui Christianas literas vtriusq; testamenti sciunt, non hoc culpant in sacrilegis ritibus Paganorum, quod construant templa, & instituant sacerdotia, & faciãt sacrificia, sed quod hæc idolis & dæmonijs exhibeant. Hæc il-

le, qui postea subdit. Quemadmodum enim vnus idemq; homo, si Deo manè aliud offerat, aliud vespere, pro congruentia diurni temporis, non Deum mutat, non religionem, sicut nec salutem, qui alio modo mane, alio vespere, salutari ita in vniuerso tractu seculorum, cum aliud oblatum est ab antiquis sanctis, aliud ab eis qui nunc sunt offertur, non humana præsumptione, sed auctoritate Diuina temporibus congrua facta mysteria celebrantur, non Deus, aut religio commutatur.

CONSECRATIONEM EVCHARISTIAE apud Catholicos ex Christi instituto & verbis fieri, aliãq; esse ab ea, quæ alijs nouæ legis sacramentis adhibetur.

CAPVT III.

Vinum & aqua (inquit D. Iustinus martyr) cum gratiarum actione, consecrantur. Neq; enim hæc vt communem panem, vsitatamq; portionem capimus, sed per preces sermonis, quem à Domino accepimus, consecratus hic cibus est: eumq; carnem, & sanguinem Iesu Christi esse accipimus. Et B. Augustinus: Benedicimus (ait) & gratias agimus in omni eicus munere non spirituali tantum, sed etiam corporali. Non ster autem panis, & calix certa consecratio, ne sit mysticus, nõ nascitur. Proinde quod non ita fit, panis & calix alimentum est refectionis, nõ sacramentum religionis. At Ireneus. Quando (inquit) factus panis, & mixtus calix percipit verbum Dei, fit Eucharistia.

Hac consecratione, quoniam operatorius, & efficax est Christi sermo, (inquit B. Ambrosius) & sanctificatur vt fit, tam magnum sacramentum operante inuisibiliter spiritu Dei, (dicit D. Augustinus) & mutari naturas elementorum (docet S. Cyprianus) & quasi rursus exinanire sese filium Dei, vt capi possit ostendit Methodius martyr. Quam exinanitionem. D. Cyrillus condescensum συγγράμματα (vt B. Franciscus humiliationem) nominauit. Quare tanto, & tam continenti Diuinæ bonitatis miraculo attonitus ita exclamat D. Cyrillus: sic enim sapientia, quæ per se subsistit, corpus suum veluti panem distribuit, & sanguinem suum viuificum velut vinum addit. O tremendum sacramentum, ò dispensatio inexplicabilis, ò condescensus, qui comprehendendi non potest, ò misericordia non vestigabilis. ὁ μυστήριον φοβερόν, ὁ οικονομίας ἀφράστου, ὁ συγγραμμάτων ἀκατάληπτον, ὁ ἐκασταγγίνας ἀνεξέχνηστον.

Sed Cæsarius, siue eius frater D. Gregorius Nazianz. sanctissime vt perelegantur.

Idem ibidem sub finem questionis. Mutatio sacrificiorum Prophetis prædicta.

Iustin. Apolog. Christi.

Côr. Faut. lib. 30. c. 19.

Iren. lib. 5.

Aug. 10m. 3. lib. 3. de Trin. c. 4. Ilych. 22. c. lib. 2. Methodius in Symposio deccem virginum. Cyrill. ser. de domin. cena. B. Francisc. exhort. ad fratres.

Insignis locus Cæsarii de S. Eucharistia.

Lib. quaest. Theologiarum de locis scripturae sanctae.

Videmus (inquit) illum panem sanctum hodie in altari increuit, tempore Diuinæ & mysticæ consecrationis super mensam puram propositum, non similem imagini salutaris corporis Dei, neque rursus similem ipsi sanguini immixto calicem vnâ cum pane propositum, non similem dico formatione membrorum, nec qualitate carnis, ac sanguinis. hoc enim videtur rotundum, facile ad frangendum, inanimum, ex angustia, immobile, diuersæ rei simile, credimus tamen verbo Dei, & non quasi simile, aut æquale, sed propriè, & firmè esse Diuinum corpus, quod super mensam sanctam consecratur, & inexhaustè participatur. nec enim sol finem facit præbendi splendorem indigentibus luce: neq; mare per suppeditationem salis impertitum, de vasta magnitudine decedit: nec ignis infinitas lucernas in cendens flaccescit, aut imminuit; nõ deficientes qui flammam excitent; neq; rursus ac respiracione omnium animantium decrescit. Sic autem Græcè:

Ὁ πᾶν τὸν ἅγιον ἐκείνον ἄριστον τῆμερον ἐμὸν ἀναμάκτω δούσιασθῆναι κατὰ τὸ χρῆμα τὸ θεῖον, καὶ μυστικῶς τελετῆς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας προλιθῆναι ἑσπερίας, μηδὲ κοίτης τῆς ἐκείνης τῆς σατηρίας σάματος τῆς δεῖς, μηδὲ ἀπάλιν ἐξ ἐγκειραμένης αὐτῶν ἐπιμαλὲ τὸ συμπρολιθῆναι τῶν ἄριστων ποτήριον τῶν οἴνων τῆ τῆν μέλων διασφραγίσαι, οὐ τῆ σαρκικῆ καὶ αἱματώδους ποίότητος, τῆτο γὰρ δοκεῖ περιφρεῖ, εὐθευτομον, ἀψυχον, ἀναιμον, ἀκίνητον, διατέρω τοιός. τσευοιδου ἢ ἕμας τῆ δειγγορίας, ἢ οὐχ' ἄεθμοισον, ἢ ἴθου ἀλλὰ κυρίως, ἢ ἀραρῶτος αὐτὸ ὑπάρχον τὸ θεῖον. Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς θεῖας ἱερωρογούδου, ἢ ἀλλήτως μετερόιδου, οὐδὲ γὰρ ὁ ἴλιος λήγει πῆς δεομένοις τὸ φέγγος παρῆχων, οὐδὲ βάλοστα διὰ τῆ ὁλῶς μετερομένη τῆ κῆτε ὑρίτα, οὐδὲ τὸ πῦρ κυρίως ἐράπτον λαμπρῶδες μεταρῶνετα, ἢ μεῖστα, λέπρον τὸ τῶν πυρῶν ἐγέρων τὸ. οὐδὲ ἀπάλιν ὁ ἀπὸ τῆ ἀναπανοῆ πᾶντων ἐψυχον βραχύνετα.

Ita verò reliqui Græci, Latini, Africani, Christianus orbis vniuersus credidit, propter quod & loquutus est: Quare & nos ita loquimur & credimus: Ac qui sumus sacerdotes, Deiq; filio firmissimè credimus, mysterium (licet indignissimi) tantum conficimus.

Cum autem istam vim consecrationis Catholicis omnes Christi verbo tribuant, perfidus erit non Euangelicus, qui ei fidem ausit adimere. At cum hæc verba: Hoc est corpus meum, & quæ sequuntur, eò spectent, quò Christi mens sapientissima ea enunciauit, quis hic non intelligat consecrari Eucharistiam in cibum, & sacrificium? Et quidem in cibum, cum quod antea promiserat dicens: Caro mea verè est cibus, & c. tum præstitit, inquit: Hoc est

corpus meum. Accipite, manducate. In sacrificium verò, cum dixit: Hoc facite. In sacrificium inquit actionis gratiarum (quamobrem & egit gratias, & Eucharistia vocatur.) Nec solum actionis gratiarum verum etiam commemorationis cum dixit, vt fieret in sui memoriam: Et expiationis, propitiationis & remissionis peccatorum: Nam inquit. Hoc est corpus meum, siue expressus τὸ σῶμα μου corpus meum, quod pro vobis tradetur, Hic est sanguis qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum: Quod tamen ne referri solum ad cruentum crucis sacrificium aliqui opinarentur (præterquam quòd panis, aut calix pro nobis crucifixus non est) Apostolum spiritus Sanctus afflauit, vt in actione cenæ Dominicæ enarranda scriberet κλάωμεν, quod frangitur (non frangetur) & Diuum Lucam, vt diceret διδομεν, quod pro vobis datur, hoc est offertur. Si enim vt tantum daretur fuisset Eucharistia instituta, ecquid erat opus dicere pro vobis? Sic verò item Diuus Ioannes Euangelista his Christum Dominum carnis suam se daturum sub specie panis promisit, cum diceret: Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita: offerenda quippe erat sub specie panis pro remissione peccatorum eadem caro, quæ sub eadem specie panis in mundi cibum, & vitam erat porrigenda. Nam & alibi, inquit: Et pro eis sanctifico me ipsum. Quamobrem & Diuus Iacobus, & Beati Chrysostomus, atque Basiliius suis Liturgijs, Apostolum ad Corinthios scribentem imitati, hanc consecrationem vocarunt benedictionem, & sanctificationem. At quoniam reliqua nouæ legis sacramenta non in consecratione materiæ efficiuntur, quemadmodum fit Eucharistia, sed in applicatione ad eos qui ijs inicianur, aut sanctificantur, ideo è varia sacramentalium verborum prolatione sapientissimus Iesus ostendit, voluisse, vt corpus suum conficeretur mutata panis & vini substantia, remanentibus accidentibus, quæ Diuus Cyprianus effigiem vocat. Quod si eadem aliorum sacramentorum, quæ fit in Eucharistia, consecratio, esse debuisset, quidni æterna Patris sapientia dixisset: Hæc aqua est spiritus sanctus, &c. vt dixit: Hoc est corpus meum, non autem (Erit) (vt quidam è vestris dicunt) actione transeunte? At cum dixisset baptizate, De pane autem pronunciaisset. Hoc est corpus meum. Quis à limine Diuinæ literas (ne dicam grammaticen) salutauit, qui non percipiat aliam his verbis, quàm alijs illis subesse notionem? ac propterea intelligat meritissimò Patres omnes obtupuisse in hoc Eucharistia.

charistiae mysterio, quod summis encomiis (sed non quantis adhuc fieri deberet) extulerunt, neque sacramentum duntaxat (vbi reliqua) sed & sacrificium verissimum, ac verè propitiatorium esse confessi sunt. Ac certè vbi glorificata ipsissima hostia Christus inest, qui alijs sacramentis tantum per gratiam adest, cur non fuerit excellentior & efficacior hæc, quam aliorum sacramentorum consecratio?

OBLATIONEM QVOQUE EVCHARISTIA in sacrificio Missæ apud Catholicos ex Christi verbis, & instituto fieri, & friuolas esse aduersariorum in contrarium obiectiones.

CAP. V.

Quotapices literarum extant in Euangelio, tot mysteria sunt: Et quidem potissimum in Diuino Eucharistiae sacramento. Nam & ad hoc reliqua omnia sacramenta referuntur, ac per illud ipsum perficiuntur, vt D. inquit Dionysius. Dominus igitur Iesus dixit: Hoc facite, id est, offerte. Nam si ad esum, & ad distributionem tantummodo hæc verba pertinerent, sicuti vestri quidam cum Caluinianis interpretantur: Nonne illa fuissent satis, Accipite, manducate, distribuite? Et quidem scio alios ex vestris interpretatos esse, Hoc facite, id est, credite. De quibus si quaerueris, cur igitur non credunt Christo dicenti: Hoc est corpus meum, ecquid obsecro respondebunt?

Ac memini cum viginti ante annos in Gallijs Petrus Viretus, tresque alij Geneuenses ministri aduersus libellum de Missæ sacrificio meum biennio toto scripserunt, hos obiectiones mihi Sanctem Pagninum, ex quo, cum literas Hebraicas caluisset, aiebant perspicere posse, ecquid de istiusmodi oblatione esset dicendum. Is videlicet erat miserorum portus, & fucus. Respondi igitur Geneuensibus. In primis cauerent à Rabinis quibusdam, quieò profecti, & sese simulantes Christianos, nihil minus credebant, quam Christum. Euangelij verò medullam ad corticem, & duritiam veteris testamenti, imò ad Talmudicas fabulas auertebant. Seruetum, Valentinum, & ceteros reminiscerentur, qui ad Geneuenses nundinas euntes, vbi facile suas merces exponerent, Christum denique omnino negassent esse Deum. Sancti Pagnini Hagogè ad sacras literas, si viri illius fidem de hoc mysterio liquidius vellent agnoscere, perlegerent attentè, vbi de Eucharistia de manna Christiano, de panibus propositionis ac de huiusmodi alijs verbi Diuini, & Ecclesiæ Christi ex vniuersa antiquitate sensum collegerat.

Addidi, sacram veteris Testamenti scripturam indicem & interpretem fore, an verbum hoc Facere idem in his rebus esset, quod offerre. Et Hebræis enim actionem omnium nobilissimam eo verbo designari, qua quidem actione nullà nobilior est, quam sacrificium: Septuaginta interpretes trecentos annos ante Christum natum, quum Diuinum codicem diuinitus vertissent (quam postea versionem non vni loco explicando Apostoli adhibuerunt) vbi hæc vox Hebraica sacrificandi esset, vertisse Græcè ποιῆσαι, quo facere signatur, & Hebræis verbum hoc ab radice Haffah, deduci, id est, sacrificauit. Sicin Deuteronomio, vt facias phasè, Septuaginta vertisse ποιῆσαι, hoc est, sacrificabis.

Quodque libro Iosue scriptum esset, fecisse populum phasè ad vespertas quarta decima die mensis: Hebraicè id ipsum haberi. Quod rursus esset scriptum Leuitici capite nono. Immo pro peccato tuo, Græcè & Hebraicè esse ποιῆσαι, vahasse. Quod item vigesimo septimo, vt offeratur, Septuaginta eosdem interpretes vertisse, ποιῆσαι, Hebraicè autè esse lahassot, hoc est, ad offerendum & sacrificandum. Id ipsum in libro Numerorum extare, Latine, Græcè, Hebraicè, vt si sepe alijs locis. Itaque & Euangelistas ita locutos fuisse eò magis, vbi de Pascha, deque sacrificio agebant manifestum est, cum & aliarum rerum narratio, quæ ad verissimam oblationem ac sacrificium spectabant, ostenderet, istud ea voce designari. Apud te facio Pascha, dixit Christus: hoc est non typicum tantum, quantum sui ipsius agni immaculati. Nam & ideo alibi addidit, Desiderio desideravi Pascha manducare vobiscum. Non sanè vetus, quod alijs fecerat, sed nouum, in quo Diuini sacramenti mysterium erat consummandum, atque Aaronico sacrificio subrogandum: Quod quidem futurum erat perpetuò, secundum ordinem Melchisedech. Iterum vt facerent secundum consuetudinem, inquit Diuus Lucas, cum de veteribus sacrificijs loqueretur, hoc est, vt offerrent in sacrificium. Qui in sacrario operantur (Corinthijs Apostolus scribit) ὁ τὰ ἑσθιαζόμενοι. Qui offerunt, & sacrificant. Sic igitur 1. Cor. 9: Christus verissima veritas inquit: Hoc facite, id est, offerte. Quare summo iudicio Patres doctrina præstantissimi, pietate Apostolica imbuti Diuus Ambrosius, Syno-

3. Amb. 10. 3. epi. 33. Cóc. Agat. 21. cap. 2. Tolet. Septimum 2. 8. 3. cap. Mileuita. cap. 12.

At obijciunt vestri ex Apostolo, vnica esse oblatio, qua redempti sumus. Christum

stum esse sacerdotem sine successore. Quare nec sacerdotio, nec sacrificio altero opus esse, atque addunt D. ipsum Paulum nullam altaris mentionem facere, cum scribit Hebræis.

Respondeo: Sola in cruce oblatione Christus consummavit sacrificatos non solum noui, verum etiam veteris testamenti. Sed vt ea oblatione factum non est, quo minus antiqua sacrificia, quæ diuersa erant propitiatoria, pacifica, holocaustorum, verè oblationes dicerentur, & essent, hæcque in virtute futuri in cruce sacrificij vim suam obtinerent: sic nihil prohibet, quominus Christianum altaris sacrificium oblatio dicatur, atque ex præterito crucis sacrificio vim eò maiorem sit assecutum, quò præsens virtute consecrationis inest hostia illa, quæ omnium gratiarum fons est in exhaustus. Et Apostolus Hebræis loquebatur, qui cum nondum sacrosanctæ Christi passionis virtutem haud pernouissent; virtutem redemptionis brutorum animalium sacrificijs, non Christi oblationi tribuebant. Neque verò eo loco aliquid agit de remissione peccatorum, aut sacrificatio. Alioquin negandum fuerat (quod maxime esset impium) baptismo, fide, oratione, sanctisque alijs operibus virtutem factæ in cruce oblationis continenter nobis communicari.

At dicitis, Ista oblationum iteratione sacrificium crucis euacuatur. Et baptismi ne iteratione putas euacuari quod à Ioane baptisma Dominus accepit, aut vim illam, quam non minus huic, quam alijs sacramentis comparauit redditam esse obsecrariorem, an verò potius inde factam illustriorem? Quod si euacuatur, quidni veteræ cœnæ iteratione Christi crucem & cœnæ euacuabitur? sed sanè cœna vestra Christi crucem, & cœnam euacuat, quæ vacuam Christo panem & credit, & tradit.

Nec porro in nostro altaris sacrificio iteratione putas euacuari eadem & vnica est Christus, licet alio modo offeratur, sicut ipsemet instituit. Vna verò oblatio D. Paulus rem ipsam oblatam, sicut alibi fidem, aut spem, pro suo obiecto, hoc est, pro re credita, vel sperata significauit.

Verum adhuc virgetis, si valida prior oblatio fuit, quorsum tot alia? Quoniam inquam prior est valida, ideo semper ad eandem accurrimus, quemadmodum Dominus docuit. Quotidie in morbum incidis, quotidie ad medicinas & medicum accedis. Christus Iesus præsentissimum antidotum est, quod & à Patre petimus, & Patri offerimus, vt nostris vulneribus admodum neatur, cum is sit oblatio munda, & verissima, non audentes sine tanto medico, &

redemptore non solum hic in terris humana, sed ne coelitem quidem è coelis conquerere præsidia, licet beati illi spiritus nullam iam peccati lebe infecti sint. Et elegantissima ex Diuinis libris similitudo existit, quæ tota hæc res dilucidius patet: Deus vnica illuminatione dici potest Mundum illuminasse, nempe vt vniuersalis causa. Ac tamen particulares quotidie illuminationes sunt, quæ tantum abest, vt vniuersali illi aduerferentur, vt sine his nec illa prior innotesceret, nec prorsus prodesset quidquam. Sic verò Diuina illa verba intelligenda sunt. Illuminat omnem hominem veniens in hunc mundum, hoc est, vniuersali quadam illuminatione, quæ licet vnica sit, maximeque sufficiens, atque perpetua, nisi tamen particulares alia fuerint illuminationes, quibus vniquaqueq; mès illustratur, vim quidem illuminatio vniuersalis in se conseruat suam; verum nihil in alijs ex erit. Idem ergo de Christi in cruce oblatione dicendum est, quæ est in se ipsa vnica est, vniuersalis, vberissima, maxime sufficiens, & sempiterna ad sanctificandum, nihil tamè in nobis efficit absque istarum, quæ quotidie sunt oblationibus. In his verò, cum eadè hostia, subiectuq; sit, vt diximus; necessaria nulla est aliarum hostiarum multiplicatio; aut diuersitas, vti Iudæi opus habebant.

Iam quod sacerdotium Christi quoniam æternum est, nec successore nec alio sacrificio opus habere dicitis; sanè quid Christi sacerdotium, sacrificium, successio sit; non intelligitis: Quam enim magis Christus sacerdos permanet, tanto necesse est magis, vt eius sacerdotium, & sacrificium permaneat secundum ordinem Melchisedech; non quidem in coelis; vbi vultui Patris visibilis apparet, & ipsis cicatricibus commemorat sacrificium crucis, sed inuisibilis in terris sub tanto mysterio. Et quidem successor is est, qui in alterius locum plenissimè sufficitur, eiusque præcessor aut morte, aut abdicatione officium suum iam deseruit, sicut Aaron, cui Eleazarus, & huic alij successerunt. At quis vnquam catholicus ausit dicere, Christianæ sacerdotes Ecclesiæ esse Christi successores? Sancti Ireneus; Augustinus, Optatus, ac pleræque alia splendide iam pedes ex Romanorum Pontificum successione (quæ nunquam in hæreticis fuit) certissimum ducunt argumentum solidissimæ Catholicæ veritatis. Verum enim uero nemo vnquam eos Christi, sed Petri successores vocauit. Nec item ad Christiani populi aures à Catholicis ea vox peruenit, qua nostri sacerdotes redemptionis nostræ dicerentur operatores, sed tantum mysterio

Nota.

Deut. 16.

Ios. 5.

Leu. 9. & 27.

Num. 28.

Matt. 26.

Luc. 22.

Luc. 2.

1. Cor. 9.

S. Amb. 10.

3. epi. 33.

Cóc. Agat.

21. cap.

Tolet. Septimum 2.

8. 3. cap.

Mileuita. cap. 12.

1. Cor. 4. rum Dei dispensatores. Quis autem fuerit aded mentis inops, qui quoniam ab Episcopo videt vicarios, aut alios ministros mutari, vel aliò ablegari, propterea dicat Episcopum, adhuc superstitem, suo munere esse defunctum, neq; in suo Episcopatu iam amplius esse Episcopum?

Porro Apostolus disertissimam altaris nostri mentionem fecit, siue cum ad Hebræos scripsit. Habemus altare de quo non habent potestatem manducandi ij qui tabernaculo deferunt: siue cum Corinthios auertit ab hostijs, & altaribus gētilium, ac Iudæorum, quibus altare, calicemque Christianum opposuit, quem locum Primafius, D. Chrysoftomus, & alij verbis, & re ipsa interpretati sunt, cum vbiq; constituta, à tempore Apostolorum altaria & ipsi excitauerint, & mundus ipse passim cernat Aug. cont. aduer. legis extantia.

& Prophet. Id præterea notandum est, Apostolum, sed & vide Aug. de ciuit. Dei, lib. 8. c. 27. & epi. 1. ad Innoctium. quæ ij nondum capere possent, Incarnationem, conceptionem Domini, & id genus alia: cumq; in Melchisedechi mentione incidisset statim subiunxit. De quo nobis grandis sermo & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti estis

Heb. 5. ad audiendum. Etenim cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigetis, vt vos doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei: & facti estis quibus lacte opus sit, non solido cibo. Omnis enim qui lactis est particeps, expers est fermonis iustitiæ, paruulus enim est. Non quoniam (docet Euagrius D. Hieronymus) ea non potuisset interpretari, sed quoniam tum opportunum non erat, cum Hebræis, hoc est Iudæis, persuaderet, non fidelibus, quibus manifestandum esset sacramentum.

Vide Hieronym. in ep. ad Hebr.

ALIAE ADHVC OBJECTIONES refutantur, & impostura Lutheri, Caluini, & aliorum in deprauanda scriptura indicantur.

CAPVT VI.

Dixi de Melchisedechi loquentem Apostolum super sedise longiore narratione, quoniam mysteria Diuina Hebræi percipere non poterant. Quæ caussa mihi quoq; satis imperaret silentium vobiscū loquēti, si qualescunq; hosce labores ad incredulos tantum modo putarem peruenturos: Sed quando Septentrionalibus omnibus eos addixi, age breuissimè dicamus, quid perspicuè figuræ Melchisedechi, quid item iam manifestissimis Prophetijs Danielis, & Malachiæ de hac oblatione obstrepant vestrates.

Dicitis: Nō obtulit Melchisedech Deo, sed proposuit Abraham panem. Per vos igitur quicumque offerent hospiti transeuntes panem erunt sacerdotes Dei altissimi. nam & ita Melchisedech ibidem dicitur: Sed quis hoc asserat? Quod si eo loco Geneseos sacrificij panis & vini Melchisedechi mentio distincta non fiat, vbinam istam inuenias?

Daniclem autem iuge Missæ sacrificium prædicentem, quod ab Antichristo summo conatu sit tollendum, quàm infeliciter detorqueis? Si enim (vt plerique dicunt è vestris) præteritum tempus illa prophetia respexit, quorum Daniel antea memineraat Dominicæ incarnationis, eorumque rerum, quæ huius Diuinæ cœconomia tempore erant euenturæ? Quod si iam Antichristus venit (id enim & obijctis) resurrectio igitur facta est, quam tamen haud fore ante Antichristi aduentum Apostolus planissimè Thessalonicensibus scribit: Sin ad Euangelij prædicationem, non ad sacrificium altaris, ea prædictio pertinet, cur ea cessatura est tribus tantum annis cum dimidio, quam per quindecim penè secula profusus desijisse dicitis, donec videlicet abiecta cuculla frontem exeruit, & cœli scilicet catarractas vnus aperuit Lutherus? Nec verò tribus illis annis cum dimidio cessabit prædicatione, cum venturi sint duo Prophetæ, qui munus id præstent.

Malachiæ item mundam, nouam, vniuersalem ab ortu solis vsque ad occasum futuram oblationem, & sacrificium inter Christianos prophetanti quantam miseriam infertis? quidquid enim ipse Propheta apertissimè, atque hunc Diuus Irenæus, & reliqui ad nostræ oblationis continuationem referunt, id nullius momenti apud vos est. Qui verò pro oblatione laudem & gratiarum actionem intelligi volunt, non vident, cum hæc oblatio noua esse debuerit, id consequi: nepe nulla mantea laudè, nullam gratiarum actionem exituisse. Qui verò mûda esset, si nihil è nobis, quibus omnem inhærentem iustitiam adimitis, & scaturiginem omnium scelerum perpetuò insitam dicitis, prodire possit, quod non sit tamquam pannus menstruata? Minus autem ad crucis sacrificium spectat, quoniam hæc in vniuerso Mundo facta non est, sed in vno caluaris loco. At Caluinus ad prædicationem attinere dicit: Id quod si verum esset nec cessasse Euangelium, neque latuisse per tot secula, sed vbiq; gentium promulgatum, semitas vbiq; veritatis, & Diuini cultus reliquisse solidissimas, contra quam ille alibi mentitur, necesse est. Veruntamen neque hæc omnia,

1. Cor. 10. Primafius in epist. ad Heb. c. 13. Chryso. 33. in eundē locum. Aug. cont. aduer. legis extantia.

Dan. ca. 12.

Dan. c. 9.

1. Thess. 2.

Apo. 11.

omnia, quæ in caprophetia sunt, prædicationi conueniunt. Prædicatum est enim ante Christi aduentum, nec immunda sanctorum Prophetarum prædicatione fuit, vt mûdam tantummodo Euangelicæ legis prædicationem fuisse dicendum sit. Atqui cū Deus per Prophetam dixisset, se nolle amplius holocaustomata, victimas, & thura Iudæorum, illico intulit. Ab ortu enim, & occasu offertur homini meo oblatio mûda: Et quæ sequuntur. Nempe vt sacrificiū sacrificio successurum ostenderet. At verò nec Nomini Dei, sed nomen Dei prædicatur; nec suis Liturgijs Sancti Basilij, & Chrysoftomus nomen homeliarum imposuerunt, sed Liturgiæ, vt videas quo secumq; conuoluerint vestri, non potuisse tamen euadere. Sic verò cum istis Zuiniglius, Loffius, Bullingerus, dixerunt idem esse baptizari, quod erudiri, ac doceri, euangelium, cum de D. Ioanne Baptista loquitur. Sic ligari, & remitti peccata, nihil aliud erat Caluino, quàm annunciare Euangelium. Quod si obieceris, Lutheranos nō ita interpretatos fuisse, audi quantam Caluiniāniam viam Lutherus complanauit, dum Inuocationem nominis Domini ad altare, ac proinde oblationem, & sacrificium pro prædicatione falsauit.

Gen. 4.

Scriptum est: Ille cœpit inuocare nomen Domini. Quod dū ille debuisset vertere.

Dieser sing an des Herren Namen anzuruffen. Vertit:

Zu derselben zeit/ sing man ahn zu predigen/ von des Herren Namen.

Et iterum: Aedificauit quoq; ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius: quod vertendum erat.

Vnd hauwet daselbst dem Herren einen Altar/ vnd rieß an den Namen des Herren. At ille sic:

Vnd er bauwet daselbst dem Herren einen Altar/ vnd prediget von dem Namen des Herren.

Mox item: In loco altaris, quod fecerat prius, & inuocauit ibi nomen Domini. Quod rectè Germanicè dicendum erat.

Eben ahn dem ort/ da er vorhin den Altar gemacht hatte/ vnd er rieß ahn daselbst den Namen des Herren. Ille autem peruersè.

Eben ahn dem ort/ da er vorhin den Altar gemacht hatte/ vnd er prediget alda den Namen des Herren.

Ac rursus: Abraham plantauit nemus in Bersabee, & inuocauit ibi nomen Domini: Hoc est:

Abraham aber pflanzet eine Wald zu Bersaba/ vnd rieß daselbst ahn den

Namen des Herren. Lutherus autem subdolè sic.

Abraham aber pflanzet Bäume zu Bersaba/ vñ prediget daselbst von dem Namen des Herren.

Et hæc quidem Lutherus sicut alia illa Caluiniani addiderunt: indignissimi profecto omnes tanta oblatione, qua sublata, vim sacrificij crucis non posse in nos deriuari satanas dudum animaduertit.

ORDO, RITVS, ORATIONES SACRIFICII altaris ab ipsis Apostolis, & ab vniuersa Christi Ecclesia semper celebrati recensentur, & ex D. Dionysio Areopagita, D. Pauli discipulo, alijsq; comprobantur.

CAPVT VII.

Summus quidem sacerdos orationem Dion. 3. c. 1. sacram super Diuinum altare perfici hier. eccl. ens, ex ipso adolere inchoans, in omnem, venit sacri chori ambitum, rediensq; iterum ad Diuinum altare incipit sacra psalmodum melodia, concinente ei psalmistam sacram orationem omni Ecclesiasticam dispositione. Deinde verò per ministros, sacra scripturæ sit lectio. Et post hæc foris fiunt sacro ambitu catechumeni, & cum ipsis energumeni, & qui sunt in poenitentia. Manent autem diuinorum aspectu, & communicatione digni Ministrorum verò alij quidem stant ad portas templi conclusas: alij verò aliud quid proprii ordinis operantur: alij autem ministratoria dispositione discreti, cum sacerdotibus super diuinum altare proponunt sacrum panem, & benedictionis calicem, cœssa ante ab omni Ecclesiæ plenitudine Catholica hymnologia. Cum quibus Diuinus Pontifex orationem perficit, & statim pacem omnibus promittit, & omnibus salutantibus inter se inuicem mystica sacrorum voluminum prædicatione perficitur. Et lauuantibus manus summo sacerdote, & sacerdotibus aqua, summus quidem sacerdos in medio Diuini altaris stat, circumstant autem soli cum sacerdotibus ministrorum selecti. Et sacras diuinæ actiones summus sacerdos laudans, sacrificat, diuinissima, & sub conspectum ducit laudata, per sacre procumbentia symbola, & donationes diuinorum actuum ostendens, in communionem eorum sanctificans, ipsæ sequit venit, & alios adhortatur. Accipiens, verò & tradens diuinam communionem, in Eucharistiam sacram definit. Multis quidem in sola diuina symbola prospicientibus, ipso autem semper Diuino spiritu, ad sancta perfectorum principia in beatis, & intellectualibus speculationibus hierarchicæ in puritate deiformis habitus ascendente.

1. Tim. 2.

At ea ad quae Apostolus Timotheum hortabatur, ut fierent obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, quae in Corinthiis de hoc Diuino mysterio scripserat in haec verba. Cum venero caetera disponam. haec omnia cum antiquissima seruauit Ecclesia, tum D. Augustinus ad altaris sacrificium pertinere monstrauit. Post introitum enim, & Psalmodiae partem oratio publica habetur, quae cum totius Ecclesiae in templo collectae nomine recitatur, collecta vocatur. Orationem sequitur lectio, mox Euangelium, deinceps interpretatio. Quae omnia Apostolus adnotauit, cum inquit: Cum conuenitis unusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, interpretationem habet. Intermediae uero collectae meminit D. Chryso- stomus: communes preces (inquit) a sacerdote & populo fiunt, & omnes unam dicunt orationem: orationem misericordiam plenam. Id quod fieri (inquit) ante quam excluduntur catechumeni. Qui quoniam cum poenitentibus, & energumenis absoluta homilia dimittebantur, ea catechumenorum missa seu dimissio dicta est. At Euangelij recitationi cum solemus altantes assurgere, sic finita adhortatione surgebant iterum omnes, & precabantur; caelestis quoque precibus (inquit D. Iustinus martyr) panis & uinum cum aqua offerrebantur, hoc est altari consecranda primo apponebantur, idque offertorij nomen adeptum est. Tum depellendis malis obsecrationes adhibebantur, quas Apostolus ad Timotheum scribens *προσευχαι* vocat, quas (inquit D. Augustinus) facimus, antequam illud quod est in Domini mensa incipiat benedicere.

Theod. hist. eccle. lib. 4. c. 17. & lib. 5. ca. 17.

1. Tim. 2.

August. ad Duradanum ep. 57. & li. 2. c. 13. de bono perferuer. & lib. de spiritu & littera ca. 10. & ser. 44.

Has excipiunt *προσευχαι*, hoc est, oratio nes vsq; ad orationem Dominicam, inter quas praefatio est, & hymnus *Σισαγγου*, quo ad tremendi mysterij sanctissimam peractionem mirifice animi eriguntur. Norat (inquit D. Augustinus) fideles, in quo sacrificio dicatur, Gratias agamus Domino Deo nostro. Id quod ipse non semel, reliquit antiquiores Patres Graeci, & Africani co-

Ordo Missae ab Apostolis factae.

- 1. Pontifex orat ad altare.
2. Offertus.
3. Circumit altare.
4. Psalmos cum Ecclesiasticis personis concinit.
5. Recitantur Diuinae scripturae.
6. Emittere Catechumeni.
7. Aliqui ministri adstant portis.

meminerunt. At is qui dicitur canon, cum in prolixioribus Diuorum Basilij atque Chrysofomi cernatur, tum ab Cyrillo Hierosolymitano, & a D. Ambrosio penes ad uerbum in eorum operibus conscriptus est. In quo canone habentur item commemoratio uiuorum, & mortuorum, consecratio, & oblatio ex ipsissimo (sicuti ostensum est) Christi instituto deinde Dominica oratio decentissimè disposita (quae res Apostolica fuit, ut inquit D. Gregorius Magnus) ante sumptionem Diuinae Eucharistiae, signumque crucis saepe iteratur, signo enim Crucis (ait D. Augustinus) consecratur corpus Dominicum, & omnia quaecumque; sanctificantur cum inuocatione Christi nominis in hoc signo consecrantur, & cum sacratissimo cibo (inquit B. Chrysof.) alimur, crux adest, & ubique; uictoriae id in signe nobis assistit.

Attolli, & ostendi solitam esse in altaris sacrificio D. Eucharistiam S. Dionysius Areopagita, & Beati Basilij, atque Chrysofomi planissimè referunt, clamante olim Diacono *τα δ' αγια τρις οβιολα*. De adoratione idem uniuersa antiquitas testimonium reddit, ac sanè perfidum est si quis, cum Christum fateatur esse in sanctissima Eucharistia is adorationem ei demat, qui in praesentio, in Aegypto, Hierosolymis, in Galilea, in Bethania, in cruce, in limbo, in caelis, quoniam non homo tantum sed Deus est, fuit adoratus, & est adorandus in secula.

Sequitur postremo loco post collectam in Epitaphio posteriorè, quae postulationis est pars, gratiarum actio. Quae enim (inquit S. Chrysof.) ad gratiarum actionem pertinent, communia sunt omnia. Neque enim ille solus gratias agit, sed & omnis populus. Prius enim accepta illorum uoce, deinde congregatis illis (dum dicit Oremus) ut dignè ac iuste fiat, gratiarum actionem incipit. hoc enim scribit fieri post pacem communicatam.

Denique benedictio datur ex more antiquissimo, ut Synodi Agathensis, & Aurelianae testatur. Ex hisigitur omnibus ordinè Ecclesiae Romanae ueteremque; in tabula quali depingamus, ut cuique; esse Apostolicum liquidius pateat.

Ordo Ecclesiae in Missa quae hodie recitatur.

- 1. Obseruatur.
2. Obseruatur.
3. Fit.
4. Id fit, nae & plerique; omnes introitus, & versus ex aliquo psalmo depropti sunt.
5. Leguntur Prophetiae, epistolae Apostolicae, Euangelia.
6. Seruatur in Indijs nunc, & ubi aliqui grandiores natu ad baptismum accedere uolunt.
7. Obseruatur, siue portae sint chori, ne

Chryso. de Eucharistia Tom. 3. Cypri. in exposit. orationis Dominicae. Ambr. li. 4. cap. 5. Aug. serm. 181. de temp. Chryf. hor. 55. in Matt. Chryf. ho. 18. in 2. ad Corinth. Greg. Mag. lib. 9. ep. 63.

Dio. Arco. eccle. hier. c. 3. 43. Lib. de spir. sancto. c. 27. Hom. 3. de incoepreh. Dei nat. Aug. in Pf. 21. ep. 117. & 120. ad Honor. c. 27. & in Pf. 98. Greg. Naz. Gorgo. lo. roris. lux. Chr. hom. 61. ad pop. Antioch. Alex. P. d. ep. ad orth. Theod. in 2. dialog.

Syno. Agathensis. Aurel. 1. can. 28.

8. Praecipui ministri imponunt panem, & calicem super altare,
9. Confessio, & laus habetur Deo.

10. Pontifex orat.
11. Pontifex lauat manus.
12. Siftit se ad altaris medium.
13. Circumstant qui altari inferuiunt.
14. Pontifex consecrat.
15. Offert, Deo & ostendit attollens sanctam Eucharistiam,
16. Pontifex annunciat pacem.
17. Salutantur osculo.

18. Commemoratio sanctorum fit, tam uiuorum quam mortuorum.
19. Pontifex communicat sanctae Eucharistiae.
20. Porrigit alijs D. Eucharistiam.
21. Agit gratias.

SACRA LOCA, VESTES, ORNAMENTA, LUMINARIA, VASA, sive alia Liturgica Patres antiquissimi dixerunt esse extradiuinae Apostolicae adhibita sacrificio altaris rite offerendo, ac nunc quoque, apud Catholicos esse omnia.

CAPVT VIII.

Verum tam Diuino sacrificio peragendo sacratissima loca fuisse addicta si quis neget, is è Templorum antiquissimorum molibus adhuc extantibus facile medacij conuincitur. Et cum Constantinus Imperator leges de restituendis Christianorum Ecclesijs tulisset, intelligit multo antea eas fuisse excitas in oriente, atque; alibi, vbi cuique; persecutorum gladius Christianos minus affligerat. Nam Apostolorum tempore, atque; aliquanto post, dum primi illi Duces bellumundo & carni indixerat, ac proinde procella persecutionum vndique; fuisset exorta, fideles in priuatis priorum domibus, atque; adeo in subterraneis cryptis ad tantum mysterium conueniebant, ac fiebat (ait Tertullianus) furtiua signatio, sacrificium cum scrupulo, muta benedictio, ad absentes delatio, & in arcibus asseruatio Diuinae Eucharistiae: sed ubi postea pax Ecclesijs est data, cryptas exceperunt ornatisimae, & sacrae aedes, quae dictae sunt, κυριακαί, i. Dominicae tanquam Domino consecratae, ac Basilicae, quasi Regiae in formam nauis plerumque; extructae, quod per nauim Ecclesiam ipsam mystice Christus sapiens architectus designauerat. Vestium autem, & ornamentorum sa-

Inf. de vita Constant. lib. 3. c. 42. & c. 43. Euseb. hist. eccle. lib. 6. c. 27.

Tertul. apo. log. & li. 2. ad vxore. Cypri. ser. 5. de lapsis.

quis irruat ad altare, siue alibi si quid opus esset, ut arcerentur in commoda, quamuis initio nascentis Ecclesiae ob gentilitatem id esset magis necessarium. Obseruatur a Diaconis, & subdiaconis.

10. Obseruatur, primo quidem in generali confessione, sed & in symboli Trisagij, vel aliarum proferarum recitatione,
11. Obseruatur in secretis, & Memeto.
12. Obseruatur.
13. Obseruatur.
14. Obseruatur.
15. Obseruatur.

16. Obseruatur post consecrationem,
17. Obseruatur honestissimè data omnibus pace.
18. Obseruatur.

19. Obseruatur.
20. Obseruatur ubi sunt, qui dignè uelint accedere.
21. Obseruatur.

crorum, petali (seu mitrae Episcopalis) quod D. Ioanne gestasse retulit a Polycrates Etyphesi Episcopus, meminit Eusebius. Insuper Tertullianus. Orarij seu Stolarum D. Ambrosius, Concilium a Bracharense primū, & Toletanū quartum. Pluuiaria, seu cappe, quae *σιβωνας* uocat, f. Epiphanius. Albè diaconi, Concilium a Cartaginense quartū, quae *τορχαρον* h. D. Chrysolto. in Liturgia sua nominat. Pallae, seu Aulzorum, quibus ornatur altaria Theodoretus. Linthea, Parmenianum, & uelaminum, quibus cooperiuntur Altaria, l. Optatus. Sacrae altaris vestis, quae *αγία ποδημα* Eusebius. Amictus, cinguli, casulae, manipularij, corporalis, Beati Chrysofomus & Basilij, qui ea & fuisse huic sacrae functioni dicata restantur, ac in suis Liturgijs uocat *δμοσποριον, ζωνεια, φωλωνιον, τα λωρια, το ελκρον*. Quibus qui ad prophanas res fuissent abusi, impij habebantur, nec impune abierunt, sicut de Thibronibus, melico saltatore, qui emptam sacram uentem in theatro gestans subito expirauit, sicut de hoc refert Theodoretus: ac de altero Beda id ipsum narrat.

At praeter antiquissimas synodos, & Patres extant monumenta sacrorum uasorum, quae Diuino altaris Christiani sacrificio addicta, in alienos usus nisi summa necessitate redimendorum captiuorum, uel aliarum eiusmodi rerum, sub anathematis poena conuerti non poterant. Nam & ideo D. Gregorius Nazian. inquit, ab hominibus

Lib. 3. c. 25. hist. eccle. Lib. de monogamia. e in oratione funebri de obitu fratris Sadyti. Insuper Tertullianus. Orarij seu Stolarum D. Ambrosius, Concilium a Bracharense primū, & Toletanū quartum. Pluuiaria, seu cappe, quae *σιβωνας* uocat, f. Epiphanius. Albè diaconi, Concilium a Cartaginense quartū, quae *τορχαρον* h. D. Chrysolto. in Liturgia sua nominat. Pallae, seu Aulzorum, quibus ornatur altaria Theodoretus. Linthea, Parmenianum, & uelaminum, quibus cooperiuntur Altaria, l. Optatus. Sacrae altaris vestis, quae *αγία ποδημα* Eusebius. Amictus, cinguli, casulae, manipularij, corporalis, Beati Chrysofomus & Basilij, qui ea & fuisse huic sacrae functioni dicata restantur, ac in suis Liturgijs uocat *δμοσποριον, ζωνεια, φωλωνιον, τα λωρια, το ελκρον*. Quibus qui ad prophanas res fuissent abusi, impij habebantur, nec impune abierunt, sicut de Thibronibus, melico saltatore, qui emptam sacram uentem in theatro gestans subito expirauit, sicut de hoc refert Theodoretus: ac de altero Beda id ipsum narrat.

At praeter antiquissimas synodos, & Patres extant monumenta sacrorum uasorum, quae Diuino altaris Christiani sacrificio addicta, in alienos usus nisi summa necessitate redimendorum captiuorum, uel aliarum eiusmodi rerum, sub anathematis poena conuerti non poterant. Nam & ideo D. Gregorius Nazian. inquit, ab hominibus

Greg. Naz. orat. in Pa- scha. Athan. in exhort. ad orthodox. Hierony. aduer. Vigilantium. laicis eadem non esse contingenda in sacros- yfus destinata, & non nisi in summa Eccle- siae necessitate prophananda. Qui quidem Nazianzenus post D. Athanasium testis est luminarium, quae accendebantur, dum Eu- angelium recitaretur: Id quod vel rutila- te sole fieri consueuiffe ostendit S. Hiero- nymus contra Vigilantium.

DIVINAE EUCARISTIAE (VT sacramenti) vberima utilitas ostenditur.

CAPVT IX.

SED quando (vt dixi) Diuinam Eucha- ristiam tanquam cerimoniam aliquam, tu cum Melanchthone, alij autem vel nu- dam, vel simplicem esse asserunt, aut si qui- eam visi sunt aliquanto maiore in pretio habere, nunquam tamen ita locuti estis, vt CHRISTVS Dominus, ipsique Apo- stolici Patres de ea loquebantur, neque ve- ro fructus eius vberimos siue vt Sacramen- ti, siue vt oblationis, & sacrificij vti neces- serat exposuistis (Nam & huc deniq; spe- stabit, quod de purgatorio igne dicendum erit, aduersus ea quae hinc ex tuorum the- cis deprompsisti) propterea de Diuina Eucharistia, vt sacramentum est, vtilitate primum agamus.

Duo sunt in vniuersum, ad quae vtili- tas haec refertur: Vita, & vnio. Vitam autem dico Diuina illa dona, quibus caelestis hu- ius sacramenti digna sumptione anima ditatur, & corpus ornatur, ac roboratur. Itaq; panem vitae Dominus vocauit, quae- admodum, contra fructus mortis is fuit.

quem in terrestri paradiso comedit Ada- mus. Diuina dona cum dicimus, gratia coe- lestem intelligimus, quae efficiuntur emun- datio peccatorum, quae mortem gignunt, & mentis illustratio. Primum illud Patres vnanimis explicuerunt, qui sanctam Eucha- ristiam compararunt carboni ardenti, quo labia Isaiæ purgata sunt integro ho- mini instaurando, & sanctificando: sicuti & ebrietati depellendae, ac sobrietati, & pudicitiae conferuandae: cum Christi san- guinem esse vinum illud quod virgines faciat, & praesentissimum esse remedium testati sunt.

At mentis illustrationem, & volunta- tis inflammationem, ignem nempe illum quem Dominus Iesus venit mittere in ter- ram, vt arderet, ea designarunt, quae anti- quae legis tempore tradita, Patres ductu Spiritus sancti huc retulerunt. Mel quo Ionathas post hostes deuictos Ionathae o- culi lucem receperunt. Panis Heliae subci- nericius quem sumens eo peruenit, quod à Deo vocabatur: & sanguis agni, quo ange- lus exterminator, exterminabatur. Ac

certè & hic illud sidenter dicere possu- mus. Nemo nouit, nisi qui accipit, qui- que gustat, quam suauis sit Dominus. Nam quod anima sursum ad caelestium amorem attollatur, quod Angelorum fruatur commercio, quod ignem (vt in- quiunt Beati Chryostomus, & Cypria- nus) ex pectore emittat, ignem inquam dilectionis, & quod martyres inde animen- tur ad proprium sanguinem pro Christi amore profundendum, quodque aduer- sus satanae insidias, & mortis acerbiteriam validissimum sit hoc sacramentum, qua- re asseruabatur tradendum moribundis in viaticum, Vniuersa Christi Ecclesia docuit, & indices Catholici, ac pij experi- untur.

Ad corpus quoniam ex Diuina Eucha- ristiae sumptione redun- det vtilitas.

ET totum hominem is, cuius omnia o- pera perfecta sunt, sanum facit bene- dictus Iesus. Quare & corpori maxima comoda accedunt ex D. Eucharistia. Op- tima plerunq; valetudo in hac vita: Resurrectio vero ac glorificatio corporis in altera. Nota sunt quae Apostolus Corin- thios admonuit, cur pleriq; imbecilles es- sent, & multi dormirent, hoc est moreren- tur, qui dignè ad altare haud accedebant, & ea quae Patres scripta reliquerunt de Di- uini Gregorij Nazianzeni sorore, deq; fra- tre sancti Ambrosij, quorum illa conuul- luit, hic è naufragio liber euasit: deq; Dae- monibus fugatis è corporibus obsessis, ne- plura huc congeram: Nam & quod in Pa- radiso terrestri pomi comestio non solum animo, verum item corpori mala, & mor- tem intulerit, huc facit, vt tanto magis con- trarium fieri in D. Eucharistia credamus, cum re ipsa Christum sumamus non in si- gno & fide solum, sed vt Diuus Chryso- stomus, *ἐν πίστει καὶ ἀπολάσει*. De resurre- ctione autem certissimum illud Domini testimonium est aientis, & ego resuscita- bo eum in nouissimo die. Quod postea Patres perpendentes docuerunt. Tertul- lianus, qui Diuina Eucharistia dicit ani- mam & corpus de Deo faginari, vt suo tempore reuiuiscat. Sanctus Cyrillus qui corpori vitam instillari, vt ad aeternita- tem paretur. D. Irèneus, qui carnem no- stram sensim hoc caelesti sacramento ad immortalitatem disponi, sicuti vitis exci- piens imbrem paulatim efformat, & suo tempore fert fructum.

Vnio siue coniunctio, Diuinae Eucharistiae vtilitas altera.

Al.

Altera Diuinae Eucharistiae vtilitas est, qua cum Christo, deinde cum proximo anima mirificè vnitur, nam & propterea communito vocatur. Primam cum Christo coniunctionem ipsemet Do- minus promisit dicens. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, manet in me, & ego in eo. Hinc enim & Domini mandatorum obseruatio, & laborum pro Christo tolerantia (quam communicatio- nem cum Christi passionibus vocat Apo- stolus) consequuntur: hac enim manduca- tione effecti (vt Diuus inquit Cyrillus He- rosolymitanus) consanguinei, & coneor- porales Christi, iam in tanti cibi virtute ambulamus, nec aliquid quantumuis as- sperum detrectamus. Quod si particeps calicis Demoniorum aliquis factus, & cor- pori meretricis adhærens, vnum (inquit Diuus Paulus) sit cum vtroque, ecquis am- bigat vnum nos effici animo, & voluntate cum Christo percipientes Diuina eius my- steria, in quibus se ipsum verè dat nobis? Sed quoniam qui capiti adhæret, adhæreat & corpori necesse est: hinc & communio, & amor cum proximis firmissimus oritur. Sic Graeci Synaxim, & Agapem vocarunt, hoc caeleste conuiuium, quo Apostolus Christianos dicit vnum esse corpus, & v- num panem in Christo. Quare & pacandis animis, ac dirimendis litibus efficacissi- mum remedium est Diuinum hoc sacra- mentum. Nec horret quidquam satanas amplius, quam frequentem (sed dignam) caelestis Eucharistiae manducationem, quan- doquidem vna hac praecidit neruos im- pietatis, ac longissimè omnes, quas ille ferit inter fratres, dissensiones abigit. Neq; eu- identiorè alio argumento haeretice prauitatis, quam detractioe Diuinae Eucha- ristiae Ecclesia degeneres filios notare po- tuit, quippe quos meritissimè Dei, homi- numque eorum vnione priuat, qui Deo & hominibus aduersantur. Nec denique ha- retici ipsi sese passionibus Christi, sed labo- ri pistorum communicare possunt osten- dere, quam cum putidam illam cenam & panem loco Diuinae Eucharistiae mandu- cant, vt faciunt.

DIVINAE EUCARISTIAE (TAM- quae sacrificij) fructus vberimus pro vnio- nis & de- funditis ex perpetuo Ecclesiae vtu- ostenditur.

CAPVT X.

SED & ipsa Diuinae Eucharistiae obla- stio admirabiles parit vtilitates, qua- rum nonnullas in hunc locum referuau, vt rectiore ordine ad tua Chytrae contu-

tanda, atque imprimis ad Ecclesiae ex qua- tuor primis Synodis faciem, ac fidem o- stendendam accederem. Ac sanè sat esset credere nihil non augustum, aut maxime salutare ex ea oblatione proficisci, in qua cum ipsa hostia Christus sit (quem admodum superius dixi) tum nihil gratius, vel maius ad testificationem Diuinae gloriae potest offerri.

Veruntamen ne vllus caullationi lo- cus relinquatur, ex ipso perpetuo offeren- di sacrificij, (& quidem visibilis) vtu id semper fuisse necessarium comprobatur, Quis enim instinctus principes humani generis Adamum, Abel, & reliquos age- bat, vt Deo sacrificarent, nisi iudicia Dei lex, atque afflatus Diuinus? Nam etsi ani- mo tamquam spiritali hostia creatori suo litabant, exteriorem tamen hunc al- terum cultum Deo maxime debitum mo- dum esse necessarium intellexerunt. Ita- que deinceps lex scripta sacrificia sua ha- buit, sed Euangelica tanto praestantius, quanto excellentius praeter alios Christus no- men haereditauit, ac sacerdotium habuit. Et hoc est quod semper agnouit Ecclesia Christi, sacrificium secundum ordinem Melchisedech, quod successit (ait Diuus Augustinus) omnibus illis sacrificijs vete- ris testamenti, quae immolabantur in vm- bra futuri: quodque completum est ho- ui testamenti oblatione, quam (Sanctus inquit Irèneus) Ecclesia suo tempore iam offerebat Deo per totum mundum, nem- pe ante mille quadringentos annos.

Deinde quidquid in veteris legis sa- crificijs fuit, quo vel expiarentur peccata, vel pax peteretur, vel agerentur gratiae, vel denique reliqua postularentur, id om- ne ad Christianum sacrificium relatum fuit, in quo Christus, qui in cruce pro sua reuerentia exauditus, pro meritis est om- nibus sacramentis, & Ecclesiae suae; ac praesertim huic suo mysterio, quidquid ha- bent virtutis, & efficacitatis. Et meo qui- dem de sacrificio Missae libro Italico fultus (licet breuissimè) attigi ea omnia, pro quibus sacrificium altaris offerebatur, pro salute viuorum, pro cursu nauigantium, pro poenitentibus, pro pace, pro bello, pro obsessis, pro expulsionem demonum, pro mor- bis aspellendis ac praecipue pro mortuis.

DE IGNE PURGATORIO & oblatione pro de- funditis.

CAPVT XI.

SEPTIMAE imposturae tuae re- stectione dicebam; putauisse te parum sc-

Chryst. ho. 7. in Matt. Cypr. de coen. Dom. Chr. hom. 82. in Matt. Ad populū Antioch. 21. & 61. Chr. hom. 27. ad Co- rinth. & de non conte- mnē. myst. Ecclesiae & de Iuda pro- ditore. August. de verbis Do- ser. 28. 1. Reg. 4. Cypri. ser. de coena Domini. 3. Reg. 10. Exod. 12. Chr. hom. 61. ad pop. Antioch.

Chr. hom. de no- con- temnen. eccl. myst. Cypri. de la- pis, lib. ad Marty. Euseb. lib. 6. c. 38. 1. Cor. 11. Amb. de o- bitu Satyr. D. Bernardi. Ioan. 6. Tertul. de carnis re- surrect. Cyril. in 10. lib. 4. Iren. lib. 3.

Aug. Tom. 5. de ciuit. Dei, lib. 17. ca. 20. Impressus Lugduni anno 1561.

sceleris patrasse, qui Christi homini meritum animam in purgatorio ademerat, nisi spiritu superbia inflatus, que semper ascendit, Christi membris, ipsiq; adeo gratia ple nre virgini Dei matri bellu intulisset. Adieci, Joanni Evangelistae reuelatum fuisse, Antichristum, & sectatores eius os aperturos in blasphemias ad Deu, vt blasphemarent nomen eius, & tabernaculum eius, & eos qui in celis habitant. Quae omnia cum languentem animam tuam sanare debuissent, in phrenesediores te a fatana obfessum egerunt. Itaq; hinc inde corrasis aliorum haereticoru quisquilijs, aperuisti iterum os tuum, & nouas peiores prioribus blasphemias aduersus animas, quae in purgatorio sunt, & in sanctos, qui sunt in caelis euomuisti.

Sed quando hoc postremum in controuersiam vocas, teq; implicas modò aiens a patribus in liturgijs oratum fuisse pro ijs, qui ex hac vita decesserunt, modò negans purgatorium ignem, (hoc est, nesciens, nec credens, quid de vtraque re lateres) propterea sensum & cõsensum Ecclesiae Christi vnde quaque a tempore Apostoloru hac dere indagabimus, si prius dixerimus ab ea te tuosq; pridem haereseos in Aërio dånatos fuisse, qui suffragia pro defunctis (vt alia quoq;) negabat, homo perfidiae Arianae sectator, deinde istius quoq; haereseos aggregator, deniq; proficiēs in peius, ac propterea apte cum scarabeo a S. Epipha. collatus.

Africani igitur Tertullianus, Beati. Cyprianus, & August. Victor, & Carthaginenses in Synodo Patres, (vt meo de imposturis tuis libro scriptum est) id manifestissime declararunt. Anniuersaria verò, quae ad vxor. Tertullianus pro demortuo marito praestada esse ab vxoribus, & suffragiorum vtilitas, quam ipse commendat: Quae suffragia haud esse faciendā pro ijs, qui neglecto S. Cyprianus) ac fructus, quos ex altaris sacrificio ab animabus percipi saepe D. August. ostendit, grauißima testimonia sunt, quae Chytraeum Gramaticum inter haereticos natum, & viuentem, facile temeritatis, vt falsitatis arguant.

At oriens apertissime. Nam quod Ecclesia ab Apostolis acceperit ad leuamentum mortuorum, vt haec oblatio pro defunctis fieret, D. Chrysof. cum D. Iustino martyre, docet. Ac D. Gregorius Nazianzen. pro anima sui patris eandē Deo offerebat. Extant Liturgiæ D. Basilij & B. chrysofomi, & aliae, de quibus dixi, vbi hac de re planissima fit mentio. D. Athanasius, quoniam non erubuit veritatem credere, nec dicere etubescit, hostiam in cruentam, & sacrificium esse pro animabus defunctoru pro-

pitatoriū. Cyrillus Hierosolymitanus id solitum effici post consecrationem in sua Ecclesia Hierosolymitana ingenti demortuorum auxilio, & Eusebius sepultum fuisse cum Liturgia Constantinum Imperatorem referunt.

De occidentali Ecclesia, nemo est tam impudens qui neget. Extant Missa D. Ambrosij: B. autem Hieronymi, & S. Gregorij Magni, omniumque Ecclesiarum testimonia, quandoquidem passim omni saeculo continenter sacrificium altaris pro viujs & mortuis oblatum est.

Ex tot autem lapidibus viujs, tu nihil ignis purgatorij excutere potes: nimirum quia nihil tibi illucescit, quantumuis sit splendidum. At igne tamen vocat Apostolus (siue tribulationis, siue cruciatuum is sit, nec enim de nomine, sed de re quaestio est) vocarunt item Ecclesia Catholica, quaeque adeo Florentinae Synodo praestantiores Graeci interfuere, quam tu ipse, nesciens quid dixeris, citas. Celebris autem praeter alios in ea fuit Georgius, qui postea cennadius Patriarcha Constantinopolitanus dicitur fuit, & Christianae pacis amator, elegantissimis concionibus ad vnionem suos Graecos cum Latinis permouit. Ac cum postea quinque Graeca syntagmata, siue commentarios, de quinque capitibus controueris inter Latinos & Graecos edidisset, quae adhuc extant, tertius eorum est *περι τῆ καθωριστῆς* hoc est de purgatorio. In quo ex diuinis literis & fide Ecclesiae Christi perfidiam istam Purgatorium negantem manifeste conuicit: Nam cum Florentinae Synodi canonem de purgatorio recitasset, statim insipientiam quorundam qui nesciebant, quid dicerent, adiecit. Porro decretum eius Synodi tale est.

Εἴη δὲ τὸ ἀληθὲς μετανοήσαντες ἀποθεώσωσιν ἐν τῇ τῆ θεοῦ ἀγάπῃ, περι τοῖς αἰετοῖς τῆς μετανοίας καὶ πῶς ἕχοντο οἰσθα περι τῆς μαρτυρηθῆναι, ὁμῶς, καὶ ἡμετέριαν, τὰς πούτων ψυχὰς καὶ θαρτηνὰς τιμωρίας καὶ θορόειδαι μετὰ θάνατον. ὡς ἡ ἀποκαθάρσει αὐτὰς τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἐλευθέρωσιν αὐτὰς τῆς ἁγίας πνεύματος ἐπιπέρας: δηλονότι τὰς ἐπὶ τῆς θείας ἐπιπέρας, καὶ ἐυχὰς, καὶ ἐλευθέρωσιν, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπιπέρας γινόμεναι κατὰ τὰ τῆς ἐκκλησίας διατάγματα.

Inde orientales Patres assert praeter Ioannem Damascenum, quem cum tu blasphemasti, ille tamen cum vniuerso oriente collaudat, & *μέγαν ἑὸς ὀρθολογόν*, hoc est magnū orientis oculum appellat. Deinde assert, quae B. Dionysius, Chrysof. Athanasius, & alij ex Diuinis literis, & Apostolica traditione contestati sunt. Quid verò scirpum in nodo quaeris, qui cum negas

gare nequeas an sit orandum, & offerendum pro mortuis, delaberis ad ignem purgatorium pernegandū, & quod Regius psaltes dicit: In circuitu ambulat? Non mines igitur (per me licet) aut ignem, aut poenas emendatorias, sicut D. Augustinus fecit, vel cruciatus; altaris autem oblationem ijs poenis leuandis vtilissimam esse non neges, cum inde expientur, & animae liberetur, vt abs te ipso citata Florētina Synodus testatur, facile tibi vocis istius vsu tantisper cõdonabo, dum gressum in fide Catholica promouere didiceris.

Porro eum eadem ad verbum ex Illyrico desumpseris, quibus libros Machabeorum conuellis, D. quoque Dionysij Areopagitae clarissima de oblatione sacrificij Christiani pro mortuis verba nescio quò detorqueas, ego verò euentissimè illas fraudes antea retexerim, propterea te doceat ipse Iodocus Rauenstein, Tileanus Theologus Louaniensis, qui praeter innumeratos alios eadem Illyrici verba, vigesimo sui libri capite, vbi agit de purgatorio, doctissimè & Christiano corde cum tuis istis ramentis refutauit.

Sed pulchre sanè Lutherum tueris, cum fatearis ab eo purgatorium, & primum Pontificis Romani creditum fuisse, qui postea (inquis) illustrata certaminibus verae doctrinae luce, ita hunc quoque de cruciatibus, & poenis p̄ defunctorum apud inferos dogma (vt tu ais) refutauit. Et putaueram ego nouos Helias, & prophetas qualem Lutherum fuisse non semel dicebatis, cum primū insuluit in eum spiritus quo Ecclesiam deseruit, & Catharinae Borae nupsit, nunquam vel initio, vel procedente tempore opus habuisse, doctrinam vt suam ipsi refutarent. At video secus factum, & multa alia esse, quae iam eidem obijcitis, tanquam infirma firmamenta, quibus edificium suum inniti voluit. Praeterea quoniam mihi narras certamina, qui b̄ illustrata est verae doctrinae lux? ad Synodumne vllā, aut Academias eruditissimas iuit apostata, an potius Andabatarū more inter ferales istas tenebras, & cantharos sublatis omnis verae doctrinae antiquissimis luminibus blasphemias eructauit? quas cū modo tegatis, (licet plurimi vestrum eas agnoscant, & damnent) haereticas alias ex alijs aggerastis, obsistente nimirum superbia, qua fit, vt veram Evangelij lucem nequeatis inspicere.

DE SANCTORVM INVOCATIO-
NE & Intercessionē.
CAPVT XII.

I AM VERÒ quonam modo Ecclesia Christi caelites inuocaret, & veneraretur,

atque vt semper in vniuerso orbe Christiano id obseruatum fuisset, quae ratione illi nostras preces inaudirent, rebusque nostris adessent, ex diuino verbo, ex synodis, & patribus, ex templis ad Dei gloriam pro honore martyrum excitatis, ex miraculis veris editis vberimè exposui. Tu verò relictis omnibus, dum videri vis Beatissimae virginis laudator, laudem illi omnem adimis, & qui pergis in caput tuum esse versipellis, inuocationem, & adorationem patriae, quae vni Deo debetur, affingis Catholicis, quasi feruis Dei eandem ipsam exhibeamus. Quod cum perpetuò Catholica Christi Ecclesia negauerit, ecquid ego cum effronte veteratore amplius agam, nisi vt finam in tuo te ceno volutari cum tuis?

Ac tamen vt meis in Christo charissimis septentrionalibus, a tramento in Dei causa defendenda non parcam, qui pro eorum salute Deo miserante, sanguini meo effundēdo, (si dignaretur me Deus) non parcerem, remisiss & istis domum tuam in sanctos blasphemijs, pauca in eorundem septentrionaliu gratiam addam.

In primis igitur cum dicis non negare te laudes quae Beatissimae Matri Dei tribuuntur, sed inuocationem & reliqua non concedere, videris mihi alter Parmenianus, aduersus quem Optatus scribes dixit. Vt Christo vnciam concedas totā illi librā auferre conaris. Pater enim (ait) dū donat, menianū: nihil excipit. Vos vt concedatis vnciam, totam librā auferre conamini, & adhuc nitimini suadere hominibus, apud vos solos esse Ecclesiam, auferentes meritum Christo, negantes praestitutum a Deo. Haec ille.

Quae quā in hoc negotio quadrent in te ac reliquos similes tui nemo non viderit, qui mature perpenderit, cur tam acriter Ecclesia, & Africani potissimum patres inuocati sint aduersus Donatistas. Ecclesiam enim hi interris scindebant, seque quibus sol in meridie illuxisset, ac tabernaculum suum ibi collocasset, solos esse, impudentissimè dicebant. Vos autem Ecclesiam, quae in caelis est scinditis, & vos solos esse temere dicitis, quibus idem sol iam inflexo cursu in Septentrionem (reliquo videlicet ambitu mundi relicto) illuxerit. Ij item summum ea in re Christo sese habere honorem iactabant, cum tamen Regnum Ecclesiae in terris destruerent: vos eidem Christo summam adorationem nomine tenus, (ac iam ne nomine quidem tenus, vt de atheismis vestris ostendi) Regnum Ecclesiae in caelis noui gigantes euertere fatagitis, quod tamen nunquam efficietis. Illi dum distra-

Epiphan. August. de haer. ad quod vult Deum Philaster. Tertul. l. 2. ad vxor. De corona stada esse ab vxoribus, & suffragiorum vtilitas, quam ipse commendat: Quae suffragia haud esse faciendā pro ijs, qui neglecto S. Cyprianus) ac fructus, quos ex altaris sacrificio ab animabus percipi saepe D. August. ostendit, grauißima testimonia sunt, quae Chytraeum Gramaticum inter haereticos natum, & viuentem, facile temeritatis, vt falsitatis arguant.

De cura mortuis.

Iusti. marty. hom. 3. ad Philip. Greg. Naz. oratione pro defunctis.

Optat. lib. 2. cont. Parmenianū.

distrahēbant Ecclesiam in terris, Christi-
anas & quotidianas preces, ac proinde
Diuinas laudes, & mutuum auxilium
aut prorsus tollebant, aut certe magnopere
impediēbant. Vos dum cælestes choros,
quasi superiora, & illustriora corporis mē-
bra à nobis seungitis, purissimas & effica-
cissimas cælitum preces, ac proinde
Diuinæ magnitudinem gloriæ, promptis-
simamque angelorum de nobis curam, &
amplissimum Christi Domini meritum,
atque eiusdem charitatis vim in amicis suis,
quibus omnia nota fecit, mutuum denique
consensum, atque eorum erga nos præsidium
auertitis. Quamobrem (iterum dico) ea in
te quadrat Chytræ, quæ Parmeniano ob-
ijciebat Optatus, ut Christo inquam, vni-
ciam concedas, totam illi libram auferre
conaris.

Sed ut istam impietatem gladio tuo iu-
gulem, quero de te, visne amplius eorum
istare iudicio, ad quos initio prouocasti, si-
ue qui Synodis quatuor generalibus inter-
fuerunt, siue ijs qui (ut tu ipse dicebas) fon-
tes doctrinæ Christi, & Apostolorum Græ-
cis literis primùm nobis traditos illustra-
runt, quales (aiēbas) fuisse Basilium, Nazi-
anenum & alios negabis, opinor: aut si con-
cesseris, dabis nobis dexteram, & Catholi-
cam fidem amplecteris. Horum enim om-
nium, cum eadem, quæ Catholicæ Ecclesiæ
nunc est, fides vna fuerit, de Inuocatione
& Veneratione Sanctorum, cumque (quem-
admodum ex ipsa aduersus te probauit)
Diuinum cultum, quod S. Epiphanius re-
spiciebat, Deo, non sanctis deberi, & scri-
berebat, non solum non obscurari, sed il-
lustrari magis, consentiens Christianus or-
bis semper crediderit, ecquis putauerit vi-
ros adeo à te celebratos idololatriæ argui?
Accedit, quod cum supra ex constitutione
Concilij Nicæni patuerit vnam esse Eccle-
siam quæ in terris, & cælis est, ac propter
ea consequi, ut vno, & eodem spiritu rega-
tur, ecquis erit tam stipes aut bardus, qui
compati, & congaudere inter se eiusdem
Ecclesiæ membra negauerit, cum spiritus
ipsius sit spiritus charitatis, & vnitatis?

At vos quibus articulus Symboli de cõ-
munione sanctorum non sapit (neque enim
quid hoc sit potest in animos ab ipsa com-
munione Ecclesiæ abscessos cadere) miran-
dum non est, si animi auertitis ab inuoca-
tione Sanctorum, à quibus auertitis & fidē.

Interea magis mirandum est, cum ad
quatuor Synodos priores prouocasti, non
vidisse vos, ab ijs nulli vnquam Patrū fuisse
hunc errorem obiectum de inuocatione
Sanctorum, cum plerique omnes hanc suis
scriptis consignassent, atque adeo in ipsis
synodis elegantissimas, & sanctas ea de re

orationes, (præsertim in Ephesina syno-
do) publicè habuissent.

Nam Ephesi cum tot Patres conuenis-
sent, ut Beatissimæ virginis Deiparæ
honorē factum rectum ea in ciui-
tate tuerentur, in qua (quondam ab Eth-
nicis Diane ac dæmonibus dicata) ipsa Dei
mater diu vixerat, quot laudes, quot accla-
mationes, quot inuocationes illius ex Pa-
tribus ijs exaudita sunt? quibus certe te-
stissimum mundo fecerūt tantum Chri-
sti organum non inutile, nec frustra pro no-
bis esse in cælis: quæ cum in terris multa pos-
set à Deo per filium consequi, eandem sci-
rent multo magis illic solitam esse fide-
libus obtinere.

Et verò scimus, cum Nicephorus Patri-
archa Constantinopolitanus in Synodo vi-
(quæ fuit secunda Nicæna) fidem septem cõ-
municarum Synodorum ordine confes-
sus esset, non solum nihil ex ijs aduersus san-
ctorum inuocationem, & intercessionem
pronunciassent, verum etiam ipsummet his
verbis tota de hac re fuisse locutum.

Exofculor (inquit) nihilominus, & ex-
peto sanctorum apud Deum patrocinia, &
intercessionem. Primò quidē præcipueque,
& sanctis. & immaculatissimæ semper virgi-
nis, ac nominē nostræ Dei matris. Mox ve-
rò Diuinarum celestiumque virtutum, san-
ctorum, laudatissimorumque; Apostolorum,
beatorum Prophetarum, gloriosissimorum,
inuitissimorumque; Martyrum, Diuinorum
Patrum, ac omnium denique sanctorum, qui
ab initio mundi Domino placuerunt, & ab-
que villo omnino sine in ipso & per ipsum
viuunt (animæ enim iustorum in manu Dei
sunt) ut qui maximam hinc animæ, corpo-
risque salutem consequar.

Adoro item, & exofculor venerandas il-
lorum reliquias, quippe quæ certâ animo-
rum, corporumque morbis salutem, medi-
cinamque conferant, suspicio propterea, ac
laudo venerandam, Diuinamque illorum
conuersationem, celeberrimosque eorūdem
agones, & pugnas. Honoro quoque, & vene-
ror sacrosanctas illorum tumbas, & sepul-
turas. Dignos denique illos ipsos censeo, qui
summis honoribus decorentur, maximisque
laudibus euehantur, quoniam pro gloria
Dei omnium nostrum Saluatoris sangui-
nem suum profuderunt, & fluxâ hanc præ-
sentemque vitam, ob suam in Deum chari-
tatem animosè spreuerunt, viuificasque ac
salutares illius perpesiones imitati sunt.
Complector itidem suscipioque, non solum
venerandas Christi omnium Saluatoris no-
stri iconas, & venerabiles sanctissimæ Dei
matris imagines, verum sacras quoque san-
ctorum omnium effigies, eamque venera-
tionem illis exhibeo, quam honor eorum
merito

merito postulat. Et paucis interiectis.
Recipio tandem septimam sacram 150.
sanctorum Patrum Synodum nostro hoc
æuo in ciuitate Nicæa denuo celebratam,
quæ oēs præcedentes sacras Synodos, ea-
rumque dogmata, ac decreta confirmauit &
quodam modo obfirmavit, sacrarumque ac
venerabilium imaginum cultum, venera-
tionemque; iam inde ab initio Ecclesijs tra-
ditam, suscepit, definiuitque; non secus ven-
randas esse, atque viuificę crucis effigie. Eos
proinde ex Ecclesijs eiiciamus, qui in ha-
rum contumeliâ & euerfionem futilli gar-
rulitate Christianis insultant, quasi deorū
loco hæcenus illas habeant, venerenturque;
quales sunt Theodosius, Basilius, & Sisto-
nius, qui Dei permissione Episcopalis
sedibus præfuerunt. Hæc ille.

Sic igitur Christianæ synodi, sic Chri-
sti Ecclesia creditur & locuta est. Quamob-
rem vbi præter Diuinum verbum rectè in-
tellectum, ac præter innumeros Theolo-
gos, & confessores, habes quoque mille & se-
ptigentorum octoginta sex Episcoporum,
quibus totidē populos, vel regiones Deus
subiecit. vnanimem hac de re, ac de alijs o-
mnibus fidem (tot enim Episcopi septem
illis cõmunicis synodis interfuerunt) pro-
pterea ne mirere, si vni vel alteri apostatæ
Luthero aut Melanchthoni minus fidei, quàm
illis habeamus. Cæterum quæ tu de idolo-
latria, deque superstitionibus garris, & ad-
uersus conscientiam tuam scis te mentiri,
cuius farinae sunt, cuius cætera vestra fuere
semper maledicta. Ecclesia enim Catholi-
ca Romana omnes superstitiones rejicit,
docetque accuratissimè quid fugiendum,
quid sequendum sit. At verò Christum Ie-
sum adoramus vnicam primariâ spem no-
stram, per quem & habemus accessum ad
Patrem. In cuius nomine Oceanū, & quan-
tum Ecclesiæ Catholicę commissum est po-
pulorum non defunt qui imperterriti de-
currant, ac libentissimè dent ceruices pro
hac veritate, quotiescunq; ferat occasio.

A SERENISSIMIS FERDINAND-
o Cesare, à Gallia Regibus, ab Alberto Bavarie,
& à Ioanne Basilijs Magno Mosouia Duce, con-
demnari Chytræum mendacem, qui Principum il-
lorum nominibus, in negotio vtriusque speciei
Eucharistiæ fallaciter
abusus sit.

SECTIO VLTIMA.

CAPVT I.

Postremum hoc erit caput Refutatio-
nis meæ ad responsum tuum, ut qui prin-
cipio ad serenissimum Sueciæ Regem pro-
uocans ab eodem fuisti condemnatus, nunc
item à Ferdinando optimæ memoriæ Im-

peratore, atque à reliquis ad quos prouoca-
sti, damneris.

Ac ut à Mosco incipiam, non rectè facis,
qui à schismaticis, subsidium petis. Et ta-
men qualiscunq; ille Dux fuit, is tuæ causę
minimè patrocinatus fuisset, cum præfan-
ctificatis (ut Græci, & Mosci) interdum v-
teretur, quæ tantum sub specie panis su-
munt.

De Gallia autem Regibus, falsum est
quod ais. Neque enim semel interfuimus,
dum Diuinæ Eucharistiæ sub vna specie
participes fierent. Nec à Clodoueo primo
Gallorum Christiano Rege quęquam eo-
rum faciliè comperies, qui vserint, ut po-
pulis passim sub vtraque specie Eucharistia
traderetur. Ac cum Ecclesię Catholicę vnde
cim propè secula, Regnum illud magno
præsidio, & ornamento fuerit, inuictum
absque vllis praualentium eiusmodi hære-
sum monstris perstitit.

At quod ais, scire me, Ferdinandum &
Albertum Bavarie Ducem concessionem
calicis in synodo Tridentina procuasse,
quin tu cõibas, ut causam istam euinceret?
Sed sanè scimus, quæ tantorum Principū
mètes fuerint, præ videlicet, ac sanctę. Qui
licet quædam eiusmodi proponi sinebat
(cum ipsi vna tantum specie constantissi-
mè vterentur) quidquid tamen à sancta il-
la Synodo, ac demum à sede Apostolica ea
de re decretum fuisset, id certissimè à spiri-
tu sancto profecturum fuisse, non dubita-
bant. Cum verò Albertus tentaturus an
hæreses, quæ in Bauria succrescebant, pos-
sent calicis cõcessione succidi, eundē pro-
curari permisisset, ac Pius III. Põ. Max. ad
quæ tota res à Synodo, fuerat delata, id inte-
grū ijs cõditionibus reliquisset, quibus Cõ-
stantiensis Synodus, alicubi permiserat, non
tam citò in rem conferri cum laicis cõceptū
est, cum vidit non hæreticos ad vnitatem
Ecclesiæ, sed ab hac, Catholicos ad hære-
sim eodē calice abduci. Quare & intellexit
Tridentinæ Synodi Patres non sine causa
diu ei concessionem fuisse aduersatos, quip-
pè qui hæreticorum ingenia nossent, eo quasi
cuneo, eandem Ecclesiæ vnitatem findere
studentium. Quamobrem argenteis vasis
retractis, quæ ad liquidam speciei decentio-
rem vsum curauerat effici, ijsque, Ratisbonæ
in fici iussis, mandauit, ut vnicam de omni-
bus dogmatibus, & ritibus Catholicam re-
ligionem subditi sui complecterentur. Qui
parere nolent, hi ex patria statim emigra-
rent. Is verò idem Princeps anno huius se-
culi 78. litteras ea de tota re ad ipsum Se-
reniss. Io. Suecię Regē scripsit, ne tu putes
hęc ab eo ignorari, aut istas quoque tuas im-
posturas agnitas non fuisse.

Accummissus calix in Stiria, Carinthia,
Aa Au-

Syn. Nicen.
secunda præ-
cedentium
omnium
dogmata
confirmauit.

Sanctorum
patrocinia
& inuoca-
tio. Diui
pronunciassent,
verum etiam
ipsummet his
verbis tota de
hac re fuisse
locutum.
Sapient. 33.
sancti pie
inuocati
animæ &
sanctis. &
immaculatissimæ
semper virgi-
nis, ac nominē
nostræ Dei matris.
Mox verò
Diuinarum
celestiumque
virtutum, san-
ctorum, laudatissimorum
que; Apostolorum,
beatorum
Prophetarum,
gloriosissimorum,
inuitissimorum
que; Martyrum,
Diuinorum
Patrum, ac
omnium denique
sanctorum, qui
ab initio mundi
Domino placuerunt,
& ab-
que villo
omnino sine
in ipso &
per ipsum
viuunt
(animæ enim
iustorum in
manu Dei
sunt) ut qui
maximam
hinc animæ,
corporis
que salutem
consequar.
Constantinopolit.
quid de di-
uorum in-
uocatione,
deque eorum
dem reli-
quijs, ima-
ginibus, &
mausoleis
sententi-
dum reli-
quit, luculen-
ter expo-
nit. Nice-
phorus B-
piscopus
Constant-
tempore
2. Nicæna
Synodi, q
appella-
tur vixit.
Imaginū
cultus ab
initio Ec-
clesiæ ob-
tinuit.

Vide Au-
thoris Mo-
scouiam.

Vide Cõc.
Triid.

Austria, Boemia nihil postea profuerit, nō semel astū fatanā eō liquidius cognouerūt omnes boni, quod ex eius calicis falsa cūpitate, latenter in dies venena simplicibus aliā propināretur. Ac nos quoq; vidimus, quidnam cōsequētib; tot annis, ex isto calicē effectum sit, quānām fuerint hominum ad Catholicā fidem conuersiones, quā maior pietas; quāe inita Concordia, qui sedati apud vos fluctus, quā uē rē pressā technā V Vittembergensium ac Turingensium, vt nemo nisi cœcissimus; intelligat iam esse optimum nolle hariolari, sed Catholicæ Ecclesiæ in omnibus acquiescere; quæ vt magis sobrios conatus ad Christi gloriam promouendam adhiber; sic sapientiore charitate, quā uos, esurientibus Diuinum panem frangit, & in omnibus materna suis vbera semper adnouit. Habes Chytræe responsum ad omnes

prouocationes tuas. Nam quod ad Augustanam Confessionem, atque ad Picardicā sectam, & ad Erasmi, attinet, de quibus aliqua tuō scripto inspersisti, cum ego de ijs propria tractatione alibi egerim, non est quod hic eadem iterem. Inde autem intelliges, quā indignē ad hæreticum tribunal appellaueris, qui prius ad verbum dei, ad Synodos œcumenicas, & veteres patres prouocaueras. Sanē cui isti non fuere satis, mirandū non est, si ad retras illas sordes, Picardicam quoque sectam Catholicæ anteponeas Ecclesiæ descendis: Vtinam verō qui hæcenus non tā mei, quā multorum ruina gradum tibi ad infamē gloriā facere nō erubuisi, attollas oculos ad Christum, & ex ista hæresum caliginē emergēs, cernas hæc tandem; quæ vt pro vna ipsa veritate tuenda; sic non odio tui; prolata sunt.

Vide librū Auctoris de conf. Augustana; de Picardica secta, & de Erasmo.

RETECTIO IMPOSTVRARVM CVIVSDAM DAVIDIS CHYTRÆI, QVAS IN ORATIONE

NE QVADAM INSERVIT, QVAM DE STATV

Ecclesiarum, hoc tempore in Græcia, Asia, Africa, Vngaria, Bohemia, inscriptam edidit, & per Sueciam, ac Daniam aduersus orthodoxam fidem disseminari curauit.

DAVIDIS CHYTRÆI IMPOSTVRÆ, QVAS IN ORATIONE ROSTOCHII in lucē edita inseruit, quā de statu Ecclesiarum hoc tempore in Græcia, Asia, Africa, Vngaria, Bohemia, inscriptam curat per Sueciam, & alibi disseminari.

fit, obsecro per Iesu Christi sanguinem, attentē vt sequentia perpendantur.

IMPOSTVRA PRIMACHYTRÆI.

Initio (inquit) de Græciā, postea de Asia, Vngarię, & Boemię Ecclesia dicturus, eterno Deo conditori & custodi Ecclesiæ suæ toto pectore gratias agō, quod immensa bonitate, & misericordia Ecclesiā sibi æternam publicā Euāgelij voce ex genere humano, passim toto orbe terrarum colligit & conseruat. Nā in ipsa Græcia hodierno die nō modō doctrinā & ritus Christianę religionis; verum etiam ordinem, & gradus Episcoporum, totamque politiam & iurisdictionem Ecclesiasticam sub Turcicā tyrannidē tolerari, & defendi cognoui.

IMPOSTVRAE Retectio.

At paulo post Chytræus in Græcia, & Asia fatetur, esse ritum orandi pro viuīs & mortuis; inuocandi item Beatissimam

Vide Harmoniā Augusti Confessionis Colonie editā collectore & auctore Fabricio Leodio

Vod paulo antea Grammaticus iste Chytræus fecerat, cum mendaciorum farraginē sine capite, ac pedibus, titulo Confessionis Augustanæ inscriptam edidit (quæ quidem mendacia Serenissimi Bauariæ Ducis Consiliarius, Fabricius Leodius iam pridem aperuerat, & confutarat) id etiam; in hoc nouitio partu, vt sui semper similis sit, miser effecit. Nā vbi fallaci prætextu interpretādi Chæronis Chronici sermonē detorsit ad ea, quæ ad religionis statum pertinent, tam apertē secum ipse pugnat, tamque confusē mentitur, vt facile sit, ex isto exiguo scripto non solum inconstans & vanissimum eius ingenium, verum etiam hominē nullius esse religionis deprehendere: Id verō an ita

manū virginem, et Sanctos alios Dei seruos: his porro & pijs eorum imaginibus, adhiberi ait venerationem: Ordinem autem & iurisdictionem Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Monachorum, monialium cerni, De iustificatione plerisque sententiā D. Basilij in ore habere, quæ in homilia de penitentia extrat, eadem pagina, vbi de filio prodigo celebrem illam vocem edit, *μόνον θέλημα, & θείας προαπαγγελίας*: Tantum velis, & Deus præoccurrit. Quid iustum est apud iustum Deum? patrum meminisse, an multorum obliuisci? Appendantur lancee, & qua mēsurā mē si fuerimus, remetietur nobis; Si plura peccata erunt, iniustus erit: sin plura bona opera, iustus erit. Quæ omnia cum Lutherani, & alij Hæretici conuellere soleant, ecquid hæc ad Lutheranism, ac non potius ad Catholicæ antiquæ fidei comprobationem faciunt?

D. Basilij.

In Africa itē, cum vel in reliquis prouincijs Mahometismus, & gentilitas vigeat, vel in amplissima illius ditione, qui Presbyter Ioānes dicitur, ita catholici ritus multa extēt vestigia, vt & Chytræus fateatur, ab eo literas & legatos ad Clementē VII. Pontificē Maximū fuisse missas, vt Ecclesię cōciliaretur, quidnam hoc pōderis habet, ad recentes hæreses astruendas?

In Vngaria verō, & Bohemia, cū, vbi Regna illa sese ab vna Catholica Romana Ecclesia segregarunt, ex sola Lutheri hæresi tot sectæ pullulauerint, aut reuocata fuerint ab inferis, Anabaptistarū, picardorum Caluinianorū, Trinitariorum, Lutheranorū rigidorum, & molliorū; palmarū ne hoc ad Chytræi errores confirmādos videtur argumentum?

Quin verō cum ipse eodem in loco subdat, a plerisque Græcis D. Thomæ Aquinatis scripta, & præcipuē summam in Græcū sermonem conuersam, magna cum subtilitatis, & acuminis disputationū illi admiratione, studiosē legi solitā, suo se gladio iugulat, & velit, nolit, vim Catholice fidei inter Schismaticos quoq; quantā sit, prodit.

SECUNDA CHYTRÆI impostura.

Græci Missas absq; cōmunicantibus celebrare non solent.

IMPOSTVRAE Retectio.

Primò obseruandum est, Græcos, quib; tāquam Patronis vti velle simulabat, à Chytræo superstitionis, idololatriæ; errorumque plurimorum non ita multò post argui: Ac tamen vt Catholicos mordeat, ex illis potit exempla, quibus vaga ista sui cere-

bri somnia confirmet. Interea verò stupide ignorat, nullā posse dici priuatam Missam, quæ pro toto Christi Domini corpore mystico (vt ritē à Catholicis fit) celebratur. Præterea falsum est, Græcos (id quod ille ait) omnes facere. Si enim in Corcyra, Creta, Chio, Mitylenis & Pereg, quæ est pape Byzantiū, & in qua Christiani frequētes commorantur, fuisset, ipsissima Catholicis ritus in pluribus vestigia vidisset. Mitto Calabria seu magnæ Græcię, & Sicilia monasteriorum S. Basilij, Ruffig itē, & eorum qui Leopolim incolunt, non exiguas reliquias ex quibus impostura ista facilius deprehēdi potest. Nec verò Sanctissimi sacrificij missæ vis pendet in primis ex præsentia plurimorum, aut etiā ex eorum, qui intersunt sumptione: sed ex Christi præsentia, & oblatione, in memoriā cruetē illius oblationis, in qua Dominus pretiosissimum suū sanguinem immensa charitate pro nobis (vt ita dicam) prodegit. Ac tamē nec Sacrificij, participatio deest, cum Sacerdos, quod Deo oblatum est, sumit, cumque in tota Ecclesia iugis eiusdem ipsius Sacrificij, quod nō potest esse non vnum, plurimi alij participes eadem hora, & momento alibi sunt. Vt mittam in vniuersa Ecclesia Catholica frequentissimos Laicos octauo quoq; die, nedicā quotidie, solitos esse cōmunicare.

TERTIA CHYTRÆI impostura.

In Græcorum Missis nulla sacrificij, & sanguinis Christi pro redemptione viuorum & mortuorū oblatio mentio fit: Sed *λογικὴ λατρεία*, precum, gratiarum actionum, laudum Dei, Eleemosynarum in vsu pauperū præcipuē offerri solitarum, vt verba canonis sonant *τὰ ἑν τῷ ὄνομα σου προσφέρωμεν*.

IMPOSTVRAE Retectio.

ET memeto (inquit in sua Liturgia D. Basilij) omnium dormientium in spe resurrectionis vitę æternę, & refrigera eos vbi visitat lux vultus tui. An hic non fit mentio sacrificij pro mortuis oblato?

Eadem serē verba in Missa S. Ioannis Chrysof. habentur: Et memor (ait) esto omnium in Domino dormientium, in spe resurrectionis vitę æternę, ac requiem presta eis, vbi lumen vultus tui superintendit, ac precamur te, &c.

Similia sunt in D. Iacobi Missa, ceterisque Apostolorū Liturgijs, quæ admodū vel ex alijs, vel ex D. Dionysio Areopagita, colligere licet, de quo quidē Dionysio aliqua post.

Quin verò Chytræus, vt, (quemadmodum

dum dictum est) sui semper similis sit, id est, vt pugnātia loquatur, subdit, morem in Græcia inoleuisse, orādi, & sacrificium seu Missā offerendi, pro viuīs ac mortuis.

Sin autem ex limpida Theologia fontibus veritatis lucem hauisset, intelligeret, opinor, quā vel ea solum cogitatio plena blasphemiae sit, qua existimet aliquis, passionis Domini oblationem mancam esse modò, neque vti profuit in cruce, ita etiam num viuīs & mortuis prodesse: Qui enim passus est pro omnibus, quiq; ad inferna descendit, thesaurum ibi quoque infiniti suimeriti effusus, quomodo is ita exhaustus sit, vt iam vtriusque non proficit? Nisi Chytraeus putat locum illum, in quo Patres, & alij vincti tenebantur in lacu, in quo non erat aqua, (sicut ait Propheta:) Sic vim Christi meritū exhaustisse tunc, vt deinceps iisdem meritis nulla posterorum animae iuuari possent. Quòd si ita sit, cur idem pro viuīs factum quoque non arbitretur? Scilicet, etiā dum vt sit, & inter cantharos perpetuo torpore viuendum, sola verò nescio qua demoniorum fide, facinora quæque delenda, nec verò vlla ratione pro viuīs orandum, vel offerendum, ne (si Deo placet) Christi Domini meritum obscuretur.

Verum suas ipsas Chytraeus imposturas apertis reteggit, cum verba illa ex Græco Missæ canone, τὰ σὰ, ἐκ τοῦ σὸν σοῦ προσφῆρου, tua ex tuis tibi offerimus, quod Latinus Canon habet, de tuis donis, ac datis, &c. ad elemosynas torquet. Ea enim post consecratam Eucharistiam dicuntur, vt cum summum omnium donum, qui est C H R I S T V S I E S V S, præfens habeamus, idem deo offeramus sic, vt donum agnoscentes, dicamus: Quæ de manu tua accepimus, hæc & reddimus tibi. Ecquis autem ita stolidus sit, qui hæc de Elemosynis, quæ nobis, non autem de ijs, quæ Deo offeruntur, interpretari auit? Sed & suo se indicio Chytraeus prodit, cū haberi inquit, in Missa mentionem τῆς λαγυμῆς λαΐνας, quod tamen Latine non vertit. Id autem est, rationalis cultus & adorationis. Aperiat igitur D. Ioannes Chrysofostomus, & alteram istam Chytræi imposturam. Adhuc (ait) offerimus tibi rationabile, ac incruentum hoc obsequium, & precamur, ac supplicamus & deprecamur, vt mittas Spiritum sanctum tuum super nos, & super hæc apposita munera. Quale autem istius oblationis genus est, quod rationabile, & incruentum dicitur? nempè quòd Græca semper Ecclesia ἀνάμικτον θυσιον incruentum sacrificium; ἱερὸν Sacrum; μυστήριον, mysterium; quodque μυσταγωγίαν, & ἱερουργίαν, Sacram operationē

Diuus Gregorius Nazianzenus; Arcanam verò, & mysticam expiationem, τελετήν ἀπὸ βήπου, Synecius appellarunt: Ita verò quoque sanctus Dionysius Areopagita τελετήν τελετήν, & Apoftoli (vt colligitur ex eorum actis) λειτουργίαν, & ἁγίαν προσφοράν, Sacram oblationē vocarunt; quemadmodum constat ex Canone tertio & septimo ipsorum Apoftolorum. At & Martyr S. Ignatius id ipsum postea, & Concilia Neocæsariense & Nicænum προσφοράν vocant, vt mittam Iustinianum, qui etiam προσκομιδὴν, qua designatur oblatio; & multò antea Iustinum Martyrem, qui eam ex Malachia Propheta sacrificijs antiquis substitutam προσφερομένην θυσίαν, & verò λαΐνας ἀκονομίαν, cultum œconomiae Epiphanius nominauit. Quare Chytræe istam ficti Theologi laruam deponere, ac te, si sapias, intra Grammaticæ cancellos actutum recipere.

QVARTA CHYTRAEI impostura.

Integrum Sacramentum, siue vtraque species, etiam populo à Græcis distribuitur.

IMPOSTVRAE Retectio.

ET hæc imposturam & mendacium simul sapiunt. Toto enim quadragesimæ tempore cum Græci Millarū solemnia exceptis Sabbatis, ac Dominicis minime celebrent, præsanctificatis, quæ illi προηγιασμένα dicunt, (sicut Catholici in die sancta Parasceues) vtuntur. Atque ita tunc qui communicant, sub vna id specie faciunt. Nec verò vnquam Græcis cum Latinis vlla de vtraque specie contentio fuit, quippe qui scirent, integrum Christi Domini corpus & sanguinem æquè sub vna, atque sub vtraque specie sumi, si quidem à Catholicis Sacerdotibus ritè consecrantibus Eucharistia porrigitur. Sed de vtraque specie, vt ordine ad reliqua, quæ ille hac de re tractat, descendamus, postremo loco fusius aliquid dicemus.

QVINTA CHYTRAEI impostura.

Apud Græcos mariti à Sacerdotio non arcentur.

IMPOSTVRAE Retectio.

AT & hoc non omnino verum est. Vt enim mittam, neminem Græcorum iam sacris maioribus initiatum, seu Sacerdotem post ordinationem ad nuptias accedere, aut si quam antea virginem duxerat, illa demortua ab eo alteram postea uxorem

rem non duci, certissimum est, Episcopos qui apud Græcos interdum ex Hieromonachis deliguntur esse perpetuo cælibes. Quod quidem non in Græcia solum, verum etiam in Oriente, & Syria apud Libani montis incolas, hoc ipso tempore diligenter obseruatur. Sed cum eos Chytraeus citet, qui ab antiquæ puritate Ecclesiæ deflexerunt, cur qui ad Apostolicæ Ecclesiæ normam suas hereses edificatas esse conatur exprimeret, ipsi met Apostolice, & primitiuae, vel adeo vniuersæ Græcæ Ecclesiæ ante septingentos annos, quo tempore deinde peccata peccatis maioribus, Græci cumularunt, exempla nō afferat? Scilicet, odio sae grīs lux est, & animalis homo non percipit ea, quæ Dei sunt, nec enim potest, Auidiat igitur in nomine Iesu Chytraeus, sine inuolucris veritatem, ac qui non nunquam minus sincerè legens antiquorum Patrum scripta, se à mensa & lecto proripuit, & humi prostratus clamare cogebatur se damnatum esse, quòd & fidei Catholicæ contra ria doceret, ac quæ nollebat, ea in patribus expressa reperiret, idem de se sinceriore animi demissionē sentiat, & ad cor redeat, minimam quæ humanæ vitæ, & falsæ existimationis, maximam verò & summam, ne perpetuo damnetur, æternæ vitæ, ac dignitatis rationem habeat.

Primū itaq; si Euāgelicæ legis perfectio nē non sensu carnali sua, sed spiritu Dei meritū fuerit, scio cogitabit, sum mām in Sacerdotibus puritatem decentissimā, & necessariam fuisse, sic quidē, vt non solum casti, sed continentēs, qui quæ cum propius Deo seruirent, diuini nō essent, sed vni spiritus (vt inquit Apóstolus) efficerentur cum eo.

Deinde facile intelliget, à tempore Apóstolorū quicunq; ob sanctitatem Episcopi, aut Sacerdotis in honore ab Ecclesia Dei habitū fuere, nunquam eos vxores duxisse, aut si ante ordinationem duxerant, ab eorū postea concubitu prorsus abstinuisse. Quod quidem non humano inuento, nec à Siricio tantum Pontifice, sed Spiritū sancti monitu in Ecclesia vbique antiquitus, decretum fuit. In GERMANIA per Concilium Aquigranense primum, per Vormaciense, per Moguntinum. In GALLIA per Concilium Arelatense secundum, per Aurelianense, per Turonense primum & secundum, per Agathensē. In ITALIA, per Romanum Concilium sub Syluestro. In HISPANIA, per Elibertinū, per Toletanum secundum, quartum, & octauū. In AFRICA, per Carthaginense secundum, quo loco hanc de cælibatu Sacerdotum inquit fuisse ab Apóstolis traditam legem, per Carthaginense quintum, per Africanū. In GRÆCIA seu ORIENTE per Concilium Ancyranum, per Neocæsaria

riense ante annos mille ducentos; per Nicænum primum Canone tertio; Cuius mentionē fecit S. Basilius ad Gregoriū Presbyterum cui è domo inuisit, vt vxorē eijceret, & in monasterio inter virgines collocaret.

Præter hæc facile cognoscat Chytraeus, Græcos, & orientis antiquissimos Patres, qui semitam Apostolicæ vitæ, ac doctrinæ trauerūt, vniuersi consensu (qui solent in re fidei certū esse diuinæ voluntatis argumentū) cælibatum in Sacerdotibus Christianis ita cōmendasse, vt q; secus verbo vel factō docerent, pro Hæreticis haberentur, Lib. 7. hist. Eccl. atque anathemate ferirentur. Extat Origenis Homil. 3. in Numeros, Epistola item Eusebij multorum Patrum orientis de Paulo Samoteno Hæretico ad Dionysium Pontificē Romanum, quo Paulum illum Sacerdotibus vxores permittentem Dionysio accusant, Cyrillus Hierosolymitanus in VII. Catechesi, S. Ioānes Chrysofostomus Homil. 2. de patientia Iob, Maximus in quæstionibus & responsis ad Thalassium, Eusebius Cæsariensis libro primo Euāgelicæ demonstrationis, Gregorius Nyssenus S. Basilij frater lib. de Virginitate Epiphanius non solum vbi contra Nicolaitas agit & in compendiarum doctrinā in fine operis: verum etiam secundo in libro aduersus hæresim Catharorum. Et ipsi, inquit, dum omnia simul miscere voluerunt, omnia rursus amiserunt: ac cum non intelligerent perfectam Dei doctrinā, in errorem lapsi, ad aliam viam se verterunt, ignorantes, hanc esse Scripturæ diuinæ traditionē, ac consequentiam, quæ enim tradita sunt ad Sacerdotium pertinentia propter sacri ministerij excellentiam, hæc ad omnes forsitan pertinere, arbitrati sunt; cum audissent, Oportere Episcopum sine crimine esse, Vnius vxoris virum, continentē. Similiter & Diaconum ac Presbyterum. Reuera enim sancta Dei prædicatio post Christi aduentum non permittit, vt post primas nuptias mortua vxore, iterum vxorem ducant, propter præstantiam honoris Sacerdotalis, atque hæc quidem sancta Dei Ecclesia diligentissime seruat: imò & cū, qui adhuc dat operā liberis, (alioqui vni⁹ vxoris virū) non admittit, nisi illum, qui aut viduus est, aut ab vna se abstinet, tum Diaconus, tum Presbyter, tum Episcopus & Hypodiasconus: quæ hoc illic potissimum seruat, vbi sunt limati, ac perfecti Canones Ecclesiastici.

Sed age Chytræe, cōuerte iterū oculos ad Apóstolos ipsos, & ad ipsa, quæ attuli oristis lumina, & vide num quis post Sacerdotij ordinationē operam liberis dederit, aut horū nomina gestaue vlla, tanq; carnalia illorū monumenta, historiæ cōmendarit? Age inquit, id ipsum de Occidentalis Ecclesiæ Patri-

Patribus, ac dispicite, quenam illos caussę ad duxerunt, cur istam cęlibatus legem tam imperterrito pectore defęderint. Inde fortassis intelliges, cur ij tot libros edidere de virginitate, de cętinentia, de pudicitia Sacerdotum: cur item aduersus Nicolaitas, Catharos, Iouinianũ, cęterosq; eius farina homines ipsũ Christi vitę doctriņęq; gladium, & calamum strinxerint, qđ quidę nunquam vllus eorum fecit, quostu heri enatos cęm noueris, vnde & quam ratione prodierint intelliges, ac si frontę habes, fordidas te & à Satana sparsas eorũ feces lambere pudebit.

Quod si ad Africanos Patres antiquissimos respexeris, hi tibi omnes verbo, & factõ respondebunt, Sacerdotum cęlibatũ diuinę conformem esse doctrinę, nec vlla ratione honorabile vnquam habitũ fuisse coniugium, aut thorũ immaculatũ inter Sacerdotem, & solutam, seu voto virginitatis obstrictam, inter Monachũ & Monialem, sed vt foeditatis & turpitudinis plenum, ita corã mundo & diuinis oculis abominabile. Rationem autem si quęras, cur, cęm bonũ sit nubere, ordinatis tamen haud iam liceat cęuenire, ipsa ex multis eiusmodi q. in operibus D. Augustini leguntur, sequentia te doceant.

Putabam, inquit, me miserum fore, si fęminę priuarer amplexibus, & medicinam misericordię tuę ad eandem infirmitatem seruandam non cogitabam: quia expertus non eram, & propriarũ viriũ credębam esse continentiam, quarũ mihi non eram conscius, cęm tam stultus essem, vt nescirem, sicut scriptũ est: Neinẽm posse esse continentem, nisi tu dederis. Vtique daretur, si gemitu interno pulsarem aures tuas, & fide solida in te iactarem curam meam. *Tom. primo lb. sexto Confess. cap. 11.*

Nota.

Illi qui Virginitatem Deo vouent, quanquam ampliorem gradũ honoris & sanctitatis in Ecclesia teneant, non tamen sine nuptijs sunt; nam & ipsi pertinent ad nuptias cum tota Ecclesia, in quibus nuptijs Sponsus est CHRISTVS. *Tomo nono in Euangelio Ioannis tractatu nono.*

Gaudeat puella (*loquitur de Demetria, de Virgine*) nobilis genere, nobilior sanctitate, quod sit per diuinũ confortium, precipuam in cęlis consequutura sublimitatem, quã si esset per humanũ concubium prolem propagatura sublimem. Generosius quippe elegit Aniciana posteritas tam illustrem familiam beare, nuptias nesciendo, quã multiplicare pariendo, & in carne iam

imitari vitam Angelorum, quã ex carne adhuc numerũ augere mortalium. Hęc est vberior fecundiorq; felicitas, non ventre grauescere: sed mente grandescere: non lactescere pectore, sed corde candescere: non visceribus terram, sed cęlum orationibus parturire. Dominarum honore dignissimę filię, persequamini in illa quod defuit vobis, perseueret vsque in finem, adhęcens coniugio, quod non habet finem. Imitetur eam multę famulę dominam, ignobiles nobilem, fragiliter excelsę excellentius humilem, Virgines quę sibi optant Anciorum claritatem, eligant sanctitatem. Illud enim quantalibet cupiditate quando assequuntur? Hoc autem si plenęcupierint, mox habebunt. (*& in calce Epistolę*) Velationis apophoretum, ait, gratissimę accepimus. *Tomo 2. Epist. 179. ad Probam & Iulianam.*

Pręsumite itaque, fidei, roboramini, permanete, qui vouetis, & redditis Domino DEO vestro vota perpetuę continentię, non propter pręsens seculũ, sed propter regnũ cęlorum. *Tom. 9. de Virginitate, ca. 29.*

Nam diligenter interrogata doctrina Christiana, primas nuptias iam illo tempore, nisi incontinentia sit impedimentũ, contemnendas esse respondet. Qui enim dixit, Si se non continent, nubant: potuit dicere: Si filios non habent, nubant. Sed post resurrectionem prædicationemq; Christi, quando iam ex omnibus gentibus filiorum spiritaliter gignendorum tanta suppetit copia, tale officium cęset ex carne filios propagare, quale primis temporibus fuit. *Tomo quarto de bono viduitatis, cap. 8.*

Nec sanę Spiritus sanctus tacuit, quod contra istos impudentissimę, ac dementsimę pernicaces apertum, atque inconcussũ valeret, eorumq; beluini impetum ab omnibus suis inexpugnabili munitione repelleret. Cęm enim dixisset de Spadonibus: Dabo eis in domo mea, & in muro meo locum nominatum, meliorem multo quã filiorum, atque filiarum. Ne quis nimium carnalis existimaret in his verbis aliquid temporale sperandum, continuõ subiecit. Nomen æternũ dabo eis, nec vnquam deerit: tanquam diceret: Quid tergiversaris impia cęcitas? quid tergiversaris? quid ferentati veritatis nebulas tuę peruersitatis offundis? quid in tanta scripturarũ luce, tenebras vnde insidieris, inquis? Quid temporale tantummodo vtilitatem promittis continētibus sanctis? Nomen æternũ dabo eis. Quid ab omni concubitu im-

Velationis apophoretum.

immunes, & eo quoque ipso quo hinc sese abstinent, ea quę sunt Domini, cogitantes, quomodo placeant Domino ad terrenam commoditatem referre conaris? Nomen æternũ dabo eis. Et si fortę hic ipsum æternũ pro diuturno conaris accipere, addo, accumululo, inculculo: nec vnquam deerit. Quid quęris amplius? quid dicis amplius? Aeternũ hoc nomen, quicquid illud est spadonibus Dei, quod vtiq; gloriã quandam propriam excellentemq; significat, non erit cõmune cum multis, quamuis in eodem regno, & in eadem domo cõstitutis, Nam idẽ fortassis, & nomẽ dictũ est, qđ eos quib; datur, distinguit à cęteris. *Tom. 6. de Sancta virginitate, ca. 25. Vide in hanc sententiam plura cap. 22. & seq.*

Sed fortę dicatur. Scilicet & bonum est nubere, cur sacerdotibus non licet vxores habere: id est, vt ordinatis iam non liceat conuenire? Quis nesciat vnũ quodq; suam legem habere? Est enim quod omninõ generaliter omnibus non liceat: est item quod alijs licet, & alijs non licet: & est qđ aliquando licet, & aliquando nõ licet. Fornicari omnibus semper non licet, negotiari verd aliquando licet, aliquando non licet. Antequã enim Ecclesiasticus quis sit, licet ei negotiari: factõ iam, non licet. Propter dies enim processions aliquando nõ licet conuenire: quia etiam à licitis abstinentium est, vt facilius impetrari possit, quod postulat. Vnde Apostolus: Ex cõsensu, ait, abstinentium ad tempus, vt vacet orationi. Nam secundũ legem in ieiunio cędi, & ieiunari nõ licet, postea licet: quia maior reuerentia debetur Dei causis: Nunquid omne, quod ante cęteros licet, ante Imperatorem licet? Quãto magis in Dei causis? Ac per hoc Antistitem eius puriorem esse cęteris oportet, ipsius enim personam habere videtur: est enim vicarius eius, vt quod cęteris licet, illi non liceat: quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere. Et non solum huic concubitus non licet, verũ etiam ministro eius, quia ipse mundior debet esse, quia sancta sunt, quę ministrat. Nam sicut ad comparationem lucernę tenebrę non tantũ obscurę, sed etiam fordida sunt, ad comparationem autem stellarum lucerna caligo est, ad solis verd comparationem stellę nebulosę sunt, ad Dei autem claritatem Sol nox est. Ita & quę ad nos licita, & munda sunt, ad DEI autem dignitatem quasi illicita, & immunda sunt: quãquã etiam bona sunt, Dei tamen personę non cõpetunt. Nunquid non tunica mediocris hominis, quamuis munda, Im-

Pulcherrimę.

peratori tamen fordida, & illicita est? & similiter Saxonica senatori: ac per hoc Antistites Dei puriores esse debent, quã cęteri, quia & CHRISTI habent, personam, & ministros Dei mundiores, esse oportet. Nemo enim Imperatori ministrat, nisi vestimentis claris & mundis, indutus: Deus autem quia natura clarissimus est, ministros eius natura magis, quã vestibus mundos esse oportet. *Tom. 4. questione ex vtroque testam. mixtim 127. sub finem.*

Atque hęc quidem D. Augustinus, cuius solidam pietatem, atque doctrinam cęm Luthęrus etiam vbi fuit apostata negare nequiuert, an non pungent ista quantumuis faxeum cor, cui minima scintilla lucis affulserit? Quin verd eadem Chytręus magis approbabit, quod, quos in suo scripto ad cęlum vsque extollit Sacerdotes Hufsitās, hosce (virgente veritate) confessus est, ab vxoribus prorsus abstinerere, vt scilicet minus (ait) oderentur auditores a quibus aluntur, atque vt commodius & expeditius Ecclesię seruire queant. Ac certę ex Sacerdotum coniugio, muliebrique illa consuetudine sexcenta perniciosissima sequuntur incommoda, quę quamuis iam manifestissima sint, initio tamen eõ minus cerni videbantur, quod ad tegendas turpitudines institutum à CHRISTO DOMINO penitentię Sacramentũ hæretici sustulere. Iam verd testimonia istarum calamitatum plusquam euidentia sunt, templa ipsa omni cultu destituta, pauperes & agroti hiantes, ac nosodochijs, non vno in loco euertis non habentes quo se recipiant. Virgines item aut orbate parentibus, aut quę libenter seruire virginitati sanctissimũ Euangelicę Religionis vestigium cuperent, pucri denique qui cęm literis, & pietate antiquitus à Catholicis excolebantur, nunc grauissimo Republicę ac posteritatis danno deseruntur, aut pestilentibus erroribus imbuuntur. In Gręcia item, vbi hic propterea morbus inualuit, id an contigerit, cęm ibi iam pridem omnes bonę artes, & auctores antiqui pene siluerint, te-
Vencesla⁹ Budouua
stis esto is ipse, qui hęc quę de Gręcia dicit
Chytręus, ad illum nouissimę ex oriente
in literis
9. Octobris
1579.
per scriptit. Mitto prodigiosas libidines, quę inter istos symmiltas ex frequenti ancillarum conspectu & præsentia contingunt; cęm & Deus spurcas diuina mysteria tractantium manus abominetur, quę totę in patrimonium filijs augendum, in idola sua, id est, concubinas ornanda, in dotes filiabus comparandas incumbunt. Quamobrem nec Episcoporum

porum (quis enim sanæ mentis vocauerit Episcopos) istorū visitationes p dioceses, nec reliquos properare vnquam videas (id quod relicto omnib' Catholici faciunt) ad maria in Indiasq; trajicienda, vt gentiles Christi Dominum agnoscat. Interea verò ex carnis cōplexibus nihil ij in suggestum aliud afferūt præter Sycophantias, quas vt feciditates suas operiat, diuinis quòq; Scripturis quas deprauarunt, & ipsi quoque B. Virgini impudentissimi affingunt.

An igitur forsā, quoniam Lutherus, et alij fabulam aliquam de Paphnutio, vel similibus suæ libidini obtendunt, illico Ecclesia Dei omnis leuissimè rejicietur? Aut cum Magdeburgenses Centuriatores innumeris mendacijs ramenta sua infererint, subtrahentes interim (quātum in ijs fuit) ex Academijs vsu, hominumq; conspectu proficos ipsos omnes auctores, quos citant, statim omni hærefum ventō, & carnis impetu circūferemur, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus?

Age igitur Chytræ, vt tibi bonum pro malo reddatur, quā breuissimè, vnde coeli barū illi sapius oppugnant, ac tu quasi aliud agens hunc, (scio à quibus excitatus) lae- renter eueris, argumenta pendatius.

Paphnutium aiunt, cæteris Nicæni Concilij Patribus aduersarium fuisse, eiusque consilium permissi Sacerdotibus vxores præualuisse, Socratis autem & Sozomeni, vnde postea reliqui hauserunt, historiam afferunt: Verum subdole interea tacent eorum historiam in pluribus mendacè, ac qd' hic Nouati hærefim sequeretur, Ecclesiæ Catholice (vt inquit Gregorius) nunquā fuisse probatam. Tacent eam præcisè aduer- sari tertio Nicæni Concilij Canoni, cui tot Patres sanctissimi quos attulimus, Sanctus item Hieronymus, Rufinus, Epiphanius, Basiliuscentum ante annos Nicæno Conci- lio, in quo nihil extat eiusmodi, viciniorez quàm ipsi, tum aduersantur, tum eius rei nullam faciunt mentionem. Silentio deni- que inuoluūt, quod vel ipsi Socrates & So- zomenus scribunt Paphnutium dum pmittendas esse Sacerdotibus vxores diceret, quas ante susceptos ordines sacros duxif- sent, simul adieçisse, non esse permittendū, vt sacris ordinibus initiati, postea ducerēt. Quamobrem si Spiritu sancto dictante, Pa- phnutij sententiam sancta Nicæna Syno- dus recepit, planissimè efficitur, vt Luthe- rus, Lutheraniq; omnes, qui violatā voto- rum fide post Sacerdotium vxores duxere, scelus horrendū patrauerint aduersus Pa- phnutium, aduersus Conciliū Nicænum, aduersus Spiritum Sanctum.

Eiusdem generis sunt alia mendacia. Nā si qua in Synodo legerunt, Clericis permis-

fas fuisse vxores, reticent id minoribus qui dem ordinibus fuisse permittit, sed ma- ioribus vt Hypodiaconis, Diaconis & Sa- cerdotibus profus interdicitum.

Si quæ altera designat & increpat Mani- chæos, atque alios qui simpliciter nuptias contempserit, hoc ad sua carnis desideria, & ad Sacerdotum connubia permittenda malitiosè torquent. Tacent interim Syno- dum illam reprobam fuisse à Sergio Pon- tifice, vt Beda in vitā Constantini secundi declarat.

Si Epiphanius, vel Zacharias Pontifex quosdam reprehenderit, qui cū essent Sa- cerdotes genuerit filios, vel si Innocentius primus Macedonios de bigamorum ad- missionē ad ordinationem, de reprehensio- nibus nē verbum quidem hæretici facit, coniugium Sacerdotum, inde impura cal- liditate astruēt.

Si quæ decreta haud omnino rectè cita- ta è Gratiano afferuntur, quibus caueatur, ne vxores à sacerdotibus abijciantur, ta- cent, non de thoro, vel cohabitatione, sed de cura vxorū loqui, nempe vt illis aut in monasterio, aut alibi necessaria vitā mi- nistrēt.

Sicubi adhuc in ipsis Gratiani decretis legitur, consilium nō præceptum fuisse ce- libatū, nō ipsum Patrum contextum affe- runt, sed Gratianūm pro Augustinō affe- runt, aut aliud simile.

Si Stephanū Pontificem referunt di- xisse, in orientali Ecclesia solere Presbyteros matrimonio copulari, nihil pensi ha- bent certanè auctoritatis sit ille Canon, cuius nulla in Epistolis stephani mentio fit, nihilq; inde elici, vnde ante ordinationem coniugio copulari dicantur.

Alij naturali necessitate coniugij neces- sitatem tribuunt, quasi Euangelij tempore gratia naturæ vires haud antecellat, vel pe- tentibus sua dona negauerit Deus. Quod verò benedictionis initio fuit verbum dei in propagatione generis humani, id quāsi ad præceptum, cui omnes addicti sint ad perfectionem Sacerdotij Christiani iā satis hominibus repleta terra infringendā malitiosè transuertunt.

Ita miserrimè Caluiniani, cū vident pu- ritatis plusquam voluissent firmissimā pa- trōcinia, omnes quidē veteres Patres in E- piscopali ordine aiunt approbasse coniu- giū, sed nullū adferūt, & neminē vnquam è Patrib' permisisse, vt in lucē ederet. Qui enim malè agunt, lucem oderunt.

Nec verò desuere, q Epistolā sancti Vdal- rici nō misse conscriptā inuenerūt, edito quo- dam libro Basiliensī tanquam ad Nicola- um Primum, pro Sacerdotū coniugio scrip- tam, sed neq; eius Epistolæ aut rei vlla me- tio

Toletan. Concil. 4. Can. 42. & Can. 26. Gangren. Concil. 4.

Epiph. hæ- re. 39. Za- char. Pōt. n. Bonifacii Innocent. c. 1. Epi. 22. ad Episco- pos Mace- donios.

Con. Trul- lanū. c. 48.

Vide Chro- nicō Ecclē- siæ Augu- stanæ, Nau- clerum, Ab- barem V. sperg.

Mat. cap. 9.

Epiph. hæ- re. 39. Za- char. Pōt. n. Bonifacii Innocent. c. 1. Epi. 22. ad Episco- pos Mace- donios.

Con. Trul- lanū. c. 48.

tio vnquam extitit in Augustano Episco- patu: Et vt sanctus ille Vdalricus multos annos post Nicolaū primum natus, ita ante Nicolai secundi Pontificis Maximicreatio nem plures quoque annos est mortuus.

Si quis aut Apostolos, aut alios antiquos, vt Patrem Gregorij Nazianzeni, vel Gre- gorium Nyssenum vxores habuisse legerint, callidè omittunt, eos vel cum illis non habitasse amplius, vel nunquam postea re- habuisse coniugij. Ecce nos (inquiunt Apo- stoli) reliquimus omnia, et secuti sumus te; id est Patrem, matrem, vxorem, sorores, vt Christi ipse Dominus explicat.

Si quis vnus, aut alter Paulo Apostolo vxorem fuisse dicunt, tacent constantè quo- nium antiquorū Patrum consensum, quod id mendacium esse testantur. Afferunt ve- rō vel vitiatos textus, vel deprauatas versio- nes, aut codices antiquissimos non respec- tere, quales locus est Ignatij ad Philadel- phenses, cuius Epistolæ multi codices nil de Paulo habent, sed de Petro. Interea verò vulpino astu dissimulant nescire, Paulum in numero se inuuptorum & continentū numerare.

Si piarum quarundam mulierum Apo- stolis ministrantium, vt & eiusmodi que- dā Christum Dominum sequebantur, sit mentio, statim oculus carnis ad carnem respicit, sibi que quales ipsi sunt hæretici, tales fuisse Apostolos, vel cogitant, vel vt computrescant in suis feciditatibus, nulla cum fronte mentiuntur.

Si loquitur Apostolus, ne quis ad Episco- patum, qui fuerit bigam' eligatur, illico sta- tuunt, vxorem diuino Episcopatu esse an- nexā, ac verò sensum Apostoli, Christi que ipsius Domini, & eorum, qui sanctissimi, vel ex Apostolis fuerunt Episcopi, nec vn- quam vxorem duxere ad carnis normam inuertunt. Quamobrem neque in his vn- quam spiritus Dei permanfit, nec permane- bit in æternum, quādiu caro sunt.

Si Paul' idem futuros suo tempore proxi- mē hereticos designat, qui nuptias esse p- hibituri, id pessimè cōtra Catholicam Ec- clesiam torquent, quæ tantum abest, vt nu- ptias legitimas dānauerit, vt earum Sacra- mentū à Christo institutum agnoscat, qd' Hæretici negāt; Ac nuptias interea Chri- stianas tollentes, concubinato, & incestis sunt contenti. Porrò ille (vt D. Augustinus ait) prohibet nubere, qui hoc malū esse di- cit, non qui huic dono melius anteponit.

Postremo itaq; vbi clarissima solis lucem tot mendaciorum caligine occultari non posse viderunt, vel peccata enumerant, q à Sacerdotibus committuntur, quasi omnes eiusmodi sint, quales illi blasphemāt; Deo autem iustitiæ suæ exequendę vis desit, et-

August. T. 6. cont. Fau- stum Mani- chæum li. 30. c. 6.

ia aduersus eos qui nolint sancta sanctè tra- ctare; aut quasi optimi politici & pacifici quidā mediatores aiunt, se à sancta Aposto- lica Sede dispensationes cupere, non intelli- gentes lubricos nimis & præcipientes ad sub- limium mysteriorum tractationem grad' esse carnales. Cūra verò propter innume- ras humani generis fornicationes, nihil de- præcepto suo aduersus eas, Deus vnquā re- miserit, sanè nec Spiritus ipfius ob aliquo- rum peccata in Ecclesia Catholica Sacerdo- talis castitatis, præscriptos terminos voluit vnquam perumpi.

Ex ipsa igitur tot testium nubē, ex ipsis rationibus, ex Ecclesię antiquissimo cōsen- su, ex Apostolorū, atque adeo Domini no- stri Iesu Christi exemplo, quid amplius ob- strepat humani generis hostis coelibatui Sa- cerdotum? Sanè si quærat humanum inge- nium meliorib' legibus Christianā muni- re Repub. quam ijs, quas Spiritus sanctus perfectissimè sanxit, excordem & stupidū se fateatur necesse est. Quod si D. August. monstrum appellat Iouinianum, quod ali- cum (vt idem ait) virorum Sanctiorum san- ctum coelibatum, commemoratione Pa- trum coniugatorum, & prædicatione fran- gebat, sancta Ecclesia fidelissimè ac fortis- simè resistit, quale tandem monstrū voca- ueris eum, (cui quidē fortissima fide resistē- dum sit) qui non solum suauis, sed factio ip- so Monachus cum plurimis Monachis, san- ctimoniam cum pluribus Sanctimoniali- bus in matrimonium & duxit, & auctor fuit vt ducerentur.

To. 2. Lib. 2. retract. Cap. 22.

SEXTA CHYTRAEI impostura.

Recentiores etiam formæ, & si Pag. 18. mortuorum animas in requie & luce vultus diuini collocari petūt, tamen oblationem pro animabus ex igne purgatorio liberandis nullā faciunt. Et quanquam tria loca dis- cedentium ex hoc vita Græci discer- nunt: eorum enim, qui vixerunt, & in Domino mortui sunt, beatas ani- mas rectā in coelum transferri; Im- piorum verò, qui sine poenitentia o- bierunt, recta ad inferos detrudi do- cent: Eos autem, qui in fine vitæ pri- mum ad Deum conuersi sunt, alio in loco, media conditione inter bea- tos & damnatos collocant, vnde eos Eleemosynis & precationibus viuorum liberari sentiunt: tamen hunc locum ignem purgatoriū non appellant.

IMPOSTVRARVM Rerectio.

In primis hoc loco obseruandum est, Chytraum, vt ad ignis purgatorij, & S. Ioannis Chrysofomi liturgiæ fidem eleuandâ sibi aditâ pareat, aliqua paulò ante de diffimilibus eius Patris Missarum formis attingere. Quæ (subdit) varietas liturgiârû falsò eas Chrysofomo tribui, & haud dubiè eius ætate multò puriorem, ac sinceriorem adhuc liturgiæ formam fuisse manifestè demonstrat. Hæc illè. Nos autem qualis fuerit eius ætate liturgiæ forma præsertim in negotio, de quò agitur, ex alijs eiusdem Patris operibus, quæ ne Hæretici quidem negant, diligentius expendamus.

Chrysof. Pro vniuerso (ait sexto de Sacerdotio libro S. Chrysofomus) terrarum orbe legatus intercedit, deprecatorq; est apud Deum Sacerdos, vt hominum omnium nõ viuendum modò, sed etiam mortuorum propitius fiat. At qui si per Sacerdotè Deus propitius fit viuentibus & mortuis, inde fit, quia in Missa pro vtriq; víctima illa offeritur & dispensatur, quæ (vt eodè penè seculo aiebat D. Augustinus) Chirographû deletum est, quod aduersus nos erat.

Chrysof. Homilia verò vigesima prima in acta Apostolorum, non frustra (inquit) oblationes pro defunctis fiunt, non frustra preces, non frustra elemosynæ: hæc omnia spûs disposuit, volens, vt nos mutuo iuueamus. Hic habet Chytræus & oblationes fieri pro defunctis, & has ab elemosynis distinguit. Deinde paulò post addit. Non simpliciter minister clamat pro his, qui defuncti sunt in Christo, & pro his, qui illorum memoriam faciunt. Non Diaconus est, qui talem illam vocem emittit, sed spiritus Domini.

Rursus homilia quadragesima prima ad Corinthios: Non est temerè hoc excogitatum, nec frustra memoriam mortuorum inter sacra mysteria celebramus, aut accedimus, pro illis agnum illum iacetem, & peccata mundi tollentem deprecantes, sed vt his cõsolatio aliqua fieret: Nec temerè, qui altari afflitis, inter horrenda mysteria clamat. Pro omnibus in Christo dormientibus, & pro his qui in memoriam celebrant illorum. Nunquam ita fierent, neq; hæc dicerentur, si pro illis cõmemorationes nõ fierent. Neq; enim scena iam amplius nõstra sunt, sed spiritus ordinatione fiunt. Oportulemur igitur his fratres, & memoriam pro ipsis faciamus. Nam si Iob illius liberos patris víctima purgavit, quid dubites, è nobis quoq; si pro dormientibus offeramus, solatijs quidam illis accessurum? Gratificari Deus propter alios alijs solet, quod Paulus hic ostendit: vt ex multis, inquit,

personis pro dono in nos collato, per multos gratia pro vobis agantur. Ne defatigati inuit mortuis auxilium ferendo, preces pro ipsis offerendo: communis totius orbis vltima preces sunt. Hinc pleni fiducia pro toto etiam orbe supplicamus. Inter Martyres, inter Cõfessores, inter Sacerdotes, mortuos recensemus. Vnum enim corpus omnes sumus, sint membra licet alia alijs illustriora: vndiq; veniam ipsis impetrare licet, precibus pro ipsis effusis, muneribus datis, consortio eorum, inter quos velut commune corpus referuntur. Quid ergo doles? Quid lachrymaris: cum impetrandæ mortuo veniæ tot extent rationes?

Denuò Hom. 3. ad Philip. Non frustra ab Apostolis sancitum est, vt in celebratione veneradorum mysteriorum, memoria fiat eorum, qui hinc discesserunt. Noverunt illis multum hinc emolumentû fieri, multum vtilitatis. Sciant siquidem populo vniuerso, manus in cœlos extendente, cœtè item Sacerdotali, verendoq; posito Sacrificio, quomodo Deum non placaremus pro istis orantes? Verum istud quidem de illis dicimus, qui in fide abcesserunt.

Vides igitur Chytræ: quàm sibi veritas semper cõstet, falsitas autè & secum ipsa perpetuò pugnet, atq; homines leues ad pauca respicientes adigat, ad imposturas aduersus id quod verissimû est, cumulandas.

Sed & facili negotio scire poteris, quid Missa, cur tradita, quæ illius vtilitas, qui ritus, & ordò in oblatione ac precationibus ipso tẽpore fuerit, si loca D. Chrysofomi legeris, q; ne nos eadè retexamus, Claudius Sanctius Episcopus Ebroicènsis Theologus optimus, & Iacobus Pamelius vir eruditissimus in suis liturgicis demonstrarunt.

Ceterum ad purgatorium ignè, si posses, extinguendum adhuc addis. Dionysiu quem Areopagitam vocant, quemq; non multis annis Chrysofomi ætatem antecessisse Erasmus etiam coniectat, cum diligentissimè oes suo tempore ritus in Ecclesia vsitatos recitet, nullam prorsus oblationis aut Sacrificij pro mortuis mentionem facere.

Sed primum quicquid coniectet Erasmus, homo plus Gramaticus quam Theologus, ac cuiuscum veller esse omnium iudex, cuncta ferè iustissimo Dei iudicio ab Ecclesia explosa iam sunt, sanè haud ita opinor loqueris, si legisses, quæ de illo præter recentiores à Franciscum Turrianum, à Ambrosium Camaldulensem, Marfilium Ficinum, Dionysium Carthusianû, & antiquiores Ioannem Scotum, Ioannem Saracenum, Michaelem Syngelû, Hilduinû, Anastasium Bibliothecariû, Nicephorus quoq; Damascenû, Sophroniû in epistola;

al. lib. de Hierarch. ordinationibus. In præfatione operatione D. Dionysij. Areopag. In scriptura D. Dionysij. Li. 2. hist. cap. 20. Oratione de dormientibus. lib. 2. de orthodox. Con. fide. ca. 3.

Hom. 34. in Euan. Ho. 2. ad Iueros ep. 1. 9. 7.

Concilium tertium Constantinopolitanû annos plusquam supra nonngentos, S. Gregorius Magnus, Origenes item scriptum reliquere. Germanos enim fuisse Dionysij Areopagitæ factus, qui eius nomine in scriptis sunt libri, & ab Angelicò spiritu non ab humano ingenio (vt ait Suidas) fuisse profectos magis admirarèris. At cù ex Apostolorum ritibus, cum quibus versatus est Dionysius Areopagita, cuius item extat ad Ioannem Euangelistam, huiusque auditorem D. Polycarpum, & ad Titum S. Pauli discipulum Epistolæ, videres sanctam Romanam Catholicam Ecclesiã inter medias omnes Tyrannides, atque hæreses integram fidem seruasse, procul dubio vnicò illo tam graui teste tuos errores depõneres, sinceramque iam veritatem, ad quam non semel magnos à Deo stimulos, & propensionem scio te sensisses, amplectereris.

Cæterum quòd subdit Chytræus à Dionysio nullam prorsus oblationis aut Sacrificij pro mortuis mentionem fieri, id etiam vel temerè vel fallaciter prolaturus est. D. enim Dionysius sic prorsus habet: Oratio igitur diuinam bonitatem precatur, vt remittat defuncto quacunquè per humanam infirmitatem peccauit, eumquè collocet in lumine & regione viuentium, in sinu Abraham, Isaac & Iacob, in loco vnde sitigit dolor, mæstitia, & gemitus. Porro orationem hanc Sacerdotes offerunt, non solum quemadmodum quiuis de plebè, verum in primis vt persone publicæ, & ipse phariseus (vt sanctus inquit Dionysius) raris deus, hoc est, diuinæ iustificationis subnuntiatores, & administrati, qui potestatem ligandi & soluendi à Domino acceperunt. Pie enim defuncti (ait) quasdam secum maculas ferunt, humanam infirmitate inultas. Accedit, quod & precatio hæc fit, quo tempore tremendum illud Sacrificiû (quod Græci non sine causa φρικώδες ἀγνὸν θυσίαν, hoc est, diuinæ iustificationis vocant) offertur. Nullum ne ergo Chytræ oblationis pro mortuis hinc vestigiû cernis?

Denique quod inquis Græcos etiam si tertium locum statuant, vnde suffragijs piorum animæ liberentur, illum haud ignem Purgatorium appellare; id mendaciû est. Ac licet vbi de re conuenit, videri posset superuacanea de nomine disceptatio: hoc tamen ad temeritatem coercendâ non recentiorum modò, verum etiam antiquissimorum Græcorum testimonio ressellimus. Primum autem sciendum est, in ore Græci populi adhuc sæpe versari nomen hoc καθάρτηριον, quo nomine Purgatorium designant. Deinde pro omnibus defunctis præter eas quæ pro singulis ora-

tionès & oblationès identidem fiunt, cõmemorationem haberi bis in anno; solennem semel die Sabbathi ante Dominicam Quinquagesimæ, quam ipsi vocant Dominicam aduentus Domini: Iterum per vigilio Pentecostes. Præterea S. Maximus Græcus author, Græci autoris S. Diadochi locum interpretans, in quo ille scripsit, iudicandos esse aliquos per ignè, ac post hæc vitam purgandos in futuro, sic ait: Quibus perfecta charitas erga Deum est, quicquid animæ alam virtutibus in sablime sustulerunt, hi in nubibus rapiuntur, neque in iudicium veniunt. Qui verò nõ omnino perfecti fuerunt, sed peccata cum virtutibus habuerunt admixta, hi veniunt in iudiciû, vbi examinatis bonis & malis operibus quasi si per ignem, hoc est, igne probati, bonorum operum lance præponderante purgantur, supplicio. At qui & præter S. Maximum, atque Ioannem Damascenum, Gennadius Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus, proprio hac de re libro, D. autem Basilii nonum Esaiæ caput explanans, & Gregorius Nyssenus in sermone de mortuis, manifestè Catholicæ de purgatorio ignis fidè confirmant. Nyssenus. n. ad epistolè ab Apostolo ad Corinthios scriptæ loci respiciens, in qua per ignem probandos, ac tamen saluos futuros dicit, asserit, vel in hac vita per virtutis studium; vel in altera multos per ignis purgatorij fornacem expurgandos: ἢ μετὰ τῆς ἐπιπέδου μεταδρασιν δὲ τῆς καθαρῆς πυρῆς χανέας. Adderem alios, & ipsum Theodoretum à D. Thoma hæc de recitatum, in lib. quem aliqua ante secula conscripsit aduersus errores Græcorum, & Armenorum, nisi quem locum sanctus ille Theologus attulit, ex ipsius Theodoreti codicibus non leuis esset coniectura, in Græcia fuisse olim ab Hæreticis erasum. Sed & eò spectat, quæ de loco tenebricoso S. Dionysij Areopagita scriptum reliquit, inde enim vt anime ad lucentem locum φωνηθῶν educantur; orat Sacerdos, quæ ue erant diuine quasi iustitiæ compedibus vincitæ, vt laxentur à vinculis, & in ea regione statuuntur, vnde fugit dolor, mæror, & gemitus. Quòd quidem ipsum (præter id quod Dominus in Euangelio carcerem vocauit, quem D. Ambrosius cum alijs Patribus purgatorium interpretatus est) ipsa quoque ab Apostolis iam ante quindecim post. lib. 3. secula profecta constitutio planissimè testata est.

Possè addere, quòd qui ex Græcis huiusmodi errorem olim conceperant, hi aut antiquitus ab ipsis Patribus Græcis (vt Epiphanius adnotat) habiti sunt Hæretici, quales Aeriani fuere, aut postea in magna Florentina Synodo eum publicè abiurarunt; quæ

Diadochus l. de p. f. de spi. rituali cap. 100. a. nimæ alam virtutibus in sablime sustulerunt, hi in nubibus rapiuntur, neque in iudicium veniunt. Qui verò nõ omnino perfecti fuerunt, sed peccata cum virtutibus habuerunt admixta, hi veniunt in iudiciû, vbi examinatis bonis & malis operibus quasi si per ignem, hoc est, igne probati, bonorum operum lance præponderante purgantur, supplicio. At qui & præter S. Maximum, atque Ioannem Damascenum, Gennadius Scholarius Patriarcha Constantinopolitanus, proprio hac de re libro, D. autem Basilii nonum Esaiæ caput explanans, & Gregorius Nyssenus in sermone de mortuis, manifestè Catholicæ de purgatorio ignis fidè confirmant. Nyssenus. n. ad epistolè ab Apostolo ad Corinthios scriptæ loci respiciens, in qua per ignem probandos, ac tamen saluos futuros dicit, asserit, vel in hac vita per virtutis studium; vel in altera multos per ignis purgatorij fornacem expurgandos: ἢ μετὰ τῆς ἐπιπέδου μεταδρασιν δὲ τῆς καθαρῆς πυρῆς χανέας. Adderem alios, & ipsum Theodoretum à D. Thoma hæc de recitatum, in lib. quem aliqua ante secula conscripsit aduersus errores Græcorum, & Armenorum, nisi quem locum sanctus ille Theologus attulit, ex ipsius Theodoreti codicibus non leuis esset coniectura, in Græcia fuisse olim ab Hæreticis erasum. Sed & eò spectat, quæ de loco tenebricoso S. Dionysij Areopagita scriptum reliquit, inde enim vt anime ad lucentem locum φωνηθῶν educantur; orat Sacerdos, quæ ue erant diuine quasi iustitiæ compedibus vincitæ, vt laxentur à vinculis, & in ea regione statuuntur, vnde fugit dolor, mæror, & gemitus. Quòd quidem ipsum (præter id quod Dominus in Euangelio carcerem vocauit, quem D. Ambrosius cum alijs Patribus purgatorium interpretatus est) ipsa quoque ab Apostolis iam ante quindecim post. lib. 3. secula profecta constitutio planissimè testata est.

que quidem Synodus etiam Græcè extat. Sed cum in vniuersa Dei Ecclesia hoc de purgatorio dogma semper fuerit certissimum, qua etiam veritate coactus Lutherus & in disputatione Lipsica, & in 37. Assertionum articulo dixit se credere, confutere, ac suadere credendum esse purgatorium, demiror Chytræ, quid probans esse purgatorium, id tamen improbes, nisi quod cum ad fideles poenitentes id credas pertinere, nihil tamen spectare ad Hæreticos rectissimè putes, cū perpetuo igne cruciandi sint. Qui enim non crediderit, iam condemnatus est.

SEPTIMA CHYTRÆI impostura.

SYRI liturgiæ suæ autorem laudat S. Basilium, sed Sanctorum commemoratio, in quorum intercessione latere, & per eos ad Deum accedere cupiunt, aliquanto impudentior, & oratio pro mortuis prolixior est, &c. (suprà verò de Græcis dixerat) Nec tantum intercessione, & precibus, verum etiam meritis, & auxilijs Sanctorum confidant, ac tetra, & idololatricæ inuocationis non modo exempla in eorum templis, quotidie cōspiciuntur, verum etiam formulæ in illis ipsis precibus horologij Græcorum solemnibus in singulis horis præscriptæ sunt, vt in Mesonyctico. *Σὲ τὸ ἀπόδητον τεύχε, τὸ ὁρωμένην ὀχύρωμα, θεοτόκε παρθένη ἱκετεύω, τὰς τῶ ἐναντίων βλασφείας δεισκέδου.* *Gr.* Te in expugnabilem murum, & munimentum salutis Dei genitrix Virgo oramus, inimicorum consilia dissipat, &cet.

IMPOSTVRÆ Retectio.

PARUM sibi sceleris patrâsse videbatur Chytræus, qui Christi Domini meritum animab' in purgatorio denegauerat, (quod quidem facinus animarum eadem Synodus Carthaginensis vocauit) nisi superbia, quæ semper ascendit, cornua vsque ad caelos attollens, Christi membris, ipsique ad eam gratia plenè Virgini Dei matri bellū intulisset. Quasi vel ipsa, vel sancti Idola essent, ac Dij gentium, quæ quidem Idola nihil in Mundo sunt, ac tantò minus sunt, quantò ipsimet sancti, vt illa euerterentur, sanguinem, & quidquid habuere, libentissimè profuderunt. Scilicet, impleri oportebat omnia, quæ de filio hominis, de quæ eius regno prædicta sunt à Prophetis. Por-

ro S. Ioanni istud quoque, de quo agimus, reuelatum fuit in Pathmo. *Datum est* (inquit) *mihi* (id est, Antichristo & Sectatoribus eius) *os loquens magna, et blasphemias, et paulò post. APERUIT OS SVVM IN BLASPHEMIAS AD DEVM: BLASPHEMARE NOMEN EIVS, ET TABERNACVLVM EIVS: ET EOS QUI IN COELIS HABITANT. Hæc ille; quib' breuissimè ingenij hæreseos graphice descripsit. Quæ cum diuinitati aliquando, mox humanitati Christi belluatrox indixisset, mox exacuit dentè aduersus Sæctos, quos qui spernunt, & mordent, nonnè i Christum eorum caput eodè Christo nunquam mentiente spernunt & mordent? Et quidem antea præter Eustachij, Vigilantium, Eunomium, Heluidium, reliqua illa antiqua hæreseos fax id inchoarat. At quanta accessio à recentioribus Lutheranis, & alijs ad eos facta sit, non ita fortassis omnes nôrit. Nam vbi Christum Dominum de proprio solio deturbare conati sunt, Primò vel antiquos Patriarchas, & Moysen (vt a Caluin) vel Iob & Hieremiã (vt Brætius) vel Ionã Prophetam, & opera poenitentia à Ninivitis suscepta, & à Christo commendata (vt Pomeranus) petulenter incusarunt: Inde item iam non amplius Deiparam, sed Christi tantum matrem vocarunt, ac ne matrem quidem esse, ex qua filius Dei carnem sumpserit, ausi sunt potestea dicere Anabaptistæ. Christianos verò quosq; (modo nudam habeant fidem) nihilo minore esse sanctitate, quam beatissimam illam Virginem (vt Lutherus) In hac reliquias peccati mansisse (vt Loffius a & Brætius) eam in fide nutasse, & Christum ignorasse, atque adeò penè desperasse. (vt cum suo antesignano Luthero reliqui blasphemii) euomuerunt. Sic alij, vt omnè iniquitatis mensuram implerent de Petro ac Paulo (vt i Centuriatores) Paulum ite indoctum (vt Aegeranus) Vas fractum, ac Ioanem stolidulum, Matthæum scæneratorè, ac Petrum Abnegatorem Christi præconem stolidulum, Matthæum scæneratorè, baptistarum caput in Gallia fecit. Hinc verò machinas omnes adhibuere, quibus vix permitterent, vt nomina Apostolorum in baptismo aliquibus imponerentur; Sed & furenti illa rabie, quantum potuerunt, effecere, ne templa eorum extarent, ne libri cernerentur, quibus Sanctorum vitæ, doctrinaq; continentur, ne ipsi quidem eorum cineres locum haberent, vbi cum honore quiescerent.*

Agedum igitur Chytræ, qui tuum quoque impurum os aperuisti ad blasphemandum tabernaculum Dei, & eos qui in celis habitant, cur Virginis beatissimæ et Sanctorum lau-

Fig. 13.

ita Chytræus cum sereniiff. Regi Sueuicæ scribat.

laudes tibi ad eum fecerit. Laudant (inquit) Græci supra modum beatissimam Matrem Dei. At scito; & supra modum eam fuisse cælestibus Charismatibus imbutam. An verò cū illa cōmendatur, is a quo hæc donata accepit, Deus in ipsa nõ laudatur? Tu autè cum Regem aliquem compellas, vel ad eum scribens, Potentissimum & Inclytū, ac Serenissimū vocas, teque Epistolè scribens, semper eum te colentè adscribis; nec verò vquam illum alloqueris, quin honoris ergò, sacram eius & Regiam Maiestatè appelles: si te velim criminis argue-re, quòd Idololatriam committeres, quòd, quæ Dei sunt, homini tribueres, verane ego profertem? nõ diceres opinor. Cùm enim omnis potestas à Deo sit, in Regia dignitate diuinam Maiestatem reueremur; cum verò eos in seculari administratione Iudices, protectores; vindices, orphanorū & afflictorū spem, patronosq; ac Dominos vocamus, certè nullam diuinam clementiam, aut potestati iniuriam facimus. Et verò ordnatissimū diuinæ prouidentiæ ordinem in ijs agnoscimus, quæ sic per superiores potestates in subditos, vt per cælestia, & clementia sublimiora in ipsam terram diuicias suæ bonitatis semper influxit. Quod si specie zelii, aut diuini honoris pretextu legitimum Regum tribunal subditi detrectarent, aut falsa clementiæ Regiæ exillimatione Regum Consiliarios spernerent, eorum que operâ nulli vsui esse putarent: an non essent ex ijs, quos cum D. Petro S. Iudas tanquam ad Antichristi membra spectantes, prædixit Dominationem sperituros, & Maiestatem seu gloriam blasphematuros.

Hic igitur Chytræ, te in nomine Iesu adiuro, cōscientiam vt tuam interroges; desq; ad æternam tuam salutem sine malo pudore honorem Deo. Cur (inquam) cùm Ecclesia omnis sciat, credat, fateatur, quicquid in Virgine beatissima cæterisque cælitibus est boni, id ab ipso Deo manasse, ac verò ancillæ & seruatorum honorem ad Dominum redundare, tu te ipsum in acetas, quòd à Deo vocatis amicis, luci, fundamentis; pastoribus honor adhibeatur, & per eos ad communem Dominum aditus pateat? Cur item in primis sanctissimæ Virgini à Deo per tot prophetias & figuras prænunciata, benedictè, plenè gratiæ, organo Spiritus sancti, Portatrici Christi in mundum, salutata ab Archangelo, quæ ne Deus quidem in tanto redemptiois opere vt instrumento dè dignatus est, tu hominibus honorem, salutationem, preces ab hominibus inuides? Sed vtinam nullis alijs erroribus (si dicendus error hic sit, qui est gratissimus Deo cultus) Græci non fuissent im-

pliciti. Staret enim adhuc apud eos libertas, qui quamdiu sese ab Apostolicæ sedis obedientia penitus hæd se iunxerunt, nec Turcicum iugum perpessi sunt, nec viderunt à pectoribus Christianorū parentum liberos (vt modò fit) tributis loco singulis annis ad euandam fidem Christianam auelli.

Si non verò qua recentiores facis, eadem non audes labe Græcos sanctissimos Patres antiquiores aspèrgere: audi Diuum a Athanasium & b Methodium ex D. B. I. verbo beatam Virginem MARIAM DEI tabernaculum, sanctum que Germanum Patriarcham Constantinopolitanum eam animum Dei templum *ναὸν θεῦ ἐκλυον, καὶ δαυότην*, vocantes. Lege item, quæ de illa Sergius Hierapolita; Damascenus, sanctus Cyrillus Alexandrinus, Proclus Episcopus Cyzici, Achatius Episcopus Melitenis in Synodo illa ex quatuor primarijs frequentissima aduersus Nestorium tantquam in teatro totius Christiani orbis, Spiritu sancto dictante, de Dei Matre ad Christi eius filij honorem dixere: Vt omittam Effremum, ac Nicænæ secundæ Synodi Patres; & reliquos innumeros; cum quorum vitæ doctrina, sanctitate, miraculis, æquus ex istis apostatis audeat suas tenebras conferre?

Quod si te circumseptum illa vniuersæ antiquæ Ecclesiæ coronâ videres, non ne erubesceres, nisi; cum sancto Gregorio Nazianzeno veritatè confessus, Matri Dei eundem, quem ille ante mille ducentos annos cecinit, hymnum concineres? Ita enim beata illa vox pronuntiabat. *Χαῖρ ὡ νόρη ἀγάχαρτε, μήτηρ παρθέν, Κάλλιπα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη; Οραμένην τὰ γυμνάσιον ὑπὲρ τῆσδε; Θεοποινα, πανάνασσα, χάριμα τῶ γένεσ; Α' εἰ ποτ' ἐυφρονέσῃ τυχέσθεις γένε; Κ' ἀμῶι μεγίστη παντῶσ σωτηρία.* *Luc. p. uen. virgoq; plena gratiæ; Tu virginum longè omnium pulcherrima; Exerctiūq; cælitum potentior* *Dominæ omnium Regina, Mundi gaudium; Nostrum genus benignâ semper afficit; Mibiq; open tu fers vbi que maximam.*

Si dices, laudes audio Sanctorum, Inuocationem non ostendis. Breui igitur sic habetò. Nullo vnquam seculo à Domini morte in eius Ecclesia Sanctos non fuisset Inuocatio. se Inuocatos; quod certò certius esse tum idem & reliqui grauissimi testes, ac templa ipsa, tum verissima Sanctorum miracula semper declararunt. Vt verò omittam Africanos Patres, & vniuersam Ecclesiam Latinam, in qua ne ipsi quidem aduersarij iā

In Euang. de Dei para. In Hypo. pante. Do. mino. c. p. 45. Sanctifica. uit taber. naculum suum altif. In Psal. 44. Tom. 6. cap. 6. & seq. Conc. Ephesi.

Bb negare

a In Orati- negare audent, Sanctorum inuocationem
one de B. in vfu fuisse. An illa inuocatio est, qua D.
Marie, & **Oratione** Athanasius beatissimam Virginem sic
19. in. Cy- compellat: Ad te clamamus, recordare no-
prian. stri Sanctissima, quæ etiam à partu Virgo
b D. Ephre- permanisti. Sed & alibi orat B. Cyprianus:
in oratio- Ac cum Martyres quadraginta D. b Ephre-
in 40. Mar- vna cù B. Basilio, ac sancti e Neftarius The-
tyres & in- odorum Martyrem, Gregorius Nazian-
lament. zenus Gorgoniam, Eusebius e Emifenus,
Marie ad Epiphodium, Alexandrum, & Genesium,
cruciflan- Sf Chrysoftomus, g Origenes & S. Martia-
tis, Et Basi- lis Christi Domini discipulus Sanctos in-
in oratio- uo. ent: b Irenæus verò Beatam Virginem
in 40. Mar- nominet aduocatam, nullius ne erunt fidei
tyr. tot sanctissimi vel Martyres, vel Euangeli-
c In orat- cæ colunæ ad Sanctorum inuocatione altru-
in Theodo- dendam? Aut verò hæc ab vno, vel altero Pó-
rum Mar- tifice non ita multo antea prodierunt?
tyrem. car Gorgo-
d Orat. in Verum & festorum institutio, ipsaque
qua inuo- Templorum extructio eidentissimum
cat Gorgo- inuocationis Sanctorum, toto orbe terra-
niam. rum est argumentum. Apostolica verò cõ-
e In orat- stitutio præter alia docemur, vt in die-
de S. Mar- bus Apostolorum, qui essent mortui, & B.
tyr. Epi- Stephani Protomartyris Christiani vaca-
phodius & rent, ac reliquis diebus Sanctorum Martyrum
Alexand. qui Christum vitæ suæ anteposuerunt. Vaca-
& homil- rent, in quâ sic, vt (quæ admodum ait Apo-
de natali stolus) meminissent præpositorum suorum,
D. Genes. qui ijs locuti sunt verbu Dei, quorum intuen-
f In c. 2. E- tes exitu conuersationis, imitarentur & fi-
pist. Pauli de. Ita schismatici ab i Optato vocati sunt
ad Phile- Donatista, vt ab Ecclesia habitus est Hære-
monem. ticus Eustachius, quia non comunicabant
g. 1. b. con- memorijs martyrum, quas quia Felicitis Ponti-
Cellum ad ficis tempore extingui vnâ cum eorum ve-
finem b. neratione curabant, Synodo cautum est, vt
lib. 3. ca. 13. tantò magis instarent, vt super memorias
Aurelia- Martyrum missæ celebrarentur. Sancti ve-
nus in vita rò k Martialis templi à se edificati in me-
S. Martia- moriam B. Stephani Protomartyris, men-
lis. tionem facit, vt & reliquis Apostolis ali-
L. 8. con- quibus fuisse edificata, nisi ipsi credatur
stit. Apo- litorijs parietibus eertè ipsorum templo-
stolium rum antiquissimis, velit nolit stulta hære-
c. 33. sis credat ne esse sit. Atqui templa & festa
Theodore- instituta sunt ad m orandos Sanctos, eorū-
rus in Epi- que vitas recolendas, ac sedulo imitandas.
stol. Paul- Ad hæc omnia, accedunt perpetua tem-
ad Heb. c- porum ferie, ad reliquias Sanctorum mi-
13. racula diuinitus effecta: quibus cos non so-
Epist. ad lum inuocatos fuisse, verum etiam vota
Heb. precantium audiuisse manifestissimū est.
i Epist. 2. Sed & neminem constat in catalogum San-
Telesin ctorum hæcenus fuisse conscriptum, cuius
Tom. Con- sanctitas à Deo miraculis haud fuerit cõ-
cil. probata. Quæ res maximi quoq; ponderis
k Epistol. est ad Ecclesiam, veritatisq; Catholice certâ
ad Burde- notam indicandam, quâ neq; Hæretici vl-
gal. & Au- li, neq; Ethnici, aut Mahometani vnquam
relianus in spõ. ad 40.

habuere: ac propterea vinculis miraculo-
 rum se in Ecclesia Catholica teneri aiebat
 sanctus Augustinus. Quæ miracula Catho-
 licis nunquam, si contra rectum Religio-
 nis cultum Sanctos orâssent, fieri permis-
 set. Quæ si quis non credat accidisse, is &
 omnipotentiam Dei pernegat, & vniuersæ
 antiquitati, grauisimiq; omnium seculo-
 rum testibus (quos tamen Hæretici ipsi san-
 ctissimos interdū agnoscunt) omnem au-
 thoritatem detrahit. Quod si alij (quemad-
 modum blasphemii illi Ceteriatores Mag-
 deburgenses fecerunt) eadem miracula vo-
 cant prestigias Demonum, agnoscant tum
 necesse est, sese ex eadem schola prodijisse,
 ex qua vel a Manichæi, vel Pagani, vel post
 Manichæos alij Hæretici, vel ipsi adeo
 Pharisei, & Scribæ prodierunt; ij enim o-
 mnes simile conuictum in Christum Do-
 minum, eiusq; sanctos Martyres iaciebant,
 cum ille cœlestem suam doctrinam sequē
 tibus signis ad Sanctorum corpora præter
 naturæ ordinem editis confirmaret, atque
 ora malignantium obstrueret. Quidni ve-
 rò negabunt isti patrata miracula per Apo-
 stolos, quorum sine vlla superstitionis sus-
 picione vmbra, semicinctia, strophioia, æ-
 grotos tangentia mirabiliter sanabant? sci-
 licet Dominus Iesvs qui veritas ipsa est,
 mendacium pronuntiabat, cum maiora
 quam ipse de his rebus fecisset, miracula fa-
 cturos discipulos suos prædixit. Porro ne-
 mo nisi impius ea vnquam negauit, quem-
 admodum b Tertullianus, atq; Lactantius
 fusè docuerūt. At Luthero, Caluino, Illyri-
 cõ, & ceteris eiusmodi fardibus fidem ad-
 hibere, quæ Christi Domini Ecclesie neges,
 quænam est, si non hæc diabolica supersti-
 tio est? sin autem ad fidem plantandâ, aut
 ad extraordinarias à Deo missiones persua-
 dendas miracula semper necessaria fuere,
 sicut ex vtroque c Testamento, ac d Patri-
 bus planissimum est, quodq; vel Melanch-
 thõ, (licet Hæreticus) coactus est fateri, cur
 Magi, aut Antichristi imposturis ac signis
 mendacibus tribuas, quod dexteræ Dei nū-
 quâ abbreviatæ, qui mirabilis semper fuit
 in Sanctis suis, tribuendum est.
 In Indijs sanè nouoq; orbe Christiano
 surdis & mutis redditio sensus, vitæque de-
 mortuis restituta, morbi ite alij vel solius
 aque in nomine Domini benedictæ, vel Ba-
 ptismi Sacramento accepto sanati, dubia
 possent hoc nostro seculo esse miracula, ni-
 si eadē in primitiua quondâ Ecclesia con-
 tigisse sciremus. Nisi in quâ Euangelij pro-
 pagationem, quæ ijs in regionibus per solos
 Catholicos fit, consequuta fuissent, quæ per
 Apostolos Deus operabatur antiquitus, I-
 dolorum euersio, crucis vbique trophæi
 erectio, scelerum nefandorum horror,
 martyria,

Miracula
 Sanctorū.
 Aug. li. de
 vtilitate
 credendi.
 & lib. con-
 tra Epist.
 fundamen-
 ti cap. 4.
 August.
 vno
 cont. Mani-
 chæos c. 17.

Tertull.
 in Apolo-
 get. c. 21.
 c Exod. 4.
 Matt. 10.
 Mar. vi.
 d Aug. li.
 22. de ciui.
 Dei c. 8.

martyria, lumen deniq; veritatis, dispulsa
 gentiliū errorum teterissima caligine, plen-
 didissimum. Videre autem à Catholicis
 pauperibus, inermibus, atque omni penè
 humano præsidio destitutis tot maria è-
 mensa, ignotaq; lingua ad Christi Domi-
 ni fidem conuersos fuisse tot populos, qui
 non solum humanum sanguinem sitiebāt:
 verum etiam non ita pridem, humana quo-
 que cadauera iam foetentia, exhumare so-
 lebāt ad cibum: Videre inquam verbo
 Christi à Catholicis tantum prædicato in-
 iecta iam Orienti, Occidenti & Meridiei
 frena pietatis, an vt hoc euidentissimum
 miraculum miraculorum est, ita etiam id,
 quod paulò ante diximus, manifestè deli-
 gnat, miracula in Ecclesia semper fuisse, at
 que hæc ad veritatem fidei Catholice, &
 ad signa Antichristi, atq; falsorum mago-
 rum dignoscenda maxime facere?
 Sed vt redeamus ad id, vnde digressi fu-
 imus, præfici Orientis Patres, ij q; grauisimi
 testes pleni sunt miraculorum, quæ sicbāt
 ad martyrum sepulchra; quæ mobrem &
 hæc cū mausoleis Imperatorum conferuntur
 ad D. d Ioanne Chrysof. & ijs ille dæ-
 mones torqueri, ait, sicuti & puluere sancti
 Cypriani D. Gregorius Nazianzenus; atq;
 ossibus beati Theodori, Gregorius Nyffe-
 nus, ac reliquis quadraginta Martyrum;
 & beati Mamantis, sanctus Basilius, & B.
 Babylæ Martyris mutum fuisse redditum
 dæmonem apud idolum Apollinis Daph-
 næi Nicephorus; Atque ex sepulchro &
 ossibus B. Euphemie Martyris in Conci-
 lio Chalcedonensi consecutam illam ad-
 mirabilem disputationis discussionē scri-
 ptum reliquerunt; præter sexceta alia, quæ
 huc minimo negotio ex Theodoro, &
 alijs antiquissimis Græcis possent afferri.
 Quare i modò Chytræ, & Catholica
 Ecclesiam Idololatriæ teterimæ argue-
 Qui si Græcæ Ecclesie testimonium ad cõ-
 probandas hæreses tuas iterum accersis;
 confères ista cum tuis, qui te ad hanc impi-
 etatem iactarunt, & videbis ab omni an-
 tiquitate istas Lutheranas blasphemias
 fuisse semper explosas. Desines verò tan-
 dem cum Vigilantio veseri, sanctos, quo-
 niam hinc corporeis vinculis sunt soluti,
 audire petentium preces, ac propterea non
 esse inuocandos. Audiunt enim mira cele-
 ritate ea percipiendi, quæ Deus vult, vt
 aduersus Vigilantium D. Hieronymus
 scripsit, ac vult quidē Deus, vt sese collau-
 dent, & eam, quæ nunquam Apostolo te-
 stante charitas excidit, continenter exer-
 ceant. Audiunt item S. Angelorum mini-
 sterio, cuncta, vt D. inquit Basilius, per lu-
 strantium, cum in diuino quoque verbo,
 in quo relucet, ac quasi in speculo cernunt

tur, oēs creaturæ ea intueantur, quæ ad sese;
 ad gloriæ suæ perfectione attinent, quem-
 admodum D. Gregorius, & Fulgentius di-
 xerunt. Ecquid aut non viderint ad chari-
 tatem suorum spectans, qui Agnum, vt S. ait
 Euangelista, sequuntur, quocunq; ierit, ac
 videntem omnia vident? scilicet Sancti &
 Martyres adhuc in corpore cõstituti (vt S. e
 aiebat Hieron.) cū adhuc pro se effedebēt
 solliciti, possunt orare pro cæteris; quantò
 magis post victorias, post coronas, post tri-
 umphos? vnus homo erat Moyse, sexcen-
 tis millibus armatorū veniam à Deo impe-
 trat. Et Stephanus imitator Domini sui, &
 primus martyr in Christo pro persecuto-
 ribus suis veniã deprecatur, & postquã cum
 Christo esse cœperint, minus valebunt?
 Paulus Apostolus; ducentas septuaginta
 sex animas sibi dicit esse cõdonatas, &
 postquam corpore resolutus, cœperit esse
 cum Christo, tunc ora clausurus est, & pro
 ijs qui toto orbe ad suum Euangeliū credi-
 derunt, mutire non poterit, meliorq; erit
 Vigilantius canis mortuus, quàm ille Leo
 viuus? Et hæc quidem D. Hieronymus.
 At præterea si voluntatis & Spiritus im-
 perium omnia membra nostra sentiunt, li-
 cet per se furda, si quod membrum bene
 vel malè habet compatiuntur, aut congru-
 dent, & alterius mentem vel per atramen-
 tum cernimus, ac mortui, Lazarus, & Tha-
 bitha vocem Christi Domini, & Petri ex-
 audiuerunt, & Prophetæ aliorum absentiu
 cõsilia & secreta cognouerunt, Vti Eliseo
 cum Giezi, & cum Rege Syria, & Petro cū
 Anania & Saphira contigit, Spiritu nimirū
 sancto, qui pro nobis postulat (ὁ ἅγιος πνεῦ-
 μας) gemitibus inenarrabilibus, id operari
 te, postea dubitabimus, quin multò ma-
 gis, cum Christus Dominus in terris hoc
 pro sua reuerentia exauditis impetrauerit,
 ij plenissimè in cœlo sint affectu? Rogo
 (aiebat) te Pater, vt omnes vnū sint, sicut
 tu Pater in me, & ego in te, &c. Claritatem
 quam dedisti mihi, dedi eis, vt omnes vnū
 sint, sicut & nos. vnum sumus; quã
 quidem claritatem (exponit sanctus Hilarius)
 vult intelligi honorè, affirmas sanctos Dei,
 nõ voluntate metis tantū vnū esse in Chri-
 sto, verū naturali quadã per gratiam imper-
 tita vnione, vt sicut ipse viuuit per patrē, ita
 ipsi viuāt vita Christi; & impleatur dictū
 illud D. Petri, quo dicit: Sanctos diuine cõ-
 fortes esse nature, atq; illud Domini: Ego
 sum vitis, vos verò palmites. At viuere per
 Patrē, ac cõfortes esse nature diuinæ, & pal-
 mites esse Christi, quid hoc est, si non est, &
 in eiusdē Patris lumine videre lumen, quic-
 quid aduersus expressum Dei verbum mē-
 titur Caluinus, & operari per gratiæ parti-
 cipatione, id quod Christus per ipsam sui
 essentiam,

Chrysof.
 hom. 29.
 in 12. c. 2.
 Epist. ad
 Corint. &
 in orat. de
 virtutibus
 & vitijs.
 Niceph. li.
 5. cap. 5.

Caluin. li.
 3. c. 20. art.
 23. hist.

essentiam, vnionemque cum diuinitate, ac meritum & audit, & operatur.

Cæterum ob respicientem animam Angeli letantur, qui plus super vno peccatore penitentiam agente gaudent, quam super nonaginta iustis, ac non solum veteris legis, sed & noui Testamenti tempore phialas aureas odoramentorum, & incensa multa offerunt Deo, que vt scriptum est in Apocalypsi, sunt orationes Sanctorum, ac postea verebimur, quin odoré odoramentorum, & incensi, id est, vota & preces Christianorum à Sanctis audiantur in cælo?

Quod si superioribus solidissimis rationibus prætermisissis, plumbeum à Caluianis petens argumentum vrgeas Sanctorum, haud eandem esse, quæ Angelorum est ratio, quod hi, non illi administratorij Spiritus sint, imprudentissimè id facis. Neque enim agimus, nisi Sancti mittantur ad nos, sed, num orent pro nobis, nostrasque preces inaudiant. Romani certè non erant administratorij spiritus, & tamen Apostolus rectissimè eos rogabat, vt pro se oraret. Quibus vt alijs Christianis vitam hanc etiamnum agentibus, nisi ratio defuit, qua desideria nostra cognoscerent, quantè nã soliditatis erit, cogitare vbi est summum Ecclesiæ triumphantis cum hac militante vinculum atque communio, & vbi vtriusque spiritus, idem Deus cœlestem illam Sion admirabili & immensa luce perfundit, vt ibi vota nostra non innotescant.

Quod si animalis homo capere posset ea, quæ Dei sunt, nemo est, quin planissimè intelligeret, nullam præter incredulitatem atque heresim esse causam, cur Sancti, qui sunt in cælo, & nos non audiant, atque pro nobis non orent. Vt enim vtriusque non fieret, quatuor omninò causæ afferri possent, quarum cum nulla sit vera, claudat necesse est ora perfidie & obmutescat. Vt S. Ambrosij verbis vtatur.

Porro causas illæ sunt, quod Sancti in cælis, aut res nostras ignorant, aut pro nobis orare nequeunt, vel nolunt, aut denique id faciunt, à Christo vnico mediatore prohibentur.

Verum in primis non ignorant ij, quæ sunt apud nos, tum ob eas rationes, quas paulò antè attulimus, tum quod illi miseras nostras plus satis experti sunt. Qui verò Angelorum apostatarum ruinas erant implenturi, Angelis ite (vt inquit Christus) futuri erant æquales, eodemque in lumine nostra cognituri, in quo eadè Angeli nostra cognoscunt. Ac de Angelis quidem nulla ne apud Hæreticos quidè est dubitatio, quin nostra cognoscant, quod etiam ex historia Cornelij liquidissimè est. Veruntamen & manifestissimum est, Sanctis eandè fuisse per suum sanguinè comparatâ prerogatiuam

à Christo, ac proinde ex verbo Dei atque ex historia Abrahami, qui preces existentis in inferno (tanto licet chaos interiecto) audiuit, & S. Patres hanc veritatem vt comperitissimam astruxerunt. Sed & illud inuictum est argumentum in Apocalypsi, vbi non Angelus tantum, verum etiã Seniores & alij orationes eorum, qui sunt in terris offerunt deo: Ac cum b beatus is sit, qui habet omnia, quæ vult, & nihil vult mali; cumque Sancti (quæ admodum scripsit D. Augustinus) velint etiã intelligere, quæ apud nos gerantur, vix beatissimi, aut pij esse possent, si ea, quæ necessaria sunt, & ad tantam pietatem pertinent haud cognoscerent.

An verò, qui carnis pondere pressi diligentissimè pro alijs orabant in mundo, id iam omni deposita sarcina in cælo facere nequeant, vix stupidissimus aliquis dixerit. Sanctorum enim mentes cum Deo, qui purissimus est actus, proximè cõiunctæ in mensam, & inexcogitabilè (vt ita dicam) perfectionem sunt affectatæ, vt longè quàm in mundo fuere, sint potentiores. Nec verò amici Dei esse deserunt, quibus cum in terris maxima mysteria, excellentiorèque charitatis viam Christus Dominus ostenderit, hæc eadem multò magis in cælis aperuit, atque diffudit, qui admirabilem illam charitatem, ac gloriam in hæreditatè perpetuam sortiti sunt.

At si neget, Sanctos velle pro nobis orare, alterutrum fatearis necesse est, vel voluntatè (quod absurdissimum est) de mortuo corpore interijisse; vel si eam habent, nefarium esse cogitare eam frustra esse, quæ ad charitatis actum (vt Philosophi aiunt) non reducatur, quippè cum certò sciant, continentem nobis esse cõllocationem cum acris potestatibus, quæ nos circumeunt, vt deuorent; videant aut nos (vt Apostolus inquit) factos esse spectaculum Angelis, & mundo, quæ obrem & promptissimi sunt ad petendum nobis ab eo Duce subsidium, qui per eos non solum sine vlla sui iniuria, verum etiam cum insigni clarificatione tot miracula, & munera charitatis erga humanum genus impleuit.

Restat igitur, id quod ad faciendum simplicibus fucum commentus est per hæreticos Satanas, nimirum, hoc intercedendè pro nobis officium solum esse Christi, quasi hoc ita alijs prorsus indixerit, vt piaculum sit, si quis per Sanctos ad Christum adire tentauerit.

Primum autem neque vspiam legitur à Christo id Sanctis fuisse interdictum, ac si Christo iniuria irrogaretur, quod Sanctos inuocamus, iniuriã Apostolus intulit Christo, cum Philemonem & Romanos rogauit, vt pro se orarent. At Paulus (inquit) orabat

S. Ambrosij in ca. ad Romanos. nescum.

orabat viuos, non mortuos: Tãtò ergo maiorem irrogabat iniuriã Domino, cum ijs veterum intercessoribus, qui essent, necne, amici aut inimici Dei ignorabat. Porro non sunt mortui Sancti, qui cum Christo, qui vita est, vitam viuunt verissimam. Iustorum (inquit sapiens) animæ in manu Dei sunt, visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt, in pace. Non legistis (inquit Christus Dominus) quod dictum est à Deo: Ego sum Deus Abraham, Isaac, & Iacob, non est Deus mortuorum, sed viuorum: atque alibi. Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Iam minor non erat iniuria (scriptum est aduersus Iulianum Apostatam in historia Tripartita) minorque contemptus Baptismum perfusionem, aut Christum Galilæum appellare, quàm Sanctos, qui cum Christo viuunt & regnant, appellare tantum mortuos.

At iterum vrgebis: Christus est aduocatus noster. Scilicet id nesciebamus; non est autem scriptum eum sic esse solum aduocatum, vt alijs prorsus hoc munus fuerit ademptum; alioquin tacitus esset inexcipiabile alterum pro altero homine orare; Christo enim eadem in terris potestas & officium est, quæ est in cælis. Sed cum ille aduocatus est, id habet, quod alij non habent, vt, quæ admodum ipsemet Euangelista subdidit, sit redemptio pro peccatis nostris, soluat ipse pretium, sit inquam non solum in se, verum etiam in alijs aduocatus. Cur me persequeris? dicebat Saulo, cum Sanctos persequeretur. Adde, aduocatus est, non solum qui interpellat pro nobis, quod cuius licet, verum etiam quoniam potestatem habet quicquid petit concedendi: qui enim in instanti (vt Theologi loquuntur) suæ cõceptionis consummatâ gratiam & gloriã adeptus est, tum quicquid in vita promeritus est, id promeritus est nobis. Itaque quicquid petit, id ei iure debetur, sic suo inuitur iuri cum petit. At Sancti non suo, sed Christi iuri atque misericordiæ inniuntur, cum orant pro nobis. Id quod fida Christi Sponsa Ecclesia disertissimè ostendit, cum orationibus Sanctorum addit, per Christum Dominum nostrum; atque in Litanijis à Christo misericordiam, à Sanctis orationem ad eam à Christo impetrandam petit.

Cur igitur (inquit) Paulus ait, vnum esse mediatorem Dei, & hominum? Nempè, quod natura mediator vnice est, quatenus vnus idemque; verus Deus cum Patre, qui nostris sceleribus erat offensus, ac verus homo nobiscum, qui Deum offenderamus. Deinde quod is vnicus est mediator officio redemptionis, quod nemini alteri vnquam cõuenit, ipse enim se dedit redemptorem & *ἀντίλοπον* pro omnibus. Præterea qua rati-

one interpellat pro nobis sic interpellat, nulla vt pro se ceget interpellatione. Mediatio autem Moylis (ait Cyrillus) sicut serui est, Christi sicut filij. Ad hæc accedit ea, quæ impulit Apostolum, causa, cur hæc de Christo mediatore ita veritatem inculcaret. Ephesij enim ac Græci alij vicini, quorum Episcopus erat Timotheus, ex Simone Mago angelos habendos esse pro redemptoribus putabant: quod & ex Actibus Apostolorum diuus Hieronymus ad Algasiam, & sanctus Chrysostomus atque Theodoretus exponunt. Cæterum quis ita hebeti sit ingenio: vt, quoniam Apostolus inquit: solum Deum habere immortalitatem, illic inferat, neque angelos, hec animos esse immortales? Alia enim ratio Deus immortalis est, qui (vt verbis vtatur Iustini Martyris) ex propria natura, non item ex aliena voluntate immortalitatem habet; alia angelij, & animi non tantum sua, quàm Dei voluntate. Ita alia ratione Christus Propheta, alia reliqui Prophetæ, alia ille fundamentum, alia Apostolij fundamenta: Sed tamen vtrique Prophete, & fundamenta, alia ille intercessor, alia sancti intercessores nostri. Christi natura, qua deus & homo: sancti gratia, quia sunt homines. Christus sanguine & orationibus; sancti non sanguine, sed precibus. Itaque quoniam cum fundamentum sit, cetera fundamenta non euerit, supra se posita, ita quoniam intercessor est, reliquos non abnuat, quibus adeo intercedendi vim, & facultatem præstat.

Hac responsionè reliqua concidunt in Hæreticos tela, quæ in Catholicos intorserunt. Quod enim Christus sit ostium per quod habemus accessum ad Patrem; non propterea mutua, vel inter homines, vel inter cælitates nobiscum oratio tollitur. Ad idem enim ostium iudænos ducunt, qui orant pro nobis, nec per aliud ingredi quàm per Christum ad Patrem audemus. Si verò ad ægrotos (inquit S. Ambrosius) non ipsorum sed aliorum precibus inuiteret medicus, certè nos quibus mens ægra est, & peccatorum vitulis impedita, debemus nos, non nostris, sed Sanctorum intercessionibus Deum medicum animæ intuitare.

Nec (quod Caluianiani mentiuntur) propterea dubitamus, quin Christus det nobis quod petimus, quasi se uerior esset, nec verax. Gratissima enim semper fuit humilitas Deo. Zachæus indignum se putabat, qui coram Deo se sisteret, Centurio puerum ad Christum mittit; nec tamen minus aliquid de Deo quæ æquum esset sentiebant, qui vt Iob verebatur opera sua, nec sibi ipsi aliquid dignitatis adscribere audebant. Denique quas Caluinus affert rationes, hæ omnes euanescent, cum homines pro hominibus,

Sap. 3.

Matth. 22.

Apoc. 12.

Hist. Tripart. lib. 6. ca. 44.

1 Ioan. 2.

1 Tim. 2.

A. A. Apoc.

ca. 19. & 7.

A. A. A. post. ca. 19.

Act. 7. Hieron.

Algasiam.

Chrysostomus.

Theodoretus.

in peiore.

Epist. ad Timotheum.

Christi.

Prophe-

titis.

Caluin. li.

ca. 20. ar-

ti. 21. Infti.

bus, & Angelos pro nobis item orare demōstratum sit. Qui verò tot media nobis proposuit Deus, vt ad eum per Christum accederemus, is tanto magis bonitatē suā & sapientiā multiformem exeruit, cū per innumeros riuos ex inexhausto illo infinitę charitatis fonte gratiā in Ecclesię hortū vnde quaq; deriuat. Itaq; Hęreticis illud dici potest: cur tu nequā es, cū Deus ita sit bonus?

S. Amb. de Isaac & de anima.

Simile est, quod ex eodem Patre afferitur, Christum esse os nostrū, per quod loquimur cum Patre, nostrum oculum, quod videmus Patrē, &c. os enim, & oculus nostrum, qui sumus in terris, & Angelorū ac beatorū Spiritū, qui sunt in cęlis, est Christus. Itaq; vt nostrę, ita Sanctorū orationes in Christi nomine exaudiuntur, sicut, qđ paulō antē dicebamus, Vniuersa per Christianum orbem canit Ecclesia Catholica.

Addunt in Concilio Carthaginensi, Patres prohibuisse, ne qua oratio in altaris Sacrificiō referretur ad Sanctos; sed decipiuntur, cū alios tētāt decipere. Neq; enim eo in Concilio de orationibus ad Sanctos, sed de sacrificio ipsi Deo offerendo habita fuit mentio. Ita B. August. respondebat Manichęis, id ipsum Christianis obijciētib; Sacerdotes Christianos non offerre Sacrificia Martyrib; sed Deo. Cęterum orare Deum, vt Martyrum meritis conficiantur & orationibus adiuuentur.

Lib. 20. cō. Faust. Manichęum. ca. 21.

Artic. 24. Infr. Cal. uin.

At Sanctis, inquit, adimitur requies, cū orantes pro nobis nostris orationibus distrahuntur. Hic verò vide sensum verē hęreticū & animalem. Quid ni item Angelis, atque eadē ipsi Christo tanquam hominī adimitur requies, cū vndique ad eum orationes fundimus?

In Phil. siue occasione siue veritate Christi. annuntiat.

Sed & aiunt, Chrysostrōmus pronunciat, non esse nobis opus patronis, nosq; facilius Deum per nos, quā per alium quemuis exoratuos. At mirum est, cū vbiq; D. Chrysostr. Sanctorum inuocationem acerrimē tueatur, sexcenta loca apertissima ab Hęreticis relinqui, vnum afferri, quē tamē (vt solēt) vaferrimē ad se detorqueāt. Alebat autē in eo loco, aduersus Sacerdotes quosdā, qui se ita Sanctorum patrocinio committēbāt, vt interea nihil ipsi nisi peccata committerent. Quibus certē nihil Sanctorum orationes prodesse alibi beatus affirmat Chrysostrōmus. Homilia enim in Matth. Si (inquit) negligentes fuerimus ac desides, nec per aliorum quidem merita possumus saluari, &c. Hęc autem dicimus, non vt pro peccatoribus supplicandum esse, sanctis negemus; sed ne nosmetipsos in otium ac desidiam resoluamus: & dormientes ipsi alijs tantum modō nostra curanda mandemus. Et homilia 5. in Matt. ait. Etiam si Abraham Patriarcha pro nobis supplicet, qui in suis vitijs permanendo immedicabiliter ægrotant, abibit Deus, relinquens rogantem, ne vocem pro talibus interuenientis exaudiat, &c. Non igitur quasi oscitantes & desides ex aliorum meritis pendeamus. Habent enim vim pro nobis, & quidem maximam, orationes, supplicationesq; Sanctorum, sed tunc profectō, cū nos quoque ad ipsum per penitentiam postulamus, & ad studia meliora cōfugimus. Et homilia 43. in Genes. Quando (inquit) quod ex nobis est, simul afferimus, & accedit intercessio Sanctorum, plurimū nobis confert, quod si ipsi negligentes fuerimus, & spēs in illis solis collocauerimus nostrę salutis: nihil amplius nobis prodest. Non quod infirmi sint iusti, sed quia propter nostram desidiam nos ipsos perdimus. Et homilia prima in priorem Epistolam ad Thessalonicens. ait. Quid mihi opus est, inquis, aliorum precibus, quando ipse sedulus fuero? nunquā hoc dixeris homo: necesse est, & multa prece necesse est, &c. Ac vbi multis rationibus ad Sanctos inuocationem summoperē nobis necessariam cōprobauit, sic deniq; orationem cōcludit. His itaq; cognitis, nec Sanctorum preces contemnāmus, nec totum in illas projiciamus: hoc quidem ne temerē in se dijs opprimamur: illud verò, ne extra multum lucrum, & profectum excidamus: Sed oremus etiam, vt pro nobis precentur, manūq; porrigant, ad hęc amūsq; ipsi virtutis studio, vt bona diligentibus Deum promissa consequi valeamus.

Porro neque obliuiscimur Abrahami in nostris precibus, sicut Caluinus calumniatur, extat enim in ijs illud, omnes S. Patriarchę & Prophęte orate pro nobis. Apostolos quidem ac reliquos alios quosdam nominatim inuocamus, quod Christianā Ecclesiam, in qua nos sumus, fundarunt, quod miraculis, ac sanguine illustrem reddiderunt, eosq; nobis Saluator Doctores nominatim tradere dignatus est.

Ad hęc blasphemiam cęteris necunt, cū blasphemiam esse Catholicorum dicunt, qui Mariam Virginem orantes, vocamus spem nostram.

Sed interim virus impietatis hoc fucotegunt, Pater enim est Deus, ac tamen haud blasphemamus, cū vocamus aliquem Patrem: nec blasphemabat Apostolus, cū scriberet per Euangelium, ego vos genui. Lux & lumen est Christus, nec tamē Christi blasphemia fuit dicentis: Vos estis lux mundi. Spes nostra primaria & corona, & gaudium, & gloria est Christus: Nec tamen Paulus fuit blasphemus, cū Thessalonicenses compellans: Quę est enim (inquit) nostra spes, aut gaudium, aut corona gloria?

2. The. 2.

ria? nonne vos ante Dominum nostrum IESVM CHRISTVM estis in Aduentui eius? Vosenim estis gloria nostra & gaudium. Quod si sano sensu illi de hominibus adhuc in terris versantibus dixere: Ecce quid debeatissimam Virgine cęteris que dicemus, quorum nobis certissima charitas est? quique ante conspectum Del coronas immarcescibiles sunt affecuti?

At esto, inquit, ita inuocentur Sancti, illud autem, quod per Virginis beatissime, atque aliorum Sanctorum merita ore tur Deus, ferri non potest. Sed his respondendum est, eō magis Christi meritum celebrari, quod eum non sibi soli, gloriam & merita, sed nobis ac tantō magis Sanctis promeritum fuisse confitemur. Ipse enim, qui se nobis dono dedit quomodo secum non nobis omnia donauit? In capite quidē plenitudo sensuum est: At si neges membra moueri, vel sentire, aut capiti iniuriā inferri, si ipsi moueantur, id prorsus erit plenitudinē sensuum, etiā in ipso capite tollere. Si quoniam qui ex fonte scaturiunt riuus, hos putas fonti honorem demere, deciperis: cū ij vbertatem fontis magis ostendant. Porro nec de palmite negamus racemum prodire, licet in primis vite & palmitem ac racemum oriiri sciamus. Ac ramus quidem syluestris arboris bonę in situs oliuę (vt Apostolica similitudine vtar) quia particeps fit radicis & pinguedinis illius, eundē fert fructū. Et homines igitur insiti Christo, non eundem fructum ferent, aut tantę pinguedinis gratia inefficax erit, nihil vt valeat ille fructus, aut nihil vt mereatur? Quod si in veteri Testamento per Sanctorum merita, Deus multa posteris bona elargitus est; Et, verò propter hominum peccata, plagas acerbissimas populis infixit; quid noui Testamenti diuitias spernāmus, aut negare audeamus, per obedientiā Christianorum Deum pręmia, quę tam constanter pollicitus est, pijs pręstitisse? Quicquid ergo blaterent Nouatores, Catholicū hac de re dogma verissimum est. Moyses orat Deum, quiescat Domine ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui, recordare Abraham, Isaac & Israel seruatorum tuorum, Azarias quoque apud Danielem: Ne tradas nos in perpetuum, neque auferas misericordiam tuam a nobis propter Abraham dilectum tuum, & Isaac seruum tuū, & Israel electum tuum. Quorsum putas eos seruos, dilectos, electos vocari, nisi quoniam, quę illis impertita fuerat a Deo gratia, & cui ipsi legitimē cooperati fuerant, ea adhuc in posteris fructus misericordię germinabat? Quin verò Salomoni concessum est, ne eo superflite, propter Dauidem eius patrem scinderetur illius Reg-

Exod. 31.

Dan. ca. 3.

1. li. Reg. c. 11. & c. 15. & 4. Reg. 19.

num, atque Abiæ data est proles a Deo ob eundem Dauidem eius Patrem, ac dixit Deus se protēcturum ciuitatē propter se, & propter Dauidem seruū suū, scilicet, quia (vt scriptum est) Dauid fecit rectum in oculis Domini omnibus diebus vitę suę. Itaque non est quod dubitemus, quin quō tempore Christus Dominus abyssum charitatis suę in suos effudit, multo item magis quā veteris Testamenti Patribus, vt alijs bonā mereri possint Apostolis, & reliquis Patribus nostris concesserit. Videat pius quę homil. 48. in 18. cap. Genes. ex ijs quę produximus restim onijs disertē D. Cyrillostomus distulit.

Ad extremum ergo Hęretici ne vlam se habere cū in Sanctis communionem ostenderent, ac verò nihil, quod Ecclesia Catholica facit, non morderent: duo illa obijciunt. Alterum quod coram B. Virginis, aut alterius sancti imaginē, orationē Dominicam pronūtiāmus: alterum, quod Angelicam salutationem recitādo rosariō spēs repetimus. Interea verò miserū nondum didicere, Sanctos a nobis vt socios ad orandum tanquam fratres pijsimos & dignissimos assumi, sensumque ipsum, si quo ad bonum vterentur, eos docere potuisse ad imitationem, ad dolorē ex peccatis, ad spem de diuina bonitate concipiendam nos acriter moueri, cū imagines eorum, qui quondam apud nos sanctē vixerunt, aspiciamus; quā si varijs cogitationibus, & rerum caducarū specie subinde nobis occurrentiū, mentem auertamus a cęlestiū rerum contēplatione. Quę enim pœnitentem dum orat, non moueat imago B. Magdalene lachrymas fundentis, mundo renuntiantis, crucem amplectentis, vitam deinde totā perpetua abstinentia, & rerū quibus delectabatur nuditate traducens? Quis tum alto de corde suspiria non trahat, & non exclamet, o Sancta, quod remedium a Christo hausta es, id nobis procura, nostrarūq; miseriarum, quas olim es perpessa, sic miserere, vt misericordiam eandē nobis a Deo per Christum exores.

Iam quod ad Angelicę salutationis iterationem attinet, si ponatur id, quod plusquam satis probatum est, beatissimam Virginem vti gratissimum Deo instrumentum, fuisse omnibus seculis (quod nec Hęretici iam negant) in vniuerso orbe Christiano inuocatum. Diuinę verò bonitati semper placitū fuisse, per eā in merito vni geniti filij sui, in quo & ipsa multa merita cōsecuta est, plurima beneficia cōferri, nemo mirabitur, Angelicę salutationē, pijsq; alias orationes iterari. Quod enim per se piū & sanctū est, id iteratum non modō

Bb 4 quid.

quidquam sanctitatis amittit, verum etiam sanctitate in animis piorum maiorem gignit, & sanctit.

Sed & antiquissima est, ad calculos orationum iteratio, sicuti in Palladij historia extat. Ac nulla penè in vniuerso, orbe terrarum est regio, vbi Apostolicè atq; Catholica Ecclesiè vestigium aliquod sit, quin adhuc in ea extet pia consuetudo beatissimæ Virginis salutandæ, per hunc rosarium modum: Armeni, Indi, Græci id faciunt, vt mittam vniuersam Ecclesiam Catholicam, quæ purissimam doctrinam ac pietatis regulam semper seruauit, ac seruat.

Quare quibusid orationum genus haud arripet, ij meminerint, S. Augustinum dixisse, insolentissimæ infantiæ esse, velle abrogare id, quod per totum mundum vniuersa obseruat Ecclesia.

At meritò inquit Dauid, Beatum esse eum, qui posuit ascensiones in corde suo, disposuit in valle lachrymarum. Hæ enim sunt ascensiones sanctæ meditationis & orationis, quando recolentes œconomiam salutis nostræ ascendimus, quasi per quosdam gradus; ab incarnatione & initijs vitæ Domini nostri, vsq; ad passionem, & denique ad posteriores glorias, & beatitudinem illam æternam, in qua per merita vitæ Domini nostri IESV CHRISTI regnant cum Christo omnes Sancti, quisq; pro mensura gratiæ, quam in hac vita consecutus est. In ascensionibus autem istis adhibemus calculos, vt in illis veluti gradus aliquos, memoriam causa constituiamus. Porro ad singula mysteria recitatur decies saluatio angelica beatissimæ virginis, quia numerus denarius pertinet ad perfectionem laudis diuinæ, sicut scriptum est: In decachordo psalterio psallam tibi. Facimus autem hoc propter memoriam incarnationis filij Dei ex Virgine, & quia ex hoc mysterio cætera omnia salutis nostræ opera profuxerunt. Quam obrem post singula mysteria ad huc veluti fontem reditur, vt eò maiores gratiæ pro tanto beneficio vnde cætera promanarunt, diuinæ Maiestati agantur, & Virgo beatissima pro nobis intercedat ad filium, per quam ipse datus est nobis.

Cur autem non optimum est, cum quin quies orationem Dominicam recitem, vt quinq; illa, quæ pro nobis Christus accepit vulnera, offerat Deo, siue cum decies vt decalogi præcepta seruandi gratiam consequar, siue trigies, aut tricies, vt singulos vitæ Christi annos, eiusq; immensos labores pro humano genere exanlatos, ac pro nobis sanctissime traductos meminerim, ac per eosdè labores meritum Christi assequi studeam, eandè Dominicam orationem recitè, vel denique sepius adhuc ipsam angelicam

saluationem repetam, perpenfa interim immaculata B. Virginis vita, quæ & imitari cogemur, & nobis aduocata vi ante mille, & quadringentos annos S. Irenæus eam vocasse diximus, accersamus?

Scilicet si sepe iisdem hominibus eodem die, plusquam diuinum cultum exhibuerimus, & demissas genuum flexiones, ad qualibet verba adhibuerimus, ac (quod belluinum sapit) si canthari ad ebrietatem quotidie centies iterabuntur, scõmaticque Ecclesia Dei frequentè traducetur, sanctique & tabernaculū Dei creberrimè blasphematum fuerit, hæc omnia purum verbum Dei, puri Euangelium erunt: orare autè sepe, & iterata cum amicis Dei habere colloquia, salutationesq; repetere, cum iam nec adueni, nec hospites, sed ciues Sanctorum sumus, idololatriam sapiet?

Quòd si quis superstitioni tribuerit numerum illum precum ita frequentem, sentiet opinor si paulò aduertat animum conscientiam reclamantem, ac dicentem: ò homo tu quis es; qui alienum cor iudicas? Cū enim nunquam probaueris vim pietatis in numero, quatenus numerus est, ab Ecclesia poni, quid frustra pietatem, quæ ad omnia valet, quæque nullis terminis circumscripta est, vis in terram defodere?

Nec verò liberæ desinunt esse preces nostræ, quasi numero ac tempore astringantur; quæcumq; enim à Deo sunt, ordinata sunt, nec item propterea illis interdictum est, quin si legitime impediatur aliquid sibi demant earū, aut item maiorem earum mensuram adsciscant, quantum nempè & charitas erga Deum, ac recta ratio dicet.

Atquæ si id, quod de numero inuidiosè ab hæreticis obijcitur, verū sit, cur eadè ratione nõ cõuellatur Daniel, in hostili soloter orans in die, q̄ quidè in singulis etiã locis antiquissimè, id est, Ecclesia nascete fieri consueuisse, in Apostolicis cõstitutionibus inuenitur? Cur itè Christus Dominus nõ accusetur in oratione pernoctans, ac ter ipsa, qua traditus est nocte, ad Patrè orandum accedens, eademq; ipsi non semel offerens: Ecclesia item septies in die (quod & Dauid faciebat) orans; quã Apostolorum traditione Oriens primò, deinde occidentes post horribiles illas persecutionū clades, vbiq; recepit? Nam & Græci oratione in septem tempora distinctã adhuc retinent, vtramq; enim cõiungunt primam cum matutino, quas *μωσονυκτικὴν ὄρθρον, πρῶτην, τρίτην, ἑκτὴν, ἑννὰς, ἑσπερινὴν, ἀπὸ δευτέρου* seu *ἑπὶ λῆξιον* vocant, quibus respondent ex Latine voces nocturnorum, matutini seu laudū, primæ, tertie, sexte, nonæ, Vesperarū & cõpletorij seu lucernatis, quæ perpetuo

Clem. li. y. post. cõst. lib. 8. c. 34. Casianus lib. 3. de instit. Catho. li. c. 4. & 8. Act. 3. & Clem. A. post. cõst. lib. 8. c. 34. Casianus lib. 3. de instit. Catho. li. c. 4. & 8. Act. 3. & 10.

Clem. vbi sup. tuò vniuersa Occidentis Ecclesia decantat ad gloriam Dei, & ad Christi passionis gesta quotidie recolenda, quemadmodum Apostoli declararunt.

Verum & compertum est, sanctos illos Aegypti Patres consueuisse ardentè eandem orationes in cœlum iaculari, ac D. Bartholomæum Apostolum centies in die, ac tantundem nocte genua flectere: Sanctumq; Apollonium Abbatem idem adhibitis quibusdã precationibus facere; Paulū Abbatem, 500. Monachorum Patrè in finibus Africæ nullo die quidquam prius agere solitum fuisse, quã trecentas orationes Domino obtulisset, quas calculis in sinum ingerendis, numerabat.

Accedit ratio ad veritatem, atq; consuetudinem, quæ tria cum aliqua in re inueniuntur, nihil firmius (vt inquit S. Augustinus) est retinendum.

Qui enim legere nesciunt, aut iter habentes recitare orationes nequeunt, vel animo iam meditationibus aut non affueto, aut fatigato, aliquid tamen ad diuinam gloriam boni dicere, quàm nugæ effutire, aut inanium rerum obiectu distrahi malunt, per commoda hæc ijs ratio bradii proposita fuit. Atq; inde summa cum pietate factum, vt qui sacre sese militiae addixerunt, hi numerum aliquem precationum Dominicarum & Salutationum ipsius dies recitantes, quasi pensum aliquem armis licet tecti, & aduersus hostes progredientes, perfoluere possent.

OCTAVA CHYTRAEI IMPOSTVRÆ

Pud Armenios, in Syria & quoque & Persidè, ac latius Asia & Africa, præcipuè autem in Aegypto, amplissimis Aethiopiæ regnis, & in eâ Africa parte, quam vnã cū 40. regnis, tenet potentissimus Monarcha, quem incolæ Belungian, nostri corrupta voce Pretesan appellat, in Pannonia quoq; & Transylvania, & in g. Bohemia b Ecclesiæ; in vera doctrina Deo iuuante firmæ & stabiles permanent, ac Doctores pietate, doctrina, constantia & zelo singulari lupos ab ouilibus suis arcentes benignè & constanter fouent. Ac postea. Hæc de Ecclesiarum Græciæ, Asia, Vngariæ & Bohemiæ, conditio. ne præfari hoc loco Chronici lectio. ni, quam vsq; ad Augustum, & nati Christi tempora deduximus, volui; nam ea de causa præcipuè scribi, & extare Chronica Deus voluit, vt vbi & qualis semper fuerit in mundo Ecclesia, sciremus.

ET in his omnibus quoque suo se gladio iugulat Chytræus. Dum enim de prouincijs & regionibus hæc loquitur, vt vnam ibi vigere doctrinam ab antiquis temporibus ostendat, quæ cum hæresibus Germanicis conueniat, Catholicæ quidem Ecclesiæ vestigia prodit antiquissima, vel ita nolit, qualia sunt, quæ de eorum Liturgijs, & Sanctorum cõmemoratione & inuocatione, de Monachis, de cõlatu Sacerdotum, de plerisque omnibus penè ritibus discretè confitetur.

Ac de Armenijs dicit inuocationis & intercessionis Sanctorum & oblationis Sacramenti, pro alijs ex præfior & prolixior, quàm in veteribus Græcorū Liturgijs mentio apud eos fit.

De Syris, Maronitis, ad montem Lybanum, ait eos nunc solos ferè in Asia Latine conformes Ecclesiæ esse.

Hierosolymæ non negat esse templum Christianorum cum Christo Domino, dū eius seruis, qui sunt in cælo S. Michæli, S. Iacobo, S. Teclæ, S. Ioanni Baptistæ, S. Georgio, S. Demetrio, S. Catharinæ, dicato; Varios item Monachos esse, ac præcipuè Franciscanæ familiæ, qui præcipuè ipsum Christi sepulchrum, non sine diuini humanis, magna prouidentia, custodiunt.

Ex Aethiopia, eoque ex pretiosi Ioan. nis ingenti Imperio fatetur, cū ab illo Christiana religio colatur Patrum nostrorum memoria ad Sixtum III. & postea ad Clementem VII. Pontifices Maximos venisse Legatos, à quibus sese pendere, & dirigi vellet, & sanctam Sedem Apostolicam agnosceret, liquidissimè testati sunt, quin verò Aethiopes illos, qui Alysini dicuntur, Romanam religionis causa venire, inquit, vbi & in Vaticano (quod verum est) proprium cum domo templum possident.

In Pannonia non deesse Conciliatores (vt ille inquit) Pontificios dicit; & in ea trans Danubium circa fluuium Arabonè Patriam agnoscit sancti Martini, in qua arx & sepultura sit S. Stephani primi Vngariæ Regis Christiani insignis, quorum vtrumque cum Sanctos nōmet, videat qua doctrina, & sanctitate vterque fuerint, Ecclesia verò eorum tempore vigerit; simile enim prorsus præfenti Catholicæ Ecclesiæ reperiet.

In Bohemia Husitas omnia ferè Pontificia, in cæteris articulis retinere, nisi quòd malunt ex Senatū Ecclesiastici Prage paucos ante annos facti, quàm ex summi Pontificis à Christo instituti, auctoritate pendere ac regi.

pag. 22. pag. 23. pag. 24. pag. 28. pag. 41.

pag. 20. b21. e24. d27. e29. f31. g32. h31.

Quæ

Quæ cum ita sint, quid Chytræus effecerit, iudicium esto sobriè sapientiū Christianorum. Nam cum eorum quæ ad religionis substantiam pertinet, antiquissima adhuc ibi vestigia appareant. Et verò vel ibi nunquam Romanos Pontifices fuisse sciamus, ne quid illis tanquam dominantibus inuectus ille ritus tribuatur, consensu totius orbis terrarum, velit, nolit, proprio gladio, vt diximus, hæresis iuguletur necesse est.

At, inquit, alicubi ijs in Prouincijs aut sacrum vulgari lingua cantatur, aut Sacramentum sub vtraque specie datur.

Quidni igitur, cum inde ad veritatem antiquitatis, & Ecclesie veræ eruenda argumenta petuntur, ea quæ magis ad substantiam religionis pertinent, non admittit in primis?

Et quidem (inquam) si admittenda sint hæc, quæ tamen non ita prorsus habent, vt iste mentitur. Neque enim in Græcia, lingua vulgari in Liturgijs vtuntur. Nec quæ ab aliquibus alijs populis vsurpata est, ea passim ab hominibus de plebe prorsus intelligitur. Nec sub vtraque specie sumitur vbi que Sacramentum, vt etiam sub vna, quemadmodum superius attigimus, interdum non sumatur, præterquam, quod nunquam in Catholicis vnquam insultarunt, quod sub vna specie fumerent. D. mysteria. Qua de tota re, vt adhuc apertius impositura Chytræi aperiatur, hæc quæ sequuntur adijciamus.

DE Eucharistia Sanctissima sub vtraque specie sumptione Chytræi & aliorum, seu Hæreticorum sive Schismaticorum relectio, manifestior, &c.

IN PRIMIS iustissimum Dei iudicium perpendendum est, quale in ijs fuerit, ac fit, qui vsere, vrgentē petitionem vtriusque speciei nescientes quid petant, aut quid velint, nisi libertatem, quæ ex Deo non est. Iam dudum enim (quæ certè infelicitissima calamitas est) nullos Episcopos aut sacerdotes legitimos: itaque nec Ecclesiam habent: extra quam nullas salus est. Quod verò vbi desint Episcopi & sacerdotes veri, ibi nulla Ecclesia sit, S. Patres ex Dei verbo rectè intellecto, ipsaque ex ratione plenissimè docuerunt. Ecclesiam inquit S. Cyprianus esse Episcopo adunatam, & Episcopum esse in Ecclesia, & Ecclesiam in Episcopo. Et S. Hieronymus Ecclesiam ait non esse, quæ non habet sacerdotes. Quod & probatur ex D. Paulo qui scriptum reliquit. Et ipse (Christus Dominus) dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios Pastores & Doctores ad consummationem Sanctorum in ædifi-

Vide in resp. ad se pten. S. Cypria. Epist. 4. lib. 4. Hieron. li. cont. Luciferanos. Epc. 4.

cationem corporis Christi, donec occurramus omnes, &c.

Ac Dominus ipse ostendit gregem Pastoribus destitutum necessariò perire. Merenarius autem (inquit) fugit, & lupus rapit, & dispergit oues. An verò in Germania, ijs que in locis, vbi se ab Catholica Romana Ecclesia populi, & regna se iunxerunt lupi rapuerint oues, videant sobrii Iudices veritatis. Quod cum non nisi impudentissimè inficiari nequeunt, fateantur id effectum esse absentia verorum Sacerdotum & Episcoporum, sine quibus, vt dictum est, Ecclesia nulla est.

Accedit diuinum alterum, idque horrendum iudicium, quod stupida cœcitas, & cœca superbia non sentit, sensura paulò post nisi ante mortem haud respiciat. Idque iudicium est, quod Christum in Eucharistia nunquam accipiunt, cum ab ijs sumant, qui legitimi Sacerdotes non sint.

Præterea hi fructu Baptismi, ac reliquorum omnium Sacramentorum miserimè carent, quæ à Christo Domino instituta, quæque vasa gratiæ diuinæ sunt, per quæ nè pretiosissimum Christi Domini meritum in nos deriuatur: Nec tamen & huius rei iacturam sentiunt, quod certum est, diuinè reprobationis argumentum.

Sic heque Patrum doctrinam habent, qui quidem Patres Ecclesiam, veræ & Apostolicæ fidei cōfessione, ac sanguinis profusione ædificarunt. Nam & horum lectionem haud vsurpant, sed pro ijs consentientibus & qui fuere sanctissimi, Apostatarum, & imputorum, eorumque inter sese dissidentium hominum libros vsurpant. Sic hæreses anathemate percussas, & damnatas excitarunt, scœdissimeque in nouas Scœtas quotidie scinduntur.

Sic religioni sibi non ducunt, quod bona Deo dicata, aut sacrilegè furentur, aut impiè possideant, aut non restituant vsque ad minimum quadrantem, cum scriptum sit: Non furtum facies, & reddite quæ Dei sunt Deo: Itaque & ad æternos cruciatus infelicitissimi descendunt.

Sicque inter ebriosos, veterè interea & nouo Testamento, modò ab vno, modò ab altero Apostata deprauatis ad speciem, & hypocritam, non ad pietatem & humilitatem vtuntur: cum que impiè iactitent, vel se tantummodò verbum Dei, nihil iam habent, nisi verba apostatarum & Hæreticorum, qui sese inuicem miserimè dilacerant.

Sic denique diuino iudicio factum est, vt qui sese propter Calicem ab Ecclesia sancta Catholica, Romana separarunt, ab sola eadè dispensationem eiusdè calicis petierunt, ac petunt, cui pinde volentes nolentes regni celo-

ecelorum clauës, & ligandi atque soluendi fuisse traditas, consistuntur.

Hæc cum ita se habeant, si quis ex istis salutem sitit, & seriò credit vitam æternam, mente reuoluat, quæ olim Michael Vebus Theologus Germanus, quæque alij contra istiusmodi calicis petitores scripserunt, quorum quidem adnotatis in sine huius scripti eorum libris sat fuerit hæc pauca, quæ sequuntur, attingere. Sic itaque ille optimè de vtraque specie loquens, aduersus Pomeranum dicebat.

In quolibet negotio optimum fundamentum est veritas, qua hæretici prætermittunt libros cõtinent orientes à mendacijs. Itaque eorū calumniæ domū eorum remittendæ sunt, donec sua probent mendacia. Quod si verò nescij sunt, quid illis probandum incubat, nos haud grauatim eos docebimus.

PRIMUM quidem planum faciet, calicem ex Christi mandato ab omnibus necessariò sumi oportere; id quod illi adhuc cū suis nō fecerunt, neque facere vnquam valent. Si enim pro suo fundamento afferat, id quod Hæresis solebat afferre: Nisi mādū caueritis carnē filij hominis & biberitis eius sanguinē, &c. Iā Lutherani, quos sequitur Pomeranus, docent in ijs verbis, nullā mentionem fieri Eucharistiæ, quæ necdum instituebatur. Sin autem afferant illud: Bibite ex hoc omnes: planissimum est ad Apostolos id spectasse. Neque Ecclesiam, aut Patres, vnquā ex ijs verbis necessitatem, alicuius præcepti credidisse, vel docuisse; cum & in Euangelio aperte declaratur, qui sint illi omnes: Et biberunt ex eo omnes; hoc est, duodecim Apostoli, inquit Euangelista.

QUIN verò si Pomeranus suos hic consulat, inueniet suæ sectæ primarios, id etiā negare, dicereque Christum, neque alterā speciem, neque vtramque speciem sumendam ab omnibus præcepisse.

DEINDE si hoc quoque poneremus, ea verba necessariam habere præceptionem; iam illud nihilominus esset probandum, quod ad singulos speciatim, nō ad omnes generatim fuissent dicta: sicut illud; Crescite & multiplicamini. Certū est enim, non singulis speciatim, sed omnibus in genere hoc esse dictū: cū & multi sint ad generationem minus idonei, & ipse Dominus laudet eos, qui se castrauerunt propter regnū Dei, & Apostolus oēs velit esse sicut seipsum. At qui hoc etiā concessio, dicta ea esse speciatim ad singulos, esset præterea probandum, etiam huius præcepti verba ad singulos pertinere. Cōcurrunt enim huc multa: benedicere seu cōsecrare, facere, seu offerre, edere, bibere, in memoriā eius facere, seu mortē eius annūciare. At hoc certè planum nunquam illi efficient, nisi consecrandi mu-

nus velint ad singulos rusticos, atque ad eadē ad ipsas mulieres pertinere.

Præterea restat adhuc illis probandum, Christum, accedente necessitatis periculo, & alijs rebus vt schismate, & heresi, ex illis verbis prauè intellectis concepta, non reliquisse id liberum Ecclesie, cui dedit infallibilem, ac perpetuam spiritus S. assistentiam, & dispensationem, seu administrationem Sacramentorum.

Restat in quā probandum, Ecclesiam, tali occurrente casu, nō esse hac auctoritate præditam, vt eiusmodi possit edere constitutionē, qua id periculi euitetur. Hęc ille.

Sed præterea nemò, vix etiam literis sacris tinctus, nisi datus sit in reprobum sensum, negauerit, tam vnus, quam vtriusque speciei mentionem, in Euangelijs & Actis Apostolorum fieri, vt id, pro ratione temporum & personarum, posse ac debere statui in Ecclesia, intelligeremus, quod ad maiorem Dei gloriam esset, & ad pacem retinendam, cuius hoc potissimum Sacramentum est symbolum.

Nemo item, nisi planè stupidus sit, negauerit, calicem Corinthijs, vt potè ex gentilitate ad Christum conuersis, datū esse, vt nempè calicem Dæmoniorum gentilibus suauiter adimerent Apostoli: Sed cessante postmodū illa causa, sublātū esse vsum vtriusque speciei, paulatim ex se ipso in multis populis Christianis, satis planè liquet.

Nemo item ostendet ex Actis Apostolorum, aut ex Euangelio, fuisse Laicis Iudæis calicē datum; quandoquidem, ne in Testamento quidem veteri participes erāt liquidorum, quæ in Sacrificijs offerebatur: itaque erant frequentes in fractione panis, vt est in Actis Apostolorum.

Iam verò cum integer Christus sit in vna quaque mica, vel stilla, frustra anguntur ij, qui deserunt Christum, nisi habeant vtramque speciem; cum species ipsæ accidentia tantum sint.

Ex historijs itè antiquissimis, quoniā modò sub specie panis, modò sub specie vini tantū, Eucharistia sumpta sit ab aliquibus; neminem ex Patribus scimus, Ecclesie Catholice vllā propterea erroris notā inuisisse. Quod si afferunt Gelasium vel Leonem Pontificē iussisse, vt fumerentur integra Sacramenta, id est, species integre Eucharistiæ; afferant etiā, si ingentè & Christianè se velint gerere, causam, cur id præceptum fuerit. Manichei enim, qui sanguinem omnium horrebant, & eū à malo deo creatum dicerent, ne deprehederentur heretici, soliti fuere inter eos Catholicos cōmunicare, qui vna tantum specie utebantur. Itaque, vt illi retegerentur, eam tulit legē Pontifex: nec tamen vbi que, sed vbi hæresim suam Mani-

Manichæi spargebant; quia hæresi sublata, integrum relictum est Ecclesiæ, vt qui vel lent vna specie vti, ea vterentur.

Atque hoc quoque iugulant sese aduersarij, qui cum dicant, in Ecclesia vsum vtriusq; speciei semper, ac præsertim paucos annos fuisse, iam fatentur ante tot secula, etiam vnus speciei in Ecclesia Catholica vsum inualuisse.

Accedit, quod vt non minus baptizatus est, qui vna merfione, quam qui trinâ tingitur: ita non minus accipit Christum, qui sub vna, quâ sub vtraque specie sumit.

Quin verò ex hoc auctoritas à Christo Domino, in bonum Christianorum Ecclesiæ tradita cernitur, quod sicut varijs de causis vnica merfione vsa est, id est, ad indicandam vnâ in tribus personis essentiam; & trinâ, ad ostendendum aduersus hæreticos trinitatem personarum: ita primum quidem Eucharistiæ sub vtraq; specie ministratio, & calix idololatrarum gentilibus ademptus est, atque Manichæorum hæresis reiecta. At verò Husita, Lutherani, & eiusmodi alij, erant vnus tantum speciei Eucharistiæ porrectione manifestandi, & sui erroris arguendi: quippe qui non propterea destituuntur vtraque specie, quod Ecclesiâ non cupiat ijs integrum Christum tradere; sed quod ipsi putant, se integrum Christum haud sumere, si sub vna sumpserint; voluerint autem à Christo Laicis præceptum fuisse, vt sub vtraq; communicetur: quod quidem nunquâ præcepit.

Itaque quod in ijs est, conditiones tentant Spiritui sancto & Ecclesiæ præscribere, qui debent intellectum in obsequiū fidei captiuantes obedire; cum Ecclesiâ Spiritus sanctus (non Ioannes Hus, aut Lutherus, vltiue similes Apostata) regat in perpetuum. Id quod si quis negauerit, iam verbum Christi expressissimum neget necesse est: ac proinde indignum se reddidit, cui non solum Eucharistia, sed alia quoque Sacramentâ negentur; vti re ipsa fit.

EX IIS, QVI DE VTRAQVE SPECIE, AN DANDA SIT LAICIS, SCRIPSERUNT, SEQUENTIUM AUCTORVM LIBRI PERUTILES HEC CAPITA CONTINENT.

IOANNES Hofman Episcopus Misnenfis, peculiari libro tempore Concilij Constantiensis, aduersus Bohemos conscripto, id ipsum pertractat, atq; hic Venetijs anno 1567. iterum editus est.

IOANNES Eckivs, in suo Enchiridio breuissimè, sed efficaciter id ipsum ostendit, post sanctum Martyrem IOANNEM KOFFENSEM.

IOANNES HESSELS, Theologus Louanienfis, post alios multos, in libro suo de vtraque specie, aduersus quendam con-

sultorem, qui se pacificatorem Ecclesiæ venditabat, quatuor capita pulchrè & perdoctè attingit.

Ex Scriptura omnibus locis, quæ aduersarij solent citare, nullum extare præceptum de sumendo à Laicis calice.

Ex Patribus, Ecclesiâ veterem, nulla ratione sensisse, communionem vtriusq; speciei esse præceptam à Christo Laicis.

Nô plus spiritualis fructus ex vtraq; Sacramenti specie sumpta percipi, quâ ex vna.

Non licere cuiquam Superiori illis annuere vsum calicis, qui eum ex errore petat.

EDMUNDVS AVGERIVS, Theologus Societatis Iesu, in libro suo de Sacramentis Gallicè conscripto, & Parisijs edito, agit de hac ipsa materia eruditè & rationibus efficacibus: Atq; ex Ecclesiâ Africanâ, Orientali, & Occidentali praxi, eandem, quæ alia methodo ab alijs Theologis tractantur, veritatem ostendit.

CLAVDIVS SANCTES, Episcopus Ebroicensis, in lib. 10. suarum repetitionum de Eucharistia, fusè hac de re agit, cum ibi multa, quæ item attigerat Ioannes Hessels, penè ad verbum ex eo referat.

GUILLIEMVS ALANVS, Anglus, insignis Theologus lib. 1. de Sacramentis, ca. 2. & sequentibus, hanc ipsam materiam (alia licet methodo) perdoctè & profunde pertractat: ostendit enim:

Totum Christum esse sub vtraque specie. I. Totam rationem seu significationem Sacramenti, sub vna tantum specie esse.

Totam Sacramenti gratiam vna specie accipi.

Nec institutionem, nec præceptum, nec exemplum Christi efficere, vt vtraque species cuiilibet comunicanti sit necessaria.

Pro vnus speciei communione, exemplum Christi & Apostolorum extare.

Praxim Ecclesiæ post Apostolorum tempora, pro indifferentia vtriusq; vel vnus speciei.

Aseruationem in vnica specie panis multo communiorè inueniri, quæ & ad sanctissimi Sacramenti reuerentiam, semper est visa commodior.

Quæ ex decreto Gelasij obijciuntur, dilucidè & planissimè declarantur.

Assertionem Theologicè de communione sanctissime Eucharistiæ sub vna specie, defensè publicè Viennæ, anno 1580. à Georgio Seckera de Pijſnicz Morauo.

Ex his breuiter, & fecundè rationes, & loca D. verbi atq; Patrum, imposturæque Hæreticorum ac schismaticorum percipiuntur.

Henricus Blyffemius Theologus societatis Iesu hanc nouissimè materiam per diligentè ac doctè vniuersam excussit.

ANTO-

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV, EPISTOLA AD STEPHANVM PRIMVM, POLONIAE REGEM SERENISSIMVM, DE STATV

PISTOLA AD STEPHANVM PRIMVM, POLONIAE REGEM SERENISSIMVM, DE STATV

ECCLIESIAE PRAESENTIS ADVERSUS QUENDAM HAERETICVM.

Ecclesiæ praesentis aduersus quendam haereticum.

EPISTOLA AD SERENISSIMVM STEPHANVM PRIMVM POLONIAE REGEM.

PHANVM PRIMVM POLONIAE REGEM.

Vo die, Serenissime Rex, ijs de rebus, de quibus ad te sum missus, Regiam Maiestatem tuâ adij, eodem oblatum est mihi Volani cuiusdam liber, eidem Maiestati tuæ inscriptus, & superiore hoc ipso Mense proximo exeunte editus in lucem, aduersus Petrum Scargâ, & Franciscum Turrianum Societatis Nostrae Theologos: Qui liber, cum Proceribus istis obtudatur, passimq; (licet clam) inter alios quoque disseminetur, ea continet, quæ victoriâ, quam iuste speras de hostibus, & præclariore ceteros conatus tuos possint retardare, ne dicam impedire: Si nempe, qui tecum in bello isto gladium stricuri sunt, ea labe aspersi, à veritate, & spe, quæ est in Christo Iesu exercitum Deo, animum auocarent. Itaq; à bonis admonitus, etsi ad alia mihi est properandum: statui tamen hanc Maiestati tuæ Epistolam relinquere. Neq; enim verentur itidem boni, quin pro sapientia & perspicaci illa mente, qua te diuina bonitas insigniuit, vbi hæc legeris, proiectam hominis decepti audaciâ interius agnoscas, & mendaciorum atq; seditionis semina, quæ ille spargit in simplex vulgus, quâ primum exstinguas. Requirit autem Deus ipse, qui Maiestatem tuam ad istud fastigium euexit, te euecturus altius, si fidelem ei præstiteris operam, vt verbis, & re declares, te omnino ab istis pestibus, quæ (vt inquit Sanctus Augustinus) Christum aduersus Christum portant, abhorrere: eò verò magis, quod, qui talibus flagitijs patrociniū optimi Regis aucupari conantur, ij tibi fallaci inscriptionum prætextu notam hæreseos Orthodoxo, & Catholico Regi sensim inurunt: qui nisi (quod cupimus) relictis, intelligere debent, vt auctoritatem, ita voluntatem, & verè Regiam animi fortitudinem haud desce, qua aduersus istiusmodi ora impudètia seuerè (ne interim alij cadant) animaduertas. Quod quidem

sanctissimi & fortissimi alij Reges summis etiam Reipub. ac bellorum perturbationibus impliciti, propter ipsius Christi Domini gloriam, felici exitu perfecere.

Quæ igitur Volanus, & alij scribunt, qui huc in ramentis libri illius ex Caluini, eiusque farinae Hæreticorum doctrina colligendis operam commodarunt, eiusmodi sunt, qualia fidei hostes solent dicaciter oblatrare aduersus Pontificiam in terris à Christo Iesu dignitatem institutam; deinde ad mystici corporis illius (quæ est Ecclesiâ) dilacerationem; ac denique ad ipsius Christi Domini corporis in Eucharistia negationem, aliaque huiusmodi à Catholicis sexcentis propugnata, & ab omni Hæreticorum impetu vindicata. Quâ obrem ad ea prudentissimo Regi satis sit dicere, Orientis, Occidentis, & Africæ Ecclesiâ, per sexdecim pene integra secula nunquam in Pontificem Maximum Christi Vicariū, nunquam in reliqua (vt isti faciunt) esse loquatam: alioquin, Patrum antiquorum librum aliquem eo titulo inscriptum, & eodem conscriptum exemplo, perferant, si possint. Contra verò, est inuictum illud veritatis argumentum, istis heri enatis Satanae spiritum adesse, quod cum neq; miracula, neq; solida doctrina, nec vitæ probitas vlla fidem ijs conciliarint, tum vbi erupere, statim inter sese dissecti, in centum varias hæreses excitârunt. Antiquitatis autem libros omnes diligentissimè sustulerunt; Neque hoc contenti, ipsum Dei codicem, hoc est, sacra Biblia, contrarijs inter sese versionibus deprauarunt; vt si Zuinglij, cū Lutheri, hæc cum Caluini, horum cum reliquis hæreticis, aut scripta, aut versiones contuleris, manifestissimè nõ spiritum Dei, (qui est pacis nõ dissensionis Deus) sed vertiginis, & eius de quo dictum est, Satanae spiritum deprehendas.

Ecquid autem, Serenissime Rex, de illo statuas, qui ad tribunal tuum vocato aduersario, huius ad se bona pertinere clamitet, quod ea de re apud se dicat, iuris sui formulas, & reliqua esse omnia, seq; proinde maiorum suorum possessionem iustissimè retere, legitimo possessore depulso. Vbi vero iusseris, vt ista integra proferat, illico quicquid ea de re scripti, quicquid signi ad

Nota Lector.

Ge veri-

Vide hitoriam Fontani aduersus mendacia Sleidani.

Veritatis testificationem ingenerit, id aut igni tradat, aut mutatis notis, vel erasis alijs, tantum fragmenta vel frustra proponat. Si quid denique ex his aduersus ipsum faciat, id non ex legitimi iudicis sententia, sed ex sui ipsius commento pronuntandum esse contendat. Si Maestas tua diuer sum cum Senatu pronuntiet, contra hoc tandem armis ipsis, & tumultu excitato audacissimè irruat. Num tu isti causam ad iudicaueris? Lutherus certè, vbi cum sacra veste pudorem abiecit, & prostituta virginis antea Deo dicata concubitus, connubij nomine conatus est tegere, votis autem perfidè violatis, in Ecclesiam Dei debacchari cepit, Tua Maestas ignorare non potest, quid de antiquissimorum & Apostolicorum virorum scriptis, quid de Concilijs omnibus Ecclesiae que decreta fecerit, cum ea omnia publicè vel concremari, vel flocci fecerit, At Caluinus, cum ex tot Geneuenfibus Typographijs sua, & aliorum aliquot Hæreticorum scripta innumerabilia manauerint, ecquè vnquam Apostolicæ testem Ecclesiae prodire, curauit: vbi post Farellum, & Viretum in eius Episcopi & Subaudi Principis ciuitatem fraude vsurpatam irrepserit?

Iam verò cum deceptus iste Pontifex nominat Antichristum, deque illo ad iudicium Maestatis tuae prouocat, non intelligit miser, quantam irroget iniuriam Deo, quem in isto spernit, infamique titulo (quod dedecorat. Nec verò itè intelligit infelix, quantum pœnarum daturus sit, qui dentem aduersus Deum acuit, & blasphemias istas dignis poenitentiae fructibus haud deleuerit.

Ac de Antichristo quidem (ne alienos labores huc inferam) leget aliquando Maestas tua, quæ Nicolaus Sanderus vitæ, ac doctrinae laude excellens, 8. lib. de visibili monarchia scripsit, cum Protestantes & Caluinistas cæterosque istos qui ex nobis exierunt, (sed non erant ex nostris) inuisitatis ex verbo Dei, ac totius Ecclesiae consensu argumentis, euincat eos membra esse Antichristi, viasque ad huius aduētum sternere planissimè demonstrat. Illud certissimum est, Pontificem Maximum neque Antichristum habendum esse, neque vnquam habitum fuisse à quoquam, nisi à procaçissimo aliquo Hæreticorum, qui sicut latrones magistratum, ita hi potestatem diuinitus institutam ferre non possunt. Quare nec Pontifex Antichristus est, quæ doctrinam fidei attinet, in qua cum vniversa cõsentit Ecclesia: Neque quod ad Sacerdotalis ordinis gradum legitime ac ritè susceptum spectat. Nec quoniam Concilia omnia, diuinamque in primis scripturam, vnà cum

Nicolaus Sanderus quomodo in li. inuisitatis argumētis euincat præsentis temporis hæreticos esse Antichristos.

veterum Patrum scriptis perpetuò tanquam depositum fidelissimè asseruauit: Nec quia hæc identidem edita quoque versus diffeminare curauerit (vt scilicet antiquæ semper Ecclesiae facies, Euangelicæque veritatis splendor vbique cerneretur) Nec quoniam Christi Domini nomen & gesta, atque inter hæc infinitum illud meritum nobis ante oculos diligentissimè & assidue poni curat, quod effuso pretiosissimo sanguine filius Dei, humano generi comparauit. Cum enim hæc omnia nulla intermissione, Euangelicis autem quotidianis lectionibus & declarationibus, ceremonijs, signis, & imaginibus ipsarum rerum, iam inde ab Apostolorum tempore vsurpatis, festisque solemnioribus anniuersarijs, in mentis aciem Christianis (procurante præfenteque Pontifice) defigantur. An ille erit Antichristus qui Christum toto corde adorandum proponit? Non inquam erit Antichristus, qui vt latius Christi nomen & fides propagetur, operarios ad vltimas quasque orbis partes indies mittit; qui quidem pro ipsius Christi nomine subinde martyria non pauci subeunt. At neque certè, quod seruos & amicos Dei honore afficiendos, eorumque charitatem expectandam & fructuosam esse, vnà cum antiquissima credat Ecclesia: nouit enim id æterni Regis gloriam redundare: eos verò (quod S. Hieronymus dixit) vt securos de sua, ita sollicitos esse de nostra salute. Et erat quidem, optime Rex, Babylon ipsa Roma & vt (inquit Tertull.) magna, & aduersus Regnorum superba, & Sanctorum Dei debellatrix: quo tempore Sanctorum Martyrum sanguis à Tyrannis fundebatur, trecentosque integros prope annos Pontifices ipsi, vitam pro Christi nomine penè omnes profundeabant. Sed vbi collum Euangelico iugo subdidit, quæ uerè erat discipula erroris, facta est magistra veritatis, tunc cessauit esse Babylon. Idololatria verò omni extincta, suum ius palam obtinuit à Christo Iesu, Ecclesiae principatui traditum, de quo aduersus Donatistas Catholicam Ecclesiam, de terrarum orbe perijisse mentes, scriptum est à S. Augustino, superbas inferorum portas non victuras Apostolicæ ac Romanæ Cathedræ petram esse successione.

Et verò si contra, ego esse hæreticos istos asseram Antichristi membra, mendacem me, Rex, vtique non agnoueris. Quæ enim veteres de ijs Historiæ referant, tum ex ipsis fontibus (non ex Centurijs, necio quibus mendacissimis) haussisti. Et vides & sentis, quod in Germania, Gallijs, Anglia, Scotia, Belgio ab istis (si Deoplacet) fidelibus Euangelij præconibus patrata sunt, & patren-

Vide Canon. Apo. lorum con. stit. ite Apo. stolicas à Clemente. cõscriptas, & quicquid s. Dionys. Arcopagi. s. Bas. ad Amphilo. chium. in s. Aug. Ep. ad Ianuari. um Epit. l. 1. 8. & 119. ad Probum Cõcilia 4. prima ge. neralia.

Tertull. li. aduers. Iudeos. & 3. lib. aduers. Marcionem.

S. Aug. in Psal. con. partem Donati. Centuriæ Illyricæ & aliorum Hæreticorum mendacissimæ.

parentur identidè. Antichristi enim membra sunt Rex, qui à nemine missi, currunt, qui sanguinè innocentium populorum fuderunt, qui deo dicatas virgines temerario ausu polluerunt, vel de quod Euangelicæ atque Apostolicæ puritatis vestigijs extaret, & sacris locis abegere, qui dantatas omnes antiquas hæreses ab inferis excitant; qui tēpla inuasere, in quibus omnia pietatis autē ornamenta aurea & argentea libentius quam lignea, sancto scilicet illò idololatriæ (an Christi Domini memoriæ abolēdæ zelo?) diripuerūt, qui sacrilegè direptis sacris vestibus, ipsas etiā quæ primam fidem irritam fecerunt, virgines, ad omnē incestum ornauerunt, qui Regias (quæ à Deo sunt) Maestates, & potestates inlustratis copijs euertere, si possent, Reges autem ipsos obruncare nituntur; qui spirituale Christi Regnū, quod est Ecclesia, dominantibus temporalibus subiiciendum esse pestrepserunt. Quod quidem S. Athanasius agnouit esse verā abominationem desolationis, cū etiā isto astu inescatis principibus & reliquò magistratu, ipsi sese tamen Apostatae ministri que Hæreticorum, Regnis & Regibus præfici velint. At iste vrget carnificinā procurari à Pontifice; huic neminem docere, ac proinde non esse pastore. Idololatriam autē tueri, & propagare, vix ter in anno missam facere; denique nihil, quod non pessimum sit, agere. Itaque de te ingentia aduersus istū (quæ vocat Antichristū) sperare se scribit; scilicet, vt à recuperandis, quas Moscus inuasit, Regni tui ciuitatibus, vt à frangenda infidelium, & hæreticorum superbia istum equitatum & copias aduersus ipsum Pontificem Maximum abducas, te in Ecclesia totius causa iudicē stituas, te denique Caluinismi, quem merito tantopere odisti, vindicem omnino declares.

Vide S. Aug. Epist. 48. & 50. & 12. cõ. Lat. Peil. 184. et Historiæ li. 2. c. 15. & Cod. de S. Trinitat. & fide. Cat.

Vides Rex, quæ tibi ab hæretico trophaea proponuntur. Sed si istam primò carnificinam expendamus: ea denique eiusmodi est, ac si Regni huius decreta conuellent, tuaque ista moderatione animi abuterer, seseque ipsos aduersus Rempublicam infidiosè armantes, sæpe verò patienter admonitos, nec denique resipiscentes, ac tamen seditionissimos rumores in vulgus diffusantes, iustissimo iudicio coerceres. Tu verò non ignoras, quàm salutare fuerit semper, si quod Christus vult feridè effici, id diligenter curetur, vt Hæretici ab ipsi ouili arceantur. Quæ in re conficiendâ, patrociniū & opem incredibilem attulit dextera Dei præstantissimis Imperatoribus Theodosio, Valentiniano, Martiano, Carolo Magno, S. Ludouico Galliarum Regi, quorum consilia & leges in summis rerum difficultatibus latas, vtinâ omnes proceres ac Sena-

Alphonfus de iustitia Hæreticorum punitione. Item Ioan. Lelaus Beliolanus Theologus Louanien.

tores tui perlegant, atque ad earū amissimam Rempublicam istam in tantâ re, quanta salus æterna est, administrant. Sed & nostri ab antiquissimis omnibus Synodis, Hæreticos anathemate plexos, atque vt putrida membra ab Ecclesiae corpore resectos. Scis autē verbo Christi pronuntiatos, vt Ethnicos et Publicanos, qui Ecclesia non audierint, ac quò ardore beatâ illa Apostoli animâ operabat, vt qui Christianos varijs hæresibus conturbabant, ij abscederentur. Vides autē quot variarū hæresum morsibus discerpti huius Regni sit status, cū vigete Catholica Religione, & sancto fœdere hæreticos, pcul amouente, inuisitatus esset, & omnibus bonis affluentissimū Montfortius Aquitanus, exiguus licet Princeps, quadraginta totos annos Catholicâ Religione aduersus Albigenses Sacramentarios hæreticos propugnauit: itaque continuatæ spei non defuit Deus. Cū. n. mille tantum equites haberet armatos, quos confessionis, & Eucharistie Sacramentis prius expiari curauerat, centum hostium millia fortissimè fudit, qui cū Aragoniæ Rege in subsidium Tolosani Comitis aduenerant, viginti nēpe hostium millia cæsa sunt, Rexque ipse trucidatus, reliqui dispersi & spoliati, aut capti. Denique Tolosani Comites non ita multo post resipuit, & ex Gallia monstrorum diu ignara luēs ea terribissima expulsa est. Cū autē Regnū illud multatum, mōrumque corruptione, atque hæresum peste laceratus esset, Rex ipse Ludouic sancta Montfortij cœpta prosequens, in splendore pristinum restituit. Sciebat enim sibi, si iustè Regni diadema gestare vellet, causâ Regis Regum esse suscipiendam, cui opè plusquam copijs nix, quemque sepius orabat, ad sanctissimarum legum obseruationem Regnū illud reuocauit.

Nostro quoque tempore, vix aliquando iustis prælijs de Catholica religione discipatum est armis, quibus hæretici semper fuerint superati. Ac nisi Catholica mansuetudine retenti Principes sanguinè odissent, ad internecionem fuissent delati. Ita Heluetij Catholici paucissimi, magnas Hæreticorum copias Zuinglio interfecto fudere, ac Tigurinos æterno iureiurando (quæ extat adhuc) obstrinxerunt, vt Catholicam religionem esseveram, faterentur: Se verò nunquam, illaturos Catholicis pagis iniuriam in posterum sponderent. Centum rusticorum millia in Germania, ac dein aliò bello Lutherani Principes aduersus Carolum V. Cæsarem, ita repente oppressi sunt, vt illa ex Carolo vox prodierit, veni, vidi, Christus vicit. Caluiniani ad arma cõtra Carolum IX. Galliarum Regem quater excitati, & prius ad vnū interfecti, aut magna clade accepta turpissimè diffugerunt. Quod si ij qui propter

is respon. dens li. bello cuius dam hæretici hereticorum punitionem esse iustā negantia.

hæresim poena multati sunt, in vniuerso orbe terrarum, hocce cum Catholicorum numero contuleris, quos quidem hæretici sine aliqua legum, Regumque autoritate trucidarunt: nullos fuisse eos planè iudicaueris. Et inter hos tamen, qui perfidiæ suæ poenas haud indicta causa dederunt, plures errorem agnouere, supplicium autem publicè sibi subeundum intellexerunt, quòd audacia repressa, quas proximo asperferat maculas faciliùs eluerent: vt iam ex Ecclesiæ gremio, in Christi sinum exceptis, Lutherus, Caluinus, & reliqua fex inuideat, æternosque illos cruciatus cum eorù tam fructuosa, & momentanea poena libenter cõmutarent si possent. Et sanè vbi Clodoueo, ad fidem Christianam conuerso, Catholica cœpit in Galliis religio latius patere: non ita multos (vndecim quamuis seculorum spatio) inuenies, de quibus ob hæresim suppliciu, (re diligentissimè prius examinata) sit sumptu. At hoc seculo soli vn decenij spatio, iustitio extorto, pruptisq; iudicioru & potestatis Regiæ tribunalib; quingenta minimù hominum millia hæreticis omnia turbantibus in Gallia, Belgioque sunt interfecta. Quot Serenissime Rex (quarù ego rerum haud exiguam partem toto illo tempore in Galliis vidi) quot inquam, virgines, quibus ab hæreticis vis est illata, mammillis deinde intra arcarum feras compressis, quòd Catholicam fidem nollent eiurare, miserima lentaq; morte perierunt? Quot innoxij religiosarum familiarum viri, & Sacerdotes, quoniam Euangelium Christi sequuti, rebus sese mudi omnibus exuerunt, alij viuui in terram defossi, alij abstracta cute, clausisq; crania transfixi, alij sibi met humum ad sepulturam effodere coacti, diritatem Caluianorù experti sunt: quoties ex Sacerdotum adhuc spirantium ventribus discisis, atque inter ipsa gementium piorum viscera iniecto hordeo, equis ipsis, insolens pabulum horrescentibus, cibus est propositus? cum etiam ex aliorum Sacerdotu naribus & auribus abscisis, frena sibi equites hæretici ornassent, alij autè ingestus in ora tormentari puluis, atque ignis admotus, capita in minutissima frustra dispererentur, & in aerè euolarèt. Plures & nobiles quidem multi amicè ab Hæreticis conuiuio excepti, de turribus & montibus post ipsa fercula statim præcipites acti, mulierum adhuc prægnantium & viuientium vteri secti, earumque ob oculos palpitantium embrionum membra saxis illisa, pueri vagientes in ignem inieci: alij verubus appliciti, atque alligati, & ad ignem tosti cum sacris precationum Catholicarum paginis contortis, tanquam suillo abdomine infarti fuissent,

furentem istam & famelicam hærescos rabiem exsaturarunt. Exstat horum multoque plurium facinorum, (quæ nõ sine la-chrymis memoria repeti possunt) historig, veritatem posteritati con testatur: atq; ipsi adhuc parietes cruore fidelium hominum, & innoxiarum virginum cernuntur asperfi. Quæ verò erant olim omnis pietatis Scholæ, nosodochia, cœnobicia, septa seu sacrarù virginu monasteria, ægrotis & pauperib; alendis pfugia, ea ne vni quidè Hæretico ministro cum sua filiorum & mulierum turba capiendò vel alendo sufficiunt: & in Senatus Parisiensis regestis acta leguntur, quibus Poltrotus equorum descriptioni traditus poenas dedit, què Theodorus Beza verbis promissisq; plectum, ad Illustrissimi Ducis Frãcisèi Guisij proditionem, & eadem inflammavit: ipsi autem si loqui possent lapides, & arq; sacræ ad propitiandum Deum, ab ipso pene Apostolorum tẽpore erectæ, horruisse se dicent, cum vel Caluianorum intercore flagitijsq; conspurcata, vel antea Caluini iussu ad sternendum supplicij loci deponata, innoxiorum corpora ad necem excepere, inter hos autem militi præfecto, q; cedi alicuius sibi propositæ, nec animum neq; manus applicare voluerat, Caluinus ipsa die nascenti Christo sacra, caput, in Geneuensi foro, super ara gdis sacræ, curauit amputari. Ita nouum litandi genus viderunt Geneuenses, & anniuersarij illius diei sublata est celebratio, quo ineuntis nostræ salutis commemoratio semper est habitæ. Sed & ignota sequissimis barbaris feritate in mortuos scuitum est, nec Euangelicæ isti Caluianæ iactatæ puritati, & videlicet charitati visum est esse scel? si post fœdata & conculcata, quæ fuerunt à Dei filio instituta Sacramenta, si post sanctoru Virorù reliquias aut incedio consumptas, aut in Ararim, alioùe proiectas capitibus ipsorum Regum exhumatis ad ludibrium pro pila abuterentur. Et audeat adhuc impurus homuncio Volanus carnificinæ Catholicos, & ipsum ad eò Põtificem in simulare, coram Christiano Rege, aut deceptis nobiliu mentibus faces admouere, quibus tantum quoque in Lituania moliantur incendiù; qui tamen si saperent, acerbosque noue istius fidei fructus meditatùs inspicerent, pristina illa maioru suoru (discussa hæresum caligine) lucè vtq; reciperèt. Ac sanè, si proceres tui, (sicuti quondã huius in Regni Vladislaus Jagello, Sigismundusq; ipsi Reges post oblatu sibi Bohemiæ Regnum, quoniã hæresib; scatebat, æterna cù laude respuerunt) ipsi quoq; sordes istas, sua quæ tantu dedec' & damnù Polonico ac Lituano nomini attulere, longissimè amolirentur,

Li. vltarū nouem Carolorū Regum Franciæ. Liber de direptionibus templorū scriptus à Claudio de Sardinates. Alter liber Gallicè aduersus Hugonem D. de Sardonaci. Suri, & alij. Vide ite Sandenide visibili Monarchia, vbi de martyribus Angliæ sub Henrico octauo & alij.

Cromerus. bri oratione Sigismundi I. & in historia sua.

lirentur, sancto sanctissimo illo antiquo aduersus omnem impietate fœdere, nunquam paucorù transfugaru, & Apostataru fœdos concubitus. atque latrocinia priuilegio nobilitatis tuerentur, aut tegerent.

Habes Rex de carnificina. Quòd si ex ista hæresu colluue alias Christiani sanguinis effusiones, & strages aliquib; cognoscere libuerit, liquidius noscent ex eo, quem tu libenter versas, Oforio Episcopo, qui ea de re, ac de Regni administratione Epistolâ Regina, librosq; tres Haddoni Cancellario Angliæ sacunda veritate perscripsit.

ADDIT porro deceptus doceri neminè à Pontifice, huiusq; generis alia ex alijs mediadacia necit, quæ nisi in hac Sarmatia, longissimè nempe ab vrbe, rudibus ac simplicib; quibus etiam debitor sum, ita serid obruderetur, ne attingerè quidè. Ignorat autè cum de summis rebus põtifex, qui que apud eũ sunt cõsiliarij quotidie agat, id maximè ad docendos populos attinere. Et oritur scilicet Pontifex, neq; suis ouibus pabulũ procurabit, cum in cœtu Cardinalium singulis hebdomadibus agit, de Euangelio in Indias, interq; gentiles inferendo, de reuocandis ad autam fidem septentrio nalibus, & orientalibus, de diuino cultu vbi que restituedo ac propagando, de arcædis ab ouili Christi lapis, de mittendis ad omnes Reges, aut nuntijs, aut operarijs; De creãdis aut sufficiendis in demortuorum locum Episcopis, deq; alijs ad reliqua officia Ecclesiæ ad promouendis, de Synodis cogendis, ac de coactis examinandis; de pijs in vrbe Roma, totaque Põtificia ditio ne operibus (de quibus aliquid dicã põst) conferuandis & augendis, de componendis Catholicorù dissidijs, litibusq; dirimendis, quæ vnde quaq; ad tribunal Romanu referuntur; cum denique Episcopos & Cardinales ac Reges, & singulos quosque indefesso labore decrepitus licet, tum vocem literis ad religionè, & pietatem Christianam cohortatur.

Quid igitur si te, Rex optime, explicãdis Regni huius difficultatibus obnixè operam sic dantem, vt neque somnum, neq; ipsum aliquando cibum capere possis, audeat aliquis otij focordigie arguere? An nõ vel ille reru imperitus, ac proinde temerarius: vel certè si hæc cogitare debuit, nec fecit, audacis impietatis plenus censetur?

Iam de Sacro quod ter in anno duntaxat fieri à Pontifice dicit, ignorat infelix non publicè solùm diebus solenniõribus, sed singulis hebdomadibus priuatim, præsentibus suæ familiæ primarijs, à Pontifice Sacrosanctam illam Christi hostiam, pro vniuersa Ecclesia Deo offerri. Ignorat item singulis diebus ab eo supplicationes

haberi, hymnos autem & psalmos septies in die, diuinaq; ex scriptura lectiones recitari, præter assiduos illos gemitus, & suspiria q ad deũ de credita Petro nauu ad portũ appellenda, sanctus haud clerus effundit.

Quis si contra seductus iste æquã lance perpederet, negotiorum & orationum tempora, quæ à Catholicis D. cultui adhibentur: quamutè isti ministri ad deformandam Ecclesiam sedulitatem adhibent, sanè peccus tunderet, ac si quid pudoris haberet reliquum, veniam digno poenitentij fructu deprecaretur. Quæ enim in Catholica Ecclesia à virginibus & Sacerdotib; ad celebrandas diuinas laudes horæ impenduntur, istis Volani ministri bene poti, aut aliquam deniq; ad ferenda inter Christianos dissidia, concionem eructant, aut tunc in fœdissimo suarum voluptatum cœno volutantur.

At vrget, quicquid Pontifex agit, id ad Idololatriã tuendã vel propagãdam pertinet, cum transubstantiationis nomine inuento, idolu in terris statuit, & creatas res adorandas proponit. Hic ergo, Rex, animum quæro mihi adhibe. In hoc enim casu videtur esse præcipuus, in quo versatur istorum fucatus zelus, quo Catholicã Christi Domini religionem ex animis omnium euertendam sibi esse persuaserunt. Primũ autem, hoc iterum quæro Synodine vllæ, aut Patres vnquam idololatrię, aut artolatriæ Pontificæ, Ecclesiæ uic Catholicæ acceperunt? Agnoscit enim Volanus sanctissimos (vt eius verbis vtat) & orthodoxos, ac magisterio Spiritũ sancti edoctos, & vitæ sanctimoniam excellentes Augustinũ, Chrysolomũ, Ambrosiũ, Gregoriũ Nazianzenũ, & reliquos. At horu ad Pontifices honorificentissimæ extat Epistolæ, quibus & eorum dignitatem à Christo institutam, & verissimi corporis Domini oblatione in altaris sacrificio, sincerissimè Deo cultum exhiberi, planissimè contentur. Ostendat igitur Volanus istam idololatriã, editis ipsorum integris libris, non autem detortis ad blasphemiam suis terriculamentis, si possit: tum dicat cur ipsi Manichæi, & Pagani (S. Augustino teste) Cereris & Bacchi adorationem Christianis exprobrabant, nisi quòd à Dei Ecclesia videbãt Christum in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento adorari, idq; à Patribus constantissimè doceri. Adde, cur sacrosanctũ hoc Eucharistię sacrificium, ex diuino & Apostolico verbo, S. Augustinus idololatrię gentiliũ, & vmbra tili Iudæorũ opponit, & peracti in cruce sacrificij memoriam (inquit) celebrari, sacrosanctã oblatione & participatione corporis & sanguinis Christi? Et verò nõ ipsos Manichæos arguens, nõ arguit item

August. li. 20. in Faust. c. 13. Chrysol. h. 24. in 1. ad Corint. & h. 81. ad populum Anti. Ambros. lib. 3. de Spirit. S. Aug. Psal. 98. & lib. 20. c. 21. & Epist.

120. cap. 17. Aug. Tom. 6. cōt. Fau. libro 28. cap. 18. & Tomo. 3. de ciuitat. 10. c. 7. & ca. 20. To. 6. li. 5. cōt. ad uer. leg. & propheta. rum.

August. li. 9. cōfess. 9. c. 13.

Terull. de præscript. aduersus hæreses. Optat. Mi. leuitanus. Lytinensis.

Caluianianos, cum sequētia verba cōtra Fau. stū scribit? Manichæi (verò ait) nescientes quid damnandū sit in sacrificijs gentium, & quid intelligendum in sacrificijs Iudæorum, & quid tenendū, vel obseruandum in Christianorum sacrificio, vanitatem suam offerunt diabolo, qui eos decipit, recedentes à fide, intendentes spiritibus seductori. bus, & doctrinis dēmoniorum in hypocrisi mēdaciloquorum. Et hæc quidem beatus ille Vir. Sed vt diuini istius mysterij vim adhuc testatiorem facerēt, quid illum Spiritū S. afflatum impulit, æternæ vt memoriæ consignaret; quod 8. c. li. 20. de ciuitate dei aseruit, sacrificij nempe corporis Christi oblatione ab vno è suis Sacerdotibus facta, dæmones qui multam cladem attulerant, loco abactos fuisse, protinusq; calamitatem ipsam cessasse. Cur item matris suæ testimonium, ac memoriâ sui ad altare fieri desiderantis recitat? cui nullius (inquit) diei prætermisione seruierat, vnde sciret dispensari victimâ sanctam, qua deletū est chyrographū totius mundi, quod contrarium nobiserat? Si isthæc erat idololatria, quid eâ aut tanto exēplo muniuisservir sanctus aut tot secula permisisset Deo, acerrimus alioquin tati criminis index? Iam Chryostomi libros sex de Sacerdotio, & tum ipsius, tum S. Basilij illius equalis liturgiæ, vñ cū D. Ambrosij missa, ordoq; ipse tanti sacrificij obseruatus ab Apostolis, non solum Dionysio, & Clemente, verū etiam S. Augustino, testib; euincunt tantū abesse, vt quoniâ illa in vniuerso Christiano orbe celebratur idololatriæ nota sit inurenda Pōtifici, nihil vt ex hoc ab eo ardentius, quâ ipsissimum Dei cultum procurari intelligatur. Et in Africa quidē, aut in Asia, nō ipse erat Pontifex, tū cū sacrosanctum missæ sacrificiū in ijs longinquis regionibus facta frequētabat Ecclesia. Quis igitur hanc quâ deceptus iste voce blasphemata vocat idololatriâ, eō primus inuexit? edant hæretici originē si possint, ac cūm originē nō inuenierint, prouocēt ad antiquissima illa Apostolicorū virorū secula, indeq; integros illorū libros (quod sēpe dicēdū est) promāt, & ex scripturis nomina (si Deo placet) & prophetias de Luthero, Caluino & eiusmodi nudū p vero Christo panē supponētibus, tanq; futuris Ecclesiæ inflauratorib; eruāt. Cæterum quis totante secula Græcos ad idem vbiq; celebrādum mysteriū, Christumq; in Eucharistia adorādum adduxit? nisi quod Apostolica traditione edocti, & ipsi, & Aethiopes, alijsq; in toto oriētē Christianæ fidei aut nomen, aut fidem adhuc retinent, cūm hoc vbiq; præstiterint, falsissimæ calumniæ arguunt impostores hæreticos: Trecentos verò totos annos nascens hæc

clesia, martyresq; plurimos Pontifices habens, cum neque ad luxum diuitias quæ hysse, nec ad quæstum sacra fecisse possit, nisi impiè argui, anne missæ sacrificium vnquam vel inter compedes, & inter sepulchra martyrum, vel in cryptis omisit? Quis autem Pontifices illos tam fortes Christi athletas spiritus animabat ad hūc cultum vsque ad mortem retinendum, nisi is ipse Christi Domini spiritus, pro quo eadem in fide omnes, sicut pro eiusdem nominis gloria sanguinem effundebant? Et sanè in vniuerso orbe (Romę item) dæmonum & idolorum insinuato olim antiquissimo cultu Satanæ regnū statim incoluit, cūm ijdem ipsi Pontifices & martyres, qui sacrosanctū missæ sacrificiū quotidie offerebant, oracula Deorū muta reddidēre, & idola, cęteraq; illa portenta, aras itē syluestres deicere: quaniobrē Gręci, potentissimum ac terribilissimum hoc sacrificiū vocarunt. Sed recentiora, & ipsa quidem in hac Lituania, Sarmatiæque tota paucis recensamus. Colebant pro Dijs Poloni, & cæterę Slaucis nominis gentes Iouem, Martem, Plutonem, Cererem, Venerem, Dianam, quos Iessam, Ladum, Niam, Marzannam, Zizilian, Zieuanam vocabant: his sacra & aras dicarant antiquitas, vt difficultimum esset, eos ab idololatriæ tam inueterata consuetudine abducere. Vxores septem barbarico more duxerat Miecislauus, is qui denique abdicatis illis Dambroucam Boleslai primū Bohemorum Regis filiam duxit. Iam verò proauorum nostrorum ætate, eodem adhuc morbo Lituania laborabat, sic, vt ignem pro Deo coleret, eum perpetuò seruans. & Percuno, id est, fulmini, diuinum tribuebat honorem: si verò arbores dæmonibus dicatas ferro aliquo violassent, hi dæmonum vi interibant; serpentibus autem & viperis, lacte libato, gallinacis item gallis immolatis, eos vt Deos colebant: Hæc autem omnia exterminata sunt, cūm antistites ipsi à Pōtifice Romano delecti, Catholicam religionem cum Euangelio inuexerunt. Miecislauum verò, ac deinde longo post tempore Iagellonem, baptisate inuitarunt. Iam noui orbis, ingentisq; illius terrarum tractus, ad occasum, nouę Hispaniæ, atq; Americę, qui ipsam pene Europā æquant magnitudine: deinde ad meridiem Brasilię; reliquarū deniq; ad Orientē remotissimarum Indiarū cōuersionem, ad Christū in dies fieri nemo non ignorat, qui nostro adhuc tēpore idola multa colebant, atq; homines dæmonib; immolabant, & viuos ad escā trucidabant, cū vxores sese maritis demortuis in accensum rogum inijcerent. Si quis igitur nescit à summo Pōtifice, ad eas omnes prouincias auo-

Anno à Christo 1690. Vide Cromeri & Duglossum.

Ofortius, S. r. ius Episc. Index. Canibales in Brasilia.

auocandas ab ijs erroribus missos, & singulis annis operarios mitti, qui diuinę misericordię cooperantur, is ne viuum quidem se audeat dicere. Quin ergo Caluianiani isti tam insigne benegerendæ Euangelicę rei studium non sunt amplexi? cūm præsertim plures, religiosarum, & catholicarū familiarum viri, patria, parentibus, mundo relicto, eō intrepidè traiciant, non pauci verò sanguinem pro Christi nomine fundāt, miracula virtute Christi edant, Regna ipsa cum Regibus ad fidē diuinā ope conuertant. An verò cūm hoc ita sit & Catholici eō sese conferant, vt ad nos amplius non redeant, id scilicet faciunt, vt sacerdotia dignitatesque Romanas consequantur, quod deceptus iste blasphemando mentitur? Quin inquam Caluianiani, tā insensū idololatriæ hostes, non sese illuc inferunt, vbi prodant fidem illā suā, & spiritum Euangelicum de quo tantopere apud stupidos sibi gratulatur? Sapientiæ itaque Maiestatis tuę iudiciū esto Rex, quoniam Christi nomini propagādo, Euangelioq; & verissimo cultui passim inferendo veriorum operā nauent. Catholici enim, quo tempore traditam ab Apostolis Religionem hæretici spreuerunt, ad gentes sese conuerterunt: Inter eas Spiritu sancto quicquid reliquū futurum est, mystici corporis viuificantē, diuinum verbum per vniuersum illum orbem à Catholicis dūtaxat annūciatur. Hi soli destruetes idola, trophæum vbiq; crucis erigunt, efferasq; illas nationes ad omnem sanitatem in obsequium Christi redigunt. At dum hæc fiunt, hæretici non Ethnicorum delubra, sed tēpla Christianorū euerunt: nec gentium auferunt idola, sed Christi ipsius imagines delent: nec barbaricę impietatis superstitionem, sed Catholicę Ecclesiæ ritus Apostolicos tollunt: atq; vt synceri Euangelij memoriam sensim obliuio delet, ipsas potius veteris, quā noui Testamenti figuras, & historias proponi patiuntur; liberis autē, suis iam ne Apostolorū quidem nomina volunt imponi. Cū autē Christi reicerunt imaginem, Caluini tamen, Melanctonis, Lutheri, & reliquę illi diabolicę sordis imagines proponūt, ac de collo pendentes ferunt. Interea verò ne pedem quidem extra domesticam, & muliebrem illam turbā efferunt, nisi spoliandū alicuius templi, aut diripiendarum ciuitatum non incerta spes affulserit. Verum (inquiunt) & nos Oceanum præternauigamus, cursumque non semel versus Indias direximus. Scimus, nec facinorosa istorum egragia Hispanos & Lusitanos latet. Hi enim aduersus piratas Caluianianos, qui ex Anglia, & Rupella excurrunt, classem emittere coguntur, quo transmitten-

tes maria, Catholici ad oras illas salui possint appellere. Sed si hos, qui auri Indici, non animarum Christo lucrandarum spe illecti, ad id auferendum nauigant, cum Catholicis illis, operarijs conferas, horum certè Christianum, hæreticorum autem Piraticum Euangelium dixeris. Scimus autem Richerium vbi è sacro Carmelitarum ordine, in Caluini castra conuolauit, e mentito habitu cum Villagagnone equite Rhodio Catholico in Galliam Antarcticam semel traicisse, sed suis denique fraudibus ab ipso Villagagnone detectis, re infecta Geneuam rediisse. Vix enim (quod animaduersione dignissimum est) reperias vnquam, vt vbi antea fidei Christianæ, à Catholicis iacta non sunt fundamenta, eō Christi nomen ab hæreticis, aut alijs infidelibus potuerit importari. Extant Villagagnonis perspicaci ingenio viri, aduersus Caluianianos ea de re, ac de transubstantiatione eleganter & eruditè conscripti libri. Scimus denique paucos antè annos duabus nauigationibus ab istis Euangelicis piratis, medio in Oceano, sexaginta nostrę Societatis Iesu socios, vario mortis genere interfectos, qui in Brasiliam ad Euangelium prædicandum, idololatriamq; exterminandā transmittebantur. In ea enim ad meridiem India, vt in reliquis Indijs collegia, domosq; Societas habet, in quibus Canibales etiam ipsos continētī labore, ad omnem pietatem excolunt. Agnoscis hinc Serenissime Rex, è fructibus vel potius ex spinis fecundā istā hęresū syluā. Quamobrē nemini cordato verēdū est amplius, quin miserimā hui; Regni faciem velit constituere, qui Christi Domini præsentiam nobis adimat, illud autē ita certò loco affigat, vt inde se dimouere nō possit: quæ tu indignū diuinā sēntia, missæ rŭq; adeò à Caluianianis effici Christū, dixisti superiore anno, cū Leopoli publica in supplicatione summo æstu, nudato capite, circumlatā Eucharistiam sequereris, & ad Regiam tuam reuertereris. Sed & plenissimum est fraude, quod simiolus iste Caluini astum imitatus, de reali Christi corporis præsentia librum suum inscribit, ac deinceps verè & re ipsa exhiberi in Sacramento cœnę, subiungit. At, vbi, qualis ista exhibitio sit quæritur, iam Christum à nobis tantum distare, quantum distat à cęlo terra, iam nihil, aut pene non nihil in tanto mysterio; opere autem fidei duntaxat exhiberi, Christum audaçter pronuntiat. Et sanè in Caluianiano panē non reperiri Christum non negamus; At in Eucharistia veracem Christum agnosimus, vbi Dei virtuti, non nostrę fidei tam admirabile factum tribuimus, atque vt antidoti vim in ipso

Dictum Se Regis Poloniar aduers. hæreticos. Volanus simiolus Geneuensis quid tandē cuomat.

ipso antidoto, non in languentis desiderijs sita: ita in tanto mysterio ipsum Domini reale corpus, non in decepti hominis phantasmate à Deo ipso edocti constituimus. Et cum Apostolo constanter dicere (licet vita, p fundèda sit) possumus, scimus cui credimus.

Si verò Maestas tua quesierit, cur ita transubstantiationem in hoc mysterio oderit hæreticus, respondet, vocem illam in Evangelio non reperiri: si virgeas, nec vocem item esse Trinitatis, cum satis sit, esse rem ipsam alijs verbis idem significantibus expressam: tum, vel quo nitebatur, Achilles concidit, vel viam sternit, ad ipsam quoque Trinitatis vocem pernegandam, quam qui dem sibi displicere, ausus est ore blasphemio Caluinus, aliquando proferre. Qui verò transubstantiationem negasset, author tamè fuit nescio cui canalismi, cum per carnem velut per canallem, aut syphonem vitam, quæ in Deo Patre residet, in suos difundi affirmaret: Itaque & carni Christi viuificationis titulum tribuit, & diuinum spiritum per ipsam manducatum nos accipere confessus est. Sed subdolos, ubi aliquid commentus ad Valentinum hæreticum accederet, Mariam Christi canallem esse somniantem, tandem negatione Christi in Eucharia lectores eludit.

Ergo, Rex, Catholici & verè fideles sunt, qui non Caluino damnato, sed Christo clarificato credunt. Hic enim verba vitæ æternæ habet, hic mentem suam difertis, atque ipsidem verbis per suos Euangelistas exposuit: qui & historicè loquebantur, cum & Dominus testamentum conderet, à quo abesse debent omnes trices, occasionesque errorum: & testamenti veteris figuras, non in anibus vmbris impleret, atque etiam sciret extituras hæc de re maximas ab hæreticis lites, sensu carnis suæ omnia metientibus; quas quidem lites ille dirimere sapientissimus legislator, & iudex cum volebat, & poterat tum dixit & fecit. Sciebat (inquam) futuros, qui negaturi essent modò consubstantialitatem, quia vox hæc in scripturis haud esset; modò duas Christi vna in hypostasi naturas; modò humanitatem; modò realem in Sacramento presentiam, atque substantiam seu transelementationem (vti Theophilactus) aut immutationem (sicut Chrysostomus) vel (vti ceteri Patres) conuersionem, aut carnem (vti Diuus Cyprianus) Omnipotentia verbi Dei factam, seu transubstantiationem, quemadmodum vniuersus Christianus orbis, ad euellendam radicem istam hæresim nominarunt. Itaque cum Catholici nitantur eo Christi eternæ Patris sapientiæ verbo: Hoc est corpus meum, intelligant eos qui id negant, diuinam quoque omnipotentiam & incarnationem

Caluinus in b.c. Ioan. & insit.

filijs Dei deinceps negaturos. Ita vocem hæc diuinæ omnipotentie in conuento Poissiacò omissam à Theodoro Beza in fidei suæ confessione, Theologi Parisienses animaduertentes perfidum Apostatæ Symboli explosere. Præter autem illa, quæ inter illos Caluinianorum duces dissidia fuerunt, Marloratū olim Augustiniani ordinis, sed postea laqueo suspensum ob Rothomagensem prodicionem, Petrum martyrem Canonicum quondam regularem, sed deinde ad Zuingianos deficientem, Bezam (vt mitam modò pugnantem cum illis, Lutheranam panis & Christi in Sacramento, Christi consubstantiationem) alij illi Caluini, Bezaque Atheismi eruperunt. Et istas autem impietates haud mirum est, si tot denique superstitiones, & magicæ imposturæ sint inter hæreticos consecutæ, facili vt negotio deprehenderetur, inter quos Satanas regnaret.

Geneuæ quidem lamiarum turba, non ita pridem fuit tanta, vt ipsi ministri, nisi scedere cum dæmonibus isto, horum sibi studium conciliassent, iam citius quam denique fiet, sese deturbatum iri, ad teterimas illas tenebras, præfensissent. Sed audi Rex, id de quo Deus scit, quia non mentior: Cum Geneuam ex Gallia prouincia Massiliensi abducta ab hæreticis fuisset adolescentula, Missam detestari est iussa, quæ dæmone deinde suggerente, ipsum etiã Deum apertius conceptis verbis, traditaque dæmoni scheda pernegauit: Ex eo tempore cum incubis rem habere, & facinoræ quæque committere, ac publicè testari cepit (ubi in eandem Prouinciam redijt) neminem à se, præter Satanam agnoscere aut coli dicebat. Itaque ne ipius quidem Dei nomen pronuntiare voluit coram senatoribus ijs, qui fortè adhuc Auenione superstites sunt, quiq; cum apud sese iudiciū de illa haberent, totius rei seriem in acta publica retulerunt: Tandem exorato Deo respuit, & cum quadraginta dies ad supplicium, quo fuerat multatus, se pararet, mirata est diuinam erga se clementiam, quam lachrymis ante iudicium subsellia extollens, Sacramentis expiata, ad locum supplicij accessit. Quid Deus optime (cum & ipse adesse) retulit de Hæreticorum fallacissimis fraudibus, mulier moritura & mortem (vt diuinæ iustitiæ Christo miserante satisfaceret) non detrectans, cum tamen haud difficile ex custodia potuisset auferere.

Sed & propria habemus. Volanus iste, qui tuæ Maestati librum inscripsit, pecuniã ante paucos dies perdidit, famuli culpa id accidisse suspicatus, Cracouiensem istum hariolum Vilnæ commorantem, alios ite sciscitatur, quam ratione posset argentum reperire.

Lamiae & Superstitiones inter hæreticos.

Nota Volani egregij facinus.

reperire; responsum accepit, chartam in casei frustum imponat, adscriptis quibusdam diabolicis verbis: sic diuisi in frusta casei, & data famulis de quibus dubitabat, portione, eum qui hunc deglutire non posset, pecuniam esse furatum. Consiliū ergo Volanus iste tantus Euangelicus, ab omni scilicet superstitione, & idololatria abhorrens, arripuit, idque in rem conferenti usus adfuit Satanas, qui deluso homine famuli fauces impedire videbatur, quominus caseum deglutiret, tum Volanus misellum in vincula conijci curauit, præclarumque istud suæ in diabolum fidei specimen ante oculos ita amicis retulit, vt iam illustribus istis Proceribus tuis, ac magistratui eo ipso referente innotuerit.

Responso Catholico-rum qui pro Geneuam sedes suas habent, cur Caluiniana doctrinam nunquã admiserint.

Talia ergo & ipsi proximi Geneuensis pagi atque oppidani, ad Sabaudum Principem spectantes cognouerunt: qui quoniam semper in Catholica fide persistebant, à viro prudente sunt interrogati, cur nouum illud Euangelium, Catholico abiecto non dum admisisset, cum præfertim ad eam res sedulo & sepe fuissent inuitati, ac verò longinqua tot regiones eo contagio auidè inficerentur. Ad ea responderunt, minimè quidem hoc esse mirandum; longius enim Caluinianorum verba, libellosque plenos fuci & mendaciorum, quam scelerum historiarum inde exportari. At nos (inquiunt) qui singulis hebdomadis, Geneuam ad forum nudinasve conuenimus, qui Regnum illud Diabolicæ confusionis plenum etiam ex ipsa oculorum inuersione acie cernimus. Videmus autem hinc inde ad eum asyllum tantummodo transugas, apostatas, exules, quoridie accurrentes, nunquam patiemur nos deduci de recta religione, quam plenam pacis, & fidei erga Deum & principes fuisse, maximo nostro bono experimur: quæ nisi essent omnia, certè is qui olim Catholice ac modò eiectis antiquis ciuibus hæreticæ Geneuæ est status, in hac nos sententia magnopere confirmaret. Quamobrem infestant, & præfecturæ iam aliquæ finitimæ sensim ad fidem Catholicam redeunt.

Ministri Caluiniani cum Turca colloquuntur & Caluiniana cum Mahometana secta collatio.

Dignum autem illud est, quod tibi, Serenissime Rex, Hungaro narretur, quod in Hungaria paucos ante annos accidit Caluiniano cuidam ministro, qui cum præfectum Turcarum videret, vt sectam ipse suam captiuus Christianus, sine periculo posset exponere, asserbat, hæreticorum, id est, suum Euangelium Corano, siue Mahometis legi non adeò esse dissimile: Sanctorum enim, aiebat, virorum qui sunt in cælis, preces, purgatorium item, & alia (vti vos Mahometani facitis) nos quoque Caluiniani negamus. Antiquas bibliothecas

& Synodorum memoriam, vt i vos fecistis, ipsi etiam sustulimus. Quod edixit Mahometes, ne quis aduersus suam legem disputaret, eam verò iurciurando obstrictus fateatur, id nos item Geneuæ cauemus. Nã vel expueris nouam fidei nostræ confessionem à nobis tantum editam, extorquemus, & hos, quamuis quod recitant non intelligant, ad præstandum, tamen iusiurandum cogimus. Plures aliquando vos Mahometani uxores aut concubinas ducitis: Et nos Caluiniani mulierem superstitem licet marito, posse se iungi, & cum alio viro coniungi (altera licet hic habeat uxorem) non ita ingens facinus arbitramur. Sacra ritæ in Synagogas siue Moscheas mutatis, aut destruxistis. Nos quoque sacriarijs direptis eadem vel in nostra consistoria, vel in equorum stabula, vel armamentaria couertimus, vel denique solo æquauimus. Scripta de virginitate, de quæ alijs eiusmodi Apostolice Ecclésiæ vestigijs non agnoscitis. Nec verò qui virginitatem voueant habetis.

Nos item Caluiniani nihil vnquam pro virginitate ceterisque huiusmodi rebus in lucem edidimus, quin verò & cenobia virginum antiquissima erasmus: conscientie libertatem, vnicuique in vestris ciuitatibus permittitis, hanc nos quoque, & à Regibus, & à Rebus publicis vel armata manu exigimus, nisi quòd in nostris locis nemini eandem libertatem concedimus, ac ne Catholicum quidem librum retineri libenter sinimus. Ad hæc Turcarum præfectus quem Bassam vocant. Quin, ait, iam vos Caluinianos, & nos eisdem breui futuros video, nisi quòd relicto nobis aquæ potu, vos tamen vinum omnino retinere, eoque inebriari voletis.

Verum his omisissis ad urbem Romam, quam Volanus omnium scelerum officinam vocat, veniamus. Et primùm de Pontifice ipso, ætas, rerum usus, frugalitas, in pauperes autem effusa liberalitas, doctrina, sollicitudo omnium Ecclesiarum & reliqua quæ supra de illo attigi, hominè mendacij et calumniæ possent conuincere, nisi fascino tus oculus ad lumen magis cocutiret.

De Romana verò officina, age, aliquid expendamus: Si primùm istud statuemus, ex legitima ipsarum legum promulgatione, non ex aliquorum vitijs veritatem illarum esse perpendendam, alioquin nec institutam à Christo familiam, in cuius aliquem (vt sanctus inquit Augustinus) scelus peruasit, nec Apostolicam Diaconorum ordinationem, ex quibus Nicolaus cecidit, neque omnino Ecclesiam vnquam Reges (vt illos licet præstantissimos) à calumnia vindicaeris. Et legibus quidè Ecclesiæ, quæ ad mores attinet, cum antiquis veritas,

tas, recentibus autem falsitas, ab istis ascribatur, tu optime Rex, qui sanctam Triden-

Catechismus Romanus elegantissima & illustrissima veritate conscriptus.

Iam de doctrina fidei satis dictum est, quam item ex ipsa eadem Synodo, & Catechismo Romano, quem libenter versas, solidissimam esse intelligis. Hic autem liber si a proceribus istis abiecta ramentorum & haesum forde, attentius legeretur: nihil ipsi in eo aut illustrissimae veritatis, aut elegantissimi styli desiderarent. Sin vero quae Romae pietatis opera eduntur, adducimus in medium, non deerit in quo tanquam in speculo vberimum pietatis exemplum eluceat. Plurima enim in ipsa vrbe templae desue factae numerantur, in quibus, ubi olim demonibus, & turbae illi falsorum Deorum litabatur, iam per tot seculum psalmi, precēs, & Sacra Deo Optimo Maximo offeruntur. Plures ibi sunt Virginum, & hominum familiae religiosae, quae cum Patrem, Matrem, Fratres, Sorores, mundum atque adeo animas suas, Euangelium Christi secute, reliquerint, certant bonum certamen, expressumque in Teipsis antiquissimae vestigium Ecclesiae seruant, ubique quodtidie verbum Dei explicant, & ad ipsius normam animas exercent. Sodales autem plurimas videres, quarum haec custodiae publicorum inuisendarum, & de manibus infidelium redimendorum captiuorum, alique sepeliendorum pauperum mortuorum, illa Virginum legitimis thoris iungendarum, aut orphanorum alendorum, vel pauperibus erubescens subsidij ferendi, aut denique reliqua charitatis officia praestandi curaverunt. Vna inter alias sanctissimae Trinitatis nomini dicata, multorum nobilium sodalitas est, quae vna centum & viginti peregrinorum millia, ad pia vrbis loca, ex vniuerso orbe Christiano confluunt, ante quadriennium ipso vno anno excepit, aluit, vitico denique iuuat. Illustrissimi Principes, & Reuerendissimi Cardinales, pauperum pedes lauare, & inungere, atque his publice ac priuatum ad multam noctem cibum ferre, & inseruire non erubuerunt. Iam in sancti Spiritus, quod dicitur nosodochio, & in eis, quae Beatissimae Virginis, sanctorum Ioannis, Iacobi, & alique vocantur hospitalis domus, ceterisque pijs in locis, si dixerim supra Centum aureorum millium numerum, in pauperes egrotos singulis annis impendit, fortasse non mentiar. Domicia verò excipiendis, quae ad castitatem respiciunt, meretricibus, & ijs quibus ob parentum improbitatem aut penuriam, vel externorum vitam impuram, periculum aliquod im-

minet, nec defunt, & haec Pontificis, Cardinalium, & aliorum piorum hominum elemosynis sustentantur. Tu autem Rex non ignoras, Collegia ibi esse plura, Orientale, quod Graecorum dicitur, Germanicum seu septentrionale, cui vni plus duodecim numerum aureorum millibus, in singulos annos a Pontifice hoc fuerit perpetuo attributa. Angelorum item & Romanorum clericorum, atque Neophitorum seminaria taceo, cum & alia tot Pontificis sumptibus instituta fuisset, & institui modo singulari tua cum laetitia cognoueris. Quae cum ita sint, eruntne haec tanti, vt si aliquorum illinc peccata, hinc autem virtutes & pietatem omnem aliquis cernat, non potius ei quod bonum est (si bonum quaerit) cogitatione inhaereat? Quae autem Pontificis & Catholicorum praecipua mens sit, hinc facile non deprehendat? Mitto Sacrarum aedium extructiones, cultum, sumptus in easdem familias religiosas ingetes, quae quid verò, nulla recuperandi spe, vel Regibus, vel alijs missum est, & ad Turcam, atque ad rebelles a vastatione ac direptione Regnorum & templorum arcendos ex vrbe prodijt, id certe opinionem multorum superat. Romani autem populi, religio, & respicientium conuersiones, qui a remotissimis finibus ad expianda sua facinora, ad vrbe pperant, & ablata restituit, ac deferta pietatis castra repetunt, & coelbatum iterum amplectuntur, quate, quales ve sint, ex ipsa Penitentiae & Eucharistiae Sacramentorum quotidiana perceptione cernuntur. Quin igitur, qui tot probris impudentissimè (quia scilicet isti Caluiniani tantum carnalia sectati sunt) vrbe afficiunt: haec potius non meditantur, atque vt egroti faciunt, qui cum conualecere cupiunt, non aliorum morbos, sed suam ipsorum valetudinem cogitant & curant, ad illas quas diximus, pietatis officinas, oculos & animos potius quam (vt muscae ad scabiem, relicto toto corpore sano) ad foeditatem aliquorum conuertunt. Verum & scorta (inquit Volanus) et alia scelera, & luxus a multis exercentur. At & haereticus sciat, suggestibus vndique a Catholicis concionatoribus, ipso Pontifice iubente & praesente, talia increpari, publica quoque detestatione remoueri. Ne nunc attingam, quae de multis supplicia sumuntur. Qui autem penitentium confessiones excipiunt, dispositi sunt, ubique, & hi pietate Christiana, vt continenter peccatores obiurgant, ita redeuntes ad cor, oleo, & vino vulneribus apposito, ad sanitatem reuocant. Caeterum sacrilegia, & lapsus reliquos, si quis dixerit Pontificis, & sanctae sedis Apostolicae decreto, vel doctrina defendi, is aut haereticus, aut leuissimus, & impudentissimus sit.

Si qui

Si qui autem, cum caeteris lumen praefere deberent, ij turpis vitae edunt exemplum, nemo negat, quin iustissimo iudici (nisi respuerint) casuri sint, ac Christi bonis ad luxum, ad auaritiam, ad saltum abutentes, aeternis doloribus sint amarissime excrucianti.

Scis autem ex varijs Prouincijs, plures ad vrbe (vt alibi quoque fit) accurrere, vel ambitionis, vel aliarum cupiditatum stimulis incitatos. At quid haec ad veritatem doctrinae, ad leges optime sanctitas, ad Sacerdotij dignitatem, ad illa clarissimae pietatis vestigia infirmamda faciunt? Quid inquam, ad Pontificem, & vrbe ipsam mordaci dente conuellendam? Prophetas, & alij sanctissimi viri, si vitia exprobrarunt, nunquam ritus Ecclesiae, aut Sacramenta, vel pietate, quae residebat in bonis rephenderunt, nunquam item templa euerterunt. Sed & ipsi pontifices, atque alij antistites edidit, in controuersijs autem fidei finiendis, diuinisq; eloquijs ad sancti spiritus mentes exponendis, quae a Christianis, & praestantissimis Regibus inita est ratio, vt ad Christi Vicarium adirent, eandem me sequi fas est, si Rex & Regum qui ex Deo regnarunt similis esse voluero.

Sed fac, vt in negotio religionis pro voluntate Caluinianorum decernatur, num faderati socij, qui alij haesibus sunt imbuti, iniuriam istam deuorabunt? Sin autem ab antiquissimis Synodis, ad verbi Dei & Spiritus sancti amulsum pestilentes haereses iam expulsi, iam iterum examinande sunt, incertius quam mundanum erit diuini numinis tribunal, in quo postrema promulgata sententia nemini licet hifcere. At cum deceptus putat, quonia a postolorum tempore de Messie aduentu, Iudei scripturas scrutabatur, id ipsum quoque, ab vnoquoque semper (sublato licet illo Iudaico velamine) esse faciendum, non videt infelix qui inde consequitur incommoda. Iam enim Symbolum Apostolicum iterum exploditur, & Christus ipse negatur Deus, ac denique cum nullus futurus sit (vt inquit Tertullianus) quare di finis, fiet, vt veritas inuenta omnino perdat. Sic itaque diuersarum haesum procella multos semper inuoluit, & in Atheismum tandem praecipites agit.

studij tuum adiungente, Christum recedat, nempe vt aliquando cum eis sempiterno omnes aeo, perfruamur. Hae verò cum ita se habeant, cogita, an isti, qui ad iudicium & autoritatem tuam de Romana Ecclesia prouocant, tuae Maieftati de alienatis Ecclesiae ac Reipublice bonis, quidquam vnquam proposuerint, ratione scilicet vt inires vt quae Dei sunt, Deo, quae tua sunt tibi redderentur: quod cum subdola calliditate praetermiserint, ista verò proruntiet, sentis qua poena eorum lingua essent a iusto Rege coercente, ne dicam praecedenda.

Quod si adhuc de istis queras, vndenam tibi de Ecclesia iudicium fumes? quid obsecro respondebunt. Tu certe inquires, Christus Dei filius, non Stephano Polonie Regi, alijsve Regibus, sed Petro pascendas oues tradidit, in controuersijs autem fidei finiendis, diuinisq; eloquijs ad sancti spiritus mentes exponendis, quae a Christianis, & praestantissimis Regibus inita est ratio, vt ad Christi Vicarium adirent, eandem me sequi fas est, si Rex & Regum qui ex Deo regnarunt similis esse voluero.

Sed fac, vt in negotio religionis pro voluntate Caluinianorum decernatur, num faderati socij, qui alij haesibus sunt imbuti, iniuriam istam deuorabunt? Sin autem ab antiquissimis Synodis, ad verbi Dei & Spiritus sancti amulsum pestilentes haereses iam expulsi, iam iterum examinande sunt, incertius quam mundanum erit diuini numinis tribunal, in quo postrema promulgata sententia nemini licet hifcere. At cum deceptus putat, quonia a postolorum tempore de Messie aduentu, Iudei scripturas scrutabatur, id ipsum quoque, ab vnoquoque semper (sublato licet illo Iudaico velamine) esse faciendum, non videt infelix qui inde consequitur incommoda. Iam enim Symbolum Apostolicum iterum exploditur, & Christus ipse negatur Deus, ac denique cum nullus futurus sit (vt inquit Tertullianus) quare di finis, fiet, vt veritas inuenta omnino perdat. Sic itaque diuersarum haesum procella multos semper inuoluit, & in Atheismum tandem praecipites agit.

Iam verò quartum pene elabitur seculum, cum de transubstantiatione haeretici pertinaciter disputare, & virus suum vbiq; serere coeperunt. Conuenere cum Romano Pontifice Constantinopolitanus, & Hierosolymitanus, Patriarche, Archiepiscopi septuaginta, Episcopi duodecim supra quadringetos, Abbates, et Priores mille duceti, & quodecim, Legati affuere Graeci & Romani Imperatorum, Regum ite Christianorum Hierosolymae, Gallie, Hispanie, Anglie, in eo exactissimè verbum Dei, veritasque

Nota de ijs qui ad Principum tribunalia fidei causas reuocantur.

Tertull. de praescriptione.

tasque examinata est. Et vniuersus orbis Christianus, diuinâ sententiâ per vniuersa his Ecclesię cõsensum, incredibili veritatis p̄sidio excepit. Quis igitur erit ille nunc adeo excors, vt vel in dubium definita reuocet, vel ad vnius perstreperi cornu volatum timeat, si Christi, & Christi Ecclesię potius, quã hæretico homuncioni, fidem inconcussam adhibeamus?

Synod. Tri-
dentina.

Duodeviginti annos Satanas omnem lapidẽ mouit, inturbando sacrosanctã Tridentinã Synodi progressu: Ad hanc de controuersijs, quã nostro hoc seculo emerferunt, hæretici sunt euocati, ab ipso etiam Cæsare, & Regibus, à Principibus omnibus ferè Christianis, fides publica ijs missa est, vt si perstare in errore voluisset, impunè ac liberè abirent: Cæsaris autem & Regum atque aliorum Principum oratores affuerunt, neque verò Romã, sed inter fauces hereticorum (vti sepius alias à Pontificibus Maximis procuratum est) Synodus habebatur. Ad illã ex Indijs, Lusitania, Hispanijs, Gallijs, Italia, Germania, Polonia, Hungaria, Dalmatia, Græcia, Asia, Episcopi vita doctrinãque excellentes, & Theologi alij plures confluxerunt, & ipsi quoq; Reges ac Principes, Theologorum numerum qui Synodo interessent, cum suis oratoribus miserunt. Hos autem omnes neque Gallici tumultus, nec marium pericula, nec immaniũ itinerum tractus, neque Lutheranorum metus, aut ignotã linguã perterruerunt, quò minus, vbi Ecclesiã erat corpus, eò tanquam aquilã conuolarent. Cur hæretici tum, qui ad terrenorũ Principum tribunal diuinam causam reuocant, ad eandem Synodum non inere? scilicet, aut in carnali illo suo cœno latitabant, aut Germaniam & Gallias excitabant ad diadema de Caroli I. X. Galliarum Regis capite decutendum. Si verò ab inermibus Episcopis, alienoque in solo commorantibus sibi metuebant, vbi erat illa Spiritus sancti vis, verbi- que Christi virtus, qui orẽ suo interficit impios, vbi infractus ille Euangelij propugnandi animus, qui toti spirituales ob diuinam gloriam se iactant omnia passuros? Sed demus hoc talium Prophetarum trepidationi, illud autem quam excusatione tegent, quòd neque eò tempore, neque postea vnquam cum Lutheranis, nec cum reliqua hæreticorum colluue, in fidei causã quicquam vnanimis statuere potuerunt? Proferant Hæretici Synodum aliquam suam, quã extet adhuc. Conciliabula sanè scimus fuisse nonnunquam, quę item latrones cogunt. Sed & ea in irritum illicò veritate elucescente recidisse, nemo vix literis tinctus, ignorat.

Nunquam
hæretici in-
ter se cõue-
nire potue-
runt.

Hæc res causa fuit, prudentissime Rex, cur Germanica natio alioquin viribus ac virtute præcellens, fortitudinem animi haustis hæresibus ita miserit, vt postea aduersus Christiani nominis hostes, nunquam arma alacriter sumpserit. Et tu quidem intelligis, non ita alacri animo, Imperatorem in aciem copias educiturum, in quibus variæ sectę cum sint, varia item disidia gignunt. Ex his enim aut detrectatur imperium, aut tardiores progressus habet victoria: ac si quando ex inimicis per inimicos suos, Deo supplicium fumente, aliquid fortius patratur, id denique (quod ad eos attinet) vim nullam soliditatẽq; habet. Et tamen Volanus ex calice illo Geneuensi ebrius, cum nihil videat, nisi quod velit, audet asserere, Heluetios vnica Ecclesiã Dei. colinas esse, quib; inter sese concordibus, Academiam quoque Parisiensem succubuisse mentitur. Diuinum autem virũ, honoris causa, Beza appellat.

Sed de Heluetiorum concordia videamus. Quinque enim nobiliores pagi, quorum primarius est Lucernensis, Catholicam ita fidem retinent, vt hæreticos iustis prælijs hosce totos annos in Gallijs sepe vicerint, & collegium non ita pridem Societatis Iesv Lucernã instituerint, vti & alterum sit Friburgi. Ex quibus tanquam feminarijs prodibunt, qui denique illud Geneuense impietatis antrum euerterent. At neque inter ipsos hæreticos pagos de religione idem est sensus. Nam inter eos monasteria sunt ingentia, & Abbates, quibus non minima pars obedientiam, & omne officium, vel contra ipsos Sacramentarios præstant.

De diuino verò isto Beza, Lituanijs forsã venditari posset ab hæretico fucus: Sed qui vocationis, seu fugæ illius miseri, ad Geneuenses, inuitia & progressus norit, tam impudentis tituli mendacium horrebit. Beza enim Sacerdotio (quod olim obtinuerat) duobus eodem tempore diuendito, vt maiorem pecuniã summam corraderet, Candida autem sartoris adhuc superstitis vxore, quam ille deperibat, abductã, Geneuam nouus Paris, & patriæ conflagratõr aufugit. Hic se ad Caluinum adiunxit, qui cum antea Canonicus Nouiodunensis in Gallia fuisset, ac deinde à Catholica religione deficiens, in Germaniam esset profectus, homo versipellis & superbus, etiam à Lutheranis, quorum dogmata conuellerat eiectus, sedem sibi Geneuam delegit. In hac plures annos cum vixisset, eiectis ciuibus, & exulum manu in Rempub. introductã, Galliam bello inflammauit, deniq; sparso latè veneno, quartum iam cõiunx, quòd sine carne spiritualis ille tantus vir

Heluetiorũ, meliores Pagos esse Catholicos.

Beza vocatio, & progressus in hæresi.

Caluini vita & mores.

viuere nunquam potuisset, incidit in febrisimum morbum, vermibus autem scatenis; extremos cruciatus ferens; vt Herodes, qui eadem tot innocentium patrãrat; aut sicut Antiochus, qui Dei templum poluerat, miserimus ad inferna descendit. Hic igitur sunt Dij Volani (Rex) hi sanctissimi scilicet & diuini viri, qui eũ ad istud virus euomendum laetãrunt.

Quòd si Ignatij Loiolæ, quem iste toties vnã cum Societate nostra plaustris contumeliatum onerat, inuitia progressus; exitũ, cum istis suis hæresibus contulisset, nã aut mutiret ille, aut si saperet, sanctas Christi Domini vias suscipiens, & respiciens veneraretur. Quò enim tempore Lutherus ad sordes, ad carnem, ad Germaniã diuisionem, à religione fecisset, ille alter à seculo, à nobili, quã est in Cantabria familia, relicto omnibus, ad penitentia opera; & ad eremum confugit. Lutherus scholasticus pietatis, & religionis domos euerit: Ignatius eas Deo adspirante, vel exultauit, vel iuuit. Luthero; Satanas ad bonarum literarum studia; & diuinam scripturam deprauidandã; Ignatio; Christus Dominus ad collegia instituenda, diuinumque verbum rectè exponendum, est vsus. Illo Margitro Luthero plerique discendentes à fide naufragium passi sunt: Ignatio laborante plurimi vel faciõrosi ad probitatem; vel hæretici ad Ecclesiã Catholicã, vel gentiles ad Christi fidem accesserunt. Luthero quasi tibicine suscitata, aduersus Christianos Principes bella subditorum; nulla vnquam seditio, nulla ex Ignatij disciplina, nulla vnquam in ciuitate commotio est orta. Quæ ex schola septicipitis Lutheri prodire, sectas penè innumerabiles, vel ipsò superfluitate peperere: Ignatius erit antequam moreretur, centum collegia in omnibus omnium ferme nationum Regnis instituit, summa tamen suorum cõsensione Christi Regnũ, aduersus omnes sectas promouit. Lutherus se in Pontificis conspectum dare detrectans (quòd reorum est proprium) vel iusti tribunalis, vel legitima Synodi præsentiam, vel Academiã omnes celeberrimas, vbi hæreticũ virus cepit spargere, declinauit. Ignatius primò multam penitentiam egit, summis autem laboribus exantlatis, cum mari a traiecisset, Christi Domini patientis loca inuisit; inde in Salmanticens, Complutens, Parisiensi Academijs, opera literis strenuè data, ad Ecclesiã tribuit, ne in vanum cureretur, accessit. Retrò respiciente Luthero virginitatis cultus, & coelibatus, ieiunia, Sacramentorum vsus, ac reliqua eiusmodi cęlestia exercitia conciderunt: Eadem plurimis in locis Ignatio ad aratrum nunquam

Lutheri inuitia, progressus, exitus cõiunxio cõferuntur, qui fuit fundator Societatis Iesu.

reuocatam manum ponente steterẽ, & in pristinum statum rediere. Ex corde calamoq; Lutheri libri virulenti exierunt, quibus Cæsaris, & Regum omnium atque aliorum Principum nomina profecta sunt: Ex corde calamoque Ignatij spiritualium exercitiorum liber, qui Christi Domini vitæ capita, seriemque mirabili Spiritus sancti artificio proponit, Sancta item & ab Ecclesiã approbatã constitutiones edita sunt in lucem. Neque verò ex eius Societate liber vnquam, ne aduersus quidem ipsos Ecclesiã Dei inimicos Principes prodijt. Denique (vt in multa prætermittam) Lutherus Imperio, Germaniãq; labefactata, cum vespere bene potus, contumelijs in Ecclesiã editis cubitum iuisset, in lecto repertus est in ortuũ, quicquid ad eius vitã, corporisq; factorem tegendum, procurauerit Ionas de illius morte mentiri: Ignatius cum tot virtutis seminaria, quã indies augentur, reliquisset, præuifa ante aliquod tempus morte, rebus Societatis explicandis, & orationi sedulo vacauit, deinde Sacramentis munitus, Iesv midentem appellans in pace animam efflauit. Neque verò orba tali pariete Societas in varias sectas discissa est, sed qui superfluere Patres, steterẽ animis, ac per omnes ordines insolita suauitas Spiritus, & metium vigor effecit, vt quoquoer sum incredibili alacritate cceptum strenuè cursum tenerent, ac teneant.

Sed redeo ad te Rex, ad quem iste tanquam ad veritatis vindicem prouocat. Venisti non ita pridem ad hanc ciuitatem Lituaniã capti. Hic vides ex altera parte perfidos Tartaros & schismaticos Ruthenos, ac varia hæreticorum genera, ipsos autem ex altera partẽ Catholicos plurimos. Et Tartari quidem, quoniam Mahometem sectantur, Rutheni autem quoniam cum schismate multos errores hauserunt, ac denique hæretici; qui à recto fidei tramite deflexerunt, quid est hoc, quod ipsum Catholicã Ecclesiã iugulum caudis iuncti, diuifi capitibus, omnes petunt? Ipsa verò vna Catholica Ecclesiã, veritatis firmamentũ, istos scopulos tuta præternauigat, & sola improbi auri, & fallacis metalli specie tanquã index certissimus prodit? Sanè, quod vnũ consentienſque est, id verum atque adeo solum est.

Iam vniuersum Christianum orbem circumspeice, Siciliã, Sardiniam, Cernũ, Baleares, atque Adriatici, & Aegæi maris nonnullas Insulas. Catholicam hæ omnes fidem antiquissimam profitentur. Lusitanie Regnum, quãque ad illud oppida in Africa, Insule in Oceano pertinent. Hispania vniuersa eundem ritum, & religionem colunt. In Gallijs verò (ne Volanus ipse si

Nota. Sicilia, Sardinia, Cernus, Baleares, alia: Insulae Catholicae Lusitanie & Hispanie Insulae.

EPISTOLA AD

Gallie pri-
marie om-
nes ciuita-
tes.

bi nescio de qua prophetia, & Galliarum in-
teritu gloriatur Lutetia, in qua sunt mini-
mum ad Quadringenta millia hominum,
Rothomagus, Aurelia, Tolosa, Lugdunus,
Gratianopolis, Auentio, Mafilia, Burde-
gala, Burgundia vniuersa, Campania, Mo-
rini, Turonensis regio, & pleraque alia in-
tegrissimam à Regno Clodouei per vnde-
cim secula Catholicam fidem seruant. Ita-
lia Catholica est, quae vna plusquam du-
centos partim Archiepiscopatus, partim
Episcopatus habet, populis scilicet frequen-
tissima. In vno enim Archiepiscopatu Me-
diolanensi nongenta, id est, nouies centum
millia hominum sunt. In Brixienti quin-
genta millia, totidem in alijs nonnullis.

Belgiae or-
dines è
multis ci-
uitatibus
haereticos
eiecerunt.

Belgium autem, licet ab haereticis afflictum,
non minima tamen ex parte fidem tuetur
auiam, ita vt Duaco, alijsq; ex ciuitatibus,
& ex Artesia tota, non ita pridem haere-
sum pestem eiecerit, quod sub praesidio spe-
cie sensit tardius quam expediebat, in sua
viscera callidè insinuat, ex Anglia puri-
tanos, ex Hollandia, & Zelandia Anabap-
tistas, ex tractu Rhenano Caluinianos, ex
interiore Germania Lutheranos.

Vienna e-
iecti oes
haereticus
ministri.

Iam verò plures Germani Principes Ca-
tholici sunt, & magnum Catholicorum
numerum habent, aut ciuitates integras,
non ita difficili negotio ad Catholicam fi-
dem indies reuocant. Rodolphus Cefarem
audisti Rex, Flaccianam Manichaei haere-
sim ab Opitio olim futore Ratisponensi in-
uectam, vnico penè momèto, Vienna pror-
fus expulisse. Idem iam fit in Moravia, in
qua Anabaptismus, & alia pestes grassan-
tur. Et Olomutij, quae regionis illius pri-
maria est ciuitas, nullum est templum, in
quo ritu Catholico sacra non administrè-
tur. Cùm etiam septingenti ibi sint adole-
scentes, quos Collegium Societatis nostrae
pietatem cum literarum studijs docet. Bo-
hemiae Regno Catholici non desunt. Nam
praeter Illustr. Rosemborgij ditionem, a-
liaque loca, Pilsna est in lignis ciuitas, quae
aduersus Ziscam, & reliquos Hussitas cùm
fortissimè pugnasset, antiquissimam sem-
per fidem retinuit.

In Bohe-
mia Reg-
no multi
Catholici.
Pilsna ciui-
tas Catho-
lica.

Praga Se-
minarium
Pontificis
& collegij
Caesaris.
Comitatus
Tyrolensis
Catholici.

Iam Pragae Pontificium est seminariu,
Cesareo Collegio adiunctum: in quibus
aliquot adolescentum centena ad omnem
pietatem à Catholicis erudiuntur. In co-
mitatu Tyrolensi nemo haeresim docere
audet, prohibente Serenissimo Ferdinãdo
Archiduce Austriae. Augusta ipsa Vinde-
licorum cùm bonam Catholicorum par-
tem contineat, in pace, & spe restituendae
fidei administratur. Bauariam superiorem
atque inferiorem, Illustrissimus Prin-
ceps Albertus, omni prorsus haereses ex-
ercitio purgavit. Hic rogatus à multis a-

Bauaria v-
niuersa Ca-
tholica.

puod Pontificem egerat, ijs qui vtramque
speciem cuperent, ea vt porrigeretur, ra-
tus ea ratione complures haereticos ad Ec-
clesiam Catholicam sese adiuncturos. Ver-
rùm deinde expertus eam porrectionem
(vt ille dicere solitus est) fomitem esse he-
refeos, turbinem illum schismatis sustulit,
& vasa ei rei destinata publicè effringen-
da curauit. Is Germaniam vniuersam (si
Principes velint) Catholicam illicò futu-
ram non dubitat, cùm ipse vniuersam Ba-
uariam varijs infectam haeresibus, & à Pro-
uincijs haereticis totam penè circumsep-
tam; iam ab aliquot annis Catholicam,
Deo iuuante, reddiderit. Quae quidem
ditio in centro penè Germaniae sita, Aca-
demiae Ingolstadtensis, Collegij Monachi-
ensis, domus Lanspergensis, aliarumque
in primis religiosarum familiarum opera,
fructus longè lateque in finitimas regiones
Catholicos immittit. Is ille est Princeps,
qui cùm vitas omnes Apostolorum, &
Martyrum, atque aliorum sanctorum à
Surio collectas legisset, eas in Germanicam
linguam edi magna impensa, & à vnaque
que Paroecia haberi curauit, vt populi A-
postolicæ Ecclesiae, ac consequentium secu-
lorum statu perspecto, neque omni vento
doctrinae circumferrentur, & ad pietatem
accenderentur. Eiusdem Principis iussu
Concilium Ephesinum, ex sua illa celeberrima
bibliotheca de promptum, & à Theo-
doro Peltano in Latinu versum est. Quod
ego cùm tuè Maiestati obtulisset, vidisti
quam ratione Theodosius, & Valentinianus
Imperatores factam testam Catholicam
religionem, contra istiusmodi haereticos
conseruauerunt.

Seminaria
& Colle-
gia Catho-
licorum
in prima-
rijs Germa-
niae ciuita-
tibus.

Sed ad id, vnde digressus sum redeo. In
primarijs ferè omnibus Germaniae ciuita-
tibus, & aliquibus item oppidis, Collegia
iuuentutis, vel domus Catholicæ institutæ
sunt. Praeter eas quas superè attigi, Treuiris,
Coloniae, Moguntiae, Spire, Herbipoli,
Fuldæ, Oeniponti, Dilinge, Auguste, Bru-
ne in Moravia, Viennæ in Austria, Graecij
in Stiria, vt mittam Belgica, Gallica, His-
panica, Lusitanica, atque adeo illa, quae in
tuo Regno isto iam adolefunt. Quin
ipse quoque Illustriss. Saxoniae Dux, scdas
monasteriorum ruinas ex inuecto Luthe-
ranismo non semel deplorauit, multisque
Caluinianis ministris capite mulctatis, re-
liquos in exilium egit. Et cùm in Saxonia
spirantem adhuc noua genera veneni vi-
deat haeresim Lutheranam, ægerrimè fert
peramans pacis Princeps, inter Saxones mi-
nistros nulla ratione conuenire, & cùm se
se mutuis libellis & ferro pericindant, sen-
tit, quantum ab illa veterè Saxonia mutati
sunt populi, quos olim vna fide Catholi-
ca &

Illustrissi-
mus Dux
Saxoniae
quid de
ministris
saxonibus
delibera-
uit.

ca & cultu sincerissimo coniunctos Deus
ipse aduersus omnem Christiani nominis
hostem, reddebat impatiens. Itaque &
contentu ministrorum indigto, si qua ra-
tione conuenire possent, vidit denique ni-
hil, nisi discordissimam concordiam esse
consecutam. Inter eos autem nec de lana ca-
prina, nec de quæstionibus ad acuenda in-
genia propositis (vt interdum salua religio-
ne inter veros Catholicos fit, quod deceptus
sed de Dei filij ipsius natura, deque alijs e-
iusmodi litres extiterè gratissimè, quas Ec-
clesia Christi iam dudum omni anathema-
te confodisti.

Ex toto igitur Catholici orbis theatro;
ad quem ingentes noui orbis regiones ad
solis occasum & ortum, & ad meridiem
(ne dicam & ad septentrionem) vberè po-
pulorum conuersione, sese indies aggregant,
istum mihi Zizaniorum, & lolij ma-
nipulu, istud mihi Vilnense Caluiniano-
rum latibulum, quod nouissimè aduersus
edictum tuum extractum est, & reliquas
paucas Synagogas ebrorum ministrorum
cum Catholica Ecclesia confer, Serenissi-
me Rex; ac demum dispice, num verum
sit, quod iste gloriosè effutit: ipsum nempe
tantum Caluinismum efflorescere, Catho-
licam autem vbique religionem prorsus
extingui, monachosque cerni hiantes. At-
qui verum est, Monachos à Iudeis, ab He-
reticis sperni, sed ab ijs, qui veri Christiani
& Catholici sunt, non item. Quadringen-
ti (vt de sacris & pijs Dominicanorum &
aliorum ordinibus taceam) Franciscani
sunt in hoc Regno, quos Bernardinos vo-
cant. Hi pro tua Reipublicaeque salute a-
siduè Deum orant, & abiectis omnibus
mundanis rebus summa cum honestate cul-
tam diuinum exercent. Populis autem i-
stis pijs magno solatio sunt, & Euangeli-
cae veritatis exemplo. An igitur isti extin-
cti iam sint prorsus Volano? Vnum Ha-
reticorum ostendat ipse, qui ea vita fan-
citate (re inquam ipsa) abiecta carnali far-
cinâ, ita vnquam vixerit, aut in tota Polo-
nia nunc viuat. Sed & in hac ciuitate ex iis
triginta sunt, quibus templa non desunt.
Cùm praeter illud, quo integro vtuntur,
maius alterum templum piorum ope his-
ce diebus instauratum sit, quod capiendis
Catholicis, alterum esset angustius. Quin-
genti verò discipuli, praeter alios ipsius Pa-
reccij centum, qui in Vilnensi nostro Col-
legio Societatis Iesv instituuntur, non ita
post multos annos latissimè Aegyptias i-
stas Haereticorum tenebras discutient, dis-
cutiendas utiq; latius, vbi tot centena ado-
lescentium peruenerint ad frugem, quae
in reliquis Collegijs tui Regni Brunspere-

ga, Posnanie, Iaroslauie, & alibi, vti quoque
Pultouie, vbi fratris tui filium Illustrissi-
mum Andream, admirabili pietate adole-
scentem, doceri curas, eruditum. Interim
Cracouiensis Academia magno huius Re-
gni bono Catholicam religionem tuetur,
ac docet. Quaeq; sempiterna cum laude à
Reuerendissimis Poloniae atq; Lituaniae E-
piscopis Synodus Tridentina recepta est,
Synagogas istas deiciet; ac Deo iuuante
(quod omnibus istiusmodi latebris sem-
per accidit) funditus euertet. Ac tunc quidè
pro tuo perspicaci iudicio intelligis, quam
facile in antiquas suas sedes, etiam in hoc
Regno veritas restitui vbique possit, dum
sefe isti inuicem dilacerant. Iamque semina
iniquitatis fata pestilentes istas Arianismi,
Anabaptismi, Caluinismi pestes; & sex-
centa alia portenta efficacissimo Dei iu-
dicio protulerit. Cùm verò Illustrissimi
Radiuillij fratres perpetua cum gloria via,
ad Lituaniam purgandam, fortissimè pa-
tescerint, vides Rex, quam facile alijs pro-
ceribus sit, preclarissimum illud gestum;
in suis ciuitatibus imitari. Ij enim, Aui, A-
taui, Tritaui, & suorum maiorum pieta-
tem, magnanimamque illam in abster-
genda à sua nobilissima familia haereses
labe fortitudinem ostenderunt, cùm scilicet
domesticum istud latibulum ad terri-
ram deiecerit. Typographiam autem, qua
errores, & verbum Dei deprauatum cu-
debantur, ad diuina eloquia incorrupta;
atque ad pios libros sanctorumque: Mar-
tyrum, Virginum, & Apostolorum vi-
tas edendas conuerterunt. Itaque pessimè
habet Volanum; quod ramenta ista suo-
rum preceptorum, cernat iam fordescere
ijs, qui causas tanti morbi acutius inspi-
ciunt. Et haec est causa, cur primum Illu-
strissimos Radiuillios inanibus terroribus
tentat à via Christi auertere. Denique an-
tiquos Patres (quos tamen interdum Cal-
uinus suus blasphemò ore asinos vocat)
sanctissimos & castissimos verbi Dei inter
pretes iam nominat. Promat igitur, (vt ad
huc semel hoc dicam) illorum integra scri-
pta. Haec in Polonicam linguam (si verita-
tis zelo mouetur) conuertat, atque ita non
aded egebunt ipse Volanus, & alij infelices
doctissimis, & modestissimis praceptoribus,
Scarga & Turriano, qui omnes istius
libri errores iam plenissimè refellerunt.

Caluin. in
Insti. de Sa-
cramento
penitenti-
ae.

Quod si Serenissime Rex, quemadmo-
dum nunc ad restituendum Reipublicae
splendorem, & ad aduocandos pro Tran-
sylvania Catholicos operarios incumbis;
ita id semper defixum in animo habeas,
quod tam altè à puero tibi, tuoque Illustris-
sime familie inhaesit, nihil vt decernas,
quin Deo prius sedulo commendes; Con-

filiarios verò eos tibi adhibeas, qui terrena prudentia Samaritam cum Hierosolyma non cõiungat, neq; in boue & asino (quod diuina Scriptura prohibuit) arent, certissime verò tibi persuadeas, eos qui Deo inimici sunt, nec Maieftati tuæ amicos esse; Interim autem caueas, ne pestes istæ libel-

lorum, & seditionum hæreticarum peruo lent in manus eorum, qui apud te sunt, re dignam Christiano & Catholico Rege facies, tuæq; isti coronæ alteram splendidiorem, & immortalem adiunges. Vlna ipsa die Pentecostes.

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV, RESPONSIONES AD NOBILISSIMI ET REGII VIRI SEPTENTRIONALIS INTERROGATIONES: QVÆ DE

salutis aeternae comparanda ratione, ac de vera Ecclesia cupiebat institui. Ad datus est modus, quo verbum Dei, & Patrum libri legendi, ac legitima Concilia, ab illegitimis discernenda sunt.

RESPONSIONES AD REGII VIRI SEPTENTRIONALIS INTERROGATIONES, DE VERA ECCLESIA.

INTERROGATIO I.

Num ij, qui omnia Ecclesie Catholice dogmata non credunt, possint aeternam salutem consequi, dum tamen profiteantur se in Christum credere, & peccata odio habere?

RESPONSIO.

SANCTVS Augustinus respondet: Firmissime tene, & nullatenus dubites, non solum omnes Paganos, sed etiam omnes Iudæos, Hæreticos atq; schismaticos, qui extra Ecclesiam Catholicam præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius.

Rursus, Firmissime (inquit) tene & nullatenus dubites, quemlibet Hæreticum vel Schismaticum, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesie Catholice non fuerit aggregatus, quantascunq; Eleemosynas fecerit, & si pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse saluari. Omni enim homini, qui Ecclesie Catholice non tenet unitatem, neq; Baptismus, neque Eleemosyna quamlibet copiosa, neq; mors pro Christi nomine suscepta, proficere poterit ad salutem quamdiu in eo hæretica vel schismatica prauitas perseverat, quæ ducit ad mortem.

Rursus. Nunquid potest (inquit) vis Baptismi maior esse, aut potior quam Confessio, quæ passio, vt quis coram hominibus Christum confiteatur, & sanguine suo ba-

prizetur; & tamen neq; hoc Baptisma Hæretico prodest, si quis Christum confessus, extra Ecclesiam fuerit occisus, quia charitatem non habuisse cõiucitur, de qua Apostolus dicit: Etsi tradidero corpus meum, vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. Quod si propter hoc, quia charitas deest, passio nihil prodest, nec illis prodest, quos in inuidia intus, & malevolentia sine charitate viuere, Paulus dicit.

S. item Cyprianus lib. de unitate Ecclesie sic ait: Esse Martyr non potest, qui in Baptismo Ecclesia non est: Ad regnum peruenire non poterit, qui eam, quæ regnatura est, derelinquit. Et infra: Cum Deo manere non possunt, qui esse in Ecclesia Dei vnanimis non luerunt: Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti bestiis animas suas ponant, non erit illa fidei corona, sed penæ perfidie: occidi talis potest, coronari non potest.

Porrò nemo integrè credit in Christum, qui oēs fidei Articulos nõ credit, quorũ vnus est: Credo Ecclesiam Catholicam, quæ firmiter tenet & colũna veritatis. Tim. 3.

INTERROGATIO II.

An Schismatici saluari possunt, cum ea, quæ ad fidem pertinent, omnia ferè credant?

RESPONSIO.

CVM qui in vno peccat (vt habet S. Iacobus) factus sit omnium reus, procul dubio, si quis, quæ docet Ecclesia, dicat se credere, non aut illi obediat, vel non obediendum esse illi doceat, reijcitur in æternam Deo, cui obedientia plus placet, quàm victimam. Itaq; rectissime ait B. August. Neque Schismatici aliquid sibi ex ista mercede mittant, quia similiter vbi charitas nõ est, non potest esse iustitia. Dilectio enim proximi, malum nõ operatur, quã si haberet, nõ dilan-

dilaniarèt corpus Christi, qd est Ecclesia. Auelle (inquit S. Cyprianus) radium solis à corpore, diuisionem lucis, vnitas nõ capit: frange ramum ab arbore, fractus geminare nõ potest. A fonte præciderium, præcisus arefcit.

Salutem autem (inquit S. August.) non potest habere, nisi in Ecclesia Catholica: extra Ecclesiam totum potest præter salutem, potest habere honore, potest habere Sacramentum, potest cantare Alleluia, potest respondere, Amen, potest Euangelium tenere, potest in nomine Patris, & Filij, & Spiritus S. fidem, & habere, & prædicare, sed nusquam nisi in Ecclesia Catholica salutem poterit inuenire.

INTERROGATIO III.

Cum inter Lutheranos ij nominentur Sacerdotes, atq; Episcopi, qui res Spirituales & Sacras administrant, nõne hi sunt aliqua saltem ex parte Sacerdotes & Episcopi?

RESPONSIO.

NE cõmõnen, neq; rerum Spiritualium tractatio, sed ritè suscepta Consecratio, Sacerdotij, aut Episcopatum efficiunt. Si enim quærat, à quonam isti consecrati sint, respondebitur, ab Episcopo. Si verò rursus quærat, æquis Episcopum illum creauerit, ad id venietur, vt à seculari Magistratu eum fuisse creatum intelligamus. Itaque prudenter ac verè Sereniss. quidam Rex dixit, hosce qui prodierunt, ex laica potestate, nec aliud quàm ex Cancellaria seculari literas habere, nõ esse aut Sacerdotes, aut Episcopos veros. Cum enim Consecratio sit opus supernaturale, & Charisma istud diuinum atq; character, quem veri Sacerdotes accipiunt, nunquam magistratui à Deo concessum fuerit, vt ab eo conferretur, ac ne tributus quidem sit vnquam (neq; enim minor potestas in maiorem agere potest) cumq; Lutherus à quo ista falsorum Episcoporum, & Pastorum turba prodijt, nunquam Episcopus fuerit: cumq; nullus eorum impositionem manuum ab ijs habuerit, qui legitima ab Apostolis successione descenderunt: nõne ex eorum numero sunt, quos in Afsinio non veros Senatores Cicerò, atq; in Nouatiano Pseudopiscopos, & Pseudoparochos S. Cyprianus designarunt? Nã Afsinius (inquit Cicerò) quidam Senator voluntarius, lectus ipse à se apertam curiam vidit post Cæsaris mortem, mutauit calceos, Pater conscriptus repente factus est. Sic isti cum expulsi, aut trucidatis ab Apostata Luthero veris Episcopis & Sacerdotibus, apertam curiam vidissent, illic (sicut momento penè temporis ex putredine fungus nascitur) Superintenden-

tes, ministri, cæteraq; sex eruperunt. Nouatianus verò (ait S. Cyprianus) in ecclesia non est, neq; Episcopus cõputari potest, qui Apostolica traditione contempta nemini succedens, à seipso ordinatus est: Ac in fratre Aut Pastor haberi quomodo potest, qui manente verò Pastore, & in Ecclesia Dei ordinatione succedanea præsidente, nemini succedens, & à seipso incipiens, alienus sit & profanus? Quæ quidem causæ sunt, cur laici non solum Sacerdotum officium impie assumunt, verum etiam Reges sese tandem velint constituere: Quemadmodum & in Ciuitate Monasterij non ante multos annos tentauit quidam Anabaptistarum Dux: & his annis Galliæ & Belgicæ quidam tentarunt in Gallijs, & Belgio: Quos autem conscientie stimulus in rebus Sacris vsurpandis & retinendis non morderet, multo minus morderet, ad ciuitates Regnaq; conuellendas, & ad Reges eijciendos: Quamobrem vbi hæresis altas egit radices, semper eam denique aut Ethnicismus, aut barbara aliqua secta, vt in Africa & Asia æternimus) aut cum rerum Diuinarum obliuione, pestilens tandem anarchia, vel Regnorum mutatio est consecuta.

INTERROGATIO IIII.

Ecclesie dici potest allicubi esse, vbi Sacerdotes, & Episcopi veri, ac legitime consecrati non sint?

RESPONSIO.

RESPONDIT S. Cyprianus Martyr: Loquitur, inquit, illic Petrus, super quem ædificata fuerat ecclesia, ecclesie nomine docens, & ostendens, quia etsi contumax ac superba obaudire nolentium multitudo discedat, ecclesia tamen à Christo non recedit, & illi sunt ecclesia plebs Sacerdoti adunata, & Pastori suo grex adherens. Vnde scire debes Episcopum in ecclesia esse, & ecclesiam in Episcopo: et si qui cum Episcopo non sint, in ecclesia non esse: & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum Sacerdotibus Dei nõ habentes, obrepunt, & latentè apud quosdam communicare se credunt. quado Ecclesia Catholica vna est, scilicet nõ sit, neq; diuisa, sed sit vtiq; connexa, & coherentim sibi inuicem Sacerdotum glutinò copulata: Hæc Cyprianus.

S. autem Hieron. in Dialogo contra Luciferianos: Cum (inquit) homo mortuus sit Hilarius (videlicet quidam Hæresiarcha) cum homine pariter interijt & Secta: quia post se nullum clericum Diaconus potuit ordinare: ecclesia autem non est, quæ non habet Sacerdotes.

Ex his habes, vbi desunt Sacerdotes, quorum glutinò copulatur ecclesia, & vbi Pastore legitimo populus non adheret: ibi

De fide ad Petri c. 38.

Ibidem ca. 39.

Cicero in 14. Antoniana.

Epist. 69. ad Pub.

homines frustra sibi blandiri de ecclesia, quæ nulla, & proinde nec vllam salutem habent.

Porro vt Regnum nõ est, cui Rex, Cõsiliarij, Legiferi, Præfecti legitimè delecti, leges ite ipsæ defunt: ita neq; Ecclesia (quæ cum Regno in Scriptura sæpè cõparatur) dicenda est, in qua antiquæ Ecclesiasticæ Leges silent, Archiepiscopi, Episcopi, Canonici, Sacerdotes, Monasteria, Spiritualisq; omnis potestas, & decor adempti sunt. His enim Ecclesiæ facies, & ordinis Hierarchici forma & dignitas stabat & cernebatur. Cum verò ab aratro ad altare traductis bulbicis reliqua omnia, quæ Dei erant, conuersa sint in rapinã & sacrilegium, atq; hæc nõ solum tolerentur adhuc, verum etiam ipsæ verus omnis Ecclesiæ status, explodatur: quis ibi Ecclesiam esse dixerit, qui tenebras lucem, lucem tenebras non dicat?

Huc quoq; pertinet, aliorum Ecclesiæ nominum consideratio, quibus eam Spiritus S. expressit: Turris, de qua mille clypei pendenti, Vineæ, quæ cœlestis plantauit agricola: Castrorum aciem ordinatæ, contra quam inferi portæ nunquam essent præua lituræ: Corporis, quod vnum sit, & vnum spiritum habeat. At hæc nullam turrim, nisi Babelis, nullum speculatorem, nisi falsos Superintendentes subintroductos, nulli os clypeos cernis: sed montes Gelboe, vbi neq; ros, neq; pluuia vnquam decidit, vbi sterilis fides est, vbi abiecti sunt clypei fortrium, vbi populus miserè perijt, aut turpiter in manus Philistinorum, id est, Apostatarum, deuenit.

Ita quoq; nec vllam vineæ faciem vides, cum Apostolicis Constitutionibus & antiquissimis ritibus antiquatis, sepes, qua vinea sepebatur prostrata sit: cum que nullus palmescum vite, nulli digni pœnitentiæ fructus, nullum torcular, canalta verò perrupta, & Sacramenta maxima ex parte sublata: nullus Paterfamilias, & cœlestis agricola, nullum opus bonum fructuosum, vnde mercedem denarij, qui laborarunt, accipiant, apparent. Ferus enim aper ex sylua, id est, ex multiplicium errorum tenebris, in vineam irrupit, hæc q; omnibus direptis atque fœdatis exterminauit, & sicut cucumerarium dereliquit.

Præterea nec vllam castrorum aciem ordinatam isthinc intueri potes. Quis enim aciem vocet, vbi nullus Imperator legitimus, nulla certa vexilla & signa, nullæ excubiæ & vigiliæ nocturnis precibus, nullus sufficiens, commensus, nullæ tubæ, quæ certum dent signum, sed confusus variarum hæresum strepitus conspiciuntur aut exaudiuntur? Cum autem turbatis ordinibus talis iam Sacerdos sit, qualis est populus, diuiniq; humana: sint permixta: anne

abominatione ista desolationis sentis, quæ S. Athanasius esse dicebat, cū Laici creare episcopos & Sacerdotes, res spirituales administrare, diuiniq; mysterij ac verbi tractationem sibi usurpare, intolerabili temeritate sunt ausi?

Iam verò nec deniq; vnū corpus isthincernimus, q; vnum spiritum habeat: tum quoniã monstrum esset corpus, quod duæ animæ regerent, (vnus verò formæ, atq; animæ, vna primaria operatio est, nec discors, & secū pugnans, qua quidẽ discordia cum hæresis agatur, nõ vnum, sed varios ea spiritus habeat necesse est) tum etiã, quod cui propria deest operatio, huic, quoq; ipsa vita deest, ac spiritus. Cū verò isthinc quandã solum fidẽ informem ac mortuã agnoscant, eamquam Ecclesiam aut corpus viuum agnoueris: Præterea si euerso fundamento omnia ruunt, fide aut ac religione, & reliquis plerisq; Articulis fidei deficientibus, in horum locum errores ijdem successere, quos euidentissimum est antiquitus ab Ecclesia fuisse damnatos, nullum hæc tutiam corpus aut Ecclesiã mihi ostendere poteris. Si quis autem præcisus in animã reus, fibris, venis, primarijs item membris, corde, hepate, cerebro amotis, corpus tamen viuere dixerit, vtiq; cadauer potius istud fuerit, ad quod cor, id est, Apostatæ confluerunt, quàm corpus illud, ad quod (testante Christo) Aquilæ, hoc est, sapientissimi, & perspicaces Patres à terrena vita procul euolantes, vnanimi cõsensu conueniunt. Sed audiamus B. August. (T. o. 10. Ser. de tempore) 186.

Videtur quid faciat anima in corpore: omnia membra vegetat, per oculos videt, per aures audit, per nares olfacit, per linguam loquitur, per manus operatur, per pedes ambulat: omnibus simul adest membris vt viuant, vitam dat omnibus, officia singulis. Non audit oculus, non videt auris, non videt lingua; nec loquitur auris & oculus: sed tamen viuunt, viuunt auris, viuunt lingua, officia diuersa sunt, vita communis. Sic est Ecclesia Dei, in alijs Sanctis fecit miracula, in alijs Sanctis loquitur veritatẽ, in alijs Sanctis custodit virginitatẽ, in alijs Sanctis custodit pudicitiam virginalem, in alijs hoc, in alijs illud: singuli, propria operantur, sed pariter viuunt. Quod autẽ est anima corporis hominis, hoc est, Spiritus S. corporis Christi, quod est Ecclesia: hoc agit Spiritus S. in tota Ecclesia, quod agit anima in omnibus membris vnus corporis. Sed videte quid caueatis, videte quid obseruetis, videte quid timeatis. Contingit vt in corpore humano, imò de corpore, aliquod præcidatur membrum, nã nus, digitus, pes: nunquid præcisum sequitur anima? cū in corpore esset, viuerebat,

præ-

præcisum amittit vitam: Sic & homo Christianus, Catholicus est dum in corpore viuunt, præcisus, hæreticus factus est membrum amputatum. nõ sequitur Spiritus. Si ergo vultis viuere de Spiritu Sancto, tenete charitatem, amate veritatem desiderate vnitatem, vt perueniatis ad æternitatem. Hæc ille.

Cum verò ex ipsis Euangelij, Actis Apostolorum, Canonibus Apostolicis, & antiquissimis Synodis constet, nullam vnquam habitam fuisse Ecclesiam, quam quæ ipsdem ritibus & ordine constituta est, quibus Catholica consistit: sanè nemo cordatus sibi imponi patietur, si quem dicentem audierit, Ecclesiam ibi esse, in qua antiquissimæ totius Ecclesiæ, ne vllum quidem vestigium existat.

INTERROGATIO V.

Cum Baptismus in Septentrione verus administretur, nonne saltem qui eo initiatur, ad Catholicam, id est, veram Ecclesiam spectant, licet veros Sacerdotes non habeant?

RESPONSIO.

Nihil sanè prohibet: in fide enim Ecclesiæ baptizantur, quotquot ritè baptizantur: ac nisi extra Ecclesiam per hæresim aut perfidiam exeant, sunt & nostris, Catholicique sunt, æternam verò salutem consequi possunt, si fidei fundamento superedificent aurum, argentum, gemmas, sicut Apostolus scripsit: aut si in peccata prolapsi, denique verè resipiscant. Verum quotusquisq; est qui cum adoleuerit, haud istis fallis Sacerdotibus adhaereat, eorum erroribus non imbuatur, falsa pro veris Sacramenta non sumat, atque etiam vbi vnã cum ijs Ecclesiam Catholicam (quæ est corpus Christi) blasphemare didicerit, tum moriens pestilenti pane, nõ autem vero Sacramento & corpore Christi Domini accepto, miserrimè non pereat? Vnus (inquit S. August.) est Deus, vna fides, vnum Baptisma, vna incorrupta Catholica Ecclesia: nõ in qua sola vnus Deus colitur, nec in qua fides retinetur: nec in qua sola vnus Baptismus habetur, sed in qua sola vnus Baptismus salubriter habetur.

INTERROGATIO VI.

Licebit ne alicui ob metum mortis, aut ob rerum frurum amissionẽ, vel propter spem alios ad Catholicã fidem conuertendi, simulare Lutheranismum aliãque hæresim, aut publice profiteri se nolle Catholicæ Ecclesiæ obedire: etiam si clam velit esse Catholicus?

Falsum bonum est verum malum, sicut vel ipse Philosophus dixit. Mala autem (inquit Apostolus) facienda non sunt, vt veniant bona. Itaque si quis hæresim simulet, quæ res alijs scandalum & perniciem semper attulit, is flagitium Christiana veritate indignum committit. Deus porro, qui veritas ipsa est, neque ad veritatis ædificium extruendum mendacio nostro eget, nec vltus est vnquam. Quod si aliquando ante Synagoge & Mosaicæ Legis sepulturam (Christianæ scilicet initio nascentis Ecclesiæ) aliquid Apostoli visi sunt in obseruatione simulasse, id nõ erat hæresim fingere, (quod semper habitum fuit immane scelus) nec facinus aliquod perpetrare, cum Euangelio nondum plenè promulgatõ, lex illa (quæ fuerat ad tempus à Deo instituta, neq; ex se mala erat) vim aut saltem dignitatem quandam tam diu obtineret, donec Euangelij lux altius exoriens, præteritarum rerum vmbra profusus abigeret. Itaq; cum quidam antiquitus, idolo oblati vescerentur (& si non ad eum finem, vt viderentur idololatriæ cosentire) quoniam aliqui scandalum patiebantur, eos damnat Paulus acerrimè: quanto acrius damnasset eum, qui licet non hæreticus nec idololatra, vnã tamen cum hæreticis voluisset sentire videri?

Accedit exemplum Eleazari, cui cum sub capitis pœna iussus fuisset, vt carnes suillas ederet, & secretò carnes alias nõ prohibitas, quæ speciem porcine haberent, amici offerrent: intrepidus mori, quàm fingere maluit, nempe ne aliqui putarent, ipsum legem transgredi, & cum idololatriæ sentire. Quantò igitur minus licebit hæresim simulare, aut hæreticorum falsis Sacramentis, vel eiusmodialijs rebus, vnde aliquid vel erroris, vel confirmationis in errore occasionem sumunt sese immiscere?

At etiam innumerabilia sunt exempla Martyrum, qui cruciatus acerbissimos per tulere, ne vel solò nutu perfidiæ signum aliquod ederent, & Ecclesiam, quam Dei Filius veritate & amarissima morte fundauit, mendacio polluerent, & vitæ fœda conuersione desererent.

Accedit veneranda illa, & tremenda Christi sententia: Si quis me erubescet coram hominibus, & ego erubescam eum coram patre meo. Quam si quis verè æstimat, fateatur necesse est, eum, qui capitis sui & caducarum rerum, quàm Christi Domini maiorem rationem habet, ac terræ cælum postponit, nunquã cælum (nisi resipiscat) consecuturũ. Rursus (inquit Apostolus) Corde creditur ad iustitiã, ore fit confessio ad salutem. Quamnam igitur salutem speret;

Dd 4 qui

1. Theff.

qui cum esse debeat paratus, vnicuique de ea, quæ in nobis est spe interroganti rationem reddere, confessionem fidei suæ opportuno tempore non faciat? Addit porro Apostolus: Ab omni specie mala abstinete vos. Atqui hoc habet speciem mali, quare & peccatum est: quin verò cum ab aliquo aliquid fit, vt hereticus videatur, id non speciem solū, sed rem quoq; mali habet, præter quæ quoddam actuum scandalū (vt cū Theologis loquamur) ex se licet inde alij scādalo non afficiantur) peccatū est contra ius diuinū & naturāle. Quamobrem quis erit in sui & proximi salutē tam excors, vt naturalem ac diuinam legem, quam Christus venit implere, pro leuitate nostræ capit, (qui vermiculi fumus) putet esse abrogandam? At verò cum ea, quæ ad diuinū cultū, fidemq; pertinent, ad primam Decalogi tabulam spectent, legesq; alias omnes, vel naturalia præcepta præcellant, sanè vbi agitur de fide sincerè testanda, diuinus honor, intrepidè nostræ vitæ præponendus est. Nec verò metus mortis, aut mundanarum rerum amissio est expauescenda. Timete enim (ait Dominus) qui potestatem habet mittere in gehennam. Atque alibi: Quid prodest homini si vniuersum mundum lucretur, animæ verò fug detrimentum patiat? Quamuis autem fidei Catholice confessio semper & vbiq; (hoc est sine necessitate) facienda non sit, nunquam tamen hereticos nos esse, aut ipsorum ritibus nos adherere ostendendum est. Quin verò eò magis esse Catholicos testari debemus, cum ex nostra taciturnitate scandalum consequeretur aliorum. Quod quidem ad eos præcipue pertinet, qui publicam personam vel magistratum gerūt. Si qui autem putant sibi licere hæresim nō solum fingere, verum etiam ipsidem de causis quas attigimus, iuramento confirmare se non esse Catholicos: ij legant B. Augustini libellum de Mendacio, & ad Quod vult Deum de hæresibus, inter quas illos ab Ecclesia Dei damnatos enumerat, qui cum hoc ipsum sentirent & facerent, Carmen illud vsurpabant:

INTERROGATIO VII.

Licet ne Sacro interesse, vel Euchari-
stia sumere, vbi Sacerdos ritē qui-
dem olim Sacris initiatus sit, verū
postea fuerit, & adhuc habetur Lu-
theranus, atq; ideo nescitur, an Ec-
clesia Catholica sit recōciliatus?

RESPONSIO.

In Ioan. Tom. 9. tracta. 50.

EXCOMMUNICATIUS ab Ecclesia, li-
gatur in cælo, vt S. Augustinus ait. A-
git enim (vt ille ipse inquit) in Ecclesia ex-

communicatio, quod agebat in veteri Te-
stamento interfectio: omnisque excommu-
nicatus, Satanæ traditus est, quemadmodū
præter B. August. S. Paulus ostendit, & cor-
poribus insiētā a Dæmonibus pœnā, initio
nascens Ecclesiæ cū aliqui excommuni-
cabantur, apertè designabant, quā horren-
dum sit incidere in excommunicationem,
ex qua multò grauius animæ affliguntur,
quàm cum corpora patiebantur. Apostoli
verò atq; Concilia, & Patres, hæc excom-
municatione non vt politico remedio, vel
vt Poëtico spectaculo, sed vt ignis gladio,
quemadmodum eam ab Apostolis esse vo-
catam, (testis est S. Clemens Romanus) per-
tinaces & impios semper ab Ecclesia rese-
cârunt.

S. Clementis
constit. A-
post. c. 24.
43-47.

Hi verò (vt extat in Apostolicis consti-
tutionibus) ex Ecclesia eieci, sunt meritò
abscisi à cœtu Domini, & à vita immorta-
li & gloria reieci, atq; apud iustos & pios
homines inhonorati & inglorij, atq; apud
eundem Deum dånati: quibus abscisis, Ec-
clesia Dei magis quàm antea ornata est, cum
erat in ea aliquod membrum superuacua-
neum, & ab ea alienum.

Quæ cū ita sint, esto iudicium eius, qui
feridè & sincerè ad vitæ æternæ aspirat, num
Christiano liceat de manibus excommuni-
cati, & apud Deū & Ecclesiā publicè dånati
Sacerdotis, Sacramentum accipere, aut eius
Sacro interesse? Quæ enim participatio lu-
cis ad tenebras, inquit Apost. At qe mani-
bus pestilētis hominis, cibū ob contagionis
metum nō audemus accipere, & verò ab ho-
mine ab Ecclesia triumphate ac militate ab-
scisso, diuinā Eucharistiā sumemus? Peccat
igitur multum qui hoc faciunt. Nec ille
quoq; non grauius à Deo plecteretur, qui
verbo, aut ipso nutu id licere, honestum ob
finē aliquem esse assereret. Quod enim sua
natura malum est, id bonum esse nunquā
potest. Quare non tantum qui faciunt, sed
& qui consentiunt facientibus, eadem di-
gni sunt pœna. Atqui cum Sacerdos, cui ab
Ecclesia Sacris interdictum est, Sacrum fa-
cit, aut Sacramenta ministrat, lethale pec-
catum cōmittit: quamobrem, & qui ipsi pec-
candi occasionē præbet, eodem se miserri-
mus laqueo implicat. Quod si (vt inquit
Scriptura) mēdaciū Deus abominatur:
quæ in negotio fidei erit abominabile, ipso
Sacramento, & re Sacramenti abuti? quæ
quidem Christus Iesus, qui seipsum nobis
in Eucharistia misericordissimè dedit, vt
præter alia certissimum fidei veritatis atq;
vnitatis Christianæ symbolum esset, certè
ab ijs, qui ab vnitate ipsa sunt præcisi, nulla
ratione vult sumi, vel ministrari: nec deni-
que vult vt à nobis in diuinis rebus vlla
cum ijs communiō retineatur.

INTER-

INTERROGATIO VIII.

An ab Orientis Ecclesijs, qualis est
hoc tempore Alexandrina, atque
alia eiufmodi, regula credendi, &
Sacerdotum consecrandorum fa-
cultas poti iuste possit?

RESPONSIO.

To. 2. Con-
Iul. Pelag.
lib. cap. 2.

PELAGIANI antiqui heretici cum fi-
de & auctoritate Occidentalis Ecclesiæ,
à B. August. sic premerentur, vt nō possent
euadere, ad Orientis Episcopos se prouo-
care fingebant, quibus ille ita respondet:
Iterum (inquit) te ad moheo, iterum ro-
go, aspice tot ac tales Ecclesiæ Catholice
defensores atq; rectores. Vide quibus tam
grauem, tamq; nefariam irrogaris iniuriā.
An ideo contemnendos putas, quia Occi-
dentalis Ecclesiæ sunt omnes, nec vllus in
eis est commemoratus à nobis Orientis Ep-
iscopos? Quid ergo facimus? cū illi Græ-
ci sint, nos Latini? Puto tibi eam partem or-
bis sufficere debere, in qua primum Apo-
stolorum suorū voluit deus gloriosissimo
Martyrio coronare: cui Ecclesiæ præside-
ntem B. Innocentium, si audire voluisses, iā
tunc periculosam tuentem tuam Pела-
gianis laqueis exuisses. Quid enim potuit
vir ille S. Africanus respondere Concilijs,
nisi quod antiquitus Apostolica Sedes &
Romana, cū cæteris tenet Ecclesiæ? Et pau-
lò post: Non est ergo quod prouoces ad O-
rientis Antistites, quia & ipsi vtiq; Christi-
ani sunt, & vtriusque partis terrarum fides
ista vna est, quia & fides ipsa Christiana est,
& te certè Occidentalis terra generauit,
Occidentalis regenerauit Ecclesiā. Et post
citatum Gregorij Nazianzeni testimoniu:
Audis omnes vno corde, vno ore, vna fide
id ipsum dicere, & hanc esse Catholicam
fidem non dissonante confessione firmatam.
An tibi parua in vno Gregorio E-
piscoporum Orientalium videtur aucto-
ritas? est quidem tanta persona, vt neque
ille hoc, nisi ex fide Christiana omnib; no-
tissima diceret, nec illi cum tam clarum
haberent, atque venerandum, nisi hæc ab
illo dicta, ex regula notissimæ veritatis ag-
noscerent. Sed si vis, addimus & huic S.
Basiliū, imò velis nolis, addendus est. Et
paulò post: Vide iam vtrum sufficiant tibi
ex Orientis Patribus duo isti tam insig-
nes viri, & tam clara præditi sanctitate, &
sicut fer tur, etiam carne germani? Sed dic
non sufficere. Habemus alios Orientales E-
piscopos quatuordecim, Eulogiū, Ioannē,
Ammonianū, Porphyrium, Eutonū, Por-
phyriū Fidū, Zozymū, Zobenū, Nym-
phidiū, Chromatiū, Iouinum, Eleutheriū,
Clematium, quos vno loco simul inuētos,

in istum confessum introducere valeam.
Et hæc quidem B. Augustinus.
Ex quibus facile colligi potest, suffice-
re nobis debere Occidentalem Ecclesiā,
in qua tot Martyres, tot ac tales Ecclesiæ
defensores, ipsa à CHRISTO instituta ve-
ritatis cathedra sunt, à qua ista quoque
Regna Catholicam fidem acceperunt: ac
proinde non sine crimine schismatis ab e-
iusdem ordine, ritibus ac legibus, hemini
esse recedendū. Quod si tamen ad Ori-
entis Ecclesiæ & Episcopos etiam nū prouo-
cetur, cur non prouocatur ad antiqua O-
rientis lumina, quorum cum Romana Ec-
clesia, vna fides eademq; Ecclesiā fuit? Ne-
que. n. aut legem cœlibatus inter Sacerdo-
tes violatā, aut hierarchicum Ecclesiæ or-
dinē turpiter à laicis corruptum, ex antiq;
Orientis Patribus poterunt afferre, qui
Apostolicā normam secuti, nunquam suo
tempore id permisere: quales fuerunt Sancti
Alexāder, Athanasius, Cyrillus Alexādrig,
Sanctus Chrysostrōmus Bizantijs, Diu^s Ba-
sili^s Cæsaree, B. Gregorius Nazianzi, S. alter
Cyrillus Hierosolymæ, B. Epiphanius Cy-
pri, B. Theodoretus Cyren. & plerique oēs
alij Episcopi. Octingenti verò propemo-
dū anni sunt, quib; Græci & Orientales per-
multi, non solum in ritibus, verum etiam in
præcipuis fidei articulis, atque ad eò in Spi-
ritus Sancti processione à Patre & Filio ab-
errantes, antiquos quoq; Canones, laxatā
disciplina respuere cœperunt, quos quidē
Canones, in ipsis Orientis Cōcilijs, ipsi Pa-
tres vniuersa cū Ecclesia, vnanimi con-
sensu olim ediderant. Quamobrem iusto
Dei iudicio factum est, vt qui dum Eccle-
siæ Catholice adhererunt, per octingen-
tos fermè superiores annos octo generalia
concilia, plurimosq; sanctissimos & do-
ctiss. Patres habuerunt; sequentibus octo
iam seculis, nullā amplius Synodum, nul-
los habuerint Sanctos, aut integros in Or-
thodoxa fide Theologos, præter eos qui ab
Ecclesia catholica se iungi noluerunt: cor-
pora item, & scripta Patrum antiquorum
amiserunt, quæ ad Catholicos omnia, tan-
quam iusta ad veros hæredes possessio (re-
cusantibus ipsis eorum Patribus, cum de-
generib; filijs remanere) trāsata sunt: Græ-
ci verò libertatē deniq; corporū perdidē-
rūt: ac qui Pōt. Max. & Apostolice Sedi pri-
marie à Christo institutæ aduersari præ-
sumperunt, etiā barbarorum turpissima
mancia sunt facti. Itaque ab istis Ecclesiæ
formā fideique regulam petere, quid aliud
est, quàm ex ruderib; & ruinis potiùs, quàm
ex integro, solido, pulcherrimoq; palatio,
formā edificādi, aut ex abscisso ac demor-
tuo membro, potiùs quàm ex viuō capite
viuendi spiritum petere?

IN

INTERROGATIO IX.

Quid ergo? si quis triumphantis Ecclesie fidem & antiquorum Patrum doctrinam sequatur, nonne saluari possit?

RESPONSIO.

ECCLIESIA triumphans, nullam iam fidem, aut spem habet: nam quod videt quis, inquit Apostolus, quid sperat? Et Sanctorum quidem hinc uoluntatem in celum, fides & spes cessarunt, charitas vero mansit; nec unquam excidet. Eorum autem viam fidem dum in terris versabantur, si quis in hac vita sequutus fuerit, saluari sine dubio poterit. At eam re vera sequi nemo dicendus est, qui in Ecclesia militanti cum immanissimis hostibus, mundo, carne, Satana, perpetuum bellum non gerat: nec in alijs castris, vel sub alijs vexillis, aut alijs tessellis & Sacramentis pugnandum est, quam quibus idem Sancti, cœlestis stipendium meruerunt. Porro iprius integerrima cum fide & maxima cum humilitate, in Ecclesia Catholica vixerunt, tantumque abest, ut metu aliquo sese ab ea se iunxerint, aut in re fidei simulauerint, vel leges ipsas Ecclesie præuaricati fuerint, ut pro his omnibus, vita, durissima inter cruciamenta profuderint. Quamobrem nec nobis temerè triumphus ante victoriam canendus est; cum qui coronari, & triumphantium in cœlo felicitatem assequi velit, is legitime prius credat, & certet necesse sit.

Iam quod ad Patrum doctrinam pertinet, cum hoc ipsum, quod de triumphante Ecclesia diximus, referri huc possit; tum ex eorum Patrum vitis & libris, haurienda nostræ vitæ, doctrinæque ratio est. vtrumque autem horum si quis fecerit, saluari sanè poterit. Veruntamen in primis (ut dixi) serio eorum fidem teneat, vitamque imitetur, nec sibi frustra de alterutro blandiatur, si neutrum faciat, aut sententias Patrum (nec eas forsitan omnino intelligens) duntaxat aliquas legerit, vel audierit. Ceterum qua ratione diuina Scriptura, & Patres legendi, intelligentique sunt, postea dicitur.

INTERROGATIO X.

Quid verò, si quis obiecerit, Ecclesiam quoque Catholicam defecisse, aut ita agrotam esse, ut sensum veritatis amiserit, num quis differre ad Catholicos reditum debet?

RESPONSIO.

NEQVE Ecclesia Catholica unquam defecit, aut deficiet, neque agrotat, ac proinde nemo differre debet, quin Catholicus fiat. Audi verò B. August. illi questionem respondentem: Sed illa Ecclesia (inquit de Catholica hæretici) fuit omnium

In Psalm.
101. Con. 2.

gentium, iam non est, perijt. Hoc dicunt (respondet Augustinus) qui in illa non sunt. O impudentem vocem, illa non est, quia tu in illa non es; Vide ne tu ideò non sis: nam illa erit, & si tu non sis. Hanc vocem abominabilem & detestabilem, præsumptionis & falsitatis plenam, nulla veritate suffultam, nulla sapientia illuminatam, nullo sale conditam, vanam, temerariam, præcipitem, perniciosam, præiudit Spiritus Dei. Hæc ille: qui & alibi aduersus Donat. libro 3. de Bapt. cap. 2. adhuc prescius hoc ipsum virget. Aut ista (ait) Ecclesia, que nunc apparuit, antea perierat, & nunc surrexit; aut non perierat, sed tantum latuerat, & nunc extulit caput. Nō primum, quia tunc non potuissent renasci ipsi, si mater perierat: Si perijt, vnde ergo bonitas apparuit? de qua terra germinauit? ex quo mari emerijt? de quo cœlo cecidit? Hoc igitur & nos Catholici aduersus hos Lutheranos afferre possumus, qui sicut Donatistæ faciebant, de toto orbe terrarum Ecclesiam perijtse mentiuntur.

Præterea si Ecclesia defecit aut ignota est, id contingere dicendum est, vel ob doctrinæ immutationem, vel propter Sacramentorum numerum ab antiqua diuersum Ecclesia, vel ob nouum in ea ordinem (qui olim non fuerit) institutum: sed hæc tantum abest, ut quidquam immutationis acceperint, nullo ut seculo non eadem fuisse credita aut vtitata ipsimet Lutherani Magdeburgenses fateri ex ipsis Patribus coacti sint. Alioquin tempus, locus, personæ monstrantur, quibus cerni possit, noua Sacramenta, nouum que ordinem sacrum institutum à Catholicis fuisse: aut à legitimo aliquo & approbato Concilio superiora fidei dogmata conuulsa; vel Patres & Ecclesie Doctores post questiones aliquas ab Ecclesia decisas, nouam de proprio capite eadem de re doctrinam inter populos ipsarisse; vel alium in Ecclesia Primum summamque auctoritatem à Christo institutam agnouisse, quam que nunc sit. Quod si ita est, quid istos Lutheranos prohibet, quo minus antiquissima Concilia, Patres ipsos Apostolis vicinissimos, potius quam noua Apostatarum deliramenta ad verbum Dei ritè exponendum, & antiquè statum Ecclesie ostendendum populis proponant? At quādo istos se peliūt, nec ex ijs docēt, & pro verbo dei sua signemeta venditāt, & singuli varias & discordes Chimeras nō Ecclesias excitant: cordatus quisque iudicet, quam impudētī fronte, Ecclesie Catholice notam interitus (quonia ipsi interierunt) vellent inurere.

Restat igitur, ut fortè sic agrotarit, ut quonia qui presunt in ea, improbi sunt, propterea Spiritus S. illa prorsus deseruerit.

At

At auctoritas eorum, cum à Christo pendat, neque super hominibus tantum, sed super Christo sit fundata, & in aliorum bonum tradita, aliaque officij, alia vitij ratio sit, illa vel probitate augeri, vel improbitate minui nequit. Alioquin Apostolo rum tempore nascens Ecclesia in morbum grauisimum incidisset, ex quo nunquam conuallisset. Intercideret item potestas omnis secularis, à neō inferiori licet gradu instituta, si statim ob peccata alicuius ægrotare & inuari deberet.

Sed fac Ecclesia sensum veritatis ex eiuimodi morbo amiserit, quinam noui Galeni, vel Paracelsi, nouo aliquo medendi aut distillationis genere, sanie non purgati cicatrice volentes obducere, eam sanabunt? certe diuina oculus, prudentie immensa sua sapientia, in Ecclesia tanquā diuitè officina (sicut est S. Basil. vocauit) aduersus omnium generum morbos, omnia medicamentorum genera olim locauit in perpetuum. Quæ pharmaca per generalia legitimaque Concilia, perque alias rationes, erroribus & vitijs extirpandis, à legitimis medicis adhibita semper fuerunt & profuerunt, neque Ecclesie vnquam defuerunt aut deesse possunt. Frustrā ergo sibi quisquā illius sanandæ curam usurpat, suis quā quisque, morbis depellendis, nisi velit esse insanabilis, procurare ab ipsa vna Ecclesia debet.

INTERROGATIO XI.

Suntne aliqua proprietates tam certæ, ut ijs Ecclesiam Catholicam ab omnibus alijs Ecclesijs dignoscere possimus?

RESPONSIO.

SVNT sanè, atque ita certæ, ut articulos fidei in Symbolo comprehendatur. Sed in primis illud statuendum est, Ecclesiam esse visibilem cœtum, in qua qui sunt, ij eundem Baptismum, eandemque fidei Catholicæ professionem habent, subiectionem verò, & obedientiam legitimis Pastoribus præstant.

Catechif.
Rom.

Cum itaque audis Ecclesiam, quæ vox euocationem significat, statim diuinæ gratiæ benignitas, & splendor menti tuæ illucescat: intelligatque Ecclesiam ab alijs Rebus publicis maxime differre. Illæ enim humana ratione nituntur: hæc autem Dei sapientia & consilio constituta est. Vocauit enim nos intimo quidem Spiritus sancti afflatu, qui corda hominum aperit, extrinsecus autem Pastorum & prædicatorum opera, aut ministerio. Et quidem Synagoga (ut docet Sanctus Augustinus in Psalmo septuagesimo septimo & octuagesimo primo) ita vocabatur, quia pecudum more, quibus magis congregari & cogi

conuenit, terrena & caduca tantum bona spectabat: Christianus verò populus Ecclesia dicitur, quia terrenis & mortalibus rebus contemptis, cœlestes, & æternas tantummodo consecratur.

Cum verò aliquis nullam visibilem, sed inuisibilem Ecclesiam esse dixerit, ab hoc fuge tanquam à facie colubri, & phantas vocum nouitates deuita. Nulla est enim (ut ait S. August.) securitas vnitatis, nisi apud Ecclesiam, quæ supra montem posita abscondi non potest: & ideò necesse est, ut omnibus terrarum partibus nota sit. Itaque vbi Ecclesia manifesta non est, ibi nec Christus quidem (eodem testante) manifestus esse potest, qui per Ecclesiam non solum hominibus, sed Principibus, & potestatibus in cœlestibus innotescit.

At cum eandem Ecclesiam esse intelligis cœtum, hunc non solum plebem, peculiaremque eas nouam esse Rempublicam, quæ per Baptismum nomen Christo dedit, ei que consecrata sit crede: sed & ipsos Ecclesie præfectos, atque antistites, in quibus potestas huius Ecclesie potissimum residet: verissimum enim illud Aristo. est, cuius titatè id maxime esse, quod est in ea principale.

VNITAS, ECCLESIAE PROPRIETAS.

CHRISTIANOS autem ante omnia Spiritus sanctus edocuit, vnam esse Ecclesiam, quia hac proprietate attētè perspecta, ipsa se Ecclesie pulchritudo, & veritas mirifice exerit. Nec porò vna tantum dicitur ob eundem finem, spemque felicitatis æternæ: vel ob eadem media, Sacramenta nempe & leges, aut propter eundem Spiritum S. à quo gubernatur, & diuisiones gratiarum accepit, perinde ac ab anima corporeis membris vita tribuitur: verum in primis propter membrorum, id est, fidelium cum suo capite, & inter sese admirabilem vnitatem, atque connexionem.

Cum autem caput dico, Christum intellige, sed eum, qui pro nostro captu sapientissimè nos regat. Itaque que ad modum verum est, quod ab Apostolo dicitur: Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam: ita verum illud est, quod ipsum Christus dixit Matth. 16. Et ego tibi dico Petre, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam, &c. Et Ioan. 21. Pasce oues meas: Neque verò quoniam Prorex in Regno constituitur, Regis potestas tollitur, sed salutis omnium melius prospicitur. At cum ordinatissimè omnia faciat Deus, non tantum quid ille absoluta potestate facere queat, quæ quid nos deceat, spectare debemus. Alioquin si visibile demas Ecclesie caput, eadem ratione Pastores omnes tollas necesse est, quos & fundamenta, & lapides, & retores,

ctores, ac tanquam visibilia quædam capita, loco Christi in priuatis Eccl. dedit, ad consummationem Sanctorum in ædificationem corporis Christi.

Christus itaq; caput est super omnē Ecclesiam, id est, triumphantem, & militantem, quæ est corpus eius, vt sit Deus omnia in omnibus: quia (vt inquit Theodoretus) natura diuina circūscribi nō potest. At nō est hęc omnia in omnibus, siquidem hęc alij sunt impij, alij scelerati, & peccatis dediti: Deus autem habitat in ijs, qui timent eum, & sperant in misericordia eius. In altera vita, tributa immortalitate, & depulso interitu, & peccatis omnibus eiectis, erit omnia in omnibus, quando (sicut ait Sanctus Ioannes) similes ei erimus. Hęc ille. Tale igitur Ecclesiæ caput est Christus, ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrat, secundum operationem in mensurā vniuscuiusque membri augmentum corporis facit, in ædificationem sui in charitate.

Petrus autem, qui que illi succedere, vt auctoritatem, ita vim omnē ab eodem capite acceperunt, vt rectissimè S. Leo Primus, ita loquentem Christum faciat: Ego (inquit Christus) inuisibilis petra: ego lapis angularis, qui facio vtraque vnum: ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoq; petra es, quia mea virtute solidaris, vt que mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communiā.

Itaque nec alitunde (vt inquit S. Cyprianus) schismata, & hereses obortæ sunt, quæ quoniam visibili in Ecclesia Pastori pro tempore à Christo constituto, rōta fraternitas non obedit, Ecclesiæque Romanæ ob potentiorē (vt inquit S. Irenæus) principatitatem non accedit: ac propterea (vt S. Hieronymus docet) profan⁹ est, qui cathedrę Petri non consociatur, & extra hanc domū agnum vult comedere: Si quis verò obijciat (inquit B. Ambrosius) Ecclesiam vno capite sponso Iesu Christo contentam, præterea nullum requirere, in promptu responsio est. Vt enim Christum Dominum singulorum Sacramentorum, non solum auctorem, sed intimum eius præbitorem habemus (nam ipse est qui baptizat, & qui absoluit, & tamen is homines Sacramentorū externos ministros instituit) sic Ecclesiæ, quam ipse intimo Spiritu regit, hominem suæ potestatis Vicarium & ministrum præfecit. Nam cum visibilis Ecclesia, visibili capite egeat, ita Saluator noster Petrum, vniuersi fidelium generis caput, & Pastorē constituit (cum illi oues suas pascendas, verbis amplissimis commendauit) vt qui eis successisset, hunc eandem planè totius

Leo ser. in die anniuæ assumpt. suæ.
Ire. li. 3. c. 3.
In lib. cō. Iouin. in medio, & Epist. ad Damasc.

Ecclesiæ regendæ & gubernandæ potestatem habere voluerit.

Cæterum non cum capite solum, sed inter sese quoque hæc vnitas est, ad quam significandam, huic articulo fidei, verba illa adiecta sunt: Credo communionem Sanctorum, Quare eadem Sacramentorū communionem Catholici colligantur, participesque sunt omnium timentium Deum. Ac licet multa sint membra, vnum tamen corpus cōstituit, in quo singula proprio, non autem omnia, eodē munere funguntur. Sic porrò ita apta inter se, & connexa sunt, vt si vnum doleat, aut gaudeat, condoleant & congaudeant reliqua, mutuaque operam sibi præstent. Atque denique ad subleuandam aliorum miseriam prompta sint semper, atque parata.

Accedit id, quod infra inferemus, omnes scilicet scriptores sacros, mirabiliter in omnibus, quæ ab Ecclesia fuere decreta, consensisse, quamuis diuersissimi illi, temporibus ac linguis, & in locis diuersissimis fuerint: que res tanquā diuina à S. Augustino monstratur, lib. 18. ciuit. cap. 41.

Præterea omnia Conciliorum atq; Pontificum decreta, mirificè in omnibus dogmatibus, consentiunt: licet edita sint à diuersis hominibus, varijs in locis, temporibus, occasionibus: & contra diuersissimas, immò sæpè contrarias hereses. Quod vt est apertissimum signum, vnius & eiusdem Spiritus, sanctam Ecclesiam gubernantis: ita hoc esse verissimum, ostendit silentium hæreticorum, qui licet omnia diligenter euoluerint, tamen nihil alicuius momenti intēnerunt, q̄ possent reprehendere, vt doctissimi Catholici scriptores ostendūt.

Quæ omnia si in hæreticorum congregationibus considerentur (qui istam non solum cum capite visibili, & inter nos, sed inter nos quoque & Ecclesiæ triumphantis ciues, communionem negant) nulla apparet vnitas, nulla Sanctorum communiō, ac propterea nulla inter eos Ecclesia est: Quot enim hereses, & antiquo tempore, & etiam hoc nostro ex septicipiti illa hydra Lutherana enatæ sunt, quæ de fundamentis fidei, deque ipso Christo, de Sacramentis, de personis ipsius sanctissimæ Trinitatis, mirificè disident, plus notum est, quā vt dici queat. Proinde schismatici (vt superius monstratum est) nullam Ecclesiam habent, quos cum ramis, riuulis, & radijs, ab arbore, fonte, sole, præcis, apertissimè colatos Optatus ait esse, protentos de mendacio, non de radice veritatis. Non ergo, ait S. Augustinus, insulterent hæretici partes concisionem se extollant, qui dicunt Ecclesiæ: hęc est Christus, ecce illic. Qui dicunt ecce hęc, ecce illic, ad partes inducunt.

Vnita-

Vnitatem promittit Deus. Reges in vnum collecti sunt, non per schismata dissipati. Sed fortè (subdit) ista ciuitas, quæ mundū tenuit, aliquando euertetur? abbit: Deus fundauit eam in æternum. Quid times? nē cadat firmamentum? lam igitur vnam certissimam Ecclesię proprietatem habes, ex qua item intellige, non mirum esse, si qui populos ab Ecclesia separarunt, eos tam auid: & à Regibus terræ tandè Regna diuelere, atque Ciuitates, & omnia præcipiti casu diripere, misericordissimo autem Dei iudicio esse factum, vt ipsi inter sese semper diuiderentur, vt Scriptura impletur: Diuisum est cor eorum, nūc interibunt: & omne Regnum in se diuisum defolabitur. Quod an omnibus Hæresibus Schismaticisque euenerit, ipsa res clamāt.

SANCTITAS, ALTERA ECCLESIAE PROPRIETAS.

Catechif. Rom.

ECCLESIA dicitur Sancta, quia tanquam corpus cum suo capite Christo, totius sanctitatis fonte coniungitur, à quo sanctificatur & eius sanguine abluatur, solaque legitimum sacrificij cultum, salutaremque Sacramentorum vsum habet, per quæ tanquam efficacia diuinæ gratiæ instrumenta Deus veram sanctitatem efficit: nec tamen quoniam sancta est, peccatores non habet: Apostolus enim Corinthios sanctificatos, & sanctos vocat, in quibus nō nullos fuisse perspicuum est, quos vt carnales, & grauioribus etiam nominibus acriter obiurgat. Hi enim quādiu à corpore Ecclesiæ abscessi non sunt, mortua licet membra sint, iuuantur tamē à reliquo corpore, vt charitatis defluxum accipiant.

Sancta item Ecclesia est, quia religio quam proficetur, nihil falsi in doctrina fidei, nihil iniusti in doctrina morum vnamquam admittit. Lex Domini (inquit Dauid) immaculata, testimonium Domini fidele, præceptum Domini lucidum. At Gentilium, Mahometanorum, & Hæreticorū sectæ omnes absurdæ, pugnant, leues, inconstantes, libertatem carnis, & sexcenta alia monstra continent, nec Lutherani, & recentiores alij hæretici sanctitatem quidem vllam in Sacramentis agnoscunt, nec merito Christi, & libertati, qua nos donauit, tantum tribuunt, vt veram nobis & inhaerentem iustitiam sit impertitus, ac tanquam horridi præcursores Antichristi, iuge Christi sacrificium omni conatu abolere nituntur.

Sancta præterea est Ecclesia, quia doctrina eius est efficax atque conuertens animas, vt ait Scriptura. Itaque sola Ecclesia Catholica, vbique fidei fundamenta iecit, & Christo annuntiato, nullis armis, nulla vi, nulla eloquentia, sed in virtute

Spiritus tantum, homines non ad delicias, & carnis libertatem, sed ad perfectissimam vitam, ad cruces atque angustias pro Christo perferendas conuertit: sicque falso demonum cultu sublato, veram religionem constituit. Quod vt antiquitus in omnibus prouincijs accidit: ita hoc seculo in noui mundi, atque Orientis, & Occidentis Indiarum conuersione, euentissimum est. Verum neque Philosophi quantumuis celeberrimi, vnquam populos ad virtutes solidas conuerterunt, neque hæretici vnquā alicubi prima Euangelij fundamenta iecerunt. Hoc enim (vt inquit Tertull.) negociū est illis, non Ethnicos conuertendi, sed nostros euertendi: nostra suffodiunt, vt sua ædificent. Quare Dominus de Pseudopropheta dicit: Venient ad vos: cum de veris Apostolis, legitimisque Ecclesiæ Pastoribus dixerit: Exhibunt in omnem terram, incipientes ab Hierusalem, prædicantes poenitentiam in remissionem peccatorum, & populum, qui erat dispersus, congregantes in vnum.

Ad hæc sancta est Ecclesia, quoniam in ea primum Patriarchæ atque Prophetæ, deinde Apostoli & Euangelistæ, Doctores item, qui aduersus singulas hereses fortissimè dimicauerunt, atque institutores Ordinum Religiosorum, ad eam sancti, casti, pij, & sobrii fuere, prorsus, vt in his nihil habeant aduersarij, quod mordeant, nisi nimiam sanctitatem; quæ ad modum de Monachis, ac de Doctoribus sui temporis, fecisse hæreticos, refert S. Augustinus. Quam sanctitatem, quia nunquam in aliquibus ex suis ostendere poterunt, seque (vt inquit Apostolus) desperantes tradiderunt impudicitij: mirum non est, si non solum peccent, sed peccando nunquam se peccasse fateantur, superbiam colentes, que vna omnium hæresum mater eos genuit.

Accedunt miracula, quibus Ecclesia semper vsque ad hæc secula, suę doctrinæ vim atque sanctitatem testata est. Quamobrem necessaria fuisse miracula, vt mundus crederet, S. Augustinus dixit: ac plura suo quoque tempore ad memorias, reliquiasque Martyrum contigisse scribit, quæ neque Lutherani Ceteriores diffiteri ausi sunt, sed veriti, ne tantis testimonijs, eorum fallacia commenta ruerent (sicut Pharisei & Scribæ) potentij Christi splendorem, Satanę potius quàm Deo, perfidè blasphemantes tribuerunt. Ac verò præter miracula, lumen Prophetarum fuit in sola Ecclesia Catholica: quæ item proprietate, sanctitatem Ecclesię à Spiritu sancto impertitam, Dominus sæpè indicauit. Agabus enim, & Philippus filij, quarum mentio fit in Actis Apostolorum; B. Antonius, de quo S. Athanasius

Ee
fius

fius in eius vita; Abbas Ioannes, de quo D. Augustinus: ac reliqui innumeri, de quibus D. Hieronymus, S. Gregorius, & grauiissimi alij testes & historici, testimonium ferunt, multa diuinitus prædixerunt; quod neque Ethnici, nec Hæretici vnquam fecerunt: quia nulla apud eos Ecclesia est, cum in hac Sancta & Catholica sola Ecclesia, differtur gratias suas Deus.

Itaque tot prædijis à Christo munita Ecclesia, deficere atque errare nunquam potuit, ac ne poterit quidem.

Primum, quoniam verax est Deus, cuius verbo, merito, instituto, non humanis prædijis ipsa nititur: cælum enim ac terra transibunt, verba autem Christi nõ præteribunt. Et verba Christi sanè sunt hæc: Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et ego, vobiscum sum vsque ad consummationem seculi: Et Spiritus veritatis suggeret vobis omnem veritatem: & tu Petre confirma fratres tuos. Ac rursus per Apostolum: Ecclesia quæ est Dominus Dei viuus, firmamentum & columna veritatis: vt nemo nisi perdidus impie se inde subducat, vnde omnem veritatem orbi Christiano suppeditauit, & suppeditaturus est Deus. Verum hanc sanctitatem, id est, firmitatem atque soliditatem, Prophetæ quoque prius declamauerunt, cum scriptum sit, despondendam à Christo in fide Ecclesiam, forèque vti se eam teneret, nec dimitteret; & Dominum electurum esse Sion in habitationem sibi. Hæc enim (inquit) reliquies mea in seculum seculi. Cumque in æternum Deus præparaturus esset semetipsum Davidis, quod est Christus, & Christi Regnum futurum esset in æternum, quoniam Deus fundauit terram super firmamentum eius: meritò (inquit S. Augustinus) firmati non inclinabimur in seculum seculi. Nihil enim firmius isto fundamento: infirmus fueras, sed firmum fundamentum te portat. In te firmus esse non poteras, firmus eris semper, si ab illo fundamento non recedas. Nõ inclinabimur in seculum seculi: ipsa est prædestinata columna, & firmamentum veritatis.

Iam verò Christus perpetua testificatione istam Ecclesie firmitatem commendauit; cum & in primis illis peracerbis Iudæorum oppugnationibus, deinde irruentibus persecutionibus Imperatorum per 300. totos annos, quibus etiam Pontifices omnes Maximi, ceruices pro Christi fide dederunt: postremò à ducentis varijs hæresiaribus circumquaque pulsata, atque cribrata Ecclesia, non solum permanserit, verum etiam creuerit; sicut vinea (inquit Iustinus Martyr) ad vbertatem putatione

protiocantur. Id quod præsentis seculo etiam manifestissime patuit. Neque enim tam citò Lutherus cepit hæresibus Ecclesiam velle labefactare, cum eodem momento Deus in Indias, populosque frequentissimos, (vbi vna ciuitas plus hominum, quàm integra aliqua Regna, continet) fidem Catholicam inuexit, quæ in dies longè, late, que propagatur.

At contra, omnes hæreses à Christo passas, (summos licet Imperatores ac Reges fautores habuerint) sic euauere, vt neque vlla scripta, ac ne nomina quidem ipsa hæreticorum iam extarent, nisi hæc Catholicis, qui eos redarguerunt, memoriæ mandata fuissent. Quamobrem & qui nos hoc tempore exercent Hæretici, ad nihilum (vt David prophetauit) deueniēt, tanquam aqua decurrens. Non ergo vos (inquit Sanctus Augustinus) terreant fratres quidam fluuij, qui dicuntur torrentes: decurrit aqua ad tempus, persreperit, mox cessabit: diu stare non possunt: multæ hæreses iam emortuæ sunt: currebant in riuus suis quantum poterunt, decurrerunt, siccati sunt riuus, vix eorum memoria reperitur, quia fuerint. Hæc ille: Veruntamen neque solum sancta hæc Ecclesia Hæreticos, quiq; eis fauerūt, virtute diuina in nihilum redegit, tetra morte cladeque afficiens Iudæos, Herodem, Pilatum, (qui seipsum interfecit) Neronem, Domicianum, cæterosque Imperatores, vna cum hæresiaribus, qui Catholicos persecuti sunt: sed & Imperia Renaque Imperatorum eorum roborauit, & auxit, qui Catholicæ Ecclesie ex animo fuere addicti: quales fuerit Constantinus Magnus, Theodosius senior, Martianus, Honorius, Theodosius iunior, Iustinianus, & Heraclius, (donechi duo Catholicam religionem tenuerunt) Carolus Magnus, S. Ludouicus, Gallia Rex, atque alij, qui ex Deo regnarunt.

VNIVERSALITAS, TERTIA Ecclesie proprietatis.

ECCLESIAE Christianæ tertia proprietatis est, vt Catholica sit, hoc est vniuersalis, nullo scilicet hominum, locorum temporum genere definita aut circumscripta. Redemisti nos Deo in sanguine tuo (inquit per S. Ioan. ipsamet Ecclesia) ex omni tribu, & lingua & populo & natione, & fecisti nos Deo nostro Regnum. Ad quod Regnum, etiam quicumque in Christum credentes, Christum præcessere, idcirco pertinent, quoniam in eo angulari lapide, qui fecit vtraque vnum, & pacem ijs qui propè & qui longè annuntiauit, (cum ipse sit primum fundamentum) constituti fuere atque fundati Prophetæ & Apostoli.

Catholi-

Catholica item dicitur, propter vniuersalem atque communem fidem, quam omnes, qui salutem æternam cupiunt, complecti debent: alioquin errorum diluuiò submergendi, quemadmodum contigit ijs omnibus, qui extra arcam Noë fuerunt.

Catholica deinde, quod sola contra omnes errores semper pugnaverit, ac pugnat, à nullo autem errore expugnatur. Cre damus (inquit S. Augustinus) Ecclesiam Catholicam: ipsa est Ecclesia sancta, Ecclesia vna, Ecclesia vera, Ecclesia Catholica, contra omnes hæreses pugnat, pugnae potest, expugnari non potest: Hæreses omnes de illa exierunt, tanquam sarmenta inuittia de vite præcisa: Ipsa autem manet in radice sua, portæ inferi non vincunt eam. Hæc ille, de Symb. lib. 1. cap. 5.

An verò contra omnes errores sola semper pugnaverit Ecclesia Catholica, inde euidentissimum est, quod cum primum aliqua hæresis sese exeruit, statim signo dato fe in Synodis tanquam in acie castrorum ordinata cõgiti, eamque hæresim anathemate percussit. Sicq; Patres aciem eandem secuti, scriptis, prædicatione, ac sanguine, hæreses omnes euellere curarunt. Quod autem contra hæreses fecit, id ipsum contra errores omnes præstitit. Quamobrem quacumque aditus patuit, imperterrita per maria, per ignem, ad omnes barbaras nationes penetrauit, ac continenter penetrat: vt extirpato idololorum ac vitiorum cultu, ibi simulachrorum fana, in Christianorum templum conuertat, crucisq; trophæum passim excitet. Quæ vna res, tam illustrem hanc Catholicæ Ecclesie proprietatem reddit, vt cum ea tanquam sol radios suos, in vniuersum terrarum orbem, iuxta Prophetarum prædictiones, semper diffuderit: Lutheranas quoque & Calvinianas atq; alias sordes, latitantes in suis angulis & tenebris, patefaciat omnibus, quicumque vident istos, qui se Euangelicos mentiuntur, neque inter barbaros, neque vltra maria, ad inferendū Euangelij lumen vna nauigasse, contentos ex Ecclesie Catholice ruina, sibi suisq; mulierum turbis antrum constituerè, vnde fætores sub verbo Dei prætextu exhalant.

Iam verò si omnia secula percurramus, non aliunde Provincias ad Christum fuisse adiuuatas cernemus, quam ab ijs, qui ex Catholica Ecclesia prodierunt. Nam vbi iam Apostolicus sonus in vniuerso orbe terrarum inauditus est, ducibus illis primis, vbiq; bellum aduersus mundum, carnem, Satanam indidentibus; Catholica Romanorum fides, sicut ijs Apostolus gratulatur, passim ad omnes peruasit: quæ postea tanquam vitis adhuc (latius palmites extendens) sparsa est: quemadmodum per omnes

regiones nunc cognitas, ipsi suo tempore, id est, ante mille circiter quadringentos annos testati sunt, Sanctus Irenæus, & Tertullianus, Clemens autem ipse Alexandrinus, cum Orientis peragrasset Ecclesias, vt antiquarum Apostolicarum traditionum vestigia cerneret, eandem vbiq; reperit.

At Sanctorum Cypr. & Athanasij, & Chrysostomi, & Hieronymi, & Augustini, & Theodoret, & Leonis primi consecuta sunt tempora, quibus ipsi Catholicam Ecclesiam vbiq; viguisse docuerunt. Per Sacram (inquit Leo) Beati Petri Sedem; caput orbis effecta; latius præfides religione diuina, quam dominatione terrena: quauis enim multis aucta victorijs, ius imperij tui terrarumque protuleris, minus tamen est, quod tibi bellicus labor subdidit, quàm quod pax Christiana subiecit. Ceterum Sancti alij Pontifices, Hilarius, Simplicius, Symmachus, Hormisdas, & alij vsq; ad S. Gregorium Magnum, & post hunc multi sancti Pontifices, alijque per celebres Doctores secuti sunt, quorum seculis videmus eandem Catholicam Ecclesiam semper mansisse. Id quod ipsi qui varijs in prouincijs erant, primum reperta, & doctrina, & loco, deinde literis quas per vniuersum orbem scribebant, planissimè faciunt, præter ipsas Generales Synodos, quæ ex omnibus omnium orbis partium Episcopis collectæ, idem manifestissime comprobant.

At & hoc dilucidius fit, primò, si quæ Patres antiquissimi scripsere, de moribus Ecclesie Catholice; ea conferantur cum nostris temporibus. Eadem enim in ijs profusus videbunt extitisse, quæ apud nos (vt superius diximus) & manent, & aliò propagantur: Tu verò lege S. Augustinum de moribus Ecclesie Catholice, eiusq; Epistolas ad Ianuarium, Epi. 118. & 119. Patres autem vetustiores, vsq; ad beatum Dionysium Areopagitam: ac deinde Apostolorum Acta, & ipsa Euangelia; facileq; & verbum Dei scriptum, & quidquid Spiritus S. promissæ veritatis, suggestit semper Ecclesie, agnosces. Deinde cogita (vt antiquiora secula omittam, de quibus nulla controuersia est) Anglos Paganos, tempore S. Gregorij Magni, missis à Pontifice ad eos Monachis, fuisse ad Christum adiunctos: sequenti seculo, per S. Chilianum à Summo Pontifice missum, Francos Christianos factos: posteriore seculo ingentem Germaniam partem accessisse ad Christum, per sanctum Bonifacium, Episcopum & Martyrem, ad eam à Zacharia Pontifice Maximo missum. Post ea à Corbientibus Monachis Vandalos, ab alijs autem Suecos, deinde Bulgaros, Sclauos, Danos, Morauos fuisse conuersos: Ita postea S. Adalberti Bohemiam, ac Methodij Morauicæ Præfulum opera, plures populos;

pulos, ac deinceps Hungaros, per alios à Pó-
 tifice Maximo missos, se ad Christianam
 Catholicam Ecclesiam aggregasse. Quod
 succedentibus temporibus, cum multis Sa-
 racenorum millibus, Sancto Vincentio
 prædicante; & in vniuerso iam nouo terra-
 rum orbe, ad Occasum, ad Meridiem, ad
 Orientem, nostro hoc seculo factum fu-
 isse, atque continenter effici, à sola (vt dixi-
 mus) Ecclesia Catholica, nunquam verò
 ab hæreticis, clarissimum est. Quamobrem
 rectissimè Beatus Augustinus comparat
 hereticos, non solum cum sarmentis præci-
 sis, quæ vbi cadunt, cum præciduntur, i-
 bi manent: verum etiam cum perdicibus,
 quæ congregant pullos, quos non pepere-
 runt: cum contra Ecclesia sit fecundis-
 sima columba, quæ novos pullos quotidie
 parit.

Præsentis ergo seculi hæreses, non so-
 lum quia nullos vnquam populos ad Ec-
 clesiam Catholicam adiuxerunt: verum
 etiam, quia neque omni seculo, neque vbi-
 que, nec inter omnes gentes cognite, rece-
 præue fuerunt, Ecclesiam nullam habent.
 Quod si Septentrionalis terræ angulum oc-
 cuparunt, illic item in varias sectas eru-
 pere, nullum ferè oppidum vt sit, ne di-
 cam domus, quod idem omnino sentiat.
 Sin verò aliæ quondam hæreses, variis in lo-
 cis eodem tempore exortæ sunt, & hæ quo-
 que suis discipulis, vinculum Ecclesie Ca-
 tholicæ indissolubile, vniuersalemque &
 communem Christianorum, verorum fide-
 dem, apertius declararunt.

Ecclesia enim (ait S. Augustinus) vna
 & eadem vbi que, hæreses autem non eadē,
 sed diuersissimæ, quæ se inuicē nō nouerūt,
 ac proinde nulla earum Catholica dici po-
 test Ecclesia.

Quare vt hoc Catholicum nomen, in
 eadem Ecclesia, eundem Patrem Augulti-
 num cōstanter retinebat: ita Hæretici (præ-
 terquam quòd ipso testante, illud Catho-
 licæ nomen, sibi nunquam vendicare po-
 tuerunt) etiam nostro tempore sic exhor-
 ruerunt, vt è cōmuni Christianorum Sym-
 bolo, vocem ipsam Catholicæ sustulerint.

Verumenimverò, vt plebi facerent fu-
 cum, Lutherus ipse initio sui Euangelij, bi-
 ennij spatio, Papatum abolitum iri, cæte-
 ri que hæreses suas, vniuersum orbem, non
 ita multum pōst occupaturas distitarunt.
 Sed hi omnes tanquam plumbum demersi
 sunt in aquis vehemētibus. Papatus autem
 stetit, ac Christo non mentiente vsq; ad cō-
 summationem seculi stabit. Cū illud præ-
 terea sit absurdissimum, Ecclesiam Catho-
 licā, post sexdecim secula, à V Vittember-
 genibus aut Geneuenfibus, in vniuersum
 terrarū orbem, in quem olim Apostolorū

D. Anto. 3.
 p. hist. tit.
 23. ca. 8. §. 4.

Lib. 13. cō.
 Faust. c. 12.

Aug. li. de
 Pass. ca. 3.

Con. ep.
 fund. c. 4.

sonus exiuit, esse diffundendam: qua de re
 ante annos tantum à Christo nato quadrin-
 gentos, Donatistarum idem de se gloriantium
 stoliditate, S. Augustinus irrisit atq;
 redarguit.

In ipsa igitur Ecclesia Catholica (sapienter
 docet Vincētius Lirinensis) ad quā non
 vna natio, nō vnus angulus, sed maris mul-
 titudo cōuertitur, id teneamus, quod vbiq;
 quod semper, qd ab omnibus creditū est.
 Hoc est enim verè propriè, Catholicū, qd
 ipsa vis nominis, ratioq; declarat: quæ om-
 nia hæc verè vniuersaliter comprehendit.

Quæ cū ita sint, ille est verus germanusq;
 Catholicus, qui quicquid vniuersaliter an-
 tiquitus Ecclesiā Catholicam tenuisse cog-
 nouerit, id solū tenendum, credendumq;
 decernit: quicquid verò ab aliquo deinceps
 vno præter oēs, vel contra omnes, nouum
 & inauditū subinduci senserit, id non ad re-
 ligionem, sed ad tentationem potius intel-
 ligat pertinere. Et hæc Lirinensis.

ORIGO AB APOSTOLIS ET SVC-
 cessio, quarta Ecclesie proprietates.

NON solum ob successiones Episco-
 porum ab Apostolis, verum & pro-
 pter doctrinæ confanguinitatem (vt ver-
 bis Tertulliani vtar) vera Ecclesia, vocatur
 Apostolica. Itaque in Symbolo Patres, di-
 uinitus addidit Apostolicam; vt fidei no-
 stræ origine cognita, iam nunc eam primū
 haud nasci, neque esse recentem, nec verò
 per aliud ministrorum genus, quam per A-
 postolicū à Spiritu S. regi intelligeremus:
 qui cū ei præsideat, fuit quidem initio
 tributus Apostolis, sed deinde summa Dei
 benignitate semper in Ecclesia permansit.

Sicut autem in populo Dei, qui per car-
 nalem generationem tempore veteris Te-
 stamenti propagabatur, nulli censēbantur,
 nisi qui originem ducebant à duodecim fi-
 lijs Iacob; nec vlli habebantur Sacerdotes,
 nisi qui descendebant à Leui per Aarō, quā
 obrem diligentissimè successiones tunc
 seruabantur: Ita in populo Noui testamē-
 ti, qui spiritali generatione multiplicatur,
 nulli sunt Christiani, nisi per Apo-
 stolos, vel eorum successores, aut ab alijs
 missos conuersi; nullique Episcopi, nisi
 qui eisdem legitime succedunt. Quare Pa-
 tres ita diligenter Episcoporum successio-
 nes adnotarunt, quoniam per eas Catho-
 licæ fidei claritas (inquit Epiphanius) osten-
 ditur, & hæresum obscuritas producitur.
 Edant (inquit Sanctus Tertullianus) origi-
 nes Ecclesiarum suarum, euoluant ordi-
 nem Episcoporum suorum, ita per succes-
 sionē ab initio decurrentē, vt prim⁹ ille E-
 piscopus aliquē ex Apostolis, vel Apostoli-
 cis viris habuerit auctorē, & antecessorē.

Hoc

Tertul. lib.
 de præscr.

Catechif.
 Rom.

Epipha. 27.
 hære. cō.
 Capo. lib.
 de præscr.

Hoc enim modo Romanorum Ecclesia
 Clementem à Petro ordinatum refert. Cō-
 fingant tale aliquid Hæretici. Hæcille.
 Verum Irenæus ante mille circiter quadrin-
 gentos plus minus annos, successione E-
 piscoporum Romanorum à Petro vsq; ad
 Eleutherium: Eusebium, Hieronymum, &
 Prosper, qui Chronicon Eusebij continuā-
 runt: Epiphanius aduersus Carpocratias;
 Optatus Mileuitanus contra Parmenianū,
 à Petro vsque ad Syricium: S. Augustinus
 ab eodem vsque ad Anastasium, qui tunc
 sedebat, & alij diligenter enumerarunt.
 Quamobrem aduersus Manichæos (inquit)
 In Ecclesia Catholica tenet me ab ipsa Se-
 de Petri Apostoli, cui pascendas oues suas
 Dominus commendauit, vsque ad præsen-
 tem Episcopatum successio Sacerdotum.
 Quæ successio si tanti ponderis ad fidem
 adstruendam apud eos erat, quòd in Cathe-
 dra Apostolica duodecim aut viginti, vel
 quadraginta tantum Pontifices Maximi,
 vsque ad ea tempora sedissent: quanti nam
 momenti fuissent, plusquam ducenti Pon-
 tifices sibi succedentes, quos Ecclesiam sci-
 mus administrasse? præsertim cūm Sedes
 alię defecerit plures; Imperij autē Roma-
 ni forma in ipsa vrbe Roma, toties immu-
 tata sit, tum Cæsarius aut interdum Re-
 gibus Gothorum; tum Græcorum Exar-
 chis, aliquando verò Cōsulibus, siue iustē,
 siue iniuste dominantibus? Accedit ad hæc
 omnia, quòd eam ipsa Vrbs non semel e-
 uersa, totque Pontifices ense fuerint per-
 cussi, innumeræque Hæreses (vt diximus)
 tanquam hostiles acies, Schismaticosque a-
 cerrimos aduersarios passa sit; nunquam
 tamen eius successio defecerit: quæ omnia
 non nisi diuino consilio facta fuisse, quod
 nunquam dissolui potest, exploratissimū
 est.

Iren. li. 2.
 cap. 3.

In Chron.

Hæc. 27.
 Lib. 2.
 Aug. epist.
 165. ad Ge-
 ne. & in
 Psalm. cii.
 Dona. &
 cō. epist.
 fund. c. 4.

Iam verò quòd aliqui vel hæretici, vel
 Hæreticorum libros tantum tractantes, a-
 liquando Schismate, vel mullere, nescio qua
 Anglica virilem sexum mentiente, fuisse
 interruptam istam successione dicunt,
 id prorsus mendacij, calumniæque cum im-
 peritia mixtè plenum est. Etsi enim aliquā-
 do Schismatici, nomen Pontificis sibi vsur-
 parunt, quare & Antipapæ vocabantur; nō
 defuerunt tamen iisdem temporibus, qui
 legitime creati Pontificatu fungerentur.
 Itaque & Antipapæ coacti sunt falsa Ponti-
 ficatus insignia deponere; & si quis legiti-
 mus Pontifex se Pontificatu ob quietem,
 aut pacem abdicauit, is ipse alterum in sui
 locum legitima potestate suffecit. Quòd
 autem hæretici blaterant, de Eugenio de-
 lecto à Concilio Constantiensi, vel etiam
 Basileensi, noluerunt cæci lumen videre.
 Nam & ipsamet Concilia, quæ Pontificis

Legato plurimisque Episcopis absentibus,
 priuata aliquorum Sacerdotum (quod nū-
 quam contigerat) autoritate aliquandiu
 manserunt; tandem legitime iterum con-
 uocata, quòd temerè decreuerant, rescide-
 runt, seseque errore agnito, Pontificis Ma-
 ximi potestati iudicioque subdidere; sicut
 Lausanensis Synodus, quæ continuatio
 quædam fuit Basileensis Concilij, Nicolao
 Quinto, qui tunc sedebat, se subiecit. At
 quòd de Ioanne quodam inquirunt, qui
 cūm esset femina, sexum mentita in Pon-
 tificatum irrepit, id etiam blasphemum,
 est. Quòd autem Platina hoc mutatus à
 quodam Martino Polono, vel Sigeberto
 scripserit; id cūm iisdem ipsi pro certo non
 asserant, sed dicant (vt fertur, vel vtiunt)
 ostendit iam tunc ab ijs quoque tanquam
 commentitium id habitum fuisse. Cæte-
 rum Anastasius Bibliothecarius, qui vitas
 Romanorum Pontificum vsque ad Nico-
 laum, Benedicti III. successorem scripsit,
 florebat eo tempore, & electionibus Ponti-
 ficum, Sergij II. Leonis I V. Adriani II. &
 Ioannis IX. interfuit, nec vllam tamen
 Ioannis illius feminae mentionem fecit.
 Sed quibus alijs solidis auctoritatibus & ra-
 tionibus affictū istud mendacium produ-
 tur, cerni potest in Dialogis Alani Copi,
 atque Pontificum historia ab Onuphrio
 conscripta, Luitprandum Ticinensem il-
 lorum temporum scriptorem citant. Ac
 denique fulius in Fræscii Turriani 3. lib.
 de dogmaticis characteribus: Postea verò
 in secundo libro, quem de Ecclesia & or-
 dinationibus ministrorum Ecclesie edi-
 dit, aduersus Andream Freyhubium, Doctō-
 rem Academię Lipsien. Nunc autem (vt re-
 deam ad id, vnde digressus sum) sciendum
 est, veteres Patres non aliorum Episcopo-
 rum æquè ac Cathedrę Romanę successio-
 res enumerasse, quoniam ex illa, tanquam
 vniuersalis Ecclesie Pastoris, argumentum
 aduersus hæreticos inuectum afferebant.
 Itaque & propriam Episcopatum sedium
 nomina omittebant; quemadmodum S.
 Augustinus, Optatus, & ante eos beati, Cy-
 prianus & Irenæus, fecerunt: quòd Cathe-
 drę Petri dignitas, vt in eminentiore specu-
 la constituta ita perpetuò successione pro-
 missa à Christo fuerat munita.

In Romana Ecclesia (inquit S. Augusti-
 nus) semper viguit Apostolicæ Cathedrę
 Principatus: quamobrem neque nouo-
 rum Episcopatum institutio, ad nemi-
 nem vnquam particularem Episcopum
 spectauit (par enim non agit in parem) sed
 ad eū, qui toti præest Ecclesie; quales fue-
 runt oēs Apostoli. Petrus quidē ex officio,
 cæteri verò ex delegatione: quare qui per

E e 3 ostiua

Vide Galē
 snum in
 vitis Platī
 næ.

ostium hoc, ad regendam Ecclesiam non intrauerit, is est fur & latro.

Cum verò ab Apostolis aliquem Episcopum originem duxisse dicimus, vna cum successione, legitima ordinatio intelligenda est, quæ sine duorum vel trium legitime ordinatorum consecratione nunquam est facta. Quod in Paulo Actorū 13. (licet nec ab hominibus, neque per homines vocato)

Chryf. ibi. in Timotheo, 1. Tim. 4. cum impositione manuum Presbyterij, (Presbyterij enim ibi intelligitur Episcoporum aliquis numerus) in Apostolicis Canonibus, in Iacobo ordinato Hierosolymæ, à Petro, Iacobo, & Ioanne; in Concilio Nicæno, & Carthaginensi, plus quam perspicuum est. Inde autem factum est, vt veteres hæretici, quod facilius populis imponerent, simiarum more eandem ordinationis formam usurparent. Sed vtrumque in hæreticis nostri temporis deest, primus enim V Vittembergæ cum Lutherus Episcopus dictus est; Basilæ Oecolampadius, vt adhuc in eius sepulchro extat; Tiguri Zuinglius; Geneuæ Caluinus; hoc ipso credere sese Apostolicam Ecclesiam nunquam ante se fuisse ostendunt; quippe quod nullos antea ijs in ciuitatibus fuisse Episcopos, suo illo (si Deo placet) primatu testati sunt. Neque verò ab Episcopis vllis ordinati sunt, aut vllam habuere manuum impositionem, per quam ipsi Timotheo gratiam fuisse collatam in consecratione diferte docet Apostolus. Quamobrem iam tandem Septentrionalis, oculos aperiant, & videant, num (quod & initio superius diximus, in responsione quarta, ac nunc iterum vrgemus) in istos illud B. Cypriani quadret: Hi sunt (inquit) qui se vltro apud temerarios conuenas sine diuina dispositione præficiunt, qui se prepositos sine vlla ordinationis lege constituunt, qui nemine Episcopatum dante Episcopi nomen assument.

Cyp. 1. de simpl. prælator.

At neque apud hæreticos doctrina eadem, quæ fuit antiquis (quam, doctrinæ vt dixi, consanguinitatem vocabat Tertullianus) si enim (quod etiam antea obiter attigimus) Catholicam cum hæretica doctrina conferas; Patres omnes à nobis stare eò magis constat, quod ipsi Lutherani, & Sacramentarij, licet in se se disidentes, toti antiquitati se dicant, aduersari, eique idololatriam impiam obijciant, iacientes blasphemias aduersus Christum, quasi promissis non steterit, aut per mille quingentos annos falsum in sua Ecclesia cultum tolerauerit. Centuriatores autem Magdeburgenses omni propè seculo nascentis Ecclesie, eadem apud Patres fuisse dogmata, quæ Catholici retinent (velint nolint) veritatem coacti consentunt; quæ illi nauos

Patrum, nouelli & impij censores vocant. Quare quod Brentius Apostata dixit, apud Catholicos fidem defecisse, vel quod alij hæretici, post S. Gregorium Magnum, irrepisse errores in Catholicam Ecclesiam commentum sunt: hi vel nihil legerunt in Patribus; vel sordes, quas ex farragine istorum hauserunt, euomunt, nescientes quæ loquatur, aut de quibus affirmant. Sed illud absurdissimum est, quod idem Brentius somniat, quoniã nempe Apostoli à Caipha ordinati non sunt, & tamen Episcopi fuerunt; ita quoque Lutherani hoc licere. Nesciunt enim, aut præ cordis cæcitate reminisci ille non potuit, Sacerdotium secundum ordinem Melchisedech institutum, à Christo incepisse, cuius Sacerdotij non autem Aaronici primitiæ fuerunt Apostoli.

INTERROGATIO XII.

Quid igitur est, quod Lutherani, atque alij verbum Dei, & Sacramentorum administrationem, proprietates ac notas Ecclesie esse dicunt?

RESPONSIO.

Si ea tam certæ essent proprietates Ecclesie, vt qui verbum Dei & Sacramenta tractaret, Ecclesiam habere dicendus esset; certè nec Spiritus S. in Symbolo, quod est verè credentium tesera, istas proprietates reticisset, nec verò vbi verbum Dei, & Sacramenta qualescunque profiterentur, vllum dissidium esse posset. Sed cum Anabaptistæ à Lutheranis, & Caluinianis, in baptismo, ac peris que alijs Christianæ doctrinæ capitibus; Lutherani à Sacramentarijs in Eucharistia negotio, vt missa alia faciam atque ideò ipsi inter sese Lutherani de numero Sacramentorum, deque verbo Dei mirifice dissideant: quanam ratione fidelis, per verbum Dei, & Sacramentorum administrationem, veritatem dignoscet? scilicet eò tandem veniendum est, vt credamus Christum Dominum, Ecclesiam tanquam tribunal certissimis illis proprietatibus sapientissimè constituisse, in qua Spiritus S. per legitimos Doctores veritatem omnem doceret, atque ostenderet, Lutheranos autem & Sacramentarios, cæterosque Hæreticos atque Schismaticos, quantumlibet Verbum Dei (vt & Satanam fecisse scimus) ac Sacramenta iactent, Ecclesiam tamen nullam habere, quamdiu in vna, Sancta, Catholica, & Apostolica non sunt.

INTERROGATIO XIII.

An vt in Deum, ita in Ecclesiam credendum est?

RESPONSIO.

IPSA Romana Ecclesia, suo nos Catechismo docet, sic in quibus: Tres Trinitatis personas,

Catech. Romanus.

personas, Patrem & Filium & Spiritum S. ita credimus; vt in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, Sanctam non in Sanctam profitemur, vt hac etiam diuersa loquendi ratione, Deus omnium effector à creatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in Ecclesiam collata sunt, beneficia diuinæ bonitati accepta, referantur.

INTERROGATIO XIII.

Cum iam tot certissimis argumentis hic de Ecclesia fidei articulus constet, quænam sunt causa, quæ retinent homines in hæresi, nec verò certissimè tanto se laqueo exuant, antequam mors, quæ singulis hominibus imminet, ad nos properet?

RESPONSIO.

CAVSÆ sunt non omnium eadè, quæ tamen sunt, vel timor offensionis suorum, vel obdurata consuetudo, vel torpor quærendæ Catholicæ veritatis, aut maledicorū linguæ: vel falsa persuasio, quod nihil interfit, in qua quisque parte sit Christianus ac denique metus fluxe dignitatis, & usurpatorū bonorū amittendorum, vitæque licentia, aut suppliciorum timor; At beatus, qui in consilio impiorum non abiit, nec in cathedra pestilentiae, atque irrisorum stetit: aut si steterit, quam primum istis nocentissimis laqueis exutis, respiscat, & tanquam de somno letargico emergens, in salutem vitæ, vel sanguine pro veritate profuso euigilet.

To. 2. epist. 48. ad Vincent. propè medium.

Audi verò B. Augustinum nonnullas earundem caussarum de sui temporis hæreticis afferentem. Alij (inquit) sententiæ multæ mihi nominatim commemorabantur, vt ipsis rebus agnoscerem, etiam in hac causa rectè intelligi posse, quod scriptum est. Quam multi enim (quod certò scimus) iam volebant esse Catholici, manifestissimè ma veritate commoti, & offensionem suorum reuerendo, quotidie differebant? Quam multos non veritas (in qua nunquam præsumperunt) sed obduratæ consuetudinis graue vinculum colligabat, vt in ijs compleretur diuina illa sententia: Verbis non emendabitur seruus durus: Si enim & intellexerit, non obediens. Quam multi propterea putabant veram Ecclesiam, esse partem Donati, quia eos ad cognoscendam Catholicam veritatem securitas torpidos, fastidiosos, pigrosque faciebat? Quam multum aditum intrandi obserabant rumores maledicorū, qui nescio quid aliud nos in Altari Dei ponere iactitabant? quam multi nihil interesse credentes, in qua quisque parte Christianus sit, ideò permenebant in par-

te Donati, quia ibi nati erant, & eos inde discedere, atque ad Catholicam nemo transire cogebat? His omnibus harum legum terror, quibus promulgatis Reges seruiunt Domino in timore, ita profuit, vt nunc alij dicant, iam hoc volebamus; sed Deo gratias, qui nobis occasionem præbuit, iamque faciendi, & dilationum moras amputauit; Alij dicunt, hoc esse verum iam sciebamus; sed nescio qua consuetudine tenebamur: gratias Domino qui vincula nostra dirupit, & nos ad pacis vinculum transtulit. Alij dicunt, nesciebamus hic esse veritatem, nec eam discere volebamus, sed nos ad eam cognoscendam metus fecit attentos; quod timuimus, ne fortè sine vllis rerum æternarum lucris, damno rerum temporalium feriremur: gratias Domino, qui negligentiã nostram stimulo terroris excussit; vt saltem solliciti quæreremus, quod securi nūquam nosse curauimus. Alij dicunt, nos falsis rumoribus terrebamur intrare, quos falsos esse nesciremus, si non intraremus; nec intraremus, nisi cogere mur: gratias Domino, qui trepidationem nostram flagello abstulit, expertos docuit, quæ vana & inania de Ecclesia sua mendax fama iactauerit: hic iam credimus, & illa falsa esse, quæ auctores huius hæresis criminati sunt, quando posteri eorum tam falsa, & peiora finxerunt. Alij dicunt, putabamus quidem nihil interessè, vbi fidem Christi teneremus: Sed gratias Domino, qui nos à diuisione collegit; & hoc vni Deo, congruere, vt in vnitatem colatur, ostendit. Et paulò post: Seruiat Reges terræ Christo, etiam leges ferendo pro Christo.

INTERROGATIO XV.

Quinam libri, & quomodo legendi sunt ab eo, qui veritatem veræ religionis assequi velit?

RESPONSIO.

Biblia, id est, vetus & nouum Testamentum. In hac verò Scriptura diuina legenda sequens ratio adhibenda est.

PRIMÒ, vt eam ab hæreticis deprauatam nunquam legamus, neque enim tunc verbum Dei, sed errores hæreticorum legerentur. Nam & Satanas verbo Dei vfusus est, vt Christum Dominum tentaret, Verbum Dei, ad suas fraudes detorqueus, & ex gemmis pulcherrimæ statuæ, imaginem serpentis effingens, vt monet S. Irenæus.

Secundò, Biblia à Luthero versâ plena deprauationū sunt, quemadmodum adnotauit Hieronymus Emserus, & reliqui alij permulti. Idem dico de Biblijs Caluinianis, Zuinglianis, & aliarum Sectarum. Itaque ea legenda non sunt: alioquin, qui amat periculum, cadet in illud.

Ee 4

Tertiò,

Tertio, Antiqua vulgata editio Bibliorum, quæ per multa secula ab Ecclesia Catholica vtitata est, legatur.

Quarto, Si qua Germanica versio legenda sit, legantur Biblia à Dietenbergio traducta, & Euangeliû à Hieronymo Emsero in Germanicam linguam conuersum.

Quinto, Scripturæ sanctæ non secundum proprium sensum, sed secundum antiquæ & Catholicæ Ecclesiæ consensum, & generalium Conciliorum approbatorum (de quibus post) in interpretationem intelligendæ sunt. Alioquin id eueniet, quod inquit

Tom. 9. in B. Augustinus. Neque enim (ait) natæ sunt hæreses, vt quædam dogmata peruersitatis, illaqueantia animas, & in profundum præcipitantia, nisi dum scripturæ bonæ intelliguntur non bene, & quod in eis non bene intelligitur, etiam temerè, & audacter

Tom. 3. de Genes. ad lit. lib. 7. cap. 9. To. 8. Psal. 10. afferitur. Et alibi. Nec ob aliud (inquit) sunt hæretici, nisi quod eas (scripturas Catholicas) non rectè intelligentes, suas falsas opiniones contra earum veritatem peruicaciter asserunt. Dum enim (significat idem Sanctus Pater alibi) Christus apud hæreticos queritur, amittitur.

Sexto, In legendis scripturis sanctis, & præcipuè nouo testamento, ea sunt in primis obseruanda, quæ ad remedia & præcepta pertinent, quibus & virtutes altissimi in nobis plantentur, & vitia extirpentur. Deinde perpendendus est Ecclesiæ ordo, & firmitas ex promissis, merito, & inuito Christi Domini nostri.

Præterea, quid ad introducendam fidem, ac verum Euangelium cœperint prædicare Sanctus Ioannes Baptista, mox Christus Dominus, deinde Apostoli; nempe Poenitentiam in remissionem peccatorum, fidem, & obseruationem mandatorum Dei, obedientiam erga Ecclesiam, opera pietatis, orationis frequentiam, Sacramentorum vsum. Ad hæc auctoritatem à Christo Petro collatam: denique vitam ipsorum Apostolorum, & discipulorum Christi, nimirum post susceptum munus concionandi Euangelium, & administrationis Sacramentorum Apostoli & discipuli eorum dederunt opera in generandis carnalibus filiis, aut ijs rebus faciendis, quæ Lutheranis faciunt.

Post hæc omnia, considerentur septem Sacramenta, quæ illi tanquam vasa gratiæ pro diuerso statu Ecclesiæ administrabât: Signa item ac miracula, quæ consequerentur, vt etiam, quemadmodum scriptum est in Actis Apostolorum, umbra Petri & femicinctia Pauli, Deo cooperante, redderent ægrotis sanitatem.

Septimo, cum vnusquisque in diuerso sensus possit trahere verbû Dei, expedit,

vt antea legatur ex antiquis Patribus Vincentius Lirinensis in suo commonitorio. Ex recentioribus autem Cardinalis Hofius Varmiensis, in libello de verbo Dei, quod extat inter eius opera: Et Petrus Canisius in præfatione vite, & actorum S. Ioannis Baptistæ, aduersus Magdeburgenses. Quod si quis esset doctior, prælegere item vtilissimè posset libros de doctrina Christiana scriptos à S. Augustino:

Illud verò in primis ad Dei verbum, & voluntatem intelligendam, pernecessariû est, vt prius credamus, quàm curiosè scrutemur res Dei. Nisi enim credideritis, inquit Esaias, non intelligetis, & scrutator Maiestatis opprimetur à gloria, inquit Salomon. Itaque captiuemus intellectum in obsequium fidei, vt ait Apostolus, ac bene viuamus, & si quid alijs debemus, honorem, bonâ, vel alia, ea reddamus: Scriptum est enim à Dauide, à mandatis tuis intellexi; Et à Sapiente: In maleuolam animam non introibit sapientia. Deniq; illud semper nobis infixum sit cordi, quod per Prophetam Deus locutus est. Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilè, & tremèntè verba mea? Rursus per Apostolum. Noli altum sapere, sed time, si enim naturalibus ramis non pepercit, vide ne & tibi parcat. Et iterum per æternam Sapientiam Filij sui. Pauperes euangelizantur. Quippè humilitas credendi tutissimos nos facit, & hæc illa virtus est, quam esse primam, secundam, tertiam, quartam, ob sui necessitatem, atque præstantiam, scripsit ad Dioscorum B. Augustinus.

CVR ET QVINAM SANCTI PATRES ANTIQVI LEGENDI SINT.

Primò Sancti Patres lectitandi sunt, quoniam (vt refert Apostolus) Christus Dominus Apostolos, Prophetas, Pastores, & Doctores in Ecclesia dedit ad cõsummationem Sanctorum, ne simus sicut paruuli fluctuantes, ac ne omni vento doctrinæ circumferamur. Quod si dubitandum non est, quin antiqua in Ecclesia veritas fuerit, certè hæc ab ijs testibus petenda est, qui cum eandem sanctitatè vitæ, scriptis, sanguine, miraculis illustrauerint, incorrupti sunt testes, quos præsentis seculi affectu mouere non potuit, vt plus vni, quàm alteri parti faueant.

Secundò, quòd (sicut S. Petrus scriptum reliquit) in scripturis sunt quædam difficultia, & obscura intellectu, quæ homines instabiles deprauant in suam ipsorum perditionem, & volentes esse sapientes (vt B. Paulus inquit) stulti facti sunt, nescientes quæ loquuntur, aut de quibus affirmant. Itaq; si vnaquæque disciplina (ait Sanctus Augustinus

August. ad Honoratû c. 7. de vtilitate credendi.

To. 7. con. Iulianû Pelagianum l. 4. versus finem.

Ibid. Aug.

Nota.

Augustinus) quanquã vilis & facilis vt percipi possit, Doctore, aut Magistrû requirit, quid temerariæ superbiæ pleniùs, quàm diuinorum Sacramentorum libros ab interpretibus suis nolle cognoscere? cum aut post diuinas scripturas aliqui interpretes legendi sunt, hi præcipuè sunt versandi, quibus (vt S. August. dicit) post Apostolos sancta Ecclesia plâtoribus, rigatoribus, ædificatoribus, Pastoribus, nutritoribus creuit. Itaq; & aduersus Iulianû Pelagianû, idem S. August. subdit. His eloquijs, & tanta auctoritate, Sanctorum profectò aut sanaberis Dei misericordia donâte, quod quantû tibi optem, videri qui faciataut, si, q. abominor, in eadem, quæ tibi videtur sapietia, & est magna stultitia, perduraueris, nõ tu iudices quæ siturus es, vbi causam tuâ purges, sed vbi tot sanctos Doctores egregios, atq; memorabiles Catholicæ veritatis accuses, Irenæum, Cyprianû, Reticiû, Olympium, Hilarium, Gregoriû, Ambrosiû, Basilium, Ioannem, Innocentiû, Hieronymum, cæterosq; socios, ac participes eorum, in super & vniuersâ Christi Ecclesiâ, cui diuinæ familiæ dominica cibaria fideliter ministrâtes ingenti in Domino gloria claruerunt. Aduersus hanc aut miserabilè quam Deus auertat insanâ, sic respondendû video libris tuis, vt fides quæ aduersus te defendatur istorum, sicut, contra impios Christi professos inimicos, etiam ipsam defenditur Euangelium.

Quarto, quoniã Patres quod inuenerunt in Ecclesia, tenuerunt, & didicerunt, docuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt, vt idem Pater testatur.

Quinto, quòd ita per sepe Ecclesia errores hæreticorum reuicit, atq; damnauit: In Ephesino Cõcilio Nestoriû; Hler. Eluidiû; Basil. Eunomium, Spiritus S. Diuinitatem negantem; Aug. Donatistas & Pelagianos; Leo Papa Eutychem, & huius Sectatores. Sic item Agatho Pontifex Maximus, comprobauit dogma de duplici Christi voluntate & operatione: Theodoritus actiones Cõcilij Alexandrini; sic alij pleriq; omnes alia orthodoxa dogmata confirmarunt.

Et si verò hæretici aliquando Patres laudant, vt hac fraude populis persuadeant, se ipsos cũ antiqua Ecclesia sentire, tamen nõ sine causa eosdè Patres nunquã ex professo docuerunt in Scholis, nec libenter, aut incorruptè vnquã eos ediderunt in lucem, neque vnquam in linguas populis cognitas cõuerterunt; intelligebant enim hæreses, & errores suos ita resectû iri, & ipsos populos facillè cognituros laudes, quibus Lutherus, atque alij Apostatæ extolluntur à suis, esse tanquam coronas ebriosorum, sicut de sui temporis hæreticis rectissimè contra Iulianum Pelagianum dixit August.

QVINAM EX PATRIBVS LEGENDI SINT.

QVICVNQVE à tẽpore Apostolorû, per consequentia secula in Catholica, id est, in vniuersali Ecclesia flourerunt, Horum autem B. Hieronymus in libro de vitiis illustribus (etsi non omnium) vsq; ad sua tempora Catalogum scripsit, quem doctiores versare possunt, discernentes quemnam eorum auctorû aut relinquere, aut circumspicè legere debeant, quos ille hæresis, aut erroribus aliquibus infectos fuisse scripsit. Reliquorum autè, sicut & eorum Catholicorum Scriptorum, quorum S. Hieronymus mentionem facit, nomina Xistus Senensis in sacra Bibliotheca sua (sic enim librum inscripsit) diligenter collegit. Porro quinam illustriores Doctores vnoquoque seculo fuerunt, id tum ex Chronologia Inggolstadtij edita, tum ex folijs prioribus operi magno Catechetico Petri Canisij adiunctis perspicere potest.

ORDO, ET MODVS IN LEGENDIS PATRIBVS.

QVAMVIS autem certus ordo præscribi nequeat in Patribus legendis (quoniam & illi varia scripsere, & qui ad eos accedunt, non omnes id ipsum cupiunt legere) is tamen ordo, & ratio adhiberi poterit, vt primùm eorundem Patrum, quos vtilissimè euoluere, legamus vitam attentè. Hinc enim Ecclesiæ eius seculi status agnoscetur: Sanctitas scriptoris legentem ad pietatem excitabit; ac quenam hæreses extirpare, cognoscetur. Ex, quibus omnibus causarum, & aliarum circumstantiarum non exigua lux haurietur.

Præterea quæ illi spectantia ad mores Christianos cõponendos scripserunt, magni momenti erunt, si perpendantur. Ex eorum enim lectione, quantam eorum scripta pietatem spirent, & quàm facillè hæreticorum rapodiæ atque blasphemias fordescere incipient, experiri vnusquisque poterit.

Quod si inuestigare placeat, num cum Ecclesia Catholica, vel cum Lutheranis, aut alijs eiusmodi hominibus Patres cõferant, primùm legi poterunt ea scripta, quæ de hæresibus sui temporis generatim, & breuius ediderunt, vt:

Tertullianus de præscriptione aduersus hæreticos.

S. Augustinus ad Quod vult Deum de hæresibus.

Epiphanius de octoginta hæresibus.

Theodoritus Cyri Episcopus, de falsulofarum hæresum narratione, atque ita alij. In ijs enim libris apertissimè cernitur, easdem prorsus hæreses à Lutheranis, Calvinianis & alijs Sectarijs fuisse ab inferis hoc

hoc seculo excitatas, propter quas antiqui heretici ab Ecclesia vniuersa ex verbo Dei, vnanimique Patrum consensu fuere damnati.

Si quis verò nosse cupuerit, quibus rationibus ipsa hæreticorum dogmata fufius ab iisdem Patribus confutata sint, petat à perito aliquo Catholico, vel ex auctorum ipsis indicibus, quosnam de quaque re libros ediderunt.

Exempli gratia, S. Hieronymi, qui contra Vigilantium, negantem Sanctorum intercessionem; Et contra Iouinianum negantem cœlibatus & ieiuniorum meritum, aduersus item alias hæreses proprios tractatus scripsit. Hos igitur libros legere poterit.

At S. August. cum aduersus plures, Africæ hæreses, quæ suo tempore, ebullierunt, multa opera ediderit, quæ quidem non ita facile quiuis potest propter scriptoris ingenium eminens, variâsq; ac perdifficiles tractationes intelligere, magnum auxilium sentiet, ex eius Patris materijs penè omnibus per loca propria fidelissimè à Hieronymo Torrensi, Societatis nostræ Theologo dispositis in libro, qui Confessio Augustiniana dicitur, qui certè labor fuit vtilissimus.

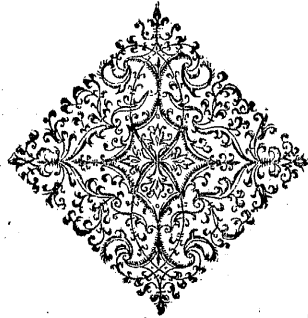
In omnibus autè Patribus legendis hoc statueri primum oportet, eos maxime consensisse in ijs, quæ ab Ecclesia Catholica in generalibus & legitimis Concilijs decreta sunt. Quòd si quis aliqua in re aliquando vel errauerit, vel dubitauerit, id sanè ante Ecclesie determinationem contigit, quem admodum accidit S. Cypriano de rebaptizandis hæreticis: si quis verò vnus, vel aliter Patrum nutauerit, eum item ab Ecclesia fuisse notatum sciat.

Præterea (vt inquit Vincentius Lirinensis) antiqua sanctorum Patrum consensio, non in omnibus diuine legis quæstionibus, sed solum in fidei regula nobiscertò est sequenda, atq; in ijs præcipue quæstionibus, quibus Catholici dogmatis fundamenta nituntur.

Itaque si quis aliquid obijciat, quo auctoritas Patrum (vel ipsis Patribus, testantibus) eleuetur, id eiusmodi esse intelligendum est, quod vel non ad fidem pertinebat, vel ad ea, quæ iam ab Ecclesia decreta non erant, sed priuato cuiusque iudicio libera linquebantur. Alia enim sunt (ait B. Augustinus) in quibus inter se aliquando etiam doctissimi, atq; optimi regulæ Catholicæ defensores salua fidei compage non consonant. Alia verò quæ ad ipsa fidei fundamenta pertinent.

Præterea, si quis hereticus ipsos Patres aduersus Ecclesiam Catholicæ dogmata citauerit, ea citatio sic omninò suspecta esse debet, nulla vt ratione credatur. Quamobrem vrgendus est hereticus, vt ipsum auctorem in fonte ostendat, quem fortè nunquam legit, sed ex Philippi Melancthonis, vel aliquis eiusmodi fallacissimis communibus locis mutuauit. Præterea iterum vrgendus est, num putet eundem auctorem pro Catholicis alibi facere. Quod si affirmet, cur quæ apertè alibi dicit, ea potius, & candidè ab heretico non afferuntur? Sed de tota hac Patrum auctoritate, ac de modo eos legendi, ij qui erunt doctiores, petere multa poterunt ex septimo libro locorum communium Melchioris Cani, qui Caluinum, reliquosque Fidei & Patrum aduersarios solidis rationibus, eorum fraudes aperiens, uincit.

INDEX

INDEX OMNIUM CONCILIORUM NUMERO 212.

CONCILIA GENERALIA Catholica & confirmata à Romanis Pontificibus.

Anno Dñi.		Anno Dñi.
325.	1. Synodus Nicena 1. Episcoporum 318. contra Arium, confirmata à Syluestro. tom. 1. fol. 339.	1244. 13. Lugdunensis 1. tum pro terra sancta, tum contra Fridericum I. Præsidi Innocentio III. 0000.
381.	2. Constantinopolitana 1. Episcoporum 150. contra Macedonium, confirmata à Damaso. to. 1. fol. 481.	1273. 14. Lugdunensis II. Patrū 1560. quorum Episcopi erāt 500. De processione spiritus sancti à Patre & Filio, contra errorem Græcorum, Præsidi Gregorio X.
430.	3. Ephesina 1. Episcoporum 200. contra Nestorium, confirmata à Celestino. tom. 1. fol. 598.	1311. 15. Viennensis Episcoporum 300. p terra sancta & alijs rebus, Præsidi Clemente V.
451.	4. Calcedonensis Episcoporum 630. contra Eutychem, confirmata à Leone I. tom. 2. fol. 1.	1438. 16. Florentina pro vnione Græcorū cum Latinis, Præsidi Eugenio III. to. 4. fol. 366.
553.	5. Constantinopolitana 2. Episcoporum 165. contra Perrū Gnaphaum, confirmata à Vigilio. tom. 2. fol. 409.	1513. 17. Lateranens. 3. pro Varijs negotijs Præsidi Leone IX. dicto X. to. 4. fol. 320.
681.	6. Constantinopolitana 3. Episcoporum 170. contra Manothelitas, confirmata à Leone II. tom. 2. fol. 899.	1545. 18. Tridentina Episcoporum 410. hoc est Cardinalium 6. Patriarchatum 3. Archiepiscoporum 25. Episcoporum 168. Abbatum 7. Generalium Ordinū 7. Procuratorū absentium 39. Oratorum Principum 19. Doctorum 136. Contra Protestantes anno 1545. inchoatur, 1563. absolutur, 1564. à Pio III. confirmatur, to. 4. fol. 891.
789.	7. Nicena 2. Episcoporum 350. contra Vonomacos, confirmata ab Adriano I. tom. 3. fol. 598.	Ex his 18. Generalibus Concilijs quinque non extant, nempe Lateranensia primum, secundum, Lugdunens. primum, secundum, & Viennens. sed eorum meminit Platina.
868.	8. Constantinopolitana 4. Episcoporum 383. contra Photium, confirmata ab Hadriano II. tom. 3. fol. 531.	
1120.	9. Lateranensis 1. Patrum 900. pro terra sancta, Præsidi Calixto II. 0000.	
1230.	10. Lateranensis 2. Patrū 1000. pro iure Cleri, præsidi Innocentio II. 0000.	
1160.	11. Lateranensis 3. Episcoporum 300. pro reformatione, præsidi Alexandro III. tom. 3. fol. 626.	
1215.	12. Lateranensis 4. Patrum 1215.	

Generalia partim confirmata partim reprobata.

Sat.

340. 1. Sardicenf. synodus Episcoporum 376. de hæresi Arii: diuisa est synodus in duas partes. Et Occidentales Episcopi qui erant 300. Fidem Orthodoxam confirmarunt, atque hæc pars cõfirmata est à Leone IIII. vt habetur dist. 20. c. de libellis: ac verò Orientales 76. seorsim conciliabulum celebrantes in hæresim Arianam subscripserunt, quo circa hæc pars alia reprobata est, & ratione huius partis Conciliū Sardicenf. hæreticū esse dicitur ab Augu. lib. 3. in Cresco. c. 34. quod tamē ratione alterius partis dicitur Catholicū ab Hylario lib. de Synodo. vide Historiam Tripartitam, lib. 4. c. 27. & Apologiam 2. Athanasij.
687. 2. Synodus Trullana seu Quini sexta, Episcoporum 284. quæ authore Iustiniano Imperatore conuenit in Trullo, atque edidit Canones 102. nomine 6. Synodi, quibus Sergius Papa, qui tunc sedebat, nunquā subscribere voluit, imò apertè repugnauit, auctores sunt Beda lib. de 6. statibus in Iustiniano, Paulus Diaconus, lib. 8. de gestis Roma. c. 9. Et Platina in Sergio. Canon tamen 82. probatus esse videtur in 7. Synodo ac. 34. 5. & 6. to. 2. fol. 1038.
1415. 5. Cõstantien. Cardinalium 29. Patriarcharum 4. Archiepiscoporum 47. Episcoporum 270. contra Schisma, Præsidente Martino IIII. dicto 5. Confirmata est hæc Synodus à Martino, quantum ad ea quæ pertinent ad fidem contra hæreticos VVicleffum & Ioan. Hus, ac quantum ad alia, & præfertim quod Concilium sit supra Papam nõ est probata, sed potius reprobata, vt patet ex Concilio Lateranen. sub Leone X. Sess. XI. tom. 3. fol. 769.
1431. 4. Basiliens. quæ celebrata est

contra Eugenium IIII. reprobata est in Concilio Lateranen. sub Leone X. Sess. xj. exceptis illis decretis, in quibus agitur de Censuris & causis beneficiorum, quæ probata sunt à Nicolao V. tom. 4. fol. 1.

Generalia Hæretica & penitus reprobata.

Anno Dñi.

361. 1. Synodus Mediolanens. Episcoporum 300. pro hæresi Arianâ stabilienda.
361. 2. Ariminensis Episcoporum 600. pro eadem hæresi confirmanda.
363. 3. Seleuciensis propter idem negotium.
363. 4. Syrmienensis propter idem negotium. Vide de istis quatuor Concilijs. Ruff. lib. 10. hist. c. 20. & hist. Tripart. lib. 2. c. 36. & lib. 5. c. 20. & Hylarium lib. de Synodis.
- Nota duas esse Synodos Syrmienenses, vnâ hæreticâ, cui interfuit Hosius Cordubens. & hæc non extat nisi in lib. de Synodis Hylarij: Alteram Catholicam contra Photinum celebratam, cuius etiam meminuit Hylarius, & hæc extat in summa Conciliorum, sed malè confunditur cum priorè, diciturque illam esse cui interfuit Hosius, quod est falsum. non patet ex Hylario.
449. 3. Ephesina 2. pro Desiderio & Euthicle, cui adfuerunt Legati Papæ Leonis, sed illis reclamantibus statuerunt hæresim, & fuit postea reprobata in Concilio Calcedonen. nõ extat. Vide Leonem ep. 15. Quini 6. vide supra.
687. 6. Constantinopolitan. Episcoporum 300. cõtra sacras imagines: coacta fuit à Leone Imperatore, & reprobata in 7. Synodo. act. 6.
1536. 7. VVitembergen. 300. fere ministrorum Præsidente hæresiar-cha

cha Luthero, quam Lutherani generalem vocant. Vide hist. Surij, pag. 370.

Concilia particularia tam probata, quam non probata.

266. Concilium Antiochenū 1. à Dionysio Papa. to. 1. pag. 264.
308. Anxiranum probatum tom. 1. p. 293
325. Arelatense i. à Syluestro tom. 1. p. 368
326. Arelaten. 2. to. 1. p. 375
340. Antiochenum 2. to. 1. p. 400
322. Aquileiense to. 1. p. 472
426. Aphricanum to. 1. p. 570
438. Agathense to. 1. p. 709
444. Arausicanum 1. to. 1. p. 717
445. Arelaten. 3. to. 1. p. 726
443. Arausicanum 2. to. 1. p. 722
516. Aurelianen. 1. to. 2. p. 371
535. Aurelianen. 2. to. 2. p. 603
536. Aurelianen. 3. to. 2. p. 604
536. Auernense to. 2. p. 633
552. Aurelianen. 4. to. 2. p. 638
553. Aurelianen. 5. to. 2. p. 650
613. Antiodoren. to. 2. p. 715
670. Anglicanum 1. to. 2. p. 891
670. Anglicanum 1. to. 2. p. 891
670. Anglicanum 2. to. 2. p. 892
780. Arelatense 4. to. 3. p. 268.
816. Aquisgranense 1. to. 3. p. 293
833. Aquisgranense 2. to. 3. p. 409
848. Aquen. 3. p. 428
1225. Alemanien. 3. p. 757
1548. Augustense to. 4. p. 797
335. Concilium Carthaginen. i. confirmatum à Leone IIII. d. 20. cap. de libellis, to. 1. p. 378
338. Colonien. sub Iulio I. to. 1. p. 397
396. Carthaginen. 2. probatum ab eodem Leone ibidem, to. 1. p. 500
397. Carthaginen. 3. probatur ibidem, to. 1. p. 503
398. Carthaginen. 4. probatur ibidem tom. 1. p. 522
402. Carthaginen. 5. probatur ibidem, tom. 1. p. 519
418. Carthaginen. Episcoporum 217. contra Pelagium, probatum à Zozimo. Aug. epist. 47. Prosper in Cronica.
425. Carthaginen. 6. probatum à Leone IIII. to. 1. p. 564
426. Carthaginen. 7. probatum ibidem, to. 1. p. 369
444. Carpentoraten. to. 1. p. 725
514. Cæsaraugustan. to. 2. p. 375
650. Cabilonen. 1. to. 2. p. 874
887. Colonien. 2. to. 3. p. 544
1536. Colonien. 3. to. 4. p. 747
1549. Colonien. 4. to. 4. p. 833
798. Cabilonen. 2. to. 3. p. 278
1479. Compluten. dioecesanum summa Conciliorum, confirmatum à Sixto IIII.
325. Elibertinum to. 1. p. 362
494. Epacinen. to. 2. p. 321
622. Bracaren. 1. to. 2. p. 746
624. Bracaren. 2. to. 2. p. 749
633. Bracaren. 3. to. 2. p. 888
242. Francicum to. 3. p. 39
790. Francofordien. to. 3. p. 227
791. Foroliuien. to. 3. p. 257
324. Florentinum Præsidente Victore I. 6000.
324. Gangren. probatum à Leone 4. d. 20. 1. p. 369
526. Gerunden. to. 2. p. 74
51. Hierosolymitanum, Præsidente Petro Act. 15.
580. Hispalen. 1. to. 2. p. 667
622. Hispalen. 2. to. 2. p. 718
- Hierosolymitanum pro restitutione Athanasij. 0000
499. Illerden. to. 2. p. 355
390. Laodicænum to. 1. p. 451
600. Lateranen. Præsidente Gregorio I. to. 2. p. 714
643. Lateranen. Præsidente Martino I. to. 2. p. 563
580. Lugdunen. 1. to. 2. p. 677
596. Lugdunen. 2. to. 2. p. 680
- Lateranen. sub Hadr. I. Episcoporum 153. 0000.
410. Milcuitanum to. 1. p. 554
580. Matisconen. 1. to. 2. p. 678
598. Matisconen. 2. to. 2. p. 682
813. Moguntinum 1. to. 3. p. 285
883. Moguntinum 2. to. 3. p. 421
845. Meldense to. 3. p. 453
853. Medardense to. 3. p. 469
888. Moguntiacense to. 3. p. 546
888. Metense to. 4. p. 551
1549. Moguntinum to. 4. p. 856
1566. Mediolanen. conf. à Pio V.
1570. Meclinien. 0000
312. Neocasariense probatum to. 1. p. 315. à Leone IIII. d. 20
- Nannetense to. 3. p. 569.

Vide August. ep. 47. 90. 91. 92. 93. 94. & alibi.

829. Parisiense to. 3. p. 358
 836. Pistenfe to. 3. p. 486
 552. Parisiense 1. to. 2. p. 648.
 1050. Papiense sub Leone I X. Herman. Contract.
 200. Romanum sub Victore I. de quaestione Paschatis. Euseb. lib. 3. cap. 23. hist. Eccles.
 260. Romanum sub Cornelio. 0000. Euseb. lib. 6. c. 33.
 328. Romanum sub Syluestro, to. 1. p. 354.
 329. Romanum sub eodem to. 1. p. 355
 340. Romanum sub Iulio I. to. 1. p. 396
 380. Romanum sub Damafo 0000.
 390. Romanum sub Sericio 0000.
 436. Romanum sub Sixto 3. tom. 1. p. 701.
 450. Romanum sub Leone I. 0000.
 465. Romanum sub Hilario tom. 2. p. 200
 444. Romanum sub Gelasio tom. 2. p. 318.
 500. Romanum Episcopi Zimachi, to. 2. p. 328.
 500. Romanum Episcopi eiusdem, to. 2. p. 329
 501. Romanum Episcopi eiusdem, to. 2. p. 331.
 502. Romanum Episcopi eiusdem, to. 2. p. 334
 503. Romanum sub eodem, Episcoporum 218. to. 2. p. 347.
 504. Romanum sub eodem, tom. 2. p. 350
 390. Romanum sub Gregorio I. tom. 2. p. 688.
 517. Romanum sub... 0000.
 607. Romanum sub Bonifacio 3. 0000.
 Romanum sub Verationio 0000
 708. Romanum sub Greg. 2. to. 3. p. 18.
 Romanum pro sacris Imaginibus Praeside Constantio Papa. Abbas Vspergenensis. 0000.
 Romanum pro sacris Imaginibus sub Gregorio 3. Patrum ferè 1000. Palmerius. 0000.
 813. Remense to. 3. p. 291
 438. Rhegense to. 1. p. 698
 Romanum sub Paschali. 0000.
 Romanum sub Nicolao I. Episcoporum 113. Platina. 0000.
 Romanum sub Ioanne 12. Sigebertus. 0000.

- Romanum sub Gregorio V. in quo fancitum vt pro 7. Electores Imperator creetur. 000.
 1049. Romanum sub Leone 9. Herma. Romanum sub eodem nus Cō Romanum sub eodem tractus. Remense sub eodem
 1057. Romanum sub Nicalo II. tom. 3. p. 599.
 1070. Romanum sub Gregorio 7. contra Berengarium qui tum 3. cecinit palenodiam: nam 1. eam cecinerat in Concilio Turonen. II. In Concilio Romano, 3. in hoc. Tho. V Vald. to. 2. de Sacramentis, c. 43.
 1700. Remense sub Eugenio 3. 0000. D. Bern. ferm. 8. in Cantica.
 245. Simeflanum to. 1. p. 286.
 742. Suefsionense to. 3. p. 40.
 Salegustadien. to. 3. p. 572.
 1528. Senonense to. 4. p. 716.
 369. Sirmienense contra Photinum: extat in summa Conciliorum, & falsò ibi dicitur in eo Concilio adfuisse Hosium Cordubensem.
 390. Tolense à Siricio to. 1. p. 499
 390. Tarninatense to. 1. p. 526
 395. Toletanum 1. à Leone. to. 1. p. 521
 480. Turonense 1. to. 2. p. 278
 486. Tarraconense to. 2. p. 290
 534. Toletanum 2. to. 2. p. 386
 552. Turonense 2. tom. 2. p. 641
 580. Toletanum 3. to. 2. p. 668
 622. Toletanum 4. to. 2. p. 725
 624. Toletanum 5. to. 2. p. 739
 625. Toletanum 6. to. 2. p. 741
 636. Toletanum 7. to. 2. p. 759
 643. Toletanum 8. to. 2. p. 854
 645. Toletanum 9. to. 2. p. 867
 646. Toletanum 10. to. 2. p. 870
 653. Toletanum 11. to. 2. p. 879
 681. Toletanum 12. to. 3. p. 1.
 684. Toletanum 13. to. 3. p. 9.
 798. Theodonen. to. 3. p. 269
 799. Turonense 3. to. 3. p. 274
 856. Ticinense to. 3. p. 480
 895. Triburiense to. 3. p. 533
 1057. Turonen. 4. contra Berégarium, 0000
 1548. Treuerense 1. to. 4. p. 821
 1549. Treuerense 2. to. 4. p. 881
 Trecassiniū sub Paschali 2. 0000
 371. Valentinū in Gallia to. 1. p. 491
 451. Vafense to. 1. p. 720
 451. Veneticum to. 2. p. 276.
 502. Valentinum in Hisp. tom. 2. p. 358
 Ver.

755. Vennense to. 3. p. 475.
 835. Valentinum 3. in Gallia tom. 3. p. 475.
 868. Vormatiense to. 3. p. 529.
 1050. Vercellense contra Berengarium, 0000.
 1160. Verelliacum 0000.
 Veronense contra Turcas sub Lucio 3.
 255. Reprobata Reprobata.
 Reprobatum Carthaginense sub Cypriano, reprobatum à Papa Stephano. Aug. lib. 5. de Bapt. c. 23.
 308. R. Carthaginen. tempore Eusebij Papæ, quod August. in breuiculo collationis dicit fuisse iniquum. Hoc Concilium heretici nostri temporis dicunt esse Carthaginen. 1. in quo pueriliter labuntur, nam Carthaginen. I. fuit sub Syluestro.
 325. R. Eliberrinum, in eo quod dñat Imagines nunquam ab Ecclesia receptum fuit, to. 7. p. 367.
 340. Tyrense contra Athanasium 0000. Rusti. lib. 20. hist. c. 16.
 340. R. Antiochenum contra Athanasium, hist. trip. 0000.
 860. R. Constantinop. sub Phôtio, reprobatum in 8. Synodo.
 939. Romanum coactum ab Othone Imperatore contra Ioanem 12. Pam., non multò post ab eodem Ioanne reprobatum.
 1506. R. Pisanum contra Iulium 2. reprobatur in Concilio Lateranen. Sess. 2.
 1534. R. Constantiense auctore Buceoro pro pace componenda inter Lutheranos & Zuuingianos, Surius in historia, p. 310.
 1535. R. Smalcaldicum protestantium, in quo est decretum non esse eundem ad Concilium generale indictum à Rom. Pont. Surius in hist. p. 350.
 1536. R. Tigurinum, vbi decretum est à Zuuingianis edendam esse Apologiam contra Lutherum. Surius in hist. p. 362.
 1536. R. Arouiense pro pace Zuuingianorum cum Luthero. Surius p. 362.
 1536. R. Basileense 1. 2. 3. & 4. Zuuingianorum. Surius p. 370.
 1536. Tigurinum 2. Zuuingianorum. Surius p. 370.
 1536. R. Arouiense 2. eorundem. Surius p. 370.
 In his omnibus Conciliabulis Zuuingianorum illud maximè singulare fuit, quod nullum habuerunt Episcopum, cum tamè Concilium nil sit aliud quàm Episcoporum legitima congregatio.
 Concilia antiqua vt 4. Arelatensia, Duo Arauciana, Vnum Laodicenum, 13. Toletanum, Quinque Aurelianensia, 4. Turonensia, Tria Bracharensia, Duo Hispalensia, & vnum Agarense magna sunt auctoritatis: tamen enim eorum aperta confirmatio non inuenitur, sunt tamen tacita quadam Ecclesie consensione, & Pontificum, ac Doctorum, his ea citantibus comprobata.

INDEX QUESTIONVM
IN HOC LIBELLO EXPLICATARVM.

P R I M A: Verum, qui non omnia Ec-
clesiæ Catholicæ dogmata credunt, pos-
sint æternam salutem consequi: dum modo
profiteantur se in Christum credere, & pœ-
cata odiosæ fol. 316.

I I. Verum Schismatici saluari possint,
cum ea, quæ ad fidem pertinent, credant
ferè omnia? fol. 316.

I I I. Verum inter Lutheranos, aliqua
ex parte, Sacerdotes & Episcopi dicendi
sint, qui res spirituales, & Sacras admini-
strant? fol. 317.

I I I I. Verum Ecclesia ibi esse dici pos-
sit, ubi Sacerdotes & Episcopi veri & le-
gitime consecrati non sunt? fol. 317.

V. Verum, Qui Baptismo in Septentrio-
ne initiatur, ad Ecclesiam Catholicam
spectent, licet Sacerdotes veros non habe-
ant? fol. 319.

V I. Verum liceat alicui ob metum mor-
tis, aut rerum suarum amissionem, vel sp̃e
alios ad Catholicam fidem adducendi, Lu-
theranismum, aliamuè hæresim simulare,
aut publicè profiteri se nolle Ecclesiæ Ca-
tholicæ obedire, etiam si clam velit esse,
vel sit Catholicus? fol. 319.

V I I. Verum liceat Sacro interesse, vel
Eucharistiam sumere, ubi Sacerdos rite
quidem olim Sacris initiatus sit, verum po-
stea fuerit, & habeatur Lutheranus, atque

ad eodè scitur, an Ecclesiæ Catholicæ sit r̃e
concihatus? fol. 320.

V I I I. Verum ab Orientis Ecclesiis
qualis est Alexandrina, & similes, regula
credendi, & Sacerdotum consecrandorum
facultas p̃riiuste possit? fol. 321.

I X. Verum ille, qui triumphantis Ec-
clesiæ fidem, & antiquorum Patrum doctri-
nam sequitur, saluari poterit? fol. 322.

X. Verum, si quis obiecerit, Ecclesiam
Catholicam defecisse, aut ita egrètam esse,
ut sensum veritatis amiserit: deo differre
ad Catholicos reditum debeat? fol. 322.

X I. Verum sint aliqua proprietates
Ecclesiæ Catholicæ tam certæ, ut ipsæ cog-
nosci, & ab alijs dignosci certò possint, &
quænam illæ? fol. 323.

X I I. Verum verbum Dei & Sacra-
mentorum administratio sint Ecclesiæ no-
tæ & proprietates, ut hæretici volunt?
fol. 330.

X I I I. Verum sicut in Deum, ita in Ec-
clesiam credendum sit? fol. 330.

X I I I I. Quæ causæ retineant mise-
ros in Hæresi? fol. 331.

X V. Quinam libri, & quomodo legen-
di sint ab eo, qui veritatem veræ religionis
assequi velit. fol. 331.

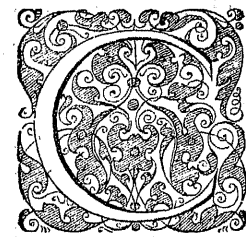
*Ac quomodo legitima ab illegitimis
Concilijs discerni possunt.* fol. 335.

ANTO.

ANTONII POSSEVINI,
SOCIETATIS IESV, IVDI-
CIVM, DE CONFESSIONE (VT VOCANT) AVGV
gustana, ac num admittendi sint hæretici ad colloquium publicum
de fide: De Desiderio Erasmo, ad quem noui Ariani prouocant:
De Picardica secta, mixta Caluinif-
mo & Anabaptismo.

*Sequenti Epistola lector habes
Causas scriptionis huius Iudicij, & præstantem Prin-
cipis indolem, ac perfectam formam ad
quam se efformet.*

SIGISMUNDO BATOREO TRAN-
Sylvaniæ Principi Illvstrissimo,
ANTONIUS POSSEVINVS
SOCIETATIS IESV.

M Transyluaniam obirem, ac venissem
Cibinium: Lutherani ministri, qui in ea pri-
maria tua ciuitate docent, me adierunt atque
enixè rogauerunt, vt quod studium quibusdam
controuersijs eo tempore pacandis impen-
debatur, id in primis, catholicis cum protestan-
tibus cõiungendis adhiberem. Perplacuit
quæ videbatur ex beneuolo pectore profecta
petitio. Itaque ratione qua id effici posset, paucis exposita, & ea de re
vnicuiq; libellis traditis: cum primùm Albam Iuliam ad te redij, is
qui videbatur inter eos esse primarius, aliquid eiusmodi per litteras
à me iterum petijt, quod scribebat se inter sua *negotia* (vt eius verbo
vitar) repositurum. Respondi tum, quantum ad alia properanti mi-
hi per temporis angustias licebat. Idem autem cum Cassouia de
me à principe viro paucissimos post menses, quæreretur, pluribus
autem cum eo egissem, facillè intellexi, quæ solent esse Germanorū
ingenia ad pacem, & simplicitatem nata, non difficillimè etiam eos,
qui in hæreses altius decidissent, ad auitam religionem redituros, si
opportunè ac breui atq; ad omnium captum origo & variatio Lu-
theranorum, aliorumq; dogmatum illis posset ostendi. Quam ad
rem cum maximè facere videretur eorum, qui confessionem nescio
quam Augustanam sequuntur, ac reliquarum sectarum cum œcu-
menicis synodis, & symbolo fidei collatio, ac præcipuè artificum e-
iusdem confessionis interior cognitio: illud tanquam operosius re-
ieci in alterum librum, quem de notis verbi diuini, & de fide ac facie

Apostolicæ Ecclesiæ in lucem edidi : hoc in id tempus distuli, quò acceptis quibusdam Germanicis scriptis, liquidius ea cognoscerem, quæ huc pertinere posse putabam. Id quod cum deinceps essem consecutus, iudicium de Confessione Augustana, addita perutili tractatione de colloquio cum hæreticis publico à Regibus declinando, portentaq; Picardicæ sectæ breuiter, ac verè conscripsi, quibus nonnulla inserui de Desiderio Erasmo, quoniam & ad illam, & ad hunc reliqui sectarij & noui Ariani, tum alibi, tum imprimis qui sunt in Transyluania, plures libenter prouocabant. Hæc autem mitto ad te Sigismunde Princeps illustrissime D. bonitate fretus, te qui ætate ac virtute quotidie proficis, vbi altius illa perceperis, nõ permissurum, quin Saxonice istis Transyluanicæ ciuitatibus tuis idem de tuo lumine lumen amantè offeras, oblatum peruaideas vt admittant, admissum vt retineant. Experiè enim & ad restinguenda hærefum venena remedium hoc esse præfens, & ad ipsos quoque Turcas ad fidem Christianam alliciendos non incommodum : quippe qui (vel naturæ ipsius ductu) hæreses istas vehementer oderint, quòd norunt ab alijs faces aduersus legitimos principes sæpè hoc sæculo fuisse subministratas : Ad Transyluaniam verò tuam tutandam, quæ Christiani istius tractus, est (vt ita dicam) arx arcium, non minimo præsidio futurum, cum ex eadem collationis ratione statui possit vera religio, qua nullum munitus propugnaculum, aut nexus cum DEO arctior vnquam reperietur.

Quæ omnia, si de alio vnquam Principe fuerunt expectanda, vt ad effectum perducerentur, equidem eo quoque nomine de te speramus, quod istius Principatus habenas non ambitione, aut artibus vllis, sed ea innocenti ætate es affectus : quæ vix ea cogitare, ne dicam prensare potuerat : Quodque Stephani patris regis, ac Christophori parentis, & Stephani aui tui, qui Transyluaniam summis temporum difficultatibus administrarunt, istam tibi Prouinciam sic tradidit Deus, vt habens quos imitarere, non desponderes animû, si qua incideret eiusmodi, quibus vel ob fidem Christianam, vel ob Turcicæ ditionis viciniam quatere te, aut ab suscepto proposito auertere nonnulli conarentur. Diuina quidem prouidentia, quæ nihil est aliud quàm suipsius perpetua rebus omnibus præsentia, longius ista prospexit, cum auum tuum, quo tempore alij in Transyluania, & Vngaria templa demoliri satagebant, excitantem sacras ædes, & Catholicam religionem fartam tectam sustinentem, tibi tanquam è specula ducem ac stratorem itineris præparabat. Quem secuti filij Stephanus Rex & Christophorus princeps, atque Andreæ eorum frater viam tibi ad omnia summa complanarunt. Quæ sine dubio consequeris, si eandem (vt facis) semitam perrexeris insistere quæ isti tibi triuerunt. Et verò recordaris Christophori parentis tui,

tui, quàm Heroico, hoc est Christiano pectore, dum quasi compedibus vel podagræ doloribus, vel Transyluanicæ diffidijs ob varias sectarum factiones distineretur, difficillimas tamen res aggressus explicuit, ac peste illa Francisci Davidis (publica sententia ordinum) extincta, & exstructis vel assignatis cultui Catholico templis, frenoque satanæ iniecto per Catholicos sacerdotes, quibus sui tuique curam demandauit, ostium isthæ fidei aperuit, per quod plurimi nondum baptisate initiati, licet prouecta essent ætate, ceruicem CHRISTI iugo auidè subdentes principatus tui, quæ iam imminebant initia, quasi consecrarunt. Hæc vir ille non aui tui tantum, quantum Stephani Regis imitatione, ac monitis impulsus cum paulò post omnibus sacramentis catholicissime munitus ex hac vita decederet, hæredem te dignitatis, virtutis, Catholicæ Religionis reliquit, atque euolauit ad cælum. Illhinc igitur cogita eundem (quandoquidem charitas nunquam excidit) tua nunc apud CHRISTVM sedulo curantem, quòd perennes tibi victorias cupiat, quas cœlesti ciuitati inscriptas eorum cernit, qui pro custodita fidei, ac vitæ integritate, & pro administrata iustitia, & imprimis pro Catholica religione latius promotâ occubuerunt. Quos cum ille intueatur æterna felicitate fruente ane ambiges, Adolescens illustrissime, eadem tibi filio suo ipsum cupere, ac seruo flagitare? Et cupit ergo, ac flagitat : Et familiæ istius tuæ antiquissimæ, quæ non in Vngaria solum, verum etiam in ipsis Hierosolymis recuperandis atque in perfidis non vno prælio demandis, fortitudinem suam summo cum decore testatam posteritati reliquit, procurat tibi cœlestes illas coronas, quæ semper virefcunt, nunquam exarescunt : Qua spe circumdatus, quid est tandem quod & tu aut non perrupturus sis arduum, in Christi fide propaganda? vel in quo te ipsum non sis victurus, vt deinceps victorias de alijs iustè reportes?

Sanè si præsentem Transyluanicæ statum contuleris cum eo, qui non ita multos ante annos fuit, habebis vnde erigat sese altius spes tua, teq; interim studijs ac virtutibus ornes, quæ diuinæ gratiæ aditum quodammodo patefaciant; Quamuis & ipsa verarum virtutum dona donentur ab eo, qui cum ob iniustitias, & dolos auferat regna & principatus, sic propter iustitiam, atque pietatem eosdem corroborat, & munit.

At cum præter parentem tuum, quem habes regnantem in cœlis, habeas etiam regnantem in terris Stephanum regem patrum tuum, qui indies non ipsas modò rationes ostendit, sed etiam suppeditat tibi regendæ rectè iuuentutis, & Transyluanicæ tuæ: hincq; magnarum rerum amplitudine, istinc verò iactis pietatis fundamentis egregiè te incitet ad ea quæ principe Christiano sunt digna, nihil est

tam sublime ad quod aspirare non debeas, proposita tibi Dei gloria, & familiae tuae dignitate. Itaque cum tu sentis qua animi constantia is idem Stephanus Rex vnâ cū fratribus suis, inter sanctissimas Religionis Catholicae procellas, in ditione familiae vestrae religionem veram conseruauit impavidus, tu ne vnquam timeas, à facie alicuius, sed in Christi nomine quanto obstabunt magis, qui nesciunt quid faciât; tu contra tanto audentior ito. Neque enim vnquam deest causa sua Deus. Cum autem ad memoriam reuocas ab eodem Rege ita deuictos fuisse rebelles, vt simul seipsum vicerit, illos expugnans simul & ipsi parcens, ac filios eorum in patrocinium suscipiens, & hos Catholica fide institui curans: & tu quocumque ad easdem regias dotes adipiscendas, animum tuum compara. In quo obsecro vt tibi persuadeas nihil tam difficile futurum quin superare possis, si vitam innocentiam seruaueris, teque in conspectu Domini semper demiseris: Tum enim re ipsa intelliges viua nobis ista maiorum exempla à Deo concedi, vt quâto magis ad eorum normam vitam nostram efformabimus, tanto diligentius ad nostram, reliqui, qui nos subsequuntur, suam exprimere nitantur, sicque vera & apta inter se quaedam Diuinorum in nos beneficiorum series semper eluceat. Praeterea cogita quibus gradibus Rex Patruus tuus ad istum principatum: deinde à victorijs ad regnum hoc maximum, mox ex hoc Regno ad prouincias alias isti regno adiungendas, spiritu sancto tarda molimina nesciente, peruenit. Sanè ij fuere, Dei timor, pudor, honestas, inuicta animi fortitudo, atque alto sub pectore diu retentum diuinæ gloriæ augendæ desiderium. Itaque neque eum torpor vnquam à rebus gerendis, nec inuentus illecebrae abduxerunt à tramite virtutis, nec summa pericula pauidum reddiderunt, neque torrens tot hæresum, quantus se in istum Orientis tractum infuderat, ab ipsa Catholicae fidei firma petra dimouit. Ex quo factum est, vt cum iam torrens earundem hæresum Transyluaniam vniuersam Lutheranismum primum, deinde Calvinismum, denique Arianismum inundasset, Sacerdotesque Catholici omnes tum fugati, tum caedibus expositi passim essent, ille tamen in patrimonio vestri ditione cultum Catholicum aduersus omnes summo conatu tueretur, ac specie venationis persæpe sese in sylvas abderet, vt sacrum à Catholico Sacerdote posset audire: Mirandum vt non sit, si paulò post quàm ad Principatum Deus illum euexit, incepit Viennam, & Romam literas de operarijs Catholicis in Transyluaniam euocandis diligenter mittere, ac seminaria pietatis vrgeri, quæ intelligebat fore præcipua restituendæ fidei firmamenta. Cum verò subsecuti essent, qui adducto in viscera Transyluaniae exercitu eam ad sese auertere cogitassent, magnanima fortitudine ab eo fugati, & eorum copiae fusæ, ac pars illarum ad internecionem cæsa, eò illustriorem ipsius virtutem reddiderunt, quanto eam ij obscurare magis, atque ad nihilum redigere curauerunt. Quamobrem latius micans tanti Herois virtus ad regnum hoc inuitata fuit ardentius,

tius, ac poscentibus eum aliquot ordinibus in Regem, is eò nomine in primis annuit, quod ab iisdem scribatur, se propterea expecti, vt intermissum bellandi studium restitueretur, nobilisque illa huius regni gloria, armis, & arcendis fidei hostibus tanto olim studio comparata, non solum reuiuisceret, sed & maiora quaedam quàm antea patrarèt. Quare nescius ocij adfuit, creatusque Rex nulli se dedit voluptati, nulli fastui, luxui nulli. Sed hinc calamus ad explicanda negotia atque ad Catholicam fidem per libros & solidas rationes continenter adhibitus, illhinc ensis, & exercitus ad Gedanenses ad officium reducendos, ad Polociae Ducatum, ad Liuoniam de Moscò repetendam præsto fuerunt. Quæ omnia cum deinceps confecisset, quasi rediuitæ meliorum Regum effigies, & animi in vno Stephano Rege apparuerunt. Nam sexennio ista omnia effecisse, & annum anno eructasse victorias, maioraque interim animo fuisse molitum, atque moliri, humanam profectò spem, ne dixerim captum, excessit. Sed hoc integro decennio; quo regnavit & regnat, eundem vitæ tenorem oculis omnium obiecisse, quem quondam in Vngaria inter alios primarios proceres, vel in Transyluania Princeps secutus fuerat, ac verò peruigilem; & summum castitatis vindicem fuisse, Diuinum certè est donum, ac proinde tibi (vt alterum Sanctum Emericum; Sancti Stephani Regis pudicissimum filium referre possis) precibus ac omni conatu à Deo procurandum. Id enim te non lateat, patruum tuum Regem inter alia curasse, vt quàm minimum labis, ab impudicitia; vel copijs quotiescunque eas e-duxit in expeditionem, vel aulae suæ aspergeretur. Itaque & illud constantissimi erga pietatem pectoris indicium fuit, quod cum inhonestæ mulieres exercitus sequi, & inter aulicos sese intrudere plerunque tentassent; ac licet præmonitæ atque additis minis deinceps deterritæ, non tamen audacibus flagitijs parcerent, has denique Rex proijci iussit in profluentem: quæ demersæ aliarum omnium improbitatem represserunt. Et quidem nota sunt tibi, Sigismunde Illustrissime; Stephanum primum Vngariæ Regem sic bello operam dedisse, vt simul in vniuerso Vngariæ Regno Catholicam religionem statueret, erroresque suorum radicitus euelleret: qui nosset hominibus à Deo præfectos tam diu meritò præesse, quandiu toto pectore incumbunt in id, vt subditi in omnibus D. Maiestati & seruiant & subsint. Sic igitur & Stephanus Rex patruus tuus in hoc Poloniae regno longè lateque fecit quod & in Transyluania non omiserat. In medijs enim tormentorum fragoribus, ac displosionibus: in maxima negotiorum mole: cum conuentus, & comitia, aut exercitus ingentes sub signis habuit (& quidem in media Moscovia, caeloque ob

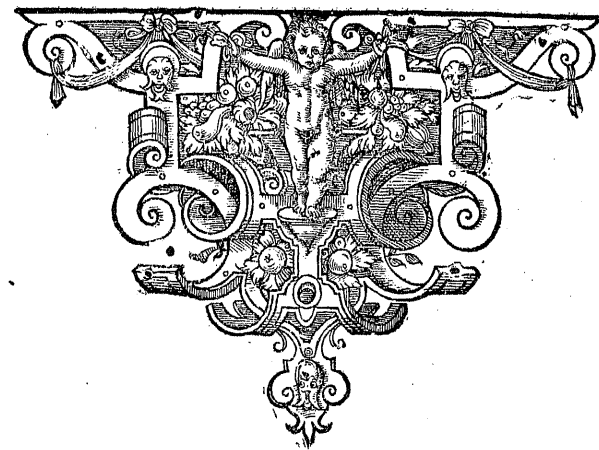
frigus inclementissimo) in tentorijs (non in hypocaustis) in ipsis etiam syluis dum venandi exercitatione ocium excutit, ac valetudini operam dat, aut sæpè, quæ non omnes cogitant, maiora ad rem Christianam amplificandam in solitudinibus illis concoquit, putasne eum vnquam aut sacra quotidie, aut Catholicos concionatores prætermisisse, quominus illos statim diebus etiam ocreatus curram ad iter ascensurus audiret: vel dum arces in hoc regno instaurat, aut tuas communit, non habuisse primam curam Diuini cultus, ita vt templa, collegia, seminaria passim institueret? Videlicet ex istis sine sanguine populos ad Christianam fidem reuocari: in Asiam verò sensim religionem Catholicam inuehi posse nouo ac tacito Christianæ militiæ genere sapiens Rex vnà cum Ecclesiæ CHRISTI spiritu sapienter intelligit.

Ac propterea habes iam Albæ Iuliæ, & Claudiopoli, ac Varadini quas non multo antea sacerdotum stationes, at Academi-
as excitauit: cumque Gregorius decimus tertius Pontifex Maximus seminarium ad orientem iuuandum in media Transyluania cordatissimè constituisset, non te fugit patrum tuum Regem noluisse tantam de CHRISTO benè merendi sibi occasionem elabi. quam obrem Regia magnanimitate tantos ei rei perpetuos redditus quantos Pontifex Maximus fecerat addixit, testatus factò sese Apostolicæ sedis & filium & optimum æmulum, ac in prouehenda religione socium esse.

Sed & Polonia, Lituania, Polocia, Liuonia vident in dies affurgere muros, & augeri hominum cœtus, quos ille ad huiusmodi præsidia euocat: quæ (fatana iam Regios conatus horrescente, ac hæresibus his machinis per sese concidentibus) sic firmat, vt dubium non sit progressuram longissimè pietatem: & qui postea successerint reges, eos vberimam messem ex tot seminibus percepturos, speculum quidem lucidissimum habituros, in quo regnandi ex DEO formam aptissimam semper inspiciant. Quibus vestigijs cum te puerum his oculis viderimus incedentem, iam verò grandescentem & iisdem consilijs atque exemplis innixum sistere firmiores gressus audiamus, summo omnes perfundimur gaudio. Nam vitia & hæreses detestaris, ac ijs qui in eas prolapsi sunt, ita compateris, vt tamen non conniueas, ne licentia deteriores fiant: foues autem eadem collegia piorum, ac seminaria patrocínio tuo, quæ tibi vnà cum Principatu Rex tradi curauit: studijs verò literarum operam nauas, librosque, quos pene nunquam Rex ponit de manibus, assiduè tu quoque versas. Es verò in ista orbis

orbis parte non tam vt istam modereris, quàm vt pro reliquo orbe Christiano propugnando videaris impositus. Accedunt ornamenta illa præclara tum Andree Patruelis tui in Cardinalium numerum honorificentissimè delecti, tum Grego. XIII. & Sixti V. Pontif. Maximorum erga te studia, qui paternæ charitatis vniuersis curam istarum prouinciarum amplexi amantissimis literis cum vniuerso orbe de ista indole gratulati tibi magnū calcar benè currèdi addiderunt, satis difertè declarantes, sese maximā de te spè concepisse. Maçte igitur donis cœlestib⁹ Princeps, decurre fidèter in nomine Domini vsq; ad vitæ metā intrepidus hoc iter, quod cepisti: hæcque tibi eadem sint artes & studia, quæ nosti in Stephano Rege patruo, & Christophoro Principe parente tuo viguisse: Ea verò notitia, quam vel ex hac tractatione, vel ex alijs huiusmodi libris hauries, perge tuum pectus imbuerè, vt cum doctrinam ad pietatem, & ad auctoritatem adiunxeris, populos istos Deo lucreris, quos propterea is ipse, Deus tuæ fidei, atque administrationi concedidit.

ANTO,

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, IUDICIUM DE AVGVSTANA CONFESIONE, CV. IVS VARIATIO, ET PENE ANTEQVAM PRODIIT in apertum, interitus examinatur.

Num vlla fidei Confessio Auguſtana vnquam reipſa fuerit, ac ſi fuit, quænam illa cenſenda ſit.

C A P. I.

ET S I nomine Confessionis Auguſtanæ aures ſeptentrionalium ita perſonant, vt nemini ferè venire poſſit in dubium, ea ne fuerit aliquid, rectiſſimè tamen ambigi, ac quaeri poteſt, an quidquam vera fuerit. Primum enim, ſi qua fidei Auguſtana Confessio vnquam fuiſſe dicenda ſit, eam fuiſſe, ac dicendam eſſe, quæ Catholica fuerit, neceſſe eſt: quam quidem, ij, qui Chriſtianum in Germania promulgarunt Euangelium, initio inuexere: quæ uè adhuc & Auguſtanus Episcopatus, & Eccleſiæ Catholicæ prædicationis certifiſima veſtigia teſtantur. Sin verò eam accipimus, quam hæretici anno huius ſeculi trigeſimo, Auguſtæ, Carolo Quinto, & ordinibus obtulerunt, ea non vna, ſed plures fuerunt, & quidem diſſidentes inter ſeſe, nec ab iſdem auctoribus profecta, vt planè quid iſta ſit ignoretur. Et Principum quidem quorundam Confessionibus ſubſcribere Norimbergenses, ac Reutlingenſes: verùm quæ ab alijs quatuor Imperij ciuitatibus oblata eſt, alia erat, nec illæ inter ſeſe conuenire potuerunt. Zuingliani enim nomine earum ipſarum quatuor, ſuam & ipſi Auguſtæ Confessionem eodem tempore per Caſparem Hædionem propoſuerunt, quæ à reliquis erat alieniſſima: ſed & cum triplex non verbis ſolum, verùm etiam ſententijs, variatio exemplarij ad unum vnus & eiſdem Confessionis Proteſtantium prodiiſſet, incertum eſt ex quibus linteamentis certa ipſius facies agnoſci poſſit. Eadem quidem omnibus erat inſcriptio, qualis procurantibus Luthero, & Melanchthone Carolo Quinto tradita fuerat. At exemplaria nec eadem erant, & inter ſeſe pugnant, vt diximus. Ac cum prior decem & ſeptem, ſecunda viginti octo articulos comprehenderit, Lutherus autem plures alios ſub eiſdem pallij nomine texerit, & quaſi aliud agens multa in ſinuauerit, quibus religionis & Imperij publicæ pacis iugulum petebat, mirificè

Argentina Koſnitz. Memingẽ Lindau. Vide Cochleum de vijs præparatorijs ad concordia. Luth. cõt. Ambr. Catharinum, de Pontificatu, & de imperio, de poteſtate ſeculari. De Capt. Baby. De Confell. ad Franciſcũ cõtã duo Cæſarea mandata.

nutarunt, qui in rætã lubrica, pedem ſistere voluerunt. Accedit quod ſtatim enata, plures annos delituit, vt vbinam gentium eſſet, ac quibus in archiuijs iaceret, ne ſciri quidem poſſet: Quò verò tota res altius occuleretur, varia ſuppoſita ſunt, vt Apologia Melanchthonis, & alia. Quam obrem non Confessio, ſed inſiciatio, atque negatio Euangelicæ, auitæ, Chriſtianæ, ac veræ Auguſtanæ fidei iure optimo vocanda eſt.

VARIATIONEM EIVSDEM Confessionis Auguſtanæ ab ipſiſmet hæreticis agnitam, atque ab eorum plerisque eandem Confessionem ſuſſeruetam.

C A P. II.

ET plures quidem Proteſtantium Diuino iudicio cogente non vno loco facti ſunt eandem Confessionem ſæpe fuiſſe mutata, renouata, ac reddita incertam. Et Melanchthon anno trigeſimo huius ſeculi die 22. Maij, Luthero hæc verba ſcripſit. Quotidie multa mutantur: Articuli enim fidei ſubinde mutantur, atque ad occasionem accommodantur. Itane verò? certè, quoniam calcei veſtri ad pedes veſtrorum, non veſtri pedes ad calceos Eccleſiæ aptandi erant. Sed ea mutatio cum euidentior fieret, quàm vt poſſet abſcondi, eminentiores quidam Auguſtanis alijs comitijs, ne quaſi per naſum abducti ab vno, vel altero Apoſtata fuiſſent, prorfus erubeſcerent, dixerunt, ſeſe Auguſtanam Anno trigeſimo editam Confessionem (quam videlicet ſapientiſſimi nec viderant, nec quo aſtu conſcripta fuiſſet cognouerant) nunquam ſeſe deſerturos. Ac Geneuenſes, Magdeburgenſes, Mansfeldenſes, Ratiſbonenſes, vna cum Flaccianis odio acti aduerſus Melanchthonem, & Vittembergenses idem teſtati ſunt. Quam obrem articulos Schmaldicos, Catechiſmum Lutheri, & Saxonicarum Eccleſiarum Confessionem in vnum colligentes, corpus (quod rectius dixiſſent cadauer) doctrina nominarunt, & Philippum

In lib. cõt. epi. Regis Angliæ. De iud. Chriſtianæ Congre. Contra fal. ſed nomina tum ſtatũ Eccleſiaſt. De humanis traditionibus. De abrogan. miſſa priuata ſer. mo. de S. Cruce.

Chytrius fol. 30. n. 1. 2. 2. 27. in liſt. de Confell. Aug. Noia Pro. teſtantium originem Euangelij.

Nota Schmidelinus de Melanchthonis teſtimonium. Doctrina Lutherorum de ſacramentis loco ſchmidelinus habenda.

pum Melanchthonem accuſarunt, tanquàm impium, & proditorem, qui Confessionem Auguſtanam mutilauerit, auxerit, mutauerit. Inter eos verò Ioannes Sturmius eſt, de quo Schmidelinus ſic loquitur. Sturmius librum egiſit, ne concordia conſentiretur. Fateor, & perſpectum eſt omnibus noſtram de ſacramentis doctrinam ſarminis loco dixiſſe, & quod grauius eſt, eodem naſſe. Fatendum quidem non eſſet, at negare non poſſum. Doleo certè, ſed dicere cogor. Philippum noſtram doctrinam artolatricam iudicaſſe. Hæc Schmidelinus. Qui cum intereſſet colloquio Confessionistarum non multo ante annos maniſeſtiſſimo teſtimonio Melanchthonem fuiſſe ſacramentarium comprobauit eo inter alia nimirum argumento, quòd Philippus ad Fridericum Rheni Principem literas dedidiſſet, quibus Lutheri doctrinam reſpuebat, affirmans nec in pane Chriſti corpus, neque ſub panis ſpeciebus contineri, ſed nuda eſſe corporis ſigna. Quæ vt vera eſſe conſtaret ipſas literas Schmidelinus depromiſit, & ijs, qui aderant oſtendit.

Sturmium autem, Philippus (inquit) ad Caluinum frequentes literas miſit, quarum initijs Reuerendiſ. ſemper Dominum & fratrem compellat: quibus verbis monſtrauit, quàm ſibi Confessionis Auguſtanæ præcipuus artifex conſtitit. Peucerus item, cui poſtea ob nouam hæreſim vita eſt à Lutheranis adæpta, ab nullo ſe vnquam homine ita in Caluinismo, quemadmodum à ſocero ſuo Philippo confirmatum fuiſſe teſtatus eſt. Heſſuſius quoque, & Vigandus, ac Kirchner Lutherana hæreſeos buccinatores librum ediderunt, quo Philippum propria epiſtola verbis eius Altburgi exaratis Caluiniana prauitatis condemnant. Sed vt id, quòd veriſſimum eſt, dicam, non tantum Caluinianus fuit Melanchthon, quàm regula quædam Leſbia, ſiue potiùs obliquitas impia, quæ dum ſeſe ad omnes hæreſes ſtudebat aptare, ſæpe item Catholicam ſidem iterum amplecti velle indicabat, & dum omnes ſuſpenſos tenebat, ab omnibus interim haberi ſingularis mediator, ſiue potiùs arbiter, artiſticiſſa & latente ſuperbia ſedulo curabat, ſpargens interim proprium virus, & libros, ac ſcholas quaquaueſum in ſeptentrione excitans, vt in ijs nil penè aliud, quàm eius libri prælegerentur. Vt verò ad Confessionem Auguſtanam reuertamur, Flacciani (vt ſemper in detentiùs labuntur hæreſes) eam rejicere ceperunt, quippè quæ ab vno Luthero, & Philippo conſarcinata, ac prætereà mutata atque corrupta, indignam eſſe dixerunt,

quæ nominaretur Forma veræ religionis: quare & diſerte proteſtati ſunt, ſeſe illam non recipere, & ſua illa proteſtatione viginti rationes, cur id non facerent, attulerunt. Neque enim Illyricus tacuerat, eum aduerſus Melanchthonem ſcriberet, articulos Confessionis Auguſtanæ, ab eo, non tam oppugnatos, quàm omnes pene fuiſſe delatos.

Bohemi quoque, qui vocantur Fratres, inter alias cauſas, cur Auguſtanam Confessionem, quæ anno quadrageſimo primo edita eſt, haud recipiunt, eam adſcribunt, quòd eius articuli rãta arte conſcripti ſunt, vt quilibet ad ſuum ſenſum illos faciliſſe detorqueat, ſi velit.

Sed Heidelbergenses contra Schmidelinianæ concordia librum, Lutherum nec fuiſſe Prophetam, nec Apoſtolum, nec vlla miracula edidiſſe, dicentes, oſtendunt etiã pluribus in rebus eiſdem Confessionis Auguſtanæ eundem ipſum Lutherum ſibi contradixiſſe. Id quòd pauciſſimos ante menſes fecit, vt edicto omnes miniſtri Lutherani, ex Palatinatu Rhenano ſolum verò, re coacti ſint. Quòd eò dicere velim, ne Daniel Tuſanus hæreticus neſcio quis eſt. frons Caluinianus multũ gloriatur, quòd ſolationis in eo ſolum ſubſtantiam Confessionis Auguſtanæ ſitam potiſſimum eſſe dixerit, vt Pontificia (quemadmodum ille blaſphemat) abominatio tollatur. Eodem ſcilicet argumento dixiſſet, & Turcas, & perfidos quosque, quoniam Catholicam religionem non admittant, pallio Confessionis Auguſtanæ contegi poſſe.

Iam de corpore doctrinæ Lutheranæ idem paulò poſt accidit, quòd de Confessione Auguſtana contigerat. Nam cum alterum corpus primò Vittembergæ editum fuiſſet, mox alterũ proſuſ diuerſum prodijt. Vnde inter Lutheranos crudæ illæ controuerſiæ, atque ad rauim vsq; clamores excitari fecerunt, vt Mansfeldenſis quidam concionator tentauerit, num duobus iſtis cadaueribus informans aliquis ſpiritus inſpirari poſſet, quò fierent in aliquam animam viuentem: ſed ocioſe & fruſtrà omnia. Qui enim ſimul cohæreant duo ſibi cõtradicentia? Aut ecquid monſtroſum non erit, cui cum duo aduerſe ſpeciei capita, & corpora fuerint, id ab vna tantum anima regatur? Sed hæc ſtructores illi egregij deſtruentes ſe, & hæc illius tam reformatæ religionis fuere priores formæ, ac ſymbola incertiſſima. Quæ tamen pro ſua videlicet ſapientia veſi hæretici, vel politici quidam exiſtimarunt in ſummam Chriſti iniuriam, pacandis animis eſſe poſſe remedia.

1541

Lib. ſua cõt. ſolationis. Item de Auguſtana.

Otho buccinator Mansfeldenſis.

AVGVSTANAM, QVAM vocant confessionem, cum vniuersa antiquitati repugnauerit, nec Evangelicum aliquid sapere, nec verò aliquid reuera fuisse, vt ad eam Christianus aliquis prouocare debeat.

CAPVT III.

ILLVD verò euidētissimū est aduersus Augustanam confessionem argumentum, atque iudicium, quod cū vniuersa antiquitati repugnauerit, nihil eam veritatis, aut Evangelicum sapere certissimum sit. Vt enim mittam, nusquam terrarum eiusmodi dogmata habita fuisse, aut prædicata pro veris, atque Catholicis. Nullam nationem, nullam ciuitatem, nullum doctorem, scriptorem nullum, nullum Principem, aut Imperatorem, vel Regem, nullum omnino hominem fuisse, qui antea vnquam omnia illa crediderit, vel docuerit, quæ ista male conciliata chymæra prodidit, nullū deniq; vsquam templū, nullum sacellum extare, vbi antequam Lutherus aduersus Christi Ecclesiam irrumperere conaretur, eius doctrina propofita fuerit: certè & illius, & Melanchthonis, & protestantium omnium testimonium nimis apertè contra eam clamat, quæ omnium seculorum Patribus non minus impiè, quàm impudenter detraxit. Et poterat verò quicquam arrogantius, aut magis blasphemum quisquam proloqui, quàm quod fecit Lutherus, cum D. Hieronymum a inquit, fidei, & verè religionis, ne semel quidem in suis scriptis meminisse: Origenem iam olim abs se fuisse excommunicatum: Chrysostomum nullo se loco habere: Nihil esse, nisi loquaculum: Basilium nihil planè valere, totum esse monachum, se nepili illum facere: Apologiam Philippi superare omnes Doctores Ecclesie, & ipsum Augustinum? Quin te Hieronymus b (a libi ait) conculcamus cum tua Bethleem, cucullo, & deserto. Ac præter alia pestilentissima dicere c audet, Patres tot seculorum planè cecutisse, imperitissimos fuisse sacrarum literarum, tota vita errasse, & nisi ante mortem rediti fuerint, neque sanctos fuisse, neque ad Ecclesiam pertinere. Quæ quidem conuitia, & a d Melanchthone, & ab e alijs, atque f vt tanquam aspides è viperis illis venenum exuixisse videntur, aduersus Antiquitatem, & (vt sic loquar) venerandam Ecclesie caniciem iactant. Quamobrem aut nūquam vllam Ecclesiam fuisse dicendum est, aut quod est verissimum, nec Catholicam, neq; Apostolicam, nec Christianam fuisse confesi-

a Lib. de colloq. mē salibus apud aurifab.

Nota mo destiā Lutheri. b Lutheri in Genes. c. 22. p. 319. c Lib. de seruo arbitrio. d In re spō. ad artic. Bauar. & in 1. ad Cor. 3. e Cal. l. 4. inflit. cap. 12. sect. 9. Magdeburg. gen. c. 4. et ea hñ. f Chytræ. li. de Theol. studio inchoado.

onem istam Augustanam planissimū est. Sed & ostensum est alibi Synodos sanctissimas pari impudentia ab istis carpi solitas fuisse. Quamobrem efficitur confessionem istam meritò esse dicendam nouam, (vt nec diffitetur ipse Lutherus) ac proinde quæ a fugituo monacho temerè est excogitata, hanc sapienter à cordatis Catholicis esse reiiciendam: tantum abest, vt ad eam se prouocandum.

DAMNATIONEM EIVSDEM

Confessionis Augustane ab omnibus Synodis, & seculis: ab omnibus legitimis Imperatoribus, & Regibus: ab omnibus Academicis: ac deniq; à seipsa, quæ de seipsa incerta prouocauit ad futurum Concilium: quamuis postea ne ad ipsum quidem heretici inuerint, aut promissis steterint, validissimū esse argumentum, eandem confessionem nihil esse præter impiam fraudum & mendaciorum farraginem, ac idè esse abiectam.

CAPVT IIII.

ET ipsa orbis Christiani penè omni seculo lata sententia aduersus eosdem errores Augustanæ confessionis validissimū argumentū est, eam esse omnium veterum hæresum, atque impietatum farraginem. De Synodis, & aliorum seculorum iudicijs iam constat. De hoc seculo age ostendant hæretici, an Synodus ecumenica Tridentina, ad quam visi prouocare, postea pedem receperunt, an inquam reliquæ Prouinciales Synodi, quæ à Christianis Episcopis celebratæ sunt, an Academiæ vllæ Catholicæ ill ad miserint. Imo verò an iidem ipsi hæretici ipsam admiserint: Certè in præfatione eiusdem confessionis, cum, quo primū tempore, in Augustanis comitijs ea de re actum est, omne desiderium pacis, & beneuolentiæ Catholicis, antesignani protestantium polliciti essent, ac verò nisi concordia de omnibus fuisset consecuta ad Conciliū generale liberè prouocassent, apud sese ipsos doctrinæ suæ rationem reddituros promittebant, id consilij Carolo V. & ordinibus vehementer probatum est, & delecti sunt vtrinq; qui eam rem agerent, hist. de cōcordia. qui & cum nostris penè de omnibus cōfessent. Extat verò de vijs preparatorijs ad concordiam, Ioannis Cochleij (qui ex Catholicis Carolo V. mandante disputationi interfuit) ad Norimbergenses liber, in quo hæc inter alia continentur.

Etenim (ait Cochleus) sciunt Reuerendæ & Magnificæ D. V. ante annos decem in celeberrimo conuentu imperiali Augustani

Vide Augustini Lib. vi. contra Chytræm. Lutherus in Cōpendiaria confessione sacramenti.

Vt cōcordia ad cōcordiam.

Vt cōcordia ad Augustinæ habetur.

Cōcordia de peccato originali.

AVGVSTANA CONFESS.

De fidei iustificante.

Augusti habito, factum fuisse delectum septenarum ex vtraq; parte personarum, quæ amico tractatu, & colloquio quærentiam & Christianam super exhibita protestantium Principum & Ciuitatum confessione redintegrandæ vnitatis, pacificæ & concordie viam. Id quod ab illis factis diligenter est factum, aded vt sedula partium disquisitione, & amica interpretatione dictorum ad multorum confessionis articulo vnanimem sensum, & cōcordiam partium prouentum fuerit. Petimus igitur, vt nunc quoque placeat parti aduersæ, quod tunc ei placuisse constat. Est enim antiqua, & trita honestatis regula, vt quod semel placuit, amplius displicere non debeat, & quod tunc pro vero habuerunt, nunc quoque pro vero habeant. Non enim à casu, aut fortuna, neque ab auctoritate, aut voluntate hominum, neque à longitudine, aut mutatione temporum, sed ab eo, quod res est, vel non est, oratio vera aut falsa dicitur. Si ergo hanc à parte aduersæ petitionem (quæ non nisi æqua & honesta, atque etiam pro temporis breuitate necessaria videri potest) nunc obtinebimus (licet eam Sereniss. Rex Romanorum, &c. Hagenoia: Legatis & Oratoribus aduersæ partis nuper obtinere non potuerit) optatum habebimus ex vtraque parte compendium, breuiorem quæ methodum ad inueniendam diu iam ab omnibus viris desideratam concordiam. Nam cum sint tantum 28. articuli confessionis in eo tractatu super 16. articulis plenè, in multis verò alijs semiplenè (vt sic loquamur) cōcordatum fuisse constat. Hæc Cochleus, qui postea pergit.

ARTICVLI CONCORDIÆ Augustensis colloquij.

ETENIM in primo articulo, qui est de Trinitate personarum, & vnitatis essentialis Diuinæ, per omnia concordatum est, similiter & in tertio, qui est de duabus naturis, & vna persona in Christo, & quidem absq; omni disputatione, aut contraditione. In secundo autem, qui est de peccato Originali, post nonnullam disceptationem in hac verba cōcordatum est, quod peccatum Originale sit carentia originalis iustitiæ, quæ exigit fidem fiduciamque & timorem Dei, quodque concupiscentia ex peccato originali orta, remaneat in homine: Culpa verò originalis peccati per baptismum tollatur. Id est, quod peccatum originale quoad materiam, sed maneat quoad formale. In quarto deinde quintoque & sexto articulis ita concordatum est, vt omitti debeat hæc vox sola, quando de fidei iustificatione loquimur,

ne de cætero dicatur, nos sola fide iustificari. In septimo postea, & octauo articulis iterum concordatum est, per declarationem huius verbi sanctorum, quod vtraque pars fateri debeat: In Ecclesia in hac vita esse etiam malos & peccatores. In nono, qui de Baptismo est, & in decimo, qui est de Eucharistia, plenè concordatum est. Ad lecto vno verbo, Realiter, quando dicitur in Eucharistia corpus & sanguinem Christi verè adesse. Additum est, contra Sacramentatorum fraudulentias, Realiter, Teutonice Wesendellich. Sic & in 13. 14. 16. 17. 18. & 19. piè ac benignè concordatum fuit, ita vt nullus in eiusmodi articulis remaneret inter nos dissensionis scrupulus. In cæteris verò, etsi non per omnia concordare potuerimus, opere tamen precium videtur nobis, Reuerendis & Magnificis D. V. commemorare, quibusnam in punctis ipsi suis proprijs scriptis, & attestationibus consenserint nobis.

Etenim circa xij. articuli examen, hanc nobis dederunt suam in hæc verba scripturam, & sententiam. Non recusamus tres partes Pœnitentiæ ponere, scilicet contritionem, quæ significat terrores incussos cōscientiæ, agnito peccato. Confessionem, sed in hoc oportet respicere ad absolutionem, & illi credere. Non enim remittitur peccatum, nisi credatur, quod propter meritum passionis Christi remittatur. Tertia pars est satisfactio, videlicet digni fructus pœnitentiæ. Sed propter satisfactioes concorditer sentimus, non remitti peccatum, quod ad culpam. Verum de hoc nondum conuenit, vtrum necessariæ sint satisfactioes ad remissionem peccati, quod ad pœnam.

De tribus partibus pœnitentiæ.

Et circa articulum 21. admiserunt nobis, quod omnes Angeli, & Sancti Dei, in cælo orāt, & intercedunt pro nobis, quodque vsus Ecclesie, quo sanctorum commemorationes, & festa celebrat, Deumque orat, vt sanctorum nos intercessio adiuuet, piè, Christianè, & rectè seruetur. Et circa sequentes articulos in scripto quodam suo Teuthonico confessi sunt, & admiserunt, vt sequitur.

De cultu sanctorum.

Nempè circa articulum xxij. qui est de vtraque specie Sacramenti Eucharistiæ, consentientes nobiscum, dixerunt, Sacramentum illud non debere sumi absq; confessione præuia. Et rursus in scripto quodam suo amplius mentem suam nobis declarantes, ita dixerunt: Indicauimus vobis, non esse partis nostræ opinionem aut sententiam, quod prædecessores nostri defuncti, aut alij Christiani in alijs terris, & nationibus degentes, qui sub vna tantum specie vniuersale Sacramentum corporis,

De vtraq; specie.

& sanguinis Christi sumpserunt, aut sumunt, sint damnandi. Hanc enim vobis (inquiunt) informationem in scheda quadam fecimus, quod institutio quidē Christi & ad sacerdotes, & ad laicos pertineat, verum tamen sit ceremoniale præceptum, dispensabile in quibusdam casibus necessitatis. Idcirco existimatur, ac minime dubitatur, quod multi defuncti, & viuentes in Christianitate, qui sic sub vna tantum specie sumpserunt, & adhuc sumunt, non sint propterea damnandi, sicut & nos ob id eos nequaquam damnamus. Hæc ibi. Sed & in hoc concordarunt, quod nobiscum credant, verum Christum, verum Deum & hominem cum corpore & sanguine esse sub vtraque specie, & sub qualibet. Imò & hoc in amica illa disputatione admiserunt nobis, quod non exiliment eos, qui sub vna tantum specie communicant, peccare. Hactenus Cochleus.

Sed videamus, an fidem datam vel in consensu retinendo, vel in alijs promissis præstiterint. Lutherus enim ista inaudiens, Nec placet (inquit) nec placere potest pacis conditio, ira ferueo, ira penè disrumpor. Philippum deinde monuit, vt domum rediret, rediret inquam celerrimè, siue clam, siue palam effugeret. Vide furentis & omnem compositionem auersantis cacodæmonis rabiem. Sicitaque illi abierunt retrorsum, & Norimbergenes cōquesti Melanchthonem nimium descendisse, ad eum scripserunt, Monasteria & cerimonias admittere, quid aliud est, quàm missam tolerare? Pœnitentiam trium partium tolerasti, & confirmasti: intercessionem Angelorum, & Sanctorum, quod non oportebat, admisisti. si ista Episcopis concedis, Lutheri dogma destruis. Præterea commonefecere Lutherū, caueret diligentissimè ne sua doctrina euertetur. Ex quo vides quem vitulum Samaritæ sibi conlarunt, conflatum excitauerunt, excitatum adorauerunt, & Christi loco adorent adhuc. Atqui astum quoque Satanæ, ac Lutheri eius in eo perspice, quod hic ad Generale Concilium prouocans, nihil minus quàm hoc cogitabat: Epistolam enim Tomus Germanicus Ienenis continet, quæ est quinta ad Philippum Melanchthonem scripta, anno 30. die S. Margaritæ sacra scripta. Verum tamen posteaquam (ait) isthæc mendacissima diabolorum capita ludunt in permitendo Concilium liberum, sic volo & ego cum eis ludere, voloq; ab eorū somnijs appellare ad illud ipsum Concilium, quod tamen nūquam futurum est, vt ego inter ea in pace agam. Hæc ille. In quibus vides, quorū spectaculo. Nempè vt latiores progressus hæreses suæ impunè facerēt, Co-

Notate d
viri, quib
est cor.

Luthen-
hæresis
& suffels
köpffe.

Auff das
ich die
weil frte-
de hette.

acta est enim œcumenica Synodus Tridentina in libera ciuitate. Interfuerunt Principum penè omnium Christianorum Legati: fides publica data; Iudices iidem, & assessores fuere, qui ab Apostolorum seculo & semper fuerunt, & quos ipsi hæretici Augustæ legitimos esse cōfessi fuerant. Si quis Tridentum aduenit ex Protestantibus, impunè abijt, licet perfliterit in sua pertinacia. Ex omnibus interim partibus concurrerunt intrepidi Episcopi per media maria, & Regna, quæ non minus bellis, quàm illa fluctibus, & pyratibus excurrentibus feruebant. Soli Apostatæ demorantes cum suis monialibus non venere: sed interim mouerunt bella, ciuitates ademerunt imperio: cœnobicia eraseret: hæresum multiplices pepererunt, viam ad atheismos spaciosam, & latam complanarunt: & ecce confessionis Augustanæ, atque Euangelicæ istius doctrinæ præclarissima trophea.

An verò Academiæ vllæ Gallicæ, Hispanicæ, Italicæ, Germanicæ, Belgicæ, eandem confessionem approbauerint, nemo non nescit. Confutatam enim, & damnatam vnanimis, & oculatissimi omnes Theologi reiecerunt, & anathemate confoderunt.

Carolus autem Quintus, ad quem tanquam ad iudicem visi sunt confessionis artifices primò prouocasse, si quo modo ad suas partes Christianissimum Principem illicere potuissent, ne illam quidem, cum sibi fuisset oblata, attingere voluit. Testati sunt id Saxonici ipsi ministri in colloquio Altenburgenli 22. Decembris, fol. 143. cū scripta reliquerunt hæc verba. Ita inuictissimo Imperatori Carolo Augustana confessio displicuit, vt neque nomen illius audire æquo animo posset. Germanicè illi sic. *Nach dem dem groß mechtigen Keyser Carolo V. die Aupsurgische Confession so verleidet vnd zu wider gewesen. das er auch dieselbe nicht hatt nennen hören mögen.*

Et Melanchthon ad Ioannem Oberburgerum, qui erat à secretis Caroli V. In Comitijs Augustanis (inquit) tristi, ac atroci sententia damnati sumus.

Sed & in recessu Imperiali Augustæ, Carolus Quintus hæc ipsa verba scribi iussit. Et licet doctissimorum diuersarum nationum virorum ea (confessio Augustana) fortissimis sacri Euangelij, & sanctæ scripturæ argumentis refutata sit, & reiecta, non tamen hoc ab illis obtinere potuimus, vt cum nostris Principibus, alijsque ciuitatum multarum ordinibus de omnibus articulis fidei consentirent. Germanicè ille sic.

Und

Lib. 1. epist.
à Peucero
editarum
Vitræber.
1570. pag.
408.

Und wie wol wir nach gehalten vnd beständigen rath fürtefflicher gelehrter Theologen aus vielen Nationen/solch jr Aupsurgische Confession mit dem H. Euangelion/vnd der H. schrifft gutten grundt wider legen vnd ablecken lassen/so hatt doch solchs bey jnen so viel nicht vermöcht/ das sie sich mit vns Fürsten / vnd andern gemeinen stenden in allen articeln vergleichen hettten.

Quæ cum ita sint, ane adhuc intelligunt, rem vndique damnatam haud esse legitimum tribunal, ac ne aliquid quidem ex quo sententiam vllam merito pro se ferant, aut hæreses suas fulcire possint? Certè putidissimum est, & magni defectus fidei indicium euidentis, cum eam coniungendam esse cum religionē Catholicā aliqui putent.

EX LUTHERI MISSIONE,
qui confessionem Augustanam primus texuit, effici hanc à Diabolo fuisse, ac prouidè ad illum non esse confugiendum.

CAPVT V.

Sed & ipsa Lutheri aduersus Ecclesiam **S**irruptio (non missio) cum de cœlo non fuerit, etsi isti, qui sunt extra omnem ordinem, extraordinariam illam esse olim cōminiscebantur, certissimum est signum, cur confessio ista vndique vna cum alijs hæresibus explodèda sit. Licet (vt ipsimet Deo vrgente, sese in dies magis produnt) & hæc & Caluianam inceps, mox plerasque alias explodunt, dum apud eos tragicæ istius fabule scæna non solum quinto (vt iudicet ille) verum & centesimo fit productior actu. At quod non à Deo, sed à cacodæmone Lutherus in istam palæstram descendèrit, cetera quidem, quæ hactenus scripsi, restantur, verum tamen & quæ sequuntur liquidius adhuc rem ipsam ob oculos ponūt. Primum igitur esto diabolicæ missionis signum blasphemæ spiritus, qui aliquot annos hominem pessimè habuit, dum fatanas illius sic volentis ingenium formabat ad Christi scindendam Ecclesiam. Ego autem (inquit) qui me, vt cunq; monachus irreprehensibilis viuebam, sentirem corâ Deo esse peccatorem inquietissimæ conscientiæ, nec mea satisfatione placatum confidere possem, non amabam, imo odiebam iustum, & punientem peccatores Deum: tacitaque si non blasphemata, certè ingenti murmuratione indignabar, Deo dicens: *Quasi verò non satis sit miseros peccatores & æternaliter perditos peccato originali, omni genere calamitatis oppressos esse per*

Horâ iij
Poc.

In præfat.
Tom. 1.

legem Decalogi, nisi Deus per Euangelium dolorem dolori adderet, & etiam per Euangelium nobis iustitiam, & iram suam intenteret: furebam itaque sæua, & perturbata conscientia. Ac non ita multo post. Igitur quanto odio vocabulum, (iustitia Dei) oderam ante, tanto amore dulcissimum mihi vocabulum extollebam: ita mihi iste locus Pauli fuit verè porta paradisi: postea legebam Augustinum de spiritu & litera, vbi præter ipsum offendi quod & ipse iustitiam Dei similiter interpretatur, qua nos Deus induit, dum nos iustificat. Et quanquam imperfectè hoc adhuc dictum sit, ac de imputatione non clarè omnia explicet; placuit tamen iustitiam Dei docere, qua nos iustificemur. Hæc Lutherus.

Ex quibus dum nutantem hominis animum, & sæuam ac perturbatam (vt ille suam vocat) conscientiam intelligimus; non difficili negotio, quisque spiritualis vir cernit, Satanæ vias, Apostatæ illius præcipitem mentem, omnium hæreticorum lapsus. Dum enim Lutherus in Catholica Ecclesia nimia trepidatione Diuinæ iustitiæ, ac scrupulis ageretur (nempè quod latebat aliquis serpens in herba) à seniorè quodam monacho (qui putabat hominem ad spem meliorem erigere posse) persuasus, vt non solum remissionem peccatorum in genere datam iuxta symboli tenorem, verum etiam firmissimè crederet sibi esse remissa peccata; atque hunc esse illius articuli sensum: exceptis lutulentum vas quæ sibi à Dæmone infundebantur, atque illic ad alterum extremum præcipitatus monstruosa illa dogmata euomuit de sola & speciali fide iustificante, de imputata iustitia, de Christiana quadam inaudita libertate, ac de pluribus alijs quondam damnatis hæresibus, sequè in cœnum omnium voluptatum prouoluit. Qui sanè si perpendisset, dum timore diuinæ iustitiæ (licet nimis seruuili) tenebatur, vixisse se tamè & monachū, & (vt ipsimet ait) irreprehensibilem, profectò agnouisset astutias fatanæ amatis extrema, scrupulosque & culices hominibus proponentis, vt eos primò colantes, tēdio denique virtutis afficiantur, sicque in omnem licentiam effusi camelos deglutiant. De iustitia verò Diuina sic in bonitate sensisset, vt & illam vna cum Diuina misericordia posse stare credidisset, nec deorsisset Apoitolum ad insanos mentis fluctus, in quibus fidei naufragium fecit, neq; Dei verbo sensum ademisset, vt impia cuiusdā solius fidei voce supposita constantem Ecclesiæ, ac quidem etiam ipsius Augustini doctrinam euerteteret. Qui vnus inter alios pluribus locis euidentissimè,

Melanch-
thō in præ-
fat. in to. 2.
operū Lu-
theri.

August. de
natura &
gratia c. 11

C g 3 quæ-

quænam iustitia fidei sit, exposuit. Et hanc (inquit ille) iustitiam (nempe nõ qua Deus iustus est, sed qua iustos nos facit) non in præcepto legis, quo timor incutitur, sed in adiutorio gratiæ Christi, ad quam solam vtiliter legis veluti pædagogus timor ducit, constitutam esse qui intelligit, ipse intelligit, quare sit Christianus.

Sed alterum fuit fatanicæ Lutheri missionis iudicium: Priuatæ nempe missæ diabolico (vt ipse ait) instinctu abs se procurata abrogatio. Neque enim si Missa mala fuisset, eam satanas omnium malorum cupidissimus Lutherum abrogare docuisset.

Tertium est: finis, quod totam istam tragiæ excitans præcipuè spectauit. Non enim ob Deum id agere testatus est idem Lutherus, & in disputatione Lipsicæ monitus ab optimi Georgij Ducis Cõsiliarijs, nihil vt per iram, sed omnia modestè ageret: Non propter Deum (inquit) hæc res coepa est, nec propter Deum finietur.

Quartum: Perturbatio animi, tum ex odio, erga Pontificem Maximum, quam obrem vel Carolstadio in veritate Eucharistiæ pernegada assensum extensis (inquit) omnibus neruis cupiebat. Perspiciebam enim (ait) hac de re Papatui cumprimis me valdè incommodare posse. Tum ex inuidia, qua contra Indulgètijs disputauit, iniquè ferens earum promulgationem à suis Augustinianis ad Tetzeliu Dominicanum fuisse delatam. Orta tamen controuersia fatetur se non fuisse progressurum longius, si aduersarium suum Tetzeliu compressissent.

Ad odium verò, & inuidiam accessit falsæ gloriæ cupiditas, qua se incensum fuisse in controuersia de indulgentijs persequenda testatur. Et fouebat me utcuque (inquit) aura ista popularis, quod inuisiam essent omnibus artes, & Romanationes illæ. Quod sanè superbijs signum vel ipsi hæretici Tigurini in eo notarunt, cum pro Zuinglio scribentes dixerunt: Prophetæ & Apostoli Dei gloriæ nõ priuato honori, non suæ pertinaciæ & superbijs studebant. Lutherus autem sua quærit, pertinax est, insolentia nimia effertur, & in omnibus correptionibus suis plurimum habet maligni spiritus, quàm vt eum amici, & paterni animi habere deprehendatur. Hæc illi.

Quintum: animi impotentia, æstusque philantiæ, qua vniuersam Ecclesiæ vnitatem scindere maluit, quàm vel minimum de sententia sua decedere, licet de sua doctrina dubitaret. Ego verò, ait, tam confidens, & certus non fui: multa enim ignorabam, quæ nunc scio. Deniq; de indulgentijs

Hierony. Empferus, & Cochleus in actis Lutheri.

Luth. To. 7. epist. ad Argenti. Et in confels. parua testibus ad monit. ad lib. cõcor. In præfat. to. i. circa finem.

In præfat. Tom. i.

Tigurini in respon. ad Lutherum pro Zuinglio.

In præfat. Tom. i.

quid essent, prorsus nihil sciebam. Sextum: Irruptio temeraria & casu, nõ voluntate, nec studio (quandò minus afflatu Diuino) facta, ad grauissimas de rebus fidei controuersias pertractandas. Solus (inquit) primo eram, & certè ad tantas res tractandas ineptissimus, & indoctissimus: casu enim non voluntate, nec studio in has turbas incidi, Deum ipsum testor. hæc illi. Quod si solus initio fuerat Lutherus, ergo tunc in nulla erat Ecclesia. Ethnicus igitur & publicanus Christo ipso iudice, ac suo ipsius iudicio condemnatus fuit.

Septimum: Apostasiæ ipsius initium eodem signo consignatum, quò hæreticos consignatum iri Apostolus docuit, in quiens. Et captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs desiderijs. Nam & ipse sacra virgine incesto sibi connubio copulata, ac bello virginitati, ac omnis continentiæ votis indicto, Evangelici pudoris septa referauit, & infernalis impudiciæ gurgitem sceleratissimus oppleuit. Nam & inde pronunciauit illud infœlix verbum. Idè es conditus à Deo, vt sis maritus aut vxor, & alibi. Si non vult vxor, veniat ancilla.

Octauum: Perpetua in articulis fidei dubitatio. Id quod cũ de illius Atheismis liquidò alibi monstrauimus, tum passim ipse suis scriptis offendit. De Noè enim differens. Ac profectò insignis (inquit) fuit Noach fides, qui huic Dei voci potuit credere. Ego profectò (ait) non credidissem. Et alibi. Ego (inquit) circiter triginta annos legi Biblia summo studio, & diligentia, tamen nondum ita sanatus sum, vt plena fiducia acquiescere queam remedijs diuinitus ostensis.

Nonum: Quod reclamante conscientia decennium (vt ipse de se fatetur) aduersus Ecclesiam pugauerit, ac proinde in hæresi perstitit. Ultra decennium (inquit) auctoritate, conscientia, multitudine martyrum, Episcoporum, Pontificum, Conciliorum & Academicarum sic motus sum, vt incredibile esset hanc Troiam tanto tempore tot bellis inuisitam posse aliquando capi. Et alio loco: Cũ omnia arguimenta superassem per scripturas, hoc vni cum summa difficultate, & angustia tandem (Christo fauente,) (imò diabolo instigate) vix superauit: Ecclesiã esse audiendam.

Reliqua sunt. In primis: Maledicentissima illa insolentia, qua & seipsum Euangelistam passim vocat, & omnes alios præ se despicit, cũ & scripserit, Certus sum me habere mea dogmata de cælo. Neque ego, ait, quæro quid Ambrosius, Augustinus, Concilia, & vsus seculorum dicunt.

Deinde fordidissima verba, quæ vbiq; vel

HISTORICI ET THEOLOGICI huius seculi, qui confessionis Augustanæ variationes & imposturas vel retractarunt, vel euidentissimis rationibus ex Dei verbo peritis refutarunt.

CAPVT VI.

CETERVM ne hic longum faciam, & huius loci non est proprium: & verò vt bonis mentibus Septentrionalium pateat, vnde confessionis Augustanæ articuli omnes cognosci, & refutari possint, addamus hæc pauca. Legant igitur primò librũ non ad eò magnum, cuius hæc est in fronte inscriptio.

De quadruplici concordia ratione, & consideratione, super confessione Augustanæ Protestantium quorundam Romani Imperij Principum, ac Statuum Cæsareæ Maiestati Augustæ exhibita, quo librò Ingolstadij quadagesimo tertio huius seculi anno edito auctore Ioanne Cochleao, & ex parte Arnolde Vesaliensi hæc continentur.

Breuis ad singula puncta confessionis responsio Augustæ priuatim scripta Anno trigesimo.

Compendiosa explicatio actorum Augustæ in septenorum tractatu Hagenois, Serehissimo Regi Romanorum, &c. tradita, Anno Quadragesimo.

Septem vsq; preparatoriæ ad ineundam per colloquium concordiam Vormaciæ ad Præsidentes colloquij scriptæ Anno 40.

Discussio omnium confessionis, & Apologię Augustanæ articulorum, quidnam in eis possit, & quid non possit à Catholicis approbari, ac recipi, Ratisbonę elucubrata, Anno 41.

Deinde legant Fridericum Staphylum de Trimembri Theologia, & successione discipulorum Lutheri: Qui vnus Staphylus pro sexcentis sufficit.

Georgium Craderum Olomucensium. Harmoniam confessionis Augustanæ ab Andrea Fabricio Leodio editam, in qua & iudicium, & condemnatio à Carolo V. Cæsare, & omnium in ea articulorum confutatio collecta est, tum ex ipso Fabricio, tum ex Ioanne Cochleao, Alphonso Viruesio Episcopo Canariensi, Ioanne Dauentria, Ioanne Hoffmeistero Theologis doctrina, & morum honestate præstantibus.

Ruardum Tapperum, & Iacobum Latomum, Theologos Louanenses, Ioannem Fabrum, qui & libellum conscripsit de Artilogijs Lutheri.

Ioannem Cochleum, Fontanum, sulrium, Genebrardum, Lutheranorum actorum historias scribentes.

Gg 4 Guill.

1. lib. adm. p. 101. ad Bergen.

In Postilla minore supra per Dominicã 1. Aduentus pa. 1. & c. b. epi. ad Galatas. & ca. 22. in Gen. p. 327. & Schmielhaus cõgitione quadam sua. 2. Petri 2. 2. Tim. 3. Cypria. li. 4. epist. 2. August. in Psal. 57. Athanas. sermone contra omnes hæreses.

Tertull. de præf. hæret.

vel dixit, vel suis scriptis insperfit, de quibus cũ libellus cuiusdam Flascij nomine paucos ante annos euulgatus fuisset. Lutheri quidam ex operibus Lutheri easdem fordes magno labore elidere conati sunt, quæ etsi ita detonsa in lucem ediderunt, tantò tamen impudentius mendacium apparuit, quantò pleniora sunt omnia Germaniæ loca librorum Lutheri sæpius emissorum, quibus illa continentur.

Præterea cessatio penè subitã ipsius doctrinæ Lutherianæ. Quæ enim cœpit anno huius seculi decimo septimo, ea vigesimo quinto à Zuinglianis ita labefacta est, atque diuisa, vt omnes ipsius sectarij vel ad Zuinglij fordes, vel ad Carolstadij feces, vel ad Caluinianas fraudes sese aggregauerint, vel alijs hæresum variarum aut dehique (quod nunc inter istos passim fit) Atheismorum magistris sese totos addixerint. Quare hæreticos D. Petrus vocat. Madelios mendaces, inducentes sibi celerem perditionem, & Apostolus vltima non profecturos dicit. Et S. Cyprianus eos ait semper inter initia feruere, incrementa verò habere non posse, sed statim cum præuã sua æmulatione deficere. Ac B. Augustinus monet, ne nos terreat fluij, qui dicuntur torrentes: decurrit (inquit) aqua ad tempus, perstrepat, mox cessabit, diu stare non possunt.

Mitto verò deprauationem sacrarum literarum, quod quæ hæreses omnes Lutheri tum omnium Conciliorum, & Patrum confessione damnatæ, tum per illum ab in feris excitatæ fuerint. Deniq; quod ille non ad Ethnicos vel Indos ad Christi Ecclesiã adiungendos, sed ad Christianos solum peruertendos omnem conatum adhibuit. Nimirum Deo sapientissimè prouidente, vt & illud Euangelicum agnosceretur. A fructibus eorum cognoscetis eos (homines enim ex Lutheri prædicatione (vel ipso testante) pessimi effecti sunt) & vt verissimum id esse constaret, quod tot ante secula Tertullianus de hæreticis adnotauit. Quibus (ait) negocium est nõn Ethnicos conuertendi, sed nostra euertendi, nostra (inquit) effodiunt, vt sua edificent. Cernitis, qui confessionem Augustanam pro Christiana estis amplexi, quodnã paridoru vel vitulorum, Lutherum nempe & Melanchthonẽ, quos coleretis vobis excitastis. Qui si quid sapitis, & iustum Dei iudicium, quod est præ foribus, exhorrescitis, sanè ad Catholicam Ecclesiam properè festinabitis.

Ecclesiam properè festinabitis.

Guilielmum Damasi Lindanum Rure mundensem Episcopum; tam in Apologético ad Germanos pro religionis Catholica pace, atque solida Ecclesiarum in vero Christi Iesu Euangelio concordia, quam de concordia discordia Saxonica.

Felicianum Ninguardam.

Georgium Ederum Cæsaris Consiliarium. Thomæ Stapletoni secundam editionem librorum de principijs demonstrabilibus & de iustificatione.

Laurentium Faunteum Arturū, qui aduersus quendam hæreticū Antonium Sadcelem scripsit præter alia pereruditū, ac vtilissimum librum de Christi in terris Ecclesia, varijs in locis, sed potissimum cap. 30.

Et ipsam inprimis sacrosanctam Tridentinam Synodum.

Etiā autem quicumque de fidei dogmatibus scriperunt, huc referendi sunt, ex his tamen præcipua fundamenta peti possunt, quæ aduersus confessionem Augustanam faciunt.

Interea Roberti Bellarmini Theologi nostri volumina doctissima aduersus omnes hæreses expectamus, quæ sunt sub prælo Lutheranis, Calvinianis, & qualiūcūq; aliorum fraudibus aperiendis, & euertendis futura tanquam fidelissimæ eruditio- nis, & doctrinæ vberimum penu.

Caroli Quinti Imperatoris Edicta duo aduersus doctrinam omnem Lutheri.

ANTONII POSSEVINI, SOCIETATIS IESV, TRACTATIO, NUM EXPEDIAT PACANDÆ REIPVB.

ADMITTERE HÆRETICOS AD COLLOQVIVM PVBLI.

cum de Religione, coram seculari Principe, aut ex omnibus sceleris solam confessionem (vt vocant) Augustanam tollerare vnā cum Catholica religione.

AD STEPHANVM POLONIÆ REGEM Serenissimum.

SI QUVM V. R. Mtas. nouit, aliquo veri desiderio permotus vrgeat amplius, vt colloquio de religione instituendo interfit, hæc responderem.

Primo, velint Maieft. vestra iudicio stare, vbi quæ hæretici proposuerint, audierit. Quod si consentiat, tum dici posset scire quidem vest. M. quæ illorum sectariorum dogmata sunt, ac quibus fundamentis nituntur, ac proinde frustra terendum non esse tempus, aut respondendum, cum omnia illa & antiquitas, & nostro seculo diligentissimè excussa, explosaque sint, atque aded anathema in eos latum, qui eadē sentirent, aut crederent. Sin autem neget, ac ad verbum Dei scriptum, tanquam ad iudicem totum illud colloquium referat: scio responsurum sapientissimum Regem, quod D. Constantinus Magnus in Concilio Nicæno respondit, sibi Imperij, non religionis habenas esse commissas, neque se iudicem Ecclesiæ esse constitutum; qui eius filius sit, ac (quod ad religionem attinet) eidem debeat esse subiectus.

Si verò idem adhuc vrgeat, pertinere ad Regē, vt tot populorū salutem, atq; aded suę cōsulat, fierique posse, vt hæreticorū ratio-

nibus auditis melius sapiat, eos certè non putet amplius hæreticos, aut de ijs fecis quæ hætenus fecit, sentiat: dici ad hæc poterit, pertinere ad Regē, qui Christianus sit, nec omni vëto doctrinæ circūfertur, quiq; antiquas historias perlegerit, & velit iulurādum seruare, quo Regni cura suscepta sese Catholice Ecclesię tutādā obstrinxit, vt qd Dei est, sibi nō vsurpet, neq; Ecclesię clauēs sibi vëdicet, ne iusto dei iudicio fieret, vt ijs vëdicatis & clauēs Ecclesiæ, & clauū huius Reip. simul perderet. Porro scire Maieft. Regiā, quæ nā depromant sectarij pro suis errorib; tutandis, quæq; p illis damnādis, & cōuincendis Ecclesia Catholica respōderit, cui nisi fidē habeant, quid Regiæ Maieft. crederēt? Vidisse deniq; in ipsa huius Regni administratione, quā sū salutem, & Reipub. bono aduersarētur ij, pro quibus omni dignitate ornādis, & Regni propagatione muniēdis, pecuniā, Hungaros suos, & quæcūq; poterat, ac tantū non vitā ipsam pegerit, vt vix in animū inducere queat, hominē illū, N. quiq; eius vel assecle sunt, vel cliētes haberi volūt, velle in re fidei nūc aures patietes adhibere eis, q̄ a Theologis Catholicis mandāte Regiā M. proponerētur.

Præterea Christianos Imperatores, & Reges, quorum nomen ob rerum gestarū amplitudinem, & propter pietatis præstantiam est adhuc post tot secula celeberrimum, quotiescūque à sectarijs eade re, id est, de colloquio inter catholicos, & hæreticos instituendo, actum est, omnia ad id

tri

tribunal, quod in Ecclesia Catholica à Christo Domino institutum est, retulisse. Ita que Synodos legitime coactas fuisse, de que ipsdem hæresibus sententiam profus eandem, quæ à Sia. Synodo Tridentina lata est, fuisse promulgatam. Quæ si quis quātuscūq; Rex videatur in dubium vellet reuocare, intelligere se primū quidem salutis suæ iacturam, quæ vix vnquam sarciri possit esse passuram; sed & eodem momento orbi Christiano testaturum, se Imperatorum illorum, & Regum Christianorum celeberrimorum fidem, consilia, pietatem improbare: probare autem eorum, qui illis dissimillimi fuere, ac propterea Imperia, & Regna pessundere, impietatem, temeritatem, perfidiam: quales habiti sunt Constantinus, Iulianus Apostata, Valens, Copronymus, & reliqui, quorum memoria in maledictione est, & animæ æternis cruciatibus afficiuntur.

Eosdem porrò Christianos Imperatores & Reges, pseudoepiscopis eadem arte ventibus, qua hæretici nostrates vtuntur, respondiisse, an in verbi Dei explanatione iudicio tantum suo, vel vnanimi Patrum, & eorum qui Apostolorum discipuli fuerent, credere voluissent? Quæ responsione sic fuisse percussos aliquando pseudoepiscopos, vt amplius hifcere non auderent. Cur enim (aiebant veri illi Imperatores, & qui regnabant ex Deo Reges) non creditis Synodis legitime habitis? cur, si Patres à vobis stant, & antiqua ipsa Ecclesia, ad hanc non prouocatis? cur illorum scripta non editis, ac profertis?

Præterea euidentissimum est, non ita multos ante annos, vel cum (Sigismundo imperante) Boëmi defecerunt à fide Catholica: vel cum Vornatiæ, & Augustæ eiusmodi colloquia institui Lutheranij petiissent, vel Carolo nono Galliæ Rege cū in conuentu Pofsiaco idem actum fuisset, nihil deniq; aliud consecutū fuisse, quàm vbi que funestissimas clades: Atqui hæreticos initio tanquam cuneum sese inferere, in causam religionis conatos fuisse, qd vbi aliquorū oscitantia, & fide nimis imbecilla, (sed nescio quo politico prætextu) permillum est, tum miras scissuras extitisse, ac postea ab vno, & ab altero apostata pependisse Principes illos, qui salua religioe Catholica, Deū ipsum propitiū: Pontificem Maximum Patrem amatissimum: Reges, ac alios Principes fratres: subditos deniq; obsequentissimos habituri fuissent.

Sed & cum eadem colloquia haberi cœpta sunt, erupisse quæ hæretici antea conceperant, non vinculū pacis, non erga Reges obedientiā, sed terribilissimas coniurationes, quibus non tantū diademata de eorundem

Regum capitibus decuterēt, verū etiam ipsa capita si potuissent, ac Deus permisisset, à corporibus Regum detruncassent.

Quod si tam stupidos existiment esse Catholicos, vt neq; præsentis Belgicæ defectione, nec dissentientibus inter sese alijs hæreticis, neq; cōfederatione ista Polonica ex Arianismo, Iudaismo, Mahometismo, Calvinismo; Anabaptismo; Lutheranismō, Picardismo, schismateq; confata excitentur ad ipsum, qd isti, qui V. Maieft. aures obtundunt, elatis supercilijis molitur, saltem hunc Regio nomini, & capiti honorē habeant, ne in istud quatuor vel sex Ministrorum Apostatarum (si Deo placet) consistorium, tanquam ad tribunal; Regiam Maieft. audeant isto fallacissimo astu accersere. Neq; enim tam citò aliquid controuersum in disputationem veniret, quin statim audiretur prouocari non ad Dei, sed ad Caluini, ad Lutheri, & eiusmodi reliquæ fecis verbum, atq; iudicium.

Neque porrò ij sunt omnes, qui eiusmodi conuentui, quem petunt interessent, quibus datū à Deo sit, vt dogmata ipsa percipiāt, cū ceteroquin populus sensu magis quàm fide ducatur, si in fide nutare incēperit. Quamobrem hæc publicè coram ijs agi, qui Theologica non tractarunt accurate, ijsque adiudicare aliquid in Ecclesia iuris, quæ putrida membra sunt: ab ijs autem ferri iudicium, quos nemo vnquā iudices constituit, iudicet cui vel mica salis sit in pectore, quid deniq; hinc cōmodi vel dignitatis cōsequi posset. Cæterum vt isti erubescant, amplius Regiæ Maieft. negocium faceffere, vel certè vt aperiant oculos, ac acutiùs inspecta veritate eam amplextur, hæc ipse adijcerem.

Num ad verbum Dei rectè exponendum Synodos aliquas velint saltē antiquas, quibus sanctissimi, doctissimi, iidemque fortissimi martyres interfuerunt. Num item admittere velint Patres eos, qui aut in Oriente primas tenuerunt: aut in occidente, cum vocati sint, & essent reuera Doctores, eadēdem, quæ nunc vigent, hæreses confutā runt. Si hoc probent, cur loco tot hæreticarum fabularum edi, doceri, & ex eis verbum Dei exponi non curant? Si eos errasse, & homines fuisse dixerint, cur idem de suis ministris potius non sentiant?

Deinde, si sibi concedi cupiant publicū de religione colloquium, cur primi non sinunt à Catholicis idem ijs in locis institui, vbi auita fides floruit, & Euangelij sparsa per Catholicos semina sunt, ac miraculis, & populorum, ac Regum consensione religio conseruata, & aucta fuit?

Præterea prodant suæ confessionis symbolum tot diuersarum sectarum sectarij,

ve

vt intelligatur, num id Calvinianorū, an Lutherianorum, am aliorum nomine vigeat. Ac forsā V. M. tas Regia illicō videbit, id accidere, quod Vornatiā contigit. se cū omnibus notissimum est, tum mihi, qui ei colloquio interfuit Emanuel Sabaudia Dux Sereniss. dixit, nemp̄ ipsos inter sese Lutheranos, vbi eorum fidei professio à Catholicis petita est, alterum post alterum recessisse foedissimo illo suo Euāgelij, & nouorum de caelo videlicet descendentium commento, dum inter sese ea de professione mirificè dissentirent.

Cū verò colloquium istud petunt: aut de sua, quam librocant, religione sunt certi, aut ambigunt adhuc. Si certi sunt, quorsum id, nisi ad audientium subuersionem, ad suam superbiam fouendam, ad Regiam, & rectam (si vnquam possent) mentem dimouendam, vtque eam Ecclesiae caput constituant, spectant? At ab hæreticis caput constitui, ecquid aliud est, quàm si quis à prædonibus, & plagiarijs Dux constituatur? Sin autem incerti sunt, cur templa Catholicorum identidem prophanant? Deo dicata in alienos vsus auertunt? de ipsa re qualis iudices, qui tamen iudices nunquam fuere, sententiam ferunt? Regijs ciuitatibus ipsam Catholicæ religionis adimunt, quod in suis prædijs & pagis ne attingi quidem volunt? Scilicet, hoc esset subdola fraude sceptrum Christi, Regiæ manui imponere, & spinea non Regia corona caput Regium afficere, ac statim quasi sedenti pro tribunali illudendo dicere: Prophetiza quis te percussit, quis tibi tributa aliò detorquet: quis omnem religionem auferre, quis deniq; perpetuam Regno tuo ac Regi tibi perniciem parere sedulo conatur.

At & illa maximi ponderis sunt, de quibus interrogari possunt: Num aliquo vnquam seculo putant hæretici apud Christianos integram Ecclesiam fuisse formam. Quod si confessi fuerint, iam igitur illam promant, per eos, quos habent testes antiquitatis: nam ijs testibus non detrectabitur à Catholicis fides. Sin nullam post Apostolos fuisse asserant, putidissimum mendacium, ac Christi Domini sapientissima prouidentia indignissimum, Regio iudicio explodendum est. Et aut denique necesse fuerit, vt putent à Regia Maiest. nouam instituendam esse Ecclesiam, aut à seipsis ex proprio capite post sexdecim denique secula aliquam effingendam, cui an alij hæretici dexteram daturi sint, Regiæ Maiest. Vestræ iudicium esto.

Interea si quid ex illegitimis Synodis eitaerint, vnde sicum simplicioribus facere studeant, viderint ij, quæ in calce

responsionum, ad septentrionalem nobilissimū virū ea de re scripti. Ipsorum autē hereticorum falsis citationibus si quis cordatus Theologus ita vtatur, vt eorum fraudes ex ipsis fontibus aperiat, facile conuincuntur sese semper mentiri, nisi sanari voluerint.

Ad extremum, interrogentur, num vllam vnquam hæresim fuisse perspectam habeant ex annalibus antiquissimis, aut ex ipsismet Patribus, quos interdum magnoperè extollunt, vt simplices decipiant. Nū inquam ab usam fuisse ipsa Diuina scriptura aliquam sectam possint (non callidè, sed syncerè allatis eorum Patrum libris, non suis detorsionibus) ostendere. Quod si ita sit, quemadmodum ex D. Augustino, D. Hieronymo, Theodoro, Epiphano, Damasceno, & alijs, præter ipsas legitimas & vetustissimas Synodos constat, hæreses eadem in de illis obijciantur, vbi tanquam in speculo suas feoditates aspiciunt. Et aut erubescant, vt sanentur, aut si pergant, esse insanabiles, sanè laras istas hypocritarum Catholicis facilius agnoscent.

Quoniam verò R. Maiest. V. nouit, non semel à quibusdam fuisse dictatum, nullum aliud presentius adhiberi posse remedium grassantibus tot hæresibus, quàm si intra quasdam metas furor iste coereretur. Quod tū effici posse existimabant, si tantū Catholica religio, & cōfessio Augustana in Regno foueretur. Ideò hīc mihi liceret adscribere, quæ perniciosissimū istud consiliū labefactarent, nisi satius duceret, probatissimi Senatoris istius Reipub. responsum ea de re, licet alio tempore, & alia occasione conscriptum afferre. Is aut fuit Cardinalis Hofius, qui Remp. Christianam diu, summa cū sanctitatis, diligentie, atq; constantie laude, & in hoc Regno, ac in varijs legationibus administravit, cuius (vt aliorum meliorum qui iam è viuīs excessere) consilia & sententias repetere, prudentibusque quibusdam obijcere, vtilissimum esset.

Quærenti igitur Paulo III. Pontifici Maximo ipsius sententiam, sic respondit. Quare coniungere cum Christiana cōfessionem Augustanam, eodem vtramque loco habere, ex æquo propugnationē vtriusque suscipere, quid est aliud, quàm eodem loco mendacium habere quo veritatem, & simul colere velle Christum, & Antichristum? quo quid absurdius? quid non iam dicam pietati Christianæ, verū vel ipsi minus consentaneum est rationi humanæ? Rectè dictum est à Propheta: Si Dominus est Deus, sequimini illum, si autem Baal, sequimini illum. Nemo potest duobus dominis seruire, dicit veritas. Et erit aliquis, qui

qui contra veritatem hanc se posse Christo putet, & satanæ stipendia facere? Quæ societas luci ad tenebras? quæ participatio iustitiæ ad iniquitatem? quæ conuentio Christi ad Belial? Præclare dixit ille, cōan gustatum est stratum, ita vt alter decidat, & pallium breue vtrumque operire non potest. Aut Augustana cōfessio decidat necesse est, aut Christiana; stratum humani cordis angustus est, quàm vt vtrumque capere possit; pallium breuius est, quàm vt vtrumque possit operire. Quàm autē terribilis est illa vox Dei: Scio opera tua, quod neque frigidus es, neque calidus: vti nam frigidus es, aut calidus, sed quia tepidus es, neque frigidus, neque calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Non alio loco tepidum habet Deus, quàm quod frigidum, totum sibi vendicat hominem, neque serere potest, vt ex dimidia parte Satanae, ex altera dimidia sit additus. Qui cum Christo non est, Christi aduersarius est, sicut ipse dixit Christus, qui non colligit mecū, dispergit. Nulla societas fidei & perfidiæ esse potest, Fides non est, nisi vna, nec dici fides potest, si non sit vna: cum per quàm scitè scriptum sit ab Hilario: Quidquid præter vnam fidem est, perfidiam esse, non fidem. Non possunt duæ fides ab vno defendi, nisi perfidiam simul defendendam suscipiat, quod à Rege Catholico Christiano, & orthodoxo cū primis alienum esse debet, qui sicut fidem pro virili sua tueri, sic perfidiam omni ratione persequi tenetur. Tam quod in ea constitutione scribitur, liberum esse cuique debere integra fama fideque sua, se ab Ecclesia Dei separare, quid hoc est aliud, quàm sacrilegium schismatis approbare? Atqui, si congerantur in vnum hominem omnia quotquot excogitari possunt crimina, quamlibet ea sint enormia, cum hoc tamen schismatis crimine collata, festuca sunt cum trabe comparata, vt esse integra fama fideque post factā ab Ecclesia Dei sacrilegam separationem, nihil aliud sit, quàm vacare crimine, post omnia quotquot sunt in orbe flagitia designata. An huc non rectè quadrat illa Prophete comminatio? Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem, ponentes dulce in amarum, & amarum in dulce. Non ignorat Stas. Va. quod N. agnouerit, quàm absurda, quàmque impia multa decretum hoc in se contineret, quodque multum restitans, multis prius p. ofusis lachrymis inuitus subscripserit, cum à nulla re magis, quàm à tali subscriptione mens illius abhorreret. Est hoc adhuc pie mentis indicium, quam non potest Stas. Va. non laudare. Sed quæ necessitas ad egi N. vt scriberet?

nunquid illi facere non licuit, quod à Catholicis Regibus in causa non dissimili factitatum esse meminerat? vt saltem de certis capitibus ad sanctam sedem Apostolicam referret? Nihil est necesse longius abire, præcorumque seculorum exempla proferre: Quæ Vornatiæ ante triginta & octo, quæ Augustæ ante viginti octo annos à Serenissimo Carolo V. Imperatore fuerint postulata, tenet procul dubio memoria. Num autem statim assensus is est ad ea, quæ petebantur? minimè gentiū, verum ad sanctam sedem retulit, cuius proprium esse de rebus eiusmodi cognoscere testificatus est. An aliquid simile in ista re factum est? fuit in eo vel verbo saltem vno facta mentio sanctæ sedis Apostolicæ? scilicet, vbi de confirmatione Regis agitur, vbi Romanus Pontifex agnoscitur, vbi de religione agitur, ibi vel verbo illius meminisse fas non esse ducitur. Quale est hoc per Deum immortalem? an alienus à religione Christiana Pontifex esse censetur? Videat autem N. num se tam dura seruitute premi deceat? Priusquam coronam acceperit, iure iurando se N. obstringet, quod sanctam sedem Apostolicam, & sanctitatem suam rectorem illius exaltare velit secundum suum posse. Quæ poterit autem esse spes facturum id N. si vel ipsum Papæ nomen inter hæreticos edere non audeat? Quod ardentissimis votis expetunt omnes, vt vna sit Electorum fides, etiam si colloquia millies fuerint instituta. Nihil est autem quod speret aliquis euenturum id vnquam, nisi prius ad vnum hunc vnde discesserunt, cui clauum, & clauas Ecclesiae suæ Christus tradidit, redierint ij, qui discesserunt: clamat hoc res ipsa. Quid enim esse causæ putamus, quod qui discesserunt ab hoc vno, nullum à se quoque discedendi finem faciunt, & suæ voluntatis inclinatione nunc in hac, nunc in illam sectam propendent, nisi quod retineri fidei non potest vnitas, vbi non præest vnus Ecclesie. Documento nobis esse possunt vel ipsi nostri temporis sectarij. Inter quos cum nemo sit, qui ceteris excellere non cupiat, nec vt vnum aliquem superiorem agnoscant, animum inducere queant, quanta sit inter eos opinionum varietas, quanta & animorum distinctio, quandò flagrent ipsi inter se odio mutuo, non ignorat N. Nec Philippo Schnepius, aut Illyricus, nec Schnepio Philippus, nec vtrique cedunt ij, qui de iustificatione dogma sequuntur Osiandrine quid interim dicatur de Caluino, de Schuenkfeldio, deq; hereticorum reliquis portentis, quæ nō modò nulli mortalium, sed ne Deo quidē cesserint immortalium, cuius honorē ad se translātū cupiunt.

dum, quamlibet ipsi dissideat inter se, suū tamen verbum eorum quisque Dei verbū vocari vult. Vel ex hoc itaque perspicuum cunctis esse potest, quā sit ad vnitatem fidei retinendam necessarium, vt vnus aliquis Ecclesię Dei præsit vniuersa, ex quo salutem etiam illius pendere scribit D. Hieronymus, vt si non exors quædam & emittens ab omnibus ei detur potestas, tot in Ecclesijs effici schismata necesse sit, quot sacerdotes, vt quantum quitque salutem amet Ecclesię, tantum illius auctoritatem salutem esse cupere debeat. Sed excusabit N. se fortasse, quod cum ingens telū sit necessitas huc adacta fuerit, vt non nihil ab officij sui religione declinaret, ac à quibus animus illius plurimum abhorrebat, ad ea suum assensum præstaret. Etenim præsens à NN. periculum imminēbat, aduersus quos vt auxilia per ordines decernerentur, aliter illis persuaderi non potuit, quā si quorundam importunæ petitioni nonnulla prius per eum concessa fuissent. Quid aut? An in eos, qui talia suggererunt ei consilia, non recte dici poterit illud à Prophetā quōdam dictum: Nunquid nō est Deus in Israel, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron? Itane fuerunt à Beelzebub auxilia petenda, potius quā à Deo Israel? Scilicet, nisi contra NN. nobis Deus Accarō succurreret, nihil erat, quod in Christo, qui verus Deus est Israel, præsidium vllum haberemus. An Christus, prius negandus, & ita demum victōria de Christi perduellibus est expectanda? Certè concedere qualia fuerunt in comitijs illis postulata, nihil aliud fuit, quā Christum negare. Quam autem feliciter hætenus illi cesserunt expeditiones istę, irato Deo susceptæ. Longè præstabat quaslibet etiam duris conditionibus inducias cum illis facere, quā ad has cum ijs, qui se præciderunt à Christi corpore, tam iniquas, & indignas pactiones descendere. Porro corrigendi quæ sunt errata ratio hæc esse potest, vt quod peccatum est hætenus conuientia, pensetur deinceps tantò maiore diligentia, suas in eo vires N. contendant omnes, quò sibi subiectos Principes, & populos ad vnitatem Ecclesię, vnde aberrarunt, reuocare possit, quod ita demum effectum iri spes est, si quibus rationibus adduci queant, vt more maiorum suorum Sanctę sedi Apostolicę subiecti esse velint, & ei se filios præstent obedientes. Quod eorum statu, qui nunc est, fortasse minus difficile foret illis persuadere, quando quidem & oculis ipsi suis vident, & modò nō manibus contrectant, quā varia, quamq; multa, & horrenda schismata nullo non & impietatis, & blasphemiarum genere sca-

tentia ex eo tempore nata sunt, ex quo separationis ab hac sancta sede consilia sacri lega sunt suscepta. Vnus igitur Pastor, vnum vt sit ouile necesse est, si volumus, vt id ipsum sentiant, id ipsum dicant, idem sapiant, vnam & eandem fidem vnanimis retineant omnes: Abique hoc, si milles habeant colloquia, nunquam inter eos, & ab Ecclesia Dei, & à seipsis dissentientes vnitās constabit. Sed si maius id, quoddam ac difficilius esse videtur, quā vt ab N. præstari possit, non exigit Sanctitas V. quæ supra vires sunt.

Est aliqua prodire tems, si non datur vltia.

Saltem conatum hac in re suum ostendat, quod si facultate destitutum illam esse cognouerit, facile vel in eo solum Va. Stas. acquiescet. Non potest ijs, qui minus illi coniuncti sunt, quosque sibi minus arctis vinculis obstrictos habet, persuadere illis, in quos plus aliquid sibi iuris & potestatis à Deo concessum, est: saltem in illis terris quæ sibi hæreditario iure deuenerunt, hæreticis receptum dari non permittat, ac procul ab illis arceat Satanę ministros, qui se transfigurant in Apostolos Christi, suumque verbum imperitæ multitudini pro Dei verbo venditant. In primis autem si quid habet apud se ex NN. consensum ab leget. Ista certè, qua N. hætenus vsus est conuientia nihil aliud, quā illecebra quædam hæreson fuisse videtur: & est illud longè verisimium quod error, cui non resistitur approbatur. Fieri nō potest quin pertrahantur in errorem plurimi, cum in oculis illius, eadem illa, quæ vel Vittemberge, vel in media Saxonia nemine prohibente prædicari audiunt. Quod si non putat N. ita subito se cunctos exterminare posse, qui sunt prauis hæreticorum opinionibus imbuti, saltem operarios illos subdolos, qui prædicatores Euangelici videri volunt, è terris suis primo quoque tempore facessere iubeat. Neque committat vnquā vt aliquem subiecti sibi populi metū præse ferat, à quibus eum Deus metui voluit, ibi præsertim vbi Christi causa agitur, vbi sacrosancti corporis eius mystici laceratio prohibetur. Nunquam deerit Diuine Maiestatis auxilium Principi causam illius fideliter agentis. Quod si maximè tanta vis, tantus etiam esset furor multitudinis, vt sine discrimine Christiani Regis officio ipse fungi non possit, si cuique alteri, sibi præcipue dictum esse Principes existimare debent. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest & corpus & animam perdere in gehennā. Hunc qui timet, mortalium timet neminem, nam & defensum iri se illius protectione

tionem non dubitat, si sic illi visum fuerit expedire. Hac si fortè minus defendatur, vt effugiat supplicia maiora, nō grauatim perferet minora, cum præsertim certò per suam habeat, illa tantis æternæ gloriæ præmijs iri compensatum, vt eorum contemplatione sus cuique spiritus vilis esse debeat. Hoc igitur in primis esse curę debet illi, etiā si fractus illabatur orbis, vt nullius tamen neq; hominis, neq; dæmonis metu terreatur, quò minus impuros illos nō dei, sed sui verbi ministros si nō potest ex alijs, saltè è suis hæreditarijs terris protinus exeat. Deinde quæ sunt in comitijs malè vel promissa, vel constituta, mutare studeat. Quod interdixit N. iudicibus, vt ne vel in ius vocet eos, qui per summā iniuriām suis bonis Ecclesiasticis, pios sacerdotes auerterent, vel ea repetē ibi ius dicat, quandoquidem id cōtra ius & fæsonne fecit, rectè mutare potest, cū præsertim in coronatione sua iureiurādo se prius obstrinxerit, quæ sunt Ecclesijs collata & reddita, inuolabiliter velit obseruare. Contra quæ iurandum suū venire postea nunquā potuit. Iam verò quod parum cōsideratè promissæ æquè se defensurum eos, qui sunt hæreticæ, atque eos, qui sunt Christianæ & Catholicę cōfessionis, & eodè vtrosq; loco habiturum, est in eo grauius erratum, quā vt vno sermone satis explicari queat. Sed est ingens Dei misericordia, qui præclarā nūc dedit occasionē, per quam inuitare ipsam videtur, quæ tam turpiter & perniciose promissa sunt, vt ea summa cum honestate rescindat. Confudit enim Dominus linguas eorum, qui sunt Augustanæ cōfessionis, vt non audiat vnusquisq; vocem proximi sui, vt se mutuo nō intelligant, vt capitalibus odijs inter se certent, sibiq; sint inuicè cōtrarij, id quæ re vera sunt omnes hæretici) vt penes quos cōfessio sit Augustana, satis liquere non possit. Quare si nulla iam est Augustana cōfessio, aut qui pertineant ad illam, sciri non potest, etiam si rem licitam ipse promississet, non tamen iam promisso tenetur, cum & hoc facile quis non prorsus hebes intelligat, nihil esse nunc aliud cōfessionem Augustanam, quā credere, quod quisque vult, vt posteaquam ab vna fide ad aliam atque aliam profilerit aliquis, nihilominus Augustanæ cōfessionis esse iactet, vel ob hanc solam causam, ne ab hoc feedere sit exclusus. Hic itaque nodus quò ad propugnationem Augustanæ cōfessionis attinet, solutus iam est, vt nullo modo ipse ad eam obstrictus esse videatur. Cæterum est quiddā in illa deliberatione, & iuri, & æquitati maximè consentaneum, cum ne quis audeat

famosis libellis famam cuiusq; profcindere prohibetur. Atqui si cuius alterius existimatio maledicis hoc genus libellis lædenda non est, tum eius præcipue de quo scriptum est, Principi populi tui non maledices. Interea verò quid est, quod maiore cū impunitate fiat, quā quod fama Romani Pontificis laceratur, & omni maledictorum genere profcinditur; in quo conuictijs incessendo quantum quisque fuerit petulantior, tantò maiori cum plausu oratio eius excipitur. Quid autem in causa est, quod huius tam iusti decreti nulla sit executio, quòd nec in eos, qui scribunt vlla sit animaduersio, nec eorum libri prohibentur, quin publicè prostant etiam in ijs terris, quæ iure quodam hæreditario sunt illi subiectæ? Sed inficiete se factum esse dicet. Credit Stas. Va. si iam admonita, deinceps hæc non tulerit, & pesti huic si minus ex omnibus terris, saltem ex hæreditarijs suis proscriptæ aqua & igni interdixerit. Ad hunc modum si errores suos non agnouerit modo, verum & correxerit, si sui magis quā verbi Dei ministros improbos, & sediciosos à suis ditionibus omnibus exterminandos curauerit, si de ijs, qui Pontifices maledicis incessunt, quæ iuxta leges debentur poenas expetiuerit, si denique fecerit omnia, vt omnes intelligant, ex animo sibi dolere, quod suo, hoc est Christiani Regis officio parum nauiter hætenus aduersus hæreticos functa fuerit, nec vllam pro peccato suo satisfactionem recusauerit, ad hunc modum si se gesserit, nihil est, quod obsequens filius de patre plena viscera charitatis habente sibi non rectè possit polliceri. Quantum citra Diuinam offensionem facere. Stas. V. poterit, libenter in omnibus illi gratificabitur, nec vllum in se beneuolentissimi Patris officium requiri patitur.

ANTONII POSSEVINI SOCIETATIS IESU, Alterum iudicium de Desiderio Erasmo, ad quem noui Ariani prouocant.

P R I M V M dicam; quis nam fuerit Erasmus, deinde cur in varios errores deciderit, postremò, quā merito damnatus sit. Hoc enim & oculis nouorū Arianorū aperiendis, quod eum

eum prouocant, fortassis proderit: & alijs, ne plus nimio fides ijs adhibeatur, relegendis conduceret, qui quoniam neque solidis Theologiae fundamentis innixi sunt, nec vlla auctoritate publica muniti, censores esse voluerunt. Ecclesiae, merito ab ea ipsa explori sunt, ac tanquam vapor euanuerunt.

Erasmus igitur Batauus ex ciuitatis Gondanae Roterodamo vicinæ Parochia genitus est, qui eum ex famula suscepit, quæ prægnantem, quod crimen celaretur, in proximam ciuitatem ablegauit, natus autem anno superioris seculi sexagesimo nono, obiit huius trigesimo sexto Basileæ. Adulescens Ecclesiastica disciplina se dedens professus est monasticen Canonicoꝝ D. Augustini regulariũ in Monasterio Stein propè eandem Gondam Batauiæ oppidũ. Nouennio post sacris initiatus, & votorum susceptorum pertæsus monachatum deseruit, vagusque per Europæ Academijs obambulans, cum æstu humanæ gloriæ ferueret, ingenioque & memoria abundaret, plurima concepit, quæ quoniam vnus ipse concoquere non poterat, neque verò iudicium aliorum adhibebat ad limam suorum scriptorum, quantum plures edidit libros, tantò crebriores cumulatit errores, maior futurus esse voluisset. Sinistro igitur (vt ita dicam) omne inter prima illa, vnde sibi nominis famam conciliauit, Moriam edidit, Lucianum & Satyricos imitatus, sacerdotij dignitatem, & decorum oblitus. Inde, vt sollemnem est equis freno solutus, atque furentibus, vt quò licetius currant, eò grauius huc illuc passim impingant ex censura Patrum antiquoꝝ, quam nulla fultus auctoritate legitima, (nec certè vera Theologia) sibi temerè vsurpauerat, eodè superbiè typholululentos pedes in diuinis codicibus inseruit, ac fenestram patefecit nouis Arianis ingentè, quemadmodum Transyluani ministri, vti alibi ostendimus, testati sunt. Cumq; hinc salibus & iocis amarulentis, illinc mordacis vafania bibliothecas suis partibus referisset, inuicta est in animos multorum noua quædam eius sceptica doctrina, qua plures de Christo Deo, deq; alijs omnibus articulis fidei, (sicut illi primò cõtigerat) dubitarent. Has feces cum pleriq; lambarent, Lutherus quoq; hausit, vt non immeritò postea illud prodij in vulgus: Erasmus inuit, Lutherus irrui: Erasmus parit oua; Lutherus excludit pullos: Erasmus dubitat, Lutherus affueerat? idque aliud: 'H'ερασμος Αουθενίζε, η Λουθερος Ερασμίζε. hoc est, vel Erasmus Lutherizat, vel Lutherus Erasmusizat. Sic & Lutherus Sanctissimam Trinitatem, & cum hoc Calvinus Christũ

Tul. Caes. Scaliger in fine lib. Poeticæ.

Vide librũ Authoris de Atheistis hæreticorum huius seculi.

Vide librũ de Atheistis.

verbum & Deum, & alij diuinis omnes personas impetere, reliqui audacter & blasphemè pernegare sunt ausi. Ac quum Erasmus addubitallet de Euangelij D. Marci auctore, atq; inscriptione, erupit clanculũ Musculus, qui postremũ D. Marci caput arrodens abscedit? Ac cum Lutherus Apocalypsim D. Ioannis impiè dånasset, Erasmus eadem à nouo Testamento trũcauit, & vterq; celeberrimum de sanctissima Trinitatis vnitatem testimoniu ex priore D. Ioan. Epist. erasit, non inanè apud Arianos gratiam sibi concilians, ac si ascitiũ, & aliudè, (vt Ariani quondã dicebant) ab homousianis fuisset intrusum. Paraphrases itè Erasmus in Euangelia edidit, quæ magnis scatenroribus: quos qui nosse velit, Natalem Bedam Theologum Parisiensem præter alios consulat, qui de ijs, vt & de Iacobi Stapulensis erroribus librum ante aliquot annos conscripsit. Vt verò Satanas per præceptum Erasmi ingenium viã sibi patefaceret ad infirmam Apostolici symboli fidem, initio Præfationis eiuẽ Paraphrasis in D. Matthæum Erasmus cõstanter statetur, nescire se, num Symbolum illud ab Apostolis manauerit. Id q; tamen affirmant veteres Rufinus, D. August. & alij. De Patribus autè, cum sibi eandè censoriam notã sumpsisset, & extra fines humaniorum literarum exiliret, mirum est, quàm multus fuit in lapsibus, dum præter Diuos Cyprianum, Hilarium, & reliquos Beatos quoque Hieronymum, & Augustinum, quali ab ijsmer ipsos auellit. Extant Mariani Victorini Reatini scholia in D. Hieronimum, quibus sexcetos, & ad eò plures Erasmi in eius patris epistolis cõmissos lapsus redarguit: quæ postea restituta à Paulo Manutio prodierunt in lucem. Percenset Hieronymus Torrensis Societatis nostræ Theologus plures locos ex Diui Augustini operibus, in quibus Erasmus non tam videtur hallucinatus fuisse, quàm malignè iudicasse. Nam & quod duos de communi vita, & moribus clericorum tractatus vtilis originem, & instituta vitæ monasticæ continentem sustulerit, quos inter illius Patris opera Posidonius, qui quadraginta annos cum B. Augustino (vsque ad eius nempè mortem) vixit, suo adscripsit indiculo, non ad eò mirandum est, cum vix vllus vnquam Apostata, & qui cucullam excusit, potuerit eiusmodi scripta æquo animo ferre. Videat Catholicus Lector, quæ scripsit Ricardus Cenomanus Theologus Parisiensis, contra censuram Erasmi aduersus regulam Monachorum à Diuo Augustino conscriptam. Nec verò Erasmus intra istos limites sese continuit, sed modò aliens, modò negans, infernum cœlo miscuit, ac Socratem, Ther.

Andreas Musculus.

Rufinus expositione in symbolum Apostolorum. August. sermo. 3. de Palmis.

Hieronymus Torrensis in præfatione in confessione Augustiniana.

Tot. i. operũ D. August. in scripta. Parisijs. Erasmus in Puggat. aduers. Luther.

Tul-

In Collegio naufragij nomine Adolphi.

Vide Perri Canisij opus Marianũ vbi de Erasmo plura.

Tullium, atq; alios tũ Græcos, tum Latinos tantũ non ab inferis excludit: per dilucida tamen interualla (cum antea de Beata virgine indignissima garruisset) in se rediens, votũ nuncupatum ei Laureti persoluit, & hymnos Latinè ad Germanicè à se cõscriptos in eius laudè, & inuocationè edidit, & Ioãni lung Canonico, atq; in spiritualibus (vt aiunt) vicario Frisingensi dicauit. Hæreticis autè modò blandiè, modò stylũ aduersus Lutherũ acuens, de eo scripsit hæc verba: Hic homo nihil crepat nisi Satanas, diabolos, laruas, lamias, megeras, aliasq; voces plus quàm Tragicas. Quæ cum Erasmus scriberet, data interim Catholicis (licet callidè) spe respicienti iudiciũ Ecclesie aduersus se nõ semel declinauit. Sed interim dũ bona de se polliceretur siue Bede Natali, siue Thomæ Moro Anglo martyri, à quibus admonitus fuerat, vt exemplũ D. August. fecutus, què minus orthodoxè scriperat, ea retractaret, nec tamè vn quã promissum præstitisset, tandè acerbũ diem obiit, relicto quidè nomine, sed pleno crimine: quare & pleraq; ipsius scripta, vt erat communitus, proscripta sunt, & vitinam eius animam requiem inuenierit.

Hæc cũ ita sint, intelligunt isti, qui putant maximum nescio què, & tanquã oraculum fuisse habitum, vel habedum Erasmus, num meritò siue alij, siue ipse meis scriptis Rhetorè illum plusquàm Theologum vocauerimus: quæue cauendum sit istorũ iudicium sequi, quorum audacia, & à nominis claritate, pfecta confidètia precipites illos egit cũ plurimarum animarũ dispèdio, atq; pernicie. Quod si quis (postquã huc deueni-

mus) velit aliorum nostrĩ temporis Theologorum sobriè sapientium iudicia, & labores in Patribus susceptos pacatè perpendere, istosq; semicatholicos (vel itè aliquos prorsus hæreticos) Paraphrastes cum ijs cõferre, optima quèq; de eo sperare auderem. Ecquis enim si Iacobi Pamelij edita scholia in Tertullianum, cum ijs, quæ B. Rhenanus scripserat, aut eiusdem Pamelij de operibus D. Cypriani, vel Victorij Reatini, què paulò superius nominauĩ, iudiciũ de Epistolis D. Hieron. cum eo, quod tulit Erasmus, contulerit, clarissimam lucẽ in ijs, præ istorũ densissima caligine, non videat? Extant duorum Torrensiũ Theologorum nostræ Societatis, alterius cui nomen Hieron. in libros D. Augustini, alterius autè cui nomen Franciscus in veterum Pontificum Epistolas vtilissimi labores. Prodierunt item confessiones collectæ ex Sanctis Ambrosio, atq; Hieron. B. verò Irenæum emendatum, & cum declarationibus eruditis Franciscus Feuardentius: D. Gregorium Nazianzenũ, Bilius: alij alios edidè purgatos à mendis, si quæ in eos ex antiquorũ amanuensium errore, vel ex recentium Typographorum lapsu, irrepserat, & alij quoque alia præstitère. Qui labores vt acre ingenium & Christianum pectus redolent, sic contra factè monstrant, quã detestanda rabie, vt & crassissima rerum antiquarum ignoracione hæretici glossemata, censuras, argumenta, coronides, falsatos indices, appèdices, corollaria, castigationes, Antidota, sexcentaq; alia ad auertendas à veritate hominum mentes contexuerunt.

ANTONII POSSEVINI SOCIETATIS IESV, EXAMEN PICARDICAE SECTAE, QVAE MIXTA EST EX LVTHERANIS, CALVINIANIS, & Anabaptisticis hæresibus.

Anno 1582.

TSI Picardica Secta radices in Boemiæ Regno, atq; in Morauia satis altas egit, nõ erat tamen ita omnibus (ne ipsis quidem Boemis) cognita: sed Venceslaus Sturmius Societatis nostræ Theologus, cum ante quadrienniũ Litomislj, què Boemię ciuitas est, patria lingua librũ de illa satis grandè, atq; eruditum, edi curasset, inconstantiã, & impietate eius sectæ patefecit, ac mirificè perstrinxit. Ex eo igitur potissimũ, deinde & ex ipsis Regũ Boemię edictis, quorũ authographa vidimus, ea quæ huc spectant paucis attingam.

Picardici Valdenses, quos in Boemiã Boleslauenses fratres appellat, de suis dogmatibus persèpè secum ipsi pugnarunt què vna res satis ostendit, à Deo, qui vnus, & cuius vna Ecclesia, & vna fides est, Picardicam sectam haud esse profectam. Etenim cũ scriptis, & cõfessionibus quasi supplices cõtinenter rogèt, vt sibi certior, & magis salutaris doctrina ostèdatur, quã libèter (vt inquit) sint amplexuri, cõuincuntur & ad sanã doctrinam nunquã peruenisse: & ista hypocrisis Catholicam fidem tanquã iugum excutere, atq; hæreses alias omnes (id q; faciunt) præ sua despiciere. Hh z Porro

Vide pag. 70. & 71. Sturmij.

Sturmij pag. 41.

Fol. 81.

Notate Principes.

II.

III.

III.

V.

Porro inter Picardos ij doctiores habetur, qui Lubancium (sic vocant) opp idu Morauia incolunt, quos constat ne Latine quidem nouisse, atque originem suam, vt ab hominibus à fide Catholica, sic ab omni pietate alienis duxisse. Neq; enim ipsimet diffidentur se initio à Rokizana Boemo Parocho, atq; ab eius affectis sacerdotibus grauisimis erroribus, de quibus sollicitam (vt aiunt, si Deo placet) conscientiam gerebant, fuisse liberatos: nempe cum ex ipsius Rokizanae consilio libros, & scripta Petri Kelsicensis attentè legissent.

At qui postea Rokizanam hoc ornant elogio, quod homo superbus sibi in doctrina non confiterit, ne propter veritatem Dei persecutionem pateretur, eiusq; opera factum esse aiunt, vt fraudulenter Taboritæ homines sancti & pij (sic eos vocant) fuitus extirpati fuerint.

Præterea & ipse Petrus Kelsicensis quæ Duem in religione constituerunt, sequentes errores immanes docuit.

I. Nullos Christianis Magistratus esse gerendos in Republica.

Non esse ad prophanos Magistratus ob sui defensionem confugiendum.

Nec fures, neque latrones in vincula conijciendos, aut plectendos esse.

A Christianis nec pendenda tributa, neque operas Dominis esse præstandas.

Præterea damnauit omnes leges humanas, Imperatorum, Regum, Provinciarum, & Ciuitatum. Deniq; spreuit oes ordines Patricios, & Equestres, ac quoscumq; nobiles, quorum etiam imagines contemptim varijs additis ludibrijs, qui eum secuti sunt, pingunt.

Perniciosissimè verò ijdem cum illo docent infantes ad futuram fidem, & ad futuram remissionem peccatorum esse baptizandos, quasi dum baptismus cõfertur nõ conferatur eodem tempore & peccatorum remissio, & fidei donum.

Præterea blasphemant, Baptismum infantibus illis, quibus fides propria & aliena ferre non potest auxilium, nequaquam prodesse. Ex quo per istos efficitur, infantes licet baptizatos, reuera tamen per baptismum nec esse participes Christi, neque ex sancto Spiritu renasci, nec peccati originalis culpæ, siue reatus remissionem assequi. Quare ecqua istis sine baptismo erit via salutis? sed & ipsimet Picardi non negant Baptismo verum Christianum non effici: quamobrem eos, qui ante vsum rationis, atq; (vt ipsi loquuntur) ante annum duodecimum moriuntur, danari putant. Item infantem credunt in hæresi natum, esse rebaptizandum. Et ad eas redacti infanias, vt neq; baptismum, nec alia sacramenta quidquam in homine existiment operari, opus esse aiunt, vt ante baptismum, atq; ante alia sacramenta,

per propriam fidem quis iustificetur. Hinc igitur Christi & sapietie, & instituto, & merito passionis, maxima inseritur iniuria.

Fol. Ee. 7. & 4. & 51. & clarius fol. K & 7. & ad 2. K. 4. K. 6. Sturmij pa. 201. & 203. 211.

Quod si quis de ijs quærat, cur igitur ipsi baptizent infantes? Respondent. Vt obli- gentur parentes, & adfiscantur susce- ptis, qui baptizatos in fide, & bonis moribus ad annos vsque discretionis instituant, donec propriam fidem, per quam iustificen- tur, pñteri queant. Sic isti noua susceptori- & baptismi adhibitione pepererunt, non ad regenerationem, sicut Christus instituit.

Illud autem aduertendum est (vt sibi nunquam falsitas constat) plures iam sateri sese ab illorum suorum Apostolorum orbi- ta, seu potius cœcitate deslexisse. Recenti enim confessione edita errorem de Baptis- mo retractarunt. Fatentur enim se ex scri- pturis deniq; intellexisse iterationem Ba- ptismi in Ecclesia non esse necessariam, At sanè potuissent ante 1500. annos ab Ecclē- sia Catholica hanc veritatē doceri. Et vt poterant edoceri, ita corrigere apertè debe- rent, istud de Baptismo infantum errorem, nisi cū iam illum non doceant, (& tamen callidè occultent) subdole alios in suorum maiorum pedicas incautos trahunt.

Quod verò adhuc in eodem errore ver- sentur, restatur præfatio eiusdem noue il- lorum confessionis, cum suæ scēte originē scribit. Hi enim sunt (inquit) nostri Prin- cipes, auctores, & maiores, quorum doctrinā, & pia studia hætenus imitatur. Hac illi.

Anno 1574. art. 3. fol. 9. pag. 331.

Et liquidius in confessione Regi Ladis- lao oblata affirmant, Baptismum maiore cum certitudine esse in hominibus ratione ventibus. Verū enim uerò Ecclesia & cre- dit & credendum præcipit omnes infantes in nomine Patris, Filij, & Spiritus S. aqua salutari ablutos, si in illa innocentia, ante- quam mortaliter peccare possint, ex hac vita decesserint, certissimè vitam conse- qui æternam.

Præterea eadem confessione Picardi om- nes homines in peccato concipi, & nasci, & natura filios iræ fieri dicunt, & eius pec- cati fructum esse æternam damnationem.

Confessio Anno 1574 edita, pa. 6.

Quod autem Sacramenta nihil (vt blas- phemant) in hominibus operentur, ac pro- pterea opus sit ante baptismum iustificari, ex- tat eorū scriptum, quod ita habet. Fratres nostri ita docent, qd Sacramta per se, & se- ipsis, seu externo illo opere, (porrectione videlicet, & acceptione, vel vfu) nulli, qui non sit prius per Spiritum S. viuificatus, & qui (vt dicunt) bonos motus in se non ha- beat, præbeant gratiam, neq; iustificantem neq; viuificantem fidem, atq; ita non iustifi- cetur in spiritu, neq; regeneretur. Itaq; & hunc si decesserint ante annos discretionis esse damnandum opinantur.

Anno 1574. art. 4. pag. 12. & 13.

De hoc vi- de art. 11. de sacram. in comou- ni pag. 55.

Addunt

Pag. 170.

Anno 1574. art. 3. fol. 9. pag. 331.

Fol. 70.

Fol. 83. & 5. cap. 3. fol. 47.

Fol. 51.

Addunt impium, & pestilentissimum errorem aduersus sanctissimam Trinitatem. Dei enim opera ita ad extrā secundū distinctas personas diuidunt, & opus crea- tionis autumant adeo peculiare esse Dei Pa- tris, vt id neque ad Filium Dei, neque ad Spiritum S. vlatenus spectet: Ex quo effi- citur tribus Sanctis. Trinitatis personis, non eandem esse Deitatem, non eandē na- turā, non eandem potestatem, non eandem sapientiam, non eadē coæternā Maiesta- tem, si quidē distinctas formas, & naturas habeant necesse est, quorū operationes & a- ctus diuersi sunt. Ecquid autem isti aliud agunt, quàm quod filium Dei & Spiritum sanctū sua Diuinitate spoliant, atq; ita la- tissimè viā ad Arianismū sternunt? Cæte- rā Picardi sua confessione de fide Sanctis. Trinitatis apertè hoc, qd diximus, enūciāt.

Negant itē verum corpus, & sanguinem Christi esse in sanctis. Sacramento altaris. Accedit eorum dubitatio in fide, ipsaq; ignoratio necessariorum ad salutem arti- culorum. Etenim respondentes ad tertium Lelicensium scriptum, narrat inter sese ortum esse disidium, in primis Num iura- mentum ad fratribus exigendum sit. Deinde Num qui Magistratum gerit, locum in Ecclesia, & salutem consequi possit? Neq; enim multò antea existimabant barbaros esse, idololatrias, ac paganos, qui Rempub. administrant. Quos errores reliquorum suorum fratrum agnoscit Lucas quidam, respondens scripto alterius, quem sua lin- gua vocat Kalencz, anno huius seculi 23. eaq; respōtio Boleslauiæ edita est, in qua ij- dem errores extant, se verò, inquit, istū er- rorē emendasse, deq; eo pœnitentiā egisse.

Præterea scriptis cōtra Lelicensis editis apertè asserunt, se dubitasse, quidnā de cœ- na Domini esset credendum, cū enata fuis- set inter Taboritas ea de re, & alios sacerdo- tes acris dissensio. Sic enim eorū quinquaginta in syluas, & montes Ziambergenses sese cōtulere, homines rudes, & prophani, tanquā ad nescio quod Synodi genus de tota re deliberaturi: id quod scripto cōtra Leli- censes ipsimet recensent. At & fatentur se processisse ab illa Husi parte, in qua sacer- dotes vtrāq; speciem porrigentes Catholi- cæ Ecclesiæ ritus, & mysteria celebrant: Ec- quis igitur (bone Deus) vno momento tan- tam rudibus, neq; verò vel Episcopis, vel sacerdotibus, nec legitime vocatis tradidit facultatē docendi, & administrandi Sacra- menta, atq; eos recipiendi, quos sacerdotes ementito nomine creabant, siue quos ad se ipsos seducebant? Si quis autem ei scēta se addixisset, hunc iterum esse baptizandum, deinde infantes baptismi initiari in fidem futuram, & remissionem peccatorum fu-

turam, atq; alia eiusmodi commenta im- pla (vt & superius diximus) commenti sunt.

Cum autem maiores illorum docuif- sent in Ecclesia esse ab ipso Dei filio septē instituta Sacramenta (quod ex eorum con- fessione edita, & Regi Ladislao oblata li- quet) postea respondentes contra Lelicen- ses, duo tantum esse asserunt ad salutē ne- cessaria à Christo; cætera verò quinque ab Ecclesia sancta ob ministerium multorū singulare constituta, quæ cum veritati inseruiant, hac sese nomine constitutio- nis humanæ non reijcere: Neque verò hęc confiterunt. In decreto enim articulo, vbi quærent, equis instituerit Sacramēta, scri- pserunt tria à Christo fuisse instituta. reli- qua verò suam veritatem, & dignitatē ex- tribus alijs consequi. Nempe Ordinem sac- rum, Matrimonium, & extremam vnctio- nem, quæ tribus alijs contineantur, quæq; suo tempore sint necessaria, & ad salutem vtilia: Verū illud omittunt, num fuerint à Christo, an ab hominibus instituta. Deinde eodem decreto vbi agunt de ministerio ad sacram vnctionem octo docent esse Sa- cramenta: Sic enim aiunt: Notum sit, quem admodum rationem de Sacramentis, ex R. Magistri scripto subducetes, nos octo Sa- cramenta credimus vsque ad extremā vn- ctionem. Hac verò (aiunt) vfos fuisse ini- tio, sed denique omisisse: postea verò ob va- rias causas discutendum iterum suscepisse, an ea vti deberent.

Quo iudicio absoluto vnctionem su- stulere, nisi quis eam necessariò cupiuisset, potissimū is qui egeret testimonio remis- sionis defectuū, qui ratione sensualitatis (vt vocant) corporis profluxissent. Sic pro sua libidine numerum, essentiam, vsumq; Sa- cramentorum mutare sunt ausi.

At nondum finis, Paruo enim Catechis- mo tam docent duo tantum esse Sacramen- ta, Baptismum, & Cœnam ab ipso Christo esse instituta. Et olim dicebant malum sa- cerdotem Sacramenta polluere, respon- sione edita aduersus Lelicensis. Postea in Confessione tradiderunt res istas ministe- riales ex se non conferre sanctitatem, ad quarum administrationem, si malus sacer- dos accesserit, eas pollui dicunt.

Verum aduersus hoc rursum hac noua Confessione asserunt Sacramenta vim suā nunquā amittere, sed semper eam ex Chri- sti instituto retinere, siue probus, siue im- probus sit sacerdos, siue hypocrita, siue oc- cultus peccator.

Quæ obrem aliquādo docēt Sacramēta esse vera, nouāq; generationē ex virtute pei, & remissionē peccatorum cōferre, idq; vir- tute sibi in Christi sanguine data operari.

H h 3 Quanta

Anno 1574. art. de nu- mero & differentia Sacramen- ti, fol. Num. 2. fol. 287.

Nota.

Fol. 44.

Anno 150. fol. N. 3.

Artic. 21. fol. 70.

Fol. 44. 92.
106. 239.
288.

Quanta autem sit distinctio inter nouæ & antiquæ legis Sacramenta docet eo scripto, quod contra Lelicenses ediderunt.

Rursus alibi his contradicunt, Sacramenta, a ientem, nuda esse tantum signa, inuisibilis gratiæ, & promissionum Christi, quare & cum circumcissione, ac cum alijs veteris legis mysterijs comparant.

Anni 1574.

art. 11. fol. 54.
Fol. H. L. 1.

Quodque Sacramenta nihil in homine operentur, neque nouam generationem, neque remissionem peccatorum. Vide nouam eorum Confessionem de Sacramentis in communi. Librum item de iterando Baptismo. Denique in articulo decreto de sacro ministerio baptismi iterando.

Accedit ad hæc omnia, frater, & instantia in mutilandis, mutandisque quot subinde aut à maioribus suis libros acceperunt, aut ipsi ediderunt. Verbi gratia: Ex-tat bis de iterando baptismo liber, primò Belæ impèris Vlrici Velenfis, à Minchov v: Deinde iterum editus, sed cui nec tempus, nec locum adscribere. In utroque autem magnoperè variatum est, tertiamque partem primà secundo edito absciderunt.

Anno 1521.

Ediderunt quoque nouissimè nouam fidei confessionem, quã tandem habeant cet testem certissimum, & fidelissimum doctrinæ, ac fidei illius, quam à sanctissimis (inquunt) maioribus suis primis Ecclesiæ Christi repurgatoribus acceperunt. Proinde hanc volunt certissimam esse regulam, ac normam, secundum quam intelligantur tum maiorum suorum scripta, quæ vel huc vsque ediderunt, vel si qui in posterum edituri sint hi emendentur, & corrigantur. Attamen & hanc ipsam bis eodem anno cum Boëmicè euulgassent in lucem, variè immutarunt, inueterunt, auxerunt, id quod tum alibi, tum certè vno articulo duodecimo de baptismo liquet. Mira profectò regula, quæ nunc recti, nunc curui formam accipit. Sed neque recti quicquã ea habet, quippè quod inanem gloriam & lucrum quærunt, non quæ sunt Christi. Itaque ad tempus, & ad rationem personarum sese tantum attemperant.

Anno 1574.

Quæ cum omnia, idem Venceslaus Sturmius Theologus copiosè prodidisset, atque optimè confutasset, ij veteribus exemplaribus omisis, & suppressis (quoad eius fieri potuit) alia edidit, erasis, & immutatis quæ contra sese facerent, Lutheranos, & Calvinianos in hac quoque arte imitati. Quã obrem nec habent quid respondeant, si quis de illis quærat, num Spiritum sanctum, verãque fidem maiores sui habuerint: si enim habuerunt, cur fidem illorum isti non sequuntur? cur è contrariò libros & scripta eorum reformant? cur diuersum ab illis dicunt, & quidem in regula fidei, atque v-

bi profus contradictoria proferuntur? Quod si Spiritum illi sanctum non habuerit, cur pro patribus agnoscunt? cur sese illorum discipulos iactant? cur aiunt illos ad Papisticam idololatriam repurgandam fuisse missos à Deo?

Et verò hoc magis esset mirandum, nisi Diuino iudicio sic omnes solerent hæretici eadem profus facere, quorum alios arguunt, in quos illud rectissimè quadrat: Inexcusabilis es, ò homo omnis, qui alium iudicas. Nam in quo alium iudicas, te ipsum condemnas. Sandè contra Lelicensium scriptum vehementer illis indignatur, quod omnes (inquunt) communitates, quæ cum illis non consentiunt, sic spernant & damnant, vt sese solos à Deo missos glorientur. O miseri (aiunt) seniores de Lelicz quantum facinus ausi estis? aded licenter quam libet factionem, quæ vos non audierit, scripturæque sacræ nixa vestris mentibus haud satisfaciet, pro Ecclesia Antichristi ducitis, & impiè condemnatis? Quid verò de Luthero dicant, cui nec parcunt, extat in libro edito aduersus VVoitechum à Pernitain. Quo in libro eosdem Lelicensis grauissimè obiurgant, quòd ob sui singularem amorem proprium, (hoc est superbiam) statuerint, sectam sibi ab omnibus alijs segregatam, & dissidentem. Ac verò temerè nouum sacerdotium excitauerint, quod officijs, consuetudine, sensu, (vt verbis eorum vtar) ab alijs profus sit diuisum.

Quòd quidem veluti crimen contra conscientiam grauissimum vehementer exaggerant, quippè quod (aiunt) in Ecclesia pariat schismata & dissensiones: Hæc illi. At cum ipsimet initio secesserint ab Ecclesia Catholica, nouosque ministros, & alia instituerint, ecquid sceleris se patrafse putauerint? Certè in confessione sua fatentur sese ab omnibus alijs secessisse alio impulso spiritu, quam Taboritarum: nouamque fecisse secessionem, quæ quidem quàm absurdum, & impia fuerit, Sturmius ipse in Boëmico suo libro accuratè & doctè persequitur.

Atqui in eo libri Prologo quem aduersus VVoitechum scripserunt, huic vitio vertunt, quod cum neque sacerdos, neque Theologiæ Doctor creatus sit, scripturæ tamen interpretandæ, & Ecclesiasticarum rerum administrandarum sibi ius vsurpet. Quæ si à Catholicis obijciantur Picardis, quid dicent? Cæterum nobilis ille vir, cur ad eiusmodi fratres à Religione Catholica secedere noluerit, rationem reddidit fidei suæ, non autem ea sibi vsurpauit, quæ Picardi viro constanti, & probo obiecerunt. Quasi verò fratres isti cum sint rudissimi artifices, & operarij, atque à sua abstra-

Sturmius à pag. 108. vsq; ad 133.

Pag. 15.

Anni 1574.

art. 8. p. 40.

Pag. 6.

cti potuerint sacerdotium, & munus Episcopale, ac ipsam Christi Domini auctoritatem sibi vsurpare, & novos Apostolos, Episcopos, Sacerdotes, Diaconos, nouam societatem, nouos ritus instituire, ac verò præscribere pseudoepiscopis, & pseudo sacerdotibus suis, quam ratione scripturam exponere, Sacramenta administrare, & alia id genus facere debeant: Catholicò autem viro non licuerit fidei suæ ratione reddere? Num autem sacerdotes sint ipsi Picardorum Ministri, iudicium esto omnium, qui Theologica vel summis labijs degustarunt. Sturmius autem id fusiùs, & doctè suo libro contrarium ostendit apertissimè.

Verum inuero, quando hæc non essent, quibus ista secta à Satana profecta esse manifestò deprehenditur, vel vnum fat esset, cum dicunt, sese credere, sentire, docere, quod docent, sentiunt, & credunt omnes Ecclesiæ, quæ post Lutheri tempora ab vnitatè Ecclesiæ Catholicæ sese subduxerunt: cum tamen notissimum sit tot sectas inter sese dissectas planeque inuicem oppositas, cum anathematibus sese mutuo confodiant, à solo Sathana agi. Quod autem ita senserint, & locuti sint, extant eodem in libro aduersus Voitechum ipsorum aduersus seipos testimoniùm. Aiunt enim se credere Ecclesiam Catholicam ministerialem esse omnem Christianitatem sub toto cælo, suam verò vnitatem esse tantum partem illius, velut & Romanam, Boëmicam, Lutheranam, Zuinglianam, Calvinianam, & alia id genus. Et confessione anni 1574. articulo octauo de Ecclesia sancta sic habent. Interim docent fratres nostri de sua congregatione, vel vnitatè sentire id, quod de alijs Christianis paruis, vel magnis vnitatibus sentire decet, quod ea non sit solà Ecclesia, sed tantum pars eius veluti fuit Corinthiaca.

Actamen cum hæc dixissent rursus scripto suo contra Lelicenses contrarium pronunciarunt. Nempè memoratos hæreticos inter se nec sensu, nec doctrina, neque interpretatione cum sacra scriptura esse concordantes. Quælibet enim (aiunt) vnitatis Christiana scripturis sacris, prout optimè norit, vtitur: Nec vlla ex his sectis moueri se finit, aut doceri, vel sacræ scripturæ expositionem recipere audeat, timens ne hac tanta de religione discordia decipiantur ab aliquo.

Qui ergò fieri potest, vt inter has, quæ non solum inuicem, sed inter sese (vt ostent

sum est) sunt diuisæ, sit aliquis ordo, vnanimitas, concordia, charitas, & in primis vnus Deus, vna fides, vnus verus sacræ scripturæ sit intellectus? Quem ergo habebunt spiritum sapientiæ, intellectus, consilij?

Cum olim Taboritæ cum sacerdotibus, & magistris Pragensibus (præter alios articulos fidei) potissimum de corpore Christi in venerabilissimo Sacramento conuenire nequiuissent, grauisque inter eos dissensio per multos annos extitisset, mutua item bella inter eos orirentur, omnes Regni Boëmici ordines sub vtraque specie communicantes, nullis laboribus, vigilijs, & sumptibus pepercuerunt, vt eos ad concordiam adducerent, nec tamen quicquam effecerunt. Tandem Præga conuenientes statuerunt, vt sabbato post festum sancti Procopij tam Taboritarum, quàm Pragensium sacerdotes conuenirent, de quæ articulis, qui controuertebantur, colloquerentur. In quibus autem consentire inuicem non possent, eos proximis comitijs post trium Regum festum celebrandis scriptos proponerent. Ac quidquid in ijs secundum scripturas, & sanctos Patres in scripturis legitime fundatos esset probatum: id omnes vnanimes admitterent, crederent, docerent; neque verò alios sacerdotes, Parochos, aut Concionatores in suis ditionibus ferrent. Idque sub grauisimâ pœna: nimirum amissione ipsius causæ, atque aded ipsius honoris (vt dicunt) & famæ. Quæ omnia patetis, conuentis, literis, iuramentis, ac priorum sigillorum appressione, atque appensione se seruaturos inuolabiliter mutuo promiserunt. Quod tamen postea in irritum cecidit: Valdenses & reliquis, per talia conciliabula, iterum, atque identidem pacem quærentibus, & non inuenientibus. Iam de hypocrisi, de baculo, & pera, de voce exili, de externa demissionis, & humilitatis larua, quibus antea vsi sunt, donec erumperent, superuacuum est loqui. Hæc enim iam ita sese prodiderunt, vt aliæ quæque hæreses à Picardica metuant.

Itaque hinc viderint omnes, quibus Picardica secta sapere inceptit, quàm temerè eam commendent, aut ad eam prouocent, eam certè Synodis omnibus legitimis, hoc est Apostolicæ doctrinæ, quam vna ipsa Catholica Ecclesia semper tenuit, antepone, aut delirum, aut perfidum caput sapit.

Annò 1443.

Anni 1444.

ANTONII POSSE- VINI, DE SOCIETATE IE-

SU EPISTOLA: DE NECESSITATE, VUTILITATE, AC RA-

TIONE DOCENDI CATHOLICI CATECHISMI. RA-

tiones item, quibus inter summas quasque difficultates diu-
inum negocium debeat & possit promoueri.

REVERENDISSIMO IN CHRIS-

TO PATRI, ET ILLUSTRISSIMO DOMINO, DOMI-

NO STANISLAO KRANKOVSKI, DEI GRATIA ARCHI-

episcopo Gnesnensi, Legato nato, Primo Regni Polo-

niae Principi, &c.

LVRA erant, quæ nos in admirationem tui (Præ-
sul amplissime) sic rapiebant, vt immortales Deo
gratias ageremus, te nobis tam accisis rebus Archi-
episcopum, qui clauum huius regni spirituales re-
geret, diuinitus fuisse concessum. Nam præter per-
uigilem illam vigilantiam, qua res susceptas pro-
moues: ac præter impavidum illud pectus, quod
quantalibet ruinæ feriant, non prosternunt tamen:
præter denique castitatem & eloquentiam, quam
vnam vel tuendæ Reipub. vel diuinæ voluntati exponendæ continenter ad-
hibes, candor ille atque sinceritas in rebus agendis faciunt, vt Deum, qui hæc
tibi largitus est, & à quo eadem agnoscis, in primis in te suspiciamus, & lau-
demus. At verò assidua ista sedulitas, qua vel quaqua versum Catholicos
& pios libros curas disseminari, vel vndequaque eruis, quos tuis sumptibus
in lucem edas, & meliora ingenia ad scribendum excitant, & ex quo fonte
istam charitatem hauseris, facillimè ostendit. Quippè inexhaustus ille diui-
næ bonitatis fons, qui nihil vult, nisi, vt bonum in corda hominum dima-
net, tibi istam mentem suppeditauit, quam tu factò exeris, vt ex capite in bar-
bam Aaronis suauissimus fidei pietatisq; liquor, vbique, id est, non in hoc
tantum amplissimo regno, verum etiam ad omnes orbis Christiani partes
diffundatur. Quo in rerum genere, cum multa perfeceris, certè quæ mihi
nouissimè præcepisti; vt ederentur in lucem, quo haberes in futura Synodo
tua in promptu, quibus artibus facillè Sacerdotes & Concionatores, atque
Gymnasiarchas ad bene merendum de Reipub. accenderes, ea vehementer
animum meum affecerunt. Ac non vereor, quin Deus, qui facit, vt per supe-
riora deriuentur ad inferiora defluxus diuinæ gratiæ, effecerit, vt post cele-
brem illum Petri Canisij Catechismum, quem mihi iubes vt Typographus
prælo quamprimùm committat, ad tuas manus peruenerit Epistola hæc,
quam mihi edendam misisti, Antonij Possuini de Societate Iesu, viri clari-
ssimi, de Christiana & de nostra reipub. optimè meriti, & illa quidem ad
rationem instaurandæ pietatis tam efficax: quàm ij quidem intelligent, qui
eam semel atque iterum perlegent, verum multò magis experientur, qui
eadem, quæ ille proponit, quæque dudum in pluribus mundi prouincijs ip-
semet exercuit, in rem conferent. Ad quam Epistolam cum eiusdem An-
tonij Possuini rationes quædam versarentur in manibus eorum, qui stre-
nuè pietati operam nauant, ac verò eadem ab illo quondam in Gothia per-
scriptæ, magnoperè faciant ad Catholicam fidem, inter summas quasque
difficultates latissimè propagandam, eas ego adieci, tuoque omnia nomini
Illustris. dicaui. Itaque quæ de manu Dei per te accepimus, eadem & per
te illi, ac tibi, vt eius tam primario ac fidelissimo dispensatori offerimus:
precati, vt cum hunc annum veræ correctionis futurum esse speremus (quan-
doqui.

doquidem Kalendariū nouum à Summo Pōtifice Gregorio tercio decimo,
Patre nostro Sanctissimo correctum, quāsi nos omnes admonet, vt noua
fiant omnia) vetera omnia à tua ista tanta prouincia & Diocesi, si quæ ir-
repsere incommoda, recedant, ac manipulos amplissimos in diuinum hor-
reum reportes. Vale Præsul humanissime, Cracouia; die sanctissimo Epi-
phanie Domini. 1583.

Reuer. & Illust. D. tuæ

Addictissimus seruator.

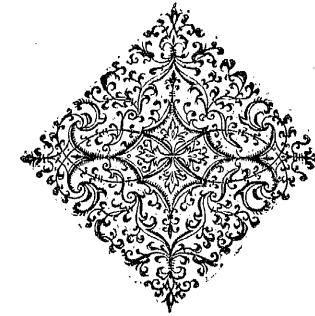
Thomas de Plaza, Plebanus
ad S. Stephanum Cracouia;
Canonicus Vislicensis.

SEQUENTIS EPISTOLÆ

PRÆCIPVA CAPITÅ.

- N**ecessitas Catechismi, pueros, atque ad eò quosuis non solum rudes, sed
& doctos edocendi.
Exempla item summorum Theologorum, quibus præter eruditissimas a-
lias rationes id ipsum probatur: & obiectiones quædam etiam Gerfoni
Cancellario Parisiensis Academiae olim obiectæ refutantur.
Vtilitas summa Rerum publicarum; & extirpatio hæresum, per Catholi-
cum Catechismum; vbi aduersariorum alia vanissima argumenta di-
luuntur.
Ratior docendi Catechismi; qua item Concionatoribus, quantumuis præ-
stantibus, plura perutilia proponuntur.

ANTO-

ANTONII POSSEVINI, DE SOCIETATE IESV. EPISTOLA AD IVONEM TARTERIVM MAIORIS ECCLESIAE TRECENTIS in Gallia Decanum.

DE NECESSITATE, UTILITATE AC RATIO. ne docendi Catholici Catechismi; cum à quibusdam ea de re idem Decanus vehementer oppugnetur.

CAPVT I.

AGO Diuinæ bonitati immortales ex animo gratias, qui te legitime certantem ac benè currentem, impellat indies acrius ad æternæ gloriæ brauium, dum tu operatius inconfutibilis veritatem fortiter tueris, & eam non modò in iniustitia non detines, verum etiam candelabrum, lucens isti ciuitati super mensa proponis, vt videant, & glorificent Deum, ac Patrem Domini nostri Iesu Christi. Ergo maeste pietate promoue, quod mouisti: nec pectoris tui constantiã aduersariorum impetus, quasi irruentes fluctus deterreat. Flabit enim non ita multò post benignissimus Dominus, & ecce tranquillitas magna. Quòd si, veluti docta, & mihi iucundissima Epistola tua, decimo tertio Kalen. Septembris data, significasti, laboras adhuc in remigado, scito necdum expedire, vt appellas ad portum: multifor- mis enim Dei sapientia vberiores ita percipit fructus, pergitque virtuti tuæ occasi- onem præbere, qua & omnes obstruatur loquentium falsa, & aliquando immarces- sibilem, ac verò splendidiorem coronam patientiæ consequare. Scis autem veritatè oppugnatam, sed Christiano conatu defen- sam, altiores in multorum animis radices agere, tum victricem erupturam, cum di- uinæ dispositionis maturerit tempus. Quòd si quis ad eandem veritatem obsur- descit, per os infantium, qui Catechismum sitiunt, modò clamantem, immensa tamè illa Dei longanimitas tantò efficacior, & iustior apparebit, quantò sapius lucem re- cusantibus obijcit, nec desistit ingratis be- nefacere, suo denique tempore ab ipsismet hostibus iustificanda: quorum æternum præmium esset in cælis, si saperent & intel- ligerent, ac veritati patrocinarerent.

Te verò interim ista constanti perseue-

rantia animum multis addente, spero fore, vt saltem id, quod maximum est, consequamur: ne scilicet in nostra causa deteriores, aut imbecilliores habeamur, & simus, quã qui in pestilenti sua fuerunt hæretici, dum per tela, per ignem, falsissimum Catechis- mum quoquoersum inuexere, maximo istius Regni malo, tacentibusque tum, quã do maximè loqui oportebat ijs, qui nunc, quando minimè expedit, contra verissimã & Catholicã institutionem linguas acutit, nescientes quid dicant, aut quantum sibi & alijs exitiũ parentia duersus quos, si quid pro re pernecessaria, & cui certa Regnorũ salus innitur, fufius attigero, tu ed æqui- ore animo patieris, quò me identidem ad hoc præstandum pro tuã modestia in- uitas.

Quod igitur aiunt, saluti Reipub. Chri- stianæ non melius consultum iri, quàm si quisque in qua enutritus est simplicitate permaneat, hoc vtique obijciendum erat hæreticis, quo tempore in arcem fidei Catholice aduersionis Catechismis primò in- uaserunt, at disseminato veneno, & latius vndequa; serpente antidotum prohibe- re: quid hoc est, si non est animarum salu- ti inuidere, diuini que nominis propagatio- nem efficacissimè (quòd in eis est) impedi- re? Nam præterquam quòd aduersus gene- rales Synodos, quarum semper (vt S. inquit Augustinus) saluberrima fuit auctoritas, aduersus (inquam) Christi Domini Vica- rium, sanctissimosque & doctiss. Patres ac Martyres, consuetudinem denique melio- rum Ecclesiarum pugnant, sanè haud igno- rant, nec cæcum, neque claudum animal sistendum esse coram Deo. Ac licet de Sim- plicium fide sanctissimè, pieque Ecclesia credat, arcer tamen à se, ac iustissimè dam- nat crassam ignorantiam ea negligentium discre, quæ ad salutem pertinent: scitque diuinam illam stare sententiam, ignorans ignorabitur. Inde autem & publica sym- bolorum recitatio, & continens pastorum doctrina in corona populi, & sacrarum ce- rimoniarum vsus, inde tot scriptioes, tot exempla martyrum proponuntur, vt (quæ admodum inquit Clemens) quæ malè col- ligauit ignoratio, ea pulchrè resoluat agni- tio: sicut autem (ait) imperitia peritia sol- uitur,

uitur, & inuenta certa via dubitatio; ita il- luminatione tenebras deleri necesse est. Te- nebræ verò sunt ignoratio, per quã in pec- cata incidimus, circa veritatem hallucinan- tes.

Verum & illæ magni ponderis rationes sunt, quas de necessitate sciendi, quæ à no- bis credenda sunt; Beatus affert Augultin- nus: nempe, quòd iustus ex fide uiuit: & cū corde credatur ad iustitiam, confessio fiat ad salutem: ea; fides, inquit, exigit à nobis officium & cordis, & linguæ: quemadmo- dũ in sempiterna iustitia regnaturi, à præ- senti seculo maligno salui fieri non possu- mus, nisi & nos ad salutem proximorum ni- tentes, etiam opere profiteamur fidem, quã ore gestamus. Quæ fides, ne fraudulenti- calliditatibus hæreticorum possit in nobis aliqua ex parte violari, pia, cautaque vigi- lantia prouidendum est.

Quòd si Baptismo initiatus, idem est, qui illuminatus, si illuminatus, qui ex tene- bris erutus: quoniam modo illuminatus sit, qui adhuc ignorantia tenebris obuolui- tur? eramus enim tenebræ, qui nunc debe- mus efflux in Domino, ait cum Aposto- lo Clemens Alexandrinus.

Sed neque perpendunt, quid illud sit, In- duimini Iesum Christum, hoc est, vt omni- bus modis eum referamus opere, exemplo, doctrina: qui quidem Samaritanam, Mar- tham, ceterosque propè innumeros inter- rogans, idque per dialogismum, an crede- rent, quærit & quanta eorum esset fides: quam fiducia, & quoniam modo orare, quid facere, timere, sperare deberent, ipse- met optimus Catechista edocuit. Neq; in- quam, memoria tenent, quid illud D. Pau- li sit, vbi se, ait, dedisse lac, tanquam infan- tibus: & loquutum de sermone inchoatio- nis Christi. Catechumenos autem esse de- bitores suis Catechistis in omnibus: ad- ed enim diuinum beneficium est spiritua- lia hæc tradere documenta, vt iure sito fi- deles in hac re pastores, præter celeste il- lud & admirabile præmium, temporalia quoque hic in terris metere possint.

Venio nunc ad reliqua, quæ tibi obji- ciuntur: siquidem etsi validis rationibus tuis coacti iam isti non diffitentur, primis nascentis Ecclesiæ seculis locum fuisse Ca- techismo erga baptizandos, eosque iam ad ultos & pro captu humano tantorum my- steriorum capaces, haud tamen ferendum esse inquit, vt infantes & pueri ediscant, quæ Catholico Catechismo continentur. Quæ quidem argumenta per se ipsa ruunt, si non dicam temporum necessitatem, quæ noua nouis morbis remedia semper adhi- buit, non sanctæ Catholicæ Ecclesiæ aucto- ritatem, nõ testium sacrorum nubem, sed

id tantum, quòd res est, modò intueamur. Scilicet, initio nascentis Ecclesiæ non adul- tos solum, verum etiam pueros, vt nunc sit, Baptismo in corpus Christi mysticum co- optatos. Quo concesso, cum illius antiquis- simæ Ecclesiæ consensum vnanimè videam- us, vt quisque Catechismo in Catholica Religione roboraretur, nemini dubium est, quin etiam erga pueros, quando Baptif- mi tempore nondum intelligerent, quæ ab eis exigebat Ecclesia, neque adeò vllam pe- nè vocem efformarent; per necessariũ hoc pietatis opus per dialogismum exercere- tur, cui & susceptores, quasi sponsores, vti erant responsores, adhiberentur.

Baptizatos igitur fuisse infantes antiqui- tus, ac proinde cum primùm fari potuerunt, educatos in disciplina & præceptis Domi- ni, testes grauisissimi sunt, S. Ignatius mar- tyr, Dionysius Areopagita, Iustinus mar- tyr, aut quisquis auctor fuit responsionum earum, quibus respondit ad gentilium que- stiones, aduersus Christianos. Tertullia- nus, item & Origines, ac Concilium Ge- rundenſe. Iam Clemens Romanus, tempo- ribus Apostolorum, & Diui ipsius Petri

Successor, disertè monet eos, ad quos spe- ctat puerorum cura, vt illos enutrient in disciplina, & in ea, quam tu optimè in co- munitate tua attulisti, id est, in disciplina monitis Dominis, atq; hoc in ipsa quidem infantia. Ait enim: docere eos à pueritia li- teras sacras, & vestras, & diuinas, omnemque diuinam Scripturam eis tradite. At quæ & illud deniq; adijcit: Si parentum incuria filij in vitia inciderint, rei animarum ipso- rum sicut: ac non animarum tantummodo rei, verum & in causa sæpè sunt, cur in- fantes moriantur, quod castigationis pater- næ defectui S. Iustinus Martyr ascribit. Quamobrem obseruatione dignissimum illud est, quòd etiam licet ob causam ad rem tamen nostram facit: quodque B. Di- onysius Areopagita scriptum reliquit, in- fantibus, qui in disciplina Domini non a- luntur, accidere, vt casum illum non geni- tum, vitaque ac luce carentè habituri sint, quemadmodum qui nunquam perficiun- tur, nec manibus obstetricum tractantur abortiui, & emortui cadunt. Quòd si ex ip- sis Ethnicorum libris rationes petamus, mi- rum est, quòd nostri fidei lumine illustrati, ijque non indocti, clarissimam lucem non certant, quam Ethnici, solo naturæ ductu, vique veritatis impulsu intuentes, salutem Rempublicarum in hac vna re- sitam, constantissimè asseruerint. Quòd quidem cum duorum canum exemplo do- cuit Lycurgus, tum fecit, vt trita illæ sen- tentiæ proferrentur: assuescere à teneris multum esse: dedoceri que difficilius, qui errorum

August. 3. To. de fide & symbo. lo. Abac. ca. 2.

Rom. 3. Matth. 19. Mar. 10. Luc. 18. Matth. 23. Matth. 5.

I. Cor. 13.

Hebr. 5. Galat. 6.

S. Ignatius ad Phila- delph. Epi- stola 6. S. Dion. A- reop. in Ec- cle. hierar. c. de Bap- tist. S. Iusti- marty. in respon. 36. quas gen- tes propo- nis. Tertull. in lib. de Bap- tism. lib. 5. com. in ca. 6. Epist. ad Rom. C. 6. Gerun. c. 5. Clem. ex- const. Apo- stol. lib. 4. c. 10. Iustinus martyr q. 80. ad or- thodox. Dió. 3. cap. Ecclef. Hier. Plut. in li. de discipl. puerorũ.

Virgil. Quintil. Arist. et. in Polit.

Exod. 12.

1. Cor. 10.

Aristotel. Ethic. 2.

errorem hausit, quam omnino rudem doceri Sed & an non Aristoteles non parum, sed totum esse, inquit in Politicis, qua quisque à pueris doctrina imbuatur? An non, qui ubique vixerunt, ei, quem diuinum putabant cultum, operam tenera adhuc ætate dederunt Aegyptij, Persæ, reliqui? Iam qui Philosophi minus obliuisti sunt in sitæ cui que legis, hoc ipsum docere Pythagoras, & eius generis alij. Quam magis Prophetæ, atque idem ipse ante illos Deus, qui neminem Præceptorum suorum ignarum esse, verum etiam religionem Paschatis doceri filios voluit? ut si cognosci oportuit typum & vmbra, gratia veritasque nouæ legis ignoranda à Christianorum filijs nequaquam sint. Hæc enim omnia contingebant illis in figura, scripta sunt autem, ac proinde mature item docenda sunt ad correptionem nostram, in quos fines seculorum de uenerunt.

Sed agere (optime vir) causam adhuc orphanorum & puerorum, alijs etiam rationibus & exemplis tueamur, ut vna cum Domino constantissime clamemus: Sinite parvulos venire ad Christum: sinite eos Catholicismum doceri, sinite qui scientiæ clauem habetis, eos introire in atrium Domini, dum paternæ reuerentiæ, obedientiæque vis in pectoribus illis hæret adhuc, dum ex tenera argilla vas facilius ducitur, quod ex dura non possit: dum denique (vel ipso Aristotele testante) iuuenes facilius erudiuntur à lege. Tute enim experiris, quam difficile sit in cordibus, quæ diuturna peccatorum consuetudine, totiusque pietatis ignoratione obdurerunt, in sculperet hæc elementa doctrina.

Quid verò in tam collapsa morum disciplina agat desideriorum vir? quam rationem tam attritis rebus, tam ruentibus in eam faciliorem, minusque periculosam iuuantem Reipublicam? Scilicet hoc vnum restat, ut à pueris inchoemus, & tenera illæ Christi Domini plantæ excolantur. Populi verò in primis operum bonorum exemplo excitentur ad omne opus bonum. Hoc alloquatur pietas, charitas, diligentia, quando otium, inuidia, impietas, tanquam cunei sese inferuerunt in eorum animos ad findendam Religionem, ad dexteram patrū in filios, horum contra parentes armandas. Quæ sanè consecuta non essent, si, quæ pestilentem heretici Catechismi doctrinam solent praeire damna, velut malorum denique omnium præcursores, & emissarij, ea non solum, quasi clauus clauo extrusa, verum etiam orthodoxo Catechismo (quod quidem facillimum erat) ceterisque pijs operibus fuissent anteuersa.

Et certè nullis cuniculis facilius Christi

ana res labefactata est, quam cum siue peccatis alijs, siue potissimum veneno illo errorum iuuentus infecta, quando maiores in ætate progressus fecit, tanto validiores concepit vires ad omne impietatis ac defectiois genus. Næ hæc ipsa sunt (inquit vir sanctiss. August.) quæ pædagogis & magistris, à nuncijs, & pilulis, & passeribus, ad præfectos & Reges, aurum, prægia, mancipia, hæc ipsa omnino, quæ succedentibus maioribus ætatibus transeunt, sicut ferulis maiora supplicia succedunt. Ita, inquam, nullis machinis concussa est vehemens Ecclesia, quam cum Iulianus apostata clausit Christianorum scholas, impiorum aperuit. Et captiuitatem, clademque antiqui populi diuinarum rerum ignorationi ascribit Prophetæ, siue potius per Prophetam Deum. Et alibi, impossibile (ait) esse benefacere, cum didiceritis male. Fateturque idem accerrimi iudicij vir D. Augustinus, se adhuc puerum audiuisse verba de vita æterna promissa, alitè autem retinuisse Christi nomen, quo tenerum suum cor mater in ipso adhuc lacte cibauerat. Et D. Gregorius illud parentibus horribile affert exemplum pueri annum circiter quintum nati, qui in sui patris gremio, cuius blasphemij cum tenellæ auræ affluerent, eas item ore suo pronuntiabat, à Satana palam interceptus, & ad inferna deportatus est: ut cum in tam teneram ætatem possit blasphemie virus instillari, dubitandum nõ sit, quin à multis adhuc pueris cælestium rerum elementa percipi possint, ac nisi percipiatur, Satanae manibus obijciantur, & tantum nõ tradantur. Quæ quidem rationes Carolus Magnus impulerunt, ut seminaria in Ecclesijs, scholæque prope templa instituerit, ubi serui, ingenijque religionem Christianam cum disciplinis docerentur. Episcopos autem ac Concionatores monuit, ut quæ proprie (vtare eius verbis) ad salutem ducunt, exponerent. Summum scilicet dedecus est (ne dicam impietas) cernere à Turcarum pueris edisci Coranum pestilentissimam Maometis legem, à Iudæis autem, quorum adhuc cordibus hæret velamen cœcitatatis, Biblia sacrosancta perlegi ferè ab incunabulis: Originis quoque tempore solita: hæreticos denique infantibus venenata dogmata sub specie pietatis propinare, quæ aut nunquam aut sanè quàm difficillimè (vt experti sumus) deponant. Fidei verò Catholicæ rudimenta, quæ facillimo ordine in Catholicis Catechismis traduntur à Christianis ignorari.

Iam verò quàm sanum consilium sit, ut pueri vitiorum & hereseon calicem gustet vsque ad fecem, priusquam lac diuine sapientiæ bibant, iudicent: qui Christi spiritum habent.

Lib. 1. conf. c. 20.

S. August. lib. 11. de ciuit. Dei ca. 25.

Jerem.

Confess. li. 1. 3. 6. Vide & 7. c. conf. lib. 1.

Lib. 4. dia log.

Cap. 61. li. 1. leg. Franc.

Concil. A. quigran. cap. 33. sub Iud. Pio Imperat.

Concil. Lateran. sub Iano. cap. 11. Concil.

Trident. vbi de Sc. min. Orig. cant. in. sup.

D. Nicot. ad 1. quatuor.

S. Greg. N. in lib. de profef. Christiana.

Si Ar. 14. de 3. anell. ceonom. Christiane in li. de triphi Theo log. tract. 3. de regimine filio rum ca. 3.

Tom. 3. lib. 1. de doct. Trin. Chri stiana Ter tull.

Arist. 2. Ethic.

habent. Quæ quidem rudimenta, si cum primùm infantes Ecclesiæ sistuntur, credenda, aliorumque ore quando ipsi farineque contumenda ad salutem sunt: sanè qui Christi discipulus dici vult, horreat si professionem suam ignoret. Quod si Catechismus vnicuique necessarius est ante Baptisma, certè turpissimum est, neque ferendum, eo accepto professionem suam non intelligere, sicut militi si tessera sua vim post datum militia nomen nesciat. Quæ verò omnino docenda sunt, ne pro lacte pueris solidioribus detur, suo mox loco dicetur. Interea certissimum illud sit, nihil rebus publicis melius posse contingere, quàm si cum primùm solutis linguæ nondispuerile se ingenium vix explicat, tum in primis pro suo capto ad salutarem Domini doctrinam capessendam & loquendam assuecat. Ita domus fundata supra firmam petram vix vnquam concidet, & cum cre dita sibi talenta maturius ad vsuram dare poterit adolefcens, tum ab ipso patria non repercutiatur, quasi contrarijs flatibus præuorum morum. Et quod accidisse ijs, qui posteriora & inferiora potius sectati sunt, quàm meliora, & præstantiora testis grauis mus est Augustinus. Quòd si animantia rationis expertia solo naturæ ductu ad contrarias herbas accurrunt, ut sagittas abijciant: certè venenatus error tollendus est præfenti antidoto, & exundanti perfidia à nobis, quibus ratio fideique lumen affulfit, doctrina orthodoxa tanquam solidissimus agger obijciendus est. Nulla verò ad hoc aptior ætas quàm puerorum, qui Christianæ Reipublicæ semina sunt, & portio Domini certissima. Quæ quantò recentiora vasa sunt, tantò diutius ubi sunt imbuta cælestibus donis, odorem suauissimum seruabunt, Angelis, B. Virgine matre, Domino, qui ex eorum ore laudes cupit, inno centissima: ætati fauentibus.

Docet autem hoc natura, quæ & agricolas afficit erga teneriores plantas, & omnium acuit ingenium ad bruta quàm primùm vel cicuranda, vel ad laborem instruenda, non expectata maturiore ætate. Artes item quæ ferè omnes facilius à pueritia discuntur, vt cum in omnibus disciplinis sua sint initia, ordo, cura: ij qui artium (vt D. inquit Gregorius) artem tractant, id est, curam animarum, hanc in formandis Christianorum animis omnino debeant adhibere.

Ceterum cum firmissimè credenda sint fidei nostre initia: fideique sua sint incrementa, neutrum facilius assequimur, quàm cum pueri vix vilo peccato, aut dolo grauiore occurrente ea fugimus, & repetitis sæpè cogitationibus fouemus: cumque con

fuetudo sensim sit altera natura, vt si pro Catholica religione moriendum sit, nec imparati, nec titubantes in fide inueniamur. Neque enim filiolus matris olim ad martyrium festinantis vestigia tam prope fuisset infecutus, nisi cælestia, & reliqua eiusmodi per sepe ordineque percepisset, nec id parentibus auunculoque D. Do

minici laudi datum esset, nisi paruulum crudiffent, omni genere sanctitatis, qui paulò post vita, faceque diuini verbi tenetibus Albingensium depellens, splendidissimum orbi Christiano intulit lumen. Ve rùm neq; Serenissimi Reges (vt mittà hunc Iosiam, Salomonè & ceteros antiquiores) tam præclara pro fide, iustitiaque potuissent patrare facinora, nisi parentes diligentissimi Sanctorum hominum doctrinam teneras ad huc animas imbui curassent. Diuum Ludouicum, quia puer sapientissimam audiebat matrem hæc verba sæpè pronuntiant: vtinam fili mi potius morererè, quàm capitale peccatum committeres: tanta incensus religio, vt nec sanctiorem Gallia, nec rectorum orbis terrarum habuerit Regem. De Athalarico omnia summa expectabantur, quando mater, & Iustinianus illum consilio disciplinaque instruebant, sed ab ijs, qui mundum sapiebant, cum astu auulsus esset, voluptate, cœnoque vitiorum immerfusus perijt. Ad eò verum est, quod Hefychius inquit. Quemadmodum puer paruulus, nulliusque capax malitiæ, ubi præstigiatorè quempiam videt letatur, & sua simplicitate ductus illum imaginum effictorem sectatur: sic animum nostrum, cum simplex sit & bonus, huncque in modum à bono suo Domino creatus, delectari illius forijs suggestionibus Diaboli, & deceptum properatè temque id quod deterius est, pro bono amplecti. Utinam igitur ipsorum ferè læstentium oculi, dum virtutes quasi sigilla molibus ceris facillè imprimuntur, honestissimis imaginibus (quæ & Ethnici docuerunt) assuecant, aureque personent, eorum recitatione, quæ sanctissimi viri gesserunt, potius quàm lasciuorum Poëtarum (quæ certissima adolescentum pestis est) vel impiorum quorundam, vnde prius omni genere sordium obsolescunt, quàm solidam vlam veram pietatis effigiem teneant. Nam & Plato (vt inquit Plutarchus) scite subijcit nutricibus, ne cõmemorent pueris, quasi fabulas: quod ijs sine dubio tenerè mentes facillè corrumpi possunt. Sed quæ consecuta sunt, quia ab hoc opere cessatum nem sentiuntur, quàm amouentur. Nam & pueri, puellæque hæreticè nobilissimis Theologis insultantes sacra omnia execrantur: & consecuta per vicos publicè, & in stabulis, atque ad eò

Aristot. Rhetor. 2.

In vitæ Lipom.

Io. Garzo n. q. d. D. Do minici vi tam scrip sit.

Ar cad. Honor.

Ludouic. Paul. Ac mil.

Hefych. cent. pri. mæ 43. ait.

Pla. 2. dia log. de leg.

Arist. 7. po lit cap. 17.

Plutar. lib. de educati one puero rum.

Cessatio nem Catechismi docendi sumi ma incom moda esse

in ipsis templis adolescentuli, & plerique alij, licet Catholicum nomen gerant, auda- cissimè tamen Domini nomen blasphemant, nullo interea, neque interiore, neque exteriori cultu augustissima altaris myste- ria prosequentes. Et quæ hæcenus Græci *φωβερὰ καὶ φρικώδεστα*, hoc est, tremenda & terribilissima appellarunt, nostri ne sancta quidem nominant: sacerdotes exhibilantur: Magistratus despiciunt: vt si quis ex Thracibus, aut Scythis venerit, ex operibus eos considerans, nescio quales cogitet parentes, susceptores, Gymnasiarchas, Pa- ftores, (bonos semper excipio) qua pietate, qua religione?

Hinc alia Reipublice calamitas, quam si quis intelligat, nemo est rã excors, quin hanc omni studio docendi Catechismi pro- uinciam suscipiat. Turcarum, inquam, cõ- tinuè excursions ad venandas animas Christi. Hi enim cùm Christianorum gre- ges abducant in Africam & Asiam, quid miramur, si fidem abnegent, dexteras pau- lō pòst aduersus Christum Dominum ar- maturi, qui fidem pietatemque non cdo- cti, quid credant, vnde fortitudinem in tormentis petant, quomodo precetur Deū, haud didicerunt?

Nec tamen quia multi absunt à mariti- mis oris, spectare ad eos hæc cogitant, quasi qui mercaturam exercent, non ineunt So- cietatem, commercia uic cum illis; non per- sapè ad eos cõmeent, non sæpissimè, con- tinentis incolæ intercepti ad Turcas & Mauros, aut ad hæreticas Insulas transpor- tentur; vt si quo in loco doceri oporteat Catechismum, id in primarijs ciuitatibus per necessarium sit.

Par etiam alterum calamitatis istius Re- gni genus est: Hæretici tot oppida, ciuita- tesque ceperunt: Catholici multi tum me- tu, tum imperitia tyrannidem, vafriem- que illorum aut non sentiunt iam, aut et- iam laudant, quod præsentissimum repro- bationis est signum. Ita quia non antea fir- ma fidei fundamenta in teneris animis ia- cta sunt, procul à Christo nũc, procul sunt ab Ecclesia. Mitto quàm multi ruerunt in Atheismum, vix vnquam reuerfuri, nisi be- nignissimus Deus extraordinaria illos mi- sericordia respiciat.

Atque hinc quoque fit, quodd baptisimi vis, quæ in ijs, qui iam adulti baptizaban- tur, haud obscure visebatur, in paruulis nostris non ita eluceat, quod quæ cum ado- leuerint, non ita se exerat: parentum enim indulgentia prius implicatur vitijs, qui- bus contristatur in Baptismo acceptus spi- ritus, quàm religiosè ad pietatem restitu- antur. Quod vt rectius heret, & in Cæno- bijs filij nobiliorum tradebantur in situ-

Ephes. 4.

endi, antiquis illis Sanctorũ Basilij, Grego- rij Magni, Benedicti temporibus.

Accedit ad hæc omnia, q̃ plurimi sunt, qui cū peruenerint ad summã senectutem, nec quid, nec quantum sit Cõfirmationis Sa- cramentũ didicisse, nec verò putare, se, v- lius criminis reos dicant, si prudentes id, ac scientes omiserint. Vt mirandũ non sit, qui leuissimã alicuius hæretici impressionẽ sen- serint, eos tam facillè de fidei statu dimoue- ri, vt inde statim prolapsi in omnes hære- ses, atque in eam, in quam Nouatus incidit perniciem incurrerint.

Quotus autẽ quisq; Clericus est, qui ni- si ab ineunte ætate quæ ad Christianam do- ctrinam attinent, eo quo decebat ordine di- dicerit, minorẽ sanctis altaribus, quã taber- narũ, aut domesticis mensis honorem non deserat? aut è quorũ cultu, ac mūditiã, qui circũstant animari ad pietatẽ cupiant, inde scandalum sumat hæreditas Christi?

Ad Gersonem venio. Hic quo tempo- Autorita- re schismatis turbo peruertebat Ecclesiã, te nobilit Theologo- rum, ratio- nibus, exē- plis, eadẽ docendi Catechif- mi necessi- tas cõpro- batur. videns animarũ pacationem nunquam fu- turã, nisi quasi seminaria iuuentutis instau- rarentur, curam puerorũ ad fidem pietatẽ- que instituendorum ipsemet suscepit. Ad- eò (vt S. Bernardus ait) vbi amor est, ibi nõ est labor, sed sapor. Id igitur vbi diligen- ter aggressus fuit, ecce procellã obtrẽctan- tium, non ferentium tantum Theologum & Concionatorẽ, atq; ad eò Parisiensis Aca- demie Cancellarium ad hæc quæ videban- tur aut inania, aut vilia, aut laboriosa, vel certè captui puerorum incommoda de- bere se demittere. Ille autem, vt sicut fide- lis seruus paruulos tueretur, quorum pa- trocinium Dominus IESVS suscepit, tra- ctatum edidit de paruulis ad Christũ tra- hendis. Ac cū in hac re ageret spiritu dei, seiretq; inflare scientiam, nisi intra humi- litatis, & charitatis terminos contineretur, ab illo Domini verbo: Sinite paruulos ve- nire ad me, &c. libellum suum aureum in- choauit, in quo plurimas affert rationes, quibus esse Theologis in sanctum hoc ne- gotium incumbendum plenissimè ostendit. Verba Gersonis hæc sunt, quæ sequun- tur.

Vtres (inquit) recentes sunt proliquo- Gerson. 2. parte luo- rum ope- rum eadẽ auctore cõ- sideratio- ne p̃tina. ribus optimi, nouellæ præterea plantatio- nes quæ sequuntur leuiter, quò docentis manus deflexit, omnia hæc secus in seni- bus plenisdierũ malorum, quos citius fra- gas, quã flectas. Si potest (inquit Hierem.) mutare Aethiops pellem suam, & Paradus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cū didiceritis malum. Quod si iuxta de- ductionẽ hanc, reparatio Ecclesie & eius cultura initianda esset à paruulis (sicut ef- fet) vbi precor efficacius sanctissimum opus

opus exercebitur, quàm in celeberrima ci- uitate Parisiensi? isti enim sunt paruuli, qui per vniuersalem dispergentur Chri- stianitatem. Esse quoque poterunt alio- rum doctores, instructores quàm commo- disimi, maximè domesticorum. Ex hac præterea consideratione consequens est, nullum magis inimicari Ecclesie, & præ- parare omnia Antichristo in demolitio- nem eius, quàm factò aut verbis, clam, vel palàm obuiantem voci Christi dicentis: Sinite paruulos venire ad me. Deinde in- ter alia subdit. Paruuli nominatim tot quotidie pessimis alloquijs vrgetur ad malum, & nullus vltro contradicit, nec virtutum partes agit, pro incitamentis ad bonum. Denique paruuli dira fame spiri- tus ex cruciati petunt panem, & nemo erit qui frangat eis, quin etiam obstabitur fran- gentibus. Non ita docuit Christus, non hæc egit. Nã in congregandis animabus cõ- parauit se gallinã, qua nullum aliud ani- mal erga fetus suos (vt August. ait) magis infirmatur pietate, demittuntur alã, plu- mæque hirta sunt, raucescit vox querula, obliuiscitur ipsa cibi, & incredibili supra vires animositate pullos tuetur. Et nos qui Christi sectatores dici volumus, in hoc o- pere torpescemus? obseruabimus tempo- ra? mensibus totis quiescemus? absit. In- ueniuntur autem plures modi reponen- di paruulos in via ducente ad Christum. Vnus est prædicatio publica, alius admo- nitio secreta, alius magistralis disciplina- tio: reliquus & hic Christianæ religioni proprius. Cõfessio. Sctiat alius q̃ voluerit, ego in simplicitate mea iudico. Confessio- nẽ (si modo rectè facta fuerit) esse directri- cẽ efficacissimã ad Christum. Hæc ille, qui cū nonnulla respondisset, ijs qui frequẽ- tem peccatorum confitentorum vsum re- prehenderet, eodem in capite subiungit.

Dicit aliquis mihi, vel alteri, operas suas circa paruulorum monitiones, vel confessiones impendenti. Stulto labore confumeris. Cur ita? quia nimirum vel fingunt, vel mentiuntur, vel recidiunt ad vomitum. Sed respondemus, primò, ad vltimum, quia grandæuis etiam Presbyteris, quotidianus est reditus ad peccatum, nec propter hoc desinunt confiteri, nunquid sentinam nauis exhauriens idcirco deserit opus, quia redit tantundem aquæ, quan- tum expulerit?

Et ne quis cogitet, hæc à Theologo illo suaderi tantum rectoribus puerorum, audi sequentia. Id eò (ait) si ruina multi- plex immincat, quis admirabitur? Adeò iam indignum videtur apud multos, si quis ex Theologis, aut famatus in literis, vel Ecclesiastica dignitate præditus ad hoc

se opus inclinauerit, præfertim circa par- uulos: quod mihi (quia in talibus putor momenti alicuius) in fabulam & impro- perium cesserit. Et sanè mihi videntur di- scipuli Domini adhuc tunc cœlestium pa- rum capaces, hac insipientia laborasse, pro- hibentes paruulos offerri Christo, reputan- tes videlicet indignum esse, si tantus Ma- gister & Doctor eorum Christus huic hu- militati subiaceret.

Cùm etiam ad hæc respondisset Ger- son, alia quæ sibi à beneuolis objicieban- tur, enumerat. Comminantur (inquit) vel mihi, vel paruulis, ne accedant ad me: & hoc alij multiplici ratione, signanter qua- druplici id arbitrantur rectè facere. Al- legant quippè disparitatem morum mihi cum paruulis: allegant officij dignitatem occupandam ad maiora, dehinc causan- tur loci, & temporis importunitatem. Postremò metuunt infuetudinem ab æmulis calumniabilem.

Hæc cū diluisset vir bonus, tandè ait. Calumniabuntur (inquit) aduersarij nouitatem istam, vel de curiositate, vel de fictione, vel de infructuositate, vel de nimia leuitate, aut aliquod huiusmodi. Hæc non mihi noua sunt, o amici charissi- mi, omnia dudum præcogitauit, & in eum ipse peregi. Nam qualis vnquam fuit actio hominis cogniti, quæ vel reprehensione, vel sinistra, aut stulta interpretatione caru- erit? Obscuro tamen perillam quam expe- ctamus salutẽ, & obtestor coram pauendo tribunali iusti iudicis Dei, quoniam nemo nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus ho- minis, qui in ipso est, quatenus iuxta regu- lam Christi, in hac re à fructibus meis me cognoscant. Et si quid in doctrina, vel o- peratione falsum, impudicum, nefarium- uè deprehenderint, non refugio. Iudicet tunc lupus rapax in vestitu ouium. Si au- tem fructus operis boni cernuntur extrin- secus, non damnetur postulo arbor inten- tionis de malitia intrinsecus, alioquin peccatum incurritur temerariæ dijudica- tionis fraternæ, & scandalum ponitur pa- uulis; quorum aduentus per hoc ad Chri- stum nonnunquam impeditur. Portabit quisquis talis erit, onus suum: ego libera- tus extitero.

Hæcenus Parisiensis Cancellarius. Quid de Catechismo Catholico dicturus, si pucl- las, tres, quatuor uic annos natas (q̃ non sine lachrymis experti sumus) audisset (quoniã fallacissimũ Caluini Catechismum edidi- cissent) fidem Catholicã publicè oppugnã- tes, veritatq; vix delibatas hæreses ipsi- Theologis opposcentes. Quid Diuus Tho- S. Thom. mas? (Aquinatem dico) qui libellum scri- psit aduersus retrahentes homines à reli- gione?

gione? Pati scilicet nō poterat sydus illud Ecclesia, paucos, qui à Christo vocarentur ad cœlestia, à mundo retrahi ad terrena: quantò minùs tullisset pueros, & populos integros rudes, esurientes, auocari à Catholica disciplina, sine qua concidat necesse est, vniuersum œdificium Christi?

Ac præuifum quidem iam nutantis Ecclesiæ casum vterque Theologus, auertere simili ratione curarunt. Hic euulgato libello de articulis fidei, & Sacramentis, quem postea Bohemico schismate sciuente, vt Germani docerentur, Pontifex Maximus decreuit. Ille autem compendio Theologiæ, alteroq̃ue scripto ediro, quod inscripsit opusculum tripartitum. Hunc librum, quod iam tum neque iuuentus, neque reliqui rectè ad charitatem instituerentur, obnixè rogat Episcopum, vt Sacerdotes, & Ludimagistri exponant, laiciq̃ue omnes, Monachi quoque discant, doctrina verò illa tabellis conscripta, vbique, id est, omnium conspectui in publicis locis, in Parcecijs, Gymnasijs, Cœnobijs, Valetudinarijs affigatur.

Vide Hagonis etiã libellum inscriptũ Didascalicon.

Synodus Trident.

Sancta etiam Synodus Tridentina in Catechismo ad Parochos edito, vbi hortata est, hanc vt docendi viã Theologi ingrediantur, tandem ait. Neq; verò cuiusquam studium in docendo retardari debet, propterea quòd interdum necesse est auditorum earum rerum præceptis institui, quæ leuiore, & humiliores videntur, nec sine molestia ab ijs potissimum tractari solent, quorum animus in sublimium rerum contemplatione versatur, ac conquiescit. Nam si ipsa æterni Patris sapientia in terras descendit, vt in carnis nostrę humilitate cœlestis vitæ præcepta nobis traderet, quem nō cõpellat charitas Christi, vt paruulus fiat in medio fratrum suorum, & tanquam nutritrix fouens filios suos ita cupidè proximorum salutem desideret, vt quod de seipso Apostolus testatur, eis velit nō solum Euangelium Dei, sed & animam tradere.

Theff.

Denique non pigeat addere (quando à quocunq̃ue veritas pronuntiat, à Spiritu sancto est) quæ vir quidam perdoctus locum illum Euangelij exponens, Discipuli autem increpabant eos, scriptum reliquit. Quis (inquit) non stupeat, videns Discipulos Christi impedire pueros, ne veniãt ad Christum? si Diabolus, caro & mundus vetuissent, non mirarer: sed quod discipuli Christi partes agant Diaboli, auertentes pueros à Christo, quis non doleat? Spiritus Christi congregat pullos sub alas Christi, clamat. Si quis est paruulus, veniat ad me. Et Dominus, venite ad me: at discipuli vetant, & vetant paruulos. qui magis Christi egent ope? Re vera ita est, maiores

Palatius in Match.

quidã nostri, qui totis viribus erant annifuri paruulos ad Christum adferre, hi eos auertunt à Christo. Si enim ipsi ad opes, honores & delicias inhiant, ad eas etiam paruulos inhiare docenti: igitur planè eos auertunt à Christo. Non audeo dicere multos eorum ferre non posse, quod paruuli frequenter ad orationem, & confessionem, ad communionem accedant. An non vides discipulos, qui paruulos à Christi auocent accessu? Hi audiant Christum dicentem, finite paruulos, nolite prohibere eos accedere ad me. Pro his mori volo, pro his me ipsum sanctifico: his ius Regni cœlestis tribuo, finite eos venire ad me. Vt enim ipsi nullo, nisi me delectantur, ita & ego vehementer delector amplexu, in eorum oscula ruo, &c. Quam verò securus est, qui inter amplexus Christi est? quam timebit Leo, & Vrsus, & Lupus ab eo, qui Christi amplexibus gaudet? Hactenus ille.

CA P V T II. DE CATECHISMI CATHOLICI vt iutare, vbi Aduersariorum alia obiectio nes diluuntur.

ERGO nisi nos piorum Patrum reuocata iam consuetudo, & Sacrosanctæ Synodi Tridentinæ auctoritas: nisi memorerent exempla Pantani Martyris, Cyrilli Hierosolymitani, Gregorij Nyssani, & eorum, per quos stetit Orientis Ecclesia, res ipsa denique, & commoda, quæ inde quotidie experimur, ad hoc suscipiendum prorfus impellerent. Nam & Catechista faciliùs in magnos & non fucatos Concionatores euadunt, qui ordine, ac perspicuè populis, & pueris exponere diuina mysteria consueverunt. Et Parochi, qui fortasse imperitia, vel timore maius illud concionandi munus aggredi non audebant, promptiores fiunt ad frangendũ suis panem: ac certissimo hoc quasi indicio cognoscitur, an Pædagogi, & Gymnasiarchæ discipulos ad pietatem fidemque orthodoxam inllituãt: præsertim si quæ scripta sunt in catholico Catechismo, ea curent, vt memoriæ à discipulis mandentur: parentes autem amore filiorum allecti, non solum libentius ad templa veniunt, atque erga Pastores fiunt propensiores, verum etiam promptiores ad interrogandos, docendosq; filios de iisdem rebus. Pueri item, quoniam ita diuina rerum maiestati suspicientes magis afficiuntur ad cœlestia, ad precandum quoq; Deũ, ad sanctorum opẽ implorandam, facilius, & ardentius animantur: ne dicam quot animæ Deo conferuentur, cum priusquam seductores hæretici vacuas mentes occupent, in earũ, quali possessionem hac instru-

Gregorius Nyss. in oratione Catechistica, & de professione fidei ad Harmonium.

Instrucone Catholica venit. Hinc Clerici erga Sacramenta & diuinum reliquum cultum sanctius afficiuntur, & Reges nullis, arctioribus amoris vinculis sibi deuincire subditorum animos vnquam poterunt: contra qui prauis dogmatibus fuere à pueris imbuti, infensissimi Regibus, Reipublicis, parentibus, & pastoribus probis esse soleant. Intellexerunt igitur hæc (licet aliquanto serius) Ferdinandus Imperator, Caroli Quinti Imperatoris frater, Catholicique alij Germaniæ Principes: qui id ipsum vt cadens Imperium staret, edito sanxerunt vt vbique doceretur. Et iam Viennæ, Pragæ, Dilingæ, Herbipoli, Ingolstadtij, Monachij, Oeniponti, Coloniae Agrippinæ, ac plerisque alijs in ciuitatibus collegia instituta sunt, ad quæ & frequentes Lutheranorum, Hussitarum, Anabaptistarum, & aliorum hæreticorum filij concurrunt, vt Catechismum Catholicum discant, qui à parentibus ad ea liberè mittuntur, fatentes, quia Catholici hoc studium erga suos omninò intermiserant, se suosq̃ue liberos iuisse ad hæreticos ministros, quamlibet hi sectam sequerentur, vt saltem aliquam (alioquin falsam) potius quã nullam haberent speciem religionis. Præclarissimum ac recens est testimonium Indicarum rerum: pueri conuersi ad fidem cum per compita & vias die, nocteq; sicut in Italia, & in Hispanijs fit, doctrinæ Christianæ capita cantare consueuissent, etiam pro illa iam confessioni veritatis assueti maximos cruciatus, mortem denique pro Christo fortissimè pertulerunt. Legat vir pius (quæ tibi ignotæ non sunt) Surijs Carthusiani nouissimas historias. Legat Didacius Payta nobilis Lusitani priorem librum aduersus Germaniæ quosdam hæreticos, ne quid de Indicis literis dicamus, quæque de religione in Gallijs, in Germania, in Hispanijs, in Italia, non vno idiomate conscripta prodierunt in lucem.

Clemens in Pedagog.

Hæ fuerunt causæ, cur post antiquissimos illos Clementem Alexandrinum, qui Græcè integrum librum de institutione puerorum scripsit: post Cyrillum Hierosolymitanum, qui suas nobis Catecheses id à mille & trecentis circiter annis reliquit: post D. August. qui & de catechizandis rudibus, & primùm suarum Confessionum, ac doctrinæ Christianæ libros edidit: insigniores atatis nostrę Theologi, alio licet ordine (vt sciebant tẽpora) Catechismos conscribere, Sõnius in Belgio, Petrus à Soto in Germania: Victoria & Dominicus à Soto in Hispanijs: plerique alij in Italia: vt interim omittam Petri Canisij Catechismum, quem vniuersus penè orbis Christianus libentissimè excepit: præsentemq̃ue E-

mundi Augerij, quẽm tota Gallia reiecto Caluiniano perlegit: Rhemensemq̃ue, qui primus lingua vulgari euulgatus est iussu magni illius Cardinalis Lotharingij, prioribus autem belli tumultibus, cum eum primò docere Lugduni cœpissent, præsentissimum ei ciuitati antidotum ad venenã, animamq̃ue Catechismorum Genueuifium reprimendam fuit. Horum autem pietati, qui Catechismos conscribere, hæc Spiritus sanctus per sacram Tridentinam Synodum derogauit, & in maiore Catechismo, quẽm Parochis scribendum decreuisset, satis graue tulit testimonium, cuiusmodi Catechismos prodesse Reipublicæ Christianæ.

Quamobrem videat quisquis hæc haud cogitauerat, tantam animorum & prouinciarum Catholicarum consensionem, nō posse sine Spiritu Dei esse, vt aliquando magis Christianum sit, reddere in obsequium pietatis Christi captiuum ingenium: quãmi pueris, quorum innocentia Deo acceptissima est, quorumq̃ue simplicitatis & castitatis amantissimi Angeli labores huiusmodi numinũ diuino offerunt, panem hunc esurientibus negare. Ac verò antea doctissimi Academię Sorbonicæ, siue alij aliarũ Prouinciarum Theologi Catechismos Typographis edendos dedere, adhibita honorifica testificatione: qui enim mēbra Ecclesiæ sunt, non possunt non consentire cum capite, quæ est Petri Cathedra, ex qua sola Spiritus veritatis hauritur.

Veniõ ad exempla domestica. Nulla propè ciuitas in isto Regno est, quæ Catechismi fructu percepto, hæresibus auertendis vires admirabiles haud conceperit. Et vix vlla vnquam in manus perduellium venit, quæ hoc præsidio munita fuisset. Ac cum plurima alia Emundi vnus Catechismi exempla passim essent euulgata, de Typographo Parisiensi ipse audiui, ad quadraginta millia exiguo tempore Parisijs fuisse distraetã: cui tot populorum Catholicorũ consensui, vt vnus, aut alter audeat obstrepere, mirandum sit, nec vllò modo ferendum. Secardus autem Academiæ Sorbonicæ Decanus, ac Borbonij Cardinalis Illustrissimus, Vicarius Generalis, quos ad hanc Catechismi rationem hortari poterat, id strenuè faciebat. Nec mentiar, si dixerõ eum mihi auctorem fuisse, vt non solum in eius Parcecia, verum in duabus alijs dum Rothomagi concionarer, hoc officium ne intermittere. Viderat enim per Catechismum vir ille cordatus, qui excellentem doctrinam semper cum summa ingenuitate coniunxerat, populum maiores in fide & pietate progressus facturũ, quã ipsi celebrioribus concionibus plu-

res ante annos facere potuisset, id quod res ipsa docuit. Nam vnicō mense Typographi Rothomagenses sexies eiusdem Catechismi editionem procurare coacti sunt: ac cūm Dieppam iuissē, eadem ratione ciuitas illa, cuius magna pars antiquis hæresibus erat inuoluta, sic eo lumine excitata est, vt plus mille quadringentis hominibus & mulieribus hæresibus publicè abiuratis ad Ecclesię Catholicę gremium redierint: idem verò Catechismi vsus deinceps latissimè ad vniuersam Normandiam manauerit. Et ipse igitur Secardus, cūm hoc prope xisset, testatus est mihi, se quoque Catechismum illius quem docebam, similitimū olim scripsisse, cūm necessarium diceret nouis morbis esse remedium nouum: si nouum aut recens dicendum sit, quod iam Ecclesia nascēte in vsu fuit, sed incuria (vt verissimè ac Christianè loquamur) nō nunquam intermissum. Itaque prudenter ille non expectandum existimabat, dum hærescon facētorum Regnum conflagraret, vt deinde nulla esset spes illius restringendę. Hoc cūm Rothomagi primūm cogitasset, ciuitas illa ante aliquot annos capta est: Catechismus item ipsius Theologi surreptus. Ita sancto conatu non minus tum inuidit Satanas, quā sub pietatis specie torpescētes, nunc inuidēt, qui vix contra hæreticorum Catechismos hinc secerē audent, aduersus autē Catholicos infelicissimi oblatrant. Quid igitur si tunc admota fuisset manus operi sanctissimo? Quid si tunc adolēcentes, qui iam in plurimas familias creuēre, ita per capita doctrinam sanam didicissent, vt deletis impiorum Catechismis, Deo, Ecclesię, Magistratui suam fidem integram seruassent? Certè nec ciuitas fuisset capta, nec nobilissima Gallię prouincia cladem accepisset à suis: neque aditus externis fidei hostibus patuisset, nec summi Duces Rege tum puero summo Reipublicę malo interisissent: & innumerabiles animę, quę nunc ad Regnum Satanę pertinent, aut steterisissent in fide, aut facilius reuocata fuissent ad Christum. Sed quantum ea in re peccatum sit iam iam intelligēt, qui malint relapsendo veritatem amplecti. quā pertinaciter de errore sibi blandiri. Præuidit etiam non ita multos ante annos nobilissimus Senatus Rothomagensis huiusmodi procellam: ac (quod ad illum attinebat) edicto cauit, omnes vt pueri Catholicam fidem docerentur, qui ex Parentibus hæreticis orti, si hæresim & ipsi imbibissent, numerum impiorum breuissimo temporis spatio essent aucturi; lex, edictumque per sanctum. Amissa tamen tanta occasio est. Quid si cūm prosperum cursum tenere secundo

vento possumus, nec vela tamen pandimus, ac si qui sunt, qui ad remigandum toto animo, viribusque incumbunt, ex ipsidem ordinibus alij inhihent cursum, omninari horreo, quid futurum sit breui: vtinā liceat cūm velimus. Quot autem nunc habemus fidei hostes, tot familię pauldō post ne sint. Qui verò videntur stare, si minus tanquam agri animati excolantur, & quasi pharmacis futurus morbus non remoueatur, ne in viam carnis, & hærescos ingreffi insanabiles denique sint, atque ex ipsidem feminibus eadem procreentur incommoda. Neque enim tam serax vllus est campus, quin nisi colatur, edat tribulos, ac spinas: neque tam nihil ferens, quin si colatur, aliquid tandem fructū præbeat.

Quid ergo? si ita posthac fiat, existimabit populus aut hoc manasse ab alijs, aut hæctenus nos dormitasse? At qui vt verum vtrumque est: ita Christiani hominis est potius culpam suam agnoscere, quā Reipublicę periculo tegere priuatum vitium. Ecquid verò hoc est, si non est iniustitię Deum arguere? quasi ipse, nō desidia multorum inuexerit pestem, quam cernimus malorum in Ecclesiā? Cūm iam nemo sit, qui non sentiat in se reclamantem conscientiam, & in otio atque pace ista, quā quisque sibi cupit, amaritudinem iam omnium rerum amarissimam non gustet. Quod si Catholicus Catechismus sancta res est & utilis, quid peccantes aduersus Spiritum sanctum, agnitamque veritatem moras in caput nostrum necitimus? Quid operi sanctissimo non accingimur, vt scrutatori cordium Deo elapsi temporis detrimentum diligentia refarciamus? Sin verò vtilem esse inciamur, quorsum tot meliorum populorum, quasi viua Dei vox, tot Theologi, Pontifex Summus, Ecclesia, tam auidè hanc docendi rationem resituerunt in vsu. aut restituendam censuerunt? At Academię id non faciunt. Atqui inquam Academijs præstanda Parochorum culpa non est, quarum tamen auctoritate Catechismi vtilitas iam indicata est, & comprobata. Ceterum, satis suo muneri faciunt erudiendis auditoribus: sublimioraq; Theologie mysteria aperientes. Quod si iam percepta reliqui gregibus suis non tradent, hi Domino suo (qui certè non irridetur) cadēt. Sed (aiunt) docetur in Catechismo: Quid Trinitas, Sacramentaq; sunt, quę cū in primo, quartoq; Magistris sententiarū contineatur, pertinent ad Scholas, nō ad Ecclesias. Et præcepta itē, virtutesq; ac Domini incarnatio tractatur à Magistro, quę tamē cū in Scholis altius, in Ecclesijs tamen commodius pro capto auditorū necessariò explicantur, vt interim taceam Sancti Athanasij

Refutatur
contrarię
argumentationes.

nasij Symbolo, & Constantinopolitano, quod quidem in sanctissimo Missę sacrificio publicè, tum cūm Roma adhuc Latinā linguam intelligeret, decretum est, vt populo audiente cantaretur, & sancti Cyrilli catechesibus, qui fusiūs de Sacramentis populum docebat. Ac denique Catechismo Pontificio, in quo Parochi monentur, vt eadem vnicuique è suis ostendant, nugacissima ista commenta explodi.

Alij verò alia aggressi via (quia non facile defectunt à sententia ij, quorum cordibus interior pietas non hæsit) ipsi quoq; (inquiunt) hæretici, hac docēdi ratione vsi sunt: hæreticos ne tu imitari æquū ducis? minimè certè omnium. Repetimus enim nostrā, non vsurpamus aliena. Furatur autem (ait S. Basilus) nostra Diabolus, & suis ea largiri conatur. Ita D. Ioānis Euangelica scripta Numerius transferēbat in sua volumina. Ita Proclus, Iamblichus, Plotinus, reliqui Platonici, multis è sanctis Dionysij Areopagita libris vsi sunt, tanquā suis diuinisq; contra diuinā (vt ipsemet Areopagita inquit) vsi sunt: transfigurantē scilicet se Satana in Angelum lucis. Et imitari igitur hæreticos censent, qui Catholicę Euangelii interpretantur? aut qui sermone, scripto, libris orthodoxis, qui quaquaersum disseminantur aduersus impuram, implamq; illorum luem verissima dogmata quotidie profitentur? Certè, (inquiunt) quia ipsi fuisse auctores videntur Catechismi. An ergo auctores Euangelij sint, qui suas hæreses sub nomine Euangelij veditant? At sanè (dicent) non negabis, Catechismi vocem hanc vsurpandam non esse, quippè quę hæreticum dicendi morē nimis redoleat. Has verò ineptias, quis ferat? Quid (inquam) (etiā de re disputatur, non de nomine) si olim Cyrillus Hierosolymitanus, S. Augustinus, (vt prætercā omnes recentiores Theologos) Ecclesia vniuersa ab Apostolorum tempore, Synodus ipsa Tridentina, cui qui Spiritum Sanctum doctorem præfuisse, & a fuisse negauerit, is certè impius atque hæreticus sit, condemnēt illam Catechismi vocem aut retinuerint, aut vsurparint? Sed non negabis (aiunt) spectare hoc ad susceptores, quos & Iustinus offerentes, & Tertullianus sponsores vocant, vt pro quibus fidem suam ad fontem sacrum interposuerint, eos vt doceant. Sanè (inquam) Quid verò, si ne ipsi quidem susceptores sciunt? Quid si qui sciunt, nil tamen curant, vt fiat? tu ne pastor cūm sis, si gregem videris (gregem dico tuarum ouium ratione carentium) à mercenario deferi, huic tu onus elui relinquis? non relinques, opinor. An verò nisi debitor soluat, vadem non vr-

Dionysij
Areop. ad
Polycar-
pum.

S Non ea
de Bap.
Iustin. que
Dion. 16.
Tertul. lib.
de Bap.

geas? vrgebis scio. At animas Christi Domini, pro quibus quod fide iussimus iam signatum est in conspectu Dei, non ignoramus pretiosiores animantibus ijs, quorum cum corpore spiritus interit. Pertinere autem in primis ad Parochos, quod Apostolus ait. Si quis suorum maximè do. i. Tim. 3. mellicorum curam nōn habet, fidem negauit, & est infideli deterior. At Parochi nimio subiiciuntur oneri, si pueros, adultosque iam ætate rudiores edoceant: Vtinam verò ne grauissimum horrendi iudicij diuini periculum subeant, qui cūm esse spirituales parentes profiteantur, cumque filijs æternitatem thesaurizare debeant, id minimè curant.

Quid verò (inquam) si horam quisque Parochus singulis diebus Dominicis impendat, proprio gregi pascendo, aut saltem Romani Catechismi paginę recitandę, puerisq; salutari doctrina imbuendis, tantumne hoc fuerit negocij? Iam enim (vt diximus, & vtinam eadem iterantes aliquid proficiamus) vel inopia, vel luxu magna populi puerorumque pars quid agat, quodnam vitę genus instituat, quorsum Christianus sit, quanti vitam illam sempiternam, quam expectamus asimet, vix vnquam vllō constanti ordine didicit. Et verò amari quod nescitur, aut scitur incertissimè, quo pacto potest? Preclare autem nobilissimę virtutis Episcopus. Huic Michael impię (inquam) in Deum cōtumelię, id est, Merisburg. q. summa irreuerentię (vt illius verbis vtar) accedant imperitissimi doctrine Catholice: ad Sacramēta vt aliquando possit occurrere, & anteuerti, & æquū sanè, & necessarium foret, quādiu Sacramentorum vsus in vnaquaq; vigeat Christiana concione siue Ecclesia, (qui tamē perpetuò durare debet) vt Catechismus nunquam interisleret, & vnā cum ipso Sacramentorum vsu in singulis Ecclesijs etiam assiduè erudiretur populus, scire vt possent tam iuniores, quā prouectiores, quomodo Sacramēta ad gloriam Dei, suamque ipsorum salutem percipere deberent, & qua ratione vitam omnem, moreque suos ita instituerent, vt iuxta votum, quod semel Deo in Baptismo nuncuparunt, probos, integros, ac inculpatos illi se Christianos exhibere, atque ita tandem promissam à Deo Regni cœlestis hæreditatem adire possent. Hęc ille. Eadem igitur ratio reliquos mouit Episcopos, qui Tridenti de religione conuenerant, vt is, quem dixi Parochis Catechismi scriberetur, in quod præcipuè illud his mandatum est, quę mytheria visibilibus Cerimonijs designantur, ea vt accurate aperirēt populo, quod animi ad cœlestia excitati maiorem posthac reuerentiam adhibe-

liberent erga diuina, quæ alioquin Synodus profanæ multitudini (vt S. inquit Dionysius) sciebat non esse tangenda. Ita pro tempore ratione Thefauros bonitatis sue, admirabilis Dei sapientia, profert ac explicat.

CAPVT III.

DE RATIONE DOCENDI Catechismi, ac primum de pietate.

VERVM cum hæc ita sint, petis etiam, qua ratione commodius, vberiore cum fructu Catechismus tradendus sit. Quod quamuis ex te libentiùs cognouissem, dicam tamen (vt tibi morem geram) quas mihi hac de re non nunquam leges cum ex ipso nostræ Societatis vsu, tum etiam ex obseruatione aliorum collegi. Primum autem illud fuit. Duabus quasi alis, pietate & perspicua docendi ratione magnos progressus facturum Catechistam. & quasi ex bene satis seminibus copiosam messem breuissimè collecturum. Hæc autem facile comparabit, si meminerit, sicut nutricem esse se, quæ nisi bono cibo alatur, & lac malum, & morbi grauisissimi alicuius causam infanti præbeat. Itaque antea sic Catholica dogmata ipse Catechista percipiat, vt nihil non cõcoctum, purumque sit, priusquam alteri tradat. Charitas illa est, quæ conciliandi cibi & verbi diuini ignis est. Ac cum non dissimilis discendum, atque vestentium sit ratio, videat quantum obsoniũ conuiuium ue instruat ijs, quibus vnica beneque præmanfa esca necessaria est. Cumque pueri diutissimè retineant, quæ ineunte ætate inspexerint, non solum verba, verum etiam gestus, cæteraque omnia ita componat, vt perpetuum ijs, cum adoleuerint speculum virtutis, ac modestiæ relinqueret possit. Nullum irati, nullum leuis, aut intemperantis animi signum præ se ferat, ne quod verbo docturus est, imprudens & infidelis dispensator opere destruat.

Vide Cl. Alexand.

Charitas.

1. Epist. ad Diocor.

In primis cæteros Catechistas, & concionatores oratione iuuet: significetque lætitia affici se, cum alios præclare hoc munere fungi audiat. Nihil inuidia magis mortiferum est, atque nocentius: nihil charitate viuacius, atque ad conciliandam diuinam beneuolentiam fortius. Abdiam legimus, quod Prophetis aqua, paneque subuenit, id ipsum à Domino Prophetiæ donũ accepisse. Ad eò fidelis retributor est Deus, vt cui aliquid boni cupiamus, id tum illis augeat, tum etiam nobis maiora rependat. Et antequam opus aggrediatur, primum semper fundamentum in se ipso iaciat, humilitatem, aurcumque illud S. Augustini dictum persæpè m. ditetur. Non

aliam tibi ad capefcendam, & obtinendam veritatis viam munias, quam quæ munita est ab illo, qui gressu nostrorum, tanquam Deus videt infirmitatem, ea autem prima est humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas. Ita potius à Spiritu sancto agi se, quam à suis opinionibus sinet, non ignorans æquam interim partem fututam eius, qui manserit ad sarcinas, & descendens ad prælium. Fietque sæpè, quod sanctissimus & Seraphicus vir Franciscus dicebat, vt illud Anni impleretur. Quæ sterilis erat, peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata est: id est, vt priuata oratione plures Christo lucrifaciat, quam ijs, qui summi concionatores, patresque multorum habiti tumores posuerunt ante salutem. Postremò sibi diffidens spem collocauit maximam in Deo, frequentique oratione fortitudinem ad difficultates superandas à Domino petat. Is vocem, sensaque suppedabit, qui humilium linguas difertat facit: purissimum verò ab omni peccato animum ad rem, quam dicitur est, asferat. Vt quasi se in ipsam transferat, ac mutet. Magnum scilicet pondus ad persuadendum habet oratio, cum ex interiore animo res ipsa promittitur. Atque de corde, nõ de labijs profecta, ad corda item, non ad aures tantum audientium peruadit.

Humilitas.

Fides in Deum.

Ratio docendi Catechismi.

Et hæc quidem, quæ diximus, ad Catechiste pietatem atinent, quæ (vt inquit Apostolus) ad omnia valet. Cæterum cogitandum est, de quibus libris doctrinã hauriat, quæ ue elocutione, modo, personis, loco, tempore optimè ad Catechismum docendum vtatur.

Perlegat igitur Catechista bis, terue Catechismum, priusquam opus aggrediatur, ita vt feriem illius doctrinæ omnem quasi manu teneat, suoque deinceps loco propria membra tractet. Quòd si per aliquod dierum spatium ad preces adhibeat eandem rerum meditationem, quæ in Catechismo continentur, vix dici potest, quantum ex eo docenti, discenti que utilitatis accidet. Nam vt Catechizanti se Deo Catechista prius communicabit, ita Catechistæ docenti se communicabit attentius puer: cui non tam homo, quam ipse Spiritus Sanctus præceptor futurus sit.

Cum autem plures à pluribus Catechismi in lucem editi sint, hi quidem sunt, qui iam ferè ab omnibus, vt diximus teruntur: Emundi Augerij maior & minor in Gallijs. Petri item Canisij maior & minor in vniuersa Europa & Indijs, qui cum præter ea, quæ ad fidei dogmata pertinent, optimo contineat ordine, ea, quæ de vitijs ac virtutibus tractanda sunt, tum efficax est ad insinuandam in animos cum

cum fidei doctrina pietatem, quæ (vt ait Apostolus) ad omnia valet: minorum autem maiores illorum Catechismi tanquam paraphrasæ, ac quasi interpretes sunt. Vtriusque tamen Pontificius Catechismus Romanus summam affert lucem, qui Ecclesiæ consensu editus, non solum docendi, verum etiam plura inueniendi rationem aperit. Frequenti autem horum lectione Catechista nil nisi solidum, atque ad rem loquetur. Sibi interim (nisi iam ad altiora ascenderit) viam straturus ad sublimiorem Theologiam, atque ad publicas conciones habendas.

Catechistæ autem si Patrum desit Bibliotheca, extant volumina auctoritatũ, quas cum Canisius in suo Catechismo proponat, pius alius vir ex diuinæ Scripturæ, ac Patrum fontibus collegit. Hic pro multis vnus ad copiosè tractanda capita Christianæ doctrinæ sat erit.

Si frequentiores adeant ad audendum, & rudiore Catechista siue Parochus sensim maiora cupiat attingere, Theologiam Christianam lauell non ita pridem euulgatam, Vigerium, Sancti Thomæ opuscula faciliora perleget. Nam de eisdem rebus dilucidè, pieque & appositè ad indoctorum etiam captum optimi illi viri scripserunt.

Sæpè verò pueri intelligant, Catechismos, doctrinamque hæreticorum, non solum secum ipsis pugnare, verum etiam esse fugiendos, ac tanquam pestilentissimũ morbum vitandũ. In quibus autè & inter sese, & à nobis dissentiant, ea doctissimè breuissimèque Federicus Staphylus indicauit eo libro, quem de trimembri Theologia Lutheri vtilissimum conscripsit.

Si ludæos, qui conuertuntur ad fidem edoceat, I. sv m ex Prophetis & sancta Scriptura annuntiet, quam ad rem præter D. Augustinum, & alios veteres Patres magno opere proderit, si legerit, quæ Franciscus Turrianus de Societate nostra ex lege & Prophetis annuntians perdoctè ante aliquot annos tractauit.

si res postulet, vbi de Sacramentis ager, vitæ Christianæ officia, seu conscientia aliquid casum (vt vocant) explanet, id que breuissimè, sed perspicue ac dilucidè fiat. Quæ verò facile perspicere nõ posse senserit, ea in aliud tempus differenda sunt, ne interim ex finibus Catechistis egrediatur.

Loca diuinarum Scripturarum, & Patrum dilucidissimè interpretetur, eaque nõ multa sint. Nam vt multiplex illa rerum sylua, sicut ventriculum lautissima conuiuia, subruunt hominum ingenia; ac sicut nimis splendor aciem mentis obtundit, ita plerumque allatæ plures auctoritates ad me

morie doctrinæque ostentationem proferri existimantur: Et qui labor ad gloriam Domini salutemque audientium prodesse poterat, is hac opinione frustra consumitur, facillimeque ex animis audientium euanescit. Vulgata editione Bibliorum vtatur: hæc attèta lectione & animo verferet, vt nõ metem modò, verum etiam voluntatem afficiat, nec verò vt curiosius Ethnicos, & scripta inutilia legat, facile sanctissimos libros deponat è manibus.

Et Dominus quidem Iesus ita simplicitatem, puritatemque diligit, vt omnis inanum verborum spuma quasi sordes abijciendæ sint. Cũ verò pueros alloquimur, pueri & humiles simus, vt eos Christo lucrifaciamus. Exempla similitudinesque, non illæ quidem crebriores mentem, memoriãque iuuabunt audientium. Quamuis autem aliquis donum eloquentiæ habeat, caueat tamen, ne quasi arbor luxurians corticem, foliaque potius quam medullam & fructus edat. Quamobrem hic per viscera misericordie Christi obsecrandus est, perque illud primum ac sanctissimum castitatis votum, quod multi vouerunt, vt casta oratione, eaque propria & congrua sit contentus. Optimus modus (ait Sanctus Augustinus) docendi est, quo sit, vt qui audit verum audiat, & quod audit intelligat. Et quid (inquit) prodest clavis aurea, si aperire quod volumus non potest? aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil quærimus nisi patere, quod clausum est?

Elocutio Catechistæ

ut. cl. 4. de doctrina Christiana. Vide S. Ambro. Epist. 63. lib. epi. octauo ad Iulian.

Cum autem eloquentiæ studiosos alloquimur, hoc etiam optandum est, quam quod maximè, toto vt animo abhorreant ab impuris scriptoribus, quorum multi, qui minus id fortasse existimabant, ad impuram labem, atheismumque fenestram aperuerunt: quales Pantagruelles, Amadifius, ac nescio qui Poëtæ; qui cum Deum superosque collaudare potuissent, ad facinora tamen & Veneres, Cupidinesque celebrandos, tanquam noui idololatræ omnem dicendi ornatum, & copiam conuerterunt. Quasi verò non satis haberet Satanas ministrorum ad alliciendas animas, nisi ipsi faces illas impudicissimas animis adolescentum iam efferucentibus subiecissent.

Ergo cum impudicarum rerum lectio Platoli. 2. de Repub. & ab Ethnicis, atque in primis ab Ecclesia Dionys. li. quæ est domus Dei viui prohibeatur, quod 14. de Cef. Suet. in re Catechista, qui super Ecclesiæ obedientia suam dicendi vim in primis non collocauerit?

Quòd si Apostolus docet, non faciendæ esse mala, vt veniant bona: purgandus esse nobis est animus, quò diuinam illam lucem

Plutarch. in vita Nicipilij. Act. Apolo. stolo. lucem

19. Syno.
Constanti.
art. primo
L. damna
to.
Carolus
Magnus
L. Franc.
can. 73.

Index libr.
prohibito-
rum Tri-
dent. Syn.
reg. 5. 7. 8. 9.
Clé. Alex.
and. orati-
one ad-
hor. ad ge-
tes.
August. li.
1. confes.
cap. 16.
Seneca ad
liberalem
de arte lib.

E P I S T O L A

382
lucem intueri possimus: nec quicquam me-
ti officit magis, quam cum honestas, & pu-
ritas quasi in exilium aguntur à turpissi-
mis cogitationibus. Quid miserrimi ver-
fant eorum scripta, è quibus omnium sce-
lerum formæ conceptæ, portentosa tandè
iniquitatum monstra in legentium animis
pepererunt?

Cæterum non desunt optimi libri, è
quibus pietas cum eloquentia, doctrinaq;
hauriri queat, siue qui à probis hominibus
nostra ætate, communiq; lingua prodie-
runt: siue qui è Græco, Latinoue fonte in
nostros vsus deriuati sunt.

Multiplex itaque illa synonimorum
sylvæ penè omnis amputanda est, quæ ad
Grammaticorum scholas potius, quam ad
suggerus Ecclesiarum pertinet.

Et vt paucissimis absoluat, qui-
bus peccus suum sanctis meditationibus
armabit, remque ipsam, de qua dicturus
est, optimè nouerit, tantamque, quantam
tempus feret, materiam suscipiet decla-
randam, hic Domino miserante, loquen-
teque per os eius, verè eloquens, ac disertus
euadet.

Et antequam rem incipiat Catechista,
facultate à Catholico Archiepiscopo, Epi-
scopoue impetrata, signet cruce frontem:
pueros vt idem, recteque faciant hortetur;
quo exemplo prouociores, qui adierunt,
vt idem facere consuefcant, docebuntur;
Adolescentulos moneat, vt initio Domi-
nicam precationem, salutationemque An-
gelicam recitent, petantque à Domino gra-
tiam proficiendi, vt & reliquus populus id
ipsum agat, cum ad maiores diuini verbi
prædicationes audiendas adierit. Sciant ve-
rò pueri, cur ad Virginem sanctissimam
ante prælectionem orationes fundant: San-
ctissima nimirum illa virgo, quæ Christi
secreta nouit, verbūque ac lucem in mun-
dum attulit, potentissima est ad verbi ip-
sius fructum nobis impetrandum.

Pueris suo loco positus, vt à puellis
distincti certis ordinibus sint, non inter-
mixtis adolescentibus, vtrumque sexum
alloquatur, familiari voce, & charitatis
plena.

Quam prælectionem expositurus est,
eius in primis voces, quæ maioris momen-
ti sunt, ac difficiliore, interpretetur; ne ijs
ignoratis reliqua minus innotescant; ne-
ue cū fastidio, & sine fructu tempus tera-
tur. Eiusmodi sunt Iesus, Christus, Re-
demptor, Sanctificator, Sanctificatio, Ec-
clesia, Religio, Symbolum, Mysteria, atq;
alia; quibus etiam mentes puerorum exci-
tatæ magis afficientur ad Dominum præ-
candum. Et cū earum vocum etymon do-
cendum sit, q; & materiam dicendi vberè

sepe præbet, atq; illarū vim in audientium
cordibus firmius insculpit; tum interponen-
da interrogatio est, ad renouandos, cogen-
dosque animos pueriles, qui facillè distra-
hantur; deinde capita rerum paucissima
dilucidè sunt exponenda.

Hic verò caueat, ne tenellos animos seu-
riore obiurgatione deterreat, si qui forte
nō sint attētiore; blandissimè aut ipsè per
se res suo tēpore timorem, attentioneq; af-
ferent, tum cū enumerandis, peccatorū
pœnis, iudicio Dei, flagellisq; iminenti-
bus, ac præcipuè Regni cœlestis pulchritu-
dine, & beatitudine; qua maxime puero-
rum animi excitantur; mens cuiusq; com-
mouetur.

Si quis puer Catechismū memoriæ non
mandauerit, aut metu aliquo (vt fit) publi-
cè nō audeat integram lectionem recitare,
hunc corā audientibus excusare fatius fue-
rit, eūq; lenissimè hortari, vt animū reci-
piat: alijs quoq; subdat Catechista hoc cue-
nissè. Hoc eò spectat, vt puer ne Ecclesiam,
catechismūq; deserat, q; fortasse aliquādo,
vbi minus hoc cauebatur, euenit: Honestū
verò aliq; virum moneat, vt curet sedari
strepitus, qui à pueris fiunt, vt si etiā seueri-
corrigēdi sint, id ab alijs fiat, nō à Catechi-
sta. Parētes verò sapiūs hortādi, vt mode-
stia, cultumq; ac reuerentiā pueros doceāt,
qua ex recū adoleuerint, iam Ecclesia, sa-
crisq; maiorem honorem habebunt.

Vbi interrogatis pueris Catechismi lecti-
oni finis imponetur, roget parētes, & pæda-
gogos, vt vespere ad puerorū memoriā re-
uocent, q; ipsi maturius percepere. Pueros
autem incitet, vt seruos, serualq; si nomen
Dei exerceat, si quid turpe proloquatur,
vt reprehendant, quo afflicti magis verita-
ti tuendæ sanctissimam apud Deum lau-
dem, Angelorumq; patrocinium ipsi quo-
que promereantur.

Postremò cū pueris precetur Dominū,
& gratias agat, vt precari Dominum, & age-
re gratias etiam ipsi discant. Si quid verò
periculi Reipub. impendat, id siue Lita-
nijs, siue alijs orationibus breuissimè à neo
Catechista deprecari petat, vt domi quisq;
quid petendum sit, sciat. Ita pueri cognos-
cent bonitatis illius fontem, sine quo nihil
non exarscit omnium cogitationum, ope-
rumq; nostrorum.

Orandum aut esse sciāt in primis, p Pon-
tificæ Max. Sanctæq; Ecclesiæ Catholicæ, p
animis Principū ad diuinā gloriam propa-
gandā conciliandis, pro operariorū misio-
ne in vineā Domini, pro peccatorū, infide-
lium & Hæreticorū conuersione: ac pro a-
nimabus defunctorū; deinde pro consequē-
dis ijs omnibus, quæ ad diuinam gloriam,
nostramque salutem pertinent.

E4

ANTONII POSSEVINI.

Locus vbi
Catechif.
exponi de-
beat.

Et optimus quidem sacris tractandis
locus templum sunt, propè quæ item scholæ
antiquitus ea de re extruebantur, vt doctri-
na cū religione disceretur. Si quæ aedes pu-
blicas scholis, Parœcijsq; maioribus vicini-
ores fuerint, tātò manabit ad plures sanctę
huius doctrinæ vtilitas.

Cū verò nihil adeò bonum sit, quin
oppugnetur initio, cogitet prudens Cate-
chista, in minore ne ac remotiore loco do-
cendi sint initio pueri, vbi & pauperes fa-
cilis euangelizantur, & altiorem radicem
agere possit sanctissimum hoc semen: nisi
tamen insigniori præstantique charitatē
Concionator aliquis non tam facile re-
sistitur, vellet ipse in maiore Ecclesia hoc
munus suscipere. Quo in loco quod commu-
nius, eò diuinius bonum consequetur.

Ratio euo-
candi pue-
ros ad Ca-
techismū.

Vt autem ad templum conueniant pue-
ri, eadem quæ Romæ sit ratio poterit adhi-
beri. Cū enim in vnaquaque Parœciā
sint eorum nomina descripta, qui Cate-
chismo imbuendi sunt, eorum aliquis suo
ordine statim a prandio per vicōs Parœciā
vadit, atque campanula & alta voce pue-
ros, puellasque omnes ad doctrinam Chri-
stianam, Catechismūque discendum in-
uitat, qua vna re præter sexcenta alia pie-
tatis officia, quæ in hac vrbe exercentur,
nihil ad pueros excitandos, nihil ad eorum
parentes erga Parochos, Pastoresque ani-
mandos, nihil ad auertendam iram Dei;
ciuitatisque firmiore disciplina, vel suaui-
ore ratione administrandas efficacius esse
potest.

Alter locus, Collegia, Scholæque sunt,
in quibus diligenter huic studio operam
det Præceptor. Quod si Angelus præstan-
tissimum Dei organum vnus hominis in-
diuiduus est comes, & custos: tum quod
humana animæ pretium agnoscit, tum in
primis, vt diuina pareat Maieitati, ecquid
à nobis miscellis faciendum est, quos Deus
plurimis sepe adolescentibus custodes, &
sua voluntatis internuntios addicit? vt
qui negligens in hacre sit, neque hoc ad
maiora vsurus sit Dominus: & verò negli-
genter opus suum facientibus, maledicti-
onem etiam sit illaturus. Sed cuius cor
Christiano iam igne arserit, ad hoc etiam
incitator erit, si cogitauerit, quantò la-
tius patebit hoc bonum, quod ad plures fa-
milias breuissimè per pueros, quasi per si-
phones dimanabit, tantò sibi splendi-
dorem coronam parari, qui præceptum
etiam Domini impleuerit, quo monemur,
vnicuique mandatum esse de proximo suo,
præsertim verò ei, qui non vt mercenarius,
sed vt filius seruitutem suam saluti proxi-
morum propria vocatione deuouit.

Et cū vbique diebus saltem Domini-
cis docendus sit Catechismus, tum quo tē-
pore animi paratiores videntur ad verbū
Domini percipiendum, capienda videtur
ocasio. Cū autem Synodorum temporā
sæpe, præsertim in Gallię aliquibus diœce-
sibus, in Pentecostes, omniumque Sancto-
rum solennitates cadant, tum ei rei antea
per aliquot dies opera dari poterit, vt qui
frequentissimi vndique Parochi conuenē-
rint, ad hoc ipsum peragendum cum suis
gregibus doceantur, & aimentur: eò ve-
rò præmitti poterunt Bibliopola, qui plu-
rimos Catechismos compactos ferant, ma-
iores, minores, Pontificium seu Roma-
num, Tridentinum Synodum, summas
casum conscientia Cyrylli Hierosolymi-
tani, Catecheses, confessionem Augustinianam à Hieronymo Torrensi de Socie-
tate nostra collectam, cæteraque alia, quæ
Catechista, vel Concionator Parochos
hortari poterit, vt emant, nihil à Deo be-
nedictio non promeriturus, qui ita mo-
mento horæ ingentem portam ad bonum
patefaciet.

At verò à docendo Catechismo absti-
neat Catechista, quo tempore cæteri Con-
cionatores concionantur: aut maius fa-
crum sit, aut horæ Canonice summa cum
pietate, & vberissimo populi fructu recitan-
tur: eandem item quam ipsi materiam
vix tractet, ad vitandam inuidiam, nisi se
necessario offerat: nec in longius hora spa-
tium lectionem producat: cuius finis sit
breuissimus epilogus, vt pueri se profecif-
se intelligentes, libentius ad sequentem re-
uertantur.

Sacerdotes autem nisi facinus plus quā
publicum ac Reipublicæ damnosissimum
esset, Catechista ne increpet. Si qua de
re omnino monendi sint, id faciat oppor-
tunè, & secretò. Vbi non est auditus, ser-
monem haud fundat, meminerit verò cha-
ritatem non inflari: omnia sufferre, vt oēs
lucrifaciat, cōpansionem, vt S. inquit Gre-
gorius habere, non indignationem.

Habes vir optime, quæ de Catechismi Ca-
tholici docēdi necessitate, vtilitate, ratione
voluisti vt scriberem: nonnulla fortasse ali-
quando additurus, cū vel per otium, vel per
diu turniorem huius lucis vsuram, à Do-
mino fuerit nobis concessum. Nam vt di-
utius viuamus, circumdati ærumnis, graf-
fanteque pestilentia, vix est quod spe-
rem. Cæterum, quando siue moriamur,
siue viuam⁹ Domini sumus, Dominò qui
fecit nos fidelissimā te operā in hoc persan-
cto Catechismi negotio positurū vsque ad
mortem, non solū spero, verū etiam
singularis amor erga te, Gallosque meus
facit, vt à te obnixè petam, totisq; ani-
mā

mi mei viribus contendam. Nec verò gar-
rulam illam, & loquacem, de qua doctissi-
mis ad meliteris tuis scripsisti, turbam ob-
streptentium, & lucem tenebras facientium
pertimescas: sed pro ea quòd magis aduer-
satur, tantò tu ardentius Deum ores, qui
ex lapidibus potest suscitare filios Abra-
hæ, & conuertere corda patrum in filios:
Memineris autem, si suis temporibus me-
tuissent Sanctissimi illi antiqui Gallie Do-
ctores & Martyres, quæ maleuoli aduersus
illorum labores obtrecebant, nec ad cælum
nobis viam doctrina, fortitudine ani-
mi, ipso suo sanguine libentissimè aperu-
issent, nec complanassent; neque adeò for-
san Christiano adhuc nomine cesseremur;
sed (vti qui in remotissimis regionibus
Barbari, atque Indi nunc commorantur)
in obscurissima errorum nocte adhuc & i-
psi versaremur. Ergo age benedicte Domi-
ni, quando te & religiosissimi, atque am-
plissimi Cardinalis Pelleuei, & Reueren-
dissimi Nuntij Apostolici, præstantissimi
autem Theologi, Episcopique Ebroicensis
Claudij Sanctij auctoritas, addo etiam,
optimus Archiepiscopi Viennensis editus
à se nouissimè Catechismus veritatis causæ
fauent, excita, qui apud te sunt, Gymnasti-
archas, Parochos, Theologos, qui verò lon-
gius absunt, eos tuis grauissimis Epistolis
cohortare: Hos rationibus, & auctoritate,
per Iesum Christi charitatem, & viscera mi-
sericordiæ eius ne cesses accendere ad San-
ctissimum hoc opus. D. Augustinus zelo
propagandæ pietatis incensus, etiam in alie-
nas dioceses, seruata tamen ordinis iusti-
tiæque charitate, prudenter lumen doctrin-
æ suæ intulit; vt aliquando dictum sit,
nobisque traditum, ab illo vno viro Afri-
cam vniuersam, tertiam tum mundi partem,
que iacebat in tenebris, eratque propemo-
dum emortua, excitatam fuisse, Catholi-
camque effectam. Et nos quoque post tot
secula, pietate illius vigilantissima, scrip-
tisque ad vniuersi Christiani orbis bonum
manantibus adhuc fruimur, fructurque
posthac semper Ecclesia Dei. Quid non fa-
cit, non dicam improbus, sed Christianus
labor, atque vigilantia, si serio negotio Do-
mini suscepto, fidelis seruus dat talentum
ad vsuram, vimque cælestis gratiæ in scip-
so expertus, alijs quoque sine inuidia, ne-
gligentiæ communicat, ac quasi de suo
lumine candelabra aliorum innumerabi-
lia sine suæ lucis imminutione statim accē-
dit? Iam quod ad fidei dogmata pertinet,
per multum (præcipuè in Gallijs) à doctis-
simis viris est scriptum: Vtinam tantundem
iuuentuti ac rudibus, quatenus fatis sit, e-
docendis, tantundem etiam lachrymis,
preccationibus, quibus præter doctissimas

disputationes Alexander Arium extinxit, Greg. Na-
zian. ratio
pietati, promissæ paupertati, obedientiæque
fuisse datum. His enim firmissimis ma-
chinis nullum est cor sic adamatum, quin
tandem aut expugnetur, aut frangatur.

Mitto ad te nouas peccatorum indul-
gentias, quas Gregorius XIII. Pontifex
Maximus, præter alias, quas tum ipse, tum
sanctæ memoriæ Pius Quintus concesserat,
ijs impertitur, qui doctrinam Christianam
seu Catechismum per dialogismum docent,
vti Romæ, atque propemodum vbiq;
fit. His tu indulgentijs seu condonationi-
bus vtere, ac fruiere: Et pro vita incolumi-
tateque tanti Pontificis, proq; Italia & me
ipso, obsecro ne desinas ad Dominum ora-
tiones tuas continenter effundere. Vale.
Romæ ipso die D. Michaelis Archange-
li M. D. LXXVI.

RATIONES, ET EXEMPLA, QUIBUS AD- DUCI DEBEAMUS, vt inter summas quasque difficultates, atque in locis Hæreticorum, & aliorum, qui nolunt ad fidem aut pro- bitatem redire, negotium diuinum alacri- ter agere possimus ad gloriam Dei, & Domini nostri Iesu Christi.

INITIA bonarum omnium rerum, sicut
ti & femina rerum naturalium solent esse
se minima. Ex ipsarum enim eiusmodi re-
rù effectis, & magnitudine, siquidius deni-
que agnoscitur altitudo diuitiarum, & sapi-
entia benedicti Dei, qui nec multos nobi-
les, neque multos potentes, sed infirma mû-
di elegit, vt ita magis abyssus illius magni-
tudinis clarificaretur.

Rerum quarumlibet arduarum (vti na-
turalium quoque) progressui, temporis spa-
tium necessarium est: Ita enim rebus pa-
latim crescentibus ipsius D. Maiestatis lux,
atque cognitio suauiter mentibus nostris
illabatur. Quam quidem vnico intuitu per-
fectam iam rei, complecti animo non posse-
mus, sicut succedentibus sensum cremen-
tibus noui lucis radij aciem oculorum nostro-
rum commodius illustrant: Præterquam
quòd ea, quæ ex illius omnipotentis chari-
tatis officina prodeunt, si illic absoluta
prodirent, non ipsi Deo, sed alienæ fortal-
tis causæ adscriberemus, quasi manus no-
stra esset excelsa, & non Deus faceret hæc
omnia. Nec verò quoniam triticum in ter-
ra diu latet, aut super terram aliquos men-
ses sine spica dûtaxat herbescit, idcirco de
maturitate desperamus: alioquin nec par-
etes plantarent earum arborum semina, que
non sibi ipsis, sed posteris fructum solent
afferre.

Accedit,

3. Accedit, quòd, vt agens non agit nisi in
passum bene dispositum, ita materia præ-
paranda prius est, quàm introducatur for-
ma. Neque enim peritus Medicus esse cen-
setur, q. ante fortiora pharmaca, syrupos,
& leuiora medicamenta non adhiberet.

4. Rerum ad conuertendas animas, ac de-
nique ad Ecclesiam vel fundadam, vel (v-
bi religio concidit) in restaurandam, specta-
tium firmitas, non solum diuturni tem-
poris spatium, verum etiam labores, sudores,
miras vexationes, & sanguinis ipsius effusi-
onem ferè semper requisit. Nam ita se ma-
gis diuina vis exerit, dum (quasi ex allisis
lapidibus ignis) claritas veritatis erumpit,
& varijs aduersarijs atque certamina, varias
virtutem amantibus coronas parit.

5. Certissimum est, ac passim in diuinis
scripturis patet, Dei voluntatem esse, vt ho-
mines salui fiant: Deumque nolle aliud,
quàm nostram sanctificationem. Itaque
quidquid nobis præter peccatum accidit,
ad quod humana voluntas cogi nulla ra-
tione potest, id nullam habet rationem ma-
lii proinde labores, persecutiones, verbe-
ra, reuera malum nõ sunt: alioquin hæc om-
nia filius Dei non elegisset. Quamob-
rem & nos eadem in diuino negotio pro-
curando alacriter sustinere debemus, cer-
tissimi Deum manum suppositurum esse,
ne vltra id tentemur, quod ferre non pos-
simus, quin cum tentatione prouentum
quoque daturum.

6. Sacræ literę docent, vt reliquorum, ita
proborum, & innocentium hominum pec-
culiarem, à Deo curam haberi: Qui vos tan-
git (inquit) tangit pupillam oculi mei: &
qui habitat in adiutorio altissimi, in prote-
ctione Dei commorabitur. Hinc fit, vt ap-
ud Deum anima vnus eum timentis ma-
gis æstimetur, quàm mille filij impij. Itaque
qui nihil in tota vita sua ageret aliud, quàm
vt hominem vnum accuratè vias Domi-
ni doceret, is sanè tanquam Angelus Dei
operam suam vtilissimè poneret. Cum e-
nim aliquis amicus Dei efficitur, nihil non
obtinere potest à Deo, qui voluntatem ti-
mentium se facit. Qui enim apud Princi-
pem aliquem gratiosissimus est, multò plu-
ra vnico verbo & momento ab eodem,
quàm reliqui plurimi ne multis quidem
supplicibus libellis, ac diuturno studio af-
sequuntur. Notissimum autem est illud ex-
emplum ancillæ Iudææ, cuius vnus opera
vti voluit Deus, vt à lepra Naaman Syrus
liberaretur, ac Deus verus inter ipsam
perfidiam agnosceretur & coleretur.

7. Firmissimè quilibet sibi persuadeat bo-
na & sincera Deo inseruendi desideria,
nunquam sine diuino numine nobis im-
mitti. Ea verò si sedula charitate fouean-

tur, ad exitum eadem à Deo perducitur, cuius
operà cum perfecta sint, is etiam cum dat
velle, largietur haud dubiè & perficere.

8. Exempla veteris testamenti hæc omnia
comprobant, illudque ingens fidei & pati-
entiæ Noë, qui centum totos annos arcæ æ-
dificandæ, ac tantum octo animabus huma-
nis ad seruandis impendit: Vnde postea fa-
ctum est, vt & ex inuicta patientia paucis-
sime illæ animæ, totum postea terrarum
orbem instaurarent. Quare non parum
sciat se profecisse, qui paucissimos cum Deo
coniungit, eosque in tuto collocat. Trita
verò sunt reliqua, sed tamen expendenda,
quæ in Moyse, qui greges pascebat, in A-
brahamo, in cuius semine benedictę sunt
omnes gentes, & in alijs inter summas qual
que difficultates contigere.

9. Christus autem Iesus æterna Patris sa-
pientia, totius boni & veritatis fons scip-
sum euidentissimum constituit exemplar,
ex quo ratione expectandi, patiendi, & lu-
crandi, spinaeque, vulnera, & ipsam crucem
ostendit: qua scilicet ratione, cum ipsius
regnum fundatum sit, ita quoque instau-
retur. Quod qui humana industria vel
verbis tantum, addito item labore (licet in
desse) fundare nititur, is extruit domum
in arena, & venerunt imbres, ac flauerunt
venti, & strauerunt eam, factaque est rui-
na illius domus magna.

10. Cæterum cum hoc opus non currentis
sit, sed volentis ac miserentis Dei, expectan-
da ita Patris hora est, & temporis plenitu-
do, vt cum in eius manu omnia sint po-
sita, nos item ipsos in ipsius manu ponamus,
diuinæ eius voluntati oratione pri-
mum, deinde reliquis rationibus sinceris-
simè cooperantes.

11. Apostoli & reliqui antiquissimi viri
sancti hanc ipsam Domini semitam in Eu-
angelio annuntians triuerunt. Ac cum
D. Iacobus octo solum animas in Gallæcia
Christo Domino adiunxisset, vtilissimū
tamen laborem impendit. Per illos enim
denique Gallæcia, magna que pars Hispa-
niæ conuersa est, & diuinitus factum est,
vt cum viuente Apostolum audire no-
luisent, ad eius demortui cadaver, post-
ea vndique accurreretur, cuius fidem, &
orationem per tot secula implorarunt, at-
que etiam nunc implorant. Ita D. Apolli-
naris duodecim annos in Rauennæ subur-
bijs demoratus, terque ad eam ciuitatem
rediens, licet denique martyrium sustin-
erit, operi tamen inchoato constantissimè
operam nauauit. Quare quòd viuens effi-
cere non potuerat, decedens ex hac vita
consecutus est. Sic Rauennates per tot se-
cula insignem venerantur Doctorem &
Patronum, quem non vno supplicio ex-
K k cruciã

cruciarunt. Alij verò, qui varijs & pluri-
bus cruciamētis plures annos fuerūt attri-
ti, sic tamen perseverarunt in orando, vt de
nique feritate deposita, ciuitates patien-
tiam eorum admiratæ, fidem Christi rece-
perint. Possent nostram focordiam & ve-
ternū excutere, si ij essemus, quales esse de-
beremus, aut adeò haberi volumus. Cùm
verò in primitiua Ecclesia fundada, Chri-
stus Dominus voluerit, vt trecentos totos
annos quicumque Pontifices Maximi fue-
re, hi pro eius fide Martyrium subirent,
sanè intelligitur non esse ignaui, aut com-
moda, vel studia quærentis propria, salu-
tis animarum procurationem. Illud autem
crebro memoria repetendum est, qui sibi
colligendis, & abnegandis magis enixè va-
carunt, his vsū fuisse in magnis fidei ne-
gotijs Deum. Perspicax enim diuinæ ma-
iestatis oculus aptiora instrumenta cogno-
scit, & deligit, perque eos in momento
temporis sæpè efficacius agit, quàm diu-
turno tempore per plerisque homines, qui
vel sibi, vel mundo melius alijs sapere vi-
dentur. Quòd cùm in alijs multis, tum in
D. Antonio præcipuum fuit, qui Alexan-
driam veniens, breuissimo temporis spa-
tio miram Arianis intulit cladem, quan-
tam fortasse perdocti, & literati multi (li-
cet Catholici) longissimo vitæ spatio non
intulerunt.

12. Qui sibi blandientes existimant, si sibi
ipsis à labore temperauerint, fore, vt ani-
marum conuersioni diutius operam da-
turi sint, ij non intelligunt, A postolos i-
psos, quibus pene solis ædificium Ecclesie
nitebatur, si id cogitassent, neque sangui-
nem, nec vitam fuisse profufuros: quod
tamen efficacissimum erat antidotum per
fidie tollendæ, ac fidei stabiliendæ, ad-
do item maiori operariorum numero
ad gloriam DEI propagandam excitando.

13. Quin verò multò longiorem vitam vi-
xere Dei serui, qui tanquam violenti cepe-
runt ipsius Regnum, quàm ij, qui ætate
non virtute vitam metiuntur. Plura enim
vna ipsa die vigilantia, & sincerissima dili-
gentia effecerunt, quàm qui otio, focordia,
somno, dijudicandisque alijs, dum habent
multum quod de se cogitent, in proprijs
phantasmatis marcescunt, id autem li-
quidius cognoscetur, si Beatæ Catharinæ
Senensis, & eiusmodi aliorum vitæ curri-
cula æqua lance pendantur, atque adeò
cum aliorum istorum vitis conferantur.
Sancta enim illa virgo, cùm die nocteque
sesqui horam somno daret, resque serias
ad Dei honorem & proximorum salutem
ardentissima charitate incessanter procu-
raret, breui certè spatio confummauit tem-

pora multa. Itaque trigesimo tertio anno
vitam hanc finiens diutissimè vixit, ac vi-
uit adhuc, cùm eius scripta & facta vniuer-
so Christiano orbi splendidissimum lumē
offendant, ne quid dicam de innumerabi-
libus bonis, quæ in sanctorum cœtu à spon-
so suo Christo Ecclesie procurauit & cu-
rat.

14. Porrò si peregrinationem cogitemus nos-
tri B. Patris Francisci Xauerij, qui fuit v-
nusè primis decem Societatis nostræ, quan-
to perè nempè diuinam gloriam alibi, ac
gentis remotissimæ salutem vndecim ipfis
tantū m annis Indijs orientalibus promo-
uit, intelligemus plurimos etiam bonorū
hominum, qui diutissimè vixerunt, ne mi-
nimam quidem fructus partem præ illo Ec-
clesiæ Dei artulisse.

*CVR A MULTIS NON PER-
cipitur is fructus, qui percipi solet ab
alijs, quamuis hi minus pro bu-
mano iudicio laborare
videantur.*

16. Quid per sapientiæ diuinæ vias nolūt
incedere, q̄ omninò vult, vt in multa
patientia, paupertate, nuditate, quotiescun-
que occasio id ferat, cœlestia seramus. Cū
enim incommodis ob Dei obsequium to-
lerandis, aut suorum iudiciorum abnega-
tioni nolunt assuescere, minus amantur à
Deo, minus ad eius negotia adhibetur, qui
magis semetipsos quàm Deum, ac magis ea
quæ sunt priuate voluntatis, & amoris pro-
prij, quàm animarum salutem diligunt.
Nam pro animabus proximorum animas
nostras (ita Deo volente) ponere debemus.
Hinc itaque fit, vt ad ædificium Christi ex-
truendum debitis medijs non vtentes, vix
quidquam solidi vnquam ædificent.

2. Huius verò potissima causa est, quòd
nunquam altè gustarunt, quàm suanis sit
cibus, qui de mensa crucis Christi Domi-
ni, hoc est, in multa tribulatione sumptus
in corde coquitur, vbi scilicet ex charitate
anima quasi esuriuntur, & manducantur.

3. Aut, quoniam proprii nominis honorè
(quasi ij) sint magni Concionatores, qui
frequentes habent auditores, aut multa ver-
ba effundunt) itaque scopum, ac præmiū
suorum laborum stultissimè sibi præfixe-
runt.

4. Aut in curiosis & inutilibus studijs pro-
corum curiositate potius quam pro ratio-
ne tempus, quæ pretiosissima res est, insu-
mūt. Id interim quod præ manibus habēt,
& ad quod missi sunt, fallaci torpore omit-
tentes.

5. Aut forsan quoniā declinantes alias cō-
fusions, indirectè, nec syncerè, vel quæsi-
uerunt, vel saltem amarunt ipsarum missi-
onum

onū occasiones, in quibus dū propriè volū-
tatis radix virescit, diuina virtus arefcit, &
Christi voluntati ponitur obex.

6. Aut sese negotijs secularibus falsò boni
prætextu implicates non intelligunt, vel
quid sibi tēporis ijs in rebus perit, vel quas
difficultates, & obicem spiritualiū negoti-
orum progressui ad mouēt, vel deniq; quā
circumspēctè cauendum est, ne cœlum ter-
ra misceatur ab ijs, qui cùm se cœlestibus
rebus profusus addixerint, proni & præcipi-
tes in terrena negotiarunt.

7. Aut superiorum & meliorum consilia
sic spernunt, vt de suo capite nouam insi-
nuandæ fidei, & pietatis rationē inuehere,
aut inuectā sequi, vel hæreticis quoq; prin-
cipibus præstito aliquo iureiurando teme-
rè, vel callido potius astu quàm prudēti sim-
plicitate docere, quæ fidei sunt, audent. In
operibus autem (vt S. Basilius inquit) con-
tra præscriptum superiorum factis maius
peccatum est, quàm bonitas eorundē operū
sit, quæ tamen nulla esse potest in insinuan-
dæ fidei alia, quàm decet ratione. Sed & æquū
est (ait D. Bernardus) vt qui Deo non obe-
dit, huic inferior pars, id est, caro non obtē-
peret. Ac nullo alio vitio præcipitem dia-
bolus monachus pertrahit ac perducit ad
mortem, quàm cùm eum neglectis consi-
lijs seniorum, suo iudicio peruaferit, desi-
nitioniq; confidere; quem ad modum dixit
Moyſes apud Calsianum.

8. Aut quòd ea in corporis parte in quā
positi sunt, manere nolunt: vel præposterè
tractant, quæ ferè ordinatè tradenda, vel
deniq; ea docere alios volunt, quæ ipsi nõ-
dum percepere, nec verò eos, qui ea norunt
cōsulere magna cū animi demissione volūt.

9. Aut verentur, quin si quos ad Christum
Dominum & eius Ecclesiam adiuxerint,
hi demū Sacerdotes Catholicos nõ sint ha-
bituri, qui eos excolāt. Potēs autē est Deus
suscitare ex lapidibus filios Israel. Quare
nec destitère Patres antiqui (vt etiam Pater
Franciscus Xauerius nostro tempore fecit
in Indijs) quòd minus aliquibus conuertē-
dis operam suam nauauerint, licet nulla
tum spes affulgeret præsentium operari-
um; qui verò conuersi sunt, ipsi per se di-
uina tantum gratia hixi, à gentiliū erro-
ribus diu abstinerunt, ac non paucos post
annos à D. bonitate ad illos missi sunt alij
Sacerdotes, qui illos iterum Sacramentis
munierunt.

10. Aut quòd omīssa spirituali cura salutis
suorū domesticorum alijs vacant, cùm qui
eam deserit, crudeli sit deterior, certos autē
pro incertis relinquere, nec ordinatæ cha-
ritatis, neque sinceri iudicij, ac proinde
nec diuinæ voluntatis est argumentum.

11. Aut suæ quieti, & commodis priuatis

eorum vitam prætexunt, qui sese contem-
plationi dedidère. Ita enim quoniā in eos,
qui proximorum salutem vacant, turbatio-
nes plerumq; cadunt, studium interioris
pacis obtendunt, semetipsos potius quàm
alios fallentes. Interea verò meditari nõ-
lunt, eos, qui reuera se totos vitæ contem-
plationi addixerunt, omnia mundana reli-
quisse: sub aliorum obedientia humiliter
ac diu vixisse, incommoda penè incredibili-
a volenti animo subijsse: fratribus, à qui-
bus fuerat sibi inseruitum diuturna proba-
tione inseruisse omnem quietē vt i athletes
in superabiles abs se amouisse. Quo verò tē-
pore hæresis, & aliæ persecutiones Ecclesiæ
Dei oppugnarunt, non defuisse eos qui
vita contemplatiua relicta, currebant ad
certanda pro fide Christi bona certamina,
sicuti de Aphraate & Isaaco memoria pro-
ditum est. Interim autem dum orationi va-
cabant, maximam vitæ partem nullo penè
cibo traducetes, etiā in vinea Domini (ob
lata occasione) strenuè laborarunt. Quòd
ipsi quoq; Sanctæ Magdalene meliorē li-
cet partem elegerit, scimus contigisse.

12. Aut quòd sese frustra tempus terere ex-
istimāt, si inter mercatores versantur, quo-
niam hi ab illicitis commercijs abstinerere
nolentes, viam sibi salutis præcludunt.
Nam & inter tales aliqui reperiuntur, qui
pietatis studio incensi exemplo alijs relin-
qui possint, multa verò alia peccata quæ in
impediri, quibus sublatis radix vsurarum
auaritia ope diuina potest euelli. Ac vt illa
euelli nõ possit, minor certè pœna futura
est ijs, qui reliqua peccata dimiserunt, præ-
terquam quòd iustificatur diuina iustitia,
quando misericordie vijs ij noluerunt in-
sistere.

13. Aut quoniā diuina gratia qua erant of-
fati cum aliquo mitterentur, hanc aliquo
peccato commisso amiserunt, q̄ nisi celer-
rima contritione & aperta confessione eu-
luant, ceciores indies fiunt, & in alia pec-
cata gratiora præcipites ruunt.

14. Aut denique quoniam alijs prosperè ne-
gotium diuinum agentibus, non solum
haud congaudent, verum etiam inuidēt,
quæ fraternæ gratiæ inuidētia cùm aduer-
sus Spiritum sanctum horribile facinus sit,
sanè fontem diuinæ gratiæ in illis citissimè
exsiccat.

*RATIO, HAEC IMPEDI-
menta amouendi, diuina gratia
aspirante.*

15. PECCATORVM propriarum & pro-
nitatum ad malum sedula & assidua
consideratio, atque amoris proprii diligen-
tissima extirpatio. Vtrumque autem cer-
tè allequimur, si nos nihil ex nobis esse,

nos (vti aiebat S. Catharina Senensis) nunquam Deum rogasse, vt nos crearet meminerimus.

2. Ac verò si ex innumeris tentationibus, quibus à Deo sapientissimè permittimur oppugnari, intelligamus, nos si quid ex nobis possemus illas libenter ac sæpè velle amoliri. Quod quando efficerè nequimus, sanè quid ipsi simus, facilè cognoscere possumus.
3. Diuinæ bonitatis accuratissima perpen-sio, quam in bonæ voluntatis largitione agnoscimus, atque item quod sapientissimè nobis subtrahit occasiones, ne ruamus in deteriora peccata: quod beneficium infinità meditandi, & ex animo gratias Deo agendi materiam præstat.
4. Contritionis assequendæ vigilantissimum studium, & non dilata confessio sincerissima peccatorum, cum obfirmato proposito ea relinquendi, & fructus poenitentia dignos faciendi; quam ad rem multum facit, id quod in vitæ Beatæ Catharinæ, filia Sanctæ Brigittæ de confessione integrè faciendâ, scriptum est.
5. Obedientiæ amor, & obsequium erga eandem obedientiam re ipsa promptissimum impensum.
6. Sedulum proprii muneris studium, cuiusque non intermissa vacatio, adhibita diligentia vt idioma eorum, inter quos versamur, addiscamus, quod nisi facimus, cum certè facilimè pueris Catechismum docendis fieri possit, exigua id charitatis, & quasi curte suppellectilis spiritualis, signum est euidentis.
7. Tum verò si memorata præliterimus, in lumine videbimus lumen, quod veri amici Dei, quasi columnam ignis sibi præuentem conspexerunt, & secuti sunt ad lucem Christi inter ipsam familiam, & bonam famam, & inter ipsos ad equuleos, atque horrenda cruciamenta inferendam.

*QVOD SI RES AD EXI-
rum non perducantur, sequentia
cogitanda sunt.*

1. **I**N PRIMIS verissimè nos esse indignissimos, quos Deus purissimis suis manibus tractet ad aliorum animas conuertendas, tum quoniam sapientissimè erga nostrâ ipsorum salutem frigidissimi fuimus, tum quod diligentissimè æternum aliorum, & nostrum interitum peccando procurauimus.
2. Deinde nos nisi (tanquam Iosue) possumus triginta tres Reges debellare, posse saltem exploratores immittere, qui populo Dei referant, quanta viderint in terra promissionis, vel munus ipsorum explorato-

rum à nobis posse præstari, vt alios fortiores excitemus ad prælia Domini præliandum. Quemadmodum Eremita ille siue peregrinus fecit, qui ex Oriente veniens auctor fuit, vt Pontifex Maximus in Gallia sacrum bellum ad Hierosolymam recuperandam indiceret.

Quod si ne exploratores quidem esse possimus, saltè ipsas sarcinas custodiamus, Dei que operarijs humilem operam præstamus, cum scriptum sit, æquam futuram esse portionem eorum, qui ad sarcinas remanent, & eorum, qui ad prælium proficiscuntur.

Ita quoque nisi ob scelera nostra olim patrata idonei edificando Dei templo simus, quoniam scilicet (quod Dauidi Regi à Deo obiectum est) etiam ipsi nos sanguinum viri fuimus, saltem aut occasionem præbeamus, aut materiam paremus alijs, vt suo tempore per alios id fiat. Qua in re dignum illud est, quod perpendatur, quod Paulus Orosius libro de arbitrij libertate scriptum reliquit; Ait enim: Aedificari voluit Deus templum nomini suo, & hoc vt non nisi innocens, & bene immaculatus extrueret. Duo ad hoc Reges cunctis viribus eliguntur, vtrique ad adiutorium diuina custodia promittitur: Ad Dauid siquidem dicit Deus: Veritas mea, & misericordia mea cum eo. De Salomone verò testatur: Ipsum elegi mihi in filium, & ego ero ei in patrem. Ex his duobus templum Domini vnus præparat, alter edificat: præparat senex, perficit puer. Dignum est enim, vt sanctum Domini templum sanctus edificet. Præparat (vt dixi) senex, sed quasi postquam peccare cessauit: perficit puer, sed tamen penè, cum adhuc peccare nõ ceperit. Ille autè peccauit, hic postea. Ille multo peccato edificare non meruit: iste multum peccando, quod edificauerat dereliquit, & inter hæc mirabiliter tibi ordinatio sancta disposuit, vt inter duas ætates, quod perpetuum in homine esse non poterat, pro captu temporis inueniret. Hæc ille.

Porrò sicut ordinatè, & instanter operari debemus, quæcunque diuino auxilio manus nostra potest efficere, ita applicandæ omnes potentia sunt ei rei, quæ tanti momenti est, quanti est salus animarum. Qua de re procurandum seridè esset, vt quæ aliquando scripsimus de applicatione potentiarum, ea altissimè perciperemus. Propterea adhibenda est humilis, continua, & fidelis oratio, qua petamus à Deo, vt nostris iniquitatibus parcens, non desistat tamen pro sua ineffabili misericordia meliores in vineam suam operarios mittere, totque innocentium & puerorum necessita-

tes

tes potius, quam nostra peccata respiciat. Hæc autem oratio singulis diebus habita, magnum habebit momentum ad iustissimam iram Dei flecendam.

6. Denique eorum Sanctorum auxilium apud Christum Dominum implorandum est, qui in ijs regionibus, in quibus versamur fidei fundamenta, Deo mandante, iecerunt. Quorum Sanctorum vitas meditari multum referret: cum quibus initijs Respublica & cultus diuinus institutus est, ad eadem referenda sit eiusdem instauratio, & ex ijsdem eadem ratio facilimè intelligatur.

*MODVS ADIUVANDI
proximi, præsertim in locis, in quibus
idioma gentis igno-
ratur.*

1. **P**ER interpretem paucissimas aliquas animas initio, quoad eius fieri possit, instituere, quæ quidè in primis sedulo doceantur, ad quem finè creati sumus, quem item ad finem reliqua omnia creata subit. Hæc autem tractatio, & quasi Christianæ doctrinæ fundamentum eos etiam qui solo naturali lumine ducuntur mirificè ad cognitionem boni disponit. Deinde quibus medijs æterna Dei sapientia voluerit, vt ad eum finem perueniremus: nempe primum amouendis gratiæ diuinæ impedimentis, quod consideratione sceleris peccatorum & poenitentia sacramento fit; postea fidei doctrina addenda est, ad quæ symboli declaratio: spei, ad quæ orationis modus: Gratia, ad quam Sacramentorum dilucida & breuis explicatio, pro vniuscuiusque captu refertur.

2. Præterea dabitur opera, in Christi Domini, Beatiss. Virginis, & Apostolorum vitis explicandis, ac gestis Sanctorum enarrandis, qui Euangelium primò in eas regiones, ad quas mittimur, inuenerunt, si quando inuectum fuit. Id verò multam fidem dilcenti faciet, quod vix ad eum ex omnium animis religionis memoria deciderit, quin aliqua reuerentia erga Sanctorum illorum memoriam ferantur, quorum etiam nomina adhuc vel ipsi, vel ipsorum parentes gerunt. Quamobrem & horum vitas exiguo libello completi, magnum ad Dei gloriam esset operapretium, non illas quidem vulgari tantum Idiomate conscriptas, sed additis propter rudes etiam ipsorum factorum imaginibus, vt & pingi in domibus, & in cordibus altius infigi possint. Matres verò, ac nutrices, & reliqui facile per eas antiqæ & Catholice religionis pietatè in infantiu animas instillant. Ludi verò

magistri, & pædagogi omni diligentia informandi erunt, quibus exercitia tradere spiritualia, ac deniq; doctrinæ Christianæ non solù utilitatè, verùm etiã usum & modum illius tradendè ostendere, summi ponderis est. Nã & in ea docenda expedit nonnunquã (vbi præsertim, publicè Catholica fides doceri nõdum potest) vt secundâ partem doctrinæ Christianæ Petri Canisij de Societate nostra declarent, in qua de vitijs declinãdis, ac de virtutibus comparandis agitur. Ita enim fit, vt nõ solù ipsi pueri (vel naturali lumine) odio incipientes habere peccata, sese disponat ad fidei donum accipiendum vel augendum, verù etiã eorumdè parentes animaduersa filiorum in melius mutatione erga Ludimagistros sensim afficiantur, & in veritatem ferantur ardentius. Post absolutã autem peccatoru & virtutu tractationem, agi poterit de Decalogo, ac de oratione, quã ad rem maximè conferret Dominicæ orationis expositio, quæ est in fine Catechismi Romani: Ac deniq; Symboli, & Sacramentorum; quantum fatiserit. Ea verò, quæ potius priuato colloquio cù aliquibus aptioribus, quã scriptis tradenda initio sint, intelliget is, qui ea docebit, cum in aliquibus locis scripta; si in manus alioru peruenierint, possint aduersus infirmos persecutionem mouere, vel maleuolis malefaciendi occasionem præbere.

Studioforum adolescentium emissio ad Catholica seminaria, eisq; auxilium & sustentationem non vno è locis procurare necessarium est, atque vtilissimum. Hos verò cùm pietate, tum præmonitionibus, earum præsertim rerum instruere oportebit, quæ malis ab hæreticis negotium Catholicis exhibent, verbi gratia, de vtraque specie, quid verè à veris Catholicis, & obediens Ecclesiæ filijs sentiendum & faciendum sit. Quid de Sacerdotum cœlibatu; quid de Missa vulgari, quid fructuum consecutum ex hæresibus. Horu porrò alumnorum nõ vna ratione tentandi erunt (citra periculum tamè) animi, tum interrogatibus, tum alijs modis, quos diuina lux declarabit. Quoniam verò multæ sunt in animis hominum latebræ, & inuolucra, quibus plerique sese Catholicos, aut probos fingunt, cum reuera non sint; his diligentissimè accepta opportunitate (ne scilicet crederent nos illis diffidere) tractatus aliquis de sinceritate in agendo, & confitenda fide esset exponendus, medijsq; & duplicitatis grauitas, ac pœna subinde exponenda, cum & qui corde crederent, ore autem ob metum, aut ob aliam causam fidem Catholicam pernegarent, hi hæretici habiti, & damnati sint. Huc autem spectat fraudis illorum detectio, qui se

K k 3

Catho

Catholicos esse, & partes sequi, atq; Ecclesiam Romanam agnoscere mēdiciter dicūt. At cū extra periculum sunt, aut aliorum sumptibus studia sua absoluerunt, tum afflus fallendi aperitur, vel iniquiunt, se pro Catholicis intellexisse Lutheranos, Ecclesiam Romanam intelligere triumphantē, vel quandam tertiam, quā pacificam ipsi turbulentissimi fingunt, aut simile aliquid. De quibus omnibus responsiones illarū legendae essent, quas ad pium quendam Septentrionalem misimus, & iam non semel opera Nicolai Milonij Theologi, & optimi viri edita sunt in lucem. Nec verò solum emittendi studiosi adolescentes, seu scholastici: verum etiam ij, quorum ingenium aptum ad opificia sit, qui cū ab aliquibus externis Catholicis & pijs instituti fuerint, si redeant in patriam, alios sui similes possint eadem pietate imbuiere. Inter alios verò, si qui bibliopolarum, typographorum, medicorum, chirurgorum & tonforum filij, & famuli elici possent, magni esset sine dubio momenti, quod qui minus attentē perpendunt, haud facile intelligunt.

Apud nos quoq; famuli per aliquod tempus erudiendi, qui postea apud eos de quibus maior sit spes in diuersis domibus collocentur. Sanctimoniales item & virgines, si quae in monasterijs viuunt, per eos quos decet instituendae erunt, & ad pietatē accendendae: Per has autem bonis monitis, ac libris munitis longē lateq; sine strepitu bonum inter consanguineos, affines, & pios alios homines propagari potest. Ab ijs enim quantò minus timetur, tantò maius bonum plerumq; proficitur. Quod sanè re ipsa comprobatum est: Cū etiam illemet consanguineos, aut affines suos studiosius & cautius ad seminaria possunt emittere, aut sedi Apostolicę commēdare, si aliqua eleemosyna adiutae doceantur, qua ratione id efficere, ad quos literas (vel in cifra) mittere debeant.

Sacerdotes mutato habitu capta occasione nundinarum, pios confirmare, quorū catalogus habeatur, & errantes reducere possent literis allatis, & eleemosynis quoque procuratis, quibus omnes alliciant. Vt enim ouem perditam quærere, & super humeris ad caulam referre opus Christianū est, & cū plus adeo Christi Domini propriū, ita hoc præstare mirabiles in animis roborandis, & numero piorum augendo vtilitates parit. Huc autem spectat, si quis Episcopus vel suffraganeus clā ad confirmationis Sacramentū ministrandum, olea benedicenda, professiones sanctimonialium excipiendas, iniuriandos (si opus esset, magno tamen cum iudicio) futuros Sacerdotes, aliquando excurrent.

Possent autē qui ad Catholicam Ecclesiam redeunt, captiuos inuisere, solari & iuuare eos qui in nosodochio sunt, & huius generis opera cū pauperioribus facere, qui quantum de defectioribus habentur, tantò minus ab eis metuitur.

Cū verò vexatio det intellectū, cumq; eò magis beneficiū sentiant, quò magis inopes sunt, facile adducuntur, vt credant ijs, quae dicuntur, & verissima sunt. Quamobrem & earum animas in salutis viam adducere gratissimum est Deo, apud quem non est acceptio personarum.

Si quis autē alicui Cōcionatori aditus pateret, ad verba de publico suggestu faciendum, cogitet, num vtiliorē operam suā ponet, si prius, quae de ludimagistris diximus, ea tradat. Fieri enim potest, vt re non satis cōstituta, si antequā discipulos sibi collegarit, palam docuerit, potius strepitus, & impedimentū, quā promotio rei inchoatae, expectetur. Sic autē prius exemplar nostrū Christus, per vicos, & oppida beneficijs, & verbo animas alliciebat, quā se publicē Hierosolymae proderet. Literis itē scribendis circumspēctē, & cautē mittendis debent, ac possunt in fide roborari ij, quos Dominus Iesus cōuertit. Quod & in ijs trirēmijs, & cum captiujs fieri posse, vel Africa, & inter Turcas vsu probatum est.

Sed & ipsę literae sine subscriptione loci & personae aliquando magno cum fructu missae sunt, vbi cum pietate aliquibus atque prudenter scriptae fuerunt.

Librorū porò pro captu & ratione variorū hominum magnus habeatur numerus, qui quidem cōpacti sint, atq; hī diligenter, & suo tēpore tum distribuatur, tum distribuendi pijs relinquuntur, inter hos autem sint, qui Sacerdotibus, qui virginibus, qui ludimagistris, & alijs sunt necessarii.

Inter modos autē adiuuandi proximi, gratissimū Deo opus esset, si serui & mācipia, quę sclau dicuntur, ad eum sine emerentur, vt salui fieri possēt, in idq; sumptus, qui in superuacua impēduntur, impēderentur, vel etiā totum patrimonium ei rei dicaretur: si enim cōsulerit Christus, dandū esse pauperibus quicquid habemus, si volumus esse perfecti, quidni optimū genus pauperū ille dei creaturæ sunt, quibus non solū corporum, verum etiā animarū necessaria defunt? Hic verò iuuandi proximi modus non nouus est: In Apostolicis enim cōstitutionib; id Apostoli Spiritu S. ducti admonuerunt, cū lib. 2. ca. 62. eam ad S. Clemētem Romano ita scriptū sit: Christianus enim nihil debet in nudinis impēdere, nisi in mancipiolum emendo, vt animā eius saluā efficiat, & in quādā alia mercanda ad necessitatem naturae.

Orationis modus qui pios docebitur,

eò inprimis spectet, vt Deus non solum aperire ostium fidei, verum etiam media reuelare, ac de manu sua liberalissima præbere dignetur, quibus id effici ad diuinam gloriam possit.

LIBRI QUI IDENTIDEM legendi sunt ab ijs, qui de negotio fidei versantur in missionibus.

1. Præter instituta, proprias cōstitutiones, regulas, & instructiones, aliquid diuinę scripturę quotidie legatur eum ad finem inprimis, vt nos immaculati efficiamur.

2. Ex vitis Sanctorum Patrum illarū potissimum attentē legantur, in quibus opera, & charitas ardentior cōtinetur, qua proximorum salus procurata est. Horum autem qui diuina, & longiora tormenta perpessi sunt, qualia S. Clemens Ancyranus pertulit, qui vicies octies martyr fuit, cū viginti & octo annorum spatio mira cruciamentā perperessus sit.

3. Reuelationes S. Brigittę, ac præsertim harum tertius liber admirabilis, & solide ac cœlestis doctrinę plenus.

4. Omnia scripta S. Catharinę Senensis, præcipuè verò Epistolę diuinitus certē dictatę, ac Dialogi etiam Latine Ingolstadtij nouissimè editi.

5. Gerson de imitatione Christi.

6. Quę verò ad hereses resellendas, vel item ad pietatē insinuandā ratio in sacra scriptura, & patribus perlegēdis adhiberi debeat, ea in libello responsionū ad septentrionalē, de quo supra locuti sumus, continentur.

LOCA QUAE DAM INSIGNIA, quae aliquotum dierum spatio, possent qui versantur in missionibus meditari.

Ex Euangelio S. Ioannis cap. 15.

Sicut palmes nō potest ferre fructū à semetipso, nisi māserit in vite, sic nec vos, nisi in me māseritis. Ego sum vitis, vos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructū multū: Quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me nō manserit, mittetur foras, sicut palmes & arefcet, & colligēt eū, & in ignē mittent, & ardet. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quodcunque volueritis petetis, & fiet vobis. In hoc clarificatus est pater meus, vt fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.

EX LIBRO PAULI OROSII de libero arbitrio

At si vis apertius accipere testimoniū, quia cū vtiq; possit Deus, tamē p ipsa sua ordinatione non faciat, dicit ad Petrū: An putas me non posse modo rogare patrem meum, & exhibebit mihi plusquā duodecim legiones angelorum? Sed quomodo cōplebuntur scripturę? Quia sic oportet fieri.

Vides ergo, quia operator temporis temperat virtutes, & ratio dispositionis miscet potentię patientiam. Deinde ait Dominus: Reconde gladium in theca: Fieri enim nō potest, vt calicem quem mihi dedit pater, non bibam illum: Et tamen Deus nihil nō potest, nec est quicquam quod non faciat, nisi forte quod nolit, non oporteat, non proponat.

EX REVELATIONVM

S. Brigittę lib. 4. cap. 31.

Mater Dei loquitur: Qui cōducit operariū ad laborandū, dicēdo ei, portā arenam de littore, & inquire in quolibet onere, si fortē ibi inuenire poteris granum auri, non minor erit merces eius, si nihil inueniret, quā si reperiret multum. Sic est etiam cū illo, qui verbo & opere, ex diuina charitate laborat ad profectū animarū, non enim erit minor merces illi, si nullos conuerterit, quā si multos: sicut Magister dixit exemplū: Ille, inquit, bellator, qui ad præceptū Domini sui egrediens ad bellum, & habens velle fortiter dimicandi, rediret fauciatus, nullum habens captiuum, non minorem mercedem obtineret amisso bello, propter voluntatē bonā, quā si victoriā fuisset consecutus. Sic est etiam cum amicis Dei. Nam pro quolibet verbo & opere quod faciunt propter Deum, & vt animam emendentur, nec non & pro qualibet hora tribulationis, quam patiuntur propter Deum, coronabuntur, siue multi conuertantur, siue nullus.

B. PATRIS NOSTRI IGNATIJ LOIOLAE IESU SOCIETATIS FUNDATORIS DISCIPULI, obseruata dignissimum, de ratione

consciendorum arduorum negotiorum ad Dei gloriam.

Solebat dicere nonnunquā B. ille Pater, se in difficilibus quibusque negotijs ita re totis viribus Deo cōmendare cōsueuisset, ac si nulla humana industria, nulla alicuius cooperatio ad ea cōficienda præter Deum ipsum esset necessaria, aut adhibenda. Cū verò id faceret, tum ita cooperari se solitū ad eadē exitum perducenda, ac si nihil Deus in illa cōferret, nempē cū sciret Deū inprimis esse cognoscendū auctorem omnium boni, ac sine quo nihil effici possit: intelligebat itē quādo diuina eius sapiētia cooperationē exigit suarū creaturarū, istam cooperationē toto pectore esse ad rem adhibendam. Sic arduarum quarumcunq; rerum ad Dei gloriam spectantium aiebat, semper exitum se esse consequutum.

Videat deniq; sitiens animarum salutē, quę de Origene illo doctissimo scribit Nicephorus: Ille enim Origenes, cū plures atq;

atq; ipsum suum genitorem martyres præmiſſet in cœlum, ſummofq; labores in cõuertendis animabus pertuliſſet, ita vt è domo in domos per foramina clàm ad fidem penetraret, tandem, quia humilitatem ac ſeipſum non cuſtodiuit in multos errores miſerrimè cecidit. Itaq; qui ſtat, videat ne cadat. Et qui mittitur, caueat ne exeat extra ſe.

3. Si verò laboris, aut ſolitudinis, & periculorum eum tædet, cogitet, num reuera credat purgatorium eſſe, atq; an multa centena annorum horridarum pœnarum, cum momento laborum huius vitæ libenter vellet commutare.

4. Singulis porrò diebus non ceſſet illud Apoſtolicum orare: Domine adauge nobis fidem.

DEO SIT GLORIA IN
æternum, & ultra.

H Y M N V S A D
CHRISTVM SALVATO-
rem à Sancto Clemente Alexandrino com-
poſitus, è Græco verbatim nulla ver-
ſus habitã ratione traductus;
pro pueris rectè inſti-
tuendis.

F R E N V M pullorum indocilium,
Penna volucrum non errantium,
Verus clauus infantium,
Paſtor agnorum regalium,
Tuos ſimplices,
Pueros congrega,
Ad ſanctè laudandum,
Sincerè canendum,
Ore innoxio
Chriſtum puerorum Ducem.
Rex Sanctorum,
Verbum, qui domas omnia,
Patris altiſſimi,
Sapientiæ rector,
Laborum ſuſtentaculum,

Aeio gaudens,
Humani generis
Saluator Ieſu,
Paſtor, arator,
Clauus, frenum,
Penna cœleſtis
Sanctiſſimi gregis.
Piſcator hominum,
Qui ſalui fiunt,
Pelagi vitij
Piſces caſtos
Vnda ex infeſta
Dulci vita inefcans.
Sis Dux ouium
Rationalium paſtor
Sanctè, ſis Dux,
Rex, puerorum inſtaurorum.
Veſtigia Chriſti,
Vita cœleſtis,
Verbum perenne,
Aeuum infinitum,
Lux æterna,
Fons miſericordiæ,
Operatrix virtutis,
Honeſta vita,
Deum laudent, Chriſte Ieſu.
Lac cœleſte
Dulcibus vberibus
Nymphæ Gratiarum
Sapientiæ tuæ expreſſum
Infantuli
Ore tenero
Enutriti.
Mammæ rationalis
Roſcido ſpiritu
Impleti,
Laudes ſimplices,
Hymnos veraces,
Regi Chriſto,
Mercedes ſanctas
Vitæ doctrinæ,
Canamus ſimul.
Canamus ſimpliciter
Puerum valentem,
Chorus pacis,
Chriſto geniti,
Populus modeſtus,
Pſallamus ſimul Deum pacis.

F I N I S.

INDEX RERVM MEMORABILIVM HV- IVS OPERIS.

A.

Agyptiorum annus 207. a
Aegyptum ab Hebraiſ inſtè ſpoliatum 169. b
Aepinus Chriſtum infernale cruciatum paſſum vult 194. b
Alberti Bauaria Ducis inſignis laus 314. a. b. ſtudia inſtuenda Catholica ſide ibid.
Alberti Campenſis de Moſcorũ frequentia error. 13. b
Albertus Pighius cõtra Melanchthonẽ ſcripſit 250. a
Albertus Sperlingius ſcriptum edit contra Smidellinum 165. b
Alexander Canobius Legatus ad Moſcum 27. a
Alexandrinum Patriarchatum qui heretici occuparunt 48. a
D. Ambroſius qua de cœlibatu Clericorum ſcripſit 234. b
Amelij Platonici Philoſophi de initio Euangelij ſecundum Ioannem cenſura 185. b
Anabaptiſte Chriſtum nõ credũt verũ hominem fuiſſe. 194. a. ſcripturam ſacram corruptam blaſphemant 132. b
Anaſtaſia Vxor Moſcouia Ducis 17. a
Ancyranum Conciliũ qua de cœlibatu ſacerdotum habet 249. b. 250. a. b. Hereticos noſtri temporis condemnat 249. b
Andreas Oniadus 9. a
Angli Chriſtianã ſidẽ a quo acceperunt 50. a. quo tẽpore 327. b. ab Eccleſia Catholica cur receſſerunt 47. a
Anglice nauigationes in Moſcouiam 16. b
Anglicana Eccleſia caput femina 47. a. 50. a
Anna Polonia Regina q̄ ad Poſſerinũ ſcripſit 113. a. b
Anni correctio qua neceſſaria 207. & ſeq. quomodo in ea laboratũ ab Hebraiſ & Ethnicis ante Chriſti aduentum ibid. Poſt Chriſti aduentum 208. b. & ſeq. Nicæna Synodus qua in ea egerit 209. & ſeq. Anni correctioe cur Deus ad noſtra tempora diſtulerit 213. b. & ſeq. ad Pontificem maximum pertinere 211. a. 214. a
Annus Chaldaicũ quot diebus conſtet 207. a. Ptolemao quot 208. a. b. à Iulio & Auguſto Imp. correctus 208. a
Antichriſti aduentus ſex ſignis in ſacra ſcriptura præmonſtratus 47. a. b. membra quæ 303. a
Antichriſtum falſa miracula editurũ Patres docent 47. b. nondum fuiſſe probatur ibid.
Antichriſtus quis ſit. 302. b. a Egypti, Lybia, atq; AEthiopia regna inuadet 47. b
Antiochenum Patriarchatum qui heretici occuparunt 48. a
D. Antonius Eremita Arianiſ quant. am cladem intulit 386. a. Prophetia donũ habuit 325. b. eius de ſua

bibliotheca dictum 214. b
Antonij Poſſeimi colloquũ primũ publicũ de Catholica religione cũ Moſco 31. a. b. & ſeq. Secundũ 35. b. & ſeq. Tertium 36. a. & ſeq. Cõtenio cũ Legato Moſcouie, & cũ Græciſ, Venetiſ. 22. a. b. Oratio ad Moſcorũ Principẽ de inſtituti Patri ſocietatis Ieſu ratione. 20. a. b. Socij prima legatione in Moſcouia relictĩ quomodo excepti 19. b
Antonio Poſſeimo in Moſcouia qui honores exhibiti 35. b. paciſ determinatio cõmittitur 91. a
Antonius Poſſeimus 57. a. b. 58. b. 59. a. b. 114. b. quomodo Chytraũ ad vnit atẽ Eccleſia hortatus ſit 119. a. b. In tertio colloquio cũ Moſcouia Duce quo honore exceptus 36. a. b. ad fidẽ liberẽ conſtitendã ſuos animat 35. b. Ioan. Zamociũ ad pacem hortatur 74. b. Legatus ſummi Pontificis ad Moſcum, quo honore exceptus 18. a. b. 19. a. b. Metropolita Moſcouia manus cur oſculari non vult. 37. a. b. Moſcouia Ducis manus oſculari. 35. a. Moſcouia Duci pro Legatis caput amputandum offert, ſi quid Dux in illo ſeuerius ſtatuat 91. a. 80. a. ipſi, qua de pace componẽda apud Stephanã Regem egerit, ſcribit. 61. b. 66. a. Pacem quam ciuiſſimè inuendam cum Polonis ſuadet 62. a. b. Precibus Moſcorum non vult intereſſe & quare 36. b. In Moſcouia periculum mortis incurrit, & quare 36. a. Pontifici Maximo vt ad Episcopos Ruſſia ſcribat ſuadet, & quare 11. a. b. vt Moſci vinculo religionis nobis iungantur Pontifici incumbendũ eſſe docet 26. a. b. Sacerdotibus facultatem ſibi à ſummo Pontifice conceſſam ad templa in Lituonia conſecranda, & hereticos abſoluendos cõcedit 109. a. b. qua de pace inter Suecia Regem & Moſcum egerit 63. a
D. Apollinaris Rauennamartyrium paſſus 385. b
Apoſtolicus Cuman 27. qua de Clericorum cœlibatu ſtatuit 234. a
Apoſtoli poſt ſuſceptum apoſtolatum cœlibes fuere 242. a & ſeq.
Apoſolorum decretum de abſtinentia à ſuffocato & ſanguine quomodo intelligendum 42. b. quomodo intellexerunt Patres. ibid.
Arcium in tractatu pacis Polonia regi à Moſco traditarum nomina 94. a
Armeni Moſcorũ templa cur nõ liceat ingredi 25. a
Arriani Chriſti regnum exiguo poſt Aſcenſionem eius tẽpore durãſſe docent, reſutaturũ illa opinio 178. a. Coranum Mahometis legem probant 179. b. duos libros edunt 178. a. de Luthero Melanchthone, Caluino, Zuinglio, Serueto, Eraſmo quid ſentiãt 183. a
Perſonarum in Trinitate diuerſitatem negat 187. b. In Polonia petunt commentum 174. b. ſacram ſcri-

I N D E X.

praxam & epistolam B. Pauli ad Hebraeos rejciunt 152.a. Ariariorum in Ecclesiam & Ecclesiasticos viros persecutio 152. libri tollantur 152.a. Arii mors 152. a. eius opiniones quae 150.a. Arium quid ad haeresim permouit 152.a. Arii homo uisio impugnata 150.a. stipula mudi 247.a. Articuli Concordia Augustensis colloquij 351. a. b. & seq. Articulus omnes fidei catholica qui non credit saluari non potest 316.a. Articulus quintum fidei, Descendit ad Inferos quomodo heretici explicant 194.b. In Asiam per Moscoviam quale iter 25.a. Astracanum Emporium 12.b. 16.b. Astronomi diuinae taxantur 214. b. & seq. Atheismorum origo 151.a. & seq. Augustana Confessio quae 348. a. b. Quae Carolo V. Imperatori oblata non vna, sed plures & disidentes 348. a. Antiquitati vniuersae repugnat 350. a. Auctores qui contra ipsam scripserunt 355. a. & seq. Carolo V. Imperatori quantum displicuit 352. b. cum catholicis primò in omnibus fere consensus 350. b. Historicis & Theologis huius temporis ipsam damnant 355. b. & seq. Hosij Cardinalis de ea cum catholica religione non permittenda responsum 358. b. Lutherianis ipsam damnat 353. a. b. & seq. In eodem regno cum Catholica religione non permittenda 359. a. b. Ab omnibus Synodis, Imperatoribus, Regibus, & Academicis damnata 350. b. & seq. Augustini de hereticis cur in haeresi perseverent dictum 331. a. b. Augustinus de Ecclesia qua scripsit. 322. b. an dixerit hominem proprijs viribus posse venire in cognitionem Trinitatis 182. b. Augustus Caesar in coelibes penam statuit 259. a.

B.

Baptismus 225. b. Graecorum & Latinorum re ipsa idem, ceremonijs differt. 40. b. Baptismus Moscovum 5. b. Baptizatio bis in anno quae apud Moscos fit. 6. a. Bartholomaeus Scultetus Gorlicensis Lutheranus quae pro Gregoriano Calendario scripsit 222. c. Bartoldus Rorbarensis Spira combustus docuit Christum in cruce de salute sua dubitare 164. a. D. Basilius quae de celibatu Clericorum scripsit 232. b. Pater Monachorum 247. b. Belli inter Polonos & Moscos clades 68. b. 69. a. Beza in Christo duas naturas facit 161. a. Deum facit auctorem peccati 171. a. Nestorij haeresim ab infens renouat 195. b. Poltrorum ad eadem Guisij incitavit 304. b. quae de sacra scriptura reiecit 132. b. Bez. a. de Christi in cruce anxietate sententia 164. a. vocatio & progressus in haeresi 312. b. Biblia corrupta ab hereticis 301. b. quomodo & quae legenda 331. b. 332. a. Lutheri corrupta. ibid. 264. a. Bibliotheca Romana in Vaticano 210. b. ad eam consuegere solent Patriarcha Orientales ibid. Bohemia quibus in locis habet fidem Catholicam 314. a. Bobemi qui fratres appellantur cur Augustanam confessionem non recipiunt 349. b. Bonum lumini comparatur 141. b. Brasiliense concilium corruptum 237. b. Brentiani Christum in omnibus creaturam realiter existentem affirmant 195. a. Brentius Christi personam cum humanitate confundit 165. a. Christum Inferni penas sustinuisse vult 194. a. Descendere ad Inferos quid ipsi sit 194. b. Post Gregorium Magnum errores in Ecclesia irrepisse commentus est 330. b. Bucerus moriens asseruit Messiam nondum natum 163. a. 193. b. eius opinio de his qui ad Synodum vocati 149. b.

Caluiniana puella cum Daemonibus & Incubis rem habet 308. b. Caluiniana religio cum Mahometismo consonantia ipso Caluiniano teste 309. b. Caluinianorum versus Indiae navigationes 307. a. Tyrannis in Catholicos 304. a. Caluini de Athanasij Symbolo censura 161. a. De Christi anxietate in cruce opinio 164. a. De Descensu Christi ad Inferos 163. a. de passionis Christi fructu 163. b. mors & vita 312. b. circa sanctissimam Trinitatem errores 154. a. Caluinus Arrianam & Sabellianam haeresim resuscitavit 157. b. Christo admittit diuinitatem 160. a. Christum & Spiritum Sanctum per se Deos facit 193. a. Deum facit auctorem peccati 171. a. alibi idem negat ibid. b. Se primitiuam Ecclesiam probare fingit. 144. a. a. Lutheri callidior 154. a. militum Praefecti iuber caput amputari Geneva 304. b. de sacra scriptura quae reiecit 132. b. nouus Triditum 118. b. Caro quid in scripturis significet 200. b. Caroli V. Imp. vox in bello Germanico 303. b. Carolus Boromeus Card. quae pro celibatu sacerdotum egerit 259. b. Carolus Magnus ut pueri rite instituerentur quantum laborauit 372. b. Carolus V. Imp. in rebus fidei noluit esse iudex 359. b. Carolus adiuu non credit esse Deum 192. b. Casanenses 12. b. 14. a. quomodo Moscovia Ducis subiecti 25. a. Catechismi Catholici docendi necessitas 371. a. b. & seq. vtilitas 376. obiectioes refutantur 379. docent diratio 380. a. b. B. Catharina Senensis 386. a. quot annos vixerit ib. b. Catholica fides in Moscovia quomodo permixta 4. a. 32. b. 64. b. Catholica fidei omnes articulos qui non seruat, non potest saluari 316. a. In Asiam per Moscoviam promouenda quae spes 25. a. b. & seq. in Moscoviam promouenda difficultates 6. b. 7. a. b. rationes & modus 9. b. 10. a. 11. a. b. spes 7. b. 8. a. 26. a. 27. b. Veritas Episcoporum perpetua successione probatur 34. a. 327. b. 328. b. & seq. Catholici quomodo crucis signum sument 43. a. eadem dogmata profitentur quae Patres antiqui habuerunt 330. a.

C.

Caesarij insignia loci de Eucharistia 264. b. & seq. Caluiniana puella cum Daemonibus & Incubis rem habet 308. b. Caluiniana religio cum Mahometismo consonantia ipso Caluiniano teste 309. b. Caluinianorum versus Indiae navigationes 307. a. Tyrannis in Catholicos 304. a. Caluini de Athanasij Symbolo censura 161. a. De Christi anxietate in cruce opinio 164. a. De Descensu Christi ad Inferos 163. a. de passionis Christi fructu 163. b. mors & vita 312. b. circa sanctissimam Trinitatem errores 154. a. Caluinus Arrianam & Sabellianam haeresim resuscitavit 157. b. Christo admittit diuinitatem 160. a. Christum & Spiritum Sanctum per se Deos facit 193. a. Deum facit auctorem peccati 171. a. alibi idem negat ibid. b. Se primitiuam Ecclesiam probare fingit. 144. a. a. Lutheri callidior 154. a. militum Praefecti iuber caput amputari Geneva 304. b. de sacra scriptura quae reiecit 132. b. nouus Triditum 118. b. Caro quid in scripturis significet 200. b. Caroli V. Imp. vox in bello Germanico 303. b. Carolus Boromeus Card. quae pro celibatu sacerdotum egerit 259. b. Carolus Magnus ut pueri rite instituerentur quantum laborauit 372. b. Carolus V. Imp. in rebus fidei noluit esse iudex 359. b. Carolus adiuu non credit esse Deum 192. b. Casanenses 12. b. 14. a. quomodo Moscovia Ducis subiecti 25. a. Catechismi Catholici docendi necessitas 371. a. b. & seq. vtilitas 376. obiectioes refutantur 379. docent diratio 380. a. b. B. Catharina Senensis 386. a. quot annos vixerit ib. b. Catholica fides in Moscovia quomodo permixta 4. a. 32. b. 64. b. Catholica fidei omnes articulos qui non seruat, non potest saluari 316. a. In Asiam per Moscoviam promouenda quae spes 25. a. b. & seq. in Moscoviam promouenda difficultates 6. b. 7. a. b. rationes & modus 9. b. 10. a. 11. a. b. spes 7. b. 8. a. 26. a. 27. b. Veritas Episcoporum perpetua successione probatur 34. a. 327. b. 328. b. & seq. Catholici quomodo crucis signum sument 43. a. eadem dogmata profitentur quae Patres antiqui habuerunt 330. a.

I N D E X.

D.

Damaseni verba, Ex filio Spiritum non dicimus explicantur 54. a. b. S. Damasus Constantinopolitanam 2. Synodum confirmavit 52. a. Dauid Chytraeus Graecae Lutheranae doctrinae subscripsisse fingit 120. a. haereses omnes laudat 120. b. Patristicus Max. primatum nesciens asseruit 261. b. Sacerdotes quomodo appellat ibid. Suecia Regem doctrina sua censorum fecit ibid. b. Synodos humanam traditionem vocat 256. b. quatuor priores verbo approbat, re minime 143. b. Dauidis Chytrai censura de B. Augustino 143. b. Fraus in citandis auctoribus 245. b. incostantia & leuitas 251. a. effrans impudentia 253. b. modestia qualis 121. a. perfidia in citandis Synodis 117. a. Dauid Georgiani carnis resurrectionem negant. 195. b. Dei omnipotentiam negant Zwingliam 193. a. Prouidentia 228. a. Deos duos constituere Marcio Manichaeo & c. 168. b. Depatum ciuitas Linonia 81. a. eam Moscos Polonis agrè restituere vult, & quare 80. a. Deum auctorem mali faciunt heretici nostri temporis 168. b. & 169. a. idem docent Caluinus & Beza 171. a. idem Melancthon 170. a. qui Catholici contra illum errorem scripserunt 171. b. Deus vnus 199. a. PATER 199. a. FILIUS ibid. b. 203. a. vnus non duo 203. b. 204. b. 206. a. S. Dominicus 373. b. Dona summi Pontificis ad Moscum qualia esse debent 29. b. quae Possuimus ad Moscum attulit ibid.

E.

Ecclesia 44. b. Apostolica cur dicitur 328. b. & seq. Catholica & vniuersalis cur 326. b. & seq. nec deficit, nec desiccat 322. a. An esse potest vbi non sunt Episcopi & sacerdotes 317. b. 298. a. Errare cur non possit 326. a. fidei vbiq. prima fundamenta iecit 325. a. b. Hereticorum oppugnationibus non labefactatur, 326. a. 327. a. Imperia sibi addicta auget 326. b. Interibit nunquam 44. b. 48. b. 49. a. 326. a. Inuisibilis non est 142. b. 323. b. In quibus locis adhuc est 313. b. Orientalis quoties cum Occidentali consensus 7. a. 39. a. 56. b. in quibus ab Occidentali dissentit 38. a. b. & seq. an ad eam appellare licet 321. a. Peccatores etiam habet 325. a. Sancta quare 325. a. triumphans nec spem habet, nec fidem 322. a. Vna est 58. b. 325. a. 360. b. 423. b. 216. a. 227. b. cur vna dicitur 324. & seq. An ita in eam credendum sit ut in Deum 339. b. Extra eam nemo saluari potest 44. b. 316. a. b. extra eam qui baptizantur verè baptizati 319. a. Ecclesia caput Christi 324. a. in Graecia facies 120. a. miracula solum semper in Ecclesia fuisse 325. b. varia nomina 318. a. occidentalis laus 321. a. Partes quae 145. a. b. Prophetia donum solum in Ecclesia fuit 325. b. Sacramentorum administratio non est vera eius proprietas 330. b. Successio quam necessaria in Ecclesia 325. b. & seq. Successionem eius interruptam annotant Patres 329. b. Vnitus non

non scienda 44. b. 145. a. 359. a. b. Vnum praef-
 se quam utile 360. a
 Ecclesiam omnes Hereses, sectae & impietates oppug-
 nant 313. b. Sanctam esse negant nostri temporis
 Heretici 195. a
 Ecclesiastica Hierarchia quid 145. b
 Enoch & Eliam ante Antichristi aduentum ventu-
 ros qui Patres probant 47. b
 Ephesinū Concilium aduersus quem coactum 198. b. ab
 Alberto Bauaria Duce Pelitano vertendum datur
 314. b. Spiritum S. à Filio quoque procedere testa-
 tur 56. b
 Episcopi à summo Pontifice confirmantur 45. b. Chri-
 sti sunt vicarij, non successores 267. b
 Episcoporum in Synodis auctoritas 145. b. 148. a
 Erasmi Roterod. vita 362. a. b
 Erasmus Roderodanus Ariani viam strauit 182. b
 362. b. contra Lutheranos qua scripsit 257. a. b
 Esate de dignitate summi Pontificis locus 34. b
 Euangelica vita qualis esse debet 136. b
 Eucharistia Sacramentū in Ecclesia adorata 305. b
 Christum in eorum esse 307. b. 226. b. 265. b. Pec-
 catores in eo Christi corpus non recipere putant
 Graci 43. b. typis veteris testamenti subindicatum
 272. a
 Eucharistia Sacramenti consecratio ex patribus pro-
 batur 264. b. utilitates 272. a. b. & seq. Vtraque spe-
 cies adanda laici 277. b. & seq. 299. a. b. Aucto-
 res qui de ea questione scripsere 300. b
 Eudoxia Imperatricis sepulchrum ob ipsius excom-
 municationem intremuit 48. a
 Eustathius quomodo in haeresim lapsus 255. a. eius er-
 rores 254. b
 Excommunicatio summo opere timenda 48. a
 Excommunicatus olim Satana corporaliter tradeba-
 tur 320. b. sacramenta administrans peccat ibid.

F.

Fatum statuit Lutherus 169. b
 Festa qua Mosci colant, qua non 5. a
 Fidei Articulum quintum, Descendit ad Inferos quo-
 modo haeretici explicent 194. b. dogmata non omni-
 bus temere propalanda 127. b. Veritas Episcoporum
 perpetua successione probatur 34. a. 327. b. 328. b
 & seq.
 Fides quantopere necessaria 197. b. & seq.
 Flacciani Augustinam Confessionem cur reiecerunt
 349. a. b
 Florentinum Concilium ad Moscum missum 58. b
 Fons vitae Christus 56. a
 Fornicatio simplex apud Gracos & Ruthenos nō est
 peccatum 43. b. refutatur ibid.
 Franciscanorum in Poloniae laus, & quot Vilna sint
 315. a
 Francisci Davidis theses impia 188. a
 Franciscus Davidis Arrianus inscit Transylvaniam
 177. a. Christi regnum fore terrenum docet 190. a
 refutatur ibid. Christi verba ad legis & Prophe-
 tae normam expendenda 189. a. Christum non fiden-
 dum 190. b. Christum non adorandum ibid. Deum

non posse vocari 190. a. 193. a. Ex ore Dei locutus
 negat 188. b. de semine Iosephi natū vocat ibid. Om-
 nino non inuocandum 191. a. non esse mediato-
 rem ibid. a. non esse sacerdotem ibid. b. Saluatorem
 esse negat ib. Dæmonibus animā tradit 192. a. in in-
 saniam cadit ibid. extremo supplicio adiudicatur
 188. a. 191. b. vnius foret 192. a
 Franciscus Stancarus Italus in Transylvania Ariani-
 mum docet 177. a
 Franciscus X auerius 9. b. 386. b
 Francones à quo Christianam fidem hauserunt.
 327. b

G.

Angrensis Synodus quādo habita 254. b. qua
 de celibatu sacerdotum statuit 254. a
 Generatio varia est 187. a. b
 Gentilia Ariani Genes in Poloniae fugit, & ha-
 resim disseminat 174. a
 Georgius Blandrata Christum hominem tantum fide-
 cit 193. a. Transylvaniam Arianismō inscit 177. a
 Georgius Niger, & aliquot alij haeretici Arrianismū
 rursus excitauerunt 193. a
 Germani à quo fidem Christianam accepere 242. a
 327. b. quomodo vires suas & fortitudinem bellicā
 amiserunt 312. b. Principes Lutherani à Carolo V.
 Cesare victi 303. b
 Germanorum ceterum militia in bellorifico caesa 303. b
 Gratia diuina sola expetenda 59. a. b
 Graci Christiani vnam vnctionem tantum esse vo-
 lunt 40. b. Post septem prima Generalia Concilia
 nullum esse cogendum voluerunt, & quare 40. a. b
 refutatur ibid. Concilium nullum post schisma co-
 gere potuerunt 39. a. Confirmationis Sacramentū
 nō rite suscipiunt 40. b. Diuortium permittit 40. b
 Ferijs quarta & sexta cur ieiunant. 42. a. quan-
 do à Latina Ecclesia recesserunt 38. b. 321. b. In rebus
 fidei in quibus à Latinis dissentiunt 38. a. b. & seq.
 Latinos quando anathemate ferire, & de suis Eccle-
 sijs reijcere ceperunt 38. b. ipsos in excommunica-
 tionem incidisse putant, & quare 39. b. nuptias se-
 cundas damnāt 43. b. de summo Pontifice quid sen-
 serunt ante schisma 38. a. Spiritum Sanctum non à
 Filio procedere, sed à solo Patre voluit 54. a. refu-
 tatur ibid.
 Gracis que calamitas post schisma orta 38. a. 58. b
 Gracorum & Latinorum inter se discrimina 38. a.
 & seq. Errores postquam sese ab Ecclesia vnitate to-
 tum preciderunt 43. b. & seq. Patres antiqui Spiri-
 tum S. à Patre & filio procedere docuerunt 39. b
 Perfidia in corruptendis historijs, Sinodis, & epi-
 stolis Romanorum Pontificum 49. b
 Gregorius Naziansemus 247. a. b
 Gregorius XIII. Pontif. Max. Moscoum Ducens
 ad vnitatem Ecclesiae hortatur 58. b. de pace Po-
 lon. & Mosc. quantam voluptatem ceperit 114. a
 b. quid de Possenino ad Moscum scribit 58. b.
 114. a. b
 Gregorius de Valencia scribit contra Smidilinum
 185. b

Hære-

H. Aereses vnde oriantur 322. a. subsistere diu
 non possunt 326. b. 535. a
 Heresi à paruis ad magna peruenit 152. b. 155. a. eā
 simulare non licet 319. b. eius centrum Atheismus
 17. 2. a. quædam homines in heresim retinent 331. a. b.
 Heretici qui sunt 332. a. Antichristi sunt membra 302.
 b. An admittendi ad colloquium publicum de reli-
 gione coram seculari Principe 356. a. & seq. corum
 sunt 157. a. nullas vnquam gentes conuerterit 134.
 b. perditibus & sarmenis præcisus comparantur.
 328. a. Rante sunt 139. a. omnes se verbum Dei hā-
 bere gloriantur. 125. a. & seq.
 Heretici nostri temporis egritudines nullas miracu-
 lis curant 135. a. Apostolicas traditiones quando ac-
 ceperunt 127. a. proijs sua somnia substituit 128. a
 Catholica vocem & Symbola susceperunt 328. a. Ce-
 nam Domini veram non habent 263. b. Dei om-
 nipotentiam tollunt 16. a. b. Dissidentes inter se
 325. a. 539. b. 32. b. Ecclesiam cur nullam habeant
 328. a. Patres Ecclesie quatenus recipiunt. 155. b
 cur aliquando laudent 332. a. Veterum Patrum
 scripta contemnuunt. 135. b. Pontificem Maximum
 Antichristum cur vocent. 47. b. summo eum odio
 præsequuntur, de eiusq. vita multa effutiunt. 33. b
 48. b. 361. b. Sanctitatem nullam habent 325. a. qua
 pro sacra scriptura agnoscant, que nō 132. b. eam
 vel detruncant, vel ad suas hereses aptant 130. b. Sy-
 nodos obliuione sepultas cupiunt, nec suis discipu-
 las eas prælegunt. 144. a. Verbum Dei non habent
 123. a. & seq.
 Hereticis colloquium coram secularibus Principibus
 de religione petentibus qua respondent 357. a. b
 & seq. In Patribus citandis que fides habenda 334.
 b. Augustini de illis dictū cur in heresi perseverent.
 333. a. b
 Hereticorum ceterum Catholicos edite, & crudeli-
 tas 50. a. Ex colloquijs de religione coram seculari-
 bus Principibus maxima mala orta. 357. a. Libri
 tollendi 150. a. obliuatio 53. b. In sanctos blasphem-
 ia 78. b. Veterum aliquot opiniones 150. a. b.
 Hereticos non rebaptizandos 241. b. ad fidem cogi
 posse 147. a. puniendos esse 303. a
 Heidelbergenses Lutherum sibi contraxisse disten-
 dunt 329. b
 Heluetiorum potior pars Catholica 312. b. Catholi-
 corum victoria contra Zuinglium 303. b
 Henricus VIII. Anglie Rex 47. a. in heresim labitur
 ibid. contra Lutherum scribit ibid. Vxorē Caroli
 V. Imperatoris sororem repudiatur ibid.
 Iesubusiani Summissima Trinitatis vnitatem personā
 rum negant 196. a
 Hesychius qua de Illyrico scripsit 193. a
 Hierarchia quid 145. b
 Hieronymus Patriarcha Constantinopolitani que Vn-
 bingensibus Lutheranis rescriptis 231. a. de celiba-
 tu & Monastica vita quid sentiat 231. b
 Hierosolymitanū Patriarchatum qui heretici oc-
 cupauerunt 49. a
 Hilariū 246. b

Hipparchus qua in anni emendatione egerit 208. a
 Hoffmannici vnam tantam in Christo naturam vo-
 lunt 103. a
 Hollandicae nauigationes in Moscouiam 16. b
 Homo arbor est inuersa 135. b
 Homocyston impugnat Arius 150. a. item Lutherus
 155. a
 Horarum vsus in Ecclesia 296. b
 Hofius Cardinalis quid de Augustina confessione cū
 Catholica religione coniungenda respondit 358. a
 Hymnus a S. Clemente Alexandrino compositus 302. a

I.

I.acobus in Gallicia quam paucos ad Christū
 adiuuauit 385. b
 Iacobus Molueninus & alij Moscorum ad summum
 Pontificem Legati 22. a. 112. b. quid in itinere illis
 acciderit 27. b. & seq. Christianorum maiestatem
 & splendorem spernant 22. a. munera quibus à
 summo Pontifice donantur 23. b. egre primo, deinde
 libenter summi Pontificis pedes osculantur, & qua-
 re 23. b. Roma singula mirantur 23. a. b. torquibus
 aureis à Venetis donantur 22. b
 Iacob Patriarcha cur cum Angelo luctatus claudica-
 uit 201. a
 Iehoua nomen an Christo competat 188. a
 Ieiunium 42. a. b. egritis & debilibus non praece-
 ptum ibid. b
 Ieiuniorum varia genera 42. b
 Ieremias Patriarcha Constantinopolitani in carce-
 rem quare coniectus 218. a
 Iesuita ab hereticis prope Brasiliā occiditur 307. b
 Iesuitarum in Cambalibus conuertendis labor 307.
 b. per vniter suū orbem propagatio 213. a
 Iesum secundo venturum in mundum, & regnatu-
 rum Hierosolymis docuit Franciscus Davidis 189. b
 S. Ignatii epistola corrupta 244. a
 Ignatij Laiolae societatis Iesu institutoris & Lutheri
 comparatio 313. a. b
 Ignis vis & proprietates 141. a
 Illyricus Christi ad calos ascensionem factam negat
 19. b
 Imaginem Christi non licere sculpi putat Graci 44.
 a. refutatur ibid. Crucis sub pectus ad ventrem de-
 pendere apud Moscos ignominiosum 34. b. in omni
 corporis parte geri posse probatur ibid.
 Imagines quomodo colende 181. a. Instruunt nos, me-
 moriam inuuant, & charitatem inflammant ibid.
 Lutheri, Caluini & c. gerunt in pectore heretici
 307. a. Mosci quas improbant & detestantur 23. a
 pingendi ratio apud Ruthenos 43. a
 Imaginum vsus defenditur 179. a. vsus & reueren-
 tia apud Moscos 30. b. 93. b
 Imago Dei Patris & Spiritus S. quomodo pingitur
 179. a. Saluatoris à summo Pontifice Mosco missa
 23. b. Sanctissima Trinitatis quomodo pingatur
 180. a
 Imperatorem esse tantum vnum 93. a
 Imperatores Christiani in rebus fidei noluerunt esse
 iudices 356. a
 Infernum negat Lutherus 172. a

I N D E X.

Infernus ubi sit ibid. b. & seq.
Innocentius primus Pontifex maximus Eudoxiam Imperatricem excommunicavit, & quid inde fecerit. 48. a
Intellectus creatus & increatus quomodo differat. 186. b
Ioachim Abbas an cum Ariano sentiat 179. b
Ioan. Baptista Societatis Iesu ad Patriarcham Alexandrinum à summo Pontifice cur missus 223. d.
Ioannes Bassilius Moscovia Dux ab Andrea Apostolo suos fidem accepisse fingit 33. a. 10. Casanenses & Astracanenses quomodo superavit 25. a. b. quale dominium in suis habeat 3. a. 16. a. Ecclesiasticis quantum tribuat 37. b. Gregorium XIII. Pontificem maximum que scripsit 32. a. 112. b. Legatis externis recedentibus cur manus abluat 2. a. 2. a. b. Legatos ad Suecia regem pro pace cum ipso ineunda mittere non vult, & quare 64. a. Livonibus cur bellum indicit. 13. a. 46. a. Lutheranos summo odio profecquitur 2. 6. a. b. Ipsum brevi moriturum comectatur Possenheim 25. a. Pacē quantopere expetat 63. b. Pacē in itā quantopere servare cupiat 111. a. 112. a. cur ipsi curi Poloniū pax ineunda 61. b. 62. a. b. Pontificis Maximi aliorumq; Christianorum Principum amicitia expetit. 9. b. 35. b. 112. b. 113. a. & quare 34. Possenheim erasitur placatur ib. Possenheim mandatum vltimo nomine se Polonia Regi inclinēt. 61. a. Possenheim amantur bis amplectitur 35. a. Possenheim ad templa sua inuisenda inuitat 36. b. quamobrem id faciat 37. a. In sacris & pietate quomodo se habeat. 2. b. suos in schismate stabilire conatur 27. a. quid de suo schismate sentiat 32. a. quos titulos ambiat 23. a. b.
Ioannes Cochleus ad Norimbergenses que scripsit 350. b. & seq.
D. Ioan. Euangel. Virgo 243. a. cur Euangelium suum scripsit 256. a
Ioannes Ioannis Bassilij maior natu filius 3. a. 17. a quo mortis generis interijt. 17. a. b.
Ioannes Somerus Claudiopolitana schola. prescitur. 178. a
Ioannes Zamofcius vide Zamofcius.
Ioannis Bassilij arrogantia 2. a. b. edendi ritus 2. b. eleemosina ad patriarcham Constantinopolitanū missa pro salute filij 18. a. Filij 3. a. 17. a. maiestas & regalia pro tribunali sedentis. presertim Legatis externis aduenientibus 2. b. meror ob mortem maioris filij 17. b. 18. a. opes & thesauri. 15. b. perfidia 87. b. Res gestae 12. a. b. Senatores eorumq; nomina 16. b. 17. a. Tituli 65. a. 82. b. 83. b. 99. 103. a. 114. a. Vxores seu concubinae 2. b.
S. Ioannis Damasceni locus de ieiunio 41. a. b.
Iouius de Moscorū frequentia qua scripsit 13. b.
Isidorus Moscoue Metropoli Florentina synodo interfuit 32. a. 49. b. 114. b
Italia quot habet Archiepiscopos & Episcopos 314. a
Iustificatio veteri legi non tribuenda 183. b

K

Kalendarij correctio quam necessaria 219. b. ad summum Pontificem pertinet 214. a. quomodo

do facienda 220. a. scriptum de ea summi Pontificis quoquo versum missum 219. b. eam Ieremias Patriarcha Constantinopolitanus admisit 216. b. Stephanus Polon. Rex. ibi. nouus orbis 218. b. Protestantes quid de ea sentiant 22. a. b. obiectiones contra eam refutantur 218. a. 222. b. Koltovyski nobilis Moscus captus a Polonis 71. b

L

Lici Reges se constituunt 317. b. sibi sacerdotium assumentes taxantur 317. a. ipsi pulpitū ascendere non licet 225. b.
Lamie inter hereticos 308. b.
Legatio Antonij Possheimi ad Moscum 18. b. Moscorum ad summū Pontificem 1. b. Seuerigenem Mosci ad summum Pontificem 21. b. 60. a.
Legatio ad Moscos qualis esse debeat 27. a. b.
Legationes aliquot in Moscouiam frustra tentatae 27. a.
Legati Mosci ad pacem ineundam missi conditiones suas omnes quibus pax coire posset posseuo aperitū 78. a. 85. b. conqueruntur de insolentia Polonorum dum de pace agitur, & conuentum volunt deserere, sed pacantur 88. a. b. Ducis suo Imperatoris dignitatem ab Honorio & Arcadio Imp. missam, & id à summo Pontifice approbatū fingunt 93. a. De Liouonia & alijs que pro se contra Polonos Possheimi no obiecerunt 72. a. refutatur. ibid. Nomina ipsorum 82. b. 85. a. 99. a. 103. b. Pacem quantopere expectant 79. b. Porcoiam quod ipsi ingredi non liceat egre ferunt 70. a. pacantur ibid. Titulos Ducis sui cupiunt confirmari. 93. a. 96. a. b.
Legati Polon. ad pacem ineundam missi conditiones pacis Moscis proponunt. 84. b. e conuentu discedere minantur 78. b. 79. a. 90. b. nomina ipsorum 82. a. 83. b. 99. b. 103. a. pacis tractationem renouant, & tempus extrahunt 94. a. De Plenipotentia Moscorum protestantur 84. a.
Legatus ad Mosci. mittendus qualis esse debeat 27. a.
Interpres ipsius qualis 27. b. 28. a. medicus ipsi adducendus 29. a. Lectum secum ferat necesse est 30. a. mercatores non adducendi 29. a. quot cum ipso mittendi 27. b. que ipsi obseruanda 27. a. b. & seq. 31. a. Pristans quid dandū 30. b. 31. a. sacerdos adiungendus 28. a. quibus vestibus vti debeat 30. a.
Leo Primus Pontifex Maximus que de sacerdotum coelibatu scripsit 234. b.
Liberum arbitrium negat Lutherus 169. b. Melanchthon aliquando negat, aliquando fatetur 170. a.
Libri Legatis in Moscouiam proficiscentibus viles qui 28. b. qui non ibid. 29. a. 31. b.
Libri legendi vs qui veritatem verae religionis assequi velint 331. b. & seq.
Limbus Patrum 173. a. Hereticis nostris temporis sonium & fabula 194. b.
Litera compositionis pacis Legatorum Moscouia 99. a.
Litera ad Mosci. summi Pontificis quales esse debeant 29. b. que earum inscriptio ibid. 31. b. Principum aliorum si opus sit quales procuranda 30. b.
Litre-

I N D E X.

Littera Anna Polonia Regina ad Antonium Possenheim 113. a. b.
Antonij Possheimi ad Annam Reginam Poloniae 107. b.
Ad Ioan. Bassilium Moscouia Ducē 60. a. 61. b. 66. a. 66. b. 68. b. 75. b. 113. b.
Ad Ioan. 3. Suecia Regem 63. a.
Ad Ioan. Zamofcium Cancellarium Regis Polon. 68. a. 71. b. 73. a. 77. a. 78. b. 79. b. 80. a. 87. b. 190. a. 109. b. 113. a.
Ad Legatos Regios Poloniae 70. b.
Ad Stephanum Primū Polonia Regem 60. b. 69. b. 72. a. 75. a. 80. b. 108. a. b. 111. b.
Gregorij 13. Pontificis Max. ad Ioan. Moscouia Ducem 58. a. 114. a.
Ad Ioan. Mosci. Ducis filium 59. a.
Ad Stephanum I. Polonia regem 57. a.
Ad Theodorum Moscouia Ducis filium 59. b.
Ad Vxorem Moscouia Ducis ibid.
Ioannis Bassilij Mosci. Ducis ad Antonium Possenheim 65. a.
Ad Gregorium 13. Pont. Maximum 112. b.
Ioannis Zamofcij ad Antonium Possenheim 87. a. 88. b. 89. b. 108. b. 111. a.
Stephani I. Pol. Regis ad Antonij Possheimi 61. a.
Ad Ioan. Bassilium Mosci. Ducem 67. a.
Lituanis fulmen & ignem pro Deo colit 306. b. serpētib; lac, et galli. s. g. allinaceos litabant 306. b.
Liouonia ordini Teutonico & Episcopo adempta 88. b. de diuino cultu in ea restaurado scribit Zamofcius ad Antonium 110. a. ea se cessuros promittunt Mosci Poloni 91. b. 92. a.
Liouonia arces aliquot Mosci retinendas putat Possheimus, & quare 76. b. quas permittit Mosci Polonis 86. b. quas Poloni Moscis 89. a. De titulo & iure 86. b. & seq.
Litouum seruitus sub Moscouia Duce 16. a. 46. a.
Lublinorum in Polonia stulticia 192. a.
D. Ludouicus Gallie rex 375. b.
Luminis vis & proprietates 141. a.
Lutetia ad quadringenta hominum milia sunt 314. a.
Lutherani cum Ariano disputant 177. a. b. contra Arianos scribentes in nostra virula arant 183. b. castratam damnant 258. b. in conuentu Augustā habito cum Catholicis in omnibus fere consenserunt 355. a. & seq. Deum verboreus laudant 168. b. discordes inter se 263. a. 348. b. 349. b. 359. b. 361. a. Episcopos & sacerdotes an veros habeant 317. a. in Moscouia quid tentant 4. a. 46. b. peccatorum remissionē imputatam docēt 195. b. quatuor primas Synodu non probat 145. a. quāde vs sentiant 144. b. in Transyluania qua de vnioune inter ipsos & Catholicos perierat 341. a. Nec tribunal vnioune quo causa fidei decidantur, nec Episcopos, nec Synodos habent 146. b. verbum Dei conculant 140. b.
Lutheranorum castimonia qualis 244. b. incontinentia 257. b. 267. b. templa in Moscouia combusta 4. a. 25. a. 46. b.
Lutheri arrogantia & superbia 354. a. Atheymi

153. b. blasphemia in Deum 353. a. b. de Christi humanitate errores 194. a. Conscientia in quiete 354. a. b. de doctrina sua iactantia 170. b. doctrina finis quis 354. a. doctrina sumptu homines deteriores 257. b. cum Ignatio Laioia comparatio 213. a. b. Impudicitia 353. b. Incontinentia 354. a. de Inferno, caelo & c. opinio 172. b. Insolentia 354. b. modestia qualis 350. a. de Patribus censura ibid. in summum Pontificem odium 354. a. circa Symbolum errores 192. b.
Lutherus Apostata 225. a. Arianus est 159. b. Christi humanitatem cum diuinitate confundit 195. a. qua Concilia approbare se dicit 143. b. vocem Consubstantialem dici de Filio Dei ferre non potest 193. a. Deum peccata punientem odit 343. a. Diabolo nō à Deo missus 153. a. & seq. de doctrina sua dubius 354. a. b. Episcopus primus VVittenbergae 330. a. Esaiā locum cap. 9. peruerit 153. a. pro Ethnico & Republicano habendus & quare 35. b. Eutychiannus est 159. b. 164. b. in heresim quomodo primum lapsus. 353. b. homoouision impugnat 155. a. a patris ad magna paulatim peruenit 166. a. monachus 353. a. Nestorianus est 159. b. Olla accensa in Aquilone 142. b. Papatum biennij spacio abolitum in suis initio persuadebat 328. a. de Patribus quid senserit 350. a. Perfidiam initio non cogit asserit in quam & ille & sui paulatim prolapsi sunt 152. b. que è sacra scriptura rejicit 122. b. Sanctiss. Trinitatis rem & vocabulum susulit 153. b.

M

Manichei, Eustachiani, Marcionista et aliquot alij in Oriente heretici sabbato in contumeliam Resurrectionis Christi ieiunabant 42. a. Manicheorum errores 255. a. b. & seq.
Marcion hereticus quis & qualis 151. b.
Margaritarum natura 139. b. & seq.
Maria filia Theodori Nagoi 2. b.
Maria Beatiss. Virginis Annuntiationis festum quo in honore apud Moscos habeatur. 5. a.
Martyrium extra Ecclesiam non prodest 316. a. b.
Matrimonium qui heretici damnarunt 255. b. & seq.
Matthias Polonis Roma comburitur 178. a.
Mediolanensis Archiepiscopatus 259. b. 314. a.
Mehemetes Turcarū Imperatoris Consiliarius quid de bello inter Polonos & Moscos sentiat, quantum que Moscis tribuat 25. b.
Melanchthon Arrianus est 157. a. Caluimianus à Lutheranis probatur 319. a. Christum in cruce desperasse de sua salute dicit 164. a. Ancyranum concilium peruersè citat 250. b. de fidei articulis sapē mutatis ad Lutherum que scripsit 348. b. Lutheri doctrinam respuit ad Fredericum Rheni principem scribens 349. a. Sacramentarius est 349. a.
Melanchthonem Geneuenses, Magdeburgenses & Mansfeldenses tanquam impium & proditorem condemnant 348. b.
Melanchthonis de Christo error 193. a. de coniugio sacer-

facerdotum dictum 2.4.4. b. circa sanctissimam Trinitatem error 156. b.
 Memnon qua de Christi incarnatione senserit 193. b.
 Mercurij Trismegisti de sanctiss. Trinitate iudicium 186. a.
 Michael Seruetus Christum ante Beatam Virginem nihil nisi ideam fuisse vult. 17.4. a. Geneva comburitur ibidem contra Trinitatem pugnat 173. b.
 Miracula in Ecclesia semper fuerunt 325. b. 290. a. b. & seq. Hæretici non Deo, sed Sathana tribuunt ibid. 290. b. quando necessaria 135. b. quantopere necessaria 325. b. in India qua nostro tempore conrigere 290. b.
 Missa priuata à Luthero abrogata 35.4. a.
 Missa sacrificij oblatio pro defunctis 27.4. a. b. 279. b. 286. a. b. & seq. Ordo 270. a. b. ornamentorum, luminarium & cat. vsus antiquus 271. a. vtilitates & fructus 273. a.
 Missa sacrificium 262. a. 280. a. Dionysius Areopagita quade eo scripsit 26.4. b. ex scriptura & Patribus probatur 270. a. Obiectiones contra illud refutantur 266. a. b. sacra scriptura de eo locos hæretici infeliciter detorquent 268. b. non esse idololatriam 305. b. & seq.
 Montfortius Aquitanicus 90. annos Ecclesiam contra Albigenses defendit 303. b. mille equitibus cæstum hostium millia fudit ibid.
 Moronus Cardinalis de Legato ex Vrbe in Moscoui mittendo quid egerit 27. a.
 Mortuorum loca quinque 172. b.
 Mosca lex in Transsilvania resuscitatur 189. b.
 Mosci de Catholicis quid sentiant 2. a. 4. a. Episcopi suis quantum tribuant 35. a. 36. b. Feria quarta a carnibus abstinent 31. a. quibus festis diebus à labore abstinent 5. a. Latium linguam quot calleant 4. b. 5. a. Linguas quas calleant 4. b. 5. a. D. Nicolaum superstitiosè colunt 5. b. 6. a. Nobiles ducenti à Polonis capti 77. a. quos Pontifices Maximos pro sanctis agnoscunt 13. b. quid de suo Principe loquantur & sentiant 2. a. 3. b. 16. b. Quadragesimam suam quando inchoent 36. b. schismatici sunt 2. a. 2.4. b. à schismate cur discedere non audeant 30. a. quibus vestibus vtuntur, quibus offenduntur 30. a.
 Moscorum Baptisma 5. b. Confessio sacramentalis 5. b. conuersio quam facili si Rutheni primùm conuersi fuissent 8. b. Episcopi 1. b. quæ aqua abluunt manus eam oculis alijsq. corporis partibus inspergunt Mosci, & quare 36. b. festa 6. a. fumus prosequendi modus 5. b. hostibus obsidendi ratio 15. a. ieiunia 36. b. interitui 20. b. Kalendarium 4. b. Legati Magni 20. b. ipsorum importunitas & fastus 21. a. Legatio 2. ad summum Pontificem, eiusq. interpretis qualis 21. b. Legatos externos excipiendi ratio 18. a. b. luctus ob mortem Principis filij 17. b. 18. a. malum imprecandi formula 2. a. medici 3. b. medicina qualis 5. b. Metropolita à quo confirmetur 7. a. Monachi et moniales 1. b. mortuos sepeliendi ritus 5. b. mulierum in vestibus superstitio 17. b. obfessorum magnanimitas ad ineam & labores perferendos 15. a. sacerdotes 1. b. eorum comubia ibid. sacrum & of-

ficia diuina 4. a. scriba & amanuenses 16. b. seruitus 16. a. b. 19. b. tabellarij 20. b. templa frequentati di ratio 5. b. Vnctio extrema ibid. vota ibid.
 Mosconia ab Asia quam longè distet 25. a. à Persia ibid. b. Christo quando nomen dedit 33. a. ex Russia quod ad religionem attinet pendet 11. a.
 Mosconia academia & schola 3. b. arces 1.4. b. ciuitates celeberrime qua 13. b. Episcopatus 1. a. fodina 16. b. populi cur tam rari 13. a. preselura & dignitates 15. b. typographia 4. b. vassitas & latitudo 13. a. b. vectigalia 16. b.
 Mosca ciuitas q. ampla 15. a. quam populosa 13. b. Mosca flumini Metropolita Mosconie bis in anno benedicit, in easq. Mosci immerguntur, & quare 6. a.

N

Nestorij argumentum quod non existat diuinitas in Eucharistia 163. a. Lingua à vermibus corrofa 164. b.
 Nestorius B. virginem Mariam non vult Deiparant esse 55. a.
 Nicæna Synodus qua de Pascha emendatione decreuit 209. a. eius exemplar ex Alexandria Romam alatum 223. d. eius canones quot ibid.
 D. Nicolaus apud Moscos quo honore colatur 57. b.
 Nicolaus Primus Pontifex Maximus quid de Ecclesia Romana scripsit 9. a. Grecos excommunicauit & que secuta 4.8. a.
 Nicolaus Quintus Pontif. Max. quid ad Grecos eos excommunicans scripsit & quid secutum 4.8. b.
 Nicolaus Selneccerus Smideliniani concordiam non probat. 165. b.
 Nobilis quidam paucis annis trium quatuorq. sectarum affecta tandem catholicis restitutus 12.6. a.
 Nogai Tartari 12. b.
 Norimbergenses qua de Melanchthone conuesti 352. a. Lutherum admonent ne suam doctrinam destrui sinat ibid.
 Nonogardia septenni obsidione in Moscorum potestate redacta 69. a. q. populosa 14. a. eius arx 14. b.

O

Occidentalis Ecclesia in asmo pane cur consecrat 19. b. an hoc sit iudaizare. 40. a. cur feria sexta & sabbatho ieiunat. 42. a. cur ieiunia Vigilantium & quatuor temporum: obscur. 41. b.
 Oecolampadius primus Episcopus Basilee 330. a.
 Oloinnicum Moscorum alumni mittendi ad seminarium 10. a.
 Orantes in secreto diuinitatē Christi negant 193. b.
 Orientales Episcopi à carnibus abstinent 2. a. ante schisma cum affigerentur ad summum Pontificem confugerunt 38. a. 40. a. in Lugdunensi generali Synodo errorem de processione Spiritus sancti publicè curarunt 39. b. 56. b. in fermentato pane cur consecrant 40. a. in schismate post Florentinam Synodum cur perseverarunt 8. b.
 Orphei de verbo Dei & Trinitate iudicium 185. b.
 Oris scriptis delectatur Stephanus rex Polonia 305. a. P. Pader.

P

Paderouicum ad pacem in eundem eligendum censerunt Polon. legati 71. a.
 De Pace inter Suecia regē & Moscū varia 63. b. 64. a.
 Pascha quando celebrandum 211. b. 219. b. Iudei quod die celebrant 210. b. ut rite celebraretur quid aeternum à Constant. Magno Imp. & summis Pontificibus 112. a. S. Clemens qua de eo scripsit ibid. b. Constantini de eo epistola 215. a. b.
 S. Patres in quibus dissenserunt 33.4. b. cur legēdi 332. b. quina ex illis legendi ijs quæ veritate fidei quærit 333. b. quomodo legendi 333. b. Graci quid de processione Spiritus S. à Patre & Filio scripserunt 50. b. & seq. doctrina eorum sequenda 322. a.
 Sanctos Patres Caluinus vocat asinos 315. b. Hæretici verba laudant factu rejiciunt 231. a.
 Pax inter Polonos & Moscos inita 82. a. & seq. de captiuis dimittendis 78. b. 80. b. 92. a. 95. a. 111. b. 112. a. Conditiones paci à Ioan. Zamoscio ad Possuinum missa prima 89. a. secunda ibid. tertia & vltima ibid. b. Difficultates tres quæ sunt in pace componenda scribit ad Moscum Possuinus 78. a. de finibus Liouie 9. a. Legati Polon. de plenipotencia Moscorum protestantur 8. a. a. conditiones paci Mosci proponant ibid. b. conuentum volunt deserere 90. b. eorum protestatio ibid. tractationē paci renouant, & tempus extrahunt 9.4. a. Mosci Liouia aliquot arces Polonia præmittunt 85. a. de Polonis varia conueruntur 88. a. conuentum deserere volunt ibid. Littera paci inter Stephan. I. Polonia regem & Ioan. Basil. Mosc. Ducem 99. 105. a.
 Pax componi non potest nisi Moscos Liouiam restituat 69. b. 84. b. pax ob duas arces diu protrahit 90. b. iudicio Possuini committitur 91. a. Pax octo annos duratur 93. b. annus adijctur ibid. iterum vnus 97. b. decennalis in Kueroua Horæ die 15. Ianuarij 1582 initur 97. b. Plenipotencia ad pacem in eundem Legatorum Mosc. 82. b. Legatorū Regis Polon. 83. a. De rusticijs 92. a. 93. b. de sacerdotibus & imaginibus Moscorum rauebendis 93. b. de tempore cessionis 94. b. de titulis Magni Ducis 96. a. de tormentis bellicis tradendis 92. a. 95. a. 97. b. ab vna arce Velsio totum pacis negotium pendet 900. a.
 Petri Canisij Catechismus 30. b.
 Petri Kelscensis principis Picardica secta errores 364. a.
 Petrocauiensis Colloquij summa 174. & seq.
 S. Petronella 243. a.
 Petrus Patriarcha Constantinopolitanus ante 500. annos confirmationem à Leone IX. petijt 46. a.
 Peucero à Lutherano vita adempta 349. a.
 Philippus Melanchthon vide Melanchthon
 Picardica secta in Boemia et Moravia 363. a. eius errores 364. a. error de Baptismo ibid. De sacramentis 365. b. de sanctissima Trinitate 157. a. b. 365. a. libri eius 366. a. quid ei sit Ecclesia 367. a.
 Plenipotencia ad pacem in eundem Legatorū Mosc. 82. b. 95. b. simplex & satis infirma 73. a. 83.

a. alia à Magna Duce radi non solita Mosci affirmant 73. b. 83. b. 84. a. eius summa 73. a. Legatorum Regis Polon. 83. a.
 Plefcouia quam populosa 14. a. ab ea exercitum deduci vt curet Possuinus Legati Mosci petunt 109. b. 110. a. Presidium in eam immissum trucidatum 61. b.
 Plefcouia moenia & munitiones 14. b. obsessa à Polon. commeatum quam magnum voluit Legati Mosc. 72. a. periculum à Regijs Polonia militibus 61. b. 62. a.
 Polonia quis status religionis Catholica 315. a. b.
 Polonorum Dij 306. b.
 Pontifex Max. celebrat singulis septimanis 305. a. crucem cur in pedibus ferat 34. b. Metropolis at que Episcopos confirmat 45. b. mulier Anglicana nunquam fuit 329. a. b. in sella cur gestatur 34. b. 36. b. titulos spernit 35. a. ad eum in omni negotio confugerunt omnes 212. a. b. & seq.
 Pontificem Max. Antichristum nominant hæretici 302. a. non esse probatur 47. b. 302. a. Carnificinam preparare dicit Volanus 303. a. patres quanti fecere 305. b. contra ipsum nemo ante nostri temporis hæreticos scripsit 301. b.
 Pontifices Max. nunquam aliquem fidei errorem docuerunt 48. b. Gentes ab ijs conuersa 306. b. Honor qui ipsis deferretur ad Deum spectat 35. a.
 Pontificis Max. an barbaradenda, an nō 35. a. in Ecclesia auctoritas 33. a. 44. b. 48. a. 250. a. eam D. Petro traditam ob Pontificum peccata amissam esse fingunt Mosci 48. b. refutatur ibid. in conuerten dis hæreticis sedulitas 47. b. Hodierni eadem est auctoritas, qua D. Petro caterisq. fuit 33. b. Honorā non esse illicitum 35. a. 48. b. studium ad vnitatem fidei Moscos perducendi 32. a. necessitas in Ecclesia 45. a. 360. b. 323. b. & seq. de Primatu eius Nicæna Synodi canō VI. 260. a. b. officium quale 9. b. reddi osculationem non esse illicitam 3. b. studia in religione seruanda & propaganda 305. a. ipsius est dare titulos 93. a. 96. a.
 Pontificum Max. exempla aliquot qui principes quosdam à Regnis eiecerunt 48. a. successio interrupta 329. a.
 Poppi Moscorum 1. b.
 Porconia munitiones 15. a.
 Præcopenses 12. b. 25. a. Turcarum federati qua dāna ipsis intulerunt 25. b.
 Principum non est in rebus fidei determinare 147. a.
 Veteris testamenti principes an id fecerunt ibid. b. & 148. a.
 Proclus qua de humanitate Christi scripsit 204. a. ipfius laus ibid.
 Protestantium Euangelij origo qualis 348. b.
 Protopoppi Moscorum qui 6. a.
 Pseudoepiscopi in Suecia dictum de Catholica fide 122. b.
 Puerorum non baptizatorum post hanc vitam receptaculum 172. b. 173. a. recta educatio quam necessaria 371 & seq. 373. b. ex praua qua incommoda sequantur 374. a.
 P. Pader.

Purgatorium 173. a. 274. a. b. & seq. 287. a. b.

Q.

Quadragesimam vnam solum seruandam Ecclesia Latina iubet 41. a. Græci hebdomadam adiungunt ibid.

R.

Reuerentiorum laus 315. b. Reges non falsa doctrina, sed regnorum sunt haeredes 124. a.

Religio & prudentia in rebus gerendis, non atque speanda 108. a.

Reliquia à Moscis Roma esclata 23. a. ad eas quæ miracula contigere 291. a.

Resurrectio mortuorum 227. a.

Richerius ex Carmelita Caluianus in America nauigat cum Villagagnone 307. b.

Rituum diuersitas nihil obest Ecclesie 40. b.

Roma ex Babylone facta ciuitas sancta 302. b. quomodo olim vocata 48. a.

Roma quantæ pietas 310. a.

Romana Ecclesia nunquam à vera fide deflexit 48. b. 329. a. quid de ea scripserit Agatho Pontifex Maximus 48. b. 235. b. quid Nicolaus Primus 49. a.

Theodoretus ibid.

Romana fides qualis 33. a.

Romanum luxum quàm inimicè nobis obijciant heretici 310. b.

Romanus Pontifex est caput Ecclesie 58. b. solus vniuersalis 260. b.

Rosarij vsus in Ecclesia 296. a.

Rostoniensis Archiepiscopus in exilium eiectus 18. b.

Rudolphus I. Imperator extirpat Vienna Flaccianam heresim 314. a.

Russia Polonia regi subiecta & Episcopi quor 11. a.

Ruthemungum crucis cur ad laudam smit 42. b. in quibus à Latinis in rebus fidei dissentiant 38. a. b. Quadragesimam quando inchoent 36. b.

Ruthenorum conuersio qua commoda pareret 11. b.

S.

Sabaudorum rescriptio prudens cur Geneuensium religionem non profiteantur 309. b.

Sabbathi die cur Græci non ieiunant 41. b. & seq.

Sacerdotes Græcorum vxoribus mortuis non habentur amplius sacerdotes 44. a. Latinorum celibatū seruant & quare 41. a. 229. a. 245. & seq. b. d. sacerdotum coniugij quæ mala sequantur 283. b.

Sacerdoti cum feminis nō cohabitandum 228. b. 232. b. Græcorum ante sacerdotium vxorem ducenti ea in sacerdotio vitilicet 41. a.

Sancti inuocandi 275. b. 288. a. b. & seq. 290. a. 292. a. ex Concilijs probatur 276. b. ex patribus 290. a. 291. b. obiectiones refutantur 293. a. Heretici negant 275. b. Pro nobis orant 292. a. b.

Sathana astutia 168. a.

Saxonia Ducis laus 314. b.

Schisma b. b. 2. b. eius malum 359. a.

Schismatici non saluantur 315. b.

Schmidclimus auctor sectæ Vbiquitariorum 165. b. cū

suus Filium in Trinitate minorem Patre facit 160. a. eius de Melanchthone testimonium 349. a.

Schuenckfeldius rejicit omnem scripturā 189. b. 192. a. Christum secundum humanam naturam etiam verum Deum putat 193. b.

Scriptura sacra controuersiarum in Ecclesia non potest esse Index 149. b.

Seculares Principes nō sunt Iudices in rebus fidei 356. b.

Seminaria iuuenum studencium, Anglorum duo 47. a. Romæ instituta 310. b. Catholicorum in quibus locis sunt in Germania 314. b.

Septentrionalium Populorum ingenia 24. a.

Serapio Euang. secundū Petrū reiecit, & quare 131. a.

Sergius monachus sanctus apud Moscos 7. b.

Seruetiani Spiritū S. ex Trinitate excludit 195. a.

Seruetus Christum etiam ex substantia Dei Patris hominem natum asserit 193. b. de Deo quæ somniat 193. a.

Sigismundus Butoreus Transsylvania Princeps 342. & seq.

Sinapis grano cur Euangelij cōparatur 136. b. & seq.

Smolencium quam populosum 14. a. eius munitiones 15. a.

Spiritum S. à Patre & Filio procedere ex antiquis Patribus Græcis monstratur 50. b. & seq. ex Patribus Latinijs 52. a. b. & seq. ex scriptura sacra 50. a. b. Schismaticorum argumenta diluuntur 54. a. b. & seq. Processio eius quando in dubium vocari capit 321. b.

Stephanus I. Polō. rex quæ Academijs excitauit 346. impudicas scæminas in profuentē proyici iussit 345. a.

Mosconie quædam graue bellum inferre statuit 62. a. 66. a. b. 67. a. pacem se expetere scribit Mosco 67. b. Polonia rex creatus 345. res gestæ & laus 344. a. & seq. tituli 67. a. 82. b. 83. a. 95. b. 99. a. 103. a. 220. b.

Transylvania Princeps pro Catholica cōgerit 344. a.

Stephanus I. Vngariæ rex 345. a.

Suecia regnum nunquam tributarium 64. a.

Suecia Rex amicus Sedis Apostolice 86. a. quas artes in Liouonia tempore pacis inter Stephanū I. Polon. regem & Mosc. habuit 94. b. quæ à Mosco ceperit 61. b. 63. a. 64. a. 86. a. eius laus & res gestæ 121. & seq.

Superbia mater heresum 37. 5. b. eius iniuria quæ periculosa præsertim in heresi 155. a.

Sybillarum oracula quanto à Patribus in pretio habita 186. a.

Symbolum Apostolorum 196. a. Athanasij ibid. b. c. d. stant inopolitam Concilij 197. à Nicæni 196. a. eiusdem expositio Ioan. Theophili 197. b. eius articulis omnes ab hereticis deprauatos esse ostenditur 192. b. & seq.

Synesius ad Euopium fratrem quæ scripsit 248. b. a.

Synodi quatuor priores quanti sunt faciendæ 117. b. eorum summa capita 150. & seq. e. u. s. quomodo admittunt heretici 126. a.

Synodorum index nō potest esse scriptura 149. b. quis sit earum index ibid. Vtilitas 215. a.

Ad Synodum vocandos solos filios Dei vult Bucerus 149. b. refutatur ibid.

Synodus Carthaginensis II. 234. a. Florentina 329. a. 52. b.

V.

a. 52. b. Lausanensis 329. b. Ingdunensis generalis 39. b. Turonensis 234. a.

T.

Tanis Mosconia fluminis 25. a. in Volgam à quibus derivatus 25. b.

Tatiani, Marcionista & Manichæi nuptias à Deo esse negarunt 244. b.

Telesphorus Pontifex Maximus septem integras hebdomadas ieiunandum suastit clericis, non iussit 41. a.

Tertullianus Deum non esse autorem mali ostendit 169. a. de Sacerdotum celibatu quæ scripsit 233. b.

que de D. Pauli castitate scripsit 243. b. eius de hereticis dictum 325. b. 355. a.

Testamenti noui & veteris differentia 147. a. b. iuxta a Franciscum Davidum quæ 189. a.

S. Thecla virgo 243. a. à nuptijs soluta 244. a.

Theodorus Beza vide Beza.

Theodorus Ioan. Baptistæ minor natu filius 3. a. eius vxor quæ ibid.

Thessalonica Archiepiscopi ante Græcorum schisma delegata potestas summorum Pontificum in oriente 38. a. b. 45. b. 234. b.

Thome Valdensis Angli de celibatu sacerdotum locutus 246. a. b.

Transylvania 342. a. at heisuis plena 173. b. 176. b. in ea iudaizantes sunt 192. b.

Transylvania heretici quomodo fidei symbolum suscipiant 195. a. Euangelij reiecti Prophetias veteris testamenti legunt 132. b.

Transubstantiatio 308. a. eius disputatiōis origo 311. b.

Tridentina Synodus 352. b. qui interfuerunt ibid. & 312. a. Lutherani non venerunt 352. b.

Trinitarij Trinitatem quomodo appellent 195. b.

S. Trinitas 51. a. b. 55. b. Verbo Dei, consensu totius Ecclesie, & historijs defenditur 174. & seq. de ea disputatio in Polonia ibid. circa eam errores Lutheri, Caluini & cat. 154. a. b. Melanchthonis 166. b. & se.

Trinitatem tempore D. Ioan. Euangelista doceri ceptam dicunt Ariani 178. b.

Trinitatis nomen veteribus in vsu 154. a. b. tres persone 51. a. 52. a. 55. a. quomodo distinguantur 53. a. Vnitatis 55. b.

Trullani Canones quando, à quibus & cur editi 49. b. decimus tertius probatur supposititijs 235. & seq. 241. a. b.

Turca hereses nostri tēporis detestantur 342. a. Moscis quantum tribuant 26. a.

Tyræ scriptum contra Arianos in Sarmatia 179. b.

V Aradini Ariani cum alijs hereticis disputant 177. b.

Vbiquitariorum origo 165. a.

Velisium arx 91. a. ab ea omnis pacis inter Polonos & Moscos pendet controuersia 79. a. 91. a.

Venerorum mercatores aliqui in Moscouiam mittendi & quare 10. b.

Verbum Christum vocari & quomodo 184. a. b. vsitatum hoc etiam Ethnicis 185. a.

Verbum Dei quid sit 133. a. heretici nō habent. 124. b. 133. a. & 143. b. omnes se habere iactant 125. & seq. quibus rebus comparatur 134. a. fermento 137. b. gladio 134. a. igni & lumini 141. a. imbrī & pluuie 138. b. margaritæ 139. b. securi 135. b. semini 136. a. sinapis grano 136. b. eius vis 135. b.

Verbum traditum 126. b. Dei hoc reiecto quæ incommoda sequantur 130. a. ex Paulinis epistolis probatur 128. b. ex Patribus 129. a. Vincentij Lyrinensis de eo locus insignis 128. b.

Verbum duplex oris & cordis 186. b.

Vilna 3. b. 10. a. Tartaros, Ruthenos, hereticos, & catholicos habet 315. a.

Virginum ordinis D. Brigittæ in Suecia mira constantia 122. a.

Virtutis præmia negant Lutherani, Stoici, Epicurei & c. 172. a.

Vladislaus Iagello regnum Bohemie oblatum respuit & quare 304. b.

Vngaria ab Arianis inficitur 177. b.

Volanus scripsit contra Scargam 301. b. eius superstitio in consulendo hariolo 309. b.

Vologda 14. a.

Vsura apud Græcos non est peccatum 44. a.

Z.

Zamoscius quid conditionibus pax in eūda scribit ad Possenum 86. b. à pietate laudatur 109. a. integra pacis inter Polon. & Mosc. conficiendæ potestas ipsi data 74. a. 79. a. 85. b.

Zebroidius Stephano Regi commendatus à Posseni no 81. b. à Zamoscio 111. a.

Zuingliani suam confessionem Augusta obtulerunt Carolo V. & Ordibus 348. a.

Zuinglianorum conciliabula qualia 330. a. quidam omnipotentiam Dei negant & quare 193. a.

Zuinglius primus Episcopus Tiguri 330. a. occiditur 303. b. quæ ex sacra scriptura reiecit 132. b.

